Cum priuilegio

Acutissime questiones de physico au/ditu fratris gratiadei esculani or/dinis predicator nuper reper te ⁊ impresse diligen/tiqз castigatio/ne exculte

Ad lectorem.

Aspice lector suavissime & considera si libet quantum debeas solertissimo & exercitatissimo in quibuscunque agibilibus viro: Alexandro calcedonio pisaurensi. Suis enim probatissimis moribus: sua integritate & innocentia singulari adductus: sancti doctoris scripta omnia tibi iam multis annis exactis diligentissime impressa & emaculata exhibuit: Quibus indicem singularem egregium & mirabilem addidit: ut tibi iam dudum suo munere licuerit & modo liceat in tanta dictorum & sententiarum multitudine: que admodum infinita & imperscrutabilis erat: brevi spacio: quicquid volueris facillime invenire. Considera inquam quantum huic viro accuratissimo debeas. Qui nunc in lucem fruendas tibi exhibet questiones omnes fratris gratiadei esculani eiusdem sancti doctoris imitatoris diligentissimi & subtilissimi: super octo libros physicorum: in quibus omnem speculandi normam: & antiquorum philosophorum efficaciam invenies: & quam plurima multis obscura & incognita aperta & manifestata accipies. Quibus adiunctas tibi significandum censui questiones xvj. notabilissimas per eundem fratrem gratiadeum disputatas in florentissimo studio patauino. Accipe igitur hoc novum & egregium opus: & toto pectore amplectere gratias acturus non minores ipsi Alexandro: qui illud nunc discipuli & imitatoris cum aliis quam plurimis doctoris sui sancti iam in lucem edidit: quam ipsis qui opera hec omnia suis lucubrationibus ediderunt. Nihil enim aut parum edere profuisset: nisi ab hoc viro accuratissimo omnibus communicanda exhibita essent. Vale.

¶ Incipiũt articuli q̃onũ super libro physicoꝝ q̃ edi/te fuerũt a fratre granadeo eiculano ordinis predi catorum.

¶ Utrũ de sensibilib⁹ possit eẽ scientia.
Utrum re scibili corrupta corrũpatur sciẽtia.
Utrũ scia nãlis sit posterior methaphysica i
Utrũ scia naturalis subalternetur phie prime.
Utrũ si oĩa entia mobilia eẽnt pbica eẽt pria pbia.
Utrum ens mobile sit subiectum eius. 3
Utrũ ens mobile sit subm in libro physicorum.
Utrũ liber pbicoꝝ subalternet sibi alios libros nãl scie
Utrũ intelliger e respiciat diffinitionẽs.
Utrum differant principiũ causa ꝛ elemẽtũ.
Utrũ ad perfectã sciam requirat cognitio oium cãrũ.
Utrum materia sit vltimum in cognitione.
Utrũ oia ea q̃ sũt iter ꝑmam mãꝫ ꝛ vltimã formã sint composita 4
Utrũ magis vlia sint nobis notiora
Utrum singulare sit prius notum intellectui q̃ vle.
Utrũ genus componatur ex speciebus.
Utrum diffinitum sit prius notum q̃ diffinientia.

¶ Necesse est igit ꝛc. lectio scd̃a.
Utrũ nãlis debeat ingrere de ꝑncipiis nãlibus.
Utrum possit disputare contra negantes principia
Utrũ dialectica sibi subalternet alias scientias. 5
Utrũ dictio exclusiua addita vni relatoꝝ excludat
Utrum naturalis probet motum esse.
Utrum hoc possit demonstrare.

¶ Principium autem. lectio tertia.
Utrum vllum accidens possit fieri sine subiecto.
Utrũ Ari. bñ suppõat ꝯ antiquos q̃ntitatẽ eẽ aliud a sb̃a
Utrũ totũ etherogeneũ a sua pte differat eẽntialr. 6
Utrũ rõ Ari. bñ ꝯcludat ꝯ atiqs eãdẽ eẽ rõnẽ entis ꝛ non entis.

¶ Cõturbati sunt aũt. lec. q̃rta.
Utrum rationabiliter antiqui posuerunt oia esse vnũ
Utrum valeat ratio melisi.
Utrum valeat tertia improbatio phylosophi.

¶ Et ad ꝑmenidẽ autẽ. lectio quinta.
Utrum valeat ratio Aristo. contra ꝑmenidem.
Utrũ idẽ sit vnũ q̃ eẽ ꝑn⁹ nũero ꝛ q̃ pnctũ cũ line. 7

Utrum diffinitio arguat multitudinẽ.
Utrum idẽ possit esse diffiniens ꝛ diffinitum.
Utrum bona sit diuisio accidentis q̃ ponit Aristo.
Utrũ accñs q̃ eẽ i cũctis idiuiduis eiusdẽ spẽi ꝯsequat (spẽm.

¶ Quidam aũt rõibus. lec. sexta.
Utrum ens significet tantum substantiam. 8
vtrum accidens possit intelligi sine subiecto.
vtrum essentia accidentis sit absoluta.

¶ Sic autem physici dicunt. lectio. vij.
vtrum corpus sit materia formaꝝ elementalium.
vtrum magnum ꝛ paruũ se teneant ex pte materie: ꝛ vnum ex parte forme.

¶ Si autem infinitum scd̃m q̃. lectio. viij.
vtrum infinitũ sit cognoscibile ab aliquo.
vtrũ intellectus creatus possit intelligere infinita. 9
vtrum possit esse totũ etherogeneum infinitum.
vtrum in corpore naturali sit dare minimum.
vtrum deus possit facere qualitatem sine substantia.
vtrum possit continuũ diuidere in infinita.

¶ Omnes igit ꝯtria principia faciũt. lectio. ix.
vtrum prima principia rerum naturalium sint contraria.
vtrum sint contraria scd̃m perfectam contrarietatem. x
vtrum prima contraria ideo ex alterutris non fiant: quia sunt contraria.
vtrum possit aliquid fieri ex eo q̃ potest simul secũ sta re in eodem.

¶ Consequens autem dictis. lectio. x.
vtrum sit tantum vna prima contrarietas.
vtrum prima principia contraria sint contraria sube
vtrum prima principia semper maneant.
vtrũ vnũ cõtrariũ possit dici agere in alterum.
vtrum valeat ratio Aristo. qua probat q̃ non sola contraria sunt principia.
vtrum possit dici materia principium formarum. xj.
vtrum omnium essentialiter sit vna materia.

¶ Sic igitur nos dicimus. lec. xj.
vtrũ tantũ tria exigãtur ad quodlibet fieri naturale
vtrum in permanentibus vti possimus duplici modo loquendi. 12
vtrum fieri simpliciter sit substantiarum solum.

Index questionum

Index questionum

Index questionum

Index questionum

¶ Incipit index questionum fratris gratiadei de esculo excellentissimi sacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipsum in florentissimo studio patauino disputate feliciter.

FINIS

Petrus cal. lectoribus. S.

¶ Omnibus autem librum hunc intuentibus notum facimus: Alexandrum Calcedonium cuius studio et impensa hec acutissime questiones in lucē prodiere ab Illustrissimo venetorum senatu impetrasse: vt nemini aliceat: iam in inclytis Venetijs q̄ in terris Veneto dominio subiectis ad decennium opus hoc imprimere aut imprimi facere: nec si forte alibi impressum in ditione venet a venale sit: quod si quis hoc edicto neglecto secus egerit libros impressos amittet et quingentorum aureorum nummū pena mulctabitur: quorū Alexandri Calcedonij tertia pars erit: tertia vero accusatoris: tertia autem magistratus ad quez ea facta fuerit accusatio. Caue igitur ne in hanc penam temere incidas. Vale lector suauissime: et opus hoc paruo emere ne grauere.

Laus deo

¶ Incipiunt preclarissime questiones litterales edite a fratre gr̄a deo esculano sacri ordinis predicatorū super libros Aristo. de physico auditu: sm̄ ordinem lectionum Diui Thome Aquinatis.

Sicut dicit philosophus in sexto metaphysice: tres sūt ptes philosophie speculatiue: physica mathematica et metaphysica. Secūdū autē q̄ ipse aliqualiter ibi declarat: metaphysica habz tractare de his q̄ abstracta sūt a motu et mā̄ sm̄ rōnez et sm̄ esse: mathematica ṽo de his q̄ a materia sensibili: nō quidē sm̄ eē abstrahūt: sed sm̄ rōnez tm̄: physica ṽo de illis que materiā sensibilē simplr̄ cōcernūt sm̄ rōnem et sm̄ eē: abstrahūt tñ a materia sensibili signata.

Plures autem ptes essentiales philosophie speculatiue eē non pūt: sicut nec ē ens quod talis philosophia considerat: pōt pluribus modis variari: quibus possit per se ad sciam ptinere. Nō enim cōtingit dare aliquod ens q̄ a mā̄ abstrahat sm̄ esse: nō aūt sm̄ rōnem. Cuius declaratio est: q2 rō significata p nomē est expssiua eē vel qdditatis rei. Esse vero aut idē ē cū eentia: aut si ab ea differt ipsam tñ aliquo mō cōsequitur. Unde necessariū est q eqd hz eē supra mā̄z eleuatū hīc eentiā mā̄m trāscēdētē. Ex quo euidēter appet q omo ipossibile est aliqd dare q sit sm̄ esse abstractū a mā̄: nō autē sm̄ rōnē. Si ṽo ens accipiatur vt cōcernēs mā̄m signatā: nō poterit tūc p se ptinere ad scientiam speculatiuam. Non enim talia per se cadunt sub consideratione artis.

Est autē vlterius cōsiderādū q qñcunq dat aliq̄ scia cōsiderās id in quo pmo reseruat ratio alicuius entis: necessariū ē eā illud ens cōsiderare sm̄ vltatez suā. Rō autē entis pmo et pfectissime reseruat in substātiis separatis sm̄ esse a mā̄. Cū igit pma philosophia huiusmodi substātias cōsiderat: necessariū est q ens sumptū vlr̄ cōsideret. vnde dici potest eius sbz: eē ens inquātuz ens: mathematica ṽo versat circa ens quantū. Quātū ṽo sm̄ q quātū est prius est sensibilibus qualitatibus. Et q2 posteriora nō cadūt in diffōne priorū: euidens q mathematica considerat ens: et si nō sm̄ esse: ad minus tamē sm̄ rōnez segregatū a mā̄ sensibili: q sensibilis nō est nisi sm̄ q stat sub qualitatibus sensibilibus. Naturalis ṽo phia de his ē: quorū principiū est nā: est aūt nā pncipiū motus et q̄etis eius in quo ē: ergo necessariū est q nālis philosophia circa ens mobile psistat. Mobilia aūt oīa sūt sensibilibus qualitatibus subiecta: motus ēt qui est alteratio nō cadit nisi inter dictas qualitates: vt in septimo physicoꝝ declarat. Manifestū est igitur q nālis philosophia: et si abstrahat a motu et mā̄ sensibili signata: nō tñ abstrahit a motu et mā̄ sensibili simpliciter. Praetermissa aūt ad p̄sens et metaphysica et mathematica: de sola philosophia nāli intēdendum est. Et ṽo hec scia: vt dictū est: cōsiderat ens mobile. Hoc autē pōt accipi dupliciter: vel sm̄ se et simplr̄: vel vt cōtractū p determinatos motus. est autē pōr cōsideratio q̄ aliqd cōsiderat simplr̄ q̄ illa q̄ aliquid cōsiderat vt cōtractum. Necessarium q liber physicorum in quo agit de ente mobili simpliciter: precedit omnes alios libros scientie naturalis: in quibus agit de ente mobili cōtracto. Circa librum igitur physicorum primo et principaliter intendere debemus declarantes dubitationes: que in ipso decurrere videntur.

¶ Questio prima.

Utrum possit esse scia de sensibilibus.

Quia ṽo nunc dictuz est q naturalis philosophia est de his que nec sm̄ esse: nec sz rōnem: abstrahūt a mā̄ sensibili: possumus primo rōnabiliter querere. vtrum possit esse scia de sensibilibus: vr̄ enī q nō: q2 sensibile est obiectū sensus: scibile ṽo obiectuz intellectus. Cū igit scia sit intellectiua et nō sensitiua cognitio: quātūcūq de sensibili sensitiua cognitio haberi possit: ex quo tñ est obiectū sensus. vr̄ q de ipso nō possit esse scia: obiectū enī sensus non est obiectuz intellectus; q2 opz q diuersaz virtutū diuersa sint obiecta.

Ad hoc dicendum quod de sensibilibus scientia esse potest. ¶ Ad cuius intelligentiam psiderandum est q cū scientia: sicut dictū est: sit intellectiua cognitio: oē scibile eo ipso quo scibile est: oz q sit intelligibile. Intelligibile aūt inquātū huiusmodi est obiectū intellectus. Per se ṽo obiectū intellectus est vle et non singulare. Sēsibile igit signatū p se nō est intelligibile: nec p cōsequēs est scibile: si aūt sensibile simplr̄ sumatur: et nō in eo q hoc vel illud: q2 sic dr̄ aliquid vle et nō singulare pōt tē per se intelligibile et scibile: et p pseqūes de ipso potest esse proprie et per se scientia.

Sed istam respōsionem dicūt aliqui questi difficultatē nō euitare: cuius declaratio sm̄ eos est: q2 solū hoc dr̄ sensibile; q sensus sentit: vel sentire pōt. Oē autē tale ē hoc cū sit hic et nūc: vñ si nō sit hic sensus ipm̄ nō poterit sentire: nec p pseqūēs dici merebit sēsibile: poneret igr̄ q nālis scia p se nō psideret sensibilia: et p se non consideret hoc: vr̄ q sit ponere cōtradictoria. Ad totā igit difficultatē vitādā cōsequēter adiūgunt q sensibile dr̄ magis a sensu q̄ a sentire. Sēsus aūt est vlis: sed sentire singularis. Quātumcunq igit habito respectu ad sentire ipm̄ sensibile singulare sit, q2 tamē sensibile respiciat directe sensū: et ab eo pncipaliter denoiat: ex quo sensus: vt dictū ē: ipīus vlis est: nihil obstat qn vlia aliqua dicant sensibilia.

Sed quod ista non sint omnino bene dicta de facili ostendetur. Dicendum est igit q obiectū cognitiue ptatis cū sit ipsius pfectiuū super eō respicit sicut pōt ipam pficere et pficit. Perficit aūt eā per actū. Igit per actū et mediāte actu ipam respicit: et p cōsequēs actui adiūgitur p prius. Actus aūt sensus est sentire: et sensibile est obiectū eius. Prius ergo et imediatius sensibile respicit q̄ sensū. ¶ Et pterea respicere sensus non est eā ipsi sensibili q aliqd habeat vnde sensū mouere possit: sed magis econtra habē in se aliqd vnde possit ipm̄ mouere eā sibi est respiciēdi ipm̄ si igit nō q2 sensuz respiciat pōt sensūz mouere: sed quia ipm̄ mouere pōt hz ad eū respectū: vt obiectū eius: cū in motione sensus a sensibili cōsistat ppē sentire: pcluditur q magis respiciat seu imediatius sentire q̄ sensuz et q ab ipso pncipalr̄ noiet. ¶ Hec ēt satis ꝑ patē et ex ipsa nois significatione: nā sensibile hoc signat q est aptū natū sentiri. Sūt aūt vera q pclusiuus i pmissis rōnibus: accipiēdo sentire sm̄ qd est pati qddā. ¶ Nō solū igit ex sensu pōt accipi sensibile vlr: sed etiā ex ipso sentire. Est tñ qrū ad hoc iterea attēdēda dña. Nā sensus nō solū vlr sūptus: sz ēt singlariter respicit sensibile vlr actus aūt simplr̄ et indeterminate sūptus: et si sensibile simpliciter respiciat: signatus tamen et determinatus nō respicit nisi hoc. Pmus ṽo ēt q2 potētia p actū sibi debitum fertur in obiectum: et per consequēs p vnicum et ā

gnatũ actũ fert in obm vnicũ τ determinatũ. Non ãt potẽtia sensitiua in vnum numero actum pt: sed i multiplicez: qꝛ nõ semel tñ sentire põt sed multotiens: videtiam non fertur in vnum numero sensibile: quantum est de se: sed in multa: q̃ tamẽ oĩa vnum sunt in sensibilia simplr: τ ideo sensitiua potẽtia ẽt signata quantum de se ẽ respicit sensibile simplr. Quia ṽo actus pueniunt ab obiectotopz ꝙ signatus act⁹ respiciat obiectũ signatum vel determinatũ. Et cũ est actus intellectiu⁹ respicit obiectũ determinatũ per eẽ intelligibile: ꝓ quã determinationẽ nõ trahit ad mãm signatã: qꝛ nec etiã act⁹ intelligẽdi fit per aliq̃d organũ mãle. Unde tale obiectuz: nõ obstãte ꝑdicta determinatiõe: remanet vle. sed cũ est actus sensitiuus: τ nõ fit nisi ꝑ determinatũ circa num: opz ꝙ respiciat obiectũ determinatum ꝑ mãm signatã. Sic igit̃ sensibilia sũpta simplr: τ nõ solũ vt sensibilia dici possũt: τ sensũ respiciũt: τ sentire ideterminate sumptum: quia aliãs sentiri non posset: nisi tantum vnicum numero sensibile.

Ad principale autem argumentum: dicendum est ꝙ de sensibili remanente in sua vniuersalitate habetur cognitio itellectiua τ non sensitiua. Hoc aũt de ipso hẽtur cũ applicatiõe ad h̃ sensibile: vel illud: sicut ẽt sensibile est obiectũ itellect⁹ ꝙ in sua vlitate manẽs sibi obijcitur in actu. Obiectũ ãt sensus sic est ꝙ sibi nõ obijcit̃. nisi ad sensibile certũ applicatũ. ¶ Questio scḋa.

Viso igit̃ ꝙ de sensibilib⁹ põt esse scia qꝛ quedã sensibilia subiacẽt gñationi τ corruptioni. Alteri⁹ querẽdũ ẽ: vtꝝ re scibili corrupta possit remanere scia ꝓbabita de ipsa: videt̃. n. ꝙ nõ: qꝛ. n. ens est ꝓpriũ obiectũ intellect⁹: necessariũ ẽ ꝙ vnumquodqꝫ sic itelligibile iquãtũ ꝑticipat vel hꝫ entitatẽ: sicut ẽt qꝛ sonus ẽ ꝓpriũ obiectũ audit⁹: vnũqđqꝫ ẽ audibile inq̃tũ hꝫ sonũ: vel est son⁹: ꝙ aũt corruptũ est dũ corruptũ est ñ manet entitatẽ habẽs igit̃ tũc nõ ẽ itelligibile ꝑ sciẽtiã: q̃ aliqđ itelligere possum⁹: τ nõ nisi ꝙ itelligibile ẽ igit̃ corruptũ dũ sic manet scire τ intelligere nõ possumus: nec per ꝯñs esse potest esse scientia de ipso.

Ad huius questionis euidentiam considerandum est: quod cum scientia sit in intellectu: τ obiectum intellectus sit ipsum intelligibile: sic opz eẽ quãlibet remanere: vt ei⁹ scia remanere possit: sicut ipsa ẽ intelligibilis: vel obiectũ itellect⁹: est ãt res itelligibil: τ obiectũ itellect⁹: nõ qđẽ ſm eẽ actualis existẽtie: aut ſm eẽ in actu: qꝛ tũc nihil possem⁹ intelligere: nisi itelligerem⁹ ipm existere ſm actũ: qđ est manifeste falsũ: sed obiectũ itellect⁹ est ſm eẽ nãlis eẽntie: ꝙ est ipm ꝙ qđ erat eẽ ipsi⁹ rei: vt ergo remaneat scia hita de re: nõ exigit̃ ꝙ ipsa res nõ desinat eẽ actu: sed ꝙ nõ desinat hẽre ſm q̃dditatẽ eẽ. Nã si quãtũ ad h̃ eẽ desineret eẽ cũ ꝑ ipm hẽat ꝙ sit itelligibil: necessario desineret eẽ intelligibilis τ scibil: τ ꝑ ꝯñs nulla posset esse ẽt scia. Et ꝑꝑ hoc Auic. cũ dixisset in ꝑncipio secũdi metaphysice ꝙ eẽ vel est rei ꝑ eẽntiã: vt hõi eẽ hoiem: vl est ei ꝑ accñs: vlteri⁹ adiũxit. Ea ṽo q̃ sũt ꝑ accñs ifinita sũt: amittamus igitur τ tractemus ſm ꝙ est esse per essentiam.

Hanc autẽ rñsionẽ qdã dñt iplicare ꝯdictionẽ: cui⁹ rõ hꝫ eos ẽ: qꝛ res ꝑ eẽ actu ẽ qđ ꝑticulare: ꝑ eẽ aut eẽntia ẽ qđ vle: vle aũt: τ si ꝑ se ñ corrũpat̃: tñ corrũpit̃ ꝑ accñs ꝯ corrupto ꝑticulari. Ponere igit̃ ꝙ res desinat quãtũ ad eẽ actu: τ ꝙ nõ desinat quãtũ ad eẽ eẽntie est ponẽ ꝯdictoria. Aliter igit̃ ſm eos qđ dicta solnẽda ẽ: vt videlicet dicat̃: ꝙ si introducat̃ ꝑꝑ noia reꝝ scibiliũ: tñ qꝛ noia vniuoce signãt τ rem

re τ re corrupta: eo ꝙ nõ signãt res simplr: sꝫ vt ꝯcepte sũt ab itellectu: scia rei re corrupta remanere põt. Si ṽo introducat̃ ꝑꝑ res ipsas: tũc dicẽdũ ẽ ꝙ res: τ si ſm suũ eẽ corrupte sint: remanẽt tñ in suis cãis: τ qꝛ ꝑ cãs hẽtur cognitio itellectiua: sciẽtia de ipis ẽt tunc haberi põt.

Sed quod ista nõ sint eo bene dicta de facili apparet: cum. n. obiectum itellect⁹: sit ens τ eẽntia q̃ idẽ est rẽi eẽ eẽntie: ipossibile est ꝑ se itellectũ cõcipere: ꝙ per se esse essentie nõ hẽtur. Si igit̃ cũ res desũt hẽre eẽ in actu desũt ẽt hẽre eẽ eẽntie: per qđ habꝫ ꝙ sit itelligibilis: de nẽcitate sequet̃ ꝙ cũ desũt eẽ actu desinãt eẽ conceptibiles ab itellectu. Et sic sequit̃ qđ re existẽte noia significẽt qđ itellectu cõceptibile: τ ꝙ re nõ existẽte significẽt qđ nõ ꝯceptibile. Nõ igitur tũc noia vniuoce: sꝫ equoce se habebũt re existẽte τ re corrupta. Et ponere ꝙ res eẽ eẽntie non hẽat: τ tñ sit ꝑ se in ꝯceptu intellect⁹: est ponere ꝯdictoria: vt ex dictis appꝫ. ¶ Alteri⁹ aũt qñ dꝫ ꝙ res: τ si nõ maneat in se: tñ remanet in cãis suis: aut itelligit̃ manere in cãis extrinsecis: τ nõ itrinsecis eẽntie sue: aut in intrinsecis. ꝙ si dicat̃ solũ remanere in extrinsecis: cũ ꝑ cãs tales nũqꝫ hẽatur de re ꝓpria τ ꝑfecta scia: sequet̃ de nẽcitate ꝙ re actu nõ existẽte: scia ꝑfecta: q̃ prius hẽbat̃ de ipa corrũpatur: quod est incõueniens: τ apparet falsũ. Si ãt dicatur manere in causis eẽntialib⁹: siue itrinsecis eẽntie: cũ solũ ꝑ istas cãs esse q̃dditatiuũ hẽatur: necessarium erit ponere qđ res quãtũ ad suũ esse eẽntie non sit corrupta sed maneat. Ponere igit̃ qđ res desinat hẽre eẽ eẽntie: τ tamẽ maneat in suis causis essentialib⁹ est aperte cõtradictoria cõcedere. ¶ Argumẽtũ autẽ istoꝝ nõ est alicuius momẽti. Qñ eni dr̃ ꝙ corrupto ꝑticulari: corrũpitur vle per accidẽs: h̃ pro tãto veritatẽ hꝫ: qꝛ ad corruptionẽ ꝑticularis necessariũ est quod vle desinat existere in actu: nõ tñ desinit hẽre esse q̃dditatiuũ: sicut nõ desinit hẽre diffinitionẽ vel esse diffinibile. ¶ Per idẽ etiã apparet rñsio ad ꝑncipale argumẽtũ. Nõ. n. corruptum est post corruptionẽ manet bene hñs entitatẽ eẽntialem: nõ tamẽ manet in actu existẽdi: per eẽ eni essentie res nõ hꝫ ꝙ sit actu: sꝫ qđ eẽ possit. ¶ Nõ tertia.

Habito ergo qđ de sensibilib⁹ põt eẽ scia nãlis: τ qđ nõ corrũpit̃ ad corruptionẽ ipsaꝝ: restat ꝯñter querere vtrum ipsa ꝑhica ꝑcedat ordine nãe metaphysicã. Et videt̃ qđ sic: q̃to. n. aliqua scia est perfectior: tãto est ordine nãe prior. Perfectior autẽ est scia distincta q̃ꝫ cõfusa: τ scia nãlis magis distincte de ente videt̃ tradere cognitionẽ: q̃ꝫ metaphyca: qꝛ hec determinat de ente indistincte sũpto: illa aũt determinat de ente spãli τ distincto: igitur scia nãlis ꝑfectior ẽ quã metaphysica: τ per ꝯsequẽs ordine nature prior.

Ad istam questionẽ dicũt qdã qđ metaphysica prior est simplr quã physica: sed ꝑhyca est prior in ordine doctrine. Qui⁹ autẽ rõ ſm eos est: qꝛ id q̃d est de rõne forme: dꝫ ꝑ se sibi conuenire: quod aũt extra rationẽ eius est: sibi cõuenit per accñs. vñ qꝛ participari in subo magis aut min⁹ eẽ rõne sic est sibi cõuenit per accidẽs. Nũc aũt scia ſm rationẽ ꝓpriam specificat̃ ab obiecto: τ ideirco ſm ꝓpriaꝫ rationem illa est prior ordine nature: que respicit prius [illegible] bilius obiectũ. Et sic se hꝫ metaphyca respectu physice. Quod aũt pꝑhyca sit prior ordine doctrine: hoc est ꝙ ꝑ[illegible] us recipit̃ in subo. Hoc aũt qđ est in subiecto recipi per prius extra rationẽ est scie: vñ ex hoc nõ ht̃ nisi ꝑ accidens quod physica sit prior metaphysica.

Sed quod ista nõ sint sufficienter dicta satis facilr apparet: nõ solũ eni ca

per se conueniūt alicui: que sunt de q̈ddītate eius: ꝛ sic pertinēt ad ipsius ratione: sed ē aliqua que extra eius q̈ddītatē sūt: cuiusmodi sūt passiões ꝓprie. Quātūcūq; sūt extra intellectū forme q̈ddītatis: ꝛ ꝑ per consequēs extra eius formalē ratione: sic q̄d ꝑ pri⁹ recipiat̄ in sbo adhuc tū h̄ nō obstāte sibi ꝑ se ꝯuenire posset: vt pote si eēt de cōsequētib⁹ ei⁹ ꝓpriā illām: nō rōne alterius: sed rōne sui: nō ergo sufficit dicere: q̄ recipi prius in subiecto quod est de rōne physice: ꝛ nō methaphysice ad ostēdendū q̄ sibi per se prioritas ista non debetur. ¶ Argumentū etiam primū factū nō soluitur per viam istam.

Est igitur

dōm q̄ ea per se alicui attribuūtur: que vel sibi ꝯueniūt essentialiter: q̈ videlicet sūt de eēntia ꝛ q̈ddītate ei⁹: vel sibi cōueniūt rōne sue ꝓprie nāe. Que āt neutro istoꝝ modoꝝ alicui attribuūtur: sī magis rōne alicuius q̄ inuenit̄ ex nāa ꝓpriā ipsoꝝ dr̄ ꝑ accn̄s sibi eē attributa: sic musicū gramatico. Nūc āt ꝑ prius ꝑcipari ab h̄uano intellectu phye nāli nō attribuit̄ rōne sui: sꝫ magis rōne subiecti. Quia cui intellectus h̄uanus suā cognitionem accipit a sensib⁹ sensibilia ꝛ mālia: q̄ de se sūt min⁹ nota sibi prius innotescūt. Be nā āt sua illa scia ab intellectu pri⁹ ꝑ ncipari dꝫ: q̄ de h̄q̄ ē: q̄ simplr̄ ꝛ sm̄ nāz ꝓprias sūt notiora: ꝛ priora: talis āt scia ē phya pria: sicut de facili apperet: ipsa igit̄ simplr̄: ꝛ sm̄ nāz prior dꝫ eē. ¶ Argumētum āt factū i ꝯtrū: soluit̄ de facili. Q̄uuis ꝛ.n. cognitio magis pfecta habeatur: h̄ndo physicā ꝛ metaphysicā: q̄ h̄ndo tm̄ metaphysicā: cās tm̄ ab inuicē segregādo: metaphysica magis pfecta est q̄ physica: sic cognitio pp q̄d: pfectior est q̄ cognitio q̄r. Q̄uuis āt de ente sensibili nō tradat cognitionē sic pfectā: q̄r nō sic distinctā vt physica: tñ de ente magis pfecto: sic ꝯ ente intelligibili pfectā ꝛ distinctā hꝫ tradere sciam: vñ tū pp h̄ tm̄ ēt q̄r pfectius est cognoscere cām: q̄ cognoscere effectū dōm est q̄ simplr̄ loquēdo prima philosophia magis perfecta ꝛ prior est q̄ physica. ¶ Nō quarta.

OStenso

igit̄ q̄ phyca posterior est ordie nāe q̄ phya pria: ꝯnr̄ vidēdū ē vtrū subalternet̄ sibi: vt̄ eni q̄ nō: q̄r scia subalternata nō diuidit̄ ex opposito ꝯ sciaz subalternātē. Nūc āt phya nālis diuidit sciaz speculatiuā ex opposito ꝯ metaphysicā: sic apper i. 6. meth. Nō ḡ sbalternat̄ sibi.

Ad hanc q̄ōnem

dicūt aliq̄ q̄ prima phya nō subalternat sibi nālē. Et rō ipsoꝝ est: q̄r nulla scia subalterna: facit reductionē ad per se nota. Nā ea ad que sciētia subalterna reductionē facit: sunt ꝯclusiones sciētie subalternātis. Cōclusiones aūt nō sunt ꝑ se cognite: sed cognoscūtur per principia: ex q̄bus ꝯcluduntur. Nūc aūt nālis phya: ad ꝑ se nota reductionē facit. igit̄ ipsa est sciētia per se contra omnē aliam distincta ꝛ nulli subalterna.

Sed hec ratio

illoꝝ apper euidēter laborare in equiuoco. Nam per se nota dici possunt aliqua vno quidem modo: q̄r nā ipsoꝝ ratio est: q̄ nō habent aliqua priora ꝑ q̄ possint demōstrari: cuiusmodi ē illud pncipiū: si rē est pncipiū ipossi est idez eē ꝛ non esse. ¶ Alio vero mō dici possunt aliqua eē ꝑ se nota non q̄r nō habeāt aliqua pncipia per que possint demōstrari: sed q̄ sūt tāte euidētie: q̄ nō idigēt demōstratione: sed stati ꝯ plura intellectis terminis: q̄e pncipiū ē: q̄ē totū est maius sua parte.

Et primo

q̄dē modo nlla scia excepta phya pria ad per se nota reductionē facit: q̄r pncipia oiuz sciaz stabiliunt̄ per principia phie prie: non ostēnōe q̄r sꝫ ōnsiōe dicēte pp q̄d: vel cāz: sicut patet per ph̄um in primo posteriorum.

Secundo autem

mō nō solū phya pria: sꝫ ēt aliqus spāls scia: ad ꝑ se nota reductionē facit: sꝫ ista reductio nō ipedit sciaz subalternationē: sed pria: vñ solū pria phya pp rōnē istaz nulli scie subalternat̄: de alijs vero sciētijs pp rōnē istā istud nō habet̄. ¶ Et ideirco dicit̄ alij: q̄ ad rōnē subalternatiōis exigit̄: vt sbm scie subalternate addat supra sbm scie subalternātis: dr̄āz exnecā a nā ei⁹: quēadmodū sbꝫ musice: ad sbꝫ arismetrice se hꝫ: itta q̄s subalternatio ꝯa inuenit̄. Subꝫ eni arismetrice ē numerus simplr̄. Sbm vero musice est numerus sonorus. Nūerus āt sonorus addit supra numerū ipm̄ sonū: q̄ extraneū q̄d est a nā numeri. Nunc āt ens mobile supra subꝫ prie phie: q̄ est ens inq̄ntū ens: nō addit aliq̄d: q̄ sit extraneū a nā ei⁹: q̄r q̄ est extraneū a nā entis ē nō ens: ꝛ nihil. Mobile āt additū supra ens aliq̄d est: ꝛ nō nihil. Scdm̄ h̄ igit̄ ꝯcludūt isti: q̄ phia nālis: nō subalternat̄ phie pme. ¶ Sed nec ēt ista rō videt̄ hoc ꝯcludere. Scdm̄ eni oēs scia medicinalis subalternat̄ phie nāli: ꝛ tū ens sanabile: q̄d medic⁹ ꝯsiderat supra ens nāle: q̄ sbꝫ est phie nālis: nō addit dr̄āz aliquā extraneā a nā ei⁹. Vñ illa ꝯdictio: ꝛ si rōne aliquarū sciaꝝ subalternaꝝ ꝯcurrat ad subalternationē essentialiter. tamē ꝛ per se ad ipsam non videtur pertinere: h̄ aūtem postea declarabitur.

Et propterea

sunt alij aliq: qui dicūt q̄ ad h̄ vt aliq̄ scie subalterne dicāt̄ exigit̄ q̄ scia subalterna versēt̄ circa suū sbꝫ ita q̄ ꝯsiderationem faciat: nō de eo q̄ addit supra sbꝫ scie subalternātis: sꝫ de eo q̄ accipit de subo scie illius quēadmodum ꝑspectiua sic circa visualē lineā versat̄ q̄ non considerat de visuali: sed considerat de linea. Nunc autem scientia naturalis supra ens: q̄d subiectū est in prima phia: addit mobile: ꝛ nō considerat de ente sꝫ ꝯsiderat de mobili: vñ vt ꝯcludūt nō vr̄ q̄ possit dici scia subalterna ei⁹. Sed nec etiā ista ꝯdictio vr̄ ad subalternationē necēe ē: apper eni istā in multis sciētijs subalternis: sicut i scia de aialib⁹ q̄ subalterna ē scie que ē de corpe nāli: ꝛ i scia de yride q̄ subalternat̄ ꝑspectiue ꝛ i scia ēt medicinali: q̄ subalternatur phie nāli.

Videtur ergo

mihi dōm: q̄ phia nālis est subalterna phie prie. Pri⁹ āt pria rō ē: q̄r nulla scia pōt stabilire sbꝫ scie alteri⁹: nisi ipsam sibi subalternet. Quod eniꝫ stabilit sbm: stabilit hꝫ pncipia subi: ꝛ q̄r principia subi sūt pncipia scie: q̄ ē de subo illo: seq̄tur q̄ stabiliat pricipia scie. In principijs āt: q̄r tota scia i v̄tute ꝯtinet̄: stabiliens pricipia stabilire hꝫ totā sciaꝫ: q̄ ē ex pncipijs illis. Nec sūt ꝯditio nullo mō eē ꝑt: nisi scie subalternantis. Et pria q̄dē phia vt pꝫ ꝑ Auice. in sua metha. stabilire hꝫ sbm phie nālis. Idez ēt apper i fine q̄rti metha. vbi ad h̄ isinuādū ꝓbat: q̄ nō possūt oia eē imobilia: sꝫ necessariū ē aliq̄d eē mobile: ꝛ ꝑ ꝯns ꝓbat de ente mobili q̄ sit necessario: ergo ꝯseq̄ vr̄: q̄ pria phia subalternet sibi nālē. ¶ Scdo vero rō ad idem sumit̄ ex ꝯditionib⁹ q̄ req̄rūtur ad subalternationē: ponūtur i prio lib. posterioꝝ a ph̄o. Iste aūt ꝯditiones due sunt: q̄rū vna ē q̄ sbm scie subalternate dꝫ contrahere subiectum sciētie subalternantis: ꝛ applicare ad māz. Secūda vero conditio ē: q̄ de illis dꝫ dicere subalternās scia pp q̄d: de q̄ h⁹ subalterna dicit q̄r: tū principia āt ꝯclusiōes inde accipiūtur: q̄r ibi plures nō ponūtur. Nō āt illaꝝ ꝯditionū eē pncip̄ cū scia sit effectus demōstrationis ꝛ ſm̄

te ꝯsistat tota demõstratio i medio:tūc scia accepta ꝑ demõstratonē vna ē subalterna alteri:cū mediū vni⁹ demõstratiōis fuerit sub medio alteri⁹:tanq̄ effect⁹ sub cā:ꝛ pncipiatū sub pncipio. Et q: demr̄atio q̄ accipit cām:dicit ꝑꝑ qd:illa ꝟo q̄ accipit effectū dicit quia hic ē q subalterna scia q: tm̄ dicit de eo de quo aliqua scit subalternās dicit ꝑꝑ qd. Nō āt alteri⁹ ꝯditionis facilr̄ appe:si eni subalterna accipit sbm eq̄le cū subalternāte cēt sibi scis eq̄lis:nec ꝑ ꝯn̄s caderet sub ea:vt sic dici posset esse sibi subalterna. ¶ He due conditiones inueniūtur in ꝓposito:nā scia nālis ipsuꝫ ens q ē sbm merhice applicat ad māim sensibilē: de suis ꝛ primis ꝛ ꝓpriis pncipijs dicit tm̄ q:ꝛ merh. dicit ꝑꝑ qd Nā demr̄atio talū pncipiorꝫ ꝑ pria pncipia phie pric nō ē ex cāis:sed ex causis:sicut pꝫ ꝑ phꝫ i p̄io posteriorū. Cōcludit ergo euidēter q nālis phia subalternat prime. ¶ Dicit ēt Arist. in .xi. merha. hāc .i. nālē ꝛ mathematicā ptes sapiētie .i. p̄ie phie cē ponēdas. Cōstat āt q nō dicūtur ptes:q: sunt de ptibus ꝯsiderationis: ad quā imediate se extēdit metaphysica:q: tūc ab ipsa nō distiguerent:vn̄ relinqtur q sic dicātur ptes ei⁹ sic ꝯsideratio subalterna dr̄ pars subalternātis. Alī⁹ eni modus quo vna sciētia dicatur pars alterius mihi ad presens non occurrit.

Argumentum

aūt factū in ꝯriū nō valet. Nā sciētia subalternās: ꝛ subalternata sunt scie diuerse: ꝛ idcirco diuidere sciaꝫ possunt e diuerso:vn̄ videm⁹: q q̄rtūcūq geometria ꝛ musica subalternētur arismetrice sibi tm̄ diuidūtur ex opposito: vel dōm q scia subalternans ꝛ subalternata diuidūtur aliquo modo ex opposito:sicut vniuersale ꝛ particulare. ¶ Nō quinta.

Declarato

itaq: q nālis phia subalternatur prie: vidēdū est ꝯn̄r verū si nulla sba cēt p̄ter mobiles phica cēt pria phia: ꝛ vr̄ q nō:q: diuersus modus ꝯsiderandi rē aliquā trahit ipsam ad diuersas scias:si aūt nulla sba cēt preter mobiles:adhuc mobil sba ꝯsiderari posset in eo q ens ꝛ i eo q mobil:ꝛ ꝑ ꝯn̄s de ipsa possent esse scie diuerse q̄rū vna cā ꝯsideraret in eo q ens: ꝛ diceret phia pria. Alia ꝟo ipsaꝫ ꝯsideraret in eo q mobil:ꝛ diceret phia nālis. Et p̄terea pria phia nō ꝯsiderat tm̄ de sbu imāli sed ēt de māli. Quātūcunq ergo tolleret sba immālis adhuc tamen prima phylosophia staret, determinans de materialibus substantiis.

Ad hāc autem

q̄ōnem dicūt aliqui q scia q̄ ꝯsiderat de eo q ꝯuenit oi tali: determinat de oi tali:si āt nullū ens cēt p̄ter mobile mot⁹ ꝯuēiret oi enti: ꝛ phia q̄ ē ꝯsideratiuā ois motus esset cōsideratiua:omnis entis: ꝛ per cōsequens esset phylosophia prima.

Ad argumentum

aūt primū in ꝯriuꝫ. Respōdēt q illa ꝯsideratio:ꝛ si diuersis cēt:nō tm̄ cēt ita diuersa: q induceret diuersitatem in sciētijs. ¶ Sed q ista nō sint sufficiēter dicta de facili appet. Nō eni solū:q est actu ens dicit:sed ēt q actu esse pōt: vnde q̄rtūcūq nullū ens cēt actu p̄ter mobile:si tm̄ esse posset: tanq̄ in suo significato nō includēs repugnātiā ad actū existēdi motus non esset dictus simplr̄ omni enti ꝯuenire: sed oi actu existēti. ¶ Solo ēt ar. non est sufficiens. Oportz eni q ōndat quare ille diuerse ꝯsideratiōes:diuersitatē nō facerēt sciarū: q tm̄ in illa solutione nō ōndit ¶ Vt ergo p̄fectius intellectus q̄ōnis hēatur:dōm est q si n ullū ens posset preter ens mobile inueniri:ex quo physica de quolibet ente mobili determinat consideraret ipsa tunc de omnibus: ꝛ cēt per ꝯn̄s vlis ꝛ pria philosophia:si aūt ꝑ impole nihil cēt actu:p̄ter nālia i tota vniuersitate existētiū: esse tn̄ posset phica tūc nō esset phia pria: q: ꝛ si cōsideraret de oi ente : nō tn̄ cōsideraret vlr̄ de oi ente:nō solū eni dr̄ ens id q hꝫ actualē existētiā in nā rerū:sed ēt oē id cui debet esse essentiale sine q̄dditatiuū:⁹ ꝑ q ordinatur ad actū existēdi. Et sm̄ quidē tale esse:entia sunt ꝓprie obiā intellectus: ꝛ vere scibilia ꝑ ipm̄. Existētia etenim ꝑ se sol̄ pticularibus debet:si aūt non sol̄:nihil esset:sed nec ēt posset cē in reb⁹ p̄ter mobilia:tūc mobile eq̄paret enti : sicut ꝛ bonum. Motus ēr ꝛ quies:tūc oibus entib⁹ ꝯuenirēt: ꝛ essent ꝑ ꝯn̄s passiones entis inquātū ens:vt pote ꝓpria pncipia entis ꝯn̄tes:nā ea q̄ oibus entibus ꝯueniūt pria principia entis ꝯsequūtur: ꝛ enti ꝯueniūt inquātum ens. Et hoc tn̄ nō ob aliud nisi q: ens cēt ꝓpriū sbm mot⁹ sicut ꝛ hō nō ob aliud nisi q: hō est:ponit ꝓpriuꝫ sbꝫ cē aptitudinis ad rōcinandū:q̄ ꝯuenit oi hoi ꝛ soli:sic etiā tūc mot⁹ ꝛ quies:nō tm̄ soli enti ꝯuenirēt: sed etiā cuilibet. Et q: eadē est scia q̄ sbm ꝯsiderat ꝛ passionem ex quo physica sola determinat vniuersaliter de motu ꝛ quiete tractaret : ꝛ per consequēs vniuersaliter de ente: ꝛ sic esset: vt dictū est phylosophia prima.

Ad primum ergo

argumētuꝫ in ꝯriū dōm est: q ille diuersus cōsiderādi modus quo res cōsideratur: vt diuersa scibilia: ꝛ diuersa scie suba: vel diuerse passiones:ad rē: vt ad diuersa suba ptinentes sciam diuersificare hꝫ. Modus aūt diuersus considerādi:quorum vno ꝯsideratur subm ꝛ reliquo ipsa passio subiecti nō diuersificat sciam. Et ratio est:q: sicut sbm est pncipiū ꝓprie passionis:sic ēr cognitio: ꝛ ꝯsideratio ꝓprij subi principiū est ꝯsiderationis ꝛ cognitionis proprietatis sue: queadmodū ēt itellectus qui est habitus pncipiorum:pncipiū ē scie:q̄ est cognitio ꝯclusionū: ꝛ id circo sicut ista q̄ ptinēt ad eādē demōstratonē nō respiciunt scias diuersas:sed vnā ꝛ eādē:sic ēr cognitio sbi ꝛ passionis ad eādē sciam ptinere dꝫ. Quia igit̄ ens inquātū ens:saluata suppositione facta: cēt ꝓpriū subiectū motus:necessario tūc ꝯsideratio de ente inquātū ens: ꝛ cōsideratio de motu ptineret ad eādē sciaꝫ. ¶ Ad scōm ēt pꝫ rō per idē:prim⁹ eni phs ꝯsiderat de sba mobili:nō inquātū mobilis:sꝫ inquātū in ea reseruat rō entis: ꝛ sic cui⁹ cōsideratio nō differret a ꝯsideratione de sba mobili i eo q mobil:si nulla sba cēt p̄ter mobiles.

Est autem

h ꝯsiderādū:q ipossibile ē solā sbam mobilē cē: ꝛ ipossibile ēt ad cē deduci sbaꝫ imobilē:si eēnt tm̄ entia mobilia q: ens māle ꝓductiuū entis immālis esse nō pōt. Nihil ēt pōt de nō cē ad esse deducere seipsum:h aūt nō obstante adhuc vera est illa ꝓpositio:qua dicit̄ q si nulla suba esset p̄ter mobiles:esse tamē posset scientia naturalis nō esset pria phylosophia. Nā veritas ꝯditionalis nō tollit̄ ꝑ ipossibilitatē antecedēns. ¶ Nō sexta

Scito

igit̄ : q phylosophia nālis cēt phylosophia pria :si eēnt tm̄ entia mobilia: ꝛ q tūc ens inquātū ens esset eius ꝓpriuꝫ subiectū. Nūc videdū est vtrū rebus sic stātibus ponēduꝫ sit sbm eius ēē ens mobile: vel corpus mobile : ꝛ videt̄ q sit dōꝫ corpus mobile. Nā cōmen. in .xo. metha. sm translationē nostrā: sic dicit:si aliqs diceret q dictum est in logica: q nulla facultas habet ꝓbare sua principia:sed subiectū scie nālis est corpus mobile: ꝛ eius principiū est substātia abstracta:dicemus q h verū est:ergo corpus mobile est

le est subiectum in scientia naturali.

Ad hanc questionem dicunt aliqui quod subiectum naturalis philosophie non est ens mobile: sed corpus mobile. Cuius rationem triplicem assignant. ¶ Quarum prima est: quia additio que fit ad ens immediate non potest esse additio differentie: cum enim differentia non addatur nisi generi: si adderetur immediate enti: oporteret ipsum esse genus cuius contrarium in .4. metha. ostenditur: fit autem sibi additio modorum essendi: ad eandem vero scientiam pertinet considerare ens et modos eius. Si ergo mobile adderetur immediate enti prima philosophia que considerat de ente consideraret etiam de mobili: et per consequens naturalis philosophia non esset scientia distincta a philosophia prima. ¶ Secunda autem ratio ipsorum est: quia quandocunque aliqua passio se habet per accidens ad aliquod subiectum de illo suo respectu illius passionis non potest esse nisi per accidens scientia. Mobile autem per respectum addens per accidens se habet: cum non fluat ex principiis entis inquantum ens: igitur de ente respectu mobilis non erit scientia nisi per accidens: et per consequens philosophia naturalis: stante facta suppositione: esset scientia per accidens. ¶ Tertia autem ratio eorundem est: quia nulla scientia potest facere reductionem ad immediata: et per se nota nisi reductionem faciat ad principia subiecti passionis sue ad principia autem entis scientia naturalis reductionem facere non potest quia hec principia transcendunt limites ipsius. Si igitur ens mobile esset ipsius naturalis scientie subiectum: ipsa nullo modo ad immediata et per se nota posset facere reductionem: non igitur ens mobile: sed corpus mobile est ponendum proprium subiectum huius scientie.

Quod autem ista positio stare non possit non est difficile ostendere: ad cuius tamen pleniorem intelligentiam habendam considerandum est: primo utrum mobile teneat se in ratione passionis in illa coniunctione: qua dicitur corpus mobile vel ens mobile. ¶ Ad cuius evidentiam considerandum est: quod in omni eo quod est proprium alicuius scientie subiectum: oportet de necessitate dare aliquid quod sit tanquam ratio formalis determinans ipsum ad considerationem scientie illius. Cuius declaratio est: quia cum subiectum sit tanquam obiectum scientie: quod habet rationem acquisite potentie: quemadmodum etiam aliquid in se continet: quod est ratio formalis in omnibus que illam potentiam respiciunt: sic etiam necessarium est quod et subiectum scientie sub aliqua formali ratione respiciat propriam scientiam: qua suo modo salvetur in omnibus que in ipsa intenduntur. Nam et ratio formalis est unicuique ratio et principium movendi intellectum et est ratio materialis. Quia igitur subiectum scientie est in ea primum et principale motivum intellectus: quemadmodum et proprium obiectum potentie est eius proprium et principale motivum: necessarium est etiam in subiecto scientie propriam sibi formalem rationem: propter quod ipsum in scientia illa movere dicatur intellectum: hoc autem maxime necessarium est in eo quod plurimi scientie considerant. Scientie enim non distinguuntur nisi propter formalem distinctionem suorum subiectorum: unde si in aliquo una tantum sit ratio formalis: una tantum secundum hoc erit scientia de ipso. Quod si plures sint necessarium est et formales rationes in subiecto illo plures esse: hoc autem plurificatio formalium rationum attenditur secundum pluralitatem modorum: quibus res ipsa considerari potest: si de igitur ens mobile: sive corpus mobile: dicatur esse naturalis scientie: subiectum supposito quod mobile sit passio: oportet de necessitate aliquid dare in ente: vel in corpore: quod sit sicut ratio formalis ipsum determinans ad naturalis scientie considerationem: quia illa non solum a naturali philosopho sed etiam ab alio consideratur. Hec autem ratio formalis: non ex sola entitate: nec ex sola corporeitate sumi potest: sed enim ratione entitatis respiciunt philosophiam primam. Secundum vero rationem corporeitatis circa corpus non distinguitur physicus et mathematicus: quia uterque videtur considerare rationem illam. Non autem videtur etiam hoc secundum solam rationem substantie: quia hanc magis respicit primus philosophus quam physicus. ¶ Ulterius etiam si mobile dicatur esse passio impossibile est quod ratio predicta: secundum mobilitatem ipsam attendatur: forma et enim ratio formalis subiecti est causa omnium passionum. Nulla autem subiecti passio potest esse causa omnium passionum: quia nulla est causa sui ipsius: et idem per consequens respectu eiusdem causa esset et causatum: secundum unum et eundem causalitatis modum quod est impossibile. Oportet igitur ante omnes sibi passiones subintelligere et percipere in ipso propriam sibi formalem rationem per quam habet quod sit causa omnium suarum propriarum passionum: et propter quam est intentum in scientia que de ipso est. Cum igitur nec in ente inquantum ens: nec in corpore inquantum corpus aliquid accipiatur: unde sumi possit perfecte talis ratio: nec aliquid aliud adiungatur eis cum dicitur ens mobile: vel corpus mobile: quam ipsa mobilitas videtur quod sit necessario dicendum quod ibi mobile non se teneat in loco passionis sed in loco formalis rationis determinans: vel ens: vel corpus: ad considerationem scientie naturalis: quod etiam ipsa reduplicatio facta ad mobile ostendere videtur: dicimus enim quod ens mobile: vel corpus mobile: non inquantum ens: vel corpus: sed inquantum mobile est subiectum philosophie naturalis et quia reduplicatio dicit causam ostenditur per hoc quod mobile tenet causam et rationem et locum rationis formalis sumptum in eo quod ponitur subiectum in scientia predicta. Et quia prima formalis ratio subiecti non est sua passio: ut ostensum est: necessarium est quod mobile ibi non teneat locum passionis: sed locum huiusmodi tenebunt motus et quies. ¶ Si autem aliquis velit omnino proterviendo dicere quod mobile est passio: et si sumatur loco formalis rationis quemadmodum propria accidentia in diffinitionibus sumuntur loco differentiarum: et contra ipsum poterimus procedere. Nam ad minus ipsum concedere oportet: et de plano concedet quod inquantum sumitur loco formalis rationis: non sumitur loco passionis: sumitur enim loco formalis rationis: inquantum aliquo modo in dicat principium omnium passionum: et sumitur loco passionis inquantum dicit id quod provenit in subiecto ex illo principio formali: et ut si voluerimus hec duo nominibus distinguere: dicere poterimus quod illud principium est natura: et sic naturale erit ratio formalis et mobile debebit ratione passionis: sive igitur hoc quod dico mobile sive hoc quod dico naturale sit formalis ratio subiecti naturalis scientie: videndum est modo convenienter: cui sit proprie addendum verum scilicet corpori vel enti: hoc enim viso statim erit notum quid sit subiectum istius scientie: necessarium est enim hoc esse aggregatum ex additio et illo cui fit additio quod autem hec additio proprie non possit fieri ad corpus: sed magis facienda sit ad ens ex facili apparet. Manifestum est enim quod est distinctivum alicuius: sive modus sit: sive differentia: ei proprie tamen adiungatur quod cum aliquo sibi opposito distinguit et non alicui sub illo distinguibili contenta: sicut evidenter in singulis apparet per se. n. est et per aliud que modi sunt entis distinguentes ex opposito ipsi enti adiunguntur proprie dicendo ens per se: vel ens per aliud. Non autem debent addi proprie alicui quod sub ente continetur. Non enim proprie dicitur substantia per se: nec etiam et bene dicitur quantitas per aliud: sicut etiam quia rationale et irrationale dividunt animal ex opposito aliud proprie adduntur: dicendo animal rationale: vel irrationale animal. Non autem proprie adiunguntur alicui posito sub eo. Nunc autem ita est quod naturale et non naturale sunt modi generales entis: ens ipsum dividentes immediate ex opposito quod quidem ex eo apparet: quod non solum quedam substantia est physica: et quedam non: sed etiam quedam qualitates sunt physice: et quedam non: et quantitas etiam naturalis invenitur. Patet ergo quod illa duo non sunt modi speciales unius generis sed modi generales pluribus generibus predicamentorum. Sunt ergo modi dividentes ipsum ens immediate ex opposito. Sibi igitur propriissime adduntur: et non corpori. Nam et si addantur per corpus eius subiecti hoc non est eius nisi inquantum ipsa dividitur per eosdem modos. Corpus autem per illos modos dividi non potest: quia omne corpus: quod physicum et naturale est.

Considerandum est autem quod naturale cum additur enti accipiatur secundum totam suam universalitatem secundum totam suam universalitatem. Cum vero adiungitur subiecto non sumatur in sua universalitate: sed restringitur ad illa naturalia: que sunt

in sube predicamēto. Multo vero magis dato q possz corpori adiūgi. Necessariū ē et ipm coartari sicut intel ligentibus apparet. Quia igitur phycus nālia cōside rat: fm totā vfitatem suam: apparet euidēter q ens nā le est eius pprium subiectum: et non corpus naturale. Notādū autē q non proprie dicitur corpus aliud ma thematicū aliud naturale: q2 idem est vtrūq: fm tñ differentē cōsiderationez. Ulterius aūt si dicatur q ipm met mobile est ratio formalis subi scie nālis idez ē apper. Nā mobile duplicez acceptionem hz: q2 vno mō accipit pro eo q est sbz motus: et alio modo sumit pro eo q in dacit: vel abiicitur per motū: et si sumat vt cōprehendens vtrāq acceptionem: tūc mobile et imo bile sunt modi trāscēdētes: et ens ipsuz diuidunt imme diate ex opposito. Si aūt coarteur mobile ad standuz pro eo tm q est subm motus: tūc ē mobile: et immobile nō diuidūt corpus: q2 oē corpus mobile est: et nullū est īmobile: diuidūt aūt ex opposito sbaz īmediate: pp q aliq dixerūt q sba mobilis est subm phye nālis melius dicētes: q illi qui ponunt hēc corpus mobile. Scōm h igitur oia manifestū est q nullo mō bene dictū est cor pus mobile esse subiectum phye nālis: h idem ē aliter ap paret. Phylosophia enim nālis non solū cōsiderat mo tum qui est in quantitate qualitate et vbi: sed ē trāsmu tationem que est in suba. Accipiendo igit mobile pro subiecto opz illud sumere q in se cōprehendit sbeta oiz transmutationis: h aūt nō est corpus mobile. Corpus eni mobile sub se nō cōprehendit nisi corpus: nullū aūt corpus est subiectū trāsmutationis que est in sba: opz igit aliquid vniuersalius accipere: q nō pōt esse nisi sba mobilis: et magis pprie ens mobile. Sub istis enim pti nētur nō soluz corpora. sed ē materia: que sbz est gene rationis et corruptionis. Et tale subm est vltius cor pore mobili: idcirco pbia nālis probare pōt corpus mo bile. Quāuis eni scia nulla pbare possit d subiecto p prio q sit: pt tñ bñ dscēder ad h pbādū d ptētis sb sbo suo: vnde si corpus mobile cēt sbz phie nālis: nullo mō in scia nāli: probari posset ipsum esse. Nunc autem q2 est de contentis sub subo eius: nullū inconueniens est si ad probādū h descēdit. Si autem dicat sicut quidā dicūt q in scia nāli non probat corpus mobile esse: sed oñditur in. vj. phycoz: q oē mobile est corpus apper q facilē q nihil est dictū. Non. n. scia inquirit de existen tia actuali cōtentorū sub subiecto suo: sz de esse ipsoruz aptitudiali h āt de aliquo simplici ostendit: pbādo ip suz nō hre repugnātiā ad actū existēdi: sz q recordor me dixisse in qōnibus disputatis in determinatione hu ius qōnis: d cōposito aūt illud dmōstrat ostēdendo q principia ipsum cōponētia nō habeant adinuicē ullā repugnātiā: vñ si demōstrari posset q pponētia pcoer uum nō haberēt repugnātiam adinuicez statim dmō strarū cēt q pcoeruus in rerū nā esse posset. Cōponen tia aūt corpus mobile sunt mobile et corpus ad ostendē dum igit q illud pmineuz ex illis duobus esse possit in rez nā: nō exigit nisi demōstrare q illa duo adinuicē repugnātiā nō habeāt. Quia ergo in. vj. phycoz dmō strat: nō solū q mobile nō repugnat corpori: sed etiā q ad ipsum necessariā hz habitudinē: satis euidenter ap paret: q de cōiuncto h: q ē corpus mobile cē aptitudina le ibi demōstrat. Si āt ad h aliquis pteruiēs dicat sicut etiam isti dicunt: q h facit phycus nālis subinda ens pōnā prima phy: apparet euidēter q hēt ē falsuz. Nunq enim aliqs artifex pbat aliquid subiciuēs pōnā prima phie: nisi in probatione illa accipiat prin cipia ipsius: qñ autē pbationez facit p sua incipiencia fia: nō idcirco pōnā aliā q sua. Nūc aūt ita est: q phs naturalis nō per principia prime phie: sed per sua tñ pbat corpus mobile esse. Ad sumit enim ad h proban dū q oē q mouet prim est i termio a q et ptz i termino ad quē: q est principiū pprium nō pric phie: sed phye nā lis. Nō ergo illā pbationē facit inquātū primus phus sed inquātū phycus. Potest aūt h merito dici de pba tione illa q facit in. viij. vbi ostēdit q nō oia sunt imo bilia: sed aliqd est mobile: et p pñs oñditens mobile cē. Nec enī nō facit nisi sub induēdo pōnā pmi phy. Un de ē ibi aliqua assumit: que trāscēdūt facultate suam. Qd si ad h dicat aliquis q illa pbatio per effectū est: et nō per cām: sicut ē dici pōt de pbatiōe facta i. viij. ap paret euidēter q nec etiam istud stare pōt. Nā prim in termio a q esse: et prim in termio ad quē: nō est effectus mobilitatis: sed magis cā idcirco etenī mobile mouet actu: q2 nōdū est in termio ad quē fm totū: sed prim ē in ipso et partim est in alio: vnde nō effectus mobil: sz cālis rō magis assumit ad pbādū nō de corpore: sz de toto cōiuncto: q est corpus mobile q sit. Patet igit per oia que dicta sunt modo q phya nālis descēdit per sua principia sicut in aliqd cōtētū sub subo suo: īfra ipsuz corpus mobile ad probādū ipsum esse: vñ nullo modo aliqs sapiens dz pcedere q corpus mobile sit sbm phie naturalis. Hoc āt satis euidēter apper psiderādo ip sum pcessum quē Arist. tenuit in phia nāli. Cum enīz scientia libri physicoz sit ps suprema phylosophie na turalis: id in ipsa notificare debuit q est subiectū eius et subiectū totius scientie pdicte. Notificauit autē ibi nām ex cuius notificatione statim apparet notificatio entis naturalis. Corpus aūt diffiniuit in parte huius scie non cōmuni: sed speciali: sicut in libro de ce. et mū. vbi ē satis euidēter apparet notificatio corpis physici et maxime ex eo q post notificationez corpis adiungit q corpa physica naturaz hñt que est principiū in hiis motus et quietis. Dans per h aperte intelligere q nec corpus: nec corpus naturale est pmune subiectū phylo sophie nālis: sed quoddam pticulare sub ipso contentū et in parte speciali et nō cōmuni et suprema talis scie cō sideratū. Et h ē: q ait cōmētator in scdo physicorū.

Sciendum est inquit q subm istius libri. s. physicorum est natura: et principia naturalia: cū sint cōmunia oibus rebus naturalibus: et statim post adiungit: et ideo in h libro. s. physicorū nō diffiniuit corpus: nec alia de qui bus cōsiderat nālis: sicut fecit in principio celi et mun di: ex quibus verbis satis euidenter apparet q idcir co corpus nō fuit diffinitum in libro physicoz: q2 non est subiectum eius: sed est vnū de particularibus consi deratis in aliis partibus sub subiecto contētis libri predicti. Patet igitur q si dicamus mobile esse for malem rōnē subiecti phie naturalis: non debemus ip sum addere ad corpus ullo modo. Uidendum est ergo vtrum addendum sit subiecto: vel enti q autem enti sit ad dēdū si est passio etiam apparet. Si autem accñs adiū gitur proprie q ponit in diffinitione sua: sicut patet p accñā cuncta discurendo. Quia. n. nasus ponitur in diffinitione symi: q2 symum est nasus curuus: ipsi na so et nō alteri symum adiungitur immediate dicendo nasus symus. Ens aūt est q ponitur in diffinitiōe mo bilis: cuius declaratio est: quia illud idez q ponitur lo co generis in diffinitione passionis: scdē ponitur illud idem etiā loco generis in diffinitione passiōis pme nec differūt i alio nisi q2 i diffōne passiōis scdē ponit cum adiunctione passionis prime in diffinitione aūt prime passionis non cadit cum ipsa tali passione: quia nullus diffinitum ponitur in diffinitione propria. Nunc aūt

fm q

sm q isti concedunt mobile est passio prima et mot⁹ passio secũda. In diffinitiõe autẽ motus ponitur ens: cũ adiunctione mobilis: q in tertio physicorũ dicatur q motus est actus entis mobilis: igitur in ipsius mobilis diffinitione loco generis dz poni ipsũz ens: et per cõsequens immediate soli enti ipsum mobile adiungi debet dicendo ens mobile. Sub autem non additur sic immediate: quia etiam sua acceptio: vt supra dictum est i ipsa coartatur. Et propterea optime dicit phus in .xj. metha. quia naturalis accña et principia speculatur: non aũt corpoꝝ: sed entium: inquantum mota: non in quantũ entia. Si autem dicatur: sicut rei ĩras se habet: q mobile non est passio: sed formalis ratio subiecti supradicti. Adhuc nostra probatio manebit. Idez enĩ ẽ q ponitur loco generis: in diffinitiõe subiecti i descriptione passiõis: et in descriptione formalis rõnis. Nã aial ponitur loco generis in diffinitione hoĩs: et i descriptione rõnalis et risibilis. Q̃ð autẽ mobile non sit passio: sed dici subiecti ratio formalis: ostendetur in secũdo: ad presens aũt sufficiat scire q siue mobile: siue naturale sit pdicata ratio enti debet imediate addi et nõ corpi.
¶ Rõnes aũt i contrarium de facili soluũtur: sunt. n. duplices modi ipsius entis: q generales ipsum sm se pñtes: et hos considerare dz illa eadem scia: que considerat de ente et speciales qui ipsum cõsequuntur: ex applicatione et ad materiam specialem: quales modi sunt mobile quantum et alia similia. ¶ Et scientia consideñs hos modos nõ dz aliter esse eadem cũ metaphysica: nisi sicut scientia subalterna eadem est cũz subalternante: et sic se habet phylosophia naturalis ad phylosophiam primam. ¶ Unde patet rñsio ad primum argumentum. ¶ Scdm etiam iam solutum est. Motus enĩ oritẽ ex pricipijs entis mobilis ĩquãtũ mobile. Si autem dicatur q prima passio est mobile: tunc dicẽdũ q naturale sibi preintelligitur tanquam ratio formalis subiecti phie naturalis. Et ex principijs quidem entis naturalis mobilitas causať. ¶ Ad tertium dicẽdum est q phylosophia naturalis reductionez facit ad principia subiecti sui: siue h dicatur ens naturale: siue mobile. ¶ Auctoritas aũt cõmunis sic exponenda est: vt dicatur q ipse concedit corpus mobile esse subiectũ huius scie: non ratiõe totius aggregati: nec ratiõe partis: que est corpus: sed ratione eius q est mobile q qdez ratio formalis est huius subiecti: vt ostensum est: vnde et dicit ipse i .iiij. metha. q scie naturales cõsiderant de quadam parte entis. s. de ente mobili: et de accidentib⁹ essentialibus eius: sm q est mobile.

¶ Q̃ð prima.

Determinato

itaq q ens mobile subiectũz est in phylosophia naturali: videndũ est pñr vtrum h sit subiectum in libro physicoꝝ. Et videtur q non. Idem enim non est subiectum partis et totius. Et quo igitur ens mobile subiectum est totius phylosophie naturalis: non videtur q possit esse subiectum in scientia libri physicoꝝ. Probatio autem maioris est: quia sicut tota scientia respicit totum subiectum: sic etiam videť q partes scie nõ debeant respicere nisi partes tantum aliquas subiecti.

Ad hanc qõnem

dicim q idem debet esse subiectũ in libro physicorũ: et in tota phylosophya naturali: cuius ratio est: quia idem est subiectuz in aliqua scientia et in suprema parte eius. Scientia autem libri physicorum est suprema pars phylosophie naturalis: vñ idez debet esse subiectum vtrobiqz probatio autem maio-ris propositionis est: quia sicut se habent principia vnius partis scientie ad principia aliaruz partium: sic etiam et subiectum illius vnius partis se habet ad subiecta aliarum. Principia autem suppreme partis scientie in sua virtute continent principia omnium aliarum partium: et totaz etiam scientiam: cum ipsa sint prima scientie principia: vnde necessarium est q subiectum etiam istius partis in se aliarum contineat subiecta: et totum etiam subiectum scientie totius: hoc autem esse non posset nisi idem esset subiectum in tota scientia: et in suprema parte eius.

Ad argumentum

autẽ factuz in õrium dicimus aliqui q ens mobile vniuersaliter sumptum est subiectum in libro physicorum sumptuz vero sm omnez modũz suum est subiectum in tota phylosophia naturali. Sed h ratio non videtur aliqd valere. Tunc enim proprie aliquid q potest sumi multis modis sumi dicatur vniuersaliter quando sumitur sm omnes modos suos vnde si ens mobile sumptum vlr est subiectum in libro physicorum sumptum vero sm omnez modum subiectum est in tota phylosophia naturali: eodem modo subiectum erit vtrobiqz q esse non pot. ẽ.

Et id circo dicendum est

q cum simpliciter dicatur q nullo addito dicatur: vt habetur in libro topi. Ens mobile simpliciter. s. sic sm se sumptum: sine ullo additamento: subiectuz est in libro physicoruz: sumptum autem vniuersaliter: sine sz totam: vel omnem considerationem suã: subiectum est in tota phylosophia naturali. Unde tota phylosophia naturalis respicit ens mobile sm considerationem suã totaz. Scientia vero libri physicoꝝ ipsum respicit non sm totam: sed sm partem considerationis sue. Et per h patet quomodo intelligenda sit probatio maioris propositionis soluti argumenti.

Q̃ð prima.

Cognito

igitur q idem est subiectum in tota phylosophia naturali: et libro physicorũ videndũz est vlterius scz vtrum scientia huius libri sibi subalternet scientiam omnium librorum sequentiũ: videtur enim q non. Partes enim scientie non videnť se mutuo subalternare. Scientia vero libri physicorum vna est de partibus phylosophie naturalis: non videtur ergo q inter ipsaz et alias partes debeat cadere subalternatio.

Ad hanc qõnem

dicim videtur q scientia libri physicorum: omnes alias partes phylosophie naturalis sibi subalternat. Cum enim tota scientia virtute in principijs consistat: necessarium est habitudinem scientie ad scientiam correspondere habitudini principiorũ ad principia. Nunc autem principia libri physicoruz sibi subalternant principia omnium aliarum partiuz cum illa sint prima: et alia secunda: et secunda in primorum virtute sint contenta. Unde necessarium est q scientia libri physicoruz sibi subalternet oẽs alias partes phylosophie naturalis. Q̃ð etiaz ex eo apparet: q alie partes tam principia q subiectum proprium illi⁹ contrahunt et applicant suo modo ad materiam.

Argumentum

autem factum in cõtrarium soluere nõ est difficile. Non enim esse partes vnius scientie [illegible] [illegible] subalternationem: supposito q vna earum sit suprema et contineat prima principia totius scientie.

¶ Q̃ð prima. Lectio prima.

Expeditis igitur qōnibus que premittende erāt an te qōnes litterales: restat nūc persequi qōnes illas que ex snia phy. in hiis lib. quoquo modo sumi possunt. ¶ Primo aūt posset aliquis dubitare: qūo pūtate habeat h q̄ dicit tho. vz q̄ intelligere respicit diffinitiones: & scire respicit demōstrationes.

Ad quod dicendum est

q̄ scire ponit sciaz q̄ est habitus ↄclusionū: intelligere vo ponit intellectū: qui ē habit⁹ p̄ncipiorꝫ. p̄ncipia aūt vo demōstrationis sunt duplicia: quia q̄dam extrinseca & q̄dā intrinseca. Intrinseca aūt p̄ncipia ꝓprie & ↄsecte demōstrationis sūt diffōnes: & idcirco itellectus: q̄ est habit⁹ p̄ncipiorꝫ maxie respicit cognitiōem illā q̄ ō diffinito h̄r ꝑ diffinitionē. Hec eni cognitio nō h̄etur ꝑ discursum rōnis: sed magis ꝑ intellectū distincte ituentē q̄dditatē rei. Scientia vero q̄ est habit⁹ ↄclusionis habet ꝑ discursum rōnis a notis i ignota. In h āt discursu sciaz cāte ↄsistit demōstratio: & ꝓ tāto tho. dixit: q̄ scire respicit demōstratioes: & itelligere diffinitiōes.

¶ Textus.

¶ Quoniā q̄dē itelligere & scire ↄtingit circa oēs scias q̄rū sūt p̄ncipia: aut cāe: aut elā ex hoꝝ cognitiōe.

¶ Qō scda.

Secundo posset dubitare aliqs q̄uo differant: & q̄d resonciant: p̄ncipiū causa & elm.

Ad quod

dicit tho: q̄ cā i plus se h̄z q̄ elm: elm eniz sicut h̄r in. v. meth. ē ex quo cōponit᷑ aliq̄d p̄io & manet i eo: vn̄ q̄ l̄re p̄esūt i cōpōne sillaꝫ & manēt in eis dicūt sillaꝫ elā: ꝫ h̄ igit᷑ elm dr̄ tm̄ de itrinsecis. ¶ Causa vo dr̄ de extrinsecis: nā cā id dr̄ ex quo res dependet ꝫ suū eē: vl̄ fieri: depēdet āt res i eēndo nō sol̄ ab hiis q̄ sibi iexistūt: ꝫ ēt ab hiis q̄ ex ipsaꝫ st: queādmodū mixta nō sol̄ depēdet a sua mā & forā: sed ēt a motu corporꝫ celestiū. ¶ P̄ncipiuꝫ vo ad h̄ i plus q̄ cā se h̄z: iportat eni ordinē cuiusdā ꝓcessus: q̄ ēt i eo q̄ nō ē cā repit᷑: vn̄ pūctū ē p̄ncipiū linee: & nō ē ei⁹ cā. Qz ergo tot⁹ ꝓcessus rei inesse origināt᷑ ab agēte ꝑ p̄ncipia possūt h intelligi cāe mouētes: q̄z vo res i eēndo depēdet a forā q̄ē rō eēndi: & i fiēdo depēdet a fine: q̄ est rō fiēdi vnūq̄dq̄z ad finē ordinatū ꝑ cās itelligere possumus cās forales & finales: ꝑ elā vo itelligūtur cāe mā̄les: q̄z mā est p̄ncipiū ī via generatiōis oīum q̄ igrediūtur cōpōnez rei.

¶ Textus.

¶ Tunc cognoscere arbitramur vnūquodq̄z cū causas primas & prima principia cognoscimus &c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset dubitare aliqs vtrum ad ꝑfectā cognitionē ō re habēdā exigat᷑ cognitio oīuz cāꝫ ei⁹ ꝓximarū & remotaꝫ: & vr̄ q̄ nō. Cū eni res nālis hēat oēs cās: & p̄ia cā agēs & finalis ei⁹ sit cā tot⁹ vniuersi: scia nālis: q̄ huius cāe cognitionē tradere nō p̄ōt: nō poterit tradere ꝑfectā cognitionē de rebus nālibus: q̄ videtur esse inconueniens.

Ad hāc qōnē

dōz est q̄ ad ꝑfectā cognitionez rei exigat᷑ cognitio oīuz cāꝫ ei⁹. Cuius declaratio ī re nāli ē: q̄a vnūq̄dq̄z se habet ad cognosci: sicut se h̄z ad eē: esse āt rei nālis ↄstituit᷑ eēntialr̄ ꝑ mām & formā: vn̄ necessariū ē: q̄ cognitio tm̄ ē ei⁹ ↄstituat᷑ ex cognitiōe vtriusq̄: forma āt ꝑfecte cognosci nō p̄ōt nisi sciat᷑ q̄re sit ꝑfectiōis: h āt non scitur nisi sciatur habere perfectionez limitatam & q̄ nō est tā excellens: vt ipsam sortiat᷑ ex seipsa: ꝫ tm̄ ꝑ effluentiā ab aliquo agente per h aūt ad cām agētem iportatur habitudo. Res aūt iportans habitudinem ad aliquid: nō potest perfecte sciri quo ad cuncta q̄ iportat: nisi cognoscatur ipsa habitudo: h vero non cognoscitur absq̄ cognitione terminātis ipsaꝫ. Quia igitur habitudinē forme effluētis ab agēte: inquātū hui⁹: h̄z ipse agens terminare. Manifestū est q̄ perfecta cognitio talis forme: nō habetur nisi cognoscatur agēs: h āt perfecte inquātū tale nō cognoscit᷑: nisi cognoscat᷑ virtus actiua per q̄ agit: agēs vero ꝫ in ꝟtute p̄imi agit. Exigitur ergo necessario ad perfectā cognitionē rei nālis cognitio agētis ꝓpinqui & remoti. ¶ Ulterius aūt agēs inquantum agens nō cognoscit᷑ nisi cognoscatur ratio agēdi. Agit aūt ꝑꝑ finē: & finis scdarius non mouet nisi in virtute principalis: requiritur ergo ēt cognitio finis vltimi & proximi: sic itaq̄ manifestuz est q̄ ad perfectā cognitionē rei exigit᷑ cognitio oīum cāꝫ eius vnde super illo verbo (tūc arbitramur &c.) ait cōmētator: q̄ nūq̄ dicit se aliq̄d scire n̄ dicit h nisi sciuerit illō ꝑ omnes suas causas propinquas: & remotas & īfra parum. Videt᷑ ingt mihi q̄ intendit per p̄ia principia causas: que sunt extra rem. s. p̄mū agens: & vltimuz finem rerum omnium.

Ad argumētū

in ↄriū dōm est q̄ scia nālis in genere suo est perfecta & non simpliciter: & istam perfectam cognitionem tradit de rebus naturalibus que potest per principia naturalia haberi.

¶ Qō quarta.

Quarto posset quis dubitare vtrū mā sit vltimū ī cognitiōe sicut dicit tho. videt᷑. n. q̄ nō: nā ↄfusa sūt nob̄ p̄ius nota: ꝫ cōfusa cōueniūt cū mā in qua nihil est distinctuz: & que ē potētia vnde videtur q̄ ēt materia sit nobis prius nota.

Ad hanc qōnē

simplr̄ dōm est: q̄ materia q̄d vltimuz est in cognitione. Huius aūt declaratio est: q̄z actus ratio ē & principiū essendi & cognoscēdi. Mā vero nō est act⁹ sed potētia: actus aūt & ꝑfectio ipsi⁹ est ipsa forma: igitur mā nō cognoscit᷑ nisi per cognitionē sue forme: & sic cognitio forme p̄cedit cognitionē māe. ¶ Ulterius eni am: q̄z forma suū esse ab agente accipit ad perfectā sui cognitionē: p̄supponit cognitionē de agēte: agēs āt nō h̄z q̄ sit agēs huc effectū ꝑ se: nisi p̄supposita intentiōe finis: & sic ex cognitione eius dependet cognitio omniū aliorum: ita q̄ fm̄ h vltimū in cognitione est materia.

Ad rationē

in contrarium dōm est q̄ cōfusa claudūt in se actum ad minus imperfectum. Materia vero de se nullū actum ponit. Necessarium est autem q̄ esse q̄ cognoscatur cognoscatur per actum aliquem imperfectum: vel perfectum. Actus eni ꝑfect⁹ est principium cognitionis ꝑfecte: iperfectus āt p̄ōt esse principium cognitionis imperfecte: vnde nō est omnio simile de ↄfuso & materia: q̄z per ꝓcessum ad materiam actus tollitur totaliter q̄ est ratio cognoscendi vnumquodq̄.

¶ Textus.

¶ Innata āt ē ex notiorib⁹ nobis via: & certiorib⁹ &c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset dubitare aliqs vtrū sit verū q̄ hic dicit cōmētator. s. q̄ ea q̄ sūt p̄ter p̄mā māiā: & vltimā formā cuiuslibet reꝫ nāliū: sūt mā̄e cōpositē: & forme cōposite: & vr̄ q̄ nō: q̄ forme ēt simplici

simplici eē cōsistēs: vt dicitur in lib. vj. principiorum.

Ad istam qōnem est dōz: q per primam mām pōt cōmentator intelligi: e mām: vel fm se sumptaz: vel fz q respicit formam eī aliqz: vl fm q respicit formā entitatis: p vltimā et formā pōt itelligere: vl formam esse vel formā vlem: sicut formā corpis in quātū corpus: vl terti⁹ cōpositio duplex est qz fm rē: ꝛ fm itētione: ꝛ loquēdo qdē de cōpōne. fm rē: ꝛ fz itētionē: nulla forma sbalis est cōposita. Nā tūc aut eēt cōpositio ex plurib⁹ formis: aut ex plurib⁹ materijs: aut ex mā ꝛ forma: ex materijs ät tm̄ cōposita eē nō pōt: qz cū p nām māe: solo potētia ponaꝫ forma: tūc nō eēt actus: sz potētia q ē ipose. Nō pōt ēt foīa eē composita ex mā ꝛ forma: qz de rōne forme ē q sit act⁹: vn̄ ꝛ actus pdicaꝫ cēnr de foīa Cōpositū āt ex mā ꝛ forma nō pōt dici actus: nō igitur dz dici foīa sed formatū. Est ēt forma fz se totā pfectio māe: q nō posset eē: nisi in se clauderet māz: qz mā pfectio nulli⁹ pōt eē: nō pt ē eē cōposita ex plurib⁹ formis realr differētibus: qz tūc eēnt plures forme sbstātiales ieodē: q ē ipose: vl ēt accñs esset ō eēntie sba: si altera illaz formaz cōponētū eēt accñs q ē ipose. Si āt loquamur de cōpōne q est fm itentionē: tūc cōposite sunt oēs foīe que sūt pter formā vltimam: siue forma vltima dicaꝫ foīa vlis: siue ēt forma: eī forma eni mixti cōtinet in se qcqd ptinet forma eli: ꝛ ad hec ampli⁹ vn̄ claudit in se gradū pfectiōis eīalis forme: ꝛ gradū ēt pfectiōis alterius: qui tm̄ gradus inea realr nō differūt. Et ideo cointelligiꝫ eē fm intentionē ex pluribus gradibus cōposita: forma ēt vlis ponit gradū generalē pfectionis: q̄ foīa spālis in se claudit: ꝛ sup addit ēt gradū spālez sic ergo oēs forme pter vltimā sz cōposite dnr. Materie ēt dicitur cōposite: qa oēs gradus forme spālis pter vltimū sunt velud materiales: ꝛ sic se tenet: in materia vl ēt h dicaꝫ: qz mā mixti respiciēdo formā mixti respicit ēt pfectionē eli fz tm̄ q i ista inuenitur: ita q vltra respectuz ad pfectionē eli claudit respectū ad pfectionē alterioem: vel ēt h itelligiꝫ pp gradus dispōnū sibi sup additos. ¶ Nō āūt dicaꝫ forma simplex in eē: h est pp carētiam real ꝛ nō itentionalis compositionis.

¶ Textus.

¶ Sūt āt pmū nobis māifesta ꝛ certa ꝯfusa magis ꝫ ꝛc.

¶ Qō sexta.

Sexto posset esse dubiū vtrūz magis vlia sint nob magis notiora videtur q nō: quia magis vlia minus de perfectione hñt: que āt minus participāt de pfectiōe min⁹ pticipāt de cognoscibilitate: igiꝫ vlia sunt minus ꝛ per cōsequens p posterius nobis nota.

Ad hāc qōnem dōm est: fm q ait Tho. q tanto sunt aliqua cognoscibilia: fm se ꝛ naturā suā quanto in entitate sunt pfectiora: eo q vnūquodqz sicut se hz ad esse sic se habet ad cognosci. Minus āt vlia perfectiorem entitatē habēt: q̄ magis vniuersalia: vnde ꝛ fz se ꝛ naturā suā sunt eis notiora ꝛ prius nota: sed ex parte nostra econtrario se habet. Naz intellectus noster in pcedendo de potētia ad actum: prius deuenit ad actū iperfectum q̄ completū: actus aūt iperfectus: quandam confusionē ponit eo q solum actus completus principiū perficit distinctionis et pfectē: ꝛ idcirco intellectui nro prius occurrunt confusa q̄ distincta. Uniuersalia vero magis ad minus vlia cōparātur: vt cōfusa ad distincta: inquātū plura sub se indistincte cōtinent: ꝛ adeo ipsa nobis inueniūtur esse notiora: q̄ que sunt de nāsua minus nota: ꝛ p h patet solutio ad argumentū.

¶ Textus.

¶ Unde ex vlibus ad singularia opꝫ pcedere ꝛc.

¶ Qō septima.

Septimo posset aliquis dubitare vtrum singulare prius sit notum intellectui q̄ vniuersale: ꝛ prius etiā obiciatur sibi: videtur enim q sic: quia vnūquodqz sicut se habet ad esse sic ēt se habet ad intelligi: ad esse āt per prius se habet singulare q̄ vniuersale: quia esse primo: ꝛ per se: ē ipsorū singularium: vniuersaliū autem est secūdario ꝛ ex pñti: quia vniuersale nō habet esse nisi per eē suoꝝ singularium: ergo singularia per prius debēt itellecta eē q̄ vlia.

Ad hāc qōnē dōm est: q singulare nō pōt esse primo intellectū hui⁹ aūt declaratio est: qa ad h q alicui dicaꝫ aliquid per se ꝛ pmo cōuenire exigiꝫ q nō claudat in se aliquid post illud rōne cuius id attribuitur alicui. Nam si aliqd post clauderet illud attributū: iā sibi non primo: sed secūdo ꝯueniret: queadmodū quia posse ratiocinari attribuiꝫ alicui ppter rōnalitatē ipsaz: ꝛ hoc post rationale nihil claudit in significato suo dicim⁹ q posse ratiocinari per se ꝛ prio ꝯuenit sibi: quia vero hic hō: vl. tra h q est aīal rationale claudit in se induiduationēz ꝛ designationē eius: dicim⁹ q posse rōcinari non per se ꝛ prio cōuenit sibi: sed secūdario: qa in q̄tuꝫ reseruaꝫ i ipo rō hois: cui illō prio ꝯuenit: nūc āt ita ē q eē itelle cōuēit vnicuiqz p eē qdditatiuū q ē signatū diffōnis h āt vlē sic i se hz: q nihil claudit vltra seipm: sic nihil claudit vltra sua diffinientia pricipia: vn̄ māifestū est q esse intelligibile sibi prio ꝯuenit. Singulaꝫ āt qz vltra ipz qdditatiuū eē: q ē significatū diffōnis: claudit ōsignationē ꝛ iduiduationē ei⁹ nullo mō prio h hz q sibi prio: ꝛ sz q ipz ꝯueniat eē itelligibile: vn̄ soluz vle ē illō q ē prio obm itellect⁹. ¶ Ad argumētū i ōriū dōz ē q maior ppositio nō itelligaꝫ de actu existēdi: q ꝯuenit singularib⁹ p pri⁹: sed de eē qdditatiuo: q est signatū diffōnis. Hoc aūt prio ei cōpetit cui prio debeꝫ diffinitio: h vero p se ꝛ primo soliū cōuenit vlibus. ¶ Qō octaua.

Octauo posset aliquis dubitare: de h de quo est ptrouersia inter tho. ꝛ commentatoꝫ. Est vtrum vz genus componatur ex speciebus: videtur enim q sic. Nam phylosophus cum pmisisset: q prius nota sunt nobis magis vniuersalia: adiunxit post h nota fiunt principia ꝛ elemēta diuidentibus h: ꝛ quia species vnum est de his que post talem diuisionem nota fiūt: videtur q species sit generis elementum: ꝛ per consequens q eius compositionē ingrediatur.

Ad hāc qōnē dōm ē q genus pōt sumi aut realr: aut itētionalr: ꝛ si realr qdē sumaꝫ ñ erit vnū simplr. Cū eni alia foīa realis sibi non debeaꝫ a formis spērū ei⁹: fm spērum multiplicatāez: sibi forme reales multiplices correñdēt ꝛ multe realitates q̄s tm̄ in se continet indistincte: ꝛ idcirco nō dicaꝫ vnū pp vnitatē forme: fm q ait cōmentator in. xij. metb. sed ē vnū: fm vnitatē formarū vncāi indeterminatione pp q dr in. vij. phycoꝝ: q infra genera latēt multa: h ēt spēs generū eē ꝛ pricipia ponuntur: qz vz genus realitatem aliā non habet vt dictum est a realitatibus suarum specierum. Et sic ēt q fz hūc intellectum commentator dicit: q genera componuntur ex spēbus. Si āt genus ꝫ itētionalr sumaꝫ cū sibi debeaꝫ vnus simplr cōcept⁹: de quibus intellectu nō sunt cōceptus specieꝝ: tunc spēs pricipia generis nō erūt

nec dici poterit: q genus ex spēbus cōponat. Nec etiā equocerit pdicatū: sed vniuoce: z fm hūc intellectū exe do rho. dixisse: q genus ex speciebus non componitur. Unde apparet ratio ad argumentum.

Textus.

Sustinent autez idem hoc quodammodo z nomina ad rationem zc.

Qō nona.

Nono posset eē dubium vtz diffinitū: prius nobis notū sit q diffiniētia: sic b aut Arist. Ut eni q nō; supra eni dcm ē q magis vlia sūt nob pri⁹ nota: sūt āt aliq diffiniētia vliora diffinito: igit sūt nobis nota prius q ipz diffinitū. Ad hui⁹ qōnis itelligētiā pside rādū ē: q cū cognitio ponat motionē q̄dā 9tutis cognoscitiue ab obiecto cognito: z mouere sit qōdaz agere: ad agere āt sc hz vnū quodq: sicut se hz ad eē: necessariuz ē q id cui pmo z p se debet eē: pmo z p se moueat vim cognoscitiuā: z p 9ns q p se z pmo cadat i cognitiōe eius Cui 90 eē p se z pmo nō debetur: sed scdo: vel p aliud: h prio z p se: iquātū tale: nō pōt p se z pmo mouere viz cognoscitiuā: sed tm scdario: nūc āt ita ē: q totū ē cui p se debet eē: ptes āt sunt scdario: q nō nisi p esse toti⁹. Necessariū ē vtiqz: q cognoscitiue 9tuti cuicūqz pmo occurrat pmi totū: idistincte p se z in se ipo representans ptes: z q post ipsa uis cognoscitiua pcedat i distinctā cognitionē ptiū. Et qz diffinitū totum est: z diffiniētia ptes: ideo opz q itellectui pmo offerat simplr: z hz se totū illud q ē diffiniēdū: z q itellectus deinde pcedēs ad diffinitionē ei⁹: diffiniētia ipm distinguat z cōsideret distincte. Dicit ergo diffinitū nobis eē notius noticia cōfusa: qa prius nobis occurrit indistinctū: z deinde p diffiniētia cognoscit distincte: ita q ista notiora nobis ipa sunt fm noticiā distinctā. Ad argumētuz in 9triū dōme: q magis vle si accipiat fm q totū qōdā ē cōfundēs in se multas spēs: per ipm diffiniēdas: sic debet pri⁹ nobis eē notū: sed si sumat: vt ē ps minus vlis confusa in eius continentia: sic econuerso ipsum min⁹ vniuersale prius nobis notum inuenitur.

Textus.

Necesse āt ē aut vnū eē principiū: aut plura zc.

Lectio scda. Qō prima.

Hic primo querēdū ē: vtz iquirere d pncipus rerū nālū pineat ad phiam nālē. Videt eni q nō: nulla eni scia ingrit pncipia sui sbi: vt declarat i posteriorib⁹ analeticis: sed supponit ea tm: principia 90 rerū nāliū: sunt pricipia entis mobilis: q est subm in phia nāli: igitur ingsitio de talib⁹ principiis: vt vr: ad phz nālē nō pertinet.

Ad hāc qōnē dcm est: q qlibet scia vt accipit ex prio posteriorū accipit de suo subo qd ē: z si ē: nō pbādo. s. aliqd istorū: sed vtrūqz sumēdo simplici acceptiōe: d passiōe etiā sumit: nō si ē: sz qd ē: q d⁹ p nomē. Qd āut subi accipit accepta diffōne ei⁹ 9uocat positio: z adit posita: qz simpliciter absqz pbatiōe ponit i scia pro fundamēto z radice oium: q sunt i ipsa dmōstrāda. Nō pōt āt sumi diffinitio nisi sumātur diffiniētia: que sunt principia subiecti diffiniti. Quelibet igitur scia: hz h debet sua z sui subiecti pricipia accipere. Nō si h: que sunt ignora sint: pōnet ea inquirere: z ir uenire sine demōstratione z post ad alia pcedere. Verz ē āt q est duplex via demōstrādi: qa vna ex prioribus: z alia ex posteriorib⁹ vt pote ex pricipiatis: vel ex effectibus. Ex prima qdem via nulla scia habet sua principia pbare. Potest tn̄ bene h facere per secundā viam: sicut cōmētator ait. Sic autem videtur eē in pposito: pbatur eniz: que z quot sint rerū naturaliū z trāsmutabiliuz principia: ex cōditionibus motus z trāsmutationis. Motus āut nō cā: sed effectus est talium principioz: vnde patet solutio ad argumentum.

Textus.

Id quidem igitur si vnum z immobile sit: quod est intendere: non de natura est intendere.

Qō secūda.

Secūdo posset forte aliqs querere vtz nālis disputare possit 9 negantē principia ipsius: videtur eni q sic: quēadmodū eniz scia cōmunis ad sua pricipia se habet: sic etiā: vt videtur: scia specialis habet se ad sua: pōt autem disputare: z disputat primus phs: 9tra sua principia negātem: igitur pari rōne: vt videtur: artifex specialis sicut phs nālis: cōtra negātes sua principia disputare pōt.

Ad hoc dicēdum est: q nō est omnino simile de pria phia: z de phia nāli. Primus z enim phs versat circa ens: fm suā totalitatez. Nihil autem potest ad eos aliqs negare: qui nō cōcedat esse. Ex h āut concesso: primus phs viā habere pōt ad disputādū cōtra quēlibet qui destruit pricipia eius: omnia enim h vel fundant super esse: vel supra partes eius: qz 90 phs naturalis: non accipit ens i cōmunitate sua: nō est necessariū eū qui negat principia ipsius: aliqd concedere q ad naturalem phylosophum pertineat: z ex quo ipse viam habere possit ad disputanduz contra eum. Potest āut sumere talem disputationem: z adsumit subinducendo primum philosophum. Unde pz solutio ad argumētū.

Questio tertia.

Tertio quia scientia cōis: que habet disputare cōtra negantes pricipia dicitur eē metaphysica: z dyalectica possit merito dubitare aliquis: vtruz dyalectica sibi subalternare possit ceteras sciencias: sicut metaphysica: videtur enim q sic: quia vt habetur in quarto meth. circa idem versatur primus phylosoph⁹: z dyale. z vterqz considerat de omnibus igitur si pria phylosophia sibi scias oēs subalternat pari ratione videtur q h debeat facere logyca.

Ad istam questionē dicendū est: q de talibus scientiis pōt subalternatio duplex inueniri: vna quidē fm modum ipsum argumentandi: quo sciētie singule vtuntur: z alio modo fm ipsam substantiaz sciētie. Et primo quidē mō dici potest q logyca sibi subalternat singulas sciencias. Moduz enim argumentādi ipsa sola considerat simpliciter: declarando per eum propter quid conditiones: z proprietates eius: quibus cetere scientie vtuntur: non dicendo de ipsis: nisi tantū quia: z non propter quid. Applicāt etiam ipa ad suas proprias materias. Si vero loquamur de subalternatiōe: scdo mō sumpta: q ē ppria subalternatio sciāz: n vr dōz: q logyca: ceteras scias sibi subalternet. Nā q̄uis ens rōnis q ē sbm ei⁹ se ad oia extēdat: nō tn̄ sic alie scie de prib⁹ entis: iquātū cadūt sub ente rōnis: sz iquātū cadūt sub ente simplr: aliqn. n. oēs scie d entib⁹ rōnis eē dicerēt. Qz igr ens simplr pm⁹ phs 9siderat vr eē q scie speciales 9būt sbm ei⁹. Nā z sic ideam 9bere ipm ens rōnis: h tn̄ nō directe faciūt: qz ens rōnis: sed qz eni simplr equipat: q cetere sciēte habēt 9bere directe. Patet itaqz solutio ad argumentum quārta

quãuis eni logica circa oia versẽ: non tñ versaẽ circa ea inquãtũ pertinẽt ad ens simpliciter: q subiecta alia rũ sciaꝝ 3būt directe: sed sꝫ q spectat ad ens ipsum rõ nis: vnde nõ est simile de ipsa ⁊ pħia prima. Hoc autẽ ꝓsentis declarare magis pertinet ad librum metħ. q ad istũ: ⁊ ideo dimittaẽ ad ꝓsens. ¶ Qõ quarta.

Quarto q̃rꝫ h querit cõsueuit verum dictio exclusiua addita vni relatiuoꝝ reliquũ excludat: posset aliquis de h forte dubitare: ⁊ videẽ q nõ: qꝛ relatiua posita cũ se ponãt ꝑ cõtra se pimãt: ad exclusionẽ vni᷒ sequit exclusio alteri᷒ ⁊c. q̃ sequit: q si dictio exclusiua addita vni relatiuoꝝ reliquũ excluderet. Necessario ẽt excluderet illud cui addiẽ: q ẽ in cõuenientens. Nõ videẽ ergo q vni addita reliquũ excludat.

Ad hãc questionẽ dicũt aliqui q dictio exclusiua addita alicui: nõ excludit illa: que sunt de ꝑmo intellectu eius: nec que sunt de essentia eius: sicut addita hoi nõ excludit aĩal: qꝛ ipsemet hõ est aĩal. Habꝫ ãt excludere illa que nõ sunt de intellectu primo: ẽt si sint de itellectu scdo: vnũ ãt relatiuoꝝ: nõ ẽ de pmo itellectu alteri᷒: ⁊ si sit de ipsi᷒ itellectu scdario: ⁊ id circo dictio exclusiua vni relatiuoꝝ addita. hꝫ reliquũ excludere.

Sed ista nõ sunt sufficiẽter dicta. Risibile eni nõ est de intellectu hoĩs: nec hõ de itellectu primo risibil. ⁊ tñ dictio exclusiua vni ipsoꝝ addita nõ excludit reliquum. Sicut enim: si tñ homo est aĩal est: ⁊ sensibile est: sic ẽt ⁊ risibile est. Econuerso ẽt: si tãtum risibile est: homo est.

Et id circo dicẽm est melius q dictio exclusiua addita alicui: excludit ea oia que sic diuersa sunt ab illo: q nec ad quidditatem eius pertinẽt: nec ad ipsam cõsequũtur: verꝫ est aũt q pñia quidditatẽ alicuius possunt accipi dupľr: qꝛ aut in concreto: aut in abstracto: ⁊ si sumantur quidem in concreto dictio exclusiua ipsis addita: non excludit ea quoꝝ quidditatẽ ꝯsequũtur. Nã qꝛ ipsum met. risibile est hõ: nõ valet: tñ risibile est: ergo hõ nõ est. Si ãt ista sumaẽ in abstracto: tunc dictio exclusiua ipsis addita excludere habet illa: que sequũtur: vnde bñ sequiẽ: tñ risibilitas est: ergo hõ nõ est. Nõ eni risibilitas est hõ: ⁊ ab ipso ẽt euidẽter abstrahit. Si vero ista ꝓcedentia sumãtur in cõcreto: talia ꝯñcia dictio exclusiua illis addita nõ excludit: nec abstractiue: nec ꝯcretiue sumpta. Unde nõ sequit tñ hõ est: ergo risibilitas nõ est. Naꝫ quãuis hõ in sua significatiõe risibilitatẽ non icludat ipsam tñ nõ excludit: ⁊ hꝫ de necessitate ꝯsequẽtẽ q nõ ꝯtingat de accidẽtibus cõib᷒. ¶ Si vero ista ꝓcedẽtia sumantur in abstracto. Nec ꝯñtia per dictionẽ exclusiuã: tñ. bene excludantur: vnde bene sequitur tñ humanitas est: ergo risibilitas nõ est. Nũc aũt vnũ relatiuorũ nõ est: nec de essentia alterius: nec originaẽ ẽt ab ipso quin magis sic diuersa sunt: q etiam habent adinuicẽ oppositionẽ: ⁊ idcirco dictio exclusiua alteri ipsorũ addita bene potest excludere ⁊ excludit reliquũ: vnde optime valet tñ pater est: ergo filius non est.

Ad argumentum factũ in contrarium dicendum est: q dictio exclusiua vni relatiuorũ addita: directe ⁊ per se relatiuũ oppositũ excludit: q aũt tollaẽ illud cui additur: h ipsa per se non facit: sed h per accidens contingit: quia solum ratione sui correlatiui q aufertur. Unde et vi exclusionis non valet: tãtum principium est: ergo principium non est: q etiam sublato principiato dici possit posita ad negationem eius.

¶ Textus.

¶ Nobis autẽ subiciantur que sunt natura aut omnia aut quedam moueri ⁊c.

¶ Qõ quinta.

Quinto aũt dubitaret forte aliquis vtrũ naturalis ꝓbet motũ cẽ: vr eni q sic: qꝛ in. viij. phy. ꝓbaẽ q impossibile est oia cntra esse imobilia: ⁊ q necessariũ est aliq̃ moueri: h aũt est ꝓbare motum esse: ergo ⁊c.

Ad istã qõnem dicunt aliq q cũ corpus mobile sit illud q natũ est moueri: n posset phs nalis ꝓbare: ⁊ ꝓbaret ẽt corpus esse mobile: statim ipse ꝓbare ẽt cẽ motũ aptitudĩe vel actu: ⁊ qꝛ nos supra demõstrauimus q corp᷒ mobile cẽ nãlis ꝓbat: ꝯsequiẽ ẽt q ꝓbet cẽ motuꝫ: q ẽ cõtra id q phs ait in lectiõe ista (Nobis ãt subiciãtur que nã sunt oia: aut quedã moueri) ¶ Sꝫ de facili apparet q ista nihil valet. Si eni non supponẽdo cẽ mobile ⁊ ꝓbaret cẽ corpus mobile bñ sequereẽ ipm ꝓbare motũ cẽ. Nũc ãt sic ẽ: q ente mobili supposito: ⁊ supposito ẽt ex ꝯsequẽti motu in. vij phy. ꝓbat q mobile ẽ corpus: ⁊ ꝑ hũc modũ ꝓbat corpus mobile cẽ: sꝫ ꝯsiderationẽ supra assignatã. Uerꝫ ẽ aũt q i. 8. phy. ꝓbat q̃dã entia cẽ que mouentur: sm̃ ẽdo ꝑsonã ꝑmi phi. Lcõ. vj.

Sexto posset aliquis dubitare: dato q nãlis motũ esse nõ demonstret. Utrũ h possit demõstrare. Uideẽ q nõ. Quicunq eni supponit diffinitũ: nec ipꝫ demõstrare põt: supponit ẽt diffiniẽs nec valet ipsum ꝓbare demonstrando. Nãlis aũt phs supponit nãm cẽ: nec põt istud demõstrare: igiẽ necessariũ ẽ q motũ q põiẽ i nãe diffõne nõ possit demõstrare cẽ.

Ad hãc qõnem dicũt aliq q nãlis nõ põt demõstrare motũ: cui᷒ rõ sm eos est: qꝛ ꝑma passio sbi de ipso non pt demõstrari. Motus ãt ẽ pria passio corpis mobilis ⁊ id circo nõ pt a pho nãli dmõstrari de ipo. Probatio ãt maioris sꝫ eos ẽ: q cũ dmõstratio ꝓcedat ex imediatis: ⁊ id q imediatũ pricipiũ non hꝫ nũq̃ dmr̃abiẽ: pria passio aliud pricipiũ nõ hꝫ nisi sbi q̃ddtatẽ: h ꝓo nõ respicit imediate ipaꝫ: sꝫ mediãte cẽ i actu q ñ cadit i dmr̃atiõe: vñ mãifestũ ẽ: q ipa aliqd ñ hꝫ: ꝑ q dmr̃ari possit.

Sed ista nõ sūt alicui᷒ momẽti. Dicit enĩꝫ phs i pmo posterioꝝ: q scia d sbo accipit qd ẽ: ⁊ si ẽ: de passiõe ꝓo nõ accipit si ẽ: sꝫ h ipsa demõstrat. Cũ ergo prima passio non sit subiectum nõ debet verificari de ipsa id q de subiecto diciẽ: sed illud q dicitur de passione: sm igiẽ Arist. sniam manifestũ est q scientia potest: si est de passione demonstrare tam prima q̃ scdã. ¶ Et ꝑterea prima passio aut ipsa met. est causa propter quid sue inherẽtie: aut nõ. Primũ ãt stare nõ potest. Accidẽtis eni inesse est ipsum eius esse. Nõ est aũt accñs causa ꝓpter qd sui esse: qꝛ causa talis est cã originatiua rei. Nihil ãt originaẽ a seipso. Igiẽ nulla passio pt cẽ cã iherẽtie sue i sbo. Est igiẽ aliqd aliud ab ea. h aũt nõ põt esse accñs: qꝛ tũc sitr de accidẽte illo [illegible] querereẽ: ⁊ sic eẽt ꝓcedere in ifinitũ. Est igiẽ talis causa ipa q̃ddtas sbi. Quod ẽt ꝑꝫ ex eo q substãtia mã cũ [illegible] forma ẽ cã oiuꝫ accñtiũ: vt ḋr i fine hui᷒ ꝑmi. ¶ Accñtia [illegible] ãt ꝓpria [illegible] attribuũẽ sbo g̃ra mãe: q̃ta sūt actiua [illegible] accñs q̃ attribuũẽ sibi aut g̃ra for̃e aut g̃ra ꝓincipiõis [illegible] cũ mã i q̃ ꝓincipiõe ipa rei [illegible] hꝫ igiẽ pria passio cãꝫ ꝓp q̃dq mediãtẽ dmõstrari [illegible] ⁊ ꝑ ꝓñs dmr̃ari pt. Sꝫ si dicaẽ [illegible] q iura talẽ cãꝫ ⁊ ꝑmã passionẽ cadit cẽ actu mobilis [illegible] q h stare ñ pt. Quãdo [illegible]

cūq3 enim aliq̄ res aliqd̄ attributū respicit mediāte aliq̄ necessariū est q̄ ipsum respiciat ēt illo mediāte cui illo intra mediū debeł primo. Queadmodū q2 aial respicit aptitudinē ad ridēdum mediante rōnalitate. que primo cōuenit hoi. respicit ēt dictam aptitudinē mediante hoie. Si ergo quidditas spēi respicit passionē primā mediāte actu eē. q̄ primo debeł īdiuiduo de necessitate ipsam respiciet indiuiduo suo mediāte. ⁊ sic p̄ma passio esset accn̄s per accn̄s: q̄ est īpossibile oīa eni en[tia] que a spē respiciunł mediāte īdiuiduo sunt accidētia p accidēs. Vñ ñ māifestū ē q̄ qdditas spēi sua ꝑpria accidētia respicit immediate. Nā ⁊ alr nulla demonstratio cōpletā per se faceret sciam: q2 per se qōnez ꝑpt̄ qd nō valeret terminare. Et ꝑpter ea Tho. dicēs q̄ naturalis debet supponere ⁊ nō probare motū esse: nō adduxit aliā rōnē: nisi q̄ nālis supponit nām. ⁊ in diffinitione nature debet poni motus.

Sed contra

hanc positionē thome posset ēt esse cauillatio. Omne eni q̄ cām habet ꝑpter qd. que nata est eē mediū in demōstratione demōstrari pōt. talez aūt cāz habet motus: cū sit passio: igił motū esse in phylosophia naturali cuius est ꝯsiderare cāz istā demōstrari potest. ℂ Et idcirco ꝯsiderādū est q̄ cū oīs passio ſm nām suā demōstrari possit: potest ēt ⁊ motus inquātū est de nā sua demōstrari. Sūt aūt quedā passiones: nobis minus note: q̄ sic nā sui ꝑpriȷ̄ sbi: ⁊ tales nō solū ſm nām suā: s3 ēt ſm nos per diffinitionē sui subiecti demonstrari possunt. quedā ꝟo alie sunt nobis magis note q̄ nāe suoꝝ sboꝝ. Et tales quāuis de sua nā per diffinitionē sui sbi demōstrari possint: nō tñ quātū est ex parte nr̄a per ipsaz demōstrari possunt. De nūero aūt taliū est ipse motus: vñ ⁊ accipił in diffinitione nāe: que est principium ipsius: habet ergo ex sua nā vñ demonstrari possit. sed hoc nō habet ex parte nr̄a. ⁊ id circo in scia nāli ipsum supponere debemus: ⁊ h̄ est itellect⁹ thome.

ℂ Textus.

ℂ Primum autem maxime est omnium propriū ⁊c.

Lcō. iȷ. Qō p̄ma.

Qvia h̄ Arist. dicit q̄ īpossibile ē accidētia separari a substātia: posset hic merito dubitare aliqs: verū nullo modo fieri possit de aliq̄ accidente sine subiecto ⁊ videtur q̄ non: q2 id q̄ est de rōne alicuius non pōt ab ipso tolli sine corruptione eius. Esse aūt in sbo ē de rōne accn̄tis: igił īpossibile est ipsum fieri sine subiecto: nisi ab eo totaliter tollał nā accidētis.

Ad hanc

qōnem dōm est q̄ virtute nullius cause scōe pōt accn̄s inesse sine subiecto ⁊ ꝯseruari: bene ā h̄ pōt fieri virtute cause prime cuius declaratio est: q2 q̄ de sua nā depēdet ad subiectū: ⁊ originał ēt ab ipso: necessario ſ3 nālē ordinē: habet in sbo eē: accidētia ex sua nā dependēt ad sbm vt infra deo volēte ꝺclarabił: ⁊ origināł ēt ab ipso: q2 subiecta mā cū forma cā est oium accidentiū: igił necessario oē accn̄s ſ3 nālē ordinē habet in subiecto eē: ⁊ per ꝯn̄s sine sbo fieri nō pt̄: nisi ab eo tm̄ q tale ordinē immutare pōt: nihil aūt intra hūc ordinē iclusum pōt immutare ip3 ⁊ q2 oīs cā ⁊ nā pter deū est in tali ordie ꝯclusa: patet q̄ nulla scōa cā accn̄s pōt sine sbo icē ꝯseruare. Quia vero deus h̄ndicit⁹ supra totū talē ordinē eleuat⁹ ē: nec ipse huic ordini sed ordo sibi subiacet: pōt nō obstante necessitate talis ordinis: cui nō est subiecta ⁊ alligata sua ꝟtus: accn̄s in esse absq3 sbo ꝯseruare: sed verū h̄ possit de oī accidēte: q2 quidā dicūt q̄ h̄ nō potest nisi de sola q̄titate: infra si tñ placitum fuerit sibi ostenderetur.

Ad argumentum

in cōtrarium Rn̄det Tho. in. iiij. sniaꝝ dicēs q̄ eē in sbo nō ē de rōne accn̄tis: s3 eē receptibile i sbo: s3 h̄ dicat q̄ eē i sbo de rōne accn̄tis est: ⁊ id circo ne ꝯdictio videał esse in dictis tanti viri Dicēdum est q̄ esse in subiecto actu nō est de rōne accidentis: ⁊ sic intelligit in q̄rto sentētiaꝝ. Esse ꝟo in subiecto ſm aptitudinē ē de rōne ei⁹: ⁊ sic intelligit in libro isto. Et accidēs quidē a subiecto sepatum semp retinet nāz illā: per quā est aptū natū eē in sbo.

ℂ Textus.

ℂ Hec. n. oia differūt multū: ⁊ sūt īpossibilia dicef ⁊c.

ℂ Qō scōa.

SEcundo quis posset dubitare q2 videł qd̄ Ari. supponat q̄ ꝑbare debet. Nam antiqui posuerunt quantitates dimensiuas eē substantias: sicut in septimo meth. apparet: ⁊ etiam in. v. ipse autem in ratione sua supponit: q̄ quantitas non sit idem cum substantia. ℂ Sed dicendum est: q̄ sbstātiā: ⁊ q̄titatē differre nālis h3 differre ex trāsmutationib⁹ que in eis sunt: que inueniunł eē differētes. Et quoꝝ trāsmutationes differētes sūt necessariū ē ēt ipsa differre. Nā trāsmutatio i quātitate est augmētum ⁊ decremētū: trāsmutatio ꝟo in substātia est generatio ⁊ corruptio. Potest aūt aliqd augeri vel decrescere absq3 eo q̄ generet ⁊ corrūpat. Vnde ex hac diuersitate trāsmutationū manifestū ē: q̄ q̄titas differt a substātia. Hoc autem manifesti⁹ apparet ex hijs que dicūtur in libro de generatione: vbi agił de istis spālibus trāsmutationibus: vñ ⁊ forte ꝑꝑ hoc Ari. in hoc libro i quo agit de motu in cōi: istā declaratione p̄termisit: ⁊ supponit illa differre tanq3 declarādū ex hijs que in sequētib⁹ libris dicere volebat.

ℂ Textus.

ℂ Amplius quoniam ⁊ ipm vnum multipł dr̄ ⁊c.

ℂ Qō tertia.

TErtio dubitare posset aliquis de secunda ratione Aristo. dato. n. q̄ oia eēnt vnū ꝯtinuitate: ⁊ cōtinuū illud diuidi nō posset: sic dicim⁹ de corpe celesti: nō vł ꝑꝑ hoc ꝯcludi posse villa multitudo. ℂ Ad q̄ dicēdū est q̄ in oī ꝯtinuo est dare partē extra ꝑtem: ita se habētes q̄ vna caꝝ nō est alia: ⁊ ex hoc necessariū est q̄ statī posito cōtinuo q̄dā ponał multitudo. ℂ Itē q2 oē ꝯtinuū eēntia ꝯtinuitatis ē in īfinitū diuisibile: si idiuisibilitatē h3: oz q̄ hoc hēat ex nā alia adiūcta: sicut de celesti corpore apparet: ⁊ sic ponunł statim plures nāe: q2 nā cōtinui ex qua diuisibilitatē h3: ⁊ nā adiuncta ex q̄ sortitur indiuisibilitatē.

ℂ Textus.

ℂ Utrum vnum aut plura: pars ⁊ totū ⁊c.

ℂ Qō quarta.

QVarto posset esse dubium de toto etherogeneo: verū aliqua sua parte differat eēntialiter: videł enim primo q̄ non. Que enim differunt eēntialiter differunt in principio cōstitutiuo quod est essentialis forma rei. Pars autem a suo toto in tali p̄ncipio nō differt: q2 ſm Tho. eadem est forma substātialis in toto ⁊ in parte: igił pars a toto eēntialiter nō differt. ℂ In cōtrariū āt ē: q2 cū rō sit sermo explicatiuus qdditatis: eēntie q̄ sunt idē eēntialr: oz q̄ sunt idē ſm rōnē: sed pars ⁊ totū nō sunt idē ſm rationē: q2 nūc etiā oēs ptes que sūt in toto etherogeneo: eēnt eiusdē rōnis: qd̄ est īpossibile: ⁊ cōtra rationē toti⁹ etherogenei.

igitur impossibile est partem talis totius non differre essentialiter a suo toto.

Ad hãc questionẽ dicẽdũ ẽ: q̃ ea ꝓprie gñ nẽt ad ẽẽntiã ꝛ q̃ditatem alicuius: q̃ ingrediunt̃ ipsaꝫ: virtus aũt ꝛ oparõnẽ ẽẽntiã eius nõ ingrediunt̃: sꝫ sic eam cõsequũtur q̃ ipsa integra ꝛ cõpleta: quãtũ ad oĩa q̃ sũt de rõne sua: p̃intelligat̃ virtꝰ. Cũ ergo forma sit de intellectu ꝛ ratione q̃ditatis rei: tãq̃ eius pma: ꝛ intrinseca perfectio: oꝫ q̃ actus ꝛ ꝯplemẽtũ eius sit q̃tũ ad suã sbãꝫ simplr̃: ꝛ nõ ꝑ determiationẽ ad virtutẽ aliquã: q: tũc virtus foret intrinseca ẽẽntie: qḋ ẽẽ nõ põt: ꝛ q: ipa sic simplr̃ sũpta ꝑncipiũ est oĩum virtutũ ꝛ oparionum ipam consequẽtiũ: que oẽs in toto eĩn sunt. Cõcluditur q̃ ipsa sic cõsiderata sit pma ꝛ ꝓpria ꝑfectio totiꝰ ꝛ partiũ: nõ ẽm qḋ distincte: sed ẽm q̃ vnite sũt in toto ita q̃ ẽm hunc modũ nõ cadit ibi rõnum vlla multitudo: verũ q: virtutes organice nõ sũt nate eam cõseq: nisi sub certa organoꝝ dispõne: inquãtũ vltra ẽẽntiã supradicto mõ sumptã sup addunt̃ varie organoꝝ dispõnes originare hꝫ virtutes diuersas ad cõplemẽtũ diuersaꝝ partiũ. Et ẽm hoc inueniunt̃ ptes abinuicẽ ꝛ a toto in forma ẽẽ diuersificari. Nã ad totũ forma sic se hꝫ: q̃ in ipso nata ẽ originare suo mõ oẽs virtutes ipsaꝫ ꝑtes. Ad vnã ꝟo p̃tẽ sic se hꝫ q̃ in ipsa nõ põt originare quãlibet: sꝫ illã tm̃ que illis p̃tis cõgruit dispõni: ꝛ ẽꝫ hoc ps a toto, ꝛ ab aliq̃s ptibꝰ ẽꝫ rõnẽ differt.

¶ Textus.

¶ A: ẽo si rõe vnũ sit q̃st oĩa: sic ẽ tunica ꝛ indumẽtũ ꝛc.

¶ Nõ q̃nta.

Quinto posset aliq̃s dubitare: q̃uõ sequat̃ ex argumẽto Ar. q̃ sit eadẽ rõ entis ꝛ nõ entis. Si.n. oĩuꝫ entium sit eadẽ rõ: q: ꝯtraria sũt entia habebũt eandẽ rõnem: ꝛ sic̃ entiã bonum ꝛ malũ si cõtraria sũt essent eiusdẽ rõnis: ꝛ nõ bonuꝫ ẽm q̃ stat ꝓ altero contrario erit cũ bono idẽ rõne. Et q: nõ bonũ vt stat ꝓ altero cõtrario est ens: nõ videt̃ ex hoc ꝯcludi posse quod eadẽ sit rõ entis ꝛ nõ entis. ¶ Ad hoc ẽt dici pt̃ p̃mo vt saluemꝰ deductionẽ tho. qḋ ꝛ si nõ bonũ sit ens: nõ tñ ẽ illud ens: qḋ tollitur ꝑ negationẽ istãi additã: ꝛ quãtũ ad hoc hꝫ rõnẽ nõ entis. Unde põt sic deduci: id qḋ est nõ bonũ est idẽ bono: sed nõ bonũ ponit nõ ẽẽ bonũ: igitur q̃ nõ est idẽ ẽ cũ eo q̃ est: vt puta q̃ nõ est bonũ: cũ eo qḋ ẽ bonũ. ¶ Uel dicẽdũ q̃ cũ ea quoꝝ ẽ vna ratio sint vnum: si eadẽ ratio est albi cũ rõne nigri: ponẽt ista aliq̃d vnum qḋ dicet̃ albuꝫ nigrum. Cuius ratio erit ipsa rõ albi: ipsa rõ nigri. Nõ ẽt nihil est albũ nigrũ: q: cũ illud sit nihil cui de se nulla ẽẽntia debet̃: ꝛ albũ nigrũ sit tale: opꝫ ipm esse nihil: sicut hyrcocerꝰ ẽt est nihil: ex quo cõcluditur: stãte p̃fata positione: q̃ vna ꝛ eadẽ erit ratio entis ꝛ nihili.

¶ Textus.

¶ Conturbati sunt autem ꝛ posteriores quemadmodum ꝛ antiqui ꝛc.).

¶ Lectio q̃rta. ¶ Nõ ẽma.

Posset aliq̃s dubitare: q̃uõ viri exercitati in philosophia potuerũt moueri ad ponẽduꝫ tã irrõnabilẽ positionem. ¶ Ad huius ergo euidẽtiã considerãdum est: q̃ tales philosophi non per experiunt aliud principium nisi materiam: hanc autẽ ipsi cogebantur ponere nõ differre a nã quantitatis dimẽsiue. Cuiꝰ declaratio ẽ: q: idẽ est rõ ꝛ ꝑncipiũ eẽndi vniõnisq;: ꝛ rõ aut ꝑncipiũ distinguẽdi: rõ autẽ eẽndi ipsi potẽtie ẽ actꝰ ꝓprius ipsius: ergo oꝫ qḋ ẽẽ ex actu rõ distinctionis potẽtiaꝝ assumat̃: ꝛ q: sublata distinctionis rõne: necessariũ est ipsam distinctionẽ ẽẽ auferri: ex quo distinctio potẽtiaꝝ sumit̃ ex distinctione actuũ: necessarium est qḋ diuersitate actuũ sublata potẽtiaꝝ distinctio tollatur: sicut ẽt de mã apparet: que sũ diuersis formis distincta inuenit̃: si tamẽ precidãtur ab ea ꝑ intellectuꝫ oẽs forme: remanebit statim oĩno indistincta. Antiq̃ autẽ philosophi abstulerũt diuersitatẽ actuum substãtialiũ ꝛ accidẽtaliũ: q: nulliũ actũ supra ẽẽntiam mãe substãtialẽ posuere. Hic ẽt fuerũt coacti ponere: ex eo q̃ ponebãt ipam mãm actu ꝑstitẽ. Nulliũ eñi actu existẽs subiectũ ẽẽ põt actuũ substãtialiũ: ꝛ si possit esse sbm actuũ accidẽtaliũ. Actꝰ ẽt accidẽtales ꝓpos nõ ponebãt: nisi illos qbꝰ q̃titas dimẽsiua terminat̃. Uñ ꝛ dicebãt penes rarefactionẽ diuersaꝫ ꝛ condẽsationem: ex vno ꝑncipio entia diuersa ꝓuenire. Raritas aũt ꝛ densitas sũt q̃dã q̃titatis terminatiões. Sic ergo actũ sbalem: nõ distinguebant ab eo: quo q̃titas dimẽsiua terminatur: ꝛ ꝑ ꝯñs necessariũ erat eos nõ distinguere naturã p̃ie mãe: a nã q̃titatis dimẽsiue: q̃ est q̃dã forma: ꝛ quidam actus. Ex h̃ autem apparet q̃uõ cogebãtur ponere entia nõ diuersificari in esse. Natura enim quãtitatis dimẽsiue ꝑ suas terminationes nõ diuersificat̃ ẽẽntialit̃: q: ipsa ex se est esse actus: cui h̃ oĩa accidũt: ꝛ ipsam per ꝯñs diuersificãt tm̃ accñtaliter: ꝛ ideirco dicebant antiqui phĩ omnia esse vnum.

Sed vlterius considerãdũ est q̃ dictaꝫ nãm dimẽsiue quantitatis dupliciter cõsiderare possumꝰ: q: vno modo simpliciter: ꝛ ẽm se: ꝛ sic est receptiua oĩs terminationis: ꝛ ꝑ ꝯñs nullã de se habet: sicut enim q̃ est receptiuũ oĩum colorũ ex se nullũ colorẽ habet: ꝛ q̃ est receptiuũ oĩuꝫ sonoꝝ ex se nullũ habꝫ sonũ: ꝛ natura prima que est receptiua omniũ formaꝝ sbaliũ: ex se nõ habet aliquaꝫ formaꝫ: sic ẽt nã q̃titatis dimẽsiue: quia est receptiua omniũ terminationũ opꝫ q̃ ex se nullam hẽat terminationẽ sibi ꝓpriã: q: impediret receptionẽꝫ aliarum. ¶ Dimẽsio aũt sine terminatione infinita est: vnde manifestũ est: q̃ h̃ ens: q̃ dicitur dimẽsiua quantitas: in se simpliciter cõsideratũ q̃d infinitũ est. ¶ Opꝫ etiam q̃ sit vnũ infinitũ tm̃: si enim multa essent: cũ plures corporee dimẽsiões nõ possint simul esse: oporteret necessario vnã esse extra aliã: ꝛ per ꝯñs vna foret ad aliam terminata. Quia igitur de se interminata est: vt ostendimꝰ opꝫ q̃ sit vna tm̃. Uteriꝰ enĩ cõsiderabãt ipsam sic ẽꝫ se acceptam non debere dici factam: q: omnis factio in aliquid terminatũ tẽdit: ostẽsum est aũt q̃ talis natura de se interminata est. ¶ Oportet etiam vlteriꝰ q̃ immobilitatẽ habeat. Motus enim localis: aut rectꝰ ẽ aut circularis. Motu aũt recto nõ mouet̃ aliquid: nisi terminatũ sit ad aliquẽ locũ sibi cõtiguũ: ad quẽ moueri possit: motu ẽt circulari nihil moueri potest: nisi determinatum ꝛ finitum.

Ulterius etiam nihil mouetur motu alterationis ad aliquam qualitatẽ nisi maneat sub qualitate opposita: quẽadmodum nihil mouetur ad albedinem nisi stet sub nigredine: vel sub aliquo medio colore. Ex oĩs talis q̃titas petit in quantitate terminationem: sic autem ẽ de motu decrementi ꝛ augmenti.

Secũdum igitur hanc viã procedẽ do ostẽsam possumus intelligere dico. f. q̃ ipse respiciens ad interminatam quantitatem posuerunt q̃ ... ẽẽ vnũ: nõ factũ: infinitũ: immobile. Si ãt respiciamꝰ dimẽsionẽ ipsam ... q̃ stat sub certis terminationi

bus: sic est necessario finita. Et sm h dicere possumus q ca parmenides respexit: qui posuit ens finitum: et quia sensus ca nō percipit nisi sub certa terminatione: quomodo multiplicari et partiri inueniuntur: idcirco plura posuit sm sensum et motum etiā eodē modo. Quia vero realis intellectus nō inuersificat nisi pp esse diuersificatione essentia aūt oium videbat esse vna: dixit ipsam sm rez et sm intellectū nō trāsmutari: neqz esse multa: sed eē tātū vnum. Iste igitur est vnus modus excusandi istos vez est aūt q simplicius in cōmen. ec. et mū. allegans verba istoz dicit eos intell: xisse de prīa cā: que de9 est: respectu vel operatione cui9 alia non entia dñr: qz ex se q sint habere non videntur.

Textus.

Nō qdē igit melissus paralogizat manifestum est.

Nō scda

Secundo posset quis dubitare: vtrum valeat prima ratio melissi: qua dicitur q est factuz: habet pricipiū: ergo q nō est factū: nō habet pricipiū: videtur enim q sic: qz quāuis a destructione antecedētis in terminis non conuertibilibus nō teneat: valet tñ bene i hijs: que cōuertuntur: sicut h si risibile est homo est: sed risibile nō est ergo hō nō est. Esse autem factum et principium hēe cōuertuntur sibi inuicem vt videtur.

Ad hoc dicendum est: q factuz pt accipi dupliciter: vno quidē mō pro omni eo q est ab alio pductū: et sic factū eē et habere principiū adinuicem cōuertunt. Alio modo pōt accipi factū pro eo tm q est: ex mā preiacente productū: et sic isti accipiebant: h aūt modo habere principium in plus se habet q esse factum.

Textus.

Postea propter quid immobile si vnum est ec.

Nō tertia.

Tertio posset esse dubiū de tertia improbatione. Cū enim oē q mouetur ab alio moueat necessariū est q motus ponat entiū multitudinē: quia igr melissus multitudinez entiū nō ponebat: poterat optime concludere: q ens moueri non posset: nec in proprio loco: nec etiā in alieno.

Ad hoc autem dōē: q si sic mellissus pcessisset et ipsum rō Arist. nō cōcluderet: qz vo nō ex entiū vnitate: sed ex carentia extrinseci loci pcessit ad pbādū entis immobilitatē: valet optime cōtra ipsum rō Arist. Ad h eniz q aliqs moueat nō exigit q hēat extrinsecū locū: qz alterari potest absqz eo q de loco ad locū trāseat. Erat aūt sm q dicit Arist. pcessus mellissi tal: qō est factū hz pricipiū: ergo q nō est factū: nō hz principiū. Ens nō est factū: ergo nō hz principiū: q nō hz principiū: nō habet finē: et oē q tale est infinitum est: ergo ens est infinitū. Infinitū extra se locū nō habet: et oē tale est immobile igitur ens est immobile. Extra infinitū etiā nihil est: et cum ipso aliquid aliud in eodez loco esse non potest: est igitur ens vnum infinitum immobile.

Textus.

Et ad parmenidem autem idem mod9 rationū est ec.

Lectio quarta. Nō prima.

Hic primo posset aliqs dubitare de ostēsione Arist. qua ostēdit rōnē parmenidis peccare i forma: ex eo q nō tenet in eā materia: vt enim q si sola alba recipiātur: significāt vnuz albo in ratione. s. albi adh; multa sunt: que sunt: et nō vnū: nec cōtinuatione nec ratione. In hac enim materia idcirco illa forma argumētandi nō tenetur: qz sm Ari. positionē albū habet ponere plura: sed si poneret tm vnū tunc forma valeret: et valet in oi consili materia: sic ēt i mā de ente se hz sz parmenidē: vn assumit q ens vnū ē et Taleteni dr fuisse processus ei9. quicquid est pter ens est nō ens. Nō ens est nihil: ergo quicqd est pter ens: ē nihil ens: aūt est vnuz: ergo quicquid accipitur preter vnum est nihil: ergo est tantū vnū: et per pñs non sunt duo: quorū vnum sit motor: et aliud sit mobile: sine quibus motus eē nō pōt. Est igitur vnū ens et immobile.

Ad hoc dicēdum est q materia assumpta de albo consilis est materie assumpte a parmenide. Est aūt similitudo in h sz quosdam: qz sicut albū significat dispositionē superadditā enti: sic etiā et vnū: qz est principium numeri dispositionē accñtalē superadditā enti importat: sed h ad propositū nihil valet. Nā in argumentatiōe facta nō sumit albū loco vni9: sed sumitur loco entis: et idcirco opz q h materie similitudo sumatur non ex cōuenientia albi cuz vno: sed ex pueniētia eius cū ente. Dōm est igitur q Arist. pmisso exēplo de albo ipsum cōuenienter applicat ad ppositū ostendendo scz q sicut albū multa significat: qz accñs et subm: sic ēt et ens multa significat: qz accñs et subam cuius cōtrarium ponebat parmenides: h aūt ipse declarat ostendendo primo q si ens significat tm vnū: illud vnuz accñs esse nō pōt: qz cū oē accñs de sbo dicatur: essent tūc necessario multa. Si ergo multa eē nō debēt: opz q illud vnū stet pro sba: q ēt parmenides pcedebat. Ex h aūt vltra pcedit: q cū accidētia q ad sensum appent nō sint sbē: oz q sz veritatē entia nō sint: et si sint sm sensum: q totū ponebat parmenides sicut in cōmēto dñi alberti apparet. Et qz accñā q ad sensum apparēt de suba pdicant q etiā parmenides nō negabat: pcludit ex oibus istis datis: q non ens predicetur de ente: et sic q ens sit nō ens et qz h est ipoēe: concludit ex h q oz ens significare multa. s. accñs et subm: ita q vtrūqz sit aliqd sz veritatē et nō sm solā apparentiam. Et sic declarata est similitudo materie assumpte de albo: ad māam assumptā pri9 de ente ex quo manifestū est qz illa arguendi forma nec tenet in assumpta materia de albo: nec ēt i mā de ente.

Nō scda.

Secundo posset aliquis dubitare qz facta est mentio de vno q est pricipiū nūeri: vtrū h differat ab illo vno q conuertitur cū ente: et videt q nō: qz illud est indiuisibile: et h etiā ē essentialiter indiuisibile.

Ad hoc dicunt aliqui: q vnum q ē principium numeri differt ab eo q cum ente cōuertitur: qz istud supra ens pōit solā idiuisionē: id ēt q ē pricipiū nūeri pōit solaz dimēsiue qtitatis. Nā hec forā: sz eos pt accipi dupliciter: vno qdē mō simpliciter: et sz se: et alio mō sm ordinem ad partes. Et primo quidem modo non meret dici cōtinuū: qz cū continuum: sit in infinitum diuisibile et diuisibilitas respiciat partes: necessarium est q cōtinuum in se claudat ordinem ad partes: vnde manifestum est: q forma que est dimēsiua qantitas: si sic simpliciter: et sm se sumatur: nec continuuz dici debz: nec etiam diuisibile. Et isto modo sumpta vt dicūt est ipsa vnitas: que est principium numeri. Si vero sumatur sm ordinem ad partes sic debetur ei et continuitas et diuisibilitas.

Sed ista non videntur posse stare. Ma nifestum est enim q̄ ubicunq̄ invenitur numerus ꝓprie dictus: ibi invenitur unitas. q̄ est principiū numeri: q̄ numerus ex tali unitatis replicatione cōstituit. Cōstat aūt q̄ verus numerus in aiabus humanis a corpe sepatis invenit: igit necessariū est q̄ i eis inveniat unitas: q̄ est propriū nūeri principiū. Si itaq̄ talis unitas est ipsa quātitas dimēsiua in aiabus a corpe sepatis: q̄ntitas dimēsiua remanebit. q̄ absurdū est ꝛ ipossi: unde ipossi videt q̄ unitas que est principiū numeri sit forma: q̄ est quantitas dimēsiua. ¶ Dōm est igit: sicut dic ꝛ doctor noster tho. q̄ unū q̄ est numeri principiū differt ab uno q̄ cōvertit cū ente: q̄ illud q̄ ꝯvertit cū ente solā idivisionē ponit supra ens: id aūt q̄ est pricipiū numeri addit supra ipsuz rationē mēsure. Hoc ergo sufficiat ad presens: alibi enim q̄ñ h̄ dz istud perfecte declarari.

¶ Textus.

¶ Quidem autem dividitur quod vere est ꝛc.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio dubitari posset: verū per ea que ponunt in diffōne possimus in entibus multiplicitatem ostēdere: videt q̄ nō. Diffinitiēs eni nō constituūt nisi nām diffinite: h̄ aūt una tm̄ est: q̄ unius diffiniti: una est essentia. Nō igitur ex diffinitiēb⁹ possum⁹ arguere in entibus esse multiplicitatem.

Ad hanc qōnem dōm est: q̄ phs adduxerat exemplū de albo: q̄ dixerat ponere plura fm rōnē: eo q̄ alia est ratio albi: ꝛ alia est ratio sbi: volēs igit declarare: q̄ ēr est sic de ente adduxit primo de ptibus magnitudinis: q̄ entia sunt: ꝛ fm rōnē differūt: q̄ utriusq̄ partium alterꝫ est esse: alias eni nō esset magnitudo: sed esset ens quidē oino idivisibile. Indivisibile aūt in genere q̄ntitatis: neq̄ finitū: neq̄ infinitū est: q̄ est cōtra parmenidē qui ponebat ens ee finitū. Sed q̄ aliquis posset dicere q̄ pmenides intelligebat ens esse finitū: nō i quātitate: sed in essentia: quomō ēr unitas que est indivisibil finita dici pōt cū sua essentia nō sit perfectionis infinite: sed limitate ꝛ finite: arguit pħr cōtra h̄ dicēs: vel dicere intēdes: q̄ illud q̄ est finitū in essentia est diffinibile: vel diffinitū. Nihil aūt est diffinibile per unū: sz necessario per plura: ut ondit in. 7. meth. h̄ aūt diffinientia: ꝛ si nō sint aliud in re sunt tm̄ aliud rōne: ut dicit in litera: vñ ꝛ ex h̄ manifestū est q̄ sic est de ente: ꝛ de albo: quātū ad id q̄ de albo dictū fuit. Nō eni dixerat phs q̄ albū a subo realiter differat: sed q̄ aliud est esse. i. alia est rō albi: ꝛ susceptibil. Si aūt dicat pmenides q̄ diffinientia nō sūt plura: neq̄ re: neq̄ rōne sequitur q̄ diffinitū sit indivisibile: ꝛ per pñs q̄ nō sit infinitū: neq̄ finitū: sed i finitū i eēntia: q̄ ē torū cōtra parmenidē: qui ponebat ens finitū ut dictū est: ut aūt consequētia intelligatur q̄ modo facta ē cōsiderādū est q̄ illud uī i eēntia finitum: q̄ nō cōtinet in sua qdditate totam essendi ꝛ pfectionis plenitudinē: sed sic est aliquid q̄ nō est determinatū ꝛ determinata generis specifica cū p certā eius diffam: vñ in oi finito in essentia est considerare: q̄ est aliqd: ꝛ q̄ est h̄ certū ꝛ determinatū: ꝛ p pñs de ipso possunt irēnones plurime formari. Sicut cui in q̄ntitate dimēsiva aliud quo ipsu finitur nō est ipsum q̄ finit: sicut pūctum nō est linea: sic et necessariū est ut in essentia finita sit alterius rōnis: illud q̄ finitur ab eo quo id finibile finitur: ꝛ ista oēm cōtrini ꝯ gradū entitatis. Qn̄ ꝓp h̄ ab eēntia tollat ois diffinitio: eā rōe q̄ rōnis ꝯponebat ipsam esse infinitā: ꝛ oēm ꝯtinere plenitudinē essendi. Infinitū enim id est in quo nō est finibile sub finiēte positū: ꝛ fm h̄ ex ptib⁹ diffinientib⁹ possumus ondere in entibus ad minus ee multa: fm rōnē. Hoc eni diffinitur sol: q̄ est in essentia finitū. Est igit essentia diffinita una fm rē: sed cōtinet fm rōnē multa ꝛ per h̄ pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Accidens enim dicatur hoc aut quod contingit esse ꝛ non esse: aut cuius est in ratione hoc cui accidit ꝛc.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset esse dubiū verū verū sit q̄ diffinitū nō ponit in diffōne diffinientibus ipsum: videt eniz q̄ nō. q̄ unū relm ponitur in diffinitione alterius: ꝛ ipm recipit in diffinitione sua.

Ad hanc qōnem dōm est. q̄ illud ponitur in alicuius diffinitiōe a quo ipm diffinitū: sz eē sue qdditatis vel eēntie dependet. Nā cū diffinitio sit orō q̄d est esse significās: ꝛ ipsum pfecte declarās necessariū est q̄ id a quo h̄ dpēdet accipiat. Sine hm i nō pōt pfecte esse huiusmodi cognitio. Si ergo aliqua duo sint q̄ ita se habeant q̄ utrūq̄ fm suū esse qdditatiuū ab altero depēdet necessariū est q̄ ipsa per invicē diffiniātur: sic aūt se habēt ea q̄ sunt vere relā. Nā ipsum eē qdditatiuū taliuz est ad aliud quodāmodo se hēre: ꝛ idcirco unū relatiuorū positū in alteri⁹ diffinitione: ꝛ ipsum recipit in diffinitiōe sua: q̄ ēt mā fm suā eēntiā hz depēdentiā ad formā: ꝛ ipsa forme nālis essentia nālē hz inclinationē ad māz idcirco cōtingit q̄ p invicē diffiniūtur. ¶ Si ṗo sint aliqua ita se habēntia: q̄ unū ipsoꝝ ad alterū depēdeat: ꝛ nō ecōverso sicut se habēt accñs ꝛ sbm tūc unuz coꝝ ponetur in alteri⁹ diffinitione: ꝛ nō ecōverso: quēadmodū subm ad q̄ accñs depēdet cadit in diffinitiōe accidentis: ipsum vero accidens nō cadit in diffinitiōe eius: ꝛ i talibus hz veritatē ꝓpositio phi. Qz igit vere ens q̄ est suba perfecta de cuius diffinitione h̄ phs rōcinat eius absolutū est nō habēs eē quidditatiuū depēdens ab aliquo extrinseco: sed dependēs sol a pricipiis extrinsecis essentie: que tm̄ principia nō dependēt a toto: fm suū essentialem vel quidditatiuum intellectum manifestum est q̄ ipsum sic diffinitur per sua essentialia principia: que tm̄ in coꝝ ipsum met diffinitionibus non cadit: Et h̄ sufficit ad processum Arist.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto posset quis dubitare de divisiōe accidentiuz q̄ ponit Arī. cū dicat q̄ quedā sunt actūia separabilia: ꝛ quedā sunt in quoꝝ diffinitiōe ponitur sbm. Nō enim videtur h̄ esse sufficiens divisio. Nā nigredo corui non est accidens ponēs a coruo separari: ꝛ tm̄ in eius diffinitione coruus nō accipitur: ꝛ simile est de multis accidentibus.

Ad hāc qōnem dicunt aliqui: ꝛ bene q̄ oia accidentia: aut ꝯsequūtur a principiis speciei: aut ꝯsequūtur a principiis individui. ¶ Et illa quidē que ꝯsequuntur a principiis speciei sbm accipiunt in diffinitione sua: ꝛ talia sunt oia inseparabilia: tam fm rem: q̄ fm intellectum. ¶ Scdm rem quidē inseparabilia sunt que principia sequūtur: que cū sint de intellectu rei nequeūt ab ipsa re separari. ¶ Scdm etiam intellectū inseparabilia sunt quia sol illud accidens dicit a subo separabile per intellectū q̄ de ipso per intellectū cōsideratio potest veraciter negari. Sed illa que sequūtur principia speciei non possunt de specie negari. Quinimo eni intelliga pos

sit hõ: non intellecta risibilitate eius: vt ex libro diasfo num boetij accipitur. Non tamen potest intellect⁹ cõcipe hoiez: sm q hõ est: ⁊ vere dicere de ipso q nõ sit risibil'. ¶ Accñã vero que proueniunt ex principijs indiuidui sm in diffinitione sua nõ accipiũt: ⁊ sunt oĩa separabilia: per intellectum: quãtũcũq aliqua ipsorũ sm rem separari nequeant: qz enim potest intellectus intelligere spẽm: nõ solũ non intellecto indiuiduo: verũ etiã nõ intelligẽdo ipsum esse: potest optime intelligere spẽz nõ sol' non intellectis accidẽtibus indiuidualib⁹ sed et intelligẽdo ipsa nõ inesse sibi: queadmodũ potest intellect⁹ intelligere coruũ: vnde coruus est: ⁊ intelligere nullũ singulare coruũ esse actu: ⁊ intelligere p oĩs nigredinẽ coruo inquãtũ coruus nõ inesse. Et hquidẽ verũ est: qz coruo nõ inest nigredo inquãtũ coruus est: sed inquãtũ est h coruus. Patet igitur q oẽ accñs aut inseparabile ẽ: ⁊ sm accipit' i diffõne ei⁹: aut est separabile ⁊ sa hm in eius diffinitione non cadit. ¶ Rõ sexta.

SExto pp illa q dicta sunt: posset dubitari aliqs vtrũ accñã q sũt inseparabilia: sm rem: ⁊ insunt oibus indiuiduis eiusdẽ speciei quale accidẽs ẽ nigredo corui, pueniãt ex pricipijs indiuidui aut ex principijs speciei: ⁊ videt' q debeãt oia ex principijs spẽi puenire: effect⁹ eni cõiter i oib⁹ indiuiduis repertas dz cõsequi principia que sunt oib⁹ indiuiduis cõia nõ põt eni effect⁹ eẽ cõior ⁊ vlior q cã: nec inueniri põt extra cãm suã. Principia ãt indiuidui que sunt principia indiuiduãtia: sunt illa p que indiuidua ipsa distinguũtur. Ea aũt quibus distinguũtur indiuidua sũt necesse i diuersis indiuiduis distincta. Nã ⁊ iõ h indiuiduũ distinctũ est ab illo: qz pricipia que ipsum indiuiduant nõ sunt illa que habet indiuiduare aliud. Alr eni opz ipsa manere indistincta: qz entia nõ distiguũtur in illis p illa in quib⁹ cõueniũt: sed per illa in quibus differũt: accñs igit' q vnum: ⁊ idẽ inuenit' in cũctis indiuiduis eiusdẽ speciei nõ põt puenire ex principijs indiuiduãtibus: que nõ solũ nõ in oibus: sed nec et in pluribus eadẽ possunt inueniri: consequuntur igitur hom- nia principia sola speciei.

Ad qõnem dicũt aliqui q duplicia principia cõia sũt i indiuiduis: qz principia specifica: ⁊ cõplexio nãlis alicui vlr speciei debita. Et illa quidẽ accidẽtia que nõ seqaũtur principia specifica: dũ tñ cõem cõplexionẽ consequantur possunt cõia esse cunctis indiuiduis illius speciei: ⁊ cũ tñ h esse accidentia per accidens.

Sed per istam rñsionez dubitatio nõ tollit'. Cum enim illa cõplexio sit accidẽs: ⁊ cõis sit cũctis indiuiduis: oz q et ipsa a principijs cõibus pueniat: que nõ semp sic pcedẽdo erũt accñã: qz in accidẽtibus vni rei debitis: ⁊ p se adinuicẽ ordinatis in infinitũ non pcedit': vnde necessarium est q tandẽ ad principia essentialia deueniatur. ¶ Et preterea accñs q puenit ab accñte prouenire ab essentia necessarium est q etiã ipsuz: ⁊ si nõ primo ab essentia proueniat: qz q est cã cause: est etiaz ⁊ cã causati. Cõplexio autẽ nãlis ⁊ cõis oibus indiuiduis eiusdem spẽi ab essentia ⁊ qdditate speciei prouenit cuius declaratio est: qz ipsa est dispositio necessariã mãm ad formam complexionati: talis autẽ dispositio ⁊ si in via generationis sub gradib⁹ imperfectis pcedat cõiunctionẽ forme cum materia in gradu tñ perfecto: ⁊ in via essendi eam consequitur: ⁊ ex ipsa prouenit causaliter. Quod autem primo prouenit ex hac coniunctione est ipsa entia cõposita: q vero ex ea prouenit secũdo est accidens consequens essentiam: qz consequitur coniũctionem in qua entia psistit. Cũ igitur cõplexio nõ est ipsa essentia sbi: cõcluditur q ex predicta coniunctione prouenit: nõ primo: sed secundo. Consequitur ergo essentiã: sbi ⁊ ipsa: ⁊ alia que ex ea prouenire concedũtur. ¶ Ut ergo tollatur difficultas huius qõnis considerandum est q aliquid põt prouenire secũdario ex cõiunctione principiorũ sube mãc. s. ⁊ forme dupliciter. Nã vnomodo potest aliquid ex ea simpliciter ⁊ absolute prouenire: ⁊ h prouenit ex ea vbicũq posita: ⁊ per cuiuscunq agentis actionẽ facta: qz q simpliciter: ⁊ sm se cõsequitur essentiã: oportet q semper ipsaz consequatur: sua eadẽ nã remanẽte: vnde siue cõiũctio fiat realiter materie cum forma: per actionem naturalis agentis siue intentionaliter per actionem intellectus: necessarium est q ex eo proueniãt illa que simpliciter ipsam consequantur: ita tñ q dicãtur prouenire ex ipsa realiter cũ sit coniunctio per agens naturale: cuius est rem producere ⁊ nõ intẽtionẽ. Intentionaliter vero cum sit dicta coniunctio per intellectum cuius actio nõ ad rez: sz ad conceptũ rei terminat'. Et talia accidentia vere principia specifica consequuntur sbi: ⁊ vere propria dicuntur quomodo se hz ad hominez aptitudo ad ratiocinãdum ⁊ alia que ipsam consequũtur per se ⁊ nõ per accidens. Naz si ab agente nãli fiat coniunctio materie cũ anima rationali: subsequitur, statim' in coniunctio aptitudo ad rõcinãdũ. Si etiã intellectus coniugat conceptum materie cũ cõceptu anime rationalis resultat statim in coniuncto ipsumq consequitur conceptus dicte aptitudinis. Alio autem modo possunt aliqua dicta consequi coniunctionem non quidem ipsa simpliciter sumẽdo: sed solũ sz q nata est eẽ terminus actionis agentis naturalis. Et quia h est accidens essentie sm suam propriam rationẽ accepte: ⁊ conueniens sibi sm q est possibil' i indiuiduo nã circo talia cõueniẽtia dicũtur esse accidentia per accñs: ⁊ accidẽtia indiuidui ⁊ de numero talium pñtium est dispositio necessitans materiam ad formã: ⁊ per cõsequẽs ipsa etiam complexio. Non enim põt nãle agens materiam cõiungere cũ forma nisi disponẽdo materiam ad acceptionem forme. Consequũtur ergo talia accidẽtia essentiam sumptam vt est termin⁹ actionis agentis naturalis: q quia i indiuiduis cunctis reperitur contingit q illa accidentia sunt oibus indiuiduis cõia. Q° ẽ autem dictam coniunctionem simpliciter sumptam non sequantur: sed sumptã sicut dictum est. ex eo apparet q nõ necessario intẽtionaliter pueniunt ex ipsa cum fit per intellectũ. Si cut intellectus nõ premisso conceptu alicuius dispositionis supra mãe essentiam: potest ipsum talis essentie conceptum immediate coniungere cuz conceptu forme sic etiam non necessarium est: q ex tali cõiunctione cõsequatur coniunctam conceptus alicuius dispositionis vel complexionis: vnde manifestum est: q talia sunt accidentia per accidẽs: ⁊ inter indiuidualia sunt connumeranda. Apparet aũt considerantibus per ea que dicta sunt: rñsio ad omnia argumenta facta in contrarium: verum est autem q alie ad h questiones difficiliores ex hac materia consurgũt: quas dimittim⁹ ad presens vitande prolixitatis gratia.

¶ Textus.

¶ Quidam autem rationibus verius q acquiescũt ne...

¶ Lectio septa. ¶ Rõ prima.

HIc primo querendum est: vtrũ ens significet vnum q vere est. s. sbam rationẽ: ⁊ videtur q sic quia ens h significat cui debetur: sube autem

autem est cui debetur esse et non accidens: quia eius nō est esse: sed inesse tantum: igitur ens significat tantum vnum et non multa.

Ad istam questionē dōm ē: q nō solum illud dicit vnū significare: q significat vnū numero sed et oē illud q non est vere equiuocū: sed est vniuocū aut anologycū: et hui⁹ ratio est: qr nō solū vnū dicitur de eo q est vnum numero: sed et de eo q est vnū spē vel vnū gn̄e: vel vnū anologya: vnde ibō qr significat vnū spē dicitur significare vnū: et non multa. Aiāl ēt qr significat vnum genere: nō dicitur multa significare: sz vnum. Id vero q est vnum anologya imperfectissime vnum est: vnde potest quidem dici vnum significare: quia in ipso aliqua vnius ratio reseruat: ppter vnitatis tñ imperfectionē dr̄ significare nō sol vnū: sz multa. Propter diuersas eni habitudines quas importat multa significat: qr tñ ille habitudines oēs finiuntur i vno: et i ordine ad aliqd vnū cōueniunt: dr̄ significare vnū. Sed h̄ in sequētibus si deus cōcesserit declarabit ad presens aūt sufficiat scire q analogū significat vnū aliquo mō: et aliquo mō multa. ¶ Hoc igit viso vlteri⁹ sciēdū ē q analogū: sumptū vt multa significare dicit nō significat illa ex equo: sed per prius et posteri⁹: sicut sanū per prius significat aiāl: q sanitatis ē susceptiuū et per posterius illa q̄ sanitatē significāt: et qr simplr sz suū esse perfectū ē tñ in illo de quo per prius dr̄: idcirco dici cōsueuit: q ipm anologū simplr dictū dat vnū maxime intelligere: qr illud de quo principalr p̄dicat. Ens aūt quid anologū est: dr̄. n. de oi eo cui debet aliq̄ qdditas vel eēntia. Nō solū aūt essentia debet sube: sed etiā accidēti: et idcirco ens iportat qd p̄ñe ad sbam et accn̄a. Quia ṗo entitas accn̄tū depēdet ex entitate sbe: ideirco p prius ipsum ens de sba: et p posterius de accn̄tib⁹ p̄dicat: vnde manifestū est: q ens et multa significat et vnum: non simplr: sed analoyce tñ: sed tamē cū simplr profertur vnum dat maxime intelligere. s. sbam cui soli conuenit esse simpliciter.

Ad argumentum in contrariuz dōm est q ens dicitur cui cōpetit esse essentie: h autem qr debetur om̄i habenti essentiā: non solū sbe: sed etiam ipsum accidens claudit subenti significato. ¶ Vlterius etiam ipsum inesse accidētiū: et si non dicat esse simpliciter dicitamen aliquo modo eē: et idcirco accn̄s debet aliquo modo ens dici.

¶ Textus.

¶ Quis enim addiscit ipsum quod est: nisi quod vere est aliquid sit et c.

¶ Qō scd̄a.

Secundo quia h Arist. dicit: q enim intelligat q ēm si q vere est aliquid sit: posset aliquis querere verū accn̄s sine subo possit intelligi et videtur q sic: qr vnumquodqz intelligit per essentiam suam: cū ergo sbm receptam essentiam accidētis: videtur etiam q debeat eē extra intellectū ipsi⁹.

Adhanc questionē dōm est q si loquamur d actu intelligēdi p̄mo: qui ponit ipsam simplicem et primā apprehēsionē intelligibil: mō videt q accn̄s sine sbo possit intelligi: habens aūt ratio est: qr vnūquodqz sic se habet ad intelligi: sicut se habet ad esse essentie accidentia aūt: et si in sua eēntia sbm nō claudāt: hēt tñ ipsm suum esse quidditatiuuz in subo fundatum: propter qd ꝑ principia sbi aliquo modo constituantur vt infra patebit. Relinquitur ergo q prima intellectus apprehensione ipsum accidens non nisi in subo: et cū subo: apprehendatur. ¶ Hoc etiā ex eo apparet q intētio et spēs accidentis sic i sensu recipitur: q nō sol spēs repñsentans accidens dici pōt: sed repñsentans accn̄s et sbm quēadmodū spēs coloris in oculo est notio non coloris tm̄: sz totius etiā colorati. Silr etiam in fantasia se habet vbi est talis intētio intellecta in potētia et non actu: qr igit intellectus agentis nō est vt intelligabilia ipsa distinguat: sed solū: vt q intellectum faciat esse actu: ex quo illud intellectum in potentia: q est in fantasia: non est accidens absqz sbo: necessarium est q sic faciat ipsum intellectum in actu: vt intellectui p̄mo p̄sentet non eēntia accidētis cū peccatione subiecti: sed magis cū ipsius cōcretione. Itē qr intellectus cognoscentis est cognoscibilis et intelligibilia ipsa: que in re sunt comiūcta: distinguere: actus vero distinctionis comprehensionem distinguibil presupponit: necessariuz q primo intellectus cōiunctū cōprehendat accidens cū subo: que in re comiuncta inueniūtur: et maxime ex pte accidētis: q hz ad subiectū necessariā habitudinem: et p̄terea accn̄s ipm a sbiecto diuidat et distiguat: sic ergo prima intellectus apprehensione accn̄s sine subo apprehendi nō potest. Si vero loquamur de actu intelligēdi secūdo: qui cōsistit i distincta cōsideratione eorū que cōtinent in intelligibili apprehēso: sic nihil prohibet ipsum intellectū versari circa accidēs: absqz eo q pfideret aliqd de subo: ptest distinguere conceptū albedinis a cōceptu sūi: et dicere q albedo est eēntialiter color: nō cōsiderādo sbm albedinis: vel coloris: sz tamē si cognitionem etiam distinctam debet de ipso habere et perfectam cum h non habeatur sine diffinitione: nec diffinitio accidentis sine subo possit esse perfecta: necessarium est q tunc cum ipso subiectum intelligatur.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm est q et si in eēntia accn̄tis non claudatur subiectum ē talis essentia nāliter in subiecto fundata: et idcirco etiaz in subiecto apprehenditur. ¶ Qō tertia.

Tertio ppter ea que dicta sunt: posset aliquis dubitare verū entitas accidentis: ab eius subiecto sit absoluta: et videt q sic: h enī dr̄ ens absolutum q est ens sm se: accidens aut ē est sz se ens sic ut patet in. vij. meth. igitur est ens absolutū: et per cōsequens habet absolutam entitatem.

Ad hanc qōnem dicunt aliqui: q accidens pōt cōsiderari dupliciter: q vel quātum ad esse essentie: vl quātum ad esse actual existētie. Et si cōsideretur quantuz ad esse existētie: sic dicūt ipsi accidens esse dependēs ad subiectū: qr eius esse non est nisi inesse subiecto. Si vero consideretur quantum ad esse essentie: sic sm eos a subiecto est absolutum. ¶ Sed h positio stare non pōt cuius declaratio est: qr tota ratio pp̄ q̄ ens non est gen⁹ ex eo sumitur q ipsum nō est vniuocū: sed anoloyce predicatum: si enim esset vniuocum haberet necessario aut essentiales: aut accidētales differentias ipsum suo modo ex opposito distinguentes. Nam vniuocū entia distinguntur per aliquas dictarū differētiarū. Anologū vero per differentias nō distinguntur: sed per diuersos essendi modos: vel predicandi. Unde si ens foret vniuocū predicatum: differentias ipsum diuidentes de necessitate haberet: et per consequens esset genus: nec enim ratione: propter q̄ vult Arist. in tertio meth. ipsum non esse genus: ex h sumitur q dicit ipsum differentias nō ha

bere. Non autem sic est: q si accidens est ens absolutuz necessarium est ipsum ens esse vniuoce predicatum huius vero declaratio est: qz analogum per prius: et per se pdicat de vno: de alijs vero dicit per ordinem et habitudinem quandam ad illud. Quod aute de oibus de quibus dicit eque absolute pdicat est vniuoce predicatu et no analogice. Si aut accns hz essentiam absoluta ens dicet de sba absolute. et absolute et dicet de accidente. No enim ens q diuidit in decez predicamenta sumit ab actu existendi: sed ab esse essentie: qz ab eo accipitur per q res in predicameto recipit: in predicameto aute reponitur aliqd per esse quidditatiuuz: et no per essentiam actualem: et idcirco etia propter hoc ens q diuiditur in dece predicameta de reb9 predicamentu cuiuslibet pdicat: vnde si no solo sba: sed et accidens haberet esse essentie absolutum: ens tam de suba q de accidente absolute predicaretur: et non de accidente per ordinem ad subam: et sic ens esset vniuoce predicatum: et esset per ons necessario genus. ¶ Et preterea essentia accidentis inclinatur nalı inclinatione in suum esse: si ergo eius esse e subiecto inesse: necessarium tuc est q natur aliter inclinetur et depedeat ad sbm: vnde manifestum est q si ponit depedens quantu ad esse: necessariu e q ponatur et habere essentia depedente: et propterea no presentatur intellectui absolute. sed solu in subiectu vt supra est. Sed qz sba ad accns no depedet: no hz ei9 essentia rone sui accns coniunctu: et idcirco pot sine accntib9 intellectui presentari: qn facta est intellecta in actu.

Ad argumentum in 2m dom e q i. v. meth. no accipit in diuisionem entis ens fm se pro ente absoluto: sed pro eo q est ens per aliquam essentia sibi debita siue absolutam: siue dependentem.

¶ Textus.

¶ Sicut autem physici dicunt: duo modi sunt &c.

¶ Lectio. vij. ¶ Qo prima.

Hic posset aliqs dubitare vtru ante formas essentiales sit accipe corp9 aliqd q sit materia omniu elemetoru et elemetatoz: et videt q sic. Queadmodum eni per elemetale forma costituit corpus etale: sic et p forma corporeitatis costituitur corpus. Est aute forma corporeitatis an oes etales formas icif. et corpus dz hepsistere oibus elementis.

Ad hanc questione dicut aliq q forma corporeitatis est foia realr differes a formis elemetalib9 et recepta in ma ante oes formas etales et eis et subiecta ponut et ea et oino iseparabile a ma. ¶ Sed q h stare no possit sic de facili appet. Cu eni sint eiusde generis phyca ea m: vt habet in. x. meth. intra que cadit trasmutatio p se et no p accns: trasmutatio vero p se: vt dicit ibide: no cadit nisi intra opposita quoz vnu de necessitate collit p aduetu alterius: nulla forma pt ad ide genus physicum ptinere cu illa: q secu copatit i ma. Si ergo forma pdicta supra se reciper formas etnales: non posset cu eis ee eiusde generis phyca h et sequtur ex eo q ipsa ponit inseparabilis a ma: et p ons incorrupabil. Alie vero ponutur separabiles et corruptibiles: corruptibile eni et icorruptibile no possunt esse eiusdez generis: vt in. x. meth. dr. Que aut no possunt in ide gen9 nale cocurrere no possunt costituere vna spem nale. No ergo ignis vel qdcuqz aliud elemetu erit aliqd vnu in genere: nec in specie: nec erit vnu etntaliter et p se: sed erit ta ens q vnu p accns: q oia absurda. Necessariu est igit q nulla forma sbalis i ma ante formas essentiales intelligatur.

Ad argumentum autem in contrarium dom est: q in elemeto for a corporeitatis a forma elementi no differt fm rem: sed solu in rone. Per eade enim forma realiter hz ignis q sit sba q sit corp9: et q sit ignis.

¶ Textus.

¶ Hec autem sunt contraria: vt aut excellentia et defectus: sicut magnu dicit plato et paruum &c.

¶ Qo scda.

Secundo posset aliqs dubitare quo plato ponit magnu et paruu ex pte ma: et vnu ex pte forme. ¶ Ad q dom est: q mam ipse accipiebat large prout eo q in re est malis respectu alteri9 q quide ex eo apparet q posuit magnu et paruuz no sol esse in sensibilibus: sed et i itelligibilibus: in quibus tn no proprie est materia: videmus aut in speciebus reru q superior in se cotinet oes perfectionu gradus: q in specie inferiori reperiutur: et adh amplius: et si vna fuerit imediate supra alia ordinata cotinebit superior vltra gradus in iferiori cotentos vnicu gradu tm et no plures: vlterius at oes gradus in specie inferiori reperi in superiori spe sunt sicut males: qz sunt determinabiles per illius speciei gradu vltimu et supremu: qui vnicus tm est: et no plures: pp vnitate igit gradus vltimi qui solu vere i specie est formalis: ipse plato posuit vnu ex parte forme. Quia vero gradus males in specie sunt multiplices: et plures: vel pauciores fm q spes ipa altior fuerit: vel inferior: idcirco posuit magnu et paruum ex parte materie. Scdm etia eunde intellectu ipse posuit in numeris et paruu et magnu loco materie: et vnum loco forme: specificatur enim qlibet numerus per vltima vnitate: que vna tatu est: et non plures: vnitates vero pcedetes ipsam: oes males sunt: que sut plures et pauciores: scdm qd maior fuerat: aut minor numerus.

¶ Textus.

¶ Si igitur infinitu scdm q infinitum ignotu e &c.

¶ Lectio. viij. Qo prima.

Hic posset primo dubiu esse alicui vtru infinitu sit ab aliquo cognoscibile: et videt q no: quia omne cognitu e infra vim cognoscitiuam conclusum. Nihil aut tale videtur esse infinitum igitur infinitum cognosci non potest.

Ad hanc qonem dom est: q quanto vis cognoscitiua est altiores vigoris tanto ad altiora cognoscibilia se extendit: virtus aut cognoscitiua prie cause infinite excedit in vigore oem alia cognoscitiua virtute: vnde necessarium est q infinite altiora cognoscibilia valeat coprehendere. Potest igitur prima causa cognoscere et cognoscit no solu finita ve3 et infinita: qz h o virtus ois cognoscitiua creata est finiti vigoris: videtur q nulla talis possit infinita cognoscere. Sed h in sequenti questione patebit.

Ad argumetum in 2m dom e q esse pclusuz a virtute finita contra rationem est infiniti: non autem contra rationem eius est esse comprehensuz precipue ab infinito transcendete i perfectione quecuqz et infinita.

Qo scda.

Secundo posset aliquis dubitare vtru aliquis intellectus creatus possit infinita cognoscere: et videtur q non. Nulla enim virtus potest cognoscere infinita: nisi ipa infinita sit in vigore

vigore. Cum ergo omnis intellectus creatus sit in vigore finitus videtur q nullus talis possit cognoscere infinita.

Ad huius qonis intelligētiā considerādū est: q quātitas ꝛ perfectio ois cognitiōis mēsurat̃ fm spēm q est cognitiōis pricipiū: ita q si spēs ipsa est notio ifinitorū poterūt infil p eā ifinita cognosci. Si aūt finitorum notio tm̄ de finitis poterit p ipsam bri cognitio: quēadmodū i visu euidēter appet. Nā si spēs visibilis i oculo fuerit vni⁹ tm̄ similitudo: vnuz tm̄ p ipsam visus poterit ītueri: si ꝟo fuerit silitudo multoꝝ multa poterit sil videri p eā: qꝛ igr̃ spēs nr̄i intellectus ad minus pro statu p̄senti: nō est notio nisi nāe specifice: q simplr̄ qdez finita ē q̄uis q̄dā ifinitatē bēat iquātū pōt ad p̄ticularia īfinita referri: necessarium ē q ipse spēm: ꝛ alia vlia cognoscere possit: ꝛ singularia sub eis contenta confuse solū ꝛ idistincte isil ītueri pōt: ita q q̄cūq̄ singularia illa ifinita eēnt: n̄ tm̄ ifinita cūcta simplr̄ ꝛ distincte cognosceret: s; bn̄ cognosceret ea cognitiōe ꝯfusa: qꝛ ꝟo spēs intellect⁹ āgelici: nō ē notio tm̄ vlis nāe: sed et īdiuiduationē ipsaꝝ: vt̄ dōm q sicēnt actu p̄ticularia īfinita cōtenta sub nā specifica p̄sentata p spēm itellect⁹ angelici: posset tal̃ itellect⁹ ifimul p illā spēm: h ifinita distincte cognoscere. ¶ Et hēc euidēter appet tenendo cū doctore nr̄o q mūdus eē potuerit ab eterno. Nā si fuisset equoꝝ gn̄atio ab eterno: eoꝝ oium q fuissent i eqīna spē intelligentia ab eterno p̄ducta potuisset cognitionē bēe. Et qꝛ sil cognoscere pōt oia q p eādē spēz cognoscūt̃ cōcludit̃ necessario q illa itelligentia nō posset sil equos ifinitos cognoscere. ¶ Hoc aūt nō videt̃ esse ꝯ rōnē ifiniti: fm. n. q Tho. dicit ifinitū nō repugnat cognitiōi nisi inquātū repugnat nūeratiōi. Nā ptes ifiniti nūerare ē fm se ipossi: ꝛ ꝯdictionē iplicās. sol igr̃ itellectus cui⁹ ē cognoscere ptē post ptē ifinita nō pōt cognoscere. Sz āgelicus itellect⁹ nō sic numerādo cognoscit idiuidua q sub vna spē ꝯtinētur: s; ipa oia isil ītuet̃: vn̄ non obstat quod illa sint ꝛ vtruz finita vel ifinita ex q simul cūcta cognoscat. Seqtur aūt ista nr̄a ꝯclusio non facta alia suppōne nisi q mūd⁹ eē potuerit ab eterno: ꝛ q oia idiuidua eiusdē spēi ab angelo p vnā spēz cognoscant̃ ꝛ q ipse possit oia q cognoscūtur p vnam spēm isil ītueri q suppōnes sumpte sūt oēs ex dictis doctoris nr̄i. ¶ Totū tm̄ sit dictū nō asserēdo sed dubitādo: ꝛ sine preiudicio sententie melioris.

Ad argumētum ergo i ꝯriū factū dōm ē: q si ꝟtus cognoscitiua oz cognoscere simplr̄ ifinita: oz q i suo vigore sit simplr̄ ifinita. Et qꝛ nulla ꝟtus cognoscitiua creata ē tal̃: ideirco nulla creata ꝟtus cognoscere pōt ꝛ cōp̄hēdere id q ē simplr̄ ifinitū: qle ē illō tm̄ q ē p̄fectionū oiuz ꝯtentiuū: īndiuidua āt sub spē ꝯtēta sūt p̄fectionis finite: ꝛ si sint finita in multitudinē: vnde ꝟtus cognoscitiua ipoꝝ nō opꝫ q bēat infinitū i perfectione vigoris: s; sufficit si vigorē bēat fm qd ifinitū: vt potē nō p nām non limitatā: nec rōne sui: nec rōne obiecti. Et tal̃ bene pōt esse virtus cognoscitiua creata.

¶ Textus.

¶ Nam p̄ncipia omnia infinita quidem ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare vtrū totū etherogeneū ifinitū sit prōducibile: ꝛ videt̃ q sic: qꝛ enī ꝟt⁹ virtus cāe trāscēdit ꝟtutē alterius: tāto pōt i altiorem effectū: virtus aūt prime cāe in infinitum trāscendit virtutes oēs cāe scdē: igr̃ poterit effectum infinitum aliquem producere. Sed virtus cause secunde potest in totum etherogeneū finituz: igitur ꝟtus cāe prīe poterit i totū etherogeneū ifinitum.

Ad hanc qōnem dōm est q de toto etherogeneo loqui possumus: aut fm q etherogeneū est: aut fm q i se habet aliquod homogeneum. Et si infinitas quidez reperitur in ipso ratione alicuius homogenei: nō propter h dici posset ipsum fm q etherogeneū est esse infinitū: fm q modo de corporis infinitate est questio. Dicitur aūt corpus aliquod esse etherogeneū ex eo q ptes h; dissiliū spērum. Tunc ergo fm q etherogeneum ē diceretur proprie infinitum: si partes dissiliū spērū habuerit infinitas. Dissimilitudo aūt specieꝝ attendit̃ in ptibus vnius ꝛ eiusdem totius: nō propter dissimilitudinem formarum sbalium: qꝛ vna ꝛ eadē fm Tho. ē forma substātialis in toto ꝛ in singulis partibus eius. Sed attenditur dissimilitudo illa propter diuersitatē virtutū ꝛ potētiarū a forma substātiali prouenientiū; ita q si diuersitates spērū in partibus sint infinite: necessariū est: q h sit pp infinitatē virtutū ꝛ potētiarum ab vna ꝛ eadē totius forma prouenientium. A nulla āt forma prouenire possunt virtutes ꝛ potētie infinite: nisi ipsa fuerit in essentia infinite perfectionis: ꝛ per consequens non ꝯtēta in aliquo genere: qꝛ igitur impossibile est aliquā formā creataz infinite perfectionis esse ꝛ i genere dico logyco non contineri: impossibile est omnino aliquam formam creatam esse a qua prouenire possint virtutes ꝛ potentie infinite. Et qꝛ absq̄ tali forma totū etherogeneum: fm q etherogeneū est: infinitum eē nō pōt: ꝯcluditur q tale totū per se ifiniti esse nō possit.

Ad argumentū ergo in contrarium dicendum est q virtus infinita aut potest in effectum infinite maiorem q̄ virtus finita: aut in eundē effectum potest modo infinite subtiliori: sic autem ē in proposito. Totū etiaz q virtus finita potest producere: sed nō ex nihilo: virtus cause prime ex nihilo producere potest.

¶ Textus.

¶ Remota. n. ex aqua carnem: ꝛ iterum alia facta ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliquis dubitare vtrū in corpore naturali sit dare minimū: ꝛ videtur q non: est enim corpus naturale quid continuum: continuum aūt ē diuisibile i ifinitū: ꝛ i tali ꝯtigit minimū accipere: igr̃ i corpe nāli minimū dari nō pōt.

Ad istam questionē dōz est: q in corpore nāli vt accipit̃ ex lib. de generatiōe ꝯtingit dare duplices ptes: qꝛ ptes fz formā ꝛ ptes fz māz. Partes āt fz formā ille dr̄ q̄ēt separe a toto formā retinent q̄ prius hēbāt: ꝛ i acceptiōe taliuz partium nō ꝯtingit in corpe nāli in infinitum procedere per diuisionem ꝛ etiam carnis ꝯtingit deuenire ad carnē ita paruā: que si vlteri⁹ diuidatur in partibus diuisionis forma carnis nō remanebit: vnde fm istū ꝓcessuz oz dare necessario minimū i corpe nāli. Partes ꝟo fz māz ille dr̄ eē q̄ i toto qdē manentes formā toti⁹ hñt. Sz si diuidātur formā illā nāle ñ retinebūt: que mō ptē accipiēdo et minima carnis ptes h; q dū ꝯiūcte sūt formā carnis hñt. Si ꝟo ab inuicē separēt̃ formā carnis nō retinebūt. Et quātū ad tales ptes nō ꝯtingit in nāli corpe dare minimū.

Ad argumentum autem in contrarium: facile est responsio. Corpus enim fm q est continuum in infinitum ē diuisibile non aūt fm q est naturale.

¶ Textus.

¶ Nequaq̄ aūt segregandū esse nesciẽtis dicitur ⁊c.

¶ Qō quinta.

Quinto dubiū posset esse vtrum cū prima possit qualitatez si ne sbā: ⁊ sine quantitate subiecta conser- uare inesse: ⁊ vr̄ ꝙ nō. Qō eni coextēsum ē q̄titati sine q̄titate esse non pōt. Qualita tes aūt corporales: de quibus nūc ē questio: sunt sb di mēsionibus coextēse: igr̄ sine ipsis ↄseruari nō possūt.

Ad huius qōnis intelligentiaz cō siderādum est ꝙ duplices qualitates reperiūtur: qz quedā sunt: q̄ vltra rem ⁊ nām sbi aliquā rez non ponunt: nisi tm̄ quēdaz realē modū se habendi: sicut pz de raritate ⁊ densitate. Raritas ⁊ eni moduz realē se habēdi ponit in quanti tate: quo ipse quātitatis partes sūt distātes magis aut extense: dēsitas vero illum realem modum se habendi ponit in quātitate: quo ipse quātitatis partes sunt ad inuicem magis comprehense. Et de talibus qualitati bus loquendo manifestū est: ꝙ ipse sine quantitate sub iecta cōseruari nō possunt. Non enim ponunt aliquid nisi quēdā ipsius realez essendi modum modus autem essendi sine re existente: cuius est modus: cōseruari nō potest. Quedā aūt alie qualitates sunt que vltra rem ⁊ nāz sbi nō ponūt solū essendi modū realē: sz magis rē ⁊ nāz ꝑprie dictā: que ē̄ ratio est essendi suo modo: ⁊ si bi mōi ēendi attribuūtur. Cuiusmōi q̄litates sūt calor ⁊ lux ⁊ cōsilia. Et de talibꝰ ē̄ qualitatibus qdā dicūt ꝙ qz ꝑ quātitatē indiuiduātur sine quātitate subiecta conseruari non possunt.

Sed ista positio vt videt̄ stare nō pt cuius declaratio est qz tota rō fm̄ Tho. pp q̄ pōt deus cōseruare quātitatē sine sbō: ⁊ nō mām sine forma: est qz mā est pura potē- tia: quātitas aūt est actus. Cū igitur etiā ipsa predicta qualitas actus realis sit oīno in realitate differens a quātitate subiecta: oīno pari rōne pōt deus ⁊ qualita tē: sine subiecta quātitate seruare: ⁊ quātitatē ē̄ absq̄ subiecto. ¶ Motiuū ē̄ ipsorū nō valet: ab eo eni effici enter indiuiduat̄ aliqd a quo efficient̄ accipit esse: sicut elicit̄ ex. viij. meth. Qualitas aūt efficient̄ accipit esse nō a quātitate: nec formalr̄: sed efficiēter accipit h̄ a deo formalr̄ vero ex ipso existēdi actu: igr̄ ⁊ indiuiduatio nē formalr̄ sumet ab eo: ⁊ efficiēter a deo: per quanti- tatē ꝟo m̄ aliter soluz: inquātū. s. an ipsa recipit̄: vnde ē̄ ⁊ si extra mā̄z maneat: ⁊ extra quātitatē: habebit suf ficienter vnde poterit indiuiduari: sicut ⁊ alie forme si ne materia existentes.

Ad argumentum ergo in cōtrari um dōm est ꝙ forma quātitati coextēsa: sine ipsa naturaliter esse nō potest: bene tamen potest h̄ contingere supernaturali- ter ⁊ miraculose.

¶ Qō sexta.

Sexto posset aliquis dubitare vtrū deus possit ↄtinuū in infini ta diuidere: videt̄ eni ꝙ sic: qz nulla potē- tia passiua est creata: que nō subsit poten tie actiue creantis: sed in cōtinuo est potē tia passiua ad diuisionem in infinitum: qz ipsum est in infinitum diuisibile: igitur deus potest ipsum in infi nitum diuidere.

Ad hanc qōnem dōz est: ꝙ cōtinu um nunq̄ pōt eē̄ in infinitū diuisuz: nisi sic ꝑ euētū ad indiuisibilia: ad indiuisibilia aūt resolui nō pōt: qz nihil resoluitur nisi in ea ex quibus ↄponitur: vnde qz impossibile est ex in diuisibilibus cōponi ↄtinuū: ipōle est ꝙ ipm̄ ad indiui sibilia resoluatur: ⁊ per consequens impossibile est eē̄ actu in infinitum diuisum.

Ad argumentum vero in contra riū dōm est: ꝙ in cōtinuo non ē potētia ad eē̄ diuisum in īfinitū: sz ad h̄ ꝙ sua diuisio in īfinita ꝓcedat: ita vz ꝙ nunq̄ valeat terminari. Ex h̄ ē̄ magis sequit̄ ꝙ nō habeat q̄ ꝙ ha- beat potētiā ad eē̄ in infinita diuisum: qz ex tali positio ne sequeretur posse suam diuisionem totaliter termina ri: ꝙ est contra rationem continui.

¶ Textus.

¶ Omnes igitur contraria principia faciunt ⁊c.

¶ Lectio. x. ¶ Qō prima.

Hic posset primo aliqs dubita- re vtrū pria pricipia rerū nālū sint ↄria: videtur eni ꝙ nō: qui a pria principia rerū nālū debēt in rebꝰ nā libus oibus inueniri. Cōtraria aūt in oibꝰ talibꝰ rebus īueniri nō possunt. Sunt eniz corpa cele stia res nāles ⁊ tñ absoluta sūt ab oi ↄrietate: igr̄ pri ma principia rerū nālia non sunt contraria.

Ad hāc qōnem dōm est: ꝙ res nā- les sūt res trāsmu tabiles: ⁊ inquantum transmutabiles sunt: ⁊ sub ente transmutabili cadūt: earū principia q̄modo inquirū tur. Prima autem principia trāsmutabilium: inquātū sunt trāsmutabilia: sunt illa que sunt prima vl'a pri cipia trāsmutationis: vltra sbm aūt pria principia trāsmutationum sunt illa: iter que vniuersaliter vertitur omnis mutatio. Quia igitur ista sunt ↄria: manifestū ꝙ ↄria prima principia rerum naturalium opz esse.

Ad argumentum ergo in ↄriuz dōm est: ꝙ cor pora celestia possunt accipi dupl'r: vno qdē mō quātuz ad suā substātiā simpl'r: ⁊ absolute dictā: ⁊ isto mō sub ente trāsmutabili nō cadūt: qz in ipsoꝝ subā nō pōt eē̄ trāsmutatio: vñ in eis h̄ mō sumptis: nō opz ꝙ inue niantur prima trāsmutabiliū principia: de quibus lo quimur ad presens. Alio vero modo possunt accipi per ordinē ad aliquid extrinsecū: ⁊ sic corpa celestia trans- mutabilia iueniuntur esse: mutāt enim locum: vel sub o ⁊ rōne: vel ratione tm̄. Et isto modo in eis dicta princi pia inueniuntur: dum enim ipsorum partes ad aliq̄ vbi trāsmutant̄ hñt actu secū annexam priuationem eiꝰ: rōne vbi alterius a quo recedūt.

¶ Qō scda.

Secundo dubitare posset aliqs vtrum prima princi- pia dicantur contraria proprie ⁊ perfecte sumendo contrarietatem: videtur eniz ꝙ sic: quia ista sunt pricipia entis mobil': sz ꝙ est mobile. Motus aūt extrema sunt ꝑprie ↄtraria.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ pria pricipia de qui bus modo loquimur non dūr contraria: fm̄ perfectā rationez contrarietatis: h̄ autem declaratio est: qz sub ente transmutabili communiter dicto: non solum ca- duntur: que per naturam transmutantur: sed que trāf mutantur etiam per artem: transmutationes autē ar tificiales: non cadunt per se inter opposita: fm̄ perfectā rationē contrarietatis vñ manifestum est ꝙ contraria proprie ⁊ perfecte sumpta non se extendunt vniuersali ter ad oēm transmutationē: nec per ↄñs esse possunt pri ma pricipia entis trāsmutabil'. Alterius ē̄ dato ꝙ nā- turā̄ integrant̄ pria: prima nā entis trāsmutabilis fo. a nā- tr ansmutatione

transmutatione: adhuc dici non potest: q contraria perfecte sumendo contrarietate sint talia pria. Nã transmutatio nõ solũ inuenitur in quantitate: qualitate: τ vbi: in quibus est vera contrarietas: sed etiã inuenitur in substantia in qua nihil est contrarium perfecte sumendo contrarietate: vnde nec ad oẽm transmutationem nãlem vĩr sequi perfecta contrarietas. Est igitur cõsiderandũ: q pria contraria possunt vno modo dici illa in qbus reseruat̃ perfecta ratio contrarietatis: q oia vere contraria: aut ipsa sũt aut ex eis deriuãtur. Et h modo pria contraria nõ dñr h prima principia ois transmutationis. Alio vero modo dici possunt aliqua prima contraria solũ: qz i ipsis cõsistit prima radix contrarietatis: τ isto modo priuatio τ habit⁹ vĩr sumpta pria contraria dñr. In oibus ẽt contrarijs vnũ respectu alterius inuenitur esse diminutum: τ pro tanto subintrat nomen priuationis: τ reliquum sortitur nomen habitus.

Ad argumentum ergo in contrarium dicẽdũ est q ens mobile sumitur cõmuniter nõ solũ ad ea que mouentur motu locali: vel motu augmẽti τ decremẽti: vel motu alterationis: sed etiam ad ea que mouẽtur motu generationis τ corruptionis.

¶ Textus.

¶ Oportet enim principia: neq ex alterutris esse: neq ex alijs: τ alijs τc.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset aliqs dubitare vtrum idcirco pria contraria ex alterutris nõ fiant: q sunt cõtraria: videtur q nõ: qz sicut h dicit̃ oẽ q fit τ transmutatur non fit p se: nec trãsmutatur nisi ex contrario: igitur ex eo q prima cõtraria contrarietatẽ hñt: magis deberet cõcludi q fiãt q q nõ fiãt ex alterutris.

Ad istam qõnem dicẽdũ est: q duplicit pot dici aliqd fieri ex aliq̃: vno qdẽ mõ sicut ex termino sue trãsmutationis: τ h mõ oẽ q fit dĩ fieri ex contrario: tanq̃ vz ex termino: nõ ad quẽ: sed a quo trãsmutationis sue: τ sic contraria bene fiunt τ fieri possunt ex alterutris. ¶ Alio modo mõ põt dici aliqd fieri ex aliquo: tanq̃ ex hñte causalitatẽ i cõstitutione sua: q̃o media fiunt ex contrarijs extremis: τ ex pmis qualitatibus actiuis τ passiuis fiũt sequẽtia contraria: τ ipse ẽt qualitates prime actiue τ passiue oriũtur ex sbalibus formis sbop: habentibus adinuicẽ oppositionẽ: supra qz ẽt cõstitutione inquãtũ sunt opposita: causalitatẽ hñt priuatio τ habit⁹: vez ẽ ẽt q nõ idẽ causalitatis mod⁹ in oib⁹ pdictis reperit̃: h igr̃ mõ τ h scdõ contraria fiãt ex pcedentib⁹ nõ tñ sit aliqd contrariũ ex eo cui ẽ contrariũ: τ sic dicit i sequẽtib⁹ phs q amicitia nõ conducit discordiã ad eẽ: nec facit aliqd ex causis ẽt intelligit q pria contraria eo q contraria non fiũt ex alterutris: τ per hoc patet rñsio ad argumentum.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset dubitare aliqs vtrũ p se possit aliqd fieri ex eo q secũ põt sibi simul eẽ in eodẽ: τ vĩ q sic: ut ẽt cui ista q non fit aliqd p se ex ente: τ nec ex nõ ente: sed ente i potentia: ens aũt in potentia est sm vel mã. Et mã qdẽ manet cũ eo q producitur: ut ipsa augeatur aliquid potest per se fieri ex eo q secum in eodem simul potest esse.

Ad hanc questionẽ dicẽdũ est q nihil pot per se fieri ex eo q secu pot simul ee in eodẽ: hominis aũt [illegible] nihil fieri cõtendere ad esse: nihil autem tendit ad id sequendũ q iã habet: sed solũ ad acquirendum q non hz. Necessarium est igit̃ q oẽ q fit: ẽ permanentibus dico nõ habeat suũ esse q diu est in fieri: τ sic fieri sm rõnẽ ppriã: sine p se: in se claudit nõ eẽ eius q fit: τ per cõns necessariũ est: q ex eo nõ fiat aliqd q in se claudit: non esse ei⁹: q fit p se ex ipso. Qd aũt claudit in se nõ esse alicuius nõ põt secũ simul eẽ in eodẽ. Manifestũ est igit̃ q impossibile ẽ aliqd p se fieri ex eo q secũ simul i eodẽ eẽ põt. ¶ Ex hãc euidenter deducit̃ q impossibile est in aliquo ente vno sm spẽm plures formas substãtiales esse: nã si plures essent aut inter eas posset cadere trãsmutatio per se: aut nõ. Si dicat̃ q nõ: τ contra illaq̃ sunt diuersa in essentia: nec per se iter ipsa cadit trãsmutatio: non sunt eiusdẽ generis physici: sicut pz in. x. meth. q ẽ de formis itelligẽdũ: τ nõ de illis quorũ vnũ est essentialr forma τ actus: τ reliquũ ẽ eẽntialiter potẽtia: sicut ẽ sola prima mã. Actus eni τ potẽtia ad idẽ gen⁹ ptinẽt: quis genus physicum nõ a forma: sed a mã accipit̃. Que aũt nõ sunt eiusdẽ generis phici nõ possunt concurrere ad vnã τ eãdẽ nãlem spẽm cõstituẽdã. Si ergo in ente vnius spẽi sint plures substãtiales forme nõ habentes per se adinuicem transmutationez: oportebit necessario q ens vnius speciei non sit vnius generis: necesse ẽ vnius speciei q est iplicare contradictionem. ¶ Si autem dicatur q ille forme per se adinuicem transmutationem habent sequetur sm supradicta q in eodem se in simul non compatiant̃: vt pote oppositum adinuicem habentes: ponere igitur ipsas simul in eodem est ponere q opposita τ contradictoria: sicut esse τ non esse: simul in eodem esse possunt: q totum est absurdum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est: q materia sm q entitatem quandam ponit remanere in eo q ex ipsa fit: non autem sm q prius erat ens i potentia: immo tunc manet habet ens actu: q est oppositum ad habere eẽ tantum in potentia.

¶ Textus.

¶ Consequens autem vtiq erit dicere τc.

¶ Lectio decima. ¶ Qõ prima.

Hic posset primo aliqs dubitare vtrum sit tantum vna prima contrarietas: τ videtur q non: prima enim contrarietas non est nisi contrarietas primi generis: prima autez genera sunt ad minus decem: igitur decem erunt prime contrarietates.

Ad istam questionẽ dicendũ ẽ q pria contrarietas potest sumi: vel simpliciter: vel in genere. Et contrarietas quidem non simpliciter prima: sed in genere: non est vna sed multiplex sm multiplicitatẽ pdicamẽtop. Sumit̃ eni h contrarietas cõiter ad oẽm oppõnẽ priuationis τ habit⁹. In quolibet autẽ genere est dare oppositas dĩas: quarũ vna est vt habitus: τ altera vt priuatio. Et oppositio qdẽ dĩap immediate diuidẽtiũ genus gñalissimũ dici põt eẽ pria contrarietas i illo gñe: sz igitur pdicamẽtop multiplicitatẽ ẽ ẽt τ multiplicitas contrarietatũ prie ñ simplr: sz i gñe. Cõtrarietas ãt simplr prima illa ẽ q ẽ primi gñis simplr. Nullũ ãt gen⁹ simplr pri⁹ dici [illegible] sola sba excepta: nullũ eni gen⁹ q ex alio gñe pue nit cõiter τ originalr simplr primũ dici pt. Ex sba autẽ cõiter τ originãtur gña cẽtera accñtiũ: vñ nullũ talr sine [illegible] pñr dici ipe primũ vĩ ãr primũ respcũ aliem⁹ coordinationis quẽadmodũ h q dico qrtas gen⁹ primũ ẽ i coordinatiõe [illegible] τ qrtas gen⁹ primũ ẽ i coordinatiõe qritatũ sola [illegible] q oĩaz alioz gñez ẽ eẽ simplr intẽrat̃ eẽ primũ gen⁹ sic igitur simplr primũ genus: vnũ tñ ẽ: τ p cõns vna tñ pria cõtrarietas: vnde patet rñsio ad argumẽtum.

¶ Textus.

¶ Et est vna contrarietas in omni genere ꝛc.

¶ Qō scđa.

SEcundo dubitare posset aliqs vtrū prima principia cōtraria sint prima cōtraria subē: videtur enim ꝙ nō: dictū eni fuit supra: ꝙ pria principia inueniri debēt in oībus rebꝰ nālibꝰ. Pria āo ↄria sbē nō īueniūtur in cūctis rebus nālibꝰ: qꝛ nō sunt nisi in substātijs: igr ipsa prima principia rerū naturalium esse non videntur.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ aliq̄ ↄria possūt dici dupli̇r: pīo bʒ ꝙ duplicē distinctionē in ipsis inueni mus: primū ꝛ fm̄ videtur distinctionē quādā iportare ↄ inueniunt ār aliqua abinuicē: fm̄ rē: siue realr disti guū: quō sunt abinuicē distincta suba ꝛ accn̄s: ꝛ vlr illa q̄ diuersoꝝ p̄dicamētoꝝ sūt: qdā aūt abinuicē: bʒ itētio nē tm̄ distinguūtur: sicē se hn̄t supiora ꝛ iferiora. Et in or dine qdē distinctoꝝ primo mō pria ↄria: ꝛ prima prin cipia dn̄r sola pria ↄria subē: non enim añ ipsas ↄria alia inueniūtur ab eis: fm̄ rē distictā: sed ipsa alia oīa p̄cedūt: vt est declaratuʒ in p̄cedēti qōne. Uocāt modo pria principia sumēdo nō cōʒ ꝙ in oībus essentialr inue niātur: sed in rebus tm̄ primi generis. ¶ In ordine āt distinctoꝝ: scđo modo prima pricipia: ꝛ pria cōtraria sunt habitus ꝛ priuatio: q̄ primā radicē iportāt cōtra rietatis ꝛ in oībus contrarijs saluantur. ¶ Quamuis enim ante cōtraria subē nō sint alia ↄria ab eis distin cta fm̄ rē distincta: hent tn̄ ante ipsa sunt aliqua ab ip sis distincta: bʒ intētionē: ꝛ hec sunt habitus ꝛ priuatio q̄ vt dictū est: nō in eis solū saluātur: sed ēt i oībus ↄrijs vnde vlīora sūt: ꝛ per ↄn̄s priora. Et de talibus primis principijs intelligēdū est: ꝙ inueniri debēt in omnibꝰ transmutabilibus: vnde pʒ responsio ad argumentuʒ.

¶ Textus.

¶ Principia autem semper oportet manere.

¶ Qō tertia.

TErtio posset esse dubium vtrum prima principia semper maneant: sicut dicit h̄ philosophus: videtur enim ꝙ nō. Iā enim dictum est ꝙ ipsa sunt contraria: contraria au tem non simul manent in eodem: igitur nec ambo pri cipia p̄dicta possunt semper in rebus nālibus manere.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ pri cipia pria sem per manēt in rebus singulis trāsmutabilibus: si esse de bēt trāsmutabiles. Hec autē declaratio est: qꝛ cū nihil trāsmutat̄ ad eius ꝙ hʒ assecutionē: sʒ ad adeptionem eius ꝙ nō hʒ: necessarium est ꝙ si aliqd dʒ esse trāsmu tabile. vt in eo p̄existat carētia illius ad ꝙ trāsmutari pōt: cū aptitudine ad ipsum. Talis aūt carentia priua tio vocat̄: necessarium est igitur in oī transmutabili in quantū est trāsmutabile aliquāʒ priuationē esse: qꝛ alr non potest esse transmutabile: h̄ aūt priuatio tollens a subō dispōnē vnā in ipso relinquit necessario ↄriam ꝛ h̄ dispositio se tenet in ratione habitus. Itēʒ ēt talis priuatio nō pōt oēm actū tollere: qꝛ tūc tolleretur esse actu cē: ꝛ p ↄn̄s oīs trāsmutabilitas: qꝛ cūʒ motꝰ nō sit primus actꝰ: sed scđus: sine actu existēte nō pōt inue niri. Talis actus ꝛ forma in subō manēs habitus vo catur: necessariū est igitur inesse trāsmutabili semper habituʒ ꝛ priuationem inueniri: ꝛ per ↄn̄s manifestū est ꝙ principia prima semper manēt.

Ad argumentum ergo in ↄriuʒ dōm est ꝙ pri ma principia nō sunt h̄ contraria: vel ista: sed priuatio ꝛ habitus vlr sumpta. Quāuis aūt nullus habitꝰ cuʒ priuatiōe sibi opposita simul eē possit in eodē: hn̄t tn̄ p̄ stare ꝛ de necessitate stat cū carētia ꝛ priuatiōe habitꝰ habētis ad ipm̄ oppositionē: h̄ aūt habitus: ꝛ h̄ priua tio in se claudūt rōnē priuationis ꝛ habitus simplr: q̄ prima principia dn̄r. Et pro tanto dicimus ꝙ princi pia prima semper manent.

¶ Textus.

Deficiet enim aliquis qualiter dēsitas raritatem face re aliquid apta nata sit ꝛc.

¶ Qō quarta.

QUarto posset aliqs dubitare vtrū vnū cōtrariū possit dici i alterum agere ꝛ facere aliquid ex ipso: vi enim ꝙ sic ad sensum eni appet calm̄ agere i frigidū: ꝛ ex frigido calidū educere.

Ad istam questionē dōm est: ꝙ ↄrium pōt accipi dupli̇r: vno qdē mō simplr ꝛ bʒ se cū p̄cisiōe s. sbi: ꝛ sic sicut dicit Tho. vnū cōtrarium nō pōt age re in alterum. Cuius ratio est: quia cum vnumquodqꝫ agat sibi simile: necessarium est ꝙ illud possit in se reci pere agentis actionem ꝙ potest recipere similitudineʒ ipsius: ꝛ per consequens ad ipsum manet in potentia. Non est autem possibile ꝙ vnum contrarium exclu so subiecto sit in potētia ad h̄ vt assimilet̄ alteri. quēad modū caliditas nō est in potentia ad frigiditatem: qꝛ tunc esset in potentia ad corruptionem suam: ꝛ ipsam etiam appeteret: ꝙ est impossibile: vnde impossibile est ꝙ excluso subiecto vnum contrarium agat in reliquuʒ ꝛ faciat aliquid ex ipso. Si autem subiectum nō exclu datur: sed magis includatur: quia ipsum est in poten tia ad vtrumqꝫ contrarium poterit tunc vnum contra rium agere in aliud: ꝛ sic calidū dicitur agere in frigi dum: quia agit in frigidum: educit etiam calidum de frigido non ratione frigiditatis: sed ratiōe subiecti ꝙ est calidum in potētia: ꝛ sic pʒ rn̄sio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Adhuc autem amplius ꝛ de hoc aliqs dubitabit ꝛc.

¶ Qō quinta.

QUinto posset eē dubium de rōne Ari. p q̄ p̄bat: ꝙ nō sola ↄria sunt pricipia: qꝛ ipa sunt accñā: ꝛ nō sbē h. n. vr̄ esse falsuʒ dictū eni ē ꝙ pria pri cipia nō sūt āccñqꝫ ↄria: sed tm̄ aliq̄ itenqꝫ cadit pria ↄrietas s. e. Ista āo ↄria nō sūt i p̄dicamē to accidentis: sed subē.

Adhanc questionē dōm ē ꝙ cū phs i h̄ prio lib. accipiat ↄrietatē large: qꝛ quō ē inuenit̄ in suba: nihil phibet imo necessariū ē. ꝙ pria ↄria ad p̄dicamēta sbē ptineāt. Sʒ qꝛ ad pbādū numerū principioꝝ p̄cedit ex datis a priorib' phis: q nō perpepūt actū aliquē vel formā ꝙ accñtalē: ꝛ ↄtraria sunt forme: idcirco dicit ꝙ ↄria sunt accñā. ¶ Uel dici pōt ꝙ cū ↄria fieri habeāt circa idē susceptiuū: necessariū ē ꝙ sint fore nate reci pi i aliquo. Sbs āt cōposita: ꝛ pria mā nō sūt receptibi lia i aliquo: vñ ipsis nihil ē ↄriū. Et qꝛ de eis ppue di sēs sumpta iquātū s subsitādo dī: idcirco phs ait ꝙ sbe nihil ē ↄriū ꝛ ꝙ contraria sunt accñria: forme eni que adducūtur suis susceptiuis: hn̄t quādā rōnē accñ tū vnde ↄuocatur forma substantialis: qualiter [illegible]. Sunt igitur pria ↄria in p̄dicamēto s. e. [illegible] pate sube dn̄r: sicut cōpositū ꝛ mā: sbaʒ sumēdo fm̄ ꝙ a subsitādo dicta est: vñ pʒ rn̄sio ad argumentum.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Subin eniz principiū: z prius videt̄ eē p̄dicato zc.

¶ Q̄ō sexta.

Sexto dubitare posset aliquis dato q̄ materia sit magis sub̄a: q̄ forma: s̄m vnam sube acceptionem: vtruz ipsa dici possit principium formaꝫ: z vr̄ q̄ nō: id eni per q̄ aliqd reponit̄ in eē ē p̄n cipiū ipsius: z nō ecōuerso. Materia aūt in eēe reponi tur per formā: igr̄ forma est p̄ncipiū materie: z nō ma teria principium est forme.

Ad huius q̄ōnis intelligētiā consi derādū ē: q̄ mā z formā possumus accipere dupliciter qz vel quantum ad suas essentias: vel quātū ad eē: si aūt quātuz ad eēe formā z mām accipiamus. Adhuc duplr̄ poterit h̄ fie ri: qz aut sument̄ q̄tū ad esse specificū aut quantuz ad esse q̄ est existere in actu. Si ergo sumant̄: h̄ scdō modo tūc dōz est q̄ forma ,ppzie supra mām cāuratez h̄z. Est eni ipsa ratio z principiū eēndi ipsius māe: z nō con uerso: vnde s̄m h̄ ,ppzie dici pōt: q̄ principiuz materie p̄ q.s. ipsa in eē reponit̄ est forma. Nō aūt forma per māz in eēe constituitur: vnde nō proprie dr̄ q̄ mā ipsi forme sit principiū essendi. Sed si magis large noīe pn̄ cipij vtimur dicere possumus aliquo mō: q̄ etiā mā prin cipiū est forme: q̄ duplr̄ appet. Primo qdem si accipia mus formā quātū ad suū eēe cōpletū. cū h̄ actu non ha beat nisi i mā: dicere possum⁹: q̄ quātū ad actuale com plemētū ipsi⁹ eē: mā supra formā aliquā causalitate h̄z: h̄ aūt causalitas in h̄ ɔsistit: q̄ mā: terminat ipsi⁹ for me depēdētiā: vn̄ ēt aīa humana extra corpus posita eē sc̄ suū quoddāmodo pp̄ h̄ imperfectum habet.

Secundo hoc etiam apparet ex eo q̄ illud de quo aliqd edu cit̄ ad actū est principiū ipsi⁹: z prius est ipso in via ge nerationis: forme aūt ad actū eēndi educunt̄ de poten tia māe: vnde manifestū est q̄ s̄m hūc ēt modū mā est principiuz forme: z prior in via generationis q̄ forma Et ideo dicit h̄ phs: q̄ som principiuz: z prius videtur esse p̄dicato. ¶ Si vo mā z forma quātū ad esse speci ficū sumātur: erit ēt quasi cōsilr̄ dōm. In eēe enim spe cifico materia reponit̄ p̄ formā: z ideo forma ē p̄ncipiū māe. Sed tn̄ in h̄ eē forma esse non pcēt reponi sine ma teria: quia non solūz forma: sed ēt mā pertinet ad eē qd ditatiuuz: z specificū sub eē ɔposite intelligitur et educi suo mō de potētia māe. Cū eni de tali potentia educitur eē specificū: s̄z idiuiduāliter sumptū: dici pōt ex ɔñti de ea eē specificū educi: vn̄ ēt quātū ad h̄ mā suo mō prīci piū ē forme. Si aūt materia z forma quātū ad suas es sentias sumātur: tūc dōm est: q̄ eē materie: nō est efficiē ter a forma: neq̄ ecōuerso: s̄z originat̄ māe eēntia a cre ante. Eēntia vero forme originat̄ essentialr̄ nō a mā s̄z a creāte z generāte. Et qz nō originat̄ a generāte: nisi p̄ eductionē sui z cōpositi ō potētia māe: q̄ eēe māe respe ctu forme: dicere nō possumus: ideirco quantū ad h̄ di citur forma suo modo originari a mā: z non ecōuerso: vnde quātū ad h̄ nō forma māe: sed materia principiū est forme. ¶ Ulterius etiā sicut forma suā essentiaz for malr̄ habet per seipsam: sic ēt mā: h̄z suam essentiam per seipsaz formaliter: z nō per formā: quāuis aliundē causaliter... vadeat̄ in proposito: vnde quantū ad hōc modū: nec materia principiū est forme nec forma est principiū māe: verū ē aūt q̄ qz materia ē per formā: vnde z eē nō posset materia: que est in potenti tia forme... nisi eē posset eēntia ipsi⁹ forme: dicere possu mus q̄ s̄m hec essentia forme: supra eēntiā māe dicitur

causalitatē h̄z: quāuis aūt nōn proprie dicat̄ forme eēn tia esse propter essentiam māe: qz meliora propter peio ra nō dn̄r eē: h̄ tn̄ verū est: q̄ si nō posset esse eēntia māe nō posset etiā esse essentia forme: de māe potētia educte vnde intelligi pōt quātū ad h̄ quādā causalitatē mate ria h̄re ad essentiaz ipsius forme. Sic ergo manifestū ē q̄ z forma dicatur principiuz materie: z mā principiū est forme: z quot modis h̄ contingat. ¶ Ad argumentuz autem per predicta manifesta est responsio.

¶ Textus.

¶ Ad patiendum quidem. n. sufficiens est vnum.

¶ Q̄ō septima.

Septimo qz dicit phs: q̄ ad pati endū sufficiat vnū prin cipiu: principiū vero passiuū est materia: posset eē dubium: vtrū oium corporalium materia sit, vna: videt̄ enim q̄ sic propter rōne modo dictā. ¶ Scdō qz in h̄ libro ponunt̄ princi pia cōmunia oibus reb⁹ nālibus: ponitur āt vna tātū rō materie: z nō multiplex: z qz ratio indicat eēntiam sequitur q̄ essentia materie sit tantum vna.

Ad istam q̄ōnem dicūt aliqui q̄ vna tm̄ ē mate ria cūctoꝝ corpaliuz: z rō ipsoꝝ est: qz si eēnt materie plēs i eēntia: oporteret vnā eē altioris gradus: q̄ aliaz z p̄ ɔñs magis vna q̄ alia recederet anichilo: q̄ videt̄ ipossibile: qz materia est ,ppe nihil: cuz sit pura potētia z pp̄ h̄ quecūq̄ mā sit prope nihil eē dicit̄. ¶ Scdā rō ē: qz cū eēntia nuda māe sit pura potētia: z i pura potē tia: nihil sit distinctū: opz q̄ i eēntia māe nō cadat aliq̄ distictio. Est igitur mā vna tm̄ in essentia: s̄m istos: h̄ āt eēntia h̄z q̄ ipsi dicūt potest accipi: duplr̄: qz vel cum priuatione: vel sine priuatione. Et cū priuatione quidē stat s̄b formis generabiliū z corruptibiliū. Sine priua tione vero stat sub formis corpoꝝ celestiū: z idcirco s̄m eos corpa celestia i sua s̄ba nō pn̄t trāsmutari: qz carēt altero pricipis trāsmutationis q̄ dicit̄ priuatio.

Sed ista positio nullo mō stare pt̄ cui⁹ ratio declaratio est: qz quādocūq̄ alique due potētie: ita se habēt q̄ vna eaꝝ respic̄ obm: q̄ alia respicere nō pt̄: z ecōuerso: necel sariū ē: q̄ iste potentie sint ita diuerse: q̄ vna eaꝝ nullo mō possit eē alia: queadmodū de visu z auditu appet tota eni rō propter q̄ visus nullo modo eadem poten tia cū auditu eē potest; inuenitur eē: qz visus sic respicit colorem: q̄ nullo modo potest respicere sonum: z audi tus: ita sonum respicit q̄ respicere colorem: nullo mo do potest. Nunc autem ita est q̄ eēntia māe est pura po tentia: vt infra declarabitur: z materia quidem celesti um: ita respicit celestem formam: q̄ nullo modo potest respicere formam generabilem: et mā istorum ex oppo sito sic respicit formā generabilē q̄ respicere formam ce lestem: nullo modo potest: alias oporteret etiaz corpus celeste eē generabile z corruptibile: quia materia nō re spicit nisi formas: sub quibus stare potest. De necessita te igitur cōcedere oportet q̄ potentia illa que est eēntia māe celestis: sit omnino alia z diuersa ab ea potentia q̄ ē eēntia māe istoꝝ: ita. s. q̄ vna nullo mō eē possit alia.

Secunda autem declaratio eius, dem est: qz poten tia s̄m ,ppriaz rationem consequitur de necessitate re spectus z inclinatio ad actū. Ipsa aūt māe essentia pu ra est potētia. De necessitate igitur nālr̄ ipsaz consequi tur respectus z inclinatio ad formam. Si ergo ipsa est vna essentia erit vna potētia oīuz formaꝝ. Iā enīz vi cū est: q̄ essentia z potentia idē sint ita. De necessitate igr̄

natur ali eã consequitur respectus ⁊ inclinatio ad oẽs formas: id autem ꝙ cõsequitur per se aliquam quiddi tatẽ: vel ẽentiã: nullo mõ põt tolli ab eo: nisi ipa ci⁹ ẽen tia tollat. Si ergo ĩ corpore celesti a materia ablata est inclinatio ⁊ respectus ad oẽs formas: sequet̃ de necessi tate ꝙ ab ipa sit ipsi eius essentia sublata ꝙ est impoẽ. Necesse est igitur ponere: si vna est in ẽentia oĩum ma teria: ꝙ in corpe celesti sit inclinatio ad formã corporis corruptibilis: ꝙ esse non potest nisi ponatur corruptibi le: igitur impossibile est esse vnã omniũ mãm. ¶ Appa ret aũt ꝙ impossibile est si vna est materia ꝙ sub forma celesti stet sine priuatione. Jam enim declaratũ est: ꝙ opz eam inclinationem ad alias formas de necessitate retinere. Priuatio aũt nõ poni ĩ susceptiuo forme alrõ ꝙ carentiã ipsi⁹ forme: cuz inclinatione ad ipsam. Hec aũt duo necessaria sunt in materia stãte sub celesti for/ ms: si vna tm̃ est mã. Etenim in ipsa carentia forme generabilis: cũ adiuncta de necessitate ad ipsaz inclina tione prefata suppositione stante: vnde impoẽ ⁊ con/ tradictionem implicãs ẽ ponere ꝙ materia sit tm̃ vna ⁊ in celestibus absq3 priuatione esse possit.

Argumẽta aũt istorũ nõ ↄcludunt. Sicut eni ens nõ ẽ simpliciter dictũ sic etiam ⁊ nihil: vel nõ ens. Et mã q dẽ corpoꝝ celestiũ est proprie nihil sumptũ: vt ponit ne gationẽ entis celestis: ꝙ qdez ens: quãtũ est de se: talis mã ponit potẽtialiter. Materia vero generabiliũ est proprie nihil: sumptũ vt ponit negationem entis gene rabilis: ꝙ talis materia ponit sol' in potẽtia. Scdm au tez h non vna est materia sed plures.

Ad secũdum rñdet simplicius in com mento celi ⁊ mundi. vbi p̱mo obiectionez ponit ita dicẽs. Si differt aũt celestis materia ab eis q̃ sub luna cõposite trũt mãe: ex cõmu ni ipsarũ nã ⁊ diuis: que in ipsa: ⁊ auũgit soluẽs. Hoc ãt dixit ille. s. qui hãc obiectionẽ facit putãs sol' fieri dñas fm spẽm. i. fm formã. Nõ intellexit aũt eã que fm sub missionem: fm q̃ vt ab vno differunt que proueniunt. Scdz h ergo ↄmẽtatoris ꝟba ẽ dõm ꝙ i pura potẽtia: fm se sũpta: nihil ẽ distincte de actibus illis in q̃s ipa inclinat̃: h aũt non tollit quĩ vna potẽtia sit ꝑ se ipsaz ab alia potẽtia in esse distincta: ⁊ in ordinatione nobili tatis ⁊ submissa sibi. ¶ Prima etiã argumẽta parum valent: qꝛ eniz vnũ sufficit ad patiendũ: vna tm̃ ẽ ma teria recipiẽtiũ passionẽ ⁊ transmutationẽ ẽ ĩ subiecto. ¶ Ad aliud vero dicenduz est: ꝙ ratio materie est vna vnitate anologie: ⁊ nõ vna vnitate vniuocatiõis qua liter vna debet esse rõ que ponit vnicã essentiam.

¶ Textus.

¶ Sic igitur nos dicamus primum de omni generati one aggredientes ⁊c.

¶ Textio. ꝑs. ¶ Qõ prima.

HIc primo potest esse dubium vtꝝ tm̃ tria exigã tur ad quodlibz naturale fieri: ⁊ videt̃ ꝙ exigantur plura. Est enim omnis trãsmu tatio nõ sol' ĩ aliquo subiecto: ex aliquo ter mino: ⁊ ad aliquid: sed est etiam ab aliquo transmutã te: vel agente: ꝙ nõ agit nisi intẽdẽdo finem: vnde fm h videntur esse in quolibet fieri naturali. s. agẽs: finis intentus ab agente: subiectum priuatio ⁊ forma.

Ad hoc dicẽdum est: ꝙ illa necessario exiguntur ad fieri naturale: que sunt de ratione eius. De ratione autẽ ipsius naturalis transmutationis est terminus a quo: ⁊ terminus ad quem. Dicit enim trãsmutatio fz suam propriam significationem recessum ab aliquo: ⁊ accessum ad aliquid: hoꝝ aũt vnũ est priuatio: ⁊ alteꝝ est forma: de ratione igitur trãsmutationis est ꝙ ad ip sam cõcurrãt forma ⁊ priuatio. Est etiã de ratione eius ꝙ sit actus entis trãsmutabilis: siue entis in potentia. Et qꝛ illud est sbz: manifestũ est ꝙ ad quãlibet natura lem transmutationẽ: tria necessario concurrũt. s. subm forma ⁊ priuatio. ¶ Hoc ẽt ⁊ aliter apparet. Non enim fit ꝙ est: sed ꝙ nõ est: qꝛ fieri est ire ꝺ nõ esse ad eẽ. Nõ esse aũt ↄsistit in priuatione forme: sed esse ↄsistit in ad iectione eius. Sũt ergo ibi priuatio ⁊ forma: nõ fit etiã nisi ꝙ fieri ⁊ esse põt. Hoc aũt ponit ens in potẽtia: ꝙ ẽ subiectũ. In oĩ igit̃ naturali fieri sunt tria: qꝛ sbz: for ma: ⁊ priuatio: finis aũt nõ ponit̃ in numerũ cũ forma qꝛ forma ⁊ finis ĩcidũt in idẽ numero: vt in secundo dr trãsmutatur aũt vnũ contrariũ ab alio: h vero contra ria sunt forma ⁊ priuatio; vnde etiam transmutans re ducitur ad formam: ⁊ pro tanto dicitur ꝙ tria necessa rio sunt in omni fieri naturali.

¶ Textus.

¶ Et h quidẽ permanet: aliud vero nõ permanet ⁊c.

¶ Qõ scda.

SEcundo posset aliquis dubita re vtrũ in permanen tibus: qbus addit̃ ista ꝓpositio: ex: ꝙ vti possumus duplici modo loquẽdi ꝺdõ. s. h fit h: ⁊ ex h fit h: videt̃ eni ꝙ sic. Nã i per manentib⁹ in qbus illa ꝓpositio nõ addit̃: si priuatio ipsis adiũgatur: statim vti poterimus in ipsis duplici loquẽdi modo: quẽadmodũ si hoĩ addat̃ immusicũ: di cere poterimus: ⁊ hõ immusicus: fit musicus: ⁊ ex hoĩe immusico fit musicus. Nũc autẽ permanẽtia: quibus dicta prepositio adiungitur: datur etiam suo nomine priuatione intelligere: vt dicitur in textu: ⁊ ĩ eis dupli ci modo loquendi vti possumus.

Ad huius qõnis intelligẽtiã consi derandũ est prio: ꝙ ista prepositio: ex: fz ꝙ ait albertus nota est origine motus. Et qꝛ in motu semꝑ aliqd abijcitur: idcirco ista prepositio: ex: denotat abiectionez alicuius: ⁊ pro tan to nõ additur ei ꝙ ꝑmanet: sed ei ꝙ abijcit̃ per motũ. Cõtigit ãt qñq3 ꝙ nomẽ subi ꝑmanẽtis: dat ĩtelligere quoquo modo etiã ꝑuationẽ: sicut nomẽ eris: videt̃ po nere ĩfiguratiõnẽ: ⁊ idcirco ĩ talib⁹ cõuenienter dicim⁹ ex h fit h: sicut ꝙ ex ere fit statua. ¶ Hoc igit̃ viso vlteri ꝰs sciendũ est ꝙ nũq̃ dicimus: h fit h nisi in rõne sbi. Nã ⁊ si dicamus immusicũ fit musicũ: h tñ nõ verifica tur: nisi qꝛ sbm cui accidit esse ĩmusicum fit musicum. Et huius rõ ẽ: qꝛ cũ fieri aliqd fit tendẽ ad esse: aliud de illo ꝙ se ꝑdicat̃ aliqd mediãte h ꝟbo fit: ꝺ q̃ ꝑdicari po test mediante ista copula verbali est. De quo autem sic ꝑdicari non potest: nõ ꝑdicat̃ etiam per se mediãte illo verbo fit: sed solũmodo per accidẽs. Nũc autẽ imẽ ꝙ ĩmusicũ non potest dici esse musicũ: sed bene dicitur ꝙ homo est musicus. Et propterea ẽt non per se: sed per aliud: qꝛ inquãtũ dat intelligere hominez: dicit̃ ex im musico ꝙ fit musicus. Rõne ergo subi ⁊ non priuatio nis dicit̃ h fit h. ¶ Ulterius aũt ipsum ẽt subm per se dupliciter habere. Naz qñq3 sbm tale est ꝙ ipsum suo noĩe nõ videtur ponere priuationẽ: ⁊ tunc dicere possu mus: ⁊ h est h: ⁊ h fit h: sicut hõ ĩmusicus fit musicus ⁊ homo est musicus. Qñq3 aũt subm sic se habet ꝙ ipsum suo noĩe videtur ponere priuationem: ⁊ idcirco ꝙ tunc ratione nominis sbi nõ possum⁹ dicere: h est h: nõ possumus etiam dicere ratione eius h fit h: quemadmodũ qꝛ dici non potest es est statua: non potest etiã proprie dici

dici q es fit statua. Et per hoc si cōsiderentur bene apparet solo ad questionem et argumentum.

C Textus.

C Multipliciter autem cum dicatur fieri: et horū quidem non simpliciter fieri etc.

C Qō tertia.

Tertio posset aliquis querere verum fieri simplr sit substātiarū sol et videtur q nō. Naz vt videtur id dicitur fieri simplr: q simpliciter acquirit esse nō solū aūt sub a: sed ēt accñs: pōt simplr acquirere eē vtpote si fiat postq̄ simpliciter non erat: igit fieri simpliciter non sol est sub az sz ēt ipsoz accidentiaz.

Ad hanc questionē dōm est q cuz fieri sit tendere ad esse id dicatur proprie fieri simplr q tendit ad esse simpliciter. Quod autem tēdit ad esse fm qd nō dicitur ratione eius ens fieri simpliciter: sz tm̄ fm qd. Esse aūt simpliciter est sub az sol: cuius declaratio est: q simpliciter dicit q nullo addito dicit: q autem dicitur cū additamento est dictum fm quid. Solū ergo q dicit cū additamento est dictū fm quid. Solū g ratiōe eius debetur subo transmutationis esse simpliciter ratione cuius sine vllo additamento de ipso dicitur q fit hoc autē nō est forma sbalis: que acquirit per fieri sbaz vnī mānifestā ē q sol sbaz eē et fieri ē eē et fieri simpliciter ratione autē forme accidentalis nō dicit de subo q fit nisi cū additamento: quēadmodum ratione albedinis nō hz subm eius q fit: sed q fit album: et q ratione ei⁹ nō habeat q sit ex eo manifestum est: q esse non debet ordie nature preexistere ratione et pricipiū essendi: vñ quia naturali ordine ipsi albedini i subiecto preexistit esse: nō potest ipsa albedo sibi esse ratio q fit: sed bene pt sibi eē rō q fit hoc. Ex hoc g manifestū est q eē et fieri accntā ē eē et fieri fz quid: et nō simpliciter apparet etiā ex eodem: q ois forma cui naturali ordine in subo preexistit essentia: est forma accidētalis et nō substātialis. Et propterea plures forme substātiales nō possunt simul eē in eodem. C Dōm est igitur ad argumētū q accidēs potest simplr acquirere esse sibi debitum: et non aliud et q esse sibi debitū est esse fm quid: idcirco suuz fieri dicitur fieri fz quid: et nō simpliciter.

C Textus.

C Semper enim est aliquid quod subiicitur ex quo fit quod fit etc.

C Qō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare verū in fieri subarum exigat necio aliqd sbm: vz. n. q nō: qz si sbz aliqd exigatur: aut ergo existens in actu: aut existens in potentia. Nō exigit aūt in ipso pro subo aliqd existens in actu: qz hoc est proprium subiectum accidentium. Si aūt dicat q exigatur pro subiecto aliqd existens in potentia: hoc non videtur oportere qz aliud nisi fieri est quoddam transmutari: et transmutatio est accidens: accidens vero nō potest sine subo esse. Sz tūc redibit primū incōueniens: sbm enim accidentis est: qd existens actu: et sic in fieri sube subiicitur aliquod ens actu: q est impossibile.

Ad istam qōnem dōm est: q ad naturale fieri subarum exigitur necessario aliqd sbm: hoc aūt declaratio est: q fieri naturale prouenit ex actiōe agētis natu ralis: talis aūt actio nō est ipsa sub a agētis: sed est accidens: accñs aūt necessarium est recipiū in aliquo sbo: vnde necessarium est q ipsa ēt actio agentis nālis in subo aliquo recipiatur. Quia igitur naturale fieri ponit predictam actionē: et talis actio necessario requirit aliqd subiectū: necessarium est q sit sbm aliquod in omni naturali factione. C Dōm est igitur ad argumentum: q duplex est genus accidentium. Quedā enim accñā sūt que ponunt propter aliquā rē: vel nām supra rē et nām sui fundamenti quēadmodū se habent color et albedo: et alia similia. Et hoc omnia requirūt pro sbo aliquid existens actu: quedā pro alia accñā sunt que vltra rez et naturam sui fundamēti nō ponūt rem et naturaz aliquā proprie dictā: sed solū quendā realē moduz se habendi et talia accidētia nō exigūt pro sbo aliud nisi vel ipsuz suū fundamētū: vel subiectū fundamēti sui: si subiectū habeat. De numero aūt taliū accñtiū est ipsa trāsmutatio. Modus aūt quē ipa ponit: sic deo dante declarabit in tertio: imediate fundat supra formā et priuationē: vnde nō exigit subm aliud nisi subiectū forme et priuatiōis: subiectū aūt substātialis forme: non est ens actu: sed ens solū in potentia: et idcirco ipsam fieri substātiarum pro subiecto ens solum in potentia requirit.

C Textus.

C Quare oñsum ex dictis ē: qm̄ qd fit sp cōpositū ē etc.

C Qō quinta.

Quinto posset aliquis dubitare verū fiat cōpositū: sicut hoc dicit Arist. et videt q nō: id enim proprie fit q proprie pducitur: nō aūt pducit totum cōpositū: sed solū forma: eo q materia ingenita est et incorruptibilis.

Ad hāc qōnem dōm est: q cuz fieri sit exitus de potentia ad actū illud dr fieri et ad eē proprie deduci q ante ipsum fieri erat in potētia. Est autem in potentia ante ipsum fieri: nō solā mā: nec sola forma: sed totū cōpositū. Quāuis enim preexistat mā nō tñ fm esse q per fieri acquirit preexistit actu: sed solā in potētia. vnde manifestū est: q in potētia ante ipsum fieri totum preexistit cōpositū: igitur compositū totā est q per se fit: et q proprie producit. Itē forma nō preexistit in potētia absolute: sed materie cōiuncta: hoc aūt est per se preexistere in potētia nō simplr formam sed coniunctum ex materia et forma. C Hoc ēt inde apparet: qz ei per se dz dari ante fieri esse in potentia: cui post fieri per se datur esse actu eo q eiusdē est actus et potentia. Esse aūt actu post ipsum fieri: nō per se datur materie: nec forme: sed toti composito ex forma et materia: igitur sibi ēt per se debet ante q̄ fiat esse in potētia. Et quia hoc solā est q fit et producit per se: q per se erat in potētia ex quo illud est compositum: concluditur euidenter q sol compositum per se fiat atq3 producatur.

Ad argumentum autē in contrarium iam motū est etc. Nam ante fieri materia actu preexistit: sz eē q hz in eo q corrumpit. Sc̄dm esse vero q hz in eo q producitur preexistit solum in potentia.

C Textus.

C Manifestum igitur q siquidem sunt cause etc.

C Lectio. xii.

C Qō prima.

Hic primo posset aliquis querere verum primario sit principium quantū ad esse rerum naturalium: videtur enim q non: qz q sequitur cōstitutionē alicuius non est principium eius quantū ad esse: sed primatio consequitur constitutionē rei naturalis. Non enim materia stat sub primatione nisi formaliter quia stat sub forma altera opposita

icif priuatio nō est principiū in esse rerū nālium.

Ad istam questionē dōz est: q res nālis potest accipi dupkr: qz quātū ad suuz esse absolutū: vel quātū cōstitutiua intelligit in suo eē trāsmutabili. Et si sumat h scdō modo: tūc manifestū est q priuatio nō cōsequitur cōstitutionem eius: sed est de constituentibus ipsam h aūt declaratio est: qz q res sit trāsmutabik nō puenit a forma simplr cōsiderata. Est eni trāsmutabilis inquātū ē i potētia ad actū aliquē formalē. A forma aūt ipsa nō hz q sit in potētia: sz q sit in actu: vnde manifestū ē q trāsmutabilitatē p se nō accipit a forma. Sicut aūt esse in actu rei cōuenit rōne forme: sic etiā eidez cōuenit esse in potentia gratia mãe: vez ē āt q p mãz nō hz res q sit i potētia ad aliqd nisi inquantū ipa mãteria ē hēc aliqd quo caret. Ipsa igitur carētia eius q natū ē hēri cā ē q aliqd esse in potētia dicaf: z nō i actu absoluto a potētia ad actū aliū. Quia igif pp talē carētiā dicif res adhuc eē in potētia: z qz est in potētia hz transmutabilitatē cōcluditur euidenter: q priuatio sit vnū de cōstituētib⁹ rē in esse trāsmutabili inquātum trāsmutabile. Si vero res accipiātur quātū ad suuz eē absolute dictū: tūc priuatio dz poni vt ɔñs cōstitutionē ei⁹: verum est aūt q ista ɔñia duplicia inueniuntur quedā eni ita cōsequūtur cōstitutionē rei q nō in altera pte: sed in toto cōiūcto eē habēt sicut in sbo: z talia nec p se: nec p sbm ,ppriū dici possunt pricipia i esse rei per se qdē nō sunt pricipia: qz pricipia pcedūt ea quoz sunt pricipia: h aūt vt dictū est rē ipsam ɔsequif nō sunt pricipia rōne subi: qz ipsoz ,ppriū subm ē ipm cōiūctū. Cōiūctū āt sui eē: vel nō eē nō ē pricipiū vel causa. Alteri⁹ āt qdda rē ipsaz ita cōsequif: q nō i toto ɔiū cto: sed i pte altera cōiūcti ē: sicut i subo. Et tale ɔñs est priuatio forme. Nā puatio z habitus circa idez subm sunt fieri: z idcirco sicut nō cōiūctū: sed altera ps cōiūcti vt puta mā: est subm forme: sic ē altera ps ɔiuncti subm ē puationis: tale aūt ɔñs p se nō ē principiuz: qz ɔñs est: z nō pcedēs illud idē dico. Est aūt pricipiuz p accñs: qz p subm suū. Est.n. sbm ei⁹ vnū de principijs intrīsecis cēntiā: z eē rei: z p h pz rñsio ad argumētū.

C Textus.

C Priuatio autem z contrarietas accidens: vnum aūt species: vt ordinatio aut musica zc.

C Qō scda.

SEcundo posset aliquis dubitare vtrum priuatio que nō ē per se principiū essendi possit p se esse principiū fiēdi: videtur eni q nō: qz eadē sunt pricipia eēndi: z fiēdi. Cū ergo prius nō sit p se principiū essendi: cōcluditur q nō sit etiā p se principium fiendi.

Ad istam qōnem dōz ē: q de fieri loqui possumus duplr: qz vel rōne sui ipsi⁹: vel rōne rei. q i fieri cōstitu. Et si de ipso loqmur scdō mō: tūc z dz ē q eadē sūt pricipia eēndi z fiēdi: h āt sē pricipia p se ɔstituētia rē ipaz Quia eni priuatio nō ē de ɔstituentib⁹ rē ipsam in suo eē absoluto: vt pdictū ē ɔcludif q nō sit de ɔstituētib⁹ eē rei q ponif i fieri: z sz h intelligit Tho. qñ dixit q priuatio ē pricipiū p accñs fieri ipi rei. Si āt de ipso fieri loqmur rōne sui: qūo dic qdā in trāsmutatione: sic dōz ē q puatio est p se pricipiū ipsi⁹: h eni dicimus eē pricipiū alicuius p se q claudif in intellectu z in rōne eius sic aūt priuatio se hz ad ipsam trāsmutatonē: qz cū rō trāsmutationis sit q ponat actū iperfectū: z de ratiōe act⁹ iperfecti inquātū iperfect⁹ est: sit carētia perfectionis que dicif priuatio: necessariuz ē q priuatio sit causa in rōne trāsmutatiōis. Est igitur fm h ipsius principiū per se: z nō p accñs: h aūt totū ɔsonat dictis in pcedēti qōne diximus eniz ibi q quāuis priuatio nō sit de cōstituētib⁹ ipsaz rē simplr in esse suo: ē tñ de cōstituētibus eā in esse trāsmutabili: vt quartum huius.

Ad argumentum in contrarium dōm est q sicut dē sint pricipia eēndi z fiēdi ōtñ oz q vtriusq pricipia sint eodē mō: vñ ē i argumēto fallacia figurē dictiōis.

C Textus.

C Unde est q sicut duo dicenda sunt principia zc.

C Qō tertia.

TErtio posset eē dubiū vtrū priuatio q ē pricipiū rez nāliuz sit aliqd positiū: videtur eni q sic: qz pricipiū rei dz eē res: z nō nihil. Cū ergo talis puatio sit realiter pricipium rerum naturaliuz cōcluditur q sit res aliqua z non nihil.

Ad istam qōnem dicūt qdā q priuatio q ē pricipiū rerū nāliū est ēdā ichoatio forme in materia.

Quidam vero dicunt q ipsa est aptitudo ad formā nālem sz q puatio nō ponat in mā forē inchoationē cūdetur i sequetib⁹. C Ad psens aūt vidēdū ē vtrū sit ipsa aptitudo ad formā. Qō aūt h aptitudo nō sit h pricipium q mō qrim⁹ appet p ɔsō p litterā phi: dicit. n. q h pricipiū ē ɔriū ipsi⁹ forme. Cōstat aūt q ipsa aptitudo nō ɔriaf forme: aut eni cōtrariaref ei ad qd ipsa ponit iclinationē: aut opposite illi⁹: huic aūt opposite nō ɔriaf qz cū ipsa stat simul i mā: z ɔria nō possūt simul eē i eodē: forme ēt ad qd ē nō ɔriaf: qz nulliū ɔriū est ipsa inclinatio i suū oppositū: z qz ēt vnū ɔriū nō pficif: sz corrūpif p aliud aptitudo aūt pficif p formā ad qd ē aptitudo: nō pōt igif eē ɔriū ipsi⁹: qz igif pncipiū p accñs ē ipm ɔriū: z talis aptitudo rōnē ɔriū nō hz: manifestū est q ipsa nō ē h pncipiū: sed h ē ipa carētia forme. Nā taf carētia opponif forme cui⁹ ē carētia: nec cū ipsa in eodē simul eē pōt. C Scdō ēt h idē appet: qz h pricipiū ē illud q abijcif adueniēte forma: pp id q ē alter terminoz mot⁹: vnus vero terminoz abijcif adueniente alio aptitudo aūt ad formā nō abijcitur adueniente forma sed manet cū ea i subiectis. Nō pōt igitur ipsa rōnem hēre alterius extremoz mot⁹: nec p ɔñs ipsa: sed carētia forme est principiū p accñs q qrimus sicut h aūt doctor nr Tho. vez ē autem q talis carētia forē z si tollat actu: non tamen tollit: sed relinquit in materia aptitudinem habendi formam.

Ad argumentum ergo in ɔriuz dōm est q pricipiū p se ipi⁹ eē rerū nāliū: oz hñ q aliqua res sit: sed istud nō ē necessariū d ipsi⁹ pricipio p accñs: sic ē p se pz.

C Textus.

C Quod quidem igitur principia circa generationem phyficorum.

Qō quarta.

QUarto posset aliqs dubitare vtrū semper duo contraria ad mutationes exigātur: videf eni q sic: quia oīs mutatio requirit duo extrema: h extrema mutationis contraria dicūtur: igitur semper duo contraria ad mutationem exiguntur.

Ad istam qōnem dōm est q non exiguntur duo cōtraria ad quamlibet mutationem: eo q non requiruntur ad

tur ad generationem et corruptionem: huius autem declaratio est: quia generatio dicitur processus simpliciter ad esse: ipsi autem esse sic simpliciter dicto non potest opponi aliquid secundum contrarietatem sed sibi opponitur hoc solum quod dicitur non esse: sed non esse: non opponitur ad esse secundum contrarietatem: sed secundum negationem aut secundum privationem. Quia igitur terminus a quo cuiuslibet mutationis est illud: quod opponitur ipsius termino ad quem apparet evidenter quod de ratione generationis non est quod fiat ab aliquo positivo quod dicatur eius termino ad quem contrarium: sed fieri habet ab aliquo privativo. Corruptio etiam eadem ratione ad aliquam privationem est. Alie autem transmutationes non finiuntur: nec sunt ad esse simpliciter: sed ad esse hoc: sicut ad esse album vel nigrum: quod bene habet aliquid oppositum oppositione contrarietatis. Secundum hoc igitur duo contraria non per se exiguntur ad quamlibet mutationem: bene tamen per se exiguntur duo opposita: que sunt privatio et habitus. Nam de ratione etiam contrariorum est quod unum sit ut habitus et reliquum ut privatio. Et propterea secundum Tho. proprie loquendo: dicendum est quod principia communia cunctis transmutationibus sunt materia forma et privatio: et non subiectum: et duo contraria nisi omnino large contraria sumendo: et per hoc patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Subiecta autem natura scibilis est secundum analogiam etc.

¶ Questio quinta.

Quinto potest esse dubium utrum materia prima sit scibilis secundum se videtur enim quod sic: quia unumquodque sic se habet ad cognosci: sicut se habet ad esse essentiae materia autem habet esse essentiae: sive essentiam suam per se ipsam: et nunc per formam igitur per se ipsam est etiam cognoscibilis in actu.

Ad istam questionem dicendum est: quod materia non est per se ipsam scibilis in actu: hoc autem una ratione est: quia idem est ratio et principium essendi: et ratio et principium cognoscendi. Ratio autem et principium essendi non est essentia potentie: sed essentia actus: igitur non potentia sed quidditativus actus est ratio et principium cognoscendi unumquodque. Nunc autem essentia materie non est actus: sed potentia ut infra ostendetur: igitur ipsa secundum suam essentiam non est scibilis in actu. ¶ Alia autem eiusdem declaratio est: quia cum cognitio consistat in quadam motione cognoscitive virtutis ab obiecto cognito: illud secundum se cognosci potest: quod secundum se potest movere vim cognoscitivam. Movere autem cum sit actus est eius convenit: quod actum ponit. Quia materia prima quantum est ex se est non ponit actum aliquem: manifestum est quod ipsa: quantum est ex se est non potest actu movere vim cognoscitivam nec per consequens potest esse cognoscibilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: quod maior propositio intelligatur de esse essentie: quod ponit quidditativum actum. Esse autem essentiale prime materie non est actus: sed potentia: ut dictum est.

¶ Textus.

¶ Unum quidem igitur principium est etc.

¶ Questio sexta.

Sexto posset aliquis dubitare de unitate materie rerum transmutabilium utrum videlicet ipsa dicta possit una numero: et videtur quod non: id enim quod est unum numero non potest simul inveniri in pluribus numero differentibus. Materia autem simul in pluribus numero differentibus invenitur igitur ipsa dici non potest esse tantum una numero.

Ad istam questionem dicendum est: quod materia si consideretur ut actu posita sub forma non potest una numero esse: sed necessarium est ipsam esse distinctam: et multiplicatam secundum multiplicitatem formarum: sub quibus simul invenitur. Si autem accipiatur non ut stans sub forma: sed secundum se ipsam: tunc necessarium est: quod sit tantum una et non plures. ¶ Hec autem prima declaratio est: quia subtracto ab aliquo eo quod est ei principium distinctionis et numerationis: necessarium est quod ab eo omnis distinctio: et omnis numerositas tollatur. Ratio autem et principium distinctionis ipsius materie: non est nisi forma: que est materie actus et perfectio per actum enim proprium habet distingui unumquodque: subtracta igitur omni forma: vel actu a materia: necessarium est quod ab ipsa tollatur omnis distinctio et omnis numerositas: materia autem secundum se sumpta: sicut hoc auctor commentator nullam formam habet. Necessarium est igitur quod ipsa in se considerata una tantum sit indistincta: et indivisa: distinctione et divisione illa quam recipit per formas. ¶ Secunda autem eiusdem declaratio est: quia ea que habent adinvicem transmutationem per se: et non per accidens: unum habent tantum immediatum susceptivum. Forme autem generabilium et corruptibilium omnes adinvicem transmutationem habent per se: et non per accidens: igitur habent unum tantum immediatum susceptivum: hoc autem est materia prima: necessarium est ergo quod omnium generabilium: materia sit una tantum in essentia. Si autem huic adiunxerimus quod ipsa per formas numeratur et distinguitur substantiales vel accidentales: et quod accidentalis tollitur substantialibus sublatis: et quod ipsa in sua essentia nullam formam substantialem habet: nec per consequens accidentalem: concludere poterimus quod ipsa in sua essentia actu quantum de se est numerum non habeat. Est igitur secundum se numero una et non plures.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est quod unum numero potest uno modo dici aliquid propter unitatem forme individualis: constituentis individuum numero unum et non plura. Et quod sic est unum numero simul in pluribus disiunctis non potest inveniri. Materia autem sic una numero non dicitur. ¶ Alio vero modo potest aliquid dici unum numero: non propter positionem alicuius unius forme: sed magis propter ablationem vel carentiam omnis forme inducentis et causantis numerum. Et quod tale est bene potest esse pluribus commune: ut potest si aptum sit recipere plures formas distinguentes: sub quibus tamen ipsum tunc manebit actu numeratum. Et hoc modo materia: secundum se sumpta: dicitur esse una numero. Secundum se enim accepta nullam formam habet aptavero nata est habere omnes.

¶ Textus.

¶ Quod autem sic solvitur et antiquorum defectus dicamus post hec etc.

¶ Lectio .xii. ¶ Questio prima.

Quod autem antiquorum etc. Hic posset aliquis dubitare utrum ex privatione fiat aliquid per se videtur enim quod sic: quia supradictum est a philosopho quod ex non albo fit per se album: et ex non nigro fit per se nigrum. Non album autem est privatio albi: et non nigrum est privatio nigri: igitur per se fit aliquid ex privatione.

Ad hoc dicendum est: quod dupliciter potest fieri aliquid ex aliquo: quia vel sicut ex subiecto: vel sicut ex termino. Primo autem modo non potest aliquid fieri ex privatione: subiectum enim facientis non abiicitur in ipso termino sed manet: quia existit res facte privatio autem albi ipsi albo inexistere non potest: quia tunc esset unum oppositorum in alio quod est impossibile. Sic igitur sicut ex subiecto per se aliquid ex privatione fieri non potest. Secundo autem modo bene ex privatione fit aliquid per se. Non enim fit aliquid sic ex termino a quo ex aliquo: nisi ex habente ad ipsum

oppositionē: q: terminus a quo τ termin⁹ ad quē oppo
sitionē nō habent: h aūt oppositū: aut est priuatio aut ē
ɔtrium q in se priuationē ēt includit: vnde manifestuz
est: q per se isto modo fieri potest aliqd ex priuatione.

¶ Qō secūda.

Secundo posset ēē dubiū vtrum ex nō ente fiat ens per se: τ videt q nc. Quēadmodū eni non album: hz se ad album sic ēt non ens ad ens inuenit se habere fit autem per se album: ex nō albo igitur per se etiam ens fit ex non ente.

Ad istam questionē dōz est: q si ens fieret in quātū ens oporteret ipsum ex nō ente fieri per se. Si aūt ens fiat nō in quātū ens: sed rōne alicuius determinati entis: opz ipsum ex non ente fieri per accñs: h aūt rō est: q: que per se iferioribus attribuūtur nō nisi per accñs inueniuntur attribui superioribus. Hoc aūt nō ens est inferius simplr nō ente: vnde q dicit ex non ente fieri h est ratione alicui⁹ determinati nō entis ex quo illud fit per se: necessariū est ipm ex nō ente sic vlr dicto fieri per accñs: nūc aūt ita est q determinatū ens nō fit ex nō ente: nisi q: fit ex h: vl illo nō ente: q sibi opponit directe: sicut hō fit ex nō hoīe. Manifestū igit ē q ī nālī fieri ipm ens ex nō ente hz fieri p accñs.

Ad argumentum ergo in ɔtrinz dōm est: q nō est sic de nō albo τ albo: τ ente τ nō ente: vnū enim albū nō opponit alteri albo: vt sic dici possit nō albū aliquod albū ponere: τ per ɔñs nō dicit tūc simplr non album: vnū aūt ens alteri opponitur taliter q aliqd ens relinqt: τ idcirco nō ens eni alicui oppositū nō priuat ens simplr: sed vnū ens ponit τ aliud priuat: ex h āt cōtingit q tale ens non dicit fieri ex nō ente simplr: sicut ex nō albo simplr fit album.

¶ Qō tertia.

Sed tunc restat tertia dubitatio hīs ortū ex scda: si eni per nullū nāle fieri fit ens simplr p se: sed rōne alicuius determinati entis: cum fieri simplr fit fieri ens simplr: τ nō ens h vel illud simpliciter q nl'lo addito dicit sequit q nu'lū nāle fieri nō accidēnū nec subaz sit fieri simpliciter.

Ad hoc dicendū est q dupliciē dici pt ens simpliciter. Naz vno modo ens simplr dicit id cui esse simplr debet. Esse aūt simplr dicit ei deberi cui debet p se: τ non p additamētū alicuius: q ad essentiam suaz nō pertineat: q: simplr dr q nullo addito dr. Sic autē debet esse soli sube τ nō accidēntibus. Et propterea fm hūc modū fieri suba est fieri ens simplr: τ fieri accñs ē fieri ens fz qd: vnde accñs est fieri ens fz qd τ nāle fieri sbaz: pp h dicit fieri simplr. ¶ Alio aūt modo ens simplr idē est: q ens totaliter τ vlr. Et h mō per nullū nāle fieri fit ens simplr: sed fit semper ens quoddā spāle actu q prius erat in potentia.

¶ Qō quarta.

Quarto dubitare posset aliqs verū vllo modo possit fieri aliquid ex nullo sive ex simplr non ente videt eni q nō. Nā id solū fit q ante ipsum fieri nō est: aut esse pōt. Non esse vero sequitur priuationē forme: sicut esse sequit formaz. Quod aūt ēē potest claudit in se potentiam ad esse potentia autez ad esse subiecta priuationi est potentia materie: igitur esse q fit necessarium est q fiat ex materia.

Ad istam qōnem dōm est: q cum nō ens simpliciter enti simplr opponit: ex vno aūt oppositoz fiat reliquum: ab eo solo pōt fieri aliqd ex simplr non ente q cō uenitur cā esse entis simplr. Nihil aūt q pprie dicat ens potest esse causa entis simplr: cuius ratio est: q: ens simpliciter: cum dicat quid contentiuuz omnium secūdū ambitū pdicationis id q est cā entis simplr est cā vlr entis: siue ois entis. Quapropter si illud qd ē cā entis: perfecte τ pprie recipiat entis pdicationē: sequetur necessario q sit cā productiua sui met q est possibile: vnde q: pria cā ē productiua ois entis nō pprie ens dicitur. Nā τ ens cōcretū est: τ denotans ōpationē quādā quenusq inuenit in pria cā oium. Et ppterea non proprie dicit ens: sed sup ens: sicut ait dionysi⁹. Manifestū est igr q sola pria cā: q est pductiua ois entis: τ nō cā aliqua scda pōt aliqd ex nihilo pducere sicut ens aliquod determinatū: vt pura hō: q: tñ ipsuz producat τ quātū ad h q est hō: τ ēt quātuz est aial τ aiatū: τ corpus τ suba τ ens cū nihil psupponat eo q cā entis est totaliter. s. q nihil est in entib⁹ q nō sit causatū ei⁹ vi pducere τ causare ens simplr: ex simplr non ente.

Ad argumentū ergo in ɔtriū dōz ē: q illud q s pria cā sit fieri τ ee pot: ita tñ q li pōt nō dicit principiū passiuum aliquod: sed dicit solā cōpossibilitatē terminoz: id. n. cui repugnat eē nō pōt ab aliquo pduci. Cōpossibilitatē igit ipsius esse ad id q pducit a pria cā dat intelligere in pfata locutione illud verbū pōt. Cōsiderandū est etiā q illud q a pria cā fit ex nullo anteqz fiat dicitur nō eē nō pp priuationē forme: que est ratio ēēndi sed pp negationē in eo totius entitatis. Tota eni tunc eius suba nō est: q: nec mā nec forma.

¶ Textus.

¶ Tangentes quidem igitur: τ alteri quidam sunt ipsam: sed non sufficienter τc.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Qō prima.

Hic posset merito dubitare aliquis q: Tho. hanc dubitationē tangat vtrū ēēntia māe sit sua potētia: τ videt q non: q: sicut ait hic phs sbz est vnuz numero potētia aūt nō est vna numero. Cōstat autē q sbm h dicitur ipsa essentia māe igitur essentia materie τ sua potentia non est idem.

Ad istā questionē dicūt aliqui: q essentia materie non est sua potētia: τ vtūtur ad h pbādū duabus rōnibus: qs cōmētator assignat in h lib. quaz pria est: q: rlo τ sba nō sunt idē potētia prinet ad pdicamētuz rlonis τ ēētia māe prinet ad pdicamētū sbe: igit essentia māe nō est ipsa sua potētia. ¶ Alia aūt rō ipsoz est: q: ēētia māe nō trāsit aduenīēte forma: potētia sō trāsit τ deficit: igit ēētia māe nō est idē cū sua potētia.

Sed ista positio nō videt posse stare cuius pria ratio est: q: sicut esse fm qd: τ ratio essendi fm qd se habet ad suū primū susceptiuū: sic ēt esse simplr: τ ratio essendi simplr suo modo debēt se hēre ad suū primū susceptiuum esse aūt fm qd τ eius ratio sic se hñt ad suū primū susceptiuū: q in ipso nullū fm qd esse nec aliquā ei⁹ rōnē presupponit: q: tūc illud nō esset primū susceptiuū accidental esse necessarium est etiam q sicut primum coloz receptiuū nullum in se colorē hz: sic etiam primuz receptiuū accidental esse nullū accidentale esse τ nullā accidētalē formā in se claudat. Consimilr igitur necessarium q primū receptiuū ipsius esse simpliciter [illegible] se τ nullaz rationem essendi habeat in ratione sua. [illegible] autem tale est: nec actus est: nec aliquē actum in se claudit [illegible]

dit: igitur necessariam: ꝙ prima mā: que est principiū ipsis esse simpliciter receptiuū: non sit actus: nec actum claudat in se aliquem. Quod autem tale est: aut nihil est aut pura potentia. Quia igitur esse materie non est nihil: relinquitur ꝙ sit nuda potentia ⁊ pura. ¶ Alia autē eiusdem declaratio est: quia omne ens aut est act⁹ aut potentia aut compositum ex potentia ⁊ actu. Non est autem essentia materie ex actu ⁊ potentia composita quia realis potentia clausa in essentia sibi composite est materia ⁊ actus eiusdē essentie intrinsecus est forma: vnde essentia prime materie esset tunc composita ex materia: ⁊ forma: ꝙ est īpossibile: quia tūc prima materia non esset prima materia: nō est etiā sua essentia actus: quia actus qui est sub̄a: est substantialis forma Materia autem non est forma. ¶ Item actus est sibi ⁊ composito ratio existendi. Materia autē non est sibi ratio existendi: quia tunc ad suū existere non indigeret forma: vnde apparet euidenter ꝙ essentia prime materie non est actus: nec est composita ex potentia ⁊ actu sed est de necessitate nuda ⁊ pura potentia. Hoc autem maxime cogitur concedere commentator: qui etiam in hoc libro: ⁊ in multis aliis locis dicit ꝙ si materia esset forma: vel formam in sua essentia haberet: nullam substantialem formam reciperet: ⁊ omnia in ea recepta essent accidētia. ¶ Apparet etiā h idem ex eo ꝙ prima materia est primum principium: ⁊ prima ratio essendi in potentia. Actus autem est primum principium ⁊ prima ratio essendi in actu: vnde relinquitur ꝙ essentia prime materie: nec sit actus: nec aliquid de actu in se habeat. Est igitur pura potētia: diuersorum enim ⁊ oppositorū attributorum necessariū est ꝙ sint diuerse ⁊ opposite rationes. ¶ Argumenta vero a cōmētatore sumpta non difficile est soluere: quinimmo si sane intelligātur a positione quā defendimus nō discordant. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est: ꝙ aliud est aliquid esse relatiuum: ⁊ aliud est aliquid esse relationem sicut aliud est abstractum ꝙ̄ concretum. Relatio enim sicut paternitas per se cadit in predicamēto relationis Sed resm sicut pater in dicto predicamento per se non cadit: sed per reductionem: sicut album per reductionē ptinet ad predicamentum qualitatis: huius autem ratio est: quia relatio non dicit: nisi solum respectū: quo formaliter vnum refertur ad aliud: sicut etiam albedo dicit solam qualitatem: quia aliquid formaliter est album. Et id circo sicut de albedine essentialiter predicatur qualitas: sic etiam de respectu illo p̄dicat̄ essentialiter relatio. Resm autem sicut pater dominus ⁊ similia non dicit sol̄ respectum predictum: sed etiam in se claudit ipsius respectus fundamentum: quemadmodū album vltra qualitatem claudit qualitatis fundamentum. Quemadmodum autem fundamentum qualitatis non est ipsa qualitas: sic etiā fundamentum respectus ⁊ relationis non est ipsa relatio: sed aliquid alterius generis vel predicamenti: vnde manifestum est: ꝙ resm claudit in se aliquid ꝙ non cadit essentialiter in predicamento relationis: ⁊ idcirco ipsū est in predicamento relationis: per reductionē solum. ¶ Hoc igitur viso videmus considerandum est ꝙ potentia non est relatio: sed resm: eo ꝙ non dicit solum respectum: sed etiam claudit ipsius fundamentū: ꝙ ex eo apparet: ꝙ potentia principium nominat agendi aut patiendi: h autem principium non est solū respectus: h est res quedā respectui subiecta: ꝙ si res illa sit qualitas pertinebit talis potentia: ratione fundamenti: ad predicamentū qualitatis: sed ratione respectus spectabit quidem ad predicamentum relationis. Si vero aliud fundamentum sit sub̄a: spectabit quidē ad predicamentū relationis tal̄ potētia rōne respectus quē ponit: sed ratiōe fundamēti ꝙ includit pertinebit ad p̄dicamētū sub̄e. ¶ Scōm igit̄ h apparet qōnis veritas. Quia enim eētia materie ipsamet per seipsam ⁊ nō per aliquā rem superadditā est fundamētū respectuū ad substātiales formas qz alias forma non immediate cōiūgeret̄ sibi: necessariū est dicere ꝙ potētia ad substātiales formas: ratione fundamēti: ꝙ includit nō sit aliud ab essentia materie ⁊ pertineat ad p̄dicamētū sub̄e. Rōne vero respectus: oz ꝙ ptineat ad p̄dicamētū rōnis: ⁊ sic pz rn̄sio ad p̄mū argumentū. ¶ Ad scōm vero dicendū est ꝙ respectus ad formā habitā in potētia tollit̄ adueniente forma: sz manet eius fundamentū cū respectu ad eandem formā vt est habita in actu. ¶ Ad aliud dōm est ꝙ potētia est vna numero: sed fundamentū multiplex: aut sm respectus. Patet ergo ꝙ qñ dicit̄ ꝙ essentia materie est sua potentia: h non dicit̄: qz sit ipse respectus ad formam: nec qz potētia non addat respectuz super ipsam: sed qz est ipm primū ⁊ ꝓpriū fundamētū talū respectuū.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliqs dubitare vtrum mā possit esse sine forma: videt̄ enī ꝙ sic: qz res pōt per essentiā suā mediāte actione prie cause in esse cōseruari. Cū ergo materia per se habeat eētiaz: poterit per se esse.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ ipsa mā: nullo modo potest per se in esse conseruari. Cuius ratio est: qz cū existere dicat actum: necessariū est: ꝙ aut sit eadem res cū eētia existētia aut diuersa. Quod si eadē res sit: tūc statim apparet ꝙ essentia māe: non pōt per se existens eē. Res.n. que est essentialr actus: vel icludēs actū a nō potest eadem res rē cū eo ꝙ essentialiter pura est potentia. Cum igit̄ eētia māe pura potētia est: manifestuz est ꝙ ipsa existētia vna res cū ipsa essentia eius nō pōt esse. Quapropter si existentia nō est res alia a nā existētis: ipsa mā per se existere nō poterit. Si vero existentia sit res alia ab existentis essentia: cū existētia dicat actū ⁊ res que est actus sit realis forme: nec aliqd possit existere sine existentia: necessariū tunc erit: ꝙ materia existere non possit: sine aliqua reali forma sibi superaddita.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm est ꝙ res per suam essentiam pōt a deo in esse conseruari: si tñ ei⁹ eētia actus sit vel icludēs actum.

¶ Textus.

¶ Aliud autē natum aptū appetere ⁊ desiderare ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset qs dubitare: vtrū mā dici possit appetere formā: ⁊ vī ꝙ nō: qz si appeteret ipsā: hoc esset: qz careret oī forma: ⁊ h est falsum: aut qz fastidit formā quā hz aut qz appetit īmut accipere cōtraria: quoꝝ vtrūqz est inconueniens: ergo ⁊c. inconueniens est māam appetere formam.

Ad hanc qōnem dōm est: ꝙ appetit⁹ nō est aliud ꝙ̄ quedam inclinatio appetentis in aliquid: h autem inclinatio quādoqz consequitur formam apprehensam: quēadmodum canis apprehendens formam cibi delectabilem inclinatur per istam formam apprehensam in prosecutione cibi: quādoqz aūt talis inclinatio cōsequitur naturam rei: vt pote quando est inclinatio in perfectionem māe: ꝙ si h perfectio fuerit acquisita tunc

ᵽns formā nālem substātialez inclinatio in ipsam. Si āt illa pfectio ad quā est iclinatio fuerit sbalis: cū ante formā substātialē in mā aliqua forma nō iueniat: opoztebit necessario talē iclinationē nō ꝯsequi formā aliq̄ sed nām ipsam ꝓpriā mãe: h aūt ideo est: q2 talis nā est potētia ꝑfectibilis per actū: potētia aūt nālis z passiua nāli q̄dā necessitate in ꝓpriū actū inclinat: vnde necessarium est q̄ ēt mā iclinetur in formas suas naturales. Et talis inclinatio appetitus materie vocatur. ¶ Dicendū est ergo ad argumentum in contrarium: q̄ mā nō ꝑꝑ carentiā oīs forme cū actu vnam hz: nec etiam propter fastidiū illi⁹: nec quia apperat habere insimul formas contrarias formam appetit: sed propter necessitatē sue potentialitatis: qua nata est perfici per oēs formas: nō insimul: sed successiue: cōtingit q̄ vna tantū forma totam eius iclinationē ꝯficere nō potest.

¶ Textus.

¶ Sed hoc est mā: sicut si femina masculum zc.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset esse dubiuz vtruz femina possit fieri masculus: videt. n. q̄ sic: q2 h dr̄ q̄ sicut mā appetit formam: sic femina appetit masculuz: sed mā potest ꝑdere vna formaz: z aliā quā appetit recipere: ergo z femina ꝑt ꝑdere feminceitatē z accipere masculinitatē. ¶ Itē mā nō appetit formā: nisi q2 inclinationē hz ad habendū eā: sic igit: si femina appetit masculū: opz q̄ inclinationē hēat ad perdendum femineitatē: z ad accipiēdū masculinitatē. Nam ipse appetitus inclinatio est: igitur femina fieri potest masculus.

Ad istam q̄ōnem dōm est: q̄ femina masculus fieri nō pōt. Huius aūt rōnē posset assignare aliquis: q2 a priuatione nāli: siue innata a ꝑncipio: siue post acceptā: nō pōt fieri ꝓgressio ad habitū: quēadmodū in eo qui natus est hēre visum a ꝑncipio: si habeat cecitatez a ꝑncipio innatā: vel etiā acquisitā post: nō pōt progressus fieri ad visum. Nūc autē sic est: q̄ aīal natū est masculinitatē habere a ꝑncipio: si ergo a ꝑncipio innatam hēat femineitatē: que est nālis priuatio masculinitatis nūq̄ fieri poterit a natura masculinitatem habens.

Sed ista ratio nō minorē ingerit dubitationem q̄ꝫ q̄ō ꝓposita quāuis enim nō fiat ꝓgressio ad habitū ex priuatione bene tn̄ nāliter ex habitu ad priuationē itur: si ergo femina masculus idcirco fieri nō pōt: q2 femineitas est priuatio masculinitatis: ad minus tn̄ ꝑꝑ rōnēz istam nō tollit̄ qn masculus fieri possit ſm naturā femina. ¶ Et ꝑterea priuatio z si tollat habitū: relinquit tn̄ nālem aptitudinē ad ipsum: scōz h igit̄ in femina erit naturalis aptitudo ad esse masculum: q̄ incōueniēs vr̄.

Sciendum est igitur q̄ potentiaꝝ aīe quedam sunt que ſꝫ se ipsam cōsequūt̄: sicut sunt intellectus z voluntas: que sūt potētie imāles. Quedā ꝟo ipsam cōsequūt̄ ex cōiūctione ad mām: sicut sūt potētie māles: de quaꝝ numero sunt potētia cōceptiua: z potētia generatiua. Istaꝝ aūt māliū potētiaꝝ quedā sunt que nate sunt ipsam ex cōiūctione ad materiā determinate cōsequi: sicut potētia visiua nata est ꝯsequi formā hoīs: ita. s. q̄ nunq̄ ꝑt eam ꝯsequi alia sibi opposita: z sic stare possit cū priuatione ei⁹. Et ꝑuatio taliū potētiaꝝ in aīali nata est relinquere aptitudinē ad eas. Quedā vero talium potētiaꝝ nate sūt eā ꝯseq ſb distīctione: sicut se hn̄t potētia generatiua z cōceptiua: quaꝝ neutra est pura priuatio: q2 tunc potētia nō essꝫ: q̄uis q2 vna esset minoris ꝑfectionis q̄ alia dicatur respectu eius vt priuatio esse. Et quecū q̄ istaꝝ ponatur in animali nō dimittit in ipso aptitudinē ad aliam. Cuius ratio est: q2 ex cōiūctione ad materiam: forma animalis determinata est ad alteram eaꝝ: z est tūc illi⁹ tm̄ radix z non alterius: z idcirco ſm naturam non est nata illa nālis forma esse principiū alterius potētie: vn̄ dōm est q̄ in femina ꝑtm̄ est ratione sue singularis forme: nō est aptitudo ad esse masculum: nec fieri potest a natura masculus: nec cōuerso: verū est tamen q̄ materia illa: inquātū est materia humana: inclinationē hz ad masculinitatē: z ſm hoc verē potest q̄ est dictum a phylosopho. ¶ Sed si dicatur q̄ ex quo mā ad h inclinationez habet transmutari poterit: dōm q̄ veꝝ est per corruptionē femine: z per multas transmutationes medias.

¶ Textus.

¶ Corrumpitur autem z fit: est quidem vt sic: est autem vt non zc.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto posset dubitare aliquis vtꝝ materia maneat eadē numero in generato z corrupto: z videt̄ q̄ non: q2 aut h est ratione essentie sue: aut ratione alicuius forme. Non ratione essentie sue: q2 sic est vna oium: z tamen hoc non obstante in homine z asino numero distincta inuenitur. Non etiam ratione alicuius forme: q2 nulla forma eadem numero manet in generato z corrupto: igitur nullo modo eadē nūero i vtroq̄ eē potest.

Ad istam q̄ōnem dicendum est q̄ necessarium est eandem numero partem materie esse in generato z corrupto. Huius autez ratio est: quia idem numero subiectum debet esse in tota trāsmutatione: z in vtroq̄ transmutationis termino: propter id q̄ corū que candē numero realitatem ponūt: debet idem numero esse primum susceptiuuz: transmutatio vero realitatem aliam non ponit a realitate posita per terminū a quo: z per terminū ad quem: sicut alibi habet declarari: vnde necessarium est q̄ idem sit primuz ipsius susceptiuum: z cuiuslibet terminorum eius. Cum ergo trāsmutatio generationis vnius vna tantum sit: z eius terminus a quo sit forma eius q̄ corrumpitur: termin⁹ vero ad quē sit forma eius q̄ generatur: necessariuz est q̄ eadem numero pars materie: que stat sub forma corrumpenda: stetiam sub transmutatione: z sub forma generati: que inducitur per transmutationem. Eadem igitur pars materie numero: debet esse in generato z corrupto.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dicendum est q̄ ista pars materie eadem numero est propter veritatem sue essentie: quia non recipit numerum in essentia: ex eo q̄ prius stabat sub forma que abicitur: z postmodum stat sub forma que inducitur: quemadmodum in essentia sua numerum recipit: ex eo q̄ insimul stat sub forma lapidis: z sub forma ligni: vnde quamuis materia in sua essentia numerum non habeat: q2 tamen in eadem parte non potest simul opposita habere: necessarium est q̄ insimul sub formis oppositis inueniatur numerata: q2 non potest in eadem parte opposita habere successiue non est necessarium q̄ sub formis oppositis successiue posita contrahat in eētia numerationez: h igitur sup primo lib. physicoꝝ questio sufficiat.

¶ Explicit primus liber physicoꝝ deo gr̄as. Amen.

¶ Incipit

¶ Incipit secundus liber physicorum

¶ Textus.

¶ Eorum que sunt: alia quidem sunt natura: alia vero propter alias causas etc.

¶ Lectio prima ¶ Questio prima.

Utrum omnia que naturaliter moventur habeant principium sui motus in seipsis.

Primo potest aliquis dubitare: utrum sit necessarium omnia que moventur motu naturali habere principium sui motus in seipsis: videtur enim quod non: quia corpora celestia dicuntur naturaliter moveri: nec tamen a principio intrinseco: sed a principio extrinseco moventur. ¶ Item dum aqua calefit movetur naturaliter: scilicet calefactionis motu: nec tamen in se habet principium sue calefactionis. Non ergo videtur quod ea que naturaliter moventur principium sui motus naturaliter debeant habere in seipsis.

Ad istam questionem

dicendum est: quod necessarium est omnia: que naturaliter motu aliquo moventur: habere in se principium naturale illius motus. Cuius ratio est: quia ea tantum naturaliter alicui dicuntur convenire: que sibi conveniunt secundum suam naturalem inclinationem. Nam que aliter se habent: non dicuntur naturaliter ipsi rei convenire: sed magis contra naturam: quemadmodum quia moveri sursum est contra naturam lapidis: non dicitur talis motus in ipso esse naturalis: sed magis violentus. Nunc autem ea tantum alicui secundum suam naturalem inclinationem vel secundum suam convenientem naturam: que sibi conveniunt gratia suorum principiorum naturalium: per que ipsius propria natura constituitur. Nam et naturalis inclinatio ex talibus provenit principiis. Principia autem constituentia naturam alicuius sibi inexistunt. Necessarium est igitur quod omne attributum naturaliter alicui: habeat in ipso aliquod principium naturale sibi inexistens: unde manifestum est quia naturalis motus rei principium suum in re ipsa presupponit. ¶ Ad argumentum autem primum in contrarium dicunt aliqui quod corpus celeste non movetur a principio extrinseco: quia motor eius est in ipso: et si non sit ei coniunctus in essendo.

Sed ista existentia

motoris in illo motore non est causa quod ille motus illi corpori dicatur naturalis. Nam et si esset in lapide: et faceret etiam appropriatus sibi: ipsumque sursum ferret: non tamen propter hoc dici posset ille motus sursum esse naturalis lapidi: propter inclinationem ad motum contrarium in ipso existentem: et hoc precipue manifestum est ponentes: quod motor non est sibi coniunctus in essendo. Principium enim naturale inexistens alicui: est ut [illegible] naturam quedam vero sibi in essendo sunt coniuncta. ¶ Et propterea dicendum est sicut dicit Thomas quod motus celestis naturalis est propter naturalem inclinationem illius corporis in talem motum: quemadmodum etiam: si ille motor lapidi coniunctus ipsum moveret in deorsum: diceretur motus talis naturalis esse lapidi: eo quod in talem motum naturalem inclinationem habet. Corpus enim celeste: quia secundum sua naturalia principia non habet gravitatem: secundum ea non habet inclinationem ut moveatur ad medium. Quia etiam per ipsa non habet levitatem: non habet ex eis inclinationem ut moveatur a medio. Sed quia per ipsa sortitur naturam altiorem: accipit etiam ex ipsis inclinationem in altiorem motum: qui non potest esse nisi motus circa medium. Talis ergo motus convenit corpori celesti secundum inclinationem eius naturalia principia et naturam consequentem: et id circo dicitur sibi esse naturalis

Ad secundum

vero dicendum est quod sicut aqua non sit calefactionis naturale principium activum: est tamen in ipsa eius naturale principium passivum: et pro tanto dici potest motus ille sibi esse naturalis.

¶ Questio secunda.

Sed tunc statim

sequitur secunda dubitatio: utrum videlicet naturalia debeant in se habere etiam principium activum sui motus: videtur enim quod sic: quia motus artificialis: et quilibet motus violentus: per hoc a naturali differunt quod ipsi sunt a principio extrinseco: et naturalis est a principio intrinseco. Non dicitur autem motus artificialis esse ab extrinseco ratione principii passivi: immo ratione principii activi: ergo naturalis etiam non dicetur esse ab intrinseco: nisi eius principium activum sit intrinsecum. Probatio autem maioris est: quia dicitur circa finem huius secundi: quod si esset in ligno virtus navis factiva: similiter utique arti natura fecisset: per quod datur intelligi quod principium extra manens activum non naturale: si per se foret intrinsecum: et non per accidens: esset naturale. Ex simile etiam sumitur ex ista lectione: unde videtur intelligere philosophus quod principium motus naturalis inexistens rei mote debet esse principium activum.

Ad istam questionem

dicendum est quod ad hoc: ut motus naturalis alicuius dicatur ei naturalis: non oportet quod principium inexistens sibi sit activum: sed sufficit quod sit naturaliter passivum. Huius autem ratio est: quia iste motus dicatur alicui esse naturalis: quia ei convenit per principium sibi inexistens naturale. Principium autem naturale est natura. Secundum vero quod philosophus dicit in sequentibus: natura non dicitur tantum de forma: sed etiam de materia. Necessarium est igitur quod sive motus aliquis alicui conveniat secundum inclinationem consequentem formam: sive etiam secundum inclinationem que consequitur materiam: quod dicatur ei esse naturalis. Constat autem quod materia non est principium activum: sed passivum igitur ad hoc ut aliquis motus rei dicatur esse naturalis non exigitur necessario in re mota principium activum talis motus:

sed sufficit si ipsa habeat eius principium passiuū ⁊ vnde ⁊ commentator hic dicit: ꝙ hoc nomen principium vtitur equiuoce pro materia ⁊ forma.

Dicendum est igitur ſm ꝙ ait Tho. ꝙ eo modo quo motus naturalis conuenit alicui: eo modo sibi conuenit motus principium habere in se. s. ꝙ quibus conuenit mouere eis conuenit principium actiuū motus. Quibus vero conuenit moueri eis cōuenit principium passiuum. Quibus autem conuenit mouere ⁊ moueri eis conuenit principium passiuum ⁊ actiuum: quemadmodum quia igni conuenit calefacere habet in se actiuum principium calefactionis: quia vero aque conuenit calefieri habet in se eiusdem principium passiuū. Quia vero animali: ſm diuersas suas partes: conuenit calefacere ⁊ calefieri: inuenitur in se habere principiū calefactionis actiuum ⁊ passiuum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: ꝙ motus violentus est a principio extrinseco: vim passo nil conferente ad talem motum: sicut patet in motu lapidis sursum: in quo lapis per suam inclinationem nihil conferre inuenitur. Sed in motu naturali ipsum passiuū: per inclinationem etiam consequentem suum principium proprium aut naturale: inuenitur aliqd conferre. ¶ Ad illud autē ꝙ de arte dicitur dicendum est: ꝙ pro tanto verum est: quia principium actiuum per se inexistens semper naturale est. Non tamen cōuertitur: vt vz oē naturale illud principium in se habere debeat.

¶ Qō tertia.

SEd tunc ex dictis ad h̄ tertia dubitatio consurgit: si enī ad h̄ ꝙ motus aliquis dicatur naturalis: sufficit ꝙ rei conueniat secundum inclinationem consequentem eius naturale principium passiuum: cum in grauibus racione materie sit naturalis inclinatio ad motum sursū: oportebit necessario ꝙ grauia nō solū deorsum: sed etiam sursum dicanť moueri naťaliter: ꝙ videtur eē icōueniēs.

Ad istam questionem videreť forte alicui dicēdū eē ꝙ grauia idcirco sursum non mouentur naturaliter: qr ⁊ si materia: quātum de se est: inclinetur ad sursum ⁊ deorsum: secundum etiam ꝙ in formam leuis ⁊ grauis inclinatur in graui tamē posita est iam contracta ⁊ determinata per formam grauitatis ad inclinationem in deorsum: ⁊ idcirco motus deorsum est naturalis grauibus: ⁊ non motus sursum.

Sed ista responsio non īpedit quin ēt motus sursum dicatur esse naturalis grauibus. Nam quāuis: per formam grauitatis: materia in graui sit determinata ad inclinationem in deorsum: nō tamen propter h̄ sublata est ab ipsa inclinatio ad formaz leuitatis: ⁊ per consequens ad sursum. Nam ⁊ in aqua materia determinata est per formaz aque ad inclinationez in frigiditatē: ⁊ quia retinet inclinationem in caliditatē: non obstante predicta determinatione: dicitur aqua calefieri naturaliter.

Sed posset aliquis ad hoc dicere ꝙ materia grauis non habet inclinationem ad sursū: nisi mediante forma leuitatis: ⁊ quia formā huiusmodi non habet dum in graui manet: idcirco non est tunc dicenda ad sursum inclinari: nec per cōsequēs grauia naturaliter mouentur sursum. Sed necdum ista responsio sufficere videtur. Nam ⁊ materia aque non inclinatur in caliditatem habendam: nisi mediante forma ignis: in quā si non haberet inclinationem: nullo modo etiaz inclinationem haberet in caliditatem. Constat autem ꝙ stans sub forma aque non habet formam ignis: sed tamen in ipsam iclinať: ⁊ in caliditatem per cōsequēs: ⁊ pro tanto aque calefactio dicit̄ esse naturalis. Quātūcūqz igitur materia: q̄ est sub forma grauis: nō habeat actu formam leuis: quia tamen in ipsam inclinatur: debet etiam dici ad motum sursum habere inclinationem: ⁊ per consequens etiam motus grauis sursum dici debet naturalis.

Dicendū est igitur ꝙ grauia dici possūt non tantum deorsum: sed etiam sursū naturaliter moueri: verum est tamen ꝙ motus deorsum magis q̄ motus sursum est incēs naturalis. Et ratio est: qr natura rei magis sumitur ex forma q̄ sumatur ex materia: inde est ꝙ id qd ei conuenit ſm inclinationem consequētem formam: magis est sibi naturale q̄ id ꝙ sibi conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam: quēadmodū mot⁹ ad frigiditatem ipsi aque est magis naturalis q̄ motus ad caliditatem. Et motus quidem deorsum conuenit grauibus: ſz formalem inclinationem. Sed mot⁹ sursum eis conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam. Quando ergo dicitur ꝙ motus grauium ad sursū violentus est: ⁊ non naturalis: intelligitur non naturalis esse naturalitate forme: ⁊ cum dicitur grauia: inquantū grauia: tendere sursum naturaliter: veritatē habet: dum tamen inquantum cadat super grauia: racione non forme sed materie. Nam grauia etiaz inquantum grauia habēt materiam ad formam leuitatis: ⁊ per consequens ad sursum inclinationem.

¶ Qō quarta.

QVarto ad maiorem etiam dictorum euidentiam dubitare quis posset: verum sit necessarium in eo ꝙ mouetur naturaliter: ⁊ a principio extrinseco: ponere aliquod principium formale ab illo motore sibi datum: per ꝙ in motum illum inclinetur: ad h̄ ꝙ ille motus dicatur naturalis: ⁊ videtur ꝙ sic: quia cum forma sit principium motus: videtur ꝙ formam debeat a motore accipere si dici debeat ab eo transmutari naturaliter.

Ad istam questionem dicunt aliqui ꝙ motus naturalis per h̄ a non naturali differt: quod deuterqz est a principio extrinseco quidem motu

motu non naturali nihil confertur rei naturali: ratione cuius conueniat sibi talis motus. quemadmodum proiiciens sensum lapidum nullam formam sibi confert ratione cuius inclinet ad h q sursum moueatur: et pro tanto sin eos motus talis est violentus: et nullo modo naturalis. In motu autem naturali aliquid confertur rei mote ratione cuius in talem motum inclinatur quemadmodum sol sursum eleuans vapores eis formam imprimit per q ipsi sursum tendunt.

Sed ista positio non videtur q possit stare: iam enim declaratum est q siue mobile conferat ad motum factum ab extrinseco per inclinationem naturalem consequentem formam: siue etiam per naturalem inclinationem que cōsequitur materiā: semper motus ille poterit dici natural. Ad h aūt q per iclinationē māe aliqd mobile conferat ad motum: non est necessarium q sibi a motore forma imprimatur: quia per formam ponitur inclinatio forme: et non inclinatio materie: sed h per materie naturam ponitur: igitur ad h q motus factus ab extrinseco motore dicatur naturalis non exigitur forma aliqua q ipsi mobili a motore imprimatur. ¶ Et preterea constat q tal impressio forme non potest fieri sine aliqua transmutatione: que etiam naturalis est dicenda. Si igitur semper ad h q transmutatio facta ab extrinseco motore dicatur naturalis: exigitur impressio alicuius forme in mobile ipsum a motore facta: oportebit q etiam ante dictam transmutationem: que ponitur cum forme alterius impressione fiat etiam adhuc forme alterius impressio: Et quia nec ista forme impressio sine aliqua transmutatione potest fieri: de ista etiā trāsmutatione similiter queremus: et sic erit procedere in infinitum: q est omnino inconueniens: igitur omnino inconueniēs est ponere q semper si motus qui est ab extrinseco motore debz eē natural: oporteat q ipsi mobili a motore aliqua forma imprimatur per q in motum illum inclinetur. ¶ Processit autem ista positio ex malo intellectu diffinitionis motus violenti. Non enim debet dici q motus violentus est a motore extrinseco: non cōferente vim idest formam passo: quia nec etiam ita iacet littera philosophi: sed dicitur ibi q dictus motus est a motore extrinseco passo vim conferēte nil: constat autem q motor mobili in tali motu nō cōfert nil: sed aliquid quia confert sibi violentiam. Sed ipsum passum est q ad dictū motū nil confert inquātū mouetur violēte.

Dicendum est ergo q quāuis quandoq inueniatur talis forma imprimi non tamen necessariū est h fieri ad h q supradictus motus dicatur natural precipue cum non solum forma: sed etiam materia sit naturale principium natural motus vt predictum est.

Qō quinta.

Quinto quia hic ponitur q elementa principium in se habeant alterationis: posset eē dubium verum se ipsa alterare possint: videtur enim q sic quia q ex se vel in se habet principium alicuius operationis: potest per se exire in operationem illam: si ergo elementa in se principium alterationis habent: poterunt se ipsa alterare.

Ad istam questionē dicunt aliqui: q simplex corpus potest se per accidens motu alterationis mouere: et si non per se. Nam si ponatur sub qualitate sibi extranea vt dicunt expellendo qualitatem illam redire poterit ad propriam: et sic redibit ad qualitatem propriam per accidens. ¶ Sed ista positio est omnino absurda. In omni enim eo q mouetur ex se: oportet duo dare diuersa: quia mouens et motum: q in simplici corpore dari non potest: quia partes essentiales in ipso sūt simplex materia: que nec mouens nec motum est: et simplex forma. Partes etiam quantitatiue in ipso continue sunt: et eiusdez rationis omnes: propter q non pōt vna dici alterans et reliqua esse alterata.

Sed si dicatur q in eo q ex se mouetur per se: oportet dare illa duo: et non in eo q se mouet per accidens: apparet statim q h in proposito non valet: dicitur enim se aliquid per accidens mouere inquantum mouet per se aliquid ad cuius motum sequitur motus etiam ipsius: quēadmodum: vt dicit commentator: elementa mouēt se per accidens: quia mouent medium: ad cuius motum ipsorum motus etiam consequitur. Sed in predicta alteratione illud q per se mouetur ab elemento alterante non potest esse qualitas que expellitur: sed h est subiectum talis qualitatis: propter id q idem est subiectum motus et vtriusq terminorum eius: et qualitas est terminus a quo incipit dicta alteratio. Quia ergo subiectum eius ponitur ipsum met elementum a quo h qualitas expellitur: oportet ponere de necessitate prefata suppositione stāte q tale elemētum non per accidens: sed per se alteret seipsum. Et preterea nō solum reditus ad qualitatem propriam fit per alterationem: sed etiam expulsio qualitatis extranee. Si ergo per se elementum aliquod potest a se qualitatem extraneam expellere: consequetur necessario q per se valeat alterare seipsum q est impossibile.

Et preterea non id circo vnum contrarium inducitur: quia reliquum abiicitur sed econuerso idcirco vnum abiicitur: quia suum contrarium inducitur propter id q materia per prius ordine nature est in potentia ad inductionem vnius forme q ad abiectionem alterius contrarie. Non ergo idcirco reddit ad propriam quia abiicit extraneam: sed idcirco abiicit extraneam: quia redit ad qualitatem propriam. Quod si ad eam per se redire concedatur cum reditus iste sit alteratio poterit se per se elementum simplr alterare q est impossibile. Nam et forma naturalis nō potest formato per ipsam esse ratio et principium agendi in seipsum: seu transmutandi: vnde nec cum forte nec sine forte ponendum est q aliquo dictorum modorum possit corpus simplex seipsum alterare.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dicendū est q elementa i se nō habent principiū actiuum sue alterationis: sed passiuum. Et per solum principium passiuum exire in actum aliquid non potest.

Qō sexta.

Sexto posset aliquis dubitare verū inclinatio que est ad formas artificiales in materia naturali dici possit naturalis videtur enim q sic: quia materia naturalis est apta nata fieri sub formis artificialibus. Sed h q est esse aptum natum dicit naturalem aptitudinem siue inclinationem: igitur in materia naturali est naturalis inclinatio in formas artificiales.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q ad illa habz materia naturalem inclinationem ad que mouetur modo naturali. Mouetur autem ad illa tm mō nāli ad que

modo transmutata per qualitates actiuas ⁊ passiuas. Quia igitur i formas artificiales non mouet transmutata isto modo: sequitur ꝙ ad eas ipsa non habeat naturalem inclinationem.

Sed ista ratio videtur esse parum valoris videmus enim ꝙ diaphana: vt aer aqua luna ⁊ filia: nalē inclinationē hñt ad luminis receptionem: ipsumq̄ ab illuminante naturaliter recipiant: nec tñ cū illuminantur trāsmutātur: inquantum huiusmodi per qualitates actiuas ⁊ passiuas: non igitur verū est ꝙ in illas formas tñ mā naturalem inclinationem habeat quas non recipit nisi per qualitates transmutata actiuas ⁊ passiuas. ¶ Dōm ē igitur ꝙ cū naturalis inclinatio sit que debet rei per materiā: vel per formā naturalē in illas formas materia naturali inclinatione inclinatur: fm ꝙ modo de naturali inclinatione loquimur que directe naturalem respiciunt mām forme aūt operatorum prouenientium ex sola artificiali operatione non respiciant directe mām naturalem: sed magis mathematicam vel intelligibilē. Sūt eni figure quedā: figura autē est qualitas fundata in continuo: nō igitur ad ipsas in materia est inclinatio naturalis. ¶ Sed si obijciatur: ꝙ in figuram naturalem naturaliter mā ipsa inclinatur: ⁊ tñ h figura est in q̄rta specie qualitatis: dōz tūc ē ꝙ i figurā naturalem nō iclinat mā nāliter pp id ꝙ sibi debetur rō figure: sed pp id ꝙ est de accidentibus pñibus formāz naturalē: forma vero artificial' nō ē de pñibus formā naturalē: vnde nec rōne sui: nec rōne eius ꝙ consequit̄ opꝫ ꝙ materia in ipsam nālem inclinationē habeat.

Ad argumentum ergo in ꝯtrarium dōm est ꝙ illud ꝙ est aptum natum fieri sub aliquo per actionem agentis naturalis habet in ipsum naturalem inclinatione: ⁊ ponit principium naturale passiuum. Quod sūt natū est fieri sub aliquo per solam actionem agentis artificialis: sicut est in proposito: nō oportet ꝙ naturalem inclinationem hēat in ipsum. Et quāuis alias possit ponere principium passiuum naturale: respectu tñ eius non ponit passiuū naturale: sed dōm est passiuū artificiale: eo ꝙ actiuo dꝫ respōdere ꝓprium passiuū.

¶ Textus.

¶ Est igit̄ nā principium alicuius: ⁊ cā mouēdi ⁊c.

¶ Qō septima.

Septimo posset esse dubiū vtꝝ in diffinitione nature debeat cadere principium: videtur eniꝫ ꝙ nō: quia in diffinitione poni debent significantia quidditatem diffiniti: principium autem non dicit quidditatem nature: sed importat respectum quendam ergo ⁊c.

Ad hanc questionē dōm est: ꝙ natura fm suam ꝓpriam formalem rationem importat: sicut dicit Tho. habitudinē ad principiandum motum. Importare autem habitudinem ad principiandum aliqd solius principij est proprium: vnde manifestum est: ꝙ ratio principij clauditur in ratione formali ⁊ propria nature. Et quia que clauduntur in ratione alicuius ponenda sunt in diffinitione eius: apparet euidēter ꝙ principium in diffinitione nature est ponendum.

Ad argumentum autē in cōtrarium apparet rñ. Est enim respectus importatus nomine principij de formali ipsius nature ratione.

Qō octaua.

Octauo posset aliquis dubitare vtꝝ in diffinitione nature debeat adiungi cā: ⁊ videtur ꝙ non: quia per h ꝙ natura est principiū motus habetur ꝙ sit causa eius. Superfluum est ergo posito vno reliquum adiungere.

Ad istā questionē dicendū est: ꝙ natura nō est eodem modo principium motus in omnibus: sed in aliquibus principium actiuū: in aliquibus ꝑncipiū formale: ⁊ i aliq̄bus ꝑncipiū nāle: forma āt vt i pīo dictū fuit magis proprie dicitur cā ꝙ̄ p̄cipiam: vnde ad denotandū: ꝙ natura in aliquibus est principiam formale ponitur cā in diffinitione sua. Actiuū autem ꝓprie dicitur principiam ⁊ materia vno respectu magis ꝙ̄ forma: p̄cipium enī importat ordinis cuiusdā processū. Processus aūt rei in esse inchoatur ab agēte: ⁊ potest etiam dici inchoari a materia: que in generatione preexistit ad formam autem terminatur: vnde fm considerationem istam forma magis termin⁹ est ꝙ̄ sit principium: ad denotandum ergo ꝙ natura non eodēz modo in omnibus est principium motus: sed in aliquib⁹ est actiuum in aliquibus materiale; ⁊ in aliquibus formale: dictum est ꝙ ipsa est p̄ricipium ⁊ causa: vnde pꝫ ꝙ non fuit additio superflua ⁊ cā. ¶ Qō nona.

Nono posset esse dubiū vtꝝ in dicta diffinitione debeat poni primum: ⁊ videtur ꝙ non: quia id ante ꝙ nihil est: est primum sed principium est ante ꝙ nihil: vt dicitur in primo posteriorum: igitur idem est primum ⁊ principium: sic etiam ibidem dicitur: superfluum est ergo ponere primum addito principio.

Ad istam questionē dupliciter pōt respōderi: vno quidem modo vt dicatur ꝙ primum ibi ponitur ad differentiam accidental' forme: vult enim natura dicere substantialem formam: ⁊ non formam accidētalem. Est enim ⁊ h principium motus proximum: sed non primum: quia ante ipsum est substātialis forma: q̄ est principium quoddam cūctorum accidentium. Potest ergo dici ꝙ primū dictum est ad seiungendam accidentalem formam que principiū ē mot⁹: sed nō p̄imū.

Alio modo dici potest sicut dicit Tho. ꝙ primam ibi dictam est ad differentiam mixtorum: ꝙ dictum sic intelligendum est: quia enim primo attribuitur aliquid in quo nihil inuenitur vltra attributū: vel vltra id ꝙ est ratio attributionis: forma āt elementi vltra gradum suum vltimum nihil continet: scōm autem hunc gradum attribuitur sibi ꝙ principiet motum naturalem: sicut ad sursum vel ad deorsum. Unde ipsa est principium talis motus primum: ⁊ respectu eius dicitur natura: quia forma respectu cuius dicitur natura: cuius est principium forma autem mixti aliquid continet vltra id cuius gratia sibi attribuitur motus deorsum aut sursum: vel aliquis huiusmodi: quia ipsa vltra gradum elementalis forme cōtinet gradum altiorem: vnde non est primum principium predictorum motuum: nec per consequens fm se respectu ipsorum dicitur natura: sed magis continens in se naturam. Si vero fm suum vltimum gradum ipsa possit principiare motum aliquem. erit tunc ipsa primā p̄cipiū illius: ⁊ respectu eius dicet̄ fm se nā.

Argumentū aūt factū i ꝯtrariū nō valet. Principium .n. simplr ⁊ perfecte

pfecte: b est principium: sed principiū non simplr: sed sm aliqd nō est principiū: nisi in respectu ad sequētia.

¶ Qō decima.

Decimo posset quis dubitare vtrū conuenienter dicatur per se et non per accn̄s: vī. n. q nō: qr qcqd est p se est non per accidens: igr̄ icōuenienter et superflue vnum alteri adiungitur.

Ad hanc qōnem dicūr aliq q ista ita scilicet primum per se: et non per accidens: habent se per ordinem quia quicquid est primum: est per se: et nō conuertitur et quicquid est per se: non est per accidens: et non cōuertitur: qr cē deteriatū est non per accidens: nec tm̄ cē tale est per se: vult ergo sm eos dicere phs q nā est motus causa prima, ppria et determinata. ¶ Sz videtur apparet q ita respondere nō est qōnem soluere: sed eā fortificare magis: qr cūz oīs hō est aīal: et nō conuertitur: conuenienter dicitur homo aial. Sic ergo si esse primū per se: et esse per se est nō per accidens: et non conuertitur: tum b primū per se et non per accidens videbit inconuenienter dictum esse. ¶ Et id circo dōz est q Ari. ex intentione: illa ita ordinauit: vt videlicet intelligat q ad diuersa et non ad idē referenda sunt: alr enim locu non esset nugatoria: si aūr ad diuersa referantur optime apper. Nā primū: sicut ē expositū: refertur ad pricipium in ordine ad motū: qr nā est pncipiū primum mot⁹ motus et quietis cum fuerit motus naturalis tendens in quietem: per se aūr ad principiuz in ordine ad motum non refertur: qr tunc esset nugatio: cum esse principium sit per se. Refertur aūr ad principium in ordine ad subiectū motus: vt vz dicat q natura est primū pn̄ cipiū motus eius mobilis vel subiecti in quo ipsuz pn̄ cipium primuz motus est per se nō per accidēs vero nō dz referri ad principium: nec in ordine ad motum: nec in ordine ad subiectū motus: quia tunc ēt eēt nugatio vt patet ex pdictis: sed debet referri ad motum in ordine ad subiectū vt dicat q est pncipiū mot⁹ eius i quo ipsum pncipiū est per se et in quo ipse motus est non g accidēs: b aūr additū est ad dīam artificialiuz. Nam si medicus sit infirmus: et seipsum curet: verificabunt tunc de mediana oēs dicte conditiones viria excepta Est enim ars medicine pncipium curationis primum et est ipsa per se in medico: in quo etiā est: sicut in subiecto modo curatiōis: sed deficit vltia cōditio: quia ratio medicus non est in medico per se: sed per accidens: eo q non curatur medicus: sz q medicus: sed sm q infirmus: vnde manifestum est: q in dictis verbis Aristo. non est nugatio: nec superfluitas.

¶ Qō. xj.

Vndecimo posset dubium esse de eo q dicit ars et mot⁹ artis ḡrū ad fbeta sepai ari. Naz cō trarium inuenit in arte faltādi. Non enim vn⁹ est qui corizat: et alius q artē corizandi habet sed idem.

Ad istam questionē Rñ. pmē ratoz q distinguitur de artibus ex quib⁹ prouenīūt opa. et nō de artibus ex quibus pueniūt sole operationes.

Sed ista responsio non est omnino bene conue niens: quia tunc non ēt a qua particula in diffinitione: per quam natura ab his artibus excluderetur. Et ideo dicendum est: q ars non est in corpore sic in subiecto in quo nā est: ex predictis modis: sz ē in intellectu

qui nō est actus corporis: vt dicit in libro de aīa. Per accidens autez mouetur intellectus moto corpore: et id circo talia nō nisi per accn̄s in eode subo cōiungūtur.

¶ Textus.

¶ Videtur aūt nā et suba corpe que natura sunt et c.

¶ Lectio secunda.

Hec posset primo esse dubiū vtrū materia et forma sit natura. Et videtur q non. quia natura in quātū: hui⁹ est de consideratione phy naturalis materia autem et forma inueniuntur et esse de cōsideratione primi phylosophi. videtur ergo q neutrū ipsorum sit natura.

Ad istam qōnem dicit aliqui in quorum etiam scriptis ego istud legi q nec materia nec forma dicit vere natura. Ratio autem ipsoruz est: qr natura est principium motus et quietis: principium autem motus ē potentia motiua: quia igitur tam materia q forma est suba: apparet q neutrum ipsorum est natura: quia vero ral potentia naturalis ē quedā vis rebus insita naturalibus: dicunt talem vim esse naturam. ¶ Sed ista positio stare non potest q primo appaiet per phylosophū probantem q materia dicitur et forma substantia. Item in diffinitione nature dictum fuit q ipsa est prim⁹m principium motus. Nullum autem accidens esse potest. primum eius principium: cuius declaratio est: qr q habet ante se aliquid sitir pricipium et causam: primum principium etiā eius q immediate ex ipso prouenit esse non potest: eo q quicquid est causa cause est etiam causa causati: et primuz est ante quē nihil: Quodlibet autem accidens habet necessario ante se aliquid sitir principium suum et causam: quia materia cum forma cā est omnium eorum que fiunt: siue ea que fiunt intelligantur esse accidentia: siue sube: vnde manifestum est q nulla accidentia talis forme primū motus principium dici potest. nec per consequens natura quapropter si uis illa: nec materia sit: nec forma substantialis: sed forma accidentalis natura esse non poterit. ¶ Dicendum est ergo cum Arist. q tam materia q forma substantial est vere et perfecte natura. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est: q eēntia quidditas et natura sunt idem sm rem et differunt tm̄ sm rationem. Naz essentia dicitur entitas: et realitas rei per respectū et ordinem ad esse: quia essentia est per q̄ res est vel p q̄ res ē ens. Illa pro eadē realitas dicitur quiditas per respectum et ordinem ad diffinitionem: quia quidditas est per quam res est quid: b autem ē signatū diffinitionis: quia diffinitio est oino significans: quid est esse. Illa etiam eadem realitas dicitur natura per respectuz et ordinem ad naturalem operationez: vel ad motum naturalem. sm q modo accipimus naturam. Scdz b igit ipsa realitas forme et materie dicitur eēntia inquātū est principium essendi dī qdditas inquātū est principium diffiniendi: vel etiam dicitur pars qd ditatis dicitur autem natura ad hoc sole respectu et ordine ad principiandum motum naturalem: nō per modum secundi principij: sed primi: vnde quemadmodū calor et potentia calefactiua idem in re dicūtur: nec differunt nisi quia calor dicit rem suam absolute: et potentia calefactiua dicit eandem rem sub respectu et ordine ad calefaciendum: sic etiaz essentia forme et materie: et natura idem in re sunt: et ab ea sm rationem differunt: qr forma vel mā sm suā eēntiā simplr nō dī nā: ad hoc vero sup eā sole respectu ad motū principiādū. Nā sic mā et forma sunt principia: et ipa sola pria nālis motus. Et

quemadmodum calor materialiter ingreditur rationem potentie calefactiue: sed perficitur formaliter ratio ipsius: per respectū ad calefaciēdū: sic etiā essentia materie ₇ forme solū mālr ingrediuntur rationem māe formaliter vero talis nā perficitur per ordinē ad principiādū motū. ¶ Ex h aūt euidēter apparet ꝗ mobilitas nō est passio: sed prima ratio formalis corporis vel entis naturalꝭ: sicut enim essentia forme vel māe nō hꝫ aliunde formaliter ꝗ dicaꝭ nā nisi ex respectu ₇ ordine ad motū: sic ēt totū ꝯiūctum nō aliūde formaliter ꝙ̄ ex respectu ₇ ordine ad motū hꝫ ꝗ dicatur naturale. Nō enī dicitur naturale qꝛ constitutū sit ex eēntia forme ₇ materie simpliciter: quia nec ēt forma aut materia: h modo dicitur natura: sed istud totū ꝓuenit ex respectu ₇ ordine ad motū: talꝭ aūt respectus conuenit ad motū nullo modo potest aliquo noīe: tam bene ₇ imediate exprimi ₇ significari: sicut per nomē mobilitatis: vn̄ manifestum est ꝗ necessario cōcedere opꝫ ꝗ mobilitas nō sit passio: sꝫ pria ratio formalis entis nālis atqꝫ sibi nālis scie. Et h est ꝗ in pmo lib. ꝓmisim⁹ ī h scdo declarare. ¶ Patet autē per predicta: rn̄sio ad argumenta: nā qn̄ dicitur ꝗ sub̄a nō est motus principium verum ē scdm: est tn̄ de necessitate pmum. ¶ Ad aliud autē dōꝫ est. ꝗ pmus phs bene cōsiderat mām ₇ formā: sm id ꝗ simpliciter in se sūt: ₇ sꝫ id ꝗ currūt ad cōstituēdū ens cōpositū ex eis: in sua entitate. Sed inquantū stāt ₇ ipsa ₇ cōiunctū sub adiuncto respectu ₇ ordine ad motuꝫ sunt de consideratione phylosophi naturalꝭ tantuꝫ. Et solꝭ h modo: vt dictum est: illa dicuntur nature: ₇ coniunctum ex eis: dicitur ens naturale.

¶ Textus.

¶ Et magis natura hoc est ꝙ̄ materia ₇c.

¶ Qō scda.

Secundo dato ꝗ taꝫ materia ꝙ̄ forma sit natura: posset aliquis dubitare: vtrū materia sit magis nā ꝙ̄ forma aut econuerso: videꝭ enīꝫ ꝗ materia magis sit natura: dictū est enī ꝙ̄ ratio formalis nature sumitur ex respectu ad principiandū motū depender aūt magis motus a materia ꝙ̄ depēdeat a forma: quia motus est actus entis in potentia: esse autem in potentia rei debetur per materiam igitur materia magis ꝙ̄ forma est natura.

Ad istam questionē

dōm ē: ꝗ forma nō solꝭ magis ꝙ̄ materia est natura: sed etiā essentia ₇ qdditas dictuꝫ est enim ꝗ essentia est ꝑ quā aliquid est ens. Est autem magis ens aliquid ꝑ formā ꝙ̄ per māꝫ: ₇ qꝛ per formā est ens aliquid in actu: per mām vero aliqd ens solū in potētia: habet ēt res per formā entitatē specificā cōpletā: ₇ nō per mām: vnde manifestū ē ꝗ ratio essentie magis reseruaꝭ in forma ꝙ̄ reseruetur in materia. ¶ Idē etiā apparet ₇ de ratione quidditatis: quia enim essentia rei sumpta sub respectu ₇ ordine ad diffinitionē quidditas vocatur: necessarium est ꝗ in torō quidditatis magis reseruꝭ: ex q̄ magis dependet diffinitio depender aūt ma'ie ex forma: quia omnis diffinitio sumitur a forma. Per solā enim materiam habetur quid sit res solꝭ in potentia. Per formā vero habeꝭ h in actu: vnde manifestum est ꝗ magis in forma ꝙ̄ in materia ratio quidditatis reseruatur. Idem etiam apparet ₇ de ratione nature: dictuꝫ est enim ꝗ eius ratio sumitur formaliter ex ordine ad principiandū motum. Magis autem hꝫ rationē pncipiātis aliquid pncipiū formale ₇ actiuum: ꝙ̄ pncipiuꝫ passiuū. Materia aūt ē principium passiuuꝫ motus: sed forma est principiuꝫ formale ₇ actiuum: vnde manifestuꝫ est ꝗ ratio principiantis motum: ₇ per ꝯn̄s ratio nature: perfectius reseruatur in forma: ꝙ̄ reseruetur in materia. Nam ₇ in esse trāsmutabiliter pro tanto aliquid reponitur ꝑ materiā: qꝛ materia est principiuꝫ passiuum. In potentia aūt esse ad aliquid ratione principij passiui alicui debetur: ₇ esse aliquid trāsmutabile passiue ponit esse in potētia ad aliquid habere aūt rationeꝫ entis trāsmutabilis actiue non ponit esse in potentia: sed esse in actu cuius principiū est forma: ₇ idcirco in h per formā magis ꝙ̄ per mām ad aliquid reponitur: h aūt dictuꝫ est propter instātiā quādam: que contra ea que h diximus dari potuisset per ea que diximus in primo. Ratio igitur nature sicut dictuꝫ est: magis reseruatur in forma ꝙ̄ reseruetur in materia.

Ad argumentum

ergo in contrariū dōm est: ꝗ motus est actus entis in potentia: tanꝙ̄ subi: ₇ non tāꝙ̄ principij. Nō aūt sdm motus: sꝫ pncipiū ē ꝗ dꝛ nā.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt nā dicta sicut generatio via est ₇c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset quis dubitare: vtrū eēntia tota dici debeat natura: ₇ videꝭ ꝗ sic: quia ēt ipsa est principium suoꝝ accidētiū: ₇ per ꝯsequēs motus. In. v. ēt meth. habeꝭ ꝗ vniuersaliter essentia dicitur natura.

Ad hoc dicendū

est: ꝙ̄ natura vno modo cōsueuit dici id quoquo modo intellectu capi pōt: ₇ id maxime ꝗ ponit rei integrū ꝑfectionēqꝫ integram: ₇ h modo tota essentia ꝯiūcti dicꭍ natura. Alio modo sumiꭍ: h nā pro eo tn̄ ꝗ est principiū primū nālis motus. Et h modo tota essentia cōiuncti nō dꝛ natura. Nā ₇ si ponaꭍ cā oīum suoꝝ accidētium: ₇ per ꝯn̄s ipsius motus: non est tn̄ primuꝫ principiū ipsi⁹: qꝛ ēt ipsa ex pricipijs eētialibus causatur. Et ꝗ est cā cause est ₇ causa causati. Et sm hūc intellectū h dicitur ꝗ talꝭ essentia natura nō est: sed est a nā verum est tn̄ ꝗ si nomen nature extēdimus ad principiū motus pmū ₇ sꝫ poterit tūc dici: natura etiam ₇ ipsa essentia conuenit ₇ magis ꝙ̄ aliquid sequentium: vt pote magis primis principijs ꝓpinqua in quibus ratio nature perfecte reseruatur.

¶ Textus.

¶ Sed forma ₇ natura dupliciter dicitur.

¶ Qō quarta.

Quarto posset esse dubium: de eo ꝗ forma dicta nā diuidiꭍ in spem ₇ priuationem. Nam cuꝫ natura sit materia vel substātialis forā: ₇ ꝑuatio materia nō sit nec forma: sed magis carentia vel negacio ipsius nō videtur ꝗ dici debeat nā. ¶ Ad h dicūt aliqui ꝗ priuatio nō tollit totam formam: sed tollit eius vltimos ₇ cōpletos gradus: ₇ relinquit eā sb gradu incōpleto: hūc autem incōpletū gradū ipsi vocant forme inchoationem ₇ priuationē: ₇ que principium ē naturalis transmutationis: vnde qꝛ ille gradus forme est natura dnt ꝗ ratione eius ēt ꝑuatio natura dici potest. Mouentur autem isti ad illū incompletuꝫ gradū forme ponendū in materia: ex eo ꝗ si priuatio nihil de forma cuius est negacio in materia relinqueret: operteret postea: vt videtur: formā de nihilo produci: ꝗ videtur impossibile: quia tunc forme cuiuscunqꝫ productio esset creatio.

Sed hec positio

non potest stare cuius declaratione: qꝛ ratio

ralis forme inchoatio non potest intelligi nisi vel quantum ad essentiā: vt vz dicatur q̄ nō tota essentia forme sed aliqd eius preexistit in mā: vel ēt quantū ad esse: vt scilicet dicat̄ q̄ ēentia qdē ibi tota est: sed non fm integrū z totū suū esse primū aūt stare nō pōt. In. v. eni de mōstrabimus: si deus voluerit: q̄ forma sub al̄ nullaz latitudinē hz in ēentia: sed est simplr indiuisibil̄. Et qz indiuisibile nō hz partes: necessariū est q̄ totū ponat̄ vbicūq; aliqd ei⁹ ponit̄: si ḡ aliqd de essentia subal̄ forme esset in mā de necessitate eēt ibi tota. Si āt dicatur scdo modo vz q̄ essentia forme est qdē tota in mā: sz nō fm integrū totūq; suū esse: tūc aut h̄ intelligetur de esse actual̄ existētie: aut de eē quidditatis: vel ēentie: de primo aūt intelligi nō pōtamus declaratio est: qz tale esse fm esse totū cōsistit in actuali cōiunctione mãe cuz forma. Cōiungit̄ aūt forma sbal̄ mãe ante cūcta accñtia q̄ mō mā accepta est idiuisibil̄. Indiuisibile aūt alteri indiuisibili cōiunctū fm se totū attingit ipsuz totū: z h̄ attingere pfectū z cōpletū. Ex quo igit̄ essentia forē ē actu cōiūcta cū ēentia materie: necessariū ē q̄ piuncta sibi sit perfecte: z per ɔñs q̄ eē actuale totū z perfectū ā cōsequat̄. Nō pōt igit̄ h̄ modo in mā poni forma inchoata quātū ēt ad esse ēentie nō ꝑt istud stare: qz cuz h̄ ēt idē cū essentia vbicūq; illa tota est: opz ēt ibi z ipsuz totū esse. ❡ Et preterea per eē ēentie circūscripta actuali existētia: nō hz res q̄ sit: sed q̄ in aptitudine consistat ad actū existendi. Hoc aūt mō forme ponuntur nō fm actū: sed fm solā aptitudinē esse in materia: q̄ bene cōcedimus. In ipsa enim nāli inclinatione z aptitudine mãe essentia forme nālis tota est ɔclusa. ❡ Dictū āt illorū parum valet: h̄ enim ꝑducit̄ de nihilo q̄ nō de aptitudine trahitur ad actū: qz etiā ipsa aptitudo inueit̄ esse aliqd: sed q̄ nō ꝑexistit: nec fm aptitudinē: nec fz actū: forma vero cū producit̄ de aptitudine deducit̄ ad actū. ❡ Uel ēt dicendū q̄ forma nō per se ꝑducit̄ sed ea ꝑductiōe ꝑducit̄ per accñs: qua cōpositū ꝑducit̄ g̊ sc̄: ita q̄ si cōpositū per se causatur: forma creabit̄ per accñs: z si per se generat̄ cōpositū: oportebit per accidens formā generari: dōm est igitur q̄ priuatio nō dicit̄ nā: qz forme inchoationē ponat: sed qz sibi conuenit aliquo modo rō nature. Est eni natura ꝑncipiuz nālis trāsmutationis z priuatio quidē: vt in primo declarauimus sed qz ipsa forme carētiā iportat principium nālis trāsmutationis dicit̄. ❡ Uel dōz q̄ forme priuatio dicit̄ nā inquātū forme alteri opposite ɔiungit̄: vñ dicit h̄ cōmētator forma dr̄ duobus modis: dicit̄ enim de perfectis in esse cū quibus nō cōiūgit̄ aliqua priuatio: z dicit̄ de diminutis cū quibus cōiūgitur aliqua priuatio z ponit exemplū de albedine z nigredine. Est eni albedo forma perfecta: z nigredo forma diminuta.

❡ Textus.

❡ Qm̄ aūt determinatum est quot modis nā dr̄ zc.

❡ Lectio tertia. ❡ Q̄ō prima.

Hic posset dubitare aliquis vtrū vlia pōt possint: fz rē abstracta: sic platoni iponit̄ ab Arist. z videt̄ q̄ nō. Quia etiam abstractio dicit disiunctionē quandaz ea sola dici possunt ab aliquo fm rem abstracta que sunt ab eo fm rem disiuncta: vlia aūt nō sunt a singularibus fm rem disiuncta igitur dici non possunt fm rem abstracta.

Ad istam q̄ōnem dōm est: q̄ sicut id dicit̄ abstractū ab aliquo fm esse: q̄ ipsum nō hz coniunctum in esse: sic ēt id dicit̄ ab aliquo abstractuz fm rōnem q̄ nō requirit illud in rōne sua. Simili etiaz modo: z ab eo aliqd dici potest fm rem abstractum: q̄ non necessariam coniunctionē hz ad realitatē suā: nec etiā recipitur in ipsa. Nūc aūt ita est: q̄ vlia in sua realitate nō claudunt singularia: cuius declaratio ē: qz realitas entis attēdit̄ fz ēe aliqd reale: h̄ āt duplex consueuit assignari: qz eē quidditatis: vel essentia: z esse actual̄ existētie: vlia aūt z si existētiā realē actu habeant per singularia: esse tñ quidditatiuum de se habēt. Nā h̄ idez est q̄ ipsa quidditas rei vl̄ essentia. Quidditas āt duplex est: qz specifica z gñalis. Et specifica qdez per se z prio debet̄ speciei generalis aūt per se z prio soli generi debet̄. ❡ Hoc ēt inde apparet: qz significatū diffinitionis ei primo z per se debet̄ cui prio z per se debet̄ ipsa diffinitio. Debet̄ aūt nō solū primo z per se diffinitio ipsis vlibus: sed nec etiam ī ea claudūtur ipsa singularia: vnde necessariū est: q̄ esse quidditatiuuz q̄ ponit ipsaz ēentie realitatē: z debeatur primo vlibus: z nō claudat etiā ipsa singularia: ex hoc aūt necessario cōcludit̄: q̄ ipsa vlia nō per singularia: sz fm se ipa res dicātur eē: z p ɔñs possent dici ab eis eē fm rem vt pura fm realitatem ꝓpriā abstracta. ❡ Q̄ aūt esse quidditatis z ēentie: sit esse non fictiuū: sed reale de facili apparet per nullū eni esse fictiuū: sed per reale tñ aliqd reponitur in ꝑdicamēto: reponitur autē in ꝑdicamēto vnū quodq; per eē quidditatis z ēentie: igr̄ necessariū est: q̄ ipsuz sit reale eē. Hoc ēt ex eo apparet q̄ figmēta pro tāto nō dñr res qz eis. s. figmētis nulluz esse ēentie debetur: q̄ si hērent dato q̄ ēt actu nō existerent: res dicerētur esse. Manifestū igitur ex istis est: q̄ vlia ad h̄ q̄ res dicātur esse: z sint nō exigūt sua singularia: sed ab ipsis sūt abstracta: fm realitatem suam. ❡ Si aūt queratur vbi ipsa vlia suā realitatē hñt: dōz q̄ duplr eam possumus accipere. Uno quidem modo vt coniunctam cū actu existendi: z h̄ modo vlia habent realitatē suā: vel in singularibus: vel in aia: vel mente diuina: non tñ eodē modo habent ipsam in oībus: sed diuerso valde: sicut alibi hz declarari. ❡ Alio vero modo sumi pōt fm se: z simplr sine taliū accidentiū cōcretione: z isto modo vlia suam realitatē habēt in seipsis. Realitas. n. hois nō extra hoiem est: sed simplr ī hoie.

Ad argumentū ergo in cōtrarium dōz est: q̄ si vniuersalia non sint fm rem existentia a singularibus seiūcta sūt tamē ab eis seiūcta fm rē ēentie mō q̄ ꝑdictus est.

❡ Textus.

❡ Latet autem hoc facientes z ideas dicentes.

❡ Q̄ō secunda.

Secundo posset qs dubitare vtrū naturalis in suis diffinitionibus debeat accipere mām sensibilem z videtur q̄ nō: materia eni nō dicit̄ sensibil̄ nisi inquātū stat sub qualitatib⁹ sensibilibus: si ergo natural̄ in suis diffinitionibus talē accipit mām sequitur necessario q̄ in ipsis sensibiles qualitates claudan: q̄ videt̄ inconueniens: qz in sbarū diffinitione non cadunt accidentia.

Ad istam questionē dōm ē q̄ vt perfecta diffinitio perfecte indicet entitatem diffiniti fm diuersaz conditionem entitatuz: opz q̄ diuersa sit conditio diffinitionum. Sunt autē quedā habētia quidditatē dependentē qualia sunt ipsa accidentia: que essentiā habent z entitatem depēdētem ad subiectū: q̄ entitatis dependentis non potest perfecta notitia haberi nisi cognoscatur [illegible] ... ɔs q̄ cōpiete diffinitionis ipsius dependentie [illegible] necessitate ponitur per additamētum [illegible] accidētiū [illegible]. Quedā vero sunt alia que entitatē absolutam a subiecto.

habent sicut sunt species subē simplr dicte: ꝛ taliū diffi
nitiões nō per additamēta dātur: vñ primus pħs qui
sub̄am simplr cōsiderat: si ista diffiniret nihil in ipsoꝝ
diffōnibus poneret ad ipsoꝝ nō ptinēs essentiā: pħs āt
nāl sb̄am sic simplr dictā nō ꝯsiderat: sed ſm ꝙ ipsa nā
lis ē: nālis aūt nō est nisi ſm ꝙ constituitur per mām ꝛ
formā: nō simplr: sed vt pricipia nālia dicūtur: sūt āt
talia ſm ꝙ huiꝰ sunt primu ꝑncipia trāſmutationum
ꝑmū aūt ꝙ referꝫ ad ſm: sine cognitiōe ſcōi pfecte ñ co
gnoscitꝫ: ꝛ ignoratis diffinientibꝰ necē ē: ꝛ ignorari diffi
nitū. Sūt aut sensibiles q̄litates h̄ pricipia scda: q̄ igr
diffinitio daꝫ inorescēdi cā necesse est si nāl dꝫ pfectaꝫ
i suo gradu diffōnē facere: ꝙ i ea accipiat māꝫ nō sim
plr sed sub sensibili q̄litate statē q̄ solo mō ipsa dꝫ mā
sensibil. ¶ Et si istaꝫ ꝙ posteriora nō cadūt i diffōnibꝰ
prioꝝ: dōm est ꝙ ꝑtratē hꝫ de genere veraꝝ diffōnum
q̄ nō sūt p additamēta date. Sꝫ tales nō sūt diffinitio
nes nāles. Dātur enī iste si pfectā debēt tradere notitiā
p additamēta: nō qdē intecedentiñ eēntialē itellectum
diffiniti: q̄les sunt diffinitiones accñtiū: sed dātur per
additamēta ꝯñtiū ꝛ cōcomitātiū quorūdā: vnde ēt pro
tāto multi dicūt ꝙ nāl nō dat veras ꝛ ꝓprias diffōnes.

Ad argumentum

ergo in ꝯriū pꝫ respon
sio: accidēria enim nō accipiūtur in diffinitione substā
tie simplr: itelligēdū est accepte simpliciter.

¶ Textus.

¶ Demōstrat aūt ꝛ que magis physica ꝛc.

¶ Qō tertia.

TErtio

posset esse dubiū vtꝝ astrolo
gia dōa sit ps phyce: vꝫ eniꝫ
ꝙ sic: q̄ pħus dicit ꝙ est magis physica q̄
mathematica. Est āt pars mathematice
igr multo magis ponēdū est ps ipsiꝰ physi
ce. ¶ Et ꝑterea ipsa cōsiderat de motu orbiū celestium
de quo ꝯsiderare hꝫ pars vna phye naturalis.

Ad istam qōnem

dōm est: ꝙ astro
logia non est ps
ipsiꝰ phyce: cuius rō est: q̄ cū scia sit effectus demōstra
tiōis: ꝛ tota demōstratiōis ꝟtus i medio ꝯsistat: necari
um ē: ꝙ ſꝫ diuersitatē ꝛ idēptitatē medioꝝ: diuersitas
attēdatur ꝛ ydēptitas sciaꝝ. Nūc aūt sic est ꝙ astrolo
gia accipit in demōstratiōe sua nō mediū nāle: sed tñ
mathematicū: ꝛ idcirco nō physica: nec ps phyce dōa ē
sed mathematica tñ: ꝛ ps discipline mathematice.

Ad argumentum

q̄i ꝯriū dōm
ē ꝙ astrologia
pōt accipi duplr: q̄ vel q̄tū ad rē cōsideratā: vel q̄tuꝫ
ad ꝯsiderādi modum. Et prio modo ipa est magis phy
ca: q̄ .s. res q̄ cōsiderat magis phyca est q̄ mathemati
ca. Nō tñ pp h̄ sequr ꝙ sit ps phyce dōa: q̄ q̄uis ōre
magis phyca determinet: non tñ de ipsa mō phyco de
termiat: ſꝫ mō mathematico ꝛ demōratiōe mathemati
ca. ¶ Ad ſꝫ dōꝫ: ꝙ de celesti motu phycus deteriat ſꝫ ꝙ
motus nālis est: hꝫ āt ꝙ sit naturalꝫ inquātū nālia ꝑnci
pia cōsequr. Et vero ꝙ ꝯuenit ex nālibus principiis
necessariū ē ꝙ aliquē ꝓprietates nāles debeātur. Sic
ergo phycus ꝯsiderat de celesti motu: q̄ deteriare hꝫ q̄
sint ꝓpria ꝑncipia ipsius: ꝛ q̄ ēt eidē ꝓprietates nāles
debeātur. Astrologus aūt magis versatur circa motuꝫ
talē: prout in ipso rō quedaꝫ quantitatis reseruatur: ꝛ ſꝫ ꝙ
ex velocitate ꝛ tarditate eius maioꝝ vel minor planeta
rum distantia attenditur

¶ Textus.

¶ Qm̄ aūt nā duplr dicitur species ꝛ materia ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō prima.

QUoniam

aūt nā dr̄ dupliciter
Q: h̄ declaratur ꝙ mā
est pp formā posset aliqs dubitare vtrū ēt
dōm sit formā eē pp mām: vꝫ enī ꝙ sic: q̄
ꝙ nāli iclinatiōe in aliqd iclinatur a nāli
necessitate ordinatur i ipsum. Qō aūt in aliqd ordinaꝫ
pp ipsum in ꝙ ordinaꝫ eē vꝫ. Cū ḡ forma nāli inclina
tiōe in mām iclinetur: vꝫ necessario dōm ꝙ mā sit pro
pter ipsam ꝛ forma sit pp ipsam materiam.

Ad istā questionē

dōm est: ꝙ sim
plr mā ē pp for
mā ꝛ nō ecōuerso: est enī vnūquodꝗ pp suaꝫ ꝓpriā pfe
ctionē: ꝛ suū vltimū cōplemētū: q̄ h̄ ē vniuscuiusꝗ bo
nū: forināt p materiā nō pficitur: q̄uis suū vltimū cō
plemētū accipiat i ꝯiūcto. Mā nec pfectionē extūdinec
cōplemētū eē specifici foꝛa accipit simplr a mā q̄uis di
ci possit vtrūꝗ accipe i ꝯiūcto: cuiꝰ declaratio est: q̄ eē ꝑ
stādi cōpletū illiꝰ ē ꝓprie cuiꝰ ꝓpriū est existere. Vocāt
nō ē ipsiꝰ foꝛe: nec ipsiꝰ materie: sed totiꝰ ꝯiūcti: vñ nec
i foꝛa: nec i mā: sed i solo cōiūcto hētur h̄ eē cōpletuꝫ: ꝛ
idcirco q̄tū ad h̄ dōm est formā ꝛ mām eē pp cōiūctū.
Idē ēt appet ꝛ de eē specifico. Hēnī i eo solo inuenitur cō
pletū ꝙ spēꝫ ponit pfectā: sed h̄: nec sola foꝛma: nec sola
mā ē: sed totū cōiūctū. Manifestū ē igr ꝙ suū vltimuꝫ
cōplemētū foꝛa accipit i ꝯiūcto. Est igr ipsa pp cōiū
ctum: ꝛ q̄ in cōiūcto clauditur mā: potest ſꝫ h̄ ex ꝯñti
dici ꝓpter materiā formā eē. Nō tñ h̄ simplr ē dōm ſꝫ
ecōuerso simplr mā ē propꝫ formā. Rō enī vtriusꝗ pfe
ctiōis existētie .s. ꝛ essentie: nō ex mā sumitur: sed ex foꝛa.
Idē ēt apparet si ordinē formaꝝ cōsideremꝰ. Est enim
q̄dā foꝛa nō tñ a mā absoluta: sed ēt ab oī permixtione
potētie libata: q̄l est sola foꝛa iercata: q̄ deꝰ ē. Alia āt ē
foꝛa absoluta qdē a materia: sed nō libata oīmode a po
tētia: q̄lis est oīs sb̄a separata. Alia ēt foꝛa ē nec a potē
tia nec a materia absoluta: propꝫ maiorē recessum a foꝛ
ma pria: sic āt foꝛa nō libata oīmode a potētia sine mā pō-
rē nō pōt: nec ēt gradꝰ entiū ex ea ꝯuenītes: sic ēt foꝛa
nō libata a materia: ꝛ gradꝰs entiū ꝯuenientes ex ip
sa sine mā eē nō pñt. Et ꝓpterea ne talꝫ foꝛa ꝛ tales gra
dus entium tollerentur materia ē ꝓducta: vñ manifeste
apparet ꝙ ipsa simpliciter propter formā ꝛ propter cō
iunctum instituta est in natura.

Ad argumentū

q̄ in ꝯriūꝫ dōm est
ꝙ foꝛa nō ordinaꝫ
in materiā sicut in suā perfectiōeꝫ: sed tanq̄ perfectio i
suum proprium perfectibile. Ex h̄ autem magis hētur
Materiam esse propter formam q̄ econuerso.

¶ Textus.

¶ Amplius eoꝝ que sunt ad aliquid materia est ꝛc.

¶ Qō secunda.

SEcundo

q̄ materia dr̄ eē eoꝝ
q̄ sūt ad aliquid: possꝫ
aliqs dubitarꝫ vtꝝ dōa sint mā ꝛ foꝛa rela
realia: vꝫ tñ rōnis: vꝫ enī ꝙ dici nō debe
ant ſꝫ rē rela: q̄ talia sūt rela ſm eē ꝙ di
ci de materia ꝛ de forma nō pōt: cum sint subē: ꝛ nulla
subſtātia relatiuū ſm esse dicatur.

Ad istam questionē

simpliciꝫ
dōm ē: ꝙ
mutua relō foꝛe ꝛ māe ē relō realꝫ ꝛ nō relō rōnis: cuꝰ
declaratio ē: q̄ relō rōnis dr̄ eē illa q̄ i re nō inueniꝫ ex rei
nā: sed solūꝫ ex attributiōe intellectus vꝫ rōnis ꝯsiderātis
aialꝫ ad h̄ ꝙ dꝫ spēs. Nō .n. aial ad spēm referꝫ nisi in
q̄ntū stat sb̄ h̄ attributo rōnis ꝙ ē gēaꝰ. Relō āt realꝫ
illa ē q̄ i re inueniꝫ ex ꝓpria nā rei: sicut relō dupli ꝛ di
midij ex ꝓpria nā q̄ternarij ꝛ binarij i q̄ternario ꝛ bi
nario

nario reperitur. Nũc autem sic est ꝙ mutua relatio for me ⁊ mãe: ex ꝓpria ipsorũ nã: inuenit̃ in ipsis: cõsequi tur enim ipsam forme nãm respectus ⁊ depẽdentia ad materiã. Silr ẽt ipsam naturam materie consequitur dependentia ⁊ respectus ad formã: vnde manifestũ est ꝙ mã ⁊ forma sunt eorũ que dicuntur ad aliqd ſm rẽ.

Ad argumentum ergo in ɔ̃rium dõm est: ꝙ nõ oĩa relã realia sũt relã ſm eẽ: vt i sequẽti qõne patebit.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset aliqs dubitare vtrũ relõ mãe ad formã imediate i eẽntia mãe fundet̃: vr̃ enĩ ꝙ nõ: illud ꝙ ẽ res rõnis nõ imediate fundat̃ in illo ꝙ est res subẽ: quia relõ nõ ponit rem aliã a re sui imediati fundamẽti: sed essentia mãe est res subẽ: res aũt rõnis nõ est res subẽ: igitur supradicta relõ non imediate fundat̃ in essentia mãe. ¶ Et preterea illud in cui⁹ eẽntia fundat̃ imediate relõ: ad aliqd refertur ꝑ suã essentiã: ⁊ per suũ esse eẽntie: ⁊ esse tale est relm ſm eẽ: mã aũt nõ est relm ſm esse: igr̃ respectus eius ad formã nõ fundat̃ imediate in eius eẽntia.

Ad istam qõnem inueni iam quosdã dicẽtes: ꝙ respect⁹ mãe ad formã nõ oʒ dici fundari in eẽntia mãe sed magis ꝙ sit idẽ cum ipsa eius essentia: h aũt pão rõ ne dicebãt: qꝛ videbãt ꝙ eẽntia mãe a sua potentia nõ differt: ⁊ quia potentia importat quendam respectum credebãt ad h ɔ̃sequi respectum ad formã substantialẽ ⁊ mãe eẽntiã idẽ esse. ¶ Sed istud nullo modo p̃t stare nã respect⁹ ẽ eẽntialr̃ relõ: ⁊ in relõnis p̃dicamẽto. Essentia ṽo mãe i p̃dicamẽto sbe ⁊ nõ relõnis est: vñ nõ p̃t ipsa idẽ esse cũ sua relõne. ¶ Hoc ẽt inde apparet ꝙ ois relõ ſm Aug. ⁊ Tho. ⁊ veritatẽ exigit aliquod fundamẽtũ. cuius rão est: qꝛ sicut ois modus essendi est alicui⁹ exñtis: ⁊ in aliquo exñte fundat̃: sic ẽt ois modus habẽdi se ad aliud est alicuius ad aliqd se hñtis: ⁊ i aliquo fundat̃ se habẽre ad aliud. Respectus aũt quẽdaʒ moduʒ ad aliud se habẽdi ponit formalr̃: vñ necessarium est ꝙ in aliquo ad aliud se hñte fundet̃: h aũt h non est: nisi eẽntia mãe: ⁊ qꝛ illud ꝙ alicuius est fundamẽtũ aliud est ab eo cui⁹ est fundamẽtũ: necessario ponere oʒ ꝙ mã eẽntie nõ sit ipse respectus eius ad formam: vñ ⁊ dicimus ꝙ respect⁹ est q̃dã depẽdẽtia. Nõ aũt dicim⁹ ꝙ mã est depẽdentia: sed ꝙ est aliqd depẽdens. ¶ Mo tiuũ aũt istorũ non valet: qꝛ potẽtia nõ est relõ: sʒ relm ꝙ in se claudit respectũ cũ suo fundamẽto: vt in primo ostensum fuit. Alij aũt dicũt ꝙ supradicta relõ: nec est idẽ ꝙ essentia materie: nec in ipsa immediate fundat̃ Nõ aũt ipsoꝝ est: qꝛ relõ in sũba nõ fundatur: nisi i aliquo accñte alio mediante: qꝛ igitur eẽntia mãe sũba est nõ videt̃ ꝙ in ipsa relõ possit imediate fundari.

Sed nec ista positio põt omnino stare cu ius rõ est: qꝛ mã sic respicit formã: sicut recipere cã põt recipe aũt forma imediate in eẽntia mãe: igitur ⁊ immediate ipsa materia per suã essentiã formã respicit: h aũt eẽ nõ põt nisi tal̃ respectus imediate in essentia ipsius fundet̃: ergo respect⁹ materie ad formã in materie eẽntia imediate fundatur. ¶ Uerũm ɔ̃siderãdũ est: ꝙ duplex accñs inuenit̃: vt in superioribus dixim⁹: vnũ qdẽ ꝙ ponit rẽ aliquã ⁊ naturã ꝓpter dicraz. Ex nullo tali mediãte relõ ipsa fundat̃ in essentia materie: qꝛ tãc forma sbal̃: sicut dictũ est: nõ cõtingeret imediate pra ire materie: nec etiam ipsa materia diceretur per se sed per accidens sol referri ad formã: sicut põt de facili intuentibus apparere. Aliud aũt accñs reperitur ꝙ non dicit rẽ ⁊ nãʒ aliquã absolutã: sed sol̃ modũ ⁊ determinatonẽ quãdã ipsi⁹ rei. Et si de tali accñte loquamur: tũc veꝝ est ꝙ respectus ad formã sbalem fundatur in eẽntia materie accñte aliquo mediãte. Nã ipsa materia formã respicit ſm ꝙ est nata perfici per eã. Quod aũt est natũ perfici per aliqd hʒ inquãtũ h̃ui⁹ rõnẽ principij passiui. Inquantũ igit̃ eẽntia mãe subinduit rõnem talẽ in ipsa fundatur respectus ad formam ⁊ sic intellexit Tho. qñ dixit ꝙ relatio in sũba non fundatur: nisi accñte aliquo mediãte: veꝝ est ãt ꝙ qꝛ tale accñs nõ ponit supra eẽntiã materie rẽ aliquã ꝓpter dictã: nõ habʒ tollere imediatã cõiunctionem eius cũ forma.

Ad argumentum ergo in ɔ̃riuʒ dõm est ꝙ reʒ cõiter sumẽdo: non sol̃ natura habitudini subiecta res dr̃: sed ẽt ipsa real̃ habitudo eius nature ad aliã naturam. Et h modo resumendo relatio aliam rem dicit a re sui fundamenti: quia ipsa dicit habitudinem: ⁊ fundamẽtũ eı⁹ dicit naturã subiectã habitudini. Sʒ si restringamus rem ad standũ sol̃ pro natura habitudini subiecta: sic relõ nõ dicit nisi rẽ sui fundamẽti: que nõ ẽ in p̃dicamẽto relõnis: sed in alio ẽ formalr̃. ¶ Ad aliud dõm est ꝙ relã ſm esse dñr illa qbus hoc ipsum esse est ad aliud se habere: talia ṽo nõ sunt nisi ea tm̃: quorũ ꝓprium esse quidditatiuũ in solo respectu cõsistit: quẽadmodũ esse patrẽ cõsistit in solo respectu ad filiũ. Illa aũt quorũ esse quidditatiuũ nõ consistit in tali respectu: sed est fundamẽtuʒ respectus dñt relã ſm dici: esse autem qdditatiuũ materie nõ consistit in solo respectu ad formã: sed est ipsius imediatũ ⁊ propriũ fundamentũ: vnde dicitur per suã essentiã: ⁊ suũ eẽ quidditatiuũ non formalr̃ sed materialiter ad formaʒ referri: ⁊ ideo relm est ſm dici: ⁊ non ſm esse. ¶ Qõ quarta.

QUarto posset aliqs forte dubitare vtrũ nal̃ consideratio se extẽdat etiam ad aĩam separatã: videt̃ enĩʒ ꝙ sic: qꝛ cũ vnũquodqꝫ se hẽat ad sciam sicut se hʒ ad esse: illud ꝙ retinet idẽ esse retinet respectũ ad vnã ⁊ eãdeʒ sciam. Aĩa aũt humana illud idẽ esse ꝙ hʒ in corpore retinet etiã a corpe separata igit̃ sicut ɔ̃iũcta sic ẽt separata respicit sciaʒ naturalem.

Ad istam questionẽ dicũt aliq ꝙ pħs nal̃ nõ solũ cõiuncta materie: sed ẽt separatea a materia dirette: ⁊ per se: hʒ ɔ̃siderare: veꝝ est aũt ꝙ talia dupl̃r sumi possũt ſm eos: qꝛ vel ſm id ꝙ sunt: vel ſm ꝙ sunt principia aliquarũ suaꝝ operationũ. Et primo quideʒ modo sunt de cõsideratiõe illius scie: que cõsiderat ens inquãtũ ens: que scia nõ est naturalis: sed prima pħya Scdo aũt mõ sub̃e separate sunt quedã nãe: ⁊ pertinẽt ad ɔ̃siderationẽ pħy naturalis: q ɔ̃siderat de nã. ¶ Sʒ h positio stare nõ põt: cui⁹ declaratio est: qꝛ sicut euisdẽ scie est cõsiderare sbʒ ⁊ accñia propria subi: sic etiã eiusdẽ scie cõsiderare id in quo ratio sui sbi primo reseruatur ⁊ accidentia propria ipsius. Ratio aũt entis: ꝙ est sũe pħye sbʒ: primo reseruatur in separatis a materia: quoꝝ operationes proprie inter accñia ipsoꝝ referuant̃: necessariũ est igitur ꝙ ad primũ pħm pertineat de talib⁹ cõsiderare: ⁊ ſʒ id ꝙ sunt: ⁊ ſʒ ꝙ sũt principia suarũ operationũ. ¶ Idẽ ẽt apparet ex distinctiõe sciarũ supra ex. vj. meth. Est enĩ nãlis pħia de abstrahentibus a materia sensibili signata: sed nõ a materia sensibili simplr̃: nec ſm rẽ nec ſm rõnẽ. Mathematica vero est de abstractis ſm rõnẽ: sed nõ ſm eẽ: sed pria pħia est de abstractis ⁊ ſm esse: ⁊ ſm rõnem. Huius aũt diuisionis necessitas sumitur ex eo ꝙ cũʒ scia sit in intelle

ctu: ꝛ per h̄ aliqd in intellectu fiat ꝙ a materia abstra-hitur: oꝫ necessario: ꝙ ſꝫ diuerſos abſtractionis grad⁹ ſint ꝛ diuerſi gradus ſciaꝝ. Cõſtat aũt ꝙ ſub̄e intellectua-les ſm id ꝙ ſunt: ꝛ ſꝫ ſuas imateriales operatiões: ſũt abſtracte a materia ꝛ ſm rõnē ꝛ ſm eſſe: igitur vtroꝗ mõ ptinēt nõ ad naturalē: ſed ad primũ phm: verũ eſt aũt ꝙ ſm ꝙ ſunt principia motuũ a nãli ēt conſiderari põt: nõ aũt ſm ꝙ h̄ dicũt: q2 tũc naturalis de oĩb⁹ cõ-ſideraret directe ꝙ falſum eſt. Nã ꝛ tũc terminus natu-ralis cõſiderationis circa formas nõ eſſet in aĩa huma-na mãe cõiuncta: ſicut dicit h̄ phus. ¶ Dõm eſt igit̃ ꝙ lꝫ idē eſſe h̄eat aĩa ſeparata ꝛ cõiuncta: nõ tñ ipſum hꝫ ſm vnũ: ꝛ eundē modũ. Et ꝑꝑea ꝙuis ꝯiũcta ꝑtineãt ad nãlē: ſeparata tñ nõ ſpectat niſi ad primaꝫ phyam.

¶ Textus.

¶ Homo enim hoiem generat ex materia ꝛ ſol ꝛc.

¶ Qõ quinta.

Quinto poſſet aliqs dubitare vtꝝ hõ generet hoiem: ꝛ vide-tur ꝙ nõ: q2 hõ nõ eſt hõ niſi per aĩam rõ-nalē: h̄ aũt non generat̃ ab hoie: ſed a deo ꝑducitur per creationem: vnde nõ videt̃ ꝙ hõ: ſꝫ ꝙ hõ: dici poſſit ab homine produci.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ hõ i-mediate eſt hõ ꝑ humanitatem: humanitas aũt prouenit immediate ex cõiunctione mãe cũ aĩa rõnali. Iſtã vero cõiunctionē nõ dicat̃ facere tñ pria cã: q2 creat partē alterã cõiuncti ſꝫ ēt nãle generãs: inquãtũ ſua actione ad h̄ eleuat ma-teriã ꝙ aĩe rõnali cõiũgatur: vñ apparet euidēter: ꝙ h̄ hõ hanc humanitatē ſuã ab hoie generãte accipit eſſi-cienter: ꝑpter ꝙ optime dr̃ ꝙ hõ ex mã generat hoieꝫ ꝛ ſol: vñ Algazel dicit. Cũ mixtio eoꝝ fuerit pulchrioris ꝛ perfectioris equalitatis: qua nihil poſſit inueniri ſubtilius ꝛ pulchrius: tũc fiet actu ad recipiendum ab actore formaꝝ formã pulchriorem aliqs: que ē aĩa huma-na. Et per dicta patet reſponſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Determinatis aũt: his ꝯſiderãdũ eſt de cauſis ꝛc.

¶ Lectio quinta. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet aliqs dubitare verũ conuenienter ſignifi-catũ diffinitionis dicat̃: ꝙ quid erat eē: ꝛ vr̃ ꝙ nõ: q2 illud ꝑteritũ erat quãdã deno-tat vni⁹ ad aliud prioritatē. Eſſentia autē ad eſſe eſſentiale: nõ eſt aliqua prioritas: quia idē ſunt igitur nõ cõuenienter dicitur eſſe ꝙ erat quid.

Ad iſtam qõnem dicũt aliqui: ꝙ eſſentia eſt cau-ſa ipſius eſſe: ꝛ q2 cauſa prior eſt cauſato idcirco prior ē eſſentia: ꝙ eſſe: ad hãc ergo prioritatē denotandã dicit̃ ſm iſtos eſſe ꝙ erat quid.

Sed iſta ratio non eſt oĩno cõueniens cuius declaratio eſt: q2 duplex eſſe inuenit̃. ſ. eẽ exiſtentie: ꝛ eẽ quidditatiuũ vel eſſentie. Et eſſentia quideꝫ bene cã eſt ipſius exiſtentie: ſed non eſt cã ipſius eſſe qdditatis: vel eſſentie: q2 h̄ eſt ipſa met eſſe ꝓo ꝙ et at qd nõ eſt ipſum eſſe exiſtētie: ſꝫ ipſum eẽ qdditatis: ꝛ eẽntie. Nam actualis exiſtentia: nec eſt: nec erat ipſa rei eẽntia vel qdditas. ¶ Et idcirco di-cũt alii ꝙ nã rei põt accipi dupl'r: q2 vel in abſtracto: ſicut hũanitas: vel i ꝯcreto ſicut hõ: ꝛ in abſtracto qdē ſm iſtos ſig̃ta dr̃ eẽntia: i ꝯcreto ꝓo dr̃ eẽ eẽntie. Et q2 abſtractũ pri⁹ ē ꝯcreto: idcirco ſꝫ eos eẽntia por ē ꝙ eẽ.

Sed nec etiam ratio iſta eſt cõueniēs Nã cũ eſſe iã actus ꝛ cõcretũ nõ ſit actus: nõ vꝫ cõuenienter dici: ꝙ eſſe eẽntie ſit ipſa rei nã ſũpta i cõcreto. Nã ꝛ hõ nõ ꝯuenienter dr̃ ꝙ ſit eſſe eẽntie humane: imo eſt ens certe ſpēi per eſſen-tiã: ꝛ ꝑ eẽ illõ. ¶ Et idcirco aliter dicere oꝫ. Cõſiderãdũ eſt ergo ꝙ eſſe eẽntie: ꝛ eẽntia idē ſunt: ſm rē: cuius rõ eſt: q2 ꝓa diffinitio nõ ſignificat niſi eſſentiã ipſam rei diffinite. Et q2 eſſe eẽntie eſt ſignificatuꝫ diffõnis: eo ꝙ diffinitio eſt oꝛõ ſignificãs qd eſt eſſe: neceſſariũ eſt ꝙ eẽ eſſentie ꝛ eẽntia ſint idē. ¶ Hoc ēt idē appꝫ: q2 res ꝑ eſ-ſentiã ſuã reponit̃ in certo genere: ꝛ in certa ſpecie: ſꝫ in certa ſpē nõ reponit̃ aliqd niſi per eẽ eſſentie vel qddita-tis ſue: neceſſariũ eſt igit̃ ꝙ eẽ eẽntie: ꝛ ipſa eſſentia: ſm rē nõ differãt. ¶ Hoc igit̃ viſo vlterius ꝯſiderãduꝫ eſt ꝙ quãuis vna ꝛ eadē ſm rē nã rei dicat̃ eſſentia: ꝛ eſſe eẽntie: nõ tñ dicit̃ vtraꝗ ſꝫ eãdē rõnē. Nã ipſa ꝑt vno mõ ſumi: ſꝫ ꝙ ꝑ eã res hꝫ: ꝙ ſit qd ꝛ ens ſimpl'r: ꝛ ſic dr̃ eẽntia ꝛ qdditas: q2 eẽntia eſt qua aliqd eſt ens: ꝛ qddi-tas eſt qua aliqd eſt qd: h̄ aũt ꝙ dico qd vel ens eſt ali-qd indeterminatũ: ꝛ determinabile ad diuerſos ꝛ cer-tos entitatis gradus: h̄ aũt determinatio ſit ꝑ eſſe intri-ſecũ eẽntie ꝙ appellat̃ eẽ qdditatiuũ. Ipa igr̃ rei nã ſꝫ h̄ ſũpta: vt ſubinduit rõnē ponẽtis ens ſimpl'r: ꝙ ē qd cõmune ꝛ determinabile: dr̃ eſſentia. Sũpta ꝓo ſm ꝙ ſubinduit rõnē determinãtis h̄ ꝙ dico ens ad certaꝫ ꝛ determinatã ſpēm: dr̃ eẽ qdditatis: vel eẽntie: q2 igitur determinale prius eſt determinãte: ipſa nã ſumpta: vt ſubinduit rationem eſſe: prior eſt ſeipſa ſumpta vt ſub-induit rationē tal' eſſe. Ad hãc igit̃ prioritatē denotan-dã dr̃ eẽ ꝙ erat qd: nã erat: q2 ꝑteritũ tēporis ē denotat prioritatē. Quia eſt tēporis i perfecti denotat ꝙ ipſuꝫ eẽ ēt eſt qd vel qdditas: ꝛ ſic denotat ēt idētitatem inſepa-bilē ipſoꝝ: ex hijs igitur: q̃ dicta ſunt: ēt pꝫ reſpõſio ad ar-gumētũ: ꝛ pꝫ ēt quare Tho dicit in ſcriptis ſuis: ꝙ ex genere habetur: quid eſt res: ꝛ nõ rem eſſe: h̄ aũt habet̃ in ſpecie ſpecialiſſima perfecte.

¶ Textus.

¶ Hec autem eſt ratio ipſius ꝙ aliquid erat eſſe ꝛc.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet dubitare aliqs vtrũ verũ ſit ꝙ partes diffõnis ſunt forme: videt̃ eñ ꝙ nõ: ex ſu-pradictũ fuit: ꝙ in diffinitione rerũ nãliũ accipitur materia: ꝛ materia nõ eſt forma Item infrã dicitur ꝙ partes ſunt materia totius.

Ad iſtam queſtionē dõm eſt: ꝙ partes dif-finitiõis ſꝫ Tho. ſumi pñt vel in ordine ad nãm: cui⁹ ſunt ꝑtes: vel in ordine ad ſuppoſituꝫ. Et p̃io mõ ipſe ꝑtes ſe hñt: ſicut mã: ſicut eñ mã eſt qd iperfectũ reſpe-ctu forme: ſic ēt partes reſpectu toti⁹ nãe: cuius ſũt par-tes qd iperfectum dicũt: eo ꝙ partes perfectũ eſſe non hēnt niſi i toto: ſi vero accipiant̃ partes ſcdo mõ ꝑ ordi-nē. ſ. ad ſuppoſitũ: tũc ſm Tho. hēbũt ſe i rõne forme.

Sunt autem quidã dicentes ꝙ h̄ ſtare non põt: ꝛ ratio ipoꝝ eſt: q2 ſuppoſitũ ēt totũ ē quoddã cõpo-ſitũ ex ꝑdictis partib⁹: vnde ēt reſpectu eius dicte par-tes rationem habent imperfecti.

Sed iſta reprobatio nõ ꝓcedit niſi ex fal-ſo itellectu. Eſt eñ duplex ſuppoſitũ. ſ. ſpecificũ ꝙ ipſa ē ſpēs: vt hõ: ꝛ ſignatũ: ꝙ eſt ipſꝫ idiuiduũ ꝛ per reſpectũ qdē ad primũ ſuppoſitũ partes diffinitionis [illegible] di-cũtur: ſicut etiã per reſpectũ ad nãꝫ totã: ꝑ reſpectũ ꝓo ad ſm ſuppoſitũ dicte partes formales eſſe dñr. [illegible] ratio eſt: q2 ſicut ꝑtes ſpēi ſint: nã cõis: ꝛ forma cõmunis etiam

ẽt ptes idiuidui sũt mã signata: ⁊ forma signata. ¶ Mã autem communis bʒ rationem formalis in comparatione ad mãm signatam: ⁊ forma cõis ẽt rõnẽʒ formal' bʒ in cõparatione ad signatã formã. Est eni h aia forã liter aia pp rõnẽ aie: ⁊ h signata mã formal'r est ma nõ pp formã: sed pp rõnẽ mãe in ipsa reseruatã: vñ manifestũ est: q ptes diffinitionis q̃ sunt ptes spẽi formales sũt partibus idiuidui. Et pro tanto dixit Tho. q ptes spẽi in ordine ad suppositũ habẽt rõnẽ forme.

Ad argumentũ q̃ in 2riũ pʒ rñsio p dicta: petit enĩ in diffõne nõ mã signata: sed mã cõis: que quo mõ sit formal' dictũ est. ¶ Ad scõm ẽẽ apper rñsio per eadẽ: sunt enĩ partes: sicut mã illius totius q directe ⁊ immediate cõstituitur ex eis: formales aũt esse possunt in ordine ad aliud totum: conceptum ⁊ positum sub illo.

¶ Textus.

¶ Sunt quedam ⁊ ad inuicem cause ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset esse dubiũ: verũ idẽ eiusdẽ possit esse cã: ⁊ causatũ: vr enĩ q nõ: qz cã simpl'r ⁊ nãliter prior ẽ causato. Idẽ aũt respectu eiusdem non potest esse simpliciter prius ⁊ posterius.

Ad istam questionẽ dõʒ est: sic dicit tho. vʒ q fm vnũ ⁊ eũdeʒ causalitatis modum: nõ põt aliquid vnũ ⁊ idẽ respectu eiusdẽ cã eẽ ⁊ causatũ: bñ tñ eẽ põt fm diuersos causalitatis modos: queadmodũ sanitas est cã finalis medicine: ⁊ medicina est cã nõ finalis sed effectiua sanitatis. ¶ Silr aũt de prioritate dicendum est: põt enĩʒ aliqd esse prius aliquo simpl'r fm vnũ prioritatis moduʒ: ⁊ simpl'r ẽt posterius fm modũ aliũ: sicut ẽt in exẽplo posito apper. Est enĩ in rõne ipse finis prior simpliciter agente: qz agens nõ agit nisi presupposita intẽtione finis. In esse aũt ecõuerso agens simpl'r pcedit finẽ: qz quãuis finis primus sit in intentione vltimus est tñ in executione.

¶ Textus.

¶ Elementa enim syllabarum ⁊c.

¶ Qõ quarta.

Quarto esse posset dubium verũ ppõnes sint mã cõclusionis vr enĩ q non: qz supradictũ est in textu: q mã ẽ ex quo sit aliqd cũ insit: ppõnes aũt nõ sunt cõclusioni: ergo nõ sunt mã ipsius.

Ad istam questionẽ dõm est: q ppõnes mã cõclusionis dici debent: cuius rõ est: qz q de necessitate pexistit factioni alicuius: ⁊ trãsit in subaʒ eius: vl' fʒ totũ: vel fʒ ptẽ: ẽ mã ipsi⁹: ppõnes aũt de necessitate cõclusionis factioni pexistũt: ⁊ ea⁹ itrãt ɔstitutioneʒ ad minus fm ptẽ: ⁊ si nõ fm totũ: qz ex duob⁹ extremis q̃ sũt ptes ppõnũ: ɔstituit ɔclusio. Necessariũ est igit̃ q ppões mã ɔclusiõis dici possint. Idẽ ẽẽ inde apparet: qz ɔtrarietas ẽ sicut forma: ⁊ diuisio sicut priuatio: qd ẽ stat sub priuatione alicuius forme: mã dr esse forma in illa forma: ⁊ nõ ecõuerso: queadmodũ dicimus q es infiguratũ est mã statue: ⁊ nõ dicimus q statua sit mã infiguratũ eris. Vñ aũt videm⁹ q terminũ q in ɔclusiõe ɔiũgũtur: fuit i ppõnib⁹ diuisi. Æqualiter igit̃ nõ dr cõclusio materia propositionum: sed magis ecõuerso propositiones dicuntur materia cõclusionis.

Ad argumentum q̃ i 2riũ apparet rñsio p iaʒ dicta: quãuis enĩʒ propositiones fm totũ nõ sint in cõclusione: sunt tamen in ipsa fm partem sui.

¶ Textus.

¶ Modi aũt causaʒ numero qdem sunt multi ⁊c.

¶ Lectio septa. ¶ Qõ prima.

Hic posset qs dubitare verũ cã magis vlis sit dicenda prior q̃ cã minus vlis: vr enĩʒ q̃ nõ: qz causa vr prior esse illa: ex q̃ pri⁹ aliqd cãtũ depẽdet. Cũ q̃ ex cã ɔpria prio ⁊ imediate depẽdeat causatũ: ex cã aũt remota: q̃ ẽ cã magis vlis depẽdeat scdario: ex ɔñti vr dõm: q cã minus vlis prior sit q̃ magis vniuersalis.

Ad istã questionẽ dõm ẽ simpl'r: q causa magis vlis prior ẽ q̃ cã min⁹ vlis: hui⁹ aũt rõ ẽ qz qñ vnũ aliqd necessario ad suũ eẽ exigit q inueniat̃ alteri: ⁊ nõ ecõuerso posterius est eo de necessitate cui innuitur inuenit̃. Cã aũt min⁹ vlis: necessario inuenit̃ cãe magis vli: ⁊ ñ ecõuerso. Nõ enĩ eẽ artifice depẽdet ab eẽ medicuʒ: fʒ magis ecõuerso: vñ manifestũ est q cã minus vlis posterior est q̃ cã magis vlis. ¶ Si aũt dicat̃: q ex ista rõne sequit̃ q cã magis vlis sit prior in eẽndo: nõ aũt i agẽdo apper statĩ qño ẽt de prioritate i agẽdo rõ ɔcludat. Cũ enĩ vnũqdq; sicut se bʒ ad eẽ sic ad agere se bʒ: necessarium e: vt id q ẽ prius i eẽ: sit ẽt i agẽdo prius. ¶ Sed diceret forte aliqs q finis scdario intẽtus est prior i essendo nec tñ ẽ prior in mouẽdo: vñ non vr q vnũqdq; sicut se bʒ ad eẽ: sic ẽt ad mouere: ⁊ ad agere se hẽat. ¶ Et ideo ɔsiderãdũ ẽ: q cũ dr vnũ qdq; se hẽre ad causare: sicut se bʒ ad eẽ: ad h q hẽat vlem virtutẽ: oʒ q de illo eẽ intelligat̃: ex quo bʒ ɔprimo q moueat. Nã si h hẽat ex eẽ reali tũc de eẽ reali dicta ppõ veritatẽ bʒ: si aũt h hẽat ex eẽ apud rõnẽ: de tali ẽt esse: ⁊ non de alio: veritateʒ hẽbit dicta ɔpositio: finis aũt q ɔprimo moueat ad opandũ bʒ ex se q bʒ apud rõnẽ ipʒ pñrantẽ appetitui: ⁊ ideo cõqto finis aliqs prior est in rõne: tãto i mouẽdo prior ẽ ⁊ pncipalior. Manifestũ est igit̃ q cã in eẽ prior: est eẽ prior in agẽdo: qz ergo ɔbatũ ẽ: q cã magis vlis: prior est i eẽ q̃ cã min⁹ vlis: necessariũ ẽ q sit ẽt prior in causando. Idẽ ẽt inde apper q ĩstrus cãe min⁹ vlis inuenit̃ ĩstrũ cãe magis vlis: queadmodũ ĩstrus instrũ inuenit̃ ĩstrum agẽtis pncipal': vñ necessariũ ẽ: vt sicut instrumẽtal' cã posteriorẽ cã pncipali: sic ẽt cã minus vlis sit posterior cã magis vli. ¶ Uerũm cõsiderãdũ est: q in causis duplex est ɔcessus: vnus qdẽ quo ɔcedit̃ a causis ad causata: ⁊ iste est ĩre processus a prioribus ad posteriora: qz cã simpl'r prior est causato. Et in h ɔcessu quãto cã est magis vlis: tãto inuenit̃ esse prior. Scds aũt est ɔcessus quo ɔcedit̃ ad causas ex causatis: ⁊ iste ɔcessus est simpl'r a posterioribus ad priora. In quo q dem ɔcessu cã pticularis prius occurrit q̃ vlis. Nõ tñ propter h dicenda est simpliciter prior: sed fm quid prior ⁊ simpliciter posterior.

Ad argumentum in 2riũ dõʒ ẽ q effect⁹ pncipalis õpẽdet prius. i. ɔpinqui⁹ a cã particulari q̃ vli: sʒ ab vli depẽdet prius. i. pncipalius: pp id q prior est ⁊ pncipalior vlis cã q̃ particularis: vt ostensum est.

¶ Textus.

¶ Amplius autem fm accidens ⁊ horum genera ⁊c.

¶ Qõ septima.

Secundo posset aliqs dubitare verũ potẽcie⁹ dici debeat agẽs q actu: vr enĩ q nõ: qz p se agere sicut ẽt per se eẽ ɔpetit supposito: potẽcie⁹ aũt nomẽ est suppositi: igit̃ erit p se agẽs.

Ad istam q̄ōnem sicut dr̄ cōiter dicendū est: q̄ quāuis supposito debeat agere: non tñ ei debet: nisi ꝓpter aliquā agēdi rōnē: est aūt sola forma rō agēdi: sicut etiā ipsa sola est rō ⁊ principiū essēdi: igr̄ supposito q̄ agat debet ꝑ aliquā formā sibi debitā. Est duplex forma: q̄ nālis ⁊ artificialis: ⁊ nālis qdē forma rō est ⁊ principiū agēdi nālē actionē. Artificial' ṽo rō ⁊ principiū organdi operationē artificialem. Nūc aūt sic est q̄ policletus dicit qd ꝯstitutū per formā nālē: igr̄ actio aliqua nāl' sibi per se deberi pōt. Quia ṽo forma artificialis non est de significato suo: sed accidere sibi inuenit: ideirco nō dr̄ inquātum huiꝰ per se sed per actn̄s agere artis vel artificialem operationē. Et pro tanto dicitur q̄ policletus est causa domus ⁊ statue per accidens.

¶ Textus.

¶ Sunt autem alie alijs ⁊ longius ⁊ propius ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubiū verū cā per accidens q̄dā sit ꝓximior ⁊ quedā sit remotior: videt̄ enī q̄ nō: q̄z cā per accidēs infinita ⁊ indeterminata est. In talibus aūt nō est dare ꝓximū ⁊ remotum.

Ad hoc dicēdum est q̄ id dicitur causa per accn̄s: sicut Tho. ait q̄ est annexū: vel coniunctum alicui cause per se: potest igitur ſm h̄ dupliciter: vel ſm duo: cā per accidens ꝯsiderari: q̄z vel ſm id q̄ causa per accidens vocatur: vel ſm id in quo cause per se coniungi vel annecti inuenitur. Et primo quidem modo causa per accn̄s infinita ⁊ indeterminata est: quēadmodū infinita ⁊ indeterminata sunt: que possunt alicui accidere. ¶ Scdō aūt modo cā per accn̄s inuenitur quādaꝫ ħere determinationē: inquātū. s. in aliquibus determinatis cū cā per se ꝯiungi inuenit̄: vtputa vel in supposito vel in sbō vel in aliquo tali. Et ſꝫ h̄ alique cause per accidens ꝓximiores alijs dr̄: q̄z vꝫ illa accidentia secum in supposito: vel i sbō: magis ꝯueniūt: quāuis ēt ⁊ ipa infinita atq̄ indeterminata sint. Et iuxta hūc moduꝫ dicimus q̄ musicū est cā magis proxima cause per se ipsius statue q̄ albū: q̄z musica cuꝫ arte statuaria: magis q̄ albedo in sbō ꝯuenit: cū albedo sit in corpe: ⁊ tā musica q̄ ars faciendi statuam sit in anima.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare verū dicte in littera distinctiones de causis possint etiā sil'r applicari ad causata: videt̄ enī q̄ nō q̄z causatū ꝑticulare per prius ꝯuenit ex cā aliqua q̄ vl'e: primo enim ⁊ per se domificator facit domū. Scdō vero ⁊ ex ꝯñti facit artificiatū: vñ effectus particularis prior videtur esse q̄ vniuersalis: ⁊ tamen de causa ecōtrario se habet: vt supradictum est.

Ad istam questionē dōm ē: q̄ sicut de causis dictū est: sic ⁊ de causatis dici pōt: ⁊ per eādē viā demōstrari. Quēadmodū enī cā ꝑticularis innitur cause vl'i: sic ēt effectus particularis innitit̄ effectui vl'i: dependet enī nō artificiatū a domo: sꝫ domus ab artificiato: ⁊ h̄ aūt supra ꝯclusum fuit q̄ cā vl'is prior est particulari. Eadē igr̄ rōne: ⁊ causatū vl'e prius q̄ particulare est dōm. ¶ Et h̄ aūt pōt dici q̄ nulla cā producere pōt aliqd ex nihilo nisi eē prima. Oīs ⁊ enīꝫ cā citra a prima innititur alicui priori cause: sed prima cā nihil ante se hꝫ cui innitatur. Et q̄z effectus proportionat̄ suis causis: ideirco necessariū est: q̄ solū effectꝰ prime cause nulli innitatur: qualiter se habet ipsum esse q̄ non innititur alicui: vnde prima cā pōt aliquid producere ex nullo. Quia vero scdā causa: necessario innixi inuenit̄ ꝓcedēti: necessariū est q̄ ⁊ suus ꝓprius effectꝰ alicui alteri innitat̄: q̄ erit effectꝰ ꝓcedētis cause: vnde necessariū est: q̄ oēs cause scdē ꝓsupponant aliquid ⁊ agant ex suppositiōe alicuius: ex h̄ aūt eodē ēt apparet q̄ vl'ior effectus prior est particulari.

Ad argumentum ergo in ꝯriū dōꝫ est: q̄ effectus possunt accipi vel simpl'r in ordine ad causas sibi debitas: vel in ordine ad aliquā ꝑticularē cāꝫ. Et primo qdē mō effectus vl'ior simpl'r est prior: q̄z cā ēt priori correspōdet. Scdō aūt modo dico q̄ verū est q̄ effectus particularis per prius ꝯuenit ex causa sibi ꝓpria q̄ vl'is. Nā ⁊ per se effectus vl'ior nō est effectus eius: sed prioris cause: sicut artificiatū per se ⁊ primo effectus est artificis qui prior est q̄ domificator.

¶ Textus.

¶ Differunt autem in tñ q̄ operantes quidem ⁊ singulares simul sunt ⁊ non sunt ⁊c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset aliqs dubitare verū causata in actu simul sint ⁊ nō sint cū suis causis. Et videt̄ q̄ non: q̄z domus in actu esse potest domificatore etiam destructo.

Ad istam questionē dōm ē: q̄ causatum reducēdū est semper in suam cām ꝓpriam: sunt autē quedam que inueniuntur esse aliorum cause: solum quo ad suum fieri: ⁊ non quo ad suuꝫ esse: quemadmodum domificator est causa domus tantum quo ad fieri. Quedam vero inueniūtur esse cause aliorum etiam quo ad suum esse: quēadmodū sol causa est existētie luminis in aere: ⁊ primus motor est causa exn̄di omnibꝰ. Ad causas igr̄ ſm fieri referenda sunt causata nō ſꝫ suū esse: sed ſm suū fieri. Et sic cū eis inueniūtur simul esse ⁊ non esse. ¶ Quēadmodum ⁊ si domus actu fiat necessario opꝫ q̄ actu sit domificās: ⁊ si domus non fit nō est domificās aliqs in actu. Ad causas vero rerū in essendo causata ſm suū referūtur esse. Nā si lux in aere existit oportet q̄ sit aliqd q̄ lumen influat in aerem: ⁊ si creature sunt est causa pria eis esse influens. Et si non sunt cā pria in esse nō cōseruat: statim enim esse ab effectu tollitur: si tollatur eius influētia: q̄ sibi est causa in eēndo: verū est aūt q̄ nō sequitur etiā in talibus causatū nō est: ergo nec ēt causa est: q̄z forte tal' cā ꝯseruat causatū: nō necessitate nāli: sed volūtate libera: vel ēt q̄ si influat de necessitate impeditur tñ ꝑ māe defectuꝫ: bene aūt sequit̄ causatū nō est actu: igr̄ nec cā cāns ē i actu.

¶ Textus.

¶ Dicitur autem fortuna ⁊ casus causarum ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubiū alicui verū casus ⁊ fortuna cadē possint sub ꝯsideratione artis: videtur enī q̄ nō: q̄z de ente per accn̄s vt habet̄ in. vj. meth. nulla est scia. Casus āt ⁊ fortuna cā sūt per accn̄s: igr̄ de eis in scia nō est tractatꝰ faciēdꝰ.

Ad istam questionē dōm est: q̄ de casu ⁊ fortuna in scia nāli est determinādum. Qō aūt de ipsis sit agēdū in scia de facili ostēditur. Ea enī de quibus possunt fieri cōsiderationes necessarie sūt in scientia aliqua tractāda: possunt aūt de casu ⁊ fortuna plurime necessarie

me necessarie cōsiderationes fieri: igit̃ de ipsis debz in aliqua scientia tractari. ¶ Quod autem tractatus iste pertineat ad ph̃iam nãlem de facili ẽt apparet. Quem admodū enim casus entiū simplr̃ ɔsiderare spectat ad ph̃iam illã: que ẽ ɔsideratiua entiū simplr̃: sic etiã cãs entium mobiliū pertractare dz phya illa que ɔsiderat de entibus mobilibus: in eo ꝙ mobilia: q̃lis est sola phya nãlis. Casus aũt ꝛ fortuna cause sunt eoꝝ q̃ circa mobilia ɔtingũt. Euidẽter igitur apparet ꝙ sũt de cō sideratione philosophie naturalis.

Ad argumentū ergo in cōtrarium dõm: ꝙ ea que sũt per accñs: inquãtū talia sunt: nō cadũt in ɔsideratiõe artis: sed si sumãtur fm̃ ꝙ per se aliqua attribuuntur eis: quẽadmodū casui ꝛ fortũe per se attribuit̃: ꝙ sunt cause per accñs: ꝛ ꝙ sũt cause eoꝝ que ɔtingũt in mino ri pte: ꝛ pluria filia: sic de istis ɔsideratio pōt eẽ in scia.

¶ Textus.

¶ Quidam enim si sint an non dubitant ꝛc.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset quis forte dubitare verum verum sit ꝙ nihil fit a casu ꝛ fortuna: sicut pma opinio dicebat. Et videtur ꝙ sic: q2 illud ꝙ non fit preter intentionem nō est casuale: nec fortuitū: cōstat aũt ꝙ nihil fit preter intentionẽ prime cause: ergo nihil est fortuitum neq3 casuale.

Ad istam qõnem dõz est: ꝙ illud dicitur casuale vel fortuitū ꝙ prouenit ex operatiõe alicuius cause pter intẽtionẽ eius. Cã aũt per se operans est duplex: q2 intellectus ꝛ nã. Qđ ergo ɔuenit ex operatione agẽtis per intellectū: vel agẽtis per formã nãlẽ preter intẽtionẽ eius: h̃ dicitur casuale: vel fortuitū: fortuitũ q̃dem ɔuenit ex alteratione agẽtis volũtarꝗ: preter itẽtionẽ eius. Casuale aũt: ꝙ preter intẽtionẽ ɔuenit ex operatione nãe: vnde ꝛ illud idẽ agẽs ꝙ respectu effect⁹ p se vocat̃ itell's respectu effect⁹ per accñs dr̃ fortuna: ꝛ ꝙ in cōgatione ad effectum per se dr̃ nã: forte ꝙ appellat̃ causa casualis: ad effectuz per accidens relatū: q2 igit̃ ꝛ in agentibus per nãm: ꝛ in quibusdã agentibus per intellectū: plurima ɔtingũt preter itentionẽ: appet euidẽter ꝙ plurima dici possunt a casu vel fortuna esse.

Ad argumentum ergo in ɔrinz dõm ẽ: ꝙ p relationẽ ad cãm primã nihil fortuitū est: aut casuale: fortuita ꝙo ꝛ casualia multa sũt relata ad secũdas ꝛ particulares causas.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset esse forte dubiũ alicui verũ ratio phylosophoꝝ dicentiū nō esse casum ꝛ fortunã h̃ ɔcludat: videtur enĩ ꝙ sic: q2 casus ꝛ fortũa: vt dicet̃ infra: infinita ꝛ idetermita sunt. Cũ ergo illa ratio oñdat oia que fiunt: ex cã determinata prouenire: necessariũ videtur dicere ꝙ dure ce ɔcludere posse nihil a casu ꝛ fortũa fieri.

Ad huius ergo dubitationis intelligentiã cōsiderãdum est: ꝙ vnũquodq3 agit fm̃ ꝙ est actu. Est aũt actu vnũquodq3 per formã: forma igit̃ est vnicuiq3 ꝑncipiũ agendi. Est aũt duplex forma: q2 nãl' ꝛ apphẽsa: ꝛ forma q̃dẽ nãl' est ꝑncipiũ agẽdi agẽti nãli: forma vero apphẽsa sicut est forma artis: est ꝑncipiũ agẽdi agẽti volũtarie. Quia igit̃ agẽs nãle agit per formã nãlẽ sibi inherentẽ: nō pōt aũt eadẽ simul opposita in eẽ: necessariũ est ꝙ tale agẽs per ipsam suã formã sit determinatũ ad alterũ oppositoꝝ. Si ergo ex sua opatione h̃ ɔuenit ad ꝙ determinatũ est per formã: que est ꝑncipiũ illius operationis: dicetur tunc recte nãle agens: agit enim tunc illud ad ꝙ per suã nãlem formã ꝛ nãlem inclinationem determinatũ est. Si aũt ex sua opatiõe nō ɔuenit h̃: sz id ad ꝙ per formã q̃ sibi ẽ ꝑncipiũ opandi: nō determinat̃ dicet̃ recte respectu tal' effectus idetermiatũ eẽ: huius aũt agẽs nãle est per suã opationẽ sic acceptã: cã per accñs siue casual'. Quãtũcũq3 igit̃ nãle agẽs vt nãle est determinatũ sit: indeterminatũ tñ est fm̃ ꝙ casuale. ¶ Per formã aũt artis: siue p rõnẽ scialẽ agẽs volũtariũ non est oĩmode ɔterminatũ. Nã scia est eadẽ oppositoꝝ: determinat̃ aũt per electionẽ volũtatis: volũtas ꝙo in bonũ ordinat̃: ꝛ bonũ hz rõnem finis. Ex intẽtione igit̃ determiati finis ɔuenit determinatio agẽtis voluntarij. Omnis ergo effectus: qui ɔuenit ex actione volũtarij agẽtis respiciẽtis hũc effectũ: vt finẽ: vel aliqđ: cui tal' effectus semꝑ: vel vt plurimũ: annexus est: causam determinatã hz. Quod aũt ɔuenit ex actione eius ꝑter intẽtionẽ vt effectus fortuitus: nō hz inquãtum hui⁹ determinatã cãm: q2 agens volũtariũ determinat̃ ex intentione finis: respectu eius ꝙ sub illius finis intetiõe nō cadit: opz ipsum indeterminatũ esse. ¶ Quia igit̃ illi phy dicebãt in ɔcessu suo ꝙ inẽtio debitoris reducitur in cãm: ex qua ꝑter intẽtionẽ ɔuenit: ɔcludere ex h̃ debebãt oppositũ eius ꝙ ipsi ɔcludebãt: vz ꝙ illa inuẽtio a fortuna ꝛ actio idetermiata eẽt: vñ manifestũ est ꝙ per suã rõnem cōcludere non poterãt ꝑpositum.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui celi huius ꝛ mundanoꝝ.

Qõ quarta.

Quarto posset aliquis dubitare de eo ꝙ in sua opinione dicitur. Nã prio ibi ponit̃: ꝙ illi phy dicebãt fortunã ꝛ casuz eẽ cãm celi ꝛ cũctoꝝ mũdanorũ. Postea vero ibi dr̃ ꝙ ponebãt plantas ꝛ aialia: que sunt de numero mundanoꝝ nec a casu: neq3 a fortuna esse: vñ vr̃ ɔdictio in hijs dictis.

Ad hoc igitur dõm est: ꝙ plãte ꝛ aialia pñt accipi dupliciter: q2 vel per relonẽ ꝛ ordinem ad primã ꝛ remotã cãz vel per ordinẽ ad causas aliquas ꝑpinquas: ꝛ primo q̃dẽ mõ ipsi dicebãt casũ ꝛ fortunã: cãm eẽ cũctoꝝ mundanoꝝ. Quod enim est causa cause: est etiã ꝛ cã causati. Corpa aũt celestia sunt cause oĩum q̃ hic iferius agitur: q2 igit̃ isti volebãt cãm celestiũ eẽ casum ꝛ fortunã cogebãtur ponere: ꝛ ponebãt ex ɔñti: casuz ꝛ fortunã omnium mundanoꝝ esse cãm. ¶ Scđo aũtẽ modo plãtas ꝛ animalia cōsiderãdo dicebãt ipsi ea non esse a fortuna: sed ab aliquo agẽte certo ꝛ determinato: vt puta a corporibus celestibus: vel a suis generãtibus particularibus. ¶ Potuit aũt ratio huius põnis esse: q2 nihil esse credebant isti nisi corpalia. Et q2 ante ea que h̃ inferius agũtur: sunt aliqua agẽtia: sicut corpa celestia: ideirco ista in cãm determinatã reducebãt: ante corpa ꝙo celestia nihil putabãt eẽ: nisi corpa arbom alia: que non ponebãt: sicut agẽtia: sed sicut mãlia: ꝛ ideirco dicebãt celũ nō per actionẽ alicuius cãe agẽtis ꝑhepsisẽts: sed solũ a casu ɔuenisse: ex concursu arbomorum.

¶ Textus.

¶ Primum quidem igitur quoniam videmus ꝛc.

¶ Lectio octaua.

¶ Qõ prima.

Hec posset primo dubitare aliquis verũ prima phi diuisio sit sufficiẽs: videtur enĩ ꝙ non: q2 ɔtigẽs triplex inuenit̃. s. ɔtigẽs i plib⁹: ɔtigẽs i paucioib⁹: ꝛ ɔtigẽs ad vtrũlibz: õ h̃

autem ultimo contingente non fit mētio in littera.

Ad istam qōnem fm cōmētatorē ē dōm: q ista di uisio nō assignat̄ h nisi pp fortune inuestigationē: fortu na aūt reducit̄ ad operātē vel efficiētē cāz: cū effect⁹ for tuitus sit ille: q ex quadā opatione pter intentionē pue nit. Qō igitur nō pt hēre rōnē operātis: nō pōt hēre rō nē cāe fortuite: a cōtingēte aūt ad utrūlibet nō egredit̄ aliq̄ actio īquātū hui⁹: cui⁹ rō est: q: sola forma ē rō ⁊ pncipiū agēdi. Qō si fuerit forma nāl deteriabit se ad alterū necessario agēdū: cū nō affuerit īpedimētū: si ve ro fuerit fo:a apphēsa: nō erit pncipiū agēdi nisi p vo lūtatē: adiūcta ad alterū deteriatione: ex quo euidēter liquet q pnigēs ad utrūliber nō pōt inq̄tū hui⁹ hēre operātis rōnē: si ḡ fortuna vt pdictū ē cām operātē po nit: pcludit̄ q rō fortune nō īueniat̄ in pringente ad utrūliber: hāc aūt rōnē prio ponit cōmētato: z. d. q a cō tingēte eq̄lr nulla actio pueniet fm q est pringens eq̄lr qm nāet⁹ ē nā māe nō nā forme. Adducit̄ et ab eodem ⁊ scda rō ad idē tal. Cōtingēs ad utrūliber eq̄lr: si inq̄ tū hui⁹ hz potētiā agēdi: aut tūc ab ipso in eo q tale pt aliqs actus puenire aut nullus. Qō si nullus frustra ⁊ otiose erit tal potētia posita i ipso: v ana ē eni potētia q̄ nūq̄ pōt pgredi in actū: si aūt ab ipso: in eo q eq̄lr se hz ad utrūq̄ 3rio: pōt actus aliqs exire: cū nō magis se hēat inq̄tū tale ad vnū q̄ ad alterū: eo q ē ad vtrūq̄ eq̄lr se hñs: eadē rōne qua ab ipso exit vn⁹ actus exire poterit et 3rius: ⁊ p pñs ab eodē actiōes 3rie simil pue niēt q est ipose. Nō pōt igit̄ pringēs ad utrūliber eq̄lr inq̄tū hui⁹ hēc rōnē operātis: nec igit̄ in ipso poterit rō fortune ineniri: hāc et rōnē post primā diffuse satis cōmētato: ponit. Qz igit̄ fortuna nō īuenit̄ in pringē te ad utrūliber eq̄lr: idcirco de ipso Arist. nō fecit men tionem: pcipue q: ipsum non est operans: ⁊ fortuna est operans: operans aūt eē: aut nō pōt deficere: ⁊ sic ē ne cessariū: aut in nā sua hz q possit deficere: ⁊ sic est prin gēs: vt in plurib⁹: nullū pō causatū vt oñsum ē: ē pue niens a contingente ad utrumliber: cum istud nō ha beat rationem operantis.

Sed ista non vidētur sufficiēter esse di cta: q̄uis eni cē operās vel agens sit fm q hui⁹ ad alterū determinatū: respectu tñ illius effectus: ad quē exequēduz ex sua opatione deter minatū est: nō hz rōnē agētis fortuiti: q: fortuna sicut dict h pbs vult cā per accñs ⁊ indeterminata esse: vñ solū respectu illius: ad quez exequendum ex sua opera tione non est determinatū: hz rationem agentis casua lis vel fortuiti. Qō autem indeterminatum est: bene pt esse contingens ad utrūq̄ equaliter: q: esse indetermina tum ⁊ esse tale cōtingens non repugnant sibi mutuo videtur ergo q etiam in tali contingente ratio fortuiti possit inueniri.

Cōsiderādum est igit̄ q duplex pt eē opans: q: ⁊ per se ⁊ per accñs. Operans aūt per se non potest eē pringens ad utrūliber: q: oē q est per se: est necessario determinatum. Et de tali ter operante concludūt cōmē tatoris rōnes. Operans aūt per accidens nō hz: īquā tū tale: q sic sit determinatū: quin potius si proprie ac cipiatur etiam fm cōmentatoris dicta opz ipsum inde terminatum esse: vnde manifestum est: q de tali operā te ratio commentatoris prima non concludit.

Sed nec etiam scda: q: enim operās per se sumptum non fortuitum equaliter se habet ad h: q ex sua operatio ne nō dico id q est eius effectus: vt per se agētis: sed id q est eius effectus vt agentis casualis proueniat aut nō proueniat: idcirco si determinetur ad prouētū eius dicetur talis prouētus respectu ipsius esse casualis: vn de ex hoc non habet̄ q ab ipso simul proueniant oppo sita: sed q determinatio ad alterutrū respectu ei⁹ sit for tuita: propterea igitur que commentator adducit cōtra Auic. nō cogimur ponere. s. q circa contingēs ad utrū libet equaliter nō sit casus ⁊ fortuna. Non est etiam h contra Arist. sententiā: sed magis ex ipsi⁹ eius sententia accipitur: non. n. dicit q quidam effectus eueniūt neces sario: quidā frequenter vel in pluribus: ⁊ quidā in pau cioribus: sed q quedam sunt que eueniūt necessario vel semper: ⁊ quedam que eueniunt frequenter vel in plu ribus: ⁊ quedaz sunt preter h: h aūt nō idē est q in pau cioribus pringens. Nam preter ea que semper eueniūt ⁊ preter ea que in pluribus contingūt: sunt non eatñ que in paucioribus eueniunt: sed et illa que equaliter contingunt: vnde apparet q nec Arist. fuit diminutus in diuisione sua: nec etiā sua dicta 3dicūt pōni Auic.

¶ Qō secunda.

SEcundo pp ista possz stati dubi tare aliqs verū positio Auic. sit magis recipiēda in pposito q̄ po sitio commentat. ⁊ videt̄ q positio Auic. quia per ea que diximus: videtur conclu sum esse de necessitate q in contingente ad utrūliber eq̄ liter possit ratio fortune inueniri: dictum ē enim q tale contingens indeterminato nō repugnat: ⁊ q: fortuna est indeterminatū: sequitur q etiam fortune non repu gnet: vt ergo videamus quid magis sit tenendū consi derandum est q cā operans respectu illius effectus esse dicitur fortuna: que ad eius operationem ⁊ effectū pro pauum per se connexionem ⁊ ordinez nō habet: sed acci dit q cōnectatur sibi quemadmodum inuentio thesau ri per se non habet ordinem ⁊ pnexionem ad sepulchri fossionem: sed q sibi sit cōnexa est per accidens. Omne autem tale ex agentis operatione quantum de se est ra ro euenit: vt pote quia per se sibi est non vt connexum sz per accidens. Nam q per se cōuenit alicui in pluri bus ei cōuenit: q̄ id q sibi cōuenit per accidens: sumē do per accidens pro vero per accidens: q est indetermi natuz: q: igitur agentis operatio effectui predicto per se quidem est non connexa: connectitur aūt ei per acci dens: pcluditur euidēter q magis determinata est ad nō pnecti q̄ ad pnecti sibi: ⁊ per pñs magis ⁊ in pluri bus sibi inuenitur non connexa q̄ connexa: talis itaq connexio minus ⁊ in paucioribus contingit: effectus igitur fortuitus non est de contingentibus equaliter: sed de contingentibus in paucioribus.

Secundo etiam hoc idē apparet q in hiis que ad utrūq̄ equaliter se habēt nō magis vnum est per accidens q̄ reliquum: vnde etiam dictum supra fuit in soluendo commentatoris argumē ta: q in habente ad utrūq̄ se equaliter determinatio ad alterum respectu eius est fortuita. Sed fm h nō solum quando tal fortuitus effectus eueniret diceretur esse a fortuna: sed etiam quando non contingeret ipsum eius non euenire. diceretur a fortuna esse. Cum ergo h non habeat veritatem apparet euidēter q solū ea proprie dicuntur esse a fortuna: que non equaliter: sed que in paucioribus contingunt. Nam pro tanto ipsum non euenire non dicitur fortuitum: quia ipsa talis agen tis operatio non habet ex se q talis effectus euenī re debeat: sed tantum per accidens: vnde si ex ipsa nō eueniat nimirum: hoc enim ideo est: quia non erat [illegible]

natum ex ea prouenire. ¶ Tertio aūt idem etiā appa ret ex eo q̄ illa que sepe fiunt ex aliqua operatione nō dicuntur fortuitu vel casualiter ex ipsa prouenire. Sz si ex ea aliqua ex equo prouenirent: ⁊ non prouenirent magis accederēt ad rōnē eorum que sepe fiūt q̄ ɔtingētia in paucioribus: vtpote magis proxima ɔtingētib⁹ in pluribus: ideo igit̄ q̄ dici possent a fortuna euenire nō tñ ita bene ⁊ rōnabiliter: h̄ de ipsis diceret̄: sicut de ɔtingentibus in paucioribus: vñ manifestū est q̄ positio cōmē. rationabilioꝛ est ipsa pōne Aui. ⁊ nō sol' rōnabilioꝛ ē: sz ēt ipa sola v̄a ē ⁊ ñ alia: sic pz ex p̄dictis.

Ad argumentum

ergo in ɔtrariū dōm ē q̄ quā uis ɔtingēs ad vtrūlibet idetermínatū non repugnet bn̄ tñ ɔtingēs ad vtrūlibet eq̄liter: ei repugnat q̄ ē magis ad non esse determinatum q̄ ad esse.

¶ Textus.

¶ Sed quoniam quedam fiunt ⁊ preter hec ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio

q2 dictū est: q̄ ea que sunt fortuita sunt raro contingentia posset aliqs forte dubitare vtrū oia q̄ cōtingūt raro dici debeāt casualia: ⁊ videtur q̄ nō: q2 eclipsis lune raro euenit: nec tñ dr̄ esse casual'. In contrarium videtur esse ph̄s formās in littera conuersaz in talibus predicationem.

Ad hoc dicēdum est

q̄ dupl'r pñt dici aliqua raro euenire: vno qdē mō· nō q2 ad suā cām nō habeāt necessariā habitudinē: sed q2 ipsoꝝ cā raro ponitur: ⁊ q̄ h̄ mō raro eueniūt nō debēt dici casualia: q2 ⁊ si raro fiūt ꝑpter raritatē sue cāe: nō tñ ex sua cā posita raro: sed semꝑ vel frequētius eueniūt: sicut ēt appet in eclipsi lune: semꝑ eni facta iterpositione terre itra solē ⁊ lunā h̄ eclypsis ponit̄: ⁊ si raro idcirco ponatur: q2 raro fit iterpositio p̄dicta. ¶ Alio aūt mō dici pñt aliq̄ raro euenire ēt per ordinē ad cām: q2 vz quotiēscūq̄ cā ponat̄ ex ea nō nisi rarissime eueniūt: sicut se hz inuentio thesauri ad fossionē sepulchri. Et oia q̄ sic dr̄ raro euenire sunt casualia: ⁊ que sunt casualia eueniunt raro isto modo: vnde pz rn̄sio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Eorum autem que fiunt alia propter hec fiunt ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

Sed tunc

q̄rto possz aliqs dubitare vtrū possit aliqd dici rarū in cōparatione ad cām: videtur eni q̄ nō: q2 sicut effect⁹ dr̄ ad cām: sic etiā h̄ effectus dr̄ ad cām hāc appropriatā sibi sed tal' cā est cā determinata ⁊ per se. Ois effectus cāz determinatā ⁊ ꝑ se hz: nihil aūt tale est in paucioribus ɔtingēs. ¶ Si qs aūt dicat q̄ aliqs effectus est qui reducit̄ in cām indeterminatā: ⁊ h̄ est in paucioib⁹ contingēs videbit̄ h̄ nō esse bn̄ dictū. Causa eni ideterminata nō magis hūc effectū respicit q̄ aliū: ⁊ per ɔñs nō ē cā appropriata huic vel illi: oīesfsz ât est q̄ ois effect⁹ aliquā cāz appropriatā hz. Q̄ō ēt ꝑ h̄ appet: q2 ex cā ad mltos effectus indeterīate se hñte nō ꝓueniret aliter tñ nisi ꝑ aliqd determinet̄ ad ipm sol. Alr eni nō ēēt dare: q̄re hic ex ea magis vn⁹ q̄ alius ꝓueniret. ¶ Ad igit̄ ista dubitatio tollat̄: cōsiderādū est: q̄ ⁊ si oē q̄ est per se cāz habeat appropriatā sibi: nō tñ h̄ est necessariū de eo q̄ est ꝑ accñs: q2 h̄ nō est vere ens [illegible] casuali ⁊ fortuito inuenitur ēē ōcursus diuersoꝝ quoꝝ vnū aliem interdū ꝑ accñs occurrit. Cū eni fodiēs sepulchrū thesaurū inuenit ɔcurrunt sibi inuicē fossio sepul chri: ⁊ exñtia thesauri in sepulchro: ⁊ fossio qdēz sepulchri cām hz ꝓpriā: ⁊ sil'r exñtia auri in sepulchro. Cōcursus tñ amboꝝ nō hz cām inquātū est per accñs: ꝑꝑ q̄ ēt id q̄ ex tali ɔcursu sequit̄: nō refert̄ in aliquā particularē cām precisē: ex qua sequatur de necessitate. Sit etiā actio natural' agentis cām hz ꝓpriam: ⁊ dispositio ēt que est in mā impediēs actionē eius. Sed concursus amboꝝ: vt per accñs est: nō hz aliquā taliū causaz. Nā quelibet illaꝝ causarū se extēdit ad alterum illoꝝ: nō aūt ad vtrūq̄: ⁊ idcirco nulla ipsarū esse potest cā ꝓpt̄ ɔcursus amborū: ꝑꝑ q̄ id qd̄ ex tali ɔcursu ꝓuenit respectu cuiuslibet illarū cāz est per accñs. Si aūt aliqd vlius ponatur q̄ vnū existēs sit cā illoꝝ amborū sibi cōcurrētiū: h̄ esse nō poterit agēs naturale: q2 oē tale fm q̄ vnū vnius est factiuū: nō aūt oppositoꝝ: oportet ergo agēs per intellectū: nā tale agens: pōt illa duo accipere: vt vnū: alr enīz formare nō posset illā propōnē fodiens sepulchrū inuenit thesaurum. Itē quātūcūq̄ nāle agens sic sit vlē: non tñ sic vle pōt esse: q̄ sit cā omnis entis: ꝓpter q̄ multa possunt ab eius ordine exire ⁊ respectu eius per accñs ɔtingere: agēs aūt per intellectū tale pōt esse qd̄ erit vlis causa entis: ⁊ per ɔñs nil exire poterit ab ordine ipsius: nec respectu ei⁹ aliquid per accñs ɔtingere dicetur: oia igitur que fiunt ꝑut ad istam cām referūtur: per se: ⁊ nō per accñs ɔtingere inueniuntur: lz per accidens multa eueniāt ad cās particulares compara: vt supra dictum est.

¶ Textus.

¶ Huiusmodi igitur cum fm accidens fiant.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto

posset esse dubiū vtrū verū sit q̄ fortuna est in his que fiūt ꝓpter h̄: sicut h̄ dicit̄: videt̄ enim q̄ non: quia que fiunt propter h̄ fiunt ex intentione: sed que fiunt a fortuna nō fiūt ex intentione: igitur fortuna non est in his q̄ fiūt ꝑꝑ h̄.

Ad istā questionē

dōm est q̄ fortunā eē in his que fiunt ꝑꝑ h̄ pōt intelligi dupl'r: vno mō ratione fortuiti effectus: vt vz iste effectus dicatur esse de numero eoruz que sunt propter h̄: seu que ex intentione fiunt: ⁊ h̄ modo falsum est. ¶ Alio autem modo potest intelligi fortunam esse in his que fiunt ꝓpter h̄ rōne ipsius operationis ex qua prouenit fortuitus effectus: ⁊ illo modo veritatem habet. Nam talis operatio fit ꝑꝑ h̄.i. ꝓpter intentionem alicuius finis: licet non fiat propter fortuitum effectum: quēadmodum fossio sepulchri: ⁊ si non fiat propter intentionem thesauri: quando ista est fortuna: fit tñ h̄ propter intentionem alicuius alterius: ⁊ quia sic est de aliis operationibus ex quibus prouenit fortuitus effectus: idcirco dicatur fortuna esse in his que fiunt propter h̄.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt finis est reportatio non in se ipso ⁊c.

¶ Q̄ō sexta.

Sexto

quia h̄ dicitur q̄ effectus fortuitus est qui prouenit ex actione operantis per intellectum preter intentionem: queritur vtruz quicquid fit ex intentione dicatur non a fortuna esse: videtur enīz q̄ sic: quia in nullo tali reperitur ratio fortuiti effectus: cū de rōne eius sit q̄ eueniat preter intentionem.

Ad istam questionē

dicendū ē q̄ duobus modis ɔtingit eē aliqd [illegible] principal'r: ⁊ ex ɔñ principal'r qdē q̄ intēditur per se ipsum: ⁊ ex ɔñ vero

q semper vel frequenter est annexum principaliter intento: vt puta si aliqs velit interficere gallinā cōmededo nolit aūt interfectionē eius: qz enīz galline interfectio semper est annexa deuorationi eius: ridiculū est dicere q aliqs velit deuorationē illā: nec tñ velit galline interfectionē: h igit q est scdario intētū nō est fortuitū: nec casuale cū tñ dici cōsueuerit per accñs. Sed in rei veritate nō est ꝓprie per accñs: vult eni ꝓprie per accñs indeterminatū: ⁊ p̄ter agētis intētionē: eē scdario aūt intentū: sicut dictū est: sub agētis itētione cadit. Sicut autē ridiculosus esset qui diceret se velle aliqd: ⁊ nolle id q sp: vel vt plurimū: sibi est ānexū: sic ēt deridēdus foret q diceret itēdere se ꝯsequi p aliquā opationē aliqd: qd nec semp: nec vt plurimū natū est cōsequi ad operationē illā: quēadmodū ridiculosus eēt: q tota die vellet fodere sepulchra: vt thesauros inueniret: sicut igit nō intēdere q ad pricipalr intētū: semp vl frequēter seqtur nō facit ipm casuale: sic ēt itēdere per aliquā opationē cōseq q nec sp: nec vt plurimū ꝯseqtur ad ipsam: nō p̄t facere q illud nō dicat casuale. Nō est eni de rōne fortuiti euētus q adueniat preter itētionē. ¶ Uerūtñ ꝯsiderādū est q p̄supposita intētione vtrorūqz ꝯcurrētiū videt tolli ratio casualitatis. Nā si duo vadāt ad forū intēdentes se mutuo videre: ꝯcursus ipsoꝝ p̄supposita intētione p̄dicta nō raro sz semper vel frequēter fiet: ⁊ per ꝯñs talr cōcursus nō erit fortuitus: vt vz: neqz casualis Sed tñ qz intētio vnius nō depēdet ex alterius intentione: cōcursus taliū intētionū in eodē tpe poterit eē casualis: ⁊ rōne casualitatis sue poterit etiam concursus ipsorū in foro casualis dici: quāuis non dicat casualis inquātum intētio vtriusqz p̄supponitur.

¶ Textus.

¶ Unde circa idē ⁊ intellectus ⁊ fortuna est ⁊c.

¶ Qō septima.

Septimo posset aliquis dubitare vtrū verū sit: q nō sit fortuna nisi vbi est itellectus: videtur enī q nō: qz si fortuna ibi est: vbi est itellectus ibi magis erit: vbi magis est itellectus: ⁊ ibi maxime vbi maxime est itellectus: q pz eē incōueniens: qz tūc fortuna maxime caderet in deo.

Ad istam questionē

dōm ē: q fortuna ē ibi vbi est itellēs: ondet eni in sequētibus q fortūa est in illis qbus ꝯtingit bene ⁊ male operari: h aūt non cōtingit: nisi in hñtibus dominiuz sui actus ꝓprie loqndo: dñiuz aūt sui actus hñt sola agētia p itellectū: i agētibz igr per itellectū ꝓprie loquēdo cadere ēt fortuna.

Ad argumentū

in ꝯtriū dōm est: q fortuna in agētib⁹ per itellectū nō inuenit inquātū sūt itelligentia: sed inquātū deficiūt intēdēdo ⁊ itelligēdo: vt potē nō valentia simul cūcta itelligere: q qdē ex eo apparet: qz effect⁹ fortuitus est p̄ter itentionē ꝯtingens: nō igitur oz ex h deduci q in quibus est magis intellectus ibi magis sit fortuna: sed pot⁹ q magis sit in illis in qbus est intellectus magis deficiēs ad intendendo: vel itelligēdo: vnde ⁊ pro tāto p̄me cause nihil est fortuitū: qz nihil cadit extra itellectū: vel intentionem eius.

¶ Textus.

¶ Infinitas qdem igitur causas necesse est esse ⁊c.

¶ Lectio. ix. ¶ Qō prima.

Hic posset aliqs dubitare vtrū verū sit q fortuna in cadit in infinitas causas: ⁊ videtur q non qz ita dicitur q fortuna reducitur ad effi-cientē cāz: nō quālibet sz agētē p itellectū: talr aūt cā efficiēs in se vna ⁊ determinata est: quāuis fines ꝓpter qs operari potest multi ⁊ indeterminati eē possunt.

Ad istam qōnem

dōz ē: q cū forma sit rō ⁊ p̄ricipiū agēdi: qt forās aliqd i se hz tot ēt i se hz agendi rōnes: quot aūt rōnes agendi in aliquo inueniūtur: tot ēt agentiū illud ⁊ rōnes ⁊ noīa sortitur: sicut pz tam i naturalibus q in artificialibus: videmus enī q qz caliditas est ratio ⁊ p̄ricipiū calefaciendi: id q in se solā caliditatem hz sol calefaciens ⁊ nō ifrigidās vocat. Si aūt aliqd esset in seipso hñs ⁊ caliditatem q est ratio calefaciēdi ⁊ frigiditatez q est ratio frigidādi: illud ⁊ calefaciēs diceret: ⁊ ifrigidās: ⁊ sic vnū manens i essentia ⁊ rationem ⁊ nomen agentiū multoꝝ sortiret. ¶ Idem etiā i artificialibus videmus. Nā vnus ⁊ idem hō in essentia: ex eo q hz in se formā artis domificatorie: domificator dicitur: ⁊ sm q in se hz formā artis statuarie vocat statuarius. Un̄ manifestū est q quot in se formas: que sunt rōnes agēdi aliqd habuerit: tot sortitur rōnes ⁊ noīa agentiū: sic aūt supra dictū fuit forma appꝛhensa ratio est agendi ei q p itellectū operat: h aūt sm rem a fine manente in itentione nō differt: quot igit fines aliqs in sua operatiōe poterit itendere: tot etiā agentiū rōnes sortiri poterit: ex quo euidenter appet q q̄tūcunqz fortuna ad agens per itellectū reducat: ⁊ h sit vnuz in essentia: manente tñ multiplicitate finiū: ⁊ in determinatione: agens h indeterminatuz ⁊ multiplex dicetur.

¶ Qō secunda.

Sed tunc statiz occurrit scda dubitatio: si enim ꝓpter multiplicitatem ⁊ ifinitatem finiuz quos pōt itendere agens per itellectū fortuna infinita dr: pari rōne videt q ēt ipsuz agēs per itellectū q sortit ex fine ⁊ itentū agentis rōnem infinitū ⁊ idetermiatū dici debeat: ⁊ idcirco ꝯsiderādū est q sicut forma est rō agendi: sic etiā ⁊ determiata forma est rō agendi effectū certū ⁊ determiatū: respectu illi⁹ effect⁹ ad quem agens ꝓducendū per suā formā iclinat: determinati agentis rōnem habet: respectu vero illius effect⁹ ad quem nō iclinat per formā sibi debitaz hz agentis ideterminati: quemadmodū qz calidū per caliditatem inclinat ad calefaciendū ⁊ nō ad geometricādū ide est q ipm calidū ideterminatū agens respectu geometricationis dr: sed determinatū respectu calefactionis: quia igit finis: vt p̄dictū est: rō est operādi: agenti p intellectū respectu illius ad q h agens iclinatur ex intentiōe finis hz q sit determinatū agens: agens per itellectuz respectu vero illius ad q non inclinatur ex intentione finis ipsius hz q sit indeteriatum agēs: ⁊ sic vocat ꝓprie fortuitū effectus eni fortuitus p̄ter intentionē venit: q̄tūcūqz igitur ad agens per intellectū fortuna reducatur: nihil est tamē agens p intellectū sm q h determinatum est: ⁊ fortuna infinita: sicut apparuit.

¶ Textus.

¶ Tamen deficiet in quibusdam vtiqz aliquis ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio qz tangit in littera: dubitat verū oīs cā per accñs dici possit casualis vel fortuita: videtur enim q sic: quia per se ⁊ per accidens sunt opposita: causa autez per se diuiditur per artem ⁊ nām: igitur causa per accñs: non ergo nisi per oppositas causas diuiditur: que sunt fortuna ⁊ casus.

Ad istā questionē

dōm est q nō omnis cā per accidens

accidēs dici potest casual' vel fortuita. ℭ Ad cui' intelligētiā cōsiderādū est s3 q̄ Tho. dicit i. v. meth. q̄ cā per accñs pōt in aliqbus dupliciter attendi: vno modo ratione alicuius q̄ annectitur ⁊ cōiungitur cum causa per se: quemadmodum si albedo coniuncta sit domificanti dicimus q̄ albū est cā dom' nō per se: sed per accñs: q2 inq̄ntū domificatori accidit q̄ ē cā dom' ꝓpria: ⁊ talis cā p accñs n̄ dr̄ casualis: nec fortuita: q2 albū ad ꝓductionē dom' nihil operat' ⁊ casus ⁊ fortuna sunt cāe operātes. Alio aūt mō cā per accñs attēdit' rōne alicuius ꝯnexi cū cāto q̄ pōt multipl'r ꝯtingere: q̄ñq3 eni h̄ cōnexum effectū p se hz ad ip̄m essentialē ordinē: ita q̄ cū ipso ponit': vel semꝑ vel frequēter: quēadmodū dicimus q̄ generās est p se cā gn̄onis: ⁊ per accñs cā corruptionis: ⁊ tal' ēt cā per accñs ꝓpter rōnē supra assignatā nō dr̄ casua'': nec fortuita. Q̄ñq3 ꝟo illud q̄ cōiūgit' effectui per se: ad ip̄3 nullū hz ordinē: ꝓpt' quē dicat' ex ipso ꝓuenire: quēadmodū fieri tonitruū nō hz ordinē aliquē ad ambulationē hoīs rōne cui' ordinis dr̄ q̄ perueniat ex ipa: ⁊ pro tāto p accñs: ⁊ nō per se ambulāte aliquo dicimus fieri tonitruum: ⁊ hēt per accñs: sicut euidenter apparet q̄ nihil facit ad casualitatem casus ⁊ fortunā: q̄ñq3 aūt illud q̄ annectit' effectui per se hz ad ipsum nō essentialē: sed cōtingētē ordinē: rōne cuius ex ipso vel cū ipso ꝓuenit in paucioribus: sicut se hz inuētio thesauri in sepulchro ad sepulchri fossionē ē. n. fodiens sepulchrū per se cā fossiōis: sed p accñs dicit inuētionis: ⁊ tal' cā per accñs dr̄ casus ⁊ fortuna.

Ad argumentū

in ꝯriū p3 rn̄sio: q2 cā per accñs dr̄ ois cā nō p se: cā ꝟo nō p se in plus se hz q̄ casus ⁊ fortuna.

ℭ Textus.

ℭ Differunt aūt: q2m casus amplius est ⁊c.

ℭ Lectio. x.　ℭ Q̄ō prima.

Hic posset

prio aliqs dubitare verū verū sit q̄ fortuna sit idē q̄ felicitas: vel ꝑpria felicitati: videt̄ q̄ nō: q2 felicitas cōsistit in actu pfecte speculationis: cui non idem est fortuna: nec etiam videtur deseruire.

Ad hoc dicēdum

est: q̄ cōsueuit felicitas distingui p speculatiuā ⁊ praticā: ⁊ fortuna qdē nō ē idē cū ipsa felicitate speculatiua: nec ēt ꝑpria ē sibi: vñ op3 q̄ h̄ intelligat' de felicitate pratica q̄ ponit actū s̄m̄is p fectū: vñ ⁊ h̄ dr̄ q̄ felicitas ē eupraxia siue bōa opatio.

Circa quod sciēdum est

q̄ aliq felicitate posuerūt i bonis exterioīb': q̄ cōsueuerūt bona fortune appellari: ⁊ s̄m istos fortuna bona ⁊ felicitas: q̄ ponit adeptionē taliu3 bono2 idē sunt: ⁊ infelicitas sil'r idē est cū fortuna mala. ℭ Alij ꝟo posuerūt talia bona nō cōstituere cēntial'r felicitatē: sed sol' quodāmō māliter sibi deseruire: ⁊ s̄m hūc ponētes inuenit' fortuna eē ꝑpria felicitati: q̄ idē ēt appet q̄ sine talibus bonis quarūdā ꝟtutū opationes debite non pūt exerceri: quēadmodum liberal' sine pecunia: q̄ ē mā liberalitatis: nō plene exercet liberalitatis actus.

Textus.

ℭ Fortuna quidem est ⁊ quod a fortuna est ⁊c.

ℭ Q̄ō secunda.

Secundo

posset aliquis dubitare verū vera sit q̄ nō actiue s3 passiue circa inanimata fortuna attendat' vt. n. q̄ nō: q2 cū lapis cadēs ꝯfringat caput alicui' dr̄ tūc ifortunā accidere: ⁊ tūc nō accidit ex passione: sed ex actione lapidis confrigentis caput.

Ad istam questionē

dicēdū ē: q̄ fortuna ꝓprie loquēdo nō inuenit' nisi in hoīs q̄ rōnē hñt: ⁊ vsum rōnis: h̄ aūt ē rō tāgit' aliq̄l'r in l'ra: vbi dr̄ q̄ fortuna i hoīs est qbus bene ⁊ male ꝓprie cōtingit. Nā q2 fortuna p bonā distinguit' ⁊ malā: op3 q̄ i hoīs eē dicat' qb' bona eueniūt: ⁊ mala: nō aūt ꝓpter euētū: nec inuentū quorūcūq3 bono2 vel malorū dicitur accidere fortuna sed pp euētū illo2 bono2: que ad vita3 felicē conferunt aut illo2 malorum que ipediūt eandē. Cui' aūt signū est: q2 q̄ñacūq3 bona ꝯferētia ad vitam gatti ipsi gatto eueniūt p̄ter intētione3: nō tñ̄ idcirco fortuna sed casus dicet' accidisse: ⁊ sil'r est in ꝯtingētibus qbuscūq3 aliis brutis aīalibus: q̄ nō pñt hēre vitā felicē: vnde manifestū est: q̄ fortuna bona dr̄ cū p̄ter intētionem bonū euenit ad felicē vitā cōferēs. Mala ꝟo cū p̄ter intētione3 malū euenit ipediēs eādē3: vita aūt felix q2 ponit operationē s̄m ꝟtutem pfectā: vt supra dictū: ē i solū hñtib' rōnē ⁊ rōnis vsum inuenit' agr̄ in hoīs ēt tñ̄ dicet' a fortuna ꝓprie aliqd cōtingere: in aliis aūt h̄ ꝓprie nō erit nec actiue: q2. l. dicat' aliqd a fortuna agere: h̄ forte esse poterit s3 quādā sil'itudinē: ⁊ passiue: sil'itudinarie qdē sicut lapides: ex quibus fiūt altaria: dicunt' fortunati ad sil'itudinē hoīu3: qui ad magna exponūtur: passiue aūt h̄ poterit ꝯtingere dupl'r: vno qdem mō q2 esse pñt mā receptiua actionis agēns per intellectū: quēadmodū de thauro p3. Nā inuentio thauri: p̄ter intentionem ⁊ ei' ēt perditio dr̄ fortuita: ex parte qdē agentis per intellectū dicta inuētio ponit actionē: ex parte ꝟo thauri ponit passionē. Nā actus agētis in mā susceptus subiecta actioni passio vocat'. ℭ Alio aūt mō pōt in talib' fortuna dici ꝯtingere passiue: q2 ⁊ si absit actio ꝓcedat ur ex quo fortuitus prouenit effectus: non tñ̄ dr̄ facere aliqd fortuitū tal' actio: nisi determinatione recipiat ꝑ agens s̄m rōnē. Nā si lapis cadēs cōfringat caput gat ti: nō dicet' per se dicta capitis cōfractio fortuita esse: s3 tñ̄ casual': ⁊ h̄ maxime cu3 lapis non ꝓiectus ab hñte rōnem: sed per se cadēs dictā cōfractionē fecerit: s3 si casus lapidis determinet' ad cōfrigēdū caput hoīs dicet' tūc cōfractio illa malā ponere fortunā: ⁊ q2 determinari est sicut quoddā3 pati: idcirco dici pōt isto mō circa talia fortunā cōtingere passiue: sic ēt actio venti ⁊ estus determinata ad sanitatē vel īfirmitatē hoīs dr̄ effectū ⁊ cām ponere fortuita3: semper eni3 ita est: q̄ in talib' nihil dicitur cōtingere fortuitū: nisi inquantu3 euenit preter hominis intentionem.

ℭ Textus.

ℭ Quare manifestū ē q̄ i hoīs q̄simpl'r pp aliqd fiūt ⁊c.

ℭ Q̄ō tertia.

Tertio

posset aliqs q̄rere verū vera sit q̄ casus i hoīs ē quo2 cā est extra: vt q̄ nō: q2 infra dr̄ q̄ casus ⁊ fortuna per h̄ differūt: q̄ ea ꝯtingere dicūt' a fortuna: quo2 causa est extra: a casu vero illa cōtingūt quorum causa est intra.

Ad istam q̄ōnem

dicēdum est: q̄ causa pōt intelligi eē extra causatū dupl'r: q2 vel s̄m intentionē: vel s̄m esse s̄m intentionē qdē dr̄ cā esse extra aliquem effectū: q̄ nō claudit ipsum intra intentionē suā: ⁊ h̄ mō casus etiā cōter [illegible] s3 q̄ sub se fortunā continet: dr̄ in hoīs esse quorum causa est: s̄m [illegible] suam extra ipsa q2 omnis effectus casual' p̄ter intentionē euenit: ⁊ q2 i h̄ fortuna nō distinguit' a casu: idcirco phs fortunam ad [illegible] in quo illa duo distinguuntur [illegible] q̄ fortuna est in hoīs solum que fiunt in agentibus a ꝓpo-

firo:sm aut esse dr cā esse extra effectum: qm nō coniūgi tur in actu existēdi in eode: z h modo casus dicit̃ ibus esse quoz̄ cā est intra z fortuna in hijs quoz̄ cā ē extra qz casus in h as est que fiunt a natura: z nā est principi ū intra fortūa vero in hijs est que per intellectū z fiūt z intellectus sicut z ars est principiū extra. Naz ars ex tra artificiatū ē: sic ergo tolli p̄t illa textus ꝑtrouersia.

¶ Qō quarta.

Quarto posset eē dubiū icidēter de h q dictū ē q oia claudūt̃ sb scia z intētione p̄ie cāe: vtrū ei⁹ prescia tollat contingentia: z casū z z fortunā: per pn̄s a rebus videtur q sic: qz cū diuina sci entia non possit falli: necessariū est euenire gequid ipa prima causa nouit euenturum.

Ad hoc dicendū est

fm q dice mus intra ctatu meth. q diuina prescia nō tollit ꝯtingētiā a reb⁹ Cuius ratio est: qz q est per se cā totius entis est etiā p se cā oium differētiaꝝ ei⁹ scia aūt prime cāe est cā totius entis entis vo differentie sunt necessariū z cōtingēs: vnde oz scientiā diuinā nō solū: nō tollere contingētiā a rebus sed ēt cām eius esse: sicut aūt dedit: z dare voluit conti gentiam vel necessitatē rebus: sic ēt eis ꝑparauit cās ꝑ prias ex qbus necessario: aut contingēter euenirent.

Ad argumentum

ergo in ꝯtrium dōm q prima cā non solū scit oia que debēt euenire: sed ēt nouit z mo duz quo euenient: nō solū aūt euenient: que scit vētura eē sed ēt sic euenient: sicut scit q euenire debēt: que ergo no uit vētura esse de necessitate: de necessitate contingent: z q̄ nouit vētura eē ꝯtingēter: cōtingēter euenient.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem cause quattuor sunt de omnibus erit physici cognoscere zc.

¶ Lectio. x. ¶ Qō prima.

Hic posset primo aliquis dubi tare: vtrū verum sit q forma z finis coincidāt in idē nūero: z vi detur q nō: qz res est ꝑ suā opationē: vt di citur scdo de celo: sed opatio nō est idem cū forma: igitur forma z finis nō coincidūt i idē nūero.

Ad istā questionē

dōm est q for ma z finis pñt eē idē numero in sba: sed in ratione semper differūt: rō enī forme sumitur ab informādo id q de se informe est sed formabile: z qz q est informe est in potētia: z q est formatū de ipso quo est formatū: est in actu: idcirco ra tio forme est ꝑficere z dare actu esse ei cuius est forma. Ratio vero finis sumitur a finiendo: finire enī habet finis appetit⁹ inclinationē: z intētionē opantis: ex eo aūt q hz finire iclinationē appetit⁹: siue nālis: siue cuius cūq: ē necesse q finire ēt hēat potētialitatē entis i potē tia. Nā potentia ad actū iportat inclinationē: potētia vero quia ad actū dr duplex est: sicut ēt est duplex act⁹ est enim actus primus per q̄ res reponit̃ in esse z ē for ma: z est actus scdus ꝑsupponēs actū primū qui vo catur operatio: vnde fm h duplex est potētia: qz ad opa tionē: z ad esse: z inclinationē qdē potētie ad esse termi nat z finit ipsa forma: z sic res cadē in sba que dr for mare in forma: z dare eē: dicitur ēt finis: vt terminat z finit iclinationē potentie ꝑdicte. Inclinationē vo potē tie ad opandum terminat z finit act⁹ opationis: z qz opatio z forma nō sūt idē idcirco tal' finis i idē nō coincidit cū for ma: vn̄ z signāter phs nō dixit: q semper: sed q multo tiens tres cause coincidunt in vnam.

Ad argumentū

dōz ē q duplex ē fi nis. s. finis genera tionis: z finis rei generate: z finis quidem generatio nis: idem est q forma finis vero rei generate ē ipsa opa tio: z cum forma non est idem in sba.

¶ Textus.

¶ Veniunt autem tres in vnam multotiens. zc.

¶ Qō secunda.

Secundo est dubium vtrū verū sit q generās z forma coincidunt in idem specie videtur q non: qz forma est in genere z spē actus: sz gene rās nālr nō est actus sed cōpositum.

Ad hanc questionē

dōm est: q oē generās generat sibi simile: fm possibilitatē suā: nō enī generās dat genito nisi illud ad q genitū ante generationē erat in potētia: sicut aūt potētia receptiua actus: seu habere actum in hmōi potētia est ratio z principiū patiēdi: sic ēt actualiter actū hmōi hre ratio est z principium ha bēdi: fm h igitur in rōne ad vnū z eundē actuz agens hz q sit actu z patiēs q sit tm̄ in potētia ꝑ h aūt q pa tiens actū qui est in agēte hz in potētia: est i potētia sil' sile agenti cū ergo in termino passionis z generationis actū talem habeat iam acquisitū ab agēte: necessariuz est q in tali termino sit agēti sil' inuentū in actu: z sic ne cessariū est q oē generās sibi sile ꝑducat fm possibilita tem suā: dico aūt fm possibilitatē suā: qz quandoq nō potest perfectio agētis fm excellentiā illā quā hz in agē te inueniri i effectu: sicut apparet de agēte primo respe ctu singuloꝝ entiuz que sunt effectus eius. Inuenitur enim in primo agente ipsum esse absq illa participati one sz q sic hre eē ē ꝯ effectus rōnem: idcirco actus cen di in entibus non pōt inueniri in ea excellentia q̄ in cā prima haber inuenit̃ aūt in eis fm q ipsum possunt ca pere: z ꝑpterea nō assimilātur prime cause perfecte z fm vniuocationē: sed magis sz analogiā quādā: qz aīr nō possunt: vñ ꝑducit prima cā sibi silia fm q produci possunt: quāuis igit̃ vlr verū sit q oē agēs ꝑducit sibi simile nō tm̄ verū est: q oē agens producat sibi sile in spē sed ꝑducit sibi sile aut pp conuenientiaz analogie: aut pp vniuocationē in genere: aut pp cōuenientiam in spē in qua sola vniuocatio perfecta reseruat̃: est itaq intel ligēdū: q cū agens perfecte fuerit vniuocum: coincidit in idem specie cum forma.

Ad argumentum

dōz est: q act⁹ qui est principi um speciei nō est per se in genere: nec per se in specie cō pleta: sed solū per coniunctum: vnde ad eandem speci em pertinet vtrumq.

¶ Textus.

¶ Et tenetur physicus cōsiderare omnino.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis querere vtruz verū sit q ad nālez non perti neat de motore immobili cōsiderare: vide tur q nō: qz ad eandem scientiam pertinet considerare subiectū z principia subiecti. Sed tal' motor est principium entis mobilis: q est sub iectū phye naturalr: igitur de ipso determinare pertinet ad nālē. Q dēt ex eo pz i. viii. physicoꝝ vbi de primo motu z primo motore: z primo mobili determinatur.

Ad istam qōnem

Rñdet cōmenta tor: q ꝯsiderare de quidditate ipsi⁹ motoris nō ē natural': sed sol' cōside rat de h motore in ꝓbando ipsum esse tantum.

¶ Sed

Sed ista responsio videtur magis augmentare q̃ tollere dubitationẽ. Nã cũ esse primi motoris: sit ipsa essentia ipsius: ad eã sciam videt̃ pertinere demõstrare ipsuz esse: ad q̃ spectat ↄsiderationẽ facere de qdditate eius: videmus et sic in oib⁹ alijs se habere: q̃ qz est esse actus ↄprius essentie: eiusdẽ scie est ↄsiderare ⁊ qd est res q̃ pertinet ad cõsiderationẽ de essentia: ⁊ et si est q̃ pertinet ad ↄsiderationẽ de esse: vnde ⁊ si essentia inueniat̃ esse demonstrabit̃: nõ dico de eo cuius est esse: qz h̄ est impossibile: sed de aliquo s̄bo: ad eandẽ sciẽtiam pertinebit demõstratio de ipsa ⁊ demõstratio de esse eius. ¶ In lib. etiã posterioꝝ dicitur: q̃ scia supponit de s̄bo: ⁊ multo magis de principijs s̄bi: ⁊ quid sũt ⁊ si sunt: vnde nõ videt̃ q̃ ↄsideratio nãlis de p̄mo motore sit in probãdo ipsuz esse. ¶ Si uũt dicatur: sicut dicit cõmẽtator: q̃ scia suu principia per priora nõ debz demõstrare: bz tñ per posteriora: apparet etiam q̃ nec ista r̃nsio tollit dubitationẽ. ¶ Nã scia quelibet debet sua principia supponere. Quod aũt aliq̃s per posteriora ea ↄbet: h̄ nõ est necessariũ in scia: sed accidit qñ nõ est notũ oio: vel et qñ est negatũ ea esse. Si ergo ad phylosophiam nãlez non pertinet aliꝛ ↄsiderare de motore primo nisi sol' probãdo per posteriora ipsuz esse: sequet̃ q̃ accñtaliter ipse primus motor veniat ad cõsiderationẽ phye nãl': q̃ etiam apparet esse incõueniẽs: qz scientia quelibet nõ accñtaliter bz sz per se: q̃ cõsideret principia s̄bi sui. ¶ Et idcirco cõsideradũ est: q̃ cũ totu intẽtio scie versetur circa cognitionẽ de s̄bo proprio tradendã: ea cõsiderare bz sine quib⁹ de subiecto suo nõ põt perfecta cognitio haberi. De nũero vero talũ sunt maxime ipsa principia s̄bi: qz perfectu cognitio illa ẽ: que per causas ⁊ principia hr̃. Necessariũ est igitur quãlibet sciam subiecti sui principia cõsiderare: vez est tñ q̃ duplicia esse possunt pricipia subiecti: qz intrinseca s̄bi ↄiuncta in essendo ⁊ extrinseca: ⁊ prima quidẽ pricipia subiecti debet scia cõsiderare inquãtũ ad esse: ⁊ essentiã ipsoꝝ: ratio aũt huius dicti est: q̃ cũ ex talibus principijs integretur ẽentia: ⁊ esse s̄bi: si in scia ipsoꝝ ẽentia ⁊ esse nõ cognosceret̃ nõ haberet̃ ⁊ ita cognitio de eẽ ⁊ ẽentia s̄bi. Et qz ex hac cognitione depẽdet cognitio oiuz alioꝝ que de subiecto cognoscũtur: necessariũ tũc esset per talẽ sciam cognitionem tradi nõ posse de s̄bo ↄprio: p̄ncipia vero extrinseca in tñ ad scie tal' cõsiderationẽ pertinẽt: iquãtũ ad eius subiectũ tanq̃ principia eius ordinãtur. Simplr̃ aũt s̄z id q̃ sunt: nõ est necessariũ q̃ pertineant ad illius scientie consideratione.

Ad propositum ẽ q̃ sunt dicta applicãdo dõm ẽ: q̃ si ois motor foret intrinsecus enti mobili: q̃ est subiectũ phye nãlis: ita. s. q̃ alicui mobili cõiũctus esset in essendo: sic oporteret et de primo mouẽte dicere: si eẽt forma primi mobilis: vt quidã posuerũt: necessariũ tũc eẽt q̃ in phya naturali cõsideret̃ et quãtũ ad suam essentiã ⁊ esse. Nunc aũt qz ipsum motorem primum ab oi ente mobili ponimus separatũ in essendo. Necessariũ quidez nõ est: q̃ simplr̃ s̄m esse ⁊ essentiã suã veniat ad consideratione phye nãl': sed solũ s̄m rõnẽ ⁊ ordinẽ ad motũ cuius est principiũ. Et qz ex esse ⁊ nã eius dependet esse ⁊ nã primi motus: necessariũ bz nãl' esse ⁊ nãm eius inuestigare: nõ simplr̃: sed sol' sub rõne: que est prim⁹ motor ⁊ h̄ est qd cõmẽtator ait in. pi. metb. Principiũ formale ⁊ finale: ⁊ mouẽs nõ sunt tria numero: sed vnum in s̄bo: tria rõne. Dicẽs autẽ q̃ est mouẽs declarauit esse formam nãlis: ⁊ q̃ nõ est in mã: sed s̄m cõcedit h̄ scia. s. prima phya: q̃ h̄ mouẽs nõ est in mã declarat q̃ est forma ⁊ finis illius sensibil' s̄bi: nõ in eo q̃ est sensibil': sz in eo q̃ est ens: patet igit̃ ex his qd dicẽdũ sit ad qõnẽ ⁊ cõtra p̄roba. Intẽtio et phi: nõ est in hoc loco: q̃ nullo modo iste motor sit de ↄsideratiõe nãlis: sed sol' q̃ nõ veniat ad ↄsiderationẽ ei⁹ s̄z suũ eẽ: ⁊ suã eẽntiã simplr̃.

Est autem hic diligẽter attẽdendũ q̃ qz primus motor est primum ens: ⁊ p̄ria cã ois entis nõ põt demõstrari esse p̄ priora: sed sol' per posteriora: que sunt effectus eius: sic nãl' ↄcedit p̄ motũ ad demõstrãdũ ipz esse: vtrũ aũt sol' per viã motus habeat istud demõstrari: vt sic cogamur ponere q̃ h̄ ↄbatio pertineat ad nãlem tm̃: sicut sensit cõmentator: aut et demõstrari possit: ⁊ p̄ alios effectus q̃ sũt directe de cõsideratione metb. alibi bz declarari.

¶ Textus.

¶ Et penitus reddendum propter quid ⁊c.

¶ Qõ quarta.

Quarto possz aliquis dubitare vtrũ vez sit q̃ ex aliquo agẽte sequatur actũ necessario: vt innuitur in litera: ⁊ restringat̃ qõ ad agẽtia eterna vtrũ habeat in eis veritatẽ: ⁊ videt̃ q̃ sic. Nã h̄ ita dicit cõmẽtator de generibus entium est q̃ ex agẽte sequitur actum necessario: ⁊ h̄ est in rebus eternis: ⁊ q̃ ex agẽte sequitur actũ i maiori parte: ⁊ h̄ est in rebus gñabilibus ⁊ corruptibilibus. ¶ In contrariũ aũt est: qz tunc cogeremur ponere primã cãm necessario producere oĩa que producit: q̃ non concedimus.

Ad intelligentiam igit̃ hui⁹ qõnis ↄsiderãdũ est q̃ opinio quorũdã fuit oia agẽtia eterna agere de necessitate nature: ⁊ nõ libera võlũtate: q̃ opinionẽ: dominus Alber. in li. de causis pypatheticis attribuit inducẽs ad id plures rõnes. Et s̄m hãc opinionẽ vez eẽt q̃ ex agentibus eternis immobilibus ↄuenit actuz necessario. Non enim agere possent: s̄m hãc põnẽ. in materiam in s̄bam transmutabilem: immediate: sed sol' in corpora eterna semper quantũ de se est vniformiter ad ipsoꝝ actionẽ recipiẽdã se hñtia: vñ rõne mãe ñ posset ipediri ↄuentus eius ⁊ q̃ imediate ex eis proueniret. Ex agentibus autem eternis mobilibus que inueniũtur: i mãm generabiliũ immediate trãsmutare: hñ inueniũtur: necessario aliqua actu prouenire: sed non oĩa sicut postea patebit. ¶ Primo aũt vidẽdũ est vtruz vez sit q̃ agẽtia eterna immobilia nõ agant libera volũtate: sed nãli necessitate: qz sine hui⁹ declaratione nõ posset videri destructio illius ↄñtie: qua dicit̃ q̃ ex eis prouenit actum necessario.

Ad eius ergo intelligentiã cõsiderandũ est: q̃ agens voluntariũ: agit per formã apprehẽsam: ⁊ quia oñium sui act⁹ hz: nõ terminat̃ inquãtũ huius ab aliquo agẽte: sed determinat seipsum ad agendũ: agens aũt nãle: agit per formã nãlem: q̃. s. accipit ab alio: ab eo a quo determinatã accipit nãm determinatur et ad agendũ determinatã actionẽ. Et quẽadmodũ oñium nõ hz supra propriã nãm: supra eius immutationẽ: sic et oñium nõ hz supra actionem: nec respectu eius hz q̃ sit liberꝫ: sed de necessitate ipsum agẽtiã nõ impediat. ¶ Differunt ergo quãtũ ad praesens spectat in duobus agẽs voluntarium ab agente nãli: qz in principio ⁊ in modo actionis. Agit enim ipsum per formam apprehensam: ⁊ agit libere: qz cũ oñiuz sui actus hẽat liberꝫ eẽ in agendo inueniter. Agẽs aũt naturale: ⁊ agit per formaz nãlez: ⁊ agit necessario si nõ impediatur: ita q̃ nõ agere non potest. ¶ Ad propositũ igitur ista applicãdo: agẽtia eterna

τ immobilia de necessitate naturali agūt: erūt inquātum hui⁹mō velūtaria: sed naturalia agentia: τ agēt per formā suam naturalem: τ quia sunt simplices forme in essentia: necessarium erit φ ipsa essentia naturalis τ propria ipsorum sit eis primū principium agendi talē actionem. Ex h aūt cōsequit de necessitate: saluāta sententia phi: φ effect⁹ immediate pueniens ab eis nō sit forma in mā: nec aliquid cōpositū ex materia τ forā qz sicut ipse dicit in. vij. meth. forma in materia non fa cit proximo nisi agens in materia. Oportet eni agens proximū ē: vt dicit ibi: simile esse generāns. Erit igit effectus immediate proueniens a talibus agentibus forma per se subsistens ab omni materia separata. ¶ Ulterius etiam considerandū est φ talis forma erit equalis perfectionis cuz agente: agit enim agens naturale per vltimū perfectionis sue actionem naturalem sibi propriam. Et qz id φ agenti est ratio agendi: est etiā sibi ratio assimilandi sibi propriam effectum: sicut vltimū perfectionis agentis naturalis est ei ratio agendi: sicut etiā illud vltimū sibi erit ratio assimilādi: τ in eo sibi similem produceret effectuz: nisi h tollatur ratione materie non poterit tum perfectā silitudinē recipere: sicut contingit in productione muli ab equo: τ in productione istoꝝ inferioꝝ a corpore celesti: φ nō cōtingeret: si mā tum perfectam similitudinem recipere valeret. Nam tm̄ agens imprimit in passum: cū agit de necessitate naturali: quātū est id quo agens agit. si possit mā subiecta actiōi h recipe: oñsuz ē āt φ stāte pōne supradicta actioni nāli supradictoꝝ agentiū nō supponit mā qz formā sine materia produceret: vnde non poterit aliquid dari per φ possit talis effect⁹ impediri: ne pueniat ad perfectam sui agentis similitudinē accipiendaz τ per cōsequens esse poterit τ erit secuz in vno τ eodem perfectionis gradu: τ sic plures tales forme separate essent eiusdem speciei: φ est impossibile etiā sm Arist. nō solū āt h ɔsequeretur: sed ēt φ omnes essent dij: qz si primum agens eternuz φ est deus ageret de necessitate nature alā: tunc sicut ipsum est esse infinitum omnis perfectionis contentiuū cōplemētum fit vt apparet ex deductione facta: effectus suus vnitu s: τ immediatus: quia immediate plures producere non posset: qz esset esse infinitū omnis perfectionis cōtentiuū: τ effectus etiam istius propri⁹ se similiter haberet: τ sic a prima ad vltimā formā pcedēdo omnes essent equales τ infinite in perfectione: τ omnes essent dij. Imo vt verius loqmur nulla esset deus: qz deo nihil equari potest in perfectione: forma etiā infinita in perfectione esse non potest: nisi tantū vna: apparet igitur φ irrationabile sit ponere: φ ista agentia τ immobilia agant de necessitate nature: τ nō libera voluntate. Et qz ab agente voluntario nō prouenit actum necessario: apparet euidēter φ in talibus agētibus non hz ꝓprietatem assumpta propositio cōmentatoris. ¶ In agentibus vero eternis τ mobilibus: que bene agūt de necessitate: hz illa propositio veritatē forte quātū ad aliqd: sed nō quātū ad oia. Nā quāuis aliquod aial ex putrefactione generatuz proueniat ex actione vlis agentis: non tamen necessario prouenit ex eo: qz potest eius productio impediri per materie dispositionem: vel aliud consimile: verū est tñ: φ sol semper necessario illuminat partem corporis: sibi presentem: vel corpus sibi obiectum: τ alia etiam huic similia possent ex actiōe taliū corpoꝝ de necessitate ꝓuēire.

Est autem sciendum φ commētat. libenter excusarem: nisi sua dicta repugnarent veritati. sed ipse sua verba ita ordinauit φ clare in multis nō potest sua opinio videri. Ponit eniz in multis locis φ sube separate plures non possunt esse eiusdez speciei: cuius tamen contrariū videtur sentire in scdo celi τ mundi: vbi ostenso corpora celestia esse eiusdez speciei: statiz adiecit: sꝫ tñ debemus intelligere ea esse conuenientia in spē sm prius τ posterius: non sm vniuocationem: τ ideo natura cuiuslibet indiuidui coīz ē alia a natura alterius: aliquo modo: τ nature etiā que mouēt ea sūt ꝓueniētes: habere cōueniētia: τ diuerse habere diuersitatem. Is scdo meth. etiam dicit φ omnia habent esse τ veritatē a pma cā. In. xij. vero dicit φ in sbstātijs separatis: nō est aliqua causalitas vnius ad aliud: nisi qualr est itelligi: vel ad intellectū. Et sic p ista sua dicta videtur cōcedere τ etiam negare incōueniētia illa que conclusimus: verūtamen est sm veritatem: φ nec ea potest concedere stante pꝫya Arist. nec ipsa potest fugere stātibus positionibus suis: sicut alibi habet diffuse declarari. Ad presens sūt sufficiant que dicta sunt: precipue qz ista materia magis directe cadit alibi.

¶ Textus.

¶ Dicendum quidem igitur primum: qm̄ nās oīꝫ τc.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hec primo posset esse dubium: qūo āntiqui naturales ponuntur omnia reduxisse in causam materialez: τ in materie necessitatem: videtur enim φ h non habeat veritatem. Nā casum ad φ producebant φ prouenit a caso: magis habet rōnem agentis φ materie. Itē materia cū sit ens in potentia: τ pura potentia non sit ratio τ principium agendi nō debuerūt in ipsa actionem aliquam reducere.

Ad istam questionē dicenduz est φ forma est ratio τ principium essendi: ipsi enti: finis sm veritatem est ratio τ principiū agendi cuilibet agenti: videmus autem φ quia forma est ratio τ principium essendi: subtracta omni forma: subtrahitur de necessitate omne ens: igitur similiter oportet φ subtracta intentione omnis finis: subtrahatur omnis ratio agendi: τ per consequens omnis actio τ oē agens. Quia igit isti phylosophi antiqui in naturalibus omnem intentionem finis subtraxerunt: necessarium est eos etiam omne agens naturale subtraxisse. Quod si aliquod ponebant negando omnem finem: h non procedebat nisi ex proprie vocis ignorantia. ¶ Quod si aliquis dicat eos posuisse agentia illa preter intētionem esse agentia per accidens: apparet statim φ per h non possunt excusari Nam id φ est per accidens posterius est eo φ est per se: posterius autem tollitur: si tollatur quod est primum vnde sublato agente per se: necessarium est φ agēs per accidens tollatur: vnde apparet φ optime dicit Arist. istos in causam materialem cūcta reduxisse: τ per h patet solutio ad primum.

Ad secundū vero dicendum est φ sm rei veritatem: quia ipsa materia est potentia passiua: τ talis potentia non est ratio τ principium agendi: sed tātuz patiendi: in eaz debuissent non actiones reducere: sed tantum passiones.

¶ Qō secunda.

Secundo autez propter h φ modo dictum ē posset dubitare forte aliquis vtrū aliqua actio possit in materiam reduci: videtur enīz φ sic quia corruptio videtur esse quedam actio ipsius corrumpentis: τ tñ proprie in mām reducitur.

¶ Ad istam

Ad istam qõnem dõm est: q nulla actio proprie potest in materiã reduci. Cui autem ratio est: quia nulla actio potest in aliquid reduci: q nõ habeat agendi rationẽ. Materia autẽ de se nullã agendi rationez habet. Cuius declaratio est: quia cũ agere sit actus secũdus: et secũdus actus presupponat primũ. Primus vero actus vel sit forma vel sit essentia: nullo modo potest alicui competere ratio agendi q de se nullã formam et nullã actũ esse habet. Quia igitur materia de se non habet esse aliquod in actu: nec etiam aliquã formã: cuz sm rationez suã sit ens tantũ in potẽtia: necessarium est q sibi de se non competat ratio aliqua agendi: unde in ipsam nulla actio reducenda est.

Ad argumentuz ergo in contrarium dõm est: q secundum veritatem ipsa corruptio in materiam reducatur et non in formam: cuius ratio est. Quia cũ corruptio sit progressio de esse ad nõ esse: in id proprie reducatur per q habet res qd possit nõ esse: hoc autẽ nõ habet a forma sed a materia: forma enim est ratio et principiũ essendi per rationem autez essendi res habet solũ q possit esse: et non q possit non esse. Posse igitur non esse rei debetur non ex forma: sed magis ex materia. ¶ Advertendum autem q materia etiaz non est ratio corruptibilitatis: nisi eo tantum q est quedam potentia ad formã. Per hoc. n. ponitur inclinatio ad rationem essendi: et per consequens ad esse: nõ aũt ad non esse: unde et in corpore celesti est potentia ad formã: sed continuata forme: nec tñ est corpus corruptibile: q in eius materia non est potẽtia ad privationem forme. Nõ igitur corruptionis sumitur a materia: non inquantũ ponit potẽtiaz ad formã: sed inquantum ponit potentiã ad privationez forme: sicut. n. forma est ratio essendi: sic et privatio forme est rõ nõ essendi.

Sed considerandum est q materia per rõnem forme per se et primo appetere nõ potest: q2 tunc per se et primo appeteret non esse et corruptionem suã: q est impossibile: sed appetit dictam privationem secũdario et ex consequenti: appetẽdo. s. aliam formam: que non potest cum alia insimul in ipsam stare: a primo igitur ad ultimũ deducendo ratio corruptionis sumitur a materia: ex eo q eque immediate est in potẽtia ad plures formas: quas in eadem parte non potest insimul habere: sed successive tñ. ¶ Quãvis aũt sic corruptio reducatur in materiam: non tñ propter hoc dõm est q actio reducitur in ipsam: q2 corruptio non est actio proprie: sed passio: q2 per actionem aliquid ponitur in suscipiente: per corruptionem vero actus in ipso nõ ponitur sed tollitur. ¶ Sed nunc statim dubitatio occurrit de effectibus casualibus: qui dici cõsueverũt contingere pp materie necessitatẽ: sed hoc non tollit veritatem supra declaratã. Non enĩ tales effectus dicũtur propter materiam contingere: q2 proveniant ex actione aliqua progrediente a materia: q2 a materia: ut dictum est: nulla actio progreditur: sz dicitur esse ex necessitate materie: q pp aliquã dispõne: vel superfluitatis in materia: vel diminutionis: vel alicuius talium impeditur actio agentis ne sum intẽtũ sub omnimoda pfectiõe psequatur: unde pp hoc nõ cogimur ponere mãz agẽtẽ: sz actionẽ agẽtis cũ ipedimẽto ex ipedimẽto mãe. ¶ Nõ qrta.

Quarto posset aliquis dubitare utrũ dicendũ sit formas perveniẽtes ex necessitate materie: videtur. n. q sic: q2 ad dispõnem materie necessario sequit de necessitate forma: et diversas dispositiones materie forme diverse cõsecũtur: videtur ergo sz hoc q forma sit pñs nãz materie.

Ad istam qõnem dõz est q forma nõ sequitur nãz mãe necessario. Hoc aũt põt dupliciter declarari. Et prima qdẽ declaratio sumitur ex cõparatione formarũ naturalium ad formas mathematicas: forma. n. que sequitur naturã entis sibi non dicitur sibi dari: ut ipsuz sit nobilius: sicut apparet de forma mathematica. Non enim dicimus q linee exeuntes a centro circuli ad peryferiam sunt equales: q2 circulo sit nobilius: sed solũ hoc ĩõ est: q2 ad naturã circuli hoc sequitur de necessitate. Similiter etiã nõ dicimus q triãgulus hz tres angulos eqles. d. rectis: q2 ipsi sit nobilius et melius: sed hoc hz: q2 cõsequitur de necessitate nãm propriã ipsius. Sic igitur manifestũ est q in formis mathematicis: que secuntur naturã sibi necessario non invenitur nobilius: hoc aũt invenitur in formis naturalibus: videmus. n. q perfectis aialibus melius est habere aiaz rationalẽ: qua possunt per ratiam cotrũpentia discernere: q nõ habere. Quia igitur i formis mathematicis: ex eo q sibi naturã consecũtur necessario: nõ invenitur melius et dignius: hoc aũt non invenitur in formis naturalibus: possumus per hoc evidẽter cõcludere: q forme naturales nõ cõsecũtur materie naturã necessario. ¶ Scõa aũt declaratio sumitur ex operatione formarũ substãtialiũ ad ipsas dispositiones: quas ponũt in materia. Dictũ est. n. supra in qõne q ad diversas dispositiones materiã necessitãtes: secũtur in materia diverse forme: et nõ solũ hoc: sed etiã materia diversificationem accipit: sic igitur ostendere possumus q illaz diversaruz dispõnũ causa sit magis forma q materia: statim ostẽsum erit q materia et materie diversitas magis consequitur formã et diversitatẽ eius q econverso. Illud autem de facili apparet. Cũ. n. ille dispõnes sint accidentia: et substantia sit causa accidentiũ. Necessariũ est q tales dispõnes sbaz subiecti cõsequantur. Et q2 ipse in diversis sunt diverse: necessariũ est q cõsequantur substãtiaz rõne eius: per q ipsa substantialiter diversificatur in diversis: hoc aũt nõ fit per materiaz: sed per substãtiale formã. Mã enim est una per essentiã omnium generabilium: forme vero in eis sunt essentialiter diverse: unde cuilibet pcludit q nõ mãm: sed formã ille dispõnes cõsecũtur: et per pñs nõ forma et diversitas formaz sequitur materiã et diversitatẽ eius: sed magis econverso. Et ppterea cõmẽtator dicit in secũdo de aia: q melius est estimare q causa i diversitate mãe est diversitas formaz: nõ q diversitas mãe sit cã in diversitate formaz et per hoc patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Sed impossibile est ista hunc habere modum &c.

¶ Lectio. xij. ¶ Nõ primo.

Hic primo queri posset: utrum necessarium sit ponere q natura agat propter aliquid: videtur enim q non: q2 de necessitate agit natura quicquid agit: unde videtur q magis sit dicendũ ipsaz agere pro eo q nõ agere non põt: q q agat propter finem assequendum.

Ad istam qõnem dõm est q necessarium est ponere q natura agat pp aliqd. Hoc aũt primo possumus ex eo declarare q finis est ratio agendi: et ideo sublata actione in rebus naturalibus: sublata est [illegible] agẽs. Quia ergo agẽtia per se et tñ per [illegible] mus in rebus naturalibus: necessariũ est ponere q ipsa natura agat pp aliqd. Sed hoc ostẽdo magis [illegible]

sapta declarata: hāc etiā rōnē tāgit in p̄cedēti lectione cōmētator. d. q̄ qui nō cōcedit naturā agere pp aliqd negat principiū finale: ⁊ negat materiā esse pp formā ex quo seqtur ipsum negare agēs. Generās. n. nō genē ratur: nisi pp aliqd. ¶ Scḋo aūt possumus idē declarare ex habitudine instrālis agētis ad agēs principale. Ad cuius intelligētiā ꝯsiderādū est: q̄ cū instrm non agat nisi ab alio motum: actio ⁊ motio instri tota princi: alr: ⁊ maxime attribuit p̄ricipali agenti. Si ergo actio instrumēti dicat̄ frustra fieri: ⁊ nō pp alicuiꝰ finis intentionē cū ipsa: sicut dictū est: agēti primario maxime tribuat̄: seqt̄ necessario agēs principale seu motorē instrumēti agere absq̄ illius finis intētione. Quēadmodum si sectio progrediēs a serra dicat̄ non fieri pp aliqd: necessariū erit cōcedere q̄ ipse sectis: qui mouet serrā ad secādū: preter itētionē faciat istud totū. Nā cū aūt ita est: q̄ nā tota est instrm intelligentie. Sicut. n. dicit Simplicius in cōmento celi ⁊ mūdi. Nā nō exn̄s ante mobil aliunde mota mouet: pp q̄ nihil magis mouere q̄ moueri dicet̄ vnq̄. Mouēs aūt motū instrm est motoris nō moti: a quo ipsum mouet̄. Est aūt intelligētia mouēs nō motū a quo tota mouet̄ nā. Est igit̄ natura intelligētie instrz: ⁊ opus nāe est intelligētie tribuēdū. Unde ⁊ cōmētator dicit q̄ opus nāe videt̄ eē opꝰ itelligētie. Si ergo dicat̄ opus ⁊ actio nāe nō esse pp aliqd: necessariū erit ꝯcedere ipsā intelligētiā a q̄ tota natura mouet̄: nō agere ex itētione. Eo igit̄ ipso quo oēs ꝯcedūt itelligētiā agere ex itētiōe: necessariū hūt ꝯcedere nām et: q̄ē istrumentū ipsum agere propter aliquid.

Et propter istam rōnem

dicit commētator in h lib. q̄ nisi h concesserit dicimus non poterit ꝓbare q̄ deus hꝫ sollicitudinē circa ea que sunt h: propterea etiā dicit Tho. videt̄ q̄ ista qō valeat ad qōnē de ꝓuidētia. ¶ Tertio aūt idem declarari pōt ex eo q̄ supra dictū fuit in nālibus melius ⁊ dignius inueniri. Sicut. n. albius dicit̄ q̄ propinquius est albo simplr ⁊ maxime: sic etiā ⁊ id in quolibet gñe dr̄ meliꝰ q̄ ꝓximiꝰ est ei q̄ est aptū in gñe illo. Bonū aūt ⁊ optimū est finis: vnde manifestū est q̄ meliꝰ nō dr̄ in nālibꝰ: nisi solūmō pp finē: ⁊ ꝓpterea cōmētator dicit q̄ nobilitas nō accidit formē: nisi sm q̄ est finis. Eo igit̄ ipso q̄ meliꝰ ⁊ dignius iuenit̄ in nālibus: necessariū hēmus ꝯcedere ipsam nām nō facere q̄ facit: pp necessitatē materie: sed magis pp intentionē alicuius finis. Et h est q̄ dicit cōmentator in libro isto q̄ animalia testea: si nā nō intendisset custodiā: deberet dscendere in eis pars testea: vt pote: qr̄ grauior est: ⁊ grauia quātū est de necessitate māe debent ceteris subsidere. ¶ Quarto aūt pōt hoc idē et declarari ex habitudine entis nālis ad eē. Actus. n. essendi est bonū ⁊ perfectio oīa existentiū. Inclinat̄ aūt vnūqdq̄ in perfectionē ⁊ bonitatē suā. Et qr̄ talis inclinatio dr̄ appetitus: ꝯsequitur q̄ vnūquodq̄ appetat esse suū: ⁊ in ipso esse sibi debito conseruari. Et que possant quidem perpetuari in indiuiduo: desiderāt naturali necessitate in indiuiduo perpetuo cōseruari. Que autem in indiuiduo perpetuari nō possunt: appetūt perpetuari in specie: ex tali aūt appetitu ⁊ inclinatione hñt nālia agētia q̄ ꝓducant sibi silia in specie. Sine h enim in specie perpetuari nō possent. Manifestū est igit̄ q̄ pp appetitū ⁊ desideriū boni agūt agentia nālia: hāc aūt rōnē tangit cōmētator in scḋo de aīa: vbi dicit: sollicitudo diuia cū nō potuit facere generabile permanere sm indiuiduū: miserata est in dādo ei virtutē qua pōt ꝑmanere in specie: ⁊ ꝓpter istā oīa inge desiderāt ꝑmanētiā sempiternā; ⁊ mouet̄ ergo ipsā hꝫ q̄ innatū est nāe eoꝝ ad recipiēdū. Et pp hūc finē agunt oīa entia que agūt naturaliter.

Ad argumentum

ergo in cōtrarium dicendū est: q̄ nō obstante h q̄ nā agit de necessitate: adh natura agit pp aliqd: vt infra: si deus voluerit: ostendetur.

Qō scḋa.

Secundo

posset esse dubiū: verū sit verū: q̄ oīa que fiūt fiant a casu: vel pp finē: videtur. n. q̄ nō: qr̄ ea que fiūt a casu fiant ꝑrigēna in paucioribus. Sunt aūt plurima nō in paucioribus: sed frequēter: imo etiā equaliter ꝯtingentia cū illis que fiūt: nec per se intēta: nec tñ ipsa per se: sed per accñs inueniūtur: quēadmodum corruptio per accidēs est intenta: ⁊ tñ semper cū ipsa generatione ꝯtingit: q̄ generatio vnius est corruptio alterius: ⁊ qr̄ ea que frequēter ꝯtingūt: nō veniūt a casu: vt predictū est: concludit̄ q̄ nō sit verū oīa q̄ fiūt: aut fieri a casu: aut pp finē.

Ad istam qōnem

dicūt aliqui: q̄ supposito nām pp finē agere: triplicē effectuū cāꝫ assignare possumꝰ: qr̄ finē casum ⁊ necessitatem māe. Si aūt nā nō ageret propter aliquid: vel nihil fieret: vel qcquid fieret esset casuale. ¶ Sed quāuis q̄ scḋo dicat̄ veritatē hēat: vt supra declarauimus: imo etiā simpliciter verū est q̄ omnino nihil fieret actione naturali: si nā propter aliquid nō ageret: qaātū m̄ ad propositā qōnem spectat non cogimur ꝓpōnem prius positam assumere. Omnia enim que fiunt: aut raro eueniūt: aut nō raro: sed semper vel frequēter. Quod si raro eueniant: ⁊ per ordinē ad cām: tūc necessario eueniūt a casu. Si aūt eueniāt semp vel frequēter: tūc aut erūt propter se intēta: aut de necessitate ꝓpter aliud. Et quocūq̄ istoꝝ duoꝝ modoꝝ dicat̄ ipsa dicētur propter finē fieri: aut. s. qr̄ ipsa met sunt fines: vt pote: si fuerit per se intēta: aut qr̄ pp ad intendūtur ⁊ fiūt q̄ est finis. Ita q̄ hꝫ viā istā absq̄ nulla alia verboꝝ multiplicatione dicere haberemus: q̄ oīa q̄ fiunt aut casu fiūt aut propter finem.

Ad argumentum

ergo in contrarium dōm est q̄ quāuis corruptio nō sit pp se intēta: nō tamen ideo seqat̄ q̄ non fiat propter finē. Quia ⁊ illa que propter finē fiūt nō sunt propter se intenta: sed magis propter aliud. Et corruptio quidē vnius intendit̄ propter generationē ⁊ esse alterius. Et qr̄ h esse finis est: apparet q̄ corruptio est de his que fiant propter finem.

¶ Textus.

¶ Omnino aūt ars alia qdē pficit: q̄ nā nō pt̄ operari.

¶ Qō tertia.

Tertio

posset esse dubiū: verum ars perficiat nām: ⁊ videt̄ q̄ nō: qr̄ perfectio nālis tota per ꝓncipia naturalia habet̄: cū nā non deficiat in necessariis. Ars aūt nō est de numero talium ꝓncipiorum. Igitur nec debet esse de numero perficientiam naturam.

Ad istam qōnem

dōm est q̄ ars perficere habet nām quodāmodo: cuius declaratio est: qr̄ talis habitudo dꝫ esse forme artis ad nām nālē: qualis est habitudo artis ad itellectū: in quo est vt in subo: qui qdē intellectus potētia quedā nālis est. Ars aūt ad intellectū sic se hꝫ: q̄ est qdā perfectio ipsius. Perficit̄ aūt intellectus scientiis ⁊ artibꝰ: cū per artes ⁊ scientias potentialitas eius ad actū reducat̄. Igit̄ ꝑsili modo dicere

debemus q forma artis ipressa in mã sit qdã pfectio ipsius. Est.n. oino rõnabilis ista põa: vt vz dicamus: q sicut forma artis expressa in mête artificis perficit ei⁹ intellectũ: sic etiã forma artis ipressa in mã perficit suum ppriũ subm. Nã z per ipsam h sbm reducit de potentia in actum. ¶ Ad argumẽtum ergo in cõtrariuz dõm est q pfectio nãlis per pncipia nãlia hetur. Sed pfectio artis est pfectio supaddita pfectiõi nãli: z ideo cosi nõ hetur per nãlia pncipia: nõ oz esse mirum.

Est autem h õsiderandũz q est qdã perfectio ad quã ptigĩ põt per actionẽ activaz z passivaz qualitatũ: z tale perfectionem nõ sol ars: sed et nã põt facere: sicut pz de perfectione sanitatis. Quedã vero est alia mãe perfectio: ad quã pertingi nõ põt: per actionẽ dictaz qualitatũ: sicut pz de perfectione domus. Et qz natura nihil efficit: nisi mediante dictarum qualitatũ actione: ideo tales perfectiones ars potest inducere z non natura.

¶ Textus.

¶ Peccatũ aũt fit: z in his que sunt sm artem zc.

¶ Lõ. xiiij. ¶ Qõ pma.

Hec pmo posset esse dubiũ vtz ex monstris in natura pungentibus argui possit nãm ipsam pp̃ter aliqd nõ agere. videt.n. q sic: qz talia mõstra nõ fiũt pp̃ter aliqd: z tñ constat q ex actione pueniunt nãe. ergo videt per talia monstra posse optime ostedi q natura nõ agat propter aliquid.

Ad istam qõnem dõm est: q non solũ ex talibus mõstris: nõ põt demõstrari naturã nõ agere pp̃ter aliquid: sed etiam ex ipsis euidentissime oñdit pcõtrariuz.

Ubi considerandum est qz põt ptingere pcm̃ in actione agentis cuiuscũq: sive intelligentialis: sive nãlis: h autem videri potest: si consideraẽ qd per peccatũ importet. Nõ.n. importat nisi quẽdam ordinis z rectitudinis defectũ: põt autem ee causatũ a rectitudine aliqualiter deficere: qz cum nõ sit essentialr regula: z rectitudo ipsa: non habz ad cãz necessariã oino habitudinẽ. Sed pma cã: qz eentialr regula z z rectitudo est: sicut ipsi sibi deficere nõ pt. sic et nõ pt cadere a rectitudine: est igit sic dõm: q qcqd non est essentialr ipsa regula sue actionis: põt pati in sua actione defectũ rectitudinis: nihil aũt creatũ est essentialr regula opationis sue: vnde manifestũ est: q omne creatũ põt defectuz rectitudinis pati in actione sua: z per pñs põt ois creatura alicui peccato subiacere: sola autem pma cã nõ potest pati aliquod pcm̃: qz quãuis id q nõ est ipsa rectitudo: sed rectitudinẽ pticipat ab alio possit defectũ rectitudinis habere: ipi in rectitudinã nihil põt de rectitudine deficere: z pma causa: vt iã [illegible] est essentialiter ipsa rectitudo. ¶ Est aũt z alia spẽcialis cã: pp̃ter quã in nãlibus potest ptingere talis rectitudinis defectus: que põt esse duplex: vna quaruz est ipsum materie impedimẽtum. Nam quãuis forma in agente nãli perfecta sit sub debita rectitudine: si tñ materia non fuerit vlquequaq pparata ad eius rectitudine recipiendã: nec fuerit perfecte subiecta dñio agentis: recipiet forma in ipsa sub aliquo defectu debite rectitudinis: qz receptum est in recipiente per modũ recipientis: z non per modũ recipientis: quẽadmodũ etiã: z si forma regalis in mente artificis [illegible]: i ligno tñ [illegible] nõ põt recipi sine aliquo rectitudinis defectu. Alia causa sumit ex aliquo defectu in pncipio actiuo. Nã [illegible] [illegible] [illegible] actiõis z per [illegible] [illegible] est ra-

tio z principium agendi: z pp̃terea si in principio actiuo sit defectus: erit defectus aliquis etiã in actione ei⁹ quẽadmodum si calor: quo mediante virtus formatiua mãz trãsmutat in generatione aialis fuerit debilis: inueniet in aiali genito esse aliqs defectus: z est simile in agente artificiali: si.n. medicus no perfecte: sed defectiue artẽ medicine hẽat: inueniet deficere z peccare in curando. His igitur visis pz de facili q ex talib⁹ peccatis possumus arguere q nã agere dz pp̃ter aliqd. Dictuz est enim q pcm̃ importat ordinis z rectitudinis defectuz talis aũt ordo z rectitudo nõ importat nisi certã z cõuenientẽ habitudinẽ ad aliqd determinatum. Si ergo z actio nature nõ haberet ad aliqd determinatuz certaz habitudinẽ: non haberet determinatũ ordinẽ z rectitudinẽ: nec per pñs pueniretuz ex actione eius vnũ plus q reliquũ rectũ z ordinatũ diceret: eo igitur ipso q peccatũ est in opib⁹ nature: z pcm̃ defectũ iportat puenientis habitudinis ad aliqd: necesse est nature actionẽ ad aliqd certã cõuenientem habitudinez habere: q nihil aliud est: q pp̃ter aliquid naturam agere.

Ad argumentuz ergo in contrarium dõm est: q lz peccata nõ n ant a natura: vt intenta: nõ tñ aliunde peccata dñr: nisi qz recessum ponũt ab intento: verum magis tale argumẽtũ oppositũ pcludit q ppositum.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis querere vtrũ argumẽtatio quã facit phs sit puenions: qñ dicit: q si nã nõ agit pp̃ter aliquid: sicut ptingit esse mõstrũ ex vna parte apparens vnum aial: z ex altera apparens aliud: sic etiã ptinget: z quoddã mõstrũ ee ex vna parte apparẽs aial: z ex altera apparẽs arbor. ¶ Posset.n. aduersari⁹ dicere: q maior est pximitas aialis ad aial: taz in mã q etiã in modo generationis: q sit pximitas aialis ad arborẽ: z ideo cõsi illa cõiungitur: nõ pp h pcludi põt q etiam aial z arbor coniungantur.

Ad istam qõnem dicũt aliqui. q magis z minus ordinatũ attẽdit p respectũ ad id q est regula cũctorũ z qz h est finis: ideirco necessariũ est q subtractio fine remaneãt ois eque pueniẽtia z eque ordinata.

Sed quãuis iste processus veritatẽ aliquã pcludat: nõ tñ vr soluere obiectione factã: lz.n. magis z minus ordinatũ attẽdit ex respectu ad id q ẽ regula cũctoz: maior tñ cõuenientia: z maior diuersitas in mã: nõ attenditur nisi ex ordine z respectu ad mãm. Unde adh videtur stare argumẽtũ: qz si aialia cõueniant in mã adinuicẽ nõ aũt cõueniat cũ arboribus: poterũt adinuicem coniungi absq eo q in plãtis qñq cõiũgant. Et id circo dõm ẽ q antiqui rõne de talib⁹ mõstris nõ ide sumebãt: q ẽ puenire in mã: sed cũ totã accipiebãt: ex eo q dicebant nãm pp aliqd nõ agere. Et pera h deriuat pcedit argumẽtatio phi. Nã si totã cã pp quã ptingit h mõstra i nã est: qz nã nõ agit pp aliqd: nulla alia rõ assignari potest: quare nõ fit mõstrũ apparẽs ex vna pte arbor: z ex altera aial: sicut sit monstrũ vnũ aial apparens ex parte vna: z aliud ex alia: pcesit nec aial irrõnale: nec plãta sm eos agat pp̃ter aliquid: z cũ [illegible] sm veritate nt eadem plãta q aial propter finẽ operari.

Dicendũ est igitur q ratio phi operta est ad pcludendũ alienaz de talib⁹ mõstris totã cãm assumebant ex eo q dicebant naturã propter aliqd non agere.

¶ Textus.

¶ Omnino autem destruit hic dicens que natura &c.

¶ Qo tertia.

Tertio posset aliquis forte dubitare verum scdz mortuu antiquorum aliquid pcludat: videtur q sic: qz necessitas que est ex fine est necessitas sumpta a posteriori. Sz antiquorum ratio ostendebat in naturalibus necessitatez esse a priori: qz materia & agens sunt cause priores: & statim cu pungu tur in dispositione illa: in qua vnu est natu agere & reliquu pati: subsequitur de necessitate actio: igr poterat ratio pcludere: vt videtur: q necessitas naturalis actionis non ex fine: sed aliunde sit sumenda.

Ad istam qonem

dodz est q non obstante eo q est naturaz de necessitate agere: opz ipsam operari propter aliquid. finis. n. est bonu: bonu vero est obiectum appetitus. Obiectum autem cum sit liber potentie: sic ipsam determinat: q necessitat eam ad inclinationem in ipsum: quemadmoduz visibile sic habet determinare potentiam visiuam: q ipsa talis potentia non potest in ipsuz no inclinata esse. Illud igitur bonu q est obiectum primu appetitus cuiuscunq: appetitu ad se necessario icitat: & facit eum sic ad se concurrere cu impetu: q ab eo diuertere non potest ad aliquid: in quo non reseruetur ratio ipsius existenter aut apparenter. Et qz ipsum agere ad fine est ad fine tendere: patet q quantucunq agens natural de necessitate agat: no tn propter h concludi potest q non agat propter aliqd: sed magis pcludendu est q in suuz fine de necessitate currat. ¶ Hoc aut & de agente naturali maxime manifestum est: qz non seipsum determinat ad finem: sed ad hunc determinat ab eo: a quo determinata accipit naturaz. Quod autem no se determinat ad finem: sed ad ipsum ab alio determinatur in potestate sua no habet diuersitatem ab eo.

Dicendum est igitur

ad argumentum q magis concludit ppositum nostru q oppositum: subtracta enim necessaria & vniformi determinatione finis: subtrahitur necessitas & vniformitas actionis. Et si vniformitas actionis ponitur: opz q ponatur vniformitas in fine pprio dico & natu ipsius naturalis actionis.

¶ Textus.

¶ Inconueniens autem est non opinari &c.

¶ Qo quarta.

Quarto posset alicui forte esse dubium verum tertium motiuu antiquorum aliquid concludat: videtur enim q sic: quia qui fine non cognoscit nec inuenitur deliberare ad habendam de fine certitudinem: natura aut qz cognitione caret: nec finem cognoscit: nec etiam deliberat in ipso: vnde ei non videtur propter finem agere.

Ad istam qonem

dodz est q non obstante hoc q natura de fine non deliberat: tn dicere possumus naturam ppter finem operari. Huius aut prima declaratio est: q quantucunq de agente principali poni possit q agat ex deliberatione: no tn hoc ponere de eius instrumento: cum tamen actio instrumenti fiat propter aliqd vt supra declarauimus. Cu ergo natura sit instrumentu intelligentie: quantucunq ipsa natura agat: propter finem: & ipsa etiam intelligentia deberet: non tn ppterea oz ponere natura ex deliberatione agere. ¶ Secunda autez declaratio eiusdez est: qz agens no indiget deliberatione: nisi qn finis non est certus & determinatus. Sed finis ad que tendit actio nature certus & determinatus est. Non igitur ad agendum propter finem natura indiget deliberatione. Unde ex eo q natura non deliberat & semper idem facit: nisi aliquid impediat: non est pcludendum q ipsa no agat ppter finem: sed magis q agat propter finem certum & determinatuz. Tertia vero declaratio eiusdem est: quia videmus in agente artificiali: q tunc eum deliberatione indiget: cu non hz perfecta artem: que est ratio & principiu agendi. Quemadmodu qui no hz bene artez scribendi: deliberat de formatione litterarum: de quarum tamen formatione no deliberat ille qui artem scribendi bene habet: & tn constat q oe agens artificiale propter finem operatur: vnde manifestu est q no deliberare: no facit actionem no esse pp finez.

Ad argumentum

ergo in contrarium pz responsio. No. n. opz q natura deliberet ad habendam certitudinem de fine: qz sibi naturaliter est determinatus.

¶ Textus.

¶ Quod autem ex necessitate est &c.

¶ Qo prima.

Hic posset primo aliquis dubitare de eo q Tho. h dicit: necessariuz qd sumitur ex causis prioribus ee necessa: iu simpliciter: videtur. n. h esse falsum: qz in quinto metb. ipse dicit: q necessitas: que sumitur ex mouente: non est necessitas absoluta: sed ex suppositione. Mouens autem non est causa posterior sed prior.

Ad hoc dicendum est

q duplex necessitas consueuit assignari: qz necessitas psis: & necessitas psequentis: & vt vniuersalius loquitur: possumus pnecessitate psequentis accipere necessitate propositionis. Na pns ibi sumitur pro conclusione: pclo vero & propositio sunt idem in subar: & differunt sola ratione. Si ergo loquamur de necessitate propositionis: dom est tunc q illa propositio necessaria est simplr: cuius predicatum est in ratione subiecti: vel subiectum in ratione predicati. In pdicatione aut sm se: predicatu qd recipit subiectum in ratione sua est proprietas subiecti: predicatum vero q in tali predicatione cadit in ratione subiecti est intrinsecu & essentiale sibi. Essentiale aut predicatuz oz q sit sumptuz ab aliquo principio essentiali & intrinseco: q non est nisi forma vel materia. Predicatum etiam q recipit subiectum in ratoe sua: opz q substantie grana alicuius sibi intrinseca principia consequatur: qz & essentia subiecti principiu & causa est qdditatis omniu ppriarum passionu eius. Quia ergo principia intrinseca subiecto sunt materia & forma. Necessariu est q necessitas ppositionis absoluta attendatur: aut ex forma: aut ex materia. Ex aliis autem causis: que extrinsece sunt: non sumitur talis necessitas simpliciter: sed ex conditione sicut per exempla melius apparet. Nam ista propositio: h est rationale: est necessaria simplr sm se: qz in ratione essentiali hois clauditur forma: ex qua rationalitatem habet. Eadem etiam ratione est ista necessaria: quia dicitur ho est risibilis. Ista etiam ppositio ho est corporeus est necessaria simpliciter & sz se: qz de ratione essentiali hominis e ma corporea: vnde omnes dicte ppones sz se vere & necessarie inueniuntur. Si aut dicatur: deus est: no est ppositio necessaria: qz nec in ratione predicati: nec in rone subiecti clauditur aliqd ppter qd predicatuz cum subiecto habeat necessaria habitudine ... dependet etiam verificatio ipsius ex efficiente: q est causa ... seca q h

feca: q si non supponatur in certa dispositione se habere: non erit vera propositio: et ideirco dicta propositio non est necessaria: nisi presupposita influentia luminis a sole in nostro emisperio. Et ad 3 et. am rationem non est necessaria simpliciter ista propositio: hoc respirat: sed necessitate accipit supposito q debeat in esse conseruari dicere naturaliter. Quod autem homo sit aial: vel rönale: vel risibile: necessariũ est simpliciter secundum se nulla alia suppositione facta: vt patz ex predictis. De tali autem necessitate. Tho. dicit in quinto metaph. q sumitur ex causa aliqua intrinseca: si debet esse necessitas absoluta. Si vero accipiatur a causa extrinseca erit necessitas ex suppositione. ¶ Secundo autem modo loquendo de necessitate: omne illud q necessario infertur ex prioribus: dicitur necessario simpliciter inferri. Quod autem necessario infertur ex posterioribus: dicitur inquantum huius inferri necessario ex suppositione et secundum quid. Nam quemadmodum q demonstratur ex prioribus dicitur demonstrari simpliciter: et q demonstratur ex posterioribus demonstrari dicitur secundum quid: sic etiam illatio illa dicitur necessaria simpliciter: que a posterioribus necessitatem habz. Quia vero necessitatem habz a posterioribus dicitur necessaria secundum quid tantum: et sic tam Tho. q phylosophus hic de necessitate loquitur.

¶ Textus.

¶ Sed tamen non sine his quidem factum est etc.

¶ Questio secunda.

Secundo posset esse dubium: verum ista necessitas proprie sit in naturalibus sumenda ex materia: videtur. n. q sic: q aliquid est de necessitate corruptibile ex materie natura demonstratur.

Ad hoc dicendum est q necessitas consequentie in rebus naturalibus non solum a posterioribus sumi potest: sed etiam a prioribus: quia aliter naturalis non posset per omnes causas demonstrare: verũ est autem q quedam sunt que non possunt necessario inferri: nisi ex posterioribus: et talium necessitas non est sumenda ex materia. sed magis ex fine: quemadmodum si materia preexistit: non est necessarium hanc formã esse: quia potest materia preexistens stare sub forma opposita: de talibus igitur intelligendum est q ratio necessitatis sumenda est a posteriori. Sunt autem quedã alia que necessario ponuntur posita materia vel forma etiam secundum q est causa prior: cuiusmodi sunt proprietates multe rerum naturalium: vt puta esse corruptibile et generabile: necessario ponitur posita materia: que immediate respiciente multas formas. Similiter etiam posse sentire necessario ponitur aial posito: et posse rociinari necessario ponitur ad ponẽ hominis. Et ro rõcinitaris talium bene sumi potest ex prioribus: sicut necessario infertur: q homo sit generabilis et corruptibilis propter id q materiã supradictam habet. Necessario etiã infertur q sit aptus ad ratiocinãdum: propter id q habet animam rationalem. ¶ Ex dictis autem apparet q nobis est dictum: q quidam sunt effectus: non principaliter intenti a natura: vt mors et corruptio: et talium necessitas sumitur a materia. Quidam vero sunt effectus a natura principaliter intenti: vt generatio et talium necessitas a materia non sumitur. ¶ Licet enim dictum est ratio necessitatis non solum corruptionis: sed etiam generationis sumi potest a materia. Et sine etiam sumi potest necessitas: non tamen generationis: sed etiã corruptionis: vt possit probari: quia quamuis ipsa non sit propter se intenta. Licet tamen est intenta propter aliud: sine propter finem.

¶ Textus.

¶ Est autem et in doctrinis necessarium etc.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubium verum naturalis semper debeat potius per causam demonstrare: si facere debeat potissimam demonstrationem: videtur enim q non: quia iam dictum est: q ratio necessitatis multorum sumitur in naturalibus ex forma et materia: ergo ad minus ista poterunt potissime per materiam et formam demonstrari.

Ad istam questionem dicendum est: q potissima omnium demonstrationum physica: illa est que datur per causam finalem huius autem ratio est: quia potissima demonstratio maxime est illa: vt accipitur ex primo posteriorum: qua habita non contingit vlterius querere propter quid: Talis autem est sola demonstratio per finem data in rebus naturalibus. Nam si demonstretur equum esse generabilem et corruptibilẽ propter materiam: adhuc contingat vlterius querere propter quid equus habet huiusmodi materiam. Non enim eam habet: nisi quia est conueniens sue forme: quia: sicut fuit superius ostensum: materia instituta est in natura propter formam. De forma autem adhuc contingit vlterius querere in naturalibus: et propter quid habeat res ipsam. Non enim forma dat seipsam materie: sed sibi datur ab agente. Sed de efficiente adhuc restat querere propter quid dat talem formã: quia non dat ipsam frustra: sed propter finem aliquem: cum natura agat propter aliquid: vt supra dictum fuit. De fine vero vlterius propter quid non cõtingit querere: quia ratio finis est non q ipse sit propter aliud: sed q alia sint propter ipsum: vt habetur in secundo methaphysice. Manifestum est igitur q sola demonstratio data per causaz finalez in naturalibus terminat perfecte questionem propter quid et idcirco ipsa sola est in naturalibus demonstratio potissima. ¶ In mathematicis autem habita causa formali terminatur questio: quia non est in talibus considerare q forma sit data ab agente: et q sit data propter finem: eo q talia concernunt actionem et motuz: a quibus inueniuntur esse abstracta mathematica: et ideo in talibus non est demonstratio per causam efficientem et finalem.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est: q quamuis aliquorum necessitas sumatur proxime ex materia: contingat tamen materia habita etiaz de ipsa querere propter quid: et idcirco causa materialis non facit in naturalibus potissimã demonstrationem.

¶ Explicit secundus physicorum. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit liber tertius physicorum.

¶ Textus.

¶ Qm aūt natura est pricipiū mot⁹ ⁊ mutatiōis ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Qō prima.

Uoniam autez na. Hic posset primo ee dubiū vtrū verum sit φ ignorato motu sit necesse ignorare nām: vr̄. n. φ nō: qꝛ ignorato effectu non est necesse ignorare cām. Motus autez est effectus nāe. Nō igit̄ verū est φ ignorato motu sit necessariu ignorare naturam.

Ad istam qōnem dōm est: φ natura cognosci non pōt: nisi cognito motu. Huius aūt declaratio est: qꝛ res cognosci nō pōt nō cognita rōne sua formali: quantuz cūqꝫ per id cognoscat̄ φ ad eius rōnē māiter se habz. Nūc aūt ita est: φ essentia nuda: tam māe φ̄ forme: dicit id φ est sicut māle in rōne nāe: vt pote: qꝛ ex ea complemētū rōnis nature nō sumit̄: sed ex ordine: ⁊ relone ad motū: formale aūt ē illud in rōne ex quo ei⁹ accipit̄ cōplemētū. Ex ordine igit̄ ⁊ relatione ad motū sumit̄ formal̄r rō cōpleta nature: vnde manifestū est φ q̄tum cūqꝫ nuda eēntia forme aut materie cognoscat̄: nisi m̄ sciat̄ relatio ⁊ ordo ad motū rō nature hēri ⁊ cognosci nō poterit. Relatio aūt nō cognoscit̄ nisi cognoscātur eius extrema: vnde nec ordo ad motū cognosci pōt non cognito motu. A p̄mo igit̄ vsqꝫ ad vltimum deducendo manifestū est φ natura cognosci nō pōt: nisi cognoscat̄ ⁊ motus. Et est simile de potētia calefactiua. Quia eni formalis rō ei⁹ nō sumit̄ ex calore: sed ex ordine ad calefaciēdū: ideo ipa cognosci nō pōt: si calefactio ignoret̄.

Ad argumētum ergo in contrarium dōz est φ nā nō noiat absolutam eēntiā māe aut forme: que sunt principia motus: sꝫ noiat eā sub rōne causantis ⁊ p̄ncipiātis motū. Quāuis aūt absoluta essentia cause sciri posit nō scito effectu: eēntia tñ eius sumpta sub rōne cause: q̄ūo ad effectū refert̄ sciri nō pōt: nisi sciat̄ eius effectus: qꝛ nūq̄ cognoscit̄ respectiuū: nisi id cognoscat̄ φ terminat respectū ipsi⁹. ¶ Est āt ɔsiderādū φ hoc φ h̄ dr̄: ⁊ ab aduersariis nō negat̄: valet ad ostēdēdū φ mobilitas nō sit passio: sꝫ formalis rō subi scie naturalis.

¶ Textus.

¶ Nō est aūt motus preter res ad quas est motus.

¶ Qō secunda.

Ecundo posset esse dubiū: vtrū sit verū φ mot⁹ iueniatur in plurimis p̄dicamētis: videtur. n. φ nō: qꝛ cū p̄dicamēta sint ipermixta: id φ est i vno p̄dicamēto: nō vr̄ φ ēē possit in alio.

Ad istam qōnem dōm est: φ motus duplex sumi pōt fm duo que claudūtur. Claudit. n. in se rē q̄dā ⁊ modū rei. Res aūt q̄ in ipso claudit̄ est ꝓprie res q acq̄rit̄ per ipm: sicut appet in dealbatiōe: que rē aliā ab albedinē nō ponit: cuius declaratio est: qꝛ dealbatio nō est aliud q̄ ipsa acq̄sitio albedinis. Per acq̄sitionē aūt albedinis res alia nō ponit̄ q̄ ipsa albedo que acq̄rit̄. Manifestū est igit̄ φ dealbatio rē aliā q̄ albedinez nō ponit: verū est aūt φ ponit quēdā certū modū se habendi: qui nō ponit̄ solo noie albedinis: qꝛ albedo rem suā simpl̄r ⁊ absolute dicit: dealbatio ṽo dicit rē albedinis: nō simpl̄r: sꝫ fm φ stat sub q̄dā ɔtinua acq̄sitiōe. Et sicut est de ipsa dealbatiōe: sic est vr̄ de quolibet motu: qꝛ vr̄ ōis mot⁹ duo ponit: scꝫ rē q acq̄rit̄ per ipm: ⁊ moduz quēdā eēndi: qꝛ rē illā non simpl̄r ponit: sꝫ put stat sub acq̄sitiōe q̄dā. Si ergo motū accipiam⁹ q̄tu ad rē q̄ ponit: cū nō ponat nisi rē: q̄ per ipꝫ acq̄rit̄: vt dcm̄ est: sic in tot p̄dicamētis hꝫ eē: quot p̄dicamētoꝝ res ꝑ ipm acq̄rūt̄. Cū igī p eū ꝑ ⁊ ꝑ se acq̄rit̄ res sbe q̄titatis q̄litatis ⁊ vbi: pꝫ φ h mō ipse mot⁹ in q̄tuor p̄dicamētis inuenit̄. Si āt motuz sumam⁹ q̄uo ad modū eēndi sub quo formā ponit: erit sic in trib⁹ p̄dicamētis fꝫ tria q̄ inueniūtur i ipso. Nā mot⁹ ponit formā: vt ista ex am a mouēte: ⁊ sic est actio. Itē est attēdere in ipso φ formaz ponit in ente mobili receptā: ⁊ sic est passio. Itē attēdit̄ i ipso ɔtinua forē acq̄sitio: ⁊ sic ponit ɔtinuū q̄dā successiuū: ⁊ sic est in gn̄e q̄titatis ɔtinue. Cū igī non fm idē est mot⁹ i diuersis p̄dicamētis: sꝫ fm diuersa: pꝫ φ nō facit ɔmixtionē ⁊ ɔfusionē p̄dicametoꝝ: sicut i argumēto dicebat̄. ¶ Hoc āt itēdit cōmē. cū h dicit. Mot⁹ fm φ nō differt a ꝑfectiōe ad quam vadit: nisi fm magis ⁊ min⁹: necesse est vt sit de gn̄e illi⁹ ꝑfectiōis. Motus. n. nihil aliud est q̄ generatio ptis post aliā illi⁹ ꝑfectiōis ad q̄ tendit motus: donec ꝑficiat̄: ⁊ sit in actu. Unde necesse ē: vt mot⁹ q est in sba: inueniat̄ in genere sbe: ⁊ mot⁹ q est in q̄titate in genere quātitatis. Scđꝫ āt φ est via ad ꝑfectionē: ⁊ est alia ab ipsa ꝑfectione: necesse est: vt sit gen⁹ ꝑ se: via. n. ad rē est aliud ab ipsa re ⁊ fꝫ h fuit positū p̄dicamētū ꝑ se.

¶ Qō tertia.

Ertio posset aliqs dubitare de h φ mot⁹ ponit̄ h eē in sba: vr̄. n. h esse falsum: qꝛ in. v. ostendetur φ in sba nō pōt esse mot⁹. ¶ Ad h breuiter dōm est fm φ cōmētator dicit in. v. φ in h tertio mot⁹ cōiter sumitur pro oi trāsmutatiōe fꝫ quē modū gn̄atio etiā ⁊ corruptio mot⁹ appellant̄ ⁊ qꝛ tales trāsmutatiōes sūt in sba: id circo h dicit̄ motū in sba eē: vñ et ph̄s nō dixit: mouet̄ aūt: sed mutat̄ aūt oē φ mutat̄ ⁊c. In q̄nto autē sumit̄ motus ꝓprie fm φ est acceptio partis forme. post aliā eius grē prius acceptā: ⁊ sic dr̄ ibi φ motus nō est in sba. Quia. n. forma sabstātialis est idiuisibilis: nō hꝫ pte ⁊ partē: vt sic dici possit: φ p̄mo accipiat̄ vna pars eius: ⁊ postmodū alia: imo tota insimul accipit̄: ⁊ tota insimul abicit̄ vnde inductio eius: ⁊ abiectio non est motus eo modo quo motus dicit acceptionem partis forme post partem. Quāuis dici possit motus ipsam communiter sumendo pro omni transmutatione.

¶ Qō quarta.

Uarto posset esse dubium: vtruꝫ motus sit genus: ⁊ videt̄ φ non: quia genus non participatur per prius ⁊ posterius. Motus autem sic participari videtur: quia motus localis prius est omnium aliorum motuum.

Ad istam qōnem dōm est φ motus potest accipi dupl̄r: vt pꝫ ex predictis: qꝛ vno modo quantum ad rem que ponit̄ per ipsuꝫ: ⁊ quia hec res non est res vni⁹ p̄dicamēti: vt supra patuit: nō potest h modo ipse motus esse genus vnuꝫ. ¶ Alio vero modo sumi potest fꝫ φ dicit q̄dā ɔtinuā acceptionē forē: ⁊ isto mō vnumo et p̄dicatur de motu locali: ⁊ de motu alterationis: ⁊ de motu augmēti ⁊ decremēti: si tñ isti sūt ɔtinui: p̄dicat̄ enim

etiam de his inquirit: et ipsi sunt motus differentes spe cie: vnde videt posse dici genus motus localis et altera tionis et augmenti et decremēti. Nō aūt est genus ad ge nerationē et corruptionē: que ꝓprie nō sunt motus: sed magis termini alterationis. Hec aūt videt esse opinio cōmentat. qui dicit q motus sm q est via ad perfectionē et alia a pfectiōe: necesse est: vt sit genus per se. ¶ Alioꝝ vero opinio est q motus ēt isto mō sumpt⁹ nō sit gen⁹ sed magis spēs specialissima: et ratio istoꝝ est: qz distin ctio specifica nō fit penes mālia: sed penes fōralia. Ra tio aūt formalis motus isto modo sumpti: eade est in oi bus: diuersificata sol' mālr: qz in oib⁹ dicit formalr viā ad perfectionē: nec diuersificat: nisi qz in diuersis diuersa fundamēta hz: que ad ipsuz isto modo sumptū non pertinēt: nisi tm̄modo mālr. ¶ Quid aūt de h sit tenēdū: ego nō determino ad p̄sens: qz alibi hz decla rari. ¶ Nihilominus tn̄ argumētū factū in cōtrariuz nō ꝯcludit. Motus. n. localis dicit esse prior aliis: nō qz prius ipse recipiat p̄dicationē motus: et alie trāsmu tationes cā recipiāt per attributionē ad ipsum: sz qz est cūctis aliis perfectior: sicut etiā hō dicit prior cunctis aīalibus: h aūt prioritas non tollit rationem generis.

¶ Textus.

¶ Quare motus et mutationis tot sunt species ꝛc.

¶ Qō quinta.

Quinto posset adh esse du bium quō tot sint spēs motus: quot et entis. Nam si spēs large sumāt: decē pria gn̄a rerū dici possunt spēs entis. Tot aūt non sunt speci es motus: qz non est motus in omnibus generibus.

Ad istam qōnē rn̄det cōmentato: q tot sūt spēs mot⁹ qt sūt spēs entis moti: q sūt octo: ens. n. motū est ens. 4. ge neꝝ: et in quolibet coꝝ ponūtur due spēs: vna pfecta: et altera diminuta. silr aūt est de motu: qui est in quolibz ipsoꝝ. Motus. n. qui est in suba diuidit per generatio nē et corruptionē: et generatio se hz: vt habitus: et sicut motus pfectus. Corruptio vero se hz vt priuatio: et per pñs sicut motus diminutus. Eodē aūt modo se hz: et in motibus alioꝝ generꝝ. Distinguūtur. n. oēs sm distincti onem vel inductionis et abiectionis eiusdē perfectionis vel sm distinctionē spēꝝ: que per motuz distinguūtur et abiciūtur. Prima aūt distinctione distīguūtur per di minutum et perfectū: ꝛc q talis distinctio in aliqs com ens intelligitur.

¶ Textus.

¶ Diuiso autem sm vnūquodqz genus. hoc quidē ꝛc.

¶ Lcō scda. ¶ Qō prima.

Hic primo posset eē dubiū circa diffōne motus: vtꝝ ꝯuenienter dicat motus est actus: videt. n. q nōꝛqz sit subm ꝓpriū: sm ꝓpriā rōnem relinqt in potentia: magis videt hēre rōnē potētie q actus. Motus aūt sm rōnē ꝓpriā suū subz in potentia relinquit: igit videt q magis sit dicendus esse potentia q actus.

Ad istam qōnem dicēdū est q mo tus ꝯuenientius dicitur actus eē dicit: q pz tū rōne rei que acqrit per ipsum q ēt rōne modi quē ponit vltra eē. Rōne qdez rei que acquiritur per ipsum dz ipse dici actus: qz per eū semper forma aliqua acquirit et non mā: forma autē actus est et nō potētia. Rōne igit rei pertinētis acqsite pz q ꝯue nienter motus actus dicit. Qd aūt forma per motuz acquiratur de facili apparet. Est. n. motus actus mobi lis ꝯ mouentis. Actus aūt q est a mouēte est actio. Per actionē āt actiuū sibi assimilat passiuū in eo q est rō age di. Rō vero agēdi nō est mā sed forma. In formā igit actiuū sibi assimilat passiuū: h aūt facere nō posset: nisi ei per actionē suā formā aliquā ꝯferret. Manifestū est igit q per motuz actus aliqs: qz forma aliqua acqrit. Sic vtaqz motus: rōne ei⁹ q acqrit per ipm: actus est. ¶ Ul terius ēt est actus rōne medii quē ponit vltra rē ipsam que acqritur. Ponit. n. viā vel ꝓcessuz ad rē talē: h au tem ꝓcessus actus qdā est. qz per ipm reponit in actu illud q erat in potētia ad ꝓcedēdū. Qō. n. fiat sub ꝓces su ad aliqd factū est ꝓcedes in actu de ꝓcedete in potē tia. Per actuz āt sol' aliqd de potētia reponit in actu. Manifestū ē igit q mot⁹ act⁹ ē: tā rōne rei q acqrit per ipm: q ēt rōne medii quē dicte rei sup addit: vn̄ pz q cō uenientissime in diffōne mot⁹ dr q mot⁹ est actus.

Ad argumentū ergo in ꝯtrarium dcm est q subm mot⁹ hz se est in potētia ad actū impfectū et pfectū. In actu aūt iperfecto ponit formalr per motuz: et remanet retinēs potētiā ad actū pfectum: quā ēt de se hēbat. Qz igit potētiā ex se hz: et nō a motu: actū aūt iperfectū hz formalr a motu: pz q ꝯuenieter mot⁹ dr eē actus: et nō potētia: quātūcūqz potētiā relinquat in subo.

¶ Qō scda.

Secundo posset aliqs forte dubi tare vtrum in diffōne mot⁹ sit ponedū corpus: vr. n. q sic: quia accn̄a debēt diffiniri per ꝓpria subiecta corpus aūt vr esse ꝓprium subm motus eo q nihil mouetur nisi corpus: igit in diffinitione mo tus ipsum corpus est ponendum.

Ad istaz qōnem dicēdū est: q corp⁹ nō est ponēdū in diffōne mot⁹ p subo. qz nō est ꝓpriū subm eius: h au tē declaratio est: qz ꝓpriū subm motus quātū h nō di cit aliqd absolutū: nec aliqd absolute pticipās actū: sz potius est aliquid in actu ordinatum: qui acquiritur per motuz: cuius ratio est: qz oē q mouetur necessario eo ipso quo mouet ordinatur in id ad q mouet: et om nis motus de necessitate hunc ordinez includit. et ideo tali ordine sublato: necessariū est q subtrahat motus. Si igitur ens aliqd accipiatur q ratione sui nō dicat aliquid ad actū ordinatū: siue ad terminum motus: sz potius dicat quid absolute participans actum: hoc ra tione sui nullo modo mouebitur: nec erit subiectuz mo tus: sed potius sm q hui⁹ erit excludens omnē motum vnde et phs pro tāto h dicit q idq est in actu sm q hu ius est nō mouet. Cōstat aūt q corpus in rōne qua cor pus est nō dicit aliqd ordinatū in actū: vel in motus ter minum: sed potius dicit absolute qd participās actuz q pz ex ipsa nois significatione. Nihil enim aliud est corpus: et nihil aliud dr noie corporis: nisi suba mouens sub actu corporeitatis. Ecce igitur per rōnem corporis non dicit ordo in actum acquirendum: sed potius ab soluta existētia sub quodam actu. Sic igit: vt supra di ctū est: nihil est subz motus nisi in rōne que dicit quid ordinatū ad actū acquirendū: et corpus in rōne: qua cor pus est non aliquid dicit sic ad actum ordinatū: sed ab solute ponit: quid manēs sub habitu iam actu ꝯcedi dat. de necessitate q corp⁹ in rōne qua corp⁹ est non sic mobile: nec posset aliquo modo eē ꝓpriū subm motus.

Ad argumentū ergo in ꝯtrariū dcm est q iz nihil moueat nisi corp⁹ nō tn̄ mouet i rōne q corp⁹: sz i rōne q ē ens i potētia: vel ens mobile: vt i sequētib⁹ ꝗ̄tenus patebit.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubium dato q corpus non sit ponendum in diffinitione motus vtrum tamen poni debeat ens in potentia: videtur enim q non: quia diffinitio non debet dari per additamenta.

Ad istam questionem simpliciter dicendum est q ens in potentia est ponendum in diffinitione motus. Ad cuius intelligentiam considerandum est q diffinitiones multiplices inueniuntur. Quedam enim sunt: que non dantur per additamentum alicuius q sit extra quidditatem diffiniti: et quedam sunt que dantur necessario per additamenta: cuius diuersitatis ratio est: quia cum diffinitio dicat entitatem diffiniti ea que entitatem habent perfectam per sua essentialia: absq eo q ipsa sint coniuncta alicui extrinseco: possunt etiam absq alicuius extrinseci additamento per sua essentialia perfectam habere diffinitionem: que autem perfectam entitatem non habent per sua essentialia: nisi alicui extrinseco sint coniuncta in essendo: perfectam et diffinitionem habere non possunt sine illius extrinseci additamento. Nunc autem sic est q substantia per sua essentialia non coniuncta alicui extrinseco: cum non recipiatur in subiecto: perfectam entitatem habent: igitur et per ipsa diffiniri debent: absq illius extrinseci additamento: accidentia vero per sua essentialia entitatem habent: sic tamen q ipsa entitatem illam efficiunt: presupponendo entitatem substantie a qua trahuntur: sicut a causa: et ideo per ipsa accidentia non habent perfectam diffinitionem: sine additamento substantie vel subiecti: quia illius entitatis est principium et causa: sicut et principiorum etiam eiusdem: patet igitur ex his que dicta sunt: q in diffinitione accidentium perfecta: semper est subiectum apponendum: et quia motus est accidens: ideo oportet q subiectum apponatur in diffinitione eius. Et quia est accidens proprium alicuius: quia alias de ipso non certa scientia: nullius cum scientia non fit de eo quod est per accidens: necessarium est q proprium subiectum accipiatur in diffinitione sua. Est autem proprium subiectum eius non corpus: vt supra probatum est: sed ens in potentia: cuius ratio est: quia motus est actus alicuius et perfectio. Subiectum autem proprium actus et perfectionis est ipsum perfectibile actu: vel perfectio illa. Perfectibile autem inquantum huiusmodi non dicitur nisi quod vel ens in potentia. Igitur quod vel ens in potentia ad motum: vel ad actum: qui acquiritur per motum: est proprium subiectum motus. Quod inde etiam apparet: quia et ipsum corpus non mouetur: secundum q est corpus in actu: sed secundum q in potentia ad acquisitionem alicuius: quomodo rationem habent entis in potentia. Patet igitur q conuenienter valde ens in potentia ponitur in diffinitione motus. ¶ Questio quarta.

Quarto posset quis dubitare verum sit verum q proprium subiectum motus sit ponendum in diffinitione eius: et videtur q non: quia proprium subiectum conuertitur cum proprio suo accidente. Cum autem vnum conuertibilium alteri adiungatur: videtur fieri nugatio.

Ad istam questionem dicendum est: q accidentia propria duorum generum inueniuntur. Quedam enim sunt que suum proprium subiectum de necessitate simpliciter consequuntur: sicut se habet risibile ad hominem: si enim homo est de necessitate est risibile: et econuerso. Quedam vero sunt que suum subiectum consequuntur de necessitate non simpliciter sed sub disiunctione: quedam vero se habent: sicut se habet simitas ad nasum. Si enim nasus est non stat de necessitate est simitas: sed vel simitas est vel oppositum ipsius. Et siue loquamur de primis: siue de secundis: ipsa dupliciter diffiniri possunt: quia aut in concreto aut in abstracto. Et si diffiniatur quidem in concreto: tunc de secundis accidentibus dubium non erit q diffiniri habent per subiectum proprium. Nam de primis nihil facit dubitationem: nisi quia differentia videtur habere rationem determinantis et contrahentis id quod sumitur loco generis in diffinitionibus. Cum autem accidens diffinitur in concreto: ponitur in eius diffinitione subiectum loco generis: et ipsa ratio formalis accidentis loco differentie. Et quia quando aliqua duo adinuicem conuertuntur sunt in supposito equalia: non videtur q vnum habere possit rationem determinantis et contrahentis alterum: quemadmodum risibile non dicitur hominem contrahere. Propterea igitur prima accidentia diffinita in concreto: videntur non posse diffiniri per subiectum: quia ipsum acciperent loco generis: et per consequens determinarent et contraherent q non faciunt cum ipsum relinquant in communitate sua semper. Hoc autem in secundis accidentibus nullam facit dubitationem. Quia enim non simpliciter: sed sub disiunctione ad subiectum consequuntur addita sibi determinatione: apparet manifeste ipsum determinare et contrahere: sicut simum additum naso ipsum determinat et contrahit ad alterum oppositorum ipsius sub disiunctione consequentium: et idcirco talia accidentia in concreto sumpta: possunt optime proprium subiectum loco generis accipere in diffinitione sua. Prima vero accidentia in concreto sumpta: propter rationem assignatam: non videntur q facere hoc possint. Sed diceret forte aliquis q etiam in eis fit aliqua determinatio et contractio subiecti: non quidem supposita sed ad certum accidens. Homo enim habet multa accidentia propria: et cum sibi additur esse actum natum ad ridendum determinatur sit alterum illorum accidentium: ita q hoc habet respectu talium accidentium: hoc simpliciter dicto videtur esse quoddam totum in modo: sumptum vero cum determinato accidente proprio videtur esse pars in modo.

Sed ista non videntur aliquid valere. Nam quamuis subiectum vnum et idem vt puta homo: habere possit multa accidentia propria: ipsum de necessitate consequentia: eo tamen ipso quo ad ipsum de necessitate consequuntur: oportet q per determinationem suam essentialem: ad quam necessario consequitur determinatio dictorum accidentium: declarationem etiam ponat cointellectam: et idcirco sibi superflue superadduntur. Nam dicto homine superfluum est addere risibile: quia hoc ad hominem consequitur de necessitate: et sicut est inconueniens locutio: qua dicitur: homo risibilis: sic est inconueniens: et illa qua dicitur: homo actus natus ad ridendum. Et hic est q philosophus in quinto Topicorum signanter dixit: q in bona assignatione proprii debet poni genus non dixit species. Non enim dicimus q proprium hominis sit esse hominem risibilem: sed esse animal risibile: vel esse animal actum natum ad ridendum. ¶ Quod etiam vlterius dicitur subiectum istorum accidentium sine accidente sumptum esse totum in modo: sumptum vero cum accidente esse partem in modo: non habet veritatem. Locus enim a parte in modo tenet constructiue: non autem destructiue: bene enim sequitur: homo albus est: ergo homo est: non tamen sequitur homo albus non est: ergo nec homo est: locus vero a toto in modo tenet econuerso destructiue: non autem constructiue. Sequitur enim non est homo: ergo non est homo albus: sed non sequitur homo est: ergo homo est albus. In proposito autem per neutrum istorum inuenitur. Omnino conuersa consequentia est vtrobique. Nam si homo est homo risibilis est: et si homo non est homo risibilis non est: et econuerso per omnem modum. Unde patet q neutrum istorum non potest habere rationem totius in modo respectu alterius: et idcirco propter causas que dicta sunt huiusmodi accidentia cum diffiniuntur in concreto: non videntur consequenter in sua diffinitione accipere proprium subiectum loco generis sed magis genus sui proprii subiecti: sicut risibile magis videtur in sua diffinitione accipere animal loco generis quam hominem. Si autem accidentia siue prima siue secunda diffiniantur in abstracto accipere semper poterunt proprium subiectum loco differentie. Nam in diffinitionibus talibus sumitur pro genere ipsum genus accidentis. Tale autem genus habet recipit determinationem a subiecto conuenienter dici potest q risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum.

Ad propositum igitur que sunt dicta applicando dicendum q motus diffiniri potest per suum subiectum: q est ens in potentia: siue ipse motus sumatur in abstracto: siue sumatur in concreto

concreto: q: ipse respectu entis in potentia: non habet rationem priorum accidentium: sed rationem scd̄oruz propter q̄ etiam argumentum factum in contrarium de motu non concludit. Nā si est ens in potētia: nō sta tim necessarium est: q̄ sibi insit motus: sed bene necessa rium est: q̄ sibi insit: aut motus: aut quies.

¶ Quō quinta.

Quinto posset esse dubium: quare in diffinitione motus nō ponatur ens naturale. Est enim h̄ propriū subiectum motus: ꝛ ꝑpriū sbʒ debet poni in diffinitione sui accidentis.

Ad istam questionē dicendum est: q̄ ens na turale dici potest ē ens q̄ cadit in cōsideratiōe natura lis. In eius aūt cōsideratione nō cadit tm̄ mobile: sed etiā mouēs: ꝛ idcirco mobile ꝛ mouēs ens naturale di ci pōt. Motus aūt subiectū per se non est mouens: sed tm̄ mobile: ꝛ idcirco ens nāle q̄ in sua significatione claudit tam mobile q̄ mouēs: nō est hʒ q̄ hui⁹ ꝑ se sub iectū motus: sed sbm eius est sol᷑ sub rōne que supponit ꝛ stat pro ente mobili: ꝛ pro tanto ens mobile debet po ni: ꝛ nō ens naturale in diffinitione motus: ꝛ ponetur etiā in diffinitione: que infra assignabitur. In presen ti aūt diffōne ponitur: ꝛ ꝯuenienter ens in potentia: q: h̄ importat formalem rationē entis mobil᷑: vt infra deo concedente ostendetur.

¶ Textus.

¶ Quod aūt hoc sit motus ab hinc manifestū est ꝛc.

Quō sexta.

Sexto aūt posset aliqs forte dubita re cum immediatū fundamē tū motus sit forma: que acquiritur per ip sum: quō ipsa ponitur in diffinitione ei⁹.

¶ Ad q̄ dicendum est: q̄ sm̄ rei veritatem: tal᷑ forma bñ dʒ claudi in diffinitiōe eius: q: cū diffinitio significare ꝛ notificare debeat realitatē diffiniti: ꝛ rea litas motus sumat᷑ ex realitate tal᷑ forme: necessarium ē: q̄ ipsa tal᷑ forma cadat in diffinitione eius. Clauditur āt in dicta diffinitione: ꝛ h̄ q̄ dr̄ actus: forma.n. actus ē eētialiter. ¶ Nec mirū dʒ eē: si in dicta diffōne actus dans intelligere formam ponitur in recto: q: ꝑꝑ idēti tatē ꝛ ꝑpinquitatē nimiā motus ad formā: q̄ ē ei⁹ funda mētū: bñ pōt ipse motus in recto recipe ꝑdicationē ei⁹ queadmodū ēt: q: vnitas i q̄litate duoꝝ: ē silitudinis ꝑ ꝑmū ꝛ imediatū fundamētū: ꝑꝑ tātaʒ ydētitatē ꝛ ꝑpi n[illegible]tatē ipoꝝ adinuicē: ꝯtigit q̄ dcā vnitas d̄ silitudie i re cto ꝑdicat᷑. Est.n. silitudo vnitas i q̄litate duoꝝ q̄liuz.

Textus.

¶ Cū aūt quedam eadē sunt ꝛ potētia ꝛ actu.

¶ Quō septima.

Septimo posset eē dubiū de vitia particula dicte diffini tionis: nō.n. vr̄ ꝯueniēter ibi eē posita: q: cū motus nulli insit: q̄ nō sit posītū i actu aliquo eē actus entis in ꝑotētia: sm̄ q̄ huius: nō vr̄: q: tunc quanto aliquid esset magis in potentia: tanto ma gis moueretur: q̄ est falsum.

Ad hoc dicēdū est q̄ necessariuz fuit illā parti lā apponere in diffōne motus: cuius rō est: q: cum mo tus id ponat in actu cui inest: si tal᷑ particula nō eēt i ei⁹ diffōne posita: credi posset q̄ motus inēe diceret᷑ ei: cui⁹ ē mot⁹ rōne actus vel forme: ꝛ iā actu in ipso existētis: q̄ ē falsum. Inē enī sibi rōne pēs [illegible] i ipso existētis i pote [illegible] ei⁹ rō ē: q: moueri ē tēdere ad acq̄rēdū aliqd̄ q̄d

b fit: siue for͂a: siue ēt ꝑuatio: si tm̄ mot⁹ possit ꝑrio ad ꝑa uationē terminari. Nihil ār tēdit ad acq̄rēdū q̄ iā actu hʒ penes se: ſʒ mouet᷑ tm̄ ad id acq̄rēdū q̄ nō hʒ: ſʒ hr̄e pōt: vn̄ ꝛ ꝑ tāto dr̄: q̄ ois mot⁹ ē ꝑꝑ idigētiā: ꝑꝑ h̄ ētiā ꝑria cā ē oīmode imobil᷑: q: nullo idiget: cū nllā ꝑfectio ne careat: nec ēt i potētia ad aliq̄d: sed ē actus simplicis simus. Et igit᷑ ipsum mobile acceptā ꝑtē forme iā pe nes se hʒ. Manifestū est q̄ dicā nō pōt tēdere ad acqui sitionē ei⁹: sed ipsaʒ iā hʒ acq̄sitā: vn̄ nec mouet᷑ ad ipaʒ sed magis iā motū ē ad eā. Mouet᷑ āt ad id acq̄rēdum ad q̄ existit in potētia: vn̄ manifestū est q̄ mot⁹ nulli i est: nisi q: existit i potētia. Et ꝑꝑ ea optie dictū ē q̄ mo tus ē act⁹ entis i potētia sm̄ q̄ hui⁹. ¶ Possum⁹ autē dicere q̄ ꝑ h̄ ēt dat᷑ intelligi mod⁹ quē iportat mot⁹ su pra suū fundamētū: i q̄ qdē mō ꝯsistit rō formal᷑ ei⁹: vt sic ꝑ h̄ q̄ dr̄ mot⁹ eē actus: detur itelligi forā q̄ ē ei⁹ funda mētū. Per h̄ āo q̄ dr̄ entis i potētia: detur itelligi ei⁹ ꝑ priū sbm: ꝑ h̄ ār q̄ ꝯiūgat᷑ sm̄ q̄ hui⁹: ꝛ hʒ q̄ ē i potētia acq̄rēte actū: vl᷑ tēdēte i acq̄sitionē ei⁹: dat᷑ itelligi mod⁹ i q̄ ꝯsistit ipsi⁹ mot⁹ rō formal᷑: h.n. ois sūt q̄ itegrāt ꝑ fectā entitatē: ꝛ perfectā diffinitionem motus.

Ad argumentum q̄ i ꝯriū dīz ē q̄ mot⁹ nō dr̄ eē simpl᷑r: id q̄ debet᷑ enti i potētia: sm̄ q̄ i potētia ē: q: sic debet᷑ sibi ꝑpria potētialitas: ſʒ dr̄ q̄ ē actus dicto mō sibi debit⁹. Et ꝑ h̄ qdē q̄ ē actus: ponit i ipso motu dr̄ necītate actū: ꝑ h̄ āo q̄ dr̄ entis i potētia sm̄ q̄ hui⁹ dat᷑ itelligi: q̄ mot⁹ sibi nō debet᷑ rōne ꝑfectiōis ꝑtis for me: ſʒ rōne ei⁹: q̄ ē ꝯtinue i potētia ad ꝑtē aliā tendētez vnde pz q̄ argumentum non concludit.

Est autem sciendū q̄ istā diffōnē mot⁹ ꝑ tāto rā diffuse declauim⁹: q: ꝑ eā scire possumus qd su sbm phye nāl᷑: sm̄ ēt q̄ i deteriatōe hui⁹ qōnis diffuse declauim⁹ q:.n. mot⁹ ē ꝑꝑis passio ꝯsiderata i pbia nā li: cū nihil nāl᷑ ꝯsideret nisi ꝑ ordinē ad motū: necessari um ē: q̄ ens mobile sit sbm phie nāl᷑ ꝑpriū ꝛ ꝑmū: si h̄ ē ꝑpriū sbm mot⁹. Est.n. illud sbm ꝑpriuz cuiuslibet scie: q̄ ē ꝑpriū subm passionis ꝑrio i scia ꝯsiderate.

¶ Textus.

¶ Quō qdē igit᷑ hoc fit ꝛ qd̄ accidit tūc moueri ꝛc.

¶ Lectio. iiij. ¶ Quō prima.

Hic primo posset eē dubiū verū actus edificabil᷑ sit magis edificatio q̄ domus: vr̄.n. q̄ dom⁹ q: id dici dʒ magis actus entis i potētia: q̄ magis ꝑficit ꝛ termiat potētialitatē eius: do mus autem magis perficit edificabile q̄ edificatio: igi tur magis dicēda est actus eius.

Ad istam questionē dicendū ē: q̄ edificatio ꝑprie dr̄ edificabil᷑ act⁹: ꝛ nō dom⁹: q̄ pōt dupl᷑r ondi. Primo qdē: q: cū potētia ad actū referat᷑: id ꝑprie assi gnādū ē ꝑ actu ꝑprie cuiuslibet potētie i q̄ ꝑrio ꝛ ꝑſe ipsa potētia refert᷑. Edificabile āt q̄ ē q̄dā potētia ꝑmo ꝛ ꝑprie refert᷑ i ipsaz edificationē: ꝛ nō i domū: q̄ pz ex ipsa ei⁹ nois significatōe. Nā edificabile idē ē: q̄ po tēs edificari: q̄uis aūt rōne [illegible] dom⁹ i potētia ē [illegible] edificari pōt: [illegible] nō domū ponit: sed edificationē [illegible] ē q̄ ꝯstructio ipsi⁹ edificabil᷑ [illegible] act⁹ ꝑpri⁹ sit dom⁹ i actu [illegible] edificabile [illegible] ē edificatio. Nā edificabile hʒ ꝑpriā rōnē ē ens mo bile ad formaʒ edificii. Mobile autem ē ens moueri po tens. Moueri vero motum ponit ꝛ non [illegible] ¶ Secundo [illegible] idem [illegible] q̄ potētia [illegible]

na est potētia susceptiua ꝛ receptiua actus: quod autē est susceptiuū actus est stans ꝛ subiacēs ipsi actui recepto. Nō autē edificabile īportat potētiam passiuā. Id igitur erit eius actus cui inuenietur subiacere. Inuenitur aūt h̄ potētia receptiua: īportata per edificabile: subiacere nō domui sed edificationi. Nā cū domus est nō est edificabile: sed cum edificatio est manet edificabile subiactus edificationi: igitur edificatio est actus ꝓprius ipsius edificabil̄. ¶ Ex h̄ aūt vniuersaliter patere potest: ꝙ motus est actus proprius entis mobil̄: ꝙ est ens in potentia ad acquirendum aliqd per motū: ꝓpter h̄ enim ista questio fuit introducta.

Ad argumentum

ergo in cōtrariū dōm ē: ꝙ q̄uis id ꝙ est in potētia respiciat motū ꝛ formā: ꝛ per formam maxime pficiat̄: ꝛ per ꝯn̄s ꝓprius actus eius ipsa sit: ꝼm cū ꝙ est mobile respicit: vt actum proprium sol̄ motū: ꝛ per ipsum ꝓprie perficitur: qꝛ cū mobile dicat potētiā receptiuā: motus tunc perfici dicetur cū habebit motum actualiter receptum: forma vero cōpleta magis hanc potentiam tollere videt̄: quamuis ens in potētia perficiat: sicut in domo ꝛ edificabili apparet.

¶ Textus.

¶ Manifestū aūt intendētibus queadmodū ponūt ꝛc.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo

posset dubitare aliqs vtrū motus dici valeat nō ens: videt̄ enī ꝙ sic: qꝛ cui nō debetur esse illud est non ens. Motui aūt nō debetur esse: quia de ipso nihil est in actu: nisi mutatum esse: sed mutatum esse: nō est motus: igit̄ motus est non ens.

Ad istam q̄ōnem

ē dōm: ꝙ mot⁹ h̄z rōnē entis tā ex parte sui fundamēti ꝙ̄ ex parte modi additi: ex parte qdē sui fundamēti: quia h̄ est forma: vt supradictum est: forma vero est ratio essendi. Q̄ð aūt est ratio essendi est de necessitate ens. Motus igitur quantū est essentialiter recipit predicationē entis. Est ēt scðo ens ꝛ rōne modi additi: si ens sumatur ꝼm ꝙ cōmuniter se h̄z ad ipsam rē: cui modi essendi: ꝛ habitudines attribuuntur: ꝛ ad modos ēt ipos rebus superadditos: ponit enī motus ī forma quādā continuā eius acquisitionem: q̄ ponit quandam cōtinuam successionē: que dicit̄: ꝛ est essentialiter ens cōtinuū susceptiuum. Patet igitur ꝙ motus habet ꝙ sit ens tam ratione fundamenti sui ꝙ̄ etiam ratione modi superadditi.

Ad argumentum

ergo in cōtrariū dōm ē: ꝙ qꝛ ipse motus est ens successiuū: suū actu esse h̄z in cōtinua successione: ꝛ h̄ modo motui bñ debet̄ actu esse.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio

posset esse dubiū vtrū id ꝙ est in potentia pura moueat̄: vr̄ enim ꝙ sic: qꝛ id ꝙ est in potentia pura in actum ordinatur acquirendū: nō potest ēt ipsum acquirere: nisi per transmutationē ipsum igitur moueri ꝛ transmutari potest.

Ad istam q̄ōnem

dōm est: ꝙ ens in potentia pura moueri: potest intelligi dupliciter: vno quidem modo vt dicatur ꝙ in ipso motui: vel moto duo sunt: quia motus ꝛ sbm motus: ꝛ quāuis quidē motus actus sit sbm tñ eius de scð est ens pure in potentia. ¶ Alio ꝯo modo pōt intelligi ens pure in potētia moueri vt dicat̄ h̄ totū cōniūctū: ꝙ est ens motū esse in nuda potentia ꝛ pura. Si autem intelligatur primo modo ad h̄ intelligi poterit dupliciter: ꝼm duplicem acceptionē motus: qꝛ largā vel communē ꝛ strictā siue ꝓpriā. Et si intelligatur ens ꝙ est pura potentia moueri: primo modo large vel cōmuniter sumēdo motū pro omni trāsmutatione apparet manifestū ꝙ h̄ non est aliquod inconueniens. Nā sic ponere ens ꝙ est pura potētia moueri non est aliud ꝙ̄ ponere ens aliquod ꝙ ē eēntialiter potētia eē subiectum trāsmutationis: h̄ aūt nō sol̄ nō est incōueniēs sed est etiam necessarium: qꝛ subiectū trāsmutationis que est in substātia: est de necessitate tale. Est enim idē subiectū trāsmutationis: ꝛ terminoꝝ: qui per trāsmutationem inducūtur ꝛ abijciūtur. Per trāsmutationem aūt in sb̄a inducūtur ꝛ abijciūtur subales forme que recipiūtur immediate in p̄ma materia: que est pura potētia: vt in p̄mo lib. declaratū fuit. Necessariū est igit̄ ꝙ pura ē potētia: sit ens illud ꝙ mouet̄. i. ꝙ subijcitur mutationi que est in sub̄a. Si autē motus ꝓprie accipiatur apparet statī illud esse impossibile: per motū enim sic sumptū inducūtur ꝛ abijciūtur primo tātū accidētales forme: que non recipiūtur immediate nisi in aliquo actu existēte: ꝛ qꝛ idē est subiectū motus ꝛ terminoꝝ eius: necessariū est: ꝙ ens in actu sit illud ꝙ mouetur: siue ꝙ est subiectū motus: ita sumpti: quāuis nō moueatur: nisi ꝼm ꝙ h̄z rationē entis mobilis successiuī in potentia. ¶ Si vero intelligatur scðo modo ens ꝙ est pura potētia moueri: ita. s. ꝙ totū illud continuatū ens motū dicat̄ esse tātū in potētia: apparet statim ibi esse iplicationem cōtradictionis. Nam cum motus sit actus: ens motum est ens ꝛ aliqualiter in actu: dicere ergo ꝙ h̄ sit ens pure in potentia est dicere ꝙ ens in actu non sit actu ens. Quia igit̄ h̄ est impossibile: apparet euidēter ꝙ impossibile est illo modo dicere moueri ens pure in potentia.

Ad argumentum

ergo in cōtrarium dōm est ꝙ si ens pure in potētia: nō haberet adiunctū sibi actū aliquem ipsum reddentē indispositū ad suscipiendum similitudinem agentis: statim absq̄ ulla alteratione ad p̄sentiā agentis ei⁹ similitudinē agentis acciperet: vnde totaliter similitudinis acceptio: ꝛ h̄ dici possz sua modo trāsmutatio: non tñ foret transmutatio: que sincte ꝛ proprie vocatur motus. Nūc aūt propter eius indispositionem ante dictam acceptionem motus in ipo necessario p̄cedit: qui vt dictum est suscipi nō potest nisi aliquo actu existente: quamuis in eo recipiatur prout habet rationem entis in potentia.

¶ Textus.

¶ Et motus qdem actus qui. . ā videtur esse ꝛc.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto

dubitatur de eo ꝙ dicitur motus esse actus iperfect⁹ videtur h̄ nō habere veritatem: quia in explicatione diffinitionis motus exemplū etiam fuit positum de generatione: ꝛ tamē generatio cum sit subiecta mutatio: nō est actus imperfectus: sed perfectus: quia perfectā formam ponit.

Ad istam q̄ōnem

dōm est: ꝙ dupliciter possimus istā difficultatē tollere: vno quidem modo: vt dicamus ꝙ generatio pōt accipi dupliciter: vno qdē modo pro ipa instantanea mutatione: ꝛ sic nec est motus nec est actus imperfectus. Alio autem modo sumi pōt ꝼm ꝙ includit totam alterationem precedentē: ꝛ quia alteratio motum ponit ꝛ actum imperfectum ponit etiam sic sumpta generatio ꝛ motus: ꝛ actus imperfectus esse. ¶ Scðm

esse. ¶ Secundo autem modo possumus motam qonē soluere dicendo q diffinitio mot⁹ supra assignata cōiter ad omnem trāsmutationē se extendit: q autem posita sit de motu q est actus iperfectus: dicitur de motu restricto ad proprie acceptū: q vt posse ostendi ex ipsa probatione prius ad h inducta: dicit. n. q ideo motus est actus imperfectus: q eius subiectum q perficit per ipsum est ens in potentia: h aūt pōt dupl'r intelligi. Uno quidem modo: vt dicat q pro tāto motus est actus imperfectus: q id in quo recipitur est ens in potentia: 7 h modo intelligendo probatio nō valeret: q ipsa generatio 7 forma ēt cōpleta in ente in potētia recipitur: nec tñ ponunt actū iperfectū: 7 h modo generatio est actus entis in potentia. Alio vero modo pōt intelligi: vt dicatur q motus idcirco est actus imperfectus: q eius subiectum etiam concernit motum: qui est in potentia ad aliquid pertinēs ad actum qui acquiritur per motum 7 tunc probatio concludit. Sed non nisi de motu proprie 7 stricte accepto. ¶ Tertio aūt modo dictam dubitationē possum⁹ soluere: vt dicamus q eē q ē in fieri sub rōne: qua in fieri: est imperfectum: 7 in potentia: q autem fit perfectū 7 in actu cōpleto: h non est ex ratiōe illa: qua est in fieri: sed ex ea rōne: qua est in facto esse fieri. n. quātū de se est nō dicit nisi tendere ad esse: 7 non simpl'r esse: vnde sicut tēdere ad esse quātū de se est nō dicit actum essendi completū: sic etiā nec ipsum fieri: q vero factū esse bene ponit esse simpl'r: pōt ipsum fm rationem propriā ponere cōpletū actum existendi. Si ergo inueniatur in aliquo q fieri 7 factum esse idē sint fm rē: 7 differāt fz rationē: q factum esse ponit actum perfectum: vt dictū est: dicemus q ēt ipsum fieri fm rē ponit actum completum: sed non fm rōnem qua est in fieri. Nam pro tanto tale fieri conceditur fz rem actū ponere perfectū: q idē est fm rē cū facto esse: q ponit actum completum fz rationem propriaꝫ: nihilomin⁹ tñ hoc non obstante ipsum fieri: sub ratione qua est fieri: non hꝫ actum essendi completum: sed incompletum ponere. Nūc autem ita est q generatio 7 generatum eē idem sunt fm rē: sed fm rationem differunt: q generatio fm rationem propriam ponit rem in fieri: sed generatū esse ponit rem in facto esse. Ex h aūt: fz predicta: se quit q generatio scdm rem ponat cōpletum actū existendi: q vꝫ fm rem idem est cum generato eē: q fm rōnem propriam ponit actum generabil' completum. Sꝫ non obstante h ipsa generatio: que dicat magis rem in fieri q in facto esse: habet q dicat actum incompletum scdm rōnem propriam. Hec igit' que dicta sunt: si sub tiliter cōsiderentur ostendūt manifeste: q non obstante h q forma substātialis est indiuisibil': generatio ipsa fz rationem propriā dici potest actus imperfectus. ¶ Cōmētator aūt de his omnibus breuiter se expedit. Dicit enim in qnto q ista que h dr̄ de motu nō sunt vera de generatione propter id q forma est indiuisibil'. Et q exēplū fuit superius positū de generatiōe: h dicat pro tāto factū sufficit: q nōdū fuerat a motu generatio distincta.

¶ Qō quinta.

Quinto quia

multotiens dicitur 7 dictum est q motus ponit formā incōpletā: potest esse dubium: vtrū ab ista forma incōpleta motus differat realiter: videt'. n. q sic: q accidens 7 fundamentū accidentis videt' realr differre. Cōparat' aūt mot⁹ ad formā: sicut acciō ad suū fundamentum. Et sic ab ipsa differre scdm rem videtur.

Ad istam qōnem

rōm est sciēdum quosdam q motus pro tanto differt a forma: q forma rem suam dicit totam simul: sed motus non potest totus esse simul. Sꝫ si possꝫ: tunc motus a forma non differret: sicut pꝫ de albedine 7 dealbatione. Albedo enim rem suam totaꝫ dicit simul. Dealbatio vero rem illam dicit in successione qdā. Si ergo dealbatio tota simul fieret: sublata nūc eēt causa differētie 7 diuersitatis eius ab albedine. ¶ Sꝫ nūc sequeret': cū generatio fiat tota simul: q ipsa 7 forma que acquiritur per eā idē sint: q non videtur omnino concedendum. Itē eā differentie motus 7 forme que acquiritur per ipsum: nō solum attenditur penes simultatem 7 successionem: sed ēt penes alias conditiones: vt postea videbitur: vnde quāuis posito q motus totus simul fieret tolleret' diuersitas illa: que attendit' penes simultatē 7 successionem: ad h tñ inter ipsa possꝫ fm alias conditiones diuersitas attendi.

Dicendum est igitur

ad qōnem q res pōt sumi cōmuniter pro omni q sic in rerum natura inuenit': q est aliquid: non dico priuatiue: sed positiue. Nam priuationes cum inueniantur in reꝝ natura q tñ fm se dicunt aliquid tñ priuatiue: non merentur res scdm se vocari. Isto autem modo rem accipiendo ipsi modi 7 ipse habitudines: quas realr habēt res adinuicē: res vocari possunt: cum inueniantur in rerū natura: 7 aliqd positiue dicāt. Et sunt etiā res diuerse a naturis: quarum sunt habitudines: h modo rem sumendo: q in re aliud positiue dicit ipsa natura subiecta habitudini: 7 aliud ipsa habitudo. ¶ Alio autem modo res sumi pōt magis stricte solū pro naturis habitudinib⁹ subiectis. Et isto modo res 7 habitudo rei non differunt realiter: propter id q habitudo rei non ponit rem aliam habitudini subiectam q illam cuius est ipsa habitudo.

Ad propositum

igitur que sunt dicta applicādo: cōsiderandum est q si rem accipiamus hoc secundo modo motus a forma siue completa siue incompleta realiter non differt. Quia vt fuit superius ostensuꝫ: motus rem proprie dictam aliam non ponit q illam que acquiritur per ipsum. Uerum est aūt q a forma completa magis differt motus proprie acceptus q a forma incompleta: quia de ratione motus est q ponat actuꝫ imperfectuꝫ. Unde a forma completa differt: sicut incompleta a completo: quo tñ modo nō differt a forma incōpleta. ¶ Si aūt rē sumam⁹ primo mō: pōt dici motus a forma fm rem differre: inquantū super eā addit tal' quēdā modū aut habitudinem: quē forma fꝫ se nō ponit. Attēdit' aūt ista diuersitas in pluribus. Nam vno modo inuenit' mot⁹ a forma differre: q forma rē suam totā simul ponit: 7 forma cōpleta totā rem cōpletā. In cōpleta vero rem incōpletā que est de rōne sua totaꝫ simul pōt. Motus vero de rōne sua nō pōt hēre simultatem: sed quādā continuam successionem. Alio aūt modo inuenitur motus differre a forma incōpleta: id per ipsum acquisita: inquātū super ipsaꝫ addit ordinē ad sequēs cōplementū: in motu magis proprie sequentur ab ea differt inquātū super ipsam addit ordinem accipi onē sequentis cōplementi. Tertio autem modo vr mot⁹ 7 qlibet mutatio a forma differre inuenit': q forma rē suā absolute dicit: sed mot⁹ vel mutatio dicit rē suā ... sub qdā reali acqsitiōe vel ... a forma ... rē suā ponit absolute ... addit modū ... qdā reali acqsitiōe. Hec ēt diuersitas hꝫ sufficit ad diuersificādū actiōē a suo fundamento ... ad acqsitā.

¶ Q̄ō sexta.

SExto posset forte aliquis i cidere dubitare verū motus ꝛ mutatio dici possint non solū a forma: sed necēr a cōposito ſm rem differre: rem stricte ꝛ ꝓprie sumēdo: videtur. n. ꝙ sic: qꝛ nō ꝓducitur per mutationē forma: sed ꝓducit̄ cōpositū. Mutatio aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qꝛ nō ponit nisi ipsam ꝓductionem ei⁹ Pari igr̄ rōne a cōposito ſt ſcḋm rē differre nō dicet̄.

Ad istam q̄ōnem dōm est ꝙ cōpositū ponit se cundū se rem aliquā que nō ponit̄ per motū ꝛ mutationē. Hec aūt declarari oꝫ: qꝛ ꝛ si per mutationē acqrat̄ eius ſbo ꝓprio aliqd̄ esse: nō tn̄ per ipsum acquirit̄ esse ipsius ꝓprii subiecti: ꝙ qdem satis de facili apparet. Reqrit enim de necessitate omnis motus ꝛ omnis mutatio aliqd̄ ſbm: ꝙ nō pōt esse eius terminus: qꝛ terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāsmutationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāsmutatione. Cū igit̄ terminus motus sit id ꝙ acquirit̄ per ipsum: ꝛ essentia ſbi: vt ostensuꝫ est: esse non possit talis trāsmutationis terminus: apparet euidenter: ꝙ ipsa essentia ſbi nō acquirit̄ per illā trāsmutationeꝫ: cuius est subm: eodē aūt mō demonstrari posset: ꝙ nō pōt ꝙ nō abicit̄ ēt per ipsam. Nūc aūt sic est ꝙ cuꝫ mutatio dicat abiectioneꝫ vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit ḃꝫ realitatē suā que acquirit̄ per ipsam. Et qꝛ essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit̄: pꝫ satis euidenter ꝙ ipsa nō est inclusa in realitate trāsmutationis. Claudit̄ aūt in realitate cōpositi: ad qd̄ ipsa terminat̄. Manifestū est igit̄ ꝙ cōpositū aliquā rem ponit ꝛ claudit in realitate sua: que in realitate transmutationis intra non includit̄. ¶ Ex ħ autē statim vnū valde notabile elicit̄. Si. n. esset aliq̄ ꝓductio: qua ꝓduceret̄ tota eēntia cōpositi: ꝛ qcquid claudit̄ in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que clauduntur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓueniret. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ꝛ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquireret̄: nisi qd̄ in mō aliquo differret: qꝛ cōpositū simplr̄ diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduꝫ quēdaꝫ essendi sub processione ab aliquo efficiēte: ħ aūt inde sequit̄: qꝛ dictū est ꝙ cōpositū pro tanto rem aliā ponit a trāsmutatione sua: ꝛ ab eo ꝙ ꝓprie acquirit̄ per ipsam: qꝛ claudit in realitate sua essentiā subiecti ipsius trāsmutationis: que per ipsaꝫ trāsmutationē nō acqrit̄. Cōsideret aūt lector diligenter quid appareat ex ħ dicendum de diuersitate esse ꝛ essentie.

Ad argumentuꝫ ergo in oppositū dōꝫ est: ꝙ aliter forma ꝛ aliter cōpositū ꝓducit̄ per trāsmutationeꝫ: qꝛ forma sic ꝓducit̄ per ipsam: ꝙ qcqd claudit̄ in realitate eius totū ꝓducit̄ per eā. Cōpositū aūt lꝫ accipiat rē per trāsmutationē: ꝛ forme ēt essentiā: claudit tn̄ vlterius: vt dictū est in realitate sua essentiā subiecti vel materie. que per talē trāsmutationē nō ꝓducit̄: vñ nūc qꝛ nō bonā similitudinē argumētū assumebat: pꝫ ꝙ non cōcludit.

¶ Textus.

¶ Mouetur aūt ꝛ mouens oēne: sicut dictum est.

¶ Textus quarta. ¶ Q̄ō prima.

MOuetur autem ꝛ mouens ꝛc. Hic posset aliqs dubitare de ħ ꝙ pħus ꝓbat mouēs physicaliter pati: qꝛ mouet tactu: videtur enim ħ probatio nō valere: videmus. n. corpa celestia tactu mouere ista ꝛ tn̄ ab eis nō patiunt̄.

Ad istam q̄ōnem dōm est ꝙ ē duplex tactus: qꝛ virtutis ꝛ quantitatis. Scḋm aūt hunc duplicē contactū diuersa mouentia diuersimode inueniūtur se habere. Quedā. n. sunt que cōtingūt vtroqꝫ cōtactu illa que ab eis mouent̄: ꝛ vtroqꝫ etiā cōtactu recōtingūtur ab eis: sicut in elīs melius apparet. Cū. n. ignis agit in aerem: cōtigit ipsuꝫ nō solū cōtactu quantitatis: sed etiā cōtactu virtutis: ꝛ econuerso ēt aer similr̄ ignem ꝯtingit. Nō solū. n. ignis virtutē hꝫ trāsmutādi aerē: sed etiaꝫ ecōuerso ipse aer virtutē hꝫ in trāsmutationē ignis. Et qꝛ ad ꝯtactuꝫ virtutis sequitur de necessitate in talib⁹ actio ꝛ trāsmutatio: ideo talia elā: cū se mutuo ꝯtingūt inueniūtur se mutuo trāsmutare. Quedā vero sunt que illa que mouēt ꝯtingūt vtroqꝫ ꝯtactu: nō tn̄ ecōuerso vtroqꝫ: sed altero tm̄: vt pote cōtactu q̄titatiuo: recōtingūtur ab eis: sicut inueniūtur corpa celestia se habere ad elā: vt puta spera lune ad sperā ignis. Naꝫ spera lune ꝛ ꝯtactu q̄titatis ꝛ cōtactu v̄tutis ignis speꝫ ꝯtigit: nec tn̄ ab igne ꝯtigit̄ ꝯtactu virtutis lune spera: sed quātitatis solū. Et ꝓpterea corp⁹ celeste agit qdem in ignem: sed ab igne nō patit̄. Nō. n. quātitas dimēsiua: sed virtus: est principiū actionis. Unde quāuiscū ꝙ ignis cōtingat cōtactu dimēsiue quātitatis celeste corpus: ex quo tn̄ super ipsum virtutē nō hꝫ: nō pōt in ipsum agere. Ulteri⁹ aūt quedā mouētia sunt que contingūt sua mobilia cōtactu virtutis: sed nō quātitatis que tn̄ ab his: que ab ipsis mouent̄: neutro modo ꝯtingi inueniūtur. Sicuti sube separate que sunt motrices orbiū ad orbes ipsos se habent. Nō. n. cōtingūt eos cōtactu quātitatis dimēsiue: qꝛ talē quantitatem nō hñt sed eos ꝯtingūt contactu virtutis: qꝛ alr̄ ab eis moueri non possent ipsi celestes orbes: sed tn̄ ab orbibus cōtactu dimēsionis nō ꝯtingunt̄: ꝓpter id ꝙ ipse dimēsionē nō hñt: nec etiā cōtactu virtutis: qꝛ corpus non hꝫ virtutē supra intellectuā substātiā: ꝛ ideo quāuis ipse in orbes agant: non tn̄ repatiuntur ab eis.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est: ꝙ argumētū ꝛ rō pħi in his tenet: ꝛ de his intelligit̄ que ꝯtingūt eadē: ꝛ contingūtur ab eisdeꝫ: non dimensionis cōtactu tm̄: sed etiā cōtactu virtutis: quo modo: vt ex supradictis apparet: corpa celestia nō se hñt ad elā.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset aliqs dubitare de dicto Tho. qui ait ꝙ ħ scḋa diffinitio motus: qua dicitur ꝙ mot⁹ est actus entis mobilis: se hꝫ ad aliā in superioribus declarataꝫ: sicut materialis ad formalem: propter id ꝙ concluditur ꝛ probatur per eam. Uidetur enim ista ratio nō valere: ꝛ qꝛ etiam illa videt̄ ꝯcludi ꝛ ꝓbari per istam. Cū. n. ens mobile sit ens in potentia: si motus est actus entis mobilis: necessariū est ꝙ sit actus entis in potentia. ¶ Non possumus aūt sufficienter dubitationē soluere: si dicamus vt quidā dicūt: ꝙ diffinitio omnis: que est demonstrationis principium: se habet ad illaꝫ que est demonstrationis ꝯclo: vt formalis ad materialem. Sic enim dicendo in similem incidemus dubitationē: ꝙ tam vna q̄ alia videtur posse accipi pro principio demōstrationis: vt prediciū est: vnde scḋm istaꝫ viam non videtur vna magis q̄ alia formalis dici posse. ¶ Ut ergo accutius nostri dictū plenarie intelligatur: considerandum est: ꝙ quandocūqꝫ alique due diffinitiōes circa se habēt ꝙ ambe

q̄ ambe loco dr̄ie accipiunt subiectum: illa que accipit formalem sibi rōnez loco sibi pro differentia: cōparatur ad illam: que simplr̄ accipit subiectum: sicut formalis ad materialem: qꝛ cū formalitas diffinitionis ex dr̄ia sumatur: si dr̄ia ad dr̄iam: vt formal̄ ad material̄ se habeat: necessarium est q̄ se habeat etiam eodem modo ꝛ diffinitio ad diffinitionem: sic aūt se habent due diffinitiones de motu assignate. Nam formalis ratio entis mobilis est esse ens in potentia ad id q̄ acquiritur per motum: sicut etiam ꝛ formalis ratio entis risibilis est esse ens in potentia ad risum. Unde manifestum est q̄ illa diffinitio: qua dicitur q̄ motus est actus entis in potētia sꝫ q̄ huius: cōparatur vt formalis ad materialem: ad illā: qua dicitur q̄ motus est actus entis mobilis. Et quia forma est illa que imponit necessitatez materie ꝛ non econuerso: ꝛ demonstratio ex his procedit que imponunt necessitatem ꝯclusioni: idcirco per illā diffinitionē: tanq̄ per priorem: demōstratur ista: ꝛ non econuerso. Dico autem tanq̄ per priorem sm̄ rationem: vnde pꝫ q̄ argumētū factū ꝯtra dictū Thome nō ꝯcludit.

¶ Textus.

¶ Spēs aūt semper existimabitur aliquā mouens ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset quis forte dubitare: vtrū verū sit q̄ semper est species aliqua mouens: videtur. n. q̄ nō: qꝛ cui nō debeť esse: nō debetur agere: nec moueri: speciei autem siue forme non debetur esse: sed cōposito: igiť nec species etiam siue forma est mouens: sed compositum.

Ad istam qōnem est dōm q̄ semp mouens est aliq̄ species siue forma mouēs: dico tanq̄ ratio ꝛ principiū agendi. Cui⁹ declaratio: qꝛ mouere est agere: agere aūt ꝛ actio dicūť actū scōm. Ratio autē ꝛ principium actus non est potentia: sed actus: ꝛ scōi actus principium est actus primus. Actus autem primus species vel forma est: igitur necessariū est q̄ species vel forma sit semper in omni motiōe ratio ꝛ principium mouendi.

Ad argumentum ergo in ꝯtrarium dōm est q̄ sicut forma dicitur existens: sic etiam dicitur ꝛ mouēs. In cōpositis autem ipsa forma dicitur exñs: nō quia ipsa sit proprium existente sbm: sed qꝛ est existendi pn̄cipium ꝛ ratio. Et silr̄ etiā dicif mouens: qꝛ est ratio ꝛ pncipiūm mouendi: cōpositum aūt dicitur mouens ꝛ existens: qꝛ ꝛ mouet ꝛ existit per formam ipsam: que ratio est: quia ꝛ principium mouendi.

¶ Qō quarta.

Quarto posset esse dubiū vtrū motus vnus esse possit actus mouētis ꝛ mobilis: videť. n. q̄ nō: qꝛ motus eius est actus in quo est. Non est autē in mouente: sed in mobili: igitur est actus tantum modo mobilis.

Ad istam qōnem dōm est q̄ vnus ꝛ idez motus esse pōt actus: ꝛ mobilis sm̄ q̄ est mobile: ꝛ mouētis etiam sm̄ q̄ est mouens. Ad cuius euidentiam considerādū est: q̄ cū id per q̄ aliqd̄ aliquo modo de potētia trahitur ad actum: sit actus eius eo modo: quo de potētia in actum trahitur per ipsū: ꝛ per motum tam mouēs q̄ mobile trahatur suo modo formaliter ad actum: necessarium est q̄ motus sit formaliter actus etiam mobilis q̄ etiā mouētis. Hoc aūt ex eo appꝫ q̄ ꝛ mobile ipso motu dicitur formaliter moueri: ꝛ mouens etiam ipso motu dicif formaliter mouere: quēadmodū calidū formaliter ipsa calefactione calefacit. Uerum est autez q̄ qꝛ nō eodem modo vtrūq̄ per motum trahitur formaliter de potentia in actum non eodem etiam modo ipse motus est actus vtriusq̄. Nam mouens ante q̄ moueat est in potentia ad motū influēdū alteri: ꝛ nō ad h̄ vt perficiatur in ipso. Mobile vero est in potentia antequā actu moueať ad motū recipiendum: sicut perfectionez suā. Est eniz actus quilibet eius perfectio in quo recipitur. Scōm h̄ igitur per motum trahitur actu mouens ad mouendum aliquid: ꝛ mobile trahitur actu ad h̄ vt moueatur: ꝛ ideo motus est actus mouentis: vt progrediens ab eo: ꝛ est actus mobilis: vt receptus in ipso.

Ad argumētum ergo in cōtrariū dōm est q̄ mot⁹ est eius actus in quo est: qꝛ est perfectio ipsi⁹. Eius vero in quo nō est: ꝛ si nō sit isto modo actus: eo q̄ operatio trāsiens est perfectio facti: ꝛ nō perfectio faciētis: eē tamē pōt actus alio modo: vt predictum est.

¶ Textus.

¶ Habet autem defectuz rationabilem. Necesse est. n. fortassis esse quendam actum ꝛc.

¶ Lectio quinta. ¶ Qō prima.

Hic primo posset aliqs dubitare: vtrum actio ponatur posita in agēte. Uideť. n. q̄ nō: qꝛ cū actio idem re sit cū passione: si actio esset in agente: posset ēt eē passio in agēte: q̄d vr̄ eē falsuz.

Ad istam qōnem dōm vr̄ q̄ in eo est actio agētis sicut in subo in quo recipiť. Nō aūt recipit agēns actionē: inquātū hui⁹: est patiēs nō agēs: quēadmodū etiam ex opposito id a quo actio ꝓuenit sꝫ hui⁹ est agēs ꝛ nō patiēs. In patiēte igitur ꝛ nō in agēte videť per se actio existere. Sed sicut de passione recordor me dixisse in logyca: quā edidi in tractatu de passiōe: sic ēt mō possumus h̄ dicere: ꝛ de actione: vꝫ q̄ actio non ē: sicut in sbo in agēte: sed in patiēte. Manifestū ē cū fuerit actio trāsiēs. Quāuis. n. oīs actio causaliter existat in agēte sicut tn̄ in sbo actio trāsiens est in patiēte tm̄. Nā si h̄ ēt in agēte: vt i sbo esset: nō diceret eē actio trāsiēs: sꝫ manēs. De tali ergo actione manifestū est. q̄ sicut in subiecto nō est in agēte: sed in patiēte. De actionibus autem que dicūtur manētes: sicut est amare qd̄ manet in amāte: ꝛ intelligere: qd̄ manet in itelligēte: videť ꝯtrariz dōz. Per h̄. n. iste distinguūtur a trāseūntibus: qꝛ transeūtes non manēt in agēte: nec sunt perfectiones eius: sed manentes in agente manēt ipsumq̄ pficiunt. Cōsiderandū est igr̄ q̄ actio: respectu ei⁹ in quo est: rōnē hꝫ passionis: si ergo per se eēt in agēte: sequereť q̄ respectu agentis hēret per se rōnē passionis: q̄d est incōueniēs: qꝛ tūc agēs sm̄ q̄ agēs eēt patiēs: qd̄ nō cōuenit: ꝛ ꝓpterea si actio: vt in sbo maneat in agēte: opꝫ q̄ ipm̄ agens quātū ad h̄ subinduat quādā rōnē patiētis: vt sic agēs dicať sm̄ q̄ ab ipso actio ꝓcedit: ꝛ dicať patiēs scōm q̄ ipm̄ met est subm actionis: ita q̄ scōm h̄ actio oīs per se erit in patiēte ꝛ nō in agēte: sicut in subo. ¶ Hoc aūt pꝫ ēt in actionibus supra notatis: vt. s. [illegible] in logyca: dici pōt q̄ amās est patiēs: ꝛ agēs ē res amabilis quē ad se trahit amātē. Ex igiť ipso quo actio amoris in amāte est: vt i subiecto: ꝛ nō in amabili: cōsequēter videtur q̄ nō sit in agente: sed in patiēte. Silr̄ etiā vt videtur dici pōt q̄ intelligēs est patiens: ꝛ agēs est res intelligibilis: que adequat intelligentē sibi: ꝛ sic per h̄ q̄ intelligere in intelligēte est: cōsequiť q̄ sit in patiēte. Ex aūt dicatur q̄ amans ꝛ intelligens est agens: tunc dōm erit

q̄ intelligere ⁊ amare in eis manēt: per h̄ q̄ in eis est id qđ per tales actus suo modo patitur: vel etiā in eis manent scđm q̄ ipsa subinduunt rationem patientiū: vt supra dictum fuit: vnde ⁊ dicitur perfici diens actionibus: ⁊ esse perfectibile inquantum h̄ rationem hab3 patientis. Patet igitur q̄ omnis actio per se est in patiente: ⁊ in agente est vt in subiecto: scđm qđ subinduit rationem patientis: vt iam sepe dictum est: vnde apparet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam igitur vtraq3 sunt motus ⁊c.

¶ Qō secunda.

SEcundo posset esse dubiū: vtrū verum sit q̄ actio ⁊ passio sint motus: videt̄. n. q̄ nō: q2 cū in separatis a mā sit actio q̄dā sicut in subō: si actio ē mot⁹ seq̄t̄ q̄ i separatis a mā sit mot⁹ q̄ ē fīm. Jtē rūc mot⁹ cēt i pdicamēto actiōis ⁊ passiōis

Ad istam qōnem dōm est: q̄ rem stricte ⁊ ꝓprie sumēdo ipse motus: vt diximus in logyca: nō differt realiter ab actione ⁊ passione fundatis super ipsū: differt eū ab eis scđm esse: siue scđm rōnem. Motus enim: vt motus est: non ipotat ad agens relationē vel respectu3 nec ad patiēs: q̄m actio ⁊ passio necessario importāt. In ponitur. n. nomen actionis ⁊ passionis a modo essendi ad aliud. Eandē igit̄ rem dn̄t actio ⁊ passio ⁊ motus: sed non eodem modo. Motus. n. rem suā simpl'r ⁊ absolute dicit. Dico aūt absolute quantū ad respectus importatos actionis ⁊ passionis nomine. Actio vero eādē rē ponit sub respectu tm̄ quoda3 actiui ad passiuū. Et passio etiā eandē rem ponit sub respectu tm̄ quodā passiui ad actiuū: vnde manifestu3 est: q̄ nec actio: nec passio cadit in proprio significato motus. Motus aūt cadit: sed māliter: in significato vtriusq3. Ratio. n. formalis actionis ⁊ passionis ex motu non habetur actu sed potentia. Actu vero habetur ex ordine ad aliud: vt porē ad agens vel ad patiens. Quia ergo nō reponit̄ res in predicamēto per id q̄ materiale est: sed per id in quo consistit predicamenti ratio formalis: ex quo: vt modo dclaratū est: ratio formalis actionis ⁊ passionis nō clauditur in motu: vt motus est: necessariū est q̄ ipe motus per se non sit in predicamento actionis: nec passionis: sed solū prout subinduit respectus supra dictos: vnde p3 respōsio ad scđm argumentum.

Ad primū vero dicendu3 est: q̄ motus pōt accipi dupl'r: vno quidem modo stricte ⁊ proprie. scđm q̄ motus est actus imperfecti. Et sic non est omnis actio motus: sed sola actio debita mouētis: secundum q̄ est mouens: Alio vero modo sumi pōt mot⁹ largissime: scđm q̄ sumebat plato motu3 pro omni operatione: ⁊ isto modo omnis actio est motus.

¶ Qō tertia.

TErtio posset aliqs dubitare dato q̄ actio ⁊ passio diuersi mot⁹ essent ⁊ differrēt solo numero: vtrū possent simul esse in eodem: videtur enim q̄ sic: q2 due intētiones solo numero differētes possunt simul esse in eode3 ergo simil'r ⁊ duo motus. Nā ⁊ due intētiones ꝓueniūt ex duab⁹ innutationibus.

Ad istam qōnem dicēdū est q̄ si actio ⁊ passio motus eēnt solo numero diuersi: nullo modo simul esse possent in eodem: huius aūt ratio est: q2 diuersitas numeralis mot⁹ assignari nō potest: nisi aut ꝓꝑ diuersitatem mouentis: aut ꝓpter diuersitatem tēporis: aut ꝓꝑ diuersitatem: speciei que acquiritur per motum: aut ꝓpter diuersitatē ex subiecti. Nūc āt ita est q̄ diuersitas alloꝝ motuu3: quoꝝ vn⁹ esset actio ⁊ alter cē passio: nō sumeretur ex diuersitate mouentis: q2 non ab alio mouente est actio: ⁊ ab alio est passio: sed ab vno ⁊ codē: nō sumeretur etia3 talis diuersitas ex diuersitate tēporis q2 non in diuersis tēporibus: sed in vno ⁊ eodem ponūtur simul actio ⁊ passio: non sumeret̄ etiā dicta diuersitas ex diuersitate speciei siue termini: q2 vna ⁊ eadē numero species est quā agens dat per suā actionem: ⁊ patiēs recipit per suam passione3: sumeret̄ itaq3 de necessitate talis diuersitas ex diuersitate subiectorum.

Ad argumentum in ɔtrariū ego diceret3 q̄ propositio assumpta de intentionibus est falsa. Na3 phus dicit in qnto meth. q̄ eo que in eadē subō eentū diuersitatē habēt differūt specie: sed si eam cōcedere vellemus ad h̄ argumentum non concludit: q2 ille due intentiones proueniunt a duobus agentibus; actio vero ⁊ passio prouenīūt ab vno ⁊ eodem.

¶ Textus.

¶ Aut neq3 actū alterius in altero esse ⁊c.

¶ Qō quarta.

QUarto est dubitatio vtrū idē motus realr esse possit actio ⁊ passio: videt̄ enim q̄ non: q2 que differunt specie ⁊ genere; habent necessario realitates differentes: actio vero ⁊ passio omni tali modo differunt: ergo differūt scđm rem.

Ad istam qōnem dōm est h3 q̄ diximus: q2 res pt accipi dupliciter: q2 vno modo cōsiderat pro omni illo positiuo q̄d in reru3 natura inuenitur: quo quidē modo res dicit̄: ⁊ nā subiecta habitudini: ⁊ etiam ipsa habitudo Alio modo res sumi pōt magis ꝓprie ⁊ stricte pro sola natura habitudinibus subiecta: ⁊ si rem accipiamus h̄ secūdo modo: tūc sicut declarauimus in logyca erunt tria pdicamēta tm̄ rem ipsam diuidētia. s. pdicamētu3 subē quātitatis ⁊ qualitatis: hui⁹ aūt distinctionis ratio est: q2 vbicūq3 inueniūtur modi essendi repugnātes necesse est q̄ ibi inueniantur diuerse nature absolute: ꝓcipue cum modi absoluti fuerint: sic autē se habēt modi eēndi subē quantitatis ⁊ qualitatis. Modus enim essendi substantie est nō in subiecto eē: s3 modus essendi quantitatis ⁊ qualitatis est esse in subiecto. Esse aūt in subiecto: ⁊ in subiecto non esse: sibi in inuicem repugnant: nec possunt circa eandē3 naturam: naturaliter attendi: vnde necesse est q̄ alia sit res ⁊ nā subiecti⁹ ꝓprium est nō esse in subō: a re ⁊ natura quātitatis: ⁊ qualitatis: quoꝝ proprium est in subō esse: vlterius etiā modi essendi absoluti quātitatis ⁊ qualitatis inueniunt̄ ēt repugnantes esse. Na3 quantitatis est in alio esse ꝑ modū mensurātis: sed q̄litatis est in alio eē per modu3 afficiētis: affectio autē non est mensura: neq3 conuerso: vnde qualitas etiam ⁊ quātitas res diuersa ponūtur. Alia aūt septem pdicamenta sumuntur a modo essendi ad aliud: qui nec modo essendi in alio: nec modo essendi in se repugnat. Nam ⁊ q̄ non habet esse in subiecto: ⁊ q̄ etiam habet esse in subiecto: potest ad aliud ordinem habere: sicut materia in subiecto: ⁊ habet ordinem ad formā: ⁊ qualitas vnius similium est in subiecto ⁊ ordinem habet ad qualitatem: vnde manifestum est q̄ rem stricte sumendo: videlicet pdicamenta rea sunt. s. substantie q̄titas ⁊ q̄litas. Alia vero septem res alias non ponunt a rebus positis per illam. ¶ [illegible]
[illegible]

as autem si rez primo modo sic communiter sumamus pro omni eo positiuo q in reruz natura inuenitur: decē prima predicamenta rerum erunt. Nā res ne cōuer supra scdm triplicē essendi moduz distinguit: qz sm moduz essendi in se: scdm moduz essendi in alio: z scdz moduz essendi in ordine ad aliud. Primus autez modus est proprius substātie: vt supra dictū est. Secundus vero debetur quantitati z qualitati: sed quantitati sicut mēsurāti: z qualitati sicut afficiēti: vel sicut modificāti: vt sic vtimur saltez locutio. Tertius aūt debetur alys septē predicamentis: que distinguuntur scdm diuersitatem essendi ad aliud.

Ad cuius euidentiā

cōsiderādum est q esse ad aliud consistit in respectu quodam vnius ad alterū. Iste aūt respect⁹ dupli͞r pōt se habere: qz aut rei supra quā fundat͞ simpl͞r z de se dbet͞: sicut respect⁹ ad scibile simpl͞r z de se puenit scie: z tale ad aliud spectat ad predicamentū relationis. Aut rei supra q̄ fundatur simpl͞r z de se nō debet͞: sed solū scdm q accipit͞ in quadā pnexione cū aliquo: sic ptinet ad sex pncipia. Distinguitur aūt qz id supra q fundatur talis respectus: aut est mot⁹ tm̄: aut nō mot⁹ tm̄: sz aliqd p motū i mobili ipso acquisitū. Et primo quidez modo pertinet ad actionē z passionē: que in motu fundant͞ sub eadē connexione: sed sub diuerso respectu: ponit͞ enim ibi connexio agētis z patientis: z motus quidem in tali connexione acceptus sub respectu agentis ad patiēs dicitur actio: z sub respectu patiētis ad agēs dicit͞ passio. Si vero circa id circa q attendit͞ talis respectus sit motus aut aliquid acquisitū per motū: tunc aut attēdit͞ ibi cōnexio mobilis cū tēpore: z sic est qñ: q significat in tēpore esse: aut etiā ibi attēdit͞ cōnexio locati cū loco: z tūc ad h dicit͞: aut. n. id circa q attēdit͞ talis respectus est aliquid acqsitū ex cōstitutiōe locati in locū: in eo q habz rōnem locati: aut in eo q hz rationem loci. Primo aūt modo sunt vbi z situs: sed differūt: qz situs dicit respectū locati ad locum nō simpliciter: sed ratione partiuz locati ad partes loci. Ubi vero dicit respectum locati ad locum simpliciter. Secundo modo est habit⁹: sic. n. dicit cōmentator in quinto metha. Modi habitus z vbi sunt ppinqui. Ponunt. n. respectū cōparationis inter cōtinens z contētum. Si igit͞ fuerit ptinēs ad contētum erit pdicamētū habitus: sed econuerso est de vbi: p3 igitur q actio z passio realitates dicunt diuersas pdicamentales sm cōditionem septem pdicamētorum: quia importāt diuersas habitudines: vnde patet responsio ad argumentum.

¶ Questio quinta.

Quinto quia iā pluries dictū est q actio recipitur in passiuo posset aliquis dubitare verū omnis actio presupponat aliquod subiectū: videtur. n. q sic: qz ipsum passiuum est subiectū actionis. Si ergo ois actio īdiget pōni in aliquo passiuo: necesse est q omnis actio presupponat aliquod subiectū.

Ad istam qōnez

dicūt aliq q actio immanens non ponit aliquod subiectum ab agente: actio vero omnis trāsiens de necessitate aliquod subiectū presupponit: qz quo enim est transiens: aut transit in aliquid aut in nihil. Si autem in nihil: iam non est transiens. Si aute transit in aliquid: presupponit aliquid in quo recipiatur: z per consequens presupponit necessario subiectum.

Sed istud non

videt͞ stare posse. Nāz creatio hz rōnez actionis transeuntis: z tamen subiectum nullū psupponit. Est igitur considerandum q cum actione aliquid agatur: si q agitur actione ipsa indiget subo de necessitate necessarium tunc est q actio subiectum presupponat: sed si q actione agitur non indiget subiecto: talis actio subiectū nullum presupponet. h autem apparet taz ratione q etiam exemplo: ratione quidem: qz actio pro tāto dicitur subiectum presupponere: quia fundamentuz sue formalis rationis non potest sine subiecto esse: h autem fundamentum est id q agitur ipsa actione. Si ergo sit aliqua actio cuius formalis rationis fundamentum non sit in subiecto: talez actionem oportebit nullū subiectum presupponere. Exemplo autem apparet de actionib⁹ quibus in materia fiunt actu forme. Apparent enim tales actiones materiam idcirco presupponere: qz actu forme: que in materia agūtur: per eas nō possunt actu esse nisi in materia. Si tales actu forme q illis actionibus agūtur nō essent in materia: actiones quib⁹ ipse fierent dicerentur materiam nullam presupponere. Quia ergo est dare actionem: cuius fundamentum non exigit subiectum: patet q non est verum oēz actionem transeuntem subiectuz presupponere. ¶ Potest autem z h z aliter ostendi ex habitudine scilicet rationis agendi ad id q agitur per ipsam. Uidemus enī in agentibus naturalib⁹: quia ratio agendi prima est ipsa substantialis forma: z non materia: z forma est similitudo tantum essentie forme: z non essentie ipsi⁹ materie: nō potest per ipsam naturale agens producere essentiam materie: z sic presupposite educat actu formam. Rō enim agendi est sibi simile producendi pncipium cuiuslibet agenti. Unde z si tale agens formam substātialem talem haberet p agendi ratione: que foret similitudo essentie materie z essentie forme essentiam produceret totam: totumq faceret ens actu nullo presupposito. Sed sicut dictuz est in agentibus naturalibus non inuenitur talis ratio agendi. Inuenitur autem in agētibus per intellectuz: que sunt agentia per formam apprehensam. Uerum est autem q in aliquibus forma apprehensa accidens est z non substantia. Et quia accidens non potest esse ratio z principiuz producendi substantiam: idcirco talia agentia non possunt aliquam substantiam producere: nisi mediāte aliquo agente naturali: cui⁹ ratio agendi est substantialis forma. Et qz vt dictum est istam materiam presupponunt: necessarium q z illa que agunt eis mediantib⁹ presupponant ēt essentiaz materie. Potest autem ad h sumi ratio ex eo q forma apprehensa: que est in talibus agentib⁹ ratio agendi: intentio est rei z non res ipsa. Intentio aūt rei non potest ipsi agenti esse ratio producendi rem immediate: si h res fuerit stricte z proprie accepta. In prima vero causa forma apprehensa est res z substantia non accidens: quia est ipsa eius essentia: que est similitudo plena: non tantuz actu forme: sed totius etiaz entis in actu: tam vz quantum ad essentiam forme q etiam quantum ad essentiam materie: z idcirco totuz in actu intelligendo z volendo totum agit z producit. Quia igitur actionis fundamentum est id q agitur actione quadam: dicitur q hoc totum est fundamentum dicte actionis. Ipsa igitur subiectum nullum presupponit. Hoc autem non obstante dicitur et assignatū qz actio sit quedam res ab actiuo transiens in passiuum: sed qz per ipsam extra aliquid producitur: vnde est actio ad extra. Non enim differunt actio trāsiens z manens q extra. Non enim presupponat subiectum extra agentem in quo recipiatur: z alia manens: sed solum quia per vnam agit aliquid extra. Per aliā vero agit aliquid manens in agente.

tra agentem sive in subiecto sive non in subiecto.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est q ipsum intellectu producit ipsa actione bz rone passivi in quo intelligitur recepta ratio formalis ipsi⁹ actionis. Differt ergo actio transiens presupponens subiectum et non presupponens: in h q presupponens dicitur recipi in passivo: non tam ratione sue formalis rōnis q etiaz rōne fundamenti. Sed actio non presupponens subiectum dicitur in passivo recipi solū ratione sue formalis rationis: et non ratione fundamenti: vnde pz q argumentū nō concludit. ¶ Attēdat aūt qui legat quid per ea que dicta sunt appeat dōm de diversitate eē et essentie.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt de nā scia est circa magnitudines ⁊c.

¶ Lectio. vj. ¶ Qō prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrū de infinito et finito cōsiderare pertineat ad methi. videt enim q sicut ea que sūt maxime cōmunia sunt de consideratione eius: sed finitū et infinitum esse videntur maxime cōmunia: cū omnis magnitudo et oēs numeri et tēpus et sub ipsorum altero contineant igitur ipsa pertinere vident ad cōsideratione metaphi.

Ad hoc dicendū est q finitū et infinitū dicitur aliqua dupliciter: vt cōiter dici consuevit: quia aut scdm essentiā: aut scdm quantitatē. Scdm essentiā quidem infinitū dicitur q nō habet essentiā ad genus vel ad speciem perfectionis alicuius limitatam: sz magis essentiā bz omnis perfectionis contentivā. Et hoc quidē modo infinita causa prima dicitur. et omnia creata entia finita. Unde isto modo. punctum et vnitas: passio et vtr omnia que in creaturis inveniuntur finitatez habent. Et h modo de talibus loquēdo ipa pertinēt ad considerationem methaphysici. Quia .n. circa essentiā versantur: necessariū est q sint de cōsideratione ei⁹ cui⁹ propriū est ens et eēntiā cōsiderare: q est solus methaphysici: scdm quantitatē aūt accipiendo infinitū et finitū ipsa non inveniuntur nisi in his que quantitatem habēt: vnde qz punctū non habet quantitatē nec intelligētia nec passio scdz se: idcirco ipsa nec finita dicitur nec infinita. Isto igitur modo finitū et infinitū non sequuntur oia entia: nec simplr: nec subdistinctione: et idcirco nō opz q sint de consideratione methaphysici. Sunt aūt de cōsideratione physici inquātū sunt passiones quedā entis nālis. Nā opposita sunt de cōsideratione vnius et eiusdem artis: finitū aūt et infinitū sunt opposita. Et finitū: q est passio nālis entis est necessario de cōsideratiōe physici. Igitur et infinitū q opponitur finito. Est autem et infinitū in oppositione proprium etiam auctum a entia naturalis: sicut tēpus et motus: qbus etiā nāliter per ptinuā successionē fit infinita appositio.

¶ Textus.

¶ Intellectus autem ex principio quodā operatur ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubium de illa propositione qua dicit q intellectus a quodā principio operatur intellig es: videtur enim esse falsa: qz intellectus divinus sine principio: quia ab eterno potuisset operari producendo rem creature.

Ad hoc dicendū est q et si dicta propositio scdm intellectum Anax. cui attribuitur sit falsa: aliqd tamen veritatis continere potest. Nā duplex eē potest intellectus eius: vnus quidē vt principium ibi sumat pro ipsa agendi et operandi rōne: et h modo veritatem habet. Omnis .n. intellectus a quodam pricipio .i. per quoddam principiuz qz per quandam agendi rōnem operatur intellectus. Est .n. forma intellecta ratio agendi cuilibet agenti per intellectum. Alius aūt intellect⁹ dicte propositionis est: vt ibi principium sumat pro principio tēporis aut magnitudinis: vt sic dicat intellect⁹ a principio quodaz temporis aut magnitudinis de necessitate operari: et isto modo falsa est. Iste autē dicitur fuisse intellectus Anax. Posuit .n. intellectum inchoasse disgregationem ab aliquo determinato temporis principio: et ab aliqua determinata pte magnitudinis. Et ad hui⁹ probationē induxit dictam propositionem.

¶ Textus.

¶ Rōnabiliter aūt et principium ipsum ponunt ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare dato q eēt infinitū verū bz rōnem principiati: videt .n. q non per rōnem quā ponit Ari. Qō enim est principiatū bz principiū. Qō autē bz principiū bz finem: igitur q est principiatum habet finem: et est finitum: cū ergo nullū infinitū sit finitū: sequitur q nullum infinitum principiatum esse possit.

Ad huius qōnis intelligētiā resumere opz distinctionem infiniti supra assignatā. Dictū est enim q est duplex ifinitū: qz in essentia: et in qtitate aut discreta aut dimensiva. Infinitū aūt in eēntia manifestum est q nō potest principiatū eē. Dictū enim supra fuit q infinitum in eēntia est illud q est simpliciter per suam essentiam omnis perfectionis contentivum. Et qz actualitas eēndi est de perfectionibus entiū: necessariū est q quo tale infinitū per suā eēntiam habet simplr omnez perfectionem: q per eēntiā suam actualitatem existendi habeat. Quod aūt actu est per eēntiā suā non habet pncipiati rōnē: qz de ratione pncipiati est q eē accipiat a principiāte. Tale igitur ifinitū rōne pncipiati nullatenus habere potest. ¶ De infinito etiā scdm quantitatē quidam dicūt q nō pōt principiati habere rōnem: huius aūt dicti rōnē duplicem assignāt. Quaz prima est qz omne pncipiatū aut productū ab agente per naturaz est aut ab agēte per intellectū. Et si productū sit ab agente per naturā opz ab agente per intellectū ipsum etiā productū eē: quia nā instrumentū est intelligentie. Agēs autem per intellectū nihil potest producere q nō sit cognoscibile: infinituz autem repugnat cognitioni: qz dictū est in prio: q omne infinitū scdm q infinitū ignotuz est igitur infinitū repugnat cuiuslibet productioni: nec per pñs habere potest rationem principiati. ¶ Secūda ratio ipsorum est: qz effectus virtutem participatā habet est enim et agit in virtute sue cause. Infinitū aūt virtutē habet infinitā: q vero virtutē bz infinitā agit in virtute propria: nullum igitur infinitum habere potest effectus et principiati rationem.

Sed ista non sufficiunt: nec sunt sufficienter dicta. Nam primo necessaria ratione concluderetur sive probatur q si eēt infinitū in quātitate: sive dimēsiva: sive discreta haberet pncipiati rōnē: solū .n. aliud subterfugit rōnē ista z q nō limitatū ad alicui⁹ gñis pfectione: vt potest qz esse perfectionis ois pteritiā. Qō aūt limitatū est ad certū genus: qūcūqz illi⁹ generis perfectione hēat infinitam habitudini⁹ tū necesse est ipsum participatā hēre essentiā.

Nam

Nam participare est quasi partem capere: q autem limitatū est ad certū genus: sive in genere illo sit finitū sive īfinitū nō pōt in se claudere totū ens totāq3 pfectionē entis: sed claudit z capit ptē entis: qz solā entitatē sui generis: que nō est ois entitas nec ois pfectio: sz aliqua entitas aut aliqua pfectio: 3 pfectiones distīcta aliorū generū: pp qd ēt oē tale ponit hēre entitatē finitā: qa ad certū genus limitatū: vnde z si foret infinita dimensio q̄titas: eēt quidem ens finitum z eētia finita: vtpote nō ptinēs ois entis z eētie pfectionē. Et quāuis sub rōne qua eētia eēt finita: sub rōne tamē qua dimēsio ex opposito esset infinita vtpura: qz ptineret nō parte pfectionis: sed totā perfectionē gñis dimēsiue quātitatis: vñ eēt ifinitū tale ens vno mō: z finitū alio mō: qz finitū z limitatū sub rōne entis hñs pti. ipatā entitatē ifinitam nā in rōne quātī dimēsiui: z qz oē q participatā hz entitatē ē pncipiatū appet euidēter q tali īfinito rō pncipiati nō repugnat. Sz diceret forte aliqs: q z si tale īfinitū hēret rōnē pncipiati sb rōne qua ens nō tñ hēret rōnez pncipiati sb rōne qua q̄tū dimēsiuū: dicendū est. n. q qz caperet entitatis partē ens foret per participationē: ergo ex opposito cū non dimensionis partē caperet: sz omnē: nō eēt quātum dimēsiuū per participationē: z qz sin h illud īfinitū ponitur: pz q scdz q infinitū nō posset rōnē pncipiati habere. ¶ Hoc videtur forte alicui bñ dictū: sed in veritate nō tollit rōnem nostrā. Uidemus. n. q hō nō capit parte perfectionis humane: sed totam comprehendit: vnde z hō est hō essentialiter: qz tamē entitas ab humanitate in ipo realiter nō differt: ex quo entitatē participatā habet: dicimus q eius humanitas per se ipsam: z si ponat aliquo modo hominis essentiā: nō tamē eam per se ponit in actu existendi: sed humanitas que est essentialr humanitas z homo qui est essentialiter homo in actu existendi ponitur per participationē. Et propter h homo nō obstāte q totā humanā perfectionem capit: simpliciter tamē perditur q rōnem producibilis z principiati hz. Consimili itaq3 modo si esset actu infinita dimensio: quia in ea realiter entitas nō differt a dimēsione: ex quo participatā haberet entitatē: nō possz in actu essendi ipsa dimēsio: que est eēntialr dimēsio ponit per se ipsam: sed in h poneret per participationē ab alio: vnde non obstāte q cōprehenderet oēm perfectionē dimēsiue quantitatis: adh tñ simplr pcedēdum eēt q hēret rōnem pducibilis z principiati. Nam z productio non ad humanitatē z hoiem simplr: nec ad dimēsionez: sed ad actu esse terminatur. Unde ex h ratio sumenda est producibilis z principiati. Sed ad hec diceret forte aliqs q non est simile q pro simili adducitur: homo enim si comprehendat totam perfectionem humanitatis: h tamen homo q pducit nō ptinet eā totā sz nūez: z si totā ptineat sz spēz: hō ē vn hō ē nō ptinet totā pfectionē sui gñis: vt pote animalis: si vero singularis dimensio infinita sup posito q sit: totā nūeralr totā sui speciei z totam scdz genus dimensionis perfectionez contineret. ¶ Hec autem responsio non soluit argumentum dato q totum illud verum esset: nihilominus tñ ex quo haberet participatam entitatem illud infinitum rationem haberet simpliciter producibilis z principiati: vt supradictum est. Nam assignata ratio tota sumitur ex eo q non continet homo omnem perfectionez entitatis: z si contineret omnem perfectionem alicuius entis. Sed videmus etiam illa instantia nō supponimus vera. Non. n. verum est q illa dimensio infinita contineret perfectionem in [illegible] totam numeraliter: quia supposito q ipsa esset adh [illegible] in eodem spacio posset dimensionem aliam producere. Tenent enim theologi q deus potest facere simul duo corpora in eodem loco.

Ulterius autem omnes perfectiones sui gñis cōtineret talis dimensio secundum potentiaz: z sic supra intelligimus. Non autem contineret secundum actum: quia in infinita dimensione nō est da e lineam in actu nec superficiem: sed solum in potentia. Similiter etiaz non est in ea dare actu triangulationem: neq3 quadrangulationem: z sic de aliis: verum est tamen q in ea esset dare gradus omnes secundum speciem cuiuscunq3 extensionis siue magne siue parue. Et pro tanto diximus superius ipsam continere totam perfectionem quantitatis dimensiue: z si actu omnes modos se habendi eius nequaquam contineret: sed alterum tantum: patet igitur q si esset corpus actu infinitum haberet principiati rationem. Quod autem primo dicitur tale infinituz idcirco non habere rationem principiati: quia non est cognoscibile: nihil valet. Nam ad minus infinituz discretum erit talem rationē habens: cum ipsum sit a deo cognoscibile: vt ipsi etiam concedunt. Tale etiam infinitum non poneret virtutem vnam: sicut nec vnam essentiam: sed multas in vigore finitas z numero infinitas. Sed tamen nec etiā ifinita magnitudo diuine cognitioni repugnat: sicut patet per rationem. Tho. dicētis q infinitum repugnat cognitioni īquantum repugnat numerationi: quia partes ifiniti numerare est secundum se impossibile. Ex hoc autez sequitur q ille intellectus infinitum cognoscere non posset: qui non intuetur totum simul: sed ipsum cognoscat accipiēdo partem post partem. Intellectus ergo diuinus: quia non accipit partem post partem: sed insimul partes omnes intuetur: insimul totam magnitudinem etiam infinitam poterit cognoscere: vnde patet q prima ratio non valet: patet etiā q̄mo infinitū dicat esse ignotum.

Secunda etiam ratio est valde debilis. Nam corpus infinitum haberet virtutem infinitam: non simpliciter: sed in genere: sicut infinitam caliditatem: aut aliam talem: vnde non haberet omnipotentiam: sed partem potentie. Qui a igitur partem virtutis caperet: z non totam tanquam habens vnam virtutem z nō omnes. Haberet necessario virtutem participatam dependentez per consequens necessario a causa. ¶ In argumēto autē principali equiuocatur: sicut dicit Tho. in nomine pncipii: Quod enim est productū hz principiū originis z finē in essentia. Nō tñ pp h pncipium nec finē magnitudinis. ¶ Est autē pñderādū. q infinitum non potest esse principiatum z productuz ab agente naturali: quia omne q est tale est ex participatione mā productū: z oē tale est in magnitudine finitū.

¶ Textus.

¶ Esse autem ifinitū fides ex quinq3 contingere zc.

¶ Lectio. vii. ¶ Ad primū.

Hic posset aliqs dubitare vtrū verū sit q ꝓtingere ab [illegible] .c nō differt i ppetuis: vt. n. q nōnq3 ptigit ... ē posse z potētiā. Esse āt dic actū. Et cū āt z oc. ñ vnr idē cē igit nec ptigere idē cū eē i ppetuis.

Ad istam qōnem dicendum est q posse z esse possit poni idem in perpetuis: vel pp identitatē [illegible] dā rōnis: vel propter identitatez rei: vel pp [illegible] [illegible]. Primo autem modo [illegible] pp rōnis [illegible] apparet manifeste q esse z posse non sunt idem: posse enim dicit potentiam: z esse dicit actum. Sine autem

actus inuenitur in omnibus reb⁹ creatis esse alia a ratione potentie. Si autem dicta propositio intelligatur secundo modo: tunc erit distinguenduz de potentia: dicendo scilicet q̄ est quedam potentia ad esse: ⁊ quedam potentia ad operari. Et si loquamur de potentia que est principiuz operationis: cum ipsa in omnibus creatis rem accidentis dicat: ⁊ esse substantificū dicat rem substantie: necessariū est q̄ in singulis creatis scd̄m rem esse diuersificet̄ a posse. In solo autem primo potentia essentia ⁊ eē nō differūt realr̄. Si vero loquamur de potentia ad esse: distinguēduz tunc est in perpetuis. Sūt tn̄ quedam perpetua materialia vt corpora celestia. ⁊ quedam immaterialia: vt sube separate. Et si de materialibus loquamur: patet q̄ esse ⁊ posse res diuersas ponūt: quia posse magis ōbenit talibus ratione materie: ⁊ esse magis ratione forme. Materia autē ⁊ forma res differentes dicunt. Si autem de immaterialibus loquamur cuz in talibus potētia receptiua esse sit eēntia: tūc si essentia ⁊ eē in eis idem sunt secundum rem: effectiuē ⁊ posse in ipsis idem erunt. Si vero essentia ⁊ esse in ipsis differant scd̄m rem: necessarium erit q̄ posse etiam ⁊ esse in eis differant realiter. In primo autem essendi principio non est potentia receptiua esse: quia h̄ non accipit ab alio. Si autez illa propositio intelligatur propter simultatem positionis: vt scilicet dicatur q̄ idcirco potentia: ⁊ esse dicuntur idem: quia in eodem instanti in quo ponitur vnum: ponitur etiam ⁊ reliquum: apparet statim q̄ ipsa veritatem habet. Statim enim in rebus immaterialibus cum ponitur essentia que est receptiua esse ponitur etiam esse ipsum. In rebus etiam materialib⁹ sempiternis stati cū ponit̄ mā ponit̄ forma ⁊ esse sempiterne rei q̄ non est veruz in corruptibilibus. Nō enim statim cum ponitur materia que est in potētia ad formam hoīs ponitur forma hoīs ⁊ hō. Si autem contra h̄ instetur ⁊ dicatur q̄ sempiterna potuerūt ab eterno esse: nec tamen ab eterno extiterunt: dicendum q̄ potuerunt ipsa esse ab eterno: tum propter actiuam potentiam creantis: tum etiam quia nunq̄ ad esse habuerūt repugnantiaz: nō sūt potuerunt ab eterno esse propter potentiam ad idem ipsius esse receptam ab eterno existentem: quia cuz h̄ potentia in eis ab esse non differat in positionis tempore: si ipsa ab eterno extitisset fuissent ē necessario ⁊ entia illa ab eterno. Ari. igit̄ puta͂s esse q̄ quandoq̄ est quandoq̄ non est posse etiam propter potentiaz materie: conuenienter conclusit: q̄ si talis potentia extra celum esset: erit etiaz ibi actu ⁊ corpus sempiternū: quia contingere ab eē nō differt i ppetuis.

C Textus.

C Infinito enim esse ⁊ infinitum idem est.

C Questio secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: verum sit verum q̄ si infinituz foret substantia idem esset infinitum: ⁊ infinito esse videtur enim q̄ non: quia illud non videtur sequi: nisi supposito q̄ sit idem substantia: ⁊ substantie esse: q̄ non habet veritatem.

Ad istam qōnez dicendum est q̄ infinitum in illa locutione stat pro supposito. ⁊ esse stat pro natura. Nā vero ⁊ suppositum in omnibus differunt: sicut concretum ⁊ abstractum. Cuius declaratio est: quia natura dicit ipsam essentiā ⁊ entitatē que res est id q̄ est. Suppositum vero dicit id q̄ subsistit in entitate illa. Quod autem in entitate aliqua subsistit est hñs entitatē. Qd̄ autem habet aliquam perfectionem: dz sm̄ q̄ hu⁹ nominari respectu eius noīe cōcreto: ⁊ perfectio illa sz se inuenit̄ noīari noīe abstracto: quemadmoduz id q̄ hz albedinē dicitur albū in concreto: sed ipsa albedo sz se noīat̄ noīe abstracto. Quia ergo suppositū est id q̄ habet nām cuius est suppositū: pz q̄ ipsum sm̄ se proprie nominatur nomine cōcreto: ⁊ natura scd̄m se ꝓprie nominat̄ nomine abstracto: vnde dicimus q̄ humanitas est natura hominis: ⁊ hō vel h̄ hō est suppositū humanitatis. C Hoc igit̄ viso vlterius considerandū est q̄ res in duplici conditione potest se hēre: vno quidez modo ita q̄ nullum accidens eius eēntie in ipsa possit dari: sed q̄cq̄d in ea datur ad eius essentiā pertineat: qualis est cōditio primi principij: cui nihil accidere potest vt habet̄ in .xij. meth. vnde ⁊ dicimus q̄ nil in deo preter deum. Alio autē modo potest res ita se habere q̄ in ea cadat aliqđ accidens eēntie: quemodo se habent omnes res create. Si ergo res primo modo se habuerit in ea non different abstractum ⁊ concretum: q2 sicut abstractū solā essentiā significat: sic etiaz ⁊ concretū: ubi nihil significare potuerit ad essentiaz non pertinens. Et propterea dicimus q̄ idem sunt deitas ⁊ deus. Si aūt res se habuerit secūdo modo: differēt in ea necessario abstractū ⁊ concretū. Nā abstractum dicit precisionē accidentiū. Concretum vero talis rei non precidit accidentia. Et propterea dicimus q̄ differūt humanitas ⁊ hō. In solo igit̄ primo cui nihil accidit natura ⁊ suppositum sunt idez. Differūt aūt in oībus creatis in qb⁹ eā non differrent: si in eis nihil foret accidens eēntie.

Ad propositum igitur istis applicādo dicendum est q̄ phylosophus nō vult dicere q̄ si infinitum foret substantia: idcirco idem eēt infinitum: ⁊ infinito esse: quia idem sit substantia ⁊ substantia esse: sed q̄ si infinitum foret substantia: sine omni accidente: idem esset infinitū: ⁊ infinito esse: propter id q̄ talis est conditio substantie ab omni accidente segregate: vt patet ex predictis. C Possumus autem ⁊ h̄ ⁊ aliter exponere: vt dicam⁹ q̄ esse ibi non sumitur pro ipsa essentia aut quidditate sed sumitur pro ipso q̄ quid erat esse. Nam h̄ differēs inuenitur ab ipsa qdditate: sicut differunt humanitas ⁊ animal rationale. Est enim humanitas quidditas hominis: sed nō est q̄ quid erat esse eius: sed h̄ est animal rationale: sic ergo accipiendo ibi eē: statim apparet veritas eius q̄ h̄ dicit̄: sm̄ enim q̄ in .vij. meth. habetur in dictis scd̄m se: ⁊ in dictis sine clusione accidentis: idē est res ⁊ esse rei: sicut idem est hō ⁊ animal rationale: licet non sit idem rationale animal ⁊ homo albus. Si ergo infinitum foret sbā sine clusione accidentis: patet q̄ idem tunc esset infinitum ⁊ infinito esse.

C Textus.

C Sed forrassis hec quidem est vlis qō magis ⁊c.

Qō tertia.

Tertio posset esse dubium: verum in se separatis a materia esse possit actu infinitum: videtur enim q̄ non: quia infinitum ponit imperfectionē: ⁊ separata a materia sunt entia perfecta.

Ad istaz qōnez dicendum ē q̄ infinitū quantū ad pn̄s spectat dr̄ tripliciter: q2 infinitū i magnitudie infinitū i multitudie ⁊ infinitū i pfectiōe. Infinitū āt in magnitudie ... infinitū i separatis ... magnitudo ... infinitū āt i multitudie ... multitudo idiuiduoꝝ i eadē spē: ⁊ multitudo specierū.

Infinitum

Infinitum autem scdm primam multitudinez nō habet ibi locum: qr in sepatis a materia z non depedentibus ad eam non pōt esse nisi vnū individuum in vna specie. Infinitū et scdz spēz multitudinē nō pōt ibi eē actu: cuius ratio est. qr in quolibet genere est vnuz primum: z vna prima species que est mēsura perfectionis omniū aliaz spēz eius: sicut cp. x. meth. habet. In genere igitur subē imaterial: necessario est esse vnam primam speciem: que mēsura sit oiuz sequentium. Nunc autē sic est q omnis multitudo est necessario finita: in qua vltimū z primū invenitur. Cuz igitur in multitudine spēz immālium sit de necessitate species vltima: vt per se pz: z sit etiam in ea necessario prima: vt ostēsuz est: apparet euidenter q multitudo taliuz spēz non potest esse actu infinita. Infinitum autem in perfectione dicitur q non est limitatum ad aliquam perfectionem q potest ptingere dupl'r: vno quidē modo ita q neq sit limitatum: neq limitabile. Alio vero modo sic q no sit limitatuz: sit tamen limitabile: z h dupliciter: qr aut limitabile est ad perfectionem substantialez: aut ad accidentalem. Et id quidem q de se est inlimitatuz z limitabile ad perfectionem substātialem est materia. Nō igitur in separatis a mā non est materia: pz q tale inlimitatū z infinitum non potest ibi esse. Inlimitatū autem z limitabile scdm perfectionem accidētis potest dici illud qd accidētibus subicit. Et qr suba immaterial' creata invenitur accntibus subiecta: videtur q tale infinitū poni possit in sepatis a materia creatis tamen. Id vero q nec est limitatum: nec est limitabile ad certā aliquam perfectionem: est omnis perfectionis contentiuum: q est prima causa tm: vnde tale ēt infinitū invenitur in separato a materia.

Ad argumentuz ergo in 3riū dōz est: q infinituz privatiue imperfectionē ponit: nō aut infinitū negatiue.

ℭ Textus.

ℭ Rationabiliter quidem igitur speculantibus zc.

ℭ Lectio. viij. ℭ Qō prima.

Hic posset esse dubium: vtrū iste rōnes que dicuntur rationabiliter cōcludere necessario concludant: videtur enim q sic: qr de ratione quātī est esse mensurabile: cum quantitas insit sube per modum mensurantis. Omne autem mensurabile potest mensuratum esse: z esse tale est finitū: igit' esse quantum est necessario finitum. Sic igitur ex fundamento: super quo fundantur iste due rationes: videt' q ipse necessario concludant.

Ad hoc dicendum est sicut tho. ait q iste rationes non necessario concludunt: sed soluz probabiliter qd pz: qr accipiūt suppositiones. quas adversarij negarent. Dicerent enim q non est de ratione corporis esse terminatū superficie: neq habere superficiem in actu: sed solū in potentia: sicut enim habetur in primo ce. z nam. diffinitio corporis est esse dimensionatum omniquaq: h autem est habere trinam dimensionem. Dimensio vero alia terminata est: z alia interminata: de ratione autem dimensionis interminate non est terminatio. Quia igitur de trina dimensione interminata dimensionata producatur essentialiter: patet euidenter q de ratione trine dimensionis: z de ratione corporis: non est terminatio ad superficiem: quia tunc dimensio trina de trina dimensione interminata non posset predicari q est falsum: vnde ratio prima z 2ª probabilis non tamen necessario concludit. ℭ Idē etiā apparet: z de secūda ratione: qr vt Tho. ait qui ponerent actu infinitam multitudinem: non concederent ipsam habere rationē numeri: propter id qd numerus addit supra rationem multitudinis h q est esse mensuratum per vnum: z eē mensuratum inquātum huiusmodi est infinitum. Tales ergo rationes: z si ex aliquibus famosis z probabilibus procedant: non tm̄ necessitatē habent: vt ostensum est.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est: q esse mensuratum z esse mensurabile non dicit aliquid essentiale quantitati: sed dicit quandam proprietatem eius: consequentem quidem: non naturaz quantitatis simpliciter: sed naturam quantitatis terminate: h aūt inde apparet q quantitas dividitur per terminataz z interminatam: nec tamen in vtraq invenitur esse mēsuratum: sicut de necessitate ozs si h diceret proprietatē cōsequentem simpliciter naturam quantitatis.

ℭ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtruz sequens ratio que vocatur physica ostendat q infinituz esse actu importet repugnantiam intellectuū sine contradictionem: videtur eniz q sic: qr vnum corpus est pars vniuersitatis: sed si esset infinitum: qr omnia excluderet ipsuz met eēt vniuersuz z sic pars vniuersi esset vniuersuz: z non vniuersi pars q est implicare contradictionem. Fundatur autem super h: q infinitum omnia excluderet hec secunda ratio: videtur ergo q ipsa sufficiens sit ad ostendendum q infinitum actu esse contradictionem implicat.

Ad istam qōnez est dōm: q h ratio bene concludit: q infinitum esse actu naturaliter esse non potest: saluato naturali ordine: qui nunc in rebus invenitur: z h sufficit physiosopho. Non autē sufficiens ratio est ad ostēdendum: q infinitum esse actu simpliciter intellectuū claudat repugnantiam. Concludit enim: q si vnum infinitum esset: vel alia corpora non essent: vel duo corpora essent in eodem loco. Hec autem z si naturaliter sint incōuenientia: non tamen cōtradictionem implicant: qr deus vtrūq potest facere fm sniaz theologorum.

Ad argumentuz ergo in cōtrariū dicendum est: q deus bene potest vnū solum corpus conseruare: z alia omnia in nihilū redigere. Sed si h faceret illud vnum corpus non diceretur tūc pars alicuius vniuersi: quāuis omne corpus sit vniuersi pars: rebus sic manentib'. In h autem nulla contradictio apparet.

ℭ Textus.

ℭ Physice āt magis 9siderātib' ex his māifestū ē zc.

ℭ Qō tertia.

Tertio posset aliquis dubitare vtrū valeat ratio phylosophi qua probat q si esset vnum corpus infinitum non possent esse plura: videtur eniz q nō quia si esset vnum corpus ifinitū longitudine: z finitū latitudine: excluderet h̄ quidē omnia corpora a spacio sue lōgitudinis: sed non propter h excluderet omnia secundum latitudinem.

Ad istam qōnez nō est simpliciter z sine distinctione respondendum: sicut quidaz faciunt dicentes h simpliciter habere veritatez: propter id q corpus est omni quaq distans: z si ei adiungatur infinitum: erit omni quaq distans [illegible]. Non secundum quaq distantia

infinitas ex vna parte adiungatur: erit quidem bene: tunc simpliciter ex omni parte distans: sed non simplr immo tm ex vna parte infinite. ¶ Uñ dōm est: q si in aliqua locutione: h duo. s. corpus ꝛ infinitum simplr ꝛ immediate coniungātur: dicendo corpus ꝛ īfinitū quātū quide ꝫ erit ex vi locutionis: bene sequetur: q tale corpus omni quaqꝫ oē spacium occuperet: cuius ratio est: qꝛ qn cunqꝫ aliqua duo diffinita simpliciter ꝛ immediate coniungūtur: immediate etiā ꝛ simplr coniunguntur ꝛ ipsoꝝ diffinitiones: sicut pꝫ in h q dico aial risibile. Quia igit in pfata locutiōe illa duo diffinita simplr ꝛ īmediate ꝯiūgūtur: dicēdo corpus infinitū: simplr ꝛ ēt īmediate cōiangētur: ꝛ ipsoꝝ diffōnes: vdō dimēsio oīquaqꝫ distās sine termino: ꝛ fm hūc intellectū Arist. pcessit. Sed si illa duo: nō ita simplr cōiūgerētur: sed cū aliquo additamēto: vdō corpus fm vnā pte infinitū: nō posset ex h hēri: q vndiqꝫ spatiū totū occuparet.

¶ Textus.

¶ Sunt. n. qdam qui hoc faciunt infinitoꝝ ꝛc.

¶ Qō quarta.

QUarto posset esse dubiū: vtrum si corpus esset vnū infinituꝫ alia oia corrūperet: videt. n. q non: qꝛ ꝛ si in toto haberet forte virtutē infinitam: in vna tm sua pte haberet virtutē necessario finitam. Cū igitur alia scdm vnā partem suā ꝯtinge. ret: ꝛ nō fm totū: nō videt ex h cōsequi q infinito vigore ageret in ipsa: necper consequens ipsa in se de necessitate transmutaret.

Ad istam qōnem est dōm: q in ratione phi suppo nitur q illud corpus sit de nā corpoꝝ habētiū ꝯtrarietatem. Nā si corpus infinitū esset de nā corporis celestis: nihil posset in suā nām trāsmutare. Cū ipsum propter nobilitatē sue nature sit elōgatū ab oī impressione peregrina. Hoc aūt supposito alia adhuc supposito facienda est: quā probat Ari. per rōneꝫ in precedēti qōne declarans videlicet q si vnū corpus esset infinitū: vel alia nō essent: vel essent finita. Sꝫ fm rei veritatē: quāuis ista suppositio: fm vnā parteꝫ suā: ab illa ratione videat accipe necessitatē: supposito vnū corpus simplr infinitū esse: quātū tm ad alia nō videt necessitatem sumere: qꝛ si vno corpore simplr infinito existente ponerētur alia secū esset in eodē spacio: ꝛ tunc quantuꝫ est ex vi illius ratiōis: qua ratione finita ponerētur possent etiam poni infinita. Quod si duo cōtraria ambo infinita essent: vel simplr: vel ex vna parte vnuꝫ: ꝛ ex altera parte alteruꝫ: non posset vnum fm totum in se transmutare alterū: propter id q sicut infinita esset virtus vni in trāsmutādo: sicetiā īfinita eēt virt⁹ alteri⁹ in resistēdo sibi: vt ergo phi ratio cōcludat: opꝫ supponere: quia vno talium corpoꝝ infinito existēte sint reliqua finita Hoc aūt supposito apparet statī q optime ꝯcludit ratio phi. Corpus enim infinitum trāscendit infinite in vigore corpora finita. Cū igitur finitum corpus a finito corpore ꝯtrario: per vigorem eius finitū in tempore trāsmutari possit: a corpore īfinito trāscēdēte infinite in vigore corpora finita: poterit infinite citius illud idē trāsmutari: q non ꝯtingeret nisi ipsum in se posset trāsmutare in instāti: vnde pꝫ q statim quantū est naturaliter loquēdo: cū corpus infinitū attingeret corpora finita in se ipsa trāsmutaret: non obstāte q deus posset talia corpa a tali actione ꝛ passione: sua ineffabilitate supernaturali virtute pseruare.

Ad argumentuꝫ ergo in ꝯtrariū dōm est: q qꝛ corpus agit toto suo posse: quanto corpus eiusdem nature fuerit profundius: vt dicit cōmentator in scdo de celo tanto in eius vltimo virtus fortior inuenitur: sicut sensibilr apparet de igne augumētato. Quāuis igitur corpus infinitum non scdm se totum contingeret finitum ageret tamen in ipsum fm virtutem infinitam: qꝛ secūdam virtutem suam totā. Nā cū corpus naturale actiue passiuum scdm vnam suam partem: non agit in ipsum scdm virtuteꝫ illius sue partis tm: sed scdm virtutē suā totā: qꝛ agit toto suo posse.

¶ Qō quinta.

QUinto propter ea que dicta sunt posset esse dubiū: vtruꝫ in corpore infinito oporteret esse virtuteꝫ infinitam entensiue: videtur. n. q nō: qꝛ crescēte corpore non est necesse intensiue qualitateꝫ eius crescere: sed sufficit q crescat solum extensiue: sicut crescente corpore albo: crescit etiā albedo extensiue: sed non de necessitate intensiue. In corpore igitur infinito esset necessario virtus extensiue: sed non intensiue: infinita: vnde ꝛ pro tanto tal' virtus videtur diuidi ꝛ diuidi tur ad diuisionem corporis: qꝛ sibi coextenditur: ꝛ non qꝛ sibi intendatur: qꝛ corpus nō suscipit intēsionem.

Ad istam qōnem salua semper reuerentia diuine maiestatis: que virtutes maiores ꝛ minores potest rebus elargiri: ꝛ infinito corpori non solum non dare virtutem infinitam: sed finitam: verum etiam ab ipso ꝛ virtutem quālibet subtrahere: dicendum est quantū est de necessitate naturali: corpus actiuū naturale: si esset infinitum virtutem actiuam non solum extēsiue verū ēt intensiue haberet infinitū: crescit. n. nō solum extensiue verum etiam intensiue virtus talis corporis corpore crescente: h autem primo apparet ex eo q in precedenti qōne dictuꝫ est corpus agere toto suo posse. Ista eni propositione stante: euidenter apparet q dicta virtus intensiue crescit, corpore crescente. Nam cū ex virtutibus omnium partium in vno toto conflatur vna virtus: necessarium est q ista virtus vna: ex illis omnibus conflata fortior sit: ꝛ vigoriosior virtute cuiuslibet illarum partium in se sumptaꝝ. Quēadmoduꝫ cū multi homines habentes virtutem equalem extensiue concurrunt ad nauim aliquaꝫ trahendam: virtus consurgens ex aggregatione singulorum: vigoriosior est in tractione nauis: q̄ virtus cuiuslibet illorum: ꝛ sic semper virtus totius vigoriosior est q̄ virtus vnius sue partis ꝛ non solum h: sed est etiam vigoriosior q̄ virtus omnium suarum partium abinuicem a toto diuisarum: propter id q virtus vnita fortior est q̄ virtus diuisa: vt habet in lib. de causis. Quia igitur vt predictum est corpus agit toto suo posse: ꝛ posse eius totum crescit in vigore: ex plurium cōiunctione partium: vt patet ex predictis: necessarium q crescente corporis naturalis quātitate: crescat etiā totius virtus in vigore: qđ est ipsa intensiue crescere.

Idem etiaꝫ secundo apparet per verba Simplicij dicentis in scdo de celo: species simul multiplicant cum quanto maius: qđ ꝛ operosi⁹ est q plus q̄ qđ minus: ꝛ magis: qđ ꝛ in magno habitaculo in frigidat frigidus aer q̄ qui in minori. Et infra. Quamuis enim de foris superueniens qualitas: ꝛ in minori quādoqꝫ magnitudine valida sit: tamen que scdm naturam proportionem habet ad magnitudinē. Et adiūgit: qđ ꝛ difficilius passionis sue maiores magnitudines fm q̄titatē: q equalis q̄titas in maioribus. Non enim fm molē patiunt que

aliter autem

alterantur: sed bz qualitatē. Quia igitur: vt ex dictis patet corpore crescente crescit sua naturalis virtus in vigore: pz q̄ si corpus actiuū naturale foret infinitum virtutē actiuā haberet vigoris infiniti.

Ad argumentum in cōtrariū dicendum est: q̄ qualitas actiua: dicitis: 7 si in virtute actiua non crescat intēsiue: q̄ corpore crescēte scđm quātitatem: crescit tamē sic de necessitate virtus actiua fundata in corporis quātitate ppria 7 nālī: sicut pz d̄ virtute calefactiua ignis.

Ad secundum autem dicendū est q̄ virtus actiua nālis diuidit̄ nō solū scđm extensionē sed etiā scđm intēsionē: ad diuisionē corporis: ppter id q̄ virtus diuisa debilior est q̄ vnita: vt supra dictū est 7 nō q̄ corpus subm intēdat̄ remittaturq̄.

¶ Textus.

¶ Oportet autem de omni ex his considerare 7c.

¶ Lectio .ix. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset esse dubium: vtrū prima ratio: que ponit̄ in ista lectione sit sufficiens ad ostendendum q̄ infinitum esse actu implicat contradictionem: videtur enim q̄ sic: quia fundatur super mobilitatem 7 immobilitatē corporis. Si. n. esset corpus actu infinitū eēt immobile 7 esset mobile: est enim omne corpus mobile: 7 īfinitū immobile: 7 sic si corpus eēt actu infinitū moueri posset q̄ moueri non posset: q̄ est implicare contradictionem.

Ad istam q̄ōnem dīm est: q̄ phs per istā rōnem quā h̄ ponit: nō deducit ad cōtradictionē: sz deducit solū ad h̄ q̄ quies vel motus nō esset: si foret corpus actu infinitū: 7 verū q̄ illoꝝ est incōueniēs: supposita nā: que est principiū motus 7 quietis. Sed si q̄s talem rem. eē nō pcederet nām: neutrum illoꝝ sibi esset incōueniens verū tamē est: q̄ nām esse est nālis suppositio: vnde qui nām tolleret faceret cōtra suppōnes naturales: ad h̄ autē deducere: sicut ad inconueniens: satis sufficit Aristot. in p̄nti loco: in quo agit̄ de phia naturali. Ex h̄ aūt q̄ ipse rōne ad cōtradictionē nō deducit simplr: pz q̄ ipse nō credit vigorem rōnis talē eē: q̄ posset simplr ad cōtradictionē ducere: sed solū supposito esse nām: que est principiū motus 7 quietis quā tñ nām tollere nō est illi impossibile: qui est cōditor creatur nāe. ¶ Rō aūt facta in cōtrariū nō est alicui⁹ momēti. Nihil. n. phibet aliqd non repugnare alicui gratia superioris q̄ tñ sibi repugnat gratia inferioris: quēadmodū talpe habere visū nō repugnat rōne aīalis: nec tñ habere visum sibi conuenire pōt: rōne sue nature specialis. Unde 7 in proposito inuenire sic se non est incōueniēs. Motus. n. localis corpori nō repugnat ex cōi ratione corporis: dicim⁹ q̄ omne corpus nō simplr: sed q̄tū est ex rōne qua corpus: moueri pōt. Sed quamuis h̄ corporibus nō repugnet fm cōem rōnē corporis: h̄ tamē corpori infinito simplr. repugnat moueri motu circulari: aut motu recto scđm rōnem specialē corporis infiniti: sicut postea patebit: vnde nō est h̄ cōtradictio: q̄ diuersitas rōnū 7 respectuum impedit contradictionem.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtrū vez sit: q̄ infinitas corporis infiniti sit cā grauis violente: 7 non quietis naturalis: sicut h̄ ait cōmētator. Uidetur enim q̄ sic: q̄ grauis nālis cā est aliqua nālis qualitas. Infinitas aūt nō ponit nālē q̄litatē: sed magis ponit priuationē eius. Erit igitur causa quietis violente: 7 nō quietis naturalis.

Ad istam q̄ōnem dīm est q̄ cōmentator non simplr dicit q̄ infinitas sit cā grauis violēte: sed q̄ dignius est ipsam eē cām violēte grauis q̄ nālis. Scđm autez rei veritatē neutrū dignū est in simplr infinito: q̄ infinitū simplr nō est mobile localr. Quod aūt nō est mobile localr: nō est quiescibile quiete: que locali motu: opponit̄ q̄ quies 7 motus circa idē habēt fieri. Quiescere enim idē dr̄ a motu aliquo: qd̄ natū est moueri motu illo: nō tñ mouet̄. Quia igit̄ infinitū simplr non est natū moueri recto: aut circulari motu: necessariū est q̄ nō ppe dicatur quiescere: nec nāliter: nec violenter: quiete alicui istoꝝ motuū opposita. Et idcirco quārū ad hos motus nō esset in infinito simplr querēdū qd esset causa quietis: sed qd esset cā imobilitatis. Nā si grauē violentā haberet in aliquo loco: inatū esset moueri nāliter. Et si in aliquo loco quietem haberet nālem: natū esset ad ipsuz naturaliter moueri. Quia igit̄ simplr infinitū non est natū: nec esset si foret taliter moueri ab aliquo loco aut ad aliquē locū: si actu poneret̄: nō esset in ipso causa grauis inquirenda: sed imobilitatis magis. Ista aūt causa grauis: vt credo: posset optime assignari in ipso infinitas simplr: verū est tñ q̄ si infinitas posset causa grauis assignari: dignius eēt: vt commentator ait: eā ponere cāz quietis violēte: q̄ cāz quietis nālis: ppter id q̄ causa grauis nālis est aliqua naturalis qualitas: que nō ponitur per infinitatem: vt in argumēto dictū fuit.

¶ Textus.

¶ Quare si qdē sit eiusdē spēi: aut immobile erit.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset esse dubiū: vtrū si foret simplr infinitum ipsum esset mobile: videtur. n. q̄ non: q̄ mot⁹ omnis videt̄ eē ad aliquē terminū. Quod autez accipit terminum terminat̄ 7 finit̄. Infinitum autez non potest fieri finitū: igitur si infinitum foret ipsum esset penitus immobile.

Ad istam q̄ōnem dīm est: q̄ quidā motus sunt qui infinito simplr repugnāt: sicut est motus augmēti aut decremēti in toto: 7 motus circularis aut rectus. Et de prioribus quidez q̄ repugnēt infinito simplr: satis p̄ma facie apparet. Quod aūt sibi repugnet circularis motus satis de facili ostendit̄. In omni enim moto circulariter est dare vnum certū 7 determinatū centrū: a quo omnes linee recte: vndiq̄ deducte: sunt eq̄les: circa qd̄ cētrū reuoluit̄ q̄ circulariter mouet̄: vnde 7 pro tanto motus circularis dr̄ eē circa mediū. In infinito aūt simplr nihil tale determinatū dari pōt: nimo q̄dcūq̄ signū indifferenter ibi deturata se hz q̄ linee oēs ab ipso vndiq̄ protracte sunt indiffer ēter infinite. In corpore aūt circulariter moto: h̄ opz esse vnuz tñ centrum 7 determinatū: vt pdictū est: vnde euidēter apparet: q̄ corpus infinitū moueri circulariter implicat cōtradictionē: h̄ etiā 7 inde apparet: q̄ si esset possibile ipsum circulariter moueri: esset necessario possibile infinituz spatiū trāsiri in tēpore finito: q̄ stare nō pōt: h̄ cū alibi declarari hz. ¶ Ulterius aūt q̄ simplr infinitū sit impossibile moueri motu recto: satis appet euidenter: oē. n. q̄ taliter mouet̄: tendit ad egrediū aliquē locū extra se 7 oē tale est necessario finitū. Talibus igit̄ motib⁹: qui infinito simpliciter repugnant: non posset moueri corpus ita infinitum. Quidam autem alio

motus sunt: qui etiam simplr infinito nō repugnāt: sicut q cius partes alique rarefiant vel densentur: z iterū que nulla rōne habent: moueantur localr facta condensatione aliqua. Et tales motus in corpore intelligere nullum videt incōueniens. Nam z sic nō poterit moueri fm q infinitum est: sed fm q in suis partibus subiniōnit quandam finiti z determinati seu terminati habentis rationem: vnde pz rñsio ad argumentum.

Q. Nō quarta.

Quarto posset esse dubiuz verū corpus infinitum fm vnā dimensione tantū: si poneret esset mobile: videtur eniz q nō: qz si esset graue haberet infinitam grauitatē: z si leue infinitam leuitatē. Quolibet aūt istoꝝ dato si moueretur ipsum oporteret moueri in instanti. Quia igit h est ipossibile: pz q tale corpus si daretur existeret immobile.

Ad istam qōnem

est simplr dōm q tale corpus: si daretur: nō posiz moueri circulariter propter rōnez supra assignatam. Quātū aūt ad alios motus considerādum est: q per aliquā qualitatem naturalez corpus ipsum daretur ad certū nālem motū: h autem naturalis qualitas si daret in infinito corpore: oporteret fz exigētiā nālis pñcipsam in vigore ēe infinitaz: vt supra declarauimus: verū est aūt q naturaliter loquēdo in infinito corpore: si poneret nō ēēt grauitas neqz leuitas: vt in ꝓcessu: cōcedēte chrifto: declarabitur. Salua tamē semper omni potentia diuina: per q̄ etiam tales qualitates: aliis agentibus subtractis: in corpore possunt cōseruari. Nihilominꝰ tñ tale corpus: nec sursuz nec deorsum moueretur nāliter: qz quantum ad ipsum nō esset dare sursum z deorsum. Esset igit fm h imobile per naturam: h tñ nō obstante ipsuz tale posiz esse q sine vlla intellectus repugnantia a deo esset mobile. Nam si esset corpus infinitū in lōgitudine: sed finitum in grossitie: q̄uis a deo mobile fm longitudinem non esset: qz secundū h infinitū ēēt: foret tñ: vt videt: bene ab ipso mobile scōm motū latitudinis: qz fm h haberet finitatez nec in h ego possum aliquā repugnantiam videre. Ad argumentū aūt per predicta rñsio patet.

Est autez considerandū

q aūt sequentes rōnes Arist. supponūt oēs ordinē qui non in rebus inuenitur. Sed qui infinituz poneret nō concederet ipsuz in h situali dico ordine concluda: z per pñs ab ipso negaret sursum z deorsum: z alias per consequēs determinatas differentias locoꝝ. Non diceret etiā celū esse terminuz: sed spatiū tñ infinitū: vnde pz q si quis ordinem ipsum situalem q in rebus inuenitur tolleret: rōnes Arist. contra ipsum non concluderēt: que tñ optime concludunt tali rerum ordine saluato: z h sufficiat phō in philosophia naturali.

Q. Nō quinta.

Quinto propter quedaz: que tangūtur in vicia rationē Arist. posset esse dubium verū spēs dimensionis sumant z distinguātur fm spēs numerorum: videtur enim q sic: qz alia est ratio bicubiti: z alia tricubiti. Sed ique ratione differūt: oz q differant spē: igitur bicubitum z tricubitū diuersas species dimensionis dicūt.

Ad istam qōnem

dōz est q dimēsio potest accipi dupliciter: vno quidez modo: prout stat sub ratione mēsurabilitatis: qz mēsurabilitas nihil est ꝓpterea quā prout sub induit quandā rationem nūeriām quo ratio mensure primo inuenitur: ideirco necessarium est q fm h species dimensionis fm spēs numeroꝝ distinguātur. Naz semper spēs numerabiles: iquātū numerabiles: accipientur fm spēs numeroꝝ. Et scōm hoc bicubituz z tricubitum important diuersas spēs z rōnes magnitudinis numerabilis. Alio aūt modo pōt accipi dimēsio fz id q absolute est in essentia: z in q̄ddītate sua: z scōm h nō distinguit scōm rōnes supradictas: sed soluz per lineam superficiem z corpus: vnde fm istam consideratiōnem: bicubituz z tricubitū non dicūt per se diuersas dimēsionis spēs. Cuiꝰ declaratio est: qz impossibile est vnā z eandem numero ēēntiam modo ēēntialr eē viuꝰ speciei: z modo ēēntialr alterius. Cōstat aūt q vna z eadem numero dimensio ēēre prius pōt extendi ad bicubitalem extensionē: z postmodū ad tricubitalem: vnde nullo mō videt q in specie dimēsionis: scōz q dimēsio: ēēntialr diuersificet bicubita z tricubita dimēsio.

Ad argumētum

aūt factū in ōriū pz rñsio p dicta.

Q. Nō sexta.

Sexto esse posset dubiū vtrum spēs magnitudinis corporee sumant scōm spēs figurarū: videtur. n. q sic: quia vnūquodqz specificatur per formā suā: figura aūt est species magnitudinis: igitur eius specificatio scōm figuras poterit attendi.

Ad istam qōnem

est dōm q si de corporea dimēsione simplr: z scōm se: loquamur: ipsa per figuram nō specificat: h aūt dupl'r pōt declarari. Primo quidem qz figura duo tm ponit: qz superficiez: z quēdaz modū se habendi circa ipsam. Si ergo corporea dimensio specificat per figurā: aut h est ratione superficiei: aut ratione modi importati. Non pōt aūt h esse ratione superficiei: qz vnum ex opposito diuidentiuz idē genus non potest per reliquū specificari. Corpus autem z superficies z linea ex opposito distinguūt dimēsionis genus: non ergo vnū ipsoꝝ per alteꝝ specificatur. Et preterea id q est perfectū in aliquo genere nusq̄ inuenit specificari per imperfectū sui generis: queadmodū hō nō specificatur per ipsum aīnū: nec albedo per rubedinē. Dimēsio aūt corporea sola perfecta est in genere dimensionis z superficies iperfecta. Nō igitur corpus per ipsaz specificari pōt. Q. Ex eode aūt apparet q nō est de ratione corpis in se habere actu superficiē: sed virtute solū: quēadmodū etiam quadrāgulus nō ꝯtinet: nec hz in se triangulū in actu: sed virtute solū. Q. Vlterius aūt nō potest intelligi dimēsio corporea specificari per figurā ratione modi quē ipoitat. Res eīm vniꝰ pdicamēti non specificat essentialiter per rē alterius. Est aūt dimēsio corporea in pdicamēto quātitatis: z figura ratione modi quē importat: est in pdicamēto qualitatis: z in quarta spē ipsius: vnde manifestū est: q nec etiaz per figuram ita sumptam dimēsio corpea ēēntialr specificat. Non est igitur dicendum q species dimensionis corporee essentialiter scōm species figurarū distinguātur. Q. Secūdo ēt h idem vnde declarat q vna z eadem numero in ēēntia dimēsio ēēre pōt mō stare sub figura rotunda modo sub triangulari: modo sub quadrangulari: z sic de aliis. Hoc aūt foret impossibile: si corporea dimensio essentialiter specificaret per figuram. Q. Si aūt de corporea dimensione non simpliciter z scōm se loquamur sed scōm q terminata est: dici nūc conuenienter poterit eius species scōm figuraꝝ species distingui: propter id q

id ꝙ diuerse figure i ipso corpore diuersas spēs termi nationis ponunt.

Ad argumentū ergo in ꝯtrarium dicendum est: ꝙ id ꝙ essentialiter formatiuū ponit̄ ogi essentialr forma tū: dimēsio aut essentialr ē forma. vñ non ē intelligibile ipsā eē essentialr formatā: figura igitur non est essentia lis forma dimensionis: sꝫ accidētalis: ꝛ ideirco ꝑ ipsā nō potest dimensio essentialiter distingui.

¶ Questio septima.

Septimo posset forte du bitarī ali qs verū figura sit accīns de necessitate con sequens essentiā dimentionis: videt̄ enī ꝙ sic: qꝛ accidens ꝓpriū necessario ꝯseqt̄ essentiam propriū subiecti: sed figura est proprium acci dens dimensiue quantitatis: igitur eius essentiam de necessitate consequitur.

Ad istam questionē dicēdū est ꝙ fi gura non ꝯsequitur originaliter essentiam ipsam ꝗtita tis dimēsiue: nec secū sic necessario ponit̄ in actu ꝙ ei⁹ ꝯtrarium sit impoēe ꝛ ꝯtradictionē implicās. Primū āt ostensio est: qꝛ quecunqꝫ aliqua duo tal̄r se hñt ꝙ vnum ipsoꝝ se hꝫ sicut mā: ꝛ potētia: respectu alteri⁹ ipsūqꝫ de terminatū accipit ex actiōe alicui⁹ extrinseci agētis: vnū tamē nō ꝯsequit̄ sꝫ actū essentiā alteri⁹. Nūc autē cor porea dimensio sic se hꝫ ad figuram: loquēdo nō de di mēsione nāli: sed de dimēsione simplr: est enī dimensio materia ꝛ potentia receptiua figurarū: easqꝫ accipet ꝑ actionē alicui⁹ accñtis: siue h sit imaginatiua virtus siue quodd aliud: nō igitur intellect⁹ figure est ꝯcomitās ꝛ ꝯñs originalr essentialē dimēsionis intellectū: ꝛ si hūc forte ꝯsequat̄ intellectus aptitudīs ad esse figuratum. ¶ Hoc etiā inde appet: ꝙ non vbicūqꝫ est intellect⁹ di mēsionis corporee: ibi est intellect⁹ etiā figure: nisi forte ēt sola aptitudine. Nam talis dimensionis intellect⁹ essen tialis saluatur in qualibet pte corporis: sed intellectus figure ꝑm actū saluat̄ solū i extremo: vñ pꝫ ꝙ non ꝯseq tur itellm corpis inquātū corpus: sꝫ inquātū est termi natum ad aliqd extremū. ¶ Ex h aūt stati appet ꝛ secun dū. Nā dimensionē sine figura actu eē clauderet ꝯtra dictionē: h. n. si eēt nisi qꝛ vel dimēsio eēt in actu ꝑ figu raꝫ sicut materia ꝑ formā: vel qꝛ eēt essentialis sibi: vel qꝛ actu ꝯñs eius essentialē intellectum primū autē sta re non potest. Nā materia ideirco nō est actu nisi ꝑ for mā: qꝛ ipsa est pura potētia. Dimēsio ꝟo nō est pura po tentia: imo essentialr est actus: est tamen potētia termi nationis facte ꝑ extremaꝫ qbus imponit̄ figura: vñ qꝛ potentia ducitur ad actuꝫ: pꝫ ꝙ ipsa dimēsio nō est per se actu per figuram: sꝫ solū forte ꝑm ꝙ intelligat̄ termina ta in extremis. Scḋm stare nō pōt: vt ꝑ se pꝫ. sic etiā nec tertium: qꝛ enī figura in actu ponit sup̄ficie i actu ex quo intellect⁹ essentialr corporis nō claudit actu: sꝫ vir tute solū intellectū sup̄ficiei: vt supra demonstrauimus ꝯsequitur ꝙ intellect⁹ figure nō ꝯcomitet̄ actu: sed solū aptitudine intellectū corpis. Patet igitur ꝙ nullo mo do implicat̄ ꝯtradictio in eo ꝙ ponit̄ dimēsio corporea sine figura eē actu: sꝫ bene clauderet̄ si poneret̄ ita esse actu dimēsio terminata in extremis.

Ad argumentum ergo in ꝯtra rium dicen dum est ꝙ dico figuram ꝑm aptitudinem esse propri um accidens dimensionis: secundum aptitudinem so lū ꝛ non secundum actum dimēsiuā [illegible] corporea [illegible] necessitate consequentur.

¶ Questio octaua.

Octauo posset esse dubiū verum deus posset facere magnitudine actu infinitam videt̄ enī ꝙ non: qꝛ in oī effectu dei dꝫ re seruari aliqua rō vestigij: h autem non re seruat nisi vbi inuenit spēs modus ꝛ ordo: aut nūer⁹ pondus ꝛ mēsura: q nō possent i corpe infinito inueniri. igit̄ deus nō potest facere corp⁹ actu infinitum.

Ad istā qōnē ego non intendo rñde re nisi sꝫ ꝙ credo tho mā tenuisse ꝙ si aliquis pertuerit ostēdere Tho. cōtra rium sensisse ei⁹ ꝙ dicā: parat⁹ sum totū retractare. Dicit autem ipse in qōne disputata de infinito sic. Si autem infinitum esset actu nō est cōtra rei naturā: nec īplicat contradictionē secūdum opinionem meam dico ꝙ de us potest facere. Quāuis aūt ipse nō declarat: quō hoc non sit cōtra naturā rei: nō tñ vt mihi videt̄ istud ē dif ficile videre. Nā si esset cōtra naturā rei: aut h cōtinge ret: qꝛ eēt contra rōnem entis creati: aut qꝛ eēt contra rōnem entis ꝙ est magnitudo aut qꝛ eet contra rōnem existētie in actu. Primū autē non valet. Non enī tollitur rō entis creati: nisi per id qd tollit h ꝙ ē hr̄e eē partici patū: sed infinitas magnitudinis nō tollit ab ea h ꝙ est hr̄e eē participatū: vt supra declarauim⁹: igitur ab ipsa nō tollit̄ rōnē entis creati. ¶ Non tollit etiā ab ea rōnem magnitudinis: qꝛ talis rō nō tollitur nisi ab eo ꝙ tollit extensionem ipsaꝫ infinitas aūt a magnitu dine non aufert extēsionē: sed solū extēsionis terminū. Igitur ipsa nō tollit rōnem magnitudinis: non tollit etiaꝫ ab ea existētiam in actu: qꝛ ei⁹ ablatio per respectū ad oīpotētiā diuinam aufert existētiam ab aliquo: ꝙ n bi ratio est ꝛ ꝓncipiū existēdi: sicut se habet forma ad materiā ꝙ deus sine forma non potest in esse conserua re. Terminus autem extensionis non est rō ꝛ ꝓncipiū essendi dimēsiue ꝗtitatis: tū quia extra ipsam est: tuꝫ etiā qꝛ dimensio non est essentialiter potentia: sed act⁹. Non ergo tollit infinitas a dimensione ꝓsupposita in fluentia oīpotētie diuine actum existendi. ¶ Manife stum est itaqꝫ ꝙ esse actu dimensionem infinitā non est contra rei naturā: qꝛ nec contra rationem entis creati nec contra rōnem magnitudinis: nec contra rōnem ei⁹ existentie in actu: qꝛ igitur deus potest facere quodd nō est contra naturā rei: concludit̄ ꝙ ipse possit facere ma gnitudinē in actu infinitā.

Ad argumentū autē in ꝯtrarium dicendum est ꝙ rō vestigij bene inuenitur in omnibus: que nos ducūt in cognitionē omniū essentialiū attributoꝝ. Ducūt autē nos in cognitionē ipsorū omnia creata: per hoc ꝙ sunt ꝛ ꝯgruūt ꝛ subsistunt. Nam ꝙ sunt: siue essentie veri tatē hñt a potētia p̄ris ꝙ cōgruūt: siue ordinis ꝯgrui tatē hñt a sapiētia filij ꝛ qd subsistūt: siue in eē ꝯtinui tatē hñt a bonitate spūs sancti. Et si foret qde magni tudo actu infinita: h oīa in se haberet: qꝛ ꝛ essentie [illegible] ꝛ in esse continuitatē ꝛ ordinis necessitatem [illegible] necessario esset in determinato ordine naturaꝝ. Ite ꝑ [illegible] am infinitatem duceret in cognitionem infinite pot[illegible] ꝛ infinite sapientie: qꝛ forma artificiati [illegible] lentior est: tanto demonstrat artis formaꝫ vel artē [illegible] [illegible] ¶ Duceret etiā in cognitionē infinite boni tatis simplr a qua penderet bonitas infinita in genere [illegible] autē in ipsa formarent modus spēs ꝛ ordo. Ordo qdē [illegible] [illegible] spēs vero [illegible] spē [illegible] essentialiter [illegible]. Ex modus [illegible]

tum foret modificata siue determinata ad certū esse: q̄ modus determinationē ipoztat. ¶ Ulterius ēt saluaē tur in ei⁹ ēentia pōdus numerus ꝛ mēsura. ¶ Haberet eni essentiā mēsuratā in perfectione: q̄ nō eet īfinite pfectionis. Jte haberet numerū certū pncipiorū ēentiali um: q̄ nō clauderet in sua ēentia oēs rōnes ꝛ genera īfinita. Haberet ēt pōdus quo ad certū gradū nāe ꝛ ēntie traheret: sic. n. dicūtur vniuersa facē dispōita in nūero pōdere ꝛ mēsura. Hec aūt theologice speculatiōis sūt.

¶ Textus.

¶ Quod qdē igit̄ actu corpus nō sit īfinitum ꝛc.

¶ Lectio. x. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset esse dubiū: vtrū vez q̄ sit: infinitū sit in potētia ꝛ nō actu cōpleto: vr̄. n. q̄ nō: quia frustra est potētia que nō reducit̄ ad actū. Si dicat̄ q̄ reducit̄ ad actū iperfectū. Cō tra sicut potētia sic simplr̄ dicta frustra est nisi in actū qñq̄ reducat̄: sicēt potētia ꝫ pfectionē q̄ ponit̄ respice re: opꝫ q̄ sit frustra: nisi in actū pfectum valeat reduci. Diuisibile aūt in īfinitū dicit potētiā ad diuisionē perfectam in infinita. Jgit̄ si h potētia nō dꝫ eē frustra: oꝫ q̄ qñq̄ magnitudo actu in infinitū sit diuisa.

Ad istam q̄ōnem

dōm est: q̄ infinitū in diuisione magnitudinū in potētia tm̄ est: ꝛ nō in actu cōpleto certū est: q̄ magnitudo nō pt̄ est poni in infinita diuisa: nisi aliquo finito pri⁹ accepto per ordinē sit posteri us acceptū aliqd infinite min⁹. Pro tāto. n. dicit̄ diuisio magnitudinis in īfinitū ire: q̄ nō pōt dari aliqua magnitudo ita parua: qua non posset dari minor: ꝛ sic semp vsq̄ in īfinitū pcedēdo. Si ergo ponat̄ h tota diuisio cōpleta: ita. s. q̄ infinita facta sit: necessariū est: q̄ ponat̄ per diuisionē aliqd posteri⁹ acceptū min⁹ infinite: prius accepto finito. Nihil aūt infinite minus est finito nisi indiuisibile. Jgit̄ indiuisibile aliqd. vt pūctū erit acceptū a magnitudine per diuisionem ei⁹. Et q̄ a magnitudine nō sumit̄ per diuisionē: nisi id ex quo magnitudo: que est ꝯtinua: cōponit̄: sequet̄ q̄ magnitudo sit cōposita ex pūctis: q̄ est īpossibile: igit̄ impossibile est magnitudinē actu in infinita ponere diuisam: sic itaq̄ infinitū in diuisione magnitudinū in actu cōpleto poni nō pōt: sicut aūt est de īfinito in diuisione: sic ēt intelligēdū est: ꝛ de infinito in appōne diuisionē ꝯrie.

Ad argumentum

ergo in ꝯrariū dōm est: q̄ frustra est potentia que nō reducit̄ ad actū cuius est potētia. Diuisibile aūt in īfinitū dicit potētiā non ad actum qui est diuidi ꝛ diuisum esse in infinita: sed ad actum qui est diuidi sine terminatione: ꝛ sine fine diuisionis. Dicit̄. n. in īfinitū diuisibile cōtinuū: q̄ potest in īfinitū eius diuisio durare. Ad talē aūt actū: qui est diuisio sine terminatione bene reducit̄ potētia cōtinui: cum ipsum sic diuidatur in actu q̄ restat semper posterior diuisio.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliqs dubitare vtrū verū sit q̄ per appōnez in magnitudinibus non trāscēdat̄ ōis determinata magnitudo: ꝛ per diuisionez excedat̄ in minoritate ōis determinata paruitas: vr̄. n. q̄ nō: q̄ aut h intelligit̄ de magnitudine mathematica: aut intelligitur de magnitudine naturali. Non de mathematica: q̄ in ipsa per appositionez omnis determinata magnitudo transcendi potest: non etiam de natur ali: q̄ in ea per diuisionē non pōt trāscendi in minoritatē ōis determinata paruitas: propter id q̄ magnitudo naturalis non potest in infinitum diuidi: nullo igit̄ mō vr̄ q̄ illud dictum habeat veritatem.

Ad istam q̄ōnem

dicunt aliqui q̄ triplex sumi pōt q̄tum vel quantū acceptio. Uno. n. modo sumi pōt fm̄ q̄ quātū: alio modo fm̄ q̄ est in mā: tertio vero mō fm̄ q̄ est aliqd nāle. Et primo qdē modo scd̄m eos idē iudiciū est in appositione ꝛ diuisi: neq̄ quātum ex ratione quanti: sicut magnitudo pōt in infinitū diuidi: sic etiā pōt ꝛ in infinitū crescere. Scd̄o aūt modo vt dicūt non est idē iudiciū de vtroq̄: q̄ magnitudo que est in materia pōt in infinitū diuidi: sed nō in infinitam crescere. Tertio mō idē iudicium habet: q̄ magnitudo naturalis: nec infinite augmentabil̄: nec in infinitū est diuisibilis. Adiungūt aūt postea q̄ vt istud dictū nullā calūniā patiat̄: dicere possum⁹ q̄ triplex est quātū: q̄ imaginatū reale ꝛ nāle: ꝛ de imaginato idem est iudicium quantum ad positionem ꝛ diuisionem: ꝛ de quanto naturali sic: sed non de quanto reali. ¶ Sed in reueritate ista oīa friuola esse vident̄. Nam q̄ dicit̄ quātum in mā: aut intelligit̄ de mā sensibili nāli: aut de materia intelligibili. Q̄ si intelligat̄ de mā sensibili: cū quantū sic sensibile ꝛ naturale scd̄m q̄ in sensibili mā ꝯsiderat̄ non erit a quāto naturali: quātū huiusmodi: distinguēdū. Si aūt intelligat̄ de materia intelligibili ꝛ mathematica: erit quātū sic ꝯsideratū simplr̄ mathematicū: de quo: vt in obiectione dictū est: idē iudiciū datū quo ad appositionez ꝛ diuisionē ¶ Ulterius autē declaratio q̄ assumunt ad h magis friuola esse videtur. Nam quātum reale: aut est reale: realitate methaphysica: aut realitate nāli. Primo aūt modo dicitur aliqd tale: propter realitatē sue essentie: que diuidit̄ scd̄z q̄ huius in principia essentialia: que sunt genus ꝛ differētia: ꝛ q̄ differentias infinitas: nec genera infinita pōt habere idcirco in quāto sic sumpto: nec appositio: nec diuisio in infinitū pcedit. Si aūt sumat̄ quantū tale scd̄m realitatem mathematicā idem habebit iudiciū: vt dictū est in appōne ꝛ diuisione magnitudinis. Similiter etiam vt ipsi dicūt idem iudicium est de appositione ꝛ diuisione magnitudinis si sumatur prout est realis realitate physica vel naturali: vnde patet euidenter q̄ nullo modo per istoꝝ dicta tollitur dubitatio: sed magis augetur. ¶ Et propterea dicēdū est: q̄ duplex ē acceptio quanti q̄ vna est mathematica ꝛ alia naturalis. Et quamuis quantum naturale in ratione mathematica non claudatur: bene tamen quantum mathematicum in naturali clauditur. Non enim si dimensio scd̄m suā rationem claudit h q̄ est esse quantū ꝯtinuū: propter h statim claudit in ratione sua ꝯtiam ad formam aliqua in naturalem: sed dimensio formaꝫ consequens naturalem: ꝛ dictam ꝯsequentiam claudit in ratione sua ꝛ etiā h q̄ est esse quantum continuum. Propterea igit̄ diximus q̄ quantum naturale claudit mathematicū: sed non mathematicū naturale. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est q̄ dim. nsio mathematica q̄ ipsa ratione sue cōntinuitatis hꝫ q̄ sit in infinitū diuisibilis: ꝛ propterea in quocunq̄ rat o continui reseruat̄ oportet etiam q̄ in ipso reseruetur h q̄ est eē in infinitū diuisibile. Et q̄ in corpore dimēsiuo naturali saluatur ratio continui: necessarium est dictam diuisibilitatem in ipso ēt reperiri. ¶ Uerum est autem q̄ dimensio eo q̄ est mathematica claudit solam formam continuitatis q̄ per diuisionem continuo non perdit: q̄ post diuisionem etiam in partibus diuisis saluatur. Sed dimensio ex eo q̄ est naturalis claudit duplicem formam: scz formā continuitatis ꝛ formam etiam naturalē. Et per

diuisionem quidem contingere potest ꝙ perdat formā naturalem aliquam contingit enim per diuisionez deuenire ad parte carnis ita paruā ꝙ si vlterius diuidatur in partibus diuisis forma carnis non remanebit stabit tamē de necessitate forma cōtinuitatis: vnde ⁊ si magnitudo naturalis per diuisionem perdat formam aliquā naturalē: nō tū pōt formā ꝯtinuitatis amittere.

Ad propositum ergo h̄ singulis applicando: dicendū est ꝙ appositio in magnitudine naturali non procedit in infinitū: nec actu: nec potētia: q2 ꝯtingit dare aliquā nāliem magnitudinem ita magnā ꝙ nec actu nec potentia poterit dari maior: q2 nec in ipsa: nec in alia aliqua re naturali actu aut potētia maior inuenitur: qualis est magnitudo celi. Sed econtrario diuisio in magnitudine naturali procedit in īfinitū scḋm potentiam: q2 semper in ea reseruatur cōtinuuz ꝙ est potentia diuisibile. Unde cum ꝑuentum fuerit ad ptē que mīma dicitur inter eas que post separationem a toto retinet formam naturalem totius: quia illa pars est corpus ⁊ ꝯtinuuz quoddā: ⁊ omne tale habet partez ⁊ partē: ⁊ pars que liber minor est toto: dari poterit ⁊ dabit in potentia ad h̄ minor magnitudo q̄ illa que minima dicebat. Non enim h̄ dicit minima: q2 nullo modo minor inueniatur sed quia non inuenitur aliqua minor: que in se post se separationem a toto formaz nālē totius retineat: quia partes illius minime magnitudinis in toto quidez habebūt formā totius naturalē: sed post diuisionez illam formā nō retinebūt: sed accipiēt aliam: vel scḋm se: vel ꝙ vnione ad aliquod totum: formā tū ꝯtinuitatis: nūquā amitteret: h̄ igitur differētia est inter diuisionē ⁊ appositionē in magnitudine naturali q2 ꝯtingit dare aliquā ita magnaz ꝙ nec actu nec potētia restabit aliq̄ apposita: sed per diuisionē nō ꝯtingit dare aliquaz magnitudinem ita paruam quin restet semper diuisio ad minus in potentia propter id q̄ȯ nunq̄ omnino forma ꝯtinuitatis auferetur. Uerum est aūt ꝙ illa potētia nō poterit semper sic reduci ad actum ꝙ vna ⁊ eadem semper forma naturalis saluetur sed vel eadem vel diuersa modo qui dictus est. ¶ Patet igit ex his que dicta sūt ⁊ intellectus dubitationis ⁊ solutio argumenti ⁊ falsitas etiam dicentiū ꝙ omnino idē iudiciuz est de appositione ⁊ diuisione in magnitudine naturali.

¶ Textus.

¶ Accidit autem cōtrariū esse infinitum ⁊c.

¶ Lectio. xi. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubiū vtrū si esset aliquod corpus īfinitum in actu dici posset totum ⁊ perfectū: videtur enim ꝙ non per rōnem Ari. ist. Aut enī ꝙ totum ⁊ perfectum vel idē sunt vel ꝓxima sibi ⁊ perfectū nihil est nō habēs finē: ⁊ oē tale est infinitū: igit totū ⁊ perfectum nihil est nisi finitum.

Ad istam qōnem dicēm est ꝙ si infinitū nō sit nisi in eadine ⁊ appositione magnitudinū: aut numerorū aut aliorum ꝯsequentiū: sicut Aristo. vult ⁊ rei veritas se habz: nullum infinitū ꝓprie dicetur totū nec perfectum. Nihil enīz est vere totum ꝙ nō haber totā actualitatē sibi debitā: nec perfectū ꝙ nō est in actu completo cōsūmatum. Quia igitur tale īfinitū nō potest totam ⁊ cōpletam actualitatem: ꝓpter id ꝙ fieri potest actum imperfectū ⁊ esse eius est semꝑ in fieri: ꝯcluditur ꝙ ipsum nec totū nec perfectū dici possit. Uerū est aūt ꝙ si esset corpus aliquod infinitum actu ipsum haberet totam ⁊ cōpletam actualitatem suam: vnde tam totum q̄ perfectum dici posset: ⁊ precipue cum perfectum in aliquo genere sit illud ꝙ nō habet in ipso excedentiam: vt dicitur in. v. metha. h̄ aūt maxime in genere corpoꝝ corpori infinito conueniet. Quia igitur Aristo. contrario mō īfinitū posuit q̄ posuerit antiq̄ ꝯtrario mō ipz diffiniuit ⁊ cōtraria ēt eis de ipso dixit: q2 illi dicebāt ipsū zotum ⁊ perfectuz: ⁊ ipse ipsum ponit imperfectum: ⁊ in ratione ptis: q2 actus iperfectus partē actualitatis ponit ⁊ non totam.

Ad argumentum igitur factū in ꝯtrarium dicendum est ꝙ ipsa etiaz actualitas rei potest dici finis eius ꝙ potest poni actu ⁊ potentia. Si ergo foret corp⁹ infinitū actu esset habens suū finē: quia suam actualitatem: sed non esset finem habens sumendo finem pro termino extensionis.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiuz quo modo Plato magnū ⁊ paruū ponebat in ydeis ⁊ alijs separatis: videtur. n. h̄ nō habere veritatē: q2 illis ponebat separa a mā ⁊ magnuz ac paruum materiam dicebat: igitur ponebat ꝯ̄r illa a magno ⁊ paruo separata.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ corpso quo plato magnū ⁊ paruuz ponebat in separatis a materia: ⁊ tamē magnum ⁊ paruū materiā dicebat: apparet euidēter ꝙ ipse nō sumebat tūc materiā ꝓprie sed large ⁊ cōmuniter pro quolibet habente rōnē aliquā mālez respectu alterius. Isto enim modo etiam in non habētibus ꝓprie materiā possumus ponere materiā.

Ad cuius intelligētiam ꝯsiderādū est ꝙ semper id ꝙ est altius ⁊ perfecti⁹ in ordine nature continet totā perfectionē que est in inferioribus: ⁊ adh̄ ampli⁹: ita ꝙ in se continet gradus perfectionis qui sunt in eis: ⁊ gradū etiā alium quē ipse superaddit: ⁊ grad⁹ quidē illi qui in īferioribus reperiūtur in ipso se habēt: vt mālēs: vltimus aūt quē supaddit hz rōnē formalis respectu oīum illoꝝ. Et rō est: q2 res reponit in spē per id ꝙ in ipso est maxime formale ⁊ in genere per id ꝙ in ipso se hz: vt māle. Specificat aūt res solū per gradū vltimū3 ꝑfectionis sue: q2 in h̄ distinguit ab alijs. Quia vero in alijs gradib⁹ qui inueniuntur in ipso: ⁊ in īferioribus cōuenit cū alijs specieb⁹ per eos nō specificat: sed reponit in genere. Unde manifestū est ꝙ solū gradus vltim⁹ in re se hz vt formalis ⁊ alij oēs: vt mālēs. Et q2 gradus vltim⁹ in vna specie est vn⁹ tm̄. Alij vero eē possunt plures aut pauciores idcirco Plato vnū posuit ex pte forme: ⁊ altez ex parte māe. s. magnū ⁊ paruū. Hoc aūt mō bene mā in separatis inuenitur cū vnū ordine nature altius sit alio. Quia vero vt dictū est a dictis gradibus sumit genus: ꝙ est continuum specierū idcirco Plato ponebat magnum ⁊ paruum continere alia.

¶ Textus.

¶ Secundum rationem aūt accidit: ⁊ ꝙ scḋm appositionem non esse videri ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primo posset esse dubiū vtrū numerus qui in infinitū crescit sit inseparabilis a diuisione cōtinui [illegible] ꝙ nō: q2 vbi est numerus [illegible] eiusdem spēi: tales [illegible] numerus in alābus a corpore separatis inuenitur.

Ad istam qõnem dicũt aliqui q̃ vnitas: que est pncipiũ nũeri: e aliqd ptinens ad gen⁹ q̃titatis. Nõ possum⁹ aũt et si vellem⁹ fingere q̃ ab aliqua forma ad gen⁹ q̃titatis ptinẽte res habeat q̃ sit vna: nisi a forma ptinuitatis: vñ relinquit: vt dicũt: q̃ vnitas q̃ est pncipiũ numeri sit ipsa ptinuitatis forma: ⁊ qz nihil põt a seipso separari cõcludũt q̃ vnitas: ⁊ per pñs numerus non separat a continuo.

Sed hec omnia videntur esse friuola: stante enĩ positione ista vnitas que est numeri principium: ⁊ per consequẽs nũerus iduiduoꝝ sb eadẽ spẽ nõ poterit inueniri i separatis animabus: ⁊ sic redibit põ oc vnitate intells. ❡ Et pterea q̃ pitelligit põni necessario pitelligit oib⁹ hñtib⁹ põnem. Unitas aũt pintelligit põni: qz alr pũctũ nõ se hẽret ad vnitatẽ ex addictione: forma aũt continuitatis ẽm illã fictionẽ põt abstrahere actu: vnde relinquit q̃ ordine nẽe ante formã ptinuitatis vnitas itelligat in sub̃a. Nõ igit verũ est q̃ vnitas q̃ est pncipium nũeri sit ipsa ptinuitatis forma ❡ Motiuũ aũt ipsoꝝ oĩno nihil valet. Est n. res vna formaliter ipsa vnitate q̃ ptinet ad gen⁹ discrete q̃titatis: sed maliter est vna co supra q̃ talis vnitas fundat: q̃ in mathematicis qdez ẽe põt forma ptinuitatis. In alijs vero est id per q̃ res ipsa iduiduat: eo q̃ talis vnitas est vnitas indiuidualis. Non autem opz q̃ fundamẽtũ ei⁹ q̃ ẽ in genere aliquo ptineat for͂ alr ad idẽ genus secũ. ❡ Dõm ẽ igr alr vt vz nũam⁹ q̃ est duplex numerus: sicut Tho. noster ait: vnus qdẽ spẽꝝ: ali⁹ iduiduoꝝ eiusdẽ spẽi. Et nũer⁹ qdẽ spẽꝝ nõ põt in ĩfinitũ crescere: qz spẽs reꝝ non pñt ẽe ifinite. Nũerus aũt iduiduoꝝ eiusdẽ spẽi i ĩfinitũ põt crescere: ⁊ talis nõ separat a ptinuo: lz. n. ordine nẽe añ formã ptinuitatis ĩ re vnitas nũeralis fiat: qz tñ non pueniĩ nũer⁹: nisi ex ei⁹ explicatiõe: nec replicatio ista fit sine diuisiõe mãe: q̃ ẽ pncipiũ iduiduatiõis: nec mã diuidit sine cõmitãte diuisiõe ptinui: sequitur q̃ talis nũerus nõ sit ẽm fieri semꝑ actus a cõtinui decisione.

Ad argumentum ẽ in pñ ariũ dõm est q̃ ex eo q̃ in stabu. separatis inueniĩ nũerus ⁊ vnitas nũeral possum⁹ optime ɔcludere q̃ vnitas nũeralis nõ sit forma ptinuitatis: sed nõ q̃ talis nũerus fiat sine diuisione continui. Nã aĩe nõ multiplicãtur: nisi ꝑꝑ multiplicationẽ hoĩum: hoĩes vero sine diuisione mãte ⁊ ptinui multiplicari non possunt. ❡ Qõ secunda.

Secundo posset ẽe dubiũ: vtrum verũ sit q̃ si appositiõe i ĩfinitum posset crescere i magnitudinib⁹ q̃ successiue trãscenderet oĩs determinata magnitudo: dari tũc posset magnitudo actu ĩfinita: vr. n. q̃ nõ: qz appositio i nũeris: ita vadit i ĩfinitũ: nec tñ idcirco dari põt numerus ĩfinitus in actu.

Ad istam qõnem dõm est q̃ si appositio i magnitudine nãli mõ pdicto in ĩfinitum pcederet: necessario tunc dari posset magnitudo ĩfinita in actu. H̃ autem rõ est: qz mã vno respectu respicit formã aliquã nalẽ: ⁊ oĩa accñia: pña formã illã: nõ tñ eque imediate: sed pmo respicit formã sub̃alẽ: ⁊ hac mediãte respicit accña pña talẽ formam. Magnitudo autem nãlis est de accñtib⁹ pñtibus formam naturalẽ. Mediante igit hac forma ipsa materia respicit: ⁊ magnitudinem naturalem debitam sibi statum sub forma illa. ❡ Ulterius autem h̃ viso considerãdum est. q̃ quemadmodum materia suo respectu primo ⁊ directe formam substantialem respicit: scdm totã suã perfectionez essentialẽ: scdario vero et ex pñti respicit distincte gradus contentos in essentia eius: sic etiã respicit suo respectu primo pncipalr ⁊ directe totam quantitatem naturalem natam consequi formam vnam: sed secũdario: ⁊ ex pñti directe respicit partes eius: tam vz illas que apponuntur q̃ etiã illas quibus fit appositio: ꝓpter id qđ oĩs potẽtia pmo ⁊ directe respicit suum obiectũ totum: scdario tñ distincte respicit partes eius. Si ergo appositio partiuz ad partes in magnitudine pñte aliquã formã naturalem in infinituz pcederet: ex quo materia primo ⁊ directe nõ respicit partẽ magnitudinis sibi debite per aliquã formã: sz totã necessario: tũc materia respiciẽs tale formã primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ contentiuam omniũ illaꝝ appõnum infinitaꝝ: q̃ esse non posset: nisi primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ ĩfinitã. ❡ Ulterius aũt sic est q̃ totum illud q̃ mediante forma vnica naturali materia respicit pncipalr: ⁊ directe põt in ea poni actualiter cũ forma illa. Ex quo igitur secũdũ prefatã suppõnem materia primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ infinitã: necessarium est q̃ si illa suppositio vera esset magnitudo naturalis infinita poni posset actualiter in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dõm est q̃ non est simile de numero ⁊ magnitudine. Nam magnitudinem vnam totã respicit materia totã mediante forma vnica naturali: ⁊ idcirco sicut insimul hz vnica pars materie formam talẽ cũ omnibus gradibus suis sic etiã: si mediante ipsa respiceret magnitudinez infinitam: posset habere actu insimul illam totã. Numerum autem non respicit materia mediante vna: sed mediantibus formis pluribus naturalibus: ⁊ numerum infinitum non respicit nisi mediantibus formis talibus ĩfinitis: plures aũt forme tales in eadez parte materie insimul esse non possũt: sed successiue tantum: ⁊ ꝓpterea quantũcũq̃ appositio numeroꝝ crescat in infinitũ: nõ tñ ꝓpter h̃ numerus ĩfinitus põt i simul actu poni: sed tãtummodo successiue.

❡ Textus.

❡ In magnitudinibus autem contrarium est.

❡ Qõ tertia.

Tertio possz aliqs dubitare verũ i mã sit ponere potẽtiã ad magnitudinẽ ĩfinitã: vr. n. q̃ nõ: qz tũc posset ẽe magnitudo ĩfinita i actu. ❡ Ad istã qõnẽ pñ ce loquẽdo õberem⁹ rñdere simplr q̃ i mã nõ est po ad magnitudinẽ ĩfinitã: sic. d. h̃ Tho. nr. Sz si velim⁹ theologice loq distiguim⁹ potẽtiã sic distiguũt theologi i potẽtiã passiuã nãlẽ ⁊ obediẽtialẽ. Et po qdẽ passiua nãlis ipsi⁹ mãe dr illa q̃ ẽ exire i actũ ꝑ actionẽ alicui⁹ nãlis agẽtis. Obediẽtialẽ vo potẽtiã dr mã respectu illi⁹ h̃ respectu cui⁹: ⁊ si ñ possit exire i actũ ꝑ actionẽ nãl agẽtis ẽt mñ i actũ exire ꝑ i fluẽtiã agẽtis supnalr cui natũ ẽ obedire ad nutũ. Scdm ãt pmã potẽtiã simplr dõm ẽ q̃ in mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ ĩfinitã: qz tũc seq̃ret ipsaz posse accipe ĩfinitã magnitudinẽ ꝑ actionẽ nãl agentis q̃ ẽ ĩpole. Et sic intellexit Tho. qñ dixit q̃ i mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ ĩfinitaz. Scdm ãt aliã potẽtiaz simplr vr dõz q̃ in mã sit po ad ĩfinitã magnitudinez pcesso: sic pcedũt theologi: q̃ ñ sit dare finitã magnitudinẽ: ita magnã cui de⁹ nõ possit ãplu⁹ sup addere: h̃ ãt vr ẽe necessariũ argumẽtũ ad ꝓbãdũ deuz posse facere actu magnitudinẽ infinitam q̃ concedimus.

❡ Explicit liber tertius phicoꝝ. Deo gratias. Amen.

❡ Incipit

¶ Incipit liber quartus physicorum.

¶ Textus.

¶ Similiter autẽ necesse est physicum: ⁊ de loco sicut ⁊ de infinito considerare ⁊c.

¶ Lectio prima.

¶ Q̃o prima.

Hic primo posset esse dubium vtrum omnia que sunt in loco sint sicut tãgitur in ista: videtur enim ꝙ sic: quia vniuersale est vbiqȝ ⁊ semper singulare autem est hic ⁊ nũc vt accipitur ex primo libro posteriorum. Omnia autẽ que sunt actu sunt entia singularia: ⁊ quia destructis primis ĩpossibile ẽ aliquid aliorum remanere: vt dicitur in libro predicamẽtorum: igitur omnia entia sunt in aliquo loco: ⁊ in aliquo tempore.

Ad istam questionez dicẽdũ est ꝙ entium quedam sunt spiritualia quedam corporalia. De spiritualibus autem dicit Boetius ꝙ communis conceptio apud sapientes est spiritualia in loco non esse. Tamen considerandum est ꝙ dupliciter ista cõsiderari possunt. Uno quidem modo secundum ꝙ circa locuz aliquem aliquid operantur: ⁊ isto modo dicuntur esse in loco per operationem. Quia eniz in eis nõ distinguitur operatio a virtute: nec virtus ab essentia: necessarium est ꝙ vbi operãtur ibi sint. Alio autem modo considerari possunt simpliciter ⁊ secundum se absqȝ eo ꝙ cõsiderentur circa locum aliquem aliquid operari: ⁊ hoc modo intelligitur dictum Boetij dicentis ꝙ spiritualia in loco non sunt. Huiꝰ autem duplex declaratio potest esse: vna quidem que sumitur ex habitudine vnitatis ad punctũ: nam punctũ supra vnitatem addit positionem. ita ꝙ statim intellecto puncto intelligitur positio: vnitas autem a positione abstrahitur. ita ꝙ si simpliciter: ⁊ secundum se intelligamus vnitatem non necessariũ est ꝙ ꝓpter hoc intelligamus aliquã põnez. Nunc aũt ita est ꝙ oĩa corporalia se habẽt ad modũ pũcti ⁊ spũalia se hñt ad modũ vnitatis. Necessariũ igr̃ ẽ ꝙ corpalibus debeatur positio que importat ⁊ ordinem partiuz in toto ⁊ ordinem partium in loco. Spiritualibus autem non debetur positio que importat ordinem partiuz in toto: quia talis positio non debetur nisi habentibus dimensiuam quantitatem: ⁊ per consequens necessarium est ꝙ eis secundum se non debeatur positio que importat ordinem ad locum: vna enim istarum positionũ consequitur ad aliam. Manifestum itaqȝ est ꝙ spiritualia secundum se non sunt in loco. Secunda autem eiusdẽ declaratio sumit̃ ex multiplici acceptiõe loci. ¶ Secũdũ eni quosdam locus est spacium qḋ est infra latera p̃tinẽtis. Scḋz vero alios locus est sup̃ficies corporis ambientis. Si ergo spiritualia necessario secundum se determinantur ad locum aliquem: aut hoc est: quia necessario clauduntur infra metas alicuiꝰ spacij: ⁊ hoc est impossibile: quia omne tale est corporeum. Aut etiam hoc est quia necessario ad aliquam superficiem corporis alicuius applicantur si debeant subsistere: ⁊ hoc etiam est falsum: quia spiritualia a corporibus non depẽdent in essendo: sed magis econuerso: vnde si corpora cuncta tollerẽtur adhuc spiritualia remanere possent. Manifestuz igitur est ꝙ spiritualia secunduz se nõ sunt in loco: patet etiam ex dictis ꝙ omnia corporalia dent positionẽ importantem ordinem ad locum aliquem.

Ad argumentum in contrariuz dicendum est ꝙ omnia entia singularia sunt in loco: aut simpliciter sicut corporalia: aut per operationem: sicut spiritualia vel dicendum ꝙ illud dictum verificatur de singularibus rerum corporalium non de singularibus rerũ immaterialium: quia talia: sicut sunt supra tempus: sic sunt etiam ⁊ supra locum.

¶ Q̃o secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum verum sit ꝙ locus non est aliqd dictum vniuoce in cunctis naturalibus corporibus: sicut hic ait commentator: videtur enim ꝙ non: quia cum ordo ad locum consequatur ordinem partium in toto: ⁊ iste videatur vniuoce dici de singulis corpalibus: vel corporibus: sicut ⁊ dimẽsio videtur consequi ꝙ etiã ordo ad locuz: ⁊ per consequẽs locus vniuoce corporibꝰ cũctis debeatur.

Ad istam q̃õnem dicendum est ꝙ ad rõnẽ loci plurima concurrũt: sicut in sequentibus deo volente oñdetur. Quantũ tñ ad presens spectat duo concurrunt ad perfectam rõnez eius. Nã qz de ratione eius ꝙ id vere locatum est a loco cõtineri: ⁊ continetur immediate in superficie ambientis corporis ipsa superficies corporis continentis: videtur concurrere ad locum. Concurrit etiam ad rationem eius ⁊ ordo determinatꝰ in vniuerso corpore. Quia igitur sunt in loco secundum se claudente ista duo sũt ꝑfecta ⁊ proprie in loco. Sic autẽ sḃz se necessario in loco sunt corpora que mouẽtur motu recto. Que vero mouent̃ motu circulari non sunt necessario secundum se in loco claudente illa duo cum contingat dare vnum tale corpus ꝙ non est in superficie alicuius circularis corporis: sicut infra ostendetur. Sic igitur locus claudens superficiem ⁊ ordinem secundũ se debetur aliquibus corporibus. Aliquibus vero non debetur sḃm se locus claudens superficiem ambientis corporis: sed tñ ordinez: vnde manifestũ est ꝙ locus nõ vniuoce debetur omnibus naturalibus corporibus.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est ꝙ eo ipso quo positio in aliquibus ponit ordiné ptiũ in toto moto motu recto ꝙ natum est esse in toto recta ꝑ superficiẽ ꝑ: in aliquibus vero ponit ordinẽ partium in toto sperico ⁊ moto circulariter: necessarium est ꝙ ad ipsam consequat̃ magis non vniuoce esse in loco ꝙ̃ vniuoce.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt loci mutationes physicorꝫ corporꝫ ⁊c.

¶ Q̃o tertia.

Tertio posset aliquis dubitare: propter id ꝙ dicit locus habere potentiam quandam naturalem rationẽ eiusꝰ locatũ mouet̃ naturaliter ad ipsum: vtrum propter talem potentiam poni possit ꝙ locus attrahat locatum. Uidetur enim ꝙ sic: quia in actiuis ⁊ passiuis sic videmus ꝙ illud ꝙ est perfectiuum naturaliter alterius ipsum ad se trahat: sicut patet in ferro ⁊ magnete. Cum igitur locus per naturalẽ potentiam quã habet perfectiuus sit locati: consequens videtur ꝙ mediante tali potentia ipsum possit ad se trahere.

Ad istam qõnem dõm est q attractio potest fieri ab aliquo dupl'r: qz vel sicut ab efficiête: vel sicut a fine. Primo aût modo nõ est de rõne loci q attrabat locatũ: cuius declaratio est: qz quod ad se aliquid per modũ efficiêtis trahit: nõ põt ipsuz traberє in qualibet distãtia: sed solũ sm distãtiam certã ꝛ determinatam: vt potє scdm illã tñ ad q potest sua virt⁹ actiua se extẽdere sicut manifeste apparet in magnete ꝛ ferro: nõ enĩz magnes attrabit ferrũ vnumqõqz: sed ex distãtia certa ꝛ determinata solũ. Nũc aũt sic videmus q locus ex quacũqz distãtia attrabit locatũ. Ubicũqz n. leuia ponãtur sursum tendũt: ꝛ vbicũqz extra locũ deorsum grauia ponãtur tendũt etiã deorsum. Euidenter igitur apparet q de rõne loci nãlis nõ est efficiẽter attrabere locatũ. Scdo aũt modo. s. per modum finis bñ dz ipsam ad se trabere: sicut post modum patebit.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ dõm est q illud q est natũr ꝛ efficiẽter possit traberє id cuius pfectiuũ est: nõ tñ h põt nisi scdz distãtiã quã põt virt⁹ sua pertrãsire. Hoc aũt modo locatũ trabi a loco nõ est icõueniẽs. Nã si locatũ imperfectuz: vt pura ignis: ponat in distãtia illa in qua inueniť virtus actiua que diffundiť a loco: necessario sm virtutem illã ipsum locatũ efficienter accipiet pfectionẽ forme: ꝛ qz ad formã cõsequitur locus: ita q tũc a locãte efficiẽter traberet. Neque istud est mirandũ q locans sic sumptũ subinduit rõnẽ generãtis. Scdm tñ rei veritatẽ non est de ratione loci q attractio que fit ab ipso fiat isto modo: qz sicut dictũ est non solũ ab distãtia: sed etiã ab illa in qua non inuenitur: sic virtus actiua que diffundiť ab ipso: sed pot⁹ contraria: locus attrabit locatum.

℄ Nõ quarta.

Quarto posset eẽ dubiũ dato q locus non necessario attrabat locatũ per modũ efficiẽtis: vtrũ bẽat ipsum necessario attrabere per modum finis. Videť. n. q non: qz finis ẽ pp quẽ sũt alia: locatũ aũt nõ videť eẽ pp locũ: sed magis econuerso locus videť eẽ pp pseruationẽ locati. Nõ igiť videť q locus attrabat locatũ: sicut finis eius: in lra autem dť q locus nullius. 4. causarũ rõnez habet.

Ad istam qõnem dõm est q locus nãlis necessario per modũ finis attrabit locatũ q põt multipliciter ostẽdi. Primo qdẽ qz oĩs attractio fit vel ab efficiẽte vel a fine. Ostẽsum est aũt q attrabiť locatuz ex distãtia a loco a qua ab ipso: sicut ab efficiẽte attrabi nõ põt. Relinquitũ ergo necessario dõm q idẽ ab ipso loco tanq̃ a fine locať attrabať. Secũdo aũt idẽ ostendiť ex conditione attractionis que a fine fit: videmus q nõ ex aliqua distãtia: sed in quacũqz indifferenter fit attractio a fine: vbicũqz. n. ponatur appetẽs ꝛ appetitus tendit ꝛ currit: nisi impediať in ipsuz appetibile. Et attrabere per hũc modũ pprũ est solĩ⁹ finis. Quia igitur hoc modo: vt predictũ est: locus attrabit locatũ: pcluditur euidẽter q necessario locus nãlis attrabit per modũ finis. ℄ Tertio aũt ostendiť hidem ex eo q nihil terminat ꝛ quietat motũ pñtem nãlem inclinationem ꝛ naturalẽ appetitũ nisi q attrabit scdm rõnẽ finis. Constat aũt q nãlis locus motũ terminat qui consequitur naturalem locati appetitum. Necessarium est igitur q ipsum attrabat per modum finis.

Ad argumentum ergo in contrariũ dõm est q ex eo ipso quo in loco est conseruatio locati: sequitur q locatũ sit pp locum tanq̃ propter suũ bonum. Uñ opz q locus finis sit: sed extrinsecus locati. Sicut. n. forma que est in intrinsecũ cõseruans est finis intrinsecus: sic etiã ꝛ locus: ex quo est extrinsecũ conseruans dicit habere rationem finis extrinseci: q autẽ dicatur de phylosopho non est dictum asserendo ꝛ determinando: sed dubitando ꝛ opponẽdo solum.

℄ Textus.

℄ Quoniam autem aliud quidem secundum se: aliud vero secundum aliud dicitur ꝛc.

℄ Lectio scda. ℄ Nõ prima.

Hic primo possz dubitari aliqs de rõnib⁹ quas phylosophus adducit ad probãduz q locus sit forma ꝛ materia: videť eni peccare per fallaciã pñtis: dicit. n. in vna illaꝝ rõnuz: locus est terminas: forma est terminus: ergo ꝛc. In alia vero dicit locus de sr qd infinitũ ꝛ indeterminatũ est: sed mã ẽ quid infinitũ est ꝛ interminatũ ergo ꝛc.

Ad intelligentiam ergo opinionis istoꝝ cõsiderandũ est q attendentes antiqui locatum recipi in loco: ꝛ videntes etiaz q in spacio corpus recipitur secũdũ suaz totaz profunditatẽ: dixerũt spaciũ esse locum spacium aũt potest psiderari dupl'r. Uno quidez modo simpl'r: ꝛ scdm sr: ꝛ sic quicqd infinitũ ꝛ interminatuz est. Alio vero modo põt considerari sm q est alicui corpori cõiunctũ: ꝛ sic est terminatũ scdm terminationez corporis recepti. Quia. n. locus dz equari locato: opz q spacium q hz scdm istos rationem loci sit omnimode equatũ corpori recepto. Hoc autem stare non posset nisi eadem secũ terminaretur figuratione: vnde si corpus receptuz est spericum ipsum spacium accipit spericam figurã. Et si fuerit quadrum accipiet spaciuz figuram quadrãgularẽ statim: ꝛ sic de alijs. ℄ Quidam igitur attẽdẽtes simpl'r ad spaciũ: ꝛ vidẽtes ipsum dicere qd infinitũ ꝛ interminatũ ad modũ mãe dixerũt spaciuz eẽ mãz: sine aliqd ad modũ materie sr babens. Quidã vero alij attendẽtes q spaciũ nõ est locans in actu: nisi stans sub aliqua terminatione: dixerũt ipsam spaciuz a termino terminante accipere rationem locantis in actu: ꝛ pro tanto illi termino dabãt rõnẽ loci. Et qzid q terminat potentialitatem alicuius est quedaz forma: idcirco rales dixerunt locum esse formam.

Dicendum est igitur ad argumentum q rõnes: ꝛ si cõcludere possint gratia materie: nõ tñ concludere possunt ratione forme. Et si intentio istorũ erat locũ eẽ veram formã: aut veraz mãm locati: nulla dubium est q argumenta sunt sophystica: ꝛ peccantia per fallaciam consequentis.

℄ Textus.

℄ Amplius quõ ferentur in sua locum ꝛc.

℄ Q. õ scda.

Secundo possz eẽ dubiũ d penultima rõe quã adducit Ari. ad pbãdũ locũ nõ eẽ formã nec mãm vr. n. nõ valere: qz locus: ꝛ si non sit mobilis per se: vť tñ eẽ mobilis p accñs: ꝛ sic per accñs bẽre locũ: h ãt q nõ vť eẽ icõueniẽs qd seqť ex rõne Ari. Nã eni ꝛ forma nõ p se: sed per accñs mouent.

Ad istã qõnem dici posset primo q ꝛ si locus sit mobilis per accñs: nõ tñ mouet ad motũ corpis locati: sed ad motũ corporis locãtis: ꝛ rõne corporis locãtis põt per accñs haberi

deberi sibi locus: nō ratione corporis locati. Sed si mā sur forma eēt loc⁹ totū ptrariū ptingeret: ꝓpt id ꝙ mā ꝛ forma corpis locati ad motū locati corpis mouentur.
¶ Uel dōm ꝙ locus rōne supficiei q̄ ad ipm ptinet mā liter ē mobilis p accñs ad motū ptinētes: vt pdictū est ꝛ nō ad motū corpis ptenti. Rōne vero ordinis qui ad ipm ptinet formalr est imobil' tā per se ꝙ et p accñs: vt infra deo ꝑcedēte ondet': per hoc igit' ꝙ mā ꝛ forma corporis locati per accñs mouet' accipit' ꝙ neutrū ipsorū est locus q̄tum ad id ꝙ in eo est formale. Per hāc ꝙ mā ꝛ forma corpis locati mouet' p accñs ad motū locati corporis accipit' sufficiēter ꝙ neutrū ipsoꝝ locus est sumēdo locū quantum ad id ꝙ in ipo est materiale: vnde pꝫ ꝙ ratio Arist. optime concludit.

¶ Textus.

¶ Post hāc accipiēdū est quot modis aliud i alio dr̄ ꝛc.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

Et primo posset eē dubiū vtꝝ aliqd eē possit in seipso prio: videt'. n. ꝙ sic: qꝛ ꝙ stat prio per seipsum videt' eē in seipso pmo: sunt aūt multe substantie stantes primo per seipsas: igitur ille omnes poterunt esse primo in seipsis.

Ad istā qōnem

dōm est: ꝙ cū scōm ꝓprietatē vocabuli esse in alio sit cū aliquo mō receptionis: ꝛ receptio oīs ponat necessario diuersitatē q̄ndaꝫ recipiētis ꝛ recepti necessariū est ꝙ eē in aliquo fm vocabuli ꝓprietatem ponat dualitatē q̄ndā ꝛ diuersitatē inter id ꝙ est in alio ꝛ id in quo est aliud. Et hoc est ꝙ dicit phs in ira ꝙ alterā potētiā ꝛ nām habēt: ꝛ ꝙ ꝛ in quo. Cū igit' eiusdē toti⁹ ad seipsum totū non sit dare talē aliquā diuersitatē: apparet euidenter ꝙ scōm vocabuli proprietatē nihil potest eē in seipso primo.

Ad argumentum

q̄ in ptrariū dōm est ꝙ sbstantie simplices differūt in hoc ab aliis compositis: qꝛ substantie cōposite nō stāt per seipsas primo: sed rōne prtiuꝫ stat. n. vnūqdꝙ per id ꝙ sibi est ratio ꝛ pncipiū eēndi Rō aūt eēndi non est mā sed forma: forma aūt est pars sube cōposite: ꝛ nō tota suba cōposita: vnde manifestū est ꝙ sube cōposite nō stāt per seipsas pmo: sed ratione partiū: sube vero simplices ꝛ sepate a mā nō sunt nisi forme. Et qꝛ forma scōm se totā est ratio eēndi: dr̄ ꝓ pro tāto iste simplices sube stare primo per seipsas. Sed cōsiderandū est ꝙ quāuis forma sit ratio essendi nō tamē ex hoc sequitur ꝙ ipsa sit cā formalis sui: ꝛ ipsa sit etiam causatū suum: sed bene sequitur ꝙ ipsa causam formalem aliā non habeat. Et propter hoc tales substantie dicūtur per se stare. i. non per aliud. Nam per se vno modo dicit' ꝙ nō hꝫ cām: vt pꝫ in quīto metha. Scōm etiam hunc intellectū nō positiuū: sed magis negatiuū tales sube dicūtur primo eē in seipsis: quia. s. primo eis competit ꝙ in alio non sint: hoc aūt non est verum de compositis quibus non eē in alio competit gratia materie.

¶ Textus.

¶ Et ratione manifestum est quia īpossibile est ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset eē dubium: qūo veritatē hēat ꝙ si totū eēt in seipso pmo quelibꝫ pars eēt omnes partes. Qō. n. hoc videtur necessariū: qꝛ cū pars sit aliud a toto: ꝛ totū sit oēs ptes quāuiscūꝙ totum sit primo in seipso: non tamen propter hoc consequi videtur ꝙ quelibet ꝑs sit oēs partes: sicut necessarium ꝙ quelibet pars sit ipsum totum.

Ad istā qōnem

dōm est ꝙ si totū primo esset in seipso: necessario tunc quelibet pars eēt idē ꝙ totuꝫ. Huius aūt declaratio est: qꝛ cū totū idē sit ꝙ oēs ptes: si ipsuꝫ totū primo sint scōm ꝙ totū eēt in toto: oēs partes eēnt in oībus partib⁹. Nā sicut eē totū est eē oēs ptes: sic etiā eē in toto est eē in oibus partib⁹. Omnes aūt partes eē in oībus ptib⁹ idē est ꝙ quālibet ptē eē in singulis ptibus vlterius aūt videm⁹ ꝙ id ꝙ est in aliquo nō distat ab illo i quo actu est: quēadmodū locatū nō dr̄ actu eē i loco a quo distat: sꝫ i loco a quo n̄ distat. Si ergo oēs partes sint in oib⁹ ptib⁹ nullā hēbūt adinuicē distātiā: vt per ꝯñs vna pars extrema magnitudinis distātiā habebit ad ptē aliā extremā. Sublata aūt distātia partiuꝫ magnitudinis tollitur de necessitate magnitudinis distēsio: qꝛ per distēsionē fit pars vna extra aliam. Sublata autē distēsiōe magnitudinis tollit' diuisibilitas ꝛ relinquitur quid simpliciter ꝛ indiuisibile. In simplici aūt quidlibet acceptū idē est ꝙ totum. Manifestū igitur est ꝙ a primo vsꝙ ad vltimuꝫ deducendo de necessitate si totū primo eēt in seipso quidlibet in toto acceptū eēt ipsum totū: vnde si hoc totuꝫ aggregatū ꝙ est amphora vini primo eēt in seipso: necessariū tunc idem eēt amphora ꝙ tota amphora vini ꝛ idem eēt eēt vinum ꝙ tota amphora vini nec vinū ꝛ amphora scōm rem differrent. Est aūt diligenter attendēdū ꝙ corpus locatū nō scōm se totū: sed scōm suā vltimā superficiem primo est in superficie ambientis corporis. Iste autē due superficies simul sunt in eodem situ: nec tamen vna inuenitur extra aliam.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare: qꝛ sic exponēdo rōne phylosophi vt fecim⁹: non vr̄ ꝙ rō ꝯcludat vlr nihil possꝫ existere in seipso: sꝫ solū ꝙ si aliquid existit in seipso illud erit simplr nō habēs ptē ꝛ ptē. Cū igr̄ sba imāl' sit simplex ad min⁹ ipsa nō obstāte rōne adducta eē poterit i seipsa.

Ad istam qōnem

dōm est ꝙ p rōnem phi mō supradicto expositā optie appet ꝙ nullū corp⁹ pōt primo existere in seipso: vꝫ ē āt ꝙ ipse i ꝓcessu sue rōnis q̄ndā ꝓpōnē assumit: ex q̄ vr̄ ꝙ ēt ad simplicia sua rō possit trahi. Dicit. n. ꝙ alia ē potētia vel nā ei⁹ in quo est aliquid ꝛ alia ei⁹ ꝙ est in aliquo. Ex hoc aūt accipit' ꝙ recipiens eēt aliō a recepto: ꝙ ēt inde appet ꝙ recipe aliquid nihil pōt ꝙ nō est in potētia receptiua ipsius. Recipiens igit' q̄tū ē de se inenit' eē in potētia ad receptū: nec talis potētia teriatur nisi cū ponit' receptū actu in ipso. Si igit' alia est nā terminātis ꝛ termiati ꝛ actus ꝛ potētie. ꝯsequit' ꝙ vlr oē ꝙ ē i aliq̄ sit alteꝝ ꝛ diuersuꝫ ab eo i q̄ existit: qꝛ igr̄: vt pdictū fuit: nihil ē alteꝝ a se ipso ꝯseqt' ꝙ nihil possit eē i seipso prio: pꝫ itaꝙ ꝙ rō phi ē vlis: qꝛ p ꝓpōnē vltio assūptaꝫ vr̄ de oib⁹ ꝯcludit' ꝙ nihil eē possit i seipso q̄uis p prius dicta isto de corporib⁹ sol' ꝯcludat': vt supra dictū fuit.

¶ Qō quarta.

Quarto posset eē dubiū vtrū si aliqd eēt in seipso prio totum ꝙ reciperet in eo foret idē sibi: vr̄. n. ꝙ sic: qꝛ tale receptiuū reciperet per modum idēptitatis. Quicquid autem per modum identitatis in aliquo recipitur idem est sibi.

Ad istam questionem

dicunt aliqui ꝙ si aliqd esset primo in seipso quicquid reciperet esset idem sibi. Hoc autē ipsi dupliciter ostēdūt. Primo quo

dem receptum est in recipiente per modum recipientis et non recepti: modus autem recipientis primo seipsum est recipere secundum ydemptitatem. Quantumcunque igitur receptum in se foret aliud a recipiente: positum tamen in ipso foret de necessitate idem sibi. Secundo autem hoc ostendunt: quia quando aliqua passio alicui debetur primo: nulli alteri potest attribui secundo nisi: ad participationem illius cui passio illa primo convenit quemadmodum quia habere tres primo convenit triangulo nulli convenire potest quod triangulus non sit. Si ergo aliquid daretur quod esset primo in seipso esse in ipso sibi primo conveniret: et per consequens nulli dari posset existere in ipso: nisi id haberet rationem eius. ¶ Hu ius autem sui dicti maiorem declarationem postea adiungunt: quod sicut dictum est intelligendum quando ea passio est que attribuitur uni primo et alii secundo. Quia enim calor in summo attribuitur igni primo aliis autem secundo attribuitur calor in summo: sed gradus aliquis caloris: non oportet quod istorum aliquid sit ignis. Si autem amphora esset in seipsa eadem passio: quia esse in amphora primo conveniret amphore: et secundo conveniret aliis ab amphora. ¶ Sed in veritate: si hec diligentius considerentur apparent cuncta esse frivola. Nam si aliquid in seipso esset primo: aut posset aliquid aliud a se recipere aut non posset. Quod aliud recipere nequiret: verum quidem tunc esset quod quodlibet in ipso receptum esset ipsum: quia tunc stante suppositione nihil nisi tantum se reciperet: sed si recipere in se posset aliquid aliud a se: necessario tunc oporteret dicere quod non omne receptum in ipso esset ipsum: quia alias non verum foret quod posset aliud a se recipere: propter id quod aliud non est ipsum.

Rationes autem facte in contrarium omnino nihil valent. Si enim non solum aliquid reciperet seipsum: sed etiam aliud a se: quemadmodum tunc ex eo quod susciperet seipsum diceretur respectu alicuius: quia respectu sui haberet modum recipiendi: secundum ydemptitatem sic etiam ex eo quod reciperet aliud a se diceretur respectu eius habere modum recipiendi secundum diversitatem: et per consequens receptum in ipso quantumcunque non foret ipsum: esset tamen in recipiente per modum recipientis. Unde patet evidenter quod frivolum sit primum argumentum.

Secundum adhuc minus valet: videmus enim quod idem attributum: et secundum unum et eundem gradum uni debetur primo et aliis secundo: nec tamen idcirco oportet quod secundum idem sit quod primum. Nam esse collocatum: primo debetur superficiei: et corpori non primo: sed secundo: ut dicitur in littera: nec tamen corpus est ipsa superficies: videmus etiam quod esse localiter in celo debetur igni primo et aeri secundo: quia mediante igne nec tamen aer idem est quod ignis. Quantumcunque igitur esse in amphora primo conveniret amphore: et secundo alteri: non tamen idcirco oporteret quod illud alterum esset ipsa amphora: unde patet quod nihil sit secunda ratio cum sua declaratione. ¶ Verum tamen ad intelligendum defectum propositionis quam assumunt in secunda ratione considerandum est quod quandocunque aliqua passio convenit aliquibus duobus secundum aliquid idem in utroque realiter acceptum: si id cui primo convenit sit causa: quare conveniat alteri: sicut est triangulo ysocheles respectu eius quod est habere tres: oportet necessario quod idem cui talis passio convenit secundo recipiat predicationem eius cui debetur primo. Si autem attributum aliquod pluribus conveniat et unicuique secundum naturam propriam distinctam ab alterius natura: non oportet quod id cui primo datur de illo predicetur cui convenit secundo. Nam in essentia substantie: quia debetur color: non quia natura sua sit natura quantitatis: sed quia hoc nulli debetur nisi propter rationem accidentis: et color naturam accidentis habet: quantumcunque in substantia primo sit quantitas: et ea mediante color: non tamen ideo color est quantitas: sed bene est accidens utrumque. Et unum habere modum qui non idem in pluribus existat contra se distinctum: necessarium non est quod unum illorum sit alterum quantumcunque in altero illud attributum primo sit: sed bene necessarium est quod in aliquo uno conveniant secundum quod illud attributum dicatur de utroque. Unde si amphora esset in seipsa localiter: et in ea etiam esset aliquid aliud localiter: distinctum tamen ab ipsa in natura quantumcunque esse in amphora prius amphore quam alteri conveniret: non tamen idcirco oporteret illud alterum esse amphoram: sed bene oporteret quod utrumque esset corpus in amphora locatum. Nam et amphora pro tanto primo esset localiter dico in seipsa: quia esset corpus primo in ipsa amphora locatum: et aliud etiam idcirco esset localiter secundo in amphora: quia esset corpus aliud in ipsa locatum secundario.

Si autem dicat aliquis quod sic dicendo videmur contradicere phylosopho patet de facili quod sibi non contradicimus sed reprobamus expositionem datam contra mentem eius. Non enim est intentio phylosophi dicere quod si aliquod totum foret primo in seipso quodlibet quodcunque in eo acceptum esset ipsum totum: quia non intelligit de acceptis in ipso: vel per modum accidentium: vel per modum aliquorum extrinsecorum a totalitate eius: sed de acceptis in ipso in eius totalitate conclusis sicut partes totius singule se habent: unde et pro tanto supra diximus: quod quia totum idem est quod omnes partes: si totum esset primo in seipso: essent omnes partes in omnibus partibus: et forent omnes partes idem: pro tanto etiam phylosophus dicit non quod si amphora simpliciter: sed quod si hoc totum aggregatum quod est amphora vini in seipsa esset: non differt amphora a vino: que duo clauduntur in totalitate eius quod est amphora vini.

¶ Textus.

¶ At vero neque secundum accidens contingit: simul enim duo corpora in eodem erunt etc.

Questio quarta.

Quarto posset esse dubium utrum si aliquod corpus esset in seipso: primo per aliud corpus necessarium foret duo corpora esse in eodem loco: et videtur quod non: quia ibi non essent eque primo sed unum primo sicut illud quo mediante aliud in ipso existeret et aliud secundo. Sic autem duo corpora esse in eodem loco non est inconveniens: quia isto modo unum tantum corpus ponitur in uno loco immediate.

Ad istam questionem pretermissa superfluus et inutili multiplicatione verborum: dicendum est quod ad hoc ut totum aliquod non ratione alicuius sue partis: sed primo sive secundum quod totum in se toto sit per aliud corpus quod non est aliqua partium eius: exigitur quod ipsum totum sit in tali corpore mediorum quod etiam tale corpus sit non in parte illius totius: sed in toto: quia alias ipse so mediante totum in seipso non esset secundum quod totum: sed secundum aliquam partem: quemadmodum si amphora esset tota in seipsa: secundum quod tota media ante vino

oporteret

oporteret non q pars amphore: sz q tota amphora in vino esset: ⁊ cum h pter vinū non deberet esse in superficie amphore sola: quia tunc per ipsum vinu3 amphora non in seipsa esset: sed in superficie sua. Unde vt amphora tota per vinum existeret in seipsa: oporteret vinū esse in tota amphora: ⁊ coexistere eius toti profunditati: q stare non posset nisi totum vinum: ⁊ idem spacium insimul occuparent vinum ⁊ amphora. Quia igitur h est posse duo corpora in eodem loco insimul esse: patet euidenter q si tota amphora per vinum existeret in se ipsa: duo corpora eque immediate simul essent in eodem loco: q est impossibile. Quidam autez aliter cōsequentiam istam declarant. Dicunt enim q quando aliquid est in aliquo per aliud: oportet q sit idem modus essendi hic ⁊ ibi. Si ergo amphora esset in seipsa per aliud: tunc sicut amphora est essentialiter in seipsa sic etiā ⁊ illud aliud essentialiter erit in ea: q esse nō posset nisi subintraret eā.

Sed ista ratio friuola est. Nam si aliquid est in aliquo localiter: propter aliud sufficit q vtrumq localiter sit in illo: nec vltra h exigit idem modus locationis: precipue cum vinum in ipso locetur immediate ⁊ aliud mediate. Consimili igitur modo si aliquid est in seipso per aliud sufficit q vtrūq sit in ipso localiter: nec vltra h requirit q si vnum essentialiter imponitur in ipso essentialiter ponatur ⁊ reliquum. ¶ Sed vlterius istam rationem ipsi per h roborare conātur q illud quo mediante aliquid est in aliquo loco: est illi loco proximius q sit illud q est in eo per ipsum: vnde scdm h id quo mediante aliquid ponitur in se ipso: erit sibi proximius ⁊ essentialius q sit ipsum met sibi. Dato autem q ista roboratio teneat: non tamen poterit per eam concludi q duo corpora simul sint: sed tantummodo vnum. Quod. n. est in aliquo: sicut idem sibi essentialiter vnum perfecte est secum: vnd non bene etiam dicitur: q si vnum esset essentialiter in aliquo: sicut ipsum met ibi vnum subintraret reliquum: immo est h opposito in adiecto q subintrat aliquid ab eo q subintrat distinctum est ⁊ diuisum necessario in essentia. Unde dicere q si vnū est essentialiter in aliquo: sicut in ipsum idem sibi vnu3 subintrabit: aliud est dicere q si vnum non est essentialiter diuisum ab alio erit essentialiter diuersum ⁊ distinctum ab ipso. Et hinc est q etiam isti non ex intentione vt credo: sed veritate cogente posterius sibi contradicētes formant aliam rationem rationibus his oppositā3. Dicunt eni3 q si amphora est in seipsa per aliud: quia per vinum: tunc sicut ipsa amphora vinum recipit modo alterato: sic etiā recipiet ⁊ seipsam mō diuersificatis ⁊ per pñs duo diuersa corpora insimul erunt.

Sed attendendū est q quamuis aliud sit bene dictum: q si amphora esset in seipsa per vinum vinum ⁊ amphora diuersa essent: ex quo vinum reciperetur in amphora modo alterato: non tamen ex h sufficienter concluditur q duo corpora insimul essent nisi aliud adiungatur: quia si vinum non esset in tota amphora: sed in superficie eius: h in superficie vinum esset proximius q amphora: secundu3 propositiones ab istis acceptas: non tamen propter h totam amphora3 penetraret: ⁊ ideo h superflua verborum multiplicatio vitanda est: sed intentionem philosophi ratio declarāda breuiter: vt nos fecimus.

¶ Textus.

¶ Quod autē forte sit locus: sic fiat vtiq manifestū ⁊c.

¶ Textus. 4. ¶ Qō prima.

Ac posset aliquis dubitare vtrū locus sit equalis locato: videtur enim q non quia que non sunt comparabilia non possunt dici equalia: locus autem cū sit superficies: nō est comparabilis ipsi locato: q est corpus: igitur sibi equalis dici non potest.

Ad istam qōnem dicendum est sz commentatorē q est duplex equalitas: quia equalitas continentie ⁊ equalitas secundum mensuram. Et locus quidem est equalis locato equalitate que est secundum continentiam: quia tantum est locatum quantum contineri potest a loco: ⁊ non plus nec minus. Secundum autem equalitatem mensure locus non dicitur equalis locato: quia non est eadem quātitas ⁊ natura specifica vtriusq: cum locus sit superficies: ⁊ locatum sit corpus.

Possimus etiam dicere scdm q ait Tho. locatum esse secundum id equale suo proprio loco secūdum q ipsum primo ⁊ immediate cōtingit. Hec eni3 ē extrema superficies sua: que tanta est secundum mensuram quantus est locus. Et hic videtur esse Aristotelis intellectus. Unde in sequentibus cum dixisset locū equalem esse locato: adiunxit pro ratione. In eodē. n. sunt vltima contingentium.

¶ Textus.

¶ Oportet autē tentare intētionē sic fieri ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum diffinitio subiecti sit mediu3 demonstrationis: sicut Aristo. h velle videtur: ⁊ posset aliquis credere q nō: quia in secundo posteriorum dicitur q ratio primi termini est medium in demonstratione. Primus autem terminus non est subiectum sz passio.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q diffinitio subiecti non est medium demonstrationis: quia nō est de ratione demonstrationis: q in pria diffinitione cadat in medio: quamuis propter aliam causam cadere ibi possit. Huius autem ipsi duplice3 rationem in hoc loco assignant. Quarum vna est: quia cum demonstrationes augeantur non per media non possunt esse plura media ad vnam conclusionem: nec medium vnum ad plures. Huius autem contrarium contingeret: si diffinitio subi esset mediu3 demonstrationis: quia vnius subiecti sunt plurime passiones.

Secunda autem ratio ipsorum est: q ab vno subiecto secundum vnam consideratonē procedit immediate vnica tm passio: ⁊ mediante ea procedūt alie: ita q secunde respiciunt subiectū mediante prima. Sed passio prima ipsum respicit nulla alia mediante. Quia igitur immediatorum nulla est demonstratio: sequitur q prima passio de subiecto demonstrari non possit. Et quia subiectum non respicit immediate alias passiones: consequitur q eius diffinitio nullas earu3 poterit demonstrare: propter id q demonstratio debet ex immediatis procedere. Est ergo conclusu3 ab istis q non diffinitio subiecti: sed prima passio verū sit mediū demonstrationis perfecte. Sed ista opinio stare non potest: quia tollit rōnem demōstrationis perfecte. Cum enim demonstratio sit sillogismus faciēs scire: vt dicit i primo posteriorū: ⁊ scire sit causas primas ⁊ vsq ad

causas vltimas rei cognoscere: si vnquam per viam demonstratiuā poterit ad cām primā passionū perue nire: nunq̄ per viā demonstrationis poterit scia perfe cta haberi. Est aūt quidditas subi q̄ ppria subi diffō significat causa prima omnium proprietatuz eius. Ex quo igitur per viā demōstratiuam quantū est ex demō strationis ratione nunq̄ potest accipi dicta diffinitio necessarium est q̄ p viā demōstratiōis nūq̄ per se haberi possit scia perfecta: q̄ est omnino icōueniens. ¶ Et pre terea syllogismus accipiēs pro medio subiecti diffōnez ad primā passionem de subiecto demōstrādā hz omnes pditiones quas ponit Arist. in primo posterioꝝ esse de ratione demonstrationis. Nā talis syllogismus proce dit ex primis: quia propositio predicans diffinitionez subiecti de subiecto: prior est omni alia propositione de subiecto predicante aliud. ¶ Procedit etiam ex veris ꝛ prioribus ꝛ notioribus ꝛ causis pclonis: sicut patet in tuentibus. ¶ Procedit etiam ex propriys: quia quid ditas subiecti est propria causa passiōis prime ꝛ imme diata. Nā si dicat q̄ cadit intra ipsa esse medium: tūc aut tale esse erit subiecto attributum per se aut per acci dens. Si per accidens per diffinitionē subiecti tūc nō poterit demōstrari de subiecto q̄ est pra cos. Nūquā enim est demōstratio de his que sunt per accidens. Si autem ipsum sit subiecto attributum per se: ꝛ non pri mo modo: sed secūdo: erit necessario prima passio ꝛ pro prietas subiecti. Et quia ipsum de subiecto demonstra tur per diffinitionez eius: vt cōcedūt: sequitur necessa rio q̄ diffinitio subiecti sit medium nature demōstrati onis. Ex quo sillogismus diffinitionē subiecti accipiēs pro medio ad passionem primam demonstrandam de subiecto habeat conditiones omnes perfecte demon strationis.

Argumentū autem factum in contrarium

Argumentū autem factum in contrarium primo non pcludit: qr lz vnius subiecti sint multe passiones non tamen diffinitio eius est principium pro priū ꝛ imediatū oiuz: sed solius prime. Et ad istā demō strādam ipsa per se ꝛ proprie sumitur pro medio. Un de vnū mediū propriū scdm h ad vnam tantum cōclu sionē est imediate. Secunda etiā ratio nō pcludit: quia prima passio: ꝛ si subiectum nō respiciat mediantibus aliqs passionibus: quaꝝ nulla est de eēntia subiecti: re spicit tñ ipsum mediātibus eius eēntialib⁹ principijs. Unde ꝛ propositio in qua prima passio de subō predica tur nō est imediata: qr sm pħm propositio imediata est qua nō est altera prior. Est aūt prior ppositio pdicans diffinitionē subi de subiecto: q̄ propositio de ipso predi cās pmā passionem eius. Ex auctoritate aūt Arist. non pōt probari q̄ sola diffinitio passionis mediū sit demō strationis. Naz licet dicat primo q̄ ratio primi termi ni est medium demōstrationis: dicit tñ postea q̄ rō vlti mi termini est mediū ipsius: ꝛ si velimus saluare vtrūq dictū Arist. dicere debemus q̄ diffinitio que est demō strationis mediū talis est q̄ vna manens est ratio passi onis que est primo extremū. vel potius: qr vna manens di cit quid subi ꝛ quid passionis: h autem qualiter cōtin gat alibi habet declarari.

¶ Textus.

¶ Si igitur manifestum ex his quid est locus ꝛc.

¶ Lectio. v. ¶ Nō prima.

Hic posset

Hic posset primo dubitare ali qs q̄uo verū sit q̄ si spaciū eēt locus eēnt ifiniti loci. Videt. n. ista ratio nihil incōueniēs pcludere. Naz dato q̄ singulis ptib⁹ totius debeat locus ex quo tñ ptes ifinite sunt solū in potētia: erūt loci infi niti solū in potētia, q̄ nō videt inconueniens.

Ad istam questionez

Ad istam questionez dicunt aliqui q̄ ista conuenientia dupliciter verificari potest: vno quidem modo: vt dicatur q̄ dimensiones nūquam subintrant dimensiones nisi diuidant ꝛ seperent eas: si cut clauus nō subintrat lignū nisi diuidēdo ꝛ separā do ipsum: ergo si locatū subintraret totā dimēsionē lo cantem: ipsam totam diuideret ꝛ separaret: q̄ contin gere non posset nisi talis dimensio in infinita diuidere tur: ꝛ essent per consequens actu infiniti loci. Secūdo autem h potest verificari secundum istos dicendo q̄ si locus essz talis dimensio non solum se applicaret dimē sionibus que sunt in actu: sed et dimēsionib⁹ que sunt i potētia. Et qr iste sunt ifinite: eēnt tūc necessario ꝛ di mēsiones locātes ifinite. Sed non videtur mihi iste de clarationes dubitationē tollere. Nam pro tāto vna di mēsio aliā intrādo ipsam diuidit ꝛ separat: qr non pōt si mul secū eē. Unde ipsam diuideret hz: vt eaz expellat a spacio in quo ipsa dz fieri. Ex h ergo q̄ tota ponit: sic tota penetrādo separe: pcludi dz q̄ ipsaz totaz psumat vel expellat: ꝛ non q̄ sint ifiniti loci. Quia aūt locus si mul est cū locato: ponētes dimēsionē eē locū: sicut nō di cerēt ipsam cedere locato: sic et non pcederēt ipsaz a lo cato: ꝛ per locatum diuidi ꝛ separi.

Unde patet quod

Unde patet quod secundum istam de clarationem rō phi nihil valeret pra istos. ¶ Scda et declaratio nō videt aliqd incōueniēs pcludere. Nam dato q̄ locus stringat nō solū dimēsiones que sunt in actu: sed illas et que sunt in potentia: si tñ eas nō facit in actu diuisas: nō ponet et nec locos ifinitos diuisos in actu: sed solū in potētia: q̄ vt dictū est nullū videtur incōueniēs. Et idcirco vt videamus quē vigorē ratio Arist. habet contra istos: pſiderāduz est q̄ locū ponen do esse superficiem corporis cōtinentis: nō est alius lo cus partis ꝛ totius: sed idē quia in superficie eadē cor poris ptinentis est totum cū omnibus partibus suis: li cet. n. pars si diuideretur a toto haberet in eo superficiē locātem aliam a superficie in qua locatur totum: pro pter id qm ista non est in toto concepto: sed extra totum conceptum est in corpore continente. Sed superficies locans partem a toto diuisam non est extra totum: sed in ipso toto. Propter id q̄ in eodem est pars sicut in to to ante diuisionem: ꝛ sicut in loco post diuisionez: tamē si pars non sit a toto diuisa: non habebit superficiez ali quam in toto actu continentem eā: sed solū in potentia actu autem erit in superficie extrīseca a toto: in qua ip sum totum continetur: vnde patet euidenter q̄ ponen do locum esse superficiem in eodem loco: quia in sola su perficie extrinseci corporis recipitur pars ꝛ totuz: nec actu ante diuisionem est aliqua superficies in toto que sit contentiua partis eius. Sed si locus sit dimensio ip sius spacij dicetur necessario contrarium. Sicut enim actu est totum spacium: sic etiā actu sunt per actualita tem tamen totius ante diuisionem omnes partes spa cij: q̄ de superficie manente potentia in continuo nō est dicendum: quia ipsa non est pars continui: sed termi nus distinctiu⁹ eius. Et sicut totum locatum recipitur in toto spacio: sic etiaz pars locati actu recipitur in par te spacij: sicut in loco proprio itaq; nec actu nec poten tia aliquid totius secundum hoc ponetur locus par tis: sicut contingeret si circundans superficies sit locus sed locus partis erit vna pars dimensionis spacij diffe rens ꝛ diuersa a dimēsione in qua recipitur totū spa cium.

partes pro aliis partibus supponit quia propterea dicit Aristo. q idē faciēt omnes partes in toto: q facit omnis aqua in vase. Sicut .n. aqua aliam partem spacii replet ab ea que repletur per quantitatem vasis: sic etiam vna pars aque aliam replet partem spacii ab ea quā replet aqua tota pro aliis partibus suppones. Secundum hu itaqz oēs partes totius habebunt actu suuz locū: z diuersarū partiū erit locus differens sm actum Et qz in toto partes inequales sunt infinite: videt ex h sequi q actu sint infiniti loci. Nō tā ex h sequitur q sint actu per actualitatem ppriam: sed per actualitatē totius dimensionis: q nō videt inconueniens: qz sic etiā per actualitatem totius superficiei ambiēns sunt infinite superficiei partes. Ut ergo ista ratio vigorē habeat: opz adiungere q ista spatii dimensio si realis est: necessario ipsa etiam spatium replebit qa non aliunde hz replere spatiū: nisi qz corporeā dimensionem ponit: ponit aūt spatiū coextēsum corpori scdm suam profunditatē totam de necessitate corpoream dimēsione: propter qd si dimēsio ista realis est: ipsaz etiā oportebit locū z spatiū replere: z de h loco: si ipsa etiam est dimensio corporea realis: sic dicetur z pcedetur per consequens in infinitū z erūt simul in eodē situ infiniti loci: vnde Aristo ad h probādum adducit scdam rationez: que est h modo cōpletiua prīe. Ait .n. q si locus est dicta dimensio mouebitur scdm locum: z per pñs loci erit locus. Non autez ista inconuenientia sequuntur ponendo locum esse superficiem: qz tunc locus non coextendetur locato: sm suaz profunditatē totam: vt sic dici possit q alius est actu locus partis z alius totius: z q locus sit dimensio corporea. Unde ad h denotādū dicit Aristo. q nō est alius locus partis z totius. Non erit ēt locus per se in loco motus: quia superficies nō est per se mobilis: sed omne corpus per se existēs actu per se e subiectū motus. Habet autē locus omnimodā immobilitatem: sicut h insinuat Ari. ex habitudine ad vniuersum.

℄ Qō secunda.

Ecundo autem propter ista que dicta sunt possz esse dubiū vtrū locus sit superficies corporis continentis. Arguit .n. contra h Simplicius sic dicens: in cōmēto celi z mūdi. Attēdere oportet quē dicat inferiorē locū Aristo. si locus est termi nus continēns: sm quē continet id qd continetur. Nā quidē .n. sursum loc9 sit concauum lunaris spere: z quidem h impossibile: qz eius qui sursum loci non erit aliquid magis sursum: lunaris aūt spere multa superiora Quod autem deorsum locus siquidem terre superficies primo quidem non continet ipsa: sed cōtinetur. Deinde z quomodo magis deorsum superficie terre ipsa terra videtur: z omnia grauia. Nam loci qui deorsum inferior aliquis vtiqz non erit: h autem centrum vniuersi est qui deorsum locus: palā q z qui sursum q in circuitu: z non ad h terminus continentis scdm quem continet id q continetur: scdm igitur h que a Simplicio adducuntur contra Aristo. dicendum videtur q locus non sit superficies: sed spatium: ita tamen q spacium non ponat dimensionem realem: sicut supponūt in premissis rationibus Aristo. sed imaginarā tantum.

Dicunt ad istam qōnem

aliqui q spacium est locus z nō superficies ambientis corporis: propter id q omni tali superficie subtracta z subtracta per impossibile omni corpore ambiente: corpore tantum vnico relicto: adhuc tale corpus diceretur alicubi esse: z ita h q non alibi: constat autem tunc non esset in determinata parte spatii: non igitur superficies scdm istos: sed solum spatium est locus. ℄ Sed si phice siue naturaliter loqui volumus nulla mō potest ita re h positio: cuius declaratio est: qz de ratione loci naturalis est non solum recipere: sed etiam saluare z conseruare locatuz naturaliter ipsi loco competere non potest nisi habeat locatum virtutem aliquam naturalez saluatiuam z conseruatiuam locati: virtus autem naturalis: nullo modo esse potest in eo q non est aliquid secundum rem: sed secundum imaginationem tantum cogitur ipso q spacium dicitur non ponere substantiam aut dimensionem aliquam scdm rem: sed solum secundum imaginationem: necessarium est concedere q non possit esse subiectum alicuius virtutis naturalis: z per consequens oportet ponere q phyce loquendo nō sit locus: est autem virtutis z qualitatis naturalis aliquod corpus naturale: z h non secundum se totum: sed secundum suam extremam superficiem est receptiuum corporis locati. De necessitate igitur phyice loquendo dicere oportet q extrema superficies corporis naturalis in qua locatum recipitur primo: z immediate etiaz in qua est virtus saluatiua eius: eius sit locus naturalis. Motiuū aūt tenentiū contrariū non valet stante enim prefata suppositione nullus eēt locus naturalis: nec aliud vnicum corpus eēt in loco naturali: sed imaginatio: qui tunc imaginarius locus magis diceretur esse superficies imaginata spatii circundantis tale corpus: quam ipsum spatium ab ipso occupatum.

℄ Ratio etiam Simplicii non valet: nam loco simpliciter deorsum non est aliquid inferius q sit locans: bene tamen potest aliquid esse inferius q sit locatum: qz locatum inferius est loco: z ipsa quidē terra corpus locatum est loco: z simpliciter sursum non potest esse aliquod corpus locatum superius: bene tamen esse potest corpus locans: z corpus celeste q est supra infimam superficiem lunaris orbis: non habet per se rationem locati: sed locantis: sicut infra patebit.

℄ Qō tertia.

Ertio restat statim dubitatio habēs certum ex predictis modo: certum stat enim q in visceribus terre multa sunt a terra diuersa: sicut lapides metalla. z huiusmodi: que sicut in loco sunt in superficie terre ambientis: h autem superficies inferior est q intima superficies aque circundantis terrā: ergo loco infimo erit non solum locatum: sed etiam locans aliquod inferius: q est contra solutionē precedentis opinionis.

Ad hoc cōsiderādum est

q duplex est distinctio locorum: vna secūdum speciem: z alia secundum numerum sub eadem specie: z prima distinctio locorum sumitur z attenditur [illegible]: secundum distinctionem elementorum: quibus per [illegible] z primo locus debetur et vniuerso. Elementa [illegible] supra: sic sequuntur motuz elementi predominantis: sic etiam sunt in loco elementi predominantis debito [illegible] naturaliter loquendo: elementa autem quatuor tantum sunt scz ignis aer aqua z terra: [illegible] species locorum: z quēadmodū ignis est supremū elementum z terra infimū: sic etiā locus debitus igni est locus supremus omnium locorum: z locus debitus terre est infimus: [illegible] locus infimus [illegible] debet sua spe ab ipso [illegible] q et potest differentie [illegible] currendo per conditiones elementorum. [illegible] ignis corpus locatū esse non [illegible] in superficie alicuius elementi: qa [illegible] elementorum circundat ipsum: sz locatur in superficie [illegible] orbis lune: z in sua concaua superficie cōtinet actu z

quē circūdat naturalr: aer autē circūdat aquā: vñ nō solū pñnetur in ɔcaua supficie ignis: sꝫ etiā in sua cōcaua supficie pñnet aquā. Aqua ꝟo circūdat ēt terraꝫ: vnde sic locatur in supficie aeris circūdantis: ꝙ etiam terrā pñnet in supficie sua. Sed terra non circūdat vlterius aliud elm̄: nec pñnet: ꝛ ꝑpterea loc⁹ eius: qui est circūdans superficies aque: ita īfimus est ꝙ ali⁹ ab ipso spē diuersus dari non potest inferior. Si aūt loquamur de secunda locoꝶ distinctiōe: supficiē aque circundanteꝫ terraꝫ nō dicem⁹ esse infimū locū: qꝛ ab ipsa vsꝙ ad centrū poterūt accipi superficies terre circūdantes aliqd: ꝛ habentes rōnē locoꝶ terrestrū: rñ semp: sicut ꝛ īfima superficies aque: rāne loci terrestris habꝫ ꝛ ꝑ hec patet Responsio ad argumentum.

¶ Questio quarta.

Quarto autem

ꝑpter mā dicta posset esse dubiuꝫ: vtrum qlibet locus a quolibet loco differat spē: vr̄. n. ꝙ sic. Que differūt forma differūt spē: sed qlibet locus a quolibet loco differt forma: vꝫ pote ordine ad vniuersuꝫ: qui est formalis rō loci: igitur quilibꝫ locus a quolibet loco differt specie.

Ad istaꝫ questioneꝫ

dicenduꝫ est: ꝙ non quilibet locus a quolibet loco differt spē: ꝙ pꝫ tā auctoritate ꝙ etiā rāne. Auctoritate qdē: qꝛ ꝑm Ari. idem ē locus ptis ꝛ totius. Loc⁹ aūt ignis est locus vnus tā spē ꝙ etiaꝫ numero. Igit ꝛ partes eius vnite in toto habebunt locuꝫ vnū tā numero ꝙ spē: diuise ꝟo ꝛ retinētes spēm totius: habebūt vnū locum spē. ¶ Cōmentator etiaꝫ in pˀo celi ꝛ mūdi sic ait. Motus ignis esset ideꝫ cum motu aeris: si moueretur ad eūdē locuꝫ spē: qꝛ manus est vn⁹ spē: q ad vnuꝫ locum spē est: locus aūt ignis nescio differt a loco aeris: ꝛ iā si aer pōceret i loco ignis descenderet ad infer⁹. Silr est de motu aq ꝛ terre. s. ꝙ spē differūt in se: propter diuersitatem suorū locoꝶ. Ex istis autem ꝟbis cōmen. euidenter apparet ꝙ sublata idēptitate specifica locorum nālium: tollitur necessario idēptitas motuū nālium. Si ergo non possent dari deorsum duo loci: vel sursuꝫ eiusdē speciei: nullo mō motus deorsuꝫ duaruꝫ partiuꝫ terre tent eiusdem spēi. Motus etiaꝫ duaruꝫ ptiuꝫ ignis ad sursuꝫ necessario spē differrēt: ꝙ est oīno icōueniēs. Igit saluata sniā tā Ari. ꝙ ēt cōmētatoris oīno icōueniēs ē ponere ꝙ qlibꝫ locus a quolibet loco spē differat. Appet aūt h idē rāne nā si qlibet locus a quolibet loco spē differret: loc⁹ in indiuisibili cōsisteret: ꝛ qꝛ vbi significat esse in loco: oporteret etiaꝫ in indiuisibili consistere ꝛ vbi: ꝙ videtur omnino inconueniens.

Ad argumentum

ergo in cōtrariuꝫ dicēduꝫ est: ꝙ differentia in forma indiuiduali: non diuersificat spēm: sed dr̄ia in forma specifica. Non autēꝫ qlibet locus a quolibet loco differt ordine specifica differētia sicut patet de ordine qui debetur vni pti terre: ꝛ de ordine qui debetur alteri: sicut enim ille ptes sunt vnuꝫ in spē: sic etiam ꝛ ordines cōrñdentes eis ponunt formam loci vnicam ꝑm spēm.

¶ Questio quinta.

Quinto posset

ēē dubium vtruꝫ rō loci in indiuisibili consistat: vr̄ ꝙ sic quia rō loci formalis sumit ex ordine ad vniuersum. Talis autēꝫ ordo in indiuisibili consistere vr̄: ꝑpo pter id ꝙ quantacunꝙ mutatione facta statim de necessitate variat ordo. Igit loc⁹ in indiuisibili ɔsistit.

Ad istam qōneꝫ

dicenduꝫ est: ꝙ nō consistit in indiuisibili: sed habet magnā latitudinem: hui⁹ autem declaratio est: qꝛ indiuisibile non acqritur ꝑ motum. Si ergo ipsum vbi in indiuisibili consisteret: nullo mō i vbi esset motus. Eo igitur ipso quo motuꝫ verissimū ꝛ perfectissimuꝫ ponimus in vbi: non ɔsistere in indiuisibili: sꝫ magnā latitudineꝫ hēre: ꝛ qꝛ vbi nil aliud dicit ꝙ in loco esse: ipossibile latitudinē hēre ipsum nisi in loco latitudineꝫ hñte. Manifestū igit est ꝙ loc⁹ non ɔsistit in idiuisibili: sed magnā hꝫ latitudinē. Hoc aūt patet etiam ex habitudine relationis ad suū fundamentum videm⁹ eni quātā latitudineꝫ habet relationis fundamentuꝫ: tātam etiā latitudinē hꝫ ꝛ relatio fundata super ipsum: quēadmodū quātā hꝫ latitudinē albedo: que est fundamentuꝫ similitudinis duorū alboꝶ: tātam latitudinem etiā dicta similitudo habet. Nūc autē videmus ꝙ ordo: q est ratio formalis loci: iportat relationē quādaꝫ: cui⁹ fundamentū est distantia ɔnaturalis alicui locato naturali: h autem distantia non consistit in indiuisibili: sed magnā hꝫ latitudineꝫ: sicut distantia cōnaturalis terre in se claudit totā latitudineꝫ: q cadit infra centrū ꝛ superficieꝫ aque circumdantē terrā. Oꝫ igitur silr ꝙ ordo fundatus super eaꝫ hēat latitudineꝫ contēnuā diuersoꝶ graduū adeādem spēm loci naturalis ptinentiū: per h igitur pꝫ solutio ad argumētuꝫ facta eni mutatione qlibet secūdū locuꝫ: non opꝫ ꝙ fiat transitus de ordine vnius speciei ad ordinem alterius: sed sufficit ꝙ fiat processus de vno gradu ordinis ad gradum alium ipsius.

¶ Textus.

¶ Est aūt sicut vas locus trāsmotabilis: sic locus vas immobile. ꝛc.

¶ Questio sexta.

Sexto dubitare

possꝫ aliqs vtrū locus sit imobilis per se: ꝛ per accidēs: vr̄ enim ꝙ nō: qꝛ locus est quoddā accidens. Accidēs autē quodlꝫ necessario est in aliquo subiecto: ꝛ mouet ad motuꝫ ꝑpriꝫ subi: Igitur locus de necessitate mobilis ē ad motū subi sui.

Ad istam qōneꝫ

dicendum est ꝙ in loco: quārū spectat ad presens: est duo accipere: quia superficiē corporis ambiētis: que materialr ingreditur rōnem loci: ꝛ spēm ordinem in vniuersoꝫ: ex quo sumit ei⁹ rō formalis. Et ex pˀo qdē ipse locus non habet imobilitatē: quia superficies corporis naturalis mouet ad motuꝫ corporis i quo est: habet ergo imobilitatē ex secundo: vꝫ ex ordine vniuersi. Talis eni ordo est penitus imobilis. Cuius declaratio est: qꝛ ordo non dico naturarū sed situū in vniuerso: fundatur super distantiā circūferentie ad centruꝫ. Hec āt distantia semper vna ꝛ eadeꝫ manet: ꝑpter id ꝙ centrum semꝑ distat equalr a circūferentia ꝛ ecōuerso. Necessarium est ergo ꝙ ordo etiā situalis totius vniuersi: ꝛ quelibet ps talis ordinis hēat oīmodā imobilitatem. Ut autem videat quomodo talis ordo: nō obstāte ꝙ est accidens: hēat imobilitātē: ɔsiderandū ē ꝙ accidens relatiuuꝫ non mutatur: nisi propter mutationē sui fundamenti: itaꝙ si suum fundamentum vnum ꝛ idem manet: necessarium est ꝙ vnum ꝛ idem maneat ꝛ ipsum. Si vero suum fundamentum mutatur: oportet ꝙ ipsum ēt mutetur: quēadmoduꝫ si albedo: que est fundamentum similitudinis duorum alboruꝫ: vna numero manet: etiam corpore stante sub albedine manet toto

to in aliud corpus numero: de necessitate ipsa etiā similitudo super albedinem fundata rōne vnitatis albedinis in illis diuersis corporibus vna z eadem numero maneret: ita q̄ quantūcūq; tunc facta esset mutatio in corporibus subiectis. sicut tamen albedo: sic etiam z similitudo fundata super ipsam psisteret immota. Nūc aūt sic est q̄ ordo situalis vniuersi ipoztat relatione quādam fundatam immediate super distantiam ad centrū vel ad circūferētiam. Nec in corpore moto vel in superficie corporis moti attendit̄ h ordo nisi inquantū talis superficies coniungitur termino predicte distantie in certo signo spacij q̄ est infra circūferentiaz z centrum ꝗuis non semper sit cōiunctum superficiei eiusdez naturalis corporis. Quantūcūq; igitur corpora z superficies ipsorum moueantur circa ide signuz spacij predicti: ex quo tñ illud signū retinet semper eādem distantiam ad circūferentiam z centrū: que est proprie fundamentuz dicti ordinis: necessarium est q̄ ordo ille maneat immotus. Nam quāuis accidat superficiei corporis naturalis: non tamē est accidens eius absolutum: sed relatiuuz: z in ipsa nō fundat̄ immediate: sed inquantum coniungitur signo spacij: vt dictum est habent semper eandem distantiā ad centrū. ¶ Si autē queratur vtrū distantia imobilitatē habeat odm̄ q̄ cā habet ex immobilitate circūferentie z centri: quoꝝ est accn̄s talis distantia: vel quorum distantie illa distantia est pars. Ideo enim distantia circūferentie: z centri cum omnibus ptibus eius suis manet imobilis: q2 centrum stat semper in eodem situ: z semper etiam in eodem situ stat circūferentia: pz igitur per ea que dicta sunt dissolutio: tā qōnis q̄ etiam argumenti facti in ꝯtrarium.

¶ Textus.

¶ Cui quidē igitur corpori inest aliquid extra corpus continens ipsum z c.

¶ Lectio septa. ¶ Qō prima.

Hic primo posset esse dubiū vtrū vltima spera sit i loco: videtur enim q̄ non: q2 locus est superficies corporis ambientis. Nullum autem corpus est ambiens vltimam speram. Igitur ipsa non est in loco.

Ad istam qōnem simpliciter dicendū est q̄ vltima spera est in loco: cuius declaratio est: q2 motus localis sicut hab. tur in quinto est motus in vbi: queadmoduz motus alterationis est motus in qualitate: z ad qualitatē. Nunc aūt sic est q̄ in quocūq; subiecto natus est esse aliquis motus: in eodē etiā necessario natuz est esse: z id q̄ acquiritur per motuz illum: queadmodum in quocumq; est esse motus alterationis: in eodem etiam nata est esse: z ipsa qualitas que acquiritur per alterationez ꝯ pz igitur de necessitate q̄ in quocūq; inuenit̄ mot9 localis in eode inuenit̄ z vbi: q̄ dictū motuz necessario consequtur z comitatur. Cū ergo in vltima spera inueniatur localis motus: oportet necessario q̄ in ipsa inueniatur etiam z vbi: vbi autem significat in loco esse infallibiliter ergo ꝯcluditur q̄ vltima spera aliquo modo vnus est in loco.

Ad argumentum ergo dicendū est q̄ oē hūs corpus ambiens ꝓz ꝓ se q̄ se ē i l. co: vltīa aūt spera: z si nō sit i loco per se: est tñ in loco per accidens.

¶ Textus.

¶ Et alia quidem per se sunt: vt omne corpus aut sm loci mutationem z c.

¶ Qō secunda.

Sed tunc secundo restat qō vtrū vltima spera sit per se ī loco: videtur enim q̄ sic: q2 q̄ per se mouet̄ localiter est per se in loco: sicut q̄ per se alteratus est necessario per se qualis: sed vltima spera per se z non per accidēs localiter mouetur igitur per se z non per accidens est in loco. ¶ In contrarium autem est q̄ A. isto. dicit q̄ anima z celum sunt in loco per accidens.

Ad istam qōnem dicendū est q̄ locuz possumus dupliciter accipere: vno qdē modo scdz omnia que cōcurrūt ad rōnē eius: z sic per se nihil est in loco nisi q̄ hz extra se corpus ambiens ipsum: vnde h modo vltima spera non est per se in loco. Alio aūt modo locum possum9 accipere quantū ad partē aliquā eoꝝ que cōcurrūt ad rationem eius. Et tunc adh̄ dupliciter scdm̄ duo que ad rationē eius maxime concurrūt: quorū vnū est formale in loco: z reliquum materiale: formaliter autē locus videtur nihil aliud esse q̄ ordo determinatus inventus in so corporeo: cui9 declaratio est: q2 q̄ diu mobile manet in eodem ordine ad vniuersum dicit̄ manere simpliciter in vno z eodē loco: statim autem cum mutat ordinē dicitur mutare etiam z locum. Unde si nauis in flumine ligata staret fixa in eodem ordine ad vniuersuz: quantumcūq; superficies aque conti . entis nauim mutetur propter vnitatē tñ ordinis dicetur manere simplr in vno z eodem loco. Si autem ipsa nauis simul cū superficie vna cōtinentis aque transeat de vno ordine ad aliū: quantūcūq; tunc nauis maneat in vna z eadez superficie aque continentis: nihilominus tñ propter mutationez ord nis: dicetur simplr mutasse locū: h autem signū satis sufficiēs vt ostēdatur q̄ talis ordo formaliter sit locus. Quia. n. forma variat̄ z non mā: propter aliā z aliam formam specificā: oz q̄ sit aliud z aliud esse specificū: z propter aliam z aliam formam numeralem: z non ꝓpter mām. Ex his aūt euidenter ꝯcluditur q̄ cuicūq; secūdū se totū, et se deb tur ordo determinatus in vniuerso corporeo: et per se debet̄ locus formalr sumptus: z per se sibi debetur vbi: prout significat esse in loco taliter accepto. Quia igitur vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporei: opz necessario q̄ ei per se debeatur id q̄ est formaliter locus: z similiter etiam ipsum vbi taliter acceptum: vnde z dicim9 q̄ vltima spera scdm̄ se totā manet semper in vno z eodē vbi realiter. Partes vero eius non manent realiter in eodem vbi: sed durāte motu fiunt continue in alio z alio vbi: sicut etiā fiunt in alio z alio ordine: locus autē materialiter sumptus est ipsa superficies ambientis corporis: z q2 vltimā sperā nō circūdat aliquod corpus sequitur q̄ ipsa in loco sic sumpto non sit per se: sed solū modo per accidens.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ illud q̄ sic mouetur localr q̄ ei accidit de ordine ad ordinem illud per se est in loco ēt materialiter sumpto. Quod vero per motū localem ordinē realiter non mutat: sufficit q̄ sit per se in loco formaliter accepto: z sic se habet vltima spera.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubiū vtrū in loco materialiter acceptoa quo vltima spera est per accidens ipsa sit actu vel potentia. Uidetur enim q̄ actu: quia q̄ actu mouetur sc̄dm̄ locum: actu est in loco: vltima autem spera actu mouet̄ secundum locum: igitur ipsa actu est in loco.

Ad istam qõnem dicendum est ꝙ in loco materialiter sumpto nõ est actu: sed potentia: ipsa vltima spera. Hoc autez patet ex nobilitate sue nature: sicut tangit Thomas in lectione ista. ¶ Est enim vltima spera corpus supremũ inter omnia corpora: sicut in ordine situs sic etiaz in ordine nature: propter qđ inter omnia corpora debet maxime accedere ad vniformitatez: que in substãtijs spiritualibus inuenit. Substãtia aũt spiritualis: nec actu: nec potentia: est in superficie corporis ambiẽtis: propter quod nihil ambitur a corpore nisi corpus: corpora vero que sunt infra vltimam speram que magis ꝙ ipsa recedũt a spiritualib⁹ substãtijs: nõ solũ potẽtia: sed etiaz actu sunt in superficie ambiẽtis corporis: quãuis accidat ꝙ corpus circulare nõ sit in loco: igitur ipsa vltima spera nõ solũ per accidẽs nõ erit in tali loco: sed etiaz nõ actu: sicut nec spirituales substãtie: qa tamẽ deficit ab eis erit in tali loco in potẽtia: nõ reducibili secundũ rem ad actum: sed secũdũ imaginationez tãtum: propter id ꝙ ipsa nõ est receptiua ratiõe sue nobilitatis peregrinarum impressionum. Est autem attẽdẽdum ꝙ cum dicimus vltimam speraz per aliud: sic esse in loco in potẽtia: nõ h̄ ideo dicimus: quia id ratione cuius ponitur taliter in loco: nõ habeat actu corpus circũdãs ipsum: sed qꝛ superficies per quam attingit ab ipso: ꝛ que est locus materialis acceptus nõ est actu sed potẽtia mõ qui dictus est. Unde ꝛ A. isto. ad deno m̊ tãdũ ꝙ vltima spera est in tali loco solum in materia resumpsit h̄ ꝙ dixerat superius: scilicet ꝙ quedaz sunt in loco actu: ꝛ quedã sunt in potẽtia.

Ad argumentum ergo in cõtrarium dicẽduz est ꝙ ad h̄ vt aliquid dicatur localiter moueri motu circulari sufficit ꝙ sit actu in loco formaliter accepto: sic aũt se habet vltima spera: vt supradictũ est.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset aliquis dubitare vtrũ vltima spera sit i loco materialiter sũpto possit dici esse ratione partium: videtur enim ꝙ nõ: quia ratione partium vltima spera nõ mouet localiter: sed per se: igit ratiõe partiũ nõ est dicẽda eẽ i loco materialiter accepto.

Ad istam qõnem dicunt aliqui ꝙ vltia spera non est ponẽda rõne partium in loco: h̄ autez tripliciter ostẽdũt. ¶ Primo quidẽ: quia ordo partium in toto est differẽtia quãtitatis. Ordo aũt partium in loco est predicamẽtũ ꝙ est situs. Assignare igit locũ alicui ex ordine ptiũ i toto est ignorare quomodo differt positio que est predicamẽtũ a positione que est differẽtia quãtitatis. ¶ Secũdo aũt idẽ sic ostẽdũt. Quelibet specie pars est semper eiusdem speciei partib⁹ copulata manẽs in eodẽ ordine ad omnes partes. Si ergo vltime spere debet locus ex ordine partiũ: cũ ꝙ̃tum ad hunc ordinem: nec tota spera mouet: nec aliqua partiũ ipsius: sequetur ꝙ ipsa: nec ratiõe sui: nec ratiõe partium in loco moueat ꝙ est aperte cõtra sensibilia. ¶ Tertio vero idẽ ostẽdũt qꝛ cũ partes vltime spere sint in loco in potẽtia nõ reducibili ad actum: nisi per imaginationem: si rõne ipsarũ vltima spera est in loco: sequet ꝛ ꝙ sit i loco i po^a: ꝛ ꝙ sit i loco imaginato tãtũ: quoꝝ vtrũqꝫ falsum est. Istis ergo rationibus conãtur aliqui ostẽdere ꝙ vltima spera nõ sit in loco ratione partiuꝫ.

Sed quod ista opinio sit falsa de facili ostẽdit tam ratione ꝙ etiam auctoritate. Auctoritate quidem h̄ ostenditur qꝛ Arist. h̄ dicat ꝙ partes celi in loco quodã omnes sũt. Si aũt dicat ꝙ per partes celi ipse intelligat orbes: oportet tũc ostẽdere quomodo saluatis verbis Ari. vltima spera sit in loco. Nõ enim dici potest ꝙ spere iteriores ex eo assignãtur in loco: qꝛ habite sunt a spera superioruz: si spera suprema: sic non sit habita ꝛ contenta ab alia spera: est tamen in loco per centrum: h̄ enim per ipsa verba Arist. ostenditur esse ꝯtra mẽtẽ eius. Cũ enim dixisset ꝙ partes celi in loco quodã sunt omnes: statim seipsum declarãs adiecit in eo eni ꝙ circulariter sũt cõtinet alia aliã: h̄ aũt nullo modo saluari potest. Si autẽ partes celi sole spere intelligũtur. Est.n. vltima spera de talibus partibus celi: nec continet ab alia spera: tũ tamẽ Arist. dicat partes celi nõ quasdã: sed oẽs: ideo esse in loco: qꝛ in eo ꝙ circulariter sunt cõtinet alia aliaz. Sed itaqꝫ ꝙ h̄ itelligat nõ solũ de partib⁹ celi que spere dicũtur: sed etiã de partibus ipsaꝝ speraꝝ: que circulariter accepte oẽs in loco sic sũt ꝙ vna cõtinet ab alia ꝛ per cõsequẽs ratione suaruz partium spera quelibet sit in loco. Sic igitur per auctoritatem Arist. patet ꝙ vltima spera est in loco rõne partiũ. ¶ Ulterius aũt idẽ apparet tripliciter ratiõe ad presens. Et prima quidem ratio sumit ex causa propter quã alicui per se cõpetit in loco esse. Dictũ est.n. ꝛ est sentẽtia ꝛ verbuz phylosophi ꝙ tota causa propter quã aliquid est per se in loco est: qꝛ habet ex se corpus ꝯtinẽs ipsum. Non aũt quelibet pars secũdũ circulũ accepta in spera habet extra se corpus: qꝛ aliam partem eiusdem spere a qua sicut ab ambiẽti ꝛ circũdãti est habita ꝛ cõtra: igitur omnes partes ipsius vltime spere in eo ꝙ circulariter sunt fm se i loco sunt. Et qꝛ ꝙ cõuenit partibus attribuit toti rõne partiũ: vt supra Aristo. ostendit: sequitur de necessitate ꝙ vltima spera dicatur esse i loco rõne ptiũ.

Secunda autem rõ ad idem sumit ex motu locali. Dictum est enim pluries: ꝛ verum est: ꝙ locus etiã materialiter sumptus secũduz se debet omni ei ꝙ sic localiter mouetur ꝙ realiter transit de loco ad locuz formaliter sumẽdo locũ. Cõstat aũt ꝙ sicut s.l. qui ꝙ̃doqꝫ est in oriẽte quãdoqꝫ in occidẽte trãsit secũdũ rem de loco ad locũ: sic etiã ꝛ oĩs pars in spera secũdũ circuluz accepta: igitur omnes partes ipsi⁹ spere secũduz se sũt in loco materialiter accepto: ꝛ per ꝯñs ratione ipsaruz tota spera est in loco.

Tertia vero ratio sumitur ad idẽ ex causa ꝓpter quã vltima spera secũduz se totam nõ ponitur in loco. Nã inter alias ista causa est: qꝛ ipsa i fra suum ambitũ reliqua corpora concludit: ꝙ si nõ faceret secũduz se totam existeret in loco. Nunc autem sic est ꝙ nulla partium ipsius habet sic naturalem ambitum ꝙ infra ipsũ omnia reliqua corpora concludat. Igitur omnes partes vltime spere secũdũ se sũt in loco: materialiter accepto ꝛ per consequens tota spera ratione ipsarũ est in loco. ¶ Hoc aũt sic intelligẽduz est: qꝛ corpus corpori per superficiem mediam continuatur: pars aũt corporis corpus est. Igit vna pars corporis sperici alteri parti eiusdem continuatur per superficiem mediam. Superficies autem corporis ambientis est materialiter locus: ꝛ cum ipsa fuerit vnum alteri continuans: non continuans habebit rationem locantis in actu. Cum aũt vna fuerit alteri continuãs: erit locus in potẽtia: ꝛ sic se habet superficies partium corporis celestis. Unde ratione partes sunt secũdũ h̄ in h̄ loco solum in potentia: propter qđ Aristo. volens ostendere: quomodo celum sit in loco

loco pretermittit ꝙ partes dum sunt continue sunt in loco potētia. Et ꝙ h potentia nō est reducibilis ad actū secūdū rem: sed secūdū imaginationem tm̄: attestaē nobilitati corporis celestis: vt supra dictū fuit. Nunc tamen ideo concedēdū est ꝙ talis superficies solū mathematica imaginata: nisi ibi accipiaē: vt i actu. Eo tamen modo quo ibi est realis ꝛ naturalis est: qr superficies cōtinuans partes reales ꝛ naturales corporis realis ꝛ naturalis est: vnd' patet debilitas tertij motiui.

℄ Primū autem motiuū vel ex malitia vel ex ignorantia procedit. Non enim ponendo vltimam speram in loco ratiōe partiū: assignamus ei locū ex ordine partium in toto simpliciter: sed potiꝰ: si sic loq liceat: ex ordine partiū in toto sumpto respectu ordinis determinati in vniuerso: qui ordo formaliter est locus. ℄ Scōz etiā motiuū est valde rude. Nam ex ordine partium adinuicem vltime spere nō assignaē locus: nec formaliter sūptus: qa sic ille ordo nō est locus: sed ordo ad vniuersū: nec sūptus materialiter: qa sic dicit ibi locus nō ordo: sed illa superficies per quā partes continuanē adinuicem: ꝛ quāuis qdem partes a talibus superficiebꝰ non remoueanē: nihilominus tn̄ dicūtur mutare locum: qr non manēt semper in eodē ordine ad vniuersum.

Ad argumentum autem primū dicendū est ꝙ nō ratione sui totius: sed suaz partiū vltima spera ꝑ motū circularē transit secūdū rem de ordine ad ordinē ꝛ ideo dicit Aristo. ꝙ partiū est h motus ꝛ h locus materialis. s. q debeē spere propter dictū motū.

℄ Nō quinta.

Quinto posset dubitaē aliquis vtrū cōuenienter dicaē vltima spera esse in loco per centrum. Videtur enim ꝙ sic: quia centrum est aliquid ipsius spere: ꝛ est in loco potest autem res dici in loco esse propter id ꝙ aliquid sui est in loco: igitur vltima spera conuenienter poni potest in loco esse per centrum.

Ad istam qōnem dicūt aliqui ꝙ vltima spera e in loco per centrū: ꝗ̄d triplici ratione ostendūt quaꝝ prima est. Quia eo modo mobili assignandū est: quo ei cōpetit motus localis. Que ergo mouentur in aliquo debent poni in loco: qr sūt in aliquo ꝙ est locus ipsoꝝ ꝛ que mouentur circa aliquid debent habere locum: nō quia sint in aliquo: sed quia sunt circa aliquid: vltima aūt spera moueē circa terrā. Igiē e i loco ꝙ est terre.

Secūda autem rō ipsorum est: qr impossibile est intelligere motū localē: nisi intelligaē aliqd immobile quia locus vult qd immobile esse: vt supra declaratum fuit: vltima aūt spera habet immobilitatem ex fixione terre vel cētri. Igiē est in loco per terrā vel cētrum.

Tertia autem rō ipsorum eorūdem est: qr cuilibet mobili taliter attribuendus est locus ꝙ per totum motū locale ipsum mobile aliqualiter locum mutet: h aūt solummodo in motu locali vltime spere propter terram. Nam in h motu pōt spera dici vadēs per hanc respectiuā diuersas partes terre. Tota etiā spera vadit continue respiciendo totā terrā: sub alia ꝛ alia dispōne: igiē ipsa est in loco rōne terre: saluant motum a ꝯtinentem ꝙ vltima spera sit in loco per centrum.

Sed quod ista opinio non sit conueniens triplici ratione ad partem ostendi potest. Et prima quidem sumitur ex habitudine ad locum. Prius ꝙ est in loco per se: ꝛ prius ꝙ est in loco per aliud. Nam h duo non habent habitudinē ad duos locos: sed ad vnū ꝛ eundē: idem enī locus est quem respicit per se ipsum id ꝙ est per se i loco: ꝛ quē respicit ipso mediāte id ꝙ est i loco per ipsum: ex hoc autem sequitur ꝙ cū queriē de eo ꝙ est in loco per accidens vbi sit. Responderi debet ꝙ est in loco illius rōne cuius ipsum poniē in loco esse. Si ergo vltima spera est in loco per terrā vel per cētrū ad qōnē qua queritur de ipsa spera vbi sit cōuenientissime respondebiē ꝙ ipsa ibi est vbi est terra vel centrum. Cum igitur illa respōsio sit penitus absurda: ꝛ illa qua diciē ꝙ est ibi vbi sunt omnes partes eius sit velud rationabilis: concluditur euidenter ꝙ ridiculosū est ponere vltimam speram esse in loco per centrum: ꝛ valde rationabile ponere ipsam in loco eē per partes.

Secunda ratio potest sumi ad idem ꝑ habitudine ipsius terre ad vltimā speram: haberem ie ad ipsā: sicut locatū ad locans: est aūt omnino inconueniens ꝙ locans tīue remotum siue ꝓpinquū sit in loco ratione eius: ꝛ per id ꝙ locatur in ipso: quemadmodum terra: sicut dictū est ad minus tanꝗ̄ in locante remoto est in vltima spera: patet ꝙ omnino irrationabile est ponere ipsam vltimā sperā eē in loco per terram.

Tertia ratio ad idē sumiē ex habitudine forme ad materiam: h enim duo ita se hñt ꝙ si deberent concurrere ad ꝯstituendū aliquid vnū non debent abinuicē disiūcta esse: sed sic vnita ꝙ vbi poniē vnum ibi statim ponaē ꝛ reliquum. Secūdū aūt ꝙ supra dictū fuit ad locū cōcurrit formaliter ordo: ꝛ materialiter superficies corporis ambiētis. Si ergo h duo concurrere debent ad locū celestē constituendū: necessariū est ꝙ vbi est ordo qui celo respondeter: ibi sit etiam superficies ordini subiecta atꝗ̄ vnita ordo autem qui debetur vltime spere non est in centro: sed in circūferentia solū: igitur in circūferentia ꝛ non in centro debet esse superficies: que dicto ordini vnita constituit locum celestem: nulla autem talis superficies huius loci constitutiua cum ordine ibi accipi potest nisi illa tantum que partes spere habet inuicem copulare: nullo igitur modo ratione centri: sed solum ratiōe suarum partium vltia spera dicenda est esse in loco.

℄ Motiua autem tenentium contrarium ex ignorantia artis sillogizandi procedunt. Non enim secundum veritatem concludunt ꝙ vltia spera sit in loco per terram vel per centrum: sed ꝙ terra vel centrum sit locus ipsius: ꝙ non solum sm̄ Tho. est falsum: sed etiam scḋz eos verum est autem neꝗ̄ h sufficienter concludunt. qr cū vltima spera circa centrū ꝛ reliqua corpora moueē oportet ꝙ locus eius formaliter sumptus sit non centrum vel aliquod illorum corporum: sed ordo q circa centrū ꝛ omnia corpora illa attenditur: vt patet in sua circūferentie. Unde patet ꝙ primum motiuū non concludit.

℄ Ex fixione autem centri spera habet immobilitatem quia centro fixo manente tamen manet vltima spera in eodem ordine: ꝛ in eodē per cōsequens loco: qui tamen ordo non est ordo centri: sed circūferentie: vnde secundum etiam motiuum non valet. ℄ Tertiū autem procedit ex parte affirmatiua in secunda figura: ꝛ tamen cum in ipso ꝙ mobile per totum suū localem motum debet diuersum vel diuersimode respicere locum: vltima vero spera per totum suū motū diuersimode respicit terram ꝛ partes eius: h autem est dispositio secunde figure: vnde euidenter apparet ꝙ ipsum procedit ex ignorantia artis sillogizandi.

Ad argumentum autem primum dicendum est quod ⁊ si centrum aliquo modo dici possit aliquid ipsius spere: est tamen disiunctum ⁊ separatum ab ea: ⁊ ideo per ipsum ipsa spera non est dicenda esse in loco: quemadmodum etiam materia: que aliquo modo est aliquid ipsius anime tamen quia eius perfectibile existente in loco non dicitur propter ipsam anima separata ab ea in loco esse: ⁊ si hoc dici possit de anima sibi coniuncta.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem ex his: quoniam ⁊ dubitationes omnes soluuntur sic vtique dicto loco ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Questio prima.

Hic primo posset aliquis dubitare vtrum sit necesse locum cum locato augeri: videtur enim quod non: quia corpus crescens occupat maiorem superficiem: ⁊ plus habet de ordine quam prius: vnde videtur locus crescere ⁊ decrescere crescente ⁊ decrescente locato.

Ad istam questionem dicendum est quod locum ponendo esse dimensionem corpoream realem: dilatata ⁊ crescente concauitate: que est infra latera continentis dilatabitur ⁊ crescet illa realis dimensio que ponitur in dicta concauitate: precipue: si in ipsam non ingrediatur alia realis dimensio: nec esse possit sine tali dimensione. Sed si locum sumamus secundum Aristo. sententiam dicemus quod quantum est ratione superficiei quam ponit mobilitatem habet: ⁊ crescere ⁊ decrescere potest: quia superficies corporis naturalis mutantur ⁊ crescunt dicto corpore mutato ⁊ crescente ⁊ decrescente. Ratione autem ordinis locus non augetur nec mouetur: sed alia mouentur circa ipsum: etsi enim crescat corpus: ⁊ si habeat plus de ordine quam prius: non tamen hoc ideo est: quia ordo quem prius habebat extensione ⁊ mutatione sui creuerit: sed quia remoto ⁊ non mutato hoc ordine corpus crescens accipit aliam partem ordinis: non que tunc generetur: sed que prius erat: coniuncta manens corpori: quod ab ipsa expellitur per crementum alterius: vnde optime dictum est quod ita sumendo locum ipse manet imobilis: ⁊ alia mouentur circa ipsum: ⁊ per hoc patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et fertur igitur in sui ipsius locum ⁊c.

¶ Questio secunda.

Secundo posset queri quomodo quod simul sunt apta nata sunt impassibilia: videtur enim hoc esse falsum: quia contraria abinuicem patiuntur: terra autem que simul est cum vltimo aque: ⁊ aqua contrarietatem habet igitur sunt abinuicem passibilia.

Ad istam questionem dicendum est quod corpus locatum alterius potest considerari dupliciter: vno quidem modo secundum quod est sibi contrarium virtute: ⁊ sic transmutat ipsum a sua natura: Alio autem modo sumi potest secundum quod in vltimo eius est virtus generatiua: ⁊ per consequens saluatiua ⁊ conseruatiua alterius: ⁊ sic ipsum non transmutat: sed perficit ⁊ conseruat: nam in infima superficie orbis lune: est virtus generatiua ⁊ saluatiua ignis deriuata ab orbe que per continuationem elongationis a dicta superficie: paulatim debilitatur donec deficiat: ⁊ ponatur virtus generatiua ⁊ conseruatiua aeris: in fine autem in quo fit illud est infima superficies ignis: ⁊ suprema superficies aeris. Unde pro tanto dicimus quod in infima superficie ignis: que est locus aeris est inchoata virtus generatiua ⁊ saluatiua per consequens: ⁊ eodem modo est de aere respectu aque: ⁊ de aqua respectu terre: vnde secundum hoc ista simul se compatiuntur: nec possunt se hoc modo corrumpere: ⁊ idcirco Aristo. significanter non dixit simpliciter quod ista impassibilia sunt: sed dixit quod simul apta nata impassibilia. ⁊ sic patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et manet igitur natura in proprio loco vnumquodque.

¶ Questio tertia.

Tertio queritur vtrum locatum sit pars loci: videtur enim quod non: quia pars est aliquid de quantitate totius: sed locatum non est aliquid de quantitate ipsius loci.

Ad istam questionem dicendum est quod ⁊ si non in omnibus: in aliquo tamen est simile de locato ⁊ loco forma ⁊ materia parte ⁊ toto: pars enim ignis a toto diuisa debilitationem: ⁊ per consequens imperfectionem contrahit in sua virtute: propter id quod virtus diuisa debilior est quam vnita: vt dicitur in libro de causis: ⁊ sic tunc est in potentia ad vnionem cum toto: sic etiam est in potentia ad vigorationem: ⁊ perfectionem sue virtutis: hoc autem idem inuenimus in locato in comparatione ad locum naturalem. Nam locatum positum extra locum in quo est virtus naturalis generatiua ⁊ saluatiua ipsius: contrahit debilitatem ⁊ imperfectionem sue virtutis: ⁊ quemadmodum tunc est in potentia ad vnionem cum loco: sic est in potentia ad fortificationem: ⁊ perfectionem virtutis sue: ⁊ pro tanto dicitur esse: vt pars: hoc autem vnio ⁊ materia disiuncta a forma imperfecta est: ⁊ perfectionem habet in potentia: quam tunc accipit in actu: quando actu vnitur ⁊ coniungitur: forme que est actus ⁊ perfectio eius ⁊ per hanc causam materia mouetur naturaliter ad formam ⁊ quietatur per eam: ⁊ locatum mouetur naturaliter ad suum locum: ⁊ quiescit in ipso: ⁊ pars naturaliter mouetur ad suum totum: ⁊ in ipso etiam quietatur.

¶ Textus.

¶ Eodem autem modo accipiendum physici esse considerare de vacuo ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Questio prima.

Hic circa vacuum posset esse dubitatio vtrum de ipso debeat determinare naturalis: videtur enim quod non: quia secundum commentatorem non est differentia inter vacuum ⁊ corpus mathematicum cum vtrumque sit tres dimensiones abstracte a materia. Cum ergo de corpore mathematico debeat determinare geometra ⁊ non naturalis videtur quod etiam de vacuo determinare spectet ad geometram ⁊ non ad naturalem.

Ad istam questionem dicendum est quod de vacuo naturalis philosophus determinare debet: cuius ratio est: quia vacuum: sicut infra dicetur: non queritur maxime nisi propter motum. Que autem propter motum maxime ponuntur determinanda sunt a physico: quia solum secundum se determinat de motu: igitur philosophus naturalis tractatum debet facere de vacuo. ¶ Et preterea eiusdem scientie est determinare de aliquo veritatem: ⁊ excludere falsitates circa ipsum contingentes. Quia igitur ad naturalem pertinet veritatem determinare de loco: oportet quod pertineat etiam ad ipsum destruere falsa que contingunt circa ipsum: fuit autem multorum opinio quod vacuum sit locus. Cum vtique falsitas huius opinionis non possit perfecte notificari

tari nisi de vacuo determinet: apparet evidenter q ad physicum naturalē ptinet de vacuo determinare.

Ad argumentum ergo in contrariū dicendum est q dato vacuū secundū rem non differre a corpore mathematico: q2 tamen non querebatur nisi pp motū: pp quem non queritur corpus mathematicum sic simpliciter acceptū: de ipso agere d3 naturalis.

Q̄ō secunda.

Secundo posset esse dubium verū commenta. dictum q aīt vacuū ad corpus mathematicū non esse differentiā habeat veritatem: videtur enim q non: q2 que adinuicem differentiam non habēt de inuicē possunt ṗdicari. Sic autē non se habēt corpus mathematicū ₇ vacuū. Non enī videtur verum esse dicere q corpus mathematicū est vacuū: falsum igitur est q vacui ad corpus mathematicū non sit differentia.

Ad istam questionem dicendum est q secundū rem non videtur vacuū a corpore mathematico differre: Nā corpus mathematicū trinā dimēsionem ponit: nec refert ad rōnē eius vtrū trina dimēsio sit realis vel imaginatiua tantū: quia in vtraq reseruatur ratio corporis mathematici: verū est autē q magis cōplete imaginata reseruatur: propter id q abstrahit secūdū suā rationem a qualitatib⁹ sensibilib⁹ a quibus tamen non est actu seiuncta dimensio realis sed imaginata sic. Vacuū autem si ponatur de necessitate trinā dimensionem ponit: ₇ si non realē ad minus tamen imaginatā ₇ seiunctā a sensibilibus qualitatibus: quia vacuum nullam qualitatem sensibilem habet. Secundū h igitur vacuū rem aliam non videtur ponere a corpore mathematico. Et pro tanto forte commentator dixit q non est differentia inter vacuū ₇ corpus mathematicū. Attendendū tamen est q ₇ si vacuū non videatur secundū rem a corpore mathematico differre: bene tamen ab ipso differt secundū rationē: sicut. n. infra dicetur de ratione vacui est q sit spatiū receptiuū corporis naturalis vel realis: q tamē nō est de ratiōe corporis mathematici: vnde pz euidenter q corpus mathematicū ₇ vacuū secūdū rōnē differunt.

Et per hoc patet rēspōsio ad argumentū. Sufficit enim ad h q aliqua non possint vere ṗdicari de se inuicē ponere q ipsa differant secundū rationem.

Textus.

Alij qdē igit tentantes monstrare: q2 non est ₇c.

Q̄ō tertia.

Tertio posset dubitare aliquis verum vera sit opinio dicentiū extra celū eē vacuū: videtur enim q sic: q2 vbicūq potest esse corpus ₇ non est ibi est vacuū: extra celū aūt non est corpus esse tñ potest: q2 de⁹ posset ibi corpus facere: igit extra celū est vacuum.

Ad istā qōnem dicēdū est q extra celū nō est vacuū: cui⁹ rō est q2 vacuū ponit corporis carētiā cū naturali tamē aptitudine ad ipsū: quemadmodū cecū ponit carentiam visus cū naturali tamen aptitudine ad eam. Videmus enī q si aliquid sit non habens visū nec habens naturalem aptitudinem ad ipsum: non dicitur cecum sicut lapis non vocat cecus quis carentiā habeat ipsius visus. Similiter enī si aliquid sit q visu careat naturaliter: ₇ per consequens ad ipsū naturalē aptitudinem non habeat: quantumcūq ibi supernaturaliter posset dari visus: non tñ idcirco cecū diceretur: quemadmodū talpa visu caret: nec habet naturalē aptitudinē ad ipsū: quāuis deus possit ipsū sibi dare: ₇ tamē cū h toto non proprie vocatur ceca. Cōsimiliter ergo in proposito: q2 vacuū dicit corporis carentiā cū naturali aptitudine ad ipsū quantūcūq extra celū sit corporis carentia: ₇ quantūcūq etiā per virtutē supernaturalem: sicut per virtutem diuinam: possit ibi corpus fieri q2 tñ non est ibi ad corpus naturalis aptitudo: propter id q nullū corpus pōt ibi esse naturaliter non est dicendum ibi esse vacuū. Ex h aūt apparet q friuolū sit dcm̄ cōmentatoris. Ait enī q si totus mūdus est productus postq non fuerat: sequetur vacuū fuisse ante productionem mūdi. Nā ante productionē mūdi erat quidē corporū carentia: sed sine naturali aptitudine ad habendū ipsa: ₇ q2 h aptitudo naturalis nō ante corporū positionē: sed insimul cū corporibus fuit posita in actu: apparet euidenter q quantūcūq ponamus mūdū non fuisse ab eterno: non tamē idcirco cogimur ponere: quia vacuū aliqñ precesserit: ₇ per h pz rñsio ad argumentū.

Textus.

Igit hoc nō opz monstrare: q2 est aliquid aer ₇c.

Q̄ō quarta.

Quarto posset dubitare forte aliquis verū etiā opinio dicentiū q vacuū exigatur: vt faciat distinctionē in corporibus possit contineri veritatē: videtur. n. q sic quia si inter superficiem aque ₇ superficiem aeris nullum spaciū est mediū: necessariū erit q in eadem superficie imaginatiua spatij sint due superficies: ₇ superficies aeris ₇ superficies aque: ₇ pari ratiōe in vna linea ipsi⁹ spatij erūt simul due linee: ₇ per ɔsequēs inter duo puncta nō erit tantū vna linea: sed plures: q est falsū secūdū suppōnes mathematicorum.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdū est q ad h vt corpora sint realiter diuisa ₇ non continua non exigit vacuū vllū inter ipsa. Nā ₇ ipsa ratio cogit euidenter ponere inter aliqua corpora spacium vacuū non esse que tamen sunt realiter diuisa: sicut apparet de aere ₇ de aqua: que sunt corpora humida ₇ flexibilia propter habitudinem suam. Nam si spatium aliquod poneretur inter aquam ₇ terrā: aqua per suam humiditatē circūfluens versus terram flueret in id spaciū ₇ ipsū necessario occuparet ₇ impleret. Similiter etiam contingeret si inter aerem ₇ aquam spatiū tale poneret. Vnde euidenter ipsa flexibilitas taliū corporū dat nobis intelligere q talia corpora intra se spacium vacuū nullum esse patiuntur: ₇ tñ constat q ipsa non sunt realiter continua sunt autem contigua: quia contigua sunt quorum vltima ₇ si diuersa sint: sunt tamen simul. Cōtinua vero sunt quorū vltima sūt vnū: vltima autē dictorum corporū non sunt vnum: sed sunt simul: vnde contigua sunt dicta corpora ₇ non continua.

Ad argumentum in contrarium dicendum est q sicut in vna linea imaginata spatij sūt simul plures linee reales: sic etiā in vno pūcto imaginato spatij sūt simul plura puncta realia: q alia secundū rem sunt pūcta aeris ₇ alia ipsius aque: dicimus ergo secundū h q inter duo puncta tantum cadere tantū vna linea: quia inter duo puncta imaginata spatij cadit tantū vna linea imaginata spatij. Inter duo vero puncta realia

aeris cadit tantum vna realis linea ipsius aeris. Inter duo cetera puncta aque realia non cadit nisi tantum vna linea realis aque. Quomodo autem puncta supra inuicem posita possint diuersa remanere in sequentibus deo dante ostendetur.

¶ Textus.

¶ Ad quale ergo se habeat oportet accipere quid significet nomen ₇c.

¶ Lectio nona. ¶ Questio prima.

HIc posset esse dubium vtrum verum sit q vbi nihil sit vacuum sit. Uidetur enim q sic: quia vbi nihil est corpus ibi non est: sed vbi non est corpus: videtur ₇ vacuum esse: igitur vbi nihil est vacuum est.

Ad istam questionem dicendum est q vbi nihil est non necessarium est esse vacuum: quia vacuum est locus corpore priuatus: locus autem corpore priuatus natus est habere corpus: sed non habet: vnde de ratione vacui est vt supra dictum fuit: q ponat carentiam corporis cum aptitudine ad ipsum. Si ergo alicubi nihil sit: nec aptum natum sit ibi esse corpus: ibi nullo modo ponendum erit esse vacuum. Si etiam in loco aliquo sit aliquid sed non corpus cuiusmodi est substantia spiritualis. Non propter hoc locus ille dicetur esse plenus: quia tantum locum implet proprie q secum in ipso corpus aliquod recipere non potest: substantia autem spiritualis posita alicubi non prohibet quin corpus etiam q est aliud ab ipsa insimul sit ibi. Unde patet euidenter q non habet locus q sit plenus ex quocunque posito in ipso: ₇ consimili etiam modo non habet vacuum esse in aliquo ex hoc solum q in ipso nihil est. ¶ Duo igitur habemus secundum hoc ex dictis: vnum quidem q non necessario sit vacuum illud in quo nihil est. Aliud vero q non reddatur locus plenus ex quocunque posito in ipso: ex dictis patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Uidetur autem vacuum locus esse in quo nihil est ₇c.

¶ Questio secunda.

SEcundo posset esse dubium vtrum sit vacuum vbi non est corpus tangibile: videtur enim q sic: quia vbi non est corpus tangibile ibi nullum corpus est: propter id quod omne corpus est tangibile contactu dimensiuo: qui est proprius contactus: sed vbi nullum corpus est ibi videtur esse vacuum.

Ad istam questionem est dicendum q tangibile quantum ad presens spectat potest accipi dupliciter: vno quidem modo secundum q dicitur tangibile id q est perceptibile per sensum tactus: sensu autem tactus percipi non potest quod qualitates tangibiles non habet. Et quia corpus celeste denudatum est ab istis qualitatibus patet q ipsum non est tangibile hoc modo: Alio autem modo tangibile dici consueuit omne id q tangitur ₇ contingitur ab alio contactu dimensiuo: ₇ hoc modo omne corpus est tangibile. Nam corpora celestia: ₇ se mutuo contingunt hoc contactu. contingentur etiam taliter ab aliis: quemadmodum orbis lune contingitur ab igne. Siue autem tangibile sumatur primo modo siue etiam secundo: patet q non oportet esse vacuum vbi corpus tangibile non est. Nam si primo modo tangibile sumendo vacuum diceretur id q corpus tangibile non habet: cum spacium corporum celestium corporibus hoc modo tangibile non habeat: oporteret dicere spacium plenum celestibus corporibus esse vacuum q est euidenter falsum. Si etiam secundo modo tangibile sumatur ad hoc vbi est carentia corporis tangibilis non oportet esse vacuum. Nam punctum non habet corpus tangibile: nec modo primo nec secundo modo tangibilitatis: nec tamen ipsum dici potest vacuum: vt dicitur in littera. Ut ergo nos breuiter expediamus: ₇ de hoc: ₇ de aliis questionibus que fieri possunt de significatione vacui: considerandum est q vacuum proprie videtur dicere spacium corpore priuatum. Sicut enim locus ex hoc dicitur plenus q spacium totum positum per concauitatem eius est occupatum corpore: sic etiam oportet q ideo vacuum dicatur: quia idem spacium intelligitur esse corpore priuatum: quemadmodum si concauitas vasis q assimulatur loco sit occupata per aquam dicetur vas plenum esse. Si autem sit priuata corpore dicetur vas ipsum esse vacuum: Per hoc autem q dicitur priuatum corpore dantur intelligi duo: quia corporis carentia ₇ aptitudo ad recipiendum corpus. Quemadmodum enim priuatio formarum in subiecto ponit carentiam earum ₇ aptitudinem ad ipsas: sic etiam priuatio corporum ponit in spacio corporum carentiam ₇ aptitudinem ad recipiendum ipsa: ita q vbi talis aptitudo non est non est dicenda esse corporum priuatio: nec per consequens vacuum: sed tantum corporum absentia. Dico autem signanter q vacuum est spacium corpore priuatum: ₇ non locus corpore priuatus: quia locus circundans ₇ continens non debetur naturaliter corporibus: cum tamen vniuersaliter corporibus cunctis debeatur spacium replere: ₇ ideo q vacuum antiqui querebant tanquam locum dicere secundum eos simpliciter vt videtur debemus q vacuum est locus corpore priuatus.

¶ Textus.

¶ Omnino autem: ₇ que est de augmento ratio: ₇ in cinerem diffuse aque ₇c.

¶ Questio tertia.

TErtio posset esse dubium: quomodo ratio de augmento ₇ cinere impedit seipsam.

Ad quod dicendum est q pro tanto seipsam impedire dicitur: quia concludit etiam contra ipsos arguentes qui pro se adducunt ipsam. Quia quelibet pars aucti est aucta: sicut dicitur in primo de generatione: ₇ alimentum ingrediens: vt antiquis videbatur: facit augmentum: q cum sit corpus videtur ingredi non ad plenum: sed ad vacuum: consequi videtur q nulla pars in toto q augetur aliquam ponat plenitudinem: sed magis q partes omnes in ipso ponant omnimodam vacuitatem. Idem etiam videtur concludere: ₇ argumentum de cinere. Nam aut cinis aliquid ponit implens spacium: aut nihil. Quod si ponit aliquid implens spacium: necessario per eius positionem in vase spacium implendum minus remanebit: ₇ per consequens non stabit tanta aqua in minori spacio quanta in maiori: si ergo tanta stat cum cinere quanta sine cinere: videtur q cinis nihil implicat de spacio q esse non posset nisi cinis nihil poneret de quantitate corporis: hoc autem est falsum: etiam secundum ponentes esse vacuum. Et idcirco dicit Aristo. q isti pro se non arguunt: sed volunt communem dubitationem soluere: soluitur autem communiter dubitatio de cinere per hoc q ipse adustus permanens: ₇ siccus corrumpit aquam ₇ facit aliquid de aqua q est humida ₇ frigida. Cuius signum est: quia qui vellet inde aquam postmodum extrahere non posset tantam inde accipere quantam ibi videret

diuisum fuerat intrat.

Argumentum vero de augmento soluitur: quia non fit augmentum simpliciter per ingressum: sed per conuersionem corporis augentis in corpus quod augetur: sicut declarat haber in libro de generatione.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem non est vacuum sic diuisum &c.

¶ Lectio decima. ¶ Quo prima.

Hic posset dubitare aliquis verum supposito quod esset vacuum ibi posset esse motus naturalis. Uidetur enim quod sic: quia supposito impediente potest mobile naturaliter ad locum tendere: multo magis videtur quod hoc possit si impediens tollatur: plenum autem rationem impedientis habet quam tamen vacuum habere non videtur. Quia igitur per plenum potest mobile ad suum locum naturaliter moueri: videtur quod multo magis moueri possit etiam per vacuum.

Ad istam questionem dicendum est quod motus naturalis posito vndique vacuo non potest fieri in ipso. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est quod motus naturalis secundum locum: cuiusmodi est motus grauium et leuium de necessitate tollitur: si tollatur influentia primi mobilis: sicut alibi habet declarari; hec autem influentia de necessitate tollitur: si vndique circa corpus quod moueri debet vacuum ponatur: verbi gratia si lapis sit qui moueri debeat et spacium vacuum sit quod vndique circa ipsum est. Quia enim influentia primi mobilis ad corpus inferius pertingere non potest nisi aliquo corpore deferente mediante: ex quo lapis non corpus: sed vacuum vndique haberet: nullo modo posset ad ipsum influentia primi mobilis pertingere. Quia igitur sine tali influentia esse non potest motus grauium et leuium patet euidenter quod posito vndique vacuo non possit esse motus naturalis.

Hoc autem multo magis sequitur si ponatur totaliter vacuum: ita videlicet quod ipsum celum etiam tollatur quia tunc non solum tolleretur primi mobilis influentia: sed etiam diuersitas et distinctio naturalium locorum qualis est illa que est inter sursum et deorsum. Non enim tunc esset vnum dicendum naturaliter magis sursum vel deorsum quam alterum: sed solum forte quo ad nos. Sublata autem diuersitate natura sursum et deorsum: necessarium est quod tollatur motus leuium qui est ad sursum tantum: et etiam motus grauium qui est tantum ad deorsum. Est autem hic diligenter attendendum quod per hoc valde sufficienter excluditur opinio phylosophorum antiquorum: qui ponebant vacuum propter localem motum. Motus enim naturalis pro tanto est magis ad vnum locum quam alium: quia in ipso virtus et qualitas naturalis in corpore aliquo et sicut in fine. Apparet euidenter quod motus naturalis non est ad aliquem locum propter vacuum quod sit in ipso: sed magis propter determinatum plenum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est quod et si plenum vno modo sit impediens: quia tamen per ipsum deferuntur influentia primi mobilis: et alia mobilia motus naturalis in ipso esse potest: qui tamen non esset in vacuo propter sublationem dicte influentie.

¶ Textus.

¶ Amplius si est vacuum aliquid velut locus priuatus corpore &c.

¶ Quo secunda.

Secundo posset esse dubium verum in vacuo: si poneretur: esse posset motus animalis: videtur enim quod non: quia vt aliqualiter tactum est: sublata primi motus influentia: necessarium est quod tollatur omnis motus alius: quia omnia motus primi mobilis est causa omnis motus. Igitur in vacuo non poterit esse etiam motus animalis.

Ad istam questionem dicendum est quod animalia in hoc differunt a grauibus et leuibus: quia grauia et leuia non habent in seipsis mouendi neque faciendi principium: sed patiendi solum: vt dicitur in octauo physicorum. Animalia vero habent in seipsis principium actiuum sui motus: vnde et pro tanto hec dicuntur moueri ex seipsis. Alia vero dicuntur moueri a generante tantum. Animalia que ex se mouentur vbicunque ponantur siue medio existente pleno siue vacuo ponitur vna cum eis principium actiuum et passiuum sui motus. Et quia posito principio motus actiuo et passiuo potest poni motus: patet quod si animalia saluari possent medio existente vacuo: posset et etiam saluari: et motus localis ipsorum animalium.

Propter argumentum autem factum in contrarium considerandum est quod animalia naturaliter loquendo non possunt sine influentia primi mobilis saluari. Et quia talis influentia tollitur per vacuum: patet quod animalia naturaliter in vacuo viuere non possunt: ad sublationem autem animalium ponitur necessario sublatio motus animalis: sicut sublato subiecto necesse est quod tollatur accidens. Motus autem primi mobilis: quia causalitatem habet supra animal necesse est etiam quod causalitatem habeat supra virtutem eius motiuam: et supra motum proprium ipsius. Sed si absque causalitate dicta animal in vacuo posset conseruari: et conseruari etiam posset sine ipsa et virtus motiua et motus animalis. Nam non obstante falsitate antecedentis potest condicionalis vera esse: vnde patet defectus argumenti.

¶ Textus.

¶ Amplius nunc quidem proiecta mouentur proiectore non tangente.

¶ Quo tertia.

Tertio posset esse dubium verum motus proiectionis posset in vacuo saluari: videtur enim quod sic: quia si esset ibi homo posset lapidem in manu tenere: et ipsum etiam a se remouere quod sine motu proiectionis non saluatur.

Ad istam questionem dicendum est quod in vacuo si esset non saluaretur proiectionis motus: cuius ratio est: quia motus proiectionis non deficit: nisi propter defectum virtutis: sicut etiam non remittitur: nisi propter virtutis debilitationem: virtus autem impressa a proiiciente non debilitatur: nisi propter resistentiam alicuius quod resistendo habet debilitare ipsam. Talis autem resistentia nullo modo ponitur in vacuo: propter id quod vacuum nihil positiue dicit: et quod non est aliquid positiue non potest per se alicui resistere: numquam ergo in vacuo debilitaretur virtus impressa a proiiciente nec per consequens vnquam remitteretur proiectionis motus. Et ergo esset talis motus in vacuo esset semper

eque intensus nec vnq̄ finiretur q̄ est impossibile: igitur impossibile est motū proiectiōis in vacuo saluari. ¶ Alia autē ratio eiusdem est: q̄z motus proiectionis saluari non potest sine aliquo habente rationē moti et mouentis: q̄ oportet semper cum proiecto esse in simul vel vnū et idē numero: vel diuersum: sicut dominꝰ cōcedente ostendet in .8. Quia igitur hoc tollitur per positionē vacui: patet q̄ tollitur: et per proiectionis motū has autem duas rationes ponit phs in littera.

Ad argumenum ergo factū in cōtrarium dicendum est q̄ si esset aīal in vacuo posset ad motū sue manus mouere lapidem manui coniunctū: et posset ipsū mouere velocius et tardius. Statim autē cum manū extendendo et ad se retrahendo lapidem dimitteret: ipse lapis in illo signo spacii in quo dimitteretur sisteret immotus: per hoc aūt nō ponitur sed tollitur motꝰ proiectiōis.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt et ex his manifestū est qḋ dicitur. &c.

¶ Lectio .xi. ¶ Qō prima.

Hec primo posset dubitare aliquis verū tota causa quare requiritur tempus in motu sit plenitudo medii: videtur enim q̄ sic: quia phylosophus hoc dicit q̄ proportio motuum in velocitate est secundū proportionem mediorum in subtilitate: ita q̄ secundum hoc si esset mediū vacuū motus ibi in instanti fieret.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ sūt duplicia mobilia: quia quedā sunt que mouent seipsa: sicut de animalibus apparet: et quedam que mouentur a generante: sicut sunt grauia et leuia. Differentia autē inter ista est: q̄z q̄ mouentur ex se mouentur nō tm̄ ad vnā differentiā positionis sed ad plures: quia aīal non potest moueri tantū sursum vel tantū deorsum: sed sursum et deorsū ante et retro. Grauia vero et leuia cū habent formā grauitatis aut leuitatis actu: ita determinate respiciunt vnam differentiā positionis q̄ non aliam: quemadmodum corpus actu graue ita inclinatur ad deorsum q̄ non ad sursū. Et propterea: q̄z de se determinate habet q̄ sit deorsū non est ad hoc essentialiter in potentia: sed accidentaliter: q̄z ratione medii detinentis et prohibentis ipsum actu existere deorsum: propter qḋ si mediū prohibens tollatur statim vel subito deorsū fiet: in motu igitur grauiū et leuiū que determinata sunt ad vnā differentiā positionis: tempus non requiritur nisi propter impedimentum medii. In motu vero eorum que ex se mouentur: quia non sunt talia determinata ad vnam positionis differentiā: aliud tempus exigitur q̄ ex medii impedimento.

Sed ista positio non est omnino conueniens. Quod enī ē de ratione alicuius: non est ponendū exigi ad ipsum propter aliquid extrinsecum: sed propter ipsum met: sine propter eius essentiam et naturam. Est autem de ratione transitionis cuiuscunq̄ corporis de loco ad locū q̄ fit motus: quia de ratione motus est: q̄ sit continuū quodā successiuū sit: de cuius ratione est q̄ fiat in tēpore continuo. De ratione igitur transitus cuiuscunq̄ corporis de loco ad locū est q̄ in tempore fiat. Non est igitur ponendū q̄ hoc sibi conueniat propter medii plenitudinē: nec ēt q̄ ab ipso auferatur propter sublationē talis plenitudinis. Nam et si diligenter hec positio consideratur: aperte inuenitur ponere contradictoria. Supponit enī q̄ transitus corporis de loco ad locū fiat medio non pleno existente: et cū hoc ponit q̄ fiat in non tempore. Hoc autē non est aliud q̄ transitū corporis non fieri propter id q̄ de ratione eius est: vt in tempore fiat: sicut predictū est. Ponit ergo talis positio q̄ transitus corporis in medio non pleno fiat: et non fiat: q̄ est ponere contradictoria: hoc autē magis clare patebit ex sequentibus. Rō autē ipsorū est omnino friuola. Nam dato q̄ impedimentū medii faciat: vt sit de ratione motus: q̄ in tēpore fiat: dicimus tamen hoc impedimentū non consurgere ex sola eius plenitudine: sed etiam ex distantia extremorū: que attenditur in ipso. Est enī impossibile q̄ corpus in eodē instanti sit secundū se totū in medio: et in extremo spacii: vnde et per nullā virtutē potest fieri vt vnū et idem numero corpus sit localiter in diuersis locis: quia igitur hec distātia extremorū non tollitur per positionē vacui: patet euidēter q̄ per ipsam et nō tollitur oē impedimentū medii.

Ad aliud autem q̄ dicitur de phylosopho dicendū est q̄ ratio sua procedit contra phylosophos antiquos id est qui ponebant totam resistētiā in motu locali prouenire ex plenitudine medii: sicut etiā isti ponūt de motu grauiū et leuium.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiū vtrū quantitas spacii faciat: vt tēpus in motu exigatur: videtur enī q̄ non: quia spaciū non habet q̄ resistat nisi extrinseco positiuo: propter id q̄ resistere est quoddam agere: vacuū autem tollit talē positionem: tollit ergo rationem resistentie: et per consequens quantumcunq̄ sit motus in ipso fiet in non tēpore. Non ergo propter solā quantitatem spacii tēpus requiritur in motu.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ quantitas spacii nihil de se facit ad hoc q̄ motus fit in tempore. Ratio autē ipsorū ē: q̄z nos videmꝰ q̄ cā quare tēpus requiritur in motu materie ad formā non est quantitas materie sed est dispositio contraria: que est in ipsa: vnde et videmꝰ q̄ si nullā habeat contrariā dispositionem ad formā inducendam: subito transmutabitur ad ipsā: sicut patet in illuminatione aeris: que subito fit in parua et magna quantitate aeris. Sicut ergo in motu ad formā nō requiritur tempus ratione quantitatis materie: sed propter contrariā eius dispositionem: sic etiam in motu grauiū et leuium non est ponendū q̄ tempus requiratur propter quantitatem spacii: sed propter resistentiam ipsius medii: precipue q̄z motꝰ localis minus q̄ alii motus habet de trāsmutatione mobilis.

Sed quod hec omnia puerilia sint non de facili apparet. Et vt per ea que ipsi pro se assumunt eorū dicta repellamus: considerandū est sic q̄ diximus in qōnibꝰ disputatis in determinatione huius questionis: q̄ sicut in transmutatione materie ad formā eo ipso inuenitur resistētia ad agens: quo ipsius materie inexistit aliqua dispositio opposita et repugnans dispositioni inducende per virtutem agentis: sic necessario oportet q̄ in trāsmutatione mobilis ad locum eo ipso ad virtutem motiuam resistentia inueniatur: quo ipsi mobili inexistit aliqua dispō opposita et repugnās dispōni inducēde per localē eius transmutationem. Non autē alia est q̄ dispositio que directe acquiratur per localē motū in ipso mobili est vbi: vnde pro tanto motus localis dicitur motus in vbi. Illa etiā dispō que abiicitur est vbi oppositum

ficū z repugnās vbi inducēdo: cuius oppōnis rō est: q̄z illa dicuntur necessario sibi inuicem opposita z repugnantia: que non possunt simul: sed vicissim tantum esse in eodē. Illa vero vbi q̄ proueniūt ex diuersis partibus spacij possunt quidem vicissim nunquā tamen simul esse in eodem mobili. Non enim est possibile vnū z idem mobile simul habere duo vbi: sicut non est possibile vnam z idem locatum simul esse in duabus partibus spacij vel in duobus locis. Opz igit̄ q̄ talia vbi q̄ ex diuersis partibus spacij proueniunt sint sibi inuicez opposita z repugnantia: z per consequens necessarium est q̄ transmutatione mobilis ad locum eo ipso inueniatur resistentia ad virtutem motiuam: quo ipsum mobile intelligitur esse in alia parte spacij: q̄ in illa ad quā debet procedere per potentiam motiuam. Nunc autez ita est q̄ trāsmutatione materie ad formam: vt isti etiam pro se assumpserant: requiritur de necessitate tempus: propter resistentiaz prouenientem ex dispositione inexistente materie: z tanto requiritur maius tempus quanto fuerit maior distantia huius dispositionis ad dispositionem inducendam cui repugnat. Consimiliter ergo dicti e oportet q̄ in trāsmutatione mobilis ad locuz requiritur de necessitate tempus propter resistentiam prouenientem ex vbi inexistente ipsi mobili opposito vbi inducendo per localez transmutationem z tanto maius quanto fuerit maior distantia locorum aliis existentibus equalibus. Quod autem hec distantia sit maior aut minor non prouenit nisi ex quantitate spacij necessarium itaq̄ habēt confiteri scd̄m veritatē ea que ipsi pro se assumunt: q̄ quantitas spacij faciat ad h: vt tempus maius vel minus in motu locali requiratur. Quod autem ipsi dicunt motum localem minus ponere de transmutatione mobilis non est pro eis: hoc enim ideo contingit: quia non acquiritur per ipsum forma tante realitatis: sicut acquiritur per ipsos alios motus sed hoc non sequitur q̄ ipse possit subito fieri nisi in ipso mobili: vt sit vbi repugnās ad vbi inducenduz: quēadmodū etiā transmutatio mā̄e ad formam non habz q̄ fiat subito nisi in materia non sit dispositio z forma contraria ad formam inducendam sicut ipsi dicunt.

Ad argumentum ergo dicendū ē q̄ in spacio vacuo non esset ad virtutem motiuam resistentia proueniens ex repugnantia vbi abiciendi ad vbi acquirenduz sicut diffuse declarauimus.

¶ Rō tertia.

Tertio ad maiorem dictorum declarationē dubitaret forte aliquis vtruz in vacuo esset motus in instanti supposito q̄ ibi essz descensus vel ascēsus grauiuz z leuiū: videtur enim q̄ sic: q̄z phylosophus ita videt̄ concludere in lectione ista.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ ponere motum illum non esse in instanti est contra mentē phylosophi z est negare propositiones per se notas contra mentem phylosophi: quia ipse aperte vult in lectione ista q̄ proportionem q̄s habent adinuicem media resistentia habent etiam adinuicem velocitates motuum: z in fine omnium concludit q̄ antiqui contrario modo dicere nō debebant: neq̄ q̄ si motus non est vacuuz non est: quia in vacuo non potest esse motus.

Ostendunt etiam vlterius isti q̄ alia ponere negat ppōnes p se notas: q̄z p se notū est q̄ si tāta virt° mouet tātū mobile per tantū spaciū in tanto tēpore: dupla virtus mouebit illud mobile per tantumdem spacium in medietate temporis. Cum ergo maioritas virtutis solum scindat medium. Non autem magis faciat propinqre terminos: secundū q̄ huius: patet q̄ si medii plenitudo tollatur: necessarie tempus tollet a motu: z ponere cōtrariū est negare assumptā propositionē que per se. nota est.

Dicendum est itaque secundum eos cū cōmentatore q̄ tēpus in motu requirit̄: vel propter resistētiā mobilis: vel ppter ipedimētū medii: vel propter virūq;. Primo quidem modo contingat quando mobile est distinctū a motore: z est in loco alio q̄ motor velit vel q̄ motor appetat. Nam ex hoc statim intelligatur esse quedam resistentia ad potentiam motiuam propter quā tempus requiritur in motu: sed talis resistentia non inuenitur in motu grauiuz z leuium: quia in eis ratio mouendi non est nisi forma: qua remota remanet materia: ex qua mobile nō habet q̄ resistat: nec valet si dicatur q̄ remanet materia cuz quantitate: que tenet se ex parte materie: quia propter quantitatez non requiritur tempus in motu: nisi eam comitetur contraria dispositio.

Sed hec omnia friuola apparent: z primo ipsa positio est contradicens intellectui. ¶ Ad cuius intelligētiaz h accipienduz est q̄ z ipsi etiaz ɔcedunt: q̄ graue z leue sicut vniuersaliter omne corpus transire non potest de loco ad locuz: nisi transeat per mediuz: h aūt intellectus quilibet concedit. Secundo aūt accipiendū est q̄ corpus replet z occupat simul totuz illud spaciū in quo est in vno z eodez tēporis instanti: vel in quo in aliquo toto tēpore quiescit: q̄ etiaz concedit omnis intellectus. Tertio aūt accipiendū est q̄ nulluz corpus potest simul simultate tēporis esse in duabus partibus spacij sibi equalibus: aut etiaz occupare simul vnuz spaciuz nisi equale sibi: quia oportet semper quantitas spacij q̄ equetur quantitati corporis occupantis spaciuz. Hec enim omnia sunt per se nota intellectui: his itaq̄ pre suppositis ponamus: sicut ipsi ponunt: q̄ graue descendens a suprema parte spacij ad partem infimam per partes medias: quaz quilibet intellectui potest equaliter esse in vno tēporis instanti: fiat in omnibus partibus spacij intermedijs z in parte infima. Non eniz de extrēa parte potest fieri in alia extrema: nisi fiat in partibus medijs: sicut patet ex prima propositione: sed si h ita se hz: necessariū erit concedere stante secūda propositione: q̄ corpus graue sit descendens simul simultate tēporis in multis partib° spacij sibi eq̄libus: z q̄ spaciū simul tēpore ab ipso occupatum multo maius ipso sit q̄ totum est contra propositionem tertio assumptam: que tm̄ est per se nota: patet itaq̄ q̄ saluata opinione istorum: necesse est aut contradictoria simpliciter concedere aut propositionem aliquaz per se notā tollere: q̄ etiam fieri non potest sine implicatione contradictionis fuga autem ipsorum omnino nulla est: q̄ si graue descēderet in vacuo: descēderet nō in instāti: sed in tēpore.

Neque putandū est h esse contra mentē Aristotelis: cum non credamus ipsum fuisse ita paruo intellectus q̄ non bene viderit absurditatem huic oppositionis. Unde considerandum est secundū q̄ dixi motus in determinatiōe hui° qōnis: q̄ mediū in aqua resistēs

aut habet resistentiam transcendentem resistentiã mobilis ad potentiam motiuam: aut talem resistentiam nõ habet. Quod si eam habeat: tunc habebit retardare naturalem velocitatem mobilis: ita q a mobili per potentiam motiuam ipsum tardius scinderet q medium minus resistens: et erit tunc per consequens proportio velocitatis motuum. Si autem medium talem resistentiam non habet: et eque transcendat resistentiã ipsius mobilis: tunc sicut nihil addit supra resistẽtiã: sic etiam necessarium est: q ex ipso in nullo crescat tempus q in motu propter resistentiã mobilis exigitur: et per consequens in medio pleno: et in vacuo manẽte resistẽtia mobilis: ipsum mobile in equali tempore mouebitur: hoc autem philosophus nõ habet pro inconueniente: nisi dato q tota resistentia in motu sit sumenda ex plenitudine medij: sicut antiqui ponebant. Est enim consuetudo Aristo. ex datis contra aduersarium procedere. Secundum hanc etiam opinionẽ antiquorũ: patet q ipsi contrariũ ponere debebant eius q ponebant: quia si tota secundũ eos resistentia prouenit ex plenitudine medij: pcessra vacuitate nulla erit resistentia: et per cõns nullus erit motus.

Ulterius autem

propositio maior quã isti assumũt vz q si tanta virtus mouet tantum mobile in tanto tempore: dupla virtus mouebit idem mobile per tantũdem spacium in medietate temporis: per se nota est: sz minor propositio qua dicitur q ideo cõtingit: quia maior virtus citius scindit medium: non soluz non est per se nota: sed etiam apparet esse falsa. Uidemus enim in virtutibus celestibus q maior virtus mouet non solũ tantũdem: sed et maius mobile etiam per maius spacium in equali tempore: quemadmodum motor vltime spere mouet ipsam per totum suum spacium in tẽpore vnius diei et vnius noctis: cum tñ spere inferiores occupent minus spacium: et ipsuz non circuant in minori tempore. Constat autem q hoc non contingit: quia motor proprius prime spere citius scindit medium. Nam ibi non est scissio medij. Cõtingit ergo hoc solum: quia citius consumit distantiam equalem e tremorum: vnde patet euidenter q negare istorum positionem: non est negare propositiones per se notas: sed est negare propositiones manifeste falsas: ad aũt q ipsi vlterius assumũt a commentatore soluunt ipsi met. Nam abstracta grauitate aut leuitate non manet nuda materia: sed corpus quantũ et communicatum ipsi dispositio contraria: quia vbi oppositũ ad vbi adquirendum. Demus enim q ex grauitate appetatur vbi q prouenit ex infima parte spacij: et corpus quantum subiectuz grauitati intelligatur habere vbi proueniẽs ex materia in pte spacij suprema. Ex hoc enim statiz intelligetur contrarietas et resistentia ad intentionem vel ad appetitum grauitatis: vnde patet q in istis etiam attendi potest resistentia ex mobili in vbi considerato habente repugnãtiam ad vbi ad q inclinat potentia motiua. Quod vero dicitur in istis non esse distinctum mobile a mouente specialẽ difficultatem patitur: et declarabitur domino concedente in sequentibus.

¶ Qõ quarta.

Quoniam autez isti

ad sui erroris fulcimentum faciunt de hoc tractatum vnum specialez: mouentes pa⁄ rus quasdam questiones de illuminatione acris: et ex eis postea suum errorem confirmãtes: vt perfecte error ipsoruz confutetur: volumus per ipsorũ questiones singulas discurrere: ostendendo quid probabilitatis habeat opinio eorum: et idcirco in lectione ista queratur quarto loco. vtrũ in illuminatione aeris sint plura mutata esse: videtur enim q non: quia in vnico instanti est tantum vnicum mutatum esse. Cum ergo tota illuminatio aeris fiat in vnico instanti. videtur q ipsa tota non ponat nisi vnũ mutatũ esse tantũ.

Ad istam questionem

volumus respondere aliter q respondeant isti: vt ostendamus q ea concedendo que pro se assumunt non concludũt propositum suum: sed nostrum. Dicunt ergo isti q in illuminatione aeris sunt plurima mutata esse: ad cuius intelligentiam assumunt: q sicut est in reali transmutatione: sic se habet suomodo in transmutatione intentionali: videmus autem q ignis calefacit aerem: et calefaciendo immediate partem sibi proximã: et mediãte illa calefacit remotam ei partez. Consimili ergo modo: si lucidum aliquid illuminat: vt pote mediuz: in quo lux est intentionaliter secunduz eos: necessarium est q illuminet immediate partẽ sibi proximam: et q mediante illa illuminet partem aliam remotam. Hoc autem esse non posset: vt etiaz ipsi dicũt: nisi a luce generata in propinquiori parte generaret lux in parte posteriori. Sunt ergo in tali illuminatione aeris diuersi generationes lucis et per consequens diuersa mutata esse.

Ad argumentum

ergo in cõtrarium dicẽdũ est q diuersa mutata esse que consistunt: vel in acquisitione formaruz repugnantium: vel in acquisitione forme eiusdem speciei in eodem instanti: fieri non possunt in eadem materia vel in eadem parte materie: bene tamen fieri possunt in materijs vel in partibus materie diuersis. Et diuersa quidez mutata esse: que ponuntur in illuminatione aeris: non fiunt in vna aeris parte sed in pluribus. Habent enim diuersificari secundum puncta medij: ita tamen q punctuz non dicat aliquid indiuisibile: sed partem ita modicam: que si vlterius diuideret non esset susceptiua luminis.

¶ Qõ quinta.

Sed tũc quinto

cõsurgit dubitatio vtrum hec omnia mutata esse que sũt in illuminatione aeris possint esse in vnico instanti: sicut modo dictum est: videtur q non: quia sicut motus mensuratur tempore: ita mutatum esse mensuratur nũc: et per consequẽs vbi sunt plura esse ibi videntur esse plura nũc mensurantia.

Ad hoc dicunt quod

sicut se habet tempus ad motuz: ita se habet instans ad mutatum esse: tempus autẽ non fit aliud et aliud: nisi propter aliteritatem primi et supremi motus: et non propter alteritatem motuum inferiorum. Consimiliter ergo nũc temporis fiet aliud et aliud propter diuersa mutata esse sumpta in supremo motu: et non propter diuersa mutata esse sumpta in mutationibus inferioribus. Cum ergo omnibus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris respondeat vnum mutatum esse in celesti motu: et non plura: ideo cui oporteret dicere q illuminatio aeris esset motus: et q fieret in tẽpore: q est contra philosophos: necessarium hẽmus concedere q omnibus

omnibus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris correspondeat vnum tantum nūc temporis ꝛ non plura. Ut autē ex hac similitudine: quā isti assumunt pro se viam in multis habeamus contra eos: considerandū est quinter h illuminata esse: opꝫ necessaria ꝙ attendatur prius ꝛ posterius prioritate vl' ordine nāc ꝛ h non temporis: oportet enim semper ꝙ generans precedat generatum: vel ordine tēporis: vel ordine nature: nūc iste ꝙ pars aeris illuminata proxima lucido illuminan q̄ mediante fit lumen in parte aeris remota habet rōem generantis lumen in remota parte: sicut patet per verba istorum posita in precedēti questione: necessariū est igitur ꝙ illuminatio illius prime partis precedat: vel ordine nāe: vel ordine tēporis illuminationem partis secunde vel remote: non oportet autem ꝙ precedat ipsam ordine temporis: videmus. n. ꝙ simul ꝛ in eodē instāti temporis potest poni generās alicuius: ꝛ aliqd ab ipso generari: quemadmodū si aliquis intueat specului in eodem instanti lapis in speculo obiect⁹ generat suam imaginem in speculo: ꝛ ex hac eius imagine generabitur imaginis species ꝛ similitudo i oculo aspicientis speculū: verꝫ est autem ꝙ talis imago erit prius prioritate nature in speculo q̄ species ab ipsa genita in oculo: propter id ꝙ generans: necessario precedit genitum ordine temporis vel nature: vnde quia dicta imago non dicitur esse prior prioritate temporis specie ab ipsa genita in oculo: necessariū est ꝙ sit prior ipsa prioritate naturalis ordinis: consimiliter ergo in proposito pars aeris illuminata a sole: ꝛ lumen generans in parte aeris remota quāuis sit simul tēpore illuminata cum aliis partibus que recipiūt ipsa mediante lumen prius tamen ordine nature oportet ꝙ ipsa illuminata sit q̄ alie: aliās enim non verum esset ꝙ ipsa acceptio luminis a sole redderet lumen partib⁹ aliis remotis. Ulterius aūt hic considerandum est ꝙ sicut speculum nō eandem numero speciem lapidis q̄ accipit a lapide sibi obiecto reddit oculo aspicientis: sed aliam: sic etiā pars aeris proxima corpori luminoso non eandem lucē numero q̄ accipit a lucido reddit partib⁹ remotis: sed diversam: generans enim non potest idem numero eē cū se genito: quia nihil generat seipsuꝫ. Unde si idē omnino secundum numeruꝫ esset lumen partis remote: ꝛ lumē partis proxime illuminanti: non esset verum dicere ꝙ lumen in parte remota generaret ex lumine existere in parte lucido corpori propinqua. Si etiam eandem numero lucem q̄ accipit vna pars redderet alteri parti: nullo modo talis lux posset simul tempore esse in vtraq̄ parte: ꝛ ratio est: qꝛ omnino vna numero forma: nullo modo esse potest simul in pluribus subiectis distantibus secundum situm. quia igitur partes aeris diverse ponunt diversa luminis subiecta distantia secundum situm: impossibile est eādeꝫ lux numero simul tempore ꝛ in eodem temporis instanti sic ita in diversis partib⁹ posito ergo ꝙ pars proxima illumināti lumine accepto reddat non idem numero lumen: sed idem specie partibus remotis: erit quidem prius ordine nature lumē in ipsa q̄ in aliis: sed non prius tempore: verum si idē numero lumen acceptum aliis partibus reddere deberet oporteret necessario h lumē esse prius in ipsa q̄ in aliis tam prioritate nature q̄ prioritate tēporis. ¶ Pars vltimus considerandū. ꝙ ꝙ pars susceptiua luminis in se non dicit aliquid indiuisibile: quia aer sicut omne continuum diuiditur i diuisibilia: quia ergo aer potest intelligi diuisus in tales partes susceptiuas luminis in se: necessarium est ꝙ omnes dicant quid continuum ꝛ diuisibile: ꝛ non qqid indiuisibile secundum quantitatem: vnde ꝛ non ideo tales partes dicūtur pūcta quia non sint secundum quantitatem diuisibiles sicut supra dictum fuit: ꝛ quia continua equalia in dimensione non possunt esse numero īfinita. nec actu: nec potentia: in cōtinuo finita secundum quantitatē: ex quo predicta puncta sunt quedam continua: necessariū est ꝙ in toto aere: qui finitus est: ipsa nec actu: nec potētia sunt infinita numero: ꝛ per cōsequēs omnia mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: ꝛ numerant secūdū q ipsi dicūt: secūdū numerationeꝫ taliū punctoꝝ necessario sūt numero finita tam actu q̄ potentia.

¶ Q̄ō sexta.

Sexto est dubitatio vtrum si graue descenderet in vacuo in suo descensu essent plura mutata esse: videtur ꝙ nō: qꝛ imutatione facta in instāti: videtur esse tantū vnum mutatum esse: ille autem descensus: vt videt: in instanti fieret: igit nō contineret nisi tantū vnicū mutatū esse.

Ad istam q̄ōnem dicūt aliqui ꝙ sicut illuminatio aeris fit in instanti: ꝛ tamen in ipsa sunt plurima mutata esse: propter plures partes aeris: sic etiam descēsus grauis in vacuo si fieret: esset in instanti: ꝛ tamē ꝓpter diuersas partes spacii i ipsa erūt diuersa ꝛ plurima mutata esse: ꝛ quemadmodū inter plurima mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: non cadit medium aliquod moueri: propter h q̄ō non est dare in materia contraria dispositionem: sic etiā inter plurima mutata esse sumpta in descensu grauis in vacuo non caderet medium aliquod moueri propter h q̄ō tale spaciuꝫ non haberet. Unde resisteret in descensu grauis. Ex h autem vlterius concludunt: ꝙ sicut illuminatio aeris non est motus: sic etiam nec talis descēsus in vacuo motus esse posset.

Sed hec omnia sunt friuola: impossibile est enīꝫ plura mutata esse secundum locum attendere simul in vno ꝛ eodem mobili per se: quemadmoduꝫ impossibile est plura mutata esse secundum formam eiusdem speciei insimul attendere circa eandeꝫ numero materiam: impossibile est enim ꝙ in vna parte aeris: que est subiectum dealbationis attendātur insimul plura dealbata esse aut ꝙ in vna parte aeris que est subiectum illuminationis attendantur insimul plura illuminata esse: sicut autem pars aeris est subiectum illuminationis: sic etiam descensus grauis habet pro subiecto non spacium sed corpus graue ꝙ in spacio descendit: quia subiectuꝫ mutationis est illud ꝙ mutatur ꝛ mouetur: descensus autem grauis non ponit motuꝫ in mutationem spacii sed ponit mutationem descendentis corporis. Si ergo bona est similitudo de illuminatione quā adducunt: cogantur de necessitate dicere ꝙ sicut ꝓ primā illuminationem in vna parte aeris in vno instanti non ponuntur plura illuminata esse: sed vnum tantum: sic etiam in corpore vno descendēte in vacuo: descensu nullo modo diuiso in vno instanti: nullo modo esse possunt plura mutata esse localiter: sed tantum vnum. Ipsi igitur ipsa mutata esse in instanti: ... ponunt in ... descensum superadductum ... ponunt tantum esse fieri: ꝛ corpus graue descendens ... : ꝙ ... vnū: ponere deberent ... mutatū ... ꝛ nō mutatio descensu sit tantum vnicum ...

Melius igitur dicendum est ꝙ in tali descēsu si fieret

in vacuo esset plura mutata esse immo infinita in potẽtia: sicut in quolibet cõtinuo sunt puncta infinita. Sed h̄ postea videbitur. ¶ Ea autem que ipsi dicũt ad declarandum ꝛ cõfirmandum suam fantasiam omnino nihil valent. Nam si in illuminatione aeris contingeret ꝙ pars vna illuminata eandem numero lucem ꝙ accipit in se transmitteret in partem aliam: nullo modo: vt dictum est in precedẽti qõne: illuminatio vtriusq; partis fieri posset simul tẽpore. Quia ergo idem numero graue est ꝙ positum est in parte vna spacij ex ipsa parte per suũ descẽsum transmittit̄ in aliam: simplr̄ cõcludendum est ꝙ tale corpus in illis diuersis partib⁹ nullo modo fiat simul tempore: ꝛ ꝙ dictus descensus nõ fiat subito etiam in instanti. ¶ Vlterius etiam plures partes aeris: vt predictum est: ponunt eo modo quo sunt plures plura subiecta illuminationis plures vero partes spacij non ponunt subiecta plurima descensus quia subiectũ eius non est spaciũ: sed corpus ꝙ in spacio descendit. Debet ergo similitudo si recte intelligatur concludere ꝙ sicut propter plures partes aeris sũt in illuminatione plurima mutata esse: ꝛ plures generationes lucis: sic etiam non propter diuersas partes spacij: sed propter diuersa corpora descendẽtia: sunt plurima mutata esse: ꝛ plures simul mutationes loci. Est.n. vt dictum est corpus ꝙ descendit subiectũ descensus ꝛ non spacium: sicut ꝛ pars aeris subiectum est illuminationis. Consimili etiam modo ex eo ꝙ intra plura illuminata esse non eiusdẽ partis: sed partium diuersarum aeris illuminati: non cadit medium aliquod moueri: concludere debent si intelligerẽt que dicunt ꝙ inter plura mutata eẽ localia non eiusdem descendentis corporis: sed corpoꝝ diuersoꝝ descẽdentium: non est necesse ꝙ cadat aliquod moueri: q2 sicut diuersoꝝ corpoꝝ motus fieri possunt simul tẽpore: sic etiã simul tẽpore: ꝛ in eodem instanti terminari possunt. ¶ Vltima etiam conclusio ipsorum optime valeret si concluderet ꝙ sicut ex illuminati esse diuersarum partium aeris non consurgit motus aliquis: sic nec etiam diuersa mutata esse localia plurium mobilium ponunt motum vnum: patet igitur quõ isti deficiant in omnibus que dicunt.

¶ Qõ septima.

Septimo aũt querunt hi vtrum plurima mutata esse q̄ ponuntur in descensu grauis in vacuo mensurentur vnico instanti.

Ad quam qõnem ipsi dicunt ꝙ si descẽsus grauis in vacuo reducerentur in motum celi illa mutata esse reducerentur in mutatum esse celeste: sequeretur ꝙ ipsa omnia mensurarentur vnico instanti: ꝛ non plurib⁹ sicut quia pluribus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris. Respondet solũ vnicũ mutatum eẽ in celo ipsa oĩa mensurantur vnico instanti. Sed q2 vacuum non potest habere ordinẽ ad celum: ꝛ in eius descensu sunt plurima mutata esse: necessario est ꝙ mensuretur pluribus instantibus.

Sed ista si diligenter considerentur omnia sicut precedentia sĩ inola apparẽt. Impossibile enim omnino ꝙ vnum corpus numero cõmensuret se in vnico instanti in partibus pluribus ipsius spacij. Hoc eñi non est intelligabile: nec deus possẽ illud facere: sicut alibi habet declarari. Cũ igitur corp⁹ in spacio vacuo descendens transeat vt ipsi concedunt per omnes partes eius intermedias: nec per ipsas trãsire possit nisi se applicando ꝛ commensurando eis: impossibile est omnino ꝙ hunc descensum totũ faciat vnico instanti. Ea vero que ipsi adducũt ad declarationẽ suam dicentes ꝙ illa mutata esse sunt in pluribus instantibus: quibus tamen omnibus respõdet vnum instans temporis mensurantis motum celi: quēadmodũ pluribus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris correspõdet tantum vnum instans omnino nihil valent eis. Dictum est enim supra ꝙ si per plurima mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: vnica lux numero transmutetur ab vna parte aeris in aliam: ꝛ ab ista diffunderetur ipsa met lux etiam in partem aeris sequentẽ: impossibile esset ꝙ istis pluribus mutatis esse responderet vnũ instãs temporis mensurantis motum celi. Quia igitur per plurima mutata esse sumpta in descensu corporis grauis in vacuo: vnum ꝛ idem corpus numero transmutatur ex vna parte spacij in aliam: ꝛ ex illa in alteram: ĩpossibile est omnino ꝙ eis non respondeat plurima instantia temporis mẽsurãtis motũ celi. Vnde patet euidenter ꝙ omnis que isti adducũt pro se sane intellecta contra eos sunt.

¶ Qõ octaua.

Octauo autem quereret aliquis: sicut querunt hi vtrum illa plura mutata esse que ponuntur in descensu grauis in vacuo habeant adinuicẽ continuitatem.

Ad istam qõnem dicunt isti ꝙ inter mutata esse descensus predicti non cadit continuitas: quia nunq̃ continuitas cadit intra aliqua mutata esse: nisi inter ipsa cadat motus. Quia ergo descẽsus grauis in vacuo non posset esse motus: ꝙ intra mutata esse in eo accepta nulla esset continuitas: ꝛ sic etiam instantia correspondentia eis: non habent adinuicem continuitatẽ. ¶ Sed ista nullo modo possunt stare. Nam mutata esse que in descensu illo ponerentur aut in ipso actu ẽẽnt aut in potentia. Si in potentia necessario ille descẽsus haberet cõtinuitatem: cuius ratio est: quia omne illud ꝙ continet in se multa in potentia: est inquantũ huiusmodi actu indiuisum: potentia vero diuisibile. Quia igitur esse tale est continuum: patet ꝙ descensus ille continens in potentia plurima mutata esse foret necessario continuus: ꝛ mensura eius etiam esset non tempus compositum ex instantibus: sed tempus continuum. Si autẽ dicatur ꝙ illa mutata esse in h̄ descensu essent actu: tunc cum cuilibet mutato esse actu correspondeat signum actu in spacio signatum: oportebit de necessitate confiteri ꝙ graue per spacium descendens: tot signa signet actualiter in ipso: quot in suo descensu actu sunt mutata esse: immo vt melius dicamus quot in ipso spacio signari possunt: propter id ꝙ non est dare: quare magis punctũ signet in vna parte spacij q̃ in alia: cum quãlibet totam attingat: ꝛ ita attingat vnam sicut aliam. Possunt autẽ in spacio signari infinita puncta: cum ipsum sit continuum ꝛ diuisibile in infinitum: igitur graue descendens in hoc spacio actu in ipso signabit numerabit ꝛ distinguet infinita signa: ꝙ est impossibile: igitur impossibile est ꝙ graue in spacio descendens signet puncta omnia que sunt in ipso nisi in potẽtia. Et quia puncto signato in potentia respõdet mutatũ esse in potentia: patet euidenter ꝙ dictus descensus continebit in potentia mutata esse infinita: ꝛ erit per consequens necessario continuus: h̄ autem totum ꝙ dictum est: patet ex diuersitate istorum ad mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: nam mutatum esse ꝙ est in illuminatione sumitur secundum punctũ ꝙ est quid indiuisibile in aere. Et quia h̄ puncta sunt in aere tam

acta

actu & potentia finita idcirco mutata esse omnia que attendunt in aeris illuminatione sunt finita: vt supra dictum fuit. Sed mutatum esse in descensu vel ascensu corporis sicut vniuersaliter in qualibet transmutatione loci attenditur non secundũ aliquid diuisibile ipsius spacii: sed secundum aliquid penitus indiuisibile: sicut patet ex demonstrationibus phylosophi in sexto physicorum. Et quia indiuisibilia in quantocunque spatio infinita sunt: necessarium est q descensus quilibet in ipso factus contineat mutata esse infinita q facere non potest actu: sed solum in potentia: & per consequens oportet ipsum esse necessario continuum: vnde omnino nihil est dicere q talis descensus non sit motus: immo oportet ipsum esse infallibiliter & de necessitate motum.

¶ Qõ nona.

Uno posset aliquis querere verũ illa plura instantia que correspondent pluribus mutatis esse que sunt in descensu grauis in vacuo differant secundum rem aut secundum rationem tantum.

Ad hanc qõnem isti respondent q instans secundũ rem fundatur in ipso mobili: & plura mutata esse non diuersificant ipsa nunc nisi prout diuersificant ipsum mobile. Mobile autem ex eo q sibi competit aliud & aliud mutatum esse: sit aliud secundum rationem & nõ secundum rem: igitur & instantia omnia que attendunt in descensu vnius grauis in vacuo erunt vnum & idem secundũ rem: differentia secundũ rationem tantum quemadmodum et ipsum mobile prout est in alio & alio signo spatii: & sic sub alio & alio mutato esse: competit q sit secundũ rationem aliud & aliud a seipso.

Sed considerandum est

q ex istis verbis istorum possumus arguere sufficienter contra eos. Ostendit enim phylosophus in tractatu de tempore q nũc temporis idẽ quodammodo est in toto tempore: & quodãmodo diuersum: quemadmodum ipsum mobile idem est aliquo modo in omni signo spatii: & modo aliquo diuersum est. Et quidem ad hoc q nunc temporis sit aliud & aliud alterate sibi debita: non exigitur nisi q vnũ & idem mobile sit sub alio mutato esse secundũ aliud & aliud signũ eiusdem magnitudinis. Quia ergo talis alteras: vt ipsi dicunt: inuenitur in descensu grauis in vacuo: coguntur de necessitate dicere: q si talis descensus reduceretur in celestẽ motũ: ibi corresponderent plura nunc tẽporis mensurantis motũ celi & non vnum cuius tamen contrarium ipsi astruere conantur: vt supra dictum fuit.

Qõ decima.

Ultimo autem posset aliquis querere verũ inter illa plura instantia correspondentia mutatis esse que attenduntur in descensu grauis i vacuo cadat aliqua successio

Ad hanc qõnem isti dicunt q hic videtur esse quasi laberintus: quia quicquid dicatur videtur esse incõueniens. Si enim ponatur q nõ sit ibi aliqua successio videtur hoc esse inconueniens: q sequitur q vnum numero corpus sit simul in partibus spatii diuersis. Si autem dicatur q ibi sit successio: videtur hoc etiã esse inconueniens: quia cũ illa oĩa instantia non ponãt plus q vnũ instans temporis: si inter ea est successio poterit successio esse in vno temporis instanti: vt ergo ista inconuenientia vitentur: dicendum est secundum eos q idem corpus numero non est simul in partibus spatii diuersis. Nec obstat: vt dicũt: q illa plurima instantia non ponũt plus q vnum instans: q dupliciter ostendũt. Primo quidem q successio non est attendenda secundũ mensurã coexistentem sed secundũ mensuram propriam: quia aliter non foret in tempore successio. Non enim est magis simpliciter nunc temporis q nunc eternitatis q coexistit toti tempori: & tamen in nũc eternitatis non est successio ergo nec in istis nũc que omnia sunt q ipsum vnũ est. Secũdo aũt ostendũt idem ex eo q instantis ad tempus est aliqua successio: nec tamen plus potest tempus cum instanti q tempus simpliciter. Consimiliter ergo & si inter hec plurima instãtia sit aliqua successio: non tamen necessariũ est q plus ponant q vnũ nũc temporis mensurantis motũ celi.

Sed quod hec omnia

sint friuola: & q isti de necessitate per ipsa sua verba capiant de facili ostendit. Nam prius & posterius quantũ spectat ad materiam presentem attẽdi nõ potest nisi vel secundũ ordinem temporis: vel secundũ ordinẽ nature. Et illa quidem inter que non cadit prius & posterius secundũ tempus: de necessitate sunt simul tẽpore: licet vnum sit prius alio nõ tamẽ aliquo modo alio q ordine nature. Sicut enim supra dictũ fuit in exemplo adducto de illuminatione aeris. Quia enim non prius tempore illuminat vna pars q altera: dicimus q illa omnia illuminata esse sunt simul tempore: nec vllo modo est vnum prius alio nisi solũ ordine nature: si ergo instantia & mutata esse que attendunt in descensu supra dicto habent ad inuicem successionem: propter quã dici potest vnũ prius altero: aut prioritas inter ipsa cadit secundum ordinem temporis: aut secundũ ordinẽ nature. Quod si secundũ ordinem temporis: nullo modo poterit eis correspõdere tantũ vnũ nũc temporis: quia que ponũtur in vno temporis instanti non habent adinuicem prioritatẽ que secũdum ordinem temporis attendat. Unde si inter illa instantia cadit prioritas secũdũ tempus: nullo modo verum erit dicere q ipsa omnia ponantur in vno temporis instãti: q tamen ipsi pertinaciter affirmant. Si autem dicatur q inter ipsa non cadit prioritas nisi secundũ ordinem nature: sicut etiam nec in mutata esse que sunt in illuminatione aeris: oportebit de necessitate dicere q sicut hec sic etiam & ipsa sint simul tẽpore omnino: & per consequens omnino simul tempore idem corpus esset in partibus singulis ipsius spatii. ¶ Nec valet eis aliquid: si dicant q in illis partib⁹ diuersis est corpus secundum instantia diuersa sibi succedentia: q ex quo intra ista instantia diuersa sibi succedentia non est talis successio: q ipsa omnia non ponantur simul tẽpore: necessario oportet q corpus simul tempore sit in oĩbus illis locis & partibus diuersis. Est enim hoc argumentum omnino necessarium. Corpus est in diuersis locis secundũ plura instantia diuersa: sed hec omnia instantia sunt simul tempore. Patet igitur: quomodo inextricabiliter isti per ipsa sua verba capiuntur: propter q optime dixerũt q hic est eis quasi laberint⁹. ¶ Que autẽ ipsi posterius assumunt ad declarationem sue circumstantie nihil valent. Quod enim nũc eternitatis coexistit toti tempori & cunctis partibus eius sibi succedentibus non habet ex indiuisibilitate: sed ex permanẽtia & fixione sua. Quia enim tale nunc stat semper fixum & permanens coexistere potest toti tempori: & non fuerit in tota sua fixione sua. Sed nunc temporis nullo modo stat: sed fluit continue ita q bis idẽ accipi non potest: sicut vult

Aristoteles in tractatu de tempore: τ ideo co nullo modo potest vnū τ idē ʒ manēs coexistere duobus sibi mutuo succedentibus. Unde τ videmus q quantūcūq anima sup̄ tempus sit nō tñ due cogitationes eius sibi succedētes esse possunt in vno τ eodē temporis instāti patet euidenter q aut inter instātia descensus in vacuo nō cadit aliqua successio: aut impossibile est q eis oib᷒ vnū τ idem nūc temporis respōdeat τ coexistat. ¶ Ulterius aūt licet ex successione instātis ad tempus nō potest maius aliquid ipso tempore: q2 instans non est tēpus: ex successione tñ duorum instātiuʒ in tempore: bene intelligitur temporis positio. Est enim impossibile q duo instantia temporis sibi succedant sine tēpore inter medio: τ multo magis impossibile est q duo instantia tēporis sibi succedāt: τ cum tota successione sua sint in vno τ eodē tēporis instāti. Patet igit̄ q puerilia sint oīa que isti dicūt in positione sua. ¶ Sed forte vellet aliquis istos excusare per ea que ipsi vltimo adiungunt quādo dicunt q impossibile est tempus componi ex instantibus: τ motum componi ex mutatis: τ per consequens impossibile est q sit motus grauiū vel leuium in vacuo. Sed per h̄ vel ha nullam possunt habere excusationem. Est .n. omnino falsum q tempus componeretur ex instātibus: τ motus ex mutatis: si graue descenderet in vacuo: cuius declarationem non oportet sumere: q2 satis potest haberi ex predictis. Non debet autē aliquis in proposito me de prolixitate reprehendere: q2 istoꝝ pertinacia cogit sepius ad ꝓlixitatē ꝯtrahēdam.

¶ Textus.

¶ Et per se autem cōsiderātibus videbitur vtriq dictū vacuum: sicut vere vacuū τc.

¶ Lectio .xij.   ¶ Qō prima.

Hec post predicta bonuʒ est inquirere vtrū vacuum possit esse in natura: τ vt plenius habeatur intellectus eius: queratur primo vtrū ista generātia particularia que sunt in spera actiuorum τ passiuorum possint per suam actionē vacuuʒ aliquod facere i vniuerso. Uidetur .n. q sic: ponamus .n. q accipiat̄ aliquod corpus ferreū rotūdū habēs infra suū ambitum cōcauitatem plenaʒ aere: nō tñ habens aliquod foramen per q: vel aer exeat: vel aliquid aliud possit ingredi ad concauitatem eius: τ ponatur tale corpus in fundo maris. Quia enim talis locus est corruptiuus aeris: non poterit aer supradictus semper conseruari: sed corrumpetur quandoq τ mutabitur in aquam. Est autem minoris quantitatis aqua ex aere generata q̄ aer qui conuersus est in aquam: propter id q ex decēʒ pugillis aeris non generatur nisi vnicus pugillus aque: quia igitur minor quātitas min᷒ occupat de spacio: non poterit aqua ex aere illo in concauo ferri generata totam cōcauitateʒ ferri occupare: τ quia positum est in ferro non esse aliquod foramen per quod corpus aliquod possit ingredi interius: videtur consequi necessario q pars aliqua illius concauitatis remanebit vacua: τ sic per mutuam elementoꝝ actionē poterit poni vacuū in vniuerso.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdū est q per actionem nullius particularis generātis potest esse vacuū. ¶ Ad cuius intelligētiā considerandum est q omnia q sunt in spera actiuorum τ passiuorum a generante vniuersali: q effectiuʒ ipsa omnia circundās: cōcurrūt naturaliter. Et quia eiusdem est aliqua connectere τ ipsa trahere ad connexionē atq agere ad h̄ q non cadat intra ipsa discussio: necessarium est q ipsuʒ vniuersale generans agat naturaliter ad impediendum discussionē in spera actiuorum τ passiuorum. Quia igitur vacuuʒ discussionem τ ablationem connexionis ponit: necessarium est q ex actione naturalis vniuersalis agentis a spera actiuorum τ passiuorum omnis vacuitas tollatur. Et quia agēs naturale agit toto suo posse: concludēdum est q generans vniuersale q est agens naturale toto posse suo agit ad impediendum esse vacuuʒ in spera passiuoruʒ. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandūʒ est q quandocunq duo agentia se extendunt in virtute: ita q virtus vni᷒ est multo potentior q̄ virt᷒ alteri᷒ si vnū ipsoꝝ agat ad vnū τ reliquū agat ad ꝯtrariū: illud ꝓueniet ad q agit toto suo posse agens q est potentius in virtute. Est autem vniuersale generans omnimode transcendens in virtute oē generās particulare: τ agit toto suo posse ad impediendum vacuum. Quantūcūq ergo generantia particularia: que sūt in virtute valde debilia respectu eius: agerent ad ponendum vacuum nunq̄ tamen ipsum per suam actionē ponere valebūt nisi contingeret particulare generans superare virtutē vniuersalis generātis: q esse non potest.

Et preterea instrm̄ non potest agere nisi ad h̄ tantum ad q mouetur ab agente principali. Generans autem particulare se habet ad generans vniuersale: quemadmodum instrumentuʒ ad agens principale: cuius ratio est: quia sicut instrumentum agit in virtute agentis principalis: sic etiam generantia particularia agūt in virtute vniuersalis agentis. Ad id ergo agit naturale generans particulare ad q mouetur ab vniuersali generante: quia ergo vt predictum est generans vniuersale toto suo posse agit contra positionem vacui: ad h̄ idem oportet q moueat particulare generans: ita q sm̄ h̄ non solū ex actione particularis generantis nō potest prouenire vacuū sed necē̄ri ista particularia generantia τ naturalia possunt vllo modo agere ad positionē vacui.

Ad argumentum ergo i cōtrariuʒ potest p̄mo responderi q ideirco aqua generata ex aere est minoris quantitatis q̄ aer: quia est magis densa. Sed tunc per virtutem primi generantis vndiq diffusam aqua generata ex aere teneretur in tota raritate: quanta fuisset raritas aeris corrupti: ita q secundum h̄ non esset maior quantitas vni᷒ q̄ alterius. Uel etiam secūdo respōderi potest q non ppsset ferrum: ita densuʒ dari q non esset porosum: τ per tales poros virtute primi generantis: que maxima est: aqua vaporabiliter traberetur ad intrinsecam concauitatem: nec sineret vllo modo ibi esse aliquam vacuitatem.

¶ Qō secunda.

Secundo dato q per actionem particularis agentis non possit vacuum poni in spera actiuorum τ passiuorum: posset aliquis querere vlterius vtruʒ h̄ possit fieri per actionem alicuius intelligentie creare: videt̄ .n. q sic: ponamus enim q sit aliquis lapis ita magn᷒ sicut tota lombardia: quia angelus ipsum subito confringat in duas partes: τ insimul incipiat mouere τ moueat equaliter partem vnam ab alia secundum omnia extrema. Hoc supposito statim videtur sequi vacuum. Quia enim lapis ille continuus erat: non potest in eius medio fuisse aer qui in separatione partium incipiat occupare τ occuparet spatium q cadit inter partes illas. Sed si aer aliquis debet ibi poni: oportet q ab extra spatium ingrediatur. Talis autem aer veniens ab

extra

extra non potest ab extremo spatii ad centrum venire: in prius tempore deveniat ad signum magis proximum extremo spatii: igitur vacuum erit ante quam aer deveniat ad ipsum centrum.

Ad istam q̄ōnem dicendum videtur sine preiudicio melioris sniẽ q̄ per actionem nullius intelligentie create potest poni vacuitas in vniuerso. ¶ Ad cuius euidentiam considerandū est q̄ vniuersum totū vnū est propter vnitatem principii: sicut ponit Plato in Timeo: et sicut haberi potest ab Aristo. in duodecimo metha. Uerum est autem q̄ non est tanta vnitas in vniuerso quanta est in principio: quia effectus analogus nō adequat vnitatem et perfectionem cause: vnde in principio est vnitas essentie: in vniuerso vero nō est vnitas essentie: sed vnitas connexionis: et sic ab ipso principio sumpto est totum vniuersum: sic etiam a suprema vnitate talis principii est vnitas tota ipsius vniuersi. Unitas consistit in triplici connexione: quia in connexione ordinis naturarum: in connexione influentie: et in connexione situum. Connexio siquidem ordinis naturarū est in vniuerso inquantum inferior natura per suum supremum inuenitur immediate attingere infimum superioris: vt videatur inter vtramque naturam nullam aliam posse esse mediam: que sit inferior superiore: et altior inferiore.

Et idcirco ait magnus dionysius q̄ deus coniungit fines primorum principiorum idest infima superiorum supremis inferiorum. Est etiam in vniuerso connexio influentie: inquantum semper superiora que sunt magis in actu influunt in inferiora que sunt magis in potentia: quemadmodum corpora celestia vndique influunt per totam speram activorum et passiuorum: et intelligentie influunt supra corpora et supra intelligentias inferiores influunt intelligentie superiores. Ulterius est etiam in vniuerso corporeo connexio situum: inquantum corpora sunt ita finibus conexa q̄ nullis duo corpora possunt inueniri inter que cadat aliqua vacuitas: sed vel sunt se immediate in situ contingentia: vel mediante corpore implente totum spatium q̄ cadit inter ipsa. In hac ergo triplici connexione consistit vnitas perfecta totius vniuersi derivata a primo ente perfectissima et suprema vnitate principii: et in ea optima dispositio vniuersi consistit: vnde quia entia non volunt disponi male: vt dicitur in duodecimo methaphysice: necesse est q̄ omnia naturaliter affectent et prosequantur talem vnitatem. Ex his autem omnibus apparet euidenter q̄ nulla intelligentia creata potest per suam actionem ponere vacuum in vniuerso. Perfectio enim ipsius vniuersi non est in potestate alicuius sue partis: et omnis intelligentia creata pars est vniuersi. Unde non potest ipsa perfectionē vniuersi tollere: et per consequens vnitatem in qua eius summa perfectio consistit. Tolleret autem necessario dictam vnitatem si faceret vacuum: quia in vnitate triplicis connexionis: vt predictum est: inuenitur optima dispositio vniuersi. Per vacuum autem tollitur connexio situum sicut per se notum est. Tollitur etiam per vacuum connexio influentie: Non enim corpora superiora influunt in totam speram passiuorum nisi per virtutem suam diffusam per totam talem speram. Sed si esset vacuum possibile quidem deferri talis virtus vsque ad extremitatem corporis contigui cum extremitate vacui: sed inde vlterius non posset deferri ad partem contiguam cum extremitate vacui extremitate: quia cum talis virtus fieret in vacuo esset pro tunc sine subiecto q̄ est impossibile: quia vacuum non est ens: et nō ens non potest subiectum esse alicuius accidentis. Si autem dicatur q̄ corpus circumstans vacuum vndique a circumferentia circumstante influentiam reciperet: patet q̄ propter hoc nō tollitur argumentum: quia ad minus dicere oportet q̄ nō tota spera influeret directe supra quamlibet partem illius circumstantis corporis: et per consequens per se non saluaretur totaliter in vniuerso connexio que est secundum influentiam. Dicendum est ergo q̄ talis vnitas perfecta in vniuerso prouenit ab vnitate et bonitate principis. Et quia nulli creature bonitas et vnitas principis submissa est nulla creatura potest per suam perfectam vnitatem tollere ab vniuerso q̄ est regnum rectum et dispositum per ineffabilem principis glorifi prouidentiam: et ideo nulla creatura quantumcumque excellens potest per virtutem suam in vniuerso inducere aliquam vacuitatem.

Ad argumentum ergo dicendum est q̄ lapis et angelus possunt accipi dupliciter: quia vel secundum se vel in ordine ad vniuersum cuius sunt partes. Et primo quidem modo nihil videt prohibere q̄ angelus possit partes lapidis seiungere cuius q̄ inter eas fiat corpus aliquod. Sed secundo modo angelus hoc facere non potest quia angelus pars vniuersi cum sit non potest optimā eius dispositionem tollere: immo quia entia non volunt disponi male: non lapis solum: sed ipse cum toto vniuerso habet rationem resistentie ad separationem vacuum ponentem. Unde secūdum hoc non posset sic cito lapidem a summo vsque deorsū confringere angelus q̄ non eque cito fieret ex confractione lapidis generatio aeris in tota fractura illa a summo vsque deorsum: precipue cum virtus generantis per totum sit diffusa.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio dato quod vacuum nō possit fieri per actionem alicuius creature posset dubitare aliquis verum possit fieri per virtuté prime cause: videtur enim q̄ non: quia dictum est q̄ vnitas vniuersi est ab vnitate principis: sed nō pōt princeps summus tollere vnitaté suam: ergo nō potest etiam tollere cōnexionem ab vniuerso.

Ad istam q̄ōnem simpliciter dicendum est q̄ prima causa per suam virtutem posset inducere vacuitaté. Agens enim naturale nō habet dominium sui actus. Unde sic agit q̄ nō potest nō agere. Et propterea generans vniuersale q̄ est agens naturale: sic agit ad conceptionem inferiorum: q̄ ad ipsam nō agere nō potest: agens autem voluntarium liberum est in agendo: et maxima libertas est in primo principe: et propterea sic agit corporum connexionem q̄ posset eam non agere si vellet. Unde posset ab omnibus que in spera passiuorum sunt esse penitus subtrahere absque eo q̄ ipsum tolleret ab his que sunt in spera orbium celestium q̄ nō necessitant: sed voluntate libera ipsi sunt esse quibus vult.

Ut autem ex his aliquid accipiamus vtile ad supradicta: ponamus q̄ deus sicut facere potest de potentia absoluta ita faciat scissionem in aere: et partium eius distantiam sine vllo interueniente corpore ad occupandum spacium cadens inter ipsas: et postea dimittat aerem in potestate naturalis agentis: a[illegible] vacuum ligare potest ne agat nisi cum sibi q̄ est eius facere placuerit. Cum ergo natura generans habeat naturaliter hoc in forma propellere ad cōnexionem [illegible]

rio aerem circũstãtem ⁊ diffundet totaliter per spatiũ ꝙ ponebatur vacuum.

Debemus enim imaginari ꝙ corpus celeste se habeat non solum ad modum magnetis attrahentis: sꝫ etiam ad modum propellentis ferrũ. Vterqꝫ enim magnes inuenitur: ⁊ vterqꝫ mouet ferrum: vel trahendo: vel propellendo in distantia illa ad quã virtus propria diffunditur: virtus autem corporis celestis diffusa est in omnibus corporibus que sunt in spera passiuorum: ⁊ idcirco omnia potest trahere ⁊ propellere ad connexionem. Unde aer vacuum circũstans: si esset propelleret ab orbe vsqꝫ ad centrum spatij: non autem attraheret eo modo quo fit attractio in pleno: sicut patet considerãtibus: propter id ꝙ vacuum aliquid demit de perfecta connexione: que est secundum influentiam: talis autẽ propulsio faceret motum aeris per spatiũ. Et quis negabit ꝙ non subito etiam in instanti aer ab extremo spatij fieret in centro: vnde patet ꝙ non est dicendum motũ grauium ⁊ leuium in vacuo si fieret: sicut fieri a deo potest esse in instanti.

Ad argumentum ergo dicendũ est ꝙ ab vnitate principis procedit non necessitate naturali sed voluntate libera vnitas connexionis vniuersi: ⁊ ideo non sequitur ꝙ si non potest a se auferre vnitatem: non possit ẽt cõnexionem tollere ab vniuerso.

Questio quarta.

Quarto dato ꝙ deus faceret vacuum queratur vtrũ sequeret̃ accidẽs esse sine subo.

Ad hoc dicit commentator ꝙ cũ vacuum dicat trinã dimensionem: ⁊ trina dimensio sit quantitas: si esset vacuũ essꝫ predicamentũ quantitatis separatũ a substantia.

Alii autem dicunt ꝙ cũ trina dimensio sit de consideratione mathematica essent tunc mathematica secũdũ esse a nãlib⁹ qualitatibus seiũcta.

Alii vero dicunt ꝙ vacuum si esset non solũ non poneret dimẽsionẽ aliquã: sed ẽt nõ poneret extremorũ aliquã distãtiã: ita ꝙ si corpora que sũt intra celũ ⁊ terrã tollerentur: tolleretur statim secũdũ eos ois distãtia celi a terra: ⁊ per cõsequens celum contingeretur terre.

Sed hec omnia videt̃ esse friuola: vacuum eñi non ponit realem dimensionem: sed imaginatam solum: ⁊ idcirco si esset: non ideo esset res quantitatis sine substantia nec res mathematica nisi imaginata solum sine materia sensibili. Non tolleretur etiam propter hoc extremorum distantia: ⁊ tunc vacuum nec realem: nec imaginatam dimensionem ⁊ extensionem poneret: ꝙ falsum est. Non enim in puncto potest esse dimensio ⁊ extensio nec realis: nec imaginata: vacuum autẽ ponit trinam dimensionem imaginatam secũdum ꝙ corpus in spacio receptum trinam dimensionẽ realẽ habet.

Textus.

Sunt autem quidam qui per rarũ ⁊ densum opinant̃ manifestũ esse ꝙ sit vacuũ ⁊c.

Lectio. xiij. Questio prima.

Hec posset aliqs dubitare verũ in corporibus proueniat raritas ex vacuitate: videtur enim ꝙ sic: vt. n. esse in illo cui⁹ partes magis distãt sed maior distantia non videtur posse intelligi: nec minor vbi partes immediate sibi coniungantur. Si ergo partes densi immediate coniungerentur: ⁊ partes etiam corporis rari: si essent immediate sibi cõiuncte: non posset poni vtrum maior esset distantia partium in raro ꝙ in corpore denso. Quia ergo hoc friuolum est: videtur necessario ponendum ꝙ partes corporis rari: que magis distant: nec habent corpus extraneũ intra se vicinum habeãt intra se spaciũ aliquod vacuũ ⁊ per consequens insensibile. Sensibiles enim qualitates in vacuo esse non possunt: nec distantia corporum intelligi potest: nisi intelligat̃ spaciũ vacuũ aut plenũ.

Ad istam questionem põt satis apparere ratio ex predictis. Constat enim ꝙ aqua est magis rara ꝙ̃ terra: ⁊ tamẽ propter sui fluxibilitatem minus patitur intra partes suas aliquod spatiũ ꝙ̃ terra que non est ita fluxibilis. Unde satis euidens videtur ꝙ non est ponẽda raritas in aqua maior ꝙ̃ in terra: quia intra partes suas habeat plurima foramina vacua aut plena extraneo corpore: que tamẽ terra non habet: immo secũdũ rei veritatem pauciora talia foramina patitur intra se.

Et preterea iam ostensũ est ꝙ natura vniuersitatis non patitur vacuum: ⁊ per consequens raritas in corporibus esse nõ potest propter aliquam vacuitatem. Unde simpliciter dicendum est ꝙ rarum non est propter ipsum vacuum in corpibus: nec densum oppositum raro est propter vacui repletionẽ: sed magis propter quasdam qualitates sub quibus vna ⁊ eadem dimensio nata est stare. Est enim dimensio interminata nata diuersis qualitatibus terminari: absqꝫ eo ꝙ ipsa diuersificetur essentialiter.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est ꝙ partes rari non dicũtur magis distantes: quia maior vacuitas cadat intra ipsas ꝙ̃ intra partes corporis densi: quia secundũ veritatem in quolibet corpore continuo siue densum fuerit siue rarum partes inueniunt̃ ad vnũ cõmunem terminũ copulate: ꝙ esse non posset si vacuum nullum caderet inter ipsas: videtur ergo hoc cõtingere: quia forma corpis rari: sicut est forma ignis magis extendit materiam ꝙ̃ forma corporis dẽsi. Maior autem extensio ponit maiorem distantiã extremorum a medio termino continuante partes quantitatis extense: in quo termino ille partes absqꝫ vllo medio copulantur: quemadmodũ si linea terre fieret linea aque non esset minus continua stans sub forma aque ꝙ̃ prius fuisset sub forma terre: ⁊ terra sub forma aque haberet extrema magis distantia a medio terre continuate ꝙ̃ sub forma terre: vnde manifestum est ꝙ raritas non contingit propter vacuum.

Questio secunda.

Secundo posset dubitare aliqs quomodo materia aq̃ fiat sub forma ⁊ quãtitate aeris: nõ accepto aliquo ꝙ prius nõ esset in materia: sic enim aer Aristote. Cũ ex aqua fiat aer eadem materia non accipiens aliquid facta est: videtur enĩ hoc non esse verũ: quia forma aeris nõ põt simul cũ forma aque eẽ in mã. Est de forma aeris in aere. Igitur necessario cum materia transmutatur ex aqua in aere fit aliquid accipiens: sicut formam aeris ꝙ̃ non habebat ante.

Ad istam questionem dicendũ ꝙ in transmutatione ⁊ cõuersione aque in aerẽ est ma‑ specta

tationē dupliciē attendere: quantū ad presens spectat: vnam quidem secundum substantiam: ⁊ aliam secūdū densitatem ⁊ raritatem: ⁊ cuilibet istarum mutationū debetur suum proprium subiectum: quia in mutatione substantiali subiectum est ipsa nuda essentia materie nullo mediante. In mutatione autē rarefactionis non subijcitur immediate nuda essentia materie: propterea q idē est subiectum transmutationis: ⁊ terminorum eius. Terminus autē rarefactionis est ipsa raritas. Unde quia subiectum raritatis immediatū non est nuda materie essentia: necessarium est q non sit etiā immediatum subiectū rarefactionis. Et quia id q immediate stat sub raritate est quantitas dimensiua: necessarium est q ipsa materia mediante natura quantitatis dimensiue sit subiectum rarefactionis. Cum ergo ex aqua fiat aer materia que stabat sub forma aque fit sub forma aeris: quā prius habebat i potētia: ⁊ per cōsequens aliquid accipit q prius actu non habebat: ⁊ aliquid perdit q habebat: accipit enim formam aeris ⁊ perdit formā aque. Sed propter hoc non oportet ponere q perdat aliquid de essentia sua. vel q aliquid accipiat de sua essentia: q ante nō haberet: cū forma nō sit de essentia materie: quin potius illa eadē essentia materie que prius stabat sub forma aque: postea stat sub forma aeris ⁊ nihil de sua eētia perdēs q haberet prius: nec etiam aliquid de sua essentia accipiens q prius non haberet. Sicut autem dictum est de nuda essentia materie respectu substantialis transmutationis: sic etiam intelligendum est de natura dimensiue quantitatis respectu rarefactionis. Cum enim de denso fit rarū natura dicte quātitatis: que prius stabat sub densitate fit stans postmodum sub raritate: ⁊ per consequens aliquid accipit q prius actu non habebat ⁊ aliqd perdit q habebat: quia accipit raritatem ⁊ perdit densitatem. Sed ob hoc non cogimur ponere q perdat aliquid de essentia sua vel accipiat: quia raritas ⁊ densitas nō sunt de essentia quantitatis dimēsiue: propter id q sūt qualitates: ⁊ qualitas non est de essentia quantitatis: vnde secundū hoc illa eadem essentia quantitatis dimensiue: que prius stabat sub densitate: postea stat sub raritate: nihil de essentia sua perdēs vel accipiens: sed accipiens ⁊ perdens solā qualitates sibi superadditas. Est enim vna ⁊ eadem materia contrariorum. Per hoc autē tollitur satis euidenter positio antiquorum: ponebant enim q materia non fieret magis densa nisi accipiendo intra partes suas aliquid de essentia dimēsiue quātitatis q ante non habebat. Et similiter etiam volebāt q non posset fieri magis rara nisi perdendo aliquid de essentia quantitatis dimensiue q inter partes suas ante habebat: q totū ex predictis pz esse falsum.

¶ Textus.

¶ Sicut enim ex frigido fit calidum: ⁊ ex calido frigidū: q2 eadē est que erant potentia ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis dubitare vtrum minus calidū fiat magis calidū nullo addito: videtur enim q non: q2 magis calidū habet perfectionem caloris: perfectiorem autem calor continens est plures calores gradus: ⁊ per consequēs minus calidū nō fit magis calidū nisi accipiat gradus aliquos caloris.

Ad istam qōnem est dicendum q huius exemplū de magis ⁊ minus calido est inductū a phylosopho ad maiorem intelligentiam eorum que sunt dicta de raro ⁊ denso. Et vt videamus huius similitudinis valorē ponamus q sit corpus aliquod calidum secundum omnes partes suas debiliter tamen: sed crescat in calore: ita q fiat fortiter calidum. Hoc enī posito apparet euidenter q tale corpus non fit idcirco magis calidum q̄ erat ante: quia fiat calor in aliqua parte sua que prius calida non esset. Positum enim est ipsum debiliter calidum calorem habuisse in cunctis suis partibus: sed fit in toto magis calidum: propter id q calor intēditur in omnibus partibus eius. Similiter etiam cum magis calidū fit minus calidum non hoc ideo fieri oportet: q2 fiat pars aliqua frigida que prius esset calida: sed q2 calor in omnibus partibus eius remittitur. Et sicut quidem dictum est de magis ⁊ minus calido: sic est etiam de raro ⁊ denso. Non enim materia fit magis densa: quia intra partes suas fiat essentia quantitatis dimēsiue inter quas fuerit ante vacuitas: sed potius ipsa materia per totum habet essentiā dimensiue quantitatis ⁊ cum ponitur sub forma minus extēdente dimensiuā quantitatem eius fit minus rara: ⁊ magis dēsa. Cum vero ponitur sub forma eius dimensiuam quantitatē totaliter magis extendente fit magis rarum: ⁊ non ideo quia eētia dimensiue quātitatis collatur ex aliqua eius parte in qua prius fuerat: vt sic dicatur vacuum fieri intra partes corporis. Sicut autem dictum est de raro ⁊ denso: sic etiam est intelligendū de magno ⁊ paruo raritatem ⁊ densitatē consequentibus. Quia enim mā vnā ⁊ eandē essentiam quantitatis habens est magis extensa in raro ⁊ minus in denso: idcirco inuenitur in raro esse maior ⁊ in denso minor: hoc facit maior ⁊ minor extensio in quantitate. Unde sicut calor fit maior aut minor: quia magis aut minus intenditur: ⁊ non q2 in parte corporis fiat calor in qua antea nō erat aut auferatur a pte corporis in qua erat: sic etiam vna materia cum vna ⁊ eadem essentia dimensiue quantitatis fit maior aut minor in quantitate in raro ⁊ denso quia sua quantitas extendit magis aut minus: ⁊ non quia essentia quantitatis dimensiue auferatur ab aliqua parte eius in qua prius erat: vel etiā fiat in aliqua parte ipsius in qua antea non erat. Quod ergo dicitur minus calidū fieri magis calidum non accipiens calorem intelligendum est non accipiens calorē in parte in qua calorē ante non haberet: ⁊ non quasi non sit accipiens gradum intensionis in calore. Et hoc de vacuo dicta sufficiant.

¶ Textus.

¶ Consequens autē dictis est aggredi de tempore ⁊c.

¶ Lectio. xiiii. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubitatio vtrum tempus sit de numero entium videtur enim q non per rationes Aristo. quia preteritum ⁊ futurum non sunt: ⁊ ex his componitur tempus. Item quia nulla pars temporis est: quia actu de tempore non est nisi nunc: ⁊ nunc non est pars temporis: sicut pūctum non est pars linee.

Ad istam questionem dicendum est q tempus est de numero entium: quia omne continuum est ens: ⁊ tempus est quedam quantitas continua: vnde necessarium est ipsum habere rationem alicuius ipsius entis. ¶ Et preterea non ens non est mensura entium: quia per mensuram cognoscimus quantitatem mensurati: ⁊ non ens non potest esse ratio ⁊ principium cognitionis alicuius entis. Cum ergo tempus sit mensura quedam omnium mobilium respectu de succ[illegible]

straret ipsum esse de numero entium.

Argumenta autem facta in cõtrariũ nõ concludunt magis de tempore q̃ non sit q̃ etiam de motu: qꝛ quẽadmodũ de tẽpore non accipit simul: nisi nũc q̃ est indiuisibile ꝛ non est pars temporis: sic etiã ꝛ de motu nihil potest sumi simul nisi tantũ vnicũ mutatũ esse q̃ indiuisibile est: ꝛ non est pars aliqua ipsius mot⁹. Sed ꝓp hoc non oportet q̃ tempus ꝛ motus sint non entia. Alia est .n. entitas permanentiũ: ꝛ alia successiuorũ qꝛ permanentia habẽt partes fixas stantes: successiua vero nõ habẽt partes stantes: sed fluentes fluxione cõtinua per aliquid indiuisibile vel vnũ cõtinue fluẽs. Quia igitur tẽpus ꝛ motus entia successiua sunt nõ dicũtur esse: qꝛ partes alique ipsorũ stent: sed eo ipso esse dicũtur quo est ipsum mobile continue motum vel ipsum nũc indiuisibile continue fluens.

ℭ Textus.

ℭ Amplius autẽ ipsum nũc quod vr̃ determinare ꝛc.

ℭ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis dubitare ꝓpter quã cãm nõ sunt simul plura nũc videtur enĩ hoc esse falsum: nã nũc consequitur mobile: sunt autem simul plura mobilia: ergo ꝛ plura nũc poterunt esse simul.

Ad istam qõnem dicendũ est q̃ simul plura nũc tẽporis esse nõ põt: huius aũt declaratio est: qꝛ sicut mobile fluẽs se habet ad motũ: sic etiã ꝛ nũc fluens se habet ad tempus: mobile aũt fluẽs sic se habz ad motũ q̃ dat sibi vnitatem ꝛ multiplicitatẽ: vnde si ponant simul plura mobilia mota: statim in continenti simul ponuntur ꝛ plures motus. Consimili ergo modo: ꝛ ipsum nũc fluens dabit vnitatẽ ꝛ multiplicitatẽ tẽpori: ita q̃ si ponant in simul plura nũc fluẽtia: erũt de necessitate insimul ꝛ plura numero tempora. Qꝛ ergo nullo modo potest esse nisi vnũ numero tẽpus: vt infra deo volente ꝓbabit: pꝫ q̃ in simul non possũt esse plura nũc fluentia. Est ergo simul non nisi vnũ numero nũc fluẽs manẽs idẽ ſꝫ rem in toto tempore: diuersificatũ tñ ſm rõnez vt infra patebit. Attẽdendũ autem est: q̃ si ponant plura tempora: quorũ vnũ ab alio cõtineatur: non propter hoc erũt plura numero tẽpora: qꝛ pars non ponit numerũ cũ toto: ꝛ cõtentũ ad cõtinẽs se hꝫ: sicut pars ad totum vnde nõ ponũtur plura numero tempora: si dies dicat esse cum nõ est hora dici: qꝛ hora dici cũ die in numerũ tẽporũ nõ ponit: cũ sit quedã pars ipsius. Propter hãc ergo causam phs ait q̃ nõ possunt simul duo esse aliq̃ tẽpora: nisi vnũ ipsorum contineat reliquum.

Ad argumẽtum ergo in cõtrariũ dõ q̃ est q̃ nunc sic sequitur mobile q̃ tñ nõ multiplicatur ob multiplicationem eius: sicut etiam tempus ita sequit motũ q̃ non multiplicatur ad multiplicationẽ motuum.

ℭ Textus.

ℭ Quid autem est tẽpus: ꝛ que natura ipsius similiter ꝛ ex traditis immanifestum est.

ℭ Lectio. xv. ℭ Qõ prima.

Hic primo posset aliqs dubitare verũ si essent plures primi motus oporteret ponere plura esse tẽpora: videt enim q̃ sic: qꝛ multiplicato subiecto: necesse est multiplicari accidẽs. Cũ ergo primus motus sit subm temporis: necesse est multiplicato motu multiplicari etiam ꝛ tempus.

Ad istam qõnẽ pꝫ qd sit dõm ſm intentionẽ Ari. arguenti cõtra ponẽtes tẽpus eẽ motũ primũ: q̃ si oĩtur plures celi eẽnt plẽs mot⁹ pmi: nec tñ eẽt nisi tñ vnũ tps: ꝛ ex hoc reputat ꝓbarũ q̃ tẽpus nõ idẽ sit q̃ motus. Vult ergo Arist. q̃ tẽpus nõ multiplicaret ẽt si fieret primorũ motuũ multiplicatio: hui⁹ aũt demõstratio est: qꝛ cum tẽpus ꝓueniat ex ipso nũc ꝯtinue fluẽte: ꝛ impossibile est ipsum eẽ multiplex si nũc fluẽs nõ sit nisi vnũ. Nũc autem ita est q̃ si essent plures celi ꝛ plures mũdi ꝛ plures primi mot⁹: nõ eẽt nisi tantũ vnũ numero nũc fluẽs: cuius declaratio est: qꝛ si duo motus ꝑticulares simul fierent ꝛ simul finirentur vnus quidem in hoc mũdo ꝛ alius in alio: dicerent fieri ambo in vno ꝛ eodẽ numero tẽporis vnde manifeste apper q̃ cũ multitudine celorũ mũdorũ ꝛ primorũ motuũ maneret vnũ tñ numero nũc fluens ꝛ per ꝯñs vnũ tãtũ tẽpus eẽt ꝛ nõ plura: nõ .n. dicit alia fieri in plurib⁹ tẽporibus que simul fiũt: sed in vno ꝛ eodẽ: vñ pꝫ q̃ tam cõtra ꝓbm q̃ cõtra veritatẽ est q̃ dicũt aliqui q ponũt q̃ si eẽnt plures primi motus essent plura tẽpora. Dicẽdũ est ergo q̃ si tẽpus ꝛ mot⁹ prim⁹ idẽ eẽnt: tam secũdũ rẽ q̃ secũdũ rõnẽ: necessario multiplicato vno multiplicaret etiã ꝛ reliquũ: nũc aũt: qꝛ scdm rationẽ differũt nõ est necessariũ q̃ multiplicato simul motu primo multiplicet simul: primo etiã ꝛ tẽpus: sꝫ ꝯcut habet infra declarari.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus secũdũ suã rõnẽ formalẽ cõpletã nõ est in motu sine aĩa: ꝛ ideo nõ opꝫ q̃ multiplicet ꝓp solã multiplicationẽ motus.

ℭ Textus.

ℭ At vero sine motu tempus est ꝛc.

ℭ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis dubitare ꝓp id qd tẽpus nõ ꝑcipit nõ ꝑcepto motu: videt .n. nũc hoc esse necessariũ: qꝛ cognitio mẽsure nõ depẽdet ex cognitione mensurati: sed magis ecõuerso. Tẽpus aũt est mẽsura mot⁹ ſꝫ cognitio tpis nõ vr̃ depẽdere ex cognitione motus.

Ad istam qõnem dõm est q̃ tẽp⁹ ꝑcipi nõ potest nõ ꝑcepto motu: cui⁹ rõ est: qꝛ tẽpus ſm suã rõnẽ ponit quãdã morã successiuã: mora aũt successiua ꝑ innas successione ꝑcipi nõ põt nisi ipsa successio cõtinua ꝑcipiat. Cõtinuã aũt successionẽ est impossibile ꝑcipere nõ ꝑcepto motu: vnde apparet euidẽter q̃ tẽpus ꝑcipi non potest nisi motus sit ꝑceptus.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus nõ solũ est mẽsura motus: sed est ẽt idẽ realiter cũ motu: ꝛ ideo sine ꝑceptione ei⁹ ꝑcipi non põt: quemadmodũ enim mẽsura lõgitudinis non ꝑcipit nisi ꝑcipiat lõgitudo: qꝛ ſm rẽ mẽsura lõgitudinis a lõgitudine nõ differret cũ longitudo longitudine mẽsuret. Similiter ẽt nõ ꝑcipit mensura vnitatũ nõ ꝑcepta vnitate: qꝛ vnitas est vnitatum ꝓpria mensura.

ℭ Textus.

ℭ Accipiẽdũ aũt qm̃ querimus quid sit tempus ꝛc.

ℭ Qõ prima.

ℭ Lectio. xvi.

Hic primo posset aliqs dubitare verũ tẽpus sit idẽ q̃ motus: videt .n. q̃ sic: qꝛ vnũquodq̃ mensurat aliquo sui generis. Cũ ergo motus mensuret tẽpore: videt dicẽdũ q̃ tẽpus sit de genere motus: ꝛ per ꝯñs q̃ mot⁹ ꝛ tẽpus sint idem.

Ad istam qõnem ē dōm ꝙ tēpꝰ ⁊ motꝰ sͭ idē realr sed differūt ſm rōnē. Q̄ ō āt idē sint realr appet ex p̄du ctis. Dictū est. n. ꝙ tēpus est cōtinuū q̄dā successiuū cōstat aūt ꝙ ſm rōnē nihil est cōtinuū successiuū: cuiꝰ res nō sit res motꝰ: ꝑ ꝑ id ꝙ ipsa cōtinua successio: motꝰ est. Tēpus igit̄ ſm rē nō est aliud a motu: veꝝ est tamē ꝙ ab ipso ſm rōnē differt. Nā si in re motus attēdamꝰ ad solā cōtinuā fluxionē eiꝰ: nō habebimꝰ ex h̄ rōnē rē poris: q̄ talis rō nō cōsistit in h̄ ꝙ est cōtinuā fluxionē rē. Et q̄ ipsa cōsistit in rōnē mēsure talis fluxionis: ꝑ ꝑ id ꝙ rō tēporis ē ut sit mēsura motꝰ: adcirco si i re motꝰ attēdamꝰ ad talē rōnē hēbimus statim rōnēꝫ tēporis. Hec aūt in prosequēdo melius patebūt. Ex igitur ipso quo i re motꝰ attēdēdo ad solā cōtinuā fluxionē habe mus motus rōnē ⁊ nō tēporis: sed hāc habemus atten dēdo in tali fluxione ad ipsam eiꝰ mēsurationeꝫ: p̄ꝫ eui denter ꝙ tempus ⁊ motus idem sunt secundum reꝫ: sed secunduꝫ rationem differunt.

Ad argumentum ergo in cōtra rium p̄ꝫ r̄nsio q̄ tēpus nō est aliud ſm rē a genere motꝰ: nec a motu: vt dictū ē: ⁊ h̄ suffic̄ ad h̄ ꝙ cē possit ꝑ pria mēsura eiua.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo possit aliquis dubita re: quare tēpus nō cognoscit̄ ⁊ ꝑcipit̄ esse per vnū nūc: vr̄ eni istud cē falsum: q̄ ꝑci piēdo nūc ꝑcipimꝰ tēporis finē ⁊ p̄ncipiū Sed ꝑcepto tēporis p̄ncipio: vr̄ ꝙ ꝑcipiamꝰ de necessi tate tempus. Igitur vnum nunc percipiendo ipsum tempus possumus percipere.

Ad istam qõnem est dōꝫ ꝙ vniuer saliter vnico tm̄ idiuisibili ꝑcepto cē nō est necessariū ꝑcipere tm̄ ꝯtinu am existere: cuiꝰ rō est: q̄ ex eo ꝙ determinamꝰ puatio nē cē nō est necessariū ꝙ percipiamꝰ ⁊ determinemus eē hitū ei oppositū. Indiuisibile aūt ponit p̄uationeꝫ diuisibilitatis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝯtinue q̄ntitatis: ⁊ idcirco ex ap p̄hēsione vniꝰ indiuisibilis nō possumꝰ determinare tātā ꝯtinuā q̄ntitatē cē. Quia igit̄ nūc dicit q̄d idiuisibi le ⁊ tēpus dicit q̄d cōtinuū: p̄ꝫ euidēter ꝙ ex app̄hēsiōe vniꝰ nūc tm̄ nō determinamꝰ q̄ntitatē tēporis. Possu mus aūt h̄ facere apprehēdendo duo nūc extrema ⁊ di stātiā mediā que cadit inter ipsa. Sicut. n. apprehēdē do duo pūcta: ⁊ ipsoꝝ mediā distātiā ꝑcipimus ⁊ deter minamus q̄ntitatē linee: ꝑ ꝑ id ꝙ intra pūcta non cadit nisi linea: sic ēt ꝑcipiēdo duo nūc extrema: ⁊ ipsoꝝ medi am distātiā: ꝑcipimus ⁊ determinamꝰ q̄ntitatē tēporis q̄ iter ipsa nūc mediū per se nō cadit nisi tēpus: h̄ aūt̄ optime facit ad id ꝙ Ari. vult ingrere. Inuestigat. n. ꝙ tēpus dꝫ numerus ⁊ mēsura cē: vult aūt ois mēsura eē q̄d certū ⁊ determinatū. Tēpus aūt certū ⁊ determi natū nō facit: vt dictū est: app̄hēsio vniꝰ nūc: sed duo rū. Igit̄ app̄hensio duoꝝ nūc ⁊ medie distantie facere pōt: vt demus tēpori rōnē mēsurātis: ⁊ q̄ h̄ tēpus cuꝫ sit aliq̄d finitū: ⁊ ad duo extrema terminatuꝫ pōt a mo tu multiplicater excedunecessariū est ꝙ ipsum ſm quā titatis sue replicationē mēsuret totā tātē motū exceden tē. Replicatio aūt: q̄ numerationē ponit dat tēpori rō nē numeri: ⁊ ꝓpterea dr̄ ꝙ tēpus est numerus motus.

Ad argumentum ergo i cōtrariū videt̄ dicendū ꝙ lꝫ ꝑcepto tēporis principio percipiamus ex h̄ tēpus, tēpus nō tm̄ certificamus: ⁊ determinamꝰ per h̄ ipsam ꝗ q̄ntitatē eius sicut dictū est. Cū. n. percipit̄ nūc tanq̄ ..

ans fluxionem percipitur quodāmodo ex consequenti fluxio: sed nō tāta nec determinata ⁊ certa: verū est aūt ꝙ si nūc ꝑcipiat̄ simpliciter: vt q̄d idiuisibile est: nō per cipit̄ nisi tēpus aliq̄d determinatū vel interminatuꝫ: hī tm̄ percepto ipso: vt est p̄ncipiū tēporis: ꝑcipit̄ aliq̄ liter ⁊ tēpus cuius principiū ponit̄: lꝫ ex h̄ tm̄ quanti tas temporis: vt dictum est: terminari nō possit.

¶ Textus.

¶ Hoc .n. est tēpus: nūerus motꝰ ſm prius ⁊ posteriꝰ.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio possit aliq̄s dubitare verū cōuenien ter dicat̄ ꝙ tēpus est numerus: videt̄ eniꝫ ꝙ nō: q̄ numerus est quantitas discreta: ⁊ tempus est quantitas continua.

Ad istam qõneꝫ dicūt aliqui ꝙ tem pus duo claudit in se: vnū q̄dē sicut māle: ⁊ h̄ ē motꝰ: ⁊ aliud sicut formale ⁊ h̄ est quedā discretio numeralis. Et rōne q̄dē eiꝰ ꝙ in ipso est māle ipsum tēpus est cōtinuuꝫ. Rōne vero eius ꝙ est in ipso formale ipsum est q̄d discretuꝫ. ¶ Sed ista r̄nsio dubitationē non tollit: q̄ cū māle in tēpore: vt di cūt: sit motus: si solū rōne mālis tēpus q̄d continuū est nō erit bene dictū ꝙ tēpus: sed ꝙ motꝰ est q̄ntitas conti nua. Itē tūc tēpus nō per se: sed per accn̄s dicet̄ q̄d con tinuū rē: q̄ que alicui attribuuntur rōne māe sunt sibi attributa p accn̄s. Dōꝫ est ergo alr. vꝫ ꝙ duplex nume rus est: vnꝰ q̄dē: cuiꝰ ꝑtes nō dicūt cōtinuas q̄ntitates: sed magis simplices ⁊ idiuisibiles vnitates: qualis est numerus simplex: ⁊ iste ē simpl̄r q̄ntitas discreta ⁊ non cōtinua. Aliꝰ aūt numerus est: cuius ꝑtes nō sunt sim plices ⁊ idiuisibiles vnitates: sed magis quedā cōtinue q̄ntitates: qualis est numerus decē palmoꝝ: qui ex decē palmis cōponit̄: sicut ex ꝑtibꝰ. Quilibet. n. palmus po nit cōtinuā q̄ntitatē. Talis autē numerus est tēpus: cuiꝰ ꝑtes sunt priꝰ ⁊ posteriꝰ que nō idiuisibilia sūt: sed ꝯtinua. Et q̄ q̄libet ꝑs tēporis est ꝑ se ⁊ ēentialiter tēpus p̄ꝫ ꝙ ꝯgrue dicitur tēpus eēntialiter cē q̄ntitas ꝯtinua lꝫ aliquo mō hēat rōnē discreti: vt infra patebit.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto possit aliq̄s dubi tare verum prius ⁊ posteriꝰ posita in diffinitione tem poris sint ea que sūt tēporis: videt̄ eniꝫ ꝙ sic: q̄ per suū primū ⁊ secūdū tēpus mensurat priorem motū ⁊ posteriora. Et eo ipso quo dicitur esse numerus motus secūdū prius ⁊ posterius: videtur ꝙ prius ⁊ po sterius recta in eius diffinitione ponatur.

Ad istam qõneꝫ dōꝫ est ꝙ nō sunt priꝰ ⁊ posterius tēpis q̄ i eiꝰ diffōne ponūtur: cuiꝰ rō ē: q̄ priꝰ ⁊ posteriꝰ tēpis diffiniūtur ꝑ tēpus: sicut diffiniūtur ꝓpria ꝑ subꝫ Si ergo tēpus ēt diffiniret̄ ꝑ ipsa: eēt diffinitio circula ris ⁊ incōueniēs. ¶ Et ꝓpterea diffinitio dꝫ dari ꝑ prio ra ⁊ nō ꝑ posteriora: priꝰ āt ⁊ posteriꝰ tēpis posteriora sūt tēpe: sicut ꝓprietates nāliter posteriores sunt subō: nō er go tēpus dꝫ diffiniri per ipsa: sed per prius ⁊ posterius i motu: q̄ priora sunt tēpore: ab eis eni causat̄ in tēpore prius ⁊ posterius: sicut vult p̄hs in lr̄a: cū ī [illegible] est igit̄ ꝙ prius ⁊ posteriꝰ tēporis nō diffiniūt tēpus: sed ꝑ tēpus diffiniūtur. Diffiniunt aūt tēpus prius ⁊ posterius in motu: ⁊ ista viceuersa determinantur per prius ⁊ po sterius in magnitudine.

Ad argumentum ergo in contra rium dicendū est ꝙ tēpus dr̄ numerus motꝰ ſm priꝰ ⁊ posteriꝰ i motu

propter id ꝙ motum totum mensurat mẽsurando ⁊ numerando priorem ⁊ posteriorem partem eius.

¶ Textus.

¶ Et sicut motus semper aliud: sic ⁊ tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Q. õ prima.

VTea que hic de ipso nũc tanguntur melius intelligantur queratur primo vtrum nunc temporis idem sit cuȝ nunc eternitatis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnitas ad numerũ: sic se habet ⁊ nunc ad ea quorum est. Sed vnitas secundum formalem rationem eadem est omnium numerorum: igitur ⁊ nunc omnium mensurarũ secundũ rationem formalem idem erit.

Ad istam qõnem est dicenduȝ ꝙ nũc tẽporis nõ potest idem esse cum nunc eternitatis. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est ꝙ eternitas euũ ⁊ tempus sunt rerum mensure secundum earum esse: ⁊ quia mensura debet esse vnigenea mensurato ꝯm phylosophum in decimo methaphysice: necessarium est ꝙ secundum modũ diuersum essendi ipsarum rerum ipse tales mensure diuersificẽtur. Modus eni essendi triplex in tota vniuersitate rerum inuenitur: vnus quidem quiamutabilitatem ponit tam actu ꝙ̃ potentia: qũis est modus essendi prime cause que in suo esse nullam omnino mutationem pati potest: propter id ꝙ omnis mutatio est propter defectũ ⁊ indigentiam alicuius: que non cadunt in esse prime cause cui nihil potest deficere nec in posterum aliquid accrescere. Est eni simplicissimum: ⁊ omnis perfectionis contentiuum. Et mensura quidem ei⁹ dicitur eternitas que simili modo tota simul est omni successione carens non perdens aliquid in preterito nec aliquid expectans in futuro: propter id ꝙ mensurã oportet proportionari mensurato. Alius autem modus essendi rerum est immutabilis quidem actu: sed mutabilis in potẽtia: qualis est modus essendi intelligentiarum creatarum: quaruȝ esse est fixum stans immobile secundum actum: solidatum quidem munere alterius Nam totum suum esse accipit simul intelligentia a deo a principio ꝓductionis sue: ideoqȝ postea retinuit ⁊ semper retinebit sine cremento cum sit simplex ⁊ sine defectu: defectibile tamen est ⁊ deficeret: si causa prĩa suam influentiam subtraheret. Unde optime dictum est ꝙ ipsum est actu quidem immutabile: sed mutabile potentia: ⁊ mensura eius dicitur euuȝ: ꝙ similiter est totũ simul absqȝ successione ⁊ mutatione aliqua secundum actum. Tertius autẽ modus essendi est mutabilis tam secundum potentiam ꝙ̃ secũdum actum: qualis est modus essendi rerum temporalium: que non solum mutari possunt: sed ẽt actualiter mutantur: vnde non habẽt inquantum huius fixuȝ stans: sed mobile ⁊ fluens: vñ dictum est supra ꝙ tempus est numerus motus secundũ prius ⁊ posterius. Nũc igitur temporis est nũc fluens tam potentia ꝙ̃ actu: sublata autẽ fluxione ⁊ mutatione: sed non penitus defectibilitate: remanet nunc eui ꝙ est fixum stans totum simul non deficiens: deficere tamen aliquo modo potens: ablata vero vlterius nõ solum fluxione ⁊ mutatione: sed ⁊ omni penitus modo defectibilitatis remanet nunc eternitatis: ꝙ est fixum stans immobile non deficiens nec deficere vllo modo valens. Patet igitur quale sit nunc temporis: quia est continue fluens: ⁊ propterea de necessitate a nunc eternitatis differt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est ꝙ sicut numerus essentialis non est numerus accidentalis: sic etiaȝ vnitas essentialis non ab accidentali vnitate differt: vnde non est eadem vnitas cũctoꝝ nũeroꝝ.

¶ Qõ secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare vtrum nunc temporale sit idem realiter cum ipso mobili: videtur enim ꝙ non: quia diffinitio dicit realitatem diffiniti. Cum ergo diffinitio ipsius nunc alia sit a diffinitione mobilis: videtᵉ ꝙ nũc sit alia res ꝙ̃ ipsum mobile.

Ad istam qõnem ꝙ nũc tẽporis ⁊ mobile idem sunt secundum rem: sed secundum rationem differunt ⁊ ꝙ idem sint secundũ rem de facili apparet. Dictũ est enim in questione precedenti ꝙ nũc temporis per hoc differe a nunc eui ⁊ eternitatis: quia ipsum est fluens motum tam potentia ꝙ̃ actu ꝙ de nullo illorum verum est. Constat autem ꝙ nihil est fluens motum potentia ⁊ actu in re preter ipsuȝ mobile. Necessarium est igitur ꝙ nunc temporis non sit res alia ab ipso mobili. Ad videndum autem quomodo ab ipso differat secundũ rõnẽ: attendendum est ꝙ cum mobile sit subiectum motus / dupliciter sumi potest: sicut ⁊ motus cui⁹ est subiectum potest accipi duobus modis. Secundum enim duo que in motu possumus attendere ipsuȝ motuȝ possumus accipere dupliciter. Naȝ in motu possumus attendere ad ipsaȝ continuaȝ fluxioneȝ que ponitur per ipsuȝ: ⁊ ad moraȝ siue durationeȝ talis fluxionis: que quidem duo differunt secundum rationem: sicut potest patere ex his que sunt nobis magis manifesta. Videmus eni ꝙ in esse hominis est attendere ad ipsaȝ actualitatem que ponitur per ipsum: quia omne esse est quedam actualitas. Est etiam in ipso attendere ad moram ⁊ durationem eius. Differunt autem hec duo ratione: quia vt in esse attendamus actualitatem ratio eius est ꝙ sit actus ⁊ perfectio ipsius entis. Sed ratio more ⁊ durationis nõ est ꝙ sit actus ⁊ perfectio hominis: sed magis ꝙ sit quoddam accidens existentie ⁊ actualitatis eius. Eodem igitur modo intelligendum est de motu. Nam vt attenditur ipsa eius fluxio ratio eius est ꝙ sit actus entis fluentis siue mobilis. Mora vero ⁊ duratio talis fluxionis non est de ratione sua actus rei mobilis: sed secundum suam rationem apparet quoddam accidere fluxionis accidens. Si ergo attendamus ad solam fluxionem continuam que ponitur per motuȝ: damus sibi nomen ⁊ rationem motus: quia ratio motus est ꝙ sit actus entis mobilis. Sed si attẽdamus ad ipsaȝ durationem ⁊ moram dicte fluxionis: damus sibi nomen ⁊ rationem temporis: vnde dici consueuit ꝙ tempus est mora motus: cui⁹ ratio est quia vnumquodqȝ mensuratur aliquo sibi vnigeneo: sicut vnitates mensurantur vnitate ⁊ longitudo longitudine: ergo similiter mora motus per moram motus mensurabitur. Quia igitur id ꝙ mensurat motũ tempus dicitur, Patet ꝙ conuenienter tempus ponitur esse ipsa mora motus: que nõ est tota simul: sed tantuȝ successiue: sicut motus. Sic ita ꝙ patet: quomodo licet tempus ⁊ motus idem sint secundum rem: tamen secundum rationem differunt. Et eodem modo de nunc temporis ⁊ de mobili dicendum est: de mobili possumus loqui dupliciter: inquantum possumus duo attendere in ipso: sicut in motu. Cum enim mobile incipit moueri incipit ipsam continuam fluxionem que est motus. Continua autem fluxio initiari non potest quin initietur mora eius: vnde manifestum est ꝙ cum mobile incipit moueri simul ac continua

et continuam fluxionem: ⁊ ipsi⁹ etiam moram. Scdm ergo in ipso mobili ad duo possumus attendere: quia ad hoc q initiat continuam fluxionem: ⁊ ad hoc q initiat moram propriam ipsius: que quidem duo sic secundum rationem differunt: sicut differūt fluxio: ⁊ mora fluxionis: ⁊ quemadmodum fluxio mot⁹ est: ⁊ mora tempus sic etiam res incipiens mouere: inquantum initiat fluxionem: est initians motum: ⁊ inquantum initiat moram fluxionis que est tempus est proprium initiatiuū ⁊ continuatiuum temporis. Proprium autem temporis initiatiuū ⁊ continuatiuum est ⁊ dicitur nūc: ⁊ proprium initiatiuū motus dicitur mobile: ita q secundū hoc apparet euidenter: q si in mobili attendamus ad hoc q incipiat moueri initiat continuam fluxionem attribuimus sibi nomen ⁊ rationem mobilis: sed si attendamus ad hoc q initiatur propriam moram dicte fluxionis damus sibi nomen ⁊ rationem ipsius nunc: ⁊ sic mobile ⁊ nunc quantumcūq idem sint secundū rem: tamen secūdū rationem differūt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū q realitas mobilis claudens vnam certam rationē est realitas ipsius nūc: ⁊ claudens non illam eandem rationem: sed aliam est realitas mobilis: vnde non eodem modo sumpta ē realitas vtriusq: ⁊ hoc sufficiat ad diuersificādas ipsorū diffinitiones.

¶ Q̄ō tertia.

Sed nunc tertio posset aliquis dubitare vtrum nunc sit idem secundū rem in toto temporis decursu: videtur enim q non: quia illa dicuntur esse simul que sunt in eodem tempore: vel in eodem nunc temporis. Si ergo esset idem nunc secundum rem in toto temporis decursu necessario omnia preterita futura ⁊ presentia simul essent: cū oīa forent in eodem nūc tēporis secūdū rem.

Ad istam q̄ōnem satis apparet Ratio ex dictis. Iam enim dictum q temporis decursus idem est secundum rem cum fluxione continua posita per motū ⁊ q ipsum nunc secundum rem idem est cum mobili. Videmus autem q ipsum mobile idem est secundū rem in tota continua fluxione motus: diuersum autem solum secundum rationem initiantis continuantis ⁊ terminātis motum: quia cum incipit moueri: habet rationem initiantis motum per hoc vero q mouetur non cessat: sed cū que mouetur habet rationem continuantis motum: sed per hoc q desinit moueri habet rationem terminantis motum: quia ergo vt predictū est nunc ⁊ mobile idem sunt secūdum rem: ⁊ decursus temporis: ⁊ fluxio motus idem sunt secundum rem: necessarium est q sicut in tota fluxione motus ipsum mobile idem est secundum rem ⁊ diuersum secundum rationem: sic ⁊ ipsum nunc non in toto temporis decursu idem sit secundum rem diuersum secundū rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis tempus: quia secundum q accipitur in principio successiue more initiat tempus. Secūdum vero q accipitur cū mobili non quidem incipiente fluere: sed continue fluente continuat tempus. Sed secundū q accipitur cū mobili finiente fluere terminat moram successiue tempus: ⁊ secundū hūc modum extrema et potia nūc differunt. Patet igitur q ipsum nūc secundum rem idem est in toto temporis decursu: diuersum tamē secundū rationem.

Propter argumentum autem factum in contrariū considerandum est q quāuis nunc predicto modo idem sit in toto temporis decursu secundum rem propriam vel proprie dictam: potest tamen realiter tempus diuersificare: constituit enim tempus fluxu suo: non propter solam rem proprie dictam: que est realitas ipsius mobilis: sed propter hanc realitatem includentem rationem propriam ipsius nunc: ita q realitas mobilis solum vt est includens dictam rationem: est propria ipsius nunc realitas: ita q secundū hoc conuenienter dici potest q hac ratione diuersificata: diuersificatur realitas ꝓpria ipsius nunc: vt sic dicatur ipsum quodam modo idem manere secundum rem in toto tempore: ⁊ quodammodo non idem. Nam si habeatur respectus ad realitatem proprie dictam: que est fundamentum modorū se habendi: necessariū est dicere: vt declaratum est q non sit idem in toto temporis decursu secūdum rem diuersum solum secundum rationem: sed si respect⁹ habeatur ad realitatē ipsius nunc proprie debitam cū sicut dictum est: ita sumpta realitas includat dictam rationem: necessarium habemus dicere q ipsum nunc non sit idem: sed diuersum realiter in toto temporis decursu: ita tamen q ista diuersitas non intelligatur prouenire ex diuersificatione eius q dicit res simpliciter ⁊ proprie: sed ex sola diuersificatione incluse rationis ex qua rōne accipit q sit ꝓpria realitas ipsi⁹ nūc. Ista enī rō nō est eadē in toto tpe sed diuersa: qr quādoq est ratio initij: quandoq ratio medij continuantis: ⁊ quādoq ratio finis. Quia ergo ex hac ratione attendit propria realitas ipsius nunc secūdū q̄ tempus constituit ab ipso: quid mirū si propter diuersificationem in ratione illa diuersificat realiter tempus: ⁊ hoc sufficit ad faciendū q preterita futura ⁊ presentia nō sint simul: nec in eodem nūc omnimode realiter.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc tempus mensurat: secūdū prius ⁊ posterius.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset esse dubium vtrum verum sit q ipsum nunc mensurat tempus: videtur enim q non: quia sicut se habet punctū ad lineam: sic se habet ipsū nūc ad tēp⁹ punctum autem non mensurat lineam: igitur nec nūc mensurat tempus.

Ad istam q̄ōnem dicendum est q mensura est id quo cognoscimus quantitatem alicuius: ex hoc autem nomen mensure est transsumptum ad significandū id etiam quo cognoscimus alicui⁹ perfectionem ⁊ naturam. Quia ergo ex cognitione nunc fluentis cognoscim⁹ naturam tēporis: propter id q idem est principium cognoscendi ⁊ essendi: patet q aliquo modo ipsum nunc potest dici tēporis mensura. Verum est autem q non solum habito respectu ad naturam: sed etiam ad quantitatem temporis: dici potest q aliquo modo tempus mensuratur ipso nunc. Sed considerandum est q duplaciter quantum ad hoc potest dici mensura alicuius esse aliquid: vno quidem modo: quia per quandam sui commensurationem ad quantitatem eius facit cognitionem de certa ipsius ⁊ determinata quantitate: quēadmodum vnitas commensurando se per sui replicationē cūctis vnitatibus que sunt in numero facit certā cognitionē de tota q̄titate numeri: ⁊ hoc modo punctum non facit cognoscere quantitatem lineæ: nec nunc cognoscere facit quantitatem temporis. Punctum enim indiuisibile per sui replicationem pōt se cōmensurare [illegible]

qa indiuisibile indiuisibilibus commensuratur: sicut vnitas commensuratur vnitatibus. Continuum vero non est indiuisibile: sed magis est in infinita diuisibile. Item continuum non componitur ex idiuisibilibus: sicut numerus componitur ex vnitatibus. Alio autem modo potest dici aliquid mensura quantitatis alicuiꝰ non quia per commēsurationem: sed per quandam habitudinem ad ipsum faciat cognitionem de quantitate alicuius: ꝛ sic nunc est mensura temporis: ꝛ cognitionem facit de quantitate eius. Uidemus enim ꝙ si volumus cognoscere quantitatem linee: non respicimus ad punctum ꝙ est in principio linee simpliciter: sed respicimus ad ipsum in habitudine ad punctum ꝙ est in fine intuendo eius distantiam ab ipso: qua distantia visa videmus ꝛ percipimus certam quantitatem linee. Cōsimiliter si volumus videre ꝛ percipere determinate quantitatem temporis non attendimus absolute ad nunc ꝙ est in principio ipsius: sed attendimus ad ipsum in habitudine ad aliud ꝙ est in fine intuendo ipsius distantiam ab ipso: ꝛ tunc videmus ꝛ pcipimus totam quantitatem temporis: ita ꝙ secundum hoc dici potest ꝙ aliquo modo quātitas temporis cognoscitur per ipsa nūc ꝛ ab ipsis nūc mēsuratur. Et similiter hoc modo ꝗtitas linee dici potest a punctis mensurari.

¶ Qō quinta.

Quinto posset esse dubium quomō verum sit ꝙ phylosophus hic probet ꝙ simul non sit de tempore nisi tantum vnū nūc sicut Tho. noster ait: videtur enim hoc non esse verum dictum: qꝛ ex hoc assumpto: sicut se habet motꝰ ad mobile: ita nunc ad tēpus: ꝛ sicut nūc ad mobile: ita etiam tempus ad motum: videtur cōcludi solū: ꝙ sicut mobile fluens non est nisi sit motus: ꝛ ecōuerso: ita non sit ꝛ nunc fluens nisi sit tempus: ꝛ econuerso: sed hoc non idem est cum intēto: videlicet ꝙ de tempore nihil potest simul poni nisi vnum nunc.

Ad euidentiam ergo huius questionis considerandū est ꝙ sicut tempus respicit mobile non simpliciter: sed ratione motus: quem primo respicit: ꝛ cui adequatur: sic etiam ipsum nūc respicit mobile vno modo non simpliciter: sed inquātum stat: vel sub mutato esse: vel sub initio motus. Est enim mutatum esse aliquid indiuisibile ipsius motus: ꝛ nunc est aliquid indiuisibile ipsius temporis: ꝛ indiuisibile solum est ꝙ indiuisibili equari potest: sicut ergo tempus ꝙ diuisibile est respicit mobile: propter ipsum motum qui est diuisibilis: sic etiā ipsum nunc respicit mobile non sic propter motum: sed ꝑpter mutatū esse qui est indiuisibile sicut ꝛ ipsū. Mutatum autem esse secundum localem motum non attenditur: nisi propter certum signum spatij. Si ergo nunc vt predictum est respicit mobile secundum ꝙ stat cum initio motus aut cum mutato esse: ꝛ cū hoc non stat nisi in certo signo spatij: consequitur ꝙ ipsū nūc respiciat mobile localiter coniunctū certo signo spatij: ꝛ per consequens vnum nunc respicit ipsum coniunctum cū vno tali signo: ꝛ plura nunc respicient ipsum cōiunctū cum pluribus signis predictis. Ex hoc autem sequitur ꝙ simul de tempore non possit esse plusꝗ vnum nūc: qꝛ si plus posset esse: possent simul esse plura nunc: sed plura nūc cū respiciant mobile stans cū pluribus signis supradictis: simul esse non possunt nisi mobile posset esse simul coniunctum signis pluribus spatij. Sed hoc est omnino impossibile: cuius ratio est: quia mobile esse in certo signo spatij est ipsum esse in loco sibi equali certo ꝛ determinato. Est autem penitus impossibile vnū ꝛ idem mobile simul esse in pluribꝰ locis sibi equalibꝰ ꝛ per consequens impossibile est ipsum simul esse in pluribus talibus signis. Quia igitur secūdum ꝙ iam declarauimus ipsum nūc respicit mobile coniunctū cū mutato esse: vel cum initio primi motus: ꝛ cum certo signo spatij: ex quo ostensum est ꝙ mobile non potest simul esse cum pluribus his signis: cōcluditur valde euidenter ꝙ simul non possunt esse plurima nūc temporis nec per consequens de toto tempore potest simul eē plusꝗ vnum nunc: ꝛ eadem ratione apparet ꝙ de vno motu non potest simul esse plusꝗ vnicū mutatum esse: patet igitur ex dictis quomō ex eo ꝙ tempus est mensura motus: ꝛ nunc est vnitas mobilis: si fiat deductio completa: necessario concluditur ꝙ de tempore non potest simul esse plusꝗ vnum nunc. Unde Tho. acumine sui excellentis intellectus intuitus virtutem assumpte propositionis: dixit rationabiliter ꝙ phylosophꝰ i hac parte probat id ꝙ declarauimus.

¶ Qō sexta.

Sed post hec omnia restat questio notanda valde: tum propter vtilitatem: tum propter difficultatē de ipso nunc: ꝛ est questio de corruptione eius. Ex quo enim ostendimus ꝙ aliud nūc est ꝙ initiat tempus ꝛ aliud ꝙ terminat: ꝛ iterum ostendimus ꝙ plura nunc temporis non possūt simul esse: cogimur de necessitate confiteri ꝙ vno nunc posito corrumpatur aliud. Hoc autem videtur nō posse stare propter rationem assignatam a phylosopho in principio huiꝰ tractatus: nisi autem ista questio intelligatur posset trahi ad malam consequētiā. Uidetur enim posse ꝑ eā ꝯfiteri ꝙ mūdus sit eternꝰ. Cuius declaratio est: qꝛ cū nūc tpis non possit absqꝫ mobili: si nunc fuit ab eterno necesse est ꝛ mobile fuisse ab eterno. Nūc aūt vr̄ ab eterno esse: cuiꝰ ostensio est: qꝛ quicqd est nouiter productum potest desinere esse: sed ipsum nunc non potest desinere esse: igitur non potest nouiter productū esse: probatio autē medie est: quia si nūc desinere potest ponamus ꝙ desinat. Aut ergo desinit cum est: aut non desinit tūc sed post. Non est autē dare maxime supposito ꝙ mūdus deficiat in vltimo nunc temporis ipsum nunc non corrumpi: sed post: quis sic remaneret nunc post desitionem mūdi ꝛ mobiliumꝗ ꝙ est impossibile. Si ergo ipsum desinit desinet desinente mobili. Sed hoc desinit cum ponitur vltimum nūc temporis. Si ergo vltimum nūc temporis desinit desinente mundo: sequeꝛ ꝙ vltimū nunc temporis desinat tunc: quando ponitꝛ ipsum vltimum nunc temporis ꝙ est impossibile: quia tunc idem secundum rem simul esset: ꝛ nullo modo esset ꝙ est implicare contradictionem. Nūc ergo ꝛ mundus vt videꝛ non possunt desinere: quia non possūt contradictoria verificari simul: ꝛ per consequens impossibile videtur ponere mundum productum aliter ꝙ de necessitate: quia ꝙ de necessitate conseruaꝛ de necessitate producitur. Si quid autem de necessitate a deo produceretur illud esset necessario eternum.

Solutio autem que datur a quibusdam nihil satisfacit quesito. Dicunt enim quidam ꝙ ipsū nūc nō corrūpiꝛ hꝫ rē: sꝫ corrūpiꝛ inꝗtū perdit rationem vnam: ꝛ accipit rationem aliam. Ista autem solutio vt dictum est non tollit questionē: vt enim supra declarauimꝰ ex tali ratiōe superaddita res mobilis habet ꝙ dicaꝛ nūc: ipsam ergo talem rationē corrūpi est corrūpi nūc: de quo est qō si corrūpiꝛ qō corrūpit. Si ꝛ de

re de ratione illa que perditur similiter queritur quan do corrūpitur vtrum sit tunc quādo habetur vel postea. ¶ Forte autem ꝙ diceret aliquis istam questionē nō magis esse contra nos ꝙ contra ponentes eternitatem mūdi. Cū enim ipsi etiam ponant aliud esse nūc preteritum ꝛ aliud futurum: ꝛ cum hoc pariter concedant ꝙ de tempore no pot simul esse plus ꝙ vnū nūc: necessario ībabent concedere nūc preteritū corruptum esse; ꝛ tunc manet cōtra eos etiā questio quādo illud nūc corruptū sit. Sed secūdū eos ad istā questionem respondere nō difficile videtur: possunt enim ipsi dictā qōnem dupliciter soluere: vno quidem modo dicēdo ꝙ cū illud corrūpatur ꝙ est in actu: propter id ꝙ corruptio est progressio de esse ad nō esse: si nūc nō ponatur in actu sed in potentia non opꝫ querere de corruptione eius: qꝛ vt dictū est id corrūpit ꝙ est in actu ꝛ nō solū in potētia. Nunc autem si accipiatur vt cōtinuans nō est in actu simpliciter loquēdo: sed magis in potētia. In actu autem tunc est quādo accipitur vt diuidēs: quomodo se habet cum est finis tātum vel tātum principiū: habet enim se nūc ad tempus sicut punctum ad lineā. Videmus autē ꝙ pūctum cum est finis vnius partis lineę: ꝛ principium alterius: ꝛ est cōtinuās tales partes ꝛ est actu continuans sed ob hoc dici non potest ꝙ sit simpliciter actu sed potentia: quia cū actus sit ratio distinctionis: si esset tūc simpliciter in actu: esset diuidens ꝛ non continuans: sed si punctum sit principium tātum ꝛ nō finis: vel finis tātum lineę ꝛ nō principiū: erit simpliciter actu in linea signatum: similiter ergo sicut dictum est de puncto respectu lineę: dicendum est etiam ꝛ de ipso nūc respectu temporis. Constat autem ꝙ ponendo tempus eternum nō poneretur nūc aliquod ꝙ sit tātū finis temporis ꝛ non principium: nec positum foret aliquod nunc ꝙ ita sit principium temporis ꝙ non finis: ꝛ per cōsequens sic dicēdo nō poneretur nūc aliquod in actu: sed solū in potētia: ꝛ ideo nō haberet locū questio de corruptione ipsius nūc. Et si dicatur ꝙ nūc presens est in actu: dicendum ꝙ est in actu sicut cōtinuās: vnde ꝛ rō nunc presentis ꝙ est nunc continuatum temporis semper manet si tempus semper maneat. Hoc ergo vno modo isti possent questionem soluere quomodo solui nō posset ponēdo tempus incepisse ꝛ desinere debere: quia tunc ꝙ esset tantum principium ꝛ non finis: ꝛ nūc ꝙ esset tantum finis ꝛ nō principiū. ¶ Potest etiam dicta questio secūdum eos ꝛ aliter solui. Solutio enim data nō videtur omnino satisfacere: qꝛ cum demus nūc preteritum fuisse ꝛ non esse etiam ponēdo tempus eternū: nec possū id contingere sine desinitiōe: necessariū est dicere ꝙ nūc preteritū desierit. Item sicut mobile durante motu continue renouatur in alio ꝛ alio signo spatii: sic nūc presens tempore durāte cōtinue renouatur: propter quā renouationē dici potest ꝙ nō est idem numero nūc ꝙ est presens modo cū illo ꝙ presens fuit alias: ꝛ cū illo ꝙ erit presens in posterū. Alias. n. oporteret dicere ꝙ nūc tpis nō est nūc fluens: sed stans sicut ꝑpetuū ꝙ est falsum. Propter ista ergo illa solutio nō est omnino cōueniēs: ꝛ ideirco adiūgatur solutio secūda. que magis satisfacere videtur.

Ad cuius intelligentiā

cōsiderādū est ꝙ sicut terminus ꝛ finis tpis ac ipsū habet admixtionem successionem quādam. sic etiam temporis principium ꝛ tempus aliquam successionē admixtionem habēt: ꝙ quidem ex eo patet: ꝙ sicut finis temporis dicitur esse post tempus precedēs ꝙ terminatur ad ipsum: sic etiam temporis principiū dicit ante tempus ꝙ sonat procedens ab ipso. Et quemadmodum tempus precedēs vltimum nūc cōtinet in potētia rationes infinitorum nūc: nec tamē aliquod tale ratio potest sumi immediate ante nūc vltimū: quia tempus ex ipsis nūc componeretur: sic etiam tempus sequēs nūc principians cōtinet in potētia rationes infinitorum nunc: nec tamen aliqua ipsarum potest imediate sumi post illud nūc principiās propter eandem rationem. Est autem simile de linea ꝛ pūcto. Nam post pūctum ꝙ est in principio lineę est ipsa linea cōtinēs infinita puncta in potentia: quoꝝ nullū potest accipi in linea immediate post punctum ꝙ est lineę principium: quia tunc sequeretur lineā esse compositā ex pūctis. His visis facile ē respondere ad questionem motam. sicut enim punctū ꝙ initiat lineā ē in principio situs linealis: nec est verū dicere ꝙ ibi nō sit; sic etiam nūc initiās tempus est i pricipio temporis: nec est verū dicere ꝙ ibi nō sit. Et quemadmodum pūctum initiās lineam post initium situs linealis de necessitate desinit esse; nec tamen est signare situm pūctalem in linea: nisi primo desinat eē: propter id ꝙ linea cum sit continua non componitur ex punctis: sic etiam nunc ꝙ est principium temporis de necessitate desinit esse post ipsum tempus vnicum: nec tamē est post ipsum dare nūc in quo primo deficiat: ꝓpter id ꝙ tempus cū sit cōtinuum nō componitur ex ipsis nūc: vniuersaliter autē vnicuiū cuiuslibet cōtinuū est in principio ipsius: ꝛ nullo modo est post principiū cū sit indiuisibile: nec tamen signari potest in continuo vbi pri° desinat: quādo ergo dicitur nūc preteritū fuit: ꝛ non est: ergo esse desinit: dicēdum ꝙ verum est: sed quando assumit: ergo desijt tunc quando fuit aut post dicendum ꝙ non desijt: tunc esse quando fuit: quia fuit in principio temporis sequentis ꝛ non desijt in pricipio esse: sed post principium. Et si dicatur: detur ergo quādo primo desijt: dicēdum ꝙ hoc dari nō potest: quia tempus cuius illud nūc ponitur pricipiū est cōtinuū ꝑositum⁹ ergo soluere qōnē ponēdo ꝙ post nūc ꝙ desinit sit tempus continuum. Sed si esset nūc aliquod ꝙ esset ita finis temporis ꝙ nō pricipium: sicut dare oporteret: si totaliter desineret: nō possemus questionem ita soluere ꝙ post illud nunc nullum tempus esset. Sicut autem est de nūc temporis dictum. ita suo modo secūdum istos dicere possumus: ꝛ de mutato esse ꝙ est i fine motus. Tale enim mutatum eē ꝙ est vltimus finis motus ponitur in indiuisibili nunc temporis: in quo finitur ꝛ desinit esse motus ad illud mutatum esse terminatus: nec tamen verum esset dicere ꝙ dictum mutatū eē desinit in illo nūc in quo ponitur: sed dsinit post: nec tamen est dare post aliud nūc in quo ponitur aliquod nunc: in quo primo desinat: propter id ꝙ tempus. Sic itaqꝫ secūdū veritatē questio mota de nūc temporis ꝙ est eius principium soluēda est.

Sed tunc adhuc

restat difficultas de illo nūc ꝙ est vltimum in tempore: si tempus totaliter desineret: que quidem difficultas manet nobis: ꝛ non illis: quia ipsi dicunt ꝙ nullū nūc dari potest ꝙ non sit tēporis principiū cū tēpus sm ipsos sit necessario eternum.

Vt igitur huius

difficultatis intellectio habeatur attendendum est aliquantulum ad transformationem que est in substantia: eo ꝙ ex ipsa possumus optime accipere nostre intentionis declarationem. In hac quippe transformatione: nos videmus secundum doctrinam Aristotelis ꝙ forma substantialis rei corrumpende manet in materia vsqꝫ ad instans introductionis forme substantialis rei generāde: in quo instanti forma

rei corrūpende non est in materia: immo tūc desinit in
ea esse: ⁊ tūc in ipsa primo incipit esse: ⁊ est forma rei ge
nerande. Et si queratur quando forma rei corrumpen
de vltimo est in materia: patet ꝙ hoc dari non potest.
In instanti enim in quo forma rei generāde primo po
nit i materia forma rei corrūpēde: vt dictū primo in il
la materia non est non tamen dici potest ꝙ in illo codē
instanti sit vltimo in materia: quia tunc in ea simul es
set: ⁊ nō esset: ꝙ est impossibile: bene tamen est veruz di
cere ꝙ fuit in materia in toto tempore illud instans pre
cedente: quāuis in illo instanti nō sit in ea. Et qꝛ tēpus
precedens illud instans continuatur ad ipsum: non po
test dari ante h instans aliquod nūc temporis in quo il
la forma sit vltimo in materia propter id ꝙ tempus nō
cōponit ex instantibus: ita ꝙ si h verum est dicere ꝙ es
se talis forme in materia protendit vsqꝫ ad h instās: in
quo tamen desinit ⁊ non est in materia. Secūdū igit h
est etiam dicendū in proposito. Ponamus enim ꝙ mū
dus qui cū omnibꝰ mobilibꝰ potest a deo redigi in ni
hilū cū omnibꝰ: Verū erit dicere h posito ꝙ in isto nūc
ipse mūdus cum suis mobilibus non est: ⁊ ꝙ suum esse
vsqꝫ ad h nūc protensum fuit: nec dari possꝫ ante ipsuz
nūc aliquod in quo vltimo per omnia fuissꝫ: per omnia
eodeꝫ modo dicendo quantū ad h: sicut diximus de for
ma substantiali rei corrūpende. In isto ergo nūc mun
dus ⁊ mobile aliquod non esset. Et qꝛ nūc reale tempo
ris mobile consequitur: ex quo tūc non esset mobile nul
lo modo esset nūc aliquod reale: ita ꝙ secundum h cum
tempus primo desineret: ⁊ non esset: nō poneretur nūc
aliquod reale. sed nunc imaginatum tantū: vnde non
est verum dicere ꝙ tunc esset vltimum nunc tempo
ris: immo tunc nullum esset nunc nisi imaginatum: qꝛ
alias idē nūc simul esset ⁊ nō eēt ꝙ est impossibile. Nā
⁊ quia nūc reale esse nō potest sine mobili: oporteret tūc
dicere ꝙ etiā mobile simul esset ⁊ non esset ꝙ est impossi
bile. Ut ergo ista impossibilia vitent dicendū est ꝙ tē
pus ⁊ nūc fluens vsqꝫ ad h nūc imaginatū in quo esse
desineret: ⁊ primo haberet ⁊ acciperet non esse. Et si di
catur ꝙ cuilibet continuo finito reali datur terminus
aliquis realis: ergo ⁊ tempori finito dādū est aliquod
nūc vltimū reale pro termino: dicēdū est ꝙ continuum
ꝙ non est extra animaꝫ non est continuū reale: sed ima
ginatū tantū. Tempus autem preteritū non est extra
animam: nisi inquantum continuat ad nunc aliquod
reale extra animam existens. Unde si nunc reale tolla
tur vel continuatio: preter id ipsum non remanebit pre
teritum tale nisi tantū in imaginatione: ⁊ erit soluꝫ ali
quid imaginatū ⁊ terminū non nisi imaginatū habe
bit. Quia ergo vt predictū est sublatis omnibus mobili
bus tollit de necessitate omne nūc reale: ⁊ continuatio
etiam per consequens temporis precedentis finem mū
di ad nūc reale tollitur: ⁊ ex consequenti tempus preteri
tū remaneret solū in imaginatione: ⁊ nullo modo ex
tra quid inconueniens est: si nūc imaginatū tantum si
bi pro termino ⁊ fine assignatur. Sic ergo dicenduꝫ est
ꝙ nūc vltimum reale temporis precedentis fuissꝫ illud
ꝙ positum esset tunc quando mundus ponitur finitus
si tūc non cessasset ens mobile: sed tamen sic fuisset vlti
mum precedentis temporis ꝙ fuisset etiam initium se
quentis: propter id ꝙ cum simul non possit idem esse ⁊
non esse: tale nunc reale: tunc esse defuisset quando in
esse positum fuisset: sed postea ꝙ intelliga non potest na
si prius ipsum realiter maneret tēpus: qꝛ nūc reale sine
[illegible] tempore nō manet: nec tempus sine motu: nec mo
tus sine mobili: qꝛ ergo tūc qñ mūdus desineret cū om
nibus mobilibus non poneret motus: nec mobile: nec
tempus: nec reale nūc: patet ꝙ rebus ita stantibus nūc
reale vltimo finiens totum tempus precedens: tūc nō
poneretur: sed nunc imaginatum tātum. Sed nūc etiā
ante: istud nūc imaginatum dari posset vltimuꝫ nunc
reale temporis: propter id ꝙ dictum est ipsum realiter
protēdi cōtinue vsqꝫ ad h nūc imaginatum: ⁊ tunc pri
mo desineret i re esse insimul cum mobili ⁊ motu: quem
admodum etiam supra diximus formam rei corrum
pēde esse cōtinue i materia vsqꝫ ad nūc temporis: i quo
in ea primo poneretur forma rei generāde: ⁊ tūc solum
i illa primo desineret esse in materia. Patet igitur qūo
sic dicendo: sicut deus modo dedit nobis intelligere tol
lūtur omnia incōueniētia ⁊ omnes difficultates mate
rie presentis.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur tempus numerus motus secū
dū prius ⁊ posterius sit ⁊ cōtinuū ⁊c.

¶ Lectio. xviii. ¶ Qō prima.

Hic posset primo queri ad pleniorez intelligētiam eorum que in litera
dātur vtruꝫ in tēpore sit dare minimuꝫ: vide
tur enim ꝙ nō: quia tempus est qd cōtinuū
⁊ cōtinuū est diuisibile in īfinitum.

Ad istam qōnem dicēdum est ꝙ de tempore loq
possumus dupliciter secundum duo que in ipso attēdū
tur. Est. n. in ipso attēdere rationem discreti ⁊ rationeꝫ
cōtinui propter que duo ipse Arist. duo accipit in prin
cipio lectionis. Assumit nāqꝫ ꝙ tempus est numerus: ⁊
per cōsequēs in ipso attēdit quedā ratio discretiōis: qꝛ
omnis numerus aliquam discretionem ponit. Iteꝫ as
sumit ꝙ tempus est cōtinuū: ꝙ ex h pbat ꝙ est mēsura
cōtinui: ⁊ cōtinuū vno aliquo ponēte cōtinuam quāti
tatem mēsuratur. Et si de tempore qdem loquamur in
quātum in ipso attēdit ad ratiōem numeri: patet statī
ꝙ in ipso pōt dari minimū. Quāuis enim: quia nume
rus in īfinitū crescit nō contingat dare numerum: ita
magnum: quo non possit dari maior: quia tamē nō di
uiditur in īfinitum est in ipso dare minimū numeruꝫ
sicut binarium: qui ita paruus numerus est ꝙ si diui
datur in partibus diuersis nō remanebit ratio nume
ri alicuius: sed ratio vnitatis solius: que nō est numerꝰ
qꝛ est īdiuisibilis: ⁊ per cōsequens est minimū simplici
ter ꝙ possit accipi de numero. Cōsimili ergo modo si de
tempore loquamur: secūduꝫ ꝙ stat sub ratione numeri
nō poterimus in ipso dare maximū: qꝛ nō cōtingit da
re numerum temporum ita magnū: quo nō possit dari
semper maior: sic enim dicēdo vnum tempus duo tem
pora tria tempora: quatuor tempora: possumus augē
do semper numerum procedere in infinitū. Unde non
cōtingit dare numerū tēporū ita magnum: quo nō pos
sit dari semper maior: sed bene potest dari numerus tē
porum: ita paruus ꝙ nō poterit esse minor: quemadmo
dū si aliquis diuidēdo dictum numerū accipiat primo
quatuor postea tria postea duo minorem postea nume
rum accipere nō poterit: quia post duo nō accipiet diui
dēdo talem numerum binariū aliquid habēs rationē
numeri: sed accipiet h ꝙ dico vnum tempus: ꝙ numer
rum temporum nō dicit: sed id magis ꝙ est simpliciter
minimū de numero. Nō enim potest sumi aliquid mi
nus ꝙ̄ vnū: sic itaqꝫ dicēdū de tempore secūduꝫ ꝙ in ip
so attēdimus ad rationē discreti. Sed si de tempore lo
quamur quantū ad rationeꝫ cōtinui ꝙ habet: tunc ad
h dupliciter poterimus de ipso loqui: qꝛ vno modo sim
pliciter secūdum ꝙ est cōtinuū: ⁊ alio modo secūdū ꝙ
est continuum

est continuum naturale. Et primo quidem modo ipsuz tempus: sicut ratione continuum est in infinitum diuisibile: τ ppterea h modo in ipso non est dare minimū. Non enim potest dari pars aliqua ita parua de continuo q per vlteriorem diuisionē nō possit dari minor. Si autē de tempore loquamur secūdo modo: tūc rationabile est dicere q possit dari tempus ita paruū q minus accipi nō poterit retinens vlteri⁹ esse naturale tēporis. Sic n. contingere videmus in oībus alijs diuisibilib⁹ formis nālib⁹. Et ꝑterea iā dictū est ab Ari. in precedentibus q motus sequit̄ magnitudinem in ꝯtinuitate τ diuisibilitate: τ tempus sequit̄ motū. Cū ergo magnitudo secūdū esse naturale non sit in infinitū diuisibilis: necessarium est q motus etiam τ tempus secundum natura eī se non sint diuisibilia in infinitum.

¶ Nō secunda.

SEcundo possem esse dubiū vtr̄ motu per se mensuremus tempus: videtur enim q sic: qz que sunt per se priora in esse sunt per se priora in cognitione: τ talia sūt principia cognoscendi alia. Tempus aūt ordine nature per se consequitur motū in esse: τ quātitas tēporis quātitatē motus: igit̄ per se rā ꝗtū ad esse q etiam quo ad suā ꝗtitatē per motum cognoscitur τ mensuratur.

Ad istam questionem

dicēdum est q mot⁹ non per se sz solum per accidens quia ratio ne nostri est mēsura motus: cuius ratio est: qz sicut idē respectu eiusdē non potest esse per se causa τ effectus: sic etiam idem respectu eiusdem non potest per se esse mensuratū τ mensura. Constat aūt q tempus: qz secūdum propriam rationem est mensura motus: q inde appare: qz numerus ponit̄ in ratione diffinitiua eius. Nullo igitur modo potest esse per se aliquid motu mensuratū: sed solum per accidens. Alias oporteret dicere q et idem per respectum ad idem: τ secūdum eūdem essendi modum: qz per se opposita inessent: q est impossibile. Sūt enim opposite rationes ratio mesurati τ ratio mēsure. Simpliciter ergo dicendum est. sicut h dicit dominus Albertus q tempus est per se mensura motus: τ q motu mensuratur: h est per accidēs: τ h est q cōmentator supra dicit q tempus numerat motum τ mensuratiuz: est enim essentialiter. Ipsum aūt esse numeratum per aliquid est per accidens: scilicet quoniam accidit tempori etiam numerari τ mesurari: aut per numerum simpliciter aut per motū: h autem ideo cōtingit: qz tempus secundum suam rationē est mensura: mensure aūt accidit q mensuretur. Alias enim omnis mensura mensuraret̄: τ qz q per se puenit omni conuenit. Verū q non est absolute mensura: sed est mensura certaz quātitatem habens: ideo contingit q licet accidat sibi inquantū est mensura q mensuret̄ etiam numero: tamē secūdū q est certam quantitatem habens mensuratur per se numero in quo est prima ratio mēsure omnis certe quantitatis. Motus autem etiam nec isto modo habet per se sed per accidens tantū mensurari: propter id q secundum suam certam quantitatem habet motum mensurare: τ est per se mensura eius. Ad cuius ampliorem intelligentiam habendam considerandum est q cū ratio mensure primo in numero inueniatur: sicut habetur in decimo methaphysi. ꝯ: nihil potest habere ratio nem mensure per se nisi subinduendo rationem numeri. Motus autem vnde motus est nō ponit rōnē numeri: τ ideirco ratione qua motus est non habet q sit mensura. Sed si hanc debet habere oportet q rationem numeri subinduat. Rationem autem numeri non subinduit nisi subinduendo rationem temporis. Solum igitur ratione qua tempus attenditur in motu: attendit̄ et in ipso rōmensure: vnde patet euidenter q mot⁹ non est per se mensura alicuius: per accidens vero: qz ratio ne nostri potest esse mensura magnitudinis τ temporis inquantum videlicet quando contingit quantitatem motus nobis esse certiorem quantitate temporis τ magnitudinis.

Ad argumentum

ergo in contrarium dicendū est q sicut motus ordine nature est prior tempore in esse: sic etiam τ prior est in cognitione: non tamen omni modo. Ex sola enim apprehensione motus: apprehendimus simpliciter: τ sine numeratione atq̄ mensuratione continuam quandaz successionez: in qua consistit quā titas motus temporis. Ex post per numerum τ mensuram que non est nisi tēpus numeramus τ mensuram⁹ dictam quantitatem. Dicendum est igitur q motus est simpliciter prior in esse ordine nature ipsi tempori: τ prior etiam simpliciter in cognitione. Sed in cognitione numerate quantitatis: τ in esse etiaz nō simpliciter: sz numerate quantitatis inquantum huius id est pri⁹ q pri⁹ actu est in ratiōe nūeri: τ h est tempus: vt supra est dictum. In cognitione ergo quantitatis numerate: τ per consequens mensurate tempus prius est q motus: τ id circo ipsum mensura est τ non motus: h autē ideo contingit: quia τ si motus in esse simpliciter sit causa temporis: tamen econuerso tempus est causa q in motu sit nūerus in actu: propter id q motus: vt supradictuz est: nō subinduit rōnē nūeri nisi subinduēdo tēpus.

¶ Textus.

¶ Quoniaz aūt est tempus metrū motus τ eius quod est moueri τc.

¶ Lectio. xix. ¶ Nō prima.

HIc possem dubitare aliqs: quomodo intelligatur tēpus esse mensura motus: τ eius q est moueri: videnť enim ista non differre: qz moueri nō videť aliud ponere q motū.

Ad hoc dicendum est

q motus τ moueri: sz idem sint secundum rem: tamen secundum rationem differunt. Motus enim ponit rem suam que est actus simpliciter τ magis per modum forme τ habit⁹. Sed moueri ponit eundem actum: non simpliciter: sed magis vt exercituz: τ ponit ipsuz per consequens i esse. Dicere ergo q tempus est mensura motus τ moueri: nō est aliud q ponere q tempus est mēsura motus simpliciter: τ motus quantū ad suuz esse: sine q tēpus mensurat substantiam τ esse motus. Huius autez ratio est: qz tēpus mensurat̄ habet secundū rationez propriaz id q in quadaz successione continua consistit. Quia igitur esse motus consistit in continuo fieri: τ in positione continue successionis: τ substantia et motus non est aliud q ipsa continua successio: patet manifeste q rationabiliter valde dicitur tempus esse metrum motus: et eius q est moueri.

¶ Nō secunda.

SEcundo possem aliquis dubitare quomodo verū sit q Thomas in hac parte: vt q rebus alijs a motu secundum id q sunt non respondet tempus: sed nunc tempora. Hoc enim pro tanto dubium apparet: quia mensura est principium cognitionis: ipsiuz autem nūc non

videtur esse principium cognitionis rerum quantum ad id q sunt: qz id q sunt tales res cognoscitur per eēntialia ipsarum. Non videtur ergo q nunc sit mensura mobilium quo ad id q sunt.

Ad istam qōnem dicendū est q sicut se hēt vnitas ad numerum: sic etiam quodammodo se habet nūc temporis ad tempus: quemadmoduz enim vnitas ad numerum se habet: vt indiuisibile ad diuisibile: sic etiā ⁊ nūc temporis ad tēpus comparat̄: videm⁹ q sicut ex discretione quantitatis discreta importate per numez cognoscimus discretionem ⁊ discretā quantitatez rerū que sub numero ponūtur q̄ntitatis: sic ēt ex idiscretiōe ⁊ idiuisiōe quā iportat vnitas: cognoscim⁹ rei stātis sb vnitate indiscretionem ⁊ indiuisionem in seipsa. Consimiliter ergo in proposito de nunc temporis ⁊ tempore dicendum est: videmus enim q ex eo q substantia motus secundum totalitatem suam non ponitur in nunc temporis: sed necessario in tempore q est diuisibile diuisibilitate continue successionis: cognoscimus cognitione que est per mensuram quantitatem ⁊ discretionem motus: vnde ⁊ dicitur idcirco tempus esse mensurans substantiam motus: quia totalitas eius nō ponitur in si in tempore: ⁊ per tempus ad ipsam applicatuz cognoscitur quantitas diuisibilis ipsius. Ex opposito autem quia cognoscimus q nunc tum sit indiuisibile diuisibilitate continue successionis in se talez successionem nullam patitur: percipimus statiz q substantia rei permanentis que secundum suam totalitatem ponitur in ipso nunc indiuisibili caret successione tali. Numero ergo cognoscimus numerabilium discretam quantitatē ⁊ vnitate cognoscimus in re sibi subiecta carentiam talis quantitatis: tempore etiaz cognoscimus rei sibi subiecte quantitatem successiuam: sed ipso nunc cognoscimus substantie mobilis posite in ipso secundum totalitatem suā carentiam dicte quantitatis: propter q optime dicitur tempus est numerus ipsius motus: ⁊ q nūc vnitas est ipsius mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q substantia mobilis simpliciter sumpta per sua essentialia cognoscitur. Sed qz in se nullam continuam successionem claudit: quin potius in re ponitur cum carentia ipsius: propter id q talis successio in substantia non cadit: ⁊ si cadat in extrinsecis: ideo si ipsa sumatur non simpliciter: sed vt carens hac successione: ipso nunc cognoscit̄ ⁊ mēsurat̄: quemadmodum etiam res carēs in seipsa diuisione ⁊ discretione naturali cognoscit̄ in quantū huius atq mēsurat̄ ipsa vnitate.

¶ Qō tertia.

TErtio posset esse dubiū vtz esse mobilium quorum substantia mensurat̄ nūc modo supradicto mensuretur tempore: videtur enim q non: quia tempore mensurat̄ aliquid fluēs: sed esse mobiliū est fixum stās vnum ⁊ idez in toto esse tempore durationis sue: igitur nō est verū q ipsum mensuretur tempore.

Ad istam qōnem est dicendum q duplicia mobilia sunt: qz quedaz sempiterna: ⁊ quedaz non sempiterna. Et si loquamur de esse mobilium sempiternoruz cuiusmodi sunt corpora celestia dicendum est q ipsum si loquamur de esse permanente non mensuratur tempore: cuius ratio est: qz que mensurantur tempore excedūtur a tēpore: vt h āit Aristo. esse autem permanens sempiternorum nullo modo exceditur a tempore: vnde manifestum est q tempore non mensuratur. Si vero loquamur de esse non sempiternorū: tunc dicendum est q duplex esse in eis assignare possimus: vnū quidem permanens fixum stans vnum ⁊ idem in toto tempore secundum suam totalitatem positum in nunc temporis: ⁊ aliud fluens manens in continua successione secunduz quem modum ipse motus dicitur quoddam esse ipsius mobilis: propter id q est actus eius: ⁊ omnis actus est quoddam esse. Si ergo loquamur de h esse q non est aliud q̄ motus: patet euidenter q ipsa mobilia secundū suum esse mensurantur tempore: cum ipsorum motus tempore mensuretur: vt supradictum est. Sed si loquamur de alio esse ipsorum: dicendum videtur q simpliciter: ⁊ per se loquendo tale esse ex quo in seipso non claudit successionem aliquam mensuratur proprie nunc tēporis: sicut ⁊ ipsa substantia rei mobilis: secundario tamen ⁊ ex consequenti: vt pote ratione annexe mutationis tendentis ad eius positionē vel ablationem: dicit̄ optime mensurari tempore: tanto enim tempore durat tale esse q totuz simul ponitur: quanto tempore durat annexa mutabilitas atq mutatio ordinata ad ablationem eius: sic itaq intelligi videtur q esse rei mobilis mensuratur tempore: ⁊ q ipsum esse in tempore: est ipsum secundum suum esse tempore mensurari.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem q ⁊ alijs hoc est in tēpore eē ⁊c.

¶ Qō quarta.

QVarto posset aliquis dubitare quomodo sit verum q que mensurantur tempore excedūtur ab ipso: videtur enim h nō esse verū: qz dicimus q motus celestis tēpore mensurat̄: nec tñ a tempore exceditur.

Ad istam qōnem dicendum est q illa proprie dicuntur mensurari que per alicuius certe mensure replicationem secunduz suam totalitatem capiuntur cōprehendūtur ab intellectu. Quod autem sic capitur ab intellectu: est necessario finitum. Nullum igitur infinitum inquātū huius potest esse mensuratum.

Et preterea qz ratio mēsure primo in numeris inuenitur nihil proprie mensurare possumus nisi per quandam numerationem partium equalium ipsius: vnde cuius partes equales numerare est impossibile: id non potest habere rationem mensurati. Tale autem est id q infinitū est: Partes enim equales ifiniti numerare secundū se impossibile est quasi contradictionem implicans: solum igitur q finitum est habere potest rationem mensurati: ⁊ per consequens ea que ponunt durationem finitaz possunt proprie mensurari tempore: ⁊ nō alia. Potest autem qualibet finita duratione maius tempus accipi propter id q crementum temporis: sicut ⁊ crementū numeri: est in infinitū. Patet igitur euidenter q ea proprie ⁊ secūdū se mēsurant̄ tēpore q̄ ab ipso excedūtur.

Ad argumentum ergo factuz in contrariuz dicendum est q si motus celestis accipiatur secundum suam totalitatem infinitam non habet rationem mensurati propter adductas rationes: habet autem rationem mensurati acceptus secundum suas partes in quibus finitatem habet: ⁊ scdz quas exceditur a tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniaz autem est tempus mensura motus.

¶ Qō quinta.

Quinto

QUinto posset esse dubiuz utrum tempus sit mensura etiaz quietis: et videtur q non: quia dictum est q tempus est mora successiua: sed mora successiua cognoscitur alicui successionem ponens q non est quies: sed est motus vel mutatio. Igit tempus vel vt non pot quietem mensurare.

Ad istam questionez dicendum est q tempus non solum est mensura motus et mutationis. sed etiam quietis: non tamen eque primo: sed motum mensurat primo et per se: et quietem mensurat quasi secundario: et ex consequenti. ¶ Ad cuius euidentiam considerandum est q vnumquodque pro tanto mensurat sibi vnigeneo: quia mensura est quedam ratio cognoscendi mensuratum. Cognoscit aut vnumquodque aliquo sibi vnigeneo et conformi: vnde dicitur q omnis cognitio fit per assimilationem. Aliquo sibi vnigeneo et conformi vnumquodque mensuratur. Videmus aut in speciebus in anima manentibus atque sibi sunt rationes et principia cognoscendi res exteriores q alicuius cognitionem faciunt in anima primo et per se: alicuius vero in ipsa faciunt cognitionem secundario: et ex consequenti: quemadmodum species ipsius habitus: quia ad habitum directe conformitatem habet: et vnumquodque cognoscitur per conforme sibi: ducit primo directe et immediate in cognitionez habitus cuius conformis: sed in cognitionem priuationis que directe non habitus ducit secundario: et ex consequenti. Quia enim priuatio inquantum huius non dicit aliquid positiuum non potest habere speciem directe sibi conformem: quia species cum sit aliquid positiuum non habet directe conformitatem ad id q nihil positiue dicit. Ipsa ergo priuatio non habet in se vnde moueat intellectum nec per consequens per speciem sibi conformem proprie habet cognosci. sed cognoscitur solum per speciem conformem habitui cuius est priuatio. Quia ergo mensura: vt dictum est: quedaz ratio cognoscendi est: necessarium habemus dicere: q sicut priuatio non cognoscitur nisi per speciem habitus cuius est priuatio sic etiaz non per aliud mensuratur q per mensuraz propriam habitus oppositi. Quia ergo quies est priuatio motus: cuius mensura propria est tempus: necessarium est q ipsa secundario et consequenti mensuretur tempore. Quia enim tempus mora successiua est directe conformatur motui qui secundum rationem propriam ponit continuam successionem: ideo directe primo et per se mensurat durationem secundario vero: et ex consequenti mensurare habet durationem quietis: que non est aliud q priuatio durationis motus. Et quia esse rei mobilis mensuratur tempore modo supradicto: non esse etiaz q importat priuationem eius pari ratione habet mensurari ex consequenti ipso tempore: verum est autem q etiam propter annexam quantitatem motus preteriti quantum ad id q fuit et non est: et propter annexam quantitatem motus sequentis et futuri quanteuz ad id q erit et non est: ipsum etiam non esse vel duratio in non esse potest dici ex consequenti mensurari tempore: secundum q etiam supra dictum est esse.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc est continuatio temporis: vt dictum est prius &c.

¶ Lectio. xx. ¶ Nota prima.

HIc posset forte dubitare aliquis quomodo non sit manifestum est de nunc q continuet temporis et de puncto q continuet lineam: videt enim esse falsum: qz ex eo q esse continuum recipit continuationem per aliqd proximum et indiuisibile sui generis dicimus et cognoscimus q punctum est continuatiuuz lineae: et per idem etiam manifestat nobis q nunc est continuatiuum temporis.

Ad istam qonem est dicendum: q licet per candem rationem probet q punctum est continuatiuum lineae: et q nunc est continuatiuum temporis: h tamen non obstante possumus dicere q non similiter: et istud nobis manifestat de vtroque cuius declaratio est: qz per h scimus aliquod indiuisibile esse continuatiuum partium alicuius continui q cognoscimus ipsum esse finem vnius partis et principium alterius. Hec aut in eo maxime manifestat et apparet nobis quo possumus bis vel bis accipiendo ipsuz qz semel: vt finez vnius partis: et semel: vt principium alterius. Ex hac eniz ratione: vt dictum est: habet indiuisibile copulare partes continui adinuicem: possumus aut dicere modo bis vn puncto q est in linea: sz non aliquo nunc ipsius temporis: cuius ratio est: qz in bina vnius et eiusdem acceptione cadit aliqua successio: successioni aut aliquorum se tenentiex parte vtriusque positiue: non potest aliquid vnum et idem non mutatum coexistere nisi habeat rationem permanentis. Dico aut successioni positiue se tenenti ex parte vtriusque: qz si ex parte vnius se teneret positiue: et ex parte alterius se teneret ablatiue: posset bn tunc aliquid idem et vnum sibi coexistere absque eo q haberet rationez permanentis. Scimus enim q successio que est in generatione ipsius forme que inducit ad formam que abiicitur tota ponit in vnico instanti: nec tamen idcirco oportet q tale instans sit qd permanens. Quia dicta successio ex parte forme: que abiicit se tenet ablatiue: et ex parte forme que inducit se tenet positiue. Posito aut vnius forme indiuisibilis: necessario in eodem instanti debz fieri cum ablatione forme opposite. Sed si ipsa successio ex parte vtriusque se teneret positiue: ita vt q vnum poneret ante et aliud post: nullo modo tunc aliqd vnum et idem posset sibi toti coexistere nisi haberet rationem permanentia. Talis aut successio est que attendit in bina acceptione qua aliqd sumit sicut principium: et sicut finis: ponit enim primo: vt principium: et post idem ponit: vt finis. Nullo igit modo aliqd vnum et idez potest in tota successione hax acceptionuz stare nisi ipsum habeat rationem permanentis. Quia punctum rationem permanentis habet: possumus valde bene ipsum vnum et idem actu bis accipere semel: scilicet vt finem: et semel vt principium. Sed qz nunc temporis nullo modo stat: sed continuo fluit: nullo modo possumus ipsum bis accipere: vnde non potest vnum et idem stare in quolibet extremo successionis dictaruz acceptionum adinuicem: sed in altero tantum. Cum enim ipsum accipio: vt principium si velim istam acceptionem dimittere: et diuinitaz transit necessario: et ipsum ita q cum facio acceptionez secundam non possuz resumere illud idem sed sumo de necessitate aliud. Et pro tanto phs dicit q licz nunc sit continuatiuum temporis: et punctum sit continuatiuuz lineae: non tamen similiter h manifestat in vtroque. Ex his autem apparet euidenter falsitas opinionis dicentium q vnuz et idem numero nunc temporis potest coexistere omnibus sibi succedentibus.

¶ Textus.

¶ Est autem idez: et secundum idez motus et mutatio &c.

¶ Nota secunda.

SEcundo posset esse dubium quomodo veritatem habeat q nunc continuans et diuidens idem sit secundum re diuersum aut sim

rationem solum: videtur enim h non habere veritatem qr nūc continuans est vnū: z nūc diuidens est ad min⁹ duo: vnū aūt cū duob⁹ ad min⁹ non idez est secūdū rez igit̄ nec nūc continuās est idē cū nūc ipso diuidente.

Ad istam qōnem est dicendum q̄ vniuersaliter est se continuū in illo accipit diuisionez: in quo z per q̄ accipit partiū continuatiūū: videmus enim q̄ qr partes corporis per superficiē continuant̄: diuisio corporis nō datur nec fit in alio q̄ in superficie: videm⁹ etiaz q̄ partes superficiei: qr per lineam z in linea vniūtur per ipsam et de necessitate diuiduntur: qr diuisio superficiei non cadit nisi in linea. Similiter etiaz videmus modo q̄ linea nūq̄ potest diuidi nisi in puncto in quo z per q̄ partes linee adinuicem continuantur. Similiter ergo oportet dicere de nūc z tēpore: qr enim partes temporis continuant̄ per se non in alio q̄ in nūc: necessariū est et q̄ in nūc solo diuidant̄. Ipsum ergo nūc z est continuans z est diuidens ipsum tempus. Aliter tamen se habet quando est continuans: z quando est diuidens: verū est autem q̄ potest esse diuidens dupliciter: qr actu z potentia. Et cū est diuidens actu: tunc est duo in actu z vnū in potentia. Cū enim imaginor vnā partez linee esse actu ab alia disiūctam. imaginor statim in fine vnius partis actu vnū pūctū terminans partem illam: z in principio partis alterius imaginor pūctū aliud in actu in quo actu illa linea initiat̄. Sed cū viteri⁹ imaginor illas duas partes cōiūgi secūdū extrema in vno pūcto situ alit̄ statim etiaz pūcta que prius imaginabar duo imaginor vnū: propter qd̄ sunt tūc posita per se in situ illo: pūctū aūt supra pūctū positū: facit vnū pūctū imaginor ergo tūc vnū pūctū esse q̄ finis est vni⁹ partis: z principiū alteri⁹: cū tamen duo imaginor: quando partes sunt disiūcte. Nō igitur pūctū est actu diuidens est duo in actu: sed vnū in potentia: z sic idem est tūc q̄ est diuidēs in actu inquantū est duo in actu: sed vnū in potentia inquantū est vnū in potentia: z quāuis qdem vnū in actu nō sit idem cū duob⁹ in actu: potest tamen bene esse idem vnū in potentia cū duob⁹ in actu: aut vnū actu cū duob⁹ in potentia. Quādo autē pūctū est continuans imaginat̄ esse tm̄ vnū: cū tamen in potentia sint plura. Et secundū q̄ est plura in potentia est diuidens non actu: sed potentia. Continuans aūt actu est secūdū q̄ est vnū. Patet igitur quomodo idem secūdū rem est pūctū q̄ lineaz continuat z diuidit. Eodem autem modo imaginari debemus: z de nunc respectu temporis.

¶ Textus.

¶ Mutatio aūt omnis a natura remota est. zc.

¶ Lectio. xxj. ¶ Qō prima.

HIc posset aliqs dubitare verū verumz sit q̄ motus sit per se corruptionis causa: z per accidēs ipsius generationis: videt̄ .n. q̄ non: qr mot⁹ reponit̄ in specie per terminū ad quē: z nō per terminū a quo: igitur magis debet esse causa termini ad quē q̄ alterius: z per consequens magis per se cā erit generationis q̄ corruptionis: qr termin⁹ ad quē est q generat̄: z terminus a quo est ille qui corrūpitur.

Ad istam qōnem est dicendū q̄ mot⁹ per se debet dici poti⁹ causa corruptionis precedentis dispōnis q̄ cā gnātionis dispōnis sequētis: huius aūt ratio est: qr effect⁹ intētus ab agente debz in cāz p se reduci. s. in ipsaz cāz agentez: ex cuius intentione prouenit. Effect⁹ aūt preter agentis prouenijens intentionē nō reducitur per se in ipsam causam agentem: ex quo preter intentionem eius prouenit: sed reducit̄ directe in necessitatem materie z motus. Generatio aūt est per se intenta ab agente: qr vnūquodq̄ agens per se intendit facere z pducere sibi simile: z idcirco generatio per se reducit̄ in agentē causaz: nō aūt in motū z mutationē ipsaz: nisi per accidens: qr q̄ motus formaz ponat: h habet z accipit ab agente: cuius intentio est aliquid pducere: vnde dicit̄ esse ipse motus cā generationis sequentis dispositionis inquantū est regulatus per intentionez agētis. Corruptio vero nō est per se intēta: z ideo per se nō reducit̄ in causam agentem: sed reducitur in motū. Qr enim motus de sua ratione habet ponere recessum a termino a quo per se habet q̄ ponat distātiā ab ipso z corruptionem eius: z ideo dicit̄ per se esse corruptionis cā h aūt solutio sumpta est a Tho. z cōmētatore. Commētator enim sic ait in h loco. Esse nō est essentialiter i aliquo ente: nisi ex causa generāte z agente: que est: aut natura: aut anima: aut intellectus. Esse autē forme rei generate ex transmutatione rei precedēte: que dicit̄ generatio est per accidēs: quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam transmutati que est contraria forme generabili essentialr. Est igitur causa forme generabilis accidentaliter z corrupte per se. Tho. etiā sic ait. Ex h ipso q̄ aliqd mouet̄ recedit a dispōne quā prius habebat: sed q̄ perueniat ad aliquam dispositionez h non ipotat̄ ratione motus inquantum est motus: sz inquantū est finitus z pfectus quā quidez perfectionē habet motus ex intētione agentis qui mouet ad determinatū finē: z adeo corruptio magis potest attribui motui q̄ generatio: z esse gnāti magis dz attribui gnānti.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ soluit seipsum. Quia enim nihil dat sibi ipsi speciem z perfectionem suam: sed hanc accipit ab alio: eo ipso: quo motus per terminū ad quem specificat̄ perficitur: consequit̄ necessario q̄ nō ipse met sit causa eius: z q̄ ipsum ponere accipiat ab alio: vt a generante ipso.

¶ Qō secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare: qr non videtur q̄ tempus sit causa per se corruptionis: q̄ enim attribuitur alicui gratia ti⁹ q̄ in ipso est nō ē sibi attribuit̄ per accidens. Sed esse corruptionis causaz tempori attribuitur ratiōe motus: qui in ipso tenet se materialiter sicut ait cōmētator in h tractatu: igitur non erit temp⁹ per se corruptionis causa: sed per accidens.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ temp⁹ dicitur causa corruptionis: z dictū fuit scilicet causa eī⁹ per se esse per respectū ad generationem. Nā ipsius generationis tempus non est per se causa: nec aliquid ipsius temporis: duo enim sunt que ponimus in tempore: quia ratio mensure que est in ipso: sicut forma z motus que est in ipso: vt materialis: nec aūt secundūz neutrum istorum: nec secūdū alterū istorum est ipsum tempus per se generationis causa. Ipsius autem corruptionis dicit̄ per se causa: quia z si non verūq̄ vel coniunctū et vero q̄ alterum tamen prædictorum: sicut motus est per se cā eius. Uerum est tamen q̄ simpliciter loquendo: non est dicendum q̄ tempus sit per se corruptionis causa: quia sicut tactum est in argumēto ea que alicui attribuūtur gratia materie magis dicunt̄ sibi attribui per accidēs q̄ per se: vnde z Aris. ad h denotandū h dicit de corruptione illa: quā solem⁹ magis dicere sub tēpore q̄ nec ipsum

ipsam facit tempus: sed accidit in tempore fieri ⁊ hanc mutationem.

¶ Textus.

¶ Dignum autem consideratione est: ⁊ quomodo igitur se habet tempus ad animam ⁊c.

¶ Lectio. xxii. ¶ Qō prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrum tempus sit secundum suū esse completum extra animam: videtur enim q sic: q a vera quantitas continua extra animam est ⁊ non in anima. Tēpus autem est vera quantitas continua. Igitur tempus complete est extra animaz. ¶ Preterea numerus ponit de necessitate: ⁊ secundum actū completum positis rebus numeratis sicut positis decez hominibus ponitur de necessitate actu etiam complete numerus denarius. Sed mot⁹ q est res numerata per tēpus ponitur extra animā igitur extra ipsam erit tēpus s3 actū etiam cōpletū.

Ad istam qōnem est dicendū q tēpus est qdez aliquo modo extra aīaz: non tamen secūdū esse cōpletum. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est secūdū q diximus in determinatione huius questionis: q motus: cuius mēsura est tempus: nihil aliud est q̄ quedaz mutatio mobilis a priori in posterius. In hac autem mutatione que motus est tria possumus considerare. Nam primo ibi possumus attendere mutationis continuationem qua non cessat fluxus eius nec sistit aut deficit. Secūdo vero ibi possumus attendere discretionez partiū motus a medio termino continuante. Tertio in ea possumus attendere vtrūq: scz partes eius: vt continuate sunt ad id q instat de ea: ⁊ q discrete etiam sunt secūdū rationē prioris ⁊ posterioris. Et primo quidem modo mot⁹ ponit qd continuū ⁊ est in re extra animaz continue mota. Secūdo vero modo accipitur: vt discretū: ⁊ est in conceptione anime tantū: propter id q discretio partiuz motus a medio termino continuante non est in re extra: sed solū format eā anima. Tertio aūt modo motus accipitur vt discretū in continuo ⁊ est partim in anima: ⁊ partim in re extra. Cū ergo tempus: vt dictū est consequatur motū: sicut quedā passio ipsius: poterit ⁊ ipsum simili modo tripliciter considerari: primo enim considerari potest vt consequens motum primo modo sumptum: ⁊ sic tempus est quid continuuz: sicut ⁊ mot⁹: ⁊ est realiter solū in re extra: i anima vero sicut in cognoscente est per speciem ⁊ intentionem suam. Potest ⁊ iterū sumi: vt consequēs motum secūdo modo consideratū: ⁊ sic est quid discretū: nec est nisi solū in anima: cuius ratio est: q2 preteritū precisum ab instanti ⁊ non copulatū ei: non est plus in rez natura: q2 ibi non est nisi per continuationem ad instans. Similiter est etiaz de futuro: q2 precisum a presenti nūc ⁊ nō copulatū ei est in anima ⁊ non in re extra: q2 non est nisi per ordinem ⁊ continuationem ad presens. Si autem tempus accipiatur: vt consequens motū: tertio modo sumptū: accipietur secūdū perfectaz temporis rationem: ⁊ erit sic partim in anima ⁊ partim extra animā. Est. n. de ratione temporis q sit mensura non ficticia: sed realis: ⁊ est etiaz de ratione eius ipsa discretio quā accipit ab anima. Quod vero habz in re extra: s ponit quid cōtinuum: vnde patet q tunc accipitur secundū perfectā rationem quando accipitur: vt discretum in continuo. Nam in tali acceptione clauditur vtrumq: tam. s. id q tempus accipit ab aīa q̄ etiaz id q hz ex re extra: patet igitur q tempus est quidem extra animam aliquo modo: sed esse completū accipit ab anima.

Ad argumentum ergo primū dicendū est: q in sola positione continui non consistit perfecta rō temporis: vt dictū est. ¶ Ad secūdū vero dicendū est q numerata ponunt discretionem que exigitur ad numerum: sicut decem homines ponūt discretionem que exigitur ad completam rationem numeri denarii: ⁊ idcirco positis decem hominibus ponitur complete numerus denarius. Motus autem primi mobilis qui est subiectū temporis in re extra aīaz continuus est non habens discretionem in actu: sed solum in potentia: ⁊ idcirco numerus eius qui est tempus non habet rationē eius esse cōpletum extra animam.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiuz de eo q modo dictū est: vz q tempus secūdū suam rōnem perfectam non dicit solū discretum nec solū continuuz: sed discretū in continuo: videtur enim h non habere veritatem: q2 discretum ⁊ continuum sunt opposita. Sed opposita non possunt simul fieri: circa idem: ergo nec discretū ⁊ continuū simul possunt attendi circa tempus.

Ad istam qōnem dicendum est q ad rationē temporis cōpletam non exigitur sola distinctio nec sola ratio continui: sed exigitur vtrumq: suo modo. Quod autem ad ipsam cogatur esse cōtinuū: pz ex predictis. Est enim de ratione temporis q non dicat solam intentionem anime: q2 ipsuz est reale: ⁊ realiter mensura mot⁹. Sola autem anime intentio non pōt esse realis ⁊ propria mensura rei alicuius manentis extra animaz: vnde manifestū est q de ratione temporis est q non sit sola anime intentio: aut etiā sola anime affectio. Sed oportet necessario q ponat aliquid in re extra animaz: circa q attendi possit ratio mensure. Quod autez in re extra animā ponitur per tēpus est quid continuū. vt supra dictū est. Continuū ergo concurrit aliquo modo ad rationē temporis: vlterius aūt q ad ipsam etiā concurrat aliquo modo discretio de facili etiaz apparet. Nā3 quamuis dicamus q in vnoquoq genere sit aliquid vnū q est mensura oium alioz: non tamen id habet rationem mensurantis actu nisi subinduat aliquā rationē numeri. Quod etiā patet ⁊ in ipsa vnitate: dicimus. n. q vnitas est mensura numeroz: nec tamen mensurare potest quantitatē numeri: nisi per quandā sui replicationem cōmensuret se omnibus vnitatibus que sunt in numero. Talis aūt replicatio vnitatis: q2 ponit numerū patet euidenter: q ipsa etiam vnitas non mensurat: nisi etiā subinduēdo rationē numeri. Quod si h verū est de vnitate: necessariū ē q vniuersaliter i oībus: ad que ratio mensure ab vnitate deriuatur inueniatur illud q scilicet nihil ipsoruz habeat actu rationez mensurātis: nisi subinduat quandam rationez numeri: vnde ⁊ vnus palmus non mensurat lineaz decem palmoz: nisi inquantū per sui replicationem ⁊ applicationem ad lineaz decez palmorū numerū subinduit: ita q secundū h dicere conuenienter possumus q̄ vnitas sua [illegible] Quia ergo tēpus est ma mensura est quedaz numerus. Quia ergo tēpus est proxima mensura motus: patet euidenter q de sua ratione habet q sit quidaz numerus. Et quia numerus de sua ratione habet q discretionem ponat: patet manifeste q ad perfectaz rationē temporis exigitur aliqua discretio. Vlterius autez si diligenter attendamus videbimus euidenter q discretio pertinet formaliter ad rationem temporis. Idcirco q quoniam complementū dicitur

in potentia ad rē pertinet materialiter. Sed id: ex quo habetur eius cōplementū in actu ad rē pertinet formaliter: habetur aūt ex sola positione continui ratio mensure solū in potentia: in qua tamen ratione mensure et numeri consistit complementū temporis. Ex discretione vero dicta ratio sumitur in actu: sola ergo positio cōtinui materialiter pertinet ad tēpus: sed discretio ad ipsum magis pertinet formaliter: et qz formale in materia sit: et forma in materia: pz qz conuenienter dictū supra fuit qz tempus secundum completā rationem: et acceptionem suam: dicit discretum in continuo.

Ad argumentum

Ergo in cōtrarium dicendū est qz opposita simul in eodez: et secūdū idē: fieri non possunt: sed secūdū diuersa illud nihil ꝓhibet: cū etiaz cōtradictionem impediat diuersitas respectuū. Quia ergo tempus ex re continuitatez habet: nō potest ex re habere etiam discretionē: sed nihil prohibet quin hāc habeat ab anima. Quia igitur tempus secundum suā cōpletam rationez aliquid habet in re: et ex re extra: et iterum aliquid habet in consideratione: et ex consideratione anime: pōt absqz vlla inconuenientia: vnū et idem manens dicere discretum in continuo.

¶ Qō tertia.

TErtio posset

Esse dubium vtrum temp' sit mensura oīs omnem motū: videtur eniz qz non: qz videmus qz numerus quo omnia numerata numerantur diuersificatur: et sit ne specie ad minus nū numero: ꝓpter diuersitatē equalitū numeratorum. Est enim alius numero denarius decem hominum qz denarius decem canum. Pari ergo ratione: si tēpus est mensura omnis motus: multiplicabitur ad multiplicationez motuū: ita qz sicut simul sūt diuersi mot' numero: sic etiā simul erūt et tempora numero diuersa: qz est incōueniens.

Ad istam qōnem

dōz est qz temp' est mensura ōis motus: nec eū multiplicat ad multiplicationē motuū simul existentiū. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandū est qz quādocūqz aliquod attributū: ita conuenit aliquibus duobus qz vni ipsoruz conuenit primo et secūdum se: alteri vero ex connexione et ordine ad ipsum: nō necessario in se fortitur numerū propter aliorū multiplicationē: quemadmodū esse existentie in actu attribuit accidenti: et subiecto: que sunt multa in essentia: qz cū subiecto cōuenit primo: et secūdū se: accidenti vero non conuenit nisi per ordinem et connexionē ad subiectū: quantūcūqz accidens et subz sint multa in essentia: h tamen non obstante dicimus qz est vna tantū existentia: que actu est vtrumqz. Nunc autē ita est: qz et si tempus respiciat oēm motū: primo tamen et secūdū se respicit motū primi mobilis. Alios vero respicit ex cōnexione quadam et ordine quē ad primū motū habet: propter id qz vnuz quodqz mensuratur primo sui generis: et motus primi mobilis primus est inter omnes motus. ¶ Quantumcūqz ergo tempus sit mensura oīs motus: et multi motus simul sint: h tū non obstante: propter vnitatem motus primi qz tempus respicit primo et secūdū se erit tū vnū numero tēpus simul et non multa. ¶ Sed ista licet videātur bene dicta rebus transeuntib': patiūtur tamē adhuc difficultatē magnā. Quāuis eniz existentia non fiat multiplex multiplicatione accidētis et subiecti: multiplicat tū necessario propter multiplicationem subiectorū in quibus ipsa attribuuntur primo: et secūdū se: sicut sunt cōmune sm se existere: et similiter Platoni: et propter ea existentia multiplex fit ꝓpter ipsorū multiplicationez. Cū simili ergo mō: et si nō fiat tēpus multiplex ꝓpter multiplicitatē que cadit inter motū primū et alios: fieret tamē vt videtur de necessitate simul multiplex: si cēnt multa prima mobilia et multi primi motus simul: cuius tamen cōtrariū phs supra dixit: et h ideo: sicut ibi tactuz fuit: qz non dicūtur aliqua simul tempore fieri: si fiūt in tēpore vno et eodē specie: tunc enim sequeretur qz facta in die preterita: et facta in die presenti: facta cēnt simul tempore: qz est incōueniēs. Sed dicūtur ex eo aliq̄ fieri simul tempore: quia fiunt in tempore vno et eodem etiā secūdū numerū. Cōstat aūt qz si essent plura mobilia prima: et dū moueret vnū moueret etiā et alterū: de necessitate dicerent illi duo primi mot' fieri per se sil' tpe: et per consequens anbo ponerēt simul tempus tm̄ vnū et non plura. ¶ Ut ergo intellectus huius difficultatis habeatur considerandum est: qz quandocūqz aliqd sic consequitur ad aliud: qz ex ipso non habet sui esse complementū sed h accipit ab aīa: ex ipso vero huius cōplementi habet fundamentū: sic contingere videmus qz tale complementū non multiplicatur: propter multiplicationē ei' nisi proueniret ex sua multiplicatione fundamentū diuerse rationis: videmus enī qz singulares homines idē ponunt qz fundamentū est conceptus ipsius hominis: qui quidez conceptus accipit ab anima suū complementū. Et quia omnes singulares homines secundū vnam rationez sunt fundamentuz talis conceptus: ideo cōtingere videmus qz quantumcūqz multiplicent' ipsi: aīa tamen de quidditate hominis nō format nisi vnū numero conceptū. Nūc autem ita est qz tempus ab anima: sicut supra dictū est: accipit suū cōplementum: ex primo autez motu habet sui complementi fundamentū. Nō si essent plures primi motus: quis proueniret fundamentuz temporis sm vnam rationē: qz sm rationē prioris et posterioris fluentis durationis: adhuc tēpus ab aīa sumeret tantū vnū numero ad sui esse cōplementuz: et nō multa: signuz aūt hui' est: quia nos videmus: qz motus preteritus sm aliam rationē ponit fundamentum temporis: a motu presenti: et futuro: et id circo dicimus qz tempus preteritum presens et futurum sunt numero diuersa. Nā motus preteritus est fundamentum temporis: prout in ipso attenditur ratio prioris et posterioris preteriti: motus aūt futurus ponit fundamentū t' prout in ipso attenditur rō prioris et posterioris futuri. Sed motus presens ponit eidez fundamentū: prout in ipso attendit' ratio prioris et posterioris presentis. Pro tanto igitur tempus preteritū aliud est futuro et presenti. Motus aūt primi presentes oēs: si plures essent forēt tēporis fundamentū: sz vnā tm̄ rationez: et qz sm rōnē prioris et posterioris p̄sentis. Manet et igit' tūc ēt tps in suo cōplemento vnū numero simul et non multa. Dicendū est igitur qz si essent multi primi motus esset multiplex tempus in suo fundamēto: sed vnū tantū numero in suo complemento: propter vnitatez dicte rationis in suo fundamento reseruatam.

Ad argumentum

ergo in contrariuz dicendū est qz ex decē boibus et decē equis numerus denari' habet sine anima: et rez sui fundamenti et suū cōplementū et idcirco diuersificat' nūero h et ibi. Sz de tpe nō sic: sicut pz ex pdictis: et h de tēpore dicta sufficiant.

¶ Explicit liber quartus physicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quintus physicorum.

¶ Textus.

¶ Transmutatur autem transmutans omne &c.

¶ Lectio prima ¶ Qō prima.

Hec dubitaret forte aliquis virum secundum motus debeat necessario esse alterum a quolibet terminorū eius videtur enī q̄ non: quia materia non subiicitur motui nisi admixtā habeat priuationē: & per consequens priuatio insimul cum materia: videtur esse subiectuꝫ motus. Constat autem q̄ ipsa est alter terminorum motus: non ergo necessarium videtur q̄ subiectum motus sit omnino alterum a quolibet terminorum eius.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ illud q̄ est per se subiectum motus: oportet de necessitate esse alterum a quolibet terminorum eius. Cuius declaratio est: quia termini ipsius motus adinuicem oppositionē habēt: vnde non compatiuntur se mutuo in eodem successiue sed adueniente sibi altero ipsoꝝ alter necessario aufertur: quemadmodum adueniente altero contrarioꝝ tollitur de necessitate reliquuꝫ: & adueniente esse tollit̄ nō esse: & econuerso inducto habitu de necessitate tollitur sibi opposita priuatio & econuerso: vnde adueniente ipsi subiecto altero extremoꝝ motus tollitur de necessitate reliquū: sicut contingit in omnibus que adinuicē veram oppositionē habent: sed subiectū trāsmutationis ad nullum extremoꝝ motus habet oppositionem: vnde & compatit̄ successiue secuꝫ quodlibet ipsorum. Necessarium est igitur subiectum per se ipsius motus alterū esse a quolibet extremorum eius. ¶ Hoc etiam ostenditur ex eo q̄ idem est subiectum trāsmutationis: & cuiuslibet terminoꝝ eius: sicut superficies que est subiectū dealbationis: est ipsa eadem etiam tā nigredinis q̄ albedinis: que sunt extrema dealbationis: vnum autem extremorum non potest esse alterius subiectuꝫ: propter id q̄ vnum contrariorum non potest esse subiectum alterius. ¶ Necessarium est igitur q̄ subiectū per se motus alterum sit a quolibet extremorum eius.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendū est q̄ materia subiicitur transmutationi cū priuatione non quidem retinendo eam: sed perdendo: propter acquisitionem habitus oppositi: cū quo tamen retinet suam propriam naturam. Per h̄ autem q̄ materia subiicit̄ transmutationi cū priuatione ipsaꝫ priuationem amittendo non sequitur q̄ ipsa priuatio sit subiectum transmutationis: sed potius q̄ sit eius terminus a quo quidē semper abiicitur per eam.

¶ Textus.

¶ Magis autem in quod q̄ ex quo mouetur denominabitur mutatio &c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtrū verū sit q̄ motus denominatur a termino ad quē: & nō a termino a quo: vr̄ enī q̄ nō: quia motus magis cōnectitur per se q̄ faciat distare a termino a quo q̄ faciat appropinquare ad terminū ad quē: & per cōsequens magis respicit illū terminū q̄ istū: ab illo igitur & nō ab isto dꝫ maxime denominari.

Ad istam qōnem Dōm est q̄ motus debet denominari a termino ad quē: & nō a termino a quo: cuius ratio ē: quia ab eo vnū quodq̄ denominandū est a quo maxime realitatē sumit. Realitatē aūt mot⁹ accipit ab eo q̄ ponitur per ipsum: vnde dicimus q̄ dealbatio non ponit rē aliā q̄ albedinē ipsaꝫ que acquirit̄. Qō aūt acquirit̄ per motū est ei⁹ termin⁹ ad quē: a termino igitur ad quē mot⁹ maxime realitatē habit: & per cōsequens ab ipso opꝫ eū sumere spēm. ¶ Ad idē aūt ratio alia adducit̄ a Tho. ait enim q̄ mot⁹ tollit terminū a quo: & ponit terminū ad quē: vñ ad terminū a quo vr̄ habere oppōnē: & nō ad terminū ad quē: quia vnū oppositorū nō ponitur sed tollit̄ per reliquū. Nō aūt denominat̄ vnū oppositorū ab alio: sed denoiatur vnū quodq̄ a nō habente ad ipsuꝫ oppositionē. Quia ergo ad terminū ad quē mot⁹ nō h̄ʒ illā rōnē oppōnis: quā hꝫ ad terminū a quo: cū sicut dcm̄ est hūc tollat & nō ponat sicut illū: pꝫ q̄ cōuenienter dꝫ mot⁹ a termino ad quē denoiari: & nō a termino a quo.

Ad argumentum Ergo dōm est q̄ lꝫ motus per se faciat distare: quia tñ per hꝫ ipsum tollit terminū a quo quia etiā ali distātia magis attēdit̄ quedā rō oppōnis ad ipsum q̄ ratio specificāns: & per cōsequens denoiantis.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis dubitare vtrū aliquo mō forma dici possit mobilis: vr̄ enī q̄ nō: quia mobile est subm mot⁹: sed dictuꝫ est q̄ subm mot⁹ alteꝝ est a quolibet terminoꝝ ei⁹. Cū igit̄ forma sit terminus mot⁹ videtur q̄ ipsa nullo modo possit dici mobilis.

Ad istam qōnem Dōm est q̄ vno mō accipiēdo mobile forma bñ pōt dici mobil̄ q̄uis alio mō ipsa sit imobilis: videm⁹ .n. q̄ oīa illa aliq̄ mō mobilia dnr̄ q̄ non hn̄t indefectibilitatē: sꝫ deficere pn̄t & deficiūt. Cū igit̄ forme gn̄abiliū nō hēat in eē suo indefectibilitatē: sꝫ deficere possint & deficiūt. Pꝫ q̄ aliq̄ mō pn̄t cōuenienter dici mobiles: vt ḡ videam⁹ quō istud dici possit: & quō nō cōsiderādū ē: q̄ sic dupl̄r dr̄ aliqd exn̄s: sic ēt dupl̄r aliqd dici pōt mobile: vno eni mō dr̄ aliqd exn̄s: quia est subm per se actus existēdi: quo qdē mō nec forma nec mā: sꝫ solū cōpositū exn̄s appellat̄. Alio ṽo mō dr̄ aliqd exn̄s: nō quia sit per se subm actus exn̄di: sꝫ quia sbm est ei⁹ ad min⁹ per accn̄s: vel rōne alteri⁹: aut ēt: quia ipsuꝫ ad aliqd existat: & h̄ mō ēt forma dr̄ ens & exn̄s. Nā & per ipsam cōpositū existit: & ipsa cū cōposito cui⁹ ē per se actus exn̄di subiicit̄: sic ergo vno mō forma q̄ ē per se existens cōpositū dr̄ ens: & alio mō nō. Cōsil̄r aūt & de mobilitate dici pōt. Nā mobile dici pōt aliqd dupl̄r: vno qdē modo: quia ē per se sbm mot⁹ & trāsmutationis: & sic forma nō ē mobil̄: vñ dicit̄ h̄ cōmēt. Manifestū ē q̄ albedo ē forma generabilis imobilis: & per fingit ipsaꝫ moueri: nō ē loquēdū cū eo i hac scia. Alio aūt mō pōt dici aliqd mobile: quia vel per accn̄s ē sbm mot⁹: vel quia sꝫ ipsꝫ aliqd variat̄ & mouet̄: & h̄ mō forma pōt dici mobil̄ sꝫ ipsꝫ aliqd variat̄ & mouet̄: & h̄ mō forma ... motum cui subiicit̄ per accn̄s ... rōne sui subiecti ... contingit mot⁹ & variatio subi: vñ h̄ mō forma mobilis est & variabilis: sꝫ primo immutabilis: & imobilis dicit̄.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omnis mutatio est a quodam & in quoddam manifestarem vtraq̄ nomina &c.

¶ Lectio secunda. ¶ Qō prima.

Hic possz aliquis dubitare: vtruz generatio possit dici mutatio nisi secundum q includit alterationez precedentez: ⁊ videtur q non: quia de ratione mutationis est: vt dicitur: q aliud mōstret prius ⁊ aliud posterius: h autē facere non potest nisi secūduz q includit precedētē alteratione. Igitur generatio non dicitur mutatio: nisi secunduz q claudit ipsam precedentem alterationez. Minoris autem declaratio est: quia generatio exclusa precedenti alteratione est quid in instanti positum: in instanti autem; sicut non est intelligere successionem: sic etiam in ipso non est intelligere prius ⁊ posterius: que important successionem quandam; ⁊ per consequēs generatio de se sine precedenti alteratione nō pōt aliud mōstrare pri⁹ ⁊ aliud posteri⁹:

Ad istam qōnem dicunt quidam q generatio nō dicitur mutatio nisi s͠m q includit precedentem alterationem: ⁊ ratio ipsoruz est illa quā modo recitauimus.

Sed ista positio Nullo mō stare potest: cuius declaratio est: quia quando aliqua ex opposito diuidunt aliquod cōe; vnum ipsorum non est intrinsece ⁊ essentialiter de ratione propria alterius: quemadmodum qa homo ⁊ asinus ex opposito diuidunt animal nō est homo de ratione asini; nec econuerso. Similiter etiā: quia substātia ⁊ accidens ex opposito diuidunt ens: non est substātia de ratione intrinseca ⁊ ēentiali ipsius accidētis nec etiam accidens esse potest de ratione propria substantie. Nunc autez sic est q generatio ⁊ corruptio ⁊ motus: cuius species est ipsa alteratio: ex opposito diuidūt mutationem: sicut h patet per phylosophuz. Nullo igitur modo alteratio: nec aliq̄ alia species ipsi⁹ motus esse poterit de intrinseca ⁊ essentiali ratione opposite mutationis: que dicitur generatio ⁊ corruptio. Nō igitur ratione alterationis: sed essentialiter: ⁊ secundum seipsam: tā generatio q̄ corruptio ipsa est mutatio. ¶ Hec idem autem patet si respiciamus ad extrema ē vtriusq̄ mutationis. Nam extrema alterationis sunt duo cōtraria. Extrema vero generationis sunt duo contradictoria. Et quemadmodum alteratio ponit successionez in subiecto vnius contrarii ad reliquum: sic etiam generatio ponit successionem ipsius esse ad non esse. Et quia necessarium est: vt immediate post non esse ponatur esse: propter id q inter esse ⁊ non esse nihil cadit medium necessarium est: vt subito: ⁊ in instāti in quo tollitur nō esse ponatur esse q sibi est oppositū: ita vz q inter abiationem vnius ⁊ positionem alterius nullum intercipiatur tempus medium: sicut intra ipsa ē nullum mediū dari potest. Sed quia intra contraria est medium ⁊ quodlibet ipsorum habet latitudinem: non in instanti alterum abiicitur: nec sine tempore alteruz inducitur. Scd͠m ista igitur euidenter apparet q mutatio ponēs esse post non esse de ratione sua habet q fiat in instanti vnde generatio que est talis mutatio de sua ratione habet q in tempore nō fiat. Et propterea distinguitur ex opposito cōtra alterationez: de cuius ratione est q mōstret vnū cōtrariū post aliud: ⁊ q nō fiat in instanti.

Dicendum est igitur q generatio prout includit motum precedentem seu alterationē est motus: ⁊ non subita mutatio: propter qō h modo contra motum non distinguit: sed diuiditur cōtra ipsum: prout ponit instantaneā acceptionez esse post non esse: ita q secundum h aliud monstrat prius ⁊ aliud posterius. Monstrat enim prius in toto tempore precedente instans: in quo esse acquiritur: nō esse rei generāde: ⁊ mōstrat posterius: vt puta in h instanti q est terminus preteriti ⁊ principium sequentis: ⁊ est consequens post tēpus totum q precedit ipsum esse ipsius generati. Unde qualis successio attenditur instantis q est finis temporis ad tempus q in ipso terminatur: talis etiam successio posterioris ad prius ponitur per generationem: ex quo patet valde euidenter q sicut successio instantis terminantis tempus precedens ad ipsum tempus q in ipso terminatur intelligit͡ esse subita ⁊ instātanea: sic etiam successio que ponitur per mutationem: que est generatio instantanea: subita eē intelligit͡: ⁊ per h patet responsio ad argumentum.

¶ Qō secunda.

Secundo dato q generatio absq̄ inclusione precedentis alterationis dici valeat mutatio: posset aliquis dubitare vtrū ipsa dici posset motus: videtur enim q sic quia generatio dicit processum de esse in potentia ad esse in actu perfecto. De potentia autem ad actum iperfectum non proceditur nisi prius procedatur ad actū iperfectum. Quia ergo mutatio que ponitur prius act⁹ imperfectus: ⁊ postea perfectus est motus; sequit͡ de necessitate: vt videtur: q generatio sit motus.

Ad istam qōnem dicunt quidam q de generatione loqui possumus dupliciter: vel quantum ad introductionem vltimi gradus substantialis: vel quantum ad introductionem totius nature precedentis gradum vltimum. Et si loquamur de generatione primo modo patet tunc secundum eos q ipsa non est motus: quia vltimus gradus est indiuisibilis: ⁊ indiuisibile est quod per mutationem subitam acquiritur: ⁊ non per motuz ⁊ isto modo: vt dicunt: Arist. probat q ipsa nō sit mot⁹.

Sed ista opinio Istorum est omnino contraria phylosophie ⁊ intentioni Aristote. Quod autem sit omnino contraria phylosophie naturali de facili apparet. Secundum enim veritatem phylosophie naturalis cogimur de necessitate dicere q mutatio in substantia non est motus: ⁊ q motus est in quantitate qualitate ⁊ vbi Hoc autem sustineri nullo modo potest dicta fatuitate stante: cuius declaratio est: q vltimus gradus cuiuslibet forme siue id q vltimo accipitur de quacumq̄ forma est quid indiuisibile: naz q est diuisibile hz partē ⁊ partem: pars autem ⁊ pars de perfectione forme ponit gradum ⁊ gradum. Ponere autem gradum ⁊ graduz est ponere multos gradus ⁊ non vnum. Cum igitur vltimus gradus forme ponat vnum tantum gradum ⁊ non plures: quia alias per se ⁊ primo vltimus non esset: necessariuz est q vltimus gradus cuiusq̄ forme nō substantialis tantum: sed etiam accidentalis dicat qd penitus indiuisibile. Quia igitur: vt ipsi dicūt: id q indiuisibile est non accipitur per motum: sed per subitaz mutationem: necessarium est q ratione vltimi gradus forme nulla mutatio sit motus. Secundum h igitur nō erit verum dicere q generatio non sit motus sed alteratio sic: sicut enim propter vltimum gradus adeptionem generatio non meretur dici motus: sic etiam nec alteratio: nec aliqua alia mutatio: cum equaliter vltimus gradus cuiusq̄ forme dicat quid indiuisibile: vt dictum est. Patet igitur q illa forma responsio contrariatur omnino veritati phylosophie naturalis. Quod autem contrarietur ē demonstrationi Aristotelis de facili apparet

apparet: ait enim ipse generationem: ideo non esse motum: quia ꝙ generatur est immobile: hoc autem dicat esse ideo imobile: quia est ens pure ⁊ simpliciter in potentia. Constat autem ꝙ gradus vltimus ipsius forme non ponit in suo receptiuo rationem entis pure in potentia: sed magis rationē entis in actu: quia presupponit ipsum totam forme naturam precedentem gradum vltimū ⁊ que actus est ratio existendi actu: sed forma sumpta secundum totam suam naturam quantum de se est nullum actum susceptiuum presupponit in generato remanentem. Sed potest ponere inquantum huius ens pure in potentia. Quia igitur ex hoc demonstrat Aristo. generationem non eē motum ꝙ subiectum eius est ens pure in potentia: ꝙ non est verum de acceptione vltimi gradus forme presupponentis totam forme naturam precedentem: patet euidenter ꝙ ipse Aristo. non respiciens ad acceptionem vltimi gradus: sed respiciens ad acceptionem totius substantialis forme: dixit generationē simpliciter: que est generatio substantiaꝝ non esse motū: Contra cuius igitur intentionē est omnino ponere ꝙ generatio sit motus: quantuꝫ ad acceptionē totius nature ipsius forme substantialis: preter ꝙ quātū ad acceptionem gradus vltimi.

Et propterea

ipsi ēt videntes ꝙ ista via nō est rationabilis aliā adducunt satis stultiorē. Dicunt enim ꝙ generatio est motus ratione forme que inducitur: quia eius inductio: vt dicūt: motus est. Sed ratione subiecti nō est motus: quia tale subiectum est immobile cum sit ens pure in potentia. Sed in hac fatuitate ponitur manifesta contradictio. Ad motum enim exigitur de necessitate ens mobile ꝙ est subiectum motus: sicut patet per philosophum in precedenti lectione. Oportet enim moueri de necessitate quicquid motui subiicitur. Mouetur autem nihil nisi ꝙ est mobile. Quod enim est immobile est impossibile moueri. Ponere autē motum ꝙ est impossibile moueri est ponere contradictoria: quemadmodum etiam contradictoria ponuntur cum dicitur existere ꝙ existere non potest: sic etiam aliquid subiectum motui esse ⁊ non moueri implicat contradictionem: veluti contradictionem implicat aliquid subiectum esse albedini: ⁊ non esse album. Nam esse motui subiectum est in se habere motum: ⁊ habere motum est moueri: esse igitur motui subiectum ⁊ non moueri est habere motum: ⁊ non habere motum. Ponamus itaqꝫ ꝙ ratione substantialis forme ipsa generatio sit motus: quia videlicet huius forme inductio mensuretur tēpore ꝙ est de ratione motus: ⁊ non vnico instanti ꝙ est de ratione simplicis mutationis: subiectum autem huius inductionis: vt concedunt est ens pure in potentia: ꝙ est immobile. Ens igitur immobile secunduꝫ hoc subiectuꝫ est inductionis: que est motus. Aut itaqꝫ stās sub illa inductione mouetur aut non mouetur: ꝙ si mouetur: ens igitur ꝙ est immobile mouetur. Si autem non mouetur subiectuꝫ: ergo inductioni que est motus: ⁊ habens in se motum: non mouetur: vtrūqꝫ autem implicat contradictionem. Manifeste itaqꝫ contradictoria ponuntur cum dicitur ꝙ generatio est motus ratione forme: quia eius inductio est motus. Non autem est motus ratione subiecti: quia subiectum eius est ens immobile. ¶ Sed forte aliquis reprehendet nos ⁊ merito ꝙ curamus de verbis hominū taꝫ ydiotaꝝ: verūtamen propter simplices ne ab ipsis peruertantur homines sunt ignorantiā ipsoꝝ aperire.

Ad argumentum

ergo in contrarium dicendū est ꝙ cum actus fuerit habens latitudinem potest quis dē primo haberi imperfecte: ⁊ postea perfecte. Sed cum fuerit simplex: ⁊ indiuisibilis: necessarium est ꝙ subito habeatur perfectus ⁊ completus. Et talis actus est substantialis forma.

¶ Quō tertia.

Sed tunc adhuc re

stat dubitatio vtrum forma substantialis inducatur subito. Nam in precedenti questione sunt solum reprobata dicta hominū materialium: non tamen est perfecte declarata veritas.

Queratur ergo

tertio vtrum forma substantialis inducatur de necessitate subito: videtur enim ꝙ non: quia forma que habet gradum ⁊ gradum non inducitur de necessitate subito: sed forma substantialis habet gradum ⁊ gradum: quia dicimus ꝙ vna substantialium forma continet totam alterius perfectionem: ⁊ adhuc amplius: igitur forma substantialis non inducitur de necessitate subito.

Ad istam qōnem

est dicendum ꝙ forma substantialis non est forma: cuius acquisitio possit esse motus: ⁊ idcirco necessariuꝫ est ꝙ ipsa inducatur subito: ⁊ non successiue ita vꝫ ꝙ de ipsa prius acquiratur pars vna ⁊ postmodum alia, sicut contingit de forma qualibet existente in motu.

Ad cuius intelligentiam

considerandum est ꝙ sicut accidens est ens secundum quid: ⁊ substantia est ens simpliciter: sic etiā forma accidentalis est ratio ⁊ principium essendi secundū quid ⁊ forma substantialis est principiū: ⁊ ratio essendi simpliciter. Et quia nulla forma inducta per motum vel consistens in motu est ratio ⁊ principiuꝫ essendi simpliciter necessarium habemus concedere ꝙ nulla forma in motu consistens sit forma substantialis: ꝙ autem nulla forma in motu consistens: tanꝙ inducta per ipsum esse possit ratio ⁊ principiuꝫ essendi simpliciter de facili demonstratur. Etenim attendendum ꝙ ratio ⁊ principium essendi album simpliciter id tantuꝫ ponitur esse: quo ablato aufertur ab eius susceptiuo necessario esse album: quemadmodum albedo dicitur ⁊ est simpliciter ratio essendi album: quia ablata albedine a superficie aufertur ab ipsa totaliter album. Consimili autem modo: ⁊ id dicere debemus esse rationem ⁊ principiuꝫ essendi simpliciter: quo ablato a materia nisi ei aliud adiungatur ab ipsa tollitur totaliter actu esse. Nunc autem sic est ꝙ nulla forma consistente in motu ablata a materia: necessariū est ꝙ tollatur ab ipsa totaliter esse in actu. Cuius declaratio est: quia oē ꝙ mouetur quādiu mouetur partim habet de termino ad quem: ⁊ partim habet de termino a quo: quemadmodum superficies subiecta motui dealbationis quādiu stat sub ipsa dealbatione: partim habet de albedine: ⁊ partim habet de nigredine: vnde ⁊ si tollatur ab ea id ꝙ habet de albedine: non statim necessarium est ꝙ ab ipsa tollatur esse coloratum: quia adhuc poterit retinere id ꝙ habet de nigredine: ꝙ etiam esse coloratum suo modo sibi confert. Similiter ergo si materia sic transmutaretur de vna forma substantiali in aliā ꝙ vnaꝫ perderet motu: ⁊ aliaꝫ ēt non subito sed per motum acciperet: necessariū est concedere ꝙ ipsa materia in tota transmutatione illa partim haberet de forma que abiicitur: ⁊ partim de forma que inducitur. Et propterea si ab ipsa tollatur id ꝙ habet de forma que inducitur: nō est necessariū ꝙ ab ea tollatur totaliter actu esse

adhuc poterit in actu essendi remanere per id ꝙ habeat vel habet de forma que abiicitur: manifestum est igitur ꝙ nulla forma in motu consistente sublata a materia: necessarium est ꝙ totaliter ab ipsa tollatur esse actu: nec per consequens aliqua talis forma potest esse ratio ⁊ principium essendi simpliciter: quia sicut dictum est solum illa forma est ratio essendi simpliciter qua sublata a materia tollitur ab ipsa necessario totaliter esse actu nisi sibi adueniat tunc alia forma: que quidem prius in ipsa non fuerit cum alia. Quia igitur solum illa forma que est ratio essendi simpliciter est forma substantialis. Ex quo nulla forma in motu consistens esse potest ratio essendi simpliciter: necessarium est ꝙ nulla forma in motu consistens aut inducta per motum sit substantialis forma. Simpliciter ergo tenendum est: ꝙ omnis forma substantialis eo ipso quo forma substantialis: hoc habeat ꝙ non successiue: sed subito inducatur in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est ꝙ ⁊ si forma substantialis multos gradus perfectionis habeat: non tamen habet talem graduum multiplicitatem: ꝙ propter ipsam sortiri possit: vt non subito: sed successiue inducatur in materiam: sicut deo dante infra declarabitur.

¶ Questio quarta.

His ergo visis posset forte aliquis querere vtrum ex his que dicta sunt: possimus aliquid boni accipere pro questionibus que consueuerunt fieri de formis.

Ad quod dicendum est ꝙ de formis inter alias tres questiones fieri consueuerunt. Vna quidem vtrum sit ponere inchoationes formarum substantialium in materia. Alia vero vtrum secundum formas substantiales attendatur magis ⁊ minus. Et tertia vtrum in vno numero supposito sint plures forme substantiales simul. Et de omnibus quidem his tribus questionibus habemus per dicta in lectione ista quid sentire ⁊ dicere debemus. Sunt enim quidam qui ponunt formas substantiales preexistere inchoatas in materia sub quodam gradu imperfecto: ⁊ per generationem ponunt eas deduci ad gradum perfectum. Et quia talis acceptio partis forme post partem motus est: vt ait Commentator necessarium habent isti dicere ꝙ inductio substantialis forme in materiam sit motus. Item ꝙ forma substantialis in gradu imperfecto in quo manet in materia cum alijs formis non sit ratio essendi simpliciter: ⁊ per consequens ꝙ non sit tunc substantialis forma: sed accidentalis: mediante tamen motu ⁊ transmutatione de forma accidentali fiat forma substantialis: que sunt non solum contra determinata hic: sed sunt etiam omnia absurda.

¶ Quidam etiam sunt qui dicunt ꝙ tam secundum accidentales ꝙ secundum substantiales formas possunt aliqua dici cum magis ⁊ cum minus. Et quoniam magis ⁊ minus attendi non possunt secundum id ꝙ in indiuisibili consistit: necessarium habent isti ponere ꝙ forma substantialis non sit indiuisibilis: ⁊ per consequens ꝙ ipsa possit accipi per motum ꝙ est contra hic determinata. Quod enim est diuisibile habet partem ⁊ partem: ⁊ per consequens de ipso potest accipi pars post partem ꝙ pertinet ad motum: vnde patet euidenter ꝙ si forma non sit indiuisibilis accipi poterit per motum. Et propterea commentator ait in hoc. v. ꝙ inductio substantialis forme: ideo habere non potest rationem motus: quia hec forma est indiuisibilis.

Sunt etiam qui dicunt ꝙ simul in eadem parte materie sunt plures substantiales forme successiue in materiam inducte ꝙ tamen stare non potest secundum ea que hic a philosopho dicuntur. Distinguit enim hic duplicem generationem: quia generationem secundum quid ⁊ generationem simpliciter. Et primam dicit esse generationem accidentium. Secundam vero dicit esse generationem substantiarum. Adiungit autem postea ꝙ id ꝙ generatur generatione secundum quid contingit moueri: quia licet non sit actu per formam inducendam: est tamen actu propter subiectum. Homo enim qui est subiectum in generatione albi est ens actu: ⁊ moueri potest: vnde id ꝙ fit album ratione subiecti est mobile ⁊ moueri potest. Sed de eo ꝙ generatur simpliciter ait ipse ꝙ est penitus immobile: propter id ꝙ non est actu ⁊ ratione subiecti. Quia ergo forma precedens in materia facit ipsam esse actu si super eam alia forma debet induci erit subiectum huius inductionis ⁊ generationis ens actu: ⁊ per consequens dicetur ꝙ illud ꝙ generatur ista generatione non est simpliciter in potentia: sed est actu: ⁊ moueri potest ratione subiecti: sicut ⁊ id ꝙ fit album ratione subiecti actu est ⁊ moueri potest. Vnum ergo de duobus oportebit tunc de necessitate dicere: aut videlicet ꝙ talis generatio sit generatio accidentis ⁊ adeptio accidentalis esse atque accidentalis forme ꝙ est contra ipsos qui ponunt hanc formam superinductam esse substantialem: aut ꝙ id ꝙ generatur generatione simpliciter: que est omnis generatio substantie sit actu ⁊ moueri possit saltem ratione subiecti ꝙ est contra philosophi determinationem factam in hoc loco. Patet igitur quomodo per determinata hic habemus quid dicere possimus contra tres positos errores de formis substantialibus.

¶ Questio quinta.

Sed tunc quinto posset aliquis forte dubitare quomodo verum sit ꝙ id ꝙ generatur non est actu. videtur enim hoc esse falsum: quia cum generatio in instanti fiat: necessarium est in illo instanti in quo ponitur actu ipsa generatio esse actu ipsum generatum.

Sed considerandum est ꝙ hic philosophus ostendere intendit generationem non esse motum: ad hoc autem modo sumit demonstrationem ex subiecto generationis. Nam id ꝙ mouetur: vt ipse supra ostenderat non est forma sed subiectum. Assumunt autem ꝙ si generatio est motus mouebitur id ꝙ generatur. Quia ergo moueri conuenit subiecto motus ⁊ non forme que inducitur per motum: patet euidenter ꝙ ista demonstratio sumpta est ex subiecto generationis: ꝙ non est ens actu: sed potentia tantum: ⁊ idcirco moueri non potest. Nam motus in subiecto presupponit esse actu: ⁊ per consequens forma est que inducitur per motum ante se in suo subiecto presupponit actu esse ratione cuius habet subiectum talis forme de se ante acceptionem eius ꝙ moueri possit ⁊ subiectum esse motus: sufficiat ergo ad demonstrationem presentem. Arist. ꝙ subiectum generationis non sit actu ante acceptionem forme generati. Quod enim de se nullo modo actu est non potest de se subiectum esse inductionis: que fit motu: ⁊ quia ꝙ nullo modo de se actu est de se subiicitur inductioni forme substantialis: ⁊ generationi simpliciter: consequitur de necessitate: ꝙ talis inductio ⁊ generatio non sit motus: sufficit ergo dicere ꝙ ad presentem demonstrationem ꝙ id ꝙ generatur non esse: ꝙ subiectum generationis de se nullum esse actu potest.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Si igit predicamenta diuisa sunt substantia 7 qualitate 7 vbi 7c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hic posset primo esse dubiũ vtrũ vez sit q substantie nihil est contrarium: videtur enim q non: qz contrariorũ effectuũ oportet causas primas esse cõtrarias. Sed elẽtales qualitates vt puta calor 7 frigus sunt qualitates contrarie: igitur forme substantiales eorũ: que sunt cause proxime istarũ qualitatũ: sunt etiã necessario contrarie.

Ad istam qõnem

est simpliciter dicendũ q substãtie nihil est contrariũ. ¶ Ad cui⁹ intelligentiaz cõsiderandũ est q contraria sunt: vt accipit decimo methaphysice: que sub eodez genere posita maxime a se distant: 7 in eodez susceptibili non simul: sed vicissiz fiũt. Ex ista contrariorũ diffinitione quattuor accipiũtur que exigũtur ad veraz 7 perfectaz contrarietatez: quorum vnum est q contraria debent esse vni⁹ generis physici quemadmodũ albũ 7 nigrũ que sunt contraria sũt eiusdez generis: qz vtrũq3 est in genere coloris. Et hoc exprimit in diffinitione posita cũ dicit q contraria sũt que sub eodẽ genere posita. ¶ Secũdũ aũt q requirit ad veram contrarietatẽ est maxima distantia in genere: quẽadmodũ albũ 7 nigrũ que sũt contraria maxime distãt in genere coloris. Nõ .n. possunt accipi duo aliq colores magis aut tm̃ etiã distantes q̃tũ distãt albedo 7 nigredo: vnde quãuis albũ 7 pallidũ sint in genere coloris 7 distent etiã ab inuicẽ: nõ tñ sũt contraria: qz adhuc in tali genere distantia maior inuenit: qualis est distantia nigri 7 albi: 7 hoc exprimitur in assignata diffinitiõe cũ dicit q cõtraria in eodẽ genere posita maxime a se distãt. ¶ Tertiũ aũt q exigit ad veraz cõtrarietatez ẽ ydẽptitas subiecti: qz contraria debent habere idez receptiuũ imediatũ: vnde videmus q superficies est imediatum susceptiuũ tam albedinis q̃ etiã nigredinis. ¶ Quartũ vero exigit q circa tale receptiuũ se insimul nõ cõpatiant: sicut albedo 7 nigredo nõ possunt simul informare eandez superficiez: licet hoc possint successiue: hec autẽ duo exprimũtur in descriptione posita cũ dicit q in eodem susceptibili non simul: sed vicissim fiũt. Patet igitur quomodo q̃ttuor ad veram contrarietatis rationez requirũtur. Et tria quidem hoz bene contingit inueniri in formis substantiarũ generabiliũ. Naz ipse sunt eiusdem generis physici: vt potes q̃ tu habent adinuicem per se transmutationez: 7 non per accidens: vt habet in decimo methaphysice. Iterũ habent vnũ immediatũ susceptiuũ: quia vna est materie essentia in qua immediate suscipiuntur omnes forme substantiales generabilium. Circa vnã etiã 7 eandez materie partez plures forme substantiales non simul: sed vicissim fiunt. Unde manifestũ est q tres conditiones contrariorũ in formis substantialib⁹ contingat reperire. Sed quarta conditio vz maxima distantia non inuenitur in eis. ¶ Ad cuius euidentiaz considerandum est q maxima distantia que attendit in cõtrariis est distantia fundata in quadã latitudine continua continẽtia diuersorũ graduũ 7 ratio est: qz motus non est diuisibilis nisi in q̃tum acceptio eius que inducitur per ipsum est diuisibilis. Acceptio autẽ forme non est diuisibilis nisi propter diuisibilitatem forme accepte. Dividitur enim acceptio talis in priorem 7 posteriorem. Prior vero acceptio ponit partem forme prius acceptam: 7 posterior ponit partem forme posterius acceptam: vnde patet q̃ndi q omnis forma que inducitur per motuz habet partẽ 7 partem: siue gradum 7 gradum: forme autem habentes verã contrarietatẽ per motuz inducunt 7 abiciũtur. Necessariũ est igit q quelibet talium formarũ habeat latitudinem continuaz diuersorũ graduũ perfectionis: vnde 7 videmus q non statim cuz aufertur aliquid de caliditate vel frigiditate abiicitur tota caliditas vel tota frigiditas: sicut oporteret necessario: si tales forme non haberent partem 7 partem: vlterius etiam talis latitudo est continua: qz aliter penes ipsaz motus qui est continuus fieri non posset. Maxima ergo distantia contrariorum est distantia fundata super latitudine continua graduũ diuersorum continentia: forme autem substantiales latitudinem non habent: sed omnes in indiuisibili consistunt: vnde non habent illaz maximã distantiã que exigit ad verã contrarietatẽ: 7 propterea inter ipsas nõ attẽdit vera 7 pfecta cõtrarietas.

Ad argumentum

ergo in contrarium dicendũ q est duplex causa: quia vniuoca: 7 non vniuoca. Et in causa quidem vniuoca: oportet q inueniatur secundum eandem rationez speciei id q est in effectu: ita q si effectus hz oppositionez vere contrarietatis necesse est 7 cã iei⁹ vniuocã ad aliud hẽre oppõnẽ sẽ cõtrarietatis: vñ videm⁹ q sicut calefieri 7 frigefieri sunt cõtraria. sic etiam calefacere 7 frigefacere sunt contraria. Sed in causa proxima 7 non vniuoca non inuenitur secundũ eandem rationem id q est in effectu. Et forme quidem substantiales elementorum sunt cause non vniuoce elementaliũ qualitatum: vnde oppositio que inuenitur in qualitatibus: non oportet q inueniatur in illis formis secũdum eandem rationem: sed secundum rationem ponẽtez minorez ignobilitatem: 7 talis est oppositio imperfecte contrarietatis: que non tollit rationez substantie: si cut facit vera 7 perfecta contrarietas.

¶ Textus.

¶ Secundũ substantiam autem non est motus propter nullũ entiũ substantie contrariũ esse 7c.

¶ Qõ secunda.

Sed tunc secũdo posset esse dubium vtrũ forma substantialis quelibet sit indiuisibilis: videt .n. q nõ: qz forma que habz gradus 7 gradũ non est indiuisibilis: sed forma substantialis habet gradus 7 gradus: qz alias non esset verũ q vna contineret quicquid continet alia: 7 adhuc amplius ictur non quelibet substãtialis forma est indiuisibilis.

Ad istam qõnem

est dicendum q duplex diuisibilitas in formis attendit: vna quidem per gradũ generalez 7 specificũ: 7 alia per diuersas pfectiones maiores 7 minores vni⁹ 7 eiusdẽ gradus specifici. Et vtraq quidem harũ diuisibilitatũ attendit in formis hñtibus cõtrarietatẽ: sicut pz de albedine 7 nigredine. Nã albedo cõtinet quicqd continet nigredo 7 adhuc amplius. Et hz qdẽ q continet quicqd continet nigredo cõuenit cũ nigredine: vñ 7 hz hoc i albedine attẽdit gradus q̃daz generalis. Scdm vero q continet ãplius q̃ nigredo distinguit a nigredine: 7 sic in ea attẽdit gradus ei⁹ specialis: vñ pz q in albedine inuenit diuisibilitas per gradũ generalẽ 7 specificũ. Ulterius etiã videm⁹ q ipsa propria 7 specialis pfectio albedinis põt dari maior 7 minor 7 maior inuenit in magis albo 7 minor in minus albo: 7 sicut albedini attẽditur diuisibilitas que fit per maiorem 7 minorem perfectionẽ vnius 7 eiusdẽ gradus specifici. Sz in formis substantialibus [illegible] diuisibilitas

que fit per gradū generalem ⁊ specificū: sed non secunda: q2 gradus specificus cuiuslibet substantialis forme in indiuisibili consistit. Unde talis diuisibilitas est in formis sp̄alib⁹: q̄lis ē in nūero ⁊ nō est q̄lis ē in ꝯtinuo: videm⁹. n. q in quaternario cōtinetur q̄cquid continetur in ternario: ⁊ adhuc amplius. Et inquantū in ipso cōtinetur id q claudit in ternario attendit in eo gradus generalis. Inquantū vero continet in eo amplius ponit in ipso gradus specialis qui est simplex ⁊ indiuisibilis. vtpote: q2 ponit simplicē ⁊ indiuisibilem vnitatem. Eodem autem modo est de formis substantialib⁹ sicut dictū est. In formis aūt habentibus contrarietatem non solū attendit diuisibilitas: vt in numeris que est diuisibilitas per gradū generalē ⁊ specificū: sed etiā attēdit in ipsis diuisibilitas; sicut i cōtinuis: q2 grad⁹ specificus taliū formaꝝ habet continuam latitudinem propter quā in istis formis potest esse motus continuus vt supra dictū est. Et sic p3 r̄nsio ad argumentū.

¶ Q̄ō tertia

Tertio quia intellectus per predicta non videtur oino quietari posset aliqs querere verum substantia possit suscipere magis ⁊ min⁹ videt enim q sic: q2 vbi inuenit imperfectū ⁊ perfectū ibi potest inueniri magis ⁊ minus. Sed in substantia inuenit imperfectū ⁊ perfectū quia vna substantia est perfectior q alia: igitur in substantia potest esse magis ⁊ minus.

Ad istam q̄ōnem dōz est: sicut dicit i predictis q substantia non suscipit magis ⁊ minus. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est q maioritas ⁊ minoritas ⁊ magis ⁊ min⁹ differūt: q2 maioritas ⁊ minoritas dicunt respectus quosdam in quantitate fundatos: q2 maioritas dicit quātitatis excessum. Minoritas vero dicit quantitatis defectum. Unde id cū maioritate dicitur q plus de quantitate habet. Cū minoritate id dicit q ab illa quantitate deficit. Est autē in rebus non solū quantitas dimensionis: sed etiam quantitas perfectionis. Et sicut id cū maioritate dimensionis dicit q plus de tali quantitate habet; sic etiam id dici potest: ⁊ dicit cū maioritate perfectionis q plus habet de perfectione; vnde q2 vna species reruz plus habet de quantitate perfectionis q̄ alia: potest optime vna dici maior q̄ntitate p̄fectionis: ⁊ alia minor. Secūdū q dicim⁹ albedinem esse maiorem in perfectione: ⁊ nigredinem minorem ⁊ albedinem etiam magis albi dicim⁹ esse maiorem q̄ sit albedo minus albi; ⁊ hoc etiam in perfectiōe dicitur eē maior ⁊ ecōuerso. Si ergo maioritas ⁊ minoritas: q2 dicūt respectus quosdam in quantitate fundatos: possūt p̄prie in speciebus reruz inueniri: ⁊ etiam in numeris. Dicit enim q quinarius est maior ternario. Magis vero ⁊ minus in speciebus rerum nō proprie inueniuntur. Et ratio est: q2 magis ⁊ minus p̄prie loquendo dicūt quosdam respectus fundatos in participatione vnius ab alio: vnde magis album id dicit q plus participat de albedine: ⁊ minus albū dicit q minus participat de ipsa: ita q secundū h non species dicitur cum magis ⁊ minus: sed id q speciem participat manens in essentia diuersum a specie participata: quēadmodū: q2 superficies essentialiter differt ab albedine ⁊ albedinē p̄ticipat dici potest superficies magis ⁊ minus alba. Magis quidem alba dicitur cuz plus habet de albedine a qua denominat alba: ⁊ dicit min⁹ alba cū minus de ipsa habet. Sed albedo que est species nō dicit magis ⁊ minus: neq3 grāmatica: vt habet in predicamentis: ⁊ similiter cū magis ⁊ minus non dicitur h albedo: neq3 h grāmatica: propter id q ab eis essentialiter non differūt. Patet igitur per ista q p̄ticipās speciez a qua differt in essentia dicit cum magis ⁊ minus propter maioritatem ⁊ minoritatem existentem in specie participata: que tamen species non dicitur cum magis ⁊ minus. Et licet quidem in accidentibus species completa sit tantū forma ⁊ non compositūz ex materia ⁊ forma: tamē in substantiis materialibus sola forma non est species completa: sed h est ipsum compositūz ex materia ⁊ forma: sicut homo equs asinus ⁊ similia. Cū ergo species reꝝ non dicūtur cuz magis ⁊ cū minus ex quo hō vel equs est p se species: necessariū ē q hō equs ⁊ similia cum magis ⁊ minus non dicantur: ⁊ per consequens neq3 indiuidua ipsorum: sicut h homo vel hic equs dicit cuz magis ⁊ minus propter id q ab ipsis essentialiter non differunt. Apparet igit q species substantiarum: quia non participantur ab aliquo q ab eis differat essentialiter non faciūt: vt sibe suscipiant magis ⁊ minus. Ex h autē statim concludi potest q forma substantialis non habeat latitudinez: sed sit indiuisibilis q2 vt ostensum est q denominatur a forma habente latitudinem dicit cum magis ⁊ minus: igit necessariuz est q forme substantiales a q̄bus tales species denominantur sint indiuisibiles nō habentes latitudinem cōtentiuam maioris ⁊ minoris perfectionis ad vnuz ⁊ eundem specificum gradum pertinentis; licet habeant latitudinem contentiuā gradus generalis ⁊ specifici.

Ad argumentuz ergo in contrariū dicenduz est q magis ⁊ minus cum importent comparationem nō inueniūtur proprie loquendo nisi in his tantū que sunt cōparabilia. Non sūt aūt cōparabilia nisi que sunt eiusdem speciei specialissime: vt in .vij. habetur: sed que in predicamēto substantie sunt eiusdē spēi spēalissime: nō sunt magis ⁊ minus perfecta: sz eque perfecta sunt omnia in substantiali perfectione.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto propter dicta posset dubitare aliquis vtrum propter ꝯtinētiaz gradus generalis ⁊ specifici possit sustineri q forma substantialis non tota subito: sz successiue inducat: videtur enim q sic; q2 licet gradus specificus talis forme cū sit indiuisibilis accipiatur subito q2 tamen tota forma est diuisibilis per gradū generalē ⁊ specificum: nihil videtur prohibere q primo possit induci gradus eius generalis ⁊ postea specificus: vnde ⁊ in libro de animalib⁹ phylosophus dicit q embrio prius viuit vita plante: postea viuit vita bruti: ⁊ vltimo vita hominis.

Ad istam q̄ōnez dicendū est q propter continentiaz gradus generalis ⁊ specialis non potest contingere q substantialis forma successiue; ⁊ per motum inducat. Huius autē ratio est: q2 motus ⁊ mutatio p̄mo ⁊ s̄cd̄m se non potest esse in natura generali: sed solum in natura speciali: sicut apparet manifeste inducendo in singulis. Non est enim motus aut mutatio in colore: nisi q2 mutatio est aut in albedine aut in nigredine aut in aliquo medio colore. Similiter etiam non est mutatio in sapore: nisi q2 est mutatio; aut in dulcedine: aut in amaritudine: aut in aliquo sapore medio. Et sic per cetera discurrendo apparet euidenter q nunq̄ est mutatio in natura generali: nisi q2 mutatio est in natura speciali. Hoc autem totum: ideo necessario contingit quia

cum

cum omnis mutatio aut tendat ab actu in esse aut ab esse in actu: in eo igitur pōt tantū secundū se esse mutatio cui secundū se debetur esse actu vel in esse actu: hoc autem secundū se debetur nature speciali ꝛ nō nature generali: quia natura generalis in tm̄ est in quantū est aliqua natura specialis in qua natura generalis reseruatur: quemadmodū color non est actu: nisi qꝛ actu est albedo vel nigredo vel aliquis medius color in quo reseruatur ratio coloris. In natura ergo generali non est mutatio: nisi quis mutatio est in natura speciali in qua reseruatur ipsa natura generalis. Natura autem generalis graduz generalem ponit: ꝛ natura specialis ponit graduz specialem. Sequitur ergo necessario ꝙ generalis gradus forme non accipiatur per mutationez: nisi quis accipitur aliqua forma specialis in qua insimul cū gradu speciali gradus generalis reseruatur. Simul ergo secūduz hoc per mutationem accipitur gradus generalis cū speciali ꝛ non prius vn⁹ ꝛ postea reliqu⁹. Et qꝛ propter ea que necessario insimul inducūtur non potest sustineri ꝙ aliquid producatur successiue ꝛ nō subito: apparet euidēter ꝙ nullo modo: propter solam continentiam pluriuz graduū: vnius quidē generalis ꝛ alterius specialis: potest sustineri ꝙ forma substātialis successiue inducatur quin potius ad hoc saluandū exigitur de necessitate ꝙ eā omnin suo gradu speciali diuisibilitatē habeat. Et qꝛ hoc falsum est: vt ex supradictis patet: necessariū est cōcedere ꝙ forma substantialis non successiue: sed subito ꝛ in instanti inducatur. Et per hoc patet rńsio ad argumētū.

Ad auctoritatem

Autem phylosophi quidam dicunt ꝙ in embrione prius apparēt opera anime vegetatiue postea opera sensitiue. ꝛ vltimo rōnalis. Et pro tanto secūdū eos dicitur ꝙ embrio prius viuit vita plāte: ꝛ postea viuit vita aialis ꝛ vltimo viuit vita hominis ꝛ non ideo: quis prius accipiat subaz anime vegetatiue: postea subaz aie bruti ꝛ vltimo subaz intellectiue: qn potius secūdū eos statiz a principio accipit subaz aie rōnalis: lz nō a pricipio opera hui⁹ aie appareāt i ipo

Sed ista positio

Non solū est contra Tho. sed est etiaz cōtra veritatē quā vbiqꝫ in doctrina tanti doctoris esse credo: quomodo aūt sit repugnans veritati alibi debet declarari. Ad presens aūt secūdū doctrinaz Tho. est dicēdū ꝙ in generatione hominis prius inducitur: non vegetatiuū generaliter sumptū. sed aliqua anima vegetatiua specialis: in qua reseruatur ratio vegetatiui generalis: postea aūt insimul ista corrūpitur ꝛ inducitur anima aliqua sensitiua specialis: non successiue: sed subito in q̄ reseruatur: ratio tam vegetatiui ꝙ sensitiui generalis: vltimo aūt hoc insimul corrūpitur ꝛ inducitur nō successiue sed subito anima intellectiua specialis: in qua reseruatur generalis ratio vegetatiui sensitiui ꝛ intellectiui: ꝛ et sic verba phylosophi intelligenda sunt: ꝛ tunc nihil faciunt contra intentionem nostram: sicut de facili apparet intuentibus.

¶ Textus.

¶ Neqꝫ est in ad aliquid: contingit altero mutante verum esse ꝛc.

¶ Qō quinta.

Quinto posset

Esse dubiuz verum sit verū ꝙ aliquid possit fieri de non relato relatū nō facta mutatione in ipso: sed in altero: sicut phylosophus hoc ait: videtur enim ꝙ nouum ꝙ nihil sit nouiter relatum nisi accipiat relationē Relatio aūt accipi non potest nisi accipiatur ipsum relationis fundamētum. Quia igitur hoc sine mutatione nō accipitur: videtur necessario consequi ꝙ nihil de nō relato possit fieri relatū nisi fiat in ipso aliqua mutatio.

Ad istam qōnem

Est dicēdū ꝙ duplicia sunt relatiua. Sunt enim quedaz relatiua que in vtroqꝫ extremo ponunt reales dependētiaz: ꝛ quedaz que ipsaz nō ponūt in vtroqꝫ: sed tātū in altero. Et si loquamur de istis secūdis relatiuis: tūc satis notū est ꝙ alterū extremū: vtpote illud ꝙ non habet realem dependentiā ad alterū fieri potest de non relato relatū absqꝫ eo ꝙ fiat aliqua mutatio in ipso. Non enim hoc dicitur esse relatū: qꝛ realiter ipsum referatur: sed qꝛ sic refertur alteruz ad ipsum: ꝛ ideo sufficit ꝙ fiat mutatio i altero ad hoc ꝙ ipsuz ēt sit nouiter relatum: quemadmodum aliquid fit de non scito actu scitū: non facta mutatione in ipso scibili: sed hac facta solū in sciente. Nam ꝛ mutatio non terminatur ad aliquid rationis: sed aliquid reale: vnde in illo extremo in quo est relatio secūdū rationez tantū: non potest gratia huius relationis solius mutatio attendi. Si autem loquamur de primis relatiuis: tunc consideranduz est ꝙ eis contingat assignare duplex fundamētū: vnū quidē proximū ꝛ aliud remotū. Nam similitudinis proximū fundamentū est vnitas in qualitate duoruz qualium: fundamentum aūt remotū est qualitas. Hoc igitur presupposito attendendum est ꝙ extrema talium relatiuorum tripliciter possunt se habere: vno quidem modo ita ꝙ vtrūqꝫ habeat fundamentū tam remotū ꝙ proximum ꝛ tūc sunt actu a se inuicem relata: quemadmodū se habent duo equalia in albedine quorum vtrumqꝫ est simile alteri. Nec in ipsis est fundamentū similitudinis remotum: qꝛ albedo ꝛ fundamentū eius proximū: qꝛ vnitas in albedine. Accipitur aūt ad presens fundamentū remotū non pro fundamento remotissimo: sed pro eo ꝙ accipitur immediate post proximum. Alio autem modo illa extrema possunt ita se habere ꝙ careant quidez fundamento proximo: sed tamen hēat alterum ipsoruz id ꝙ est remotum fundamentum: quemadmodū si duo aliqua sint: vnum quidez album ꝛ aliud nigrum: carebunt ambo fundamento proximo similitudinis alborum: alterum tamen album habebit fundamentum directe similitudinis remotum: vnde ista non erunt actu relata relatione similitudinis alborum: sed fient sic relata actu ꝙ alterum tantum mutabitur. Si enim solum nigrum mutetur de nigro in album fient illa actu relata predicto modo. Alterum autem ꝙ est album non mutabitur: quia ipsum iam in se habet similitudinis hui⁹ remotū fundamētū: ꝙ vero ei⁹ fundamētū ꝓximū nō habet non prouenit ex defectu ipsius: sed ex defectu alterius ꝙ est nigrum: ꝛ idcirco solum hoc mutatum facit vt ipsa fiāt modo predicto actualiter adinuicē relata. Tertio autem modo illa extrema sic possūt se habere: vt ambo careant relationis fundamento: tam proximo ꝙ remoto: sicut duo corpora nigra carent fundamento remoto ꝛ proximo similitudinis alborū. Et talia non possunt fieri illa similitudine relata: nisi ambo mutentur de nigredine in albedinem: vnde patet quomodo sit soluendum argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem neqꝫ substantie: neqꝫ ad aliquid: neqꝫ ipsius facere aut pati ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Q. 6 prima.

Hic posset

Esse dubium verum sit generatio in quā tione: videtur. n. ꝙ nō. qꝛ i predicamēto vt ꝙ sube ꝛ quantitatis nihil est contrarium.

Ad istam qõnem dicendum est: sicut diximus in logyca q de quãtitate loqui possumus dupliciter: vno quidem modo ipsam accipiendo simpliciter secundū se: ⁊ alio modo ipsam sumendo secundū q est nata consequi certam formam naturalem. Et primo quidem modo in ipsa quantitate non est motus neq; contrarietas: cuius ratio est: quia motus non est nisi in concernente sensibilem materiam seu naturalē: q motus est actus entis mobilis q aliquid naturale est: cum sit subiectuz phylosophie naturalis. Quantitas autem secunduz se considerata non concernit sensibilem materiam: est enim hoc modo quid mathematicum. Mathematica autem sunt abstracta secundum rationem a sensibili materia ⁊ si non abstracta sint secundum esse q habent ex consecutione ad formaz aliquam naturalem: est ratio ⁊ principium essendi: vnde manifestū est q quantitas sic sumpta abstrahit a motu: ⁊ per consequens a contrarietate: quia in omni contrarietate proprie dicta potest esse motus. Et quia in logyca agitur simpliciter de quantitate prout in ipsa attenditur predicamentalis ordo: idcirco dicit logycus q quantitati nihil est cõtrariū. ¶ Si autem quantitas sumatur secundo modo: secūdū scz q nata est cõsequi naturalem formaz: vtrūq; in ipsa attendetur: vz contrarietas ⁊ motus: hoc enim modo est aliquid naturale motuz auferre ⁊ abiici per motuz: q non conuenit nisi habentibus contrarietatem: vnde hm hoc in ipsam dare duos terminos maxime distantes: quorum vno ad alterum bene potest esse motus: omnium enim natura constantiuz est certa ratio magnitudinis ⁊ augmenti: vt dicit in secundo de anima: vnde in carne est dare per diminutionem aliquam partem carnis ita paruam q non poterit dari minor: ⁊ aliquā ita magnam q non potest dari maior: ⁊ a parua quidem ad magnam proceditur per motum augmenti. Sed a magna itur ad paruam per motum decrementi. Secundū hoc igitur in quantitate sic sumpta motus est ⁊ contrarietas: ⁊ idcirco phylosophus in hac scientia que considerat quantitatem: prout consequitur naturalem formaz: dicit q contrarietas est in quantitate.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset esse dubiū vtrū sit contrarietas in vbi: videt enim q non: quia dicitur in sex principijs q vbi nihil est contrarium.

Ad istam qõnem Dicendū est q de ipso vbi loqui possumus dupliciter: vno quidem modo secūdū considerationē naturalē: ⁊ alio secūdū considerationē mathematicā: primo autem modo necessariuz est q ipsum vbi distinguatur secunduz distinctionez illorum corporū locatorū: quibus primo debetur in vniuerso locus: cuiusmodi sunt ipsa elementa. Naz vbi q naturaliter debet vni elemēto: nullo modo naturaliter debetur alteri: q nullo modo esse posset nisi ipsa vbi naturaliter differrent. Et hoc modo in ipso vbi bene inuenitur contrarietas ⁊ motus: quia contingit aliquid moueri a sursum ⁊ deorsum ⁊ econuerso. Et vbi ad q mouentur leuia simpliciter: ⁊ vbi ad q tendunt simpliciter grauia sunt contraria. Sunt enim in eodem genere. Maxime etiam a se distant: sicut supremum ⁊ infimū. Vbi enim supremū est in vniuerso q est simpliciter sursum: ⁊ vbi infimū est q est simpliciter deorsuz. Non possunt etiam simul esse in eodez: q idem corpus non potest simul esse in loco ignis ⁊ in loco terre. Vtriusque sunt vicissim susceptibili. Nam vbi est in corpore locato sicut in subiecto. Inuenitur autem idem locatū de loco deorsum ad locum sursum transmutari. Manifestuz est igitur q talia vbi vere sunt contraria: cuz eis omnes contrariorum cõmunicant proprietates. ¶ Si autem accipiamus vbi secundū aliam considerationē oportet q alio modo distinguatur. Corpora enim mathematica distinguuntur secundū diuersam figurationē: ⁊ similiter etiaz distinguitur eius circumscriptio: que est vbi q debetur talibus corporibus: vnde quemadmoduz ipsis figuris nihil est contrariū: sic etiam ⁊ vbi sic sumptum nullaz habet cõtrarietatez: nec accipitur per motum: quia in mathematicis non est motus: h etiam modo aliquod vbi simpliciter deorsum aut simpliciter sursum inter que duo dicantur esse maxima distantia dare non contingit. Non enim imaginari quis potest aliquod vbi ita sursum q nõ semper possit imaginari aliud superius. Et secundum hoc dicitur in sex principijs q vbi nihil est contrarium.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset esse dubium vtrū in qualitate sit contrarietas: secundum propriā rationez specierū eius: videtur enim q non quia talis ratio dicit essentiaz forme: que videtur esse indiuisibilis: secundū autem id q indiuisibile est: nulla potest attendi contrarietas igitur in qualitate secundū propriam rationem speciei eius non potest contrarietas attendi.

Ad istam qõnem Dicunt aliqui q in qualitate non attenditur contrarietas secundū propriaz rationē specierū eius: sed solū secundū esse q habet in subiecto huius autez ratio est triplex secūdū eos: vna quidez: q contraria debent habere latitudinem ⁊ non consistere in certo punctali. Sed ratio propria specieruz qualitatis in punctali certo cõsistit: propter id q eē forme quā talis ratio significat est simplex ⁊ indiuisibilis: vnde nō potest secundū talem rationez attendi contrarietas: sicut nec secundū essentiaz attenditur contrarietas aut magis ⁊ minus: sed secūdū esse q pro tanto habet latitudinez ⁊ magis ⁊ minus: quia forma cuz non det esse nisi subiecto disposito: subiecto magis disposito dat perfectius esse q subiecto quod minus est dispositum.

Secunda ratio eiusdē est: quia albū in ligno non contrariatur nigro in pariete: sed nigro q est aptū natū esse in ligno: propter id q contrarietas est accipiēda respectu eiusdem subiecti: q non esset si contrarietas in formis accipienda esset secundū essentiaz: aut secundū rationē quidditatis: cū diuersitas subiecti diuersificet non rationē quidditatis: sed per se faciat ad diuersificādū esse.

Tertia autem Ratio eorūdez est: quia si tales forme accipiantur secundū esse non materiale: nō intelliguntur habere vlterius contrarietatem: vnde in intellectu non habent contrarietatez species albi ⁊ species nigri: ⁊ in aere species diuersorum colorum non contrariantur sibi inuicem. Ex hoc autem videtur concludi satis euidenter q qualitas non contrariatur sibi inuicem: nisi secundum esse q habeat in materia

Sed quod ista positio Nullo mō stare possit non est difficile ostendere. Nam si ostendatur q nihil sit dicere tales formas indiuisibiles esse in certo: nam ⁊ habere latitudinez necesse: statum clarū erit q nulla est

la est etiã ꝛ positio que super hoc principaliter fundatur. Quod autem illud nihil sit dictu potest multipliciter ostendi. Primo quidẽ: quia quando aliqua duo non differũt realiter: necessarium est si realitas vnius habet latitudinem: ꝙ habeat latitudinem etiam realitas alterius. Non est enim intelligibile ꝙ realitas rei indiuisibilis sit ipsa realitas rei habentis latitudinẽ: vtpote quia realitas puncti sit realitas linee. Nunc autem ita est etiam secundum ꝙ isti dicunt in questionibus suis de esse ꝛ essentia: ꝙ forma accidentalis non dat esse subiecto ꝙ differat realiter ab ipsa sua essentia. Est enim secundum eos idem realiter esse ꝙ albedo dat subiecto suo: ꝛ ipsa essentia albedinis. Necessario itaq; oportet ponere ꝙ tales forme habeãt latitudinem in essentia: si habent latitudinem in esse: vnde eo ipso: quo isti ponunt tale esse latitudinem habere: ꝛ cum hoc ponere debent ꝙ tale esse cum essentia forme idem est realiter. Coguntur de necessitate confiteri ipsam etiam essentiam habere latitudinem.

Secundo hoc idem

Ex eo apparet ꝙ albedo: ꝛ quelibet talis forma: non aliter dat rẽ suo susceptiuo ꝙ̃ dando sibi seipsam. Actum enim sustinendi ei nõ dat cum hunc in ipso presupponat. Dat autem ei esse album ꝙ non est aliud ꝙ̃ albedinem dare seipsam formaliter suo subiecto. Nam esse albuz non est aliud ꝙ̃ habere albedinem. Si ergo dat subiectum esse plus ꝛ minus necessarium est ꝙ necessaria essentia etiam ipsius detur subiecto plus ꝛ minus: ꝙ intelligi nõ potest nisi ponatur ꝙ talis forma habeat latitudinem etiam in sua natura vel essentia.

Tertio autem

Idem apparet ex ipsa etiam ratione talis forme. Quecũq; enim ratio detur de albedine ipsa perfectior inuenietur in magis albo ꝙ̃ in minus albo. Si enim dicatur ꝙ albedo est extremitas corporis perspicui terminati vehementi lucido: patet ꝙ talis ratio in minus albo non est sic perfecta: sicut in magis albo. Si etiam dicatur ꝙ albedo est color disgregatiuus visus idem dicere oportet: quia albedo que est in magis albo magis disgregat ꝙ̃ que est in minus albo: vnde patet ꝙ inconueniens est dicere ꝙ ratio quidditatis talium formarum consistit in gradu punctali vel indiuisibili ꝛ ꝙ essentia sit indiuisibilis: quia rõ essentialis non põt poni perfectior in vno ꝙ̃ in alio: nisi essentia que exprimitur per ipsam habeat latitudinem. Quod autem dicitur forma dare magis ꝛ minus esse subiecto: quia ipsum inuenit magis aut minus dispositum: patet ꝙ nihil valet ad propositum. Cum enim talis dispositio sit accidentalis forma: de ipsa iterum queremus: propter quid cũ magis ꝛ minus dici potest. Si enim hoc contingit propter esse eius ꝙ est magis ꝛ minus perfectum: ꝛ hoc ratione alterius dispositionis: iterum de illa dispositione alia queremus: ꝛ sic aut in infinitum procedetur ꝙ est impossibile: aut prima dispositio dici non poterit magis ꝛ minus perfecte esse in subiecto: nec per consequens accidentia sequentia cum magis ꝛ minus dici poterunt: ꝙ est euidenter falsum: aut oportet concedere ꝙ talis forma habeat in essentia ꝛ nã sua latitudinem.

Et preterea

Secundum viam istam dicere poterimus ꝙ etiam forma substantialis habeat in suo esse latitudinem: est.n. vniuersaliter verum ꝙ actus actiuorum sunt in patiẽte ꝛ disposito: vnde ꝛ substantialis forma dat esse materie disposite: ꝙ̃ quandoq; inuenit magis dispositã: quandoq; minus. Si ergo sol. propter maiorem ꝛ minorem susceptiui dispositionem esse habet latitudinem: cũ in susceptiuo substantialis forme sit dispositio: quandoq; maior quandoq; minor: habebit necessario ꝛ esse talis forme latitudinem. Cum igitur hoc sit impossibile: oportet de necessitate dicere ꝙ esse non habet latitudinem propter dispositionem susceptiui: sed quia consequitur formam in essentia latitudinem habentez: ꝙ non est verum de esse forme subalis: sicut pz ex supra declaratis.

Si autem dicatur

ꝙ forma substãtialis recipitur in materia prima ante dispositionem: patet ꝙ per hoc nõ tollitur ratio nostra: quia etiam prima dispositio materie nullam ante se dispositionem presupponit: quia alias non esset prima: ꝛ tamen secunduz ipsam magis attenditur ꝛ minus. Patet igitur ꝙ qualitates secundum quas dicuntur aliqua cum magis ꝛ minus: habent in essentia sua latitudinem continuam graduũ diuersorum ad speciem eandem pertinentiam: ꝛ per cõsequens in qualitate attendi potest contrarietas secundum rationem propriam quidditatis suarum specierum. Et propterea Tho. noster dicit hoc ꝙ in qualitate est contrarietas secundum rationez propriam speciei eius. ¶ Id autem ꝙ ipsi dicunt in secunda ratione sua omnino nihil valet eis. Nam qualitates secunduz propriam rationem sue speciei respiciunt subiectum: cum nec in abstracto nec in concreto sine subiecto completã habeant diffinitionem: verum est autem ꝙ sicut ratio communiter sumpta ꝛ non contracta respicit subiectũ communiter sumptum ꝛ non contractum: sic etiam ratio specialis ꝛ contracta respicit subiectum speciale vel contractum. Sicut enĩ ratio albedinis simpliciter accipit superficiem simpliciter: sic etiaz ratio huius albedinis hanc vel istam superficiem.

Dicendum est igitur

Ad argumentum ꝙ albedo secundum rationem sue speciei simpliciter: que accipit superficiem simpliciter contrariatur nigredini secundum rationem sue speciei simpliciter: in qua accipitur etiaz superficies simpliciter. Sed hec albedo in sua ratione accipit hanc superficiẽ: vt puta ligni vel alicuius talium: ꝛ contrariatur non nigredini simpliciter: sed huic nigredini accipiẽti similiter in sua ratione hanc eandem ligni superficiem.

Ad aliud dicendum est

ꝙ qualitates secundum suam realem quidditatem contrarietatem hñt: ꝛ non secundũ intentionem sue quidditatis. Realem autem quidditatem coloris non habent in intellectu: nec in sensu: nec in aere: sed in superficie corporis terminati: ꝛ io ibi solum contrarietatem habent vnde patet euidenter ꝙ ista ratio non concludit qualitates sibi inuicem secundum suas reales quidditates non contrariari: sed concludit solũ ꝙ sibi mutuo nõ contrariantur secundum intentiones suarum quidditatum. Quid autem ad alia argumenta sit dicendum satis patet ex supradictis.

¶ Textus.

¶ Motus quidem igitur secundũ quale alteratio sit huic enim alludit communiter nomen ꝛc.

¶ Q. õ quarta.

Quarto posset

Aliquis dubitare: propter ꝙ̃ communem nomen que sunt in q̃litate huic vitra noia specialia noĩerũ cõe. Alterationes vero que sunt in quantitate que sunt in vbi vltra noia specialia nõ hñt cõe nomẽ.

Ad istam qõnem Dicūt aliqui q ratio hui⁹ est: q in qualitate attenditur contrarietas: secundum esse: q habet in subiecto. Et quia est vnum cōe subiectum: cōtrariarum qualitatū: idcirco mutationes: que fiunt in qualitatibus contrarijs: possunt habere vnum cōe nomen. In alijs autem attenditur contrarietas: per ordinē ad motum: et quia motus ad contraria diuersi sunt idcirco motus qui in eis fiunt habent nomina diuersa et non vnum. ¶ Sed ista omnino nihil valent: primo quidem quia etiam quantitatis et vbi: secundū esse naturale q habent in subiecto naturali: contrarietatē habent: vnde si propter vnitatē subiecti cōmunis mutationes in qualitate vnū cōmune nomen sortiuntur cum etiam contrarie quantitates respiciant vnum cōmune subiectum naturale: et sic cōtraria vbi: pariratione debent habere vnum cōmune nomē mutationes que fiunt in quantitate: et mutatio que fit in vbi.

Secundo autem Apparet dicta responsio esse insufficiens: quia cum motus in contraria sint diuersi speciei et conueniant in genere: quereret rationabiliter aliqs ab istis: propter quā causaz tales motus ex eo q conueniunt in genere non habent vnum generale et commune nomen: sicut etiam ex eo q differunt in specie habēt nomina diuersa. Manifestum est enim q ipsi huius rationem non assignant.

Dicendum est igitur Et melius: secundum q dicit Tho. noster q qualitates habent contrarietatem secundum propriam rationem specierum qualitatis. Iste autem species: et nominantur nominibus proprijs: et nominantur noīe cōi ipsius qualitatis sicut albedo et dicitur albedo et dicitur qualitas: et nigredo nominatur nigredo et nominatur qualitas. Et quia mutatio denominatur a termino ad quem: ex quo omnes termini ad quos terminantur mutationes: que sunt in qualitate: rationabile est q omnes etiam mutationes in qualitate facte: nomine communi qualitatis quo nominantur ea: secundum que est contrarietas in qualitate: ita habent vnum commune nomen: quod est nomen alterationis. In quantitate autem et in vbi non attenditur contrarietas secundum rationem propriam suarum specierum. Sed attenditur contrarietas in quantitate secundum q subinduit excessum et defectum naturalem: quia maximum et minimum ibi sunt contraria. Sed excessus et defectus quātitatis naturalis non nominantur nomine quantitatis: et idcirco nec mutationes tendentes ad ipsum defectuz et excessuz nominantur nomine sumpto cōmuniter a quantitate: q motus denominatur nomine termini ad quem. Quia vero dicere possum⁹ q ille excessus et defectus est in quātitate: licz non sit quantitas: dicimus etiam q motus ad excessum: et defectum: est motus in quantitate: licet aliter non nominemus ipsum vno nomine communi cōmuniter a quantitate sumpto. In vbi etiam non est cōtrarietas secundum rationem specierum eius: sed solū per ordinem ad motum. Motus autem ad contraria vbi non sunt vnus sed multi: et idcirco habēt multa nomina: licet aūt sint tales motus vnū quidez in genere q tñ nō est verū dicere q sint vbi: sed sūt in vbi p ipsorum conuenientiā in genere: non nominantur vno nomine simplici et communi sumpto communiter ab ipso vbi: sed bene dicimus q omnes sunt motus in vbi vel in loco. ¶ Possumus autem et aliter dicere: vt videlicet dicamus q et ipsa vbi contrariantur: propter contrarietatem habitudinum: que sunt in eis. Et ab habitudine que est in vbi sursuz motus denominatur ascensio. Ab habitudine vero que est in loco deorsum motus denominatur descēsio. Quia vero ille habitudines nō nominantur nomine ipsius: vbi licet dicanē esse in vbi idcirco nec mutationes: que ad ipsas sunt: nominātur vno cōmuni nomine sumpto cōmuniter ab ipso vbi: bene tamen dicuntur omnes esse motus.

¶ Textus.

¶ Post hec āt dicam⁹ qd ē simul. et extractū qd ē etc.

¶ Lectio quinta ¶ Qō prima.

Hic posset Esse dubium verum posint aliqua eē simul videtur enim q nō: quia h dicitur q simul sunt que sunt in eodem loco primo. Nō possunt autez duo locata simul tempore esse in eodem loco primo: similiter non possunt aliqua duo esse simul secundum locum.

Ad istam qõnem Est dicenduz q corpora locata possunt accipi dupliciter: vno quidem modo secunduz suas profunditates totas: et sic non possunt simul esse secundū locuz: quia non cōpatitur vna tota profunditas corporis: vnā aliaz totaz profunditatez corporis secuz in eodem situ: propter id q non possunt simul esse duo corpora in eodem loco. Alio autez modo possumus locata corpora accipere secundum sua vltima que sunt ipse superficies: et tunc necessariuz est ponere q aliqua sint simul: quia dicta vltima necessario sunt in eodem situ: quando corpora in vltimis illis se mutuo contingunt. ¶ Huius autem ratio duplex cōsueuit assignari: vna quidem sumpta ex vniuersi plenitudine. Cum eniz aer et aqua se contingunt nulluz corpus mediū cadit inter ipsa: superficies ergo vltima aque et superficies vltima aeris: aut sic sunt in vna et eadem superficie ipsius spatij: aut in alia et alia: si in vna: erunt ergo insimul secundū sitū: si vero sunt in alia: et alia: cū inter duas superficies spatij cadat spatium medium: sicut inter duo puncta semper linea est media: erit necessario aliquod spatium mediuz vacuum inter aerem et aquam: q est impossibile: vt supra declaratū fuit: igitur necessariuz est illa duo vltima esse in vno et eodem situ. ¶ Secunda autez ratio ad idem consueuit assignari ex indiuisibilitate ipsoruz vltimorum. Sunt enim superficies indiuisibiles secundum profunditatez: indiuisibile autem a quocūq attingitur totum attingitur: igitur cum superficies vnius corporis attingat superficiē alterius: necessarium est q tota attingat totaz. Quandocūq autem aliqua sic se habent: q totum vnū attingit totum aliud: ipsa sunt in eodem loco simul: sicut in eodem loco in quo corpus est insimul etiam: et anima est que attingit totū corpus: necessariuz est vtriq q superficies duorum corporum se ptingentiū sunt tūc īsimul in vno et eodē situ.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū est q illud verbuz duo locata non possunt simul esse in eodem loco: intelligit de illis que sunt proprie: et per se locata: sicut sunt corpora: vltima vero corporuz non sunt proprie: et per se in loco: sed large et per aliud.

¶ Textus.

¶ Continuum autem est quod quidē habitū aliqd etc.

¶ Qō secunda.

Sed tunc secundo posset aliquis dubitare verum ex h loqua tur q illa duo corpora sicut sūt aqua et aer continuantur

continuentur sibi inuicem: videtur enim q̄ sic: quia conti nua sunt: quorum vltima sunt vnum: sed secundū pre dicta vltā vltima aeris et aque vnū fieri: q̄ superficies posita supra superficiem facit vnā superficiem: sicut et p punctū supra punctū positū reddit vnū punctū: videt ergo q̄ illa duo corpora sint sibi inuicem continua.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ dupliciter su perficies distinguntur: quia propter distinctionē situū et propter distinctionē subiectorū. Et cū due quidē sup ficies corporū naturaliū sunt in eodē situ: non distingū tur tunc propter distinctionē situū: sed distinguntur ob distinctionē magnitudinū naturaliū: que sunt ip sarū superficierum propria subā. Ille autem magni tudines si non sunt diuise et distincte ꝓpter situ: sunt tamen diuise et distincte propter subā suā: que sunt sub stantie diuerse naturales.

Dicendum est igitur Quod cum su perficies aeris ponitur supra aque superficiem: non fit ex eis vna superficies: sed manent due diuerse et distin cte: propter id q̄ et si tollatur tunc ab eis distinctio si tualis: non tamen tollitur: sed manet distinctio que fit per diuersitatē substātialē subiectorū: sicut ponit Tho. in suo quodlibet: et idcirco aer et aqua: tunc non conti nuantur: sed contiguantur solū. ❡ De superficieb' autē mathematicis magnitudinū: que non habent aliā di stinctionē nisi situalē: verū est q̄ vna ipsarū posita supra aliam facit vnā superficiem.

❡ Qō tertia.

Sed tunc restat Adhuc ter tia dubi tatio verū videlz sublata cū distinctione si tuali distinctione etiā: que fit per substan tias subiectas: sit tunc necessariū ponere q̄ magnitudines se contingentes fiant vna continua ma gnitudo: videtur enī q̄ sic: quia dictū est q̄ pro tāto subla ta distincti one situali: non fit statim vna magnitudo: quia remanet distinctio: que est per subās subiectas. Si ergo ista etiā tollatur distinctio: tūc nulla remanebit et conse quenter fieret oīno vna magnitudo.

Ad istam qōnem Dicunt aliqui q̄ magnitudi nis distinctio nullo mō intelligi potest nisi duplex: vna vz: sm distinctionē situū: et alia sumpta et facta per di stinctionē subiectorū: vnde si vtraq; distinctio magni tudinib' tollatur: necessariū erit dicere secūdū eos q̄ ille magnitudines fiāt vna: et indiuisa magnitudo. ❡ Sed si velimus recurrere ad ea que credimus fieri a deo per miraculū: inuenimus ista non sufficienter dicta: credi mus enī q̄ in sacramento altaris post consecrationē maneant dimensiones vini sine aliqua substātia subie cta: et similiter dimensiones panis sine subiecta aliqua substantia: et tamen tūc tales dimensiones non manent ab inuicem diuise: propter diuersitatē substantiarū sub iectarū. Et si fiat q̄ ibi dimēsiones panis cōtingant di mensiones vini non manebunt etiam diuise nunc pro pter distantiam situalem: et tamen non obstante subla tione dictarum duarum distinctionum: remanebunt adhuc magnitudines diuerse: contigue quidem sed nō continue: dimensiones panis: et dimensiones vini: vt ergo ista etiam distinctio saluetur: considerandū est q̄ naturaliter loquēdo non potest dari inter magnitudi nes nisi duplex distinctio predicta scilicet per situ et per subiectum. Non enim potest facere natura esse magni tudinē sine subo: vnde naliter loquendo si non sit in ma gnitudinibus diuersitas in situ: nec diuersitas in subie ctione: necessarium est q̄ habeant vnum subiectum et vnū situm: et per consequens oportet q̄ sint vna magnitudo. Sed in his que non fiunt a natura: sed fiunt superna turaliter oportet q̄ ad causam supernaturalem recur ramus: dicemus ergo q̄ magnitudo naturaliter nō cō seruatur in esse sine subiecto: et tamen causa supernatu ralis: que deus est: conseruat eē magnitudinū subiecto etiā subtracto. Consimiliter etiam modo magnitudo natura liter non distinguitur nisi vel per situm vel per subie ctum: sed causa supernaturalis conseruat sua virtu te distinctionem magnitudinum: subtracto subiecto et subtracta distinctione situū. Et hic erit tertius modus saluandi in magnitudinibus distinctionē: qui ideo est possibilis: quia causa primo prima potest in effectū cau se secunde etiam sine causa secunda. Ad distinctionem autē et ad esse magnitudinum subiectū se habet sicut causa secunda: et deus tanq̄ causa primo prima.

❡ Qō quarta.

Sed tūc adhuc restat q̄r ta dubita tio verū videlz sicut naturaliter possunt simul esse superficies: ita naturaliter pos sint simul esse duo corpora: videtur enim q̄ sic: quia sicut se habet superficies ad superficiem sic etiam se habet corpus ad corpus. Sed vna superficies compatitur secum in eodem situ naturaliter aliā sup ficiem: vt patet ex predictis: igitur et corpus vnū natu raliter compatietur secum in eodem loco aliud corpus.

Ad istam qōnem simpliciter dicē dum q̄ natura liter nō possint simul esse duo corpora in eodē loco. ❡ Ad cuius intelligentiam considerandum est q̄ propter sitū essentialem quantitatē dimensiue: que consistit in ipsa cō nexione: et continuatiōe partium dimensionis: non cō tingit q̄ due dimensiones: non possunt simul esse secun dum locū: videmus enim q̄ si due superficies simul sint in eodem situ: q̄ neutra ipsarū perdit ipsarum partium connexionē: quā tamē perderet omnino: si ratiōe talis connexionis contingeret q̄ due magnitudines nō pos sunt simul esse in eodem loco: contingit autem hoc ex eo q̄ quo attenditur q̄ vna aliam extra se tenet. Nam licet due linee cū superponuntur sibi inuicem in hunc mo dum simul sint: ideo q̄ secundum talem coniunctionē nō tenet vna linea extra se aliam: propter hoc q̄ cū illo mo do sit indiuisibilis cuicunq̄ contingatur corporaliter cō tingitur: sit tamē due linee intelliguntur ita contingi: sicut iste intelliguntur cōiuncte in puncto. habebit h'e ne isto modo vna linea sic aliā extra se: q̄ non erunt tam bene in eodem loco: non enī necessariū est q̄ lineā totā attingat alia linea ipsam attingens illo modo: q̄ secun dū talem modū pcibilis est et non indiuisibilis. Et si con tingat q̄ simul fiant: non poterit hoc fieri nisi contin gantur sibi modo prio: quo modo non habent aliquā partitionē. Et sicut dictū est de lineis est intelligendum etiam de superficieb': que sm vnū modū indiuisibilita tem habent: sed ipsa corpora secūdū nullū modū habent indiuisibilitatē: sed oī modo intelligantur esse partibi lia: et ideo secūdū nullū modū se contingentibus potest concludi q̄ totum tangat totum: sicut quocunq̄ modo contingantur contingentur illo modo: quo coperit li neis et superficiebus: q̄ vna teneat aliam extra se: et ideo nullo modo possunt fieri naturaliter duo corpora in eo dem loco. ❡ Nec est similiter sicut dictū fuit in argumen to de superficiebus et corporibus: vt patet ex dictis: q̄ superficies vno modo indiuisibilitatem habent: propter

qõ vna tota intelligitur totam aliam contingere: q nõ est verum de corporibus: verũ aũt miraculose possint: tñ simul declarare nõ est presentis speculationis.

℄ Textus.

℄ Unus aũt motus dicitur multipliciter ⁊c.

℄ Lectio sexta. ℄ Qõ prima.

Hec posset Dubitare aliquis de qõne quã mouet Ar. in littera: vtrũ vꝫ sit iudicand⁹ semper esse idẽ motus specie qui est ab eodem in idem videtur enim q sic: qꝛ motus a termino ad quem specificatur: vbi ergo est idẽ terminus ad quem ibi videtur semper esse eadẽ specificatio: si ergo motus ab eodem in idem facti sint eandem habebunt specificationem: ⁊ per consequens erunt vnus ⁊ idem motus specie.

Ad istam qõnem Quidam dicũt q non est mot⁹ vbi non est cõtrarietas: nec est contrarietas alicubi nisi ibi sit aliqua distantia: qꝛ contrarietas distantiã sem per presupponit: vnde loquẽdũ est de motu: sicut loqui mur de contrarietate: de qua loquendũ est: sicut loqui mur de distantia. In qualitate aũt est distantia: ⁊ quã tum ad gradũ in esse: ⁊ quantũ ad dispositiones: i vbi ꝑo est distantia ratione partiũ spatij. Cum ergo esse ⁊ dispositiones materie habeãt omnino essentialem ha bitudinem ad formam: quia semper eadem forma dat idem esse: lꝫ h esse possit intendi ⁊ remitti: ⁊ semper eiuſ dẽ forme: per se loquendo: sunt eedem dispositiones: li cet ipse etiam intendi possint ⁊ remitti: partes aũt spa tij non habeãt omnino essentialẽ habitudinem ad ip sum terminũ: quia ad eundẽ terminũ ab eodẽ termi no per diuersas lineas potest quis pertingere: vt puta per cordam ⁊ per arcum. Patet q ibi quidẽ est eadẽ distantia semper ⁊ eadem per consequens contrarietaſ ⁊ per cõsequens idẽ motus specie. Quia vero hic est alia ⁊ alia distantia erit h alia ⁊ alia contrarietas: ⁊ per cõ sequens motus alius ⁊ alius secundum speciẽ. Adiun gunt autem vlterius q cum in vbi non sit contrarietas secundum se: sed per comparationem ad spatium: ac quirere idem vbi per spaciũ rectum ⁊ non rectum ma gis est acquirere vbi diuersũ q idẽ. In qualitatibus aũt: ⁊ si contrarietas sit secundum esse: q habent in ma teria: quia tamen materiales forme diffiniuntur secun dum esse q habent in materia habere contrarietatem secundum tale esse: non tollit habere contrarietatem secundum se: ⁊ propterea cum acquiritur eadem quali tas specie est idem motus specie. Sed motus in vbi nõ accipit speciem ab vbi secundum se: sicut nec in vbi est contrarietas secundum se: vnde ⁊ si vbi sit idem specie non propterea oportet q etiam motus sit vnus specie nisi factus sit ꝑ eadẽ specie. ℄ Sed quãuis isti habũdẽt in verbis: non tamen h verborum habundãtia verita tem continet: sed multas falsitates. Nam q primo di cunt non esse motum vbi non est contrarietas: patet q falsum est: si intelligatur de motu locali: ⁊ de vera con trarietate. Motus enim circularis: non est inter habẽ tia veram contrarietatem: vnde ⁊ Aristo. in fine septi cum probasset omnem motum ad formam esse finitum per id q sit semper vel inter contraria: vel inter contra dictoria: adiungit hanc probationẽ non sufficientem esse ad h probãdũ de locali motu: quia aliquis motus est sicut circularis: qui non est de contrario in contrari um: immo etiam: nec a diuerso in diuersum: nisi forte se cundum rationem: sed secundum rem est ab eodem in idem: vnde ⁊ postea de locali motu adiũgit aliam ratio nem. Patet igitur q falsum est motum ab eo specifica ri a quo contrarietatem accipit id ad q tenditur per ip sum nec per consequens verum est q semper loquendũ sit de motu: sicut loquimur de contrarietate: quia tunc vbi non est vera ⁊ perfecta contrarietas: non posset esse verus ⁊ perfectus motus: q totum falsũ in circulo ap paret. ℄ Ulterius etiam q dicunt aliam distantiã at tendi penes cordam inter duo vbi ⁊ aliam penes arcũ ⁊ per consequens aliam ⁊ aliam contrarietatem: patet euidenter esse falsum: qꝛ cum contrarietas sit maxima distantia: ⁊ inter duo vbi: attendatur maxima distan tia penes cordam ⁊ non penes arcum: necessarium est q etiam contrarietas attendatur inter ipsa non penes arcum: sed magis penes cordam. Et h etiam testat⁹ fu it philosophus in precedenti lectione: vnde patet q oĩ no ridiculosum est dicere idcirco motum factum in cor da specie differre a motu facto per arcum: quia alia cõ trarietas est hic ⁊ alia ibi. ℄ Ulterius ⁊ q dicitur ac quirere idem vbi per spacium rectum ⁊ non rectũ ma gis esse acquirere vbi diuersum ⁊ differens q idem: pa tet simpliciter esse falsum: si intelligatur de vbi ad q ter minatur tot⁹ motus. Impossibile est enim omnino q se cundum vnum locum numero attendatur vbi differẽs in specie. Potest autẽ ad vnũ ⁊ eundem locum nume ro: quis procedere per cordam ⁊ per arcum. Quod eti am postea adiungunt in qualitatibus secundum se at tendi contrarietatem: quantumcũq ista in eis attenda tur secundũ esse q habent in subiecto: est manifeste cõ tra eos. Dicunt enim in principio primi physicorum q participari sꝫ magis ⁊ minus est extra rationẽ taliũ formarum: ⁊ ad eas per accidens se habet: quia conue nit eis secundum esse q habent in subiecto: ergo si ha bere contrarietatem simili modo conuenit eis secundũ esse q in subiecto habent: necessario habent confiteri aut q contrarietas ad eas per accidens se habeat: aut q male dixerint de magis ⁊ minus in primo physicoꝝ. ℄ Quod autem dicunt tales qualitates diffiniri secũ dum q in materia habent esse: si intelligatur ita q di catur ipsarum esse qualitatum poni in earum diffiniti onibus simpliciter est falsũ: quia esse est perfectius essen tia ⁊ nihil diffinitur vera diffinitione per posteriora. Sed si sic intelligatur q dicatur subiectum in quo ha bent esse poni in earum diffinitionibus: erit quidẽ be ne dictum: sed ad nihil erit eis vtile. Nam subiectũ po nitur in diffinitione accidentis: non ideo: quia esse aut ... ipsum accidens diffiniat: sꝫ quia terminat depen dentiam essentie ⁊ quidditatis eius: ⁊ est causa quedã originatiua eius: ⁊ diffinitio debet cõtinere causas ⁊ prin cipia essentie cum detur causa notificandi ipsam. Et ta men licet subiectum ponatur in accidentis diffinitione non idcirco contrarietas conueniet accidenti secundũ se: si conueniat sibi gratia subiecti: quia que attribuunt: ... ratiõe subiecti ⁊ materie dicunt sibi attribui per accidens. Ratione ergo suarum essentiarum: debẽt qualitates habere contrarietatem: si ipsam debent secũ dum se habere: patet igitur q vana sit multiplicatio verborum quã hi faciunt.

Dicendum est itaqꝫ Breuiter ⁊ ut ... lius: q de motu loq possum⁹ dupliciter: sꝫ duo q ... attẽdi tur. Dictũ est enĩ in precedentibus q motus ponit ... que acquirit ⁊ ipsã non ponit simpliciter ⁊ absolute ... sub certo quodam modo se habendi. Possumus ergo de motu dicere: ⁊ quãtũ ad realitatẽ quã ponit: ⁊ quãtũ ad modũ se habendi. Et quantũ quidẽ ad realitatẽ quã po nit cũ non ponat nisi realitatẽ eius: que acquiritur per ipsam

ipsam: et hoc sit terminus ad quem: patet quod a termino ad quem specificatur. Quia terminus ad quem illam eandem realitatem ponit perfecte: que in motu ponitur in complete. Imperfectum reducitur ad speciem perfecti. Et propterea si terminus ad quem sit vnius speciei: erit motus quantum ad realitatem vnius speciei: quia per ipsum acquiretur et ponetur realitas vnius speciei. Nec illud tollitur: si ad idem vbi aliquis moueatur per arcum et per cordam: quia vbi quod acquiritur habet latitudinem secundum latitudinem spatij: et in tota tali latitudine manet vbi eiusdem speciei. Et propterea si infra metas talis latitudinis describat aliquis arcum aut cordam: tam in arcu quam in cordu attenderetur de latitudine vnius vbi et eiusdem in specie physica et naturali.

Si autem loquamur

De motu quantum ad modum se habendi: quem ponit: habebit tunc secundum se speciem distinctam a specie eius quod acquiritur. Et secundum hoc motus factus per arcum semper differt specie a motu facto per cordam: quia alio modo fit vnus et alius modus attenditur in alio: que diuersitas prouenit ex diuersitate arcus et corde. Differt enim hoc duo figuris siue in specie figure. Et propterea dicit phylosophus quod dicti motus: ideo differunt specie: quia id in quo sunt secundum ipsum spatium differt specie figure: scilicet quia spatium rectum ponit figuram rectam. sed actuale ponit magis figuram circularem: et per hoc patet responsio ad argumentum factum in contrarium.

¶ Textus.

¶ Simpliciter autem vnum in omnibus hec est etc.

¶ Questio secunda.

Secundo posset

Aliquis querere vtrum motus finitus possit resumi idem numero. ¶ Ad hoc respon. Tho. in suo quolibet: et responsionem illam inde aliqui accipiunt et ponunt eam in suis scriptis tanquam suam. Dicit enim Tho. quod cum successiua esse habeant in quodam fieri continuo: et per idem vnumquodque habeat esse et vnitatem: necessarium est quod vnitatem habeat ex vnitate ipsius fieri. Ad vnitatem autem fieri continuum exigatur continuatio in duratione eius. Statim enim cum interrumpitur duratio tollitur continuatio: sublata vero continuatione tollitur vnitas cuiuslibet continui. Cum ergo esse motus consistit in continuo fieri: et vnitas motus in vnitate fieri: et ad vnitatem ipsius fieri exigatur continuatio in duratione eius: patet euidenter quod ad vnitatem motus requiritur continuatio durationis: que duratio si interrumpatur tolleretur necessario vnitas ipsius. Si ergo motus cuius desijt duratio debet idem numero resumi: oportet quod tollatur interruptio durationis: sed si interruptio durationis tolli non potest: nisi hoc fiat: vt motus et fieri in quo consistit esse motus: tunc durauerit quando non durauerit: quod implicat contradictionem. Ponitur tamen per hoc idem simul durasse et non durasse. Impossibile itaque est et contradictionem implicans quod motus finitus resumatur idem numero.

¶ Textus.

¶ Docrate autem sum alterationem eandem alterari etc.

¶ Questio tertia.

Tertio posset

Aliquis querere vtrum forma prius generata et postea corrupta possit reduci eadem numero per actionem naturalis generantis.

Ad istam etiam questionem

Respondet Tho. in eodem suo quodlibet dicens quod hoc fieri non potest. et ratio quam assignat est: quia agens naturale non producit aliquid nisi per motum et transmutationem: vnde forma ab ipso educta de potentia materie per motum et transmutationem est producta. Motum autem vnum et eundem numero agens naturale resumere non potest: vnde necessarium est quod etiam formam ad cuius realitatem motus realitatem illam non ponit: eandem numero cum prius generata et postea corrupta resumere non possit. Eo igitur ipso quo forma ab agente naturali producitur per motum: patet quod corrupta non potest eadem numero reduci per reductionem naturalis generantis.

¶ Questio quarta.

Quarto posset

Adhuc aliquis querere vtrum per actionem illius agentis possit forma prius corrupta et producta: eadem numero reduci: videtur enim quod non: quia productum terminus productionis est: diuersorum autem sunt termini diuersi et non vnus: vbi ergo est alia productio et alia: ibi debet esse aliud et aliud productum. Est autem omnino alia productio: quia aliquid modo nouiter producitur: et quia productum fuit prius: sicut est alia productio noua et productio antiqua. Nullo igitur modo: vt videtur: productum prius et corruptum: et modo iterum productum esse potest idem numero.

Ad istam questionem

Dicendum est quod et si forma corrupta eadem numero non possit reduci per agens naturale: potest tamen bene eadem reduci per agens supernaturale. Nam materia sic in potentia sua claudit omnes formas specierum quod clauduntur in ipsa omnes formas indiuiduorum sub illis speciebus contentorum. Et propterea quando forma que est actu in materia corrumpitur: redit in potentiam materie: et manet inclusa eadem numero in hac potentia: sicut et eadem numero inclusa erat antequam duceretur ad actum essendi: sed differentia modo quia antequam actu fieret clausa erat in potentia reducibili ad actum per actionem naturalis generantis: sed postquam actu facta est et corrupta remanet clausa in potentia materie: non reducibili in actum per agens naturale: reducibili tamen ad actum per actionem illius agentis: cui subest tota et totaliter potentia materie quale agens est prima causa. Nam si prima causa non posset hanc eandem formam numero: que semper manet in materie potentia reducere: sequeretur aliquid contineri in potentia passiua materie: quod non contineretur in potentia actiua prime cause: quod est omnino absurdum. Potest itaque forma corrupta eadem numero reparari ab agente primo: qui deus est: licet non possit hoc fieri ab agente naturali.

Ad cuius intelligentiam

considerandum est: quod agens naturale agit sic per contactum necessitate naturali: quod necessario cum contingit passiuum ad eius similitudinem disponit: imprimit sibi similitudinem forme sue: ita quod semper productio forme ab agente naturali consequitur naturali necessitate ipsum contactum passiui ab actiuo. Nunc autem sic est quod quandocunque aliquid ad aliud sic se habet: quod necessario consequitur ad ipsum: oportet quod diuersificetur ad diuersificationem eius: quemadmodum et calor quia consequitur de necessitate ignem necessario ...

meratur ad eius numeratione: quia ergo forma educta de potentia passiui: per agens naturale ita se habet ad cõtactũ passiui ab actiuo: q ipsũ consequitur de necessitate: oportet necessario q ex alio ⁊ alio contactu proueniat non eadem: sed alia ⁊ alia forma: vnde quia contact⁹ quo prius passiuũ contactũ fuit ab actiuo: est numero diuersus a contactu quo actiuũ contingit iterũ passiuũ post corruptionem forme producte per priorem contactũ ideo accidit q forma secundo producta ab agente naturali: est omnino diuersa numero a forma prius ab eodẽ producta ⁊ corrupta. Sed de primo agente non possumus sic dicere q contingat passiuũ: ⁊ naturali necessitate per talem contactum formam educat de potentia passiui: immo per meram libertatem sue volũtatis intelligendo ⁊ volẽdo habet ipsam deducere ad actũ: vnde quia forma corrupta eadem numero manet clausa in potentia materie: ⁊ eadem numero intelligitur a prima causa: patet q statim cũ causa prima vellet habere hanc eandem formam clausam in potentia materie regredi ad actum rediret de necessitate eadem secundũ numerum. Eo igitur ipso quo prima causa per intellectũ ⁊ volũtatẽ agat: ⁊ materia est sue virtuti totaliter subiecta: ⁊ sic vis interius penetrans omnia respicit quicquid est in potentia materie cogimur de necessitate dicere q ipsa possit formã corruptã cũ voluerit candẽ numero reducere.

Ad argumentum Ergo in cõtrarium dicendum est: q productio potest accipi vno modo secũdũ q se tenet ex parte producentis: ⁊ sic est ipsa eẽntia prime cause: quia in ipsa causa non differũt: sed sunt idẽ essentia ⁊ actio: vnde patet q hoc modo ipsa productio non est alia ⁊ alia: sed vna ⁊ eadem. Alio vero modo sumi potest secundum q se tenet ex parte producti: ⁊ tunc dicitur vel considerabitur: quia vel quantũ ad rem quã ponit: vel quantum ad modũ sub quo ipsam ponit. Et primo quidem modo etiã productio secũdũ determinata nõ est alia ⁊ alia sed vna ⁊ eadem: quia ostensum est iam q res producta vna ⁊ eadem est. Et productio rem aliam non ponit nisi rem ipsam que producitur. Si autem accipiatur quantum ad modũ quẽ ipsi rei superaddit: sic videtur esse alia ⁊ alia: dicit enim ⁊ ponit rem sub initio procedendi ab alio. Est autem duplex initiũ durationis essendi ⁊ processus cũ res ponitur prius fuisse ⁊ actu processisse: ⁊ postea nõ fuisse: ⁊ post iterum incipere existere. Et hoc quidem ratione huius initii dicatur productio alia ⁊ alia: non tamen ex hoc probatur q res producta sit alia ⁊ alia. Quia cum ponimus eandem rem numero esse que incipit esse modo: ⁊ incipit esse alias: non potest aduersarius dicere aliud vel alia ⁊ alia est initiatio essendi ⁊ durationis: ergo est aliud ⁊ aliud existens siue durans in essendo: nisi supponat q probare debet. Potest enim ex hoc concludere q duratio essendi sit alia ⁊ alia. Sed tamen nihil prohibet vnum ⁊ idem ens numero alia ⁊ alia duratione numero durare in essendo: presupposita virtute prime cãe ⁊ ei⁹ actiõe.

Quõ quinta.

Quinto posset Esse dubiũ vtrũ si motus ad formam sit alius ⁊ alius: necessario etiam ipsa forma esse debeat alia ⁊ alia: videtur enim q sic sm predicta. Nam motus alius ⁊ alius: ponit aliũ ⁊ aliũ contactũ passiui ab actiuo. Sed dictum est q contactus alius ⁊ alius facit vt forma producta ab agẽte naturali sit alia ⁊ alia. Impossibile ergo videtur q motu existente alio ⁊ alio maneat vna ⁊ eadem forma secundum numerum. ¶ In contrarium autem videtur esse: quia calidum contingens calefactibile incipit ipsum calefacere ⁊ calefacit. Et desinens contingere desinit imprimere calorem: ⁊ iterum cõtingens iterato calefacere: ita q est tunc calefactio alia ⁊ alia: ⁊ tamen calor impressus est tantum vn⁹ numero: quia in vno numero calido non est nisi vnus numero calor.

Dicendum est igitur Ad istã questionem q aliter loquendũ est de formis: que in indiuisibili consistunt: ⁊ aliter de formis que habent latitudinem cuiusmodi est calor: forme enim que in indiuisibili consistunt per motum non inducuntur neque abiiciuntur: sed per subitam ⁊ simplicem mutationem. Et in talibus mutatione existente alia ⁊ alia: oportet de necessitate loquẽdo naturaliter formã esse aliam ⁊ aliam: forme autẽ que habent latitudinem: sunt que proprie per motum inducũtur: ⁊ in talibus contingit q motu existente alio ⁊ alio manet forma ⁊ manere potest modo predicto: de calore vna ⁊ eadem: sed non sunt vno eadem gradu sue latitudinis. Oportet enim semper q cõtactu naturali existẽte alio ⁊ alio: sic etiam q imprimitur per ipsum aliud ⁊ aliud. In talibus ergo formis hoc contingit q per priorem motũ ⁊ contactum imprimitur vnus gradus forme: ⁊ per secundũ motum ⁊ contactum imprimitur non ille idem gradus: sed de necessitate alius: qui tamen cũ alio pertinet ad vnam ⁊ eandem forme latitudinem: ⁊ per hoc patet responsio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Quoniam autẽ continuus est omnis motus simpliciter quidem vnũ necesse est continuũ esse ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Quõ prima.

Hic posset Esse dubium vtrũ motus regularis sit magis vnus q̃ irregularis: videtur enim q nõ quia vnitas motus consistit in cõtinuitate ei⁹ potest autem contingere vt irregularis motus sit prim⁹: sicut regularis: igitur simul et erit vnus.

Ad istam qõnem Dicitur cõmuniter ⁊ bene q de motu loqui possumus tripliciter: vno quidem modo secundũ q dicit quid quantũ continuũ: ⁊ sic eius vnitas consistit in sola continuitate: quia vnitas indiuisionem ponit: ⁊ multitudo ponit proprie diuisionẽ. Indiuisio autem cuiuslibet cõtinui ponit continuationẽ partium eius: ⁊ per eandem discontinuationem ponit diuisio. Et quantũ ad hoc sicut regularis dicitur vnus: sic etiã vn⁹ dici potest ⁊ irregularis. Alio autem mõ de motu loqui possumus: quãtũ ad modũ se habẽdi: quẽ importat: ⁊ sic regularis quidem vnus est: quia vnicum ⁊ vniformẽ modum tenet. Irregularis vero quandã multiplicitatem hz: quia non seruat semper vnũ modũ: sed multiplicẽ in quãtũ mõ tenet vnũ modũ mõ aliũ. Taliter igitur irregularis nõ est ita vnus: sicut regularis. Tertio autem modo sumi potest quãtũ ad actũ: quẽ ponit: ⁊ sic ponit perfectionem quandã. Et sm hoc in eo attenditur vnitas perfectionis. Et per hoc pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Amplius autem dicitur vnus ⁊ perfectus ⁊c.

¶ Quõ secunda.

Secundo posset Dubitare aliquis vtrũ perfectio rei faciat ad ei⁹ vnitatẽ: credere enim aliquis q nõ: quia ita videtur de vno numero re imperfecta: sicut res perfecta.

¶ Ad istam

Ad istam qõnem Dicendū est q̄ cum ens ⁊ vnum sint idem ⁊ vna natura: vt habetur in quarto methaphysice: necesse est vnumquodq̄ ad vnitatem se habere: sicut se habet etiam ad esse: ⁊ per consequens id q̄ facit ad esse: ⁊ ad entitatem rei: facit etiam necessario ad eius vnitatem. Cum ergo perfectio faciat ad rei entitatem: necessarium est q̄ etiam faciat ad vnitatem eius: vt videlicet dicamus q̄ sicut quāto aliquid est maioris perfectionis: tanto altiorem ⁊ maiorem entitatem habet: sic etiam quanto aliquid maius est in perfectiōe: tāto altiorem habet ⁊ maiorem vnitatē. vnde ⁊ prima cā quia est maxima ⁊ sūma in perfectione: ponitur habere maximam ⁊ summam entitatem atq̄ vnitatem.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est: q̄ vnitate numerali potest forte res imperfecta dici vna: sicut ⁊ perfecta: sed vnitate essentiali: que est idem cum entitate rei: nō pōt dici aut eē sic p̄fecte vna.

¶ Textus.

¶ Unus quidem igitur irregularis est ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubium de hoc q̄ phylosophus hic q̄ etiā ⁊ supra dixit: videlicet q̄ minus est semper commixtio contrarij videtur enim h̄ non esse bene dictum: quia tunc nihil posset recipere magis ⁊ minus nisi contrarium haberet: h̄ autem est falsum: quia vt dicitur in sex principijs: habitus recipit magis ⁊ minus: ⁊ tamen non habet contrarietatem.

Ad istam qõnem Dicendū est q̄ secundum rei veritatem magis ⁊ minus non prouenit tanq̄ ex prima ⁊ vniuersali causa: ex commixtione contrariorū: sicut manifeste apparet per nunc factum argumentum: sed prouenit sicut ex tali causa ex minori ⁊ maiori determinatione potētie: h̄ autem maior ⁊ minor determinatio ponit in habentibus contrarietatem maiorem ⁊ minorem recessum a contrario. Nam in superficie est potentia ad esse album. Et maiori determinationi dicte potētie ad h̄ esse annectitur maior recessus a nigro: ⁊ per cōsequens ponitur magis album. Minori autē determinationi annectitur minor recessus ab eodem. In nō habentibus autem contrarietatē: dicta determinatio maior ⁊ minor ponit maiorem vel minorem elongationē a priuatione ⁊ carētia ipsorū: sicut manifeste in habitu apparet: qui vt diximꝰ in logica recipit magis ⁊ minꝰ propter maiorē ⁊ minorem recessum a priuatione eius. Armatior enim ille dicitur qui magis recedit a priuatione ⁊ carētia armationis: ⁊ magis accedit ad perfectionem eius. Potest enim armatio fieri secūdū diuersa genera armorum. Ex vno quidem genere non accipit tātam determinationem quantam recipit ex pluribus: ideirco minus ⁊ magis recipit. Maior enim ⁊ minor determinatio rei: vt iam dictum est: causa est: quare dicantur aliqua cum magis ⁊ minus. Et hec omnia vt supra dictum fuit: habent perfectionem nō consistentē in indiuisibili: sed habentē magnā latitudinē.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est q̄ verbū phi aut est intelligēdū i h̄ntibꝰ 𝔷rietatē: aut 𝔷riū large ibi sumit: sꝫ q̄ ē priuatio vr̄ 𝔷riū.

¶ Textus.

¶ Amplius autem determinandum est: qualis motus contrarius motui ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Hic posset Esse dubium vtrum ad perfectā contrarietatem motuum sufficiat dicere q̄ sunt ad terminos 𝔷rios: videtur enī q̄ sic: quia motus ab eodē accipit speciē ⁊ contrarietatē speciē aūt sumit solū a termino ad quem: ergo sola acceptio terminorum ad quos sufficit ad perfectā motuum contrarietatem.

Ad istam qõnem Dicendū est q̄ cōtrarietas nō tollit rationes proprias eorū: que contraria dicuntur sꝫ eas semper ponit: quemadmodū cōtrarietas albi ⁊ nigri non tollit: sed ponit proprias ipsorum rationes. Consimili ergo modo contrarietas motuū debet ponere eorum rationes ⁊ non tollere. Est autem de ratione motus affirmatio vtriusq̄ termini: tam scilicet termini a quo: q̄ etiā termini ad quē: quia motus: vt. s. patuit per h̄ distinguitur a mutatione: quia ipse est de affirmato in affirmatū ⁊ non mutatio. Quia ergo: vt ostensum est: contrarietas motuū debet ponere non tollere ipsorum rationes: oportet necessario q̄ ad perfecte assignandam motuum contrarietatem: fiat acceptio vtrorumq̄ terminorum: tam scilicet terminorum a quibus q̄ terminorum etiam ad quos.

Ad argumentum Itaq̄ in contrariū dicūt quidam q̄ non sola specificatio: sed ⁊ quantitas est attendenda ad contrarietatem. Motus autem ⁊ si speciem trahat a termino ad quem tamen quantitatē trahit a termino a quo. ¶ Sed istud non videtur tollere dubitationē: quia ad habendū species contrarias: sufficit habere ipsarū cōpletas specificationes: vnde si omnimode completa motuum specificatio habetur ex solis terminis ad quos: poterit sufficienter ex eis tantū fieri acceptio contrariarum specierum motus. Et propterea dōm est ⁊ melius q̄ motus ex solo termino ad quem sic specificatur: q̄ nisi aliud accipiatur habet rationem mutationis ⁊ non motus: sic etiam ipsi confitentur: sed rationem specificam secundum q̄ est non mutatio: sed motus trahit a termino ad quem: cum habitudine ad affirmatum termino a quo. Et propterea ex contrarietate terminorū ad quos sumuntur quidē nō contrarie species mutationum: sed contrarie species motuum: secundum q̄ motus sumuntur ex acceptione cōtrarietatū terminorū: tam a quibus q̄ etiā ad quos.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Esse dubium ratione dictorum: vtrū motus trahat quantitatem ex termino a quo: videtur enim q̄ non: quia ipsa forma ad q̄ etiā motus terminatur: omni termino cōtrario subtracto: habet latitudinem: sed forma habens latitudinem non subito inducitur: sed in certa quātitate temporis: ergo subtracto quolibet contrario termino a quo potest quantitas in acceptione forme remanere.

Ad istam qõnem Dicunt quidam q̄ motus a solo termino a quo contrarietatem trahat. Ratio autē ipsorum est: quia forma que in passiuo non habet contrarium dispositionem subito inducitur ad perfectā contrariam ⁊ quo est: qui istaꝫ cōtrarius autem terminus a quo est: quā istaꝫ cōtrariam dispositionē ponit ⁊ ratio itaq̄ terminus ad latitur: patet q̄ ista tollerent quantitatē a motu.

Sed primo Manifestum est ꝙ isti nimis impropriie locuntur nam mot⁹ est essentialiter quantus. Quod autem alicui conuenit essentialiter sibi conuenit ex se: quando ergo queritur a quo motus quantitatem habeat: dicendum est ꝙ eam habet ex se: ⁊ ex ratione sua: et a quo ipse est efficienter ⁊ quantitas ipsius: vnde si sublato contrario termino a quo quantitas tollatur: necesse est ꝙ tollatur etiam ⁊ motus. Non ergo querendum est a quo motus quantitatez habeat: sed a quo eã habeat inductio vel abiectio dispositionis aut forme.

Secundo autem Manifestum est ꝙ nec etiam a solo termino a quo intelligi potest quãtitas temporis in acceptione forme perfecta ⁊ completa: sed etiam intelligi potest quantitas ex aliqua agentis dispositione: videmus enim ꝙ in aere non est dispositio cõtraria ad illuminationem: ⁊ tamen si illuminatio ponatur esse talis dispositionis ꝙ crescat cõtinue in luminositate: quẽadmodum potest contingere de igne: qui potest in quãtitate: ⁊ per consequens in luminositate crescere quodã continuo cremento: statim oportebit ꝙ per eius actionẽ continue intẽdatur claritas in aere: ita ꝙ perfecta illa claritatis acceptio nõ intelliget facta in istanti: sed in tempore. Non solum igitur ex termino a quo: sed etiaz ex motu facto in agente potest intelligi quantitas temporis in acceptione forme. ¶ Uerum est autem ꝙ argumentum factum in principio non valet. Nam propter solam forme latitudinem non impeditur qn forma subito accipiatur: manente tamen ipso agente continuo in eodem gradu talis forme: ⁊ materia nõ habente dispositionem contrariam ad ipsam.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt differt mutatio a motu ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare vtrum affirmando solum terminum ad quem ponatur ratio mutationis ⁊ non motus: videtur enim ꝙ non: quia ille terminus ad quẽ poterit esse talis ꝙ accipietur successiue ⁊ non subito.

Ad istam qõnem Dicunt aliqui ꝙ pro tanto ponẽs solum affirmatione ⁊ negatione vnius ⁊ eiusdẽ accipitur ratio ⁊ contrarietas mutationũ: qz ex termino a quo motus quantitatem habet ⁊ non ex alio.

Sed quia ista ratio Secunduz supradicta nihil valet: dicendum est ꝙ pro tanto affirmatio sol⁹ termini ad quem: cum eiusdem negatione dat intelligere mutationem ⁊ non motum: quia propria ratio mutationis est ꝙ fiat de affirmato in negatum vel de negato in affirmatuz: sicut in principio hui⁹ qnti phylosoph⁹ ostendit: huius autem ratio est: quia positio vnius termini quantum est de se non dat quantitatem intelligere: vnde congruit mutationi que est indiuisibilis ⁊ non motui qui est quantus. Si autem vno tantuz termino posito ponatur latitudo: h est per accidens: ⁊ non per se quia non contingit h ex vi positionis vnius termini: vt dictuz est. In scientia autem accipiendum est ꝙ est per se: ⁊ dimittendum ꝙ est per accidens.

Ad argumentum Ergo factum in contrariũ dicendum est ꝙ si terminus qui acquiritur habet latitudinem: tamen cum dicimus ꝙ de non esse ipsius fit transitus in esse: intelligitur tam diu stare sub non esse ꝙ diu non est transitus finitus: ⁊ in fine transitus stare intelligitur in esse: quia sicut inter esse ⁊ non esse nihil cadit medium: sic etiam non cadit vllum medium inter finem transitus ⁊ transitum totum precedentem vnde non est dicendum ꝙ solum in principio transitus res fiet in non esse: ⁊ in fine fiet in esse: quia inter principium transitus ⁊ finem aliquid est medium: quia ipse transitus: ⁊ inter non esse ⁊ esse nihil est medium.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem motui non soluz videtur esse motus contrarius ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Qõ prima.

Hic posset Aliqs dubitare vtrũ quies in vtroqz termino opponatur motui: videtur enĩz ꝙ sic: qz motui opponitur quies ꝑ naturã: sed quies in vtroqz termino tollit motuz: ergo sibi earum quelibet opponitur. ¶ Et preterea habitus debet precedere priuationem: sed quies in termino a quo precedit motum factum ab eodem nõ itaqz videtur esse priuatio ipsius.

Ad istam qõnem est dicenduz ꝙ motus non opponitur proprie nisi quieti: que est in termino a quo: cuius ratio est: quia vnum oppositorum natuz est reliquũ tollere non ponere. Tollit autem ⁊ aufert motus quietẽ que est in termino a quo: sed quietem que est in termino ad quem non abijcit: sed magis ponit. Nam moueri est tendere in hanc quietem: loquendo autem de moueri ꝙ cadit in oppositis. Non ergo huic quieti opponit motus; sed quieti in termino a quo.

Ad primum ergo Dicendũ ꝙ quies in termino ad quem in tantum tollit motum inquantum ponit perfectionem ⁊ complementum eius. Ex h autem magis accipitur ꝙ non opposita sibi ꝙ contrarium: vnum enim oppositorum non est natum cõpleri ⁊ perfici per alterũ.

Ad argumentum Autem aliud dicunt qdã ꝙ priuatio quandoqz nata est respicere subiectum mediãte forma: ⁊ quandoqz mediante motu. Mediante quidem forma quando subiectum formam habet ꝙ est natum per priuationem perdere: ⁊ tunc forma aut habit⁹ precedit priuationem in subiecto. Mediante autez motu priuatio respicit subiectum quando ipsum est priuatum aliquo ꝙ natum est accipere per motum. Et tunc priuatio precedit habituz: ⁊ sic est in proposito. ¶ Sed responsio ista est valde vilis. Primo quidem: qz quando subiectum est priuatum aliquo ꝙ natum est recipere per motum: non respicit tunc priuatio subiectum motu mediante: sed magis econuerso motus respicit subiectũ mediante priuatione. Quia mediante eo respicit quidlibet subiectum suum ꝙ sibi preintelligitur in ipso. Quãdo igitur subiectũ preintelligitur priuatuz aliquo ꝙ natum est acquirere per motum: non est dicendum ꝙ priuatio subiectum motu mediante: sed ꝙ motus mediante priuatione respiciat subiectum. ¶ Secundo autem dicta solutio apparet esse inconueniens: qz sic dicendo ꝙ subiectum est priuatum aliquo priuatũ: ꝙ postea accipit motum: ⁊ ideo priuatio motus precedit motum: supponitur ꝙ vertitur in qõne: h enim est ꝙ queritur: quare h in subiecto priuatio ꝑcedat habitũ. Et ꝓpterea dicendum est: ⁊ melius ꝙ habituũ quidã sunt pure positiua: sicut visus; auditus ⁊ cõsimiles: ⁊ in talibus verũ est ꝙ priuatio nõ necessario precedit habitũ: sed ecõuerso ꝑcedit habitus

habitus priuationem: maxime quando priuatio non immediate respicit subiectū: sed mediante habitu: dicitur autem tunc priuatio non immediate respicere subiectum: quando contingit q subiectū de sua natura habet habitum: sicut oculus de sua natura habet visum. Quando vero subiectū non determinat de sua natura sibi habitū: sicut aer de se non determinat luminositatē dicitur q priuatio immediate respicit subiectum. Et in talibus priuatio potest habitū precedere. Sic autem quies et motus se habent ad subiectum motus et quietis: et ideo quies potest precedere motum. Quidam autem alij inueniuntur habitus: qui non sunt positiui tantum: sed sunt partim positiui: et partim priuatiui: qualis habitus est motus. Nam inquantū per ipsum tollitur terminus a quo: priuatiuus est: sed etiam positiuus inquā tum per ipsum ponitur terminus ad quem. Et quia nō tollitur nisi q esse presupponitur: patet euidenter q omnis motū presupponere id cuius priuatio est: hoc autem presupponēdo: presupponit quietem: que sibi opponitur: inquā tum illius priuatiuus est: cuius ipsa positiuus: vnde potest dici q sibi opponitur sic priuatio secundū modū opponitur q priuatio est secundum rem: licet per modum habitus significetur. Et secundū hoc nihil mirū est si priuatio precedit habitum: immo quantum de ordine naturali est necessario precedit: quemadmodum vnitas necessario pcedit multitudinē: quāuis vnitas significet mō priuatiuo: et multitudo significet mō positiuo.

¶ Qō secunda.

S Ecundo

Posset forte dubitare aliqs vtrū mutatio in termino a quo: et mutatio ab eodem termino opponātur pure contradictorie: videtur enim q sic: q2 alterum ipsorum ponit esse et alterum non esse. Esse autem et non esse contradictorie sibi opponuntur.

Ad istam qōnem

Dicendum est q non esse potest se dupliciter habere: vno quidem modo ita q tollat esse totaliter. s. tam i actu q etiam in potētia: et sic non esse ad esse contradictorie opponitur. Consimili modo immutatio fundata in tali non esse mutationi que est ex ipso opponitur contradictorie. Alio autem modo non esse potest sumi taliter q nō tollat esse in potentia: sed tollat tantū esse actu: et sic non esse ponit aliquod subiectū q natū est aliquod esse actu habere q nō habet. Et isto modo non esse et esse opponūtur priuatiue et non contradictorie. Et simili modo opponūtur mutatio et immutatio que respiciunt talia esse non esse.

¶ Textus.

¶ Dubitabit aūt aliqs: quare in mutatione qdē fz locū sunt et secūdū naturam et quietes et motus &c.

¶ Lectio decima. ¶ Qō prima.

H Ic posset

Forte dubitare aliquis verum vlla corruptio dici possit naturalis: videtur enim q non: quia nulla corruptio est de intentione nature: cum omnis corruptio sit quoddam malū: malū per se nullum fit intentum. Quod autem non est de intentione nature: non videtur dici posse naturale: igitur nulla corruptio videtur esse naturalis.

Ad istam qōnem

Est dicendū q modo ad omne appellatur naturale q prouenit ex actione et per actionem nature. Natura autem vt patuit in superioribus sic dicitur ab actione: quia natura est principium intra: et a principio extra: et potest autem corruptio fieri: et a principio intrinseco: et a principio extrinseco. Et si quidem fiat a principio intrinseco: q natura dicatur: et ita et a per actionem nature: et dicetur per consequens corruptio esse naturalis: si autem fiat a principio extrinseco dicetur corruptio non esse naturalis: sed esse violenta. Quia igitur vtroq3 modo potest fieri corruptio: relinquitur q quedam corruptio dici possit violenta et quedam naturalis.

Ad argumentum

Ergo in contrarium dicendum est q corruptio nulla est intenta primo et per se: nihil tamen prohibet intentam esse secundario et ex consequenti. Naturale enim generans intendit quidē generationem primo et per se: et quia generatio vnius fieri non potest nisi fiat alterius corruptio: necessarium est q admittat secundario: et ex consequēti: corruptio intenta fit. Et propterea dici potest naturalis.

¶ Textus.

¶ Habet autem dubitationē si est omnis quietis que non semper est generatio &c.

¶ Qō secunda.

S Ecundo posset

Dubitare aliqs vtrū quies sequens motum violentum dici possit generari: videtur enim q sic: quia omne q incipit esse post non esse videtur generari: maxime si non fiat per creationem: sed quies cōsequens motum violentum certum est q non creatur et tamen incipit esse post non esse: videtur ergo dici posse ipsam generari.

Ad istam qōnem

Est dicendum q cum generatio sit actio ipsius generantis: et actio semp ponat virtutē actiuā in agente: necessarium est q id proprie dicatur generari q fit et incipit esse per positionem alicuius virtutis et potentie actiue. Quod autem incipit esse non per positionem: sed magis p defectū huiusmodi virtutis: id secundum hoc etiam proprie dici potest generari. Sic autem se habet quies violentum motum sequens. Prouenit. n. ex defectu virtutis inferentis violentiam. Nā tam diu durat virtus impellentis. Cessat autem cum continue debilitata talis virtus tandem deficit. Et propterea dici proprie non potest generari quies sequens violentum motum: nisi forte extenso vocabulo dicere quis velit id omne generari q incipit esse post non esse: vnde patet solutio ad argumentum.

¶ Explicit liber quintus physicorum.

¶ Incipit sextus liber physicorum.

¶ Textus.

¶ Si autem est continuum ⁊ quod tangit ⁊ consequenter: sicut diffinitum est prius ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄o prima.

Hic posset forte dubitare aliquis verum veritatem habeat ꝙ inter quelibet due puncta media sit linea: videtur enim ꝙ nō quia cum sunt due linee contigue puncta extrema illarum duarum linearū sunt sic in vno ⁊ eodē situ ꝙ inter ipsa nihil cadit medium.

¶ Ad istam questionē est dicendū ꝙ puncta duobus modis possunt se habere vno quidem modo ita ꝙ sint in eodem situ: sicut se hñt vltima puncta contingentiū. Alio vero modo sic se habere possunt ꝙ non in eodem situ sunt: sed sit ordinatum ⁊ positū vnū post aliud. Et si habeat se quidem primo modo nihil cadit medium inter ipsa: non tamen ex hoc potest facere vllam magnitudinem: propter id ꝙ punctū supra pūctū positū nō reddit nisi pūctū: vnde ⁊ si omnia puncta sic sibi inuicem superponantur reddere non poterūt quantitatē aliquā dimēsionis. Nā in qualibet dimensione est vna pars posita post aliam: ⁊ ab alia differens secūdū situ. Si aūt puncta se habeant secūdo modo, ita vz ꝙ vnū sit acceptum ⁊ positū post aliud: tūc aūt vnū ab alio distabit: itaꝙ non continget ipsum: aut ipsum tanget. Quod si ponatur vnū tangere alterum: cū pūctū non habeat partem ⁊ partem totū tanget totū: ⁊ erūt per consequens sic ambo in eodem situ ꝙ vnū nō erit in spatio ordinatum ⁊ positū post aliud. Si ergo debet esse vnū post aliud acceptū: oportet necessario ꝙ sic distent a se inuicem ꝙ vnū ipsorum alterū non tangat: ꝙ esse non pōt nisi cadat aliquid medium inter ipsa: ꝙ oportet esse de necessitate diuisibile: q2 si esset indiuisibile fieret eadē questio que facta est de primis. Hoc aūt diuisibile ꝙ cadit inter puncta vnum punctū habet ante se: vt principiū: ⁊ aliud habet post se: sicut terminū. Quod autem per duo puncta terminatū est nos appellamus lineam. Patet igitur ꝙ necessario inter duo puncta: secūdo modo se habentia linea est media. Et sic intelligit phus.

¶ Q̄o secunda.

Secundo posset forte dubitari aliquis verum ex eo ꝙ modo declaratū est sequat ꝙ puncta non sine consequenter se habētia: videtur enī ꝙ nō q2 non tollitur aliqua pñr se habere ex eo ꝙ inter ipsa cadit medium diuersi generis: sed linea videtur esse alterius generis a punctis: cum puncta sint de genere indiuisibiliū: ⁊ linea sit de genere diuisibilium. Nō igitur videtur tolli puncta pñr se habere per hoc ꝙ linea cadit inter ipsa.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ optime ex hoc sequitur ꝙ pūcta nō possint pñr se habere: cuius declaratio ē q2 que pñr sunt ita ordinata sunt ꝙ vnum accipit post aliud: non intercidente medio aliquo eiusdem generis: puncta aūt nō possunt sic ordinata esse: vt vnū post aliud sumatur non intercidente medio aliquo puncto. Cadit enim vt ostensum est linea media inter ipsa: linea vero in se continet infinita puncta: quia est in infinitum diuisibilis: ⁊ omnis diuisio ipsius sit in pūcto: vnde si inter duo puncta data cadit semper linea media: necessarium est ꝙ semper inter duo puncta post se inuicem accepta sint infinita puncta. Et propterea impossibile est ipsa puncta se habere pñr. Nam ⁊ linea dici potest esse in eodem genere cum punctis: propter id ꝙ punctum est principium linee: ⁊ principiū reducitur ad genus cuius est principium.

¶ Textus.

¶ Eiusdem aūt rationis est ⁊ magnitudinem ⁊ tēpus ⁊ motū ex indiuisibilibus cōponi ⁊c. ¶ Lectio scd̄a.

¶ Q̄o tertia.

Tertio posset dubitare aliquis: verū verū sit ꝙ sola magnitudo spatij sufficiat ad quantitatem motus: videtur enim ꝙ non q2 in tractatu de vacuo: ipse dixit ꝙ motus in vacuo quantumcūꝗ magno si fieret in instanti fieret.

Ad istam qōnem dicunt quidam ꝙ non sufficit sola magnitudo spatij ad hoc ꝙ motus sit in tempore: sed exigitur vltra hoc contra etiam dispositio: vnde dicūt ꝙ phylosophus hic sumit magnitudinē pro magnitudine corporis naturalis: ⁊ non pro magnitudine spatij.

Sed ista positio apparet euidenter esse falsa: ⁊ contra mentem Aristo. Nam Aristot. sic vult ex magnitudine sup quā est motus contrarietatem attendi necessario in motu: ꝙ si magnitudo est composita ex indiuisibilibus vult ꝙ motus etiam sit de necessitate ex indiuisibilibus cōpositus. Et si magnitudo continua mot⁹ continuus Et si magnitudo discontinua vult ꝙ etiam motus sit de necessitate discontinu⁹: hoc aūt verificatur de magnitudine spatij: ⁊ non de magnitudine corporis naturalis: videmus enī ꝙ magnitudo aeris: ⁊ si sit contigua: non tamen est cōtinua magnitudini ipsius aque. Et tamen ista discontinuitate non obstante: nos videm⁹ ꝙ si vn⁹ lapis cadat per aerem vsꝗ ad superficiem aque posite sub aere: ibi non quiescet: nec motus eius discontinuabit sed continuabitur donec veniat ad superficiem ipsi⁹ terre. Similiter aūt est si aliquis supra aquam stans ⁊ manu tenens baculū ipsum moueat per aerem ad aquā: ⁊ ibi non desinat mouere: sed continuet motionem baculi donec terram tangat: vnde patet manifeste ꝙ motus non trahit continuitatem: ex cōtinuitate que est in magnitudine ipsius spatij: ⁊ per consequens secundū mentem Aristo. ⁊ secundū veritatem dicere oportet ꝙ motus localis quantitatem trahat necessario ex magnitudine ipsius spatij. Nam mobile ꝙ supra magnitudinem spatij mouetur: non potest simul accipere duo spatia sibi equalia: sed prius accipit vnū ⁊ postea alterū: propter id ꝙ non potest esse simul vnum numero mobile in duobus spacijs sibi equalibus. Totū etiam vnū spatiū equale sibi nō accipit simul: sed successiue partem eius sumendo post partem. Et si quidem indiuisibile foret id ꝙ accipitur de spatio: esset eius subita acceptio: ꝙ cū nō habeat partes: necessario est ꝙ statim cum accipitur aliquid eius accipiatur totum. Subita vero acceptio dicitur mutatum esse. Et propterea si spatiū cuius partes accipiūtur per motum esset compositum ex indiuisibilibus: oporteret necessario motum compo[situm] esse ex mutatis: ⁊ si spacium quantitatem continuam habet necessarium est: ⁊ motum quo talis quantitas accipitur quantitatem continuam habere.

¶ Ad argumentum

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: q verbum philosophi intelligitur facta positione antiquorum: quam ipse ibi reprobat secundum q exposuimus in tractatu de vacuo.

¶ Textus.

¶ Similiter aut necesse est longitudini et motui indivisibile esse tempus &c.

¶ Lectio tertia. ¶ Quo prima.

Hic posset esse dubium utrum verum sit q omnis motus potest esse velocior et tardior: videtur enim q non: quia motus primi mobilis est ita velox q ipse nullo alio motu esse potest tardior.

Ad istam qonem Dicendum est secundum Tho. q hic agit de motu in communi. Motui autem communiter sumpto non repugnat velox et tardum: aut velocius et tardius quae potius sunt proprietates quedam motum communiter sumptum consequentes: et ideo Aristo. dicit q omnis motus quantum sal est de ratione motus potest esse velocior et tardior. Quod autem non possit esse aliquis tardior non est de ratione motus communiter sumpti: sed ratione applicationis facte ad mobilia aliqua certa et determinata.

Commentator autem Dicit q omnis motus est de numero continuorum: et velocitas in motu est similis divisibilitati in continuo. Quod quidem pro tanto veritatem habet: quia divisio continui ponit diminutionem in quantitate eius: et velocitas motus diminuit in motu de quantitate temporis. Quemadmodum igitur divisibilitas in continuo procedit in infinitum: sic et velocitas in motu: quoniam si velocitas finiretur in motu: secundum q est motus: esset possibile motum fieri in instanti: tunc enim solum finiretur in motu secundum q est motus: quando tantam diminutionem temporis fecisset q maior diminutio temporis intelligi non posset.

Hoc autem stare non potest: nisi poneretur quid indivisibile de tempore q tamen non est tempus. Omne enim tempus: cum sit continuum divisibile est: et quolibet divisibili contingit dare aliquid minus: unde manifestum est q si velocitas finiretur in motu: secundum q est motus: possibile esset motum in instanti fieri: q falsum est: et sic propositio philosophi est possibilis per se: impossibilis vero est per accidens: quia in quantum accidit sibi q ad materiam certam applicetur. Hec autem solutio non differt in alio a precedenti: nisi q in ista assignatur causa quare motui secundum q motus: vel motui in communi non repugnet velocius et tardius: que tamen non assignabatur in alia: loquitur enim de motu secundum q est motus: et loqui de motu in communi idem est.

Quidam vero Alii dicunt q dicere possumus et melius motum dupliciter considerari posse: quia vel secundum q est de numero continuorum: et sic est divisibilis in infinitum: nec sibi repugnat velocius et tardius: vel etiam secundum q est quid naturale: et sic nec motus est quid in infinitum divisibile: nec tempus: unde dari potest hic non tanta velocitas in motu q non posset dari maior.

Sed licet isti dicant hanc suas solutiones esse alteram ab aliis et meliorem tamen in rei veritate ipsa nihil dicit q non dicat solutio commentatoris. Dicit enim commentator q motus secundum q est de continuo: est divisibilis in infinitum. Quod autem non semper possit dividi accidit ei secundum q est in rebus naturalibus: hoc autem nihil aliud est dicere q dicere q motus: prout est continuus: est in infinitum divisibilis. Quantum autem ad esse naturale: q non habet nisi in rebus naturalibus: sua divisio non potest procedere in infinitum. ¶ Ulterius autem quantum ad presentem locum: non solum non est melior: sed nec etiam ita bona est hec solutio ut prima. Non naturalis est qui hic facit hanc suppositionem q omnis motus esse potest velocior et tardior. Constat autem q ipse de motu non considerat: prout dicit simpliciter aliquid continuum: sed prout in materia naturali habet esse. Igitur motui etiam secundum hunc modum quo accipitur a naturali oportet q non repugnet velocius et tardius: q non aliter verum est nisi loquendo de motu in communi: non contracto ad motum alicuius certi et determinati mobilis: unde et ipsi postea dicunt volentes ostendere quomodo naturalis possit hanc suppositionem facere: q motui naturali secundum genus non repugnat: q in infinitum velocitas et tarditas protendatur: nec sibi hoc repugnat secundum q habet esse in corpore naturali communiter et secundum genus sumpto: sed si repugnat sibi: hoc est in quantum contrahitur ad certam speciem: et in quantum habet esse in aliquo corpore naturali certo et determinato. Manifestum igitur est q ipsi etiam: ut fugiant omnia dubia que possunt de hoc esse oportet q dimittentes solutionem suam recurrant ad solutionem Tho. et hoc per consequens quamvis verbo unum dicant facto tamen contrarium affirmant.

¶ Textus.

¶ Et si quodcunque infinitum est et alterum &c. et est in lec. 4.

¶ Quo secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare utrum veritatem habeat: q tempus et magnitudo sic se quantum ad infinitatem consequuntur: q si unum est infinitum ultimis necesse est esse infinitum ultimis et reliquum. Videtur enim q non quia secundum opinionem ipsius Ari. tempus est infinitum ultimis cum secundum ipsum nec penitus finiri possit nec potuerit penitus incipere. Et tamen ipsemet determinat q nulla magnitudo data est infinita ultimis.

Ad istam qonem Est dicendum q tempus infinitatem trahit ex infinitate motus. Motus autem unus et continuus non est infinitus nisi propter infinitatem iterationem. Nam licet motus circularis dicatur esse infinitus: est tamen quelibet una circulatio finita. Infinitatem vero trahit ipsa circulatio ex sua infinita reiteratione. Consimili igitur modo et tempus respondens cuilibet circulationi est finitum: sed ex infinita sua reiteratione contrahit infinitatem: et similiter etiam magnitudo: que transit in tempore unius circulationis est finita. Sed cum talis circulatio et tale tempus infinities iteratur: ipsa etiam magnitudo infinities accipitur: que infinities sumpta reddit infinitam magnitudinem. Si autem tempus sine ulla iteratione esset infinitum: et similiter motus: oporteret etiam et magnitudinem simpliciter infinitam esse: super quam fieret motus tempore infinito non iterato: unde patet evidenter q tempus et magnitudo sic se quantum ad infinitatem consequuntur: q sicut unum ipsorum infinitum est: necesse est q etiam infinitum sit etiam alterum.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem et ipsum nunc quod non sit alterum sed per se et primum &c. et est in lectione quinta.

¶ Lectio tertia. ¶ Q̄ō primũ.

HIc poss3 aliquis forte querere vtru3 ex hoc q aliqd dicat nunc secundum se: accipere possimus q ipsum sit athomum vel indiuisibile.

Ad quod simpliciter Dicendum est q sic: cuius declaratio est: quia vt diximus in q̄rto aliter habent esse permanentia: ⁊ aliter esse habent successiua. Nam permanentia esse habent in simultate partium: ita scilicet q dum est presens vna pars ipsorū est etiam presens ⁊ alia: sed tamen h est contra ratione successiuorum: vnde vt supra dictū est dum vna pars successiuorum presens est: nullo modo alia presens esse pōt. Nunc autem ⁊ presens idem sonat secundū rōnē: ⁊ secundum se nunc est secundū se presens: sed secundu3 se presens de tempore non potest esse diuisibile: propter ea que modo diximus. Quod eni3 est diuisibile de tempore tempus est. Non potest aute3: nec tempus: nec aliud vllu3 diuisibile secundū se presens esse: nisi insimul presentes sint ⁊ omnes partes eius. Hoc autem vt dictum est: contra ratione3 temporis ⁊ omniū successiuorū est: ⁊ per consequens necessariū q quicquid dicitur de tempore secundū se nūc: ⁊ secundū se presens: sit quicquid īdiuisibile eo ipso quo s3 se nūc vel presens est. Hoc etiā ex eo apparet q nūc id dicitur in quo initiatur diuiditur aut terminatur tempus: ⁊ per consequēs in eo q est secundū se nūc secūdū se initiatur tempus. In eo aute3 quodcūq3 tempus secūdū se initiatur: in quo initiatur primo: et q alicui conuenit secundu3 q ipsum sibi primo conuenit. In nullo autem diuisibili tempus initiatur primo: propter id q ipsum etiam diuisibile necessario est habens initiati ratione. Et nihil q initiatu3 est habere potest rationem initiantis p̄mo: necessario qd indiuisibile est id q primo ⁊ secundum se ⁊ non alteri' gratia habet initiare tempus: patet igitur quomodo statim cum aliquid dicitur esse secundum se nunc: concluditur q ipsum sit indiuisibile.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset Forte aliquis dubitare quomodo veritatem habeat q h dicit commentator: v3 q scire instans inter preteritū ⁊ futuru3 esse vnū: ⁊ scire ipsu3 esse indiuisibile est in eodem ordine.

Ad hoc autem Ipsemet cōmentator respondet subiūgens Indiuisibile enim non continuatur cum indiuisibili: nec est pars continui. ¶ Ad cuius solutionis intelligētiam considerandum est q inter preteritum ⁊ futuru3 nullum tempus cadit medium: cum ipsa sint p̄nt se h̄ntia. Si ergo nunc indiuisibile ponatur ⁊ dicatur inter preteritum ⁊ futurum esse duo nūc: vnū quide3 prius ⁊ aliud posterius: sequet q duo indiuisibilia se p̄nt habeant. Non enim inter ipsa cadit tempus mediū: q preteritū ⁊ futurū tempus dictū est: non esse tēpus medium. Immediate ergo vnū nūc indiuisibile aliud cō sequeretur: ⁊ per consequens tempus q est continuum ex ipsis nūc indiuisibilibus cōponi posset: ⁊ indiuisibile esse posset pars cōtinui: q est totū impossibile. Patet igitur q scito ipsum nūc esse indiuisibile scimus statī q vnū tantū nūc est inter preteritū ⁊ futurū ⁊ non plura. Hanc ergo declaratione3 dare voluit commentator quando dixit q indiuisibile non continuatur cu3 indiuisibili: nec ē ps continui. Quod autem scito esse vnum nunc inter futurū tempus ⁊ preteritū: sciamus ipsum esse indiuisibile non ita declarauit: q2 ⁊ satis notū est ⁊ satis accipi poterat ex commento super istū textu3 facto. Nam si esset diuisibile haberet partes plures: vna3 quidem propinquiore3 tempori preterito: ⁊ aliam proximiorem tempori futuro. Et propinquior tempori preterito poneret nūc preteritū respectu propinquioris tēpori futuro. Et propinquior tēpori futuro poneret nūc futurū respectu propinquioris tempori preterito. Du3 enim prius presens est posterius non presens est: sed futurum est. Alias enim simul essent ⁊ non h quidem prius h aūt posterius. Secundū h igitur nūc q ponebat vnū esse multa erit ⁊ non vnum: vnde patet q scito ⁊ dato inter preteritū ⁊ futurū esse tantū vnum nūc: scimus statim q inter ipsa cadit quid indiuisibile. Optime itaq3 dictum est q scire instans inter preteritū ⁊ futurum esse vnu3: ⁊ scire ipsum esse indiuisibile est in eodem ordine.

¶ Textus.

¶ Est. n. aliqd vltimū eius quod factū est ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poss3 aliquis dubitare d phylosophi demōstratione q̄ adducit ad probādū q nullū indiuisibile mutatur: videtur enim sua ratio non valere. Nam in ea assumitur q nihil mutatur dum est in termino ad quē. Hoc aūt in his veritate3 habet in quibus mutari differt a mutato esse. Sed in illis in quib' mutari a mutato esse realiter non differt: non habet veritatem: neq3 enim secūdū rem idem est illuminari ⁊ illuminatū esse. Aer cū illuminatur: tunc illuminatus est. ⁊ quia tunc mobile mutatū est: dum est in termino ad quem: sequitur q in talibus ipu3 mobile mutatur tūc cum primo est in termino ad quem. Non videtur ergo ratio phylosophi esse efficax ad probandū omne mobile esse diuisibile.

Ad istam q̄ōnem Dicunt quidā ꝓpter assignatam modo rationē: q phylosophus arguit illud q mutat esse diuisibile prout mutari distinguitur a mutato esse: vnde non loquitur phylosophus de demonstratione in qua non differūt mutari a mutato esse. ¶ Sed si diligenter attendamus intentionem Arist. satis euidenter cognoscemus q de omni mutatione dicere intendit q nullū indiuisibile mutatur. Si eni3 sua intentio fuisset h arguere solū d eo q mutatur mutatione que est motus: rationabilius fuisset dicere oē q mouetur q̄ omne q mutatur: quia mutatio se habet in plus q̄ motus per h igitur q ipse non dixit oē q mouetur: s3 omne q mutatur: dedit apte intelligere intentionem suam esse de omni eo q mutatur: sed aliquā mutationis speciem arguere q oportet ipsu3 esse diuisibile. Na3 ⁊ intentio sua est q mutatu3 esse sit terminus alicuius motus: vn de si oē q mouetur probatur oē diuisibile: probatur etiā necessario omne q mutatur esse diuisibile: siue eius mutatio differat a mutato esse siue non differat. Si enim mutatio esse non differt erit terminus alicuius passionis motus: sicut ⁊ mutarū esse terminus est motus'.

Dicendum est igitur Quod ō omni mutatione tenet ratio phylosophi. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandum est q mutari duo respicit: quia terminū a quo receditur: ⁊ terminū ad quē acceditur. Cū autem abijcitur terminus a quo: abijcitur ⁊ ... ⁊ ... que sine ipso esse non possunt in subiecto. Similiter enim

etiam cum accipitur terminus ad quem: accipiunt ⁊ annexa sibi: sine quibus ipse in susceptiuo fieri non potest. Si ergo illud ꝙ mutatur ita se habeat ꝙ totum ⁊ totaliter fiet in termino a quo: ⁊ in his que sibi sunt annexa: pꝫ ꝙ tūc non mutatur: qꝛ mutari est recedere ab aliquo. Non potest autem aliquid simul stare totaliter in aliquo ⁊ recedere ab ipso: vnde id ꝙ totū ⁊ totaliter stat in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: non potest dici respectu talis termini tunc mutari. Si etiam h̄ taliter se habeat ꝙ secundum se totuꝫ: ⁊ totaliter: stet in termino ad quem: ⁊ in his que sibi sunt annexa: dici quidem tunc poterit mutatū esse: sed non dicet̄ loquēdo ꝓprie mutari: cū mutari dicat aliqd tēdere i aliqd. Nihil aūt ꝓprie loquendo in id tendit ⁊ vadit ꝙ iā habet: sed dici potest in hoc iuisse vel mutatuꝫ esse. Quod si aliquid in h̄ mutatū est ⁊ iuit: oportet ꝙ prius in hoc venerit ⁊ mutetur: sicut in principio huius sexti dixit Aristo. Patet igit̄ ꝙ neqꝫ cū aliquid totū ⁊ totaliter est in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: neqꝫ cū simili modo ē in termino ad quē: proprie dicitur mutari: sed mutatū eē. Proprie ergo tūc solū aliqd mutatur cuꝫ partim est in termino a quo ⁊ partim est in termino ad quē: verū est aūt ꝙ h̄ non verificat̄ similiter in omnibus: sicut dicit s. Tho. sed in aliquibus id ꝙ mutatur dicitur partim esse in vno termino ⁊ partim in alio: ratione ipsoruꝫ terminorum principaliū. In aliqbus vero hoc verificat̄ ratione eorum que sūt illis terminis annexa: sicut maxime in substantialibus apparet: patet igitur ꝙ scḋm dū oēm mutationem propriaꝫ est verum ꝙ id mutatur partim esse in termino a quo ⁊ partim esse in termino ad quē dū oē proprie mutatur: ⁊ per consequens ꝙ mutatur oportet esse diuisibile. ¶ Sed dicit forte aliqs h̄ esse contra id ꝙ supra diximus generationem esse mutationem sine inclusione etiaꝫ motus precedentis: h. n. non videtur posse stare si generatio non proprie dicitur mutatio secundū ꝙ non differt a mutato esse. ¶ Et idcirco considerādū est ꝙ mutatio in ratione propria duos terminos includit: qꝛ terminū a quo ⁊ terminuꝫ ad quē: ⁊ generatio quidem sumpta prout in ratione: ⁊ secundū ratione: distinguitur a motu claudit illos duos terminos sine inclusione illoꝝ que eis sunt annexa. Secundū tamen fieri ⁊ esse claudit de necessitate illos terminos ⁊ annexa eis: propter id ꝙ sicut illi termini iduci ⁊ abiici non possunt nisi inducantur ⁊ abiiciantur que sunt annexa sibi: sic etiam in eis esse ⁊ fieri mutatio non potest nisi mutatio fiat in annexis. Et quia mutari proprie dicit̄ esse ⁊ fieri mutationis ⁊ non mutationeꝫ: secūdū ꝙ est in consideratione rationis: ⁊ idcirco dicimus ꝙ non proprie mutatur aliqd secundū illū terminū: nisi mutetur ēt secunduꝫ ea que sibi sunt annexa quo quidem mō necessario mutari differt a mutato eē: sicut pꝫ intuētibus: vnde appet rñsio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Quod mutat̄ aūt omne: necesse est diuisibile esse ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

Sed tunc

quarto statim consurgit maior dubitatio: non enim videtur secundū predicta concludi ꝙ ipsum mobile sit diuisibile secundū quantitatē sꝫ secundū formā: cūcꝫ quia per h̄ ꝙ aliquid partiꝫ est in termino a quo: ⁊ partim est in termino ad quem: sequitur ꝙ ipsi termini partem habeant ⁊ partem. Ex diuisibilitate aūt terminorum non potest concludi ꝙ subiectum sit secundum dimensionem diuisibile: sed solū secūdū formam sine secūdum terminos formales sibi adherentes. Non igit̄ sꝫ h̄ concluditur per demonstrationem Aristo. ꝙ indiuisibile secūdū quantitatem non sit mobile.

Ad istam q̄ōnem

Dicunt quidā ꝙ Aristo. intendit ostendere ipsum mobile esse diuisibile: vnde oportet ꝙ partim esse in h̄ ⁊ partim in illo accipiatur secundum ptes mobilis: que sunt partes quantitatiue.

Sed alii dicunt

istam rationem non concludere, propter id ꝙ non omnis diuisio subiecti est secunduꝫ partes quātitatiuas: sed est ēt qḋā alia secundū partes formales. Dicūt ergo ꝙ cū queritur verū predicte partes accipiē de sint secūdū quantitatē vel secūdū formam. Respondēdū est ꝙ in aliquo motu sumende sunt secunduꝫ formam: ⁊ in aliquo secundū quantitatē. Et intentio quidem Aristo. est principaliter ostendere mobile esse diuisibile secundū quantitatē: ꝙ ⁊ pro tanto secunduꝫ istos sequitur ex ratione eius: qꝛ sicut omnes alij motus presupponūt motū localē: sic etiam ⁊ partes forme presupponunt ⁊ partes magnitudinis in subiecto.

Sed si ista subtiliter

Cōsiderētur: apparet euidenter ꝙ non sunt omnino bene dicta. Cōtingit enim dare in aliquo subiecto partes formales: absqꝫ eo ꝙ in ipso dentur partes dimensiue quātitatis: sicut patet manifeste de susceptiuo scientie. Contingit enī in intellectu esse scientiaꝫ maioreꝫ ⁊ minoreꝫ: ꝙ esse non posset nisi daretur siue dare cōtingeret i ipso diuersas partes formales sicuti partem scientie ⁊ partem. Et tamen propter istas partes formales: nō possumus dare in intellectu partes magnitudinis: immo quantuꝫ ad h̄ simplex est ⁊ indiuisibilis. Quāuis igit̄ ratio Aristo. principaliter de eo ꝙ mouetur secundum locum concludat ipsum esse diuisibile secūdū quantitatē: non tamen veꝝ est ꝙ h̄ ideo concludat̄ secundario de illis que mouent̄ secūdū formam: qꝛ partes formales presupponunt in subiecto partes quantitatis: sicut isti dicūt: neqꝫ ꝓpter tales partes concludere potest demonstratio Aristo. ꝙ mobile diuisibile sit secundū quantitatem: ꝙ tñ vt etiaꝫ isti confitentur ipse intendit principaliter concludere immo si h̄ directe debeat concludi: oportet ꝙ accipiatur mobile partim esse in h̄ ⁊ partim esse in illo: secundum partes quātitatis: ꝙ non verificatur per se nisi de eo ꝙ localiter mouetur: vnde ⁊ de h̄ principaliter ratio Ari. concludit: ⁊ de aliqs concludit secūdario: ⁊ ex ꝓñti.

Ad cuius intelligentiam

considerandum est ꝙ in omnibus motibus cōmune est vt illud ꝙ mouet̄ partim habeat de termino a quo: ⁊ partim habeat de termino ad quem. Non enim mouetur nisi continue sumendo terminū ad quem: ⁊ dimittendo terminum a quo: quando aūt haberet terminum ad quem totus: non est veꝝ dicere ꝙ tūc fiat continua acceptio: siue ꝙ continuetur acceptio ipsius: sed magis tunc finita est. Et idcirco tunc mobile non mouetur: sꝫ mutatū est. Mouetur ergo cū partiꝫ habet de termino ad quem. Et quia cū aliquid accipitur de termino ad quem: abiicitur de necessitate aliquid de termino a quo propter id ꝙ sunt termini oppositi: patet euidenter ꝙ sicut illud ꝙ mouetur dum mouet̄ partim tantum habet de termino ad quem: sic etiam partim tantum habet de termino a quo: veꝝ est autem ꝙ lꝫ in omnibus motibus h̄ communiter inueniatur. Differentia tamē quedā inuenitur inter motū localem ⁊ alios. Nam in motu locali illud aliquid ꝙ haberet de termino a quo: ⁊ illud aliquid ꝙ habet̄ de termino vel de loco ad quē

non conuenit ipsi mobili secūdum se totum simul vtrū ꝙ. Sed vnum illorum sibi conuenit secundum vnam eius partem: ⁊ aliud secundum aliaʒ. Et rō est quia si pars recenta de loco a quo mobili secundum totum cō ueniret: ⁊ similiter pars accepta ꝺ loco ad quē esset tūc mobile secundum se totum simul in vna parte spatij: ⁊ secundū se totum in alia: ⁊ per consequens simul totum esset in duob⁹ locis: ꝙ est impossibile. Necessariū itaqꝫ est h contingere in motu locali: vt illud ꝙ mouet dum mouetur secundum vnam sui partem partim habeat de loco a quo: ⁊ secundum aliam partem: sui partim habeat de loco ad quem: ex quo euidenter patet ꝙ eo ipso quo mobile localiter dum mouetur partim est in termino a quo ⁊ partim est in termino ad quē: cōcludi potest directissime ipsuʒ esse diuisibile secundū quātitatem. Sed de eo ꝙ motu alterationis mouetur: non sic est sicut patet de motu qui vertitur inter oppositos colores. Non enim necessarium est illud aliquid ꝙ habetur de vno colore opposito esse in vna parte subiecti ⁊ ꝙ habetur de alio esse in alia parte ipsius: immo magis vtraqꝫ h simul sunt in vna ⁊ eadeʒ parte subiecti: ⁊ pari ratione eē possunt simul in toto subiecto. Nā in palido est aliquid de albo ⁊ aliquid de nigro. Et cū subiectum est in toto paliduʒ sunt simul in toto illa ambo. Non possumus igitur dicere ꝙ mobile dum mouetur: tali motu secundum vnam sui partem habeat id ꝙ tenet de termino a quo: ⁊ secundum aliaʒ sui parteʒ habeat id quod sumpsit de termino ad quem: immo potest esse ꝙ vtrumqꝫ habeat per totum: ⁊ propterea per istam rationem non possumus concludere directe tale mobile secundum quantitatem esse diuisibile. Sʒ quamuis h non possimus concludere primo ⁊ directe possumus tamen concludere secundario ⁊ ex consequēti: non quidem probando primo tale mobile esse diuisibile secundum partes forme: ⁊ ex h concludendo ipsuʒ esse diuisibile secundum partes quantitatis: sicut illi faciebant. Tales enim partes forme que ex motu arguuntur non sunt partes secundum extensionem sed secūdum intensionem. Et licet ex partibus forme secundū extensionem possimus arguere partes quantitatis in subiecto: non tamen hoc possumus facere ex partibus forme secundum intensionem. Non itaqꝫ illo modo debemus h concludere: sed magis secundum modum traditum a nobis: probando scilicet primo omne ꝙ localiter moueatur esse diuisibile secundum quantitatem: ⁊ inde concludendo omne mobile esse secundum quantitatem diuisibile propter id ꝙ omne mobile aliis motibus est mobile localiter: cum motus localis sit primus omnium motuum.

Est autem attendenduʒ

ꝙ etiam in motu alterationis contingat ⁊ si nō necessario vt prius alterentur vna pars ⁊ postea alia. Quod enim aʒ de alterabili est propinquius alteranti fortius ab ipso immutatꝛ: ita ꝙ etiam secunduʒ h vt dicit Tho. h innuitur quedam partium successio in alteratione. Nam pars propinquior: quia fortius ⁊ magis immutatur dici potest stare i termino ad quē: respectu partis magis distantis aque debilius ⁊ minus immutato stat quodā modo in termino a quo: patet igitur quid dicendum sit de philosophi demonstratione.

¶ Qō quinta.

Sed tunc quinto

Propter quedā iam dicta aliquis forte dubitaret: verum id ꝙ est indiuisibile secundum quātitatem: ⁊ diuisibile sēm formaʒ: sit mutabile: videtꝛ enī ꝙ sic: quia tunc aliquid dicitꝛ mutari cū recedēdo successiue ab vno: partim est in vno ⁊ partim est in alio. Sed intellectus qui est indiuisibilis secundum quantitateʒ sic se habere potest. Cuʒ enim recedit successiue ab ignorantia ⁊ accedit ad scientiam: partim habet de ignorātia ⁊ partim hʒ de scientia: videtꝛ igitur ꝙ tūc mutetur.

Ad istam qōnem

Est dicenduʒ ꝙ non obstante predicto modo sumendi scientiaʒ: ipse intellectus non proprie mutatur: huius autem ratio in sequenti libro. vij. ponitur ab Aristo. Ait enim ipse ibi ꝙ scientia est maxime ad aliquid: declaratū est autem in quinto ꝙ in ad aliquid per se non est motus: sed tn̄ potest motū in alio aliquo absoluto factū: igitur secūdū scientiaʒ non est per se motus nec mutatio: lʒ sequi possit motū aliquē factū nō in intellectu: sed in parte sensitiua. ¶ Ait eniʒ ibi Aristo. ꝙ sciens ⁊ prudens fit anima per residētiaʒ ⁊ quietationem motuū ⁊ perturbationuʒ. Quod autem aduenit per residentiam ⁊ quietationē talem: hoc non aduenit per motū. Quantumcūqꝫ itaqꝫ scientia vel simul vel successiue intellectui nouiter adueniat: non tn̄ ideo concludi potest ꝙ intellectus sit proprie mutabilis. Nā ꝙ successiue sibi scientia adueniat cōtingere potest: propter successiuam quietationem perturbationuʒ que sūt in parte sensitiua. Quo modo autem iste due rationes sint intelligende in septimo deo ꝓcedēte ostendetur.

Ad argumentum

Ergo in contrarium dicendum est ꝙ quātumcūqꝫ aliquid successiue recedat a priuatione ⁊ accipiat formaʒ: nisi tamen forma sit talis ꝙ secundum eā possit esse motus: illud propter h dici non poterit proprie mutari: ⁊ ita declarauimus esse in proposito: quia ostendimus ꝙ secundum scientiam proprie non potest motus esse.

¶ Qō sexta.

Sexto adhuc

De hac eadem materia posset dubitare aliquis: qꝛ materia suscipit formam substantialem ante formaʒ quālibꝫ accidentalē: quomodo ipsa est indiuisibilis. Non est enim diuisibilis nisi per quantitatem. Cū igitur ipsa mutetur de vna forma substantiali in aliam: videtur ꝙ indiuisibile mutari possit.

Ad istam qōnem

Dicendum est ꝙ materia non mutatur de vna forma substātiali in aliaʒ: nisi presupposita alteratione in qualitatibus consequentibus formas illas. Talis auteʒ alteratio non fit in materia: nisi presupposita quantitate in ipsa: ⁊ per consequens diuisibilitate: coigitur ipso quo materia nō mutatꝛ de forma in formam: nisi mutetur de qualitatibus in contrarias qualitates: quomodo est quanta ⁊ diuisibilis dici cōuenienter potest qꝺ oē qꝺ mutatur est diuisibile: maxime ⁊ supra dictū est qꝺ in mutatione de forma substantiali in formam substantialeʒ id qꝺ mutatur partim dicitur esse in termino a quo: ⁊ partim in termino ad queʒ ratione eoruʒ que ipsis formis substantialibus sunt annexa. ¶ Potest autem secundū quosdam ad dictaʒ qōnem: ⁊ aliter responderi: vt dicatur qꝺ forma substantialis recipitur quidem bene in materia ante quantitatem terminatā: sed tamen presupponit in ea quantitatē interminatā. Et ex ipsa hac quantitate materia suo modo diuisibilitatem contrahit: sed ista responsio tamen vnam maiorem difficultatem ꝗ̄ sit difficultas que [illegible] sue presentis: ⁊ idcirco de ipsa non multum curamus ad presens

ad presens: pro tanto autem cã nunc introduximus: vt percipiatur qualiter ex hoc loco trahi potest argumentum ad probandum qđ dimensiones interminate precedunt in materia formam substantialem.

¶ Textus.

¶ Motus autem est divisibilis dupliciter vno quidez modo tempore ꝛc.

¶ Lectio sexta. ¶ Qõ prima.

Hic posset Dubitare aliquis vtrum motus dividatur secūdū divisionem mobilis: videtur enim ꝙ nõ: quia cū divisibilitas debeatur quantitati: penes id attendi debet cuiuslibet divisio: penes qđ attēditur quantitas ipsius. Quātitas autem motus videtur attendi penes quantitatez magnitudinis: ꝛ non penes quantitatez mobilis: vnde ꝛ in quarto dictum fuit qđ motus continuitatez accipit a magnitudine. Penes igitur magnitudinis: ꝛ non penes divisionē mobilis sumēda est divisio mot⁹.

Ad istam qõnem Dicendū est ꝙ necessario motus dividitur ad divisionez mobilis: cuius ratio est: quia accidens materiale cum sequatur materie cõditiones necessario coextenditur subiecto. Motus autem accidens materiale est: vnde etiam non mouentur nisi habentia materiam. Necessarium est igitur ꝙ motus coextendatur enti mobili: ꝙ est subiectum eius. Quicquid autem coextenditur alicui necessario dividitur ad divisionem eius: quemadmodum albedo que coextenditur superficiei dividitur omnino cum dividitur ipsa superficies. Similiter itaqꝫ necessarium est ꝙ motus dividatur ad divisionem mobilis.

Ad argumentum Ergo in cõtrarium dicendū est ꝙ motus non solum trahit quantitatem a magnitudine spacij: sed etiam a quantitate mobilis cui coextenditur. Est tamen differentia inter has duas quantitates motus: quia quãtitas quã motus trahit a magnitudine spacij: non simul accipitur: sed successive: ꝛ secundum hanc quantitatem attenditur etiam quantitas temporis: ꝙ habet esse successiuū. Quantitas vero quã motus trahit a mobili tota simul ponit: ꝓpter id qđ in simul mouet totū cū oībus partibus suis.

¶ Qõ secunda.

Secundo Propter mõ dicta posset ꝛ dubitare aliquis: quia non videtur necessarium ꝙ accidens ꝛ forma materialis coextendantur proprio subiecto. Nam anima rationalis cum sit perfectio corporis: forma materialis est: ꝛ tamen corpori aut materie non invenitur coextendi.

Ad istam qõnem Dicendū est ꝙ illam formaz h dicimus materialem. quã totaliter cõprehendit capacitas materie: talis enim forma ex quo capacitatem materie non transcendit: sed sibi est subiecta: necessario est subdita legibus suis. Et propterea etiaz sibi necessario coextenditur. Sed anima rationalis non taliter se habet: non enim eaz totaliter comprehēdit capacitas materie: qđ quidez ex h patet: quia ipsaz cõsequitur intellectiua virtus ad quã capiendā ipsa materia pertingere nõ potest: licet pertingat ad capiendaz vez sensitiuā ꝛ vez vegetatiuā. Quia ergo capacitas materie transcendit ab anima rationali: non põt dicere rationalis anime subdita legibus ipsius esse: sed magis libera est ab eis. Ex hoc est ꝙ talis anime essentia non cōtendit extensione materie vel corporis: vt dicatur ꝙ vna pars talis essentie est in vna parte corporis: ꝛ alia in alia parte: sicut cõtingit in formis que subdite sunt legibus materie: sed magis de necessitate tota essentia anime est in toto corpore: ꝛ tota est in qualibet parte eius: verūtamen quia predicta anima quo ad suas potentias vegetatiuas ꝛ sensitiuas clauditur in materie capacitate: necessarium est ꝙ quantum ad has vires subdita sit legibus materie: vnde ꝛ pro tanto dicte potentie coextenduntur organis ꝛ corrūpūtur ad corruptionez organorū: sed de his magis sufficienter pertinet determinare ad librū de anima: vbi ꝛ habet declarari propter quid contingit ꝙ quibusdaz organis divisis non manent ipsorum potentie in organorū partibus divise: sed totaliter corrūpuntur. Ad presens autem sufficiat scire ꝙ forma q tota ꝛ totaliter infra capacitatē mãe cõcludit: coextēditur sibi necessario: ꝛ dividitur ad divisionem eius.

¶ Textus.

¶ Quoniã aūt omne quod mouet in aliquo mouet ꝛc.

¶ Qõ tertia.

Tertio dubitaret Aliquis de hec ꝙ phylosophus h dicit easdē esse divisiones motus ꝛ ipsi⁹ moueri: ac si ista essent diversa: cū tamen idē videant esse.

Ad istam qõnem Dicit ꝙ eo modo loquendum est de motu respectu mobilis: quo loquimur de albedine respectu superficiei. Nūc aūt sic est ꝙ licet albedo extensionem habeat a superficie. Alia tamen est extensio albedinis ꝛ alia superficiei: cū alias pꝫes habeat superficies: ꝛ alias partes habeat ipsa albedo. Et vtroqꝫ quidem modo posset quis considerare albedinis divisionē. Est enim aliquo modo alia divisio h ꝛ illa sicut ꝛ extensio. Aliud ē eni cõsiderare albedinez esse magnaz: quia superficies in qua existit ē magna: ꝛ aliud ē cõsiderari eã magnã: quia extensio sua propria est magna. Et propterea alia est divisio albedinis considerata secūdū extensionē istaz: ꝛ divisio albedinis considerata secundū extensionez illaz. Consimiliter etiaz de motu intelligendum est. Est enim quodãmodo alia quantitas mobilis: ꝛ alia quantitas motus: quãuis hec sequatur illam. Et eodez modo alia est divisio motus secundū quantitatem propriaz: ꝛ aliaz secundū quantitatē mobilis. Uult ergo dicere phylosophus: secūdū istos: ꝙ motus dividitur secundū moueri. i. secundū propriã quantitatez. Sed si bene attendamus ad ipsa verba Arist. de facili apparet qđ ista non sunt ad propositū. Enumerat eniz phylosophus diversa divisibilia: quoꝝ dicit easdez divisiones eē: sic dices. Necesse est easdez divisiones esse temporis ꝛ motus ipsius moueri ꝛ ꝙ mouetur: ꝛ in quo est mot⁹ vnde non dicit h quot modis dividitur motus directe sed quot sunt illa que se se in divisione cõsequuntur: sicut etiaz manifeste per totaz eius sequentē [illegible] apparet: vnū ꝛ accipit motū ꝛ moueri tanqꝫ duo divisibilia: quorum vnū dividitur secūdū divisionē alterius: ꝛ propterea nihil est dicere ꝙ motus dividitur secūdūz moueri idest secūdū propriā quantitatez: imo [illegible] phylosophi est ꝙ quantitas motus dividitur secūdū ꝙ dividitur quantitas ipsius moueri: ꝛ econuerso ꝙ quantitas ipsius moueri dividitur secundum ꝙ dividitur quantitas motus: quemadmodū etiam de tempore ꝛ motu dictum est se habere. Et propterea quāuis alia sit extensio albedinis ꝛ alia extensio superficiei: ꝛ alie eciā partes huius [illegible] tamen est dicere ꝙ alie sint partes que de albedine accipiuntur ad divisio

nem superficiei: et alie partes que de ipsa eadem albedine accipiuntur ad diuisionem sue quantitatis propter immo sunt omnino eedem: et cum diuiditur quantitas superficiei: diuiditur etiaz quantitas albedinis: que est in illa superficie: nec diuidit nisi nisi in superficie diuisa: hec non extendit in se ipsam sed in sola superficie. Et eodem modo est de motu quod non extendit in se ipso: sed solum in subiecto mobili sine quo non potest esse. Et propterea aliter dicendum est. et melius quantum ad intentionem phylosophi. Nam motus et moueri licet vnam et eandem rem ponant: tamen secundum rationem differunt. Ponit enim motus rem suam per modum habitus: cuius perfectio est actus vel per modum forme cuius perfectio est esse et moueri et rem suam ponit per modum esse aut actus. Et quia alia est ratio forme et alia ratio ipsius esse: ideirco bene dictum est quod motus et moueri secundum rationem differunt. Et propter istam diuersitatem rationis motum et moueri accepit tanquam diuisibilia diuersa: non quidem diuersa diuersitate rei: sed diuersa tamen diuersitate rationis. Vult ergo dicere phylosophus quod motus et moueri similiter diuiduntur: cum enim intercipitur esse motus: diuidit necessario essentia ipsius: et cum diuiditur essentia motus diuiditur necessario et eius esse: sicut per se patet: distinctarum enim essentiarum distincta necessario sunt esse.

¶ Textus.

¶ Secutum autem maxime est diuidi omnia etc.

¶ Questio quinta.

Qvinto posset forte dubitare aliquis de hoc quod ait phylosophus in fine lectionis vbi dicit quod secutum est maxime omnia diuidi ab ipso mutante seu ab ipso mobili. Hoc enim non videtur omnino bene dictum: licet enim motus quantitatem trahat a mobili: quantitas tamen ista dictum est quod tota simul ponitur. Non autem diuiditur tempus secundum diuisionem eius: quod totum simul ponitur secundum quod huiusmodi: ergo nec diuiditur secundum diuisionem motus conueniente ex diuisione mobilis.

Ad istam questionem

Posset forte aliquis dicere quod mobile est subiectum motus: et motus est subiectum temporis: cum tempus sit propria passio motus: et propterea sicut motus extenditur extenso mobili: et diuiditur per consequens per partes hanc extensionem ad diuisionem vtriusque. ¶ Sed melius dici potest: vt dicamus quod ex diuisibilitate motus sequitur secundum hoc diuisibilitas in tempore: quod mobile: et si moueatur totum simul: non tamen totum simul transit punctum in spacio signatum: quod non contingeret si mobile foret indiuisibile: quia enim indiuisibile non habet aliquid: et aliquid non possumus dicere quod primo aliquid eius transeat punctum in spacio signatum: et postea transeat idem punctum aliquid eiusdem indiuisibilis: immo totum simul transit vel transiret: si mutaretur: cum non habeat partem et partem: sed si mobile sit diuisibile non poterit simul secundum se totum transire punctum in spacio signatum. quin potius pars transibit ipsum pars eius prior: et postea posterior: vnde patet euidenter quod secundum hoc ex diuisibilitate mobilis sequitur extensio et diuisibilitas in tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omne quod mutatur ex quodam in aliquid mutatur etc.

¶ Lectio. 7. ¶ Questio prima.

Hic primo aliquis posset forte dubitare vtrum idem sit mutari et deficere: videtur enim quod non: quia cum non idem est cum eo cuius est causa. Sed mutari ab aliquo causa est deficiendi aut distandi ab illo. Igitur mutari ab aliquo et deficere non sunt idem.

Ad istam questionem

Dicendum est quod mutari ab aliquo et deficere ab illo idem sunt secundum rem: sed differunt secundum rationem. Et quod idem sint secundum rem patet. Mutari enim ab aliquo non dicit aliud realiter nisi recedere ab illo: recedere autem ab aliquo aliud realiter non dicit: nisi illud derelinquere: derelinquere vero aliquid non est aliud realiter quam deficere ab illo: igitur a primo ad vltimum procedendo concluditur quod mutari ab aliquo et deficere ab illo idem sunt realiter. Est autem diligenter notandum quod phylosophus non dicit absolute mutari et deficere idem sunt: sed dicit mutari ab aliquo et deficere idem sunt. Quamuis autem idem sint realiter mutari ab aliquo et deficere ab illo: tamen secundum rationem differunt: quia sicut dictum est mutari ab aliquo est causa deficiendi in ipso. Non autem causa alia est a ratione causati. Quemadmodum igitur actio que est causa passionis: et passio idem sunt realiter secundum rationem differunt: sic etiam suo modo mutari ab aliquo et ab ipso deficere idem sunt secundum rem: sed non secundum rationem: valet autem quod hic dicitur ad ostendendum quod in mutatione de forma in formam cum forma in quam est mutatio inducitur: forma autem que est mutatio deficit et abiicitur: hoc autem totum est optimum ad declarandam vnitatem formarum.

¶ Questio secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: quare in motu est dare vltimum mutatum esse et non mutatum esse primo: videtur enim hoc falsum: videmus enim quod sicut tunc initiatur quies cum finitur motus: sic et tunc initiatur motus cum finitur quies. Nunc autem ex eo quod cum finitur motus initiatur quies contingit quod sicut datur vltimum in motu ita datur initium et primum in quiete. Ergo consimili modo ex eo quod cum finitur quies initiatur motus: videtur quod sicut datur vltimum in quiete ita detur initium et primum in motu.

Ad istam questionem

Sic dicit commentator in hoc loco. Transmutatum potest perfici in sua transmutatione: et perfectio transmutationis est res existens in actu: sicut alie perfectiones: et demonstrata magis quam in vno instanti. Et hoc manifestum est in omni transmutatione: quoniam perfectio in vbi est superius: et sic de aliis: vnde finis in eis: et est indiuisibilis: et existens actu. Principium vero transmutationis: quia non est principium alicuius permanentis: sicut est dispositio in principio linee: et illud quod est ens in actu est ipsa transmutatio: et in transmutatione non est initium naturaliter necesse est vt illud principium non sit ens: vel existens. Adiungat autem quod sicut hoc non est nisi in potentia. scilicet secundum quod istius est in tempore. Adiungunt autem aliis his que dicta sunt quod de punctis que sunt in potentia in linea nullus potest dare primum: ergo similiter ex quo precedentia mutatum esse sunt in potentia solum nullus poterit dare primo mutatum esse ex parte motus precedentis.

Sed ista solutio

Non videtur omnino tollere dubitationem. Nam tunc in quiete ad minus erit dare primum in quo quiescitur quod tamen falsum est: licet enim forma a qua initiatur motus non maneat eorum ipso quo forma que acquiritur in mutato esse manet: et existens actu: necessarium est quod et forma in qua quiescitur maneat in principio quietis et in tota quiete: ergo si propter permanentiam et actualitatem talis forme datur in motu vltimum in quo mutatum est: pari ratione dari debet in quiete vel dari primum in quo quiescitur: quod tamen est falsum: vt phylosophus declarat in sequentibus. ¶ Et propterea hoc ipsum quod omnia mutata esse precedentia in potentia ... est

Omne

Omne enim continuum in vltimis finitum habet duos terminos in actu: q2 vnū in fine ⁊ vnū in principio. Motus aūt multi dantur in vltimis finiti: igitur in eis omnibus erit dare duos terminos in actu: vnū scz in principio ⁊ aliū in fine. Est autem mutatū esse terminus ipsius motus: videtur ergo valde dubium esse: quō in fine vel ex pte finis in motu sit aliquod mutatū esse actu: ⁊ ex pte principij nullū sit in actu: sed cūcta in potētia. ¶ Ut igr̄ h̄ dubia tollantur: consi. erādū est q̄ in motu vltimis finito est bene actu dare duo extrema: vnū quidem pro fine ⁊ alterū pro initio. Alias enī non esset dare qn̄o motus fuisset initiatus ⁊ finitus ex parte anterīnio eo ipso quo motus absq3 initio esset foret ex pte ante de necessitate īfinitus. Si ergo finit⁹ est ta3 ex pte ante q̄3 ex pte post: op3 necessario q̄ sicut ex pte post daf actu vnū extremū: i quo finif mot⁹: sic et ex pte ante actu datum fuerit vnū extremum in quo motus fuerit initiatus. Uerumtamen h̄ duo extrema habent differētiā adinuicē: nā illud extremū in quo finif mot⁹ dr̄ mutatū eē. Illud vero in quo mot⁹ initiaf mutatu3 eē dici nō pōt. Ratio aūt h̄ est: q2 mutatū eē dicit motū eē factū: sed motū eē factū ponit finē mot⁹: ⁊ ante se dicat motū p̄cedētē. id aūt in quo initiaf mot⁹ nihil ante se de motu ponit. Alias.n. nō esset initiatū toti⁹ motus p3 igif q̄ ipsu3 nullo mō dici pot mutatū eē: li3 ergo dicaf id in quo p̄mo initiaf mot⁹. q2 tn̄ h̄ nō dicif mutatū eē: p3 q̄ pp h̄ nō habef i motu ex pte añ p̄io: p̄io mutatū eē dari posse: imo si bene inspiciatur que dicta sūt: p3 euidēter q̄ istud nullo mō dari pōt: q2 cnī mutatū eē dicit finē mot⁹ quodcūq3 in aratū esse detur: necesse est ante ipsu3 p̄cedere motū. Et q2 i motu quolibet est dare plurima mutata esse: patet euidenter q̄ quolibet mutato esse dato ante ipsum plurima mutata esse dare possumus. Et per consequens in nullo motu ex parte principij: possum⁹ dare p̄imo mutatū esse. Ex his auet patere pōt īntellectus ēt solutionis pr̄ie. Quodlibet.n. mutatum esse in motu secūdū p̄dicta est post initiū ipsius motus: q̄ quide initiū nō dicif mutatū esse: vt declarauim⁹. Si ergo ite etiā ante fine mot⁹ erit tūc post initiū ⁊ ante finē: ⁊ erit per p̄ns mediū inter initiū ⁊ finē que aūt in motu p̄inuo sunt media inter initiū ⁊ finē eius: sunt in motu signata in potetia: queadmodum p̄dicta que in linea cōtinua sū. ⁊ media inter initiū ⁊ finē eius: sūt in linea signata in potentia. Oprimeergo dictū est q̄ oīa mutata eē que in motu sunt cōtinuo: an te finē eius sunt in potētia in ipso: ⁊ q̄ in talibus nō cōtingit dare p̄imum.

Ad argumentum

Autem factu3 in contrarium: pro tanto non concludit: q2 initiū totius motus non dicitur mutatū esse: vt declarauimus: sed initiū toti⁹ ge⁹ is bene dici potest quietatū esse: vt infra dicef vbi deus voluerit. ¶ Est aūt h̄ notandū q̄ illud q̄ h̄ dicitur non contrariatur ei q̄ supra dictū fuit: vbi dicebaf q̄ accipiendo id in q̄ mobile mutatur p̄imo: eē q̄ modo dū mouetur partī3 est in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quē: per quod videbatur significari q̄ in motu etia3 ex parte ante sit dare p̄imo mutatū esse. Nā hic loquatur philosophus de mutato esse prout accipitur penes aliquid indiuisibile: ibi aūt accipiebatur mutatu3 esse penes aliquid diuisibile equale ei a quo recedītur per motū. Nam si accipiamus q̄ spatium a quo recedītur sit vnius palmi: ⁊ iteru3 non longe ab illo: sed statim post ipsum accipiamus aliud spatium vnius palmi: mobile dum mouebitur ab vno illorū spatiorū in aliud: erit partim in vno ⁊ partim in alio. Et cu3 mobile qd̄e recedit ab vno spatio in spatium nō ab illo remotū: sed immediate sibi p̄ximum mutatur p̄imo: vnde sic post vnu3 spatiū p̄tingit dare aliud equale sibi q̄ est p̄imū inter omnia alia spatia equalia sequentia: sic et isto modo contingat dare in motu p̄imo mutatū esse sumptū s̄m dātū spatiū esse diuisibile ante: q̄ tn̄ mutatū esse sunt mutata esse infinita sumpta s̄m qd̄ indiuisibile. Et p̄pter h̄ in talibus non est dare p̄imum. Isto igitur modo intelligenda sunt que h̄ diximus.

¶ Textus.

¶ Si enim primum in quo sit. a. d. hoc igitur indiuisibile quidem non est ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset

Dubitare aliquis: q̄ño veritate habeat q̄ postea dr̄ v3 q̄ si eēt darē i motu p̄imo mutatū eē: ⁊ h̄ eē in nunc tēporis ipsa nūc tēporis eēnt habita. Nō.n. vr̄ istud necessarium. Posset.n. aliqs dicere: q̄ sicut illud mutatū esse foret principiū motus: he etiā ⁊ nūc sibi correspōdens foret principiū tēporis ⁊ non pars eius.

Ad istam q̄ōnem

Dōm est q̄ mutatum eē eo ipso quo dicit motū ee factū dicit trāsitū ee factū. Motus āt factus ⁊ trāsitus in motu factus sūt partes motus. Si ergo dicatur q̄ in motu ex pte ante sit p̄imo mutatu3: ⁊ per p̄ns q̄ ante ipsu3 nihil sit de motu cū mutatū esse vt dictū est dicat trāsitū ⁊ motū factū: oportebit necessario q̄ iste transitus factus ponaf īsimul cū illo mutato eē q̄ p̄imū eē dicitur. Na3 si ille trāsit⁹ ponerēf ante iā illud mutatū eē q̄ dicitur primum non esset primū. Si ergo h̄ mutatū esse in instāti ponitur in instanti ponef transitus ⁊ motus factus. Et q2 vt dictū est ista sūt ptes motus: ⁊ partes motus non ponūtur nisi in partibus tēporis. Necessariū erit tūc cōcedere q̄ ipsu3 nunc vel instans pars tēporis sit. Ad h̄ āt sequif q̄ tēpus sit cōpositū ex instātibus: ⁊ per p̄ns q̄ ipsa nūc sint continua vel habita aut p̄ñr se habētia. Hoc itaq3 mō ratio h̄ a Tho posita intelligenda est. Sic etiā credo q̄ cōmētator itellexit: q̄ñ dixit in hoc loco si p̄imū eius in quo demostratur mot⁹ fuerit idiuisibile: itaq3 sit pars mot⁹ contingit motū inueniri in spatio idiuisibili: ⁊ in tempore indiuisibili.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset

Dubitare aliqs quomodo sequaf: si eet i motu p̄io mutatu3: ⁊ h̄ foret in idiuisibili tēpore: ide3 simul quiescere ⁊ mutarū eē: vr̄.n. ratio p̄ñ non valete: q2 suppōit q̄ i nūc possit eē qes q̄ tn̄ falsū ē. ¶ Attēdēdū est igif cū aliqd quiescit in aliquo loco de quo d3 p̄ motū ad locū aliū trāsire dare possumus in tpe illo quiete mēsurātē vltimū istās: i quo illō q̄ d3 de vno loco ad aliū trāsire ē i loco i quo p̄cedēti tpe q̄euit s̄m se totū ⁊ s3 oēs ptes suas: h̄ aūt instās est illud in quo initiaf mot⁹. Nā initio mot⁹ ē ipsm mobile i loco a quo recedere d3 s3 se totū ⁊ s3 oēs ptes suas: cum⁹ nō est: q2 siu ex toto non eēt: nā s̄m aliqd ab eo recessisset ⁊ motu3 per p̄ns fuisset q̄ est falsu3. Nā in mobile i initio mot⁹ nō est motū: necessariū itaq3 est q̄ in loco a quo d3 mobile recedere sumptū mobile i eo istāti in quo initiaf mot⁹ s̄m se totū ⁊ s3 cūctū oēs ptes suas. Et tn̄ nō tō s̄m veritatē dici pōt q̄ in illo instanti ipsum mobile quiescat ibi. Oporteret āt h̄ ponere si in motu daretur ex parte ante p̄imo mutatum: ⁊ si poneretur q̄ motus initium foret mutatū esse. Quia declaratū est q̄ mutatum esse ponit motum

factum: ⁊ quia ante initium motus non ponitur motus: oporteret motum factum: qui datur intelligi per mutatū esse insit̄ poni cū mot⁹ initio: qđ stāte positione mutatū esse dicatur. Et quia motus initiuz in instanti est: in instanti esset motus: ⁊ per consequens in instanti esset vel esse posset vera quies: patet igitur ꝙ supposito motus initium esse mutatum esse sequitur ꝙ sit motus in instanti. Et h̄ supposito: vt Tho. dicit ⁊ veruz est: eēt in instanti quies. Unde manifestum est ꝙ stantibus p̄fatis suppositionibus: non solum sumendo quietez large: vt quidam aliq̄ exponunt: sed sumendo etiam eam proprie: sicut exponit Thomas: vere dixit Aristo. ꝙ si in motu ex parte ante contingeret dare primo mutatuz esse: ⁊ h̄ esset in instanti: simul ⁊ eodem instanti: aliqd quiesceret ⁊ mutatum esset.

Est hic notandum ꝙ si per motū aliquid transire debeat de loco ad locum: verū est ꝙ diximus videlicet ꝙ ipsum in initio motus erit secundum se totuz ⁊ secundum omnes suas partes in loco a quo recedere debet. Sed si transire ad locum de loco posset sine motu non videretur tūc posse ita dici: esset enim talis trāsitio indiuisibilis: nec per consequens in ea foret distinctio initiq̄ ⁊ finis: sed tunc finiretur transitio cum initiaretur. Et propterea id ꝙ sic deberet de loco aliquo transire: cum initiaret transitionem non esset in p̄dicto loco: sed in loco ad quem transire deberet. Alias enim non simul talis trāsitio initiaretur ⁊ finiretur: nec per consequens esset imptibilis ⁊ esset motus: attendat itaꝙ qui legit: qualiter h̄ se habeat ad veritatem: ⁊ vtrum esse possit huiusmodi transitio.

¶ Qō quinta.

Quinto posset esse dubitatio: quomodo sequatur ꝙ esset impartibile impartibili cōiunctū: si daret̄ primo mutatū i motu rōne alicuius idiuisibilis i mobili accepti.

Dicendū est ad hoc ꝙ cum mutatum esse sit terminus ipsius motus: videtur necessariuz ꝙ id ꝙ potest localiter mutatum esse possit etiam localiter moueri. Si ergo secunduz aliquid indiuisibile ipsius mobilis possemus attendere mutatum esse: ita viz ꝙ h̄ attribueremus sibi: possemus etiam sibi attribuere: ⁊ motum ipsum a toto mobili per diuisionem separando. Quod autem separatur ab aliquo per diuisionē hoc cadit in compositionez eius. Impartibile ergo secunduz h̄ caderet in compositionem mobilis: ⁊ per consequens eius magnitudo foret ex impartibilibus composita: ꝙ esse non posset: nisi esset impartibile impartibili cōiunctum. Uult ergo dicere phylosophus: ꝙ si in mobili datur aliquid indiuisibile: ꝙ certum signum separatum primo sine ante alias partes mobilis transeat: erit h̄ indiuisibile a cunctis partibus mobilis sic distinctū: ⁊ ab eis separabile: ⁊ per consequens vt declaratum est erit indiuisibile indiuisibili coniunctum. ¶ Attendenduz autem est ꝙ ex dictis etiā apparet quomodo nec ex parte spacij contingit dare primum aut aliquid primo pertransitum. Nam h̄ aut erit diuisibile aut indiuisibile. Si diuisibile quidem non erit primum: ⁊ pars eniz diuisibilis rei p̄ater toto est ⁊ prius q̄ȝ totum pertransitur. Si autem fuerit indiuisibile: in quo sit primo mutatū ⁊ transitum esse erit factus transitus super indiuisibilis ꝙ est inconueniens. Erit etiam impartibile impartibili coniunctuz: vt pȝ ex declaratione posita de mobili.

¶ Qō sexta.

Sexto posset aliqs dubitare vtruz in motu alterationis contingat dare primū mutatum: videtur eniz ꝙ sic: quia contingit dare aliquam partem ita paruam in corpore naturali: quia non poterit dari minor: ⁊ per consequens secundū ipsam poterit attendi primū alteratū.

Ad istam qōnem dicunt aliqui: ꝙ qualitas diuiditur modis duobus per accidens: qđ etiam Tho. dicit: vno quidem modo secundum extensionē: ⁊ alio modo secundum intensionem: ⁊ secundum hos quidez duos modos: in motu alterationis est accipere successionem ⁊ partem post partem. In calefactione eniz aeris prius contingit calefieri vnam partem: ⁊ postea aliaz ⁊ sic deinceps. Similiter etiam quantum ad intensionem est accipere successionez: quia tales qualitates prius fiunt in materia subesse minus intēso: ⁊ postea subesse magis intenso. Et primo quidem modo: secunduz istos: est dare i alteratione primum: quia primo disponitur aliqua pars modica: ⁊ in eam primo qualitas inducitur: ita ꝙ contingit dare partem primo alteratā maxime cum secundum tales partes ipsum mobile nō sit in infinitum diuisibile. Secundo autem modo videlicet quantum ad intensionez forme: non est ibi i alteratione assignare primū: vt dicunt: quia sic est ibi aliqualis continuitas: qꝛ materia continue disponitur: ⁊ forma continue intendi ⁊ remitti potest in materia.

Sed si ista diligētius ꝯsiderent̄ ꝯ facili apparēt eē friuola. Nam quēadmoduz alterans p̄mo alterat partē aliquā mãe: sic etiā primo inducit quantitatem in materia subiecto qualitatis gradu. Quemadmodum ergo ex parte extensionis: propter partem primo alteratam: datur primum in alteratione: sic etiam ex parte intensionis: propter gradū primo inductum: potest ibi dari primuz. ¶ Et preterea quia de ratione naturalium est ꝙ quantum ad esse naturale non in infinitū diuidantur: quēadmodū in magnitudinis naturalis diuisione non proceditur in infinitum: sic in diuisione esse naturalis forme: facta per remissionez in infinitum non proceditur vnde sicut cōtingit in magnitudīe deuenire ad aliquā partē ita modicā: que si vlterius diuidatur corrūpetur: sic etiā in naturali esse forme: cōtingit per remissionez deuenire ad gradum ita infimum: ꝙ plus remitti non poterit nisi corrumpatur: si itaꝙ propter h̄ in alteratione dat̄ primū ex pte extensionis: pari ratione in ipsa dȝ dari primū ex parte intensionis. Et propterea dicendum est: ꝙ quantum ad esse nãle in oībus talibus dari potest primū: eo ꝙ h̄ modo nihil taliū est in infinitū diuisibile: vnde etiā in mobili localiter contingit scd̄m esse nãle dare per diuisionē partē ita modicā: ꝙ minor per diuisionez accipi nō poterit: verū est tamē ꝙ si cōsiderent̄ ista quantū ad rationē q̄nti ⁊ continui: que in ipsis reperiuntur non contingit in eis dare partem primā: quia oē continuū: in quantū tale: est in infinitū diuisibile: vnde isto modo in alteratione non cōtingit dare primū tā ex parte qualitatis scd̄m cuius participationē attendit̄ intēsio q̄ȝ ex parte subiecti ꝙ participat ipsam cēntiaȝ ⁊ nãm qualitatis. Quicquid eniꝫ datur ꝯ subiecto alterationis illud ratione cōtinuitatis oportet esse diuisibile: ⁊ partem habens ante partem. Et similiter quicquid datur de qualitate intensa in subiecto aliud: quēeū est de rōne continuitatis corp̄ remissibile in subiecto esse diuisibile ⁊ hēs gradū ante gradū: vñ isto mō nec ibi nec h̄ p̄ingit dare primum. Et propterea. Tho. noster de hoc opinatus

locutus

loquutus fuit: sic enim dixit in hoc loco inquantū quia sec est diuisibile per accidens: similiter non est accipere primum mutatione alterationis: siue accipiatur successio mutationis: inquantū pars post partem alteratur propter id q non est accipere primam partem albi: sicut nec primam partem magnitudinis: siue accipiatur successio alterationis secundum q aliquid idem est albius vel minus album: quia subiectū infinities pot. sit variari fm magis albū τ minus albū: τ sic motus alterationis potest esse continuus: τ non habens aliquid primū. ¶ Ut aūt hic nouū aliquid accipiatur: considerandum est q τ si minus localis motus dici non valeat mutatū esse initiū tamē alterationis: vel impressionis per alteratione facte: bene mutatū esse dici potest: q quidē sic patet. In initio enim impressionis aliquid imprimitur de qualitate. Hec aūt impressio facit subiectū aliter se habere q̄z prius se habuerit: τ per consequēs facit ipsum mutatū esse: quia hoc dicimus mutatum q aliter se habet nunc τ prius. Ex hoc aūt sequitur q licet contingat ex parte loci dare vltimum instans: in quo mobile totaliter est in loco a quo debet recedere: non tamen ex parte qualitatiui motus dari potest vltimum instans in quo alterabile totaliter sit sub forma a qua debet recedere per alterationem. Item sequitur q licet in motu locali non sit dare primo mutatum esse ex parte aūt eius est hoc dare in ipsa alteratione. Et si dicatur q mutatū esse est in termino ipsius motus: dicemus q h quidē verum est. Tamen primum mutatū esse q est initium alterationis non est alterationis terminus: quia tūc nō foret primum initium ipsius: Est autē terminus localis motus. Sed de motu locali non sic dicere possumus: quia ipse est primus omnium motuum: τ ideo dici non potest q initium eius sit mutatū esse τ sic terminus alicuius prioris motus: sicut dicim⁹ de alteratione que presupponit motū localē ante se. Non aūt putare debet aliquis q propter ista contradicam his que supra dixim⁹ Nā alteratio motus continu⁹ est: τ secūdū q continuationem habet non contingit dare partē eius primā: quia ōis pars ei⁹ diuisibilis est: τ partē hūs aū prē hū in cōtingit dare initiū ipsius q τ dicitur mutatū eē: sz h nō est pars eius: quia mutatū esse non est ps motus. ¶ Ulterius etiā q in alterationis initio imprimitur de qualitate: nō est indiuisibile sed diuisibile τ habens gradū ante gradum: eo modo quo diuisibilitas debetur penes intensionem qualitati: τ eodem modo id cui hoc in illo initio imprimitur non est indiuisibile: sed diuisibile τ continuum. Et propterea dixim⁹ q hic de ratione primi sub hac ratione primū qualitatis contingit dare primum.

¶ Textus.

¶ Quonia aūt omne q mutatur in tēpore mutaē τc.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima

Q Uamuis in ista

Lectio ne non sint difficultates magne: tamen sine quōnibus pertranseamus eam: queraē primo verū verum sit q ante omne mutari sit mutatum esse. Nā q ante omne mutarū esse est terminus ipsius motus: τ ante terminū semper id ponitur q ad ipsum terminatur. Quomodo aūt ante omne mutari sit mutarū esse difficile videē: propter id q ante totū mutari non est nisi initium ipsius motus.

Est igitur breuiter

Ad huius intelligentiam considerandum q simpliciter loquedo ante totum mutari non est mutatum esse: nec sic intelligit phylosoph⁹ sed intelligit q ante omne mutari sumptū q motu per diuisionem eius est mutatū esse. Nam initiū talis mutari est terminus precedentis pris motus que secū motū contra diuidit. Terminus aūt motus dicitē mutatū esse. Si ergo ante omne mutari sumptū ex motu per diuisionem eius est initiū ipsius: τ hoc est terminus precedentis partis motus: τ terminus motus est mutatū eē: patet euidenter q ante oē mutari ex motu per diuisionem eius sumptū est mutatū esse. Quod autem ista sit intentio phylosophi ex eo manifestū est q hoc totū ipse per hoc pbat q motus tēpus magnitudo cū sint continua sunt etiam in infinitū partibilia: vnde τ dicit causa aūt huius est non esse impartibile impartibili continuum In infinitum enim est diuisio.

¶ Textus.

¶ Manifestum igitur quoniam quod factū est τc.

¶ Qō secunda.

S Ecundo posset

Forte aliqs dubitare de hoc q dicit infra similiter esse in gñatione τ corruptione: q vr̄ esse falsum: quia generatio τ corruptio sunt simplices τ indiuisibiles atq instantanee mutationes.

Ad quod dicendū est

Sicut dr̄ cōmuniter q hic accipitur tam generatio q̄ corruptio secūdū q includūt pcedērē alteratione: quomō nō sūt simplices mutationes: sed deinde τ in infinitū diuisibiles vnde cū phs dixisset. Similiter sit τ in eo q corrūpit corruptū est: statim adiecit assignās ei⁹ rōnē. Mox enim in est ei qō fit τ quod corrūpiē infinitum quoddā: cū sit continuū. Cōtinuū etiā hoc dicit ad expōnē hoz: mot⁹ generationis τ corruptionis est cōpositus ex transmutatione in qualitate: τ transmutatione in substātia: τ transmutatio que est in suba non est in tēpore. s. pueē forme substātialis: sed ea que est in qualitate est in tēpore. Scdm igiē ista dicere oz q generatū eē quo ponitur acqsita forma substātialis: nō precedit aliqō generari quod dicat eiusdē acquisitionem: quia ipsa simul acquiritur: τ acquisita est: simul induciē τ inducta est. Precedit tm̄ dictū generatū esse generari q dicit acquisitionē alterius: sicut ipsius qualitatis formaliter disponētis ad hanc formam. Et propter hoc signanter dixit Arist. Non autem semper q fit factum est prius: sed aliud aliquādo vt illus aliquid. Alie vero qōnes que hic fieri cōsueuerūt aut nō ingerūt dubitationē: aut alibi pertractari habent: τ idcirco dimittantur hic: ne incurramus vanaz verboz multiplicationem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autez omne quod mouetur in tēpore mouetur: τ in pluri maior magnitudo τc. Lec. nona.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

H Ic posset

Forte dubitaē aliqs quō verū sit q necesse est semp ipsi⁹ magnitudinis pri⁹ alterum altero motū eē: hoc. n. pro tāto videē dubiū q a pluries iā dixim⁹ q si magnitudo mota sit vere cōtinua cōtinuitate mathematica: siē mouetur ipsa τ omnes partes eius.

Dicendū est igitur

Ad qōnem istā fm q i pluribꝰ locis dicit Tho. q mot⁹ localis pt referri: τ ad subiectū mobile: τ ad spaciū super qō ipsum mobile mouetur. Et quidez si referaē ad subiectū mobile: q sit vere cōtinuū: τ non sit facilis sed difficilis diuisionis: vt lapis τ filia: pz euidēter q simul dum sit motus localis i vna parte mobilis: fit etiam vel poniē in toto mobile

videmus enim ꝙ statim cũ aliquis tangit ⁊ mouet localiter vnam partem lapidis continui: mouetur etiam ⁊ totus ipse lapis: ⁊ h̄ modo intelligimus quando dicimus ꝙ si magnitudo mota sit continua simul mouetur ipsa ⁊ omnes partes eius. Si autem motus referatur ad certum signũ spacij: tũc statim apparet manifeste ꝙ oportet prius alterum altero moueri super ipsũ. Nam prius semper transit certũ signũ spacij pars mobilis anterior ꝗ̄ transeat illud idem pars mobilis posterior. h̄ modo intelligit phylosophus ꝙ oportet semper ipsius mobilis alterum altero motu esse prius.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset

aliq̄s dubitare: quomodo sequit̃ si motus finitus non est in tempore infinito: ꝙ nõ contingit fieri ⁊ corrumpi semper vnũ ⁊ idez: precipue cũ g̃natio ⁊ corruptio differãt a motu: ⁊ si aliq̃d nõ p̄dicetur de vno differentium: nõ ideo seq̃tur ipm̃ de reliq̃.

Ad quod dicendum

Quod generatio ⁊ corruptio accipi possunt vel vt includũt alteratione͂ precedente͂: vel vt ab ipsa distinguuntur. Et quidem si accipiãtur secundo modo: tunc sunt simplices mutationes ⁊ i instanti fiunt. Et q2 magis videtur de eo ꝙ fit nõ subito: sed in tempore: ꝙ suũ fieri semper duret: ꝗ̄ de eo ꝙ fit: subito ⁊ motus fit in tempore: patet tũ idẽ: et quomodo sequitur per locũ a maiori: ꝙ si motus finitus vnus numero non potest semper fieri: non potest etiam h̄ modo sumendo generationem ⁊ corruptione͂ aliquid vnũ ⁊ idem semper generari ⁊ corrũpi. Tales eniz mutationes non durant vltra vnũ instans. Si aũt generatio ⁊ corruptio accipiantur primo modo: secũdũ. s. ꝙ includunt precedentem alterationem: cum illa alteratio sit motus finitus: necessario etiam tunc sequitur: ꝙ si motus finitus nõ potest fieri in infinito tempore: non p̄ōt neq3 vnũ ⁊ idem semper corrũpi aut semper fieri: ratio aũt ꝓpter quã oportet dicere ꝙ alteratio sit motus finitus: preter alias que assignantur esse potest: quia mot⁹ non est infinitus nisi id ꝙ acquiritur per motũ infinitũ sit. Per alterationem autem acquiritur qualitas consequens certaz naturalem formã: formaz aũt substãtialem non damus infinitaz: neq3 extensiue: nec etiaz quãtum ad continentiaz perfectionis: cuz sit in certa ⁊ determinata specie. Et q2 ꝙ consequitur finitaz formã totũ est finitũ: necessariũ est ꝙ etiam qualitates consequẽtes formas naturales omnes sunt finite: igitur ⁊ alteratio p̄ quã q̃litas acquirit̃: necessario est finitus mot⁹.

¶ Textus.

¶ Quoniaz aũt omne aut mouetur aut quiescit quod aptũ natuz est ⁊c. Lectio decima.

¶ Lectio. viij.

¶ Q̄ō prima.

Hec primo

Posset dubitare aliquis: q̄uõ vere dici possit id ꝙ stat moueri: h̄ eniz videtur incõueniens: q2 vnum oppositorũ nõ d̃r de alio sicut stare ⁊ moueri vnũr rõnes oppositas h̃re.

Ad istam q̄ōnem

Dicendũ est: ꝙ sicut tendere in formã se habet ad ipsam formaz: sic etiaz suo modo tendere ad quietez se debet habere ad quietez ipsaz. Nunc aũt tendere in formã ad formã sic se habet: ꝙ ab ipsa recipit denominatione͂: vnde tendere in albedinem ab ipsa albedine vocatur dealbari: ⁊ tendere in nigredinem ab ipsa nigredine appellatur denigrari: ⁊ sic de aliis. Eodem igitur modo ⁊ tendere in quietez acquirit debet recipere denominatione͂: vt v3 dicamus ꝙ tendere in statũ ⁊ quietez est quietari ⁊ stare accipiendo stare nõ prout sonat idem ꝙ quiescere: sed prout idem sonat ꝙ quietari: ⁊ secũdũ ꝙ statio ⁊ quietatio idem dicunt: ⁊ similiter statũ ⁊ quietatum. Hoc autẽ modo stare non habet oppositione͂ ad moueri: quia quietari non est quiescere sed ẽ in quietez tendere: ⁊ h̄ est idem realiter ꝙ moueri: bene aũt stare sũptũ ꝓut idẽ sonat ꝙ quiescere: oppositionez habet ad moueri: sed h̄ modo non intelligit phylosophus: quando dicit id ꝙ stat moueri: p3 aũt ex dictis: q̄uõ sit intelligendum ꝙ dicat commentator: v3 ꝙ moueri dicitur per ordinem ad formam vel perfectionem: sed stare dicitur per ordinem ad quietem in forma vel perfectione ipsa.

¶ Textus.

¶ Sicut autem quod mouetur non est in quo primo mouetur ⁊c.

¶ Q̄ō secunda

Secundo posset

Dubitare aliq̄s vtruz in ipso stare contingat dare primũ statum ex parte ante: videtur enim ꝙ sic: q2 phylosophus non probat ꝙ nõ contingat dare primũ statũ: sed solũ ꝙ nõ contingat dare ipsius stare aliquid primũ ꝙ dicatur stare.

Dicendum est igitur

Ad q̄ōne͂ istã ꝙ sicut motus se habet ad stationem: sic etiam ⁊ mutatum esse se habet ad statuz esse: videamus igit̃ ⁊ reducamus ad memoriã in quo motu ex parte añ cõtingat dare primũ mutatũ: q2 tunc statuz habebimus in qua statione: ex parte aũ cõtingat dare primũ statũ. Naz in statione illa est primũ statũ dare: que correspondet illi motui in quo est dare p̄mũ mutatũ: ⁊ in ea statione p̄mũ statũ dare nõ est: q̃ corrñdet illi motui: in quo primo mutatũ dare nõ ꝯtingit. Dictũ aũt fuit in superiorib⁹ ꝙ initiũ localis motus nõ d̃r motũ vel mutatũ esse: ⁊ ꝓpterea in h̄ motu non p̄ōt primũ mutatũ dari ex parte ante. Eodẽ igit̃ modo ⁊ de statione corrñdẽte motui locali dicere o3: vt videlicet dicam⁹ ꝙ initiũ talis stationis nõ d̃r statũ esse ⁊ h̄ intelligẽdũ est q̃ñ ad quietez oĩmodã in loco abijciẽdo. Et ꝓpterea q̃tũ ad quietẽ in loco acq̃rẽdo nõ ꝯtingit in tali statione dare primo statũ. Quia vero initiũ in motu alterationis: p̄ōt dici mutatũ: vt supra exposuimus: p3 ꝙ etiã initiũ stationis correspõdẽtis sibi: possit dici statũ eẽ. Et ꝓpter h̄ ꝯtingit dare ex parte ante primo mutatũ esse ponere.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset

Aliquis dubitare vtrum in quiete sit dare ex parte ante primũ generatũ vt̃. n. ꝙ nõ: q2 in motu nõ est dare primuz nec ẽt in gene: h̄ẽt h̄ Arist. ostendit.

Ad istius q̄ōnis

Euidẽtiã p̄mo premittẽdũ est: ꝙ h̄ loquimur de generato eẽ s3 ꝙ accipit̃ in genere: ⁊ nõ s3 ꝙ sumit̃ in generatione ante vltimũ terminũ ipsius. Nã p̄m ꝙ h̄ mõ generatũ eẽ accipit̃ in ipsa generatiõe: declaratũ est i p̄cedẽti q̄ōne vbi inuenit̃ primũ ⁊ vbi nõ. Scdm̃ p̄o ꝙ generatũ eẽ accipit̃ i ipsa gene iã p̄fecte acq̃sita: q̄uõ sit modo vtrũ ex parte ante possit dari primũ: h̄ ẽt mõ nihil aliud dicit p̄mo generatũ ꝗ̄ primo p̄fecte genẽ acq̃sitũ ⁊ obtẽtuz sicut ẽt simplr̃ generatũ dicit simplr̃ genẽ factuz: nõ cũ de terminatione ad hoc q̄ est eẽ factũ perfecte. Ex hec autẽ statim apparet q̃ in quiete ex parte ante est dare primo quietatũ: cuius declaratio est: q2 tũc gen̄s p̄mo est p̄fecte acquisita

acquisita cū pⁱo motus ē ꝑfecte finitus. Cōtingit autē dare quando primo motus perfecte est finitus: propter id ꝙ h nihil aliud est: ꝙ̄ dare in moto primo mutatū ex parte post: ꝙ bene in motu potest fieri: vt supra dixit Aristo. Necessariū est igitur ꝙ etiā in quiete possit dari primo quietarum ex parte ante.

Ad argumentum

Ergo dicendū est ꝙ non est omnino simile de mutato esse: ꝛ quietato cē: qꝛ mutatū eē secundū propriā ꝛ rationē ponit terminū motus: sed quietatū esse secūdū propriam rationē nō ponit terminū quietis: immo ponit terminū quietationis: ꝛ primū quietatū ex pte ante ponit in quiete completa terminū vltimum quietationis. Contingit aūt dare vltimū generationis terminū: sicut etiā dare contingit vltimū terminū in motu: phylosophus aūt nō probat h ꝙ non sit dare in quiete primū quietatū: sed ꝙ non sit dare de tēpore primū: in quo nō sit non quietatū: sed quies: sicut ex suis probationibus apparet. Quomodo autē in genere possit dari vltimū: satis dictū fuit supra: ꝛ ideo nō oportet illud iterare.

¶ Textus.

¶ Zeno aūt de rōe in aꝗ ꝛ paralogizat ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Q. ō prima.

Hic forte

Dubitaret aliquis: quo modo soluatur ratio zenonis designata per h ꝙ tēpus nō cōponitur ex nūc indiuisibilibus: nec linea ex pūctis: videtur enī h non soluere dubitationem: qꝛ licet linea non cōponatur ex pūctis tñ sunt ad minus secūdū positionē ꝛ in linea infinita pūcta.

Ad istam qōnem

Est dicendū ꝙ si linea componeretur ex pūctis: ipsa puncta actu in linea existerent: cuius ratio est: quia cū ipsa sint indiuisibilia non possent se contingere ꝛ diuersa remanere. Oportet autem partes componētes totū: et quando sunt in toto esse diuersa sine intra se diuersitatē habere: vnde si puncta lineā cōponerent: ad h vt diuersitatem retinerent oporteret ꝙ distincta essent: ꝛ per consequens actu per se ꝛ intra se distincta essent: pūcta ergo īfinita que in linea ponūtur in potentia: etiā actu nūc in ipsa infinita essent. Infinita aūt actu non possunt pertransiri vnū ipsoꝝ post aliud accipiendo atq; numerando. Nā ꝙ pertransitur atq; numeratꝰ numero ꝛ subiecto termino ꝯcludiꝰ. Qd aūt tale est finitū: vnde sicut incōueniens est dicere infinita esse finita: sic etiam inconueniens est dicere infinita actu pertransiri. Patet igitur ꝙ si linea componeretur ex punctis: qꝛ tūc in se haberet puncta actu infinita nūꝗ̄ pertransiri posset. Ponendo aūt ꝙ ipsa nōn sit composita ex punctis non ponuntur in ea actu infinita sed potentia: sub actu tamen: ꝛ per actum terminata non ad infinitatem: quia nec ad diuisionem: sed contracta ad finitatē per partium linee continuationem. Et quia ꝙ est actu finitū in tempore finito pertransiri potest. Ex quo linea quantūcūq; contineat puncta infinita actu tñ quid finitū ponit. Patet euidenter ꝙ si nō ponamus lineam compositā ex punctis: nihil prohibet ipsam transiri in tempore finito: quī immo etiam h est necessariū: qꝛ omne finitū in tempore finito pertransiri potest. Patet igitur aliqualiter: quomodo per verba Aristo. soluta sit ratio zenonis. Melius aūt ꝛ euidētiꝰ patebit ꝛ h solutio in octauo dño concedente.

¶ Textus.

¶ Neq; igitur fin mutationem in contradictione ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo forte

dubitaret aliqs qa nō vr̄ Aristo. conuenienter soluere zenonis rationem de mutatione que est secūdum contradictionem: supponit enī ꝙ prius vna pars alteretur ꝙ̄ alia: ꝙ tamen non est necessariū: vt etiam supra tactum fuit.

Ad istam qōnem

Respondet frater Tho. ꝙ ista responsio sufficit ad repellendā zenonis rationē: ꝙ est h principaliter intētū: sed quomodo circa h veritas se habeat in octauo ostendetur. ¶ Quidam vero dicūt h non esse bene dictum. propter id qd Aristo. in. 8. loquitur de mutatione: que idem est cum mutato esse: zeno autem non loquitur de tali mutatione: sed de illa q̄ est motus.

Sed quod ista

Reprobatio non sit alicuius momenti de facili apparet. Primo quia vt ipse Aristoteles dicit: hanc rationem faciebat zeno ad repellendam mutationem que est in contradictione. Sed mutatio que est in contradictione distincta est necessario contra motū: ꝛ proprie loquendo dicitur de generatione ꝛ corruptiōe: que idem sunt cum mutato esse: vnde propter istam rationē specialiter videbatur zeno velle excludere mutationem generationis ꝛ corruptionis. Et propterea non est bene dictum ꝙ zeno in ista ratione loquatur de mutatione que est motus. Uerum tamen est ꝙ ipse in sua ratione assumebat illud ꝙ de tali mutatione non verificatur: nisi prout includit precedentem motum. Dicebat enim ꝙ illud ꝙ mutatur partim est in termino a quo: ꝛ partim in termino ad quem: non autem est simpliciter in vno: nec simpliciter in alio. Et h quidem: vt. s. fuit expositum de generatione ꝛ corruptione: verum est prout includit precedentem motum. Quia itaque per istam rationem zeno volebat excludere mutationē: que est in contradictione: que dicitꝰ generatio ꝛ corruptio: quarum quelibet secundum se instanti mensuratur: cōuenienter igiꝰ dicit Ari. ꝙ ꝙ̄ diu durat alteratio precedens res generanda est simpliciter in non esse: ꝛ vltimo instanti temporis mensurantis illam alterationē res generanda est simpliciter in esse. Et sicut inter instans vltimum temporis precedentis: ꝛ ipsum tempus precedens: nihil cadit medium: sic etiam nunꝗ̄ dare contingit ꝙ ipsa res generanda non sit: vel simpliciter in non esse: vel simpliciter in esse: h autem est intelligendum de generatione ꝛ corruptione simpliciter ꝛ non de generatione ꝛ corruptione secundū quid: hoc enim terminatur ad esse secundum quid: ꝛ non ad esse simpliciter. Possumus autem dicere de eo ꝙ tendit ad esse album: ꝙ est esse secundum quid: ꝙ tunc nec est perfecte ꝛ simpliciter albū: nec perfecte: ꝛ simpliciter non albū. Quāuis enim inter esse simpliciter ꝛ non esse simpliciter nihil cadat medium: bene tamen cadit medium inter esse perfecte album: ꝛ esse perfecte non albū: vnde ꝛ h secundo modo potest ostendi ꝙ supradicta reprobatio non valet. Non debet autem nos mouere ad credendum ꝙ zeno non intelligeret de generatione ꝛ corruptione simpliciter h ꝙ Aristoteles posuit exempla pertinētia ad generationem ꝛ corruptionem secundum quid qualia exempla sunt album ꝛ non albū: quia ista etiā eadē exempla pōit in. 8. vbi secundum istos loquitur de generatione ꝛ corruptione simpliciter. Quod ideo facit: quia cum forme substantiales: que sunt principia essendi simpliciter sint nobis ignote: oportet ꝙ loco earum multotiens vtamur formis accidentalibus nobis notis.

¶ Textus.

¶ Ostensis autem his dicimus q impartibile non contingit moueri nisi secundu accidens &c.

¶ Lectio .xv. ¶ Qo prima.

Hic posset aliquis forte dubitare: verū ex rationib' Aristo. sequatur q intelligētia moueri nō possit: videtur enim q sic: quia intelligentia est impartibilis: si ergo impartibile moueri nō pōt: sequit q intelligentia moueri nō possit.

Ad huius qōnis intelligentiā cōsiderandum est q h duplici distinctione opus est: vna quidez de ipsis impartibilibus: & alia de ipsis motibus. Quantum ergo ad distinctionem primam considerandum est q est duplex impartibile: vnū quidez pertinens ad genus quātitatis: q in ipsa quantitate requiritur: vel determinatum situm: sicut punctum: vel determinatum ordinem sicut vnitas. Aliud vero impartibile est q non pertinet ad genus quantitatis: sed ipsum totum transcendit: cuiusmodi est anima & intelligentia. Et primū quidē impartibile: qz est quantitatis generi subiectū: sic est in determinato ordie vel in determinato situ q sit idē numero in alio situ vel in ordine non potest reperiri: sicut punctuz ita determinatum situm tenet in continuo q extra illuz non potest: idez numero esse in situ alio: & vnitas sic determinatum ordinem habet in numero q extra illum non potest eodem numero aliū ordinē tenere: vnde si de aliquo istorum dicamus q sit hic non possumus dicere q simul idez numero sit alibi in alio ordine vel situ. Secundum autem impartibile: quia non est subiectum generi quātitatis: sed transcendit leges & conditiones eius: non requiritur in quantitate sic determinatum ordinez vel situ: vnde si dicatur esse hic non tollitur propter h quin simul esse possit alibi: sicut anima quantum ad suam totam essentiam: sic est in vna parte corporis: q simul etiam extra illaz: quantū ad suam totam essentiam est in parte alia. ¶ Quantum autem ad secundaz distinctionem considerandum est q motus localis non fit sine applicatione mobilis ad locum. Hec autem applicatio potest dupliciter fieri: sicut est duplex quantitas: quantitas dimensionis: & quantitas virtutis. Et corpus quidez mouetur de loco ad locum applicando ad spacium quantitatem suam dimensiuaz. Intelligentia vero cū transit de loco ad locum: h facit applicando ad spaciuz quantitatem suaz virtualem. His itaqz duabus distinctionibus visis: patet q impartibile pertinens ad genus quantitatis: eo quo dum est in situ vno non potest idem numero esse insimul in alio non potest in se applicare nisi vnum tantū in diuisione secundū in diuisionē sibi debitam: sed intelligentia que duz est in parte vna insimul extra illam ipsa eadez est in parte loci alia: potest optime se insimul spatio diuisibili applicare. Et propterea rationes Aristot. concludunt de impartibili q pertinet ad genus quantitatis: sed non concludunt de intelligētia que trāscēdit tale gen'. Mouet' aūt intelligētia de loco ad locū: sicut pz ex distinctiōe scda: applicādo suā virtutē ad locū vnū: & āqz subtrahēdo ab alio.

¶ Textus.

¶ Loci āt mutatio sic qdē ñ erit finitus &c. Et ē i lec. 17.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare quomodo verum sit q non omnis loci mutatio sit in contrarium: videtur enim h falsum: qz in genere dictū fuit q ideo in subiecto non est motus: quia subiecto nihil est contrarium: & ois motus est inter cōtraria.

Ad huius itaque qōnis euidentiam considerādū est q non soluz non est omnis loci mutatio inter contraria: sed nec etiaz omnis loci mutatio est inter diuersa specie simpliciter: qz cum de quolibet loco ad quemlibet locū possit esse motus: si omnis motus fieret inter diuersa specie: omnia tunc loca specie differrēt: nec per ɔsequēs possent esse duo loca eiusdem speciei q tamen credimus esse falsum. Attendenduz igitur est q aliter loqui debemus de mutatiōe & motu naturali: atqz aliter de motu aiali: siue de motu qui prouenit ab anima. Motus eni localis naturalis: sequitur naturalem mobilis inclinationez ad locū aliquem connaturalem sibi: & per consequens oportet q diuersi motus locales naturales ɔueniant a diuersis naturalibus inclinationibus ad loca naturaliter: & per consequēs specie diuersa. Et quia nō a quolibet loco ad quemlibet locū fit motus localis naturalis ad minus perfectus & completus: ideo non est necessarium quelibet loca specie differre: secundum completam differentiam. Sed ea inter que est motus naturalis perfectus & completus perfecte & complete differunt. Ea vero inter que motus talis imperfectus est: oportet q differant: sicut magis & minus completū. Motus autē aialis non prouenit ex iclinatione sequēte formam naturalem: sed prouenit ex inclinatione sequente formam apprehensam alicuius optati vel desiderati: vnde dato q loca nō sint naturaliter diuersa: si tamen aliquod appetibile indicetur ia esse in loco vno q non sit in loco alio habito: sicut pomū vestis & alia huiusmodi: mouebitur aīal de loco in quo est ad locū aliū. Motus itaqz localis prouenie ns ab anima non intra loca necessario specie diuersa: secundum speciem loci: sed solum secūdū species appetibiliū existentium in loco. Et h modo intelligit Aristote. in decimo metha. vbi dicit q vnde & quo etiam in ambulatione differunt specie. Si autem optatū & desideratum atqz apprehensuz ab anima vnuz & vniforme sit: semper vniformiter mouebit: & non ad loca specie diuersa: sed eadem magis tamen specie q̄ numero: sicut patet in motu circulari celi qui non est a diuerso in diuersum: sed ab eodem in idez. Non est igitur credendum illis qui dicunt q omnia loca differunt specie: propter h q inter omnia est motus: et omnis motus est de contrario in contrarium. Hec enīz propositio h negatur a phylosopho: & etiam a commēt. Sic. n. ipse ait in h loco. Non omnis translatio est de contrario in contrarium. vt est translatio animalium.

Ad argumentum ergo in contrariū dicendum est q trāsmutatio in substantia est transmutatio secundum formam. Transmutatio autem secundū formam que est motus de contrario in contrariuz est: & q nihil est contrarium substantie: ideo transmutatio in substantia non est motus: sic itaqz intelligēda sunt que diximus in quinto.

¶ Explicit liber septus physicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber septimus physicorum.

¶ Textus.

¶ Omne aūt q mouet necesse est ab aliquo moueri ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Qō prima.

Hec posset

aliquis dubitare vtrum aliquid moueri possit a seipso: videtur enim q sic. Hoc enim dicimus alicui conuenire primo q sibi non conuenit per aliud: sed magis secundum seipsum: videmus autem corpus moueri per aīaꝫ: sed anima nō mouetur per corpus: q̄ idem non potest esse mouens ⁊ motum respectu eiusdem. Mouetur ergo per se ipsam ⁊ non per aliud. Mouet itaq̄ seipsam primo. ¶ Et preterea cum in nullo genere sit processus infinitus: oportet necessario in quolibet ad primum deuenire. Primum aūt in quolibet genere debꝫ esse tale per se ipsum ⁊ non per aliud: igitur in genere etiam mobiliū oportet dare aliquid primū: cui motus cōueniat per se ⁊ secundum q ipsum: ⁊ non per aliud. Ad minus igit̄ h̄ mouebitur non ab alio: sed a seipso primo.

Ad huius qōnis Euidentiam attē dendum est q cū aliquid operatur in seipso: eius operatio ⁊ est ab ipso ⁊ est ad ipsum. Et quia h̄ ponit circulationem ⁊ reflexionem quandam: necessarium est: vt omne q operatur in seipsum ad se ipsum reflectatur siue conuertatur. Sicut aūt Proculus ait: ⁊ fertis Tho. ponit i libro de causis: vnde ista declaratio ab aliis accipitur: nullum corporeum est ad seipsum conuersiuū. Non enim dicit̄ aliquid conuerti ad seipsum: quia vna pars eius conuertatur super aliam: quia cum vna pars sit aliud ab alia magis est h̄ conuerti aliquid vnū supra aliud a se diuersum: q̄ idē conuerti ad seipsum: oportet q totum cōuertatur supra totum: lꝫ enim vna pars non idem sit q alia: nec totum omnino idem sit q aliqua suarum partiū: est tamen totum omnino idem sibi toti. Et propterea si totum ad totum conuertatur: idem proprie conuertetur ad se ipsum. Non potest autem contingere de aliquo corporeo aut partibili: ⁊ habente partem extra partem: q totum ad totum conuertatur: cuius declaratio est: quia totum dicit omnes partes: vnde totum ad totum conuerti idem est q partes omnes conuerti supra partes singulas. Nunc autem sic est q vnūquod q copulatur ei ad q cōuertit̄. Si ergo partes oēs ꝯuertuntur ad partes singulas: partes omnes partibus singulis copulabuntur. Et quia copulatio tollit distantiam copulatorūꝫ: tolletur a partibus omnibus talis totius quelibet distantia. Sublata autem partium distā tia: tollitur necessario magnitudinis extensio: quia per extensionem sit pars vna extra aliā: ⁊ distans vna pars ab alia. Sublata autem distensione magnitudinis remanet quid inextensum incorporeum ⁊ simplex. Patet igitur q nullum corporeum propter partium distā tiam est ad seipsum conuersiuum. Si ergo nihil agit i seipsūꝫ nihil ad se ipsūꝫ conuertatur: ⁊ mouere est agere. Patet q nihil mouet seipsūꝫ primo: nisi primo conuertatur ad seipsum: conuertitur autē ad seipsum primo: q dicitur redire ad se ratione sui totius ⁊ non ratione partium: quia q conuenit alicui ratione partium: non dicitur sibi conuenire primo. Quia ergo ostensum est q nullum corpus redit ad se ipsum primo: patet q nullum corporeum seipsum primo mouet. Incorporea vero substantia: quia ad se conuertitur potest mouere seipsam primo: etiaꝫ mutatione loci ad minus aliqua: ⁊ si non prima: que est causa omniū: ⁊ concludit omnem locū s̄m platonicas opiniones. ¶ Sed attendē dum q s̄m Arist. nihil mouetur nisi diuisibile ⁊ magnitudinem habens: sicut ipse in fine septi declarauit: vnde quemadmodum ex eo q corpus non est ad se ipsum conuersiuum: probatum est q nullum corporeū mouet primo seipsum: sic etiam ex eo q substantia incorporea est impartibilis: vult Aristo. probatum esse ipsam non moueri: ⁊ sic vniuersaliter secunduꝫ sententiaꝫ eius habetur q nihil mouetur a seipso primo.

Ad argumentum Ergo primū dicenduꝫ est q anima bene primo mouet: sed non primo mouet̄: immo primo mouetur corpus. Secundario autem ex consequenti mouetur anima ad motum corporis: cui est cōiuncta in essendo. Ex hac autēꝫ solutione videtur sequi q anima non possit moueri nisi moto corpore: ⁊ per consequens q a corpore seiuncta sit immobilis. Quid autē de h̄ sit in. 8. aliqualiter dicetur: si deus voluerit. ¶ Ad secundum dicendum q secunda mobilia mouent̄ a precedentibus mobilibus: nec proceditur in infinitum. sꝫ deuenitur ad primū mobile q non mouetur ab alio mobili: mouetur tamen a motore immobili.

Dicendū est igitur Quod primum in aliquo genere dicitur esse per se ipsum tale: quia non est tale per aliquid aliud illius generis: bene tamen potest eē tale per aliqd aliud q nō sit generis illi⁹: sꝫ altioris.

¶ Textus.

¶ Ampli⁹ quod a se ipso mouetur nullo modo pausabit cum mouetur.

¶ Qō secunda.

Secundo posset

Aliqs dubitare de ipsa demonstratione phylosophi: sicut enim a quibusdaꝫ aliis dicitur: non videtur magis h̄ ratio cōcludere q nihil moueatur a seipso primo: q̄ q nihil moueatur ab alio primo: quia si motus primo alicui soli etiam passiue inesset: non posset ab ipso tolli per quietem partis.

Ad istam qōnem quidam dicunt q quando conuenit aliquid alicui primo: non tollitur ab eo quantū cumq̄ tollatur ab his que sibi sunt extranea: inquantum stat sub illo attributo. Extraneum autem est ab eo q est ad seipsum conuersiuum: inquantum huiusmodi habere partes. Moueri vero a seipso primo dicit eiusdem conuersionem ad seipsum: ⁊ ideo a mouente se primo: videtur extraneum habere partes: ⁊ per consequens motu a partibus sublato adhuc ipsum primo se moueret. Concludit ergo bene ratio Aristot. q mouens seipsum non quiescit in pausando alterum. Sed non concludit vt dicūt de eo q primo ab alio mouetur: propter id q ab ipso non est extraneum habere partes.

Sed si diligenter Attendamus ad ipsum Aristot. processum de facili apparet q ista non sunt ad propositum: assumit enim Arist. in processu suo q omne q mouetur siue a se siue ab alio est diuisibile. Nam licet ab eo

q convertitur ad seipsum quantum huius extraneum sit habere partes: et esse divisibile: non tamen est extraneum ab eo q ad se convertitur h determinato côversionis mô sc. s. movendo: quia vult Arist. q de ratione moti sit esse divisibile: unde patet manifeste q non fuit phr Iosophi intentio sic arguere sicut illi dicunt. ¶ Et patere etia patet q ipsorum ratio recte non procedit. Nam id q movet seipsum: et si ex ea parte qua ponitur ad se converti: careat partibus: quia tamen simpliciter ad se côverti non est in illo dicto attributu, sed magis sicut in certum ê ad se converti determinato modo: quia se movêdo q includit habere partes. Patet evidenter q si partibilitas subtrahatur: quantumcûq tunc remaneat h attributum q est aliud se converti: necessarium tamen ut ab ipso subtrahatur ad se côverti se movendo: sicut etiam et subtracta impartibilitate: non est necessarium q subtrahatur motus: bene tamen necessarium est tolli esse ad seipsum conversivum: in movente ergo seipsum primo duo attenduntur que sibi contradicunt: quia inquantum ibi clauditur ad se conversio ibi attenditur q extraneum ab ipso sit habere partes: et inquantum in eodê attributo clauditur motio: ibi attenditur q de ratiôe sua sit habere partes. Et propterea si preter misso altero istorum concludatur tantum per aliud: non erit recte ratio procedês: sed peccabit per insufficientem partium enumerationem. Debet ergo sic procedere. Extraneum est: et extraneum non est a movente se ipsum habere partes. Ergo si motus a partibus tollatur: manebit totum movens seipsum primo: et non movens seipsum primo: q implicat contradictionem. Igitur et contradictionem implicat: moveri a se ipso primo Hoc igitur modo formando rationem optime ratio concluderet secundum opinionem Aristo. vult enim Arist. ostendere non solum: quod corpus non moveat seipsum primo q platonici etiam concedût: sed universaliter q nihil moveatur a se ipso primo: q est contra platonicas positiones. Ponebant enim platonici incorporea movere primo seipsa. Quia itaq formando rationem: sicut illi formabant: non concluditur q nihil moveatur a se ipso primo: s solum q nihil corporeum sic moveat seipsum. De incorporeo autem quantum est ex vi illius rationis: relinquit videt: q moveri possit ex se ipso primo patet evidenter q illo modo non formatur ratio secundum intentionem Aristo. qui universaliter concludere intendit q nihil primo a seipso moveatur: formando autem rationem sicut nos eã postea formavimus: bene concluditur universaliter q nihil movetur a seipso primo: q hic intendit Arist. non tamen concluditur eo modo quo hi. Ari. ɔcludi: sicut patet inspicienti textuz.

Ut ergo videamus

Breviter quomodo ratio Aristo. procedat: attendendum q demonstratio Aristo. non sumit ex eo q est ad se convertí: nec ex eo tantum q est moveri: nec ex utroq: quibus etiam hinc quidam ratio formatur: ut scilicet est expositum: sed sumit ex eo q dicitur primo: et ex eo q omne mobile probatum est in libro precedenti esse divisibile. Quod enim debetur alicui primo debetur sibi tantum secundum q est ipsum. Et propterea subtractum ab eo q non est ipsum: non est necessarium q ab ipso subtrahatur: immo hoc non obstante sibi adhuc id debebit sz q est ipsum. Ex h autem Arist. accepit id q primo dicit: videlicet quia q a seipso movetur: nullo modo pausabit in stando aliquid alterum. Quod autem oê mobile pausset in stando aliquid alterum ipse accipit ex alio: quam ex eo q in sexto probatum est omne mobile esse divisibile: ulterius ergo sue rationis in hoc consistit: q quicquid convenit alicui primo: quia convenit sibi secundum q est ipsum non auferetur ab eo quantumcûq auferatur q ipsum non est: sed semper manere potest sibi primo debitum. Motus autem non potest ad mobile ita se habere: propter diversitatem partium: et divisibilitatem eius in partes: quarum nulla est ipsum totum. Subtracto enim motu ab altera parte mobilis: que aliud est a mobili: aut motus a mobili totaliter aufertur: aut de necessitate non manet sibi primo et secundum q est ipsum debitus: sed solum secundario et per aliud: utpote per partem aliam: que et non est ipsum totum: et ab ea motus non ponitur subtractus; unde impossibile est aliquod mobile moveri a seipso primo. Hoc itaq modo ipsa rô Ari. procedit sicut de facili apparet si bene côsiderât textum suum.

Ad argumentum

Ergo in côtrarium dicendû est: q ista ratio sufficientissime concludit: et quod nihil moveatur a seipso prîo: et q êt passive mot⁹ toti mobili pmo non ɔveniat: nec istud ê aliquod inconveniês.

¶ Qô tertia.

Tertio posset

Aliquis: dubitare de hac eadem ratione: videtur eniz procedere ex suppositione impossibilis: supponit enim pausare partê eius q movetur a se ipso primo Diceret autê adversarius h eê impossibile: quia vellet q in movente seipsuz primo: necessario partes eius omnes essent mote.

Ad istam qônem

Respondet cômentator dicês q veritas condicionalis non tollitur: nec per falsitatem nec per impossibilitatem antecedentis. Nam quâvis ista sit impossibilis: asin⁹ est homo: hac tamê impossibilitate non obstante: verum est dicere q si asinus est homo: asinus est rationalis. Nûc autem phylosophus hic non videtur uti nisi condicionalibus propositionibus: sicut apparet per cûcta discurrendo: dicit enim si movetur a se ipso primo non pausabit in stando aliqd alterum: et si pausat in stando aliquid alterum: nô movetur a seipso primo. Item si ab altera parte motus subtrahatur: aut motus a mobili tollitur: aut sibi primo non conveniet. Hec itaq condicionalis ultima: tota vera est: non obstante antecedentis falsitate: q tamen esse non deberet si motus mobili a seipso primo conveniret.

Ad cuius evidentiam

Considerandû est q illud q cômentator dicit vz q veritas côditionalis non tollitur per impossibilitatem antecedentis veritatem habet uno modo: et alio modo non. Nam si in consequente id predicetur q sequitur subiectum antecedentis: et antecedens impossibilitatem hêat: erit etiaz propositio condicionalis impossibilis et contradictionê iplicâs: ut puta: si sic dicatur: si equ⁹ esset hô equus esset irrationalis. Si autez in consequête id predicetur q sequitur predicatum in antecedente: erit tunc optime condicionalis vera: non obstante antecedentis impossibilitate: sicut hic apparet: si equ⁹ êêt homo equ⁹ esset rationalis: et talis quidem est condicionalis Aristo. Nam ad esse partes moventis seipsum primo sequitur ipsas partes moveri. Ad motum autem subtrahi a parte sequitur motuz non remanere in toto nisi ratione alterius partis: que est aliud a toto.

Si ergo ita diceret: parte mouentis seipsum pausante ceteris omnes mouerentur: esset falsa propositio: quia predicatur in consequente: consequens subiectum antecedentis. Sed cum ita dicitur: si pars mouentis se ipsum: non moueretur: aut totum non moueretur: aut moueretur non primo: sed ratione vnius sue partis est necessaria et vera propositio: quia in consequente predicatur id quod predicatum antecedentis sequitur. Et tamen non deberet ita esse: si toti primo motus conueniret: quia pars non est ipsum totum. Quod autem conuenit alicui primo: siue secundum quod ipsum: non tollitur quin conueniat sibi primo: quantumcunque tollatur ab eo quod non est ipsum: vt dictum fuit in precedenti questione.

¶ Questio quarta.

Quarto posset Aliquis dubitare vtrum supra dicta Aristo. demonstratio sit per causam: videtur enim quod non: probat enim nullum moueri a seipso: quia hoc quod omne mobile pausat in pausando alterum: hoc autem est effectus et non causa: igitur talis demonstratio per effectum data est.

Ad istam questionem Dicit Tho. contra commentatorem loquens. quod hic demonstratio data est per causam. Non enim est demonstratio per effectum illa que continet causam in premissis: propter id quod iudicandum est de ipsis demonstrationibus: secundum conditionem inferentium. Quod autem inferens principale est in ipsa nunc dicta demonstratione causa est eius quod dicitur mobile non moueri a seipso primo. Et propterea iudicanda est talis demonstratio esse per causam.

Sed quidam dicunt quod cum commentatore tenendum est: quia hoc modo dicendo sicut dicit frater Tho. dicta demonstratio: non plus concluderet ipsum mobile non moueri a seipso primo: quam etiam non moueri ab alio primo.

Dicendum est igitur Ut in argumento tangebatur: quod quiescere per quietem alterius: non est causa sed effectus eius: quod est a seipso primo non moueri: vnde quia per id probatur nullum mobile se mouere primo: patet secundum eos: quod demonstratio per effectum est: et non per causam.

Sed quod sic dicentes In omnibus deficiant non est difficile videre. Nam si demonstratio Aristo. in hoc tantum consisteret: quod est mobile non moueri ex seipso primo: quia pausat in pausando alterum: forte vtique bene dictum eam esse demonstrationem per effectum. Nam non moueri ex seipso primo: et pausare in pausando alterum: sunt due passiones sic se habentes quod prima est causalis ratio secunde. Idcirco enim causaliter aliquid pausat in pausando alterum: quia sibi conuenit illa passio: que est ex seipso primo non moueri. Et propterea si in hoc totum consisteret demonstratio Aristot. quod est non moueri ex seipso primo: quia stat in stando alterum: demonstratio vtique per effectum esset: qualis sunt omnes demonstrationes: in quibus passio prima demonstratur de subiecto per secundam. Nunc autem Aristo. non fuit his contentus in sua demonstratione: sed illis propositionibus assumptis: transtulit se ad causam vtriusque passionis: vtpote ad indiuisibilitatem mobilis. Nam partibilitas mobilis causa est non solum eius quod dicitur mobile pausare in pausando alterum: sed etiam eius quod dicitur mobile non moueri a se ipso primo: cuius quidem declaratio est: quia cum gradus alicuius perfectionis causa est in aliquo ente alicuius passionis: necessarium est quod in alio ente defectus perfectionis eiusdem sint causa deficiendi ens illud ab illa passione: quemadmodum quia rationalitas in homine est causa aptitudinis ad ratiocinandum: defectus rationalitatis causa est in equo: quare deficiat a dicta aptitudine. Et propterea dicit Aristot. in posterioribus quod si affirmatio causa est affirmationis: negatio etiam causa est negationis. Nunc autem ita est quod mobilitas immaterialitatis et impartibilitatis causa est in separatis a materia quod ipsa ad se conuersiua sint. Materialitas igitur et partibilitas que in cunctis mobilibus reperitur: vt probatum est in sexto: et que ponit dicte mobilitatis defectum causa erit necessario quare nullum mobile ad seipsum conuersiuum sit: et per consequens quare moueri non possit a seipso primo. Nam per hoc importatur conuersio quedam eiusdem ad seipsum: vnde manifestum est quod demonstratio Aristo. est per causam.

Sed attendendum quod Arist. ex hoc quod est causam vtriusque supra dictarum passionum primo conclusit secundam passionem: vtputa hoc quod est mobile pausare in pausando alterum: vel simpliciter: vel ad minus ita quod motus sibi primo non conueniret. Ex hac autem secunda passione vlterius redijt ad concludendum passionem primam: quod videlicet nullum mobile moueatur a seipso primo: forte igitur quod propter hunc secundum processum commentator dixit demonstrationem Aristot. esse per signum. Sed quia hunc etiam processum secundo factum de passione secunda: ad passionem primam Arist. roborauit per causam vtriusque passionis: ita quod ex eis sumpsit robur et virtutem totius sue demonstrationis. Patet quod optime dixit Tho. hanc esse demonstrationem per causam: quia causam continet.

Quod autem isti Dicunt per rationem hanc etiam probari: quod motus simpliciter ipsi toti mobili primo non conueniat: iam diximus quod hoc non reputauimus inconueniens. Sic itaque resistendum mihi videtur esse istis quantum ad ea que legi in questionibus ipsorum: et si non dicant aliud in suis rationibus: quas non vidi: non enim contradictio eis ex desiderio infringendi: que scripserunt: sed solum ex desiderio defendendi veritates a Tho. declaratas: quibus veritatibus in questionibus suis illi contradicunt.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omne quod mouetur ab aliquo mouetur etc.

¶ Lectio secunda. ¶ Questio prima.

Hic posset Aliquis dubitare de eo quod Arist. hic dicit quod mouens insimul mouetur et ipsum: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia sicut infra ipse declarat non est necesse omne mouens moueri. Sed forte aliquis aliquid hoc diceret: quod Aristo. hic loquitur ex suppositione: supponendo scilicet quod quicquid mouet mouente mobili moueatur: sic enim procedit: si enim non est dare primum mouens non motum: sed quicquid mouetur a mouente moto mouetur. Manifestum quod simul mouebuntur et mouens.

Sed quamuis ista Bene dicta sint et tollant obiectionem factam: non tamen totam tollunt dubitationem. Manifestum est enim quod magis est mouens:

motuz: et tamen mouet ferrum absque eo q simul cuz ferro moueatur: facit autem ista dubitatio ad intelligendum quomodo veritatem habet illud cōmune dictuz q mouens corporeum non mouet nisi motum.

Ut ergo dubitatio tollatur cōsiderandu3 est quod de motu ad formam non habet illud commune dictum veritatem. Uidemus enim q ignis stans et quiescens iuxta ferrum transmutat ipsum ad formā calidi: nec cuz hoc facit oportet q ipse ignis motu locali moueatur: quamuis forte moueatur tunc motu alterationis: in quantuz frigiditas in ferro contra agit caliditati ignis: vnde et in tertio dictum est: q agentia et passiua physica: propter cōtionem in mā mutuo agunt et patiuntur. Quia tamen non omnia cōmunicant in materia: posset de talibus dubitare aliquis vtrum ipsa possint mouere alia: ad locum vel ad formam absque hoc q ipsa vllo motu moueantur. Sed ista questio locum habet alibi ad presentem autem materiam sufficit videre: q mouens corporeum potest alteruz ad formam transmutare absque eo q ipsum tunc secūduz locū moueatur. Et quia motus ad locum sequitur et concomitatur motum ad formam: propter id quod ad terminatam formaz naturalez: sequitur impetus: et inclinatio in determinatum locum: necessarium est q vnuz corpus imprimendo formam alteri: absque sua locali transmutatione mouere possit localiter motu consequente formam illam ad corpus absque eo etiam quod ipsum secundum locum moueatur. Et talez debemus imaginari motum ferri a magnete. Imprimit enim sibi absque locali motu suo qualitatem ad se inclinantem: et per eō sequens initiantem formaliter localem motuz ferri. Si autem motus ad locū imprimatur vni corpori ab alio absque impressione forme ad illum motum inclinantis ita q sit motus pure localis: et non mutatio loci coniuncta alterationi: necessarium tunc erit q corpus vnum mouens aliud localiter moueatur etiaz ipsum: duz mouet insimul: secundum locum: sicut apparet in proiectione lapidis: et aliis motibus similibus. Quia enim corpus isto modo mouens detinet corpus aliud sub virtute sua: nec determinat ipsum ad hunc motum vel ad illū: per impressionem alicu⁹ forme: necessariū est q per aliquid aliud ipsum determinet ad certum motum: si mouere ipsum debet. Non videtur autez tunc mobile a mouente tunc per aliud determinari: et dirigi ad certū locum: nisi per aliquem motum mouentis mobile in virtute sua versus locum illum: de motu igitur locali facto absque īpressione forme videtur intelligi: et q corpus non mouet localiter nisi localiter motum: et id etiā q Aristo. dicit: et hoc quidem per sua verba etiaz apparet. Nam de motu locali ipse proponit considerationez suam sic inquiens. Quoniam autem omne q mouetur ab aliquo mouetur: necesse est et oē q mouetur in loco moueri ab altero.

¶ Textus.

¶ Si enim non est in infinitum procedere &c.

¶ Nō secunda

Secundo posset Aliquis de ipsa Aristo. demonstratione dubitare: videtur enim non deducere ad aliquod inconueniens. Supra enim probatum fuit q in tēpore infinito non potest esse motus infinitus infinitate quantitatis sue: nō simul sed successiue posite. Quā/ tum autem quam motus accipit a quātitate mobilis: nata est tota insimul poni: sicut et mobile continuum totum insimul mouetur: et secundum se et secundum omnes partes suas. Nunc autem demonstratio concludit q posito mobili infinito: erit in tempore finito motus īfinitus in quantitate tracta a q̄titate mobilis eo q dicat mobilis infiniti motum esse infinitum. Igitur nullum ipsa inconueniens concludit.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q philosophus supponit in sua demonstratione q tunc dicatur corp⁹ moueri: quādo pertransit aliquod spatium immo per comparationem ad spatium non dicitur corpus mutare locum secundum se totuz: nisi secundum se totuz pertranseat aliquod spatium. Cuz ergo impossibile sit infinitum pertransire aliquod spatiuz: etiam tempore finito: vt probatū est in sexto impossibile est infinitā magnitudinem moueri localiter secundum se totaz. Et sic secundum istos mens phylosophi est intelligenda.

Sed quod ipsi Mentem phylosophi corrumpant: q se per se iactant intelligere: de facili apparet. Si enim sic procederet eius demonstratio: omnino nihil esset: quia incōuenientē acciperet suppositionem: falsum est eni q tunc solum moueatur mobile localiter: cum pertransit secū dum se totū vnū aliquod determinatū spatium: immo si ipsuz pertranseat: secundum vnam sui partem: cum tota parte moueatur totum mobile continuum difficilis diuisionis: dicitur ipsum localiter moueri. Sufficit enim ad hoc saluandum q super spatium determinatum transeat vna partium ipsius: et alie sequentes transeant non super idez spatiuz: sed super alia spatia sequentia. Si ergo mens phylosophi fuisset talis sicut illi dicūt: profecto corrupta fuisset ex suppositione falsa.

Ut ergo mentez Phylosophi saluemus attendendum est q mobile īfinituz non posse moueri motu locali recto satis notum est. Nihil enim motu recto mouetur nisi accipiendo aliqd de loco qd prius non habebat et relinquendo aliquid de loco qd prius habebat. Omne autem tale patet esse finituz: et inter duo aliquis conclusum: vtpote quia terminatum ad locum: quē relinquit et ad cuz quē subintrat. Sed de motu circulari non ita prima facie apparet q non possit mobili īfinito conuenire: propter id quod per talem motum non dimittit de loco aliquid: ante habitaz: nec accipitur aliquid nō habitum: vt propter hoc cogamur intelligere ipsuz mobile inter duo loca aliqua conclusum. De isto ergo motu q infinito non conueniat ipsa demonstratio Arist. subtiliter concludit: quia vt ipse ait si in infinitum moueretur: motus infinitus fieret in tempore finito. Quod quidem quomodo sequatur videnduz est: imaginemur itaque in infinito corpore punctuz: circa qd intelligatur fieri reuolutio: vel ēt pūctū imaginemur ī spacio īfiniti corporis. Ulterius autem circa et prope punctum describamus in corpore circulum qui finitus erit: non solum propter alia: sed etiaz quia intra se finitaz ab illo puncto distantiam concludit. Ulterius autem imaginemur in corpore lineas a cētro protractas: p totū infinitum corpus: tanto semper a se magis distantes: quāto magis a centro elongantur. Istis enim preacceptis facile est propositum videre. Manifestum est enim q insimul dum reuoluitur circulus descriptus: prope cētrum reuoluuntur per foramina huius linee protracte a centro per circulum et per totum corpus infinitū. Insimul etiam cum illis lineis notum est reuolui totum corpus

corpus cum ille linee in corpore sint ⁊ non reuoluantur nisi ad reuolutionem eius. Insimul itaq; per cõsequẽs dũ reuoluitur circulus descript⁹ ꝓpe cẽtrũ: reuoluit̃ et totũ corpus in quo circulus descriptus est. Hoc aũt est manifeste videre in rota que tota reuoluitur cuz reuoluitur circulus paruus: descriptus circa medium eius. Ponamus ergo corpus infinitum ꝙ dicatur moueri tali motu actu moueri: tunc necessario ⁊ circulus in ipso descriptus iuxta centruz ⁊ punctũ .a. in circulo positum mouebitur super spatiũ ipsius parui circuli semper ⁊ continue de ipso consumendo aliquid. Et quia spatium correspondens illi circulo finitum est: necessario accipietur totum in tempore finito ⁊ signum .a. in tempore finito mouebitur ab eodem in idem. Alias enim transitio spatii finiti duraret infinito tempore ꝙ ⁊ supra improbatum est ⁊ repugnat intellectui. Quia igitur insimul cum isto circulo reuoluitur ⁊ totum corpus: in tempore finito reuoluetur totum corpus infinitum in suo spatio ꝙ infinitum est: ⁊ per consequens in tempore finito motus infinitus erit: sic itaq; demonstratio intelligenda est concludere. Apparet autem intuenti ꝙ quantum ad propositum nihil differt accipere primo magnitudinem finitam circuli vel magnitudinem infinitam corporis totius: quia cum insimul mouentur a quacum q; ipsarũ fiat processus in demonstratione ꝯcludetur motum infinitũ fieri in tẽpore finito.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare: quis nõ videtur verum ꝙ sit conueniens omnia mouentia mobilia cõtinuari posse. Naz corpora celestia ⁊ elemẽta sunt mouentia mobilia: nec tamen sibi inuicem continuari possunt.

Ad istam qõnem Dicit doctor noster ꝙ aliter procedendum est in demonstratione: cum concluditur aliquid de specie: atq; aliter cum concluditur aliquid de genere. Nam cum demonstratur aliquid de specie accipiendum est ꝙ non est contra rationem speciei. Et cũ demonstratur aliquid de genere accipiendum est: non quidem necessario ꝙ non repugnet speciei: sed solum ꝙ non repugnet generi. Quamuis autem secundum rationem proprie speciei repugnet corporibus celestibus ꝙ continuetur elementis: quantum tamen est de communi ratione mobilis vel corporis non repugnat corpora omnia continuari. Quia itaq; Aristo. non loquitur de mobilibus alicuius determinate speciei: sed solum de mobilibus in genere: sufficiens fuit sibi id accipere in sua oratione ꝙ conueniens est secunduz communem rationem mobilis vel corporis.

¶ Textus.

¶ Primum autem mouens non sicut cuius causa: sed vnde est principium motus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hic posset Aliquis dubitare statim de h ꝙ phylosophus dicit in principio nihil esse mediũ inter mouens ⁊ motum: videtur eniz h nõ habere veritatem: quia magnes mouet ferrum aere existente medio inter vtrumq;.

Ad istam qõnem Dicenduz est ꝙ verba phylosophi intelliguntur de mouente primo: non secunduz ꝙ primum accipitur pro principali: sed secundum ꝙ sumitur pro proximo ꝙ dicatur primũ: qui accipitur primo ante mobile. Mouens autez principale non sic primo ante mobile sumitur: quia intra ipsa cadit medium mouens secundarium: vnde statim ante mobile sumitur mouens: secundum ꝙ est sibi proximum: ⁊ posita mouens principale ꝙ est ab ipso mobili remotum. De mouente ergo primo ⁊ proximo itelligere debem⁹ ꝙ inter ipsum ⁊ mobile nihil cadit medium.

Ad argumentum Ergo õ magnete ⁊ ferro protãto non concludit: quia in motu illo est magnes bene primum ⁊ principale mouens: non tamen est mouens proximum: immediate enim magnes imprimit qualitatẽ ⁊ virtutem aeri sibi coniuncto. Aer autem coniunctus ferro recepta virtute a magnete ipsi ferro qualitatẽ imprimit: vnde patet ꝙ h mouens proximum est aer contiguatus ferro.

¶ Textus.

¶ Tractio autem est cum etiam ad ipsum vel ad alterum velocior sit motus ⁊c.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur verum ꝙ in tractione motus trahentis sit velocior naturali motu attracti: quia si potest aliquid trahere: absq; eo ꝙ moueatur ipsuz: multo magis poterit trahere: absq; eo ꝙ moueatur velociore motu.

Ad istam qõnem Respondet frater Tho. ꝙ triplex est attractio: vna quidem per modum finis: quomodo locus dicitur trahere locatum ⁊ voluntas mota a fine trahit secuz illum: cuius est voluntas: iuxta illud trahit sua queq; voluntas. Et de tali tractione nõ agitur h: vnde ⁊ ꝙ trahit h modo absq; suo motu trahit. Nam locus non motus trahere dicitur locatuz ⁊ finis non motus dicitur ad se trahere voluntatem. Secũdo autem modo sit tractio ab imprimẽte formam: quomodo generans leuia dicitur trahere ipsa sursum imprimendo ipsis formam auiditatis: ad quã sequitur impetus ad sursum: ⁊ h modo: vt pluries diximus: magnes ferrum trahit: cuius signum triplex ponit Tho. quorum quidem vnum est: quia non trahit ipsum in quacunq; distantia positũ: ꝙ ideo contingit: quia virtus alteratiua sua non procedit ad quãlibet distantiã: sed certam ⁊ determinatam. Secundum autem signũ est: quia si magnes perungatur aliis ferrum non attrahet: acsi talis vnctio debilitet vi alteratiuaz eius. Tertium vero est ꝙ si magnes paruus sit: oportet ferrum fricari cum magnete: si ipsum debeat attrahere: acsi ex tali fricatione ferro imprimatur qualitas: quã impetus in ferro sequatur ad magnetem: sed de tali alteratione q̃lis sit ⁊ que virtus sit magnetis: per quã ferrũ trahit alibi locus est determinare. Ad presens autez: h accipiendum est ꝙ de ista attractione non intelligitur diffinitio tractiõis h assignata a phylosopho: vnde ⁊ magnes trahit ferrum absq; motu suo. Tertio autem modo fit tractio per actionem corporis imprimentis localem motum tantum. Et hoc modo supra exposuimus ꝙ corp⁹ non mouet nisi motum: hoc etiam modo intellexit commentator: ꝙ h dixit: motum est per se ꝙ omne corpus ꝙ mouet aliud corpus nõ mouet ipsum: nisi moueatur cũ eo in tempore in quo mouet ipsum: sic etiam intelligat

z q̄ hic Arist. de tractione ait. Nam si motus tracti esset velocior: motu trahentis: tunc moueretur motu suo proprio: z similiter si foret equalis moueretur absq̄ trahentis actione: sed si graue tendat deorsuz z motus trahentis ipsum ad deorsum velocior sit motu proprio ipsius grauis: super additur ad motum grauis aliquid de velocitate per actionem trahētis: ratione cuius dici poterit: motus iste factus est a trahente. Alias enim magis esset motus factus a generante imprimente sibi formam.

¶ Nō tertia.

Ertio posset Aliquis dubitare: quare tractio fiat ad se z ad alterum: videtur enim h̄ non esse verum in omnibus q̄ trahens naturale sic ad se trahit q̄ non trahit ad alterum.

Ad hoc autem De facili apparet responsio. Iam eniz dictum est q̄ diffinitio hic posita nō datur proprie de tractione facta per impressionem forme: vnde z commentator dicit q̄ attractio in qua attrahens est quiescens z attractum ē motum non est attractio in rei veritate. Talis autem est attractio facta per impressionez forme. Et hoc modo fit a trahente naturali. Imprimit eniz alteri formam similem forme sue vel secundum speciem vel secundum genus: vel secundum anologiam: z ideo trahit ad locum: vel simpliciter eundem: vel eundez genere: vel eundem idemptitate anologie. Subtractis ita q̄ ista tractione: z illa que fit per moduz finis relinquitur illa a trahente voluntario. Trahens autem voluntarium non determinat id q̄ trahit ad locum per determinationem forme impresse: quia sibi nullaz imprimit sed determinat ad locum per imperium sue voluntatis que cum sit libera: quantū ad hoc determinat: ad vnū locum z ad alterum: z ideo trahens voluntarium potest trahere ad se z ad alterum.

¶ Textus.

¶ At vero neq̄ alterari neq̄ alterātis nullū mediū zc.

¶ Lectio quarta. ¶ Nō prima.

Ic posset Aliquis dubitare: q̄ non videtur q̄ in motu alterationis alterans proximum sit immediate coniunctum alterato: quia sol alterat h̄ inferiora: inter que z ipsum cadunt plurimi celestes orbes medii: nec tamen ipsos alterat: vt dicere possimus: q̄ ipsi alterati alterant inferiora que contingunt.

Ad istam qōnem Dicitur cōmuniter: z bene: q̄ solum alterat h̄ inferiora mediantibus orbibus: quib9 etiam imprimit qualitates suas: sed propter diuersam recipientium naturam contingit vt ille qualitates impresse alium effectum operentur h̄ q̄ ibi. Quia enim h̄ inferiora sunt transmutabilia secundum formam: contingit q̄ qualitates eis a sole mediantibus aliis orbibus impresse ipsa de vna forma in aliam transmutantur: sed quia orbes celestes in forma non sunt transmutabiles: contingit q̄ qualitates eis impresse a sole ipsos de forma in formam non transmutant: sed magis ipsorum perficiunt proprietates: vnde Simplicius ait in commento primi libri de celo z mundo: palam est vt ex tunc q̄ z celestia corpora agunt in inuicem z tradunt inuicem suas bonitates. Nec sunt tradiciones iste passiue sed perfectiue. Coexistere enim ipsi possunt contraria autem h̄: propter eā que abinuicem distantiam nō apta nata coexistere in inuicem exterminant inuicem: z propter h̄ passiue agunt: ferrum quidem enim ab igne calefactum: passiue alteratum non adhuc infrigidare potest: quamuis frigidum secundum naturam existens: quia secunduz passiones operatur: sed aer vero quamuis alteretur aliqualiter a solaribus radiis: z transmittat in nos solare lumen: tamen cū sua proprietate. Non. n. transmutauit aliquid a substantia ipsius alteratio: sed perfecit solū inexistentes virtutes. Scdm igitur h̄ verba Simplicii: dicendum est q̄ orbes inferiores sole qualitates recipiunt ab ipso: quas ipsi contingentes: h̄ inferiora transmittunt vlterius in ipsa: ita q̄ secundum h̄: etiam h̄ proximum alterans z proximum alteratuz sunt coniuncta sine medio. Patet autem de facili ex dictis z solutio omnium aliarum instantiarū consimiliū.

¶ Textus.

¶ Huic quidez igitur aer est continuus zc.

¶ Nō secunda.

Ecundo autem Aliquis posset dubitare vtrum in actione videndi debeant alterās z alteratū coniuncta esse absq̄ medio. Posset enim aliquis forte credere q̄ ad actum videndi sufficiat directio visus ad visibile sibi directe obiectum: absq̄ eo q̄ in spatio medio cadat vllum corpus.

Ad huius ergo Euidentiā attendendum est q̄ inuenti quosdam dicentes ad actum videndi non requiri aliquaz speciem oculo impressam a visibili. Et ratio ipsorum erat: quia ad hoc q̄ materia patiatur: non oportet sibi dare formam: quia forma z actus non est ratio patiendi: sed tantum ipsa potentia passiua: videre autem ponit passionem visus a visibili: z ideo ad hoc q̄ visus videat: non oportet ponere in ipso aliquam formam sibi a visibili impressam: que sit vel dicatur esse ei ratio videndi: sed oportet ponere soluz directionem fieri visus ad visibile distās obiectū ipsi visui directe. Ulterius autem me deducente eos confessi sunt visionem posse fieri in vacuo. Secundum magz istorum dicta in actione videndi non esset coniunctum proximum alterans proximo alterato: tum quia visibile esset distans: tuz quia spacium vacuum non potest habere agentis rationez.

Sed ista positio Satis sufficienter a philosopho refellitur in secundo de anima: vbi ipse reprobat positionem democriti qui dicebat q̄ si esset vacuum: possemus videre formicā etiā in celo. Ratio autem Aristo. contra hanc positionem est: q̄ aliquo patiente sensitiuo fit ipsum videre: q̄ etiam isti concesserunt. Adiungit autem Aristo. ab ipso aūr: qui videtur color impossibile sensitiuū scilicet immediate pati. Relinquitur ergo q̄ a medio: q̄ etiam foret impossibile: si mediū esset inane vel vacuum: virtus autem huius rationis in hoc consistit: quia nihil patitur ab aliquo: nisi contingat ab eo: non autem visus patitur in videndo immediate contactus a colore: quia color vel visibile positus supra visum obstruit ipsum z non perficit: patitur ergo a colore mediante aliquo eius virtutem deferente. Contacta enim virtutis oportet: vt passiuum cōtingatur ab actiuo: si debeat ab ipso quicūq̄ pati: propter id quod passio est immediatus effectus actionis: z actio est immediatus effectus virtutis: vnde impossibile est aliquid pati

pati ab aliquo:nisi stringatur a virtute eius:si ergo visus pati ds a visibili distante:necessarium est vir tutem visibilis vsq3 ad visum per aliquid deferri. Non potest autem deferri per vacuum: quia vir tus cum sit accidens requirit necessario aliquod sub iectum:vacuum vero:quia nihil est: non potest esse subiectum alicuius accidentis positiui: necessario igitur:si visus debet pati a visibili:oportet q sit cor pus aliquod dyaphanum deferens virtutem visi bilis vsq3 ad visum:a quo corpore visus immediate non mediante alio corpore immutabitur: vnde pa tet q etiam hic inter proximum mouens: et proxi mum motum nihil cadit medium: sed immediate si sunt coniuncta:verum autem ad ueum videndi requiratur species informans visu3 declarare nō spe ctat ad presentem materiaz:sed ad illam que tracta tur in libro de anima.

Hic tamen dicere

Possumus ad presens q ratio illorum non concludit:verum est enim q ma teria non requirit formam aliquam preexistentem passioni et coagente3 extrinseco agenti ad hoc vt ab ipso patiatur:bene tamē exigit et requirit q aliquid sibi ab agente imprimatur: dum ab ipso patitur q recipiendo dicatur ab ipso pati. Non enim agens agit in materiam nisi impri.mendo sibi similitudi nem suam. Consimiliter itaq3 dicemus in proposito Non enim oculus habet anteq3 patiatur a visibili speciem aliquam sibi superadditam congenitam vi sibili extrinseco:bene tamen aliquid recipit ab ipso cum ab ipso patitur:quia alias ab ipso non mutare tur. Hoc autē qd ab ipso recipit species est et similitu docius. Agit enim agens in passiuum semper simi litudinem suā sibi imprimendo. Et propterea q om ne agens agit sibi simile.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem que a terantur alterantur om nia a sensibilibus etc.

¶ Lectio quinta. ¶ Nō prima.

Hic posset dubita

re aliquis: quare Aristoteles non fecit mentionem de secunda species qualita tis: de naturali scilicet potentia et impo tentia:sicut mentionem fecit de prima et quarta.

Ad hanc questionem

dicit Commentator et Alexadrum respondere: q ideo Aristoteles h fecit:quia declaratum est vniuersalit q naturalis potentia et impotentia non est qua litas:secundum autem id q non est qualitas non fit alteratio.

Sed ista responsio

Videtur esse inconue niens. In qualibet enim specie cuiuslibet generis: oportet rationem generis sui reseruari. Cum ergo naturalis potentia: et naturalis impotentia:sit spe cies qualitatis:oportet de necessitate q in eis ratio qualitatis reseruetur:vnde omnino falsum videtur q potentia naturalis non sit qualitas:precipue cum species recipiant predicationem generis secundum nomen et secundum rationem:quia vniuoce genera de speciebus suis predicantur.

Et propterea

Auerroys duplicem ex positionem illius dicti adducit: vnā quidem quia naturalis potentia et na turalis impotentia sunt rebus principia agendi et patiendi:res autem agunt per suas formas: et pati untur per suas materias:forme vero et materie sunt substātie:necessario igitur naturalis potentia et im potentia rem sube dicunt magis q rem qualitatis. Notandum autem q ex hoc dicto commentat. pro bari potest q potentie anime nō differunt realiter ab eius essentia.

Sed ista expositio

Nō tollit du bitationem immo magis eam auget. suba enim non est species qualitatis: vnde si naturalis potentia est suba non erit qualitatis species:aut si species eius est:opor tet q qualitatis rationem in se habeat.

Et preterea quamuis

forma substantialis sit prima ratio agendi:non ta men est eius ratio proxima: sed ratio agendi proxi ma est ipsa potentia. Sicut enim se habet forma ad essentia suo modo se habet potentia ad agere:forma autē est proxima ratio agendi et non potentia: igitur et potentia erit proxima ratio agendi et non forma Falsum ergo videtur q sit dicere naturalem poten tiam esse idem cum substantiali forma.

Et propterea

Commēt. superaddit q forte Alexan. inten dit q declaratum est vniuersaliter q naturalis po tentia non est qualitas alterabilis: quoniam est for ma: et declaratu3 est q forme non est alteratio:sed se quitur alterationem.

Sed nec ista expositio

dubitationem tollit: quia si naturalis potentia est forma substantialis non erit in predicamento quali tatis. Si vero non est forma substantialis:sed est for ma ad predicamentū qualitatis pertinens: oporte bit tunc ostendere: quomodo vniuersaliter declara tum sit q forme non sit alteratio. Non est enim h de claratum nisi de habitibus qui pertinent ad primā speciem: et de forma pertinente ad quartam speciem qualitatis. Naturalis vero potētia non pertinet ad quartaz speciem:sed ad secundam.

Et propterea

Dicendu3 est q si Ale xander dixit illa ver ba post determinatione3 factam de habitibus: sicut credo q dixit: tunc intelligendum est q declaratum est vniuersaliter q naturalis potentia non est quali tas absoluta:propter declarationem enim qua de claratur q habitus sunt in ad aliquid habetur quo dammodo vniuersaliter etiam de potentiis declara tum q sunt in ad aliquid. Imp ortant enim respe ctum et relationem ad actum: vnde quia in ad aliqd non est motus: patet q in qualitatibus scd'e speciei motus esse non potest. Sunt enī3 secundum esse qui dem in predicamento qualitatis: et scd'm dici in pre dicamento relationis.

Thomas autem

Dicit q statim prima facie ap paret q naturalis potentia et impotentia non acqui runtur:nec abiciuntur nisi transmutatione facta in natura:q per h ipsum datur intelligi q dicitur na turalis: et ideo h tanq3 manifestu3 preteri misit. Non enim fit alteratio propter secundu3 aliquid ad q nō primo terminatur transmutatio:sed ex primo tantū.

¶ Textus.

¶ Ex quo quidem enim est forma statue: non dicimus formam &c.

¶ Q̃ő secunda.

Secundo posset aliquis dubitare de ratione per quã Ari. probat ꝙ secundum formas & figuras non fit alteratio: videtur enim non concludere: quia sicut alia accidentia non eque de subiectis p̃dicãtur ita necessita. Non enim dicimus ꝙ homo est albedo sed ꝙ homo est albus. Et similiter non dicimus ꝙ es sit figura sed dicimus ipsuz esse figuratum.

Ad huius itaque q̃ōnis euidẽtiam attendẽdum est ꝙ aliter se habz in qualitatibus quarte speciei & aliter in alijs. Alie enim qualitates ipse quidẽ tam secundum genus q̃ secundum speciem: sic denominatiue dicuntur de subiectis ꝙ ipsum accipiunt in recto siue cum subijcitur siue etiam cum predicatur: dico eniz non solum ꝙ es coloratum est: sed etiaz ꝙ est album & econuerso non solum dico ꝙ coloratuz est es: sed etiam ꝙ album est es. Et non solum h̃ verificatur quantum ad esse: sed etiam quantum ad fieri Dicimus enim ꝙ es fit coloratuz & album. In qualitatibus autem quarte speciei non ita se habet. Nã si sumãtur quidem secundum genus videntur bene predicari posse denominatiue de subiecto simpliciter sumpto. Dicimus enim ꝙ es est formatum aut figuratum: & econuerso etiam dicere possumus ꝙ formatum & figuratuz est es. Nam per formatum possumus intelligere formam naturalem & non artificialem tantum: & per figuratum similiter possumus non solum intelligere figuram artificialem: sed etiaz figuram consequentem formam naturalem. Sicut autem dicere possum ꝙ animatum est homo: ita etiam dicere possum ꝙ aliquod formatum forma naturali: & aliquod figuratum figura naturali est homo. Sic ergo qualitates speciei quarte secundum suum genus sumpte recipere possunt predicationem suorum subiectorum secundum esse: sicut & relique qualitates: sed si determinentur ad speciem aliquam certam & determinatam: non sic se habet. Non eñ dicimus ꝙ statua est es: sed dicimus ꝙ statua est erea: nec dicimus ꝙ es fit statua: sed dicim⁹ ꝙ ex ere fit statua. Non etiam bene & conuenienter dicimus ꝙ formatuz & figuratuz q̃d est statua sit es sed dicimus ꝙ est ereum: patet igitur quomodo in istis qualitatibus non fit predicatio subiecti vel de subiecto: sicut fit in illis qualitatibus penes quas subiecta alterantur.

Quidam autem Alij dicunt h̃ sic intelligendum esse ꝙ alia dicitur eque sabis: quia & si non in abstracto tamen in concreto: quomodo etiam dicuntur fieri de subis eque dicuntur. Non eñ fit calor: sed calidum: & dicimus ꝙ lignum est calidum. Sed qualitates quarte speciei sumpte etiam secundum ꝙ debetur ipsis fieri non eque mere dicuntur. Bene enim dicimus ꝙ fit statua: nec tamen dicimus ꝙ es fit statua: sed soluz ꝙ est ereum.

Hanc autem solutionẽ pro tanto non accepto: quia bene dicimus ꝙ fit figuratum: & tamen licet sibi attribuatur fieri: h̃ non obstante dicimus ꝙ es est quoddam figuratum: vnde prima solutio est magis ad propositũ: & rõni ɔsona.

¶ Q̃ő tertia.

Sed tunc statiz tertio de hoc dubitare posset aliquis: quare videlicet fo2: sic eq̃ dicitur de alijs qualitatibus & nõ de qualitatibus q̃rte speciei: & quomodo etiam propositũ ɔcludat ex h.

Ad istam q̃ōnem Dicunt quidam ꝙ motus recipiunt speciem & denominationem ex forma & ex termino ad quem sunt: & ideo quodam modo simile est iudicium quantuz ad denominationem subiecti de motu & de forma: vt si dealbari predicetur de subiecto: oportet ꝙ & album ꝙ per talem dealbationem acquiritur de subiecto predicetur. Oportet eñ ꝙ id dicatur esse album cui competit dealbari. Et ideo si aliquod subiectum subijcitur alterationi: necesse est de ipso predicari formam illam: que acquiritur per alterationem talem: ꝙ si non predicatur: patet tunc ꝙ per ipsam transmutationem primo non acquirit̃: eo igitur ipso quo tales qualitates de suo subiecto in recto non dicuntur: videtur concludi posse ꝙ ipse primo non inducuntur per transmutationem: sed sequũtur transmutationem in alijs factaz hec igitur solutio videtur ostendere quomodo Aristote. per illam rationem propositum concludat: sed non ostendit: quare iste qualitates non eque dicuntur suis subis: vt alie. ¶ Sed tamen istam solutionem: non omnino acceptandam video. Nam forme substantiales primo inducuntur per transmutationem in substantia: & tamen de materia que subijcitur in tali transmutatione ipse non predicãtur: nisi illam materiam sumamus denominatiue: vnde nõ videtur necessarium ꝙ si aliquid de subiecto alicuius transmutationis nõ predicat̃: ipsum subiectum in recto sumendo non possit esse primo acquisitũ per transmutationem illam. Nam & illa etiam que primo non acquirũtur per trãsmutationez: dicũt̃ i recto de subiecto: sicut dicimus ꝙ homo est pater: & tamẽ in paternitate sicut in nulla relatione primo motus est: sic itaqꝫ inuenimus aliqua dici de subiecto in recto: que primo per transmutationem non acquiruntur: & iterum aliqua primo per aliquam transmutationem inducuntur: que tamẽ de subiecto illius trãsmutationis in recto non dicuntur: vnde patet ꝙ dicta solutio non est vsquequaque sufficiens. ¶ Ut ergo accipiamus solutionem veram: attendendum est ꝙ quodammodo accidentia se habent ad subiectum sicut materia ad speciem substantialem. Nam materia per speciem substantie constituitur in esse: & accidentia in esse simpliciter constituũtur per subiectuz sicut enim accidentia tracta ad subiectuz accipiunt esse: sic etiam materia tracta ad certam speciem substantie accipit esse: & sicut materia indeterminate & simpliciter sumpta non pertinet ad certam speciem sed oportet ꝙ sumatur cum determinatione: si ad certam speciem pertinere debet: sic etiam accidẽtia simpliciter & determinate sumpta: maxime cuz fuerint accñia vaga: nõ pertinẽt ad vnũz aliquod subiectum certũ & determinatũ. Ex h̃ aũt ꝙ ipz subiectũ stat sc̃dm p̃ũ i sua entitate: accñs vero dependet ad ipsũz: & per ipsum trahitur ad esse: contingit ꝙ subiectum stans in sua rectitudine subijcitur accidenti: & recipit predicationem

dicationem eius: sed accidens non stans fixum in sui nominis rectitudine: sed tractum ad denominationem que denotat eius inclinationem ad aliud de subo predicatur. Consimili itaqꝫ modo: qꝛ species fixa stat in sua entitate. Materia vero ap ipsam depēdet: ⁊ p determinationem ad ipsam constituitur in esse contingere: oportet vt substantie stans fixa in sua rectitudine recipiat materie predicationem: ⁊ de ipsa predicetur: materia vero non stans in sui nominis rectitudine: sed tracta ad denominationem denotantem eius dependentiam recipit predicationem talis speciei: ⁊ de ipsa predicatur: vnde non dicimus: ꝙ hoc sit materia: vel ꝙ materia sit hoc: sed dicimus ꝙ hoc est quid materiale: ⁊ ꝙ aliquod ens materiale est hoc. Sic itaqꝫ ꝯtingit in speciebus substantie. Sicut autē materia prima ad species substantie se habet: ⁊ sic etiā ⁊ corpus naturale generabile aliquod se habet ad species artis suo modo. Nam quemadmodum materia prima: nec in sua ratione claudit: essentialiter dico: vllam formam naturalē nec h consequitur naturā eius: vt declaratum fuit in secundo: sic etiā corpus naturale in sua ratione nō claudit speciem artis: nec ista consequitur naturā eius: quēadmodū qualitates naturales: secundum quas fit alteratio: secuntur naturas ⁊ naturales conditiones suorum subiectorum: vnde ⁊ merito dicim⁹ ꝙ materia prima qd informe oīo est per respectum ad species artis: non tamen per respectum ad alias qualitates. Ex hoc autem contingit ꝙ ⁊ distinguimus entia per naturalia ⁊ artificialia: ⁊ dicimus ꝙ speciebus substantie primo perficiūtur entia naturalia: ⁊ per species artis primo perficiantur entia artificialia. Propter has igit̄ similitudines artificialiū ad species substantie: cōtingit ꝙ sicut ille non dicuntur de sua materia nisi tracta ad denominationē: sic ⁊ species artificialium de sua materia non dicuntur nisi ad denominationē pertrabatur. Et quia per h datur intelligi ꝙ iste species ⁊ ille sunt perfectiones rerū prime: dico rerum quarum sūt perfectiones: sic ille rerum naturaliū ⁊ iste artificialium. Non .n. res dicit̄ alterari cū accipit perfectionē suam: dat̄ consequenter ex hoc etiā intelligi ꝙ secundū tales species: non fit alteratio: maxime quia perfectiones dicunt: vt ait Albertus: que in indiuisibili cōsistūt ⁊ in indiuisibili non est mot⁹. Duas ergo rationes phylosophus adduxit: quarum vna accipit signum quoddam ex ipsis predicationibus. Alia vero dicit causam ⁊ illius signi: ⁊ eius ꝙ h̄ꝫ tales qualitates nō est alteratio. Attendendum est autem ꝙ de figuris etiam ⁊ formis naturalibus optime concludit h ratio secunda: qꝛ forme ⁊ figure speciem rerum maxime demonstrant sicut in animalibus apparet: in quibus determinatā speciem sequitur figura certa ⁊ determinata: ita ꝙ cū aliquod ipsorum fit ⁊ perficitur: tūc accipit speciem ⁊ figuram propriam: vnde etiā ipse figure naturales demonstrant perfectionem rerum: ⁊ in indiuisibili consistunt sicut alie: vnde sicut propter h secundum alias formas ⁊ figuras non est alteratio: sic nec etiam secundū istas. Hoc igitur modo intelligende sunt rationes Ari. cum ipsa declaratione Tho.

¶ Textus.

¶ Neqꝫ enim in habitibus: habitus enim virtutes ⁊ malitie sunt ⁊c.

¶ Q̄o quarta.

Quarto posset dubitare aliquis: quomodo sanitas ⁊ pulchritudo ⁊ similia sunt ad aliquid: videtur enim hoc esse male dictum: quia cū predicamenta sint īpermixta: id ꝙ est in vno predicamento non debet esse in alio: cum ergo sanitas pulchritudo ⁊ similia sint in predicamento qualitatis non videt̄ ꝙ esse possint in ad aliquid.

Ad istam q̄ōnem Dicendum est ꝙ ea que dicta sut per se quidem sunt in predicamento qualitatis. In predicamento autem relationis non sunt per se: sed per reductionem quandam. ¶ Ad cuius euidentiam oportet primo scire: quomodo talia sunt qualitates: ⁊ quomodo ad aliquid: postea vero de facili patebit: quomodo sunt per se in predicamento qualitatis: ⁊ per reductionem solum in predicamento relationis. Quantum ergo ad primum est sciendum ꝙ qualitas est quidaꝫ modus. Modus autem determinationem dicit: quia modus dici consueuit adiacēs determinatio rei: ⁊ propterea id ꝙ determinatur potentia subiecti: qualitas eius dici potest: iuxta ꝙ dicere ꝯsueuimus id quo determinatur potentia subiecti ad esse substantiale qualitatem substantialem esse. Id vero quo determinatur potentia subiecti ad esse accidentale dicere consueuimus accidentalem qualitatem. Potest autem potentia subiecti aliquo determinari: vel per ordinem ad naturam vel p ordinē ad actionem ⁊ passionē: que principia nature consequūtur secunduꝫ ꝙ in logyca nostra declarauimus. Id autem quo formaliter ordinatur: determinatur potentia subiecti per ordinem ad naturam: que est finis generationis: ⁊ per consequens habet rationē boni: habitus dicitur: bonus quidem si sit conueniens nature: ⁊ malus si nature nō conueniat. Et secundum h sanitas ⁊ pulchritudo qualitates sūt. Nā ipsi humores diuersimode in corpore animalis proportiōari possūt: ⁊ cum trahuntur ad aliquam determinatam proportionem ponunt egritudinem ⁊ sanitatem. Nam si illa determinata proportio sit consona nature: dicetur sanitas: si vero non consonet nature: dicetur egritudo: ita ꝙ secundum h sanitas ⁊ egritudo: ⁊ ponunt certam humorum modificationem ⁊ determinationem: ⁊ ponunt ad naturam ordinem vel relationem. Et ratione primi dicūtur qualitates: vt patet ex predictis. Ratione vero secundi dicuntur esse ad aliquid. Quod autem h secundum importare debeant inde apparet: quia illa proportio humoruꝫ: que est sanitas in vno est egritudo in aliud ob id ꝙ non est consona nature vnius talis humoꝝ ꝓportio: qualis est ꝯsona nāe alterius. Sicut autem de sanitate dictum est: sic etiam de pulchritudine: ⁊ aliis similibus: intelligere debemus. Nam membra in animali diuersimode proportionari possūt: ⁊ determinatio ad certam proportionem ponit qualitatem pulchritudinis aut turpitudinis: ⁊ proportio membrorum: que in vno animali pulchritudo estꝫ in alio foret turpitudo. Patet igitur iam quomodo talia qualitates sunt: ⁊ ad aliquid.

Ex hoc autem statim Apparet ⁊ illud ꝙ primo dictum fuit. Nam in predicamento relationis est ipsa relatio per se: ⁊ ipsum relatiuum per reductionem: sicut paternitas per se in predicamento relationis ē: sed pater in ipso est reductiue solum: quemadmodum albedo per se est in predicamento qualitatis ⁊ album est in ipso per reductionem. Nunc autem sanitas pulchritudo ⁊ similia non sunt relationes: sed relatiua. Non enim dicunt per se solum respectum ⁊ ordinē ad aliud: sed dicunt per se modū subiecti ad eius

naturam ordinatum. Et quia modus est qualitas: patet q̄ illa per se sunt qualitates. Quia vero ille modus accipitur ad aliud relatus in quo consistit conditio relatiui: patet q̄ illa sunt etiam relatiua. Sunt ergo per se in predicamento qualitatis: ⁊ per reductionem quādā sunt in predicamento relationis: ex quo nullum inconueniens habetur: nec confusio aliqua predicamētorū.

¶ Textus.

¶ Neq̄ itaq̄ circa anime virtutes ⁊ malitias ⁊c.

¶ Lectio. vj. ¶ Q̄ō prima.

HEc posset Primo aliquis dubitare: quomodo ex hoc q̄ virtus est perfectio: habeatur q̄ penes ipsam non est alteratio. Non enim videtur istud esse verum: quia perfectio virtutis habetur: quandoq̄ minus: quādoq̄ magis ⁊ quia de minus ad magis proceditur per motum: videtur q̄ in virtutibus sit motus: ⁊ per consequens alteratio: q2 motus in qualitate alteratio vocatur.

Ad istam q̄ōnem Dicit commentator q̄ virtus est perfectio: ⁊ perfectio est indiuisibilis: vitiū autē est separatio ⁊ remotio ab illo fine indiuisibili. Cum ergo iste finis est indiuisibilis: ergo ⁊ illud q̄ distat ab eo maxime est indiuisibile: ⁊ sic non est medium inter virtutē ⁊ vitium: motus autem est in eis inter que est medium propterea igitur in virtute ⁊ vitio nō potest esse mot⁹.

Sed ista responsio Patitur multiplicem calūniam: primo quidem: quia secundum nullum indiuisibile attenditur magis ⁊ minus: dicatur autem hō magis ⁊ minus iustus: magis ⁊ minus liberalis: ergo iustitia ⁊ liberalitas non est indiuisibilis: nisi aliquis acciperet liberalitatē ⁊ iustitiā in summo: quomodo in liberalissimo ⁊ iustissimo inuenitur. Sed h̄ modo etiā secundum alias qualitates magis ⁊ minus non attenditur: vt puta secundum albedinem in summo: ⁊ secūdum caliditatem in sūmo: ⁊ sic de aliis. Inconueniens est igitur dicere q̄ perfectio: que est virtus: ↄsistit in indiuisibili.

Et prima maxima Distātia nō inuenitur proprie: nisi vbi inuenitur minor: q2 maius dicitur respectu minoris: si ergo in genere virtutis inuenitur maxima distantia: ⁊ maxime distans a virtute est vitium: inuenietur ibi etiam ⁊ minor distantia: itaq̄ minus distās nō erit vitiū: q2 tunc vitiū nō eēt idiuisibile: nō erit et virtus: quia tunc nec virtus foret indiuisibilis: erit ita q̄ medium inter vtrumq̄. Hoc enim dicimus medium exemplorū q̄ neutrum est ipsorum: est tamen in eode genere cum ipsis. Secundum h̄ itaq̄ est falsum dicere q̄ inter vitium ⁊ virtutem non est medium.

Et preterea Non solum malitiosus dicitur qui maxime distat a perfectione virtuosi: sed etiā qui non distat maxime ab ea: dū tamen distet ab ipsa multum notabiliter: ⁊ per consequens vitium non solum consistit in maximo: sed etiā in notabili recessu a virtutis complemento: patet igitur q̄ multiplicem calūniam patitur responsio commentatoris. ¶ Et ideo Tho. dicit q̄ phylosophus h̄ vult argumentari de virtute: sicut supra de forma ⁊ de figura: dictum est supra q̄ non bene dicitur aliquid alterari cū perficitur: ⁊ eadem ratione: nec cū corrumpitur: perficitur autem vnumquodq̄ cum accipit perfectionem suam: ⁊ corrumpitur cum fiunt ablationē eius. Virtus ergo: quia est perfectio: ⁊ malitia est eius corruptio: vnde hominem virtuosum dicimus perfectum ⁊ vitiosū dicimus corruptum: voluit ex hoc Aristo. concludere q̄ secūdū virtutē ⁊ malitiā non sit alteratio.

Sed quidam dicunt Quod nec ista responsio est bona: quia cum domus fit ⁊ perficitur non est: ⁊ ideo tunc non potest alterari. Hic autem cum efficitur virtuosus actu est: ⁊ ideo tunc ipsum alterari non est inconueniens. Et propterea adiungant ipsi q̄ perfectio importata per virtutem consistit in relatione quadam ⁊ quia in ad aliquid non est motus: vt Aristo. prius ipse dixerat: voluit ex h̄ haberi q̄ penes virtutes ⁊ malitias non sit alteratio. ¶ Sed de facili apparet q̄ h̄ non sūt conuenienter dicta: si enī ex h̄ voluisset Aristo. concludere propositum: quia ista sunt ad aliquid: sufficiebat breuiter sibi dicere q̄ ista sunt ad aliquid: sicut ⁊ reliqui habitus: ⁊ superfluum penitus fuisset sic multipliciter ostendere q̄ virtus sit perfectio. Non est consuetudo id accipere q̄ non facit ad probationē suā: atq̄ id pretermittere ex quo principaliter cōclusio dependet. ¶ Argumentum autem ipsorum factum contra Tho. non concludit: quia homo: ⁊ si est cum accipit virtutē est tamen anteq̄ ipsam sumat imperfectus: ⁊ ideo perficitur cum ipsam accipit. Attendendum autem est q̄ quia perfectio virtutis non ↄsistit i idiuisibili: sicut perfectio forme ⁊ figure: non habet ista ratio tantum vigorem: quantū habet ratio de forma ⁊ figura: que in indiuisibili cōsistūt: ⁊ idcirco phylosophus premissa hac probatione adiungit sequentē declarationem: ex qua satis euidenter patet q̄ virtus non est primus terminus alterationis: quamuis non accipiatur nisi facta alteratione.

Ad argumentum Ergo dicendum q̄ id q̄ suscipit magis ⁊ minus accipitur per motū: non semper tamen sicut primus terminus ipsius: sed quandoq̄ sicut concomitans ⁊ consequens ad ipsum: ⁊ h̄ scdo modo se habet de virtute: vt in textu declaratur.

¶ Textus.

¶ Que autem ex principio acceptio scientie non est generatio neq̄ alteratio ⁊c.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset Aliquis dubitare de h̄ q̄ phylosophus dicit animam fieri scientem ⁊ prudentem ⁊ residere solum ⁊ quietari ipsam: videtur enim h̄ non esse bene dictum: quia per quietem per se loquendo nihil accipitur. Si ergo anima per quietem fit sciens: sequitur q̄ sciens fiat nō accipiēdo per se aliqd: q̄ est icōueniēs.

Ad istam q̄ōnem Tho. dupliciter respondet primo quidem dicendo q̄ h̄ dictum videtur secundum platonicam opinionem. Ponebat enim Plato q̄ forme separate sunt causa scientie in nobis: per h̄ q̄ anima nostra participat aliqualiter ipsas separatas formas. Secundū quā opinionem loquitur q̄ sedatis passionibus quibus impeditur anima ne sua scientia vtatur: statī absq̄ eo q̄ fiat transmutatio aliqua in ipsa: ad solā sensibilium presentiam fit hō sciens: ita tamen q̄ sensibilia non sunt necessaria ad scientiam: nisi vt ab ipsis aīa quodammodo excitetur.

Sed quidam Contra hanc solutionē dicūt q̄ non videtur bene credibile

credibile philosophum in sua probatione vti fundamẽtis falsis: quia nunq̃ licet arguere ex falsis: nisi quando quis arguens cõtra aliquẽ ipsius opinionibus vtatur in argumentatione sua. ¶ Hec autem improbatio omnino nulla est: patet enim manifeste h' ꝙ philosophus hic probat eẽ cõtra platonicas opiniones. Posuit enim plato omnem operationem esse motum. Unde ⁊ dixit animam se mouentem: ob id ꝙ se cognoscit ⁊ intelligit: ex quo accipitur satis euidenter ꝙ ipse intelligere ⁊ scire motus appellauit. Hoc autẽ hic improbat philosophus: ostendendo ꝙ nec scire est motus: nec secundum scientiam motus attenditur in anima: quia igitur h' contra platonem est: non est inconueniens si Arist. procedens contra eum ipsius opinionibus vtatur.

Et preterea Non est incõueniens: ꝙ anteq̃ opinio falsa reprobata sit: aliquis vtatur ea propter sequentes ipsas ad declarandum verum. ¶ Secundã autem solutionem ponit Tho. dicens: ꝙ intellectus possibilis secunduꝫ se consideratus semper est in dispositione vltima: ad suscipiendum species intelligibiles: ⁊ ideo si non sit impedimẽtum statim ad presenciam obiectorum: per experientiã sumptorum: species ĩtelligibiles in ipso absq3 vlla sui mutatione fiũt: sicut etiaꝫ ad presenciam corporis obiecti statim imago eius fit in speculo absq3 vlla mutatione speculi: nisi fuerit impedimentum. Tollitur autem impedimentum per residenciam ⁊ quietationeꝫ passionũ ⁊ perturbationũ. Idcirco itaq3 dicit Ari. ꝙ in residere ⁊ quietari anima prudens fit ⁊ sciens.

Ad argumentum Ergo est dicendum ꝙ si non accipiatur aliquid a quiete: accipitur tamen ab obiecto in quiete constituto.

¶ Textus.

¶ Dubitabit autem vtiq3 aliquis: vtrum omnis motus omni comparabilis sit aut non ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Qõ prima.

Hec posset Aliqs dubitare vtrũ verum sit ꝙ ad ꝓpriam comparationem exigitur vnitas nature secundum specieꝫ omnimode vniuocaꝫ qualis est species specialissima: videtur. n. ꝙ istud non sit necessarium: dicimus enim ꝙ hõ nobilior est equo: ⁊ tamen equ⁹ ⁊ homo nõ sunt eiusdem nature secundum speciem. Item dicimus ꝙ vnus angelus simplicior est alio: cum tamen in questionibus disputatis determinauerimus ꝙ omnes angeli sũt differẽtes specie. Dicimus etiaꝫ ꝙ deus est cunctis rebus melior cũ tñ res alie ab ipso oẽs sint in genere ⁊ specie: ⁊ ipse sit extra oẽ genus. Item dicimus ꝙ vnus numerus est maior alio: cum tamen omnes numeri differant secundum speciem: si differunt in quantitate: ⁊ q̃ plures alie instãtie possunt faciliter adduci contra ideꝫ: nõ itaq3 videtur bene dictum ꝙ comparatio propria non cadit nisi inter ea tantum que vniuoca sunt secundum perfectam vniuocationem.

Ad huius igitur Questionis intelligentiam babendam considerandum est: ꝙ magis ⁊ minus ponunt cõuenientiã: ⁊ ponunt differentiaꝫ: conuenientiam quidem ponunt necessario in aliquo ꝙ ab vno possidetur magis ⁊ ab alio possidetur minus. Differẽtiã vero ⁊ diuersitateꝫ ponunt necessario in gradibus possessi: quia magis dicit eius gradus altiorem: ⁊ minus dicit eius gradũ inferiorem: quia vero gradum altiorem ⁊ inferiorem sic dicunt: ꝙ vnũ quidẽ ⁊ ideꝫ ponunt: vniuocatio autẽ dat intelligere illaꝫ vnitateꝫ: patet ꝙ quanto vniuocacio fuerit perfectior: tanto comparatio magis perfecta ⁊ completa erit: ⁊ per cõsequens: quia perfecta vniuocatio in specie tãtũ spẽalissima est: patet ꝙ solũ penes ipsam perfecta attendi potest. Ad perfectionem autem perfecte comparationis exigitur non solum ꝙ aliqua penes aliquid comparari possint per magis ⁊ minus sed etiam per equale: vnde vbicũq3 inuenimus aliqua penes aliquid ita comparari: ꝙ respectu eius vnum dicitur cum magis ⁊ alterum cuꝫ minus: non dici potest equale nisi fiat mutatio ĩ specie: patet ꝙ penes illud nõ attendit̃ comparatio perfecta. Debet enim ista in se cõtinere maxime ꝑfectum moduꝫ comparationis: sicaũt inuenimus esse in omnibus que non sunt eiusdem speciei. Unde per ista patet responsio ad instancias permissas: licet enĩ homo ⁊ equ⁹ sint entia diuersa: tamẽ nobilitas penes quã dicebatur comparari: vnum quidem est: ⁊ vnius rationis respectu nobilitatum naturalium. Quamuis etiam angeli differant secundũ speciem: tamen simplicitas penes quã sumebatur ipsorũ cõparatio: vnum quidem dicit ⁊ vnius rationis. Bonitas enĩ de deo ⁊ creatura dicta dicit quid vnum vnitate tamen tantum anologyca. Et propterea penes bonitatem potest deus comparari alijs quantuꝫ ad excessum: nunq̃ vero quantum ad equalitatem. Quia etiam maioritas dicit excessum quantitatis: quantitas vero in quaternario ⁊ ternario per maioritatem ⁊ minoritatem: nunq̃ tamen per equalitateꝫ potest quaternarius ternario in quantitate comparari. Nunquam enim aliquis quaternarius esse poterit ternario equalis: ⁊ eodem modo de alijs intelligendum est. Intelligẽdum est igitur ꝙ dicit Aristo. de perfecta comparatione: que etiam equalitatem claudit: immo quia comparatio vnitatem ponit eius penes ꝙ attenditur sola equalitas respectu aliorum ponit perfectam vnitatem dicere possumus illa solũ perfecte comparari que equalia dicuntur.

¶ Qõ secunda.

Secundo quia multotiens ex hac lectione sumitur ꝙ vbi inuenitur magis ⁊ minus: ibi reperitur equale: posset aliquis dubitare: vtrum h' veritatem habeat: videtur enim ꝙ non: quia in angelis contingit dare simpliciores ⁊ min⁹ simplices. Nõ autẽ contingit dare duos eque simplices: quia illi forent eiusdem speciei.

Ad istam qõnem Cõmuniter dicitur: ⁊ bene: ꝙ illa propositio in his tenet que sunt eiusdẽ rationis. Eiusdem autem perfecte rationis sunt que sunt eiusdeꝫ speciei specialissime: vnde quia omnis albedo omni albedini eiusdeꝫ speciei ⁊ rationis est: contingit ꝙ sicut contingit dare magis album ⁊ minus album: sic etiam dari possunt: ⁊ duo quedam eque alba. Nunc autеꝫ de angelis sic est ꝙ non solum ipsi non sunt eiusdem speciei: sed nec ẽt simplicitas in duobus angelis dicere potest vnum aliquid secundum specieꝫ: ꝙ patet si sumat̃ ipsa ratio simplicitatis. Nam si dicamus id esse simplicius ꝙ magis recedit a permixtione ⁊ compositione: cũ in angelis sit compositio ex potentia ⁊ actu: nec ista eadem specie sint in duobus angelis: patet statim euidenter ꝙ nec simplicitas in duobus angelis dicit vnum aliquid specie.

¶ Textus.

¶ Aut quia sunt in alio primo susceptiuo &c.

¶ Q̄o tertia.

Ertio posset Aliquis dubitare quia videtur Arist. esse superfluus renumerando illa que exiguntur ad perfectam comparationem. Nam que sunt eiusdem nature. Habēt idem susceptiuum primuȝ: & sunt vniuoca: vnde posita sola conditione illa: habētur statim alie: superfluum itaq; fuit enumerare eas.

Ad istam q̄onem Breuiter dōȝ ꝙ quia Arist. in ratione argumentorum que procedebant in equiuocis: dixit ꝯtra illa argumenta ꝙ oȝ non esse equoca: sed vniuoca illa penes que fit comparatio: ꝙ ipsum dicere oportuit eoipso quod ex h̄ directe pendebat solutio argumentorum: non autem omnia vniuoca sunt comparabilia perfecte: sȝ illa tātū que sic sunt vniuoca que nāȝ dicūt tantū vnicā: que in eadē sūt specie: oportuit ip̄m ad remouendū singulas instantias: & ad faciendā cōpletam sententiā adiungere: ꝙ oportet compabilia sic esse vniuoca: vt sunt etiam vnius tantum: & eiusdē nature: verum quia plato ponebat vt sibi imponitur vnā naturam prius se recipi in diuerso susceptiuo primo: & que in diuerso primo susceptiuo sunt: non sunt compabilia: oportuit post predicta phylosophum adiungere talia debere recipi in eodeȝ primo susceptiuo: ꝙ & fecit reprobando platonicaȝ positionē: vnde patet ꝙ in hac enumeratione non est vlla superfluitas.

¶ Textus.

¶ Sic & circa motum eque velox quod in equali tempore mouetur &c.

¶ Lectio octaua. ¶ Q̄o prima.

Ic posset Dubitare aliquis ꝙ videtur Arist. velle: ꝙ genus sit equiuocum: ꝙ tamen videtur esse falsum: quia dicitur in logycis: ꝙ genꝰ vniuoce predicatur de suis speciebus.

Ad huius q̄onis Euidentiam considerandū est: ꝙ opinio quorumdam est: per diuersam formā reponi aliquid in specie & genere: quia in specie secundum eos reponitur per aliquam formam substantialem: per q̄ cōtra species omnes alias distinguitur. In genere vero reponitur per formam generalem: in qua vna species conuenit cum alijs cūctis speciebus que sunt eiusdeȝ generis. Et quia a forma sumitur vniuscuiusq; diffinitiua ratio: patet euidenter: ꝙ ex quo secunduȝ istos forma generis vniuoca est secundum omnes suas species: necessarium est ꝙ & ratio eius diffinitiua vna sit realiter & perfecte in cunctis suis speciebus. Secūduȝ igitur hanc opinionem: oportet dicere de necessitate: ꝙ genus perfecte sit vniuocum: tam secundum logycum q̄ secūdū physicū: & ꝙ penes ipsum attendi possit perfecta comparatio: vt videlicet dicere possimus non solum aīal vnius speciei in animalitate esse perfectius alterius speciei animali: sed etiam ꝙ duo animalia diuersarum specieruȝ sint realiter eque perfecta in animalitate: ꝙ totum est non tam contra Aristo. q̄ contra veritatem. Reciperet eniȝ tunc forma substātialis animalis: que est forma generis magis & minus: ꝙ quidē falsum ē: quamuis & euidētissime falsum sit ꝙ animalitas eque perfecta realiter atq; naturaliter possit inueniri in duobus animalibus differentibus in specie hanc autem positionem reprobauimus in tractatu quē ꝯ istos edidimꝰ de vnitate formaȝ. Breuiter āt ostēdi ꝑt falsitas ipsius: ꝙ forme que se insimul companiunt in eadē & in eadē ꝑte mā̄e nō sūt eiusdē generis phisica: ꝙ q̄ sunt eiusdē generis physici: aut simpliciter sunt eadem: aut sunt opposita. Si ergo forma generis diuersa foret a forma speciei: cum h̄ duo insimul se compatiant in eodem: necessario ille due forme generis physica non essent: & per consequens species & suuȝ genus: essent diuersorum generum physicorum. Species ergo esset alterius generis physici: q̄ generis sui: ꝙ implicat euidentem contradictionem: patet itaq; q̄ irrationabilis sit dicta opinio. Et propterea necessarium est sequi opinionem doctoris nostri: qui vult ꝙ per vnam & eandem formam realiter aliquid reponatur in specie & genere: ita scilicet ꝙ in re extra intellectum ipsi generi nulla forma alia r̄ndeat p̄ter formas suaȝ specieruȝ: & quia specierum diuersaruȝ: diuerse realiter sunt forme patet euidenter ꝙ ipsi generi in re extra intellectum nō respondet forma vnica sed multe. Et quia vt dictuȝ est ratio distinctiua sumitur a forma: patet euidēter ꝙ ipsius generis ratio non est realiter vna: tanq̄ realitateȝ vnam ponens: sed ponit necessario multiplicem realitatem. Hinc ergo est ꝙ physicus: qui artifex realis est: dicit genus omne multiplex & equiuocum: logycus autēȝ: qui est artifex rōnalis: propter vnitatē cōceptus q̄ format intellectus & ratio de genere: dicit ipsuȝ esse vniuocum. Sed & propter talem conceptus vnitatem multitudo generis est latens: ita vt plurimi circa h̄ errent & credant genus esse vnum in re: propter id ꝙ est vnū quid in conceptione rationis. Et propterea signāter dixit Aristo. ꝙ iuxta genera latent multa.

¶ Textus.

¶ Et si significat rō hec: ꝙ genus nō vnū aliqd est &c.

¶ Q̄o secunda

Ecundo posset Aliquis dubitare verum talis multitudo que attenditur in genere: debeat dici multitudo equiuocationis: vel multitudo analogie: videtur enim ꝙ dicēda sit multitudo anologie: quia in tali multitudine vnū est prius: & reliquum est posterius: ꝙ proprium est anologie.

Ad istam q̄onem Dicunt quidā ꝙ multitudo generis est multitudo anologie. Sed duplex est secunduȝ eos multitudo analogyca: vna quidē que magis appropinquat ad equiuocationem: qualis est multitudo trāscendētium. Alia vero est que magis appropinquat ad vniuocationem: qualis est anologia generum. Sed istud non videtur bene dictum. Nam predicatum anologyce aut de vno dr̄ essentialiter: & de alijs per habitudinem ad ipsum: sicut sanuȝ dicitur: de animali cui debetur eē sanitatis: & dicitur de vrina & medicina p habitudineȝ ad animal: aut dicitur de omnibus essentialiter sed de vno per se de alijs vero per attributionē ad ipsuȝ: sicut ens de substantia q̄titate & ceteris dicitur essentialiter: sed de substātia dicitur per se: de quātitate vero qualitate & ceteris dicitur: per habitudinē ad ipsum. Non autem genus: neutro istorum modorū dicitur de suis speciebus: immo de ipsis singulis essentialiter predicatur: & per se quemadmodum aīal essentialiter & per se dicitur tam de homine q̄ de equo: & nō de homine essentialiter: & de equo per habitudineȝ ad hominē: aut de homie per se: & de equo per attributionem

nem ad ipsum. Et propterea dicendū videtur: q multitudo generis est multitudo equiuocationis: ꝛ q genus: secundum physicū: dicitur equiuoce: nisi forte aliquis magis large vellet sumere h q est dici anologyce.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est: q esse hoc prius: ꝛ h posterius non facit anologiā verā: nisi dicant prius ꝛ posterius quātum ad participationem eius: in quo anologyce ponunt conuenire ꝛ nisi cum hoc concurrāt illa que modo diximus in nostra ratione.

¶ Textus.

¶ Et si numerus substantia maior ꝛ minor numerus similis speciei ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare ꝺ eo q dicit Aristo. q si numerus foret substantia numerus maior ꝛ numerus minor esset similis species: videtur enim h pro tanto esse dubium: quia in numeris quolibet addito vel subtracto variatur species.

Ad istam qōnem Est dicendū q species substantie non variatur ex additione alicui⁹ q sit eiusdem rationis: equalis perfectionis: cuz eo cui additur: quēadmodum si anime humane adiungantur mille anime humane: non propter hoc constituerēt: nisi animam humanam: vnde eandem speciem ponunt mille anime humane ꝛ decem anime humane. Nunc autem sic est: q omnes vnitates eiusdem rationis ꝛ perfectionis etiā equalis sunt: ꝛ numerus non sit maior aut minor: nisi additione ꝛ subtractione vnitatum. Et propterea si numerus foret substantia numerus maior aut minor esset similis: immo eadem species. Sed quāuis ita sit de substantia: non tamen sic est de quantitate. Nam ipsa redditur perfectior simpliciter ex augmēto: ꝛ vnitates addite simpliciter loquendo augent numerum ꝛ perfectiorem quantitatem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem mouens mouet semper aliquid ꝛ in aliquo ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Hic posset Dubitare aliquis q nō videtur verū q si tanta potentia mouet tantum mobile per tantum spacium tanto tempore: eadem potentia mouebit minus mobile i illo tempore per maius spatium: videmus enim q aliquis in aliquo tēpore proiiciat lapidē: qui est grauior q pluma: vsq ad certum spatium: nec tamen in illo tempore per tātum spatium posset mouere plumā: motu proiectionis.

Ad istam qōnem est facilis responsio: loquit̄ eniz hic phylosophus de mobilibus ꝛ motu in communi: quo quidem modo per se verificatur supradicta regula. Motuum enim velocitas sicut h dicit cōmentator sequitur excessum potentie motoris super potentiam moti: vnde quanto excessus iste maior fuerit: tanto velocius mouens ipsuz mobile mouebit: ꝛ per cōns in equali tempore per maius spatiuz poterit mouere. Quāuis autez per se verū sit h de mobilibus ꝛ motu in cōmuni: tamen in materia speciali h per accidēs: ꝛ propter aliquod impedimentum non saluatur: sicut patet de exemplis positis in obiectione. In motibus tamen celestibus: sicut hic ait commentator: omnes iste regule optime verificantur: sicut per se patere potest intuentibus.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare de propositione supra a commentatore. Non enim videtur veraz q quanto excessus potentie mouentis maior fuerit: tāto mouens possit mobile citius mouere: q tunc si potētia motiua excederet in infinitū: moueret mobile in instanti: q est inconueniens.

Ad istam qōnem Dicendum est sicut h tāgit cōmentator: q si potentia motiua esset in materia ꝛ foret infinita bene moueret in instanti eo q mouens naturale mouet toto suo posse. Et quia impossibile est motum in instanti fieri: consueuit ex h concludi q ipossibile est potentiam infinitam esse in materia. Quod quidem verum verum sit alibi habet declarari. Potentia autē motiua: que nō est in materia: ꝛ si infinita sit: nō tamē mouet in instanti: tū quia de ratione motus est q nō fiat in instanti: tū quia motores immateriales non mouēt ꝛ agunt toto suo posse: sed secūdū ordinez sapientie ꝛ voluntatis sue. Quia autez circa h difficultates plurime tanguntur: quas nos tāgere oportet in octauo: reseruetur hec materia ad sequentem librum: qa in ipso perfecte declarabitur: si dominus voluerit.

¶ Textus.

¶ Et si eadem potentia idē in hoc tantūdē mouebit ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset Dubitare aliquis: quia non videtur verum q si tantum alterans tantum alterat in tanto tempore: non propter h mediū alterabit medium in medio tempore. Medium enim alterans supra medium alterabile habet tantaz victoriam: quantam habet totum alterans supra totuz alterabile: ꝛ per cōsequens non solum in medio tempore: medium illud alterabit medio modo: sed in toto etiam tempore alterabit ipsum equaliter.

Ad istam qōnem Patet de facili responsio. Est enim intelligendum q medium alterans: non ideo possit alterare totum alterabile medium qualitatis in ipso inducendo: immo forte q non alterabit ipsuz: quia potest contingere q facta diuisione mouentis non mobilis: tollet victoria mouentis supra mobile: vnde propter h etiam non est necessarium: si decem homines trahunt nauim in vna die per decē leucas: q quinq homines in vna die ipsam possint trahere per quinq leucas: immo forte ipsam non poterunt mouere.

¶ Explicit liber septimus physicoꝝ phie naturalis.

¶ Incipit liber octauus physicorum.

¶ Textus.

¶ Utrum autem factus sit aliquando motus ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄ō prima.

Hoc primo poterit aliquis dubitare de quo motu h̄ inquirit Aristo. utrū semper fuerit: ⁊ semper sit futurus. videtur enim q̄ inquirat de motu celesti: que ritenim utrum sit incessabilis in hiis que sunt sine quiete: ut vita quedam ens omnibus natura subsistentib⁹. Motus autē q̄ ē ut vita quedam omnibus natura subsistentibus est motus celestis igitur inquisitio Aristo. de motu celesti est precipue.

Ad istam q̄ōnem Dicit commētator q̄ Arist h̄ inquirit de celesti motu: ⁊ prima ratio ipsius est: quia cū alij motus non continueantur nisi per celestem motum non nisi per ipsum perpetuantur. Et propterea insufficiēter Aristo. argueret: nisi argueret de celesti motu.

Secunda autem ratio sumitur ex modo arguendi ⁊ loquendi. Arguit enim q̄ ideo motus est eternus: quia ante omnem motū nouū est dare aliquē motuꝫ. Motus aūt precedens omnē motū est motus celestis. ¶ Sed hanc opinionem Tho. multipliciter probat esse inconuenientē: primo quidē q: verba phylosophi locuntur simpliciter ⁊ uniuersalr de motu no descendendo ad aliquē motū specialem. Querit enī simpliciter utrū factus sit aliquando motus cū non esset prius ⁊ corrūpitur sic q̄ moueri nihil sit: per que verba apparet satis euidenter q̄ ipse querit de motu in cōmuni: ⁊ non de motu aliquo determinato.

Secundo etiam Hoc idem ex eo apparet q̄ Aristo. consuetudo semper est arguere ad propositū ex ꝓpriis. Nihil autē in sequentibus probationibus assumitur per q̄ proprie ⁊ directe sempiternitas de motu celesti cōcludatur: sed solū de motu in communi.

Tertio quia Si h̄ probaret motū aliquē unum esse sempiternum: frustra inferius hanc considerationē iteraret: sed magis h̄ complete posuisset ipsā: nec valet dicere: q̄ ideo fecit ut sua doctrina eēt clara: sicut debet esse doctrina prudentiū: q: doctrina prudentium: non solum clara: sed etiā ordinata: ⁊ non confusa debet esse. Potuisset autem h̄ Aristote. doctrinam hanc in isto loco claram ponere: ⁊ fuisset magis ordinata q̄ primo ponere doctrinam confusā: postea illa pretermissa alia multa quedā ponere: ⁊ ultimo doctrinā prius confuse traditā resumere: sic enim omnia tendunt ad quandam confusionem ⁊ deordinationem.

Quarto idem Etiam inde apparet q̄ Aristo. inferius volens probare sempiternitatem primi motus: assumat pro principio q̄ h̄ probatū est: h̄ autem nullo modo faceret: si h̄ intenderet concludere de primo motu quia tunc idē assumeret ad probationē q̄ esset omnino inconueniens. ¶ Sunt autē quidā qui dicunt q̄ hanc discordiā possumus ad concordiam reducere: quia rationes sūt ostē-

dunt motum in cōi non incepisse: ⁊ similiter etiam nec motū celestē: a quo dependet omnis motus: verūtamen euidenti⁹ ⁊ clarius ostendunt q̄ motus celestis non incipit eo q̄ assumunt ante omnem motum nouum esse quendā motū. Motus autem qui precedit omnē motum nouum: est motus celestis. ¶ Sed ista pueriliter valde dicta sunt. Non enī per unā ⁊ eandem rationē primo plura concluduntur: sꝫ tantū unū: quāuis bene ex illo uno concluso possit post modū aliud haberi ⁊ ostendi. Nā quēadmodū unus motus naturalis primo terminatur ad unū terminū: sic etiā ⁊ unus motus rationis primo terminatur ad unum quid conclusum: Rationes ergo Aristotelis non possūt concludere primo ⁊ immediate q̄ motus in communi non iceperit: ⁊ q̄ motus celestis non inceperit: sed necessarium est q̄ ipsorū alterum concludant primo: reliquum autem si debent ꝯcludere ꝯcludēt secūdario: ⁊ ex ꝯsequenti aliqd ꝓsillogismo facto. Et tamen h̄ Arist. nullū talem ꝓsillogismū facit. Euidenter itaq̄ apparet q̄ intentio Aristotelis non fuit hic concludere utrumq̄ predictorum: sed tantum alterum ipsorum.

Falsum est etiam Eius rationes sensibili⁹ concludere de motu celesti q̄ de motu simpliciter dicto: q: in cunctis eius rationibus sonat mot⁹ aut simpliciter dictus: aut motus p̄mo datus nouus: ante quē dicit precedere alium. Nunq̄ autem verba sua h̄ celestem motū sonant. Si autem sonent verba sua mutationē primā non tamen sonant mutationē primam: que est celestis sed sonant tantum mutationē primam. i. primo datā. quecūq̄ sit illa: siue celestis: siue non: ut manifeste patet intuentibus Aristo. processum.

Ratio autem Ipsorū nihil valet. Ait enim Aristo. q̄ quolibꝫ motu nouo dato est aū ipsum dare motū aliū: unde si aliquis motus nouus esset primus aū motū primū esset dare motū. Quod autem ante motū nouū sic dare motū inde probat: quia ut ille motus nouus fiat oportet q̄ fiat ante mutatio: vel in mouente vel i mobili: ratione cuius mutationis facte contingat id mouere: ⁊ hoc moueri: cū aūa nihil horum esset. Sed hec mutatio facta i mouente vel i mobili: cū nō intelligatur eterna: nō est mutatio celestis: unde patet euidenter q̄ Aristot. nihil h̄ directe accipit de celesti motu. ¶ Alia etiā ratio non valet: quia h̄ Aristo. incipit inquirere de sempiternitate motus: ⁊ oportet cōmuniter motū semper esse ⁊ fuisse ⁊ postea paulatim atq̄ successiue descendit ad demonstrandū per quid h̄ perpetuitas continuetur ⁊ saluetur unde patet q̄ sua doctrina est ordinata ⁊ perfecta.

Prima etiam ratio Non valet: loquitur enim de uniuersitate rerū: quasi de uniuersitate uiuentiū: propter h̄ q̄ quidā dixerunt mūdū esse quoddam magnum animal: videmus autem animalia viuere quādiu i eis apparet motus: quo cessante ipsa mori dicimus: ⁊ pro tanto in uniuersitate entium naturalium motus dicitur considerari velut vita quedam. Aut certe: q: nālia quodāmodo assimilātur uiuentibus que mouēt seipsa per h̄ q̄ in se p̄ncipiū sui motus hñt.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis forte q̄rere utrum ad scientiam de primo principio valeat ista iquisitio: ⁊ quomodo: ⁊ utrū eque ad ipsā valeat si ponatur rerū uniuersitas noviter producta.

Ad istam

Ad istam qõnem Dicendum est q inquisitio de sempiternitate motus valet multũ ad scientiam de primo rerum principio habendaz. Nã ex sempiternitate motus in communi deducimur ad ponendũ motum vnũ primũ continuum sempiternum ꝛ vniformem. ¶ Ex hoc autez viterius ducimur ad concedendũ primũ ꝛ sempiternũ atq; continuũ motũ eẽ ab vno primo motore sempiterno infinite potentie: ꝛ per consequens immateriali quia potentia infinita non est in materia: vniformitas etiaz talis motus demonstrat mouentis immobilitatẽ quia mot⁹ omnimode vniformis dz esse a motore semper eodẽ modo se habente: de quo dicitur q immobilis manens dat cuncta moueri. Si aũt ponamus vniuersitatez rerũ totaz nouiter de nihilo productam cogimur etiaz idem confiteri. Non enim idez seipsuz de non esse conducit ad esse. Sed adhuc vnũquodq; deducitur ab aliquo agente actu existente. Agens autem si debet aliquid de nihilo producere: debet esse virtutis infinite: propter infinitaz distantiaz que est inter nihil ꝛ aliqd. Quod aũt est virtutis infinite imateriale immobile ꝛ sempiternum est. Si ergo vniuersitas rerũ nouiter producta est de nihilo: necessariũ est q producta sit a principio ifinito imateriali imobili: semper actu existente.

¶ Textus.

¶ Incipiemus autem primum ex diffinitis a nobis in physicis prius ꝛc.

¶ Lectio secunda. ¶ Qõ prima.

Hic queri consueuit: quomodo veritatem habeat q mobile necessario precedit motuz: videtur hoc non esse veruz: quia potest contingere vt ignis qui mobilis est sursuz simul incipiat esse: ꝛ incipiat ad locũ sursuz tendere.

Ad istam qõnem Est dicenduz q non est necessarium mobile tempore precedere motũ: bene tamen necessariũ est q ipsum precedat ordine nature. Et primũ quidem declaratio est: quia propriũ subiectũ non precedit necessario ordine temporis accidens: cuius est propriuz subiectũ. Mobile aũt est subiectuz motus. Non igitur necesse est q mobile ipsum motũ tempore precedat: vnde ꝛ corpus celeste tempore non precessit motũ: siue ponamus motũ ab eterno: sicut ponit Aristo. siue ponam⁹ ipsum incepisse: sicut ponit fides nr̃a. Quod autem mobile debeat motũ precedere ordine nature de facili apparet. Naz semper subiectũ ordine precedit accidens: cuius est subiectum: propter id q accidens per subiectũ causaliter suo modo statuitur in esse. Mobile autez: vt nũc diximus: est propriũ subiectũ motus est. Necessariũ est itaq; q ipsuz precedat ordine nature: hoc igitur modo intelligendũ est q mobile ꝛ motiuũ: necessario est prius ipso motu: Naz ꝛ motiuũ causa motus est. Causa autẽ semper precedit effectũ: ad minus ordine nature.

Sunt autem quidam qui dicũt q hoc non est secũdũ mentez Aristo. quinimmo intentio ipsius est q mobile tempore precedat motũ. Arguit eniz q si est motus nouus: necesse est preexistere sibi mobile ꝛ mutationez aliam: vnus aũt motus precedit alium qui ponitur post ipsuz necessario etiam ordine temporis. ¶ Sed q istud non sit veꝝ de facili apparet ex ipso processu ꝛ ratione Aristo. Arguit eniz q si motus nouus ponitur: cũ motus non sit sine mobili: necessariũ ẽ q ponatur et ꝛ mobile. Hoc ergo mobile: aut factũ est: aut eternũ est. q si eternũ est: ꝛ motus eius nouus erit per infinitum tempus mobile sine motu suo: q est dictuz nescientis naturaz eternoꝝ: que debent semper sm̃ Ari. eodez modo se habere: ita q aut nunq̃ mouentur aut semper mouentur. Ex hac aũt parte rationis non habetur q mobile sit prius tempore q̃ mot⁹: sed magis q simul quia aliter non foret eterni mobilis eternus motus. Si aũt dicatur mobile non esse eternũ: sed eẽ factũ: arguit tũc Ari. q cũ factio mobilis sit motus vel mutatio: que est terminus motus: oportebit necessario tũc ipsi mobili facto ꝛ motui suo motũ preexistere. Et quia motus exigit mobile q possit moueri secundũ ipsum: oportebit hic alio motu posito ponere ꝛ aliud mobile de quo similiter queremus. Ex hac aũt alia parte rationis: patet etiam euidẽter q non intendit Aristo. dicere ꝛ velle q mobile tempore precedat suũ motũ quãuis habeatur bene q tẽpore precedit motũ mobilis producti per motũ eius: sicut etiaz ꝛ hoc ipsuz mobile tẽpore ꝑcedit. Non verũ ita q est intentionez esse Arist. q mobile tempore precedat motuz suũ. sed solũ q ipsum precedat ordine nature.

¶ Textus.

¶ Alia quidem eniz mouent singulariter ꝛc.

¶ Qõ secunda.

Secundo aliquis dubitare posset: quia non videtur verum q sit simile de agẽte naturali: ꝛ agente voluntario: quia agens voluntariũ potest ad opposita: agẽs vero naturale non potest nisi tantũ ad vnum.

Ad huius qõnis Euidentiam primo attendendum est q vnum contrariuz respectu alterius se habet: sicut priuatio respectu habit⁹. Priuatio autẽ: quia non ponit formam: sed tollit: non habet vnde possit mouere intellectuz; vnde nec in intellectu sibi correspondet species: sed tantummodo habitus. Et propterea dicitur q per speciem habitus cognoscimus habitum ꝛ priuationem. Sed forte diceret aliquis q non est ita in contrarijs: eo q vtrumq; contrariorum formã ponit. Tamẽ hoc non obstante quantum ad hoc similitudo inuenitur: q contrarium habens se per modum priuationis: inquãtum defectum ꝛ priuationem ponit: non habet vnde intellectum moueat: nec per consequens sic sumptum cognoscitur nisi per speciem contrarij: vna est itaq; secundum hoc forma apprehensiua: qua sic cognoscuntur etiam contraria. Et quia agens voluntarium per formaz apprehensam agit: idcirco dicitur q quantuz est ex conditione forme: que sibi est ratio agendi: potest agere cõtraria: q non dicimus de agente naturali: agit eniz hoc per formam naturalem: forma autem naturalis: sic inclinat in formam naturalem sibi similem: q non inclinat in contrariam: vnde quantum ad hoc dissimilitudo est inter agens naturale ꝛ agens voluntarium: sed tamen in aliquo est etiam similitudo. Nam licet species habitus inclinet in cognitionem habitus ꝛ priuationis: directe tamen ꝛ primo inclinat in habitum: cuius notior similitudo est. Ex consequenti vero ꝛ secũdario inclinat in priuationem: vel in contrarium: q gerit vicem priuationis. Secundarium autem ꝛ per accidens aliquo modo sunt similia. Et agẽs quidem naturale hoc modo plura potest: quia vnum contrariorum per se: ꝛ reliquum per accidens. Et pro tanto dicit Aristoteles simile aliquo modo esse de agente per intellectũ: ꝛ de agente per naturam.

¶ Textus.

¶ Si igitur impossibile est esse: ꝛ intelligere tempus sine ipso nunc ꝛc.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio forte Dubitare possz aliquis de rōne ꝗ parte temporis accepta: videtur enim nullam experientiaz habere: supponit. n. q̄libet nūc esse principiuz ꝛ finem tēporis: hoc autē supponere. videtur ꝙ faciat supponere id ꝙ probari debet. Naz nūc sic se habet ad tempus sicut punctus ad lineam: non autez est verum quodlibet punctum principium ꝛ finem esse linee nisi supposito lineam esse infinitaz. Consimili modo nō est verū omne nunc esse principiuz ꝛ finez tēporis: nisi supposito tempus eē infinitum: ꝛ per consequens motum esse infinituz: ꝙ probari debet.

Ad istam q̄ōnem Est dicenduz ꝙ Aristo. vult probatum eē ꝙ oē nunc est principium ꝛ finis temporis: ex eo ꝙ primo diperat prius ꝛ posterius non esse sine tēpore. Nā quolibet nunc dato dicimus ante istud nūc vel omnia erant vel prima causa erat ꝛ non motus. Ante aūt siue prius est differentia temporis: que nō potest esse nisi tempus sit. Eo igitur ipso quo cuilibet nunc dato preaccipimus ante siue prius: pz ꝙ cuilibet nunc dato preaccipimus tēpus: nūc aūt cui preaccipitur tēpus necessario est finis temporis. Ex h itaqz videt̄ probatuz esse ꝙ oē nunc finis tēporis sit. Et consimili modo procedendo a posteriori: ostenditur ꝙ omne nunc est temporis principium.

¶ Textus.

¶ Eadē aūt rō est: ꝛ de eo ꝙ icorruptibilis sit mot⁹ ꝛc.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset Forte aliqs dubitar̄: q2 non videtur verum ꝙ non simul possit deficere motus ꝛ mobile. Potest eniz contingere vt ignis ipulsus decisuz nūc corrūpatur: quando cessat talis motus.

Ad istaz q̄ōnem Dicunt aliqui ꝙ h pro tanto dicit Aristo. quia si tollitur mobile tollitur de necessitate motus: sed non necessarium est tolli mobile sublato motu: quāuis contingere possit ꝙ simul desinat motus ꝛ corrūpatur mobile. Adiungūt aūt ꝙ etiaz dicere possum⁹ ꝙ non simul desinūt: quia corruptio motus: finis mot⁹ est. Motus aūt precedit finez suū: sicut etiā tēpus precedit illud nūc: q est finis eius. Si aūt obiiciatur contra istos: ꝙ tunc ratio Aristo. non habebit apparentiā: propter id ꝙ aliquis posset dicere corruptionē mobilis esse vltimā mutationem ꝙ postea non datur vltima mutatio. Respondent ipsi ꝙ sicut generatio nō potest esse primus motus: sic etiaz nec corruptio potest esse motus vltimo derelictus. Sed motus localis qui est primus omnium motuū. Quod enim primū est in adueniendo vltimum est in recedendo.

Sed quod ista Nō sint conuenienter dicta non est difficile videre. Non enim Aristot. in sua ratione concludit ꝙ post vltimā corruptionez erit motus localis. Sed ꝙ data vltima corruptiōe adhuc idigebit corruptibile corrūpi: ꝛ per consequens ꝙ post vltimaz corruptionem erit corruptio. ¶ Et preterea motū localē esse prius: nondū ipse probauerat: sed h probat in sequentibus: vnde non videtur conueniens ꝙ ipso ante probationem eius vteretur h ad aliorū declarationem. Secunda etiā ipsorū expositio penitus non valet. Nam si corruptio mobilis est finis motus: et motus precedit finez suū: non tamē ideo definitio motus precedit definitionem mobilis. Nam motus nunq̄ desinit nisi in fine suo: si ergo in h fine ponitur definitio mobil. s: necessario tunc profecto est ꝙ simul sit definitio mobilis ꝛ motus. Omnino ita ꝙ est ridiculosuz dicere: ꝙ q2 motus precedit finem suū ꝛ definitio mobilis est finis motus: contingit vt definitio motus precedat definitionem mobilis: immo debet concludi: non ꝙ definitio motus: sed soluz ꝙ ipse mot⁹ precedit mobilis corruptionē. Aliter igitur dicere oportet. Et ppterea cōsiderādū est ꝙ nihil abiicitur per motuz: cuius est subiectū: q2 ꝙ abiicitur per motū termin⁹ ꝛ extremū eius est. Nihil aūt idē potest eiusdem motus subiectū extremū esse: sicut in precedētibus libris declarauim⁹: vnde manifestū est ꝙ nihil abiicitur per mutationē: cuius est subiectū. Si ergo detur mobilis corruptio: q2 corruptio mutatio est: habebit ipsa aliud aliqḋ subiectū: ꝙ non abiicietur per ipsam: sed per aliā si fuerit corruptibile: ꝛ illa alia corruptio similiter requiret aliud subiectū: ꝙ per ipsam non abiiciatur. Et propter h ait Aristo. ꝙ oportebit semper corruptibile corrumpi aliud quidez ꝛ aliud: alia ꝛ alia corruptione.

Propter argumentū Autez supra factū. Attendendū est ꝙ bene potest cōtingere: vt simul desinat ignis ꝛ motus eius: h tamen non contingit: q2 ignis desinat propter definitionez sui mot⁹: sed magis quia motus necessario desinit desinēte mobili subiecto: quēadmodū oē accidens desinit ad definitionez sui subiecti. Et q2 definitio est corruptio: habebit ꝛ ipsa subiectū vsqz in infinitū procedendo. Et q2 infinita non est tn̄āsire: nō erit dare vltimū mobile deficiēs. Sic ergo vult dicere Aristo. ꝙ non simul cessat aliquis motus vnus ꝛ oē mobile: quia remanet id ꝙ subiicitur corruptiōi mobilis: ꝙ debet stare in tota trāsmutatione: ꝛ in quolibet extremo eius: tam scilicet in principio q̄ in fine. Quod autez stat in fine corruptionis h remanet post corruptionem ipsam. Est autem necessarium ꝙ h mutabile sit in termino corruptionis: nisi ponatur primū mobile ob cuius corruptionez mutabilia cūcta corrūpantur. Sz h primum dari non potest: q2 eo ipso quo ponitur corruptibile: non est subiectum primo: vt probatuz est. Si autem dicatur ipsuz esse incorruptibile: stabit tūc post corruptionem cui subiiciebatur: subiicibile semper manens generationi ꝛ corruptioni. Ponere autem mobile postea semper sine mutatione dictuz fuit supra ꝙ videtur a nescientibus dictum: immo q2 tale subiectum primum non est actu: nisi per formam: vt in prio ꝛ secūdo lib. dictū fuit: necessariū erit ipsum habere formam entis corruptibilis: que si nunq̄ abiiceretur corruptibile foret sempiternū ꝙ est inconueniens. Patet igit̄ quomodo intelligenda sunt verba ꝛ argumēta Aristo.

Ante autem q̄ vltra procedam⁹ bonū est aliquantulum discutere istas rationes de sempiternitate motus: insimul cuz solutionibus earum: quo per ista possimus melius resistere hys qui fidei sacrosancte cōtradicūt: melius enim poterimus eis contradicere: si viderimus quomodo ipsi aduersantibus ꝛ soluentibus resistunt: videtur autez primo ꝙ prima ratio necessario concludat: quia mot⁹ quilibet ponit secum: mobile ꝙ si productum sit: ꝛ productio terminus motus est: utrum ponetur ante motus ꝛ mobile. Aut ergo in infinitum: sic dicendo: procedemus: aut stabimus in vno primo motu ꝛ mobili non facto: sed eterno.

Hec autem ratio Soluitur: per h ꝙ prima causa [illegible] producat

res producit absq motu: cuius ratio est: q ipsa est esse non permixtum potentie: ⁊ ideo eius effectus est esse: vnde agit dando esse: sed quia secunda agentia habent esse potentie permixtum: proprius ipsorum effectus non est esse sed fieri: q dicit actu potentie permixtum: q est proprium motus: vnde ipsa mediante motu producunt que producunt. Sed prima causa producit ⁊ dat esse sine motu: virtus ergo solutionis huius in h consistere videtur: q motum quidem damus nouum ⁊ mobile nouiter productum: sed illaz productionem: nec motuz vidimus neq motus terminum.

Ex hoc autem Accipitur q ista productio non supponit subiectum ante se: quamuis motus ⁊ mutatio subiectum presupponunt: quia ipsa proprie nec mutatio nec motus est: sed simpliciter rerum emanatio a deo.

Contra hanc Autem responsionem non videtur q sit difficile procedere. ¶ Ad cuius intelligentiaz attendendum est q cum fieri ⁊ facere vnum ⁊ idem sint secundum rem: sicut facere non est proprius effectus facientis: sed id q per ipsum facere producitur: sic nec etiam fieri est ipsius proprius effectus: sed id in q fieri ipsuz terminatur vnde non proprie dicitur q fieri sit effectus proprius facientis: q: proprius effectus agentis est id q ab ipso fit: non autem proprie dicimus q ab ipso fiat fieri: q fieri non est fieri: vt probatum est in quinto. Est autem id quo formaliter alicui competit q fiat: verum quia fieri ⁊ factio prouenit a faciente: si propter h laraciem ⁊ fieri vellemus effectuz quendaz agentis nominare: inquantum progreditur a virtute eius: tali ter tunc procedendum foret: vniuscuiusq actio proportionatur nature agentis a quo est: sed natura agentis secundi per quam agit est forma in materia vel actus potentie permixtus: igitur ⁊ sua actio est actus potentie permixtus: non quidem ita q in suo intellectu claudat potentiam ⁊ actum: quia licet natura secundi agentis ponat potentiam ⁊ actum: non tamen agit inquantuz est potentia: sed inquantuz est actu. Dicitur ergo actio actus potentie permixtus alio modo: quia videlicet necessario oportet q in aliquo recipiatur q sit in potentia ad actum recipiendum ab agente. Et h quidem necessario sequitur quia quamuis agentibus etiam secundis ipse actus sit ratio agendi: est tamen iste actus potentie permixtus: ⁊ in aliquo possibili receptus: vnde q actio non potest esse altior q actus qui est ratio agendi: oportet necessario q etiaz ipsa sit in aliquo recepta. Non enim q agens est compositum ex potentia ⁊ actu oportet q actio debeat esse composita cum non procedat ab ipso secundum q est potentia: sed secundum q est actu.

Et preterea Manente tali propositione agentiuz ⁊ actionum: posset concludi q cum deus sit actus nulli potentie admixtus: eius effectus proprius: ⁊ eius actio non in ipso sed in effectu extra sumpta: que actio dicitur dare esse nulli potentie adiungi q falsuz est ⁊ impossibile.

Item si maneret Dicta proportio agentium ⁊ actionum quam ponunt: per quam arguunt q primus effectus secundorum agentium debet esse fieri successiuum atq motus: tunc nullum agens creatum posset suum effectum subito producere: cuius tamen contrarium omni die experimur cum: actenim videmus ad solis presentiam subito illuminari: que tamen illuminatio quedam est mutatio. Patet itaq q non debemus in solutione nostra verba hec superflua apponere: ex quibus materia derisionis detur in fidelibus.

Secundo autem Videtur q secunda ratio qua arguitur q nihil potest esse in nouo dispositione: nisi facta sit mutatio in mouente vel in mobili necessario concludat: videmus enim nullum agens aliquid agere q prius non agebat: nisi facta sit mutatio in ipso: vel in alio sed nec in deo: nec in nihilo: cadit mutatio: igitur nihil nouum potest aut vnq potuit a deo prouenire.

Ad istam questionem Dicunt quidam q prima causa ab alijs omnibus secundis causis differt precipue in tribus. Et prima quidem differentia est: quia nulla secundarum causarum est causa totius entis: sed prima causa vniuersaliter totius entis est causa. Secunda vero differentia: quia in nullo secundorum agentium actio est ipsa substantia agentis: sed in prima causa actio ⁊ substantia sunt idem. Tertia autez differentia est: quia nullum secundorum agentium potest facere sine alijs totum quicquid facit ipsis mediantibus agit: propter h q non totum q h habent accipiunt ab ipso: sed prima causa quicquid facit mediantibus alijs agentibus: facere etiam potest sine eis: eo q in istis nihil continetur q per amplius ⁊ perfectius non reseruetur in ipsa. Ex prima autem differentia sequitur q prima causa agat nihil presupposito: alia vero agant semper ex suppositione alicuius. Ex secunda vero differentia sequitur q prima causa agat absq mutatione sui. Et q alia ex sua actione recipiant mutationem. Ex tertia etiaz differentia sequitur q non solum absq mutatione sui: sed etiam absq vlla precedenti mutatione possit noua producere: q non contingeret si ea que producit mediantibus agentibus secundis: non posset producere etiam sine ipsis.

Dicunt autem vlterius isti q phylosophus: vt saluaret deuz semper esse vniformiter habere: dixit q quicquid deus produxit ab eterno produxit: sed si deus ab eterno res produxit: nunc autem non producit: sed conseruat: tunc producere sit aliud q seruare: sequitur q deus non se habeat ad res eodem modo nunc ⁊ prius. Negando ergo phylosophus deum non posse facere aliud nunc ⁊ prius: concessit: vt sibi dicitur: ipsuz aliud facere nunc q prius.

Vt autem quodam Resolutorio ordine procedamus: primo patet q in vltimo argumento secundum peripatheticas defensiones isti nihil dicunt. Non enim saluant Aristo. ponere sequitur conclusio: quia nec secundum eam seruare ab eterno: ⁊ ab eterno producere sunt diuersa: diceretur enim ab eterno produxisse res quia ab eterno eis esse influxisset ⁊ influeret: vnde ⁊ productio ab eterno ⁊ conseruatio regulariter ab eterno nihil ponit aliud q continuam ⁊ continuatam semper influentiam essendi: vnde non aliud: sed semper idem secundum h deus facere concluditur.

Vlterius etiam Quod dicunt primam causam posse producere sine agentibus secundis: quicquid producit eis mediantibus ⁊ nouiter: diceret perypathetica eos non esse verum. Quamuis enim perypathetica concedant totum quicquid est in secundis agentibus a principio primo deriuari: adiungunt tamen h totum ab ipso

so: sicut a fonte indeficientissimo indeficienter procedere ⁊ processisse: vnde nec istud nec aliud quicquam voluit q ab ipso nouiter procedat immediate: nec mutatio cadit in eius actione. Mediantibus tamen agentibus secundis mutabilibus potest noua facere: quia tunc nouitas mutationem arguens in aliquo: non arguet ipsam in motore primo: sed in motore moto.

Quod etiam

Concludunt ex secunda differentia: videtur omnino irrationabiliter concludi. Quod enim facta mutatione in his que aliud a substantia sunt ⁊ extra ipsam: non ideo mutatio cadit in substantia: ex eo q in secundis agentibus actio differt a substantia: concludi debet q actione mutata non est necessarium substantiam mutari. Et quia in deo idem est substantia ⁊ actio: si ex nouitate effectus mutatio est in actione dei: sequitur necessario q mutatio fit etiam in substantia ipsius. Secundum hoc itaque melius arguitur hoc modo quo arguunt perypathetici: in substantia primi non est variatio igitur nec in actione: semper ergo vno ⁊ eodem modo agit: ⁊ semper producit que producit: q arguere sicut isti arguunt. In primo substantia ⁊ actio sunt idem. Potest igitur noua producere absque mutatione sui: nam productio est actio ⁊ noua productio noua actio. Nouitas autem actionis videtur ponere mutationem eius. ¶ Quia igitur secundum perypatheticos prima causa non potest aliquid nouiter producere: nisi mediantibus secundis: ⁊ agentia secunda non possunt quicque facere nullo presupposito concluditur secundum eos: q nec prima causa possit aliquid nouiter producere nullo presupposito: quamuis non presupposito aliquo produxerit: que immediate produxit ab eterno: vnde patet q nec etiam prima differentia istis valet ad solutionem argumenti: frustra igitur dicunt verba precedentia q catholici nesciant soluere argumenta Arist. que in veritate soluere non est difficile.

Tertio autem

Videtur q ⁊ tertia ratio Arist. que hic accipitur necessario concludat. Nam omne agens tam naturale q voluntarium semper facit sibi alterum. Quod si faciat oppositum hoc est per accidens: aut propter corruptionem appetitus: aut propter aliquod impedimentum: quorum nullum accidit in prima causa. Semper igitur res produxit ⁊ nunquam in hoc aliter se habuit.

Ad istud argumentum

Dicitur hoc accipientes quidam a Tho. q nihil comparatur ad deum tanque eius proprius effectus: nisi q est a deo volitum: ⁊ vt ab ipso volitum. Que ergo deus voluit ⁊ quando voluit tunc produxit.

Sed vlterius

Dicunt isti q quamuis hoc sit bene dictum: videtur tamen q non satisfaciat rationi Arist. quia agens per artem semper agit ⁊ vult agere per artem suam: nisi vel habeat appetitum corruptum: vel habeat aliquid impediens.

Ad quod ipsi

Respondent q voluntas aliorum agentium ordinatur ad finem alium extra se: vel aliud a seipsis: ⁊ presupponunt aliquid ex parte passi ⁊ presupponunt tempus. Sed deus ad nullum alium finem ordinatur: nec temporaliter aliquid ex parte passi presupponit: quia ipse est auctor omnium: vnde in prima rerum productione non debemus querere causam in alio q in ipso deo: propter q ⁊ si res nunc producit noua ante non est hoc per factam mutationem in aliquo: sed solum: quia sicut ordinauit secundum suam sapientiam: ⁊ sic voluit: ita ordinauit: cuius quidem causam querere vanum est: quia queritur causa: cuius non est causa. Sed quamuis Tho. optime soluat istam rationem ⁊ alias: quantum tamen apparet ex verbis istorum ratio non soluitur: primo quidem: q quamuis diuine voluntatis ⁊ ordinationis non sit querenda causa extrinsecus a deo: fatuum tamen esset dicere quod diuina sapientia: a qua est omnis recta ratio: omnisque rectitudo: quicque ordinet sine ratione. Quod enim sine ratione ordinatum est non meretur rationabile: sed magis irrationabile vocari. Quia dicere nullus audet irrationabiliter ordinari que a deo ordinantur: patet q non est inconueniens ⁊ vana questio qua queritur quare deus ⁊ qua ratione ita ordinauit ⁊ non aliter. Nam ⁊ hoc facit dubitationem in proposito: q bonum cum sit communicatiuum sui: tanto magis rationabile est q se communicet quanto magis bonum est. Deus ergo qui summe bonus est rationabiliter videtur q summe se communicare debuit: secundum tamen q creatura potuit recipere. Magis autem videtur q summe se communicasset si se communicasset eternaliter: q q se communicauit temporaliter: ⁊ per consequens videtur rationabilius fuisse si res fecisset ab eterno q in tempore. Quia itaque semper deus q rationabilius ⁊ melius est facit. Patet euidenter q non vana immo alta ⁊ rationabilis est questio: qua queritur quomodo sit rationi consonum res a deo non prouenisse ab eterno.

Quarto autem

Videtur q ⁊ quarta ratio que hic sumitur ex verbis Aristo. necessario concludat. Nam noua relatio inter aliqua semper requirit mutationem precedentem vel in vtroque ipsorum vel in altero. Inter causam autem ⁊ causatum est aliqua relatio: si ergo deus nouiter entia causauit: ipsa nouitas relationis arguet mutationem in deo: ⁊ non in creaturis: que ante non erant. Quod enim mutatur aliter se habet nunc ⁊ prius.

Ad istud argumentum

Dicunt quidam responsionem sumentes etiam ex sententia Tho. q nouitas relationis per se quidem arguit nouitatem fundamenti: ⁊ si nouitas fundamenti esse non possit absque motu ⁊ mutatione: arguet tunc ex consequenti nouitas relationis mutationem ⁊ motum precedentem. Relatio autem creaturarum a deo fundatur in ipsa natura creature existentis: vnde nouitas relationis talis per se arguit huius nunc nouitatem. Et quia hec nouitas est sine mutatione aliqua: patet q nouitas dicte relationis nullum motum precedentem arguit.

Quamuis autem

a Tho. sufficienter in summa excludantur cauillationes que fieri possunt contra tales veritates: quantum tamen apparet ex verbis istorum in hoc loco ipsi non sufficienter satisfaciunt dubitationi.

Dato enim

q productio creaturarum a deo non sit proprie mutatio ⁊ q per consequens nouitas creature ⁊ relationis sit absque motu alicuius presuppositi: eo q in creatione nihil presupponitur: quia tamen hic nouitas relationis ad deum causaliter prouenit a deo: a quo ponitur non prouenisse ante dubitatio est quomodo a deo possit causari ista nouitas modo ⁊ non ante: nisi in causando aliter ⁊ aliter se habeat: ⁊ per consequens nisi fiat aliqua mutatio in ipso: precipue cum non fiat mutatio in alio. Si enim in alio fieret mutatio non oporteret tunc mutationem ponere

ponere in deo: videmus enim q si me immobili manen te nunc et non ante opponatur mihi speculum: ob mu tationem speculi absq mutatione mei ex me in specu lo causabitur imago: que in ipso nõ causabatur ante. Sed si nõ fiat mutatio in speculo nec in aliquo extrinseco: opor tebit in me fieri mutationem si debeat in ipso ex me no uiter causari imago non causata ante. Nec itaq dubi tatio nisi auferatur non videtur sufficienter satisfactũ ad argumenta. Sed hec verba dimittantur a modo.

Redeamus itaq Ad solutiones. Tho. et dicam° vna secum ad primum argumentum sine a ppositione verborum que supra sua esse demonstrata sunt q agẽs quidem artificiale presupponit in sua actione ens in actu et corpus naturale. Agens vero physicum presup ponit necessario materiam ad minus que est ens in po tentia. Sed agens supnaturale siue agens primum: q est supra agentia cuncta naturalia et artificialia et est causa omnis entis: omnino nihil presupponit nec ens in actu neq ens in potẽtia. Et quia productio nihil p supponens: nõ est motus nec mutatio: idcirco dicim° q creatio nihil horum est: sed solum quedam simplex re rum emanatio a deo. Quantumcumq ergo productio mobilis per motum presupponat subiectum mobile p cedens: productio tamen mobilium per creationem ni hil presupponit: et ideo ratio Ari. prima non procedit.

Sed attendendum Est q com mẽtator ar guit nihil posse fieri ex nihilo: q2 ex opposito fit aliqd p accidẽs: ex subiecto per se: igitur ex nihilo fiet aliquid per accidens. Et quia omne per accidens reducitur ad per se: sicut posteriora reducũtur ad priora: necessariũ est dare semp aliqd subm ex quo dicat p se fieri q fit.

Ad hanc autem Rationem Tho. dicit q in pticu laribus in quibus non producitur tota substantia rei sed pars tantum: verum est id q fit fieri ex opposi to per accidens: et ex subiecto per se. Sed in vniuersali productione rerum: in qua tota rei substantia produ citur: illud non habet veritatem: vnde et in primo phy sicorum dixit Aristo. q si debeat fieri quoddam animal nõ oz q fiat simpliciter ex non aiali. Si vero fieri deberet vt aial oporteret ipsum simplr ex nõ aiali fieri. Et si militer si ens omne et totum preter primum debet fie ri: oportet q fiat simpliciter ex non ente: quamuis cũ fit aliquid entis per se quidem fiat ex ente in potentia et per accidens ex priuatione.

Sed quidam Dicũt q h ratio nõ satis facit argumento. Nã pro uatio ex priuatione vt dicunt dicitur per accidẽs: q2 ipsa non intrat essentiam rei imo hanc intrat subiectum cui accidit priuatio longe ante magis necessarium est dice re q nihil non intret essentiam et constitutionem entis q priuatio: cũ non tñ essentialiter ad rẽ ordinet ppter maiorem remotionem entitatis: vnde si per accidens propter dictam causam dicitur aliquid fieri ex priua tione: multo magis necessarium est q in vniuersali rerum productione ex nihilo dicatur aliquid fieri per accidens. Aliter ergo secundum eos est soluendum: vt dicamus q cũ ex priuatione fit aliqd per accñs: q2 pri uatio ponit fm sibi potentiã passiuã: hoc per accidẽs ad potentiam passiuam reducendum est. Sed cum di citur aliquid fieri per accidẽs ex nihilo: quia hic nõ p supponit potentia passiua: sed actiua: tale per accidẽs reducendum est ad potentiam actiuam producentis. Quod autem hec omnia puerilia deliramenta sint de facili apparet: si reducam° ad memoriã que nos et ipsi cũ phylosopho diximus in primo lib. et que hi videntur ob liuioni reseruanda tradidisse. Nam phylosophus in p mo libro dixit q non fit contingens ex contingenti ni si secundum accidens: sed per se fit vnumquodq ex cõ trario: et tamen contrarium vnum alterius cõstitutio nem non ingreditur. Et propterea diximus ibi q ali quid fieri ex aliquo potest intelligi dupliciter: quia vel sicut ex subo vel sicut ex extremo factionis. Et ex priua tione quidem aut ex opposito primo modo fit aliquid per accidens: quia ratione materie et subi cui accidũt.

Secundo autem Modo aliqd di citur fieri ex op posito per se: et sic vt ibi diximus intelligantur verba Aristot. fit ergo aliquid ex opposito per accidens: quia per aliud intrat constitutionem facti: sicut et per aliud subicitur ipsi factioni. fit autem ex opposito per se: quia ipsum oppositũ per se et non per accidens ẽ alterum ex tremum factionis. Si autem oppositum non haberet aliquod subiectum: ita q nec ratione sui nec ratione al terius intelligeretur ex ipso aliud vt ex subiecto fieri cẽt tunc dictum simpliciter per se: quia non haberet propo sito nisi tantam vnam intellectum: quia illum solũ quo intelligit aliquid fieri ex aliquo sicut ex extremo. Nũc autem sic videmus esse in proposito. Nam nihil non habet aliquod subiectum: vnde in creatione aliquid fieri ex nihilo non potest intelligi: nec sicut extremo et non sicut ex intrante constitutionem rei p se aut p acci dens. Et propterea est locutio simpliciter per se: quia p se creationis extrema sunt aliquid et nihil. Si autem itelligeretur aliquid fieri ex nihilo sicut ex intrante p accidens constitutionẽ rei: et hoc per accidens reducere tur ad creatiuis potentiam actiuam: oporteret tunc po tentiã actiuam creatoris: que est ipsa ẽentia ipsius per se ingredi constitutionem creature. Nam cum aliquid dicitur per accidens ingredi constitutionem alicuius oportet id ratione cui° dicitur ipsam ingredi per se intra re constitutionem talem. Aliter enim nunq intelligere tur in talibus per accidens reduci ad per se. Potentiã autem actiuam et essentiam ipsam creatoris per se in gredi constitutionem creature: et per consequens eam esse per se eius: absurdum et alienum est a fide. Stan dum est itaq in optima responsione Thome.

Secunda autem Ratio necessario concluderet si de us esset agens per naturam. Sed quia est agens per in tellectum et voluntatem: potest per eternam et non mo tam voluntatem producere effectum non eternum: sicut etiam per intellectum eternum et non motum potest rẽ non eternã intelligere.

Tertia etiam ratio Nõ procedit q agens vo luntariũ semp agit fm ordinẽ rationis et institutionẽ vo luntatis: et dico secundum ordinem rationis: si non ha beat corruptum appetitum sicut autem ordinatio diui ne rationis et eius etiam voluntas ab eterno q res pro dirent ab eo quando prodierunt: et q ipse initium cum tempore inciperẽt esse post q antea non fuerant. Si au tem queratur quare hoc voluit non est dicendum sicut dicebant illi: q hec questio est vana: sed dicendum est cum Tho. q propter seipsum res fecit: vt in eis sue bo nitatis similitudo manifestaretur: et etiã in hoc q om

nibus aliis non existentibus ipse in seipso commu-nem sufficientiam habuit beatudines seu bonitatis et virtutis ad productionem rerum. Et hoc quidem dici potest quantum humana ratione capi potest de dictis salvo tamen semper secreto divine sapientie: quod a nobis non potest comprehendi. Non est autem verum quod bonum statim se communicet cum se communicare potest: nisi fi-at communicatio de necessitate naturali: et non per vo-luntatem liberam. Non fuisset etiam rationabilius si res processissent ab eterno: quia evidentius demonstrant se ab alio productas: et bonitatem per consequens cre-antis: per hoc quod inceperunt esse post non esse quam si sem-per esse habuissent.

Quarta etiam ratio Non va-let quia novitas relationis cum novitate fundamenti potest a deo esse: non per mutationem tantum: sed etiam sine mu-tatione per simplicem ab ipso emanationem: nec ideo tamen sequitur mutatio in eius actione et substantia. Ubi attendendum est quod creatio potest accipi dupliciter: quia aut secundum quod se tenet ex parte creantis: aut secundum quod se tenet ex parte creature. Et secundum quidem quod se tenet ex parte creature quid novum ponit: quia novam creaturam et novitatem eius respectum ad deum. Secundum autem quod se tenet ex parte creantis: non ponit quid novum sed antiquum et eternum: quia ponit ipsam substantiam ipsius. Quicquid enim in deo est substantia eius est: sed et substantia et voluntas et velle in deo idem sunt: unde sicut substantia dei eterna est: sic etiam eterna est voluntas: et eternum est suum vel-le: quo voluit etiam produre sicut prodierunt. Novitas itaque relationis cum suo fundamento non ponit novi-tatem actionis secundum quod se tenet ex parte creantis quamvis po-nat novitatem eius secundum quod se tenet ex parte creature: nec per consequens mutationem ullam ponit proprie: sed emanationem solam institutam sicut immutabile et eter-num velle dei statuit. Unde cum dicitur aliter se habet in causando nunc et prius: non ponit alterationem hoc di-ctum in deo ullo modo: sed novitatem emanantis facta secundum eternum intelligere et velle dei.

Ratio autem accepta Ex tempo-re non con-cludit: quia dato primo nunc temporis non precipit sibi prius: et ante: aut tempus reale: sed imaginativum tantum: quomodo autem discutienda sit difficultas con-tingens in ratione ista sufficienter ostendimus in quar-to libro: et ideo non curamus alia hic dicere de ratione ista.

¶ Textus.

¶ Sed non aliquando quidem erat: aliquando aut non etc.

¶ Lectio tertia. ¶ Questio prima.

HIc possz Dubitare aliquis verum ponere motum et mobi-lia aliquando fuisse: et aliquando non: sit si-mile figmento: videtur enim quod sic: quia nul-la ratio potest adduci ad huius demonstra-tionem. Quod autem sine ratione dicitur: videtur esse fictitium aut simile figmento.

Ad istam questionem Est dicendum quod istud pro tanto fictitium non est: sed verissimum: quia et si non sit proba-tum demonstrativa ratione: est tamen auctoritate divina confirmatum: locus autem ab auctoritate humana que in-nitur humane rationi debilis est: quia ipsa humana ratio cum innitatur de facili falli et errare potest: locus vero ab auctoritate divina est firmissimus: non potens ullo mo-do falli: quia innititur divine rationi: cui erroris nihil admiscet: aut admisceri potest: cum sit ipsa veritas eter-naliter: et regula omnis veritatis: unde hoc dictum est verissimum: et non fictitium: quia neque per nos fictum sed a deo nobis revelatum. Non est autem figmentum neque contra rationem divine credere auctoritati: mira-culis approbate: seu illis operibus: que solum deus potest facere.

¶ Textus.

¶ At vero nihil inordinatum eorum que natura et se-cundum naturam sunt etc.

¶ Questio secunda.

SEcundo posset Aliquis dubita-re: quia non videtur verum quod infinitum ad infinitum nullam rationem habet. Quam-vis enim finitum et infinitum non habe-ant proportionem: quia nec unam quantitatem: quia tamen duo infinita unitatem in quantitate habent: vi-detur quod optime habere possint adinvicem proportionem.

Ad istam questionem Dicitur commu-niter quod ratio ibi sumitur pro ordine seu pro ordinatione naturali quam qui-dem ordinationem infinitum non habet ad infinitum: infinitum dico tempus operationis alicuius naturalis: et infini-tum tempus ablationis eius. Que enim natura ordina-ta sunt: aut semper eodem modo se habent sicut ignis fer-tur sursum semper aut est assignare rationem: quare non semper sunt eodem modo: sicut non semper animalia cre-scunt sed aliquando decrescunt. Et hoc secundum aliquam rationem fit. Quod ergo infinito tempore mobilia: aut non fuerunt aut quieverunt: et postea infinito tempore extiterunt: aut mota fuerunt: non est secundum natura-lem ordinationem: quia nec sempiterna mundi uniformi-tas in hoc salvatur nec huius difformitatis ratio natu-ralis assignari potest.

Est autem hic Attendendum ut ait Tho. quod sententia no-stre fidei non est similis positioni anaxagore. Non enim ponimus ante mundum infinita spatia temporis: cuius sit necesse ad tempus sequens proportionem sumere: sed ante quam mundus inciperet: sola dei simplex eternitas fuit: que cum sit extra omne genus temporis: non est eius ad tempus proportio querenda: nec institutio mundi in-quirenda est ex ordinatione naturali: ut supra dictum fuit: sed solum ex ordinatione divine sapientie.

¶ Textus.

¶ Omnino enim existimare principium hoc esse suffi-ciens quod semper aut est sic etc.

¶ Questio tertia.

TErtio aliquis Posset dubi-tare verum quod-dam sempiterna sint habentia causam ali-am a se sue entitatis: videtur enim quod non quia esse sempiternum est necessarium. Ni-hil autem quod ab alio accipit suam entitatem diversum ab ipso existens in natura est necessarium: sed possibile quia quantum est de se non est: esse tamen potest: ex influ-entia alterius: unde omne tale se habet ad esse et non esse et per consequens impossibile non necessarium: igitur nullum sempiternum habet causam sue entitatis.

Ad istam questionem Dicendum est quod ni-hil prohibet nos necessario cogimur concedere aliqua sempiterna causam habere

bře sue entitatis. Nā corpora celestia: que sempiterna sunt: necessario sue entitatis causam habent: cuius declaratio est. qa ꝙ non hꝫ sue entitatis causam: est essentialiter per seipsum. Quod autem tale est ad seipsum conuersiuum est: vt in fine huius octaui ostendetur domino concedente. Quia igitur corpus nullum ad seipsum conuersiuum est: relinquitur ꝙ nullum corpus sit essentialiter per se ipsum: habent itaqꝫ necessario alia corpora: tam sempiterna ꝙ̄ non sempiterna causam sue entitatis.

Patet etiam hoc Idem: ⁊ per rationē quā hic intendit phylosophus adducere. Est enim eadeꝫ dispositio rei in veritate: ⁊ in entitate: sicut in secundo metha. declarari habet. Sunt autem quedam semper vera que tamen sue veritatis causam habent sicut patet per exemplū positum in littera. Eodem modo erunt ⁊ quedam entia semper: habentia tamen causam sue entitatis. ¶ Ad argumentum itaqꝫ dicenduꝫ est ꝙ entia sempiterna creata dicuntur possibilia propter potentiam actiuam creantis: ⁊ non propter potentiam aliquā passiuā quā in se habeant inclinantem ipsa ad corruptionē. Et propter ablationem talis potentie passiue ipsa dicūtur necessaria: ita tamen ꝙ ab alio habent entitatem ⁊ veritatem suam dependentem.

¶ Textus.

¶ Contraria aūt his non difficile est soluere ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō prima

Hic posset Aliqs dubitare verū homo specialiter hic intelligatur eē minor mūdus vel vniuersaliter quodlibet aīal perfectuꝫ: videtur eniꝫ h intelligēdū eē de animali. Nā phylosophus primo premittit simpliciter de animali: si autē in animali hoc possibile est fieri ⁊c. ⁊ postea statī adiūgit Si namqꝫ in paruo mūdo sit ⁊ in magno: vnde nam videtur determinatum animal: sed animal simpliciter paruum mundum appellare.

Ad istam qōnem Dicunt quidaꝫ ꝙ homo ⁊ quodammodo omne animal perfectum dicitur minor mūdus propter duo. Primo quidem quia oē tale animal mouetur localiter ex se: sicut celum continens munduꝫ ⁊ vniuersum est quodāmodo animatum ⁊ mouetur ex se. ¶ Sed ista ratio vilis est. Nam celum qđ mouet̄ ex se non est mundus: sed pars mundi. Nunc autem queritur assimilatio non ad partem mundi: sed ad ipsum mundum. Itē ex ratione illa vt apparet magis directe concluditur: ꝙ animal sit paruum celum quā ꝙ sit minor mundus.

Secundo autem Ut dicunt: aīal mundus dicitur quia sicut in maiori mundo est deuenire ad motoreꝫ immobilem: sic etiam ⁊ in motu aīalis. Nam corpus aīalis mouet̄ ab aīa: per appetitū: appetit⁹ aūt mouet̄ ab appetibili. Appetibile vero cū moueat sub rōne finis mouet nō motū. Sed neqꝫ ista rō vlaqꝫquaqꝫ est perfecta Nā oēs motus qui sunt in mundo reducunt̄ ad motū primū: qui fit a motore immobili: ⁊ per ꝯñs oēs mot⁹ qui in mundo sunt dici possunt vel īmediate vel mediate ꝓuenire a motore primo: vnde ⁊ dicit̄ idcirco ꝙ immobilis manēs dat cūcta moueri. Motus aūt oēs q sunt in anima nō possunt dici ꝓuenire ab appetibili ꝙ mouet nō motū: vt ab ipso ꝓueniat localis motus.

Melius itaqꝫ Forte dicet̄ si dicam⁹ ꝙ mūdus habet in se aliquid principale: ex quo prouenit influentia in reliq sicut est etiaꝫ celum ꝙ influit in alia bonitates suas qs recipit a prima causa. Sic etiam suo modo animal perfectum habet aliquid principale: vt cor: ꝙ singulis partibus influit ab anima viuificatū: propter hoc ita ꝙ potest contingere. vt animal dicatur minor mūdus.

Sed attendenduꝫ Est ꝙ propter spāliem rōnem ipse homo minor mundus dici potest. videmus enim ꝙ maior mūdus regitur ab vno deo: qui totus est in toto mundo: ⁊ totus in qualibet parte mundi. Sic etiam homo regit̄ ⁊ regi natus est: in quo est imago dei: anima que tota est in toto corpore hominis: ⁊ tota in qualibꝫ parte eius: vnde optime secundum hoc ipse homo minor mundus dicitur.

¶ Textus.

¶ Maxie aūt vtiqꝫ videbit̄ tertiū hře dubitationē ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare verum motus qui sunt a celo continenter moueant intellectum ⁊ voluntateꝫ nostram: videtur enim ꝙ sic: quia mouentibus nobis: mouentur omnia que sunt in nobis: vt ipse Aristote. alibi dicit. Cum ergo intellectus ⁊ voluntas sint in nobis: ⁊ nos moueamur a motib⁹ qui sunt a continente: videtur ꝙ ab eis etiam moueantur intellectus ⁊ voluntas.

Ad istius qōnis Euidentiam precōsiderādum est ꝙ cū celum sit corpus: directe non potest habere influentiam ⁊ mutare nisi corpora. Nam incorporeum ad seipsum conuersiuum est: ⁊ quia est altius singulis corporib⁹ potest quidem rectiuum ⁊ motiuum esse corporuꝫ. Nō potest autem regi a corporibus ⁊ moueri. Regūtur enī ⁊ patiuntur inferiora a superioribus: non autem superiora ab inferioribus. Celum ergo ꝙ est corpus non potest directe imutare nisi corpora. Ex consequenti auteꝫ necessario etiam imutat: nisi detur impedimentū: quicquid est corporibus affixum. Et quia quedaꝫ vires organice sunt: ⁊ corporibus affixe: sequitur ꝙ licet celū ipsas directe non immutet: sublato tamen impedimēto ne hoc modo vel illo immutentur corpora immutatis corporibus: quibus sunt affixe: ex consequenti imutat de necessitate eas. Intellectus auteꝫ ⁊ voluntas: qꝛ non affigunt̄ alicui organo corporeo libere sunt ab hac necessitate. Nam directe quidem non immutant̄ a cōtinente celo: propter suā incorporeitatem: non imutantur ē necessario ex cōsequenti imutato corporeo ꝙ nō affiguntur corpori: veruꝫ est tamen ꝙ intellectus ⁊ voluntas aliquando secuntur quasdam haꝫ motionum sicut contingit cum propter passionem factam in corpore ⁊ mutationē in appetitu sensitiuo: aliquis per rationem eligit aliquid sequi vel fugere. Non tamen necessario has motiones intellectus sequitur: vt dictum est quinimmo contingere potest vt corpore celesti imutāte corpus hominis ⁊ trahente in aliquid eius appetitum sensitiuum: hō per rationem trahatur ad faciendum ⁊ faciat oppositum: ⁊ pro tanto dicit ptholemeus ꝙ vir sapiens dominabitur astris.

Ad argumentum Itaqꝫ dicendūꝫ est ꝙ verbum illud de motu locali intellige. Naꝫ motis nobis localiter mouentur secūdario localiter omnia que sunt in nobis: non autem nobis calefactis calefiunt secundario ⁊ ex consequenti omnia que in nobis sunt.

¶ Textus.

¶ Principium autē considerationis est q̄ quidē ꝛ vicere dubitationis ꝛc.

¶ Lectio quinta. ¶ Q̄ō prima.

HIc possz Aliquis dubitare vtrū verum sit q̄ dubitās de motu: dubitet de toto ente: videtur enim q̄ non: quia ad ambiguitatem de aliquo sequitur ābiguitas de omni ente quando ad omne ens illud se extendit. Motus autem non se extēdit ad totum ens: igitur non verum est q̄ ambiguitas de motu ambiguitatē de toto ente faciat.

Ad istam q̄ōnem Est dicendū: q̄ omne ens aut est substantia aut accidens. Qui autem dubitat vniuersaliter de substantia: necessario est q̄ ipsum vniuersaliter sequatur ambiguitas de accidente: eo q̄ cognitio accidentium dependet a cognitione subiectorum. Substantia autem oīs aut est mobilis aut est immobilis. Et q̄ dubitat de motu dubitat de subiectis mobilib⁹: q̄rū passio est motus: substantia autem immobilis motiua est mobilium substantiarum. Et per cōsequens ambiguitas de motu inducit ambiguitatē de imobilibus substantijs: quarum actio est motus: ad ambiguitatem itaq̄ de motu sequitur dubitatio de tota substantia: ꝛ per consequens de accidente: ꝛ vlterius de toto ente: propter respectum quem motus habet ad prima entia: a quibus reliqua depēdent: ꝛ nō quia motus formaliter omnibus conueniat: vnde patet responsio ad argumentum.

¶ Q̄ō secunda

SEcundo posset Aliq̄s dubitare quia non videtur verum q̄ motu vtantur omnes scientie: quia motus proprius est p̄hie naturalis: vna autem scientia nō vtitur eo q̄ proprium est alterius.

Ad istam q̄ōnem Dicendū est q̄ motum large sumendo omnes scientie ꝛ artes vtuntur motu. Nā scientie naturales omnes vtuntur motu rationis. Practice etiam artes suū finē: q̄ est opus vel ipsum operatum non consequuntur sine motu: similiter etiā ꝛ motu vtuntur ꝛ scientie speculatiue: physica quidem considerādo naturam motus ꝛ mobilium. Mathematica vero vtitur motu ymaginato. Sic enim dicunt mathematici q̄ punctus motus facit lineam. Methaphysicus autē considerationem facit de primis entiū principijs: quorum quedam actio est motus. Patet igitur q̄ omnes scientie vtūtur motu: et per consequens qui tollit oēm motum aufert id quo omnes scientie vtuntur.

Ad argumentum Autem dicendū est q̄ eo modo quo aliquid vni scientie appropriatur: nō vtunī ipso alie scientie: bñ tamē vti possunt ipso mō alio nō appropriato ꝛ sic est in proposito. Motus enim pro tanto appropriatur philosophie naturali: ꝛ maxime mot⁹ physic⁹: quia ipsa sola cōsiderat ꝛ determinat de natura motus: ꝛ mobiliū: q̄ alie scientie non faciunt: licet ipso aliquo modo vtantur.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio posset Aliquis dubitare quia dato q̄ dicentes q̄ que quiescunt semper quiescere tollat omnem generationē ꝛ corruptionē: non tamen propterea videtur q̄ tollat omnem motum: quia in motu circulari non intercidit aliqua quies.

Ad istam q̄ōnem Dicunt quidā q̄ philosoph⁹ nō loquitur hic de generatiōe ꝛ corruptione: prout habet esse in motu circulari: quia circulariter mota continue mouentur: nec est ibi dare mediam quietem: sed loquitur de generatione ꝛ corruptione: prout habet esse in motu contrarium habente: in quo quidē motu cum peruentum est ad terminū ꝛ ad vltimū mutatū esse quiescatur ibi. Si quis ergo velit potest ita soluere. ¶ Sed quia p̄hs probat motū tolli sublata generatione ꝛ corruptione: eo q̄ in omni motu est quoddā generari ꝛ corrumpi: q̄ verificatur etiā de motu circulari: videtur q̄ eius ratio concludat vniuersaliter de omni motu.

Considerandum est Igitur q̄ quies hic sumit̄ large pro omni existentia alicuius in aliquo vel in aliqua dispositione: vnde isti sic vl̄r dicendo q̄ quiescit semper quiescere: videbātur velle q̄ dispositio in aliquo inuēta nunq̄ ab ipso auferatur: si tn̄ fuit aliquis hoc ponens. Et si non fuit hoc tamē poneret quicunq̄ hoc concederet. Non eni ob aliud putaret q̄ quiescit semper necessario quiescere: nisi quia putaret dispositionē in ipso repertam nunq̄ ab ipsu tolli posse. Ex hoc autē Aristo. probauit q̄ sic dicens tollit omnē generationē ꝛ corruptionem. Nā quia generatio incipit a nō esse: oportet ipsū generabile in principio ḡnationis stare sub carētia essendi: ꝛ per ɔ̄ns necesse est ipsum in ea semꝑ stare: ꝛ nunq̄ accipe esse aut ḡnari: si dispō in aliquo inuēta nunq̄ ab ipso tolli potest. Nō eni posset accipere esse nisi perderet nō esse: q̄ nō pōt simul esse ꝛ nō esse. Ex hoc autē ɔcludit̄ ablatio oīs mot⁹. Nā q̄ incipit moueri: ꝛ mouet̄ in p̄ncipio sui motus inuenit̄ stare in termino a quo: sicut sol cū incipit ab oriēte recedere: in principio sui recessus inuenit̄ in oriente esse. Semꝑ itaq̄ in oriēte erit supposito nunq̄ aliqd posse ꝑdere dispositionē q̄ in ipso est aut inuenit̄. Tollit̄ itaq̄ oīs motus stāte p̄sata positione. ¶ Argumētū autē nō ɔcludit: q̄ ꝛ si q̄ mouet̄ circulariter nō hēat ſm veritatē motū interruptū per quietē intercidentē mediā: stante tn̄ positione illa in dispōne solū in ipso inuēta: ꝛ in p̄ncipio circulationis semper staret ꝛ sic non tantū intercideret quies: imo etiam totaliter modus eius tollitur.

¶ Textus.

¶ Mouentium igitur ꝛ eorum que mouentur: aliaq̄. dem mouent ꝛ mouentur ꝛc.

¶ Lectio sexta. ¶ Q̄ō prima.

HIc posset Dubitare aliquis q̄ nō videtur: q̄ mot⁹ quo aīa mouet aīal sit nālis relatus ad totum animal: ꝛ quandoq̄ non naturalis: si ad solum corpus referatur. Quia enim totum animal includit corpus videtur contingere vt naturale sit in ordine ad corpus clausum in toto aīali: sicut q̄ naturale est in ordine ad totum animal.

Ad istam q̄ōnem Dicendū est q̄ q̄ mot⁹ nālis ē a principio intrinseco: ꝛ anima intrinseca est toti aīali que principium est motus animalis: ideo dicitur: q̄ motus qui est ab anima in ordine ad totum animal cui anima ipsa est intrinseca naturalis ē. Quia vero corpori sumpto est altera animalis pars: distincta suo modo contra animam: sic intrinseca anima non est: ideo dicitur q̄ in ordine ad corpus: non est necesse talem motum naturalem esse: verum est autem q̄ motus

motus nō dicitur naturalis propter principiū tantū intrinsecum actiuum: sed etiam propter principiū materiale & passiuum: habens naturalē aptitudinem ad talem motū. In corpore autē dupliciter attendere possumus talem aptitudinē: & intelligo in corpore ipsius animalis: vno quidem modo secundū ꝙ organū quoddam est ipsius anime: aptum natū naturaliter sibi obedire: & secundum talem aptitudinem: omnis motus localis in ipso proueniens ab anima sibi dicitur esse naturalis. Naliter .n. natū est obedire aīe que ī ipso ē quo ad motum ad omnem positionis differentiā. Alio autē modo potest aptitudo in tali corpore attendi: secundum ꝙ est nature grauis vel nature leuis quo quidem modo sibi non quilibet motus naturalis est. Sed cum est nature grauis motus ad deorsum: siue fiat ab anima siue non dicitur sibi naturalis esse: & non aliquo ꝙ grauitas ipsum non inclinat nisi ad deorsum. Attenditur autem & alio modo naturalitas & innaturalitas in motibus animaliū: secundū positiones & modos partium que in eis sunt.

¶ Textus.

¶ Maxime autem dubitatur reliquum dicte vltime diuisionis &c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vnde accipiunt robur rationes: quibus Aristot. probat ꝙ grauia & leuia non mouent seipsa: videtur enim supponere ꝙ probare debet: cū dicit ꝙ ex se moueri vitale est & animatorum proprium.

Ad istam qōnem Dicunt quidam ꝙ rationes Arist. tenent per duas suppositiones: quarum vna est ꝙ omne ꝙ seipsum mouet seipsum aliqualiter determinat ad motum: & ad vbi: ꝙ enim ad vbi totaliter ab alio determinatur: ꝓ nullo modo a se sed totaliter ab alio mouetur: sicut patet de sagitta. Quod aūt seipsum determinat ad vbi potest moueri ad diuersas positionis differentias. Nam ꝙ tale est se determinat per appetitum in ipso existentem. Appetitus ad illud vbi determinat vbi fuerit constitutum appetibile: vnde quia appetibile potest constitutum esse in diuersis positionum differentiis: potest ꝙ tale est ad diuersas positionum differentias se determinare: ꝙ totum apparet esse proprium viuentium: Que etiam mouentur per appetitum mouentur cum volunt: & cum volunt quiescunt a motu. Alia autem suppositio est quia omne ꝙ seipsū mouet habz partes diuersarum rationum: cum sit diuisibile in motiuis & motū: que eiusdē rationis non sunt: sicut nec actus & potentia. In grauibus autē & leuibus sunt partes quantitatiue & essentiales. Partes autem quantitatiue in eis quantum ad hoc omnes eiusdem rationis sunt. Partes autem essentiales sunt materia & forma. Materia autem: cum sit pura potentia: nec habeat aliquid per quod motori valeat resistere: nō ꝓ habere rationē motoris: per hec igitur que dicta sunt secundum istos confirmantur omnes rationes Aristotelis.

Sed quod ista Non plene & sufficienter dubitationem tollant de facili apparet. Constat enim ꝙ grauia & leuia conueniunt in corporeitate: & tñ ab inuicem essentialiter distincta sunt. Cuz ergo per corporeitatem distingui non possint: quia in hac conueniunt: necesse est in ipsis aliquid vltra corporeitatem dare: ꝙ ipsorum sit cōplerū principium vtrique distinctum: hoc autem principium est ipsorum propria & substantialis forma: que quidem licet vnius tantum vna sit: non tamen sua ratio tota consistit in dando esse corporeum: sed vltra hoc dat esse igneū vel aereum vel aliquid huius. Et in quantū quidem dat eē igneum: presupponit seipsam sumptā vt dat esse corporeum. Diuiduntur ergo talia in duo: quorū vnum habet rationem corporis tantum: & aliud sumitur vt principium completiuū igneitatis vel terrestreitatis. Corpus autem non dicit puram potentiam: sicut materia prima: sed dicit materiam stantem sub corporeitate & quantitate dimensiua. Quod vero tale est videtur habere posse rationem mobilis & determinabilis: ad vbi & ad motum: & potest etiam motori resistere ratione dimensionum: que in ipso sunt: ne statim sit in illo vbi in quo motor intendit ipsū constituere: quia propriū dimensionati est ꝙ moueatur partibus spatij se commensurando: ꝙ nisi successiue de singulis fieri nō potest: vnde patet ꝙ secundum ista suppositio secunda non sufficit tollere dubitationem nisi aliud addatur.

Vlterius autem Sicut corpus videt habere posse rationem mobilis & determinabilis ad vbi: sic etiā ipsa forma naturalis: sumpta vt est principium igneitatis: videtur ꝙ habere possit rationem mouentis: & determinantis ad vbi per appetitum naturalem: naturaliter ipsam sic sumptam consequentē: per quē quidem appetitum determinatur corpus ad motum: & ad vbi sursū. Quod vero est principiū terrestreitatis: ꝓ grauitatē ipsum consequentē: determinat ad vbi deorsū. Quod vero talis appetitus sequitur formam naturalē que vnius vna est: prouenit ex hoc ꝙ non determinat nisi ad vnum: vnde & talia ꝓ istū appetitum ad vnum vbi determinantur: & vno modo tantum: & semper ad motum: cum sunt extra: & ad quietem quando sunt in suo vbi. Quia enim formam in vno naturalem vnam sequitur talis appetitus: vnum tantū appetibile sibi correspōdet. Ea vero in quibus appetitus sequitur formā apprehensam: que multiplex & diuersa esse potest possunt per suum appetitum ad diuersa loca inclinari & moueri. Et hoc quidem proprium est viuentium. Aliud autem ꝙ diximus est & non mouentium: vnde apparet ꝙ nec etiam suppositio prima sufficit dubitationem tollere nisi addatur sibi aliud.

Vt ergo tota Dubitatio tollatur & appareat qd vigoris habeant rationes Aristo. per ordinem ipsas declaremus incipientes a prima de qua facta est obiectio. Ad cuius euidentiam considerandum est: vt posuimus in determinatione questionis de motu grauium & leuiū: ꝙ id quo primo & vltimo animalia iudicamus viuere proprium est viuentium animalium. Iudicamus autem primo & vltimo viuere ipsa animalia per hoc ꝙ est ex se moueri: ꝙ cito enim percipimus animal se mouere: dicimus ꝙ viuit: & si perdat sensū: memoriam: discretionem: & omnia talia: dū tamen remaneat hoc ꝙ est mouere ex se: ipsum viuere iudicamus: statim autē quando desinit habere ex se motum: dicimus ipsum esse mortuū. Manifestū est igit ꝙ ex se moueri proprium ē aialiū.

Attendendum est autem ꝙ ex se moueri totaliter demittendo locum vnum: & mutando aliud non solum proprium apparet animalium: sed etiam apparet esse proprium animalium perfectorum: videmus enim viuentia: que vltra vitam vegetatiuam participant perfectionem vitam motu supradicto se mouere: & non solum motu dilatationis & constrictionis augē

menti atque decrementi viventia vero que participant vitam sensitivam minus perfectam: ut puta animalia que habent solum tactum: et que terre sunt affixa: sic se secundum locum movere non possunt: sed movent se tantum motu dilatationis et constrictionis: viventia vero adhuc minus perfecta: qualia sunt que participant vegetativa vita tantum: inveniuntur se non movere motu processivo nec motu dilatationis et constrictionis: sed solo motu augmenti et decrementi: atque aliis que eis annectuntur: unde sic procedendo apparet oportere ea que sunt infra gradum viventium vegetativa virtute nec motu processivo: nec motu dilatationis et constrictionis: nec motu augmenti et alterationis posse se movere.

Ulterius etiam Considerandum est quod quia forma est principium movendi et operandi: necessarium est quod sic diversimode res se habeant ad movendum: sicut diversimode se habent ad habere formam. Est autem quoddam ens quod non potest in seipso habere nisi formam suam tantum. Quoddam vero est quod habet etiam formam alterius: hanc vero non potest sic habere quod ad eius aliqualem pertineat perfectionem: nisi sub esse intentionali tantum: quomodo in vi apprehensiva esse positum per quam ulterius appetitive presentatur: unde et que habent in se et formam suam: et formam etiam alterius existentem sibi operandi principium necessarium est quod animata sint anima apprehendente. Contingit autem aliqua in se habere: et per se accipere formam alterius; absentis quidem: sive secundum locum distantis: sicut sunt animalia perfectiores sensus habentia: et ex hoc contingit quod talia moveri possunt ex se ad distantem locum totaliter de uno loco ad alium transeundo. Aliqua vero sunt que in se accipere non possunt formam distantis; sed tantum formam localiter presentis: sicut animalia que habent solum sensum tactus: unde et talia de loco ad locum totaliter non transeunt: sed solum ad convenientem localiter presens moventur: secundum quandam dilatationem. Animalia omnia que ex se alterius formam non accipiunt non vivunt vita animali: habent tamen formam suam naturalem: quam sequitur determinatio ad unum locum: quam quidem formam quia non accipiunt ex se: sed per virtutem generantis: non dicuntur etiam se determinare et movere ad locum: sed determinari et localiter moveri dicuntur a generante tantum: sic itaque robur prime rationis si debet aliquid valere declarandum est.

¶ Textus.

¶ Et facere stare posse ipsa secundum seipsa etc.

¶ Ratio tertia.

Tertio autem Posset similiter aliquis dubitare de secunda ratione: videtur enim sufficiens ad solvendum ista ex se moveri: ad unum locum ponere: quod etiam secundum illum locum faciant se stare: et dicere solum: quod hoc non sufficit absque alia probatione: videtur quod sit supponere quod probari debet.

Ad intelligentiam Ergo huius etiam rationis habendam considerandum est: ut diximus in determinatione questionis supradicte: quod omne liberum in quantum huius in agendo habet dominium sui actus: liberum autem dicimus quod est sui met gratia et non alterius: ut habetur in primo metha. Servus enim non est sui sed domini. Dominus autem: in quantum huius: non est iam alterius: unde et liberum in operando est quod ex seipso operatur. Quod etiam ex seipso moveretur: secundum hoc ad moveri libere se habet: et per consequens oportet quod dominium sui motus habeat: quemadmodum etiam ex opposito id quod moveri et operari non habet ex se: non est liberum in quantum tale: nec dominium sui actus habet. Si ergo gravia et levia ex se moventur: necessarium est quod ipsa in se dominium sui motus habeant. Quod autem in se habet dominium sui motus: in se ipso habet quod moveatur et quod non moveatur: aliter enim ad moveri non se haberet libere. Quod autem tale est non necessario movetur. Igitur si gravia et levia extra sua loca posita non nisi ex se moventur: sequitur necessario quod tunc libere se habeant ad hoc quod moveantur et non moveantur. Sicut itaque si moventur ex se sunt sibi causa motus; sic etiam sequitur quod possint sibi esse causa quietis: ad quod sequitur quod non solum in uno loco: sed in diversis possint facere se stare: et per consequens quod se movere possint ad diversas positionum differentias: hoc itaque modo est intelligenda veritas istius secunde rationis.

¶ Textus.

¶ Amplius quomodo contingit continuum aliquid etc.

¶ Ratio quarta.

Quarto autem Dubitare posset aliquis de quarta ratione: quia ut supra dictum fuit: videntur bene gravia et levia dividi posse in duo quedam: quorum unum habeat rationem moventis; et reliquum rationem moti: ut potest si dicatur: quod materia stans sub corporeitate et quantitate dimensiva habet rationem moti: et forma naturalis: ut est principium levitatis aut gravitatis; habet rationem moventis.

Ad huius igitur Rationis evidentiam considerandum est secundum quod etiam in preclara determinatione diximus quod alia est ratio moventis et alia moti. Unde et partes ita se habentes: quod una est movens et alia mota oportet esse diversarum rationum. Tales autem partes in moto ex se poni non possunt: nisi vel quantitative vel essentiales. Partes autem quantitative gravium et levium sunt omnes eiusdem rationis: unde etiam sicut per se apparet dari non potest quare una earum magis movens sit quam alia. Partes autem essentiales in eisdem dari non possunt: nisi aut materia et forma: aut materia sub corporeitate stans: et forma naturalis sumpta: ut consuetum est determinare speciei. Materia autem pura non potest habere rationem moti: sicut per se patet: similiter etiam nec materia stans sub sola corporeitate et quantitate dimensiva. Ad cuius intelligentiam attendendum est quod mathematica dicuntur esse imobilia et abstrahere a motu: secundum suam rationem: non propter aliud: nisi quia secundum suam rationem a naturalibus qualitatibus abstrahunt: que suo modo sunt principia singulorum motuum. Naturalia vero ex opposito idcirco dicuntur esse mobilia: et motum concernentia: quia concernunt naturales qualitates. Non autem sic est quod et materia prima sic in se sumpta: et materia etiam in se sumpta: ut stans sub sola perfectione corporeitatis et dimensive quantitatis nullam secundum quod huius concernit naturalem qualitatem: quia corpus in eo quod corpus: et in eo quod quantum non magis est quid naturale quam quid mathematicum sed potius econverso. Concernit autem naturalem qualitatem sumptum: ut stans sub aliqua forma naturali ut puta sub forma gravis vel levis: ad quam consequitur qualitas naturalis que est gravitas: vel qualitas naturalis que est levitas. Solum igitur corpus sumptum: ut stans sub gravitate et levitate: habere potest rationem mobilis: et moti: et hoc ipsum sibi est principium et ratio mobilitatis. Et quia vera hoc singulis gravibus et levibus

⁊ leuibus non inuenitur: cōcluditur euidenter ꝙ nihil in eis sit rationem mouentis habens. Sic itaq; declaranda est: ⁊ h ultima ratio phylosophi.

¶ Textus.

¶ Sed accidit ⁊ hec ab aliquo semper moueri ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

Ad maiorem Euidentiaz de motu grauiuz ⁊ leuium habendam. queratur hic primo vtrū grauia ⁊ leuia seipsa moueant per se videtur enim ꝙ sic: quia cuilibz per se motorꝫ oportet respondere per se mouēs: graue autem descēdens per se mouetur deorsum: igitur aliquis motor per se sibi correspondet: hoc autem motor non videtur ꝙ possit esse generans: quia contingit generans non esse cum ipsa grauia mouentur. Igitur oportet ꝙ sit ipsū met graue. Nam aliud per se mouens a generante vel ab ipso graui non contingit dare.

Ad istam qōnem Est dicenduz ꝙ grauia ⁊ leuia non possunt per se mouere. ¶ Ad cuius intelligentiaz considerandum est ꝙ nihil potest seipsum mouere nisi in se habeat: rationez quare moueat: ⁊ rōnez quare moueatur: siue rationem mouendi actiuam ⁊ rationez mouendi passiuam. Si itaq; graue moueret seipsum oporteret necessario in ipso dare vtrāq; dictarꝫ rōnū. Hoc aūt non potest contingere nisi altero duorum modoruz vno quidem modo: vt dicamus ꝙ in motu grauis ipsū totum graue est ratio: quare moueat: ⁊ ipsuz met totuz graue est ratio q̄re moueatur: alio etiaz modo intelligi potest: vt dicamus ꝙ aliqd ipsius grauis est ratio quare moueat: ⁊ aliquid eiusdem est ratio quare moueatur Non potest autem aliter contingere. Nam si dicatur ꝙ totū sit ratio mouendi: ⁊ non totum: sed aliquid ratio eius quare moueatur: aut econuerso ꝙ totum sit ratio quare moueatur: ⁊ non totū: sed eius aliquid ratio mouendi: sufficienter patebit h exclusum destructo primo modo. Primus autem modus stare non potest. Nam mouere ⁊ moueri sunt opposita: ⁊ per consequēs ratio quare aliquid moueat ⁊ ratio quare aliquid moueatur sunt opposite rationes: precipue quia prima earum sumitur ex actu ⁊ secunda sumitur ex potentia. Mouet enim vnum quodq; secundum ꝙ est actu ⁊ mouetur secundum ꝙ est in potentia. Si ergo dicatur ꝙ respectu vnius sui motus ipsum totum graue sit ratio quare moueat: ⁊ sit ratio quare moueatur: sequitur tunc ꝙ ipsum totum graue secūdum idem: qꝛ secūdum se totum ⁊ respectu eiusdem: qꝛ respectu vnius sui motus sit in actu: ⁊ non sit in actu: sed potētia: ꝙ est īpossibile ⁊ contradictionem implicans. Impossibile est igitur ꝙ graue sic moueat seipsum ꝙ totuz sit ratio quare ipse moueat: ⁊ totum sit ratio quare ipse moueatur. Eodem autē modo: sicut patet intuenti: excluduntur ⁊ duo modi vltimo recitati. Secundus autem modus iam ostensum est supra ꝙ stare non potest. Si enim aliquid in talibus esset ratio quare se mouerent: maxime h esset grauitas ⁊ leuitas aut alia qualitatum naturalium: h autem stare nō potest: quia talis qualitas ratio est eis prima quare moueantur: quia subtractis istis qualitatibus naturalibus remanet quid mathematicum ꝙ abstrahit a motu: ⁊ nō quid naturale: quia h cōcernit nō tantum sm esse: sed etiam secundum rationem naturales qualitates: vnde oportet ꝙ he prime qualitates sint grauibus ⁊ leuibus prime rationes quare ipsa moueantur: ⁊ per consequens non possunt eis esse rationes quare se moueant: quia vt ostensum est idez eidem respectu eiusdez non potest esse ratio quare moueat: ⁊ ratio quare moueatur. Simpliciter ergo dicendum est ꝙ grauia ⁊ leuia per se seipsa mouere non possunt.

Ad argumentum Autem dicunt quidam ꝙ generans est in grauibus causa efficiendi: ⁊ si non sit in eis causa conseruandi: ⁊ qꝛ in ipsis est generans efficiendi causa: idcirco quantumcūq; post generationem tollatur: verūtamen semper est dicere ꝙ graue non est a seipso: sed a generante: ⁊ ꝙ formā: ⁊ per consequens motum: qui sequitur formam: non est a seipso habens sed a generante ¶ Sed ista responsio est valde friuola. Nam actio in actu non progreditur nisi ab agēte in actu. Motus autem est actio mouentis: vnde necessarium est ꝙ motus in actu sit a mouente in actu. Nihil autem potest esse mouens in actu nisi sit actu existens: quia actu agere presupponit actu esse. Motus itaq; in actu semper esse debet ab aliquo mouente actu existente. Ad h igiꝛ ꝙ grauia ⁊ leuia actu moueātur: necesse est dare ens aliquod in actu ꝙ ipsa moueat: vnde patet ꝙ supradicta respōsio non tollit argumentum: quomodo autez ipsum sit soluendū postea patebit.

¶ Qō secunda.

Secundo dato Quod grauia ⁊ leuia nō moueant se per se: queratur vtrum se ipsa moueant per accidens: videtur enim ꝙ sic. Nam graue supra leue positum videtur ipsum impellere deorsum. h autem fieri non potest nisi facta impulsione leuis secundario: ⁊ ex consequenti ipsum graue cum leui tendat etiam deorsum. ¶ Et preterea quāuis forma grauis non sit ipsi graui ratio agendi in seipsum: tamen sibi eē pōt ratio agendi in alterum: pari itaq; ratione quamuis sibi nō sit ratio mouendi seipsum: poterit tamen sibi esse ratio mouendi alterum: ad cuius motum ipsuz etiam mouebiꝛ: sicut ad motū corpis moueꝛ: aīa que mouet corpus.

Ad istam qōnem Dicit commētator ꝙ grauia ⁊ leuia mouent seipsa per accidens. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiam considerandū est: secundum ipsum: ꝙ grauia ⁊ leuia possunt esse in duplici potentia: quia essentiali ⁊ accidentali: in potentia quidez essentiali sunt quando formam sue nature seu essentie constitutiuaz actu non habent sed potentia. Et quia nihil potest transmutare se ipsum de non esse ad esse: indigerēt tūc extrinseco motore qui ipsa reducat de potentia ad actum. Quando aūt actu speciem suam ⁊ naturam habent: necessarium est ꝙ quantum de se est actu habeant ⁊ locū: ⁊ alia: que talem naturam consequūtur. Quod si tunc extra locum sint h non contingit: quia non habeant naturam per quā eis debetur ille locꝰ: sed quia per aliquid impediens existere ibi prohibentur: ⁊ sic sunt non essentialiter: sed per accidens tunc ī potentia ad locum propriuz vnde ⁊ indigent motore per accidens: vtpote remouente prohibens: hoc enim remoto statim sunt deorsum: h autem ipsa met mouent ⁊ remouent: ad cuius motum sequitur vlterius motus etiam ipsorum: quemadmodum nauta sedens in naui mouet per se nauim: ad cuiꝰ motum mouetur continuo ⁊ ipse: vnde h modo grauia etiam ⁊ leuia per accidens se mouere possunt.

Sed quod ista Potentia non sit sufficiens non est difficile videre. Est enim duplex mouens: quia mouens motum ⁊

mouens non motum: mouens autem non motum illud dico q dum mouet ipsum non mouetur: nec per se nec per accidens: qualia mouentia sunt substantie separate. Mouens vero motum duplex est: vnum quidem q de se simpliciter non habet q moueatur dum mouet: immo potest mouere immobile manens: quantum est propter immaterialitatem sue essentie: sed q moueatur cum mouet accidit ei ex h q ipsi mobili: cui motum infuit est coniunctum in essendo: ⁊ idcirco necessarium est q moueatur ad motum eius: ⁊ tale mouens est anima: cuius substantia: quia nō est corpus nullo modo de se est mobilis. Aliud vero est mouens q est non per accidens: sed per se mobile: sicut est omne corpus physicum ⁊ tale de necessitate cum mouet localiter: mouetur etiā ⁊ ipsum: nisi ponatur q primo imprimat formam ⁊ postmodum localem motum. Sed si primo imprimit alteri localem motum: ex consequenti in ipso facit aliquā formalem transmutationem: vel etiam si imprimit localē motum tantum: necessarium est q non moueat nisi moueatur: sicut nos vna cum commentatore diximus in septimo. Et quia motori: qui est anima: nullo modo conuenit motus: nisi propter mobile: cui coniungitur in essendo: necessarium est q ipse motus prius: non tempore: sed ordine nature intelligatur esse in mobili q̄ in ipsa anima: quia alias non verum esset dicere q talis motus ipsi anime nullo modo conueniret ratione sui: sed tantum ratione corporis. Sed de mouente q est corpus non sic se habet. Si enim per prius ordine nature motus intelligatur esse in corpore mobili q̄ in ipso corpore mouente: ⁊ per consequens intelligatur corpori mouenti: non nisi per mobile corpus conuenire. Necessarium erit concedere: sicut ⁊ possumus de anima q ipsum: quantū de se est: posset mouere non motum. Nam si anima non coniuncta in essendo corpori ipsum mouere posset: moueret ipsum non mota: eo q de se immobilis existit: licet ratione corporis: cui in essendo est coniuncta: sibi attribuatur motus: vnde quemadmodum anime q moueatur dum mouet sibi attribuitur per accidens; quia ratione coniunctionis ad corpus: sic etiam ⁊ corpori mouenti diceretur attribui per accidens q moueretur dum moueret: si ratiōe corporis moti moueretur: q totū est contra naturam corporis: mouentis vt patet ex predictis. Necessariū est itaq q prius prioritate nature preexistat motus in corpore localiter mouente: q̄ in eo q mouetur per ipsum: ⁊ similiter necessarium est q sibi talis motus per se ⁊ non per accidens cōueniat. Sic autē localiter graue descendens mouet medium: ⁊ ad hunc motum postea sequitur in medio quedam condensatio: vnde per prius oportet q sibi motus secundum naturā debeatur q̄ medio. De tali itaq motu: sibi per prius ⁊ per se debito: ⁊ non per accidens sicut propter mobile: est questio per quid sibi effectiue debeatur. Si enim dicatur q hunc motum habet a seipso: necessarium erit tunc concedere q seipsum moueat per se: ⁊ non per accidens: quia vt ostensum est talis motus per prius ⁊ per se sibi conuenit: ⁊ non per mobile cum ipsum presupponat motus mobilis: vnde ponen/tendo talia se per accidens mouere ponitur ex cōsequenti q per se moueat seipsa q est impossibile. Exemplum autem de nauta ⁊ naui non valet: quia nauta prius in seipso per se motum quendam facit: ⁊ tunc mouet nauim: ad cuius motum sequitur in ipso motus alius sibi debitus per accidens.

Ad primum itaque

Argumentum est dicendo q graue non potest leue localiter impellere: nisi per motum preexistentem in ipso graui ordine nature.

Ad secundum

Dicendum est q forma grauitatis bene potest esse ipsi graui ratio mouendi alterum localiter locali tamen motu in ipso graui presupposito: propter id q h est de ratione corporei mouentis.

¶ Qō tertia.

Tertio viso

Quod grauia ⁊ leuia non moueant seipsa: queritur vtrum moueantur a generante: videtur etiam q non: quia postquā generata sunt contingit generans non esse: vt. s. dictum fuit: ⁊ nihilominus etiā mouent.

Ad istam qōnem

Est dicendum q grauia mouentur per se ⁊ proprie: ⁊ leuia similiter a generāte. ¶ Ad cuius euidentiam attendendum est q vnumquodq ab eodem accipit operationem ⁊ necessitatem operandi: ⁊ motum atq necessitatem quare moueatur: sine idem est per q alicui cōpetit: q actu stet sub motu aliquo: ⁊ per q ei adhoc imponitur necessitas. Necessitatem autem talem vnumquodq accipit ab eo a quo sumit formam ad q̄ motus huiusmodi consequitur: formam autē vnūquodq talium accipit a generante sibi: necessarium est q a generante ⁊ motum sumat: ⁊ necessitatem etiam ad ipsum. Est autem duplex generans: quia particulare ⁊ vniuersale: ⁊ particulare quidem generans in virtute vniuersalis generat generātis: sicut vniuersaliter omne secundum agens agit in virtute primi. Principaliter itaq ⁊ maxime genitum accipit formam ⁊ necessitatem ad motum ab vniuersali generante. Ab ipso itaq sumit principaliter etiam ⁊ motum: hoc itaq vniuersale generans si tolleretur: quia genitum tunc non remanebit sub influentia ⁊ virtute eius: oportebit q nullam necessitatem retineat ab ipso: nec per consequens actum quem habebat prius per influentiam ipsius. Nam licet particulare generans sit causa rei quantum ad solum fieri: generans tamen vniuersale per continuam suam influentiam causa eius est quantum ad fieri ⁊ esse: vnde ipso sublato: oportet id q proueniebat ex influentia ipsius totaliter auferri: quemadmodum sublato sole tollitur totaliter lux proueniens ab aere ex solis influentia. Et hoc quidē totaliter est verum tam in voluntariis q̄ in naturalibus agentibus. Si enim agens increatum tolleretur: a quo est omnis inclinatio in bonum: non remaneret vllo modo voluntas amplius in bonum tendens: nec ratio ipsa voluntatis ad quā pertinet. vt in id q est simpliciter bonum inclinetur. Similiter etiam suo modo: si generans vniuersale: vt puta si spera celestis tolleretur: tolleretur necessario: quantum est de naturali ordine: a corporibus inferioribus inclinatio ad locum sursum ⁊ deorsum: ⁊ per consequens nec ea q grauia sunt tenderent deorsum: nec ea q leuia sunt tenderent sursum: quia nec grauia grauitatem: nec leuia leuitatem retinerent. Sic itaq necessarium est dicere q per virtutem vniuersalis agentis vndiq diffusam: grauia deorsum ⁊ leuia sursum mouentur: verumtamen considerandum est q virtus vniuersalis generantis non est de se determinata ad hunc effectum vel ad illud: propter communitatem suam: ⁊ propterea si debet determinatum facere effectum: necessarium est q ad ipsum per aliquid determinetur: ad producendum autem determinatam formam: determinatur ⁊ per agens particulare ⁊ per dispositiones: quādoq in materia repertas. Ad efficiendum autem determinatū motum: determinatur per formam naturalem mobilis: ad quā consequi

per certa

tur certa inclinatio: vnde per grauitatē que est in grauibus determinatur ad mouendum grauia deorsum: ⁊ per leuitatem que est in leuibus determinatas ad mouendum ipsa sursum: horum autē signum euidens accipitur ex hoc ꝙ grauia tendentia deorsum accipiunt intensionem grauitatis: ⁊ leuia tendentia sursum accipiunt intensionem leuitatis. Non potest autem quicquam dari ꝙ in ipsis augmentet grauitatem ⁊ leuitatem nisi generans. Quia itaqꝫ generans dando formam dat ⁊ motum ipsam consequentem: patet euidenter ꝙ vniuersale generans: ex cuius influentia augmētantur predicte qualitates in grauibus ⁊ leuibus: est id ꝙ ea mouet ad loca propria quando extra sunt. Si autem queratur per quid determinantur: tunc vniuersale generans ad augmentandum in istis grauitatem aut leuitatem: dicendum ꝙ ipsemet qualitates sub gradu minus perfecto existentes in grauibus ⁊ leuibus: sufficiunt ad determinationem vniuersalis virtutis ad augmētationem sui.

Ad argumentum

Ergo in contrarium patet responsio. Si enim generans particulare non sit cum grauia ⁊ leuia mouentur: est tamen tunc generans vniuersale ꝙ semper contingit ea preactu sue maxime virtutis.

¶ Questio quarta.

Quarto posset

Aliquis forte dubitare de eo ꝙ modo dictum est: videlicet grauia ⁊ leuia ex appropinquatiōe ad sua loca augmentum recipere grauitatis atque leuitatis: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia generatio istorum tunc perficitur cum perfecte acceperint qualitates materiam necessitantes ad ipsorum substantiales formas: ergo completa generatione ipsorum et extra loca sua: non videtur ꝙ dictas qualitates imperfectas habeant: vt ob hoc possimus dicere ipsas recipere augmentum.

Ad huius questionis

Euidentiam considerandum est ꝙ Simplicius in primo de celo diuersas de hoc opiniones ponit: ⁊ ipse quidem precipue argumentatur contra id ꝙ modo diximus: argumentum autem suum est: quia si grauia recipiunt appositionē grauitatis: sequetur ꝙ aliquis se ponderans in alto: inueniet se minoris ponderis ꝙ̄ fuerit in imo: ꝙ fictioni simile videtur. Arguit etiam: vel vt melius dicamus: soluit argumentū quod vnquis posset ad hoc probandum sumptum ex velocitate motuū. Grauia enim quanto magis appropinquāt ad deorsum: tanto velocius ferūtur: quod non contingeret nisi fieret appositio aliqua ad grauitatem: que est ratio tendendi grauia deorsum. Hoc autem argumentum dupliciter soluit: primo quidem: quia non apparet: quomodo comprehendi possint ea que fiunt versus loca propria velocius moueri. Secundo autem hoc idem argumētum soluit recitando opinionem aliorum: qui dixerunt ꝙ grauia non citius ferūtur quando sunt prope loca propria: propter appōnem grauitatis: sed propter detentiam a pauciori aere: qui grauibus subiacet in medio: quemadmodum etiam ⁊ que supra multam aquam mouentur videntur leuiora: propter hoc ꝙ a multa aqua contra agentia tantum ipsorum ad deorsum sursum detinentur.

Sed ista positio

Non solū non est consona dictis Arist. vt putauit Simplicius aut: sed nec etiam consonat bene rationi: cuius declaratio est: quia vnumquodqꝫ positum in loco contrario sui contrahit de necessitate naturalis sue virtutis debilitationem: ⁊ inclinationem quandam ad corruptionem. Positum vero in loco naturali sue generationis contrahit sue virtutis vigorationē: sicut ⁊ remotionem dicte inclinationis ad corruptionem. Locus autem naturalis grauium ⁊ leuium est locus naturaliter generatiuus ipsorum ⁊ conseruatiuus: ⁊ locus innaturalis eorūdem est naturaliter ipsorum corruptiuus. Igitur necessarium est ꝙ grauia ⁊ leuia extra sua loca posita contrahant debilitationem grauitatis ⁊ leuitatis: ⁊ aliorum qualitatum: in quibus consistit virtus propria ipsorum. Appropinquantia vero ad sua loca propria paulatim: necesse est ꝙ paulatim perdant debilitationem illam: ⁊ resumant virtutis proprie vigorē. ¶ Verum est autem ꝙ non semper ista appositio tanta est ꝙ sensibiliter appareat: sicut ipsemet Simplicius dicit: dans intelligere solutionem sui primi argumēti.

Secunda autem

Instantia non valet: videmus enim ꝙ vnus ⁊ idem lapis cadens a loco alto: si statim contingat caput alicuius ibi stantis: non ita fortiter percutit ipsum: sicut percuteret si post longum motum ipsum contingeret deorsum prope terram. Ista autem fortior percussio dat intelligere satis euidenter fortiorem esse impetum ⁊ velociorem motum naturalem lapidis in fine ꝙ̄ in principio: hoc itaqꝫ modo Simplicius debuisset istud experiri: si voluisset sensibiliter cognoscere ꝙ grauia tendentia deorsum: tanto velocius feruntur quanto magis ad sua loca appropinquat.

Tertia etiam

Instantia seipsam soluere videtur. Nam mediū continens contrarietatem habet ad corpus ꝙ per ipsū violenter detinetur: quia vnū contrarium alterius debilitatiuum ⁊ corruptiuum est. Necessarium est ꝙ aliqualiter ipsum disponat ad corruptionem ⁊ debilitet etiam propriam virtutem ipsius. Patet igitur ꝙ hec dicta in hac materia non sunt conuenientia. ¶ Yparcus autem: vt Simplicius narrat: dicit ꝙ virtus proiectionis in grauibus sursum proiectis ꝙ̄diu preualet proprie virtuti proiectorum: facit ipsa sursum ferri: ⁊ quanto ipsa preualuerit tanto proiecta citius feruntur sursum: ⁊ cum ipsa debilitatur: primo quidem incipiunt proiecta non sic velociter sursum ferri: tādem vero illa virtute magis debilitata ferūtur deorsum: vincentia sua propria inclinatione: manente tamen adhuc aliqualiter ⁊ virtute proiectionis: qua facta magis exigua ipsa proiecta deorsum redeuntia velocius feruntur et velocissime cum illa virtus penitus defecerit. Eandem autem causam assignat ⁊ de leuibus deorsum violenter latis ⁊ postea sursum redeuntibus. Adiungit etiam ꝙ ⁊ corpora grauia non sunt magis grauia: cum magis appropinquāt deorsum: sed potius econuerso grauiora sunt cū plus ab ipso distant.

Hanc autem

Positionē Alexāder multipliciter reprobat: primo quidem: ⁊ si dictum ypparci posset forte sustineri de motu grauium facto post ipsorum proiectionem ad locum sursū: si tamen grauia non proijcerentur: sed generarentur sursum: ⁊ post generationem naturaliter tenderent deorsum: sicut sepe accidit: non posset per illud de hoc motu assignari illa ratio: quare s. velocior sit in fine ꝙ̄ in principio. Quia enim in tali motu non est admixta virtus proiectionis ad sursum: non potest id contingere ex talis virtutis debilitatione.

Secundo autem

Ipsam reprobat ostendendo esse contrariam positionem Arist. ꝙ illam. Grauitati.n.

fm naturam esse est deorsuz esse: ⁊ propter h ad deorsuz grauia mouentur: quia esse dicit rei complementum: sequitur ꝙ tunc grauia sint perfecte grauia ⁊ perfecte sinceram propriam speciem habentia: quando fuerit deorsum: ⁊ per consequens quanto magis ad deorsum appropinquāt: tanto perfectius suam speciem accipiunt sinceram: ⁊ maiorem additionem grauitatis.

Tertio idem Per h ostendit ꝙ grauitas tunc non esset grauibus rō tendendi deorsum. Nihil enim ad id inclinat ꝙ est debilitatiuum ⁊ corruptiuum ipsius. ¶ His itaqꝫ positionibus repudiatis: dicamus cum Aristotile ⁊ Alexandro ꝙ grauia ⁊ leuia ex appropinquatione ad propria loca accipiunt additionem grauitatis atqꝫ leuitatis: per h enim ostendit Arist. in primo de celo ⁊ mundo ꝙ grauia ⁊ leuia non possunt ad infinituz ferri: quia tunc grauitas ⁊ leuitas posset crescere in infinitum ⁊ esset infinita: ꝙ ipse prius reprobauerat.

Ad argumentum Autem in contrarium dicendum est ꝙ perfectio talium qualitatum necessitantium materiam ad formam non consistit in termino punctali: sed magnā habet latitudinez: ratione cuius potest recipere diminutionem ⁊ augmentuz.

¶ Qō quinta.

Quinto posset Aliquis forte dubitare quia non videtur verum ꝙ grauia ⁊ leuia non habeant in se principium: nec mouendi nec faciendi: sed patiendi solum: habēt eni in se non tantum materiā: que est ratio patiendi: sz etiaz formam que est ratio ⁊ principiū agendi.

Ad istam qōnem Satis patet responso per supradicta: lz enim grauia ⁊ leuia habeant materiam ⁊ formam: non tamen forma ipsoꝝ dat eis seipsam: sed datur ipsis a generante: ⁊ ideo non est eis ratio ꝙ producant ⁊ faciant seipsa: sed magis est ipsis ratio ꝙ a generante fiant: ideo enim generans facit grauia ⁊ leuia: qr dat ipsis formam leuitatis atqꝫ grauitatis. Consimiliter etiam talis forma non est grauibus ⁊ leuibus ratio quare moueant seipsa: vt iaz diximus: sed solum est ipsis ratio: quare h modo vel illo a generante moueantur id āt ꝙ est alicui ratio qre fiat: ⁊ quare moueat ab alio non est sibi: inquātuz huius: agēdi: sed patiēdi rātū.

Ad argumentum Itaqꝫ in contrarium dicē dum est: ꝙ forma suo formato non est ratio agendi in seipsaz: sed est sibi ratio agendi in aliquid aliud ab ipso.

¶ Textus.

¶ Hoc autem dupliciter: aut enim non propter seipsuz est mouens ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Quia in ista lectione non sūt difficultates magne: ⁊ vbi difficultates cadunt: diximus oportet nos immorari: ideirco ne inutilē prolixitatem faciamus: pertranseamus breuiter de ea ⁊ de aliqs similib⁹. Posset autem aliquis forte dubitare: quia nō videtur conuenienter dici ꝙ omne ꝙ mouetur: aut mouetur ab alio: aut non mouetur ab alio. Probatū enīz supra est oē ꝙ mouetur ab alio moueri.

Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ supra probatur oē ꝙ mouetur ab aliquo moueri ⁊ non a se ipso: ita ꝙ ipsum met totum sit sibi ratio quare se moueat: ⁊ etiz ipsum met sit ratio quare moueatur: h autem dicitur aliquid moueri a seipso ⁊ non ab alio: non quia ipsum totum sit sibi motus ratio actiua ⁊ passiua: sed qr non mouetur ab aliquo extrinseco: sed mouetur ab intrinseco sm ꝑ̄ sm corpora vz ꝙ per aliquid sibi intrinsecū conuenit ei ratio motus actiua: ⁊ per aliquid etiam sibi intrinsecum ei conuenit mot⁹ ratio passiua: vnde patet h ꝙ h dicitur non contradicere hijs que supra fuerunt demōstrata.

¶ Qō secunda.

Secundo Queritur vtrū moueri cōueniat fm accidēs ꝙ moueatur: videtur enim ꝙ non: quia dictum est ꝙ de ratione mouētis corporei est ꝙ moueatur quando mouet: ꝙ autez est de ratione alicuius sibi per se conuenit.

Ad istam qōnem Est dicenduz ꝙ moueri non per se conuenit mouenti: ꝙ eni per se conuenit omni conuenit: si ergo moueri per se mouenti cōueniret: necessario tunc inesset cuilibet mouenti: ⁊ per ꝯsequens omne mouens moueretur: ꝙ est impossibile: non igitur per se: sz per accidens mouenti conuenit ꝙ moueatur. ¶ Et preterea h mouenti per se cōuenit ꝙ conuenit sibi secundū ꝙ est mouens: sz moueri non potest conuenire mouenti fm ꝙ est mouens: quia sibi conuenit fz h mouere. Moueri aūt ⁊ mouere sunt opposita: si igitur mouenti secūdū ꝙ est mouens moueri conueniret: eidem tūc secūdū idez opposita inessent ꝙ est impossibile. Non itaqꝫ mouenti per se: ⁊ secūdū ꝙ est mouens: conuenit moueri: sz per accidens: qr secūdū ꝙ sibi cōuenit esse mobile: ꝙ est proprium subiectuz motus. Nam ⁊ quodlibet accidēs alicui propriū non reperitur in aliquo: nisi prout in ipso quodā modo attenditur ratio sue propriꝫ subiecti.

Ad argumentum Ergo factū in contrariū dicē dū est ꝙ de ratione mouētis: physica est ꝙ cū mouet moueatur: non propter id ꝙ est mouens: sed propter id ꝙ secundum rationem propriam est mobile: ⁊ inquantuz mobile motus sibi per se conuenit.

¶ Qō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare: ꝙ non videtur verū: si duoꝝ coniunctoꝝ vnū in aliquibus datur sine alio: ꝙ possit etiam alterū sine h dari in qbusdaz: videmus enīz ꝙ accidens ⁊ substantia coniūcta sibi sunt in vna indiuiduo: ⁊ est dare aliquaz substantiaz sine omni actiōe: nō tū ē conuerso dat aliqd accidēs sine omni substātia.

Ad istam qōnem Dōm fz ꝙ aliqñ accipiūt: ⁊ nos etiaz cū eis ex breuib⁹ verbis h positis a Tho. ꝙ tripliciter possunt esse aliqua sibi inuicem coniūcta: vno modo quidem per se ita vz ꝙ vtraqꝫ per se coniungantur alteri: sic vt se habet homo ⁊ risibile. Nā risibile per se homini coniungitur: ⁊ econuerso: ⁊ quia ꝙ per se cōuenit necessario ⁊ inseparabiliter ꝯuenit: ideo in his que ita sibi sunt cōiuncta ab altero potest separari. Alio autem modo aliqua sic sibi cōiungantur ꝙ vnum quodez ipsoꝝ per se alteri coniungatur: sed alterū hoc coniungatur per accidens: sicut se habent materia ⁊ forma accidens ⁊ substantia. Materia enim per se dependet ad formaz ⁊ sibi coniungitur: ⁊ similiter accidens se habz ad substantiaz: sed forma sic simpliciter semper nō habet ꝙ sit materie coniuncta: ⁊ substantia sic simpliciter semper non habet ꝙ accidenti coniungatur: ⁊ iō quedam

inueniuntur

inueniatur forma sine materia ⁊ substantia sine accidē tenon tamen econuerso accidens sine substantia ⁊ materia inuenitur sine forma. ¶ Tertio autē modo aliqua sic sibi inuicem ꝙ vtrūq; ipsorum alteri contingitur per accidens: sicut dulce ⁊ album ⁊ mouere ac moueri. Nam moueri per se debetur mobili: nō mouenti: ⁊ mouere per se debetur mouenti non autē mobili. Et quia ꝙ est per accidens separabile ē: idcirco in talibus sic coniunctis: contingit ꝙ sicut vnū inuenitur sine reliquo: sic ēt sine ipso ⁊ reliquū reperiri potest. Patet itaq;: quō scḋm ista optime currit argumentatio phylosophi.

¶ Textus.

¶ Necesse est igitur omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Quō prima.

Hic posset Aliquis dubitare: quia non videtur incōueniens ꝙ idem ferat ⁊ feratur secūdū eādem loci mutationem: videmus enim ꝙ anima scḋm mutationē mouet ⁊ mouet.

Ad istius qōnis Euidentiam considerandum est ꝙ Macrobius super somnio Scipionis volens defendere positionem Platonis de anima: qui ponebat animā mouere seipsam: conatur soluere has ratiōes h̄ positas ⁊ omnes alias a phylosophis adductas. Rōnes autē h̄ positas dissoluit ponendo ꝙ ī mouente seipsum mouere ⁊ moueri: nō solū nō sūt opposita: sed nec diuersa: nisi vocaliter tm̄: inquantū vnū significat: vt actio: ⁊ reliquū vt passio. Nā mouere actiuā significationem habet ⁊ moueri passiuā. In re tamen: vt ipse ait: non habent in mouente seipsum huiusmodi distinctionē. Nā pati ponit receptionē alicuius ab aliquo: vnde in his que motū aliūde recipiunt: moueri sicut significatiōē passiuam habet: sic etiam realiter passionem ponit. In his vero que nullo modo motū aliunde recipiunt: sed ipsum habēt essentialiter: ⁊ ex se: moueri secūdū rē nullam passionem ponit: nec mouere ⁊ moueri dicūt duo quedā: sed vnū tātū: quēadmodū ē videm⁹ de sistitiuo si enī aliqd accipiat ab aliquo ꝙ sistat: sisti in ipso ponit passionem: ⁊ sisti ac sistere facere: dicent tunc duo quedam: sed in eo ꝙ stat a seipso sisti non ponit passionem: nec illa diuersa vocabula ponunt in re duo quedā: sed tantū vnū: vnde non est dicendū scḋm ista ꝙ in mouente seipsum mouere ⁊ moueri sint diuersa ⁊ apposita: nec ꝙ moueri sibi cōueniat secūdū ꝙ est in potentia: ⁊ mouere secūdū ꝙ ē in actu. In his enim que motū aliunde recipiūt verum est ꝙ moueri ponit potentiam passiuam: ⁊ mouere dicit progressū motus a potentia actiua: quemadmodū etiam in his que recipiunt calorē aliunde: est dare potentiam passiuam ab aliquo ente actu calefaciente: sed in igne qui per se ex se est calidus: h̄ dare non contingit: vnde sicut calor in igne qui est ex se calidus non ponit duo diuersa: sicut actionem ⁊ passionē sed ponit vnū quid tantū: sicut etiam ait Macrobius ꝙ in mouente seipsum ipse motus nō ponit duo diuersa: vt actionem ⁊ passionem: sed vnicū tantum actum. ¶ Sed si diligenter attendimus ad ipsam rationē motus ⁊ distinctionem eius ab aliis actibus: qui proprie sunt forme: de facili patet ꝙ ista non sunt conuenienter dicta: si tamen Macrobius motū accipiat scḋm propriā rationem eius. Nā alie forme quantū de se est non ponūt acquisitionem ⁊ abiectionem aliquā: quia nec de se important ipsam variationem. Motus autē secūdū propriam actionem: acquisitionē quandam ⁊ abiectionē ponit: importat enim de necessitate sue actionis variationem. Nam sublata a re omni variatione nullus dicit rem moueri: sed ā immobilē eo ipso quo inuariabilem manere: variatio autē nunꝙ fit in aliquo nisi ipsum aliquid perdat prius habitum: aut aliquid accipiat antea non habitum. Nam ꝙ sic stat fixum in sua dispositione: vt nihil nouiter perdat vel accipiat: nullus vnquā sane mentis dicet variari. Quia ergo motus proprie dictus necessario ponit variationē: quā non ponit statio: nec calor: necessario etiam oportet ipsum importare abiectionem ⁊ acquisitionem: que claudūtur in intellectu variationis: que tamen duo statio: vel status ⁊ calor non important: eo ipso ꝙ de sua ratione non ponunt vllam variationem: vnde patet euidenter ꝙ nec exempla: nec dicta Macrobij in proposito sunt conuenientia. Quia enim nullus sane mentis diceret acquisitionem ⁊ abiectionem sine aliquali actione ⁊ passione fieri: necessario cogitur oīs hō confiteri ꝙ motus proprie dictus in re actionem ⁊ passionem ponit: actionē quidem mouentis: cuius est mouere: ⁊ passionē mobilis: cuius est moueri. Acquisitio enim ⁊ abiectio passiones sunt: passio vero omnis ex actione proxima infert. ¶ Sed attendendum est ꝙ forte isti appellabant motum omnem ꝓuētū alicuius ab aliquo: siue formaliter siue efficienter factum. Esse autem separatorum ab eis totis prouenit formaliter: quia ipsa secundum se tota forme sunt: ⁊ talis etiam prouentus ad ipsa tota terminatur: quia ipsa tota sunt per id esse existentia: respectu cuius ipsa dicuntur essendi rōne: ꝙ non contingit de formis materialibus: licz enim esse proueniat ex eis: non tamen dicimus ꝙ proueniat ad ipsas proprie: sed magis ad formata: quia ista sunt existentia. Ipse vero forme non proprie dicuntur existentes: sed proprie dicuntur existentis. Si ergo isti sic motum acceperunt: patet tūc statim quomodo motus non dicit duo quedam diuersa in re: sicut actionem ⁊ passionem: ⁊ quomodo primo mouent aliqua seipsa: ⁊ quō ex h̄ sequitur ista esse sempiterna. Sed si motum proprie sumamus: tunc mouere ⁊ moueri: vt patet ex predictis: sunt diuersa ⁊ opposita in re: nec possunt eidem secundū idē cōuenire: vnde etiam cum intelligentias ponimus suo modo localiter moueri: per successiuam sue virtutis applicationem ad diuersa loca: ponimus ꝙ eis mouere se ⁊ moueri conueniant secundū aliqua diuersa: quia mouere secūdū voluntatem imperantem virtutis applicationem: ⁊ moueri secundū virtutem ad diuersa loca successiue applicatā quecūꝙ virtus sit illa.

Ad argumentum Ergo est dicēdum ꝙ anima per se mouet: sed non per se mouetur: immo per accidens: vt supra dictum est. Nunc autem intelligimus nihil mouere ipsum penitus seipsū: ita ꝙ per se illo motu moueat: ⁊ per se illo eodem moueatur.

¶ Textus.

¶ Amplius non necesse est mouens moueri nisi a seipso secundum accidens ⁊c.

¶ Quō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur verum: si motor alicuius sic mouet ꝙ ipse non mouetur nisi per accidens: cuiusmodi est anima: ꝙ propter h̄ illud per accidens tolli possit: ita vz ꝙ maneat motor manens quidem: non autem motus: nec per se nec per accidens. Nam anima humana mouet ita corpus ꝙ ipsa nō nisi per accidens mouetur: ⁊ tamē nūꝙ potest contingere ꝙ moueat non mota.

Ad istam qōnem Dicit cōmuni ter et bene q id q est per accidens separabile quidē est: quāuis est de se li3 contingat: propter aliquas cōditiones in aliqua materia non esse separabile: quēadmodū natura intellectiua per se non habet q sit coniuncta in essendo corpori sed tamen h sibi potest in aliqua particulari natura: propter aliquā conditionem illius particularis nature intellectiue conuenire: sicut conuenit sibi in anima humana: propter imperfectionē eius. Et q2 talis imperfectio nunq̄ tollitur a nā intellectiua contracta per animam humanā: ideo nunq̄ potest contingere q natura intellectiua sic ptracta non sit in corpore vel nō inclinetur naturaliter ad corpus: sed q2 dicta imperfectio non sequitur vīr naturā intellectualē3: contingit vt predictu3 accñs in alia natura intellectiua singulari non inueniatur. Et enim dare aliqua3 ita altam: q nec corpori in essendo est coniuncta: nec coniungibilis. Consimiliter ergo intelligendū in proposito. Nam q motor qui est per se imobilis moueatur per accidens dum moueri potest cōtingere ex aliqua conditione: que non sequitur vīr motorē3 per se imobilē: vt pote si ex h proueniat q talis motor corpori sit coniūgibilis vel cōiūctus in essendo: sicut pz in anima humana que: q2 nūq̄ potest perdere hanc conditionē: nunq̄ potest contingere q moueat nisi moueatur per accidēs: quāuis imobilis sit per se: q2 tamē vt iam diximus predicta conditio non sequitur vīr motorem per se imobilē: potest optime et accidens ex illa cōditione proueniēs a per se immobili motore separari: vt videlicet sit motor nec per se motus nec per accidēs dū mouet: qualis est motor mobili non coniunctus in essendo neq3 coniūgibilis. Bene ergo dicitur ab omnibus q licet id q est per accidēs non separetur quandoq3 in aliqua materia: nō tn̄ op3 ipsu3 eē in q̄libz mā ꝓiūctū.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt mouet aliud qdē q mouet ab alio &c.

¶ Lectio decima. ¶ Q. ō prima.

Hic posset esse questio vtrū in motu semp oporteat vtraq3 mouens .s. et mobile esse abinuicē3 cōtracta: sed ista qō: quia fuit soluta sufficienter in tertio: dimittatur ad presens. Queratur autem primo de h q videtur h velle aliquid moueri a seipso primo: q videtur esse falsum: cū .s. sit demonstratū q nihil seipsum mouere potest primo.

Ad istam qōnem Est dicendum q aliter sumitur h mouens seipsum primo et aliter sumebat supra: nā hic id dr mouēs seipsū pmo i quo primo reseruatur rō mouentis seipsum propter partes suas. Si enī accipiam' q hō moueat manū: manus baculū: baculus lapidē3 h totū aggregatu3 q est hō man' baculus lapis: nō diceretur mouere seipsum primo: quia non primo in h toto aggregato reseruatur ratio mouentis seipsum: quia si tollatur lapis adh in illo aggregato remanebit h q est seipsum mouens per suas partes. Similiter etia3 si remoueatur baculus idem remanebit. Si etia3 remoueatur manus adhuc remanebit hō seipsum mouens per partes suas. Et semper partem a toto segregando nunquā illud totum habet rationē3 mouentis se primo per ptes suas: a quo si pars aliqua tollatur remanere potest seipsum mouens. Sed si tanta decisio facta sit q vlterius aliud non valeat auferri: quin statim tollatur q est seipsum mouere: stabit in hoc vltimo io via resolutionis: et primo i via compositionis ratio mouētis seipsu3 per partes suas: patet igitur quomodo h sumatur mouens seipsu3 primo: quia: vt declaratum est: hoc est idē q mouens in quo primo stat ratio mouentis seipsum per partes suas. Supra autem dicebatur q nihil potest mouere seipsum primo: ita scilicet q se non moueat per partes: quarum vna primo habeat rōne3 mouentis: et alia habeat rationem moti: sed moueat se per totu3: ita q totum sit ratio quare moueat: et totum sit ratio quare moueatur: vnde patet q non contradicunt que h dicuntur his que supra dicta sunt.

¶ Textus.

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet vtrūq3 &c.

¶ Qō secunda.

Secundo hic posset esse dubitatio: q2 videtur h velle Aristo. q in motu si sit dare primum ex parte mobilis: et ex parte mouentis: cum tamen declaratum fuerit in sexto: q nec ex parte mobilis: nec ex pte mouētis: si h fuerit primū i motu ꝯtigit dare pmū.

Ad istam qōnem Dicit Tho. q Arist. prius in sexto probauit q in motu non est aliquid primum: nec ex parte mobilis: nec ex parte temporis: nec ex parte rei in qua est motus: precipue in augmento et motu locali et h ideo: quia tunc loquebatur de motu in communi: et de mobili secūdū q est quoddā continuu3: nondum applicando ad determinatas naturas: et secūdū h sequebatur q non esset aliquid primo motum: et per consequens: nec aliquid primo mouens: si mouens sit continuum: et ita etiam non esset aliquid primo mouens seipsum. Sed nunc iam Aristo. loquitur de motu applicando ipsu3 ad determinatas naturas: et ideo ponit aliquid esse primo mouens seipsum: et soluit dubitationē sic q nihil prohibet tale continuu3 esse diuisibile in potentia: in actu autem non semper: sicut corpus celi. Et si contingat q aliquod continuum diuidatur q dicebatur primo motū: vel primo mouens seipsum non retinebit iā eande3 potentiam: vt moueat vel moueatur quia hec potentia sequitur aliqua3 forma3: forma autē requirit quantitatem determinata3: et ideo si diuidatur non retinebit inde eande3 potentiam: sicut patet in corde: ecce solutio Tho. in suis verbis recitata est. ¶ Sūt aūt qui dicūt hāc solutionē nō eē ꝯuenientē: q2 q̄ñcūq3 applicet mot' ad mām specialē: non erit ibi dare pmo mutatū esse. Et ideo fm istos dōm: q l3 diuisio ex parte quātitatis et mãe vadat in infinitū: q2 cōtinuū fm q huius est in infinitū diuisibile: ex parte tn̄ forme diuisio in infinitū nō vadit: sed est dare minimā carnē et minimā aqua3. Cū ergo moueri cōpetat rei ex parte mãe pncipii passiui: mouere aūt cōperat ei ex parte forme et pncipii actiui: si applicādo motū ad materiā spēalē vadat in īfinitū diuisio ex parte moti: nō tn̄ vadit diuisio in infinitū ex parte mouētis. ¶ Sed si bn̄ intueamur que isti dicūt satis de facili apparet q ipsa nō sunt aliculus momēti. Si enī ex pte mãe ipsa diuisio in infinitū vadit: nō āt ex pte forme: ponam' q mā stās sub certa forma: vtputa sub forā carnis: diuidat in tm̄ q pdat talē formā et accipiat aliā: vtputa formā elemēti: sicut formā terre: videri' ēt si diuidatur i tm̄ q pdat formā terre: et accipiat formā alteri' elemēti: aut sic pdēdo erit stat' in diuisionibus: aut nō erit stat'. Si erit status dabitur tūc materia naturalis in tm̄ parua quātitate: q nō poterit naliter iquātū nālis: diuidi in minori. Si aūt non erit status: sed erit pcedere in infinitū: accipiēdo vna3 formā post alia3: opertebit formas nāles esse infinitas q est ipossibile. Nō .n. pōt dari q fiat reditus ad formā primo

prius perditam: attamen ꝙ materia remaneat in illa parua quātitate: quia per diuisionē irat ad simplicius ad minus scḋm quantitatē dimensiuā. Sed si fieret reditus per diuisionē ad formā prius perditā: procederet tunc ad aliquid densius scḋm quantitatē: ꝙ est inconueniens. Deuento itaq; ad formā vltimā: ⁊ mā ipsius diuisa vsq; ad minima: nō poterit per diuisionē alterius istoꝝ minimoꝝ reditus fieri. ita ad formaȝ prius perditā: ꝙ istud parū sine cōiunctione ad quantitatē aliā ipsa possit informari. Est itaq; scḋm hoc dare minimuȝ per diuisionē: ⁊ ex pte materie sumpte scḋm ꝙ nālis est ⁊ nāle esse habens: vnde pȝ ꝙ istoꝝ distinctio nō valet.

Et preterea

Tho. dixit ꝙ facta applicatione ad determinatā nām datur primū: ⁊ ex parte cōtinui mouentis: ⁊ ex parte mobilis: scḋm motum scilicet sibi debitū in nā illa: vnde ⁊ ponit exemplū de corde: in quo p diuisionē ad hoc deuenit: vt nō moueat nec etiam moueat motu cordis: ⁊ non solū in corde: sed etiā in alijs apparet istud idē. Diuisio eni terre tendentis simplr deorsuȝ ad hoc perducit si fiat vltra minima: vt perdita forma terre generetur aliud ꝙ non sit simplr graue: qꝛ tunc esset terra nec per ꝯñs sit motū simplr deorsum motu nāli: ⁊ vsr hoc in oībus apparet. Naȝ ipsa applicatio ad determinataȝ formā: vnde si ex forma non procedit diuisio in infinitum necessariuȝ tunc est ꝙ non procedat etiā in infinitum ex pte materie: stantis sub nā aliqua creata ⁊ determinata. Et ꝙ doctor noster ita intellexerit: patet tā ex eo ꝙ ponit exēpla de naturis aliquibus determinatis ꝙ̄ etiā ex eo ꝙ ad hoc induxit probationeȝ sumptaȝ ex conditionibus formarū naturaliū. Manifestū est igitur: ꝙ oīquaq; deficit istoꝝ iprobatio ⁊ solutio.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem oportet semper motum esse ⁊ non deficere ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

Hic forte

Aliquis posset dubitare vtrum possimus dicere ꝙ oia generabilia sint causa oīs ⁊ totius sempiterne generationis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnuȝ generans generabile ad vnā generationē: ita se habēt oia gñantia generabilia ad omnē generationē: sed vnuȝ generans generabile: est cā vnius gñationis: igiſ ⁊ oia gñantia generabilia erunt causa totius sempiterne generationis nec per consequens vltra ipsa oportebit aliam causaȝ querere huius sempiterne mutationis.

Ad istam qōnem

Est dicendum ꝙ illa ꝓpositio qua dicitur: omnia generantia generabilia esse causaȝ omnis generationis: dupliceȝ habere potest intellectū vnum quidem diuisuȝ ⁊ aliū cōiunctū: diuisuȝ siquidem intellectum habere potest referendo singula generantia generabilia ad singulas generationes: vt vȝ dicamus: idcirco omnia generantia generabilia causam esse omnis generationis: quia dicēdo hoc generans generabile est causa huius generationis: ⁊ aliō alterius ꝯtingit vt discurrēdo per singulas generationes: nulla generatio pretermittatur: cuius causa assignari nō possit aliquod generans generabile. Coniunctū auteȝ habere potest si non referantur disiunctim singule generationes ad singula generantia: sed coniunctim omnes generationes ad omnia generantia generabilia. Et si quidem questio intelligatur hoc secundo modo patet statim solutio ipsius. Nam si omnes generationes proueniunt coniunctim ab omnibus generantibus generalibus: cum intra generationes omnes claudatur generatio cuiuslibet etiam generantis generabilis: sequeretur ꝙ supra suas etiam generationes ipsa generantia generabilia causalitatem habeant: ꝙ est impossibile: quia nihil potest eē causa effectiua sue generationis. Unde hoc modo intelligendo questionem: dicenduȝ ꝙ non possunt omnia generantia gñabilia esse oīs generationis causa. Si autem intelligatur primo modo dicendum est ꝙ possunt. Potest eni contingere ꝙ cuiuslibet determinate gñationis sit cā aliqō generans gñabile: nec m̄ propter hoc tolliſ demōstratio philosophi. Nā sic ponendo habemus quidem causaȝ huius gñationis vel illius: nō m̄ habemus cāȝ simplr gñationis ⁊ scḋm se. Nō eni cā est generationis simpli scḋm se cā est omnis gñationis. Nihil aūt per positionē illā daſ ꝙ sit oīs generatiōis cā quā m̄ cāȝ necessariuȝ est ponere. Effectus etiam vnius rationis habet rationem vnius effectus: ⁊ vnum effectū oportet in vnā causam reducere: singularem quidē effectum in causam singularem ⁊ vniuersalem in causam cōem: generatio autem simpliciter dicta vnius est rōnis: vnde necessarium est ꝙ gñatio simplr ⁊ scḋm se: ⁊ nō tantū pȝ rōnē huius vel illius gñationis in vnā cāȝ reducaſ: que sit causa oīs gñationis: ⁊ sine qua nō posset esse vlla generatio. Nā causa generatiōis simpliciter dicte se habet ad causaȝ propriaȝ huius determinate generationis: sicut causa principalis ad causam instrumentalem.

Ad argumentum

Autem iam pȝ responsio. Nā sicut se habet vnuȝ generans particulare: ad vnā generationē: sic se possunt habere oia particularia generantia ad omnem generationeȝ secunduȝ diuisuȝ: non aūt scḋm coniunctum intellectum: sicut exposuimus.

¶ Textus.

¶ Unum autem magis quā multa: ⁊ finita ꝙ̄ infinita oportet existimare ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset

Aliqs dubitare vtrum melius sit esse vnuȝ tantū primū mouens ꝙ̄ plura: videtur enim ꝙ nō. Nam primum mouens mouet sicut summū determinatuȝ bonū. Melius est aūt esse multa bona ꝙ̄ tantū vnū: ⁊ per ꝯsequens longe melius esse videtur ꝙ sint multa sūma bona ꝙ̄ vnum solum.

Ad istam qōnem

Est dicenduȝ ꝙ melius simpliciter est esse vnuȝ sūmū bonum ꝙ̄ esse multa sūma bona. Naȝ ponere ꝙ sint multa sūma bona est ponere ꝙ nulluȝ sūmuȝ bonū sit. Melius ē auteȝ esse aliquod sūmū bonum: ꝙ̄ nullum sūmū bonuȝ esse. Igitur melius est esse tantū vnū sūmum bonū ꝙ̄ esse multa sūma bona. Quod auteȝ ponendo sūma bona multa sequatur nullum eē sūmum bonum de facili apparet. Nam oē summū bonum omni sūme bono eiusdeȝ rationis est: sicut etiam omne summe calidum omni summe calido eiusdeȝ rationis est: vna est enim ratio summe calidi. Una ratio sūme boni: cōtinens tamen exēplareȝ rōneȝ oiuȝ bonoꝝ. Que autē multa in ipso sunt: ⁊ recipiunt predicationeȝ alicuius vnius: secundū penitus idem nomē penitusq; eandē rōnem: particularia sunt ⁊ sub vna eadem specie ⁊ eodem genere cōtenta. Nulluȝ autem pardem specie ⁊ eodem genere cōtenta. Nulluȝ autem particulare ens est nisi particulare bonū. Nullū vero particulare bonū esse potest sūmū bonum. Nam sūme bonum ⁊ est contentiuum oīs boni: ⁊ est positum extra oē genus. Nullum itaq; simplr sūmū bonum ponitur cū-

ponunt simplr multa sũma bona: q̃to itaq̃ melius est sũmũ bonũ ponere q̃ est causa oĩs boni: q̃ simplr sũme bonum tollere: tanto melius est dicere q̃ sit vnum tantum simplr sũmum bonum: q̃ dicere q̃ sint simpliciter multa summa bona.

Ad argumentum Ergo factũ in contrarium dicendũ est: q̃ melius est esse multa bona sicut cẽ possunt q̃ esse tantũ vnũ: sed sicut declarauimus: non possunt poni sũma bona multa: quia statim tollerent rationez summe bonitatis.

¶ Textus.

¶ Et iterum considerans principis mouentium ꝛc.

¶ Lectio. xij. ¶ Q̃ prima.

Hic posset Aliq̃s dubitare de hoc q̃ Arist. ait q̃ si aliquid est imobilium quidem: mouentium autez ꝛ ipsorũ que scd̃m accidens mouent impossibile est cõtinuũ motũ mouere: videtur eni hoc esse falsuz: quia motor mobili cõiunctus in essendo: necessario mouetur per accidens ad motuz sui mobilis: anima autem coniuncta est in essendo ei q̃ viuificat. Si ergo aĩa orbiũ celestiũ ipsos viuificat: ꝛ aĩa sic imponitur Ari. erit necessario coniuncta eis in essendo: ꝛ per ꝯñs mouebit ad motũ sui mobilis. Et tamen hoc nõ obstante inuenitur motum continuuz mouere.

Ad istam q̃onem Est dicendum q̃ secundum rei veritatem si corpora celestia dicerentur ita animata q̃ essent non tantum mota: sed etiã ĩformata proprijs motoribus: qui dicũtur aĩe celoꝝ: oporteret necessario concedere q̃ ipsoꝝ motores proprij per accidens mouerentur. Est enim omnino impossibile aliqua duo esse coniuncta in essendo: ꝛ tamen vnum ipsoruz localiter moueri altero mouente nullo modo moto: tã videlicet per se q̃ etiam per accidens. Stante ergo positione qua ponuntur corpora celestia ita aĩata q̃ ipsorũ motores eis sint coniuncti in essendo: aut impossibile erit verificari q̃ hic dicit Arist. aut oportebit ponere q̃ tales motores mouere non possint motũ sempiternuz continuum. Simplr eniz sic ait Aristo. q̃ si aliquid est ĩmobiliũ quidem mouentiũ aut etiã ipsorũ que secundum accidens mouentur: impossibile ẽ cõtinuũ motũ mouere. Vt ergo ista omnia saluem⁹ cogimur dicere q̃ aut Aristo. voluit intelligere corpora celestia ita animata q̃ essent a suis motoribus ad actum viuendi informata: aut si hoc noluit itelligere forte sicut nos exposuimus cõment. in questione de aiatione celoruz: quem tamen moduz non reperimus ad presens: vnde ꝛ Tho. hic dicit: ratio eorum que hic a philosopho dicũtur est: quia anime animalium constituuntur in suo esse per vnionem ad corpora. Sed motores superiorum orbium nõ constituuntur in suo esse ex vnione ad sua corpora.

¶ Textus.

¶ Non est autem idem moueri secundũ accidens a se ipso ꝛ ab altero ꝛc.

¶ Q̃ secunda.

Secundo posset Aliq̃s dubitare: quia cuz Arist. prius dixerit motores qui per accidens mouẽtur nõ mouere motũ continuũ: dixit postea motores secundorũ orbium: qui continuũ motũ mouẽt: per accidens moueri: vnde videtur sibi contradicere.

Ad istam q̃onem Satis sufficiẽter ꝑ dicta Tho. responsio habetur. Nã moueri per accidens potest alicui attribui dupliciter: vno quidẽ modo ratiõe sui. ita scilicet q̃ in ipso fiat per accidens: siue secũdario: ꝛ ex consequenti mot⁹: sicut in aĩabus aĩaliũ ꝯtingit. Nã cuz mouentur localiter corpora aĩalium mouentur statim secundario ꝛ ex consequẽti ipsemet anime ipsorum de vno loco ad aliuum translate: ꝛ q̃ sic secunduz se ꝛ ratione sui per accidens mouetur dixit prius Aristo. non posset motum continuũ mouere. Alio autẽ modo moueri per accidens attribuitur alicui: non secundum seipsuz: siue ratione sui: sed ratione eius q̃ est aliq̃d ipsius aut sicut pars aut sicut organũ: quẽadmodũ si artifice tenente instrumentũ fieret motus in instrumẽto nullo motu facto in artifice: diceremus tunc artificem moueri per accidens: non ratione sui: q2. s. fieret in ipso eius motus: sed solũ ratione istrumenti q̃ aliquid ipsius est: ꝛ hoc secũdo modo motoribus orbiuz secundorũ attribuitur per accidens moueri. Non enim dicuntur moueri per accidens: quia secũdario ꝛ ex ꝯñti in ipsis fiat motus: sed quia motus quidã sit ex ꝯñti ꝛ secundario in ipsis suis orbibus: qui sunt quedã instrumẽta ꝛ organa ipsoꝝ. Mouentur eniz tales orbes pluribus motib⁹: vno quidẽ ꝑp se: alio ꝑpter motũ supioris mobilis. Et hic motus talibus orbibus dr̃ deberi secundario ꝛ ex ꝯñti. hanc itaq̃ distinctionẽ voluit Aristo. ponere cuz dixit: nõ est aũt idẽ moueri scd̃m accidens a se ipso ꝛ ab altero. Et q̃ mouetur quidez: seu dicatur moueri per accidens ab altero: siue propter alterum: nihil prohibet motuz continuũ mouere.

¶ Textus.

¶ Hoc autem est manifestum quidem: ex eo q̃ non est possibile ꝛc.

¶ Q̃ tertia.

Tertio quia Videtur Arist. hic velle q̃ mot⁹ ad formã non possit imediate ꝑuenire ab imobili motore: queratur verũ habeat veritatẽ: videt enim q̃ nõ: q2 quicq̃d potest agens inferius potest superius. Mouens aũt imobile est altius agens q̃ agens mobile. Cũ igit a mouente mobili possit mot⁹ ad formã imediate ꝑuenire: vr̃ q̃ etiã imediate prouenire possit ab imobili mouente.

Ad istam q̃onem Est dicendũ q̃ aliter loquẽdũ est de motore imobili primo: qui est causa oĩuz: ꝛ aliter de motoribus imobilibus secundis: qui sunt ipse intelligentie create. Nam si de his secundis motoribus loquamur: simplr dõm est q̃ lz mã eis obediat ad nutũ q̃tũ ad motũ localẽ: non tñ eis obedit q̃tũ ad motũ ad formã: huius autẽ rõ est quia talia mouentia imobilia sunt mouentia ꝛ agentia intellectiua: agens autem intellectuale agit ꝛ mouet per formam intellectaz: forma enim naturalis est ratio agendi ꝛ mouendi agenti naturali: ꝛ forma per intellectum apprehẽsa est ratio agẽdi ꝛ mouendi agenti intellectuali: forma autẽ apprehẽsa que est in intelligẽtijs secundis intẽtio ꝛ notio rei est ꝛ non res ipsa. Quia igitur non potest res rata ꝛ absoluta immediate ab intentione prouenire: cõcluditur q̃ intelligentie create per formã apprehensam: que est eis ratio agendi: non possunt immediate realem ꝛ absolutam producere naturam. Per motũ autẽ ad formã semper non intentio aut relatio: sed res aliqua rata ꝛ absoluta suo modo efficitur in ipso mobili: q̃ tamen non cõtingit de motu locali: sicut per se patet: hinc itaq̃ prouenit q̃ nulla intelligentia creata potest immediate mouere materiam ad formaz: quamuis corpus immedia

te mouere

ie mouere possit ad locū. Sed hec ratio de primo omniū causation potest assignari: quia forma ab ipsa apprehensa non est intentio: sed res summa: quia est ipsa eius essentia: que est res contentiua omnis rei. Et ideo necessarium est q ibi materia corporalis obediat ad nutum: et quantum ad motum ad locum: et quantū ad motum ad formam.

Quia vero argumētum factum in contrarium cōcludit de intelligentijs secūdis dicendum est ad ipsum q quicquid potest facere agens inferius potest etiam et superius: sed non eodem modo: quin magis debet hoc facere modo altiori. Sic autem est in proposito: sed ponamus mouens mobile facere motū ad formā imediate: et mouens imobile hūc motum facere mediante mouente mobili: tanq̄ suo instrumento: faciet enim tunc talem motum mouens mobile: sicut instrumentum: et mouens immobile ipsum faciet sicut agens primum: altior autem modus agendi est quo aliquid agit: sicut principale agens: q̄ ille quo aliquid dicitur agere sicut instrumentuz.

¶ Textus.

¶ At vero aliud facientibus principiaz magis erit de his manifestum &c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset Dubitare aliquis: q motus in quantitate videtur esse prior motu alterationis: cuius tamen contrarium ponitur in littera. Nā motus prior esse videtur: qui est ad priorem terminum: ed nihil inquantitate est ad priorem terminum q̄ motus alterationis: q terminus illius est quātitas: et terminus istius est qualitas: quantitas autem est prior qualitate igitur et motus in quantitate est prior ipso motu alterationis.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q augmentum potest accipi vno modo large: et sicut fieri potest per solam rarefactionem: rarefactio autem primo terminatur ad raritatem que est qualitas: et ex consequenti ad certam mensuraz quantitatis: vnde hoc modo motus alterationis prior est motu qui est in quantitate. Alio autez modo augmentuz sumi potest proprie: quomodo non fit sine alteratione alimenti: et sine motu locali. Unde hoc etiam modo talis motus posterior est motu alterationis.

Sed hec verba Quamuis discurrendo per modos augmēti declarent q alteratio prior ipso est: non tamen soluunt argumentum. Naz adhuc dubiuz est quare motus tales non trahant prioritatez a terminis: cuz trahant speciem ab ipsis: vnumquodq enim speciem propriā et prioritatem ad alia trahit ab eodem. Dicere autez q per se prius est non per se: et simpliciter prius est compositio non est soluere argumentuz: sed magis est arguere contra cōclusionē argumenti: q est propriū sophistaz.

Dicenduz est igitur q in quantitate simpliciter non est motus: quia tunc mathematica nō abstraherēt a motu: sed motus est in quātitate contracta ad esse naturale: quia motus est passio entis naturalis. Quantitas autem simpliciter bene quidem est prior ipsa qualitate: sed quātitas tracta ad esse naturale nō est simpliciter prior cūctis qualitatibus: sed magis est aliquo modo posterior aliquibus. Naz id quo aliquid ad esse naturale trahitur: prius est eo inquantū huius q ad tale esse tractum est per concretionem eius. Quātitas autem ad esse naturale trahitur per concretionez qualitatum naturaliuz: vnde patet q in ratione entis naturalis qualitas est prior quantitate: et quia motus est actus entis naturalis: contingeret motus in quantitate posterior sit motu alterationis. Patet itaq respōsio ad argumentum. Non enim est motus in quantitate simpliciter sumpta quomodo est prior ipsa qualitate sed est motus in quantitate per qualitates naturales contracta ad esse naturale: quomodo quantitas qualitatem presupponit.

¶ Textus.

¶ Adhuc tempore prior est perpetuū eni contingit &c.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur motus localis esse prior tempore motu ad formam. Nam eternorum non est vnum prius alio secundum tempus: secundum autem philosophiam ipsius Aristo. tam motus localis q̄ etiam motus ad formaz fuit ab eterno Non igitur bene dictuz est secunduz opinionem suam q motus localis est prior tempore alijs mutationibus.

Ad istam qōnem Dicendū q esse in tempore per se cōpetit particularibus non vlibus: et per consequēs nec speciebus que vniuersalia quedam sunt. Quando ergo queritur de aliquibus: qd ipsoruz sit prius prioritate temporis debemus respicere ad ipsa in particulari sumpta: quomodo sunt per se in tempore: et nō ad ipsa sumpta i vli: loquēdo aūt d. motu locali: et de motu ad formā in particulari: patet statim q motus localis prior est motibus ad formam. Naz quamuis secundū Aristo. motus ad formaz vniuersaliter sumptus semp fuerit ratione suorum particularium sibi succedentiuz non tamen est dare aliquem particularem motum ad formam esse sempiternū. Contingit autem dare vnum particularē motū localē sempiternuz: sicut motū circularē. Quia igit sempiternū prius est tēpore et duratione non sempiterno: patet secundū ista q cōuenienter dicit motus localis eē prior motibus ad formā.

¶ Textus.

¶ Omnino autem videtur q sit imperfectum ad principium iens.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio aliquis Posset dubitare: quia non videtur conuenienter dictum q motus localis sit prior alijs motibus: prioritate perfectionis. Nam ille est perfectior motus in quo ratio motus perfectior modo reseruatur: sed motus diffinitio magis perfecte reseruatur in motu ad formā q̄ in motu locali. Est enī motus actus entis in potentia. Magis autez est in potentia id q est in potentia ad formā q̄ id q est in potentia ad vbi: igitur motus ad formā est perfectior in rōne motus q̄ motus localis.

Ad istam qōnem Est dicendum q motus localis est perfectior motibus ad formā. Ad cuius euidētiā attendendū est: q formaliter de ratione motus est: q sit continuo quoddam successiuū: vnde ille motus in quo inuenitur maior et perfectior continuatio successionis perfectior est in ratione motus. Sic autem se habet motus localis. In nullo enim motu est tanta: et tam

perfecta continuitas: sicut est in motu qui est secundū locum. Nam ⁊ alios motus necessarium est interrūpi per deuentus ad terminos contrarios. Motus autem localis per nihil tale necessario inuenitur interrumpi: vnde patet euidenter q ipse in formali motus perfectione motus singulos transcendit.

Argumentum autē

Factū in cōtrariū patet satis q recte non concludit. Naz si ille motus est perfectior: cuius subiectum est magis potentia cum subiectum generationis sit maxime in potentia erit ipsa generatio verissime ⁊ perfectissime motus: q est inconueniens. Item cum ens in potentia sit ens imperfectū Motus q̄to magis hz subiectuz in potentia: tanto in ipso maiorem imperfectionem ponit. Ex hoc autem q motus in suo subo ponit maiorez imperfectionem: magis hr q sit diminutior q̄ perfectior. Ad diffinitionem ergo motus saluandam: sufficit q subiectuz sit aliqualiter in potentia: non tamen ex potentialitate subiecti sumitur huius diffinitionis complementum: sed magis sumitur ex continuatione acquisitionis: subintellecta in hac particula secundum q huius. Dicitur eniz motus esse actus entis in potentia secundum q huius.

¶ Textus.

¶ Que autem loci mutatio primi sit nunc monstrandum est ⁊c.

¶ Lectio decimaquarta. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset

Aliqs dubitare q non videtur inconueniens motus contrarios cōtinuari. Si enim in vno ⁊ eodem instanti termineretur vnus ⁊ inchoetur alius: sequeretur q in vno ⁊ eodem instanti sit finis vnius ⁊ principiuz alterius Motus autem tunc dicuntur continuari: quando idē est alterius quidem finis ⁊ alterius principiuz: igitur motus contrarios continuari non est inconueniens.

Ad istam q̄ōnem

Est dicendum q motus contrarios continuari est omnino impossibile: cuius declaratio est: quia impossibile est motum habere continuitatem: nisi continuitatez habeat id q aquiritur per ipsum. Quemadmodum enim interrupta magnitudine interrumpitur motus localis: qui continuitate ttabit a continuitate magnitudinis: sicut etiā interruptoviniuersaliter eo q acquiritur per quemcumq motum necesse est motuz ipsum interrumpi. Interrupta eni acquisita ponunt interruptas acquisitiones. Motus autez dicit acquisitionem rei. Idem etiam ex hoc apparet q motus: vt exposuimus in precedentibus: nō habet propriam realitatem aliam preter realitatē eius qd acquiritur per ipsum. Que autem vnius realitatis sunt necessario sic se habent q vno interpto interrumpitur alteruz. Nūc autem sic est q per contrarios motus contrarie forme acquiruntur: formas autez contrarias impossibile est continuari: igitur ⁊ motus contrarios impossibile est esse continuos. ¶ Ad euidentiaz autem maioris ppositionis accipiamus duos motus cōtrarios: sicut dealbationem ⁊ denigrationem. Quia itaq in cōtinuis finis vnius est principiuz alterius: si dealbatio continuari debet denigrationi: oportebit finez dealbationis esse principiuz denigrationis. Et quia ostensuz est q motus non continuantur: nisi continuentur illa que p ipsos acquirantur: sed si finis dealbationis debet esse principium denigrationis oportet q finis albedinis qui correspōdet fini dealbationis est principiū nigredinis artipōdens principio denigrationis: hoc aūt satis apparet esse impossibile. Naz finis albedinis cōrespōdens fini dealbationis non est aliud q̄ summus gradus albedinis per ipsam dealbationem acquisite summum autem gradum albedinis. qui non ponit aliud q̄ albedinem intensam: esse principiuz nigredinis quilibet sane mentis statim iudicabit impossibile.

Ad argumentum

Ergo in contrarium dicē dum est. q non dicuntur ex hoc aliqua cōtinuari q in eodem habent principiuz ⁊ finem: licet ex hoc dicatur contigua aut consequenter se habentia. Sed dicuntur continuari ex eo q idem habent principium ⁊ finem: vnde dato q in eodez instanti possit esse finis vnius cōtrariorum motuum: ⁊ principiuz alterius: non tamen ideo continuari poterūt.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset

Aliquis dubitare vtrum verū sit q supponebatur in isto argumento: videlicet q in eodem instanti: in quo terminatur in aliquo subiecto vnus motuum contrariorum: inchoari possit in illo met subiecto motus reliquus grauis: videtur enim q sic: quia licet contraria non possint simul esse in eodem: nihil tamen prohibet ipsa in eodem esse successiuerata q in subiecto statiz sine interpositione temporis vnum sit post reliquum: quemadmoduz licet albedo ⁊ nigredo esse nō possint simul in eodem: nihil tamē prohibet: quin statiz non intercidente tempore medio: cūz desinit albedo esse in corpe in ipo sit nigredo: pari itaq ratione quamuis idem simul non possit moueri motibus cōtrariis: nihil tamen prohibere poterit: quin statim cum desinit moueri vno motuuz contrariorū: absq vlla intercisione temporis ⁊ quietis: incipiat moueri motu reliquo.

Ad istam q̄ōnem

Mode respondendum est circa q̄stiū pertinet ad motus ad formas. Nā de motibus localibus erit locus querendi in sequenti lectione. De illis ergo motibus qui non sunt ad vbi dicendum est ad presens q impossibile est duos motus tales contrarios ita se habere: vt statim cuz in aliquo subiecto terminatur vnus in ipo initietur alius Cuius declaratio est: q ab alio termino receditur per vnum contrariorum motuū: ad quem acceditur per alterum: ⁊ ibi initiatur recessus ab aliquo vbi finitur accessus ad ipsum. Si ita q in illo instanti in quo finitur vnus motus contrarius: vtpote motus dealbationis: etiā initiatur in vno ⁊ eodez subiecto motus alter cōtrarius: vtpote motus denigrationis: oportebit q in illo eodem instanti quo finitur accessus ad albedinez: inchoetur recessus ab albedine: ⁊ in eodem etiam gradu albedinis in quo finit accessus oportet inchoari recessuz: vlterius autez sic est vt declarauimus in septō: q in illo instanti in quo inicia tur denigratio oportet induci simulq inductuz aliquid esse de nigredine. Cuz sit aliquid inductū est de nigredine oz necessario eē aliqd abiectū de albedie: grad⁹ etiam in quo finitur dealbatio in illo instanti in quo dealbatio finitur: debet esse in dealbato corpe. Recolligentes itaq predicta: sic arguaz ad propositum. In illo instanti in quo finitur dealbatio gradus vltimo inductus est in dealbato corpore. In illo etiam instanti in quo initiatur denigratio oportet esse aliquid inductum de nigredine ⁊ aliquid abiectū de albedine. Sed gradus albedinis abiectus in pncipio denigrationis est gradus vltimo sumptus per dealbationez: quia tūcum

ctum est ꝙ etiam eodem finitur accessus ad terminum ⁊ initiatur recessus a termino. Si itaqꝫ in eodem instanti finitur dealbatio ⁊ initiatur denigratio: finitur accessus ad albedinez: ⁊ initiatur recessus ab albedine in eodem instanti vnus ⁊ idem gradus albedinis erit inductus in subiecto ⁊ abiectus a subiecto: ⁊ per consequens aliqd idē in subiecto simul erit ⁊ non erit. In instanti enim in quo aliquid acceptum est habetur: ⁊ in instanti in quo abiectum est non habetur. Si itaqꝫ impossibile est idem simul esse ⁊ non esse: sequitur ꝙ impossibile sit: in vno eodemqꝫ subiecto initiari denigrationē in instanti in quo finitur dealbatio. Et eodez modo intelligendum est de alijs motibus contrarijs.

Argumentum itaqꝫ Factum in contrarium: ⁊ si concludat de contrarijs formis: non tamē cōcludit: de ptrarijs motibus: propter rationez: assignataz. Non enim sequitur idē esse ⁊ non esse: si ponamus ꝙ in illo instanti: in quo desinit vna formarum contrariaruz esse in subiecto: icipiat in ipso esse ⁊ íe alia: ꝙ tamen sequitur: si hoc ponamus de motibus contrarijs vt exposuimus.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem contingat quendam esse motuz infinitum vnum ⁊ continuum ⁊c.

¶ Lectio. xv. ¶ Qō prima.

Hic posset aliquis dubitare verū ĩ motib⁹ localib⁹. possit fieri reflexio sine interpnegeris: vt̄ eniz ꝙ si aliqs pbiceret sursum sagittam cōtra rotam descendente: ⁊ contingeret ipsam anteꝙ quiesceret: statim propter motum rote reflecteretur: ⁊ descenderet deorsuz anteꝙ quiesceret. Non ergo necessariuz est ꝙ in reflexione qes media intercidatur.

Ad istam qōnem Dicitur cōmuniter ꝙ duob⁹ modis potest aliquid moueri: quia per se ⁊ per accidēs ⁊ si per se quidem vtroqꝫ motu moueatur mobile: tunc oportet ꝙ sempin reflexione iterponatur quies media ⁊ de motu sic sumpto concludit ratio quelibet phi. Si autem mobile vno motu moueatur per se: ⁊ alio per accidens: non oportet tunc intercidere mediam quietem quemadmodum si naui per fluuium currente: aliquis stans in opposita pte fluminis proijciat sagittam motaz contra motum nauis: que quidē sagitta infigatur naui: quia non est credendum ꝙ sagitta nauiz cōtingens ipsam faciat quiescere: concedendum est simpliciter ꝙ statim cum peruenerit ad eā incipiet reflecti ⁊ moueri secum contra motum suū primum: absqꝫ quietis interpositiōe. Nam primo motu fuisset quidez per se mota. Secundo autem motu non per se moueretur: imo infixa naui per se quidē staret in eodez loco nauis ⁊ quiesceret: moueretur autez per accidens ad motum nauis cui existeret infixa. Et eodem modo est intelligendum de alio exemplo. Tenderet eniz sagitta per se sursuz: sed deorsuz per accidens rediret: quia delata a rota descenderet: ⁊ secūdo motu mota ꝙ esset motus proprius sagitte

Sed videtur quod Ista responsio non sit penitus sufficiens Si enim aliquis poneret ꝙ sagitta rotā fortissime percutiens non remaneret propter fortē percussionem infixa eam: sed ab ipsa repelleretur ita fortiter ꝙ ad minus per aliquantū spaciū descenderet: sagitta ante rotam: moueretur tunc per se sagitta etiaz hoc secundo motu. Et quia hic non videtur quies vlla intercidere: sequitur ꝙ in talibus motibus per se fieret reflexio sine quiete precedente.

Sed ista obiectio Tollitur de facili: dicemus enim ꝙ si sagitta rotaz pertingens descendentem: ab ipsa sic repelleretur: ꝙ propter repulsionem descenderet deorsum: non posset ista repulsio fieri sic subito: quin per aliquod tempus quiesceret: quod per se contingens rotam descenderet non per accidens: quia ad descensum rote rui in illo modico tempore existeret continncta.

¶ Textus.

¶ Maxime autem manifestuz est ꝙ impossibile est cōtinuum esse ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur ratio phylosophi cōcludere: nec ēt ista que nos diximus oino vera esse. Nā id qđ pтinue mouetur in loco vtitur vno medio signo loci tanꝙ duobus: quia tanꝙ fine precedentis: ⁊ tanꝙ principio sequentis: nec tamen propter hoc a suo motu aufertur continuitas.

Et preterea Supra dixim⁹ ꝙ in motib⁹ ad formam non fit reflexio sine quiete media: propter id ꝙ cum initiatur motus ad formam contrariam: abicitur statim aliquid de forma contraria altera a qua incboatur motus. Sed in motibus localibus hoc non habet locuz: quia initiatur motus ad aliquem locum mobilem: secundum se totum: ⁊ secundum omnes partes est in loco a quo debet recedere: ita ꝙ pro illo instanti de illo loco nihil perdit: videtur itaqꝫ ꝙ quantumcunqꝫ in motibus ad formā non possit fieri reflexio: nisi quies intercidat: fieri tamen possit in motibus localibus.

Ad istius itaqꝫ Qōnis euidentiam considerand uz est: ꝙ signum manens in medio continui alterius rationis est secundum ꝙ est continuatiuum: ⁊ alterius rationis est secundum ꝙ est diuisiuū. Nam continuatiuum est secundum ꝙ est vnum: propter id ꝙ continuatio aliqd vnum ponit in quo partes ipse cōncetuntur. Diuisiuū autem est secundum ꝙ est aliquo modo duo: vt exposuimus in quarto: propter id ꝙ diuisio facit esse aliud finē vnius partis a pricipio alterius. Et propter hoc ipsuz ꝙ mouetur in loco nunꝙ medio signo vtitur actu tanꝙ duobus nisi actu diuidat continuum: ⁊ per cōsequens actu interrumpat motum. Sed si debet motuz suū nō interrumpere: necessariuz est ꝙ signo medio nullo modo actu bis vtatur: si non vtatur ipso tāquam duobus sed solum tanꝙ vno termino continuante. Nunc autē sic est ꝙ cū aliquid localiter mouetur prius vno motu ⁊ postea reflectitur ad oppositum vno ⁊ eodem signo actu bis vtitur: cuius ratio est: quia cuilibet motui finito oportet assignare actu finem: ⁊ cuilibet incboato oportet assignare actu principium. Cum autem corpus motum sursum reflectit ad deorsuz: motus sursuz actualiter finitur: ⁊ motus deorsuz actu incboatur: ⁊ cū non esset ante. Ergo ⁊ illi actu finem: ⁊ huic actu principium oportet in loco sursum assignare. Vtitur ergo tunc mobile tali signo actu tanꝙ duobus: ⁊ per consequens ipso vtitur tanꝙ diuidente continuum: ⁊ interrumpente motum non tanꝙ continuante. Ex hoc aūt possemus si vellemus statim concludere motum reflexum non esse continuum: quia ƺ rationē partium continuatarum est ꝙ in medio vna habeat actu finem: ⁊ alia actu pncipiū: ꝙ actus ƺ suā rōnē diuisiuus est.

¶ Sed tamen aliquis posset dicere: q licet ex hoc probet motus tales nō esse continuos: per q soluitur primuz argumentū: non tamen probatur propter hoc q inter ipsos intercidat quies media. Nam et in lineis videmus q quamuis nullum punctum actu sit in medio: sed debet esse cōtinua: si tamē actu fiat ibi assignatio finis et principij: et in eodem situ erunt quidem tunc partes linee non continue: sed ita contigue: q inter eas nihil cadet medium: similiter itaq posset quis dicere: q assignando actu finem vni motui: et actu principium alteri: manebunt motus non continui: sed si illi duo termini actu scilicet finis et actu principiū: ponantur in eodem temporis instanti: erūt illi motus se se consequentes absq vlla quiete intermedia.

Considerādum est Itaq sicut ait Tho. q licet punctum vel signum quodcūq vt est vnuz subiecto possim simul itelligere: si tn̄ debeo ipsuz seorsuz itelligere vt finē: et seorsuz itelligere vt pncipiū: nūq potero hoc simul facere: sequeretur enim q plura in ratione qua plura simul intelligerē q esse non potest. Quod si intellectus non pōt istud facere: necessarium tunc est q nec etiam mobile tunc i eodem istanti possit idem sumere signum actu: vt plura: siue seorsum vt actu finem et seorsum vt principium. In alio itaq instanti ipsum sumet: vt finem precedentis motus: et in alio instanti ipsum accipiet: vt principiuz sequentis. Et quia inter duo instantia cadit tempus mediū: oportebit tunc necessario in illo tempore medio ipsum mobile ibi stare et quiescere: patet igitur q propter istaz rationez motus localis reflexus fieri non potest sine quiete media: quātumcūq ratio supra assignata de motibus ad formam locum non habeat in motibus localibus. Patet itaq responsio ad argumentū.

¶ Qō tertia.

Sed tunc tertio Statiz dubitaret aliquis: quia secunduz ista videtur q etiam in motibus per accidens non fiat reflexio: sine quietis interpositione: quia quantumcūq alter motus sit per accidēs: ex quo tamē prior actu finitur: et scd's actu ichoatur: oportet illi assignare actu finem: et huic actu principium. Que duo si ponant in eodem instanti: sequetur q vno et eodem signo in eodem nūc ipsum mobile bis vtatur: semel quidem vt fine et semel vt principio.

Hic autē dubitatio Stantibus supradictis solluitur de facili. Nam motu quidez vno facto per se et alio per accidens: dicemus q mobile signuz in quo terminat motum sibi pe se debitum accipit quidem per se tanq̄ finez sui motus: sed non accipit illud per se tanq̄ principium alterius: quia nec ille motus est suus: sed illius mobilis: q trahit ipsum secum: hoc autem mobile: quia continuum motum facere supponitur: nō accipit illud signum sicut actu finem vel sicut acto principiuz: sed accipit ipsum sicut cōtinuans. Sed si dicat q mobile reflexum ad minus accipit ipsum sicut actu principiū sui recessus: dicemus sicut diximus q quia per accidens sui recessus inde tunc inchoatur: per accidens tn̄ illud signū sumit actu: vt pricipiuz: ad q nullum sequitur impossibile: licet enim idez non possit vti per se eodem bis in eodem instanti: nihil tamen prohibet q in eodem instanti eodem bis vtatur: ita tamen q semel vtatur ipso per se: et semel non per se sed per accidens.

¶ Textus.

¶ Sed verū dōm est qō quidē diximus in rōnib9 et c.

¶ Qō quarta.

Quarto autem Ut sequētē lectionē claudamus tū ista: ex q in ipsa magne nouitates non tanguntur: queratur vtrum verum sit q accidāt linee infinita media: videtur eni q non: q2 q est de ratione alicuius sibi conuenit per se et non per accidens. Sed infinitum claudītur in ratione seu in diffinitione linee: quia linea secundum suam rationem est continua. Continuum vero dicitur esse q est in infinituz diuisibile: uae diuisibile in semper diuisibilia.

Ad istam qōnem Est dicenduz q illa dicuntur p'prie alicui attribui per se: que sibi attribuuntur ratione forme. Que autem alicui attribuuntur gratia materie dicuntur sibi attribui per accidens. Nunc autez sic est q forma continui consistit in ipsa vnitione et cōnexione partium: q̄ quidem connexionē quia destruit ipsa diuisio: sequitur q diuisio tanq̄ priuatio tollat formam continui materiam eius relinquendo. Quia ita q infinitas non debetur continuo ratione cōnexionis partium: sed ob rationē sempiterne diuisibilitatis: patet q infinitas sibi debetur ratione materie: et finitas rōne forme. Nā quecūā in infinituz multiplicat diuisio ipsa connexio recolligit in vnum: et per consequens retrahit ad finitatem: finitas itaq continuo per se debetur: quia ratione forme: sed ifinitas sibi attribuitur per accidens: quia ratione materie.

Ad argumentum Itaq factū in contrariū dicenduz est q diffinitio continui: in qua ponitur infinitas: est sumpta ex diuisibilitate eius: continuo autē ratione sue diuisibilitatis: et secunduz inclusionez eius per se ifinitas debetur: non tamen propterea sibi debetur simpliciter per se: quia nec propria ratio ipsius sumitur ex diuisibilitate. Sed ex vnione partiuz in termino medio continuante: quemadmodum vniuersaliter cuiuslibet vera diffinitio sumitur ex forma.

¶ Qō quinta.

Sed tunc posset Statiz aliquis querere: quomodo vnio partium forma sit cōtinui: et diuisio tollat formam relinquendo materiam: videtur enim hoc nō esse verum. Quia facta diuisione et sublata vnione adhuc in partibus diuisis manet continuitas. Non autē manet ratio alicuius nec in toto nec in partibus sublata forma eius: quēadmodū sublata forma ignis a corpe toto non remanet ratio ignis nec in toto corpore: nec in partibus eius.

Ad istam qōnem Simpliciter dicenduz est q forma propria continui est ipsa vnio partiuz ipsius in termino medio continuante: cuius declaratio est: quia forma vniuscuiusq propriā id dicimus q est sibi ratio immediata essendi esse suo proprio. Immediata autez ratio essendi continuo: inquantum continuū est ipsa vnio partiuz in termino medio continuante. Ad hoc enim statim et immediate sequatur aliquid esse verissime continuum: q partes eius in vno termino vnite et copulate sunt: de necessitate itaq concluditur q ipsa vnio partium in vno termino continuante est forma continui in eo q continuum. Ex hoc autem statim patet q diuisio que

sio que a continuo tollit dictam vnionem: tollit formaz continui relinquendo materiaz. Relinquit enim partes que sunt materia propria totius quantitatiui: vnio circa partes fit vni no: et circa partes sine fz qtes fit diuisio: quemadmodum vniuersaliter forma et priuatio fiunt circa idem.

Ad argumentum Itaqz factuz in contrariuz dicenduz est q vnio que est forma continui in ipso continuo per omnes eius partes est diffusa: ita q vna est in actu et multiplex in potentia. Et per vnicam diuisionem fit multiplex in actu: per diuisionez itaqz tollitur continuitas a toto q eo ipso quo diuisum est de necessitate discontinuum. Sed quia quelibet pars habet partes vnitas in vno termino quelibet pars remanet continua. Tollit itaqz diuisio totius vnionem a toto et continuitatem: sed non tollit h a singulis partibus: vnde et si forma ignis sic tolleretur a corpore q non remaneret in ipso toto: remaneret tm in aliquibus partibus ipsius ratio ignis non remaneret in toto corpore: bene tamen remaneret in quibusdam eius partibus.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem est: et quia nisi aliquis faciat tpis et c.

¶ Lectio. xvi. ¶ Qo prima.

Hic posset Aliqs dubitare de h q phylosophus ait h ipsum instans semper se tenere cuz re posteriori et non cum priori: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia sicut in hoc instanti ponitur primo generatum ee rei posterioris: sic etiaz in ipso ponitur vltimo corruptum esse rei precedentis. Quemadmodum itaqz propter generatum esse tenet se cuz re posteriore: sic etiam videtur: q propter corruptum esse debeat se tenere cum re priore.

Ad istam autem Questionem apparet de facili responsio: si intuemur diligenter textum. Arist. non enim dicit q instans sit rei posterioris: et non rei prioris: nec sic accipiendo verba Aristote. debet solui questio sicut quidam facere videntur: sed dicit ipse phylosophus simpliciter rei autem semper posteriori a passionis est q vertica habet siue loquamur de re corrupta que est prior: siue de re generata que est posterior. Ad cuius euidentiam considerandum est q instans potest referri: vel ad tempus: vel ad rem que est in tempore ponitur corrumpi aut generari. Et quidem si referatur ad tempus: tunc ipsuz instans commune est priori et posteriori tempori: quia finis est prioris et principiuz posterioris: vnde tenet se cum vtroqz: qz cum priori: sicut eius finis: et cum posteriori sicut principium ipsius. Sed si referatur ad rem que corrumpitur: aut ad rem que generatur: tunc se tenet solum cum posteriori passioni vtriusqz et non cum priori. Nam passiones rei h appellantur ipsa eius attributa. Rei autez que corrumpitur in tempore precedente instans in quo corruptio finitur attribuitur esse: et in tempore posteriori sequente illud instans attribuitur non esse. Et tamen non rei corrupte q dicitur passio posterior se tenet istud. Non autem se tenet cuz eius esse q dicitur passio prior. Quod autem verius est: quia in illo instanti in quo finita est corruptio res corrupta est. Cum autez res corrupta est non est: igitur in illo instanti in quo finita est corruptio res corrupta habet non esse: et pro tanto dictum est q tale instans se tenet cum non esse q est passio posterior. Si itaqz sic se teneret cuz esse q est eius passio prior haberet tunc etiam res corrupta esse: et per consequens in eodem instanti ipsa esset et non esset: q est impossibile. Ex hoc autem sumitur: q licet sit dare primum instans in quo res corrupta habet non esse: non tamen est dare vltimum instans in quo res corrupta habet esse. Naz illud non est instans in quo finita est corruptio: quia in h vt dictuz est: talis res non habet esse: erit ergo instans aliud ante h acceptum. Si inter duo instantia cadit tempus medium: igitur inter instans in quo res vltimo dicitur ee et instans in quo dicitur prio non ee: erit tempus medium q est impossibile: quia tunc in tali tempore res nec esset nec non esset: q stare non potest: sic itaqz dicenduz est: q res que corrumpitur in toto tempore precedente instans in quo eius corruptio finitur preter q in isto instanti habet esse: in hoc autem instanti et in tempore sequente habet non esse. Sicut autem de re corrupta diximus: sic etiam suo modo de re generata intelligere debemus. Nam rei que generatur in tempore precedente instans: in quo eius generatio finitur: attribuitur non esse q et ideo dicitur eius passio prior. In tempore vero sequente sibi attribuitur esse: q et ideo dicitur eius passio posterior. Instans vero ipsum in quo primo generatio finita est: se tenet cum eius esse q sibi datur posterius: et non cum eius non esse q dabatur sibi prius. Nam cum res que generari dicitur generata tunc habet esse. In illo autem instanti in quo eius generatio primo completa est ipsa res generata est: igitur in illo instanti habet esse: et pro tanto dicimus q instans se tenet cum esse eius. Si itaqz similiter idem instans se teneret cum eius non esse haberet in ipso res generata etiam non esse: similiter per consequens esset et non esset: q est impossibile. Ex hoc autem sumitur q licet sit dare primum instans in quo res generata perdit non esse et hz esse: non tamen est dare vltimuz instans in quo habet non esse: vt patet ex dictis optime itaqz dictuz est q ipsius rei siue corrupte siue generate instans semper est posterioris passionis siue se tenet cum posteriori passione rei et non cum eius passione priori. Non est ergo dicendum: sicut quidam dicunt: q in h instanti sit corruptum esse rei prioris et generatum esse rei posterioris: tamen instans attribuitur generato esse et non corrupto esse: eo q rationabilius est q attribuatur enti q non enti: et generatum esse est passio entis: sed corruptum esse est passio non entis. Naz ista expositio euidenter apparet esse contra intentionem Aristo. sicut de facili apparet consideranti processum eius: est etiam falsa: quia non est veruz q tale instans teneat se cum generato esse rei generate: et non cum corrupto esse rei corrupte: immo se tenet cum vtroqz. Non est enim h q dicitur posterioris coniungendum: cuz h q dicitur rei: vt isti videntur insinuare in suis questionibus: sed coniungendum est ei q postponitur sibi passionis.

¶ Textus.

¶ Non ergo dandum est in omni: sed preter vltimum nunc in quo est. c. et c.

¶ Qo secunda.

Secundo Aliquis posset dubitare: qz simile videtur de instanti: et de tempore: et de duobus temporibus indiuisibilibus. Sicut. n. dicimus ex h tempore indiuisibili non est res: et in hoc tempore indiuisibili est: ergo inter ipsa est tempus medium mensurans fieri: a quo de non esse transitur ad esse: sic etiam dicere possumus in hoc instanti res est in tempore precedenti non est: ergo inter ipsa est tempus mediuz mensurans fieri per q a non ee sit transitus ad esse.

Ad istam qonem Dicitur communiter et bene: q pro tanto non est simile: quia generatum esse est terminus

motus: ⁊ motus cum sit diuisibilis non potest esse in tē pore indiuisibili: vnde si sint duo tempora īdiuisibilia quorum vnum mensuret esse ⁊ generatum: ⁊ aliud mē suret non eē: nō poterit h̄ indiuisibile mensurare motū per quem de non esse transitur ad esse: ⁊ cuius termin⁹ est generatum: ⁊ idcirco oportebit dare tempus mediū ꝙ mensuret istum motum. Sed de instanti ⁊ tempore ad ipsum terminato: quod diuisibile non sic est. Nam si in hoc instanti res habet esse ⁊ in tempore precedēti nō esse: non oportebit dare tempus medium inter tempus ⁊ instans ꝙ mensuret motum quo de non esse ad generatum esse pertransitur: quia ipsummet tempus ꝙ ad instans terminatur: cum sit diuisibile: poterit istū motum mensurare: vnde patet ꝙ similitudo non currit.

¶ Textus.

¶ Si autem quodcunque fuerit prius non ens necesse est fieri ens ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare: ꝓpter quid si motus contrarij eēnt cōtinui: ⁊ facerent vnum continuum motum: ipsum mobile: statim cum inciperet moueri a cōtrario diceretur tendere ad ipsum.

Ad hoc dicendum est: ꝙ tota ratio ex hoc sumitur: ꝙ in precedentibus libris dictum fuit ipsum motum specificari ⁊ denominari a suo vltimo termino ad quem. Si ergo dicatur dealbatio prior ⁊ denigratio posterior esse vnus motus continuus: habebit pro termino ipsam nigredinem: ⁊ per cōsequens ab ea totus talis motus continuus specificabitur ⁊ denominabitur: atque per totum motum dicetur tēdere ad hunc terminum: vnde a principio cum incipiet ipsum alterabile dealbari ⁊ recedere a nigredine: dicetur secundum ista denigrari ⁊ ire ad nigredinem ꝙ est totum impossibile. Non enim potest dici aliquid denigrari cum dealbatur: quia tunc contraria dicerentur de eodē. Non potest etiā dici ꝙ cum perdit nigredinem accipit nigredinem: quia etiam contraria dicerentur de eodem. ¶ Vel dicendum est ꝙ vnitas motus requirit vnitatem termini. Motus autem eo est vnus quo continuus. Vt itaque motus sit continuus. Necessariū est ꝙ eius terminus ad quem sit tantum vnus. Statim autem cum mobile incipit moueri dicitur tendere ad terminum sui motus. Si itaque dealbatio ⁊ denigratio eēt continuus motus: ipsa sola nigredo esset eius termin⁹ ⁊ per consequens statim cum mobile inciperet dealbari ⁊ recedere a nigredine: tendere diceretur ad nigredinem ꝙ est totum inconueniens.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset Esse dubiū quia videt̄ esse falsum ꝙ non si tempus continuum ⁊ motus continuus. Quia dictum fuit in libris precedentibus ꝙ tempus trahit continuitatem a motu: ⁊ per consequens sublata continuitate motus: videtur tolli continuitas temporis: sicut ēt sublata continuitate magnitudinis tollit̄ continuitas mot⁹.

Ad istam q̄ōnem Est dicendum ꝙ tempus aut non trahit continuitatem ab omni motu: sed a motu primi mobilis: aut non trahit continuitatem ab h̄ motu vel illo: sed a motu simpliciter sumpto: absque determinatione ad motum specialem: hanc autem disiunctionem: facio propter duas opiniones: que habent de cōsequentia temporis ad motum. Et siue dicatur primo modo siue secundo: videtur ꝙ tempore manente continuo esse possint aliqui motus discontinui. Nam si sequatur motū primi mobilis: cum iste maneat vniformis: ⁊ continuus: non obstante discōtinuatione horum inferiorū motuum: patet ꝙ tempore manente continuo: non necessarium erit motus alios inferiores in ipso factos esse continuos. Si etiam sequitur motum simpliciter sumptū idem sequitur. Discontinuato enim h̄ particulari motu vel illo: discōtinuātur motus catenus q̄ten⁹ in ipsis reseruatur: non tamen propter hoc discontinuatur mot⁹ simpliciter sm̄ ꝙ motus: vnde patet ꝙ si tempus sequatur motum simpliciter: ⁊ non ratione huius vel illius motus: tempore manente continuo: nō necessarium erit hos determinatos motus esse continuos.

Patet itaque Scdm̄ vtrāque opinionem responsio ad argumenta. Nam licet tempus trahat continuitatem a motu: non tamen ipsam trahit a quocūque motu: sed a motu simpliciter: vel a motu primi mobilis: ⁊ ideo non necessarium est tempore existente continuo: quos habet motus sibi in tempore succedētes esse adinuicem continuos: dato etiam ꝙ in illo instanti in quo finitur motus vnus: incipiatur motus alius.

¶ Textus.

¶ Qui autem in circulari erit vn⁹ ⁊ continuus ⁊c.

¶ Lectio .xvij.

¶ Q̄ō prima.

Hic forte Dubitaret aliqs: quomodo mot⁹ circularis non est sepius in eisdem: videtur enim hoc esse falsum: quia corpus ꝙ circulariter mouetur: non tamen sepius: immo sepissime reuoluitur super idem spatiū: ⁊ super eadem signa uius ⁊ eiusdem spatij.

Ad istam q̄ōnem Est dicendum ꝙ h̄ dictum est de motu circulari ad differentiam aliorum motuum. Nam in alijs motibus sic contingit ꝙ mobile non potest moueri ab eodem in idem: nisi per eadem media sepius transeat. Nam si aliquid debet moueri a nigredine in nigredinem: oportet ꝙ sepius transeat per medios colores: quia semel dum a nigredine vadit in albedinem: ⁊ iterum semel dum ab albedine redit ad nigredinem: similiter etiam contingit: ⁊ in motibus localibus alijs a circulari. Nam si aliquid debet moueri a loco deorsum ad locum sursum pluries mouebitur per eadem loca media inter locum deorsum ⁊ locum sursum quia semel dum ibit a loco deorsum ad locum sursum ⁊ iterum semel dum redibit a loco sursum ad deorsum. In motu autem circulari hoc non contingit: fit enim in circulo processus ab eodem in idem absque eo ꝙ eadem media sepius sumantur: vnde patet responsio ad argumentum: licet enim per multas circulationes eadē media sepius sumantur: per vnam tamen solam circulationem ab eodem proceditur in idē: ⁊ constat ꝙ per vnā circulationem non sumuntur nisi semel tantum signa omnia que sunt in circulo.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter aūt accidit circularem vnum esse ⁊c.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare vtrum motus rectus sit iudicandus imperfectus: ⁊ similiter linea recta: vt videt̄ h̄ innuere phylosophus: pro tanto enim hoc videtur inconueniens: quia cum de ratione speciei sit perfectio

sit perfectio ꝛ complementum: quicquid habet propriam speciem: videtur esse perfectum ꝛ completum. Damus autẽ speciẽ propriaꝫ: ꝛ linee recte ꝛ motui recto.

Ad istam q̃onem Est dicendum ꝙ de linea recta: ꝛ pari ratione de motu recto loqui possum⁹ dupliciter: quia vel absolute scd̃m se: vel per comparationem ꝛ ordinem ad circularem. Et primo quideꝫ modo linea recta siue magna siue parua sit perfecta est ſm suaꝫ speciem: quia sicut ħ ait Simplicius in primo de celo species linee recte scd̃m ꝙ recta: perfecta est penitus ꝛ in parua ꝛ in magna: sed Simpliciter adhuc loquendo de linea recta non ratione rectitudinis que inuenit̃ in parua ꝛ in magna sed ratione magnitudinis non quelibet linea recta est perfecta: quia non in qualibet inuenitur plenitudo magnitudinis date in vniuersitate corporuꝫ: sed sic itelligitur perfecta linea protracta per cẽtrum mundi ab vno extremo celestis circũferentie ad alterũ. Et scd̃m ħ de linea recta dicit Simplicius ibidem. Magnitudo auteꝫ perfecta est in habente totã mensuraꝫ tote medialis: ħ etiaꝫ modo motũ rectũ intelligimus perfectũ: qui includit totũ processũ per media ab vno suorũ extremorũ naturalium vsqꝫ ad alterum. Si auteꝫ de linea recta loquamur secundo modo in cõparatione: sc. ad circularẽ: tunc omnis linea recta dicit̃ imperfecta: linea enim circularis: quia finem pricipio coniungit: sic perfecta est ꝙ non recipit additionem: linea vero recta: quia fineꝫ disiungit a principio intelligitur imperfecta: ꝛ additionẽ recipere potens. Et ħ est ꝙ ait ibidẽ Simplicius: perfectio aũt ipsius: ꝛ scd̃m speciem: vt ad circularẽ speciem: ꝛ perfectionẽ deficit: eo ꝙ non continua in seipsam: sed effundatur quantũ est in seipsam ad imensurationeꝫ ꝛ infinitatem: ꝛ idcirco q̃tũ sic ẽ i seipsa hꝫ semꝑ aliqd deficiẽs ꝛ appõi potẽs.

¶ Textus.

¶ Accidit autem conuersim: ꝛ namqꝫ quoniam mensura motuum circulari ꝛc.

¶ Q̃ õ tertia.

Tertio Quia ait Arist. ꝙ omnia mẽsurãtur primo: ꝛ alibi dicit ꝙ primum est mensura ꝛ causa subsequẽtium: queratur vtrum possit modo dicere ꝙ motus primus: qui est mot⁹ primi mobilis sit causa omnium aliorum motuuꝫ: videtur enim ꝙ non: quia si ipse esset causa singulorum motuum: frustra tunc assignarentur orbibus secundis proprij motores: ad efficiendum ꝛ causandum motus proprios eorum.

Ad istam q̃onem Est dicenduꝫ ꝙ dupliciter mõ quãtum ad presens spectat motus primus dici potest causa aliorum motuum: quia efficienter ꝛ formaliter: efficienter quidem motus primus causalitatem habet super quosdam motus: quia super eos qui ħ inferius contingũt: non tamen sic causalitateꝫ habet super omnes motus proprios secundorum orbiuꝫ: ꝛ idcirco tales orbes requirunt proprios motores ad suum proprium motũ efficiendum. Ex hoc itaqꝫ euidenter patet: quando dicitur primum in aliquo genere esse causa omniũ aliorũ: non est ħ accipiendum semper quantum ad causalitatem efficientie. Secũdo autem modo dici potest motus primus esse causa omniũ aliorum. Sed ħ etiã est distinguendũ: quia causalitatem formalitatis habere potest vnum supra aliud dupliciter: quia vel per inherẽtiam: sicut albedo ẽ causa formalis albi: vel per exemplaritatem quandã: sicut causa prima dicit̃ esse formalis omnium. Et secundo modo motus primus causalitatem habet super omnes motus. Nam superiora in entibus extranea quedam sunt inferiorum: ꝛ primũ in quolibet genere exemplar quoddam est omniũ sequentium: verũ autem motus primus super omnes motus contingentes ħ inferius habeat causalitatem efficientie non determino ad presens.

¶ Q̃ õ quarta.

Quarto posset Aliqs dubitare: quia non sit verum ꝙ motus primus sit mensura aliorum motuum: quia vnius vna est mensura. Motuuꝫ autem mensura tempus est: igitur non motus primus.

Ad istius q̃onis Euidentiam considerandũ est ꝙ mẽsura est id quo cognoscimus quantitatem rei. Motui autẽ respondet dupliciter quantitas: quia quantitas essentialis perfectionis: que quantitas in singulis etiã rebus inuenitur ꝛ quantitas proprie dicta que in motu est quantitas continua. Et primo quidem modo motus primus mensura est omnium aliorum motuum: ꝛ vniuersaliter id ꝙ est primum in aliquo genere mensura aliorum est. Ex hoc eniꝫ cognoscimus ꝛ iudicamus in quolibet genere aliqua esse maioris perfectionis: ꝙ magis appropinquant ad perfectionem eius ꝙ est primũ sui generis. Ex hoc etiaꝫ in quolibet genere aliqua iudicamus minoris perfectionis esse ꝙ magis recedũt a perfectione primi. Quantuꝫ enim ad secundam quãtitatem que est quantitas extensionis in continuatione motus: oportet motum primuꝫ: qui est omniũ simplicissimus mensurã aliorum eẽ: eo ꝙ vnũquodqꝫ reseruetur simplicissimo sui generis. ¶ Sed attendendum est ꝙ quantũ ad hunc modũ ẽt tempus mensura est aliorũ motuũ: sed tamen est mensura cõmunis: ꝛ cõmonitas omnis motus. Motus aũt primus non sic cõmuniter mensura ẽ omnis motus: quia tunc esset mẽsura sui ipsius ꝙ non omnino conuenit. Eiusdeꝫ aũt esse duas mensuras: vnã quidem magis cõmuneꝫ: ꝛ aliã minus cõmunem non est inconueniens. Sed vlterius etiam ipsuꝫ tẽpus per motũ primũ mensurat quantitatẽ aliorꝫ motuũ: vnde pꝫ rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quod auteꝫ hõ necesse est impartibile ꝛ nullaꝫ habere magnitudinem.

¶ Lectio. xviij. ¶ Q̃ õ prima.

Hic posset Aliquis dubitar̃: quia non videtur esse contra rationem mouentis finiti ꝙ moueat tẽpore finito: quia si illud mouens finituꝫ sit impassibile scd̃m naturã: semꝑ eodẽ modo se habens: semper faciet idẽ: ꝛ per pñs nõ est magis rõ quare possit mouere nũc q̃ꝫ postea: ꝛ sic semper.

Ad istam q̃onem Dicit Tho. ꝙ id ꝙ est prima causa motus infiniti: oportet ꝙ sit per se causa infinitatis motus: causa per se semper est prior: ea que per aliud: virtus auteꝫ cause per se determinat̃ ad effectũ per se. Cum aũt contingat intelligere dupliciter motũ etiã finitũ: quia scd̃m partes mobilis: ad cuius extensionez ꝛ diuisionẽ extenditur ꝛ diuiditur motus: vt exponitur in sexto: ꝛ scd̃m partes longitudinis super quã fertur⁹ trãsit: per se infinitas est in motu ex partibus mobilis quia talis quantitas pertinet motui ſm propriũ sensũ ꝛ ita ei conuenit per se. Scd̃m accidens vero infinitas in motu est ex partibus lõgitudinis: quia talis quãtitas

ei conuenit fm reiteratione motus ipsius mobilis:pro
ut.s. mobile totum q cōplet motum suum super vnaz
partē longitudinis iterato pertransit aliaz. Illud igit
q est prima causa infinitatis motus habet veritatem
super īfinitatē motus:que est per se:vt.s. possit mouere
mobile infinitū:si ipsum dare contingat: ꝛ ideo necesse
est q tale mouens sit infinitum ꝛ primum quidem mo
bile quamuis sit finitum similitudinem tñ quandam
cū infinito hꝫ. Adhuc aūt q aliquid sit cā motus infi
niti per intentionē motus:que est motus infinitas per
accidens:non oportet q habeat virtutē infinitā: sꝫ suf
ficit q habeat virtutē immobilē finitā:qꝛ semper ma
nente eadē virtute poterit iterare eundē effectū. Ecce so
lutio Tho. posita est in suis verbis. ¶ Sed quidā dicūt h
solutio nō ē oino fꝫ Ari. itētionē eo q fꝫ Ari. nō ē dare
mobile infinitū: nec per ꝯñs infinitatē mot⁹: propter
infinitatem mobilis:sed est dare solū infinitatē motus
que consurgit ex h q idem mobile circa terrā infinities
iteratur: vnde oportet secundū istos aliter dicere. ¶ Di
cūt ergo q per se: ꝛ per accidēs: aliter sumēdū est. Qui
libet enim effect⁹ reducendus est in causam magis vni
geneam: ꝛ causa inferior non habet virtutē sic vnitam
vt causa superior. Inquantū ergo in tali motu atten
ditur quedā difformitas: vtputa:qꝛ vna reuolutio nō
est alia: debet reduci in motorē inferiorē: ꝛ sic iste motor
mouet motū finitū per se: inquantū quelibet reuolutio
est finitus motus. Mouet aūt per accidens motū infi
nitū: qꝛ solū inquantū infinities reiterat eundē motuz
sicut motū reuolutionis in se finite existentis: inquan
tū vero in hoc eodē motu vniformitas attenditur ratione
continuationis oium reuolutionū: dꝫ reduci in motorē
maxime vniformē: cuiusmodi est motor primus: adiun
gunt etiam q talis motus: secūdū q totus: ꝛ secūdū su
am totalitatē: infinitus est: ꝛ reducitur in motorez infi
nitū. Sed fm q distinctus per partes reducit in mo
torem finitū: qꝛ ꝛ quelibet taliū partiuz seu reuolutio
ni hec est finita. Itē adiūgūt q quodāmodo simile est de h
motu: ꝛ de motu generationis ꝛ corruptionis. In hoc
eniz difformitas attenditur ratione contrarietatis: ꝛ
sic reducit in circulū obliquū in quo attenditur diffor
mitas. Sed reducitur in motū primi mobilis: qui vni
formis est inquantū in ipso attenditur vnitas cōtinua
tionis. Sed q sic dicentes deficiant in omnibus nō est
difficile videre. Et vt ab vltimis ad prīa pcedam⁹: pa
tet primo defectus istoruz ex ipso exemplo qđ pro se ad
ducunt. Nā licet motus generationis ꝛ corruptionis:
vt distinctus est per singulas generationes sit finitus
fm tamen totalitatez sue continuationis: stante phylo
sophia Aristo. infinitus est. Si ergo motū: vt est infini
tus: debemus in infinitū reducere motorē. vt aūt est fi
nitus in motorē finitū reducend⁹ est: oporteret necessa
rio motū generationis ꝛ corruptionis: vt sempiternaz
continuitatez habet: ꝛ secūdū totalitatē suaz: non redu
cere in aliquez motorū sciorum: sed tantū in motorem
primū q est solū infinitus. In quelibet aūt motorez se
cundū: siue sit immobilis: siue sit primū mobile. siue sit
circulus obliquus reducend⁹ erit talis motus solū: vt
est distinctus per partes: quomodo difformitatē ꝛ con
trarietatem habet: non autem secundum totalitatem
continuationis sue. Et tamen h est ꝛ contra id q ipsi di
cunt de reductione talis motus: ꝛ cōtra phylosophi de
terminationem in duodecimo methaphysice. ¶ Et pa
tet ea talē motū generationis ꝛ corruptionis: quia con
trarietatez claudit: Arist. reducit in circulū obliquū: q
non semper eodem modo se habet ad h inferiora: sed q
primū mobile ad ipsa habet se eodem modo: reducit du
crū motū: quantū ad suam continuationez: ꝛ vnitatez
ad ipsum. Cum ergo motor immobilis secundus quan
tūcūq in se non habeat tantam vnitatem: quanta pri
mus: eodem modo semper taz in se q ad mobile fm Ari
sto. se habeat: concluditur euidenter q ipse motus pm⁹
secundū q continuus est: ꝛ totus: ꝛ vniformitatem ha
bens: non obstante sua infinitate: in secundū motorem
valeat reduci. ¶ Hoc etiam ex eo apparet q Aristo. ex
maxima vniformitate talis motus: ex sempiterna con
tinuatione que non inuenitur in alijs motibus: argu
it q oportet motorez: in quē reducitur: esse imobilez: ꝛ
semper eodem modo se habere: ꝛ ex hoc vlterius accipit
non solū motorē primū: sed etiā motores separatos: sem
per eodez modo se habere. Ex quo datur euidenter
intelligi q ipse voluit talem motū: non solum secundū
q est distinctus ꝛ variatus per partes: sed etiam secun
dū q est totus vnus ꝛ continuus in motorez suum pro
prium: siue hūc esse crediderit motorez primum siue se
cundū: immediate ꝛ proxime reduci nulla ipsius talis
motus infinitate sibi ptu: eo modo quo sumitur ab istis
repugnante. Hoc aūt ꝛ ratione ipsius infinitatis dici
tur communiter. Nā licet talis motus secundū totalita
tem suaz ponatur infinitus: tamen ex ista infinitate
non magis reddit īfinitū mobile q infinitū spatiuz: q
sic talis īfinitus dat intelligere pmū mobile īfinities re
uolutū: sic etiā dat intelligere spatiuz circa qđ fit reuolu
tio infinities pertransitū. Et quemadmodū mobile in
finities sumptū reddit infinitū mobile: sic etiā spatiuz
infinities sūptū reddit īfinitū spatiū. Infinitas itaq
clausa in totalitate primi motus: quia respicit infinita
tez primi mobilis: ꝛ infinitatez spatij: non tollit q ille
motus etiaz secundū totalitatez suaz possit reduci in se
cundū mouens: vno modo: ꝛ alio modo in motorez pri
mū: quia secundū q illa totalitas ponit infinitatez: in
respectu ad infinitatez spatij: non oportet q reducatur
ad motorem infinitū: sed sufficit q reducatur ad moto
rem finitū: semper eodem modo se habentez. Secundū
vero q ponit in respectu ad infinitatez mobilis: necesse
se est q reducatur in motorem infinitū: eo q supra infi
nitum mobile victoriam non habet nisi motor vigoris
infiniti. Et h est sententia Tho. supra posita cū cōsona
intentioni Aristo. vt patet ex dictis: q etiam veritati.
Unde ꝛ isti post multorū verboꝝ inculcationē ab ip
sa veritate coacti redeunt ad hanc sententiaz: dicentes
q omnes reuolutiones reddūt quodāmodo infinitos
celos: ꝛ infinitū mobile: q non nisi ab infinita virtute
moueri potest. Ex hoc autem eodez patet ꝛ solutio obie
ctionis supra posite. Nam quāuis Aristo. non posuerit
corpus actu infinitum: nullus tamen sciens phyloso
phiam eius diceret q non fuerit intentionis sue mobi
le īfinities sumptuz reddere infinitum mobile: q sit su
per infinitum mobile: si daretur: victoriaz haberet mo
tor primus. Non enim veritas condicionalis tollitur
per antecedentis īpossibilitatem: vnde quamuis non
possit esse infinitum mobile fm Aristo. verumtamen
etiam secundum ipsum est h condicionalis. Si mobi
le infinitum esset motor primus super ipsum victoriaz
haberet. Est autem attendendū q Tho. in summa con
tra gentiles h aliter verificat: dicit enim q corpus nō mo
uet nisi motuz: ꝛ ideo si contingat corpus aliquod nō
moueri: sequetur ipsum non mouere. In omni autem
q mouetur est potentia ad opposita: quia termini mo
tus sunt oppositi: ꝛ ideo quantum est de se possibile est
oē corpus non moueri: ꝛ q possibile est nō moueri: nō
habet de se vt perpetuo tempore moueatur: ꝛ sic q nec
perpetuo tempore moueat. Sed hanc perpetuitatez po

est accipere ab alio. Ex hac autem declaratione: videtur Tho. accipere q illam virtutem concludit ratio Aristo. esse infinitam: que ex se habet: vt moueat tempore infinito.

Textus.

Quod autem omnino in finita magnitudine nō cōtingit infinitam esse potentiam.

Nō secunda.

Secundo autem Posset aliquis dubitare: quia ex processu Aristo. videtur concludi q omnino nulla virtus motiua infinita sit. Si enim quanto virtus mouentis maior tanto velocius mouere potest idem mobile: sequitur q mouens virtutis infinite mouere possit in instanti: q cum sit impossibile: videtur etiam esse impossibile q sit aliquis motor habens virtutem infinitam.

Ad istam qōnem Dicit Tho. q omnis potentia: que non est in magnitudine mouet per intellectum. Nulla vero potentia que est in magnitudine mouet q intellectus: cum intellectus non sit virtus alicuius corporis. Hec autem est differentia inter agens per intellectum et agens naturale: quia actio agentis naturalis proportionatur nature agentis. Tantu enim prouenit calefactio quantus est calor sed actio agentis per intellectum non proportionatur nature ipsius: sed forme apprehense. Non enim edificator tantum edificat quantum potest: sed quantum exigit ratio forme concepte. Sic itaq si aliqua esset virtus infinita in magnitudine. sequeretur q motus ab ipsa procedens esset secundum proportionem eius: et ita procedit presens demonstratio. Si autem sit virtus infinita non in magnitudine: motus ab ipsa non procedit secundum proportionem virtutis. sed secundum rationem forme apprehense. i. secundū q ꝯuenit fini et nature subiecti.

Adiungit etiam Ulterius q nihil vt probatum est in sexto: mouetur nisi magnitudinem habens: vnde velocitas motus est effectus receptus a mouente in aliquo magnitudinem habente. Manifestum est autem q nihil habens magnitudinem potest recipere effectum eque in proportionaliter potentie que non est in magnitudine: quia omnis natura corporea comparatur ad incorpoream: sicut quoddam particulare ad absolutū et vniuersale: vnde non potest concludi: si virtus infinita non sit in magnitudine: q ex ea consequatur in aliquo corpore velocitas motus infinita: que est effectus proportionatus tali nature: vt dictum est: sed nihil prohibet in aliquo magnitudine recipere effectum virtutis que ē in magnitudine: quia cā potior est effectu: vnde si ponetur q aliqua virtus infinita esset in magnitudine: effectus ei correspondens esset in magnitudine: scilicet velocitas infinita. Ecce solutio Thome posita est cum verbis eius.

Sunt autem Quidam dicentes q ista solutio non sufficit: quia quamuis agens intellectuale non moueat quantum potest: sed quantum vult: non tamen est contra rationem eius q moueat quantum potest. Si ergo ponatur q moueat quantum mouere potest: faciet motum velocitatis infinite: et per consequens motus ab ipso fiet in instanti: q cum sit impossibile: patet: vt concludunt isti: q predicta solutio non tollit cōsequentiam impossibilis.

Aliter itaque Secundum eos dicendum est: vt videlicet dicatur q est duplex agens: vnum quidem q agit ex suppositione materie: et aliud q agit nullo presupposito: et agenti quidem q agit ex materie suppositione necessario correspondet potentia passiua: que tantum recipere potest quantum illud agens potest facere: siue tale agens fuerit habens magnitudinem siue fuerit non habens magnitudinem. Sed agenti qd agit nullo presupposito non potest respondere aliqua potentia passiua: que tantum recipere possit quantum illud potest facere. Quia itaq primus motor agit nullo presupposito non potest dari mobile q tantum velociter moueri possit quantum ipse potest velociter mouere: et propterea licet sua virtus ad mouendū infinita sit: non tamen propter hoc ab ipsa potest prouenire motus in instāti: propter id q ipsum non potest mobile recipere.

Ante autem Quam contra istos aliquid dicamus: videamus in quo verba ipsorum differunt a verbis Tho. secundo loco positis: eo q ad ipsa videtur habere affinitatem quandam: videtur autem in hoc esse differentia: quia isti dicunt q idcirco a primo motore: motus non fit in instanti: quia mobile non potest tantum velociter moueri quantum talis motor potest velociter mouere: et hoc etiam secundum istos: ideo contingit: quia cum talis motor non agat ex suppositione materie: nō potest materia tantum recipere quantum ipse potest facere. Sed Tho. non dicit ideo non posse facere primum motorem motum in instanti: quia non possit mobile tam velociter moueri q̄ velociter mouere potest primus motor nec rationem aliquam accipit ex hoc q hic motor agit nullo presupposito: sed solum dicit q ex infinitate primi motoris non potest concludi mobile moueri in instāti: quia licet sit ille motor infinitus est tamē sine magnitudine. Et quia virtus extra magnitudinē ipsam magnitudinem trāscendit: ideo ex eius infinitate non potest concludi effectum positum in magnitudine dictam virtutem adequantem. Hoc autem differt ab illorum verbis: sicut ex sequentibus reprobationibus patebit.

Videtur autem Primo quidem solutio dictorum virorum quedam ponere manifeste falsa. Ad cuius euidentiam attendendum est: q licet materia non possit recipere quicqd potest facere primus motor: qui agit nullo presupposito: bene tamen potest recipere quicquid de numero effectuum materialium ipse potest facere. Nam effectus quē nullo modo potest ipsa materia recipere de sua ratione effectus immaterialis est. Si itaq aliquid de numero effectuū materialium potest primus motor facere: quem ipsa materia recipere non valet: sequetur q aliquid de numero materialiū effectuū sit de sua ratione effectus immaterialis: q cum implicet apertam contradictionem: patet euidenter q irrationabile est dicere materiam non posse recipere quicquid de effectibus materialibus primus motor potest facere. Nunc autem sic est q ipse motus mater: talis effectus ē secundum omnes gradus totalitatis sue: igitur quicqd deus potest facere de velocitate motus: totum potest ipsa materia mobilis recipere: non obstāte: vt patet ex dictis: q ipsa recipere non potest omnia simpliciter que facere potest primus motor: potest enim facere multa in materia que non potest recipere materia. Sed nulla velocitas motus est de numero talium effectuum: patet igi

tur q̄ irrationabile penitus est dicere ipsuz mobile nō
posse velociter moueri: sicut primus motor ipsuz potest
velociter mouere.

Et preterea A theologis dicit̄ esse in ma
teria duplex potentia: quia
naturalis ⁊ obedientialis. Et secundum quidem potē
tiam naturalem: posset forte dici: q̄ ipse non potest reci
pere: quicquid primus motor de materialibus effecti
bus potest facere: propter id q̄ ea dicitur posse recipere
per potentiam naturalez: que potest recipere per actio
nem agentis naturalis. Non potest autez recipere per
actionez agentis naturalis quicquid in ipsa facere po
test primus motor: q̄ tamē recipere totum potest per
actionem primi motoris: per potētiā obediētialē: qua
natus est sibi in mineris obedire. Nā secunduz hanc po
tentiam respicit motorem primum: quemadmodum se
cundum potentiam naturalez respicit naturalia agen
tia: vnde sicut per potentiam naturalem potest recipe
re quicquid de effectibus materialibus agens natura
le potest facere: sic etiam necessariū est pcedere q̄ secū
dum potentiam obedientialem recipere possit quicqd
de velocitate motus ⁊ aliis effectibus materialibus fa
cere potest motor primus.

Et preterea fieri ⁊ facere
sic se cōsecuntur q̄ vt in omnibus q̄ potest in eis fie
ri ab agente hoc agens in ipsis potest facere ⁊ econuer
so: ⁊ q̄d nō potest fieri ab agēte hoc agens facere nō po
test. Nam facere ⁊ fieri: sicut actio ⁊ passio idem sunt
in re sui fundamenti. Si ergo mobile non potest a deo
tam velociter moueri q̄ velociter mouere ipsum deus
potest: sequitur q̄ ipse non possit tam velociter mouere
mobile sicut potest ipsuz velociter mouere: q̄d implicat
contradictionem. Dicendum est itaq̄ simpliciter q̄ la
pis potest a deo ita velociter moueri sicut de⁹ ipsuz po
test velociter mouere. Et quemadmodum non potest la
pis ita velociter moueri quin deus ipsum possit veloci
us mouere: sic etiam deus non potest lapidem ita ve
lociter mouere: quin semp ipsuz velocius mouere valeat.

Ex hoc autem patet Non so
luz irra
tionabilitas verborum que isti dicunt in solutione sua
sed etiam patet ⁊ defectus argumenti q̄d ipsi adducūt
contra Tho. Cum enim dicitur moueat deus velociter
vt potest ponitur q̄ non est possibile. Nam mouere fit
necessario in tempore quia hoc exigit ratio motus. Si
ergo poneremus deum mouere velociter vt potest po
neremus ipsum velocitatem motus facere in tempore
ita paruo q̄ eam facere non posset in minori: ⁊ per con
sequens poneremus eius potentiam totaz absorberi ⁊
consumi per decisionez temporis: q̄d est impossibile: cū
omnis talis virtus sit finita: ⁊ virtus sua sit omnino
infinita. Quando ergo dicitur non est contra rationez
mouentis intellectualis q̄ moueat quantum potest: di
cendum est hoc esse verum: si illud mouens sit potentie
finite. Falsum autem est: vt ostendimus: si sit virtutis
infinite.

Si autem aliquis Dicat contra
nos q̄ sic di
cēdo incurrimus in incōueniens q̄d cōtra illos addu
ximus: videlicet q̄ deus non possit eā velociter mouere
quantuz potest: dicimus q̄ pro tanto istud nō valet cō
tra nos: quia bene ponimus deum posse actu mouere
lapidem omni gradu velocitatis motus: quem veloci
tatis graduz ipse in motu potest facere: sed dicimus q̄
nō potest in aliquo vno determinato motu tātam velo
citatem ponere: ⁊ vno determinato motu tam velociter
mouere quantū potest: vt sic ponatur q̄ non possit post
aliū motum velociorem facere. Et si dicatur q̄ isti sic
intellexerunt: patet tunc q̄ debuissent intelligere suuz
argumentum non valere. Non debuissent etiam dice
re q̄ mobile non potest tam velociter moueri q̄ veloci
ter mouere ipsuz deus potest: quia illud falsuz est. Nā
sicut mobile a deo nō potest vno determinato motu tā
velociter moueri q̄ velociter deus potest ipsum simpli
citer mouere sic etiam ⁊ deus vno determinato motu
non potest lapidem tā velociter mouere: quantam ve
locitatem potest facere simpliciter in motu. Et quemad
moduz deus potest mobile mouere: secundum singulos
velocitatis gradus: quos in motu potest facere: sic etiā
⁊ mobile potest moueri a deo secunduz istos gradus sin
gulos. Quia igitur deus non potest mouere vno motu
sic velociter: quin velocius mouere possit: de eo q̄ sic ve
lociter mouet: ⁊ non velocius aut tardius sumenda
est ratio: non ex infinitate sue potentie: que nunq̄ po
test per decisionem temporis consumi: sed ex ordine
⁊ institutione sapientie ⁊ voluntatis sue: vt dicebat do
ctor noster. Si autem adhuc arguatur: deus potest ve
locius mouere q̄ sit ista velocitas ⁊ adhuc velocius q̄
sit illa: ⁊ sic in infinitum: ergo in instanti: patet statim
q̄ non debet sic concludi: sed q̄ vltra omnem datam
velocitatem motus possit facere velocitatem maiorem
non autem q̄ possit facere velocitatem motus instanta
neaz: quia hoc est recedere a genere velocitatis motus
in aliud gen⁹ q̄d ē cōmittere fallaciā figure dictiōis: vn
de concludendum est: non est transire velocitates: ergo
est in infinitum abire q̄ concedimus. Nam ⁊ tempus
est in infinitum diuisibile.

Patet autez ex dictis Quo
modo
⁊ sequentia verba Tho. inconcussa stant. Si enim mo
tor primus sit virtutis infinite: quia tamen est extra ⁊
supra magnitudines: neq̄ magnitudo nec effectus ali
quis in magnitudine receptus potest eius virtutē ade
quare: vnde velocitas motus infinita adequans hanc
virtutem nullo modo clauditur in ratione motus: qui
est effectus in magnitudine receptus: nec clauditur in
potentia receptiua magnitudinis: quin immo talez ve
locitatem motus illa virtus simpliciter facere non po
test: quia contradictionem implicat: sicut etiam vt
nihil pōt facere q̄ totā eius potentiā adequet: propter
implicationem contradictionum.

¶ Quō tertia.

Tertio posset Aliqs du
bitare du
to q̄ deus non possit facere motus veloci
tatem in instanti: quia eā non potest mo
bile recipere: ⁊ quia fieri non potest ex eo
q̄ implicat contradictionem: verū possit
corpus existens in vno loco subito facere in alio: absq̄
omni motu: videtur enim q̄ non: quia conditio corpo
ris exigit vt transeat de vno loco ad aliud se commensu
rando partibus spatii: q̄d absq̄ motu fieri non potest.

Ad istius q̄ōnis Euidentiā conside
randū est q̄ aliter
entia se hāt ad motorē primū: ⁊ aliter ad alios. Nā mo
tor primus

ter primus eis esse influit: et intelligēdo ⁊ volendo facit ea cū qñ vult ⁊ vbi vult ꝙ motores alii facere non possunt. Et si corpus ḣ existens vellet redigi in nichilum statim istud fieret: ⁊ si vellet ipsum idem nunc iterum redire: siue in eodem loco: siue in alio: statim istud totum fieret: sicut quilibet sapiens concedit. Istis igitur sic suppositis videtur apparere aliqualiter quid sit dicendum de questione ista. Si enim intelligendo ⁊ volendo esse influit quibus vult ⁊ vbi vult: si vellet corpori cui influit in hoc tempore esse in hoc loco: in vltimo instanti temporis esse influere in loco alio: videtur ꝙ in illo instanti tale corpus statim sumeret esse ibi: vbicūꝗ existeret: ⁊ foret per consequens de loco vno factum in alio subito: ⁊ in instanti: qḋ tamen alii motores facere non possunt: eo ꝙ non faciant corpus ḣ existens esse alibi per influentiam essendi: sed per influentiam motus: que fieri non potest in instanti.

Argumentum autem

non valet: quia deus non potest solum in corpore ḣ facere ꝙ est secundum potentiam passiuam naturalem: vt alia agentia. Sed etiam potest multo plura correspondentia corpori secundum potentiam obedientialem: qua natum est primo agenti in cunctis ad nutum obedire. Hanc igitur questionem ḣ non discutimus: sed breuiter ponimus: quia non volumus pertinaciter aliquid de ipsa affirmare: sed solū breuiter tangere: vt in ea legentes se exerceant.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto quia commentator hic ponit corpus celeste non esse compositum ex materia ⁊ forma: sed esse magis formam subsistentem: vt sibi attribuitur: queritur vtrum istud habeat veritatē

videtur enim ꝙ sic: quia materia ponit potentiam ad esse: sed potentia ad esse: videtur secū ponere potentiam ad non esse: quia qḋ habet potentiam ad esse tantum de se ḣ quantum est de se non est actu: vbi autem est potentia ad non esse ibi est necessario potētia ad corruptionem. Cum itaque in corpore celesti non sit potentia ad corruptionem: sequitur ꝙ in ipso non sit materia.

Ad istam questionem

est dicendum ꝙ necessarium est ponere corpus celeste esse compositum ex materia ⁊ forma: cuius declaratio est: quia omnis forma subsistens sine materia existit per essentiam suam totam primo: quia forma est essentialiter actus: ⁊ actus est ratio essendi: vnde forma subsistens sine materia tota existit: ⁊ sibi toti ipsa eius essentia tota est ratio essendi. Hoc autem de nullo corpore dici potest: ꝙ videlicet totum sibi toti sit ratio essendi: ⁊ ꝙ totum sit per totum: quia totum dicit omnes partes: ⁊ per consequens totū existere per totū idē est ꝙ oēs partes existere p oēs ptes ⁊ per ꝯñs ꝙ existat pars quelibꝫ per omnes partes tanꝗ per suas existendi rationes. Id autem per qḋ aliquid existit non distat ab eo: sed est coniunctum illi: pars ergo quelibet corporis erit singulis corporis partibus contiucta: ⁊ ad nullam eorum habebit aliquam distantiam. Sublata autem partium distantia: necessario tollitur extēsio per quā sit pars vna extra aliam. Sublata autē extensione tollitur magnitudo: ⁊ relinquitur quid impartibile ⁊ simplex. Si ergo impossibile est vllum corpus esse ipartibile impossibile est ꝙ vllum corpus totum stet per totum ⁊ ꝙ stet per essentiam suam totaꝫ primo: stabit ergo per aliquid sui ⁊ non per totum. Si ergo omnis forma stans extra materiam stat per essentiam suam primo: ⁊ sic ipsa tota stat per se totam: ⁊ nullum corpus potest esse tale: vt probatum est: relinquitur eius dem sine ꝙ nullum corpus possit ponere formam stātē sine materia: sed necessario ponit omne corpus formam in materia: de necessitate itaꝗ ⁊ corpora celestia: ⁊ omnia corpora sunt cōposita ex mā ⁊ forma.

Ad argumentum

Ergo in cōtrarium dicendum est ꝙ materia corporis celestis: sic habet esse per formam vnaꝫ: ꝙ non potest habere esse per aliam: ⁊ ideo quamuis de se non sit: sed per formaꝫ: nō tñ iō pōt nō esse: q2 neꝗ pōt istā formā pdere: cū sic inclinetur in eā ꝙ nō inclinat in priuationem eius eo ꝙ non habet inclinationem: vt dictum est: ad formam aliam istam non compatientem secum.

¶ Textus.

¶ De his autē que feruntur: bene se hꝫ dubitare ⁊c.

¶ Lectio. xix. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset aliquis

dubitare vtrum quiescente motore qui non mouet nisi motus: necessariū sit mobile quiescere: videtur enim ꝙ sic: q2 motus est actio: actio autem nulla est actu nisi cū egreditur ab actu agente: igitur ⁊ nullus motus esse potest actu: nisi cum egreditur ab actu mouente: ḣ igitur quiescente ⁊ non mouente: videtur ꝙ statim mobile debeat quiescere.

Ad istam questionem

dicunt quidaꝫ ꝙ est duplex motus: vnus quidē pure localis ⁊ alius coniunctus motui ad formam: ⁊ si loquamur de primo motu: tunc si mouens non mouet nisi moueatur: necessarium est ꝙ ipso quiescente statim cesset motus. Si autem loquamur de motu secundo: non est necessarium ꝙ statim mouente quiescente motus deficiat: sed durare poterit q̄diu durabit qualitas impressa: ad quā sequitur motus in loco: quemadmodum si collidens duo corpora adinuicem multum calefaceret aerem: iste aer calefactus ē collidente: ⁊ corporibus collisis quiescentibus sursum ascenderet: nisi impediretur: ⁊ eodem modo est de aqua: que facta impulsione in ipsa: etiā impellēte quiescente mouetur.

Sed ista solutio

Non tollit dubitationem: quia dictum est ꝙ motus est actio mouentis: ⁊ per se notum est cuilibet: ꝙ actio non est actu: nisi cum fit ab agente actu: quemadmodū etiam calefactio nūc est actu: cum egreditur ab actu calefaciente: hoc autem deficiente actu calefacere: definit calefactio progredi ab ipso: ⁊ ḣ progressu definente: statim definit corpus calefieri.

Attendendū est itaꝗ

ad solutionē q desinente mouente moueri z mouere contingere potest q motus maneat in ipso mobili: vel q vna pars mobilis mouet aliam: propter virtutem sibi impressā a principali mouente: sicut patet in aqua mota post percussionē: in qua vna pars pulsa pellit aliam: q designāt ipse circulationes sibi succedentes que in ea fiunt: vel etiam contingit motū remanere eo q per formam mobile impressam a particulari mouente recipit determinationē virtus vniuersalis generātis ad efficiendum istum motum: sicut diximus supra de grauibus z leuibus. Si autē neutro istorum modorum se habeat: nec aliqui alteri imprimatur virtus: a quo sicut a mouente actu egrediatur talis motus simpliciter erit impossibile ipsum remanere mouente quiescente.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo aliquis posset dubitare de motu proiectorum. Non enim videtur posse saluari: per hoc q vna pars aeris pellit aliam insimul cum lapide vel cum sagitta. Si enim ponamus q sagitta sit ab actu contra impetum magnorum ventorum emissa: mouebitur contra ventorum impetum nec tamen videtur q vna pars aeris cōtra impetū ventorum pellentium aerem ad oppositum tam diu possit mouere aliam: z illa aliam q̄ diu durat tantus motus sagitte.

Ad istam q̄ōnem Dicunt quidam: propter istam rationem z alias consimiles q motus proiectorum non saluatur: propter hanc successiuam impulsionem aeris ab aere: vt dicit Aristo. sed saluatur: propter vim quandam violenter impressaz corpori proiecto a proiciente: sicut etiam dicunt apparere manifestius in troco: cuius motus: quia non est rectus non potest dici sic fieri: propter successiuas impulsiones aeris ab aere. ¶ Sed ista positio facta per dicta in precedenti questione patet esse insufficiens: sicut enim predictū fuit: quia motus est actio mouentis: z īpossibile est esse actionē actu: nisi q̄ diu progreditur ab aliquo agente actu ī possibile est actū esse z motum nisi q̄ diu progreditur ab aliquo actu aliter mouente. Ipsum autem proiciens dimisso corpore proiecto non est vlterius motum influens sibi actu aliter: virtus etiam impulsionis non potest esse mouens: quia ipsa est accidens q receptum in mobili potest sibi esse ratio q moueatur ab alio z non q rōne eius moueat seipsum. Et hoc quidem maxime necessarium est dicere de hac virtute que in ipso mobile non ponit aliquam realitatem: sed solum quandam intentionem cuiusdam determinationis ad locum illum ad quē proiecta tendunt: quemadmoduz etiam virtus artis diffusa p instrūz motum ab artifice non est nisi quedam intentio circulationis in instrumento ad determinatum effectum. Talis autez intentio: propter debilitatem sui esse statim periret nisi per aliquod agens manutenens eā conseruaretur: sicut z dicta virtus deficit ab instrumento cum disiungitur ab artifice. Non enim tales determinationes dicunt aliquid habens esse ratum: sicut hec quantitas qualitas relatio z alia talia quorū nullum in ipsa proiectione: videmus imprimi a proiciente in corpore proiecto. Corpus etiam celeste non potest dici ɔseruare impressam illam virtutē z factam determinationem ei⁹ per directionē proicientis continuare proiectorū motū. Non enī dicatur vel generās conseruare aliquid in esse nisi per continuam influentiam quā habet super ipsum. Nā z pro tanto ponitur causa talium quantū ad fieri z quantum ad esse. Quod autem conseruatur per continuam influentiam vniuersalis generantis: hoc influitur ab ipso: vel rōnē sui: sicut sunt actiue qualitates z passiue elementorum: z alie consimiles: vel ratione annexi: sicut sunt forme substantiales mixtorū: ad quarū conseruationem facit per continuationem influentie: quā habet supra ipsas ɔ̄trarietates mixtiōis. Quod aūt influitur a generante vniuersali qd̄ est agens naturale: oportet quid naturale esse: virtus autem impressa a proiciente ipsis corporibus proiectis nullam rem naturalem ponit: quia tunc motus proiectionis esset motus naturalis: hunc enim dicimus naturalem motum qui formam naturalem aliquaz consequitur. Quia itaq motus proiectionis non est motus naturalis: oportet dicere q virtus impulsionis impressa a corpore proiciente: non manutenea tur in ipso directe: z principaliter ex influentia vniuersalis generantis: quamuis bene in hoc talis influentia inueniatur secundario z ex consequenti facere: vt infra patebit: quia itaq motus est actio mouentis: actio autem non est actu: nisi cū ab actu mouente actu asr progreditur: proiciens vero postq̄ dimiserit proiectum remanet non actu mouens: virtus etiam impulsionis impressa proiecto non potest habere mouentis rationem: nec corpus proiectuz dici potest per illam virtutem mouere seipsum: sed magis dicitur moueri ab eo q agit ad permanentiam talis virtutis ad q: vt ostensuz est: non directe agit vniuersale generans: relinquitur q oportet dare aliquid aliud: q nō videtur esse posse nisi medium agēs ad dicte virtutis conseruationem: z per consequens influens motū proiectis donec durat ipse proiectionis motus. Nam in quolibet motu id inuenitur esse mouens q per suam actionem dat vel retinet viz ad quā ɔsequitur motus. Propter ista itaq que dicta sunt Aristo. voluit reducere permanentiam motus proiectorū: post recessum a proiciente: in ipsuz medium: siue in actionem z passionem medij: hoc autem per ipsam suam facilem fragilitatem z rarefactibilitatem ad motum huiusmodi cooperatur: sicut patet de aere qui est valde fragilis z faciliter rarefactibilis z condensabilis. Credendum est enim q insimul dum impellitur lapis impellitur fortiter aliqua pars aeris: que impulsa necessario impellit aliam: cū qua insimul impellitur z lapis: z conseruatur per hoc in ipso virtus impulsionis sibi impressa a proiciente: ad hoc autem q iste motus partium aeris non statiz deficiat proiciente quiescente operatur ipsa rarefactio z condensatio aeris. Impulsa enim facto a proiciente rarefit aer in vna parte z cōdēsatur in alia. Hac autē condensatione facta pars densata vltra modum sibi naturalem rediens ad naturam suam: ad qd̄ operatur influentia vniuersalis generantis: diffunditur supra prē aliaz versus locū illū ad quē direxit īpulsio proiciētis: z simul cū h mouet ēt z defert a ptib⁹ aeris: z īpellit corp⁹ proiectum

tam diu donec impulsiones ⁊ diffusiones manent ita fortes q motus aeris prouenientis ex eis est velocior q motus proprius ⁊ naturalis corporis proiecti. Tria ergo sunt que necessario cooperantur ad saluandum proiectionis motum: post recessum a proiciente: quia rarefactio ⁊ condensatio partium medii vltra suum naturalem modum: diffusio partium supra partes insimul cum impulsione corporis proiecti: ⁊ primum medii a partibus velocitas motus ipsius medii maior velocitate motus naturalis corporis proiecti: ⁊ quia ad dictam diffusionem primum supra partes operatur: vt predictum est: influentia vniuersalis generantis: ideo secundario: ⁊ ex consequenti operatur ad conseruandam vim impulsionis ipsi proiecto corpori impressam. Concurrit etiam in recto proiectionis motu contrasistentia aeris tracti ad locum scissionis: vt dicitur ab aliis: quia aer scissus vltra modum suum vehementius recluditur ⁊ trahitur ad locum scissionis: per actionem primi continentis agentis toto posse ad tollendam vacuitatem: ⁊ diffusionem a corporibus infra suum ambitum contentis. Aer autem retractus ⁊ reclusus vehementer corpori proiecto contrasistit ipsumque contrapellit: vnde hoc etiam modo vniuersale generans per suam actionem operatur secundario: ⁊ ex consequenti: ad seruationem virtutis impresse corpori proiectis a proiciente.

Argumentum autem

factum in contrarium procedit ex falsa credulitate: ⁊ ex suspitione. Licet enim impetus ventorum in aliquis retardet motum aeris contra moti: ⁊ motum per consequens sagitte per lineam tamen illam: per quam sagitta mouetur credendum q flatus ventorum vincatur a forti ⁊ violento valde cursu aeris deseruientis ad sagitte motum vnde per illam lineam cursus violentus aeris est iudicandus fortior ipso impetu ventorum: quamuis in aliis lineis vel partibus ventorum impetus preualeat. ¶ Quod autem de troco dicatur non valet: nam cum corde circumcingentes trocum fortiter ⁊ violenter: ac velociter dissoluantur: fit insimul cum ista veloci dissolutione: velox ⁊ fortis circumuolutio: tam troci q aeris circumstantis troco: ⁊ finita dissolutione non finit circumuolutio aeris circumuoluta diffusio partium eius supra partes: ⁊ ex hoc prouenientis circumuolutio aeris in illa parte vel in illis partibus rarefactio ⁊ condensatio: sed manet: qua paulatim tendente ad debilitationem: necesse est deficere circumuolutionem troci. Sunt autem adhuc multa fantasticam ingerentia dubitationem: que omnia explicare longum esset. Diligens tamen ⁊ intentus lector: per predicta poterit de facili etiam ipsa intelligere.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem in his que sunt necesse est semper esse motum continuum ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Nota prima.

Hic merito

Posset aliquis querere: verum in intelligentiis separatis contingat assignare aliquam virtutem aliam ab intellectu ⁊ voluntate: per quam motum causant mobili. Videtur enim q non: quia dicuntur mouere intelligendo ⁊ volendo: sed intelligere ⁊ velle non nisi per intellectum ⁊ voluntatem faciunt.

Ad istius questionis

Euidentiam considerandum est q in primo motore talis questio non videtur habere locum in ipso non cadit distinctio ⁊ multiplicitas centralis: quia quicquid est in eo ipse est. Et tamen secundum q in ipso attenditur infinita multitudo rationum: secundum continentiam omnium perfectionum non impedientem eius simplicissimam vnitatem ⁊ vnitissimam simplicitatem: videtur hec questio in ipso etiam habere locum. Et tamen non est continens difficultatem aliquam: licet enim vnum sint omnia in ipso: ⁊ sapientia ⁊ bonitas ⁊ virtus potentia motiua intellectus ⁊ voluntas esse viuere intelligere ⁊ velle: ⁊ sic de singulis: que dici de perfectionibus: aut excogitari possunt: variatamen ⁊ multipliciter: propter habendam tunc copiam sue largitatis: hec ab ipso diffunduntur: ⁊ hec quamuis tam multiplicationem: de singulis perfectionibus conceptus proprios distinctos ⁊ varios formamus: ⁊ ideo ponimus rationum multiplicitatem non obstante itaque ineffabili ⁊ summa dei vnitate dicere possumus: q alterius rationis est intelligere q velle: ⁊ alterius etiam rationis intelligere ⁊ velle q mouere. Et quia ratio virtutis sumitur ex ordine ad actum dicere possumus conuenienter q diuerse rationes sunt motiui volitiui intellectiui: quod pater si quis conetur reddere proprias ipsorum rationes. Diceremus q intellectiuum est quo intelligitur: volitiuum est quo volitur: ⁊ motiuum est quo aliquid mouetur que tamen vna res ideo sunt: quia hec ipsa tria vnus deus est: ab ipso itaque motore primo descendentes ad motores alios: patet statim q oportet dicere illa tria in ipsis esse diuersarum rationum. Nam si non obstante summa vnitate primi de intellectibus de ipso dictis varias assignamus rationes: patet euidenter q de ipsis etiam ad motores secundos applicatis poterimus diuersas rationes reddere: ⁊ tanto potius quanto plus recedunt ab vnitate primi.

Et preterea

Hoc patet etiam si inspiciamus ad ipsam actuum conditionem: nam actus intra manens ⁊ actus ad extra procedens omnino diuersitatem habent ⁊ requirunt singuli propria principia. Nam si actus intra manentes diuersi requirunt propria principia diuersa cum ipsi maiorem identitatem ⁊ conuenientiam ad se habeant q actus intra manentes habeant cum actibus tendentibus ad extra: necessarium est q in istis etiam actibus correspondeant principia propria diuersa a principiis illorum vnde si intelligere ⁊ velle in intelligentiis creatis petunt numerum ⁊ diuersitatem: necessarium est etiam q velle ⁊ mouere idem faciant.

Et preterea

Si ad mouendum corpora in his intelligentiis non exigitur aliqua vis propria: sed sufficit ad hoc intellectus ⁊ voluntas: ita q hec faciunt solum intelligendo ⁊ volendo: cum intelligere ⁊ velle possint absque applicatione sue substantie ad corpora mobilia complete ⁊ perfecte facere poterunt etiam ipsa mouere absque sue substantie ad ipsa applicatione: frustra enim applicatio poneretur: si ad hoc ipsum velle ⁊ intelligere sufficeret.

Et si dicatur

Quod ad hoc non exigitur applicatio substantie: sed sufficit sola applicatio virtutis: patet statim q hoc dictum interimit seipsum. Non enim operantur operationem transeuntem extra mediante virtute: virtus autem aut fundatur in aliqua qualitate absoluta relatiue fundatur in essentia ipsius ⁊ q non separatur a fundamento suo: necessarium est vt ibi necessario vbi ponitur virtus ponatur: aut essentia ipsius relatiue aliqua qualitas a re ipsa generata: que fundamentum sit virtutis. Hoc autem scilicet dare non possumus de intelligentiis. Non enim est dare qualitatem aliquam extra intelligentias ab ipsis immediate intelligentiis causatam: quia tunc statim sequeretur q ipse immediate possent ma

teriam ad formã transmutare: q supra improbatum est. Necessarium est itaq dare primũ videlicet q ipse met substãtie intelligẽtiarum: actu sint in illis mobilib⁹: que per suas virtutes actualiter cõiungũt. Quia igitur hoc non oporteret si ad mouendum corpora sufficerent tantum intellectus et voluntas: vt ostendimus: relinquitur de necessitate concedendum q vltra intellectum et voluntatem viz motiuam habeant.

Sed tamen attendẽdum est q in eis ista virtus motiua: non ponit distractionez a natura intellectuali sicut ponit in animabus animalium que sunt hic. Nam in animabus istorum animalium: siue rationalium siue irrõnaliuz: virtus motiua motum exequens est organica: et organum hñs necessario in corpore per ipsum animato: et quia virtus organica non est virtus debita nature intellectuali: qualis est natura intellectiua: pz q in talibus animabus ista talis virtus ponit distractionem quandam a natura intellectuali. Sed quia que sparsim distractiz et disiuncti reperiuntur in inferioribus: inueniuntur cum minori distractione et maiori vnitate: idcirco in intelligentijs que valde superiores sunt istis cunctis animabus: virtus executiua motus non ponit distractionem aliquam a natura immateriali ad naturam mãlem: et organicam: quia ipsa in eis nõ est virtus que organuz aliquod requirat: et pro tanto propter positionẽ huius virtutis nõ tollitur ab eis q sint nature pure intellectuales: sicut etiaz non tollitur: q sint nature pure immateriales. Hoc itaq modo saluandũ est: q que in inferioribus diuiduntur in superioribus vniuntur: eo q non tantum diuiduntur in inferioribus: nam et in his motor non facit motũ nisi quibusdam duobus differentibus sicut organo et virtute. In superioribus motoribus hoc non accidit: quia ipsi sola virtute absq vllo organo mouere possunt que mouent: nisi cum organo siue vno siue pluribus: et adhuc multo plura: et pro tanto virtus in eis magis est vnita: quia et ad plura et maiora se extendens: sine organorũ multiplicitate q virtus istorum faciat cuz diuersitate organorum.

Quia itaqz in istis Motoribus virtus non distrahit ad naturam organicam et materialez: appellat Dionysi⁹ ipsos communiter mentes: et appellãtur ab omnibus cõuenientur intellectus: et etiam quia denominatio fit a principaliori.

Fit autem hoc Ordine motus a talibus motorib⁹: primo enim fit apprehensio per intellectum. Et quia bonum apprehensum mouet voluntatem: sequitur deinde inclinatio voluntatis imperantis: et vltimo fit motus per vim executiuaz contingentez mobile: et per consequẽs ponentem secum applicationem substantie mouentis ad corpus q mouetur: vnde virtus motiua imperans in talibus nõ est ira vel concupiscentia: nec virtus apprehendens est sensus aut fantasia: sed hoc est intellectus: et illa est intellectiuus appetitus. Hoc igitur considerans cõment. in de substantia orbis: dixit q virtus istorum apprehendens est tantũ intellectus: excludens per hoc sensum: et imaginationẽ: et virtus motiua sub intelligendum est motuz imperans: est tantum appetitus: id est voluntas excludens per hoc vim motiuam imperantẽ: que in istis est irascibilis et concupiscibilis non autem per hoc voluit excludere vim executiuam motus: quia tunc non dixisset q necessario iste motor qui est anima celestis corpus est in ipso motoq tamen dixit: et rationem assignauit subdens. Nam oẽ motũ ex se mouetur per virtutem existentem in eo. ¶ Quod autem dicitur corporalem materiam obedire intelligẽtijs ad nutum: putandũ est hoc dictum esse ad differẽtiam aliorum motuum pro tanto: quia materiam corporalem non possunt ad formam transmutare: nisi mediante agente naturali: sed ad locũ ipsam transmutare possunt: nullo agente mediante: et maior hic obediẽtia inuenitur q in corpore nostro respectu nostre anime tum quia nõ ponitur ibi resistentia appetitus alterius imperãtis contrariũ: tum etiam: qz non requirunt organum intermediuz: vt anima nostra: que licet supergrediatur naturaz rei more: non tamen mouere potest corpus nisi per virtutem organo affixam.

Patet itaqz Ex dictis responsio ad argumentum. Quia eniz nõ mouent per formam naturalez: sed intellectu apprehẽsam: ad quã postea sequitur inclinatio voluntatis imperantis: ad cuius imperiuz statim virtus executiua motuz facit: dicuntur pro tanto mouere intelligendo et volendo. Si autem videatur alicubi. Tho. contradicere hijs que modo diximus: q tamen non dũ repperi ostẽdatur mihi: quia non erit difficile tollere istã ɔuersiã.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem: aut medio: aut in circulo esse. &c.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia nõ videtur primus motor esse magis in vna determinata parte mobilis q̃ in altera cum ipse sit virtutem non habens in aliqua magnitudine.

Ad istam qõnem Est dicendum q secundũ primum aspectum vnũquodq videtur in eo esse in quo et a quo continetur. Et quia primus motor a nullo continetur: secundum hoc in nullo esse dicitur. Quia vero continentur omnia per ipsum: dicere possumus q sunt omnia in ipso: verũtamen sicut apparet ex modis essendi positis in quarto: non solum dicitur esse contentum in continente: sed etiam versa vice cõtinens dicitur esse in contento. Et hoc modo deus: qui continet omnia: cõuenienter dicitur esse in omnibus per essentiam presentiam et potentiam. Per essentiã quidem inquantum omnibus dat esse: per presentiam inquantuz suo intuitu cuncta intuetur. Per potentiaz inquantum oĩa potest et in cunctis operatur. Est enim operatio effectus potentie: vlterius etiã sc̃dm hunc vltimum modũ spãliter dicitur esse magis in vno q̃ in alio: propter maiorẽ in ipso efficientiam alicuius determinate operationis sicut propter influentiam motus dicitur esse magis in celo q̃ in terra: et magis in oriente vnde motus incipit. ¶ Dicendum est itaq ad argumentũ q dicit esse magis in vna parte mobilis iste motor q̃ in alia: per influentiam motus: et non per determinationem sue substãtie: licet etiã per essentiã suã: vt dictum ẽ: sit in oĩbus et maneat exaltatus super oĩa: qui est benedictus deus per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Expliciunt questiones super libro physicorum phie naturalis: edite a fratre Gratiadeo esculano ordinis predicatorum.

¶ Incipiunt questiones fratris gratiadei de esculo excellentissimi sacre pagine doctoris predicatorum ordinis per .i. sum in florentissimo studio patauino disputate feliciter.

Questio Prima.

Prīa rō. Questio est. Utrum ens mobile et nō corpus mobile sit subiectum nālis phie. Et videt q nō. Id enī qd supponit in scientia: ex eo q est subm proprie passionis: est proprie subm scie: sed corpus supponitur in nāli phia ex eo q est subm motus: qui est propria et prima passio nālis: ergo corpus est naturalis phie subiectū. Minoris declaratio est: qz motus supponit i pmo physicorum: supposito aūt motu necesse est suppont et motus subm quod est corpus: qz nihil movet nisi corpus: igit ibidē supponit corpus nō pp aliud nisi qz est subm motus.

Scda rō. **Preterea** Cuius pricipia et pprietates cōsiderant in scia est scientie subiectum: sed in naturali phia sicut patet discurendo p singulos libros eius: inquirunt principia et proprietates corpum. Unde in libro de celo phs dicit q scientia de natura fere plurima videt circa corpora magnitudines et horū existens passiones et motus: adhuc autem circa principia quecūqz talis substantie sunt ergo Responsio corpus est subiectū in scia naturali. ¶ Si. di. q h non inquiruntur in scia nāli inquantū sunt principia et proprietates corporis: sed inquātū sunt pncipia entis mobilis: qd re est idem qd corpus nō aūt rōne. ¶ Cōtra.
Contra. Tertia rō. Quēadmodū supradicta pncipia non ingrunt in scia nāli: iquātū sunt principia corpis: sic etiā imo et mlto magis nō ingrunt ibidē inquātū sunt pncipia entis: cū sint pncipia corpis vlr sumpti non aūt entis. Ingrunt autē inquantū sunt principia mobilis: sed corp mobile non dicit corpus in eo q corpus: sed in eo q mobile: sicut et ens mobile non dicit ens in eo q ens sed in eo q mobile. Sicut igitur dici potest q in predicta scientia supradicta principia inquirunt: que sunt entis mobilis: eo q ens mobile nō dicit ens simplr: sed fz q mobile: sic etiā dici pōt q ibi inquirunt pncipia corporis mobilis: qz hoc non dicit corpus in eo q corpus: sed in eo q mobile: ergo corpus mobile est subm scie supradicte: et magis q ens mobile: sicut principia mobilis magis sūt principia corporis q principia entis.

Quarta rō. **Preterea** Eiusdē scie est cōsiderare rē et modū rei: sed mobile addit enti non sicut dīa: qz ens dīas non hz: sed sicut modus quidaz igit si additio bona est ad eandē scientiā spectabit considerare ens: et mobile: sed scia que considerat ens est pma phia: igitur et illa que cōsiderat mobile: sed est phia naturalis: ergo nālis phia est phia prima: quod est impos-
Responsio sibile. ¶ Si. di. q est duplex modus entis qz generalis et specialis: et generalis pertinet ad eandem scientiam ad quam pertinet considerare de ente: non autē specialis: mobile autē cum sit spālis modus entis: non opz q scia ad quam spectat eius consideratio: sit prima phia.
Contra. Quinta rō. ¶ Contra: modus entis specialis non est modus entis in universali sed est modus alicuius spālis entis. Si igitur mobile est non gnālis sed specialis modus: erit necessario modus nō entis vlis sed huius entis. Nunc aūt ita est q quilibet modus si debz esse imediata additio et bona: addēdus est ei cuius est primo modus. Si igit mobile est modus entis spālis quod necessario est corpus necessario debet primo adiungi corpori et non enti cuius est modus secundario et ex consequenti: et sic dicetur corpus mobile maxime primo: et propriissime: ens aūt mobile erit dictū secūdariū: sed qd primū est debet poni subiectū scientie et non secundariū: ergo corp9 mobile et non ens mobile est subiectum in naturali phia.
¶ Preterea qñcumqz aliqua passio per accidēs se habet ad aliquod subiectū de ipsa respectu illius subiecti nō potest esse scia nisi per accñs: sed mobile per accidēs se habet ad ens: cū nec essentialiter conveniat enti: nec consequatur principia entis inquantum ens: ergo de mobili respectu entis nō pōt esse nisi per accidens scia. Si itaqz nālis phia est de mobili adiuncto enti: naturalis phia erit scia per accidens: quod est inconveniens. Sexta rō.
¶ Si. di. q nālis non considerat mobile sicut passionē sed sicut rōnem formalē sui subiecti sicut aūt passionez considerat motū qui per se cōvenit enti mobili eo q cōsequit principia eius: et io naturalis phia est scia p se. Responsio

Contra Prima ppria passio dicit aptitudinē et nō actū sz motus dicit actum et mobile aptitudi ē igit mobile et nō motū psiderat nālis phs sicut ppriā passionē. Contra. vij. ratio.
¶ Preterea ppria passio semper inest suo subiecto: motus autez nec enti mobili nec enti semper inest: quia contingit dare ens mobile absqz eo q moveatur actu: ergo motus non est propria passio entis mobilis: constat autez q hoc quod dicitur mobile est essentiale corpori et cōsequitur principia corporis et semper ei inest eo q semper si est dare corpus: est dare mobile: ergo mobile est propria passio corporis et corpus ipsius subiectum: et similiter est subm pprium nālis phie: inquantū eius passio est mobile. viij. ratio.
¶ Preterea in sexto physicorum probatur: q quicquid movet est corpus: et oē etiā corpus contingit moveri: et sic motus cōvertibiliter inest corpori: sed quod cōvertibilr inest alicui et non est de essentia eius est propria passio ipsius motus aūt convertibiliter inest corpori ut probatū est et nō est de essentia corpis: ergo est propria passio eius ergo et corpus est ppriū scie nālis subm. ix. ratio.
¶ Preterea qd est de intellectu alicuius: aut ptinet ad eius essentiā: aut est ppriū eius subiectuz: nunc aūt corpus est de intellectu motus qz non contingit intelligere motuz non intellecto corpore: et nō est corpus de essentia motus: igitur est propriuum ipsius subiectū: et per pñs est ppriuz subm nālis phie. x. ratio.
¶ Preterea si totuz aliquod est subiectū totius et partis scie debet eē subiectū pars subiecti vlis: sic autē scia libri de aīa est pars scientie nālis: et ibi agitur de anima que non est pars subiecti ima entis mobilis: ergo ens mobile non est subiectū totius scientie naturalis. xj. ratio.
¶ Preterea subiectum scientie est predicabile de omnibus de quibus agitur in scientia: sed ens mobile non predicatur de omnibus de quibus agitur in naturali phylosophia: cum non predicetur de motore separato de quo agitur in libro physicorum: ergo ens mobile non est subiectum scientie naturalis. xij. ratio.
¶ Preterea in libro primo physicorum scdm omnes agitur de principijs subiecti scientie naturalis: sed principia de quibus agit ibi sunt materia forma et privatio: et hec non sunt principia nisi corporis: ergo corpus est proprie subiectum in phylosophia naturali et non ens mobile. xiij. ratio.
¶ Preterea quandocūqz aliqua duo predicata tali ordine attribuuntur alicui q primum est ratio attributionis secundi: quicquid est ratio et causa quare alicui attribuit primuz: est etiā ratio et causa quare eidem attribuitur et secundū. Nūc aūt sic est q hec duo, xiiij. ratio.

que sunt esse mobile ꝛ esse considerat ū naturalis phi losophie tali ordine attribuuntur enti quod esse mobi le est ratio quare sibi attribuit esse de cõsideratione sciē tie naturalis: ergo quicquid est ratio ꝙ esse mobile enti attribuat: est etiā ratio ꝙ sibi attribuat hoc qđ est esse de cõsideratione sciētie nālis. Cõstat aūt ꝙ ens nõ est ratio corpori ꝙ sit mobile: quia si ideo corpus esset mo bile quia est ens: tunc omne ens esset mobile: quod fal sum est: tamen corpus enti ratiõe ꝙ ens ipsuz sit mobi le: vnde ꝛ omne corpus est mobile: ideo corpus ratione sui est de ꝯsideratione naturalis philosophie: ꝛ ens nõ rõne sui sed rõne corporis. Quod autē ratiõe sui in scien tia considerat: etiā illa ratione ipsius est propriū subie ctum scientie: ergo corpus est propriū subiectū natura lis phylosophie.

xv. ratio. ¶ Preterea quando alique due scien tie se habent sicut subalternans ꝛ subalternata: earuz est idem subiectum: magis tamen minusꝗ contractū: quia scientia subalternata contrahit subiectū subalter nantis: sicut habemus primo posteriorū: habent autē se modo predicto scientia de celo ꝛ scientia physicoruz: ergo ipsarum debet esse idem subiectum: magis tamen ac minus contractuz.

Textus Co.30. Nunc autez in libro de celo agi tur de mobili ad situ: quod non est nisi corpus: igitur eius subiectū est corpus mobile ad situ: ꝛ per ꝯñs subie ctum libri physicorū qđ est idem cū subiecto totius na turalis phie: est corpus mobile simplex.

xvj. ratio. ¶ Et preterea idem sunt ens mobile ꝛ corpus mobile cū sibi inuicē cõ uertantur: ergo si corpus mobile non est subiectū nālis phie: nec per ꝯñs ens mobile erit subiectum ipsius.

In opposi tum. **In contrarium** Est quod phs ait in .xj. methaphisi ce: vbi dicit ꝙ nālis principia ꝛ proprietates specula tur entiū inquantū mota.

Respõ. Opio alb. **Respondeo** Dicēdū de hac ꝗstione diuer sas opiones esse. Quidā eni non profunde ꝛ subtiliter sed solū superficialiter aspici entes rationē subiecti scientie nālis videntes ꝙ phylo sophia est de nālibus. Naturalia aūt sunt quorū ꝓ̃n cipiū est natura: natura vero est pricipiū mot⁹: ꝛ moue ri nõ põt aliquid nisi sit corpus. Cõcluserunt ꝛ conclu dunt ꝙ corpus merū vel corpus mobile dz esse propriū subiectum ipsius nõ ens mobile. Quod aūt hoc habe at veritatē vlterius conati sunt ꝛ conātur triplici mo do ostēdere.

Prima rõ. ¶ Et primū est quia oīs scientia que est ve re scientia debet ea que considerat ad per se nota ꝛ ime diata reducere: est autē naturalis phylosophia scientia ꝛ vere scientia: debet igitur facere ad aliqua per se no ta ꝛ īmediata reductionē hoc aūt (vt dicūt) est ipōle: si non corpus mobile sed ens mobile ponatur subiectum ipsius. Cuius rationē assignāt: quia quādo aliqua sci entia versatur circa passionē sic: vt sit sciētia passionis alicuius: si non accipitur in ipsa aliqđ subiectū equatum illi passioni: ea que de passiõe dicit ad per se nota ꝛ im mediata reducere non potest: Huius aūt dicti declara tio est: quia tunc soluz fit reductio ad īmediata: quādo fit ad prima rerū principia: prima aūt principia cuius libet passionis sunt pricipia subiecti: ꝛ ideo tūc ea que de passione dicuntur sunt reducta ad imediata: quādo est facta reductio vsꝗ ad ipsa ꝓ̃ncipia subiecti. Si aūt scientia que est de passione aliqua non accipiat pro su biecto sue passionis aliquid cuius principiū cõsiderat sed ad cuius consideratio spectat ad scientiā aliā: cū nulla scientia suos limites transcendat: talis pħia ad illius subiecti principia suā passionē reducere non po terit: ꝛ per ꝯñs nec reductionē facere ad imediata ꝛ ꝑ se nota: talis autē (vt adiungunt) est naturalis phia: vt dare ꝙ ens mobile sit ipsius subiectū. Cum enim hec passio: ꝗ est mobile: nõ equet enti nec: naturalis phy losophus consideret ens: nisi respectu huius passionis quā trāscendere non potest: entiū principia entis ea que de dicta passione dicit reducere non poterit nec per cõ sequens in principia eius quod accipitur vt subiectū sue passioni coniunctū. Non igitur faceret ad imedia ta reductionē: necessē verē sciētia: nisi acciperet aliqd aliud ab ente cõiunctū mobili vt subiectū: ꝛ sibi equa tum sic vt ea que cõsiderat possit in ipsius principia re ducere: hoc autē nõ potest esse nisi corpus: ergo corpus mobile est subiectū ipsius ꝛ non ens mobile.

Hoc etiā declarant Illo medio quo dicitur Scda. rõ.

ꝙ ad eandem scientiā spectat considerare ens ꝛ modos entis: ꝛ illo iterum quo probatur nālem phylosophiā Tertia rõ.

esse scientiam per accidēs si ens mobile sit subiectū ei⁹. ¶ Sed quia iste rationes sunt multo melius declara te in obiectionibus ꝗ̃ in rationibus eorū: ideo hic non ponūtur nõ contingat nos eandē rationē frequentius replicare. Sufficit enim vidisse iam solum rationes ꝑ quas probant ꝙ ens mobile non possit esse subiectuz in naturali phylosophia: ꝛ si sm veritatem rationes sum pte eo modo quo ab eis assignate sunt: pueriles ꝛ viles in comparatione ad modū quo sunt in obiectionibus posite. ¶ Nobis autem inter alias quadruplex via oc currit ad presens declarādi aptissime impossibile esse Opi. s. Tho.

quod dicant: vz ꝙ ens mobile nõ sit subm nālis phie.

Et prima quidem Via est illa ꝑ quaz incessit Prima rõ.

doctor nr̃ sanctus Thomas ad huius ꝓbationē: sumi tur ex eo ꝙ nulla sciētia ꝓbat suū subm esse. Videmus enim ꝙ phylosophus nālis probat esse corpus mobile (cuz in .vj. phisicorum probet oē mobile esse corpus) Et h̄ qdē eēt īpōle fieri si nõ ens mobile: s corp⁹ mobile esset subiectū in ista scientia. Vt aūt hec via declarādi propositū plenius intelligat: sciendū est ꝙ aliter inqui ritur ꝛ declarat entitas rei simplicis: ꝛ aliter cõpositi alicuius. Nā entitas rei simplicis declarat ꝛ inquiri tur proprie ex ipsa sui nois significatione: inquirendo scilz ꝛ declarando verū nois significatū habeat possibi litatē vel impossibilitatē ad esse: sicut ostendatur habe re impossibilitatē ad esse ostēsum erit ꝙ sit impossibile ip sum poni in actu essēndi: ꝛ vlterius ꝙ nõ sit possibile in rerū natura: ꝛ per ꝯñs ꝙ sit nihil hoc eniz dicimus ni hil qđ in rerū natura poni vel esse non potest. Si autē econtrario ostēdat: ꝙ illud significatū habeat possibilita tē ad esse: declaratuz erit statim ꝙ possit stare sub actu essendi: ꝙ possit poni in natura rerū: ꝛ per ꝯñs ꝙ non sit nihil: s aliqd omne eni huiusmodi positiuū: qđ po ni põt in rerū natura est aliquid: quia nõ aliunde hoc torū habet nisi quia ipsum eius significatū est compo nibile ipsi esse: quicūꝗ ergo probaret hanc compossibi litatē de eo de necessitate etiā ꝓbatione que est per cau sam ipsum probaret esse aliqd ꝛ nõ nihil. Entitas aūt rei cõposite proprie inquirit ꝛ declarat ex partiū cõpo nentiū cõpossibilitate. Cū eni cõpositū consurgat ex cõ positione earū: si cõpositio est ponibilis: ꝛ compositū est ponibile: ꝛ si compositio est imponibilis: ꝛ cõpositum similiter est imponibile: tunc aūt cõpositio est imponi bilis: quando partes compositionis sunt sibi inuicem incõpossibiles. Nam si sunt sibi incomponibiles sunt sibi inuicē ꝛ incõpossibiles: ꝛ per ꝯñs ex ipsis fieri cõ positio nõ põt nec cõpositū aliqđ cõsurgere in natura: econtrario autē per omnē modū tunc dicitur esse com positio ponibilis quando compositionis partes com possibilitatem

possibilitatem habent adinuicē: nā si hanc haberēt: cōpossibiles ad inuicē sunt: ⁊ compositū ex ipsarū compositione: potest consurgere in natura: quod iccirco est aliquid: ⁊ nō nihil. ¶ Hec autē oīa patēt per exempla. Quia enī hircus est incōpossibilis ceruo est ⁊ incōpossibilis sibi nec cōpositio potest esse ex eis: ex qua in natura consurgat hoc cōpositū: quod est hircus ceruus: ⁊ ideo est hoc oīno nihil: cum nullo mō sit possibile in natura. Corpus autē ⁊ anima rationalis non sunt incōpossibilis: ac per consequens potest esse ex eis compositio: ex qua in natura consurgat hoc compositū: quod ē homo: propter quod etiā homo est aliquid ⁊ non nihil. Et quia ꝙ sit aliqd non habet aliunde nisi ex cōpossibilitate partiū: cū propter ipsa sit possibilis in natura: iccirco quicūqꝫ ꝓbaret corpus ⁊ animā rōnalem sibi cōpossibilia eē probaret de necessitate eo ipso hominē nō esse nihil sed aliquid: quod est ꝓbare entitatē hominis ¶ Sic igitur declaratū est ꝙ tunc proprie probat̄ entitas alicuius compositi quando ꝓbatur compossibilitas partiū ꝯponentiū ipsū. Nunc autē sic est ꝙ corpꝰ mobile non dicit corpus solū: sed istud totū cōiunctū quod est corpus mobile: ꝓbare igitur perfecte entitatē ipsius tunc cōtingit quando ꝓbatur vnū cōponentiū esse cōpossibile alteri: sicut corpus mobile vel ecōuerso. Nā si vnū nō ꝯpateret̄ secū aliud: non eēt tunc possibile poni in natura hoc coniunctū: qđ est corpus mobile ⁊ sic non esset aliquid sed nihil. Constat autē ꝙ naturalis philosophus nō solū ꝓbat ꝙ vnū predictorū aliud secū patitur: sed etiā ꝙ sic cōpatitur ꝙ aliud necessario secū ponit: quāuis enī non ꝓbet entitatem mobilis simpliciter: supponēs tamē ens mobile eē ⁊ supponēs motū ꝯ negantī ipsū mobile nō potest probare: ꝓbat vlterius ꝙ ipsum mobile quod supponit ꝯpatitur secū corpus: ⁊ taliter ꝙ necessario si ipsum mobile est: oportet etiā esse ⁊ corpus: ostendit ergo ꝙ non est impossibile mobile coniungi corpori vt sic istud ꝯpositū qđ est corpus mobile sit impossibile in natura ⁊ non nihil: imo potius ꝙ est possibile ⁊ necessariū ipsū coniungi sibi ostendens in. vi. physicorū: ꝙ necessario quicqd mouetur est corpus: ⁊ sic supposito ens mobile eē: ꝓbat ꝙ necesse est poni in natura hoc coniunctum quod est mobile corpus siue corpus mobile. ¶ Uerum igit̄ est dictū doctoris nostri scilꝫ ꝙ naturalis ꝓbat entitatē corporis mobilis siue ꝓbat ipsum eē aliqd ⁊ nō nihil: supponens tamen mobile siue ens mobile: qꝛ mobile includit ens non ꝓbans eē in natura rerū. ¶ Uerū est ergo ⁊ principale videlicet ꝙ non corpus mobile: sed ens mobile est subiectū naturalis philosophie. Et hec ē via firmissima ⁊ indissolubilis per quā incessit doctor noster. ¶ Ut autē appareat euidentius insolubilitas eiꝰ ponamus solutiones aduersariorꝫ quas ideo dabāt quia breuē non intelligebāt rōnem. Parcat̄ ꝓ nobis si ꝓlixe loquimur: qꝛ ꝓtinacitas aliquorū h̄ regrit. ¶ Dicunt igitur primo ꝙ naturalis pħia si posset ꝓbare corpus mobile eē posset etiā probare motū eē: sed motū ꝓbare non potest: qꝛ hoc supponitur in ꝓmo physicorū: igitur nec corpus mobile: ꝓbat tamen omne corpꝰ esse mobile ⁊ omne mobile eē corpus: quod nō est ꝓbare corpus mobile eē: sed motū corpori inesse cōuertibiliter. ¶ Sed ꝙ sic dicentes in omnibus deficiāt ⁊ vocē propriā ignorent aperte ostendit̄. Nā quāuis negantibus eē ens mobile sicut negabant ꝑmenides ⁊ melissus: nō posset naturalis probare ꝙ sit motus: sicut nec negantī causam potest causarum per cām ꝓbari: si quis tamen ens mobile non negasset: sed motū sibi per cām: qꝛ per diffinitionē subiecti siue entis mobilis naturalis potuisset ⁊ posset ostendere motū esse eo ꝙ semꝑ naturaliter ꝓcedendo per diffinitionē subiecti: potest ꝓpriū de subiecto demonstrari. ¶ Ulterius etiā dato ꝙ naturalis non supponēdo mobile: sed ꝓbando ꝓbaret etiā corpus mobile: necessariū esset dicere ꝙ ꝓbaret ⁊ motū. Nunc autē quia nō probādo mobile: sed supponendo ꝙ sit ens mobile: probēt corpus mobile eē: non est dicendū ꝙ ideo ꝓbat ⁊ motū: sed potiꝰ quasi supposito motu sicut ⁊ ente mobili ꝓbet entitatē corporis mobilis. ¶ Ulterius etiā falsum dicūt: cū adiungunt ꝙ philosophus probat omne corpus esse mobile ⁊ oē mobile eē corpus. ¶ Quāuis enī probet simpliciter in septo physicorū oē mobile eē corpus: nunqꝫ tamē probat simpliciter omne corpus eē mobile: sed addendo ad corpꝰ hoc ꝙ dico physicū vel naturale. In libro enī de celo ⁊ mūdo in secundo capitulo ꝓmi: ostendit oē corpus naturale eē mobile s̄m locū probans demōstratiue: quia ꝑ diffinitionē nature ꝙ motus insit corpori physico vel naturali: ⁊ cum nō aliter demōstretur eē passio nisi demōstrando eam ineē ꝓprio subiecto si corpꝰ naturale (vt dicūt) eēt ꝓpriū subiectū motus: de necessitate ibi philosophus motū eē demonstratiue probasset: qđ est contra dictū eorꝫ. ¶ Ulterius etiā contradictoria dicunt quando adiungūt ꝙ philosophus ꝓbat omne mobile necessario eē corpus: nec tamē probat eē huius coniuncti quod est corpꝰ mobile: qa (sicut declaratū est) demōstrare cōpossibilitatē ⁊ necessariā habitudinē partis alicuius ꝯiuncti ad aliā partē est ꝓprijssime demōstrare coniuncti entitatē: que nō nisi ex illa habitudine necessaria partiū cōpositionis: vel ex eorum cōpossibilitate consurgit. ¶ Patet igitur ꝙ plena fuerit falsitatibꝰ hec solutio. ¶ Soluūt aūt adhuc aliter: dicūt. n. ꝙ naturalis ⁊ si non posset probare suū subiectū eē in eo ꝙ naturalis (sicut in veritate nō pōt) posset tamē ⁊ potest illud probare subinduendo ꝑsonā primi philosophi: ⁊ sic probaret corpus mobile eē si inueniretur hoc qđ probaret. ¶ Sed hoc qđ nihil sit dictū aperte ostenditur. ¶ Quādocunqꝫ enī aliquis artifex probat aliqd ꝑ principia sue artis: id demōstrat s̄ꝫ ꝙ talis artifex est: ⁊ nō subinduendo personā alteriꝰ artificis: quia non ob aliud quis assumit ꝑsonā alterius artificis: nisi vt per illius ꝓncipia ostendat qđ per sua non potest. Nūc autē naturalis philosophus per sue artis ꝓprijssima principia ostendit cōpossibilitatē vel necessariam habitudinē mobilis ad corpꝰ: siue entitatē necessariā corpis mobilis supposita entitate entis mobilis. Assumit enī ꝙ omne qđ mouetur primū est in termino a quo ⁊ primū in termino ad quē: qa dum totū ē in termino a quo nō mouetur: dum totū est in termino ad quē similiter: qa tūc completus est motꝰ: ⁊ hec oīa sunt naturalissima principia ex quibus concludit̄ id qđ mouetur eē diuisibile ⁊ corpus. ¶ Itē ad idem assumit hoc ꝓncipiū notissimū in naturalibus: oē quod mouet̄ impossibile est priꝰ maiꝰ moueri ipsiꝰ ꝙ aut equale aut minus: ⁊ per hoc principiū proprijssimū ⁊ notissimū in naturali sciētia deducit ⁊ probat mobile necessario eē corpus: ⁊ sic habere necessariā habitudinē ad ipsum: ⁊ per consequens ꝙ istō coniunctū: corpus mobile supposita entitate entis mobilis: necessario sit aliquid ⁊ nō nihil. Cum igitur naturalis per propria ꝓncipia ꝓbet corpus mobile eē: diceretur ꝙ si hoc ꝓbat subinduendo ꝑsonā philosophi: est ignorare ꝓpria principia scientie naturalis: patet igit̄ falsum ꝙ naturalis philosophus per se ꝓbat entitatē huius coniuncti: quod est corpus mobile. Et sic declarata est perfecte ꝓma via declarandi: quod volebamꝰ: sumpta ex eo ꝙ nulla scientia probat suum subiectum esse.

Margin notes, left: Tex.cō.72. — Solutiões aduersariorum. — Prima solutio. — Tex.cō.71. — Contra solutionem

Margin notes, right: Tex.cō.72. — Secunda solutio. — Contra.

Scda via

Secunda via ad declarandū propositū sumit ex mō quo corpus cadit sub ꝯsideratione nālis phie per quā sic ꝓceditur. Corpus: aut est sub nālis scie in eo ꝙ corpus: aut in eo ꝙ tale corpus: vtpura qꝛ pōt poni existere in potentia ad actū aliquē. Si dicat ꝙ in eo ꝙ corpus. Cōtra illud qđ est subiectū nālis phie est subiectū motus: τ eo ipso est ꝓpriū subiectū scie nālis: quo est subiectum motus τ nō aliter: sed corpus in eo ꝙ corpus nō est ꝓpriū subiectum motus: ergo corpus inquantū tale non erit etiā subiectū scie nālis. Quod autē corpus in eo ꝙ corpus nō sit propriū subm motus aptissime demonstrat. Id enī qđ est ꝓpriū subiectū motus inquātū hmōi nō dicit aliqd absolutū: nec aliqd absolute ꝑncipās actū sm ꝙ accipit ex tertio physicoꝝ: tam ex textu ꝙ ex cōmento: sed potꝰ est aliqd ordinatū in actū qui acquiritur per motū. Cuius ratio est. Quia omne qđ mouet necessario eo ipso ꝙ mouet ordinat in id quod mouet: τ ois motus de necessitate hūc ordinē includit: τ ideo tali ordine subtracto: necessariū est subtrahi motū. Si igitur aliquod ens accipiat qđ ratione sui nō dicat aliqd ordinatū ad actū siue ad terminū motus; sed potꝰ dicat absolute ꝑncipās actū: hoc rōne sui nullo mō moueb**i**tur nec erit subiectū motus: sed potius erit qd im**mobile** oēm motū excludēs. Si. n. rōne sui moueri posset: rōne etiā sui diceret qd ordinatū ad actū: sed positū est ꝙ nō dicat rōne sui aliqd ordinatū ad actū: sed potius ꝙ dicat aliqd absolute exñs in actu ergo hoc rōne sui nullo mō mouebit. Cōstat aūt ꝙ corpus in rōne q̄ corpꝰ est nō dicit aliqd ordinatū in actū vel in terminū motus: sed potius dicit absolute qd ꝑncipās actū: qđ pȝ ex ipa nois significatione. Nihil. n. aliud est corpus: τ nihil aliud dr noie corpis nisi substātia manēs sub actu corporeitatis: τ per rōnē corporis nō dr ordinatū: sed potius absoluta exñs sub aliquo actu. Si igit nihil est subiectū motꝰ nisi in rōne qua dicit qd ordinatum ad actū qui per motū acqrit: τ corpus in rōne qua corpꝰ est nō dicit aliqd ordinatū ad actū: sed absolute qd manēs sub actu iā habito: ꝯcludit de necessitate ꝙ corpus in rōne qua corpus est non sit mobile nec possit aliquo mō eē subiectū motꝰ: nec per ꝯñs nālis phie. Si ergo corpus motui subijcitur τ est aliquo mō subiectū motꝰ nec hoc est in rōne qua corpus est: qꝛ sic dicit absolute quid manēs sub actu: ꝯpȝ ꝙ sibi hoc cōueniat inquantū accipit: vt existēs in potētia ad actū: qui per motuȝ acqrit: nā τ hec potētia necessario rōne sui includit ordinē ad actū τ ecōuerso ordo ad terminū motus icludit hāc potētiā. Hoc aūt sic est ꝙ qūcūqȝ aliquid de se habeat rōnē entis in actu: inquātū m̄ accipit sȝ ꝙ existit in potētia ad actū aliquē: hȝ rōnē entis in potētia τ nō entis in actu. Si ergo corpus est subiectū motꝰ solū in ratione qua in potētia existit ad actū qui per motū acquirit: ꝯcludit de necessitate ꝙ ipsum motui subijcit solū inquātū participat rōnē entis in potētia ad actuȝ ꝑdictū. Cōstat aūt ꝙ eadem est rō entis in potentia ad dictū actum τ ratio entis mobilis: qꝛ ens in potētia nihil aliud dicit ꝙ̄ ens ordinatū in actū. Unde idē est dicere: ens in potētia ad actū qui per motū acqrit: τ ens ordinatū in actū talē. Ens etiaȝ mobile nihil aliud dicit ꝙ̄ ens ordinatū in actū qui acquirit per motum: τ hec est ipsa ratio entis mobilis. Si igit corpus non est subiectū motꝰ ꝑp ipsam corporis rōnē: sed inquātum ꝑncipat ipsam rōnē entis in potētia ad id quod acquiritur per motū: τ hoc vt declarauimus est oīno ipsa ratio entis mobilis: ꝯcludit de necessitate ꝙ corpus non in rōne qua corpus sed inquātū participat rōnē entis mobilis est propriū subiectū motus: τ sic naturalis phie: sed si corpus nō subijcitur motui nec nāli phie nisi ꝙ participat rōnē entis mobilis: cuȝ diffinitio talis nō debeat sibi ex eo ꝙ corpꝰ est: sed ex eo ꝙ ens mobile: huic nunꝙ̄ dicit eē diffinitio aliqua alicuius: nisi sm ꝙ est ipsum diffinitū: τ ens mobile nō per aliud sȝ per se habeat diffinitionē illā suam ꝓpriā. sicut corpus de se hȝ suā ꝓpriā rōnē τ hō suā: τ sic de singulis: ꝯcludit de necessitate ꝙ corpus nō sm se sed sm aliud: qꝛ nō sȝ rōne suā: sed sm rōnē alterius subijcit motui τ naturali philosophie; τ ens mobile sm se τ nō sm aliud: qꝛ sm rōne suā τ nō sm rationē alterius sit subiectū ꝓprium tam nālis philosophie ꝙ̄ motus. Est aūt ista multum decēs τ rōnabilis ꝯclusio. Cū. n. sic se habeat subiectū ꝓpriū ad sciam vt ꝓpriū obiectū ad potētiā: quemadmodū illud dicit ꝓpriū obiectū cuiuslibet potētie ꝙ rōne sui ipsius τ nō rōne alterꝰ respicit ipsam potētiā (sicut visibile se hȝ ad visum) sic etiam τ illud debet dici ꝓpriū scie subiectū qđ ratione sui τ nō ꝓpter rōneȝ alterius ipsam respicit sciaȝ. Nūc aūt (vt declaratū est) ipm ens mobile per suā rōnē: τ nō per aliā respicit nālē phiam: τ ideo cōuenientissime ponit ꝓpriū ipsiꝰ subiectū. ¶ Est autē viterꝰ notāduȝ ꝙ mobile nō imediate respicit corpus: qꝛ nec corpus imediate τ per se ponitur in diffinitione mobilis. Mobile. n. ex ipsa prima sua significatione dicit ens ordinatū in terminū motꝰ sicut ex ipsa significatione ꝑmaria dicit id qđ existit in potētia in terminū illū ꝙ inquantū hmōi (vt declarauimus) idē est qđ ens in potētia in dictū terminum: τ hoc idē est ens qđ sic est ordinatū ꝟ aūt si materialiter in re sit idē qđ corpus: in rōne tñ τ formaliter non est idem. Unde nec hoc qđ dico mobile respicit corpus: qꝛ corpꝰ sed qꝛ ens in potētia: τ qꝛ hoc qđ dico ens in potētia in terminū motus: nō accipit imediate corpus: sed ens: qꝛ hoc in se τ sua rōne includit: ideo nec etiā mobile debȝ imediate accipere corpus sed ens: vt dicat non corpus mobile sed ens mobile. Nā hoc qđ dico ordinatū in terminū motus: qđ est idē qđ mobile sm sui rōnē nō dicit corpus qđ est de se ens in actu dicit tñ necessario de ratione sui hoc qđ dico ens: qꝛ dicit ens in potētia de cuiꝰ rōne est ens: nā τ potētia τ actus non sunt modi ꝯñtes corpus in eo ꝙ corpus sed in eo ꝙ ens: qꝛ sunt modi entis imediate. Quia igitur mobile sicut τ qd in potētia directe respicit ens: corpus aūt nō directe: qꝛ nō qꝛ corpus: sed qꝛ ens in potētia: etiā necessariū est ꝟ quod dicit ens mobile sit ꝓpriū τ ꝑmariū dictū ꝟ autē qđ dico corpus mobile nō est ꝓpriū τ primariū dictū: sed īpropriū τ scdariū: τ qꝛ qđ ꝑmariū est: in ꝯsideratione scie est ꝓpriū eius subiectū: τ nō qđ scdarium: ideo ens mobile est ꝓpriū subiectū scie nālis: τ nō corpꝰ mobile: τ sic cōpleta est scda via demōstrandi ꝙ ens mobile sit subiectum nālis phylosophie: sumpta ex modo quo corpus ꝯsideratur a physico.

Com. 6.

Tertia via ad declarationē eiusdē sumitur ex cōparatione nālis phylosophie ad doctrinaleȝ: sm. n. phylosophū in. xj. metha. si nulla substā eēt ꝑter physicas: nālis phia eēt ꝑma phia: hinc igitur sic ꝓcedit: si nulla substātia eēt ꝑter physicas: remaneret tñ τ physica τ mathematica. quidē nō esset: remanerēt tñ τ physica τ mathe. Cuiꝰ declaratio est: qꝛ sicut remoto subiecto τ subiecti ꝓprietatibꝰ: remouet scia que est de subiecto illo: sic etiaȝ posito subiecto τ subiecti ꝓprietatibus: necesse ponī sciam que illa cōsiderat. Nūc aūt sic est ꝙ ablata omni substantia ꝑter physicas: τ si tollat subiectum prime phylosophie (vt patebit in sequēti qōne) nō tñ tollitur subiectum physice: nec etiaȝ mathematice: substantia

Tertia via [illegible] sepia [illegible]

stātia. n. physica est quā ꝯsiderat nālis. Substātia et physica ē necessario q̄ta. ⁊ hāc ꝯsiderat mathematicꝰ posita igit̄ sola substātia physica ponit̄ necio subiectū tā nālis ꝙ doctrinalis phie: ⁊ ꝑ ꝯñs hic vtraq̧ scia. Nūc aūt sic est ſm dictū phi ꝙ istis duabꝰ scientijs remanētibꝰ solis: nālē phia ē phia pma. ſ pma phia dr̄ē de subiecto pori subiectis oim aliaꝝ igit̄ cū nālis scia etiā remanēte mathematica phia pma dicat̄: oꝫ necessario ꝙ subm ipsiꝰ sit ꝑus subiecto mathematici: hoc aūt est ipossibile si nō ens mobile sed corpus mobile ponat̄ subm scie nālis. Cuiꝰ declaratio ē q2 illō ē ꝑus a quo nō cōuertit̄ ꝯn̄dī ꝯñia. Nūc aūt videmꝰ ꝙ si in intellectu ponit̄ corpꝰ q̄tū: nō iō ponit̄ ibi corpꝰ mobile: ſsi ibi ponit̄ corpꝰ mobile necessario ponit̄ corpꝰ q̄tū: oē. enī corpꝰ mobile est corpꝰ q̄tū ⁊ nō ecōuerso. ⁊ sic si intelligit̄ corpꝰ mobile itelligit̄ de necessitate corpꝰ q̄tuꝫ ⁊ nō ꝯuertit̄. Est igit̄ corpꝰ q̄tū ꝑus corpe mobili: ⁊ ꝑ ꝯñs mathematica est ꝑor physica si huius subiectū est corpꝰ mobile. ipsiꝰ igit̄ duabꝰ solis remanētibꝰ ē mathematica phia pma ⁊ nō physica: qḋ ē ꝯ phm. ¶ Nō solū aūt hē ꝯtra phm ſed ꝯtra veritatē. Cuiꝰ declaratio est: q2 cōsideratio prime phie oꝫ esse vlior ꝯsideratione cuiuslibꝫ alteriꝰ scie ⁊ ad plura se extēdere. physica aūt ē talis respectu mathematice ⁊ nō ecōuerso: mathematicꝰ aūt se nō extēdit ad ꝯsiderādū nisi ea solū q̄ sunt in genere q̄titatis: ſ nālis se extēdit ad ꝯsiderādū oīa q̄ cadunt sub motu vel mutatiōe vel que sunt vna res cū eis: ⁊ q2 eoꝝ q̄ sunt in ꝑdicamēto substātie multa cadūt sub mutatione extēdit se physicus ad ꝯsiderādū res huiꝰ ꝑdicamēti. Quia motꝰ est etiā in quātitate ⁊ q̄litate ⁊ vbi: ⁊ q2 est idē cū actiōe ⁊ passione ⁊ hic in ipso fundant̄. Et q2 q̄si derelinquit̄ ex tēpore qḋ est passio motus: ⁊ q2 situs ꝯtinue renouat̄: iō ad res oim istoꝝ ꝑdicamētoꝝ cōsideratio nālis philosophi merito se extēdit. Patet igit̄ ꝙ vniuersalior sit cōsideratio physici q̄ mathematici: cū hic se extendat solum ad res quātitatis: ille vero fere se extēdat ad entia singuloꝝ predicamētorū. igit̄ de necessitate oportet ꝙ ablata methaphisica nālis sciētia sit philosophia pma ⁊ maxie vniuersalis ⁊ nō mathematice: ⁊ ꝑ ꝯsequēs sibi dādū est ꝓ subiecto: nō aliquid spāle sicut mathematice cui dat̄ q̄tū: sed aliquid vniuersale ⁊ cōe quodāmodo entibꝰ oim predicamētorū. qḋ esse nō potest nisi ens mobile. Unde ⁊ phus hoc vidēs signāter dicit semp mathematicā versari circa quid spāle sicut circa q̄tū: physice ꝟo nunq̄ dat spāle ens vt corpus vel aliquid tale: sed semp ens cōtractū per motū. Unde in. xi. metha. dicit. Mathematica circa aliquā ꝑtē ꝯuenientis materie facit theoriā: puta circa lineas: aut angulos: aut numeros: aut reliquorū aliqd quātoꝝ: de physica autē aut nālis accidentia ⁊ ꝑncipia speculat̄ entiū inq̄ntum mota. ¶ Si āt vellemꝰ videre quō ens motū: vel mobile. vniuersaliꝰ est q̄tū accipiēdū est qḋ dicit doctor noster de mobili in suis q̄ōnibꝰ disputatis. Ait. n. ibi ꝙ mobile hēt duplicē acceptiōem. Unā qdē inq̄tū opponit̄ ad imobile nō subiicibile motui: ⁊ sic mobile ē idē qḋ subm motꝰ: ⁊ oē tale ē q̄tū corpus ⁊ ecōuerso. Aliā acceptionē hēt inquātū ens motū opponit̄ ad ens fixū ⁊ stans in sua entitate sic ꝙ vniuersaliter idē remoueri nō pōt: ⁊ sic dicit̄ ens mobile nō solū corpus subiicibile motui: sed omne quod nāliter potest ꝑdere suā entitatē: cuiusmodi sunt nō solū corpa sed forme substātiales generabiliū ⁊ forme accidentales que nō sunt corpora q̄ta: ⁊ q2 mobile vlr sumptū includit vel continet sub se mobile acceptū vtroq̧ modo: ideirco ens mobile vniuersaliter sumptū quo modo est subiectū nālis phie est vniuersalius corpore q̄toꝝ: ⁊ per cōsequēs nālis scia est vniuersalior mathematica ⁊ ēēt prima philosophia si methaphisica tolleret̄: qḋ totū tollit̄ (vt declaratū est) si nō ens mobile ſ corpꝰ mobile ponat̄ ꝓpriū subm in scia nāli. Et hec est tertia via ostēdendi propositū sumpta ex comparatione physice ad mathematicam.

Quarta via adhuc Sumit̄ ex ipsa diffinitione motus. Constat enī ꝙ illō est ꝓprie subm alicuiꝰ scie qḋ est ꝓpriū subiectū proprie passionis. quā scia illa cōsiderat. ꝓpria vero passio quā primo ꝯsiderat nālis: est ipse motus. Uideamus igit̄ qd sit subiectū propriū motus. hoc enī viso stati apparebit quid sit ꝓpriū subiectū scientie nālis. ¶ Est aūt id propriū subiectū motus per quod datur motus diffinitio. Quarta via

Ad cuius itelligentiā cōsiderādū est ꝙ multiplices diffinitiones inueniunt̄. Quedā etenī sunt q̄ nō dant̄ ꝑ additamētū alicuius quod sit extra essentiā diffiniti. Et quedā sunt que dant̄ necessario per additamenta. Cuius diuersitatis ratio: est quia cū diffinitio dicat entitatē diffiniti: ea que entitatē habent ꝑfectam per sua essentialia absq̧ eo ꝙ ipsa alicui extrinsico cōiuncta sint: possunt etiā absq̧ alicuius extrinseci additamento per sua essentialia perfectā habere diffinitionē: que autē perfectā entitatē nō habent ꝑ sua essentialia nisi alicui extrinseco coniuncta in essendo: ꝑfectam etiā diffinitionē habere nō pñt sine additamento illius extrinseci. Nūc aūt sic est ꝙ substātie entitatē ꝑ sua eētialia nō cōiuncta alicui extrinseco cū non recipiant̄ in subiecto ꝑfectā habēt: ergo ⁊ per ipsa diffiniri debent absq̧ nullius extranei additamento. Accidentia nō habent diffinitionē ꝑfectā sine additamēto substātie vel subiecti qḋ illiꝰ entitatis ꝑncipiū est ⁊ cā: sicut ⁊ ꝑncipioꝝ eiusdē. Sic igit̄ iam visa ē diffinitionū diuersitas. ⁊ cū hec ponat̄: iā apparet ꝙ in diffinitione accidētiū ꝑfecta: semꝑ debet apponi subiectuꝫ: ⁊ quia motus est accidens ideo oportet ꝙ subiectū apponatur in diffinitione ipsius: ⁊ q2 est accidens propriū quod cōsiderat nālis: ideo oportet ꝙ propriū subiectuꝫ naturalis phie in eius diffinitione ponat̄. Uideamus igitur que sit ꝑfecta motus diffinitio: quia tunc statim videbit̄ quid sit propriū subiectū motus ⁊ scientie naturalis. Perfecta aūt motus diffinitio est illa qua dicitur: Motus est actus existentis in potentia inquantum huius. Ens autē in potentia nō est idem ſm rationem (vt supra declaratū est) cuꝫ ipso corpore: est tamē idem ſm rōnem cuꝫ ente mobili (sicut supra patuit ⁊ phylosophus vult in tertio physicorū vbi illā ostendit diffinitionē ꝑfectissimā esse:) Identitas vero rationis est que facit ꝑfectā ⁊ oīmodā identitateꝫ subiecti: ergo omnino idē subiectū est ens in potentia inquantū huiꝰ ⁊ ens mobile. Ens igitur mobile est propriū ⁊ ꝑfectū subiectū tam motus q̄ naturalis phie. ¶ Est autē cōsiderandū: ꝙ sicut motus nō dr̄ corporis actus in potentia: sed entis in potētia: sic etiā cū hoc ꝙ dr̄ in potentia inq̄ntum huius: dicat ipsam mobilitatē: non debet etiā dici actus corporis mobilis sed entis mobilis: ⁊ sic iam per quartā viā sumptā ex diffinitione motus: patet ꝙ necessariū est dicere: ens mobile esse subiectū scientie naturalis ⁊ nō corpus mobile. ¶ Motiuū autē dicentiū contrariū: patet ꝙ puerile est nō enim mobile cōsiderat physicus vt ꝓpriam passionē sed potius vt modum ⁊ rōnem formalē sui subiecti: qḋ est hoc totuꝫ qḋ dicitur ens mobile cuius prima ⁊ ꝓpria passio est motus qui fluit a principijs entis mobilis: que naturalis

Quid sit subiectū proprium motus.

de se ꝯsiderat ⁊ ad que pōt ⁊ motū ⁊ oīa que de motu cō siderat reducere. Aliorum vero motiuorū defectus per sequentia apparebit.

Rñdeo ad obiecta. co.p̄3. **Ad primum** Igitur argumentū iā patet rñsio: dato enim ꝙ motus supponitur in primo physicoꝝ ⁊ fiſr ꝓpriū ꝫ subiectuꝫ motus: nō ideo tñ ꝯcludendū est ergo supponitur corpus: sed ens mobile: qꝛ hoc est ꝓpriū subiectū mot⁹ (vt ōnsuꝫ est) ⁊ nō corp⁹: vnde ⁊ antiqui phantes (vt permenides ⁊ melisus) cōcedebāt eē corpus ⁊ tñ negabāt esse motū: ⁊ ens mobile. ¶ Patet etiā solutio ad secūdū. Si tñ ꝯsideraret nālis p̄ncipia ⁊ ꝓprietates corporis inq̄tū corp⁹: ⁊ inq̄tū corpis sunt: cōcluderet argumētū: nūc aūt ⁊ si cōsiderat p̄ncipia corpis: nō tñ cōsiderat vt p̄ncipia corpis sūt: sed entis mobilis: ⁊ hui⁹ etiā ꝓprietates ꝯsiderat. p se ⁊ p̄mo: sed ꝓprietates corporis considerat inquantum rationem entis mobilis participant ⁊ non inquantū habēt rationem corporis (vt declaratum est.)

Ad tertium Patet solutio: nam quāuis ens mobile ⁊ corpus mobile dicāt mobilitatē que est rō formalis subiecti ⁊ sciētie nālis corpus tñ mobile se habet ad ens mobile sicut secūdariū ad p̄miū: nā sicut hoc ꝙ dico i potētia ad terminū mot⁹ imediate respicit ens qđ diuidit p potētiā ⁊ actū: sic ēt hoc ꝙ dico mobile: cui⁹ eadē rō est cū hoc qđ est exsistere in potētia ad dictū terminū nā rō formalis que hꝫ determinare, vniuersalior ꝓprie dꝫ addi: ⁊ nō equipolēti: nec in min⁹ se habēti: ⁊ mobile qdē respicit corp⁹ sicut quoddā ꝯtētū sub ente mobili: ⁊ ideo adiunctū sibi nō facit ipm esse subm toti⁹ scie nālis: sicut nec adiunctū corpi aīato: qꝛ verūq̄ est qđ p̄ticulare respectū eā mot⁹: ꝙ mobilis: reperit eni ꝯm phm ⁊ ꝯm veritatē motus in q̄litate ⁊ in vbi: ⁊ tñ neutrū ipsoꝝ est corp⁹: vñ ⁊ cōmentator dicit sup scdo physicoꝝ: ꝙ in libro p̄mo qui tot⁹ est de physico auditu: nō diffiniuntur nisi ea que sūt vlia toti nāt: sicut sunt nā mot⁹ ⁊ hui⁹. i. in alijs vero libris diffiniunt alia considerata: nō tam vniuersalia sicut in de celo ⁊ mūdo corpus.

Co.3°

Ad quartum Dicēdū est: ꝙ si ꝓpō ista intelligat ꝙ ad oino eādē sciam spectet cōsideratio de re ⁊ de mō rei quocūq̄: falsum erit qđ dr: nā rē vnā ⁊ eandē (sub alio tñ ⁊ alio modo rei) ꝯsiderat scia subalternans ⁊ subalternata: sicut geometria accipit lineam simpliciter perspectiua autem assumit lineam sub modo ipsam consequente: ex applicatione ad materiam: ⁊ tñ non sunt oino vna scientia. Si aūt intelligat ꝙ ꝯsideratio de re ⁊ de modo quocūq̄ rei: spectat ad sciam eandē illo modo identitatis: qui reperit inter scientiā subalternantē ⁊ subalternatā: erit verus intellectus: ⁊ nālem qdē bene cōcedimus subalternari prime phie: cū prima phia cōsideret ens simplex: nālis vero ꝯsiderat ipsuꝫ sub modo sibi debito ex applicatione ad materiam.

Ad quintum Dicēdū est: ꝙ duplex potest dici modus aliquis esse specialis. Uno qdem modo dicitur spālis modus: qui ē distinctiu⁹ specialis entis ⁊ nō entis vlr sumpti: ⁊ sic mobile nō est modus specialis entis: qꝛ nō distinguit ex opposito cōtra modū aliū spālem entis ꝯ poti⁹ vlr oē enī ens vel est mobile vel immobile. Alio modo dicit aliqs specialis modus: qꝛ nō est ꝓpri⁹ cuiuslibꝫ entis: sed alicui⁹ determinati sicut p se ⁊ p accidēs: ⁊ ꝯ vlr diuidant ens: nō tñ qlibet eoꝝ cōuenit oi enti. sed hoc ꝙ dico p se: est modus soli⁹ subē: ⁊ p accñs: est modus solius accñtis: ⁊ qꝛ ꝓprij mōi sunt nō cuiuslibet entis: ꝯ spāles dici ꝑnt: vel mōi spāles eē siſr etiā mobile ⁊ imobile: ⁊ si vlr diuidant ens: dicuntur tñ spāles modi qꝛ hoc qđ dico imobile: nō est modus ꝓpri⁹ cuiuslibꝫ entis: ꝯ imaterialis solū: ⁊ hoc qđ dico mobile nō est ꝓpri⁹ modus cuiuscūq̄ sed solius entis applicati ad māꝫ nālē: nūc aūt modus nō dꝫ annecti ei cuius est ꝓpri⁹ ⁊ q̄si ꝯstitutiu⁹: sed ei solū cui⁹ est distinctiu⁹ sicut p se nō dꝫ adiūgi subē qꝛ fieret nugatio: ꝯ enti qđ distinguit ⁊ determiat ⁊ vlr determinatio dꝫ addi ipsi determinabili: ⁊ nō iam determinato: ⁊ ꝓpterea etiā mobile nō dꝫ addi enti stāti sub materia naturali: sed simpliciter enti. ¶ Ad sextū dicendū ꝙ pꝫ rñsio. nō enī mobile addit enti vt passio: sꝫ sic modus distinctus ab immobili qđ nō ꝯsiderat phs: vnde est formalis rō subiecti scie nālis: cū p formalē rōnē vnūqđq̄ ab alio distinguat. mot⁹ aūt est ꝓpria passio p se ⁊ nō p accidēs se habens ad ens mobile: cuꝫ sequatur principia eius. ¶ Ad septimū dicēdū est: ꝙ nō ē necessariū oēm passionē dicere aptitudinē ⁊ nō actū qn potius sunt aliq̄ q̄ si in aptitudine sumant nō solū nō erūt ꝓpe passiones sed nec etiā ꝯuenire poterūt ei cuius sunt proprietates accepte vt dicunt actū: aptitudo eni ad paritatē ⁊ imparitatē nullo mō ꝯuenit numero: qꝛ tūc posset poni numerus aliqs: q nec eēt par vel impar: sicut qꝛ aptitudo ad ridēdū est hoīs ꝓprietas: ⁊ nō actualitas ridendi pōt eē aliqs hō q actu nō rideat: nō potest aūt eē aliquis numerus q nō sit actu par vl impar ⁊ iō paritas ⁊ iparitas: nec in aptitudie: ꝯ i actu sūt numeri ꝓprietates: sic ergo siſr nō obstāte ꝙ motus dicat actū ⁊ non aptitudinē poterit eē: ⁊ est ꝓpria passio entis mobilis. ¶ Ad octauū dicēdū: ꝙ ꝓprie passiones qñ oppositionē habēt ad inuicē: nō oꝫ ꝙ semꝑ oēs actu insint suis subiectis. sed necessariū ē ꝙ semꝑ altera vel altera sicut Lex. co.4. nō semꝑ numerus est par nec semꝑ impar: semꝑ est eñ par vel impar: vñ ⁊ p̄mo posterioꝝ habet: ꝙ ea que p se insunt necessario insunt reb⁹: vel simpl'r vel opposite sunt aūt ꝓprietates entis mobilis mot⁹ ⁊ quies: ⁊ sꝫ prius respiciat mobile: ⁊ oē qdē mobile mouet vel quiescit. ¶ Ad nonū dicēdū ē ꝙ q̄uis qcqd mouet tāq̄ subiectū mot⁹ nō in alio receptū sit corp⁹: nō tñ in quocūq̄ est aliquo mō motus: id ē corp⁹: cū motus sit in q̄litate: q̄ corp⁹ nō est: ⁊ iō nō est accidēs ꝯuertibile corpori oino. Et vlteri⁹ nō solū nō cōuertibilit in est corpi rō ne q̄ corp⁹ ē ꝯ nec etiā sibi inest (vt supra patuit) Ad. x. dicēdū: ꝙ subm inclusuꝫ in itellectu mot⁹: est ens i potētia ad motus t̄m inū vel ens mobile qđ idē est ⁊ nō corp⁹: quin poti⁹ corp⁹ in rōne q̄ corp⁹ ē: mobilitatē ⁊ motū excludit. ¶ Ad. xi. dicēdū. ꝙ aia intellectiua ⁊ si nō sit pars subiectiua entis mobilis: est tñ pars ꝯstitutiua alicui⁹ ptis ei⁹ subiectiue vt puta hoīs. ¶ Ad. xij. dicēdū: ꝙ subm dꝫ eē tale qđ vel p̄dicet de ptractatis i scia: vel p ordinē ad ipm illa ad sciam referant. Et motor qdē separatus ad sciam nālēꝫ refert p ordinē que hēt ad ens mobile: cū insluat motū. ¶ Ad. xiij. dicēdū: ꝙ de mā forma: priuatione agit in libro physicoꝝ: nō iō qꝛ sint pricipia corporis: ꝯ qꝛ sunt p̄ncipia entis mobilis. ¶ Ad. xiiij. dicēdū: ꝙ esse mobile: nō enti attribuit rōne corporis: nec corpi rōne entis: sed vtriq̄ rōne entis imꝑfecti. ¶ Ad. xv. dicēdū: ꝙ si nihil localit mouet nisi corpus: nō tñ corp⁹ hunc motum subiicitur rōne qua corpus est: sed inq̄tū ꝑticipat rōnem entis mobilis in loco: ⁊ iō ens mobile ꝯm locū: ē ꝓprie subm in libro celi ⁊ mundi. ¶ Ad. xvj. dici posset: ꝙ nō oē ens mobile est corp⁹ mobile: ꝯ ēt ens mobile qđ ē corp⁹: rōne differt a corpe mobili tāq̄ p̄ncipalius dictū a secūdario (vt supra patuit.) Itē tāq̄ nugatorie dictū a ꝓprio dictore ideo nō

ideo nō oportet si negat corpus mobile esse subiectum: q negetur ⁊ ens mobile: cū non sit eadē rō vtriusq.

℃ Questio secunda.

Primarō Questio secūda est. Utrū pria phia subalternet sibi nāle ⁊ doctrinalē phiā. Et vr̄ q nō: semp. n. scia subalternata accipit vt pria pncipia sua pclones pbatas in scia subalternāte. Sz nālis ⁊ doctrinalis phia nō accipiūt (vt videt) pncipia q sint pclusa i prima scientia: ergo non subalternantur sibi.

Scda rō Preterea sciētia subalternās non diuidit ex opposito ꝯ sciam subalternatā: sz pma phia diuidit ex oppo
Textu com. 2. sito ꝯ pdictas (sicut pz p phm in. vi. methaphysice vbi dicit q tres sunt mōi siue partes phie. s. physicus: metaphysicus: ⁊ mathematicus.) ergo pma phia sibi alias duas nō subalternat. Si. di. q pma ppō falsa est.
Respon. Contra Tertia rō Respon. Cōtra: que ex opposito diuidunt: sibi inuicē opponūt: que aūt opposita sunt sub inuicē cōtineri non possunt. Sciētia aūt subalterna sub scia subalternāte pntinet. ergo vna cap nō pōt diuidi ex opposito ꝯ aliā. Si. di. cā q ex opposito diuidunt aliqd cōe vniuocū: taliter opponunt q sub inuicē cōtineri nō pñt. que aūt diuidūt aliqd cōe anologum nō opponūt tali oppōne: q impediat vnū eoꝝ ordinari sub alio: sicut effectū sub cā. ⁊ tali diuisiōe diuidūt hoc cōe qd est scia: ptes scie supradicte.
Contra Quarta rō ℃ Cōtra: qd sub vniuoce pdicamēto in pdicamentali linea ordinat: vniuocū videt debere eē: sed scia ponit sub habitu: q vniuoce pdicat: ḡ ⁊ ipa dz eē qd vni
Quita rō uocū. ℃ Preterea si est qd anologice diuisū: adhuc oz diuidētia aliquā oppōne habere. qr alr nō diuiderent ipsaz ex opposito: oppositū aūt nō est cū oppositi: igit nec de diuidētib anologū dici poterit: q vnū ꝯtineat sub
Sexta rō altero: sicut effectus sub cā. ℃ Preterea scia subalternās dz accipere potiores demōstrationes q subalternata. Nūc aūt ista scia q pma dr nō videt sic se habere ad alias: qr in mathematicis potissime demōstrationes sumunt: ḡ pma phia sibi reliqs phie ptes minime subalternat.
Septia rō ℃ Preterea scia subalterna fm Ari. in pmo posterioꝝ) debet dicere qr: si nō ppter qd: sz nālis ⁊ doctrinal pp qd dicūt: qr p cām demōstrāt. hic qdē p formalē ille pro p oēs: ḡ iste due scie nulli alteri pñt subalternari.
Octaua rō ℃ Preterea scia subalterna dz ex additione se habere ad sciam subalternātē: ita videlz q subm ipi accipiat ⁊ applicet ad mām: sed cū subm prime phie sit ens oino imateriale vtpote oino a mā seperatū: qr ⁊ fz diffinitionē ⁊ fm esse nō poterit aliquo mō ad māz applicari: qr id qd est imaterialis subā nullo mō pōt habere ꝯpōnē physice materie: igit physica nō subalternabit pme phie. ℃ Si. di. q substātia imālis nō est sub
Rñdeo iectū pme phie: s ens cōiter acceptū qd pōt bene ꝯtrahi ad intelligibilē ⁊ sensibilē materiā. Cōtra id qd est
Cōtā ꝯ rō. principaliter intentū in scia debet eē ppriū ipsius subiectū: substātie pro imaterialis cognitio ē pricipaliter
Decia rō me intēta i pma phia (vt dicit Aui. in sua methaphysica) ergo ipsa est ppriissime subiectū ipsius. ℃ Preterea (fm Aristotelē i sexto methaphysice.) Si nulla substātia esset preter physicas: nūc nō esset alia prima phia q physica: hoc aūt esse nō posset vbi methaphysica solas substantias imateriales ꝯsideraret: ergo subiectum ipsius nō est ens in cōi sz tale ens qd est oino imāle: cū
Undecima probatū sit q nihil extra ipsum cōsideret. ℃ Preterea scientia subalternās ⁊ subalternata nō debēt esse equalis considerationis: sed naturalis est equalis cōsiderationis cū prima phia: qr vtraq ꝯsiderat ens mobile ⁊ imobile ⁊ nō aliud: igit nālis scia prime phie subalter
xij. ratio nari nō pōt. ℃ Preterea scia subalternās debet demōstrare p sua pncipia: principia scie subalternate. Pria vero phia nō pōt per principia sua demōstrare principia naturalis ⁊ doctrinalis phie: cuius pbatio est: qr
Tex. co. 23 principia sua sūt cōissima: principia vero cōia (vt habet in pmo posterioꝝ) demonstrationē nō ingrediūt: ergo pma phia pdictas scias sibi subalternare nō pōt.
xiij. ratio ℃ Preterea scia subalternās ⁊ subalternata sic se debēt habere vt de quo vna dicit qr altera dicat pp qd: ⁊ p cōsequens qd vna demonstraret p effectū: alia debz demonstrare per cām: qr aliter nō contineret mediū demonstrationis vnius: sub medio demōstrationis alterius: sicut effectus sub cā: sine quo pfecta subalternatio esse nō pōt: sed nālis ⁊ prima phia nō sic se habent: quia vtraq per effectū demonstrationē facit de motore separato: igit vna nō vere subalternat alteri. ℃ Pre
xiiij. ratio terea subiectū scie subalternate debet imediate cōtineri sub subiecto subalternātis: sed inter subiecta quadriuialiū scientiaꝝ: ⁊ subiectū prime phie cadit medio loco quātitas de qua cōmuniter sumpta: nulla scia est: inter subiectū scientiā nālis phie ⁊ pme cadit hoc q dico ens actu: qd diuidit p ens actu. fm actū pfectū ⁊ per ens actu fm actū imperfectū: qd est idē cū ente mobili. ergo nec naturalis neq quadriuialis scia subalternat pme phie.
In oppo. ℃ Sed cōtra est quod phs dicit in primo methaphysice q prima philosophia ordinat alias scias: hoc enim sine subalternatione esse non potest.

Respon. Respōdeo dicēdum q de ista qōne sūt
opi. egidij diuerse opiniones. Quidā eni dicūt: q pma phia sibi nālem ⁊ doctrinalē vere subalternare nō pōt: assignāt autem huius rōnē ex eo q nulla scientia subalternata pōt reductionē facere ad per se nota: sicut neq ad imediata: nālis pro ⁊ doctrinalis ad p se nota reducūt ea que ꝯsiderant: sicut doctrinalis ad cōes animi cōceptiones: cuius sunt om ne totū est maius sua parte: si ab equalib equalia demas ea que relinquunt sunt eqlia: quas etiā cōes cōceptiōes dicūt sumi posse ex subiecto scie nālis cū sit qd valde cōe. ergo nec nālis nec doctri
cō. hāc opinionē ar. pria via. nalis scia vere subalternari pñt prime phie. ℃ Sz hec opio stare nō pōt: qd quattuor vijs adpñens possumus declarare. ℃ Et pma qdē via sumit ex cōparatiōe scia
prio. pos. Tex. co. 4. rū ad entia: siue ex pportionalitate ordinis sciaꝝ ⁊ entiū: cū eni oia scia referat ad scibile: qd necessario ē aliqd ens: qr qd nihil ē: sciri nō pōt: oz necessario ex ipso ordine entiū accipere ordinē sciaꝝ: videmus aūt entia taliter ordinata q oia cōtineant sub vno qd est principiū ⁊ cā entitatis alijs oibus: ⁊ p ꝯsequēs est supremū ⁊ primū in toto ordine entiū: oz ergo ⁊ scias sic esse ad inuicē ordinatas: q oēs cōtineant sub aliqua que sit prima ⁊ suprema in toto ordine sciētiaꝝ: hec aūt nō pōt esse nisi vna tm: cuius declaratio est: qr cū prima ⁊ suprema scia sit illa q directe ⁊ p se pertingit ad primū scibile: qd est pmū ⁊ supremū ens: ⁊ hoc sit oio vnū ⁊ simplex oi multiplicitate carēs: oz etiā q pma sciētiaꝝ que ad hoc vnū directe pertingit: vna sit ⁊ nō multe. Et quēadmodū qdē primū ens sub se continet oia alia: ⁊ oibus est principiū entitatis (vt diximus) sic etiā oz q ⁊ pma scia ꝯtineat sub se oēs alias: ⁊ cā sit cōpleta fm modū suū oiuz aliaꝝ. Cuius rō est: qr ex ordine pncipioꝝ essendi in entib sumit vz ordo pncipioꝝ cognoscēdi in scibilib. Nūc aūt (vt dictū est) primū ens qd ē primū essendi pncipiū oia sub se cōtinet: ⁊ oib est cā essendi. ergo oz q ⁊ pma pricipia prime scie vel primū ens directe ꝯtingentia sub se cōtineat oiuꝫ sciaꝝ principia ⁊ cā sit

ꝗm nã; ꝑfecte cognitionis eoꝝ: ⁊ sic (vt videt̃) quẽad modũ nullũ ꝗm ẽendi ꝓncipiũ esse põt sine ente primo cui⁹ entitas est cã entitatis alioꝝ: sic ẽt nullũ ꝗꝫ cognitionis ꝓncipiũ esse põt sine primis ꝓncipijs ꝓme scie: vt etiã ꝯsilr veritas ipsoꝝ cã sit veritatis in oĩbus pricipijs scõis. Uidem⁹ aũt. ꝙ in oĩbus sciẽtijs sic se habẽtib⁹: ꝙ ꝓncipia vnius sunt ꝑꝑ qd ⁊ cã veritatis pricipioꝝ alteri⁹: ⁊ vna ꝯtinet sub se aliã: ⁊ põt in ipsam descendere ad demõstrandũ demõstratiõe cãlr principia ei⁹ ꝑ principia sua. Cũ igit̃ prima pricipia prime pħie (vt ꝓbatũ est) sub se cõtineãt pricipia nãlis ⁊ doctrinalis scie ⁊ oĩu; aliar ⁊ ipsoꝝ veritas cã sit veritatis in oĩb⁹: cõcludit̃ necessario: ꝙ prima sciã cõtineat sub se nalẽ ⁊ doctrinalẽ pħiã ⁊ oẽs alias: ⁊ ꝙ descẽdere in eas possit ad demõstrãdũ causalr ꝓncipia eaꝝ ꝑ pricipia sua. ⸿ Alteri⁹ aũt videm⁹ ꝙ oĩa q̃ de nã sua sũt talia ꝙ cõcludi cãliter ⁊ imediate hñt ꝑ principia scie alteri⁹. de nã etiã sua ꝑ ꝯñs hñt ꝙ sint ꝯclones demõstrate in illa scia. Cũ igit̃ (vt ꝓbatũ est) principia nãlis ⁊ doctrinal̃ pħie de sua nã habeãt ꝙ cãlr ⁊ imediate ꝯcludant̃ ꝑ pricipia ꝓme pħie: ꝯcludit̃ iõ necessitate ꝙ ipse de nã sua habeãt ꝙ sint ꝯclones demõstrate i ꝓma pħia. ⁊ si nõ requirat̃ semꝑ ꝙ ibi actu ꝯcludant̃ ꝓpter sui nimiã euidentiã. Nũc aũt ita est ꝙ nunq̃ vna scia accipit tanq̃ sua principia ea que de nã sua habẽt ꝙ sint ꝯclones in altera scia: nisi ꝑfectissime illi sciẽtie subalternet̃. Cũ igit̃ (vt demõstratũ ẽ) natural̃ ⁊ doctrinalis pħia assumant vt sua principia ea q̃ de natura sua hẽnt ꝙ sint ꝯclones demõstrate in pr̃ia pħia cõcludit̃ de necessitate ꝙ vtraq; eaꝝ prime pħie ꝑfectissime subalternet̃. Pꝫ ãt ex hac rõne ꝙ nec ꝑ nãlẽ nec ꝑ ctrinalẽ pħiam tradit̃ vltia cognitio. illa. n. cognitio dr̃ vltia: qua habita nõ cõtingit vlteri⁹ q̃rere quid: q̃lis nõ est cognitio que acquirit̃ per dictas scientias: eo ꝙ de ipsaꝝ ꝓmis ꝓncipijs ꝯtingit q̃rere ꝓpter qd: cũ sue veritatis cãm hẽant veritatẽ ꝓncipioꝝ prime pħie: i q̃ ꝑfecte tota illa cognitio cõplet̃ ⁊ vltimat̃: ꝑꝑ qd ẽt merito ille subalternant̃ huic: h̃ ꝓo nulli alteri subalternari põt: cũ supra se nullã hẽat: vtpote de secõ pletã ⁊ vltimã ꝯtinẽs cognitionẽ: ⁊ sic pꝫ ꝓma via declarandi ꝓpositũ: sumpta ex ordine sciaꝝ ⁊ entium.

Scd̃a via

Secũda vero ⁊ tertia

Uia sumit̃ ex ordine demõstrationis sed differẽter: ꝗm ꝙ differentes demõstrationes fiunt in sciẽtijs.

In sciẽtijs fiunt differentes demõstrationes.

Sũt. n. q̃dã demonstrationes ꝓcedentes ex ꝓmis põnib⁹ scie: quas necesse est esse notissimas in qua; scia sup oĩa q̃ demõstrãt̃ in ipsa. Quedã ꝓo alie sũt q̃ ꝓcedũt ex ꝓmis diffinitionib⁹ scie. ⁊ intelligo illas eẽ primas diffõẽs in scia: añ quas nulla põt accipi que spectet ad ꝯsideratiõnẽ scie illi⁹. ⸿ Ex ꝑte aũt primaꝝ demõstrationũ sic ꝓcedit̃. Uidem⁹ eni in vna ⁊ in eadẽ scia vlr: ꝙ habit⁹ generatus ꝑ demõstrationẽ accipientẽ põnes demonstratas vel demõstrari possibiles in vlr: subalternus ẽ habitui cãto ꝑ demõstrationẽ illas põnes demõstrantẽ ꝑ põnes priores: ꝗm ꝓoritatẽ nãe. Hui⁹ aũt rõ est: q: semꝑ necesse habit⁹ ꝯclonis subalternus ẽ habitui ꝓncipiorũ nãe ordine imediate cõcludẽtiũ ꝯclonẽ illã. Quẽadmodũ. n. veritas ꝯclonis ꝯpat̃ ad v̾itatẽ principioꝝ nãlr ipsã demõstrãtiũ vt effect⁹ ad cãm: sic etiã ⁊ ꝯclonis cognitio se hꝫ ad cognitionẽ eoꝝdẽ: q: ea q̃ nãliter sunt cã veritatis alicui⁹: sũt etiã ꝑ sui cognitionẽ nãlr cã cognitiõis eiusdẽ: ⁊ iõ sicut veritas ꝯclonis subalternat̃ s veritati pricipioꝝ vt effect⁹ a cã: sic etiã ⁊ cognitio ipsius subalterna ẽ cognitioni eoꝝdẽ: vt effectus cause. Est aũt vna ⁊ eadẽ cognitio q̃ dr̃ habit⁹ principioꝝ demõstrationis ꝓcedẽtis ex põnib⁹ scõis: ⁊ habit⁹ ꝯclonũ illataꝝ ꝑ demõstrationẽ accipiẽtes põnes ꝓprias ad scõas demõstrãdũ. Sic eni vna ⁊ eadẽ põ principiũ vocat̃ in demõstratiõe scõe: ⁊ ꝯclo in demõstratione ꝓcedẽte: sic etiã vna ⁊ eadẽ cognitio dr̃ habitus principioꝝ scõe demõstrationis: ⁊ habit⁹ ꝯclonis demõstrationis ꝓcedẽtis. Si igit̃ (vt ꝓbatũ est) habitus ꝯclonis subaltern⁹ ẽ habitui pricipioꝝ demõstrationis ꝯcludẽtis ipaꝝ: oꝫ necessario ꝙ sit subalternus habitui ꝯclonis illate ꝑ demõstrationẽ: illa principia ꝯcludentẽ: eũ idẽ sit ibi habitus principiorũ ⁊ hic habitus cõclonũ (vt ostensũ est.) Est aũt habit⁹ ꝯclonis illate in demõstratione ꝓma subalternus habitui pricipioꝝ: ex qb⁹ illa demõstratio ꝓcedit: igit̃ ⁊ habitus ꝯclonis scõe demõstratiõis q habitui subalternat̃ añcedẽtis ꝯclonis: erit subaltern⁹ eidẽ: hoc aũt totũ põt breuiter ꝑ vnũ exẽplũ determinari in scia nãli. Accipiatur eni hec põ: nullũ ꝯtinuũ inaiatũ põt mouere seipsũ: deide accipiat̃ h̃ põ: grauia ⁊ leuia sũt ꝯtinua inaiata ⁊ cõcludat̃ ꝙ hec nõ pñt mouere seipsa. Ulterius aũt accipiat̃ illa suppositio vltor: vtpote ꝙ oẽ mouens seipsũ ẽ diuisibile in duo diuersa: quoꝝ vnũ hẽt rõnẽ mouẽtis ⁊ reliquũ rõnẽ moti: ⁊ adiungat̃ ꝙ nullũ ꝯtinuũ inaiatũ est diuisibile in duo sic diuersa: ⁊ postea inferat̃ ꝙ nullũ ꝯtinuũ inaiatũ põt mouere seipꝫ. In istis demõstrationib⁹ appet totũ qd dictũ est: ideo eni grauia ⁊ leuia nõ mouẽt seipsa: q: nullũ ꝯtinuũ inanimatũ est tale: ⁊ iõ cognoscimus grauia ⁊ leuia se nõ mouere quia hoc cognoscimus ꝯtinuo inaiato nõ ꝯuenire. igit̃ habitus illius ꝯclonis habitui illius principij subalternat̃: sicut effectus cause: ⁊ silr habitui conclusionis illate in demõstratiõe scõ facta: cũ sit vnus ⁊ idẽ: ⁊ vlterius simul totalis cognitio silr est subalterna cognitioni illius ꝓncipij: oẽ mouens seipsum diuisibile est in duo diuersa: quoꝝ vnũ ⁊c. Ex cognitione. n. hui⁹ ꝓncipij trahit̃ tota cognitio alioꝝ. Et sic semꝑ in vna ⁊ eade; vniuersali scia: tota cognitio habita ꝑ demõstrationẽ: que sumit põnes secũdas: subalternat̃ cognitioni habite ꝑ demõstrationẽ illas ex ꝓmis põnib⁹ cõcludentẽ. Nũc aũt ita est: ꝙ quemadmodũ se hñt in vna ⁊ eadẽ scia põnes ꝓme: ⁊ magis vles ad põẽs scõas ⁊ minus vniuersales: sic etiã se hñt positiones prime pħie ad primas positiones scie doctrinalis ⁊ naturalis: sunt eni ⁊ ipse prima principia veritatis illarũ: quẽadmodũ qdẽ ꝑ priores in eadẽ sciẽtia demõstrant̃ posteriores: sic etiã multo: imo altiori ⁊ ꝑfectiori mõ: ꝑ põnes prime sciẽtie demonstrari habẽt prime positiones nãlis ⁊ doctrinalis pħie. ⸿ Cõcluditur igit̃ de necessitate ꝙ tota scientia nãlis ⁊ doctrinalis que trahit̃ ex suarũ positionum primarũ cognitione: subalterna est cognitioni prioꝝ principioꝝ prime pħie: ⁊ per ꝯñs ipsi vniuersalissime scie que sola habet ꝓprie ꝑ illa prima principia ⁊ reliqua demonstrare. ⸿ Possumus aũt si volumus hoc: qd diximus ⁊ rõne ꝓbauim⁹: scilicet ꝙ prima pħia aliarũ scientiarũ principia demõstrat causaliter ẽt auctoritate ostẽdere. ⸿ Auicẽna nã ꝙ dicit sic in primo sue methaphysice: Hec scia diuiditur in ptes: quarũ q̃dã inquirũt causas vltias inq̃tũ sunt cause oĩs causati: ⁊ alie inquirũt causa; primã ex qua fluit oẽ esse causatũ nõ inquãtũ est mobile vel quãtitatiuũ: ⁊ quedã alie inquirunt dispositiones: que accidunt esse: ⁊ quedam inquirũt principia scientiaru; particularium. Et huius rationem assignat dicens. Principia cuiusq; scientiarũ minus communiu; questiones sunt in scientia communiori: sicut principia methaphysice in naturali: ⁊ principia mensurationis in geometria

Exempli

in geometria: ⁊ hinc cōcludit: contingit igitur vt in hac scia mōstretur pncipia singulaꝝ sciaꝝ que inquirunt de dispositionibus vniuscuiusq̄. Ex qbus verbis liq̄de apparet q̄ per pncipia prime phie demōstrant̄ pncipia oium aliaꝝ: ⁊ q̄ ipsa sibi oēs alias subalternat.

Ecq.cō.z3 ¶ Phylosophus aūt in pmo posterioꝝ sic dicit. Manifestū est q̄ nō est vniuscuiusq̄ scie pncipia propria demōstrare. Erūt. n. illa per que. s. demōstratur aliarum pncipia sciaꝝ oium principia: ⁊ scia illoꝝ ppria oib9 qd̄ nō aliter intelligi pōt nisi vt dicatur propria oibus ex descēdens in oēs ad demōstrādū eaꝝ principia. Deinde adiūgit ⁊ naq̄ sciuit magis intellectus ex superioribus causis: ⁊ ex prioribus. n. sciuit cū nō ex causatis causas sciat: per qd̄ aperte innuit q̄ hec sciētia demōstrat aliaꝝ pncipia per causas ⁊ nō per causata. Et qr̄ declarat demōstrationē pme scie descēdere in alias scias ad demōstrādū eaꝝ principia: qm̄ hoc possit esse declarat dicēs. Sed demōstratio nō cōuenit in aliud genus vz in aliud simplr̄: sed aut (sicut dictū est) geometrie i pspectiuas ⁊ arithmetice in armonicas. Et per hoc iam reputat planū quō ⁊ pma scia in alias descēdat. Cum igitur descēsus geometrice in perspectiuā: ⁊ arithmetice in musicā: sit descēsus subalternātis in subalternatā vere: apparet manifeste intētionē fuisse phi primā phylosophiā in alias oēs descēdere demōstrādo: vtpote in sibi vere subalternas. Et sic completa est secunda via declarandi propositum: sumpta ex ordine demonstrationum procedentium ex suppositionibus scientie.

Tertia via **Tertia vero via** ad idē declarandū sumit̄ ex ordine demōstrationū diffinitiones accipiētiū p medio. ¶ Ubi psiderādū est q̄ diffinitio nūquā pōt vere demonstrari de illo cuius est diffinitio. Cuius ratio est: qr̄ cū ois demōstratio sit per mediū: opz necessario illud qd̄ vere potest de aliquo demōstrari habere vere mediū per qd̄ demōstret̄ de illo: qd̄ necessario ⁊ cā est verificationis eiusdē de eodē: qr̄ verū mediū causa est. Inter aūt diffōnem ⁊ diffinitū nullū cadit mediū: sicut nec inter qdditatez ⁊ rē cuius est qdditas: nō. n. est dare cām ppter quam hō sit aial rationale nisi q̄ animal rōnale est: ⁊ silr̄ est de aliis: ergo nullo mō pōt vere demonstrari diffinitio de illo cuius est diffinitio: hoc aūt veritatē bz in omni scientia tam subalternāte q̄ subalternata. Uidem9. n. q̄ cognitio passiōis scde subalterni est cognitioni passionis prime: ⁊ silr̄ cognitio passionis pme subalterna est cognitiōi subiecti: nā ⁊ passio scda passioni pme: ⁊ passio pria subiecto subalternat̄: sicuti effectus sue cause: ⁊ tn̄ cū tota hac subalternatione nō pōt vere demōstrari de passione prima diffinitio sua per diffinitionē subiecti: nec de passione scda dmōstrari pōt sua per diffinitionē passionis prime: sed de passione pma per diffinitionē suā demōstrari pōt diffinitio scde: ⁊ de subiecto per suam diffinitio prime: ⁊ hoc facit illas cognitiones dici sibi inuicē subalternas: mō igit̄ ad subalternationē scientiaruz exigitur q̄ subalternans demonstret diffinitionem datam in scia subalternata de ppria diffinito in ipsa: qr̄ cū hoc sit impossibile de re aliqua inueniri (vt ostensum est) impossibile tunc esset aliquā sciētiā dici pprie subalternataz: sed sufficit q̄ subalternās demonstret subiectū ⁊ diffinitionem subiecti scie subalternate de alio si demonstrari posset: sicut etiā ad hoc q̄ cognitio passionis dicat̄ pprie subalterna cognitioni subiecti sufficit q̄ diffinitio quod est principium cognoscendi ipsam demonstretur de subiecto per diffinitionem eius: que similiter est ratio per quam ipsum cognoscitur. Nunc autem primus phylosophus hoc facere potest ⁊ facit scdm naturaꝫ sue sciētie de subiecto ⁊ diffōne subiecti tam doctrinalis q̄ nālis phie. Dico aūt fm nām sue scie: qr̄ qn̄ de ordine nāli sciētiaꝝ loquimur debemus attēdere nō ad ea que in scriptis ab hoibus sunt redacta: sed ad ea poti9 que scie de sua nā attribuūtur. Qd̄ aūt prime phylosophie de sua nā attribuat̄ qd̄ dicimus: pꝫ si cōsideremus vsq̄ ad que sua cōsideratio se extēdit. Nā primus phylosophus diuidere bꝫ ens per substātiā ⁊ accidens ⁊ substātiā per corpoream ⁊ incorporeā: ⁊ h̄ etiā cīa psiderat: ⁊ qr̄ quantuꝫ q̄ est subiectū in mathematicis est ppria passio substātie corporee quā bꝫ diffinire prim9 phylosophus: ⁊ ppria passio de suo subiecto demōstrari dꝫ per diffinitionem subiecti: manifestū est q̄ ⁊ q̄ntū ⁊ diffinitio quāti scdm nām suā demōstrari pōt de substātia corporea per diffinitionē ipsi9: ⁊ nō nisi a primo phylosopho qui solus ei9 diffinitionē psiderat. Silr̄ etiā diuidit primus phylosophus ipm̄ ens per ens in potētia: ⁊ ens in actu perfecto: ⁊ ens in actu iperfecto: cuius ppriū est esse mobile qd̄ psiderat physicus: ⁊ mobile qdē ⁊ eius diffinitio demōstrari pōt de ente in actu imꝑfecto per diffinitionē ipsius. Nā ens in actu imꝑfecto est ens carēs cōplemēto actualitatis qd̄ aptum natū est habere: ⁊ h̄ est causa eius q̄ est esse ordinatū in actū acquiribile per motuꝫ vel mutationē: qd̄ est diffinitio mobilis. Ideo. n. aliquid ordinat̄ ad actum aliquē acquirendū quod aptū natum est habere ipm̄ non tn̄ bꝫ. Unde mobile cōparat̄ ad illud sicut effectus ad cām ⁊ sicut ppriū ad subm̄. Unde Auicen. in sua metha dicit. Dicemus igr̄ q̄ hic posita de qbus tractabat̄ in aliis sciētiis sunt accidentalia in hac scia: qr̄ sunt dispōnes que accidūt ad esse ⁊ diuisiones eius: ⁊ ideo q̄ nō pbat̄ in alia scia pbat̄ in ista: qr̄ enim diuidit̄ h̄ scia in substātiā ⁊ accn̄s: ideo sunt ei ppria. Et iteꝝ in primo sic. Cōtingit aūt in hac scia vt demonstrētur principia sciaꝝ singulariū que inqrūt dispōnes vniuscuiusq̄ esse: igitur hec scientia inquirit dispōnes esse ⁊ ea que sunt ei q̄si partes ⁊ species quousq̄ venit̄ ad approbationē ex qua ꝓuenit subiectū naturalis: igit̄ permittam9 illā appropriationem ei: ⁊ appropriationē ex qua ꝓuenit subiectuꝫ disciplinalis dimittamus ei: vꝫ ad psiderationē ppriectatū eis ꝓuenientiū diffinitionē aūt illius subiecti appropriati ei quod psideratur a primo phylosopho: demonstrare de eo cui appropriatur: spectat ad primū phylosophū. ¶ Ex qbus oibus euidēter pcluditur q̄ pma phylosophia sibi naturalē subalternat ⁊ doctrinaleꝫ: ⁊ perspectiua q̄ geometria perspectiuam: cū ipsa demōstrare non possit diffōnē visualis de linea: eo q̄ visualis ex pricipiis linee ē causat̄. Et sic cōpleta ē tertia via declarādi qd̄ volum9 supra ex ordīe demrationū diffōnē accipiētiū p medio.

Quarta via **Quarta autem** declaratio sumitur ex eo q̄ ad eandem scientiam pertinet considerare rem ⁊ modum rei.

Alicuius rei sūt duplices modi **Ad cuius intelligentiaz** est considerandū q̄ duplices modi alicuius rei accipi possunt: qr̄ generales ⁊ speciales. Et generales quideꝫ proprie dicuntur qui rem fm se consequuntur: ⁊ isti quidem spectant simpliciter ad eandem sciētiā ad quam pertinet cōsiderare de re cuius sunt modi. Cuius ratio est: qr̄ nunq̄ in aliqua scia potest haberi cognitio alicuius rei perfecta: nisi perfecte ei9 ratio cognoscatur: nec ratio fm se habens diuersos modos pōt cōplete cognosci: nisi illi oēs modi sub qbus pōt intelligi cognoscant̄. Tales aūt sunt modi rem fm se ꝯsequētes qui necessario eius rōnem similiter consequuntur: ⁊ ideo de necessita-

ɛ oportet ꝙ vna simplex scientia cõsiderat rẽ ⁊ modos gñales ipsius: vñ sola metaphysica cõsiderat modos gñales entis: ⁊ sola scia libri prioꝝ ꝯsiderat generales modos sillogismi. Modi aũt speales rei sunt: qui rẽ cõsequũtur ex applicatiõe ad aliquam mãm: sicut modi speciales sillogismi sunt illi: qui ipm ꝯsequũtur ex applicatiõe ad mãm necessariã vel probabilẽ: ⁊ visuale in linea dicit quẽdã modũ specialẽ sumẽdi lineã: qꝛ cũ applicatione eius ad mãm sensibilẽ. Et tales quidẽ modos ꝯsiderare nõ pertinet ad eandẽ simpl'r scientiaꝫ ad quã spectat ꝯsideratio rei absolute: sed ad eanõeꝫ eo modo quo subalterna dicit̃ idẽ p̃titatẽ habere cũ subalternãte. Unde modi ꝯñtes sillogismũ ex applicatione ad materiã necessariã spectat ad scientiã libri posterioꝝ que subalternat̃ scie libri prioꝝ: ⁊ visuale spectat ad ꝑspectiuã que subalternat̃ geometrie. Nunc aũt mobile ⁊ q̃tũ sunt speciales modi entis: qꝛ ipm ꝯñtes ex applicatione ad mãm. Quãtũ.n. cõsequit̃ ens ex applicatione ad materiã intelligabilẽ: mobile vero ipm cõsequit̃ ex applicatione ad materiã sensibilẽ: ergo de necessitate opꝫ dicere: supposito ꝙ ens mobile sit subiectũ in naturalibus (vt in prima q̃one declaratũ est ⁊ ens quãtuꝫ in mathematica) ꝙ vere ⁊ perfecte raꝫ physica ꝙ mathematica subalternet̃ prime phie. Et hec est quarta ⁊ vltima via ostendẽdi dictũ nostrũ de subalternatione esse necessariũ ⁊ cõtrariũ ĩpossibile. Et rõ q̃deꝫ facta in ꝯtrariũ puerilis est eo ꝙ peccat per fallaciã equocationis: nã per se nota aliqua dici possũt duplici de causa. Una quoꝝ cã est ipsoꝝ euidentia: qꝛ vꝫ eoꝝ veritas est sic euidẽs ꝙ statim cũ ꝓponuntur absq; hoc ꝙ per alia notificẽtur: apparẽt vera esse: ⁊ idcirco appellãtur per se nota. Alia causa est eoꝝ primitas: qꝛ videlicet sũt ita prima ꝙ ante se alia priora nõ habẽt: per que dmõstrẽtur: ⁊ ad talia ꝓprie reductionẽ facit solũ illa: que nulli subalternat̃: qualis est prima phia. Nãlis ⁊ doctrinalis vero nõ faciũt reductionẽ per se ⁊ ꝓprie ad ista: sed ad per se nota primo modo qd subalternationẽ perfectã nõ impedit: sicut pꝫ ex ꝓbabitis.

Respon. ad obiecta

Ad primum igit̃ iam ex ꝑdictis pꝫ responsio: qꝛ nãlis ⁊ doctrinalis accipiũt iam ꝙ ꝓpria sua ꝑncipia ea que de natura sua habẽt ꝙ sint ꝯcones ꝓbari ĩ pma philosophia.

Ad secundum vero euidenti dꝫ interimẽdo minorem: videmus.n. ꝙ mathematica diuidit̃ in quattuor scientias scꝫ arithmeticã: geometriã: astrologiã. ⁊ musicam: vnde ⁊ quadriuialis dicitur: ⁊ tamen omnes tres subalternantur arithmetice.

Ad tertium dõm ꝙ ex opposito diuidunt̃ ꝓpter oppositos modos participãdi cõe diuisum: ⁊ modi quidẽ subinuicẽ non ꝯtinẽtur: sed res que sub illis modis accipiũtur: sicut etiã modus essendi per se quod est substãtie: ⁊ modus essendi per aliud quod est ꝓprium accidentis non continetur aliquo modo sub inuicem: sed res accidẽtis bene ꝯtinet̃ sub re substantie sicut effectus sub sua causa. Nã ⁊ hoc dat intelligere ipse modus essendi per aliud. Sic̃ aũt dicendũ est ⁊ in ꝓposito: ⁊ sic̃ est dicendum ad q̃rtũ argumẽtum.

Ad quartum vero respõderi debet per interemptionem maioris ꝓpõnis: licꝫ.n. anologa trãscẽdẽtia non ꝯtinent̃ in recta linea sub genere: ꝯtingit tñ reperire anologa nõ trãscẽdẽtia sicut sunt rõcinatio ⁊ demõstratio ⁊ h mõi q; necessario sub determinato genere ordinant̃. ¶ Ad sextum dicendũ ꝙ sm naturã simpl'r loquẽdo demõstrationes prime phylosophie sunt potissime super oẽs alias ꝑpere accipientes ꝑma oĩum ꝑncipia. ¶ Ad septimuꝫ dõm ꝙ nãlis ⁊ doctrinalis ⁊ si dicũt ꝓp̃ qd de his que per sua ꝑncipia dmõstrãt: de ꝑncipijs tñ suis dicũt tãtũ qꝛ: ⁊ nõ ꝓp̃ qd: sed ꝑma phia est que dicit ꝓp̃ qd de ipsis: nã per istud ꝑncipiũ ꝑme phie: ideꝫ.n. nõ est actu ⁊ potẽtia sm idẽ: demõstrat̃ illud ꝑncipiũ idẽ nõ ẽ mouẽs ⁊ motũ sm idẽ: de quo nãlis sm se dicit solũ qꝛ: per illud ẽi ꝑncipiũ ipse ẽ est idẽ ẽẽ ⁊ nõ ẽẽ: hoc ꝯcedẽti ⁊ negãti: ꝙ si ab eq̃libus eq̃lia demanent: q remanẽt oꝫ esse eq̃lia: demõstrari põt demõstratiõe dicẽte ꝓp̃ qd verũ eẽ ꝑncipiũ qd opinamur: vel (vt ꝓpri⁹ loquimur) ꝙ oꝫ dicere ẽẽ falsum: ⁊ hoc q̃dẽ sufficit ad subalternationeꝫ ꝑfectã. ¶ Ad. viij. dõꝫ ꝙ subiectũ ꝑme phie nõ est ens dictũ de substãtijs immaĩb⁹ solũ: sꝫ ens inq̃tũ ens: dꝫ aũt ꝑmus phs id solũ ꝯsiderare qd separatũ est sm ẽẽ ⁊ sꝫ rõnẽ a mã: nõ qꝛ in hac ẽẽ nõ possit: sꝫ qꝛ ẽẽ ei⁹ qd ꝯsiderat vt subiectũ ꝓpriũ: nõ est ꝑ mãm sensibilẽ ꝯstitutuꝫ qꝛ tũc extra ipam inueniri nõ posset: sicut etiã esse q̃titatis: qꝛ qd solũ per nãlia ꝯstruit̃: nõ pt aliquo mõ extra ipsaꝫ in aliquo inueniri: sicut inuenit̃ ens qd ꝯsiderat metaphysicus: ⁊ qꝛ mobile dicit motũ talis entis ꝯñtis ipm ex determinatione ad sensibilẽ mãm: ⁊ h̃ ꝯsiderat phs nãlis: apparet manifeste ꝙ sub sm nãlis phie ex additione se hꝫ ad sbm ꝑme phie. ¶ Ad. ix. dõm ꝙ ens inq̃tũ ens est ꝑmo intẽtũ in ꝑma phia tanq̃ toti⁹ subm: sꝫ sbe immãles dicũtur iter alia ibi ꝑncipal'r intẽte: qꝛ in eis ꝑmo ⁊ maxie reseruat̃ rõ hui⁹ subiecti que in alijs etiã reseruat̃: ⁊ si nõ sic ꝑfecte mouet̃. ¶ Ad. x. dõꝫ ꝙ si nullũ ens ẽẽt: nec ẽẽ possꝫ ꝑter mobile: mot⁹ ẽẽt ꝑma passio entis ꝯñs ipm sꝫ se: nec tũc ẽẽt alia ꝯsideratio entis in quãtũ ẽns ⁊ ꝯsideratio mot⁹ nisi eo mõ quo est alia cõsideratio subiecti a ꝯsideratiõe passionis ꝓprie: que diuersitas ꝯsiderãtõis nõ diuersificat sciam: ⁊ tõ tũc nãlis phia ad quã spectat ꝯsiderare de motu ꝯsideraret ẽt de ente inquãtũ ens: ⁊ tõ nõ põt ẽẽ vna scia de ipso sm se sumpto ⁊ cõsiderato sub ꝓprietatib⁹ ꝯuenietib⁹ nõ solũ mobilib⁹ nec solũ ĩmobilib⁹ sed oĩb⁹. ¶ Ad. xj. dicẽdũ ꝙ ⁊ li rã nãlis ꝙ ꝑm⁹ phs ꝯsiderat motorẽ separatũ nõ tõ in sui ꝯsiderationis equalis: qꝛ ꝑm⁹ phs ꝯsiderat (vt ait Auic. i sua metha.) sm id qd ẽ i esse ⁊ i nã sua: nãlis vero ꝯsiderat ipm rõne cuiusdaꝫ sui effect⁹: sicut rõne mot⁹ ꝓfluẽtis ab ipso: ⁊ hec ꝯsideratio ẽ posterior ⁊ iferior ꝙ ꝑma. ¶ Itẽ ꝑm⁹ phs ipm ꝯsiderat inq̃tuꝫ ẽ ꝑncipiũ ⁊ cã eendi: nãlis vero solũ inq̃tũ est ꝑncipiũ mot⁹: ⁊ hec ꝯsideratio est oĩno min⁹ vl'is ꝙ prĩa. ¶ Ad xij. dõm (sicut in determinatione dixim⁹) ꝙ ꝑncipia cõia que sũt cões animi ꝯceptiones: ⁊ si nõ igrediantur sm substãtiã demr̃ationes diffõnes accipientes ꝓ medio: ingrediũtur tñ illas q ex ipsis põnib⁹ vel suppõnib⁹ ꝓcedũt. ¶ Itẽ ꝑm⁹ phs et aliquaꝝ diffõnes ꝯsiderat ꝓ q̃s põt alias demr̃are (sicut supra patuit. ¶ Ad. xiij. dõm ꝙ) sm ꝙ dicit Aui. ĩ sua metha. ꝙ ⁊ si nãlis ⁊ ꝑm⁹ phs ꝯsiderationẽ faciãt ꝑ effectũ de ꝑmo motore: nõ tñ hoc ẽ ꝑ eãdẽ rõnẽ: qꝛ nãlis ex ꝓprietate sue scie hꝫ ꝙ talẽ ꝯsiderationẽ faciat: cũ talis scia ad ipm separatũ motorẽ nõ ꝯtingat nisi rõne mot⁹ fluẽtis ab ipso. Primus vero phs sm nãm sue scie directe hꝫ ꝯsiderationẽ de ipso facẽ ꝑ ea q̃ sibi ĩ sua scientia ⁊ nã ꝯueniũt: ꝯsiderationẽ vero tradit ex effectib⁹ supra ꝓp̃ nr̃i intellect⁹ ĩfirmitatẽ q ẽ apt⁹ nat⁹ ꝑ effect⁹ in cãꝫ cognitionẽ ascẽdere. ¶ Ad xiiij. dõm ꝙ nõ opꝫ subm scie subalternatẽ immediate ꝯtineri sub subo subalternãtis: qꝛ nec linea visualis immediate sb ꝯtinuo ꝯtinet̃: qd ẽ sbm geometrie: sꝫ mediãte ꝯtinet̃ sb linea q ẽ ꝑs illi⁹ subi: ⁊ ens q̃dẽ mobile ⁊ ens q̃tũ sic se hꝫ ad subiectũ prime scie vt ex ꝓbabitis pꝫ.

¶ Questio

¶ Questio tertia.

Primarō Questio tertia est. Utrum oium corpa liū sit eadem mā. ¶ Et videt̄ q̄ sic. Illud enim quod est in potentia ad formas extremas: est in potentia ad oēs: sed mā generabiliū ē i potētia ad formas mālēs extremas: q2 ē in potētia ad īfimā formā mālē: vt pote ad formā elemētalez.

Cōfirmat Item si in potentia ad formaz supremaz vt puta ad aiaz intellectiuā: que est nobilissima formarum: ergo est in potentia ad oēs medias: sed medie sunt omnes que sunt altiores forma elementali 7 inferiores aīa intellectiua: 7 talis est forma celestis: cū ipsa nō sit pncipium intelligēdi: ergo mā generabiliū est in potētia ad oēs formas celestes.

Scdā rō Preterea si probatum fuerit corpus celeste esse corruptibile: cū oium corruptibiliuz sit vna mā: probatū erit statim q̄ omniū corporalium sit vna mā. Quod aūt ipsum sit corruptibile: sic ostēdit̄. Corpus celeste: aut hz virtutē ad durationē infinitaz: aut finitā tm̄. Si ad infinitā cum corpus tale sit finite magnitudinis: in magnitudine finita: tūc erit virtus infinita: qd̄ est impossibile: hz igit̄ virtutē solū ad finitā durationē. Finitur ergo qn̄q3 sua duratio: 7 ipsum necessario per ɔn̄s corrūpet̄: ex quo ɔcludit̄ necessario (vt videt̄) q̄ eadē sit mā celi: 7 mā istoꝝ inferiorum.

Tertia rō Preterea quorum est idē genus ipsoꝝ est eadē mā. sed oia corporalia cōueniūt in hoc genere: quod est corpus: ergo oīa corporalia cōueniunt in vna materia.

Respon. ¶ Si. di. q̄ corpus non p̄dicat̄ vniuoce de corpore generabili 7 incorruptibili.

Contra ¶ Contra ide est vniuoce

Quarta rō p̄dicari fm̄ idē nomē 7 fm̄ eandē rōnez: sed de corpore generabili 7 incorruptibili predicatur fm̄ idez nomen 7 eandē diffinitionē: qd̄ pz siue accipiat̄ diffinitio corporis qd̄ est sub ba: siue diffinitio corpis qd̄ est quātitas tam. n. corpus generabile q̄ ingenerabile ipsam participabit: ergo corpus vniuoce de vtroq3 p̄dicat̄.

Respon. Si. di. q̄ p̄dicat̄ vniuoce fm̄ logicū 7 nō fm̄ physicū: 7 quis quoꝝ est eadē mā idem est genus scd̄m physicū: cū ergo

Quinta rō oium corpaliū nō sit eadē materia: nō corpus de eis equoce p̄dicat̄.

Contra Tertium. xi. ¶ Cōtra aīal 7 oē genus (fm̄ naturales) p̄dicat̄ equoce: q2 fm̄ pbm̄ in. vij. physicoꝝ. Iuxta genera latēt equocatiōes. Si ergo physica equocatio corporis de generabili 7 igenerabili ipedit ipsoꝝ esse vnaz materiā: tūc nec hois 7 asini poterit eē vna materia: cū fm̄ pbm̄ aīal equoce de ipsis p̄dicat̄: hoc aūt est falsuz igit̄ falsuz est: q̄ equocatio naturalis corporis ipediat

Sexta rō. oium corpaliū eē vnā materiā. ¶ Preterea: agentia 7 patiētia cōicant in vna materia: sed corpa celestia agūt in ista inferiora 7 cū h̄ patiūtur ab ipsis: g̊ ipsoꝝ ē vna

Septia rō materia. ¶ Preterea oium trāsmutabiliū est vna materia: sed oia corpa sunt trāsmutabilia: q2 oia subijciuntur motui: 7 oīs mot9 est de ɔ̄rio in ɔ̄riū: qd̄ sine mobilis trāsmutatione fieri nō pōt: ergo oium corpoꝝ ē vna

Octaua rō materia. ¶ Preterea: accipiat̄ minimū ignis: in quo est vltima forma ignis 7 diuidat̄: ibi nō erit vlteri9 forma ignis: nec alicui9 elemētoꝝ: aut igr̄ remanebit mā sine forma: qd̄ est ipossible: aut ibi fiet forma celestis: q̄ aūt nō possit ibi manere forma ignis manifestū est: tūc enī iste ignis diuisus: nō fuisset minim9: qd̄ est ɔtra pōnē. ¶ Forma ēt alteri9 elemēti ibi remanere nō pōt: q2 cū in quolibz mimo alteri9 elemēti sint infra mima ignis q̄ ignis minima [illegible] resolueret̄ in minimū alteri9 elemēti minimū ignis resolueret̄ i m̄tra mima ignis qd̄ est ipossible ipossibile e igr̄ q̄ mim9 ignis resoluat̄ i aliud corp9 elaic vl elatū: resoluet̄ g̊ i corp9 celeste: 7 sic eadē erit mā corporis celestis 7 eleoꝝ: g̊ eadē erit p ɔn̄s ma oium.

Nona rō. Ter. cō. 26 ¶ Preterea si ma supioꝝ 7 iferioꝝ distīguit̄ hz eēntiā: aut distīguit̄ seipsis: aut distīguūt p ordīne ad formā: nō seipsis. pbo ea. n. q̄ hnt eēntias diuersas hnt rōnes diuersas: illa āt hnt rōnes diuersas: de qb9 formari pnt ɔceptiōes diuerse: sz de mā tā supioꝝ q̄ iferioꝝ: nihil aliud ɔcipi itelligi nisi qd̄ ē pura potētia de se. g̊ cū idē sit ɔcept9: nō differēt rōne: 7 p ɔn̄s nō differūt p eēntiā. ¶ Nō distīguūt p ordinē ad formā: fm̄. n. tale ordinē ma i gn̄e rōnis est vt dr̄ scd̄o phy. ¶ Rlo āt accn̄s est: nihil āt distīguit̄ eēntialr̄ p id: qd̄ ē accn̄s sibi nec igr̄ due māe p illū ordinē distīguūt̄: g̊ nllo mō sūt plēs: sz vna tm̄.

Decia rō Com. 5. ¶ Preterea cū spēs reꝝ sint sic nūeri) vt dr̄ i. 8. metha. sic ipoē ē inuenire duas spēs nūeroꝝ i eodē gradu: sic ēt ē ipoē i eodē gradu inuenire duas spēs q̄scūq3. Si igr̄ mā corpoꝝ supioꝝ 7 iferioꝝ differūt i eēntia. nō erūt i codē gradu vbi āt nō ē nisi pura potētia: nō pōt eē gradus: igr̄ est vna mā tm̄.

xi. ratio ¶ Preterea nobiliori corpi debet̄ nobilior actio: corp9 āt celeste nobili9 ē inter oia alia corpa: g̊ poi9 illis nobilior actio sibi debet̄: ɔstat aūt q̄ aliud corp9 vt puta igneū: pōt sua actiōe formā suā iducere i māz alioꝝ corpoꝝ: igit̄ 7 corp9 celeste poterit iducere suā: 7 p ɔn̄s eadē ē ma susceptiua foꝛe celestis: 7 oiuz aliaꝝ formaꝝ corpaliū.

xij. ratio ¶ Preterea oē qd̄ agit de necessitate nāe agit fz ɔditione suā: vn̄ tm̄ pōt iprimere i passū q̄tū ē illud q̄ agit: vn̄ ignis pōt tm̄ calefacē q̄tū calid9 ē. Cū igr̄ sol agat de necessitate nāe puta illūinado: tm̄ poterit illuminare: q̄tū lucid9 ē: sz cū i passo tm̄ impssū ē de eo q̄ agēs agit: q̄tū ē i agēte: statī fit ibi foꝛa agēs: igr̄ qn̄ in aliq̄ tm̄ recipit̄ de lumie solis: q̄tū ē in sole: statī fit ibi forma agentis: ergo quando in aliquo tantum recipit̄ de lumie solis q̄tū est in sole: statiz fit ibi forma solis: 7 sic erit, eadē ma corpoꝝ supioꝝ 7 iferiorū.

xiij. ratio, ¶ Preterea q̄cūq3 ɔueniūt i mō significādi: ɔueniūt i mō eēndi: sed mā supioꝝ 7 iferioꝝ ɔueniūt i mō significādi: q2 vtraq3 significat̄ noīe mae corpalis: igit̄ ɔueniūt i mō eēndi: 7 p ɔn̄s i eēntia: quā de necessario psupponit.

xiiij. ratio ¶ Preterea iter duo extrēa: nō pn̄t cadere duo media distincta nisi vnū eoꝝ sit ɔpiqui9 vni extrēo: 7 alteꝝ ɔpinquus reliq̄: ɔstat āt q̄ simplr̄ nō ens: 7 ens i actu: simplr̄ sunt duo extrēa tm̄: 7 iter ipsa ē mediū ens i potētia qd̄ ē idē q̄ mā subiecta foꝛe subali. Si g̊ sūt due mae siue duo entia in potētia: oportebit necessario vnū eoꝝ eē ɔpinquius nō enti: 7 aliud ɔpinquius enti: hoc aūt est ipossibile: cū vtrūq3 eoꝝ sit pura potentia: distat igit̄ vtrūq3 equaliter ab extremis p̄dictis: 7 per ɔn̄s sunt tm̄ vna mā 7 nō multe.

xv. ratio ¶ Preterea: corpus celeste cū sit q̄tū: est diuisibile: cū sit nāle nō pōt diuidi in infinitū: est igit̄ deuenire ad aliquā ptē minimā: que si vlteri9 diuidat̄ in ptib9 diuis nō remanebit amplī9 forma celestis: 7 cū ipossibile sit dare materiam sine forma: erit ibi necessario gn̄ata alia forma: 7 per ɔn̄s illa materia erat in potētia ad formaz. Hec aūt est nō materie generabilium est ergo vna materia supioꝝ 7 inferioꝝ.

In oppositum ¶ Sed ɔ̄ hoc est q̄ mā istoꝝ iferioꝝ ē i potētia ad formā aliā ab illa quā hz: qd̄ nō est veꝝ de mā celesti: igit̄ non est vna mā corpoꝝ supioꝝ 7 iferioꝝ. ¶ Preterea corruptibiliuz 7 incorruptibiliū ē ipoē eās eē easdē: corpa aūt supiora sūt icorruptibilia: 7 iferiora corruptibilia: ergo ipossibile est eoꝝ eē easdē cās intrinsecas: mā aūt est vna de causis intrinsecis: ergo ipossibile est eoꝝ vnā eē māz. ¶ Preterea vnicuiq3 dat̄ forma fz aptitudinē sue mae: sicut pz in singulis [illegible] forma aūt corpis celestis est oīno

ingn̄abilis: ergo ⁊ mā sua op; esse oīmodo ingn̄abilis vt v; gn̄ationi subici nō possit. ex quo sequit̄ q̄ nō habeat aptitudinē ad formā generabilē: ⁊ per ɔn̄s q̄ sit diuersa a generabiliū mā que talē aptitudinē habet.

Respōdeo

Respondeo ad huius qōnis euidentiā pintelligēdū ē q̄ cū actus sit rō ⁊ pncipiuȝ distīctōis i reb⁹ ea q in se ⁊ in sui nā nullū hn̄t determinatum actū: nullā iō videnť distinctionē hēre. Nā ⁊ pprīū actus est determīare ⁊ finitare potēcie ⁊ distīguere ɔfusionē ipsi⁹: sicut ex opposito pprīū est potēcie determinari p actū ⁊ de ɔfusione qdā trahi ad eē distinctū: ⁊ qr mā in sua eēntia nullū actū icludit sed est pura potēcia (sicut patebit in sequēti qōne) iccirco vr̄ q̄ in ipsi⁹ eēntia q̄tū de se est: nulla possit cadere distinctio. ¶ Uez qr aliq̄ apparēt semp eē in actu: nec in eis vlla potēcia determinabilis p actuȝ inueniť: que actū p̄cedat (actū dico primū ⁊ substātificū) aliqua pro inueniūtur q̄n̄q; exn̄tia in actu: q̄n̄q; aūt in potēcia tm̄ ⁊ sic potēcia actu p̄mo vel substātifico determiabilis apparet in eis: nō vr̄ q̄ possit mā: que in essentia sua est sola potēcia: vniuoce repiri in vtrisq; reb⁹. In his em̄ que q̄n̄q; sūt in actu pprio: q̄n̄q; vero in potēcia: videmus q̄ potēcia tpe p̄cedit actū nā aūt ⁊ pfectiōe semp actus p̄cedit potēciā: qr ens in potēcia ad ens i actu cōparať sicut iperfectū ad pfectū. Et qr actus est rō ⁊ pncipiū agēdi vnicuiq;: cū vnū qōq; agat fm̄ q̄ est in actu ⁊ nō fm̄ q̄ est in potēcia: actio vero p̄supponit virtuteȝ ⁊ potēciā opandi: qr nunq̄ actio egrediť ab eēntia nisi mediāte virtute: vr̄ ɔsequi q̄ actū p̄mū ⁊ substātificuȝ rei sequiť ordine nāe potēcia ad actuȝ scđm que est ipsa virtus vel potēcia agēdi vel opandi. Et quēadmodum qdē actus secūdus differt ab actu p̄mo: qr p̄mus est rō ⁊ pncipiū eēndi simplr̄ in actu: scđs vero nō est ratio ⁊ pncipiuȝ essendi in actu simplr̄: sed in actu tali vel tali sic ēt potēcia ad actū scđm inueniť differre a potēcia ad actū p̄mū: qr per potēciā ad actū p̄mū: res ponit̄ i potēcia simplr̄: ita. s. q̄ poniť carēs oī actu: cū talē potēciaȝ nullus actus p̄cedat pncipiāliť tpaȝ: p potēciaȝ vero ad actū scđm: res nō sic diciť eē in potēcia q̄ dicať carere oī actu: ⁊ eē potēcia pura: sed potius ecōtrario est in actu simplr̄: in potēcia aūt fm̄ qd tm̄: qr in potēcia solū quidē accidētali: vtrāq; qdeȝ potēciā inuenim⁹ in his: que q̄n̄q; sunt ⁊ q̄n̄q; nō sunt: in his aūt que semp sūt actu nō videm⁹ aliquā potēciā tpe: aut aliquo mō p̄cedere actū primū ⁊ substātificū: qr sic aliq̄n̄ videretur talia esse in potēcia soluȝ ⁊ nō in actu vllo mō: qđ falsum est: cū semp sit actu. Uez qr talia actū hn̄t: qui est rō ⁊ pncipiū agēdi: inuenimus in eis potēciā ⁊ virtutē respectu actus scđi: qui a re nō egrediť nisi mediāte virtute ⁊ potēcia ɔn̄te actū primū. Et qr solū p̄ma potēcia: que ordinať ad actū substātificū est potēcia substātialis: secūda vero est substātia accidētalis: qr ordinaťin actū accidētalē: videť cōsequi q̄ in substātia eorum: que semp sunt nulla sit potēcia: ⁊ qr potēcia: que est in sub̄a: est potēcia substātialis: est in potēcia in eis ɔn̄s eoȝ substātiaȝ ⁊ qdditatē que diciť potēcia accidētalis. Materia igiť que in sua eēntia est potēcia intelligibilib⁹ nō eo modo inueniť: quo in illis que semp nō sunt. In his. n. inueniť mā pprijssime: qr potēcia nō ponēs actū aliquem qualis est potēcia ad actū primū. In incorruptibilib⁹ vero vr̄: aut q̄ nō sit mā: aut si dicať q̄ in eis sit: erit talis mā nō pura potēcia: sed ponēs necessario actū: qr talis mā vr̄ potēcia respectu actus secūdi: que tn̄ de necessitate presupponit actū primum: ⁊ sic equiuoce diceret̄ materia de hac ⁊ illa. ¶ Propter ista que dicta sūt diuersimode opinati sunt de compositiōe materia

Quidā. n. ɔsiderātes corpa celestia inuariabilia ⁊ icorruptibilia eē: ⁊ in suo actu substantifico eodē modo se habē: ta: dixerūt in eis nullo mō eē mām pprie dictaȝ fm̄ q̄ mā est potēcia substāntifica in sub̄a rei inclusa: qr hec est potēcia ad eē simplr̄: qualis nō pōt inueniri in corpe celesti: cū sit exn̄s semp in actu. Nā ⁊ si in ipso inueniret talis potēcia: frustra ibi eēt oīno ⁊ ociosa: cū per nullaȝ potēciā nālē possit mā celestis deduci ad aliquē actum substātificū: qui est pncipiū eēndi simplr̄. Est aūt impossibile in fundamēto nāe: aliqd eē ociosum: ⁊ frustra: ergo oīno ipossibile est eē aliquā potēciā in substātia celi iclusam. ¶ Uerū qr celū mouet̄ de vno vbi ad aliud: ē in ipso potēcia ad vbi que est potēcia accidētalis p̄supponēs actū p̄mū ⁊ essentiā celi que (fm̄ istos) est ipse act⁹ p̄m⁹ ⁊ simplr̄ nō recept⁹ in aliqua potēcia. Ex rōne huius potēcia ad vbi fm̄ istoȝ pōnē in corpore celesti dicimus eē mā extēso noīe māe ad oēm potentiaȝ: nō semper coniunctam suo actui ⁊ non aliter.

vt cōmentatos

Contra argumentum

Sed quod ista pō sit oīno ipossibilis apte ostēdiť. Impossibile est. n. q̄ substātia immālis sit subiectū nisi immāliū ⁊ spūaliū accītiū: oīs aūt substātia simplex que est actus nō recipi⁹ in aliqua potēcia: sed est per se subsistēs est substātia immālis: ergo ipossibile est q̄ aliqua talis sit subiectū pprīū nisi immāliū ⁊ spūalium accītiū: substātia aūt celi est subiecta dimēsioni que nō est imaterialē nec spūale accīns sed maxime māle ⁊ corporeū: vn̄ ⁊ vocať corpus quantitas: ergo ipossibile est q̄ celū sit substantia immālis: ita. s. q̄ in sua essentia sit actus simplex: sed op; de necessitate q̄ in sua qdditate ⁊ essentia hēat cōpōnem potentie ⁊ actus: nec op; q̄ potentia inclusa in hac substātia p̄cedat actū. Solū enim illa potentia que nō est nata totaliter perfici vnico solo actu tēpore p̄cedit actū in vno ⁊ eodē: qualis est potentia inclusa in sub̄a generabiliuȝ: sed ea que includiť in substātia celi est nata totaliter perfici vno actu cui iccirco semp est cōiūcta: nec vnq̄ tpe ipm̄ p̄cedere pōt: qr cū nūc sit nata pfici alio actu oporteret tunc eā ponere actu exn̄te sine oī substātifico actu: qđ est ipossibile. Et qr talis potēcia semp est cōiūcta suo actui ⁊ illi esse qđ ɔsequiť talē actū nō pōt dici esse ociosa: qr illa potēcia in nā diciť ociosa que per potēciā nālē actuā actui: cui ɔiūgibilis est: sed nō cōiūcta: ɔiūgi non pōt: qđ nō est vez de potēcia substantifica celi: que (vt diximus) semp est ɔiūcta suo actui. Uez qr h videť esse pō cōmentatoris: quā tn̄ eā defendere conať ob ɔplicitatē vitandā ad p̄ns supersedeam⁹ a maiori declaratione ⁊ iprobatiōe ipsius: qr i sequētib⁹ qōnib⁹ (concedēte dn̄o) pleni⁹ discutieť. Nūc aūt sufficiat breuiter vidisse q̄ ipa stare n̄ pōt.

Quidam ergo alii videntes q̄ impossibile ē in sub̄a celi nō icludi potēciā ⁊ actū: dicūt qdē eē cōpositū ⁊ ex mā ⁊ forā: ⁊ qr in eēntia māe nullus act⁹ icludiť q vr̄ eē pprie distinctiu⁹ nō valētes videre q̄līc (subiecto actu) in pura potēcia cadere possit distinctio adiūgūt q̄ hec potēcia i sua eēntia idistīcta est ⁊ vna oīuȝ corporū: tā gn̄abiliū q̄ igenerabiliū: vez ē q̄ si accipiať fm̄ eos vt ordinata i formas sic distīgueť: qr ordinata i formas celestes nō erit ordinata i forās gn̄abiles: ⁊ sic ex ordie i forās (fm̄ istos) talis mā distīguiť ⁊ diuersa efficiť. Qđ aūt i sua eēntia idistincta ⁊ vna sit mā oīuȝ ipsi conať oñdere ex eo q̄ si sūt diuerse māe i eēntia aut vna ē magis potēcia eēns q̄ alia: aut nō. Si sic: tūc altera ipsarū icludit actū: ⁊ sic p suā eēntiā nō erit potēcia: qđ ē ipossibile: id. n. q̄ ē min⁹ i potētia: eo q̄ ē potēcia pura: ē eēns actu. Nulla. n. mā ē nisi pura po⁹: & vna n̄ ē min⁹ eēns in potentia

Egidius Romanus

Rō Egidii

in potētia ꝙ alia. In pura aūt potētia (vt adiungūt) de se nō cadit distinctio: ⁊ si distinguet̄ hoc erit ꝙ ordine ad actū. Mā igit̄ oīuz cū sit pura potētia vna est in sua essentia (fm istos) ⁊ idistincta: distincta vero solū ꝙ ordine ad formā. Et quodo vel respectus ad formaz est relatio: que nō est ipsa subā mãe: sed accñs eius: sequit̄ ad pōnē istoz ꝙ mā generabiliū ⁊ ingenerabiliū sit vna in suba: diuersa vero solum in accidente.

Contra Egi. triplici via. Pria, via

Sed quod ista pō sit oino impossibilis: triplici via ad pñs ostēdi pōt. ¶ Et pma qdē via sumit̄ ex cōparatione potētie ad actum.

Ad cuius intelligentiaz

est ɔsiderādō ꝙ vna ⁊ eadē potētia pōt respicere actus diuersos mãles: sicut gustus pōt respicere amaz ⁊ dulce que dicūt actū realiter ⁊ specie diuersos. Uez tñ qz vni potētie ⁊ virtuti corrñdet necessario vnum ꝓpriū obiectū: opz de necessitate ꝙ illi plures actus: fm rōnes suas ꝓprias differētes ɔueniāt ⁊ vniātur in vna forma ⁊ rōne obiecti sub quo solū ⁊ nō aliter portantur ꝓprie ⁊ pmo respicere illā potētiaz. Uñ gustus fm ꝙ gustus est nō respicit pmo amaz nec pmo respicit dulce. Cuius rō est: qz nunꝗ̄ res aliqua iueniri pōt extra id vel cum opposito eius: qd pmo ɔuenit sibi: sicut qz haberet tres eqles duob⁹ rectis: triāgulo cōuenit pmo: nūꝗ̄ inueniri pōt aliqs triāgulus qui nō habeat tres: ⁊ sicut qz eē risibile ɔuenit hoi pmo: īpossibile est eē aliquē hoiem qui nō habeat aptitudinē ad ridēdū: ⁊ queadmodū: qz auditui fm ꝙ auditus est attribuit̄ primo respicere sonū nō pōt esse aliqs audit⁹ qui nō respiciat sonuz: aut qui respiciat aliqd nō ꝑticipās aliquo mō rōnē soni: ⁊ vlr vez est ꝙ nūꝗ̄ res aliqua iueniri pōt cū opposito eius qd sibi primo siue imediate attribuit̄. Nūc aūt ita est ꝙ amarū ⁊ dulce fm rōnes ꝓprias opponūt: cū dulce sit amaro oppositū nullo mō posset respicere dulce; ⁊ si fm ꝙ gustus est: primo respiceret dulce: nullo mō respiceret amaz qd opponitur dulci. Inuenimus aūt ꝙ respicit vtrūqz: igit̄ neutrū respicit fm rōnē ꝓpriam: sz pot⁹ vtrūqz fm ꝙ ꝑticipat vnā rōnē alicuius cōis: vt pote rōnē saporis que ipse gustus ponit̄ respicere tanꝗ̄ ꝓpriū ⁊ primū obiectū. Inuenim⁹ aūt talē ꝓportionē inter gustū ⁊ suū ꝓpriū obiectū siue inter gustū ⁊ saporē: ꝙ nunꝗ̄ re nec intellectu sic ab inuicē separi possūt vt gustus possit fm ꝙ gustus est respicere aliqd nō ꝑticipās rōnē saporis aut ꝙ sapor possit aliquā potētiam respicere: que nō sit gustus: qn pot⁹ ois potētia per hoc ipsum ꝙ est respiciens aliqd nō ꝑticipās rōnē saporis: per hoc ipsum ꝙ est: opz ꝙ sit differēs a gustu: sicut etiā oē obiectū qd primo respicit aliā potētiam ꝙ̄ gustū: opz ꝙ sit re differēs a sapore.

Manifestat per exempla

Quod melius per exēpla pz. Audit⁹ eni per hoc ipm qd est

in sua essentia ⁊ nā nō respicit saporē: sed sonū qui nō ꝑticipat rōnē saporis: opz necessario ꝙ per hoc ipsuz qd est in sua essentia ⁊ nā: sit potētia differēs a gustu: qui per hoc ipm ꝙ gustus est: respicit saporē ⁊ nō sonum. Et vlr vez est ꝙ quēcūqz aliqua potētia per hoc ipz: qd est in sua essentia ⁊ nā: respicit aliquē actū: vel aliquod obiectū: opz necessario ꝙ per hoc ipm ꝙ in sua essentia ⁊ nā sit differēs ⁊ distincta ab omni potētia: que per se aut ꝓpriā qdditatē hz nō respicere illud: sed aliqd aliud nō ꝑticipās rōnē illi⁹. Inuenim⁹ aūt mām generabiliū ⁊ ingenerabiliū taliter se hēre ꝙ mā gñabiliuz per hoc ipm ꝙ est in sua eēntia ⁊ nō respicit formā generabilē tanꝗ̄ actū ꝓpriuz: ⁊ pmo sibi corrñdentē: ⁊ mā ingenerabiliū per hoc ipsum quod est in sua essentia ⁊ nā respicit solū formā ingenerabilē ıllr. ¶ Hoz aūt declaratio est: qz si mā nō respiceret formā ingenerabilē vel generabilē per suā essentiā: tunc inclinabit̄ in ipsam per aliqd additū essentie sue: hoc aūt est impossibile. Cuius ratio est: qz vnaqueqz potētia per hoc naliter inclinat in actū per qd cōuenit sibi ꝙ naliter illi actui cōiūgat̄. Nūc autē sic est ꝙ mā per suā essentiā ⁊ per nihil additū ɔiungit̄ eiaz essentie forme generabilis: ꝙ̄ et essentie forme ingenerabilis: aliās nō imediate eēntia forme ɔiū geret̄ eēntie mãe: qd est impossibile: ergo necesse est ꝙ mā per suā essentiā: ⁊ per nihil aliud inclinet̄ in formā generabilē: ⁊ in formā ingenerabilem. ¶ Qd etiā mā generabiliū iclinet̄ solū in formaz generabilē ⁊ tanꝗ̄ in actū ꝓpriū ⁊ pmo sibi corrñdentē apte ostenditur. Unaqueqz etenī potētia illū actū sine medio ipsaz perficiētē respicit: vel illud ꝓpriū ⁊ sibi correspōdentē primo quē respicit inseparabiliter: actū aūt quem separabiliter respicit nō pōt respicere tanꝗ̄ sibi pmo corrñdentē: sicut gustus nō respicit actū dulcis primo: quātūcūqz dulce imediate pficiat gustū: propter illud; quod separabiliter ipm respicit: separabilr dico: qz pōt respicere etiā nō dulce: sicut amaz: qd nō ꝑticipat rōnez dulcis saporē aūt respicit pmo: qz ⁊ inseparabiliter. Dico aūt inseparabiliter: qz nihil respicere pōt inquantuz gustus est: nisi ꝑticipās rōnē saporis. Nūc aūt videmus ꝙ materia generabiliū sine vllo medio: cōiuncta forme generabili tali vel tali: vt puta lapidis vel ligni ⁊ sic separabiliter ipsam respiciat cū possit ab ipsa disiūgi: ⁊ ɔiungi alteri hñti oppōnē ad illā formā: tñ generabile vlr supra inseparabilr respicit: cū nō possit oino oi forma generabili expoliari: qz tūc fieret transit⁹ de generabili ad igenerabile: qd est ipossibile. Cū igit̄ mā generabiliuz per hoc ipm ꝙ est in sua essentia respiciat inseparabiliter formā generabilē: ɔcludit̄ necessario ꝙ ipsam respiciat sicut actū ꝓpriū ⁊ primo sibi correspōdentē. Qd aūt mā igenerabiliū similr etiā respiciat formā ingenerabilez starīz appet cū ipossibile sit ꝙ forma ingenerabilis: materiā separabilr respiciat. Cui⁹ rō est: qz iccirco aliqua forma dr̄ eē forma rei generabilis: qz ipsa est forma a materia separabilis. Uñ aia intellectiua: ꝙ̄tūcūqz sit incorruptibilis in seipā dr̄ forma rei generabilis ⁊ corruptibilis: ꝓpter illud ꝙ est forma a mā separabilis. Si ergo forma rei ingenerabilis respicit̄ a mā ingenerabiliuz separabiliter: tūc sequit̄ ꝙ forma rei igenerabilis: sit forma generabilis: qd est ipossibile: ergo impossibile est: ꝙ mā igenerabiliū per hoc ipm ꝙ est in sua eēntia: nō respiciat inseparabiliter formā igenerabilē. Pz igit̄ iaz ꝙ mā generabiliū respicit formā generabilē ⁊ nō aliā: cū hāc et respiciat pmo: ⁊ mā etiā ingenerabiliū ingenerabilē solū cū ein ipsam inseparabiliter inclinet̄: ita videlicet ꝙ sibi inseparabilr ɔiūgatur. Si igit̄ mā ingenerabiliū per hoc ipsum qd est in sua essentia: respicit formaz ingenerabilē ⁊ nō aliā: ⁊ materia generabiliū per hoc ipsum quod est in sua essentia respicit formā generabilē ⁊ nō aliā: ɔcludit̄ de necessitate ꝙ materia ingenerabilis per hoc ipsum: qd est in sua essentia ⁊ nā sit differēs ⁊ diuersa a mā generabiliū: sicut etiam: qz gustus per hoc ipsum ꝙ est in sua essentia ⁊ natura respicit saporē ⁊ nō sonuz: ⁊ auditus ecōtrario per hoc ipsum ꝙ est in sua essentia ⁊ natura: habet ꝙ respiciat sonum ⁊ nō saporē: gustus per hoc ipm qd est in sua natura est differēs ⁊ diuersa potētia ab auditu. Ex hoc autez declarationē agit ɔuenit pōnpōnē ɔriā superius recitatā eē oino irrōnabilē ⁊ friuolā. Uidebat̄ .n. in pōne illa ꝙ ⁊ super respectum ad formam ingenerabilem ⁊ ad aliā

materia diuersificetur: est tñ materia q̄ respicit generabilē formā ⁊ materia q̄ respicit aliā eēo vna in essentia. Si enim ita hoc se habet: tunc nullo mō h̄ vna essentia potest primo respicere formā igenerabilē: aut p̄mo formā generabilē: q2 tūc vna eēntia nō posset vllo modo respicere aliā: quēadmodū ⁊ si gustus p̄mo respiceret dulce nullo mō respiceret amarū (vt supra declaratū est) ergo op3 tunc dicere: q2 talis vna materie eēntia respiciat vtrūq3 s̄m quādam vnā rōnē cōē: q2 (sicut supra dictum est) cuilibet vni potentie oz corr̄ndere p̄mo vnū quid ⁊ non multa: h̄ autē non poterit esse nisi rō forme substantialis corpēe: formā igitur substātialē corporeā talis vna essentia vniuersaliter primo respicit. Nunc autem nos videm⁹ q̄ qn̄cūq3 aliqua potentia respicit primo aliqd̄ obiectū vle vl̄r: ⁊ quātūcunq3 inseparabiliter: inseparabiliter respiciet illud vle: separabiliter tamē respicit oē pticulare sub illo ptentū: sicut q2 gustus respicit saporē vl̄r: nullo mō potest respicere inseparabiliter dulce: q2 tūc non respiceret amarū: ⁊ per consequens nec vl̄r saporem. Constat autē sicut probatum est q̄ essentia materie ingenerabiliū3 respicit formā igenerabilē3 inseparabiliter: cū sibi inseparabiliter 9iungat: per consequens h̄ vna essentia nō respicit oē3 formā corporalē3: sed de necessitate est vna alia eēntia materie: q̄ respicit formas alias ab ingenerabili: ⁊ per consequēs multe sunt materie corpaliu3 p suas essentias differentes ⁊ repugnantes: ⁊ non vna tm̄. Et sic 9pleta est via prima sumpta ex 9paratione potentie ad actū3. ¶ Secunda via vero sumitur ex rōne priuationis. ¶ Ad cuius intelligentiā: p̄ q̄ considerandu3 est q̄ priuatio nunquā h3 fieri nisi circa subiectum in quo ē naturalis aptitudo ad habitū illi priuationi oppositum: vnde surditas: que est priuatio audit⁹ non pōt esse in lapide: q̄ nullam nālem inclinatione3 h3 ad audiendu3: sed poti⁹ fit semp circa illd̄ animal qd̄ ad auditū habendū est naturaliter inclinatū: ip̄m tñ̄ actu non hab3. Et ⁊ primo p hoc a negatione distinguit: q2 negatio oīno nihil pōit nec vim formā nec subiectū. Priuatio p̄o ⁊ si de sua ratione nō habeat ponere formā sed tollere: h3 tamē d̄ sua rōne ponere determinatū subiectū: quia subiectū habitus pp̄ter id q̄ habit⁹ ⁊ priuatio h̄nt fieri nāliter circa idem. ¶ His igitur presuppositis viteri⁹ querendū est: verū forma celestis adiuncta essentie sue materie ponat ibi insimul secū priuationē forme generabilis. Et qdē3 si dicatur q̄ nō: hoc non poterit esse nisi pp̄ter aliquam triū causarū. ¶ Aut eni forma celestis in sua materia non ponit priuationē forme generabilis: q2 illa materia est talis q̄ de sua essentia ⁊ natura sibi conuenit q̄ nullatenus inclinet̄ in formā gn̄abilē ⁊ subiectū p̄uationis (vt dictū est) debet habere nālem inclinatione3 ad habitū. ¶ Aut hoc ideo est: q2 mā cui adiungit̄ ipsa celestis forma etiā de sua eēntia ⁊ natura habet nālem inclinationē in formā gn̄abilē: cū tñ̄ cōiungit̄ forme celesti tollitur ab ipsa h̄ nālis inclinatio. ¶ Aut hoc ideo est: q2 forma celestis cū adiungit̄ sue materie ponit i ipsa insimul secū ipsam formā gn̄abilem: ⁊ forma ⁊ priuatio insimul eē non possūt. Et qdē si dicatur p̄mum videlicet q̄ in mā celesti: ideo non ponitur priuatio forme gn̄abilis: q2 h̄ mā est talis q̄ de sua essentia ⁊ nā h3 q̄ nō possit inclinari in formā gn̄abilē stati habebit̄ ppositum. ¶ Materia. n. generabiliū de sua eēntia h3 q̄ inclinatur in formā gn̄abilē: ergo de necessitate concluditur q̄ sit in sua eēntia differens ⁊ distincta a materia celesti: que de sua eēntia h3 q̄ in hanc formā nullo modo inclinetur: sicut lapis qui de sua essentia h3 nō inclinari i visum: in sua essentia distinct⁹ est ab hominibus p sua eēntialis h3 inclinationem ad videndū: nā ipossibile est q̄ vna sit eēntia inclinata duabus iclinationib⁹ sic repugnantib⁹: q̄ vna possit nullatenus 9sequi eēntia3 quā consequuntur alia. Dico aūt hoc esse ipossibile q2 cōtradictionē iplicat. ¶ Si vero detur tertiū vi3 q̄ forma celestis ideo nō ponit priuatione3 forme generabilis i mā cui adiungit̄: q2 ibi ponit ip̄am formā gn̄abilē: pat3 q̄ hoc stare nō pōt: forma. n. celestis ⁊ forma gn̄abilis sūt forme repugnantiū naturarū: formas aūt repugnātes impossibile est simul p̄ficere eādē partē materie: q2 tūc idem staret sub p̄fectionibus oppositis: quod est impossibile: ergo impossibile est q̄ forma celestis insimul secū ponat in sua materia formam generabilē. ¶ Sed si dicatur q̄ forma celestis non ponit secum in sua materia formā generabilē nisi s̄m q̄ virtualiter continet ipsam quia in ipsa virtualiter cōtinent̄ omnes forme generabilium: sicut in forma p̄mi ⁊ vniuersalis generātis patet q̄ hoc nihil est ad ppositū. Essentia eteni3 materie: ex quo vna est: nō inclinatur in formā generabilē solū q̄ v̄tualiter continetur in forma celesti: q2 sic esset eā iclinari solum in formā celestē: sed etia3 inclinatur in formā generabilē sumptā s̄m hoc q̄ est in propria natura quia sic materia generabiliū respicit ipsam. Si igitur huius vni⁹ essentie inclinationē sic debet perficere forma celestis q̄ ab ea tollat p̄uatione3 forme generabilis: op3 q̄ ponat ibi formā generabilē sub propria natura: hoc autē est impossibile, vt ostensum est: ergo impossibile est vere dicere q̄ ideo forma celestis in materia cui adiūgitur non ponit p̄uatione3 forme generabilis: quia ibi ponit formā generabilē. ¶ Si autē det̄ secūdu3 videlicet q̄ forma celestis ideirco dictā priuationē nō ponit i materia quā perficit: quia ⁊ si talis materia de sua essentia habeat naturalē inclinationē in formā generabilē: cu3 tamen coniungit̄ forme celesti: tollit̄ hui⁹ naturalis inclinatio ab ipsa: apparet stati3 hoc eē ipossibile: naturalis eteni3 inclinatio rei illa dicitur: que cōsequit̄ naturalia ⁊ eēntialia p̄ncipia rei talis autē3 inclinatio tolli nō potest nisi tollantur ipsa rei naturalia ⁊ essentialia principia ad que talis inclinatio sequitur: sicut q2 aptitudo naturalis ad ridendū naturalia ⁊ eēntialia hominis principia consequitur nullo modo tolli pōt nisi eēntialia hois tollantur ⁊ homo ipse: ⁊ per consequens corrūpatur. Cōstat autē q̄ inclinatio materie in formā substantialē ipsa3 eius natura3 ⁊ essentiam 9sequitur si ergo hec inclinatio tolleretur ab ipsa cu3 coniungit̄ forme celesti: oporteret necessario q̄ pariter tollat̄ ⁊ ipsa ei⁹ essentia ⁊ natura: hoc aūt est impossibile: q̄ tunc forma celestis subsisteret ablata eēntia pp̄rie materie quod esse non potest. Et preterea materie eēntia: ⁊ natura: ⁊ eius naturalis inclinatio non corrūpitur ex eo q̄ coniungitur sue formali perfectioni: sed potius de necessitate p̄ficitur. Si ergo forma celestis corporis coniungit̄ eēntie talis materie: que vna est oīum corpaliū veluti vna de formalibus suis perfectionib⁹: ipsa3 ⁊ eius inclinationem corrūpere non poterit: sed necessario p̄ficiet. ¶ Aut ergo dicendū est. q̄ perficiat totā naturalē inclinationē talis eēntie: ⁊ sic per consequens nullā in ipsa priuationem relinquat: aut q̄ partem tm̄. Et sic per 9sequēs ponat in ea priuationē alterius forme: verū tamen illi⁹ cui⁹ in materia carētiam ponit cum inclinatione naturali ad ipsam: totā autē perficere ⁊ terminare nō potest: q2 talis vnius eēntie inclinatio est in formā ingenerabilē ⁊ in formā generabilē: sub natura pp̄ria vtriusq3: forma celestis vero perficit ipsam solum s̄m q̄ inclinatur in formā ingenerabilem: cum insimul secū (vt supra ostēsum est) non possit in ea ponere formā generabilē3 sub

propria

Secunda via.

Respō.

Contra.

Confirmatur.

propria nā. ¶ Patet igit̄ q̄ de necessitate oꝫ dicere q̄ supponētes q̄ vna sit i essentia oīuꝫ corporū materia q̄ forma celestis adiuncta sue materie ponat in ipsa priuationē forme generabilis: ⁊ sic q̄ nō terminet totā naturalem inclinationē ipsius: ⁊ cū naturalis appetitus non sit aliud q̄ ipsa nālis inclinatio: cōcludit̄ de necessitate q̄ forma celestis nō terminet nec pficiat totū naturalē appetitū sue materie: ⁊ q̄ celeste corpus sit naturaliter corruptibile: que oīa īpossibilia sūt: ergo impossibile est oīum corporaliū māz vnā esse in essentia. ¶ Patet aūt subtiliter intuēti que dixim⁹: q̄ nihil est dicere q̄ ideo materia posita sub forma celesti nō pōt aliā appetere: quia cū forma celestis sit nobilior oī forma corporea: sequeret̄ q̄ nobili⁹ appeteret minus nobile. hoc enim esset bene dictū si materie cōueniret appetere formā aliā ex eo q̄ est pfecta tali forma. Nūc aūt hoc veritatē nō haberet etiā de materia sub vilissima forma stāte quia tūc vnū oppositorū appeteret aliud: qd̄ est impossibile: vnde nec corpus celeste appetit esse corpus generabile: quia hoc nō solū esset appetere aliquid se ignobilius: sed etiā esset appetere sui destructionē: sed mā que stat sub forma celesti inquātū priuata formis generabilibus: quas natur aliter s̄m illā positionē nata est pfici: ⁊ nō aūt actu pfecta: ⁊ sic inquātū impfecta appetit naturaliter formā generabilē: sicut vniuersaliter impfectū appetit suā pfectionē: qd̄ nō est nobilius appetere minus nobile. Et isto solo mō sub cuiuscūq̄ forma ponat̄ ipsa mā dicit̄ appetere formā alteri⁹ rei ⁊ nō aliter. Unde eodē mō quo alia corpora dicunt̄ corruptibilia dicit̄ etiam esse corporale ⁊ corpus celeste: saluata positione de vnitate materie: quod (sicut dictum est) est omnino impossibile. Et sic completa est secunda via declarandi quod volebamus sumpta ex ratione priuationis.

Tertia via

Tertia vero via

Sumit̄ ex rōne contrarietatis repte in formis substātialib⁹ nālibus. ¶ Ad cuius intelligentiā notādū est: q̄ forme substātiales nō dicunt̄ a physicis ibi inuicē cōtrarie: q̄ inter ipsas talis distātia attendi possit qualis attēdit̄ inter qualitates vere cōtrarias. Forma etenī qualitatis in ipsa sua essentia quādā latitudinē habet: ppter quā cū a suo subiecto incipit remoueri nō statī ab ipsis remouet̄ s̄m se totā: sed pmo inde remouet̄ s̄m gradū vnū: ⁊ postea s̄m gradū aliū: ppter quod in ablatione taliū formarū dicit̄ fieri pcessus a gradu itenso ad gradū remissuꝫ: sicut i corruptiōe albedinis vt pcessus a magis albo ad minus albū. Et q̄ plures gradus sunt inter vnū extremū ⁊ aliō q̄ inter mediū ⁊ extremū: ideirco distātia medij ab extremo nō dicit̄ maxia: q̄ maior est distātia vnius extremi ab alio: sicut etiā inter ipsa plures gradus includunt̄. Quāto eni vnū distat ab alio p plures gradus: tāto distātia ē maior: ⁊ quia oēs gradus nature illius generis qui sub extremis cōtinent̄ includūtur inter extrema sicut oēs gradus coloris includunt̄ inter albedinē ⁊ nigredinē: ideo extrema dicunt̄ maxime distantia in suo genere. Nihil eni accipi pōt sub ipsis q̄d p tot gradus distet ab aliquo sub eodē cōtento p quot distat vnū extremū ab alio. Cū hac aūt maxia distātia habent talia extrema adinuicē etiā repugnantiā: q̄ ea in eodeꝫ simul esse nō possunt: cū hec habēt pariter fieri circa tale subiectuꝫ: in quo est naturalis aptitudo: vel iclinatio ad vtrūq̄. Et ppter mutuā repugnātiā ⁊ iclinationē subiecti cōmunē: q̄ndo vnū ipsoꝫ ponit̄ in subiecto: ponit̄ stati secū in eodē etiā priuatio alterius: ⁊ ... ad ipsum. Et forme quidē substātiales nō dicunt̄ inuicē contrarie propter primam conditionē: cū ipse non sint distantes illo modo: ppter illud: q̄ in sua essentia nō habēt gradus diuersos: sed sūt actus simplices nullā omnino latitudinē habētes. Unde ⁊ cuꝫ aliqua ipsarū remoueri incipit a materia: statim ab ipsa s̄m se totam remota efficitur: ita q̄ talis remotio nō mensurat̄ tempore: sed instanti. Quamuis autē forme substātiales propter istaꝫ primā cōditionē sibi inuicē contrarie nō dicant̄: appellantur tamē cōtrarie propter alias cōditiones: habēt enim ad inuicem repugnātiam: cū vna non cōpatiat̄ secū aliā in materia: fieri etiā hēt pariter fieri circa materiā naturaliter inclinatam in omnes: ⁊ propter ista duo cū vna earū ponit̄ in essentia talis materie ponit̄ ibi statim ⁊ priuatio aliarū: quia ibi ponitur earuꝫ carentia: cū naturali inclinatione ad eas ratione essentie illius materie: que inclinat̄ in oēs: sicut cuꝫ in essentia materie ponit̄ forma ignis: ponit̄ ibi statiꝫ priuatio forme aeris ppter id q̄ vna est essentia materie: que iclinatur in vtrūq̄. Iste autē omnes conditiones oportet q̄ reperiant̄ saluata vnitate materie inter formas celestes ⁊ formas istorū inferiorū: sicut enim supra dictum est: tales forme sunt repugnantiū naturaruꝫ: habent etiā salua positione predicta fieri circa vnā essentiā materie: que est in istas ⁊ in illas naturaliter inclinata: q̄ (vt dicunt) vna est omnino essentia materie inclinate in vtrasq̄: ⁊ per cōsequēs cum vna earū ponitur in tali essentia: ponitur ibi de necessitate forme alterius priuatio. Et sic de necessitate oportet q̄ eque pfecte forme istorū inferiorū sint cōtrarie formis celestib⁹: ⁊ sibi inuicem. Et per consequens oportet q̄ sicut ista corpora iferiora ratione suarum formarū sunt nata moueri cōtrarijs motibus: sic etiam corpora celestia ratione suarum formarum naturaliū sunt nata moueri cōtrarijs motibus: motibus istorum. ¶ Item quemadmodum vnum inferiorū patitur ab alio: sic etiam ⁊ corpus celeste naturaliter pati poterit ab istis. Cuius declaratio est: q̄ (sicut habet̄ in primo physicorum.) vna formaꝫ contrariarū nō potest agere in aliaꝫ: nec ab alia pati. Co. fi. Formarū vero vnius taliū formarū: rōne sue forme: agit necessario in aliud: ⁊ necessario patitur ab alio: ⁊ nō nisi rōne materie sue que vnius essentie cū sit: est naturaliter susceptiua forme contrarie. Cōsimiliter nec forma celestis agere poterit in formas istorū inferiorū: nec ab eis pati: sed corpus celeste aget necessario ratiōe sue forme in inferiora corpora: ⁊ patiet̄ de necessitate ab eis rōne sue materie: que vnius essentie cū sit: susceptiua est oiuꝫ formaꝫ corporaliū. Nā cōtraria nata sunt agere ⁊ pati ad inuicē ⁊ ab inuicē: poterūt ergo de necessitate corpora inferiora in suam substātiam trāsmutare corpora celestia ⁊ ecōuerso. ¶ Itē cum cōtrarias formas sequātur qualitates se in simul nō cōpatiētes: illas que sequūtur naturā celestis mobilis: cōtraria erit omnib⁹ qualitatibus istorū inferiorꝫ: ⁊ corruptiua eoꝫ nō potēs in eodē simul esse cū eis: cuius cōtrariū ad sensuꝫ cōtinue experimur. Cū igit̄ hec oia sint irrationabilia: patet q̄ irrationabile sit ponere materiā oīum esse vnā in essentia. ¶ Argumētū autē cōtrarie opinionis oīno nullum effectū: supponat̄ ibi q̄ materia celi compabilis sit materie istorū inferiorū: ⁊ per cōsequēs q̄ sit vnius nature cū ipsa: quia non sunt compabilia nisi que vnā naturā habēt (vt patet in septimo physicorū.) Uerum aūt veritatē habet q̄ vtraq̄ materia est pura potētia: nec ideo tamē oportet q̄ inter ipsas nulla cadat differentia. Ideo enī actus dicit̄ differentiis principijs: quia cū sit principiū essendi: oportet q̄ ex diuersis actibus: diuerse consurgant essentie. Uerum est igit̄ actū esse diffinit Ad argumentum eqdē.
Com. 23.
Ad scōm.

cium ꝫ illius entitatis solũ: cuius ipse est constitutiuũ principiũ: non est autẽ constitutiuus entitatis essentialis ipsius materie: siue essentie eius: quin potius essentia actus eius: alia est omnino ab essentia materie: constituit tamen hãc entitatẽ vel essentiaꝫ materie in aliquã entitate: siue quidditate specifica. Et quia vnũ qđꝙ ab eodẽ habet entitatem: ꝛ entitatẽ distinctã ab alia: iccirco necessarium est: ꝙ entitas specifica materie: in qua ipsa materia per actum ponitur: distinguat᷑ solũ ratione actus. Quia vero entitatem ꝛ essentiam suaꝫ: que est alia ab entitate: vel essentia actus: ab actu non habet: nõ opportet etiã ꝙ eius distinctionẽ ẜm se sumptam habeat ab actu. Uerũ quia hoc: quod est in sua propria essentia: effectiue habet a creante: habet etiam distinctionẽ primariã ab eodeꝫ effectiue. Et quia sicut actus hoc ipsuꝫ quod est in sua essentia formaliter a se habet: ideirco sicut actus se ipso essentialiter distinguitur: ꝛ ab alio actu: ꝛ etiam a materia: sic etiam ꝛ materia seipsa essentialiter distinguitur: ꝛ a materia alterius essentie: ꝛ nature: ꝙ͂ sit essentia sua. ꝛ etiam ab actu. Est igitur pura potentia ꝛ materia corruptibilium ꝛ materia incorruptibilium corporuꝫ: ꝛ nihilominus distincte sunt in essentia: non ꝑ actum: sed per seipsas adinuicẽ: ꝛ ab essentijs actuũ ꝑ quas in specifica entitate ponunt᷑: sicut enim a seipsa formaliter habet vna ꝙ sit essentia ꝛ natura potẽtie ꝓscribilis totaliter vno determinato actu: ꝛ ꝑ cõsequẽs vni actui inseparabiliter coniũcte. alia vero habet formaliter a seipsa ꝙ sicut essentia ꝛ natura potẽtie nõ totaliter vno singulari actu ꝓscribilis: nec ꝑ consequẽs vno inseparabiliter actui determinato cõiũcte: sic etiã seipsa vna est ab alia distincta: vel diuersa: ꝛ nõ ꝓpter aliquẽ actũ: quẽadmodũ etiã quia seipsa materia est potẽtia: ꝛ forma se ipsa est actus: materia seipsa est ẽẽntialiter diuersa ab actu: ꝛ non ꝓpter actũ aliũ siue potẽtie adiunctũ: quia tunc iretur in infinitũ: aut essentia materie esset idem cũ essentia forme vel actus: qđ totũ est impossibile. Sic igit᷑ ꝓpositũ iam patet: ꝛ quomodo sit alia materia ĩgenerabiliũ ꝛ generabiliũ: ꝛ quomodo actus sit ꝓncipiũ distinctiõis in entibus: ꝛ quomodo in essentia materie cũ sit pura potẽtia: possit cadere distinctio.

Rñsio ad obiecta.

Ad primum ergo

Dicẽdũ ꝙ forma celestis nõ est media inter formã elemẽti ꝛ aiam intellectiuam: quia mediũ est in eodẽ genere physico cũ extremis: forma vero corporis celestis nõ est eiusdẽ generis physici cũ predictis: propter id ꝙ ille forme sunt eiusdem generis physici: quia habent idem susceptibile primum: quod de istis non est verum (vt ostensum est.)

Ad secundum

Dicẽdũ ꝙ corpus celeste non habet esse a seipso: sed a principe vniuersi: cuius infinitateꝫ per cõsequens ostendit sua infinita duratio. dicitur tamẽ incorruptibile naturaliter: quia in se nullum habet principium inclinationis ad corruptionem: sicut habent corpora generabilia naturaliter.

Ad tertium ꝛ ad

Quartũ dicẽdũ ꝙ illa que habẽt idẽ genus physicũ vniuoce ꝑdicantũ: habẽt eandẽ mãm corpus autẽ nõ est genus physicũ: cuius ratio est: quia omnia physica (vt dicit᷑ secũdo physicoꝝ) sunt sicut simũ: qđ in sua rõne includit sensibilẽ mãm: corpus autẽ inqñtũ corp᷒: nõ icludit in sua rõne mãꝫ sensibilẽ: quia tunc mathematica etiã ẜm rõnem a sensibili materia nõ abstraherẽt: qđ falsũ ẽ. Corp᷒ igitur ex ea rõne: qua corp᷒ ẽ nõ est gñs physicũ: sꝫ ex ea rõne solũ qua est mobile. Si aũt corpus mobile genus physicũ ponat᷑ statiꝫ apparet ꝙ corruptibile ꝛ incorruptibile corpus nõ vniuocant᷑ in genere physicorũ: etenĩ gen᷒ qđ ẽ corpus mobile sic diffiniri dꝫ: vt dicat᷑: ꝙ est corpus hñs in seipso principium motus: ꝛ h̄ qdẽ ꝯuenit tã corpi gñabili ꝙ̄ etiã ingñabili: sꝫ nõ vniuoce: qꝛ corp᷒ ingñabile habet in se ꝓncipiũ mot᷒ ad vbi solũ: nõ aũt principiũ motus ad formã: corp᷒ vero gñabile habet vtrũꝗ. ℭ Ad quartũ dicẽdũ: ꝙ aliunde sumit᷑ equiuocatio corporis mobilis de ꝑpetuo ꝛ de corruptibili: ꝛ aliũde equoca ꝑdicatio aĩalis de asino ꝛ equo. Corp᷒ etenĩ mobile predicatur equiuoce ꝑꝑ equocationẽ principij motus: qꝛ corruptibile hꝫ ꝓncipiuꝫ motus ad formã: qđ est ipsa mã materie generabiliũ corporũ: ꝑpetuũ aũt corpus nõ hꝫ in se ꝓncipiũ mot᷒ ad formã (vt dictũ ẽ:) ꝛ iõ nõ hꝫ in se mãm materie gñabilis corporis: vñ talis equocatio ꝓcedit ex diuersitate mãe: aĩalis aũt predicat᷑ equiuoce ꝑꝑ equiuocationẽ termini motus: ꝛ nõ ꝓncipij: animalis enim est corpus hñs in se principiũ mot᷒ ad formã: q̄ est principiũ viuendi ꝛ sentiendi: ꝛ hoc quidẽ ꝓncipiũ motus qđ est mã supradicta habẽt oia aĩalia: sed formã q̄ est vite ꝛ sensus principiũ ad quã terminatur motus predictus non hñt eandẽ: qꝛ non est eadẽ specie cuiuslibet aĩalis aia: ꝛ sic aĩalis equiuocatio ponit vnitatẽ materie: ꝛ forme diuersitatẽ. ℭ Ad. vj. dictũdũ ꝙ agẽtia ꝛ patientia mutuo: cuiusmodi sunt illa que cũ agunt: repatiunt᷑ ab eis: in que suas imprimunt actiones: cõicant necessario in mã. Corpora aũt celestia ꝛ si agunt in ista inferiora: nõ tñ repatiunt᷑ ab eis: ꝛ ꝓpterea non ꝯueniunt in mã. ℭ Ad. vij. dicendum ꝙ ꝛ si corpibus celestibus debeat᷑ mot᷒ de vno vbi ad aliud ratione suarũ ptiũ: non tñ eis debet᷑ mot᷒ qui est inter cõtraria: quoꝝ acquisitio ponat variationẽ in substantia ipsoꝝ: que variatio ꝓprie vocat᷑ trãsmutatio: ꝛ iõ non debent cõuenire in materia cum istis inferiorib᷒: que tali trãsmutationi subijciunt᷑. ℭ Ad. viij. dicẽdũ ꝙ si ignis minim᷒ dꝫ accipi: nõ poterit hoc fieri in spera ignis: q̄ tota ẽ plena cõtinuo igne: sed fiet ĩ spera alicui᷒ alteri᷒ elemẽti cui᷒ qdẽ minimũ: sic resolui ꝓt in istra minima ignis: sic etiã in se hꝫ multas ptes in q̄s multa minima ignis resolui ꝓñt: q̄ qdẽ ptes dũꝫ sunt sibi inuicẽ ꝯtinue retinẽt formã illius elementi: cuius sunt ptes: cũ vero diuidunt᷑ formã illius elementi non retinẽt: sed in multa ignis minima resoluunt᷑. ℭ Dicẽduꝫ igit᷑: ꝙ si minimũ ignis posset accipi in spera aeris: ꝛ diuideretur: nõ resolueret᷑ in totũ minimũ aeris: sed in aliqua illius minimi ptes: que dũ essent in toto minimo aeris formaꝫ haberent: si vero a toto diuideret᷑: in minimũ ignis resolueret᷑. ℭ Ad. ix. dicendũ ꝙ materia inferiorũ seipsa essentialiter distincta est a mã celestiũ. ꝛ ad talẽ distinctionẽ essentiaꝝ sequit᷑ distinctio ordinis ad formam: ꝛ q̄muis quidem intellectus cõcipiat ꝙ essentia vtriusꝗ materie sit pura potentia: concipit tamen cuꝫ hoc pariter ꝙ alterius essentie ꝛ nature est vna potentia: ꝛ alterius alia: quia essentia ꝛ natura vnius talis est ꝙ actu vnico totaliter perficiatur: essentia vero materie alterius vt supra patuit: opposito modo se habet. ℭ Ad. x. dicendum ꝙ in pura potentia non est dare gradus potentialitatis: propter quos dici possit vna minus potentia ꝙ̄ alia: ꝛ sic ꝑ consequens in sua essentia plus habere de actu: est tamen ibi dare gradus tales per quos dici possit vna potentia esse alterius essentie ꝛ nature: ꝙ̄ alia: cum alterius nature potentia sit illa que de sua natura habet: ꝙ semper sit determinato actui coniuncta: ꝙ̄ illa que hoc de sua natura non habet. ℭ Ad. xi. dicendum ꝙ actio illa qua agens in passum formam

sum suam formam potest inducere potius ignobilitatem q nobilitatem attestatur: cum attestetur generabilitatem τ corruptibilitatem. ¶ Ad duodecimum dicendum: q omne quod agit de necessitate nature tantū potest imprimere in passum: quantū in ipso est illud quo agit: si tamē passiuum sit tale: quod id in tali gradu suscipere possit: nullum autē passiuū inueniri potest: quod tantum in se recipere possit de lumine de se existenti cōmunicabiliter: quantū est in sole: sicut etiam τ si forma celi de sua natura sit cōicabilis multis: qz tñ eius mā est talis: q vnica singulari forma tota replet τ perficitur nō remanet post vnius mām: alia cui possit cōmunicari: τ sic tollit celestis forme multiplicatio: τ sic etiā qualitatis actio sub gradu illorum quo cōsequit formā talez. ¶ Ad. xiij. dicēdū: q significatū nois vtriusq materie est hoc qd dico corpale: τ vtraq ē mā corpalis. Sz si ppriis noibus vocarent: queadmodū sunt in seipsis diuerse: sic et noia τ noium significata rēnt diuersa. ¶ Ad xiiij. dicendū: q ens est equiuocū ad ens corruptibile: τ ad ens incorruptibile: τ silr nō ens equiuocū ad id qd opponit corruptibili: τ ad id qd opponit incorruptibili: vñ ens τ non ens nō sunt duo extrema tñ: sed ad minus quattuor a se inuicem diuersa: vnde etiaz oportet q ad minus duo diuersa media cadāt necessario inter ipsa. ¶ Ad. xv. dicēdū: q corp⁹ celeste ex ea pte q quātū est diuisibile est in infinitum: sicut τ quodlibet cōtinuum: ex ea vero parte: quod est naturale: est talis nature: q diuidi non potest: qz tunc esset corruptibile. ¶ Argumentum igitur ex falsa suppositione processit.

¶ Questio quarta.

Questio quarta est. ¶ Utruz essentia materie sit pura potentia: τ videt q nō: essentia materie (sm phm) est ingenerabilis τ incorruptibilis: vnde adueniente etiā forma nō recedit: sed potentia ad formā corrūpit τ recedit forma adueniente: igit impossibile est: q essentia mãe sit ipsa potentia ad formaz.

Prima rō. — In primo phy. Co. 82.

Preterea que sunt essentialiter in diuersis predicamentis: sunt essentialr diuersa: τ que sic differūt: sunt diuersaz essentiaz: potentia aūt nālis (sm phm in pdicamētis) est in predicamēto qualitatis: τ potentia mãe est potentia nālis: ipsa vero essentia mãe est in pdicamēto substē: igit potentia mãe ē oino alterius essentie ab ipsa materie essentia.

Scda rō.

Preterea essentia mãe cū cōiuncta forme pficit: aut in ea remanet potentia ad formā illā: aut nō. Cōstat aūt q nō remanet: qz cuz potentia dicat carentiā actus: τ sic necessario dicat qd imperfectum: sic mā pfecta forme careret forma illa: τ essentiali pfectione illi⁹: qd ē impossibile: igit impossibile ē q remaneat potentia ad formā illā: remanet aūt essentia: ergo impossibile ē q essentia mãe sit i potentia ad illā formaz: silr aūt dici pōt τ de oibus aliis formis: igit essentia mãe est oino aliud a potentia ad formā. ¶ Preterea hoc ipz qd significat nomē potentie: ē in pdicamēto relationis: hoc ipsum aūt qd mā ēi sua essentia: ē solū i pdicamēto substē: igit nullo mō qd ē essentia mãe pōt vocari potentia τ si nō vocari: multo magis nec eē. ¶ Si dicat: q sz aliā τ aliā rōnē: essentia mãe est tā i pdicamēto substē q̄ in pdicamento relationis: τ sic ipsa essentia q est subā est etiā potentia: q dicit relonē ad aliud. ¶ Cōtra essentia mãe sm rōnē q subā est: aut est potentia aut nō: si est potentia: tūc de necessitate essentia mãe sub rōne q subā est: erit in pdicamēto relonis: qd est impossibile: non igit sub rōne q est subā pōt eē potentia: est aūt sm se subā: igit sz se nō est potentia. ¶ Preterea pura potentia: cum pficiat

Tertia rō.

Quarta rō.

Responsio

Quinta rō. Contra.

Sexta rō.

vno actu. si igit essentia mãe est ipsa potentia ad formaz subalē: cū talis essentia sit vna numero τ non multe: pficietur tota ab vna numero forma subali: τ sic nō remanebit potentia ad alias formas: nec posset hec potentia esse illa que est vna: forme illius opposita iam perfecta: sed alia: τ cum essentia sit solum vna: videtur de necessitate dicendū: q potentia nō sit ipsa essentia materie subiecte forme subali. ¶ Preterea oē qd est in genere: cōpositū est ex genere τ differentia: sed mā prima est in genere subē: ergo est cōposita ex genere τ differentia: sz in oi tali cōpōne: gen⁹ ē potentia τ differentia actus: ergo materia prima cōposita est ex potentia τ actu. ¶ Si dicas: q mā est in gne reductiue: qz est vnū de pncipiis sube: τ qd tale est: nō oportet q sit cōpositū ex potentia τ actu.

vij ratio.

Responsio

viij. ratio.

Cōtra quod participat generis rōnez: τ vltra hoc hz ppriā differentiā ex genere τ differentia: de necessitate oz esse cōpositū: sed mā pma pticipat rōnē sube: cū sit suba: τ vltra hoc habet ppriā differentiā p quā distinguit ab aliis substātiis: vñ τ cōueniēter dr q potentia est eius subalis differentia: cōponit ergo oino ex genere τ sua differentia: τ sic idē qd prius. ¶ Preterea qd imediate pdicat de pluribus solo numero differentibus spēs est: mā aūt essentialiter pdicat de pluribus solo numero differentibus: cū essentia materie vnius τ eiusdē proprie rōnis ex̄ns numero sit distincta sub diuersis formis subalibus: ergo spēs qdā est: ois aūt spēs essentialiter habet specificuz actū: igit de necessitate mā pma de se τ sua essentia aliquē actū h3. ¶ Preterea nihil pōt eē subiectū dimēsioni nisi sit aliqd ens actu: qz pura potentia dimensionata esse non potest. Constat autē q materia prima de se est subiecta dimensioni interminate: qz (vt ait cōmentator in de subā orbis) Dimēsio interminata est in materia ante omnē formā. τ iterū ibidem dicit: q dimensio interminata: que est corpus: est proprietas materie: ergo de necessitate materia de se est ens in actu aliquo ¶ Preterea omne aliud qd in se subsistere non potest: si debet poni in actu essendi: oportet q sustentetur in aliquo: sed forma subalis nālis in se subsistere nō pōt: oz igit q in aliquo sustentetur: sed pura potentia nō potest esse sustentamentū alicuius: oportet igit q ei⁹ subiectum quod est materia prima in qua sustentat: sit aliquod ens nō in pura potentia sed in actu. ¶ Preterea materia non dicitur ens in potentia nisi inquantuz caret forma quā est nata habere: quando vero stat sub forma dicitur subiectū: τ nō potentia: hoc autē esset impossibile: si ipsa diceret essentialiter potentia: non est igitur sua essentia pura potentia. ¶ Preterea materia ad esse suū essentiale: qd est esse sue essentie nūqz est in potentia sed in actu: semper enim hoc h3: cū ipsum habeat de se τ non ab aliqua forma: si igitur semper respectu illius esse est actu non posset dici q sua essentia sit pura potentia. ¶ Preterea actus quiditatiuus τ quiditas vel essentia eadem sunt: vnde q actū quiditatiuū non habet: non habet etiaz quiditatem siue essentiaz: sed materia habet essentiā: ergo habet aliquem actum quiditatiuū. ¶ Et preterea oē ē actus: τ materia de se habet esse essentie: igitur de se habet essentialem actuz: non est ergo pura potentia. ¶ Preterea essentia materie non dependet a forma sed potius econuerso: quia illa per creationem: ista per generationem: τ materie transmutationem: sed quod tale est: potest per se esse saltem actione eius: qui eam per se creat: τ quod potest per se esse est ens aliquid i actu quiditatiuo: per se igit materia non est pura potentia. ¶ Preterea omne quod est efficiens primi: necessario habet de se aliquem actum:

capl'o primo col. prima. Et primo phy. Co. 66.

ix. ratio.

x. ratio.

xi. ratio.

xij. ratio.

xiij. ratio.

xiiij. rō.

xv. ratio.

cum nulla actio terminetur ad purã potẽtiã: sed mate
ria est effectus primi: ꝛ immediatus: ꝙ forma: ꝛ cõpositũ
cũ ista ꝓducũ pñt a generãte: illa ᵽo nisi a creãte: ergo
de necessitate: oꝫ ꝙ ipsa de sua ẽentia habeat actuꝫ ali
quẽ. ¶ Preterea illud qḋ est res ab alio distincta de se
xvj. ratio. diuinã ẽentiã imitaꝶ: ꝛ qḋ tale est: hꝫ necessario de se
ideã in deo: ꝛ qḋ hui⁹ est necessario de se hꝫ aliquẽ ẽen
tialẽ actũ ꝛ põt ꝑ se ꝓduci: sed mã de se etiã ꝑ suã essen
tiã: est res distincta ab essentia forme: igiꝶ de se habet
aliquẽ essentialẽ actũ: ꝛ sic sua essentia nõ est pura potẽ
tia. ¶ Preterea oĩs relatio fundaꝶ sup aliquod abso
xvij. ratio lutũ: ergo etiã relatio iclusa in noĩe potẽtie: dꝫ sup aliqḋ
absolutũ fundari: hoc aũt nõ est potẽtia: quia tunc re
staret iterũ qḋ de relatione inclusa in ipsa: ꝛ cũ nõ sit in
infinitũ ire: oportet necessario dare aliquid absolutum
cuius essentia nõ sit potẽtia. Cum ergo mã hẽat poten
tiã ad formã: oꝫ de necessitate in ipsa dare aliquid ab
solutũ: qḋ nõ sit potẽtia: hoc aũt nõ põt eẽ nisi essentia
materie: igiꝶ ꝛc. ¶ Preterea si subm vel mã esset ideꝫ
xviij. ratio essentialr ꝙ sua potẽtia: cũ in subo vel materia sint di
uerse potẽtie ad diuersos actus: ille diuerse potẽtie oẽs
essent essentialr idẽ qḋ mã: ꝛ idẽ per cõsequens ſm se:
quia quecũqꝫ vni ꝛ eidẽ sunt eadẽ: sibi inuicẽ sũt eadeꝫ
hoc aũt est falsum: ergo illud ex quo sequitur essentia
materie nõ est pura potentia. ¶ Preterea Commen-
xix. ratio. tator sup primo physicoꝝ dicit: ꝙ ĩpã mã nõ est ens in
actu: ꝛ ꝙ nõ est priuatio: ꝛ iterũ ꝙ nõ est potentia: ita ꝙ
potẽtia sit in sua diffinitione. ¶ Sed contra hoc est ꝙ
In oppo situm. materia diuidiꝶ ex opposito cõtra formã: sed forma est
ẽentialr actus: igiꝶ ꝛ mã est ẽentialr potẽtia. ¶ Prete
rea actus ꝛ potentia sunt in eodẽ genere: sed forma que
est actus subalis est in genere sube: ergo ꝛ sua potentia
est in genere sube: ꝛ est per consequens suba. ¶ Prete
rea actus ꝛ potentia imediate diuidunt ens: sed essen
tia materie est ens: ꝛ nõ est actus: ergo est potentia.

Respõsio **Respondeo** Ad istã qõnem: dicunt ali
qui: ꝙ essentia materie non
Opĩo cõmẽtatoris est potẽtia: sed est in potẽtia nõ per aliqḋ sibi additũ: si
cut ignis est in potẽtia ad calefaciendũ per calorẽ addi
tũ sue essentie: sed ꝑ seipsaꝫ: sicut calidũ ꝑ seipsuꝫ est in
potẽtia ad calefaciẽdũ. Et quemadmodũ potẽtia ad ca
lefaciendũ: nõ est ipsa caloris essentia: sed ipsaꝫ imedia
te cõsequiꝶ: sic etiã (vt dicunt) potẽtia ad formã nõ est
ipsa ẽentia materie: sed imediate ꝯsequiꝶ ad eam.

Tertius Co. 9. ꝛ 10. **Responsio** Autẽ sic dicẽtiuꝫ est: ꝙ phs in
tertio physicoꝝ dicit: ꝙ es dif
fert ſm ꝙ est potentia ad statuã: ꝛ ſm ꝙ est es: ꝛ differt
sanguis in eo ꝙ sanguis: ꝛ ſm ꝙ est in potentia ad sa
nitatẽ: ergo vniuersaliter id quod in potẽtia est: differt
ab ipsa potentia. ¶ Sed ꝙ ista positio sit irrõnabilis:
Cõtra hãc opionem. duplici via ad presens ostendi potest. Et prima quideꝫ
prima via via sumitur ex diuersitate potentiarum.

Ad cuius Intelligentiã sciendũ est: ꝙ du
plex potentia inueniꝶ: ſm qḋ ad
potentia duplex presens sufficere põt vna quidẽ: que ponit aliquaꝫ ꝑfe
ctionẽ: vel (vt ꝓprius loquamur) aliquã carẽtiã essen
di in eo cuius est potẽtia. Alia ᵽo est q̃ de sua rõne nul
lius esse imperfectionẽ: vel carẽtiã ponit: ꝛ si ponit carẽ
tiã ponet in aliquo opendi: quã etiã de sua rõne pone
re nõ hꝫ. Et prima quideꝫ ꝯmuniter noĩe dr potẽtia passiua:
secũda vero est potẽtia actiua: actiua enim potẽtia de sua
rõne nõ hꝫ ꝙ ponat iperfectionẽ essendi in eo: cuius est
potẽtia: sed potius hꝫ ponere perfectionẽ: passiua vero de
sua rõne hẽt ꝙ ponat carentiã alicuius esse in eo cuius
est. ¶ Hoc aũt sic declaraꝶ. Omnis potẽtia necessario
ex ipsa rõne q̃ potẽtia est ad actũ dr: aliter ẽẽ ꝛ aliter.

Potẽtia eni actiua dr ad actũ egredi possibilẽ ab agẽ
te: nõ põt aũt actus ꝛ esse: effectiue ꝓgredi nisi ab exi
stente actu: qꝛ agere nõ cõpetit nisi actu existenti: ope
tet igiꝶ ꝙ necessario actiua potẽtia sit alicui⁹ actu exi
tis: ꝛ sic talis potẽtia de sui rõne nõ ponit carentiã ali
cui⁹ esse: quin poti⁹ ꝓsupposita actualitate ẽentie: ponit
possibilitatẽ agẽdi. Potẽtia ᵽo passiua dr ad actũ re
cipi possibilẽ in eo cui⁹ est potẽtia: ꝛ qꝛ actus vlr est rõ
ꝛ principiũ alicui⁹ esse: oꝫ de necessitate ꝙ in quocũqꝫ
recipi põt aliqs actus: in eo recipi possit aliqḋ esse po
tẽtia: igiꝶ passiua in eo cui⁹ est potẽtia: ponit necessario
receptibilitatẽ alicui⁹ actus: ꝛ sic ꝑ ꝯñs ponit semꝑ in
nã ei⁹ cui⁹ est potẽtia: alicui⁹ eẽ carentiã: cũ receptũ sit
oĩno extra ẽentiã: vel nãm recipiẽtis. Et potẽtia quidẽ
mãlis: nõ est actiua potẽtia: qꝛ poti⁹ diuidiꝶ ꝯ ipsam.
Est eni potẽtia actiua (vt dixim⁹) potẽtia agẽtis. Mã
vero: cui⁹ est potẽtia mãlis: nec in idẽ numero: nec i idẽ
specie põt coĩcidere cũ agente: nec nec etiã cũ forma: nec
cũ fine (vt habeꝶ ex secũdo physicoꝝ) ex quo cõcludiꝶ
ꝙ nec etiã potẽtia mãlis in idẽ coĩcidere põt cũ potẽtia
actiua: q̃ est solius agẽtis. Coincidit aũt in idẽ cũ ea q̃
passiua dr: vnicuiqꝫ eni habẽti materiã: ipsa mã ꝓn
cipiũ est: ꝛ eõ patiẽdi. Et qꝛ oĩs potẽtia passiua (vt ostẽ
sum est) in eo cui⁹ est potentia: ponit alicuius esse caren
tiã: nõ aliter ꝙ ponẽdo in ipso carentiã alicui⁹ actus: q
vlr ẽ rõ essendi: oꝫ de necessitate: ꝙ ipsa potẽtia mãlis
que est potẽtia passiua (vt ostensuꝫ est) ponat in ẽentia
materie carentiã alicui⁹ esse: ponẽdo in ea carentiã ali
cuius actus: qui essendi est rõ ꝛ principiũ: actus aũt q
est rõ essendi in gñe: nõ inueniꝶ nisi duplex: ſm ꝙ du
plex ẽ actuale eẽ: ꝛ duplex ens vnicuiqꝫ hñti nãꝫ enti
tatis actuale esse ꝓportionatũ sue nature rñdet. Et iõ
quẽadmodũ inueniꝶ duplex ens vꝫ ens simplr: ꝛ ens
ſm qd: sic etiã reqriꝶ duplex eẽ: qꝛ eẽ simplr: ꝛ eẽ ſm qd:
vt ꝓmũ rñdeat ꝓmo enti. ꝛ secũdo scdm. Et qꝛ ens sim
plr nõ est nisi suba: ꝛ ens ſm qd nõ est nisi accñs: videõ
esse simplr est solius substãtie: ꝛ esse ſm quid solius ac
cidentis. Consilr aũt ſm duplicitatẽ entis ꝛ esse: inue
niꝶ etiã ꝛ duplex actus: qui est rõ essendi: vnus quidẽ
qui est substãtia: ꝛ alter qui est accidens. Et actus qui
dem qui est suba: qꝛ nõ põt esse actus alterius ꝙ entis
simplr: nõ põt etiã esse ratio nisi essendi simplr: actus
vero qui est accidẽs: qꝛ est actus entis ſm quid tñ: nõ
est rõ nisi esse ſm quid. Et sicut inuenimus duplicem
actum qui est rõ essendi: sic etiam inuenimus ꝛ duplex
actuũ receptiuũ. Unũ quidẽ qḋ est receptiuũ actus ac
cidẽtis: ꝛ aliud qḋ est receptiuũ actus substãtie. ¶ Ul
terius aũt ꝯsiderãdũ est: qꝛ qñcũqꝫ aliquia cõperaꝶ ad
aliud sicut recipiẽs ad receptũ: id qḋ recipiẽs est in sua
rõne: vel in sua essentia ꝛ natura nõ hꝫ illud: qḋ est in
ipso receptũ: ꝛ rõ est qꝛ illud qḋ habeꝶ in essentia alicu
ius: est sibi oĩno intraneũ: id aũt qḋ receptiuũ est extra
neũ est oĩno: ꝛ non intraneũ recipientis ẽentie: qꝛ reci
piens ꝛ receptũ sunt diuersaꝝ naturaꝝ. Naturaꝝ aũt
diuersaꝝ vna intrinseca alteri nature in ẽentia esse nõ
potest. Ad hoc aũt euidenter sequiꝶ ꝙ ꝓmũ receptiuuꝫ
actus accidẽtalis in sua essentia ꝛ nã: nullũ actũ acci
dentis habeat: ꝛ ꝙ primũ receptiuũ actus: qui est sub
stantia nullũ actũ qui est substãtia habere põt de sua
essentia: si enim primũ receptiuũ actus accidẽtalis de
sua essentia: actum talem haberet: haberet etiam necessa
rio absqꝫ vlla receptione actus: qui est ratio essendi
ſm qd extrinseci sue essentie de se ſm quid esse: ꝛ hoc
cõpeteret ꝓprietatẽ sue nature: hoc autem falsum est
quia substantie q̃ est primũ accidentis receptiuũ nõ cõ
petit de sua nã (vt predictũ est) aliqḋ eẽ simplr ops igi
tur ꝙ

tur q in essentia substantie nullus actus cadat: qui sit accidens: ₇ similr oz dicere q primū receptiuū actus: qui est sub₃ a nullū talē actū habeat de sua essentia: si enim de sua essentia esset aliquid tale: necessario oporteret q existeret simplr sibi de sua nā cōpeteret sine vlla receptione actus extrinsici: qd est oino ipossibile: nā ₇ tūc frustra p̄ acquirēdū hoc esse poneretr in potētia ad actuz sube: ₇ frustra ei⁹ essentiā poneretr sēꝫ nālis inclinatio in actuz p̄dictū: qd totū est inconueniēs. Oportet igitur necessario dicere: q sicut potētia ponēs receptibilitatē essendi sm quid: ₇ actus accidētis: ponit in primo receptiuo taliū actuū: qd est sub₃: sine in ei⁹ essentia carentiā ois actus accñtis: sic etiā ₇ potētia ponēs receptibilitatē essendi simplr actus: qui est sbā: ponat in eēntia primi receptiui taliū actuū carētiā ois act⁹: q est in suba ₇ per ɔ̄ns cuiuslibet alteri⁹: hoc aūt p̄mū receptiuū est illud qd dicim⁹ māz p̄mā: de necessitate oz igit q mā prima sic careat oi actu q de eēntia sua nec act⁹ aliqs sit: nec aliquē actū habeat: ₇ p ɔ̄ns si dz esse aliquid: oz q sit eēntialr pura potētia. Et hoc est valde clarꝫ ₇ euidens iā: quemadmodū eni esse sm quid: qr p̄supponit esse simplr act⁹ etiā qui est rō essendi sm quid: oportet q p̄supponat actū qui ē rō eēndi simplr: ₇ sic necessario oz recipi in eo cuius essentia est vel simplr actus: vel includit actū: q eēndi simplr extrā: sic ēt qr eē simplr nullū aliud esse ante se p̄supponit oz q actus qui extrā eēndi simplr nullū p̄supponat añ se actū iā fundetr: ₇ p ɔ̄ns q in eo recipiatr cuius eēntia: nec sit actus: nec actuz includat in sua rōne vllū: sed sit pura potētia. Et sic completa est p̄ma via declarādi ppositū: sumpta ex diuersitate potentiarum.

Scda via. **Secunda autē via** Ad idem declarandū ex vna diuisione entis p imediata accipitr. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā sciēdū ē: q si illa diuisio entis: q d̄r ens aliud in actu aliud in potētia sit p imediata: qr qcqd ē aliquo mō: oz q hēat esse altero illoꝝ duoꝝ modoꝝ: nihilominus eñ dici nō pōt q h̄ sit p imediata cop̄ q sunt: aliud est actus aliud est potentia: pp̄ter illud q cadit mediū inter ipsa. s. compositū: quod nec est actus nec potentia sed in sua essentia hꝫ vtrūq₃: si igitur ₇ hoc debet per imediata esse: oz q ibi addatr compositū: ₇ dicatur q qcqd est: vel est in sua essentia actus: vel est potētia vel est ex potētia ₇ actu compositū: sic enī pcedēdo cōprehēsa erūt oia: quocūq₃ habentia realē essentiā. Est eni valde ridiculū dicere: q sit dare aliquā eēntiā q nō est act⁹ neq₃ potētia: neq₃ cōpositū ex vtroq₃: cuiusmōi est eēntia māe que est in potētia. Si eni hoc q dico esse in potētia nō est ipsa eēntia materie: sicut veritas est: sed accidit illi eēntie. De essentia ipsa querendū est verum sit actus vel potētia vel composita ex vtroq₃. Qui autem ipsam dicit nihil horū esse: ₇ tñ esse aliquid: ignorat p̄prias entitatis differētias: necesse est cuius oēm entitatē ₇ oēm essentiā esse alterꝫ p̄dictoꝝ. ¶ Et preterea aut d̄r mā ens in potentia: qr de se nullā entitatē seu essentiam a qua vnūquodq₃ d̄r ens habet sed habere potest aut dicitur ens in potentia: qr ₇ si de se entitatem aliquā essentialem habeat aliquam nunq̄ est in potentia potest tñ aliquid in se habere vtpote formā: p quam ponetur in essentia actuali quā de sua nā non habet p̄mū aūt stare nō potest. Quod eni nullā entitatē vl essentiā hz: est oino nihil ₇ ideo nullo mō habēs in entitate sufficiēta debemā vero est de se aliquid ₇ non nihil: oportet igitur q de se essentiam hēat ad quā nunq₃ sit in potentia: de illa igitr essentia: ad quā mā nunq̄ est in potentia est qd vera sit simplex actus: sicut est essentia forme

vel composita ex potētia ₇ actu: sicut est eēntia cōpositi ex mā ₇ forma: vel sit pura potentia: alius. n. entitatis nō inuenitur modus: nō eni pōt dici: q nō sit potentia sed sicut potētia: qr ad ipsam nihil est in potentia: qr ₇ materia semp habet eam in actu: in potentia ꝑo est ad aliqd aliud: qui igitur dicit eēntiam māe: nec esse actū nec potētiam: neq₃ ex vtroq₃ cōpositā: inueniat aliā differētiā entis ₇ essentie: sub qua eēntiā materie collocare possit: aut dicat ipsam nihil eē. Nō est aūt possibile aliā entis ₇ eēntie differentiam inuenire. Nō sūt etiā duo sic prædicte solū actu existētiū: qui potius actu existētibus oēs cōuenire nō p̄nt: nullū. n. actu exñs p̄ter deū ē act⁹ purus: nec aliqd actu exñs ē potētia pura: sed vnūqdq₃ ē necessario ɔpositū ex actu ₇ potētia: ille igitr differentie ad ipsas rerū essentias se extēdunt. Inuenimus etenī (vt dictū est) aliquā essentiā cōpositā ex potētia ₇ actu cuiusmodi est ois eēntia sube corporee: ₇ cuiuslibꝫ sube separate. Essentiā ꝑo q est pura potētia: nullā inuenim⁹: nisi dicatr eē tal' eēntia māe: vñ si ipsa dicatr nō eē pura potētia: subtrahitr necessario vna duis entis ₇ essentie ₇ remanent tm̄ due: videlicet actus ₇ compositū ex potentia ₇ actu. Sed compositum oz q subtrahatr: nisi dicatur remanere cōposita eēntia ex duabus talibus eēntijs: q vtraq₃ sit actus: si eni altera eēntia vl altera ps compositi sit potentia pura: ₇ sit substātia: non poterit esse substātia cōposita: nec substantia cum forma: sed erit necessario sub₃ materie: si igitr substantia materie non sit pura potētia: nō poterit inueniri esse composita ex pura potētia: ₇ ex puro actu. sꝫ necessario essentia ois substantie: erit vel purus actus: vel composita ex pluribus actibus: ₇ qr impossibile est ex plurib⁹ actib⁹ fieri sub₃ vnam simpliciter: oporteret tandem dicere q ois essentia substātie vna simpliciter sit actus simplex ₇ p cōsequens cū essentia materie sit vna simplr: erit necessario simplex actus. ¶ Quod aūt hoc sit ipossibile nō est difficile demonstrare: nō eni inuenitur in tota vniuersitate reꝝ nisi duplex actus in genere: hoꝝ aūt vn⁹ est actus existētie actualis: alter ꝑo ē act⁹ quidditatiuus qui est rō essendi in actu p̄mo: ₇ eēntia quidē māe: nō ē actus actualis existētie: cuius rō est: qr actus q est existentia actualis cū incidit extra intellectū eēntie cuiuslibet rei create: materia autē est quid creatum: oz igitur necessario q actus existentie actualis incidat extra intellectū essentie ipsius materie: qd autē incidit extra intellectum essentie alicuius: nō pōt esse eius essentia: oz igitur de necessitate q actus existendi nō sit ipsa essentia materie: nec etiā essentia alicuius existēns rei create. ¶ Si dicatr q ipsa essentia materie sit actus quidditatiuus qui vīr (vt p̄dictū est) rō est aliquo modo essendi: erit etiā necessario alter duoꝝ: ois enim quidditatiuus actus: vel est accidens vel est substantia. Et essentia quidem materie nō pōt esse ille actus: qui est accidens: quia actus qui est accidens non est pars quidditatis substantie essentia vero materie pars quidditatis substantie composite est ₇ actus qui est accidens necessario est receptibilis in aliquo subiecto: essentia vero materie in nullo subiecto receptibilis est: si autem essentia materie sit ille actus: qui est substantia: oportebit etiam necessario q sit alter duoꝝ: ois eni actus qui est substantia: est rō existendi simplr: hoc aūt non inuenitur esse nisi duobus modis: qr aut est talis actus rō existendi alicui alteri existentis in potentia ad ipsum aut nullo mō est alteri rō existendi: sed sibi ipsi tm̄ solū est q de seipso hꝫ qd pōt possit sub actu existēdi absq₃ hoc q aliqs actus alius sit ei rō receptibilitatis essendi. Et essentia quidem materie non potest esse alicui alteri

Actus duplex.

teri a se rō existendi: quia ois talis actus est pfectio eius cui est rō existendi: et in ipso recipit sicut i suo receptibili: sicut pz de forma subali: que est pfectio ipsius materie: cui ē ratio existendi: et in ipsa vt in suo pfectibili recipit: essentia aūt materie nō est pfectio alicuius nec in aliquo: vt in suo pfectibili recipit. Igit nō pōt esse actus ille substantificus: qui ē rō existendi alicui alteri a se: nō pōt etiā esse actus ille qui sibi est rō recipiēdi: in seipso existere simplr: ois etenim talis actus in esse actuali posit⁹: hz de se cōpletā spēm et suppositū: vñ et aia rōnalis et si possit per se existere: nō hz tamē de se suppositū cōpletū: neqz cōpletā spēm: qz rō est existendi alicui alteri vtpote materie cui⁹ est pfectio nālis. Si aūt nulli esset rō existendi: et per se posset existere et cōpletū suppositū et cōpletā spēm de se haberet: sicut habent alie substantie sepate. Si igit essentia materie nulli alteri esse pōt rō existendi (vt ostēdimus) sed sibi ē rō eius: qd est posse actu existere: necessario completū suppositū et completā spēm de se habebit: hoc autē est impossibile: qz qd de se spēm completā hz: nullo mō pōt esse pars essentialis alteri⁹ spēi: essentia vero materie multaꝝ specieꝝ pars essentialis est: nullo igitur modo esse pōt actus in nullo receptibilis: in se tamen existere potēs: nō est igit essentia materie aliquis actus substantie: cū vniuersaliter ois talis actus ratio sit existendi simpliciter.

Cōfirmat primo. **Preterea** Impossibile est aliqd vnū et idē esse essentialiter actū et essentialr potentiā: cū rōnes actus et potētie sint sibi iuicē repugnātes. Si igit mā essentialr siue de sua essentia hz: qz sit in actu substātifico: nullo mō eē poterit ad actū substātificū essentialr in potētia: sed accntalr solū: et sic actui substātifico solū accidentaliter coniunget: et p pñs ex coniunctione eius: cū actu predicto: nō fiet quidditas vna essentialr: sed solum accntaliter. Quidditas igit sube cuiuslibet corporee: erit vna accidentaliter et nō essentialiter: qd cū sit absurdū: oino absurdū est dicere: etiā qz essentia materie sit actus substantificus.

Secundo. **Preterea** Omne qd est in determinato et cōpleto gradu sube: est suba corporea vel incorporea: oē aūt qd in sua essentia actū substantificū hz: vel est substantificus actus: et in nulla materia receptibilis est de se in determinato et completo gradu substātie: ppter id qz distinctio determinatoꝝ et cōpletoꝝ graduum substātie: sumit sm realē distinctionē substantificoꝝ actuū. Si ergo essentia materie qz nō ē in aliq mā receptibilis: est actus substātificus: necessario erit in determinato et completo gradu sube: et per pñs est corporea vel incorpea suba. Nō pōt aūt esse suba corporea: qz ois talis subs i sua essentia cōposita ē ex mā et forma: essentia ꝑo prime materie subterfugit cōpositionē materie et forme: in determinato etiā et cōpleto gradu substātie incorpee esse nō pōt: qz oē qd tale est: suba intellectualis: spūalis et imālis est. Mā aūt nō est suba talis: qn pori⁹ est suba corporea in potentia: inrerentā in potētia formā corporalē hz: igit ipsa in nullo gradu cōpleto sube esse pōt: et p pñs eius essentia nullus actus substātificus est.

Tertio. **Et preterea** Illud cuius essentia ē possibile in multis cōpletis gradibus sube: nō ē de sua essentia i vno determinato sube gradu: sed essentia materie possibilis est in multis gradib⁹ sube: vtpote in oibus cōpletis gradibus sube corporee: igit ipsa nō pōt esse in vno sube gradu determinato et cōpleto: ergo nec substātificus actus est. Si dicat: qz ipsa

Respōsio contra. est substātificus actus sz icōpletus: et ideo nō est in cōpleto sube gradu: apparet statim qz hoc ē impossibile. In essentia etenim nullius sube cōtingit dare gradū et gradū: qz ois talis essentia deduci pōt d vno gradu ad aliū gradū: et sic suscipe magis et minus: qd de suba dici nō potest: vñ gradus cuiuslibet substantie cōsistunt in indiuisibili: et pfectus est de sua essentiali pfectione: vnde si essentia materie est actus substātificus de se completus et pfectus erit necessario: nec vlterius vllo modo deduci poterit ad vlteriorem essentialem perfectionem.

Preterea Quidditas cuiuslibet sube corporee est cōposita ex essentia māe: et ex essentia forme: si igit essentia materie ē substātificus act⁹: cū etiā essentia forme subalis sit actus substātificus etiā qdditas cuiuslibet sube corpee cōposita erit ex duob⁹ actib⁹ substātificis: qd est incōueniēs: cū essentia substātie corporee sit vna et nunqz ex duobus actib⁹ fieri possit qdditas vna essentialr. Incōueniēs est igitur essentiā materie esse actum aliquem. Quarto.

Preterea Sicut ois actus quātitatiuus imp fectus: est aliquo mō rō essendi in actu: sic etiam ois actus substantificus est rō essendi simplr: qntūcūqz sit infimus actus: qz alias non esset actus subalis. Si igit essentia materie est actus substātie ipsa necessario erit rō existendi simplr. Est autē et forma subalis huius rō: igitur essentia sube corporee habebit in se duas rōnes existendi simplr. Quodlibet igitur suppositū talis sube de sua nā habere poterit duo existere simplr. Et tunc aut vnū numero suppositū habebit duo existere simpliciter: aut quodlibet suppositum substantie corporee erit duo supposita: quod totū est absurdum: igitur absurdū est oino: qz essentia materie sit actus substantia. Quinto.

Preterea Unūquodqz sic se habet ad posse intelligi: sicut se hz ad esse: hoc aūt non est intelligere de eē actuali: qz si hoc esset: tunc cum quidditas spēi nō possit habere esse actuale sine ipsius singularibus: non posset vllo mō intelligi singularib⁹ nō intellectis: qd falsum est cum spēs de se sit intelligibilis. Est igitur illud intelligendū de esse quidditatiuo qd spēs de se habet: esse aūt qdditatiuū est ipsa essentia per diffinitionē rei significata. Et qz actus est rō essendi vnicuiqz: et per cōsequēs est etiā rō intelligendi adeo oē illud cuius essentia: vel quidditatiuū esse est substātificus actus: qz est rō essendi simplr: vel in se: talē actū includit: est de se intelligibile simplr: vel est rō intelligendi rem cuius ipsum ē pars essentialis. Mā aūt de se nō ē simplr intelligibilis: nec est rō intelligendi aliquid: quin potius hz impedire intelligibilitatē: qz tanto aliquid est magis intelligibile: qnto magis est a mā eleuatū: igit essentia materie: nec actus substātificus est: nec actū substantificum habet intrinsecū: sed est pura potentia: vt sic merito dicat: nō posse alr intelligi: qz per ordinem ad formā substantialē: qz vlr potētia non pōt intelligi nisi per ordinem ad actū: nihil autē est oino dicere qz et si materia in sua essentia non sit potentia: est tñ eius in potentia propter illud qz potentia ad formā sequitur eius essentiā: et ideo non potest p se intelligi: sed intelligit p ordinē ad formā: ad quā est in potentia: nulla etenim res intelligit intellectu simplici: per illud: qd cadit vel cōsequitur ipsius essentiā: sed vnaqueqz intelligit per id qd est i sua essentia: nō intellecto eo qd cōsequit ipsaz: quā nunqz hoc essentiā integrabitur pñcquit. Si igit essentia materie nō est ipsa potētia: sed ipsam cōsequit potētia ad formā spēcialē intelligi poterit intellectu simplici: nō intellecta potētia ad formā: nec etiā intellecto ordine ad ipsam: et tñ nō intellecta potentia que essentiā cōsequit remaneat in apphēsione intellectus ipsa essentia sua Sexto. Et duplex

tia: fm illud qd in se est ꝛ absoluta: oꝫ nūc necessario di cere: ꝙ ēētia materie sit de se absolute intelligibilis: qd est oīno absurdū: igiẗ oīo absurdū ē dicere: ꝙ ipsa ēētia materie nō sit potentia pura. Et sic cōpleta est scda via declarandi ꝓpositū: sumpta ex diuisione entis per actū potentiam ꝛ compositū. ¶ Uerū: qꝛ ad ꝓbatam veritatē quedā difficultates ꝓsequi videnẗ: restat nūc igitur illas remouere. ¶ Sciendū est ergo: ꝙ precipue due magne difficultates videnẗ esse contra determinatam positionem.

Que diffi cultates su per sunt.

Prima.

Et prima quidez ꝓuenit ex eo ꝙ nulla forma diciẗ alicuius rei ꝑfectio nisi altero duoꝝ modoꝝ: aut eñ est perfectio ipsius: fm id ꝙ ipsa res est in sua essentia: qd esse non pōt: nisi forma sit de essentia rei: aut est perfectio eius nō fm illud ꝙ ipsa res in se est: sed fm ꝙ est in potentia ad formā ipsaꝫ: ꝛ tunc talis potentia nullo modo in re ipsa manet apud presentiā forme: sicut sanitas que non est perfectio humoris fm id quod humor in se est: sed fm ꝙ. sit potētia sanus adiuncta actu alteri humori: excludit ab ipso potentiā predictā: humor eñ actu subiectus sanitati: nō est in potentia ad sanitatē: ꝛ sic talis potentia necessario est aliud ab humore: forma autē substantialis non est de essentia materie: ꝛ per cōsequens nō est perfectio eius: fm illud ꝙ materia in sua ēētia est: relinquitur itaqꝫ ꝙ sit actus eius ꝛ perfectio eius fm qd est in potētia ad formā: hec aūt potētia: forma adueniente non remanet: qꝛ quādo materia actu formā habet: non est ad ipsam in potentia: sicut nec sanguis sanus iā est in potētia ad sanitatē. Et ex hoc aūt seq videẗ: ꝙ sicut potentia ad sanitatē: aliud est oīno ab esse sanguinis: sic etiaꝫ ꝛ potētia ad formā: aliud est oīno ab ēētia materie.

Secunda.

Secunda difficultas esse videẗ que prouenit ex eo: ꝙ si potentia illi⁹ (vt quidā dicunt) addit realitatem aliquā supra essentiā rei: cuius est potentia: sed solū respectū ad actū: ita videlicet ꝙ ipa ēētia absolute ꝯsiderata: nō dr potentia: accepta vero cuꝫ respectu ad actū: potētia diciẗ: cū eñ iste respect⁹ ad formaꝫ nō sit ēētia materie: quare ipsa fm ꝙ est in sua ēētia diciẗ potētia potius ꝙ̄ essentia alterius substantie dicaẗ esse sua potētia: cū vtr respectus ad actū nō sit ēētia alicuius substantie.

Oplo com mētatoris

¶ Ut ergo iste difficultates remoueanẗ: ꝯsiderandū est ꝙ̄rū ad itellectū difficultatis prime: ꝙ in oībus subiicibilibus alicui actui nō aūt ꝫ subis semꝑ inuenimus ꝓpriissime duo: qꝛ hoc qd dr potētia actus vel forma: ꝛ hoc qd in se recipit actu formā ꝛ potētia formā. Idē est oīno id in quo qñqꝫ est potentia forma: ꝛ qñqꝫ actu forma: ꝛ hoc quidem sicut est aliud ab hoc: quod dicatur actu forma: sic est aliud ab hoc: quod dicatur potentia forma: qꝛ alias idem reciperet seipsum: ꝛ esset in potentia ad seipsum: quod totuꝫ est impossibile: nam actu forma ꝛ potentia forma: sunt omnino vna ꝛ eadeꝫ res: differentibus modis accepta hoc autem per exempla euidenter ondiẗur. In sanguine eteñ: qui qñqꝫ est sanitati subiectus: qñqꝫ nō: inuenitur potētia sanitas: ꝛ ipse sanguis in quo est sanitas potentia vel actu: ꝛ sanguis quidē nō est actu nec potētia sanitas: sed in se hꝫ actu vel potentia sanitatem.

Responsio ad difficul tates.
Ad p̄maꝫ.

¶ Uteri⁹ autē cōsiderandū est: ꝙ actu sanitas ꝛ potētia sanitas: ꝛ si vna res sint: opponunẗ tñ sibi inuicē ꝑpter oppositionē modorū sub quibus accipiuntur: nam potentia sol sanitas tollit actualitatē sanitatis quā ponit actu sanitas: ꝛ quia opposita simul esse nō possunt: ad circo adueniente actu sanitate ipsi sanguini tollitur ab ipso potentia sanitas: que nō est actu sanitas

Manifestat per exēpla in terminis.

3. Meta phy. tex. lxx.

ꝛ vniuersaliter sic se hꝫ de actu forma: ꝛ potētia forma: quāuis autē actu forma opponatur potentia forme: non tñ illi pōt opponi in quo recipiẗ: qꝛ vnuꝫ oppositorum in alio recipi nō potest: hoc igitur viso ex parte actu forme ꝛ potētia forme. Uiterius ex parte eius: quod vtrūqꝫ subiicitur: est cōsiderandū: ꝙ hoc necessario oꝫ ꝙ sit ens aliquod in rerū natura possibile. Quod enim non est ens possibile actu in rerū natura: nō pōt subiici forme actu in reꝝ nā possibili. Inuenimus autē talē diuersitatem ex parte huius receptiui: quoddaꝫ est enim taliter se habens ad formam in ipso receptibileꝫ: quod per ipsam non est possibile actu in nā reruꝫ: sed potius in tali actu possibile est per suam nām: sicut sanguis nō ponit in actu essendi per sanitatem: sed per suaꝫ formam naturalē. Quoddā vero aliud est: qd nullo modo est actu possibile in nā nisi per formā in ipso receptibilē eo ꝙ nihil habet quod sit sibi ratio eēndi in natura: nisi formam: que est rō essendi in actu: Et qꝛ sic diciẗ vnū quodqꝫ ens: sicut possibile est actu in natura rerū: eo ꝙ esse reale entis ꝛ esse actu in reꝝ natura possibile: sibi inuicē cōuertunẗ: idcirco illud qd in sua nā hꝫ aliquid: quod sibi est rō existendi actu in rerū nā: dici pōt de se etiā subtracta forma in ipso receptibili ens actu vel etiam actus: sicut sanguis etiam sanitate subtracta est ens actu: ꝛ suba separata: ꝛ vtr forma ens actus: quod autem subtracta forma in sua essentia non habet illud quod est rō existendi in nā rerū: de sua essentia non pōt dici ens actu neqꝫ ens actus: sed qꝛ de sua essentia habet ꝙ possit cōiungi forme: ꝛ sic tandem existere: de sua essentia habet ꝙ sit potentia ens: nam potentia est vna de differentiis entis: ꝛ qꝛ de sua essentia non hꝫ ꝙ recipiat actū eēndi: sed hꝫ hꝫ ꝑ formā sibi ꝯiunctā: que est rō existendi: ideo cū in actu essendi poniẗ: est ens actu per formā: nō ꝑ suā essentiā: ꝛ per consequens sua essentia etiā coniuncta forme remanet potentia posita tñ in actu: qꝛ coniuncta forme: que est rō existēdi in actu. Sic igiẗ in receptione forme accidentalis est qñqꝫ potētia forma: ꝛ hoc tolliẗ cū in ipso efficiẗ actu forma: est etiā ibi ꝛ nā vel ēētia receptiui: q est ens actu vel ens actus: ꝛ hoc nunqꝫ ꝑ formā tolliẗ: sed ꝑ ipsam ꝑficiẗ inqꝫtū ipsam recipiēdo actu: acquirit ꝑfectionē: quā hr̄e nō dicebaẗ cū formā habebat solū in potētia: nō aūt sic ipsa ꝑficiẗ: ꝙ ꝑ eā in actu essendi ponaẗ: nec etiā in spē. In receptiuo aūt forme subalis est qñqꝫ potētia forma: ꝛ hō non est esse receptiui: qꝛ potentia forma: ꝛ actu forma: sunt vna res: essentia vero materie alia res est a forma ꝛ per ꝯñs a potentia forma: vñ ꝛ hoc ab ipso receptiuo tollitur: cū in ipso efficitur actu forma: est etiaꝫ in receptiuo huius forme: ꝛ ipsa essentia receptiui que est etiā potentia: sed non potentia forma: sed potentia coniungibilis forme: nā ēētia hui⁹ receptiui (vt dictū ē) nō est in se possibilis in actu essendi: sed fm formam cui coniungibilis est: ꝛ iō ipsa non est ens actu vel ens actus: sed ens potētia: cōpositū vero est ens actu: qꝛ de sua essentia habet ꝙ sit imediate possibile sub actu eēndi: forma igiẗ substantialis non est de essentia materie ꝛ tamē dr ipsam ꝑficere fm illud qd est: qꝛ fm illud qd est habet ꝙ sit possibilis sub actu essendi: non tamen nisi per formā: ꝛ in spē istā in quibus oībus actu poniẗ cū in ipsa est actu forma: ꝛ ideo cum in ea est potentia forma: adueniente igitur actu forma: tollitur potentia forma: sed potētia cōiungibilis forme: que est ipsa ēētia materie non tolliẗ: sed perficitur modis predictis ꝛ sic iam remota est prima difficultas.

Ad itelligētiā aūt scdē difficultatis scidū est ꝙ res cui con

Ad scdaꝫ

uenit ratio pdicamēti: τ q̄ est vera res a ratitud ne di cta anologū est ad oēm rē: τ ad omne esse in creaturis. Ex pōt dupl'r distingui: q̄ vel ex pte ipsius rei: vel ex p te esse quod rei cōuenit: Et ex pte quidē rei cui conuenit esse res distinguit tripl'r fm triplicem rez absolutā. s. sube: q̄ntitatis τ q̄litatis: τ iste qdē res diuerse sunt: τ sic repugnātes: q̄ vna nō pōt esse alia: nā pdicamētuz sube est res in se existēs: τ nullo mō inherēs. Alie vero sūt res inherētes: s diuersimode: q̄ q̄ntitatis pprīū ē i herere p modū mēsurātis: q̄litatis āt p modū afficiētis Iste āt tres mōi eēndi sūt sibi inuicē repugnātes: ita vz q̄ res: que bz vnū nō pōt habere aliū ꝑpter h̄ vna pre dictaꝝ rerū nullo mō pōt esse alia. Ex pte aūt ipsi⁹ esse quod rei cōuenit: distinguūt res etiā tripliciter penes triplicē modū essendi: qui reperit in reb⁹: aut eniz rei cōuenit esse in se: aut in alio: aut in ordine ad aliud seu in se sistendo: in alio inherēdo: ad aliud iclinando: τ pe nes hoc sumunt tres modi predicamentoꝝ. s. substan tie: accidentiū absolutoꝝ: τ relatiuoꝝ: τ duo pmi sunt oīno repugnātes: nec fieri pñt circa eandē rē (vt dictū est.) Tertius aūt modus disparatus est ab vtroq̄ priorū sed nulli repugnās: q̄ se bene circa idē cōpatiunt: nā τ rei cui conuenit esse in se: τ rei cui cōuenit esse in alio cōuenit etiā eē ad aliud: sed hoc eē ad aliud distinguit fm diuersos modos i. vij. pdicamēta: quoꝝ. vi. s. actio τ passio: qñ: vbi situs τ habitus: fundant solū sup rez quātitatis: lz nō fundent sup q̄ntitatē eiusdē spēi: ꝑ pter qd sūt pdicamēta acciñtū pure: pdicamētū aūt re lationis τ sup rem substātie τ quātitatis τ qualitatis fundat: nec dr pdicamētū accñtis: nisi pro quāto fun dat sup acciñtis predicamentuz: nec ēt dicitur predica mentū sube: inquantū super sube rē fundat nisi intel ligat: q̄ hoc nomen suba vt est nomen secūde intentio nis: sit sumptū a mō essendi in se: ita q̄ nō in alio: non solū absolute: sed etiā ad aliud: vt fm hoc res substan tie pertineat ad duo predicamenta. s. ad substantiā pro prie dictam: τ ad relationē fundatā super rē substātie quemadmodū accñs: prout est nomē secūde intentionis sumptū a mō essendi in altero: pōt dupl'r intelligi. s. ab solute fm q̄ est res vt pote quātitas vel qualitas: vl' ad aliud fm qd est res pdicamenti relationis: τ sic hoc no mē accñs cōuenit tribus predicamentis. s. quātitati: q̄ litati: relationi: inquantum fundatur in rebus vtriusq̄. ¶ His ergo sic nunc breuiter dictis: est vlterius scien dū: q̄ res q̄ est suba: vel quātitas: vel q̄litas: pōt q̄nq̄ sic se habere: vt tale eē qditatiuū hēat: vt per ipsuz necef sario sit ad aliud. Nā (vt dictū est) modus essendi in se τ modus essendi ad aliud circa vnā τ eandē rē: imedia te attendi pñt. Silr aūt τ modus essendi in alio: τ mo dus eēndi ad aliud. Si igit res se hēat mō quo diximus: tunc necessario ipsa res p suū esse quiditatiuū: habebit q̄ sit relatiuū: τ q̄ nulla res intelligit: nisi intelligen do esse quiditatiuū ipsius: esse aūt qditatiuuz talis rei (vt supponimus) nō solū est in se vel in alio: sed etiam necessario ad aliud: talis res intelligi nō poterit nisi in telligat ad aliud. Sz scia fm illud qd est: est q̄litas in subo: τ fm illud ad qd est: refert ad scibile: vñ fm illud ad qd est relatiuū est: nec intelligi pōt: qn intelligat ad scibile depēdere. Si aūt illud ad qd res sic dr: sit actus tunc ipsa res p illud: qd est dicit illud relatiuū: qd est potētia: sicut visus: q̄ p id qd est: dr aliud visibile: qd ē pfectiuū ipsius: fm illud qd est: dr potētia: nō quidē q̄ sit potētia spēs visibilis: cui subijcit: s q̄ eēntialr ē po tētia visiua: sicut p illud qd ē ē ad aliud: vt ad visibile est. Et sic mā prima p illud ipsum quod in sua essentia est ens: nō in alio est: τ sic suba est. Itez p idipsuz q̄ in sua essentia est ad actum substantificū ē: τ sic relatiuuz quod ē potētia: substātif ca ē: qñ ergo dr: q̄ essentia ma terie nō est respectus ad actū: dicenduz: q̄ hoc ipm qd est essentia materie respicit actū: τ id h̄ ipsum quod est potētia est. Res aūt cuius eēntia hoc ipm quod ē non respicit actū mō pdicto: nō ē hoc ipsuz quod in sua eēn tia potentia est: τ sic declarata est secunda difficultas. Co. 9 .a

¶ Ex pdictis iā pz quō auctoritas phi assumpta ī ter tio physicoꝝ: sit itelligenda: nō eni forma subalis sic est actus materie fz illud qd ipsa mā est: q̄ sit de eēntia ei⁹ sed q̄ mā fm illud quod est: possibilis est p formam: τ in spē: τ sub actu essendi: τ p formā sibi actu coniunctā τ q̄ in eē sic ponit ipsa forma merito dr actus eius: fm illud quod est: quod nō potest dici de forma statue re spectu eris: nec de forma sanitatis: respectu sāguinis. ¶ Ad alia aūt argumēta nō ē difficile respondere: nā primū iā solutū ē ex dictis: potētia eni forma abijcit: vel cedit adueniente actu forma: s potētia cōiungibilis forme: q̄ subijcit actu forme: τ potētia forme non abij cit. ¶ Ad scdm dicēdū q̄ potētia nālis q̄ ē pncipiū ali cui⁹ act⁹ acciñtalis: ponit ī pdicamēto q̄litat: τ ñ illa q̄ est pncipiū τ pars sube: q̄lis ē eēntia māe q̄ ē ps qdditā tis cōposite ex potentia τ actu. ¶ Ad tertiū dicēdū q̄ potentia: que ē essentia materie dicit carentiā actus in trinseci nō aūt extrinseci: τ cum cōiungit quidē forme actus intrinseci carentiā quā dicebat retinet: q̄ nunq̄ forma sic cōiungitur materie: q̄ fiat vel eēntia vel pars essentie eius: τ ideo semper talis eēntia retinet poten tiam etiaz coniuncta actui: vt sic merito quiditas sub stantie corporee cōposita dicat ex potētia τ actu sed po tentia forma: q̄ accidit huic potentie: que est eēntia ma terie: dicit carentiā etiaz act⁹ extrīseci a materie eēntia τ id tali actu adueniēte mãe tollit: τ nō manet. ¶ Ad q̄rtū dicēdū: q̄ h̄ ipm: qd significat nomen potētie ē in pdicamēto relatiōis: nō sicut relatio: sed sicut relatiuū: relo. n. est ipse respect⁹ quo vnū refert ad aliud: respcūs aūt ad actū nec est potētia actiua: nec potētia passiua: sed potētia actiua est pncipiū agendi: τ potētia passiua est pncipiū patiendi: τ vtrūq̄ istoꝝ principioꝝ aliquo respectu refert ad alterꝝ. Et eēntia quidē materie bene est in pdicamēto relōnis: sicut qd relatū ad actū τ si nō sit relatio: nec tñ ī sibi inuicē repugnāt eē subam τ eē re latiuū (vt supra dictū ē.) ¶ Ad q̄ntū dicēdū: q̄ eēntia materie dr suba: ex eo qd nō est in subo: dr aūt potētia ex eo: qd ē ad actū: τ p idē eē qditatiuū: mā habet vtrū q̄. Idē etenī eēntialiter est: qd in nullo subiecto ē τ qd ad actū est: ꝑpter pmā aūt rōnē mā habz q̄ sit substā tia: nō tñ determinata τ distincta ab alijs substantijs q̄ substātie cōe est non eē in subiecto. Ex secūda autez rōne habet: q̄ sit substantia materia: τ nō suba forma nec suba compositum: vnde siquis vult intelligere sub stantiam que ē materia: oportet q̄ intelligat eēntiaz in clinatā ad actū substātificū: nec talis suba aliū ꝓpriū intellectū habere pōt. Essentia igit materie. sub ratiōe qua ē suba distincta a suba q̄ est actus: τ a substantia q̄ est cōposita: est potētia: τ si ab eadē rōne non habeat q̄ sit suba simpl'r τ q̄ sit substantia potētia. ¶ Ad. vi. di cendum: q̄ essentia materie generabiliū nō dicit vna numero de se: q̄ hēat in se formā facientē ipsā esse vnā ab alijs rebus numero distinctam: sed potius dicitur vna per abnegationē omniū formarū ipsam in diuer sis specie vel numero distinguentiū: silr aūt sub diuer sis formis posita est numero alia: τ alia τ vna τ eadem numero: prius stans sub vna forma: etiaz postea stare pōt sub alia. ¶ Ad. vij. dicendū. q̄ mā non est in gene re sicut species: sed sicut pars spēi. ¶ Ad. viij. dicēduz q̄ quia

q̃ q2 mã est substantia distincta a substantia composi ta: ⁊ ab illo pncipio substãtie: quod est actus: oz necessario q̃ cũ ipsa in rõne substãtie cõueniat cum vtroq; per aliquã rõnez ppriã distinguat ab eis: distinguit aũt per esse potentiã: ⁊ esse quidẽ potentiã: oz q̃ ei sit intrinsecum ⁊ essentiale: si distinctio debet esse essentialis q̃ p illud qõ est extrinsecum essentie: non sit nisi distinctio accidentalis: nec tñ iõ substantia est genus materie q2 substãtie distinctio p esse actũ ⁊ esse potentiã ⁊ cõpositũ: ẽ distinctio nõ vniuocã: q̃lis oz esse distinctio generis. sed anologa. ¶ Ad. ix. dicendũ q̃ suppositũ speciei non oz esse pars suppositi subsistentis: sed potius debet esse per se subsistens: cũ est. s. substantia ab alijs distincta. Cũ igit materie sub formis stantes non sint supposita subsistentia: sed partes suppositorũ: oportet etiã q̃ essentia materie de ipsis pdicatẽ: sit speciei ps: ⁊ nõ spẽs: q2 sicut se hz hoc ad h: ita ⁊ simplex quidditas ad simplicem quidditatẽ. ¶ Ad. x. dicendũ: q̃ dimẽsio interminata preintellecta in mã omni forma substantiali remota nõ est nisi potentia ad quantitatẽ terminatã nihil aũt phibet potẽtia subam: subiectum esse eius q̃ est potẽtia quãtitas: sed ista qõ alibi melius discutit. ¶ Ad. xi. dicendũ: q̃ sustentamentũ qõ nõ est potentia suba: sed est suba alterĩ mõ: est sustentamẽtũ solius forme accidẽtalis: sed forma subalis non est forma accidẽtalis: ⁊ iõ nõ põt recipi nisi in suba: cuiꝰ esse est pura potẽtia. ¶ Ad. xij. dicendũ: q̃ mã de sua essentia: dr potẽtia: q2 sua essentia: nec actꝰ nec ex actu etiaz alio cõponit: talis aũt remanet (vt supra dictũ est) etiã qñ sub forma ponit: sm aũt q̃ mã dr in potẽtia habẽs formã aliquã: qñ ipsaz hz actu: nõ remanet plus potẽtia: que est essentia materie in potẽtia ad ipsam: sed sibi actu subijcit: vñ talis potẽtia respcũ illiꝰ forme non remanet in potentia: nec iõ tñ (vt dictũ est) ipsa materie essentia: nõ oz dici potẽtia: q2 ⁊ cõiuncta forme ⁊ nõ cõiuncta: dr potentia: ⁊ nõ cõiuncta nõ solũ dicit potentia: sed in potentia ad formã: cõiuncta ḟo nõ sic: sed dr potentia formã actu habẽs. ¶ Ad. xiij. dicendũ q̃ esse essentie ⁊ eẽntia: idẽ sũt ⁊ eẽntia mãe q2 (vt diximus) potẽtia est: semp ipsam in actu esse respcũ talis essentie est semp i actu esse potẽtiã: ⁊ sic magis arguit ppositũ q̃ oppositũ. ¶ Ad. xiiij. dicendũ: q̃ illa eẽntia dici põt actus q̃ddita tiuꝰ: q̃ ẽ simplex actus: ⁊ nõ q̃ ẽ pura potẽtia: aut cõposita ex potẽtia ⁊ actu q̃ddiratiuo: ⁊ eẽntia q̃dẽ mãe est (vt diximꝰ) pura potẽtia: ⁊ talẽ eẽntiã bene hẽre põt illo: qõ de se q̃dditatiuũ actũ nõ hz. ¶ Ad. xv. dicẽdũ: q̃ cũ esse eẽntie sit idẽ cũ essentia: si eẽntia ẽ potentia: ⁊ esse eẽn tie erit potẽtia: actus aũt dici nõ poterit nisi forte equiuoce. ¶ Ad. xvj. dicendũ: q̃ ⁊ si forma per gñationẽ pducat: ⁊ nõ mã: q2 tñ forma est rõ essendi ipsi mãe ⁊ nõ econuerso: ipsa mã a forma in essendo magis depẽdet: q̃ forma a mã vñ ⁊ posset deus formã in esse sine mã pducere ⁊ cõseruare: nõ aũt econuerso. ¶ Ad. xvij. dicẽdũ: q̃ oẽ qõ est effectus fmt in se productus: vel pducibilis hz aliquẽ actũ: sed ipsa mã in se extra cõpositũ: nõ est pducta: vel pducibilis. ¶ Ad xviij. dicẽdũ: q̃ q̃cq̃d ẽ res ab alio distincta: ⁊ nõ in aliud ordinata de se absolute ideã in deo hz. Mã aũt ⁊ si res sit de se a forma distincta: est tñ de se in ipsam ordinata: ⁊ ideo ideã in deo habere hz p ordinẽ ad formaz: qõ aũt sic in deo ideã haber: pura potentia esse potest. ¶ Ad. xix. dicendũ: q̃ ipsa eẽntia materie p se ipsam ⁊ rõnem hz absolutam pp̃ter illũ essendi modũ: quo esse dr nõ in alio: ⁊ sic substantia est: ⁊ rõnẽ habet relatiui vel relati: pp̃ter illũ essendi modũ: quo ad formam inclinata est: ⁊ sic dr subã potẽtia: ⁊ sic est ibi pars absolutũ ⁊ relatiuum. ¶ Ad. xx. dicendum: q̃ potentia formarum non est essentia materie: nec est vna sed multiplex sm multiplicationẽ formaꝝ. potẽtia vero cõtingibilis forme est essentia materie: ⁊ est vna oium generabilium. ¶ Ad vltimum dicendũ: q̃ cõmentator ⁊ fuit opinionis contrarie: ⁊ ideo sua auctoritas in pposito nõ recipit.

¶ Questio quinta.

Quinta Questio est. ¶ Utrũ necessarium sit ponere in mã inchoationes formaꝝ. Et videt q̃ sic beatus n. Aug. de libero arbitrio dicit sic: Si forme pfectio bona est: nõ nullum etiã bonũ est forme inchoatio: p hoc ergo q̃ distinguit inchoationẽ forme a pfectione eiꝰ: pz q̃ inchoationes formaꝝ sũt. Prima rõ.

Preterea Idem sup gen. caplo scdo dicit. Oĩs res q̃cq̃d pgressu nãli per tẽpa pgrũa pdit atq; explicat: et ante cõtinebat occultũ: ⁊ si nõ spẽ vel mole corpis: in genere tñ ⁊ rõne nature. Ratio aũt nãe: q̃d formale dicit ⁊ nõ q̃d nãle: ergo ante generationẽ: forme quodãmõ occulte in mã: de q̃ educunt: necessario cõtinent. ¶ Preterea forma: aut educit p se aut p accidẽs: si p se: cũ nihil eius sit in mã: oz dicere q̃ creet: ⁊ sic agens nãle creat. Si aũt p accidẽs pducat: ⁊ nihil eiꝰ est in mã: q̃ saltem p accñs creat: ⁊ sic et p istã viã excludi nõ potest creatio. ¶ Preterea oĩs res q̃ deꝰ nõ est: creatura ẽ: sz si forme nõ sunt cõcreate mãe: ⁊ vna queq; res id qõ ẽ: p formam est: lz mã ponat creata: nulla tñ res habens formã: q̃ educit de potẽtia mãe: dici poterit creatura: cũ illud qõ ẽ in ea potissimũ: nõ ponatur a deo creatũ: hoc aũt ẽ falsum ⁊ inconueniens: ergo illud ex quo sequitur: conueniẽs est igitur ponere formas materie concreatas. ¶ Preterea violentuz est: quod est a principio extrinseco nil conferente vim passo. Cum igitur nihil forme sit in materia: nec i ista materia respectu cuiuscunq; forme sit maior aptitudo: q̃ respectu anime intellectiue: tunc nulla generatio erit naturalis: sed omnis violenta. ¶ Preterea Sanguis est potentia caro: ⁊ non lapis: aut igitur ista potentia est in sanguine ratione forme sanguinis: ⁊ sic forma sanguinis appeteret corruptionem propriam aut ratione priuationis forme carnis: ⁊ sic etiaz priuatio appeteret sui destructionem: aut ratione ipsiꝰ materie: sed materia in se cõsiderata non est plus in potentia ad formam carnis. q̃ lapidis: non ergo ratione materie. Cum ergo ita sit determinata ad formam carnis: q̃ non lapidis: relinquitur hoc esse non posse: nisi quia in materia que est sub forma san: est inchoata forma carnis. ¶ Preterea omne quod est in potentia materie: educitur de potentia materie. Si igitur esse in potentia materie est esse solum in pura potentia passiua: cum anima intellectiua sit in tali potentia materie educetur de ipsa: ⁊ erit corruptibilis. Minoris autem declaratio est: q2 potẽtia: que est in mã dicitur naturalis: alias generatio hois naturalis non esset. Cum igitur generatio hois naturalis sit: eius aĩa erit in nãli potẽtia materie. ¶ Preterea essentia materie de se respicit equalr oẽs formas. Cũ igit posita sub aliq̃ forma determinate se hẽat magis ad hoc qõ de ipsa vna educit: q̃ alia: oz q̃ p aliud ista determinatio fiat: nõ sit aũt per agens intendens pducere sibi sile: q2 anteq; agens mouere incipiat materiã ad formã sue spẽi: illa determinatione in mã inuenit: nõ sit etiã p formã sub q̃ est mã constituta: q2 cũ oĩs forma subalis immediate recipiatur in essentia materie: ⁊ in ipsa ponat priuationẽ oĩs forme substantialis sibi repugnantis: non magis mã hz ab ipsa q̃ in vnã inclinet q̃ in aliã: videt ergo h esse soli

Scda rõ.

Tertia rõ.

Quarta rõ.

Quinta rõ.

Septa rõ.

vij. ratio.

viij. ratio.

Resp osio. q̄ mā sub vna forma stante: ptingit eē plures gradus forme vnius q̄ alterius. Si di. q̄ hec determinatio pcedit ex maiori conueniētia dispōnum forme stantis in materia ad dispōes forme vnius q̄ alterius

ix. ratio. Contra

Contra quanto

forme q̄ sūt dispō nuz pncipia: magis sibi cōueniūt: tāto cōueniētiores esse debēt z dispōnes eaꝝ. Cōstat aūt q̄ oīs aia oī aie magis conuenit q̄ cōueniat aia cū alia forma: q̄ nō ē pncipiū vite: ergo z dispōnes aiatoꝝ magis sibi ɔueniūt: q̄ dispōnes vniꝰ aiati ɔueniāt dispōnibꝰ inaīatoꝝ z tn̄ videmꝰ materiā: q̄ stat sub forma iaiati: magis determiari ad aiaz alicuiꝰ: q̄ māz q̄ stat sub forma aliꝰ aiatoꝝ ad formaz alteriꝰ aiati: igit̄ h nō pcedit ex dispōnū ɔueniētia: s solū ex cā pasignata.

x. ratio. ¶ Preterea pncipiū nālis trāsmutatōis: nō pōt eē pure nihil: ē aūt puatio pncipiuz trāsmutatōis pdicte: nō dz igit̄ ponere purā carētiaz forme: q̄ ē nihil: pōit q̄ necessario aliqd forme iducēde nō cui ē pncipiū trāsmutationis ad formā: q̄ abycit̄: s potius ad formā: q̄ ad illius abiectionē iducit̄.

xi. ratio. Co. xj. ¶ Preterea Ari. i scdo physicoꝝ distiguens nāz dic: q̄ spēs ē magis nā q̄ mā: addit aūt postea: q̄ puatio ē quodammō spēs: h aūt nō pōt eē: si puatio q̄ ē pncipiū trāsmutatōis eēt porenihil.

xij. ratio. ¶ Preterea in artificialibꝰ: q̄ iп ipsoꝝ pncipiū actiuū ē extra: puatio forme iducēde nihil ponit de forma. In nālibꝰ q̄ quoꝝ pncipiū ē intra: videt̄ q̄ debeat aliqd ponere.

xiij. ratio. ¶ Preterea forme artificiales: q̄ sūt i mā nō sūt actiue z passiue: z iō in mā artificialiū nō pōt poni: q̄ sit aliq ps forme q̄ coagat motori: s forme nāles cōtrio actiue sūt z passiue: z iō videt̄ posse poni in mā aliqd de forma nāli: qō coagat motori extrinseco.

xiiij. ratio. Co. 86. ¶ Preterea Ari. i scdo physicoꝝ dic: q̄ si eēt i ligno virtꝰ nauis factiua: silr arti nā faciēt: p h igit̄ videt̄: q̄ nālia habeāt i mā de q̄ fiūt: aliqō sue pfectionis pncipiū.

xv. ratio. ¶ Preterea artificialia dicunt̄ a cōmētatore sup h̄bo pdicto fieri a pncipio extrīseco: nālia ṽo a pncipio itrīseco: q̄ idē qō prius.

Co. 86. Respōsio. ¶ Si dicas: q̄ nālia hēnt principium intrīsecum passiuum: z non actiuum.

xvj. ratio. Contra.

Contra principiū

extrīsecū a quo artificialia fiūt est pncipiū actiuū: igit̄ z pncipiū itrīsecū a quo nālia fiūt: dz eē actiuū: alias nō differrēt p h̄ re pncipiū extrīsecū z nō extrīsecū: nā z h̄ ɔc pncipiū passiuū itrīsecū: cōuenit vtrisq̄.

xvij. ratio ¶ Ex p̄terea nō pprie dr̄ aliqd fieri ab eo qō in sua factiōe ē passiuū: s potiꝰ ab eo qō in ipso ē actiuū: vn̄ cū dr̄ aliqd fieri ex tali re: l ex tali: respic̄ pncipiū mā̄le. Cū aūt dr̄ fieri a re tali: dat̄ intelligi pncipiū actiuū.

xviij. rō. Co. j. ¶ Preterea i scdo physicoꝝ dr̄: q̄ ars z motus z s artē: p accn̄s ɔiūgunt̄ in eodē. pncipiū ṽo nālis motꝰ z motꝰ ipe ɔiūgunt̄ in eodē p se: h aūt nō itelligit̄ de pncipio passiuo: q̄ vtrobiq̄ pncipiū passiuū z motꝰ ptingit necessario eē ɔiuncta: cū motꝰ dari nō possit sine mobili: itelligit̄ ergo solū de actiuo pncipio.

xix. ratio. ¶ Preterea qō educit̄ de mā. necesse ē in mā pextitisse: s3 oēs forme nāles de mā educunt̄: igit̄ oēs āte gnationez in mā pexstiterūt.

xx. ratio. ¶ Preterea cū corrumpit̄ cōpositū: forma cōpositi: aut cedit in nihil: aut in aliqd: nō i nihil: q̄ sic ex nihilo nihil fit: sic eē nulla res corrumpit̄ in nihil: cedit ergo i aliqd: z sic eciā pꝰ corruptionē cōpositi aliqd forme remanet i mā pma.

xxj. ratio. ¶ Preterea corrupto cōposito z aia remanēte. potētie q̄ erāt pfectiones cōpositi quātū ad singula organa in aia remanent radicaliter: z hoc mō sibi pereant fuerūt. ergo z silr corrupto cōposito: z mā remanēte: forma sub aliis in materia remanet radicaliter: z sic sibi cōtrīc concreata: sed illa radix est ratio seminalis: z inchoatio forme: igit̄ inchoationes formarum sunt in materia.

In contrarium est

quod beatus augꝰ dicit i libro de libero arbitrio. Sicut (inqt) mutabile dicimꝰ qō mutari pōt: ita formale: qō formari pōt appellaueriz: z postea adiungit: nulla aūt res formare seipāz pōt: q̄ nulla res pōt sibi dare qō nō hēt. Ex hoc q̄ pz q̄ ipossibile est aliqd forme eē in mā: q̄ moueat ad sui pductionē. In oppositum.

¶ Preterea idē in eodē sic ait. Oēm rez nisi mēsurā numeꝝ z ordinē videris: deo artifici tribuet̄: nec cūcteris: vn̄ aūt ista penitꝰ detraxeris me oīo remanebit: q̄ z si remāserit aliq̄ forme alicuiꝰ ichoatio: vbi neq̄ mēsurā neq̄ numeꝝ neq̄ ordinē inuenias: q̄ vbicūq̄ ista sūt: forma pfecta ē: oz ēt q̄ auferas ipsaz forme inchoationē: que tāq̄ materies subiacere videt̄ artifici. Si āt vbicūq̄ ista sūt: nihil oīo remanet cū inchoatio forme nō sit forma pfecta: tria pdicta in ipsa nō inueniūt̄: ex quo seqt̄: q̄ ichoatio forme nihil sit.

¶ Preterea qcqd est infra māz pmā est oīo nihil: qcqd aūt ē supra: ē simplex ens: inducēdo sub isto mō subam z accn̄s: qcqd āt est pura potētia: est mā pma: si ergo ē aliq̄ ichoatio forme in mā: aut est infra māz pmā: z sic eēt pure nihil: aut est pura potētia: z sic ē idē qō mā pma: aut ē supra: z sic est simplex ens: z sic sequet̄: q̄ forme ɔrie sint sil actu in eodē: qō ē ipossibile: ergo nulla est forme ichoatio i mā.

Respōsio ¶ Rn̄deo ad huiꝰ itelligētiā qōnis sciēdū ē: q̄ tn̄ de pgressu formaꝝ in esse apud antiquos due opiones ɔrie habent̄.

Opio pla. ¶ Vna qdē dicētiū: formas sbales oēs: ab extrinseco puenire.

Opio anaxagore: z multorum modernorum. ¶ Alia ṽo dicētiū eas puenire totaliter ab itrinseco. ¶ Ari. vtrāq̄ opionē reprobās: mediāq̄ viā eligēs: posuit eas nec totalr pcedere ab extrīseco: nec totalr ab itrīseco: s3 pti ab itus: z pti ab ex: vt sic forme: z de mā educant̄: z ṽtute agētiū nāliū: pgrediant̄ ad esse: hāc igit̄ positionē: vt pote p cc ceteris magis ɔsonā ṽitati: posteriores eligētes: circa ipaz diuersimode pcesserūt.

Opio quorūdā Anaxagoroꝝ. ¶ Quidā nāq̄ dixerūt formas subales oēs de mā educibiles quātū ad aliqd sue eēntie: i ipsa pexistere ante gnationē: quātū vero ad aliqd: de sua eēntia: eas pueniread actū: p actionē pncipaliter exterioris agētis.

Opio alberti ¶ Quidā vero voluūt ipsas quātū ad totā suā essentiā pexistere in mā: sub quodā esse impfecto: ad esse vero pfectū (sm eos) deducunt̄ ab agente nāli.

Opio. S. Tho. ¶ Aliq vero dicūt: eas nec q̄tū ad totā suā eēntiā nec quantū ad pai eē ipsius: in mā actu pexistere: sed potētia solū: de qua virtute agētis (sm eos) pducunt̄ ad actū. ¶ Quātū āt ad euidētiā pme opionis: sciēdū ē: q̄ in quibusdā formis accn̄talibus: sic videmus: q̄ in sua eēntia gradus diuersos habēt: ad vnā tn̄ z eādē spēm ptinētes: sicut apparet in albedine: z i formis suscipiētibꝰ magis z minus. Albedo eni sm gradus diuersos sue nature pticipat̄ a diuersis: nec tn̄ ppter illoꝝ graduū diuersitatē: ipsa albedo in diuersis est diuersarum specieꝝ: sed vnius tn̄: ppter illō q̄ magis z minus albū: in participādo albedinē: nō diuersificat spēm. Et in talibꝰ quidē formis videmꝰ: q̄ nō statim cū aliqua eaꝝ ponit̄ in subiecto: necessariū est: q̄ in ipso ponatur sm totā sue nature pfectionē: qn potius ibi pōt existere sub gradu impfecto sue nature solū. Et huiꝰ quidē rō est: q̄ z si talis forma nāliter esse habeat i tali subiecto: nō tn̄ ē nata existere: nisi in subiecto deparato a dispōne ɔria: z inde est: q̄ si subm inuenerit pfecte a dispōne contraria deparatū: sm quod patitur possibilitas naturalis: erit ibi forma sub gradu sue nature perfecto sm q̄ ipsam est possibile in talibus reperiri. Si autē ab hac dispositione: subiectum fuerit minus perfecte absolutum: formā habebit sub gradu sue nature imperfecto

fecto tñ: ab hoc autez gradu: si ipsa forma accidẽtalis deduci debeat ad gradũ perfectiorez: oz necessario (fm istos) q ibi duo cõcurrãt: qz τ actio motoris extrinseci τ actio forme in subiecto inchoate: ipsi motori extrinseco quõ coagentis. Cõcurrit si quidez ibi actio motoris extrinseci: dispositionẽ forme pdicte per artã i emouentis a subiecto: τ formã ipsam paulatim de gradu impfecto ad magis ac magis pfectũ deducẽtis. Concurrit etiã ibi τ actio ipsi⁹ forme in subiecto inchoate. Cũ eni talis forma cõtrarietatẽ habeat ad formã abijciendã: τ vnũ cõtrarioz naturaliter natũ sit expellere reliquũ motori extrinseco ipsa quodãmodo coagat ad expulsionẽ dispõis: vel forme sibi cõtrarie: coagendo aũt ad expulsionẽ ipsius: coagit ex cõsequenti τ q̃si per accidens ad sui deductionẽ de impfecto gradu ad gradũ pfectiorẽ. Sicut eni supra dictũ est: tãto magis subm ad ipsi⁹ pfectionẽ deducit: quãto magis absoluit ab accidẽte cõtrario: sicut aũt in istis formis accidẽtalibus esse videt: sic etiã (fm istos) est τ in oĩbus formis substãtialibus: p viã nãlis trãsmutationis educibilibus de mã. Oẽs etenĩ (fm istoz positionẽ) forme substantiales sic de mã educibiles: p nãm in sua essentia gradus diuersos habent ad vnã: τ eandẽ specẽ princentes: sub qbus oĩbus ipse nate sunt existere in materia. vez qz forma substãtialis nõ habet esse in materia: quõcũqz acceptat sed solũ in materia disposita: actus eni actiuoz: sunt in patiẽte τ disposito: idcirco si mã fuerit ad talẽ formam perfecte disposita ipsam perfecte fiue sub gradu perfecto de necessitate habebit: si vero disposita perfecte ad ipsam non fuerit: sub perfecto gradu nequaq̃ habebit habere tamẽ eam poterit sub imperfecto gradu sue nature: τ quia nunq̃ in materia generabilium ad formã aliquã dispositionẽ talem possumus inuenire: que ab ipsa possit excludere omnes gradus dispositionum ad formas alias: idcirco (vt dicunt) talẽ materiaz nunq̃ possent ponere sic stare sub aliqua forma: q abqz possint ab ipsa alie forme substantiales: quantum ad omnes gradus sue nature: quin potius quemadmodũ in mã cuiuslibet necessaria est dispositio ad formã quãlibet: sub quodã gradu dispõnis ipfecto: sic ẽt (inquiunt) τ in mã formata quacũqz forma inchoata: est forma substãtialis cuiuslibet alterius rei generabilis sub quodã gradu impfecto sue nature: a quo si deduci debeat ad gradũ pfectũ: cõcurrit ibi necessario τ actio extrinseci motoris: τ etiã actio forme extrinseco coagẽtis motori: eo mõ q̃ supra de formis accidẽtalibus est recitatũ: talis est ergo istoz extranea opio. ¶ Rationes aũt quas p se adducũt sũt in obiectionib⁹ recitate: τ iõ ad presens iterum eas adducere superfluum est.

Ista opio ẽ ɔ̃ phs.

Siquis autem

Uellet ostendere hanc opionẽ esse cõtra phm. non in sitũ sibi difficile esset: precipue cum Ari. dicat Substantiam omnino non suscipere magis τ minus.

In predicamentis.

Item quod in substãtia

nõ est mot⁹. ¶ Itẽ q spẽs substãtiaz sunt sic spẽs numeroz: quaz rõ in idiuisibili ɔ̃sistit. Et q forma substãtialis nõ introducit in cpe in mãz sz in instanti: τ plura his sitã. ¶ Uerũ qz eis phs verbo nõ sapiũt: sed ipsa asserũt simplr eẽ falsa: ceterabimus [illegible] eis etiã ex apparentib⁹ ad sensũ ɔcedere: qz ipsius p sensibilia sequitur: possint suam põnẽz ɔspicere esse falsã. ¶ Procedem⁹ aũt ɔtra ipsos hoc ordine: vt primo (sicut sufficere putam⁹) ad phãs ostẽdemus q forma substãtialis nõ põt magis τ minus suscipe: τ q in sua essentia gradũ τ gradũ (vt eã habere dicunt) nõ hz. ¶ Scdo [illegible]

Secundo de anima 424.

Contra primã opi. ne forma non magis ac minus.

bere gradũ τ gradũ possit: tñ oẽs simul eẽ i aliq̃ pte materie: sub gradib⁹ iperfectis nõ põt. ¶ Tertio q dato eos sic existere i mã ponãt: coagere tñ motori nõ valẽt. ¶ Quarto q cõcesso etiã q motori coagãt: tñ difficultatẽ nõ fugiũt: quã p suam põnem fugere se credebãt. ¶ Quãtuz ad pmũ ɔsiderãdũ est: q i oĩbus formis oppositis suscipiẽtib⁹ magis τ minus: ita est q simul cũ inducit aliqd de pfectione vnius: abijcit etiã necessario aliqd de pfectione alterius: sicut simul cũ inducitur aliqd de pfectione albedinis: abijcitur etiã aliquid de pfectiõe nigredinis: hui⁹ aũt rõ est: qz cũ pfectiones taliũ formaz sint sibi inuicẽ repugnãtes: si cũ iducit aliqd de pfectiõe vnius: nõ simul abijceret aliqd de pfectione alteri⁹: opposita τ repugnãtia starent in simul in eodẽ: qd eẽ nõ põt. Sic aũt eadẽ rõne videmus: q cũ p ɔtinuã graduũ forme vni⁹ iductionẽ: puenit ad gradũ mediũ iducẽde forme: puenit ẽt p ɔtinuã alioz graduũ abiectionẽ: ad gradũ mediũ forme abijciẽde. Ulteri⁹ aũt videm⁹: q mediũ vtriusqz vnũ ẽẽntiale est. τ a subo tollit absolutã denoĩationẽ cuiuslibz extremoz: sicut pallor: vel paliditas q̃ est mediũ albedinis τ nigredinis: est vnus color essentialiter: τ a subo tollit absolutã denominationẽ: tam albi q̃ nigri: videmus etiã q hoc mediũ formaz suscipientiũ magis τ minus: sic determinate respicit duas formas extremas: qd semp cũ ab ipso recedit: necessariũ ẽ accedere ad alterã duaz determinatarũ extremaz formaz: sicut semp cũ a pallido recedit: necessariũ ẽ oĩno accedere: vel ad albũ vel ad nigrũ τ semp cũ recedit a tepido: necessariũ est oĩno q accedat vel ad calidũ vel ad frigidũ: τ vt r i oib⁹ formis suscipientibus magis τ minus: τ tñ cõtingit dare vnuz mediũ: sic determinate respiciẽs duo extrema ex qbus cõficit: q necessariũ ẽ ab ipso recedẽdo nõ accedere nisi ad alterũ duoz rñ. Tale aũt mediũ nõ cõtingit dare in substãtialibus formis. Et eni oĩno incõueniẽs dicere: q vnũ τ idẽ ẽẽntiale sit mediũ essentie vnius forme subãlis τ mediũ eẽie alterius: τ q vna forma subãlis ex duab⁹ formis subãlibus ɔficiat. Sz nec ẽt inter tales formas: dare cõtingit aliqd mediũ sic determinate duas formas subãles respiciẽs: q semp cũ ab ipso recedit: sit necessariũ accedere: nõ nisi ad alterũ duaz rñ: videm⁹ eni q in gñatiõe aĩaliũ: in q̃ est ordinatissimus pcessus: a forma seminis accedit ad formã sanguinis τ a forma sanguinis ad formaz carnis: nec vnq̃ ordine nãe põt ad formã carnis a forma seminis trãsiri: nisi p̃us puenit ad formã sanguinis: semp igit necessario in tali pcessu: forma sanguinis est media inter formã seminis τ formã carnis. Et tñ q̃uis sic necessario cadat semp media inter eas: nõ tñ necessariũ ẽ q semp cũ ab ipsa recedit: accedat ad alterã earũ: põt eni eẽ q p corruptionẽ sanguinis: fiet trãsit⁹ a forma ei⁹: nõ ad formã seminis: nec ad formã sanguinis: s ad for̃as elementales: τ inde vlteri⁹ pcedet ad formã lapidis: vel ligni: vel alicui⁹ alteri⁹ mixti: q sit tal forma: sic patẽter cadẽs media inter formã semis τ carnis: nõ sic determinate eas respicit: q ab ipsa recedẽdo sit oĩo necessariũ ad alterã earũ accedere: vt inter nullas subãles formas videt q sit dare aliqd mediũ sic determinate duas formas tñ respiciẽs: q sit oĩno necessariũ: cũ ab ipso recedit ad alterã earũ accedere. Precipue cũ i talis substãtie generatione sit ita determinat⁹ τ ordinatus pcessus. sicut est in gñatione aĩaliũ pfectoriũ. Cũ ergo vt (vt supra dictũ est) inter formas suscipientes magis τ minus: ɔtingat inuenire mediũ vnius ẽẽntie: supra dicto modo: duo tñ extrema respiciẽs: τ inter formas substãtiales (vt ostẽdimus) hoc inuenire nõ possit: concludit sensibiliter s

hoc dicere liceat: q nulla forma substātialis potest magis ꝛ minus suscipere.

Cōfirmat Primo **Preterea** omnes forme suscipiētes magis ꝛ minus successiue inducūtur ꝗ nam ꝛ ab ipsa successiue abijciūtur: ꝛ nō in instanti cuius ratio est: qꝛ natura in sua operatione saltū non facientes pōt aliquo mō de extremo in extremū trāsire nisi per mediū. In formis aūt suscipiētibus magis ꝛ minus sic est: q inter gradū infimū ꝛ supremū sue nature intēdūtur plurimi gradus medij. Et idcirco necessarium est: q in inductione nālī taliū formaꝝ: ipsa natura prius perueniat ad gradū mediū eaꝝ ꝗ perueniat ad gradū vltimū ꝛ cōpletū. Silr etiam necessarium est q in earūdē abiectione ꝓcedēdo a gradu supremo ad infimū: prius pertingat ad gradū mediū ꝗ ad vltimum: ꝛ sic nulla forma suscipiēs magis ꝛ minus in instanti a subiecto fm se totā pōt induci vel abijci per naturā: sed necessario fit verūq successiue: ꝛ in primo tēpore: propter illud qd motus primus tēpore primo mēsurat: si igitur alique forme sint: que subito fm se totas abijciātur a suis subiectis: tales nullo mō erūt de numero formaꝝ suscipientiū magis ꝛ minus: sunt aūt huius plurime forme substātiales: sicut pꝫ de aiabus aialiū. Qū q enim propter tonitruū vel aliquā causaꝫ aliā: aialia subito moriūtur: ꝛ in instāti aufertur ab eis aia: ꝛ fm principiū sentiendi: ꝛ fm principium vegetandi: qꝛ vlr aufert scdm qd erat sibi principium viuendi: ꝛ remanet illud mortuū: quod fuerat prius viuū: hoc aūt esse non posset: si aia susciperet magis ꝛ minus prius eniꝫ abijceret scdm vnū gradum sensitiue partis: ꝛ postea scdm aliud: ꝛ deinde fm aliuꝫ: abiectis aūt oibus gradibus sensitiue partis abijcerent postea vnus gradus vegetatiue: ꝛ postmodū alij successiue: cū igitur videamus q subito ꝛ in instanti qñq tota aia abijcitur: ꝛ scdm q est principiū sentiendi: ꝛ scdm q est principium vegetandi: etiā scdm q ipsi concedūt: ꝯcluditur de necessitate: q aia est indiuisibilis in eentia. Sed si aia que est multiplicior in virtutibus qualibet alia forma substātiali: est indiuisibilis in essentia: multo magis hoc dic r: opꝫ de alijs substantialibꝰ formis: nulla igitur substātialis forma hꝫ gradū ꝛ gradū in sua essentia: sicut habent forme suscipiētes magis ꝛ minus: sed est omnino indiuisibilis essentie.

Secundo **Preterea** quandocūq aliqua forma in sua eentia: ꝛ nā gradus diuersos habet ad modū formaꝝ suscipientiuꝫ magis ꝛ minus: id qd scdm ipsam perfectū est: intendi ꝛ remitti potest: ꝛ ab ea fm magis ꝛ minus denominari: sicut qꝛ albedo in sua natura gradus diuersos habet: albū intendit ꝛ remittit: vnū enim ꝛ idem: quandoq est magis albū: quandoq minus. Est. n. vnū albū: qñq minꝰ. Est. n. vnū albū: magis albū alio albo. Si igit forma substātialis in sua natura gradus diuersos haber: vt forme suscipiētes magis ꝛ minus: de necessitate id qd forma substātiali perficit intēdi poterit ꝛ remitti: ꝛ ab ipsa fm magis ꝛ minus denominari. ꝛ sic vnus hō erit magis homo alio homine: ꝛ vnus lapis erit magis lapis alio lapide: ꝛ sic de singulis: hoc autem totum falsum est. Quilibet. n. homo est equalr hō cuilibet homini: ꝛ quilibꝫ lapis est equaliter lapis cuilibꝫ lapidi: ꝛ quodlibet lignū est equalr lignum cuilibet ligno: ꝛ quelibet aeris pars ē equaliter aer cuilibet alteri parti aeris: ꝛ sic de singulis substātijs: sub vna specie contentis: ergo nulla forma substātialis suscipere pōt magis ꝛ minus.

Tertio **Preterea** aut forma substātialis sub quolibet gradu sue nature accepta est immediate in essentia materie prime: aut sub gradu supremo tm est immediate in ipsa: sub gradu vero infimo: est in composito ex mā ꝛ dispositionibus: ꝛ per consequēs in cōposito ex materia ꝛ forma: ad quaꝫ ille dispositiones sequūtur. Nō potest aūt dici q solū sub gradu sue nature supremo: sit imediate in essentia materie prime: ois etenim actus: cuius subiectum imediatū: est qd compositum ex mā ꝛ forma: est de necessitate accñs: ꝛ ois actus cuius subiectū immediatū est ipsa essentia materie prime: est de necessitate substātia. Si ergo forma substātialis deducat essentiā materie prime: de gradu infimo ad gradū supremū: vna ꝛ eadē forma in eentia deducet de gradu accñtis ad gradū substātie: ꝛ vnū ꝛ idem erit qñq accidens quādoq substātia: quod est impossibile. Est igitur oino necessariū: q forma substātialis sub quolibet gradu nature sue sit imediate sicut in proprio susceptiuo in eentia materie prime: si i quolibet gradu debet esse actus substantia: ꝛ non accidens. Constat aūt cū in essentia materie prime: que est immediatū susceptiuū forme substātialis: sub quolibꝫ sue nature gradu nō sit aliqd repugnans talis forme essentie materie prime: que ante omnem dispositionem sibi vnitur: necessariū est q habeat statim ꝛ totā essentiā: vt sic nullo modo poni possit in essentia eius vel recipi: que est indiuisibilis aliqd de essentia talis forme: qn ponat in ipsa ꝛ tota essentia. ¶ Sed nulla forma que de necessitate in suo ꝓprio susceptiuo recipit simul tota: pōt suscipere magis ꝛ minus: ergo nulla forma substātialis suscipere pōt magis ꝛ minus in sua essentia: nec in ipsa parte: ꝛ ꝓtem hēre. ¶ Notādū q si forma substātialis sequeret dispōnē in mā: sicut effectus cām rōnabiliter dici posset: q si dispositio esset in gradu iperfecto aut pfecto in materia q etiā forma substātialis in ea ꝓsist existeret: nūc aūt: qꝛ ipsa ante oēm dispōnē adiūgit essentie materie ꝓdicte: que ad ipsam sub gradu quolibet accepta se hꝫ eqliter: necessario si in ea ponit fm aliqd sue essentie: opꝫ q in ipsa ponat statim ꝛ fm se totam.

Preterea omnis forma que suscipit magis ꝛ minus in suum subiectum per motū inducit: si igit forma substātialis magis ꝛ minꝰ suscipit: inducet necessario in suū propriū susceptiuuꝫ per motum. Inducit aūt per generationē: ergo generatio que est introductio subalis forme est motus. Mouetur aūt omne qd subijcit motui: ꝛ omne qd actu mouetur est existens actu: ergo omne qd alicui motui: ꝛ per ꝯñs generationi: subijcit: existens quantuꝫ ꝛ ens actu. est aūt idem qd est subiectū in toto motu: ꝛ qd subijcit termino motus: sicut idem est subiectū albationis ꝛ albedinis: que per motū acqritur: ergo idē est subiectum subalis forme que per generationem acqrit ꝛ ipsiꝰ generationis. Est aūt conclusum: q ens quantum ꝛ ens actu est subiectū generationis: ergo ens actu per formā subalē est ratio eendi fm qd: ꝛ sic est accñs: ergo omnis forma subalis est accñs: hoc aūt est impossibile. ergo impossibile est: q eius subiectū sit ens actu ꝗñs de se: ꝛ ꝓ ꝯñs impossibile est q ipsa inducat per motū: quātum ad suā essentiā: necessariū est: ergo q ois forma substantialis sit in sua essentia indiuisibilis: non potens magis ꝛ minus suscipere. ¶ Hoc ergo viso vlterius videndū ē: verum i mā cuiuslibet poni possint forme substātiales simul existere sub gradibꝰ iperfectis sue nature cōcesso eas habere gradū: ꝛ gradū in sua essentia vel natura. Et q h non sit possibile: facile ē ostēdere: ponamus enī gradus iperfectos subaliuꝫ formaꝝ de mā elementaliū simul existere i mā (sicut ipsi ponunt) aut ergo oēs illi gradus sunt vnum per essentiam: aut diuersi non possunt

possunt

pōt dici: q̄ sint vnius p̄ eēntiā: cū vna eēntia subſtāntia coꝝ graduū ſit vna forma ſubalis: oēs illi grad⁹ erūt vna forma ſubalis: ſed vna forma ſubalis nō eſt ichoatio diuerſoꝝ graduū repugnātiū formaꝝ ſubaliū: forme aūt ſubales reꝝ generabiliū: ſūt ſibi īuicē repugnātes: illa igr̄ forma ſubalis nō erit ichoatio earū: ꝛ p̄pea forma ſubalis vna nō pōt ſil̄ cū alia ſtare in eadē pte mãe i illa igr̄ mãe pte: i qua ſtat vna foꝛaꝝ gn̄abiliū: utpu ta forma aſini vel alicui⁹ alteri⁹: illa forma ſubalis q̄ cōſurgit ex oībus impfectis gradib⁹ ſtare nō poterit: ꝛ ſic p̄ p̄ñs tales ichoationes formaꝝ in mã ſub nulla forma generabilis rei ſtante: ſtare poterunt.

Quinto. **Et preterea** Illa vna forma q̄ eſt inchoatio oīum formaꝝ gn̄abilium erit cōmunis oīb⁹ gn̄abilib⁹ nō solū c̄Taris: ſed eiā eliſt ꝛ ſic dare oporteret qntū corpus ex quo eleā ꝛ eſata ſūt quod eſt a philoſopho reprobatum:

Sexto. **Preterea** Tūc dicet̄ forma ſubalis vna eē ichoata in aliqua re ſolū: q̄ ſub quodā gradu ſue nãe virtute: ptinet̄ in ſuba forme illius rei: ſic forme eſales ſ̄rtute ptinent̄ in forma mixti: ꝛ ſic forme oīuꝫ gn̄abiliū: ſ̄rtute cōtinent̄ in forma hoīs: ſed nec ipſi ſic ponūt ichoationē: nec eciā hoc p̄pe dr̄ ichoatio. Si ergo dicat̄ q̄ illi gradus iperfecti formaꝝ ſūt oēs diſtinctaꝝ ꝛ diuerſaꝝ eſſentiaꝝ: ſꝫ q̄ ſūt diuerſe eēntie formaꝝ gn̄abiliū: hoc eciā ſtare nō poterit: impoſſibile eſt eni repugnātia ſm̄ q̄ſ ſunt eēntialiter diſtincta: ſil̄ inueniri in eodē: ſi ergo illi impfecti gradus formaꝝ ſubaliū: ſunt diſtinctaꝝ eēntiaꝝ: ſm̄ q̄ diſtincte ſunt eſſentie formaꝝ gn̄abiliū: cū tales ſint ſibi inuicē repugnãtes: īpoſſibile eſt q̄ illi gradus ſimul inueniant̄ in eadē pte mãe: vno igit̄ in vna parte mãe poſito neceſſe eſt oēs alios excludi. In quacūq̄ autē parte materie eſt forma ſubalis cōpleta: in eadē ſunt oēs gradus forme illius. Ex quo ſequit̄ q̄ i nulla pte materie formata forma gn̄abili poſſint eſſe impfecti gradus formaꝝ aliaꝝ ſi ponant̄ realiter in eſſentia diſtincti: ſicut eciā ſi gradus medius albedinis ꝛ gradus medi⁹ nigredinis: facerēt duos colores in eēntia diſtinctos: realiter nunq̄ ſimul inuenirent̄ in eodē ſubo. Verū q̄ pallor: qui eſt mediū nigredinis ꝛ albedinis: eſt eēntialr̄ vnus color ſ̄rtute habēs aliqd de vtroq̄ extremo: mediū albi ꝛ mediū nigri: ſimul in eodē inueniunt̄. Similiter ergo ꝛ ſi impfecti gradus formaꝝ ſubaliū ſunt diſtinctaꝝ ꝛ repugnātiū eēntiaꝝ: ſil̄ nō poterūt ſtare in eadem parte materie: q̄ ſi in ſimul ſtare ponuntur: erit neceſſario vnum per eſſentiam.

Septimo. **Preterea** Eſſentia materie p̄me indiuiſibil̄ eſt: hoc ſcʒ: ꝛ forma ſubalis ſub quouis gradu ſue nature: ſibi īmediate vnit̄ (vt ſupra p̄batum eſt) Indiuiſibile aūt ab vno indiuiſibili totū attingit̄: ergo eēntia mãe p̄me ab vnico gradu infimo ſubalis forme tota attingit̄: non eſt igit̄ intelligibile: q̄ aliqd ſꝫ ſe totū eque īmediate ſil̄ attingat̄ a plurib⁹ ab ipſo realiter differētibus: ergo eēntia mãe p̄me ſil̄ a plurib⁹ gradibus formaꝝ ſubaliū attingi nō poterit: vnus ḡ ſolus gradus forme erit ſicut i p̄p̄o ſuſceptiuo ꝛ eēntia mãe p̄me. Alii ḡo oēs erūt in cōpoſito ex mã: ꝛ aliquo gradu forme. Eſt aūt quilibꝫ gradus forme eēntialr̄ actus ſubſtātialis⁹: ꝛ quilibꝫ act⁹ ſubſtātialis q̄tūcūq̄ impfect⁹ eſt rō exiſtendi ſimplr̄: q̄ aliter nō diſtingueret̄ ab actu accidentali: ḡ oēs gradus impfecti ſubaliū formaꝝ exceptō vno cūcerūt vt in p̄p̄o ſuſceptiuo: ſimplr̄ actu exiſtēt ꝛ per p̄ñs erūt de neceſſitate accidētia: q̄ eſt impoſſibile: ḡ ipoſſibile eſt gradus impfectos oīuꝫ ſubaliū formaꝝ ſil̄ eē in eodē pte mãe.

Preterea numerata mã neceſſe ē numerata ꝛ ea que ſunt in ipſa: q̄ ipoſſibile aliqd vnū ꝛ idē nūero ſil̄ inueniri in plib⁹: nūero diſtinctis: Mã aūt q̄ ſtat actu ſub forma ignis: ſi differt nūero a mã q̄ ſtat actu ſub forma aeris: ꝛ a mã ſtāte ſub forma aque: ꝛ a ſtante ſub forma terre: igit̄ ꝛ inchoatio forme q̄ eſt in materia q̄tuor eleōꝝ eſt neceſſariū: q̄ ſit numero diſtincta ꝛ diuerſa. Ponamus ḡ q̄ elementa cōcurrāt ad mixtionē: ꝛ deueniāt ad aſini gn̄atione: cōpleta itaq̄ gn̄atione aſini: aut oēs q̄tuor aīe aſini: nunc q̄ in q̄tuor elemētis erāt ichoate corrūpunt̄: aut alie pficiunt̄ ꝛ alie nō: aut pficiuntur oēs. Nō pōt dici q̄ oēs corrūpunt̄: q̄ ſm̄ iſtos p̄ gn̄ationē rei forma in mã inchoata ad graduꝫ completū deducitur. Non poteſt etiam perfici vna ſola: quia non eſt dare quare pficiat̄ magis vna q̄ alia: pficiunt̄ itaq̄ oēs: ꝛ ſic in aſino gn̄ato: erūt q̄tuor numero aīe aſinini cōplete: q̄ eſt abſurdū: ergo abſurdū eſt in mã ſtāte ſub q̄libet forma: eē ſic gradus incopletos oīuꝫ aliaꝝ formaꝝ. ¶ Viſo ergo q̄ forma ſubſtātialis in ſua eēntia nō hꝫ realit̄ gradū ꝛ gradū: ꝛ q̄ dato ipſam gradū ꝛ gradū habere nō ideo tamē poteſt poni q̄ in eadē parte mãe ſimul ſūt gradus impfecti oīum formaꝝ ſubſtātialiū. ¶ Tertio videndū eſt breuiter: vtꝝ ū cōceſſo: q̄ forma ſubſtantialis precxiſtat i materia ſub gradu ſue nãe icōpleto: congere poſſit motore ad ſui productionē. Nō autꝫ hoc ſit impoſſibile: facile eſt oſtēdere. Eius eteni eſt agere cui⁹ eſt eſſe: cū agere p̄ſupponat eſſe: ꝛ nihil agat niſi ſm̄ q̄ eſt in actu: ſed eſſe non eſt forme: ꝛ ſi ſit p̄ formā: eſt autē cōpoſiti: igit̄ ꝛ cōpoſiti eſt agere: gradus aūt forme eſt forma ſimplr̄: ꝛ nō quid cōpoſitū ex materia ꝛ forma: ergo eius non erit eſſe nec agere: ſed compoſiti ex ipſo ꝛ materia: ꝛ cū hoc cōpoſitū ſit illud: i quo actio recipit̄ ergo aliquod ens agere poterit in ſe totū. q̄ eſt impoſſibile: nullā eni partē cōpoſiti eſt dare in qua nō ſit inchoatio forme inducēde: ſimul cum forma abijcienda. ¶ Preterea ſicut in materialib⁹ id q̄ eſt ratio eſſendi: nō eſt ipſum p̄ ſe exiſtens: ſic eciā in eis: id q̄ eſt rō agendi: nō eſt ipſuꝫ agens: eſt aūt forma rō agēdi: ſicut eſt ratio eēndi: ergo foꝛa nō eſt agens. Multo igr̄ magis neq̄ gradus incompletus forme poterit eſſe agens vel poterit agere: eſſe tamē poterit ratio agendi. Aut ḡ erit ratio agendi ipſi exteriori agēti: aut illi quod recipit exterioris agentis actionē ꝛ in quo eſt ipſe gradus incompletus forme inducende. Non pōt aūt dici q̄tuꝫ ad p̄poſitū q̄ ſit ratio agendi ad expulſionē forme cōtrarie ei a quo talis forma expellit̄. ¶ Primo qdē: q̄ forma nō eſt ratio agendi ipſi rei in ſeipſam: ſed in aliud. ¶ Secūdo: quia cū forma expellēda ſit in tota ſba rei: ꝛ forma inchoata ſilr̄ (vt ſupra diximus) p̄pter id q̄ non eſt dare: quare forma inchoata ſit in vna parte rei potius q̄ in alia: aliqua res in ſe totam agere poterit transmutando ſe ab vna forma in aliam: q̄ eſt impoſſibile: non pōt ergo eſſe gradus talis forme ratio agēdi ad expulſionē alterius forme illi a quo forma expellitur. Erit ergo ratio agendi exteriori agenti: ſed hoc eſt inconueniens. ¶ Primo quidē q̄ forma eſt ratio agēdi ſicut ꝛ eēndi ei in quo eſt: ſicut eni vnūquodq̄ eſt actu p̄ ſuā formā ꝛ nō p̄ alienā: ſic eciā nihil agit p̄ formā in alio exiſtentē: ſed ſolum p̄ formā quā habet in ſeipſo. ¶ Secūdo: q̄ tunc ſuperfluum erit ponere talem gradū incompletū in paſſiuo ad forme contrarie expulſionē ꝛ inductionem alterius. Cum enim agens exterius tantū in ſeipſo habeat completam formā: que eſt ratio agendi: ꝛ per conſequens perfectam agendi rationem ſubtracto gradu iperfecto a paſſiuo adhuc agens exteri⁹

Octauo.

per suam formam: ipsum complere poterit trāsmutare omnino igitur frustra talis actus incompletus poneretur in passiuo: cum nec sit rō patiendi propter id ꝙ hoc est potentia ꝛ nō actus: nec sit agens: nec ratio agendi (vt ostensum est.) ¶ Habito ergo: ꝙ ꝛ si gradus incompletus forme inducende sit in mā eo modo quo aduersarii ponunt: agere tamē vel coagere extrinseco motori non potest. ¶ Ulterius quarto videndū est vtruz concesso etiā eis ꝙ exteriori agenti coagat difficultas fugiatur quam isti per suam positionez fugere se credebant. Est autē difficultas illa precipua de productione formaꝝ. ¶ Dicunt enim ꝙ si nihil forme ponatur in materia ante generationem an quā post modū tota inuenitur: erit productū ꝑ generationē aliqd de nihilo: qd est impossibile. Quod autē ipsi ꝑ suam positionē hanc difficultatem non fugiant: facile est ostendere. Aut eni per generationem producitur aliquid de essentia forme: quod prius nō prefuit in materia: aut nihil; Si nihil producitur per generationē quod prius nō ꝓfuerit in materia: cū post generationē inueniatur in materia forma completa sequitur ꝙ forma cōpleta prefuerit in materia: ꝛ sic recidit opinio de latitudine formaꝝ. Si autē aliquid de essentia forme per generationem producitur quod prius non extiterit in materia: tunc oportet dicere; vnde producatur. Aut enim producitur: vel accipitur de essentia materie: aut de essentia forme cōtrarie: aut de parte forme preexistente in materia: aut de essentia cōpositi; aut decidit a forma agentis. Nō potest dici ꝙ accipiatur de essentia materie: quia hec essentia tota est potentia: id autez quod de essentia forme producitur est essentialiter actus. Nō accipitur etiaz de essentia forme opposite: quia nihil qd est de essentia vnius oppositorū: pōt fieri de essentia alterius. Non accipitur etiaz de parte forme in mā ꝑexīte: nec de essentia ꝑexītis compositi quia in neutro istoꝝ (vt etiā ipsi concedunt) hoc actu fuit ante gñationē. Nō decidit etiā ab eēntia forme gñantis ipsius: qꝛ tunc quot gradus de eēntia forme gñati producuntur ꝑ gñationē: tot gradus erit necessariuz decidi ab essentia forme ipsius gñantis: qꝛ tunc quot gradus de essentia forme gñati ꝓducuntur ꝑ gñationē: tot gradus erit necessariuz decidi ab essentia forme ipsius gñantis: ꝓducūtur autē ꝑ gñationē oēs gradus qui sūt de essentia forme rei gñate preter infimū: ergo ꝛ ab essentia forme rei gñantis oēs gradus decident preter infimū ꝛ remanebit ꝑ ꝯsequēs gñans de necessitate corruptū in termino gñationis: qd est aperte falsuz. Si ergo qd de essentia forme ꝑ gñationē ꝓducitur non decidit a forma gñantis: nec accipitur ab eēntia mãe: nec ab essentia forme opposite nec a ꝑexīte gradu eēntie: nec a ꝑexītis essentia cōpositi aut dicant hoc qd de eēntia forme ꝓducitur per gñationem ꝓduci ex nihilo: qd nō volunt aut dicant nobiscū ꝙ illud ꝑ se nō ꝓducitur sed ꝑ accñs ad ꝓductionē cōpositi: qd de mā producitur in q̄ prefuit ratione forme potentia. sed non actu: ꝛ tunc ad hoc ꝙ res nō producatur ex nihilo: dicāt nō requiri ꝙ aliquid de forma añ gñationē actu ꝑexistat in mā: sed ꝙ sm se totā potētialiter solū i ipsa ꝑexistat (sicut nos dicimus) ¶ Uisa ergo opiōne illorū ponentiū formas substātiales in materia actu ante generationez existere sub gradu incōpleto sue essentie: ꝛ visa etiam iprobatione ipsius: vlterius videndum est aliquid de opinione ponentium formas substantiales ꝙtum ad totalitatē sue eēntie ꝑexistere in materia sub quodā esse cōfuso. ¶ Ad cuius opiōnis intelligentiā: sciendū ē ꝙ in formis accñtalibus cōtrariis sic videmus ꝙ extrema sub esse distincto accepta se inuicē circa idē nō cōpatiuntur; sed potius nata sunt se mutuo expellere: albedo enim sub esse distincto accepta: non compatitur secum nigredinē in codē nec e conuerso. Sub esse tamen indistincto ꝛ confuso se mutuo circa idem cōpatiuntur: vnde quia extrema non sunt distincte in medio: sed cōfuse simul in ipso: sub quadam tamen confusione inueniuntur: ab ista aūt cōfusione deducuntur ad esse distinctum virtute agentis: nā mā vel subiectū determinate ad alterum extremorum mouentis: sicut virtute calidi mouentis determinate ad ipsam caliditatem quod erat tepidū: ꝛ per consequens confuse calidū distincte calidū efficitur: ꝛ virtute alterātis frigidi efficitur distincte frigidū. Queadmodū aūt in istis ē sic etiā (sm istos) ꝛ in formis subalib' suo mō eē vīt: si eniz forme sbales sub esse distincto accipiantur: se pati nō pūt circa eandē ptē mãe. Jn q̄ tñ mā subesse in distincto ꝛ cōfuso oēs insimul existunt: hoc aūt esse cōfusuz (vt dicūt) nihil aliud est ꝙ habitus confusus formarū ꝛ potestas habitualis mãe: in qua potestate ipsa materia habet confuse omnes formas: nullā tamen distincte; sicut etiā genus potestate quadā: que est habit' cōfusus differētiarū indistincte ꝛ confuse differentias omnes habet; ꝛ sicut genus per intellectū ad alterā differentiarū determinatur: sic etiā ꝛ mā ꝑ virtutez nālis agētis determinatur ad alterā formaꝝ i ipsa indistincte primitus contentarū: vt sic dici possit ꝙ forma substantialis quantū ad essentiam suam totā: ꝛ non quantuz ad partem: qꝛ indiuisibilis est sub esse cōfuso ante gñationem existit necessario in mā: ꝛ ꝑ gñationem virtute nālis agentis etiā quantū ad essentiā suam totaz de eē confuso deducitur ad esse distinctū; vt sic etiaz ꝙtum ad esse partim sit ab intus ꝛ partim ab extra: quārum vero ad essentiam: tota sit semꝑ in mā: sub esse tamen cōfuso (vt dictum est) de quo ad esse distinctum ꝑ agens exterius deducatur. Ista autē opīo vno modo ipsaz intelligendo vera est: ꝛ alio modo falsa. Per esse enim cōfusum: aut intelligitur actus existendi: aut sola aptitudo materie ad esse ꝛ ad formam: que est ratio existendi ꝛ quidē si per ipsum confusuz esse intelligatur actus aliquis existendi: ita videlicet ꝙ ponendo formas existere in materia sub esse confuso: necessarium sit eas ponere actu existere in materia: erit positio oīno impossibilis. ¶ Ad cuius intelligētiā: sciendum est ꝙ cum nullū indiuisibile hēat partē ꝛ partē; de necessitate oꝫ dicere ꝙ vnū indiuisibile attingens aliud indiuisibile sm se totū ꝛ totalr: totalitate sue essentie: aliud indiuisibile totū attingat: Est aūt eēntia materie de se cui forma substātialis cōiungitur: omnino indiuisibilis: vnde oportet de necessitate: ꝙ forma sbalis: actu attingens essentiam mãe sm se totam ꝛ totaliter ex parte sua ipsam totā actu attingat. si autē essentia forme actu est in materia: necessariū est dicere ꝙ actu attingat ipsius essentiā: nō eniꝫ est intelligibile: ꝙ eēntia forme sit actu in materia: ꝛ actui essentie ipsius: materia non coniungatur. Ex hoc aūt ꝙ essentia forme tota ꝛ totaliter attingit totā essentiaz materie: cōsurgit actualis existentia continens tota ꝛ completa: Si igitur essentia forme actu in materia ponatur: necesse est dicere ꝙ materia sit actu sub esse cōpleto manẽo consequta formā illam. ꝛ ꝑ consequens si ante generationem: forma actu tota est in materia: oportet dicere de necessitate ꝙ esse generati totū ꝛ completum generationi ꝑexistat: quod est impossibile: nō pōt autē dici ꝙ forma ꝙtū ad esse essentie sit: ante generationē est in mā: ꝛ nō ꝙtum ad esse existentie: quia per hoc ꝙ aliqua correspōdens eē essentie nō dicitur actu existere in aliquo: sed solum per se existere: Cum ꝛ ratio est: q mā ꝛ si ex ipsa res haberet non quidē existere posse sed actu existere quo

Cōtra quidā opiōnez arguitur.

Opinio. Ista quō vera ꝛ falsa eē possit

sistere quo hēt esse ēentie: cū ergo ēentie vnaqueqꝫ res essentialiter ꝛ inseparabiliter habeat: habebit vnaqueqꝫ ēentialiter ꝛ inseparabilr actu existere: qḋ est herenicū. Igitur si solū esse essentie ipsius forme: an̄ gn̄atione respicit a mā: ꝛ nō esse existētie: ꝑ hoc ipsa forma nullo modo habebit: q̄ actu exstat i materia: s; solū q̄ ipsa possit existere. ¶ Si aūt dicat: q̄ essentia forme ante generationem: est cōiuncta mãe actu: sed imperfecte: patz q̄ hoc nihil est: cō eni talis essentia sit idiuisibilis: si actu alicui cōiungit: tota sibi cōiungit: ꝛ si tota illi cōiungit: nihil sui restat illi amplius cōiūgendū: ꝛ per ɔn̄s talis essentia est sibi ꝑfecte cōiuncta. Est eni oino puerile dicere: q̄ aliquid sm̄ totā suā essentiā actu cōiunctū alicui: ꝛ tamē sibi sit imꝑfecte cōiunctū: cū illud solū imꝑfecte sit cōiunctū alicui: qḋ sm̄ aliquid sui est sibi actu cōiunctū: ꝛ sm̄ sui aliquid restat: illi posteri⁹ cōiungendū. Ex hoc autē patet: q̄ necessā dici potest talis ēentia indistincte cōiuncta esse materie: quia solū in potētia res indistincte cōtinet: per actū aūt ꝛ maxime per cōpletū oīa distinguūtur. Essentia aūt forme (vt ostēsū est) si actu est cōiūcta materie: necessario est sibi ɔiūcta ꝑfecte ꝛ distincte: ꝛ per ɔn̄s distinctione cōpleta: qḋ eē ante generationē oino non potest.

Cōfirmat primo. **Preterea** Si ēentie formaꝝ substāntialiuꝫ oēs in aliqua mā actu ꝑexistūt: aut sunt ille ēentie formaꝝ oium indiuiduoꝝ de materie potētia ꝑduci possibiliū per naturā: aut ēentie formaꝝ oiuꝫ specieꝝ solū. Si sunt ēentie oium formaꝝ indiuidualiū produci possibiliū per naturā: cū sm̄ facultatē nature indiuidua produci valeāt infinita: erunt simul in materia actu essentie formaꝝ substantialiū numero infinite: ꝛ nō solū semel sed multotiens infinite: q̄ sub q̄libet specie rei generabilis: infinita indiuidua ꝑduci possūt successiue cū forme ꝑducibiliū (s; istos) actu in mā ꝑductioni preexistant. Est aūt oino ipossibile quod cōclusū est: igit oino ipossibile est in mā preexistere actu ēentias oiuꝫ indiuidualiū formaꝝ producibiliū de ipsa possibiliū per naturā: nō possunt etiā in ipsa ꝑexistere ēentie formaꝝ oiuꝫ speꝝ solū: ita q̄ nō indiuiduoꝝ: q̄ forma spēi de se sūpta scḋm. s. q̄ spēi corrn̄det est forma vlis: foa aūt actu exn̄s in mā est foa indiuidualis: q̄ actus ēendi nullo mō vli pōt: nisi in indiuiduo cōpetere: vn̄ si in mā nō ponātur foē idiuiduales sed vles: nō erūt vllo mō actu in mā: sed potētia solum: q̄ si actu in ipsa existere dicant: nō erūt vles: sed indiuiduales indiuiduis ꝑmo corrn̄dētes: nō est āi dare: q̄re in mā sint poti⁹ forme corrn̄dētes aliquib⁹ indiuiduis q̄ aliis: ꝛ sic oporteb it necessario in mā ꝑexistere actu formas oium idiuiduoꝝ de ipsa ꝑduci possibiliū: per naturā: qḋ iā ostēdim⁹ eē ipossibile. ¶ Si aūt dicat: q̄ in illa mā actu ꝑexistit vna tm̄ forma numero s; vnā quāqꝫ speꝫ successiue diuersis spēi idiuiduis corrn̄dēs: apparꝫ hoc subito esse ipossibile. Cū eni ab vnica forma sit vnicū esse numero: ꝛ vnū numero esse nullo mō possit esse plurium indiuiduoꝝ numero distinctoꝝ: sequitur de necessitate q̄ oia indiuidua sub eadem specie successiue de illa mā producta sint vnūꝫ numero: qḋ est oino impossibile: de aliqua eni pte aque ꝑ corruptionē ipsi⁹ poterit aliqua ps aeris fieri: ꝛ de illa parte aeris per eius corruptionē fieri aq̄ poterit: ꝛ erit aqua ꝑmo corrupta ꝛ postea gn̄ata eadē aqua numero: quod est impossibile: igit oino ipossibilis est pō: q̄ ponit essentias totas formaꝝ subaliuꝫ actu preexistere in materia.

Secundo. **Preterea** Illud esse confusuꝫ quod ponit esse quādam actus existēdi: aut sequitur formā subalēꝫ vnā essentialiter: aut formas subales essentialr distinctas: ois eteni actus existēdi ēentiā alicuius forme ɔsequit. Et quidē si vnā formā tm̄ cōsequit: tm̄ vna forma ꝑ tale esse ponet in mā: non eniꝫ ꝑ actū existēdi in mā alia forma ponit nisi illa: quaꝫ illud esse consequit. Sic ergo sub tali esse cōfuso nō poterūt dici existere in mā essentie oim formaꝝ subaliū de ipsa ꝑducibiliū. Si aūt talis actus ēendi ɔsequit formas subales ēentialr distictas: cū de necessitate ad formas distinctas ēentialr: sequat actus ēendi realr distinctus: esse illud sub quo multe forme subales: simul in vna pte mãt ponunt erit necessario nō ɔfusuꝫ s; distinctū: ꝛ ꝑ ɔn̄s in eadē pte mãe sil ē tm̄ plꝛes forme subales: sibi inuicē repugnantes sub esse distincto: qḋ est impossibile: ergo oio est ipossibilis pō: q̄ ponit formas subales q̄tuꝫ ad totas suas essentias sil preexistere in mā: sub esse cōfuso: si tamē ꝑ esse tale aliquis actus exn̄di intelligat: ꝛ nō aptitudo ad existētiam actualē. ¶ Nō si ꝑ esse cōfusum non intelligat existentia in actu: sed in aptitudine solū: vera esset opinio. Et forte sic ista positio intelligatur: ꝑ actū eteni res ad inuiceꝫ distinguūtur: que in aptitudine indistincte: ꝛ cōfuse habentur: actus eteniꝫ distiguere habet: ꝛ determinare aptitudinē rei. Eo igitur ipso quo ipsi dicunt formas subales nō ꝑexistere in mā sub esse distincto: sed sub esse cōfuso: videnē velle: q̄ ipse in ea sub exn̄tia in actu nō ꝑexistat: s; solū sub existentia in aptitudine sumpta: in q̄ exn̄tia idistincta est ꝛ cōfusa. ¶ Manifestū est eni q̄ mā nāliter inclinatur in esse habendū: ꝛ non nisi per formā: in sua igit inclinatione nāli iā includit oē esse ɔn̄s formā de ipso educibilē: ꝛ essentiā ꝑ ɔn̄s forme: que sibi est ratio ꝛ principiū existēdi: si eni sit aliq̄ forma in cuius essentiā nō inclinet: sicut ipsam in sua nāli inclinatione nō ꝑhabet: sic etiā actu ipsa informari nō poterit. Mā igit in sua inclinatione nāli: que est eius naturalis aptitudo ad formā: ꝑhabet necessario esse cōsequens formā quālibet: ꝛ sub illo esse essentiā totā cuiuslibet forme etiā ꝑhabet necessario. Et q̄ mā nō magis de se iclinat in vnā q̄ in aliaꝫ: iccirco in sua aptitudine naturali includit equalr omnes formas: ꝛ sile esse cōsequēs eas: ꝛ sic nō distincte habet hāc vel illā: sed indistincte oēs: ꝛ sub eē confuso. Qn̄ aūt actu sua aptitudo ꝯficit forma aliq̄ q̄a de ratione actus est distinguere aptitudinē materie ad formā vnam efficitur tunc sic distincte sub vna forma: q̄ insimul cum ipsa: sm̄ actum distinguentem: ꝛ determinantē eius naturalē inclinationem: aliā habere nō potest. Et quia vnūquodqꝫ ad id mouet naturaliter: ad qḋ habet aptitudinē naturalē: non aūt mouet ad ipsum: nisi quando id actu nō habet: q̄a qn̄ id actu habet: sub ipso naturaliter quiescit: sicut graue: quia aptum natum est habere locū deorsum: qn̄ ipsum actu non habet naturaliter tendit deorsum: qn̄ vero est actu in loco deorsum: in ipso naturaliter quiescit: iccirco ꝛ materia cū actu formā habet quā est apta nata habere non mouet ad ipsaꝫ sed in ipsa potius naturaliter quiescit: cum vero eā actu nō habet ꝑpter aptitudinē naturalē: quā de sua essentia habet ad ipsaꝫ naturaliter fine sm̄ suā naturā tendit in ipsam. Et quia vnūquodqꝫ id quod de sua habet aptitudine naturali: habet semper actu: nisi aliquod impediens ipsum extra illius actualitatē detineat: sicut graue est semper actu deorsuꝫ: quātū de se est: ꝛ si propter aliquod impediēs quandoqꝫ extra locuꝫ deorsum detineat: iccirco ꝛ mā quantum est de se est: semper est actu sub forma illa: quam de sua aptitudine naturali habet: ꝛ si extra illam detineatur quādoqꝫ per aliqḋ ipediens eam sub ipsa stare. Et quia in deteriis extra id quod de sua habent nāli aptitudine

per aliquod impediens: necesse est aliquid dare: quod
prohibens remoueat: si actu in id tendere debent: icir
co et si mã per aliquod impediens: remota a forma sibi
debita: naturaliter actu in ipsam tendere debeat: neces
sario dare oportet aliqd: qd ab ipsa remoueat impediẽs
eam sub forma debita sibi stare. Impeditur autez mã
ad p̄ñtiã agentis stare sub forma: quã est apta nata de
sua nã habere ad agentis p̄ñtiam propter dispões con
trarias illi forme in ipsa mã existẽtes: has igr̃ dispositio
nes necessariũ est p̄mo a mã remoueri: vnũ aũt 9trariorũ
a subiecto nõ remouet̃ nisi p inductionẽ alterius: ergo
si iste dispões 9rie formi inducende: debent a mã remo
ueri: necessariũ est in ipsam introduci ab agente dispõ
nes illis 9trarias: ipsaz formã agẽtis cuius silitudo i
mã dz imprimi 9ñtes. Et s̃m q iste dispões 9ñtes agẽ
tis formã: magis ac magis in mãz iducunt̃: dispões 9
rie ipediẽtes mãz ad agẽtis p̄ñtiã: actu stare sub forma
9sili forme agẽtis magis ac magis remouebunt̃: et mã
velocius in silitudinẽ tẽdet agẽtis: cẽteni motus nãlis
in fine fortior q̃ in principio pp id q 9trarius ipediens
semp est circa p̃ncipiũ fortior: q̃ circa finem: vñ graue
ipeditũ esse deorsuz p corpus in medio inter ipsum. s. et
locũ deorsum 9sistens: q̃to magis ad locũ deorsum ap
propinq̃t: tãto velocius mouet̃: qz 9trinue corpus impe
diens minus efficit̃: et minoris virtutis ad impedien
dũ: h aũt toto remoto: statiz grauem illo vbi efficit̃: qd
a suo nãli 9sequit̃ gñante. Sicut aũt in his est: sic suo
modo est et in motu mãe ad formã. In principio eteni
dispões 9trias hz intensiores et forti⁹ ipedientes mãm
stare sub p̄ñtis agẽtis silitudine: sz p 9tinuã iductionẽ
dispõnũ 9ñtiũ formã agentis: et remotionẽ cõtrariaꝝ
debilitat̃ dispõnũ ĩpedientiũ virtus: et mã fortius in
agentis p̄ñtis silitudinẽ tendit: donec tandẽ toto impe
diente remoto in ipso instãti remotionis p̄ñtis agẽtis
silitudinẽ pfectissimã cõsequat̃: q silitudint adepta in
ipsa postea nãliter qescit: vtpote sui nãlis appetit⁹ mo
tu qetato: et cõpleto adepto. Et qz pfectissima similitu
do est q attendit̃ s̃m subaz: et hz formã subalẽ: pfectissi
mã aũt agẽtis silitudinẽ: mã nõ cõsequit̃: nisi in instã
ti in quo cõplet̃ totius impediẽtis remotio: ideo mã so
lũ in instãti vltimo remotionis dispositionis impediẽ
tis cũ silitudinẽ agentis assequi: cõsequit̃ formã suba
lẽ formt gñantis 9silem: sic ergo patz s̃m istã põnẽ que
est quarta inter supius recitatas quõ mã actu añ gña
tionẽ 9positi: formã nõ hz: sz solũ in potentia et aptitu
dine nãli. Pz etiã: q motus eius ad formã: et ad spẽm
gñantis nõ est violent⁹: sz nãlis: cũ sit s̃m nãlẽ aptitu
dinẽ ipsius: et violentus sit cõtra etiã nãlẽ aptitudinez
rei mote. Pz etiã q motus mãe ad nãlẽ formã: est oĩno
diuersus a motu ligni ad formas artificiales: nec eniz
lignũ nãliter inclinat̃ in formã artis: et iõ etiã nãliter
nõ tẽdit in ipsm. In mã etiã que ad formã artis mouet̃
nõ efficit̃ virtute agẽtis aliq̃ 9trarias actiua dispositiua
ad formã artis: ad cuius receptionẽ in ipsa: dicta possit
remoueri ab ea 9trarias forme: q inducẽda est repugnãs
et ipsa materia etiã ex 9ñti velocius tẽdere ad silitudi
nẽ agẽtis pricipãdã: sic 9tingit i motu nãli: q mã tẽdere
dr̃ ad agẽtis sibi p̄ñtis pfectã silitudinẽ. His igr̃ cõsi
derãtis facile est ad argumẽta facta in 9triũ rñdere.

Respõsio ad obiecta

Ad primum Itaq dicẽdũ est q forma non solũ dicit̃ de actu sub
stãtifico: qui est pfectio 9pria materie: sed etiã de quid
ditate specifica: que appellari consueuit forma totius:
que quidẽ forma cõposita est ex actu substãtifico: et eẽn
tia materie. Et accipiẽdo quidẽ formã primo modo in
choatio forme dicit̃ ipse act⁹ substãtificus eterne materie

et inclusa ab ipsa creatiõe materie in aptitudine natu
rali ipsius. Accipiendo 9o ọformaz scdo modo: inchoa
tio forme dicit̃ essentia ipsa materie: non quidez actu:
sed sua aptitudine naturali essentie actus substantifici
cõnnexa. Quod autem sic beatus Aug⁹. forme inchoa
tionez acceperit: patet per hoc quod in eodẽ libro dicit
q hec inchoatio: vel ut materies subiacere videtur arti
fici. ¶ Ad secundũ dicendum q omnis res quicquid
progressu naturali per tempa congrua produt: atq ex
plicat etiã ante cõminebat: sed occulte: quia nõ cõtine
bat in actu: sed in aptitudine nãli. ¶ Ad tertiũ dicen
dũ q forma p accñs 9ducitur: qa ad 9ductiõnem cõpo
siti: qz cũ agẽs agat sibi sile omnimode: nõ est agẽs cõtũ
cũ: et ipsuz sit in sua suba cõpositũ ex mã et forma: non
potest sua similitudo in simplici forme essentia reserua
ri: et iõ nõ 9ducit essentiã simplicis formt ad esse: sed
specificã quidditatẽ cõpositi sub forma contraria non
actu preexistentem: sed aptitudine nãli producit ad ac
tũ existẽdi: hoc aũt totũ de nõ esse ad esse productũ patet
q ô nõ ente simplr̃: nõ producit̃: sed de nõ ente actu: en
te autẽ in potentia: qz ipsuz totũ ante deductione ad ac
tũ sub forma cõtraria potẽtialiter preexistebat: et si nõ
actualiter (vt p̃dictũ est) ideo totũ nõ 9ducitur p crea
tionẽ que oĩno nihil presupponit: sed per gñationẽ que
presupponit ens in potentia: forma autẽ: que est actus
substantificus: producit̃ ad 9ductionẽ cõpositi: et ideo
non p accñs creatur ad creationẽ alterius. Cũ aũt cõ
positũ 9duct̃ p viã gñationis nõ ad creationẽ sed ad
gñationẽ cõpositi tunc 9ducit̃ forma: et ideo tunc gña
tur p accñs: et non creatur. ¶ Ad q̃rtũ dicendũ q for
me prioꝝ 9ductoꝝ ad esse: fuerũt a deo insimul cũ mã
et cõpositis create: quibus productis cõcreata etiã fuit
et virtus producendi sibi similia: que per opa admini
strationis a deo mediantibus secundis agẽtibus: tan
q̃ suis instrĩs 9grediunt̃ ad esse: et iõ aĩa ipsius creatu
re merito appellant̃. ¶ Ad. v. dicẽdũ q i motu nãli ad
formã: mã q ad formã mouet̃: cõfert ad motũ p aptitu
dinẽ nãlẽ ex qua nãliter cõpetit sibi talis motus: qd de
his que violenter moueri dicunt̃: dici nõ põt (vt supra
dictũ est.) ¶ Ad. vi. dicẽdũ q in mã stante sub forma
sanguinis est inclinatio magis determinata ad formã
carnis: q̃ lapidis: qz in ipsa inchoata est iã ad aliq̃lem
gradum vtpote gradui pfecto propinquuz deducta di
spositio ad formã carnis: nõ autẽ in ipsa sic est inchoa
ta dispositio ad formã lapidis. ¶ Ad. vii. dicẽdũ: q et
si mã in sua potentia et naturali capacitate: aĩam intel
lectiuam aliquo modo includat: nõ tñ eã totaliter intra
suam naturalẽ capacitatẽ concludit: cũ tñ intra ipsaz
formas alias nãles cõcludat: et iccirco merito alie oẽs:
preter intellectiuã animã de ipsa dicũtur educi. ¶ Ad
viij. dicenduz q materia stans sub forma vna: magis
in vnam inclinatur: q̃ in alias: propter dispositionez
inchoantem: et deducentez ad altiorẽ gradũ dispositio
nis ad formã vnã: q̃ ad aliam (vt predictuz est.) ¶ Ad
ix. dicenduz q dispõ: que est in mã stante sub aĩa ani
mali perfecti est dispositio iam 9pleta: et virtute nãlis
gñantis ad gradũ vltimuz deducta: et ideo iã est in suo
termino nãli. Contingit autẽ (vt dictum est) in mate
ria stante sub forma alicuius inanimati esse dispõnem
nõ quidẽ vltimatã sed inchoatã: et per 9ñs in vltimo
rẽ dispositionis gradũ: materiã ordinantẽ quasi imper
fectũ ad sui perfectionem nãlẽ naturaliter inclinatur.
¶ Ad. x. dicendũ q cum transmutatio de sua ratione
includat carentiã eius ad quod tendit: qz nihil mouet
tur ad id quod iam habet sed solũz ad id quod non ha
bet: non est mirũz si priuatio que dicit gratiã carẽtiam

actus cuius

actus cū aptitudine eī nāli ad ipsum pōt eē: ipsi⁹ naturalis trāsmutatiōis p̄ncipiū. ¶ Ad. xj. dōz ꝙ spēs vel forma per quā ponit mā in actu nāli que est ꝑfecte ꝛ vere species: dr̄ magis nā eē ꝙ mā (vt p3 per ratiōes Arist. ibidē) ꝛ nō spēs dicta de ꝓuatiōe: que dicit carētiā h abēt⁹ ꝛ eē quodāmō habitus dicit (vt hr̄. v. metha.) sic eē ꝛ dicēs carētiā spēi: dr̄ quodāmodo species ꝛ qdā accñs mãe. ¶ Ad. xij. dicēdū ꝙ ꝓuatio in artificialibus dicit carētiā forme absq3 positione nālis icliatiōis ad ipsā cū (vt supra dictū ē) res nālis nō iclinet tāꝙ i suā nālē ꝑfectionē i formā artificialē3: s3 ꝓuatio i nālib⁹ (vt plures dictū est) ic ponit i mā caretiā forē: ꝙ ipsa relinqt aptitudinē nālē ad eā: ꝛ h sufficere vr̄ ad dr̄iā vtriusq3 ꝓuationis. ¶ Ad. xiij. dōz ꝙ forme subales: ꝛ si sint p̄ncipia q̄litatū actioā ꝛ passiuā: sōt tñ idiosib⁹ eēntiā in mā in qua non sont actu h̄m se tota: s eē in actu nō pñt: s3 aliqd sui eēntie. ¶ Ad. xiiij. dicēdū ꝙ vl̄r de oib⁹ subiā̄tiis trāsmutabilib⁹ inālīter loquēdo: sic eē vr̄ ꝙ ipsa forma subalis nō est imediatū trāsmutatiōis p̄ncipiū: sed pot⁹ hē: ipsa q̄litas actiua a forma subali rei nālis ꝓueniēs: h autē actiua q̄litas cū virtute agētis nālis ꝯtingētis passiuū efficit: in passiuo formal̄r ipm ab agēte dissimilitudine ad silitudinē nālē transmotat: inq̄tū per ipsi⁹ inductionē (vt supradictū est) remouet ipediēs passiuū tendere in agētis sibi pñtis silitudinē: vñ ꝛ q̄to magis ad ipsi⁹ iductionē de dispōne motū ad illā3 silitudinē ipediēte remouet: tāto (vt supra dictū est) passiuū veloci⁹ tēdit ad eā: ꝛ qñ iā tota ipedimēti remotio ꝑficit sseqtur statim (vt ꝓdictū est) ipsum passiuū cōpletā agētis silitudinē: que est silitudo i specifica q̄ditate: cū agēs fuerit vniuocū: ꝑ hāc ergo q̄litatē actiuā: q̄ silis est q̄litati agētis ipm passiuū formal̄r tēdit in silitudinē generantis: ꝛ effectiue nō tēdit in ipam ꝑ agens extrinsecū qd illā in ipso efficit q̄litatē: ꝛ talis ꝑma actioa: vel q̄litas: que est imediatū formale p̄ncipiū talis motus: cū ipso nālī motu ꝑ se ꝛ nō ꝑ accñs cōiungit in passiuo nāli: qd de artificialib⁹ dici nō pōt. ¶ Et sic p3 rñsio ad xiiij. ꝛ ad alia q̄tuor argumēta sequentia. ¶ Ad. xix. dicendū ꝙ forme nāles de mãe potentia educunt ꝛ in ipsa potentia p̄fuerūt ante gñationē. ¶ Ad. xx. dicēdū ꝙ forma subalis nālis: ꝑ corruptionē nō cedit in pure nihil: sed cedit in ens in potentia: qr redit in potētiā mãe. ¶ Ad. xxj. dicēdū ꝙ ipsa essentia aie est radix potentiaꝝ: ꝛ iō in eā remanent sicut in radice: ꝛ siquis q̄dē dicere velit: ꝙ eēntia mãe sit radix formaꝝ poterit dicere post corruptionē eas radical̄r in mā remanere: nec iō tñ habebit: ꝙ aliqd de eēntia forē actu in mā remaneat: cū ipsa mā nihil sit talis eēntie: verꝫ est aūt ꝙ silitudo oīno nō valz: qr eēntia aie est p̄ncipiū potentiaꝝ sed essentia mãe nō sic est p̄ncipiū formaꝝ: ꝛ forma est perfectio materie: nō autem potentia essentie ꝛc.

¶ Questio septa.

Bis rō. **Q**uestio Septa est. ¶ Vtꝝ forma subalis imediate cōiungatur prime mãe. Et videt ꝙ nō Actus enī3 actiuoꝝ (vt habet in secundo de aia) sunt in patiente ꝛ disposito: forma aūt subalis
Co. 24. est actus ab aliquo actiuo posit⁹ in mā: ꝙ rōne3 ꝛ locū patientis tenere: igit forma subalis nō pōt eē in mā nisi disposita: ꝛ sic vr̄ ꝙ mãe vniat mediāte dispōe.

Scda rō. capto scdo **P**reterea Jo hēmb⁹ simbolū (vt i scdo de gñatiōe vr̄) facilior ē trāsit⁹: ꝙ cū ꝓpter simbolicas qualitates fiat transitus ab vna forma in aliā: facilius videtur: ꝙ ꝑ simbolicā qualitatē: forma substantialis materie vniatur.

Tertia rō. **P**reterea Actus quilib3 ei vnit cuius est actus: sed q̄liā forma subalis (vt
Co. 4. aia) est actus corpis physici organici (vt dr̄ in scdo de aia) ergo aia corpi physico organico vnit: sed corpus physicū organicū nō est mā ꝑma: cū sit cōpositū ex mā
Qrta rō. ꝛ forma: igit ad minus forma subalis: q est aīa: nō immediate ꝯiungit mãe prime. ¶ Preterea: Vna forma non pōt vniri nisi mãe stanti sub priuatione alterius: sed cū priuatio nō sit pura potentia: qr tūc nō differret a mā: nec sit pure nihil: qr tūc nō esset principiū entium naturaliū: relinquit ꝙ sit qdā actus: ꝛ sic ꝑ ꝯñs nulla
v. ratio. forma vniatur nisi mãe stanti sub quodā actu imꝑfecto. ¶ Preterea que sunt realiter diuersa nō videnť posse
Septa rō. sine aliquo medio ꝯiungi: sed forma subalis ꝛ mā sunt realiter diuersa: ergo ꝛc. ¶ Preterea forma nō pōt cōiungi materie sine his que ipsam in mā necessario precedunt: sed dispōes ad formā necessario precedunt formā in mā: ergo forma necessario vnit mãe mediantib⁹
Responsio dispōib⁹. ¶ Si di. ꝙ dispōes precedunt formā in via gñationis: nō aūt in via essendi.

Contra **C**ontra Cō fieri terminet ad esse: de necessitate illa sunt p̄us: que prius fiunt: ꝛ per ꝯñs que p̄us hñt fieri in mā: prius etiā existūt in ipsa
Respōsio. si ergo p̄us in mā dispōes inducunt q̄ forma: oꝫ necessario ꝙ in ipa eē p̄us existant. ¶ Si di. ꝙ in ipsa prius existūt sub gradu imperfecto: s sub gradu ꝑfecto ꝯñr formā: ꝛ ideo nō sont mediū vnionis forme ad mām.

Contra. **C**ontra Cū dispōnes ad formā nō auferant a mā ꝑ aduētū forme si aliquo mō sūt in mā añ formā: necesse ē dicere: ꝙ ad minus eo mō quo a forā in mā ꝑsupponūť ipis mediātib⁹: forā mãe ꝯiūgat. ¶ Preterea (s3 ꝯmēt. in de sōa orbis) dimēsiōes
Caplo p̄. interminate sunt in mā añ oēꝫ formā: nec abiciunť ꝑ aduentū forme: s solū terminanť: igiť ad min⁹ mediātib⁹ dimēsionib⁹ interminatis forma subalis ꝯiungi
Responsio tur mãe. ¶ Si di. ꝙ opio ꝯmē. nō est vera s3 pot⁹ forma subalis ante oēm dimensionē recipiť in materia.

Contra. **C**ontra Cū eēntia mãe sit indiuisibilis de se: si forma subalis recipit ante dimēsionē in mā: recipiet necessario in ipsa: s3 ꝙ indiuisibilis: ꝛ ꝑ ꝯñs eā totā replebit: nec aliqd de mā actu inueniri poterit extra formā vnā: sub alia forma: sed h est fl̄m: qr sil mā sub diuersis formis diuisa inuenit: q̄ queꝫ taliū formaꝝ ꝑsupponit dimensiones interminatas. ¶ Preterea qd est oibus cōe nō ꝯseqť ꝓpriā formaꝫ alicui⁹: sed dimēsio interminata est oib⁹ gñabilib⁹ cōis: qd p3: quia nulli appropriať dimēsio: nisi sub certa terminatione. Constat autē: ꝙ ipsa de se non est nata stare plus sub vna terminatione: q̄ sub alia: igiť ipsa de se nō magis appropriari potest vni q̄ alteri: ꝛ cū omnibus conueniat dimensiones hr̄e: sequiť: ꝙ sublata terminatione ipsa dimēsio oibus sit cōis: sola q̄ terminatio dimēsionū cōsequiť formas ꝓprias singuloꝝ: ipsa vero dimēsio oibus ꝑsupponiť in mā: igiť oēs forme subales mediante dimēsione interminata materie cōiunguntť. ¶ Preterea mā nunq̄ expoliať respectu ad formā: qr etiā anteq̄ formā hēat respicit formā ipsaꝫ. ꝛ etiaꝫ cū actu ipsa perficiť: nec vnq̄ forme pōt cōiungi nisi materie actu ipsaꝫ respiciēti: necessario igiť fora q̄libz in h respectu vniť mãe: sed talis respectus est accñs: igiť quelibet forma materie vniť mediante aliquo accñte. ¶ Preterea qd nō pōt eē imediate actionis alicuius agentis subiectū: nō pōt etiā eē imediatū subiectū actus: ex actione illa ꝓuenientis: sed mā prima nō pōt eē imediatū alicui⁹ actionis subiectū: qr pura potentia nō pōt eē passionis subiectū ꝛ ꝑ ꝯñs nec actionis. Quare

nec subiectū esse pōt actus:actione ꝯsurgentis agētis alicuius:sed forma cuiuslibet rei gñabilis in mā cōsurgit ex actione gñantis: ergo mā prima nullius forme gñabilis esse potest subiectū imediatum.

In opposi tum. **In contrarium** Est q ex mā ⁊ forma fit essentialiter vnū:sed ex his q̄ per aliquod mediū necessario cōiungunt nunꝗ fit essentialiter vnū:igitur mā ⁊ forma substantialis nō vniuntur sibi per aliquod mediū.

Responsio **Responsio ad hanc** Qōnem simpl̄r dicendū est q ois forma subalis imediate coniungit prime materie:quod potest ad pñs via triplici demonstrari.

Pria via. **Et prima** Quidē sumitur ex eo q forma ⁊ mā sunt eēntialia principia rerū nālium. ℂ Ad cuius intelligētiā:ꝯsiderādū est q ea proprie dicūt esse eēntialia pncipia alicuius:q̄ eēntiā ei⁹ ingrediunt:eēntiā aūt cōpositi igrediunt oia:que spectant ad primariā ꝯsiōem ipsi⁹. Et qz tā mā q̄ forma spectat ad primariā ꝯsiōez rei nālis:iccirco vtraq̄ sūt eēntialia pncipia talis rei:si aūt inter materiaz ⁊ formā necessario intercidit aliqd mediū:ita vz q sibi inuicē ꝯponi nō possint:nec vllo mō ad ꝯsiōem nālis rei cōcurrere:nisi illud intercidat mediū inter ipsa:erit necessario ⁊ ipm spectās ad eēntialē ꝯpōnem ⁊ ꝯsiōez pmariā rei predicte:⁊ erit p ꝯñs eēntiale ipsi⁹ pncipiū. Qō aūt hoc stare nō possit statim primo aspectu appz: cū (fm pħm in pmo physicoꝝ) pncipia p se reꝝ nāliuz

Co.65. que sunt pncipia eas eēntialiter ꝯstituētia ⁊ ingredientia compōem eaꝝ:nō sint nisi tm̄ duo:vtpote mā ⁊ forma:tertiū pro sicut puatio nō est pncipiū p se nec est rē eēntialr ꝯstituēs. Sed magis ingredientibus appz hoc stare nō posse si cōsiderēt q̄lis esse possit eēntia illi⁹ medij:necessariū est eniz q aut eēntia cōposita ex mā ⁊ forma:aut eēntia mātie tm̄: aut eēntia forme:vel act⁹ subalis:aut eēntia forme vl actus accñtalis:nō pōt aūt esse eēntia actus accñtalis:qz illud mediū (vt ē ōnsū) necessarium est venire ad pmaz ꝯsiōnem nālis sube ⁊ esse principiū eēntiale ipsius:accñs aūt esse nō pōt de cōstituentib⁹ subaz:qz ex nō subsistētibus nō fit suba. Et Preterea

Cōfirmat oē accñs nāe ordine psupponit subm suū. Subiectū aūt accñtis actus:habentib⁹ realitatē aliquā vltra realitatē sui subi:qz d tali accidēte loqmur nō pōt esse sola materia:quia pura potentia non potest esse immediatum talis accñtis subm. Nō pōt etiā eē sola mālis forma:q̄ nō est p se exñs,qz subm talis accñtis eē dz qd p se potēs existere:relinquit ergo q eius subm sit qd cōpositū ex mā ⁊ forma:psupponit igit necessario tale accidēs añ se ens ex mā ⁊ forma cōpositū. Qō aūt tale cōpositū psuppōit:necessario etiā presupponere dz ꝯiunctionē forē ⁊ mārē qz hāc ꝯiunctiōez nāe ordie psupponit:⁊ē nō pōt mediū ꝯiunctionis eaꝝ. Concludit ergo de necessitate q eēntia rei q̄st mediū cōiunctionis forme ad māz:nullo mō esse possit eēntia forme accñtalis:nō pōt etiā essentia talis eē qd ꝯpositū ex mā ⁊ forma:qz tūc ad eēntiā vni⁹ rei nālis:ꝯcurrerēt due mātie ⁊ due forme:qz mā ⁊ forma ꝯstituentia eēntiā medij: ⁊ mā ⁊ forma:que p illud mediū ꝯiūgi ponunt. Cū eniz hoc sit oino absurdū:absurdū est etiā inter eēntiā mātie ⁊ eēntiā forme subalis intercidere mediū rē cōpositaz ex mā ⁊ forma. Nō pōt etiā poni q eēntia talis medij sit eēntia mātie:qz tūc etiā ad vnius rei ꝯsiōnem due eēntie materierū ꝯcurrerēt: qd sīr est absurdū. Nō pōt etiā esse eēntia dicti medij eēntia forme sbalis:qz eēntia huius forme adiūcta eēntie mātie fac de se subaz cōpletaz. Si ergo mediū cadēs inter formā subalē ⁊ pmā māz:sit forma subalis adiūctū mātie faciet sine forā sequēte cōpletā subaz: ⁊ forma etiā subalis nāe ordine h̄ mediuz ante se in nā psupponēs:necessario psupponit subaz cōpletā:s oē qd nāe ordine cōpletā subam psupponit ē accñs. Si igit ipossibile est q forma subalis sit accñs ipossibile est:p ꝯñs:q aliq forma subalis añ se aliquā formā subalē in mā psupponat: ⁊ p ꝯñs est etiā ipossibile:q inter formā subalē ⁊ pmā māz aliqd intercidat mediū:cui⁹ eēntia sit eēntia subalis forme. Si ergo inter mā覆m ⁊ formā subalē nō pōt cadere mediū qd ex mā ⁊ forā cōpositū nec aliq altera mā:nec eēntia subalis forme nec res q̄ sit actus accñtis:reliquit q inter ipa nulla res intercidat: ⁊ q ois forma subalis imediate sit in eēntia pme māe. Et sic pma via ostēdēdi ppositum cōpleta est:sumpta ex eo q solū mā ⁊ forma sunt essentialia principia materialiū substantiarum.

Secunda vero via Ad ostēdēduz idē sumi pōt ex ꝯparatiōe potētie ad actū: ℂ Ad cui⁹ intelligētiā ꝯsiderādū est q potētia:hoc ipm qd ē ad actū dr:h aūt ipz qd ē potētia:ē ipa qdditatiua ⁊ eēntial rō potētie:igr potētia eēntialr dr ad actū. Si igit inuenire possum⁹ aliq duo:quoꝝ vnū h ipm qd est in sua eēntia:sit potentia: ⁊ reliquū h ipm qd est in sua essentia:sit actus ꝓprius illius potētie:h duo p h ipsum qd sunt in sua eēntia:erūt ad inuicē ordinata:ita vz q inter ipsa nihil oīo poterit cadere mediū:sūt aūt talia mā pma ⁊ forā subalis Subalis eteni forā h ipm qd ē in sua essentia:ē substantific⁹ act⁹: actui aūt substāntifico nō pōt correspondere tanꝗ potētia ꝓpria potētia accñtalis pp id q actus ⁊ potētia esse debēt in eodē gñe: ⁊ act⁹ qdē substātificus est in gñe sube:potētia pro accñtal est in gñe accñtis solū. Solū igit potētia substātifica correspondet tanꝗ potētia ꝓpria actui substātifico:sed potētia substātifica est ipsa essentia pme māe:ergo eēntia māe pme est ꝓpria potētia act⁹ substātifici:seu sbalis forē:h qlibz act⁹ in ꝓpria potētia recipit ⁊ qlz sbalis forā recipit:tāꝗ in ꝓprio susceptiuo in eēntia māe pme: ⁊ nō i cōposito ex mā ⁊ forā:qd ēt melī⁹ cōsiderātib⁹ h euidēti⁹ innotescat: sic eni act⁹ substātific⁹ est eēntialr actus:sic etiā potentia substāntifica:q est ꝓpria potētia ipsius:est eēntialr potētia. Nullū aūt cōpositū ex mā ⁊ forā:est essentialr potētia:cū tā sit ex actu ⁊ potētia cōstitutū:ergo nec ex mā ⁊ forma cōpositū esse pōt substantifica potētia. Si ergo ois act⁹ substātific⁹ in eo recipit q ē potētia substātia substātifica:ꝯcludit de necessitate q nulla subalis forma recipi possit in cōposito ex mā ⁊ forma:s solū in pma mā que est eēntialr potētia. ℂ Et preterea substantifica potentia:idē est q suba potētia:sed act⁹ substantificus ad id dr solū:qd est suba potētia:nihil autē cōpositū ex mā ⁊ forma pōt esse suba potētia. Aut eniz est cōpositū ex mā ⁊ forma sbali:aut ex mā ⁊ forma accidentali. Et quidē si cōpositū sit ex mā ⁊ forma accñtali:cū forma accñtalis ante se psupponat formā subalez erit etiā oino cōpositū ex mā ⁊ forma subali. Oē autez cōpositū ex mā ⁊ forma subali est cōpositū ex suba potētia: ⁊ suba actu:qz mā est suba potētia: ⁊ sbalis forā ē suba act⁹:s nihil cōpositū ex sba potētia ⁊ suba actu ē

Cōfirmat suba potētia:ergo nil cōpositū ex mā ⁊ forma esse pōt suba potētia:s ē ois actus substātificus: vel suba forā recipit in potētia substātifica: ⁊ hoc est suba potētia q̄ nō pōt esse qd cōpositū ex mā ⁊ forā:s necessario est ipa simplr eēntia pme māe cōcludit d necessitate q ois forma subalis tāꝗ in ꝓprio susceptiuo:recipit imediate in essentia pme māe. Et sic cōpleta est scā via declarandi ppositū sumpta ex comparatione potētie ad actū.

Scda via

Tertia

Tertia via

Tertia autem via

Ad idē ostēdendū sumit̄ ex ordine actuū existēdi. ¶ Ad cuius intelligentiā: cōsiderādū est: ꝙ in tota vniuersitate rerū (sm̄ q̄titatē diuisam̄ ꝑ ꝑdicamēta ordinatā) nō inueniē nisi duplex act̄ existēdi: quia actus existēdi simplr̄: ⁊ actus existēdi sm̄ qd. Et actus quidem existēdi simplr̄ est solū substantie: q̄ ē ens simplr̄: act̄ ꝟo existēdi sm̄ qd est solius accn̄tis: qd est sm̄ qd ens. Et quēadmodū qdē accn̄s: necessario ordine nāe ꝑsupponit substantiā: ⁊ nō ecōuerso: sic etiā de necessitate esse sm̄ qd ordine nāe ꝑsupponit esse simplr̄: ⁊ nō ecōuerso. Quēadmodū inueniē duplex act̄ quidditatiuus: quorū vn̄ qdē q est rō existēdi sm̄ qd: q est forma accn̄talis: ⁊ alius q est rō existēdi simplr̄: qui est forma substantialis. ¶ Si ergo substantialis forma: vltra essentiā prime māe q est pura potētia ꝑsuppōit actū aliquē in suo susceptiuo: aut ꝑsupponit illū actū: qui est forma accn̄talis: aut illū q ē forma substantialis. Ergo si forma substantialis i mā ꝑsuppōit formā accn̄talē: cū ad accn̄talē formā immediate sm̄ ordinē nāe: sequat̄ esse sm̄ qd: ad substantialē ꝟo cōsequat̄ esse simplr̄: de necessitate oporteb: ꝙ esse simplr̄ ordie nāe ante se ꝑsupponat esse sm̄ qd: hoc aūt: cū sit ipossibile: cōcluditur impossibile eē ꝙ forma substantialis ante se: in mā presupponat aliquā formā accn̄talem: nō pōt etiā ꝑsupponere formā substantialē: q eqd eteni in susceptiuo ꝑsupponit ante se formā substantialē: ꝑsupponit etiā necessario i ipso ⁊ existere simplr̄: qd de necessitate illā formā consequit̄: sed nullus actus: q in suo subo ꝑsupponit nō se eē simplr̄ esse pōt suo susceptiuo rō existēdi simplr̄: sed solū sm̄ qd: ⁊ ois talis actus: est act̄ accn̄talis: si ergo nulla forma substantialis esse pōt accn̄talis actus: nec ꝑ ꝑns i suo susceptiuo ꝑsupponere existere simplr̄: cōcludit̄ de necessitate ꝙ nulla forma substantialis ꝑsupponere pōt in suo susceptiuo aliquā formā substantialē: sed si nec actū substantialē: nec actū accn̄talē pōt substantialis forma in ꝓprio susceptiuo ꝑsupponere (vt ostensum est) relinquit̄ de necessitate dicendū ꝙ ꝓpriū cuiuscū substantialis forme susceptiuū sit pura potētia subiectiua: sed hec est ipsa essentia māe prime: ergo necessariū est ꝙ ois forma substantialis immediate in mā prima suscipiat̄. Cōpleta est igit̄ iam tertia via declarādi ꝓpositū sumpta ex ordine actuū existēdi. ¶ Apparet autē euidenter ex ꝑdictis: ꝙ irrōnabilis est opīo dicentiū ꝙ aliq̄ forma substantialis in nō recipit̄ immediate in mā prima: sed in cōposito ex mā ⁊ forma substantiali.

Duplex actus existendi.

Opio platonicorum. Opio auicenne. Opio auicebron. Opinio scoti in quibusdā locis. Responsio ad obiecta

Ad primum

Ergo dicendū: est ꝙ actus actiuorū ad formas substantiales referēdo: mō dicunt̄ esse in patiente disposito: q̄ cōpositū ex mā patiētis ⁊ q̄litate dispositiua sit ipsorū susceptiuū: vt vz talis q̄litas in rōne potētie ⁊ actus sit mediū inter essentiā vtriusq̄: sed dr̄ solū eē in patiēte disposito: q̄ i patiēte eē nō pn̄t: sine dispōib̄ ipsis ꝑcedētib̄: ꝑ h aūt nō hētur: ꝙ dispō sit media inter mām ⁊ formā: sꝫ ꝑ vius ꝙ forma sit media inter dispōnes ⁊ mām.

Ad secundum

Dicēdū ꝙ in hn̄tib̄ symbolū: facilior ē trāsitus: ꝑ id ꝙ q̄litas symbolica in gradu vno ꝑsequens formā vnā: nata est in gradu alio illi ꝓpinquo cōsequi formā aliā: ad istū quidē gradū q̄litatis symbolice: nō est possibile transire: nisi ordine nāe prius sit in mā forma: ꝙ nata q̄litas cōsequi in h gradu: vn̄ nō est forma in mā ꝑ hōc q̄litatis gradū: sꝫ pōt̄ ecōuerso. ¶ Ad. 3m. dōm ꝙ actus ei vnit̄ cui̅ est actus tanq̄ formabilis: ⁊ nō ei cuius est actus tanq̄ ipsi̅ formati seu ꝑfectibilis: sicut lux suscipit̄ in diaphano cuius est actus: tanq̄ ei̅ qd est lucē ꝑfectibile: nō aūt suscipit̄ in lucido cui̅ est actus tanq̄ ... ꝛ oīa q̄lē est actus organici: tanq̄ eius qd est ipsa formatū: ⁊ iō in ipso nō suscipit̄: sed in prima mā cuius est actus tanq̄ ei̅: qd ē ois formabile. ¶ Ad 4m. dōm ꝙ priuatio nō est principiū ꝑ se entiū nāliū: sed ꝑ accn̄s (vt habet̄ in primo physicorū) ⁊ mā nō pōt nisi formā cui annexa ē negatio alterius forme. De alia aūt forma nihil actu in ipsa ponit sed aptitudinē solū: ⁊ sic forma in mā māe stanti sub priuatione forme alterius: est vnā formā vniri māe carēti actu sibi opposito. ¶ Ad. v. dōm: ꝙ ea que sic diuersa sunt: ꝙ vnū nō ordinat̄ ad aliud: sicut potētia ad actū vniri possunt per aliqd mediū: mā aūt prima ⁊ forma substantialis opposito modo se hn̄t: q prima mā ad formā ordinat̄ substantialē: sicut ꝓpria potētia ad actū ꝓpriū: ⁊ iō vniunt̄ sine medio. ¶ Ad. vj. ⁊ ad septimū dicendū ꝙ dispōnes ad formas sunt in mā sub gradu imperfecto: antequā in ea sit forma: sed in gradu ꝑfecto: in mā fieri ⁊ esse nō pn̄t: nisi ꝑ ꝯs natura rei fiat: ⁊ sit forma ad quā dispōnes ille disponunt. ¶ Ad. viij. dicendū ꝙ argumentū illud ex falsa imaginatione procedit. imaginant̄ eteni illo modo arguentes: ꝙ forma prius manens extra mām post māe dispōem ipsi māe disposite applicetur: ⁊ supra dispōnes existētes in mā recipiat̄: quod totū est falsum. ¶ Debemus ergo imaginari: ꝙ forma de potentia māe educit̄: ad productionē substantie composite que illis dispōnib̄ subiicit̄: sicut ꝓpriū subiectum earū: vt sic: quēadmodū forma substantialis: que abiicitur ad inductionē alterius: prius erat sub illis dispōnibus imperfectis: manens immediate in essentia prime māe: sic etiā ⁊ forma substantialis sequens de potentia māe producta productione cōpositi: fiat immediate in essentia materie: manens sub dispōnibus iā ꝑfectis: ⁊ sic dicēdo apparz ꝙ forma substantialis immediate est in essentia māe prime ⁊ nō mediante dispōe: cū dispō non sit in mā sub forā: sed ecōtrario forma sub dispōne in ea existit: non enim mā sed formatū est taliū dispōnum subm.

Co. 67.

Ad nonum

Dicendū ꝙ dimēsio interminata pōt accipi duplr̄: vno quidē modo: vt idē sit dimēsio interminata: qd potentia dimēsio. Alio ꝟo mō: vt sit idē: qd actu dimēsio: nō includēs aliquā signatā terminationē: vtroq̄ n. istorū modorū accipit̄ dimēsio: differt a dimēsione terminata nō terminata dimēsio ⁊ est actu dimēsio: ⁊ certā terminationē includit. Et quocūq̄ quidē istorū modorū accipiat̄ dimēsio: semꝑ inuenit̄ ꝙ formā substantialē nāliter ꝑsupponit in mā: sed diuersimode. Nā dimēsio terminata in mā ꝑsuppōit determinatā formā substantialē indeterminate sumptā: cū potentia dimensio ꝑsupponat in ea potētia formā substantialē. Qd aūt nūllis terminatio dimensionis in mā ꝑsupponat determinatā formā substantialē ab oibus est cōcessum. Qd aūt dimēsio ꝑsuppōat etiā actu formā: euidenter apparet. Constat autē ꝙ actu dimensio in substantia intellecta: facit intelligi substantiā actu dimensionatā. Si ergo actu dimēsio preintelligatur forme substantiali in materia: preciso tunc omnibus formis substantialibus a mā per intellectum: remanebit mā intellecta actu dimensionata: ⁊ erit ipsa ꝓpriū subiectū dimensionis in actu. Compositū vero ex mā ⁊ forma erit immediatū subiectū: non quidē dimensionis: sed solius terminationis: quod est impossibile: cū accn̄tis in actu: subiectū ꝓpriū sit substantia in actu ⁊ non in potentia: ⁊ materia prima sit ens solū in potentia: ens vero in actu sit ens: ex mā ⁊ forma cōpositū. Necessarium est ergo ꝙ actu dimensio ꝑsupponat ens actu per formā substantialē: verū quia hanc formam substantialē sequit̄ actu dimēsio: sub hoc terminationis gradu: ⁊ illā sequitur actu dimensio sub hoc termina

Dimēsio interminata duplr̄ accipi potest.

tionis gradu: ⁊ sic de singulis: actu autem dimensio sic simplr sumpta: nō includit aliquez terminationis gradū: ideirco non includit etiā actu hanc formā specialē vel actu illā: sed includit actu formā subalē: sic simplr ⁊ indeterminate sumptā: vna etenī ⁊ eadē actu dimensio modo sub isto gradu determinato sumpta sequens formā istā postea deducta ad aliū terminationis gradū cōsequit formā aliā ⁊ sic semper actu dimensio in materia presupponit potentia formā subalez: nō enim ob aliud in materia est potentia ad dimensionez in actu: nisi qr in ipsa est potētia ad formā subalē in actu: quā nata est consequi actu dimensio: sic igitur forma subalis est simplr in mā ante oēm dimēsionē. ℂ Uerbū aūt cōmēt. sic intelligendū est vt dimensio interminata dicatur in materia pcedere oēm formā subalem determinatā: sicut hanc formā vel illā: qr etiā in materia prius intelligitur forma subalis: qꝫ hec determinata forma: prius dico: scḋm q intellectus iḋterminatus: est prior intellectu determinato: vnde etiā: quia dimensio cōsequitur formā subalē qualz licet vnāquāqꝫ nō ꝯsequat cōsisṫ terminata: ideirco cū vna forma a mā remouet ⁊ inducit alia dimensio: que pfuerat in mā: nō abycit sed manet: aliter eṅ terminata qꝫ prius fuerat: nec iō tn̄ sequit: q forma subalis mā vniat mediāte dimensione: quin potius forma: q sub dimensione prius solū potentialr fuerat in mā: postea in ipsa ad abiectionē alterius sub dimēsionib⁹: actu efficit: h̄ aūt necessariū est qr cū actu dimēsio aſi se ꝑsupponat: actu formā subalē in mā. Cū aū ipsaz i mā actu forma aliqua existens inde remouet: necessariū est q ibidē alia forma subalis i actu ponat: qr alr actu dimēsio sine actu subali forma manere in mā: qḋ est impossibile (vt supra ostensū ē) ℂ Ad. x. dicēdū est q si cētia māe de se idiuisibilis sit: est tn̄ diuisa sub qlibet forma: ꝑ dimēsionē terminatā. formas singulas ꝯsītē: ⁊ qlibet gdē determinata forma subalis: i mā ꝑsuppōit diuisibilitatē: ⁊ dimēsionē simplr sumptā: ⁊ etiā formā subalē indeterminate sumptā simr: q forma subalis determinata postea ad hanc formā subalē: vel illā: efficitur etiā ⁊ dimensio actu determinata hac dimēsione terminata vel illa ⁊ mā etiā prius diuisa in potētia: actu deinde formā hn̄s: efficit actu diuisa. ℂ Ad. xj. dōz q dimēsio itermiata est oibus cōis: nec sequitur hanc formā vel illā: sed formā subalē indeterminate sumptā: hec autē dimēsio terminata: est propria huius rei ⁊ eius ꝓpriaz formā cōsequit nec deduci hec dimēsio in actu pōt ad determinationē ꝓpriā rei alteri⁹: nisi sub ipsa fiat actu in mā illi⁹ rei. forma subalis ꝓpria. ℂ Ad. xij. dicēdū q respectus ad formā nullā addit realitatē supra ēentiā māe: ⁊ iō non tollit imediationē vniōis. ℂ Ad. xiij. dicēdū: q essentia māe: ⁊ si non possit esse imediatū subiectū actionis sed realr idē cū motu: estn̄ imediatū subiectū actionis ⁊ passionis q sunt realiter idē cū mutatione: per hanc aūt forma subalis actu ponit in mā: ⁊ non per motū.

ℂ Questio septima.

Questio

Septima est. ℂ Utrum actio ⁊ passio realr: tā inter se: qꝫ etiā a motu differāt. Et videt q sic
Primo. primo quidē: qr decē ꝑdicamēta sunt decē gn̄a rerū: s actō ⁊ passio sunt de decē ꝑdicamētis: ꝗ sunt duo ḋda gn̄a rerū: sed talia gn̄a rerū: sunt impermixta vz q aliquid vnū ⁊ idē non pōt cadere in coordinatione duoꝝ: ꝗ res que cadit i coordinatione actionis: nō pōt cadere in coordinatione passionis: ⁊ ꝑ ꝯñs actio ⁊ passio inter se realr differūt: ⁊ sic realr differunt a motu: cum motus non sit due res sed vna tantum. ℂ Si di. q vnum ⁊ idem secundum rem cadere potest in predicamento actionis: ⁊ passionis: non tamen secundum eandem rationem. Respōsio

Contra aut

Actio ⁊ passio sunt diuersa predicamenta scḋm rē: aut scḋm rōnē: si scḋm rōnem solū ergo actio ⁊ passio sunt vnū genus scḋm rē: ⁊ nō duo: ⁊ ꝑ ꝯñs scḋm rē nō erūt decē ꝑdicamenta: nec decē ꝑma gn̄a rerū: qḋ est oino falsū: oz igitur: q actio ⁊ passio scḋm rē sint diuersa predicamēta. Sub predicamētis aūt scḋm rē diuīnibus: nō pōt cadere eadē res et scḋm diuersas rōnes: ita tn̄ q vtrobiqꝫ scḋm suū ee ponat ergo oio alia res est illa: q scḋm illud qḋ est dicit actio: ⁊ res que scḋm id quod est dicitur passio. Scḋa rō. Contra

Preterea

Multo magis ꝯueniunt ea que spē drūt: ⁊ nō gn̄e: qꝫ ea q̄ et gn̄e sunt diuersa: sed calefactio ⁊ frigefactio drūt spē: sz nō genere: actio āt ⁊ passio genere drūt: ergo magis debēt cōuenire frigefactio ⁊ calefactio: qꝫ actio ⁊ passio: sed illa qꝫtūcūqꝫ ꝯueniant: re tn̄ drūt: ergo multo magis actio ⁊ pasio debent realiter differre. Tertia rō.

Preterea

Si diffinitiones sunt diuerse: ⁊ diffinitionū significata oz eē diuersa: sed significatū diffinitionis est ipsa ēssentia diffiniti: ergo si diffinitiones sint diuerse: ⁊ essentias diffinitoꝝ oportet esse diuersas: sed eentia quelz est aliquid rei: ⁊ ꝑ ꝯñs que drūt eentialr drūt realr. sunt aūt drūtes diffinitiōes actionis ⁊ passionis: ergo actio ⁊ passio eentialr: ⁊ ꝑ ꝯñs realiter differunt. ℂ Preterea voces sunt signa passionū aīe: ⁊ passiones aīe sunt similitudines reꝝ. ergo diuerse denominationes diuersas aīe conceptiones ondūt: ⁊ diuerse aīe conceptiones: diuersas res: ⁊ sic a ꝑmo ad vltimū: diuerse denominatiōes reales res diuersas demonstrant: sed reales denominationes actionis ⁊ passionis sunt drūtes: ergo actio ⁊ passio realr drūt. ℂ Preterea actio dicit respectu agētis: ⁊ passio dicitur respectu patientis: sed agens ⁊ patiens realr drūt: ergo actio ⁊ passio realr drūt. ℂ Preterea diuersaꝝ rerū ꝑfectiones: ꝓprie debent esse realr diuerse: agens aūt ⁊ patiēs realr drūt: ⁊ actio ē ꝑfectio propria agētis ⁊ passio actus ⁊ ꝑfectio ꝓpria patiētis ergo actio ⁊ passio debent realr differre. ℂ Preterea si actio ⁊ passio sūt idē realr qḋ motus: tūc qḋ ꝯuenit actioni ⁊ passioni: ꝯuenit etiā motui: sz actioni ⁊ passioni ꝯuenit: q sint ꝑdicamēta: ergo motus erit ꝑdicamētū. h̄ aūt est falsuz: ergo falsuz ē q actio ⁊ passio sint idē realr: qḋ motus. ℂ Preterea que idē sunt in re videnṫ posse de se inuicē ꝑdicari: eṅ idē de eodez predicari contingat: sed actio nō pōt ꝑdicari de passione: nec ecōuerso: ꝗ nō sūt realr idē. ℂ Preterea aut actio ⁊ passio dicūt aliqd vltra motū: aut nihil: si nihil: tūc actio ⁊ passio erūt oino idē: qḋ ē simplr falsuz. Si aūt dicūt aliqd vltra motū: aut dicūt aliqd rōnis: aut aliqd rei: nō aliud nō dicūt solū qḋ rōnis: qr tūc essent solū de cōsideratione logici: qui entis rōnis ꝯsiderat: qḋ est falsuz: ergo vltra motū dicūt aliqd rei: ⁊ ꝑ ꝯñs realiter a motu drūt. quarta rō. quinta rō. ꝑ peryer. Caplo ꝑ. vj. ratio. vij. ratio. viij. ratio. ix. ratio. x. ratio.
ℂ Si di. q actio ⁊ passio nō dicūt aliā rē qꝫ motū: ipm tn̄ dicūt sub respectu diuerso ⁊ ideo diuersa sunt. Responsio

Contra si actio

Inquātū actio ⁊ passio inquātū passio: dicunt vltra motum: solum respectum quendam: cum respectus ⁊ relatio sint idem: ⁊ relatio cōueniēter spectet ad predicamentum relationis: actio in quantū actio ⁊ passio in eo q passio spectabunt ad predicamentum relationis: ⁊ ipsa per cōsequens predicamēta nō erūt. qḋ est falsum. ℂ Preterea res sic ⁊ eius circuit oē genus ⁊ psst in decē predicamenta diuidit: cum ergo que ex oppositis xi. ratio. Contra. xij. ratio.

opposito diuidunt ens sint diuersa entia: etiam que diuidunt rem ex opposito similiter diuerse res esse debent: et cum decem predicamenta ex opposito rem diuidant: concluditur quod decem predicamenta sint omnino diuerse res: et sic actio et passio realiter differunt.

In oppositum. Co. 17. et 22. **In contrarium** Est quod plures in tertio physicorum: determinat actionem et passionem realiter inter se non differre: nec etiam a motu.

Responsio. **Respondeo ad huius** Questionis intelligentiam sciendum est quod actio et passio non sunt de numero accidentium absolutorum: sed sunt de numero accidentium relatiuorum. Accidentia autem relatiua perfecte cognosci non possunt: nisi natura relationis aliqualiter cognoscatur: et ideo si volumus bene videre an actio et passio realiter inter se differant: et etiam a motu prius ostendendum est primo: utrum relatio differat realiter a suo fundamento. Quod autem circumscripta realitate fundamenti nulla remaneat realitas in relatione: sed maneat precisa ratio: que intelligitur modus essendi ad aliud: multipliciter ostendi potest.

Primo. **Primo** Quia omne illud: et solum reale est predicamento: penes quod in ipso accipiuntur specifice differentie: et distinctio specierum: specificis enim differentiis: species que sunt res predicamentorum constituuntur: et per idem etiam aliqua in re ponuntur: et distinguuntur realiter ab aliis. Idem enim est omnino id per quod constituitur res substantie: que est homo: et id per quod distinguitur in re ab aliis substantiis. Idem etiam est omnino id per quod constituitur res quantitatis que est linea: et id per quod ipsa distinguitur in re ab aliis quantitatibus. Similiter etiam est omnino idem id per quod constituitur res qualitatis: que est albedo: et id per quod in re distinguitur ab aliis qualitatibus. Constat autem quod specierum distinctio: et specifice differentie in relatione accipiuntur solum penes res: super quas ipsa relatio fundatur. Si enim circumscribatur per intellectum fundamentum relationis: et solus relationis intellectus concipiatur. sive respectus ipse precise: sub illo respectu: impossibile erit assignare differentias specificas: aut species differentes. Ipsum enim esse ad aliud: quantum est de se eiusdem rationis est in omnibus in quibus est. Nam quemadmodum esse speciem non est alterius rationis circa hominem: et circa asinum: nec etiam ratio generis circa animal: et circa arborem: nec est aliud genus animal quam arbor: nisi quia alia res est arbor: et alia res est animal: sic etiam et ipsum ad aliud esse: non est alterius rationis: nec est differens circa dominum et scientiam: et alias relationes: nisi quia est circa aliud et aliud fundamentum. Unde et quando dicitur quod relatiuorum: aliud est relatiuum suppositionis: et aliud equiparantie: hoc pro tanto veritatem habet: quia relationum aliqua habet fieri circa res: quarum una supponitur alteri: et aliqua fit circa res: quarum una alteri equiparatur. Cum igitur videatur ita sit: quod specierum distinctio: et specifice differentie in relatione: accipiuntur solum penes fundamentum: super quod ipsa relatio fundatur: concluditur de necessitate: quod nulla alia realitas fit in relatione a realitate sui fundamenti.

Secundo. **Secundo autem** Hoc idem sic ostenditur. Quod illud quod est res aliqua de se impossibile est fieri in aliquo de nouo sine reali transmutatione eius in quo de nouo fit. Est enim omnino non intelligibile: dicere quod aliqua res acquirat vel perdat aliquam realitatem: et tamen non transmutetur realiter. Uidemus autem quod relationes acquiruntur et perduntur ab eis subiectis: in quibus sunt absque vlla reali ipsorum subiectorum transmutatione. Patre enim cui vnum tantum filium habenti: filio mortuo perdit paternitatis rationem: nulla tamen in se transmutatione facta. Similiter etiam vnus homo acquirit relationem similitudinis ad aliquem alium: solo illo altero transmutato. Impossibile est igitur: quod per ipsas relationes aliqua realitas imponatur: preter realitatem sui fundamenti.

Tertio autem Hoc idem ex eo ostenditur: quod modus essendi ipsius rei: nullam rem ponit in natura preter rem cuius est modus. Esset enim omnino vanum dicere: quod res et modus rei sunt diuerse res. Et similiter positum est nouum dicere: quod modus rei ponit rem aliquam in natura preter rem: cuius est modus: tunc enim modus rei cum re ipsa cuius modus est: faceret rerum aggregationem: et ipsa res cum suo modo accepta non esset res vna simpliciter sed esset necessario vna res ex duabus rebus composita: quod est omnino falsum. Constat autem quod ipsa relatio sumitur a quodam modo essendi ad aliud: igitur euidentissimum est: quod ipsa relatio nullam rem ponit in natura preter rem sui fundamenti. Tertio.

Quarto hoc Idem ostenditur ex eo: quod modi essendi: qui se circa idem compatiuntur: non ponunt in natura diuersas res: sed vnam et eandem: modi vero illi: qui se circa idem: non compatiuntur: ponunt omnino in natura res diuersas: et differentes: unde videmus: quod quia modus essendi in se: et non in subiecto: et modus essendi non in se sed in subiecto: se non compatiuntur circa idem: non enim aliquid vnum: et idem in natura potest naturaliter esse in se: et non in subiecto et non esse in se: sed in subiecto: ideo substantia cui conuenit esse in se: et non in subiecto est res omnino differens ac diuersa a quantitate: et qualitate quibus conuenit non esse in se sed in subiecto: quia etiam esse in subiecto per modum mensurantis: et esse in subiecto per modum afficientis: se circa idem non compatiuntur: non enim aliquid idem esse potest in subiecto per modum mensurantis: et per modum afficientis: ideo quantitas cui conuenit in subiecto esse per modum mensurantis est res omnino differens ac diuersa a qualitate cui conuenit esse in subiecto: per modum afficientis: et non per modum mensurantis: sic ergo videtur ita est quod modi essendi: qui se circa idem non compatiuntur in natura: ponunt res omnino diuersas et differentes. Et similiter etiam econtrario modi essendi: qui se circa idem compatiuntur in natura: ponunt rem vnam et eandem. Constat autem quod modus essendi proprius ipsius rei super quam relatio fundatur: et etiam modus essendi ad aliud: a quo relatio ipsa sumitur circa eandem rem se compatiuntur. Uidemus enim quod esse in subiecto per modum afficientis qui est modus proprius qualitatis inuenitur in albedine. In eadem etiam inuenitur modus essendi in subiecto ipsam ad aliud ordinando: vt puta ad illud cui est similis ipsum: per albedinem similis: vel dissimilis dicitur. Concluditur ergo de necessitate: quod vnam et eandem rem ponit in natura modus proprius ipsius rei: sub qua relatio fundatur: et modus essendi ad aliud: a quo relatio ipsa sumitur. ¶ Nunc autem ita est: quod modus essendi proprius ipsius rei super quam fundatur relatio: non ponit rem aliam in natura a re cuius est modus. Unde modus essendi in subiecto: ipsum afficiendo: non ponit rem aliquam in natura, preter rem qualitatis: cuius est modus proprius: igitur et modus essendi ad aliud: et ipsa per consequens relatio non ponit rem aliquam in natura: preter rem sui fundamenti. Sic igitur iam euidentissime patet: quod ipsa relatio realiter a suo fundamento non differt. ¶ Ex hoc autem statim apparet veritas principalis questionis. Cum enim actio: vltra motum non dicat nisi quendam respectum agentis ad patiens in motu fundatum: nec passio dicat etiam vltra motum nisi quendam respectum patientis ad agens fundatum in motu. Concluditur iam euidenter: quod nec passio nec actio realiter a motu differat: quia tunc oporteret: quod relatio: vel respectus poneret in natura realitatem aliam a realitate sui fundamenti: quod iam ostensum est esse inconueniens. Sed si actio est realiter idem motui: et passio similiter: et ea que vni et eidem sunt realiter eadem: sunt etiam et sibi eadem secundum rem: concludatur de necessitate quod actio et passio inter se realiter non differant. Textus post scriptum: Co. 4.

Res q̄mō distiguat̄.

Sufficientia predicamētoꝝ clara.

¶ His ergo ꝑmo visis: viderius vt appareat: quō actio ꝛ passio sint diuersa ꝑdicamēta: cū ostēsuꝫ sit ꝙ in re nō differūt: ꝯsiderandū est ꝑm: ꝙ in ꝑcedētib⁹ q̄bus tetigimus: ꝙ res cui conuenit rō ꝑdicamenti ꝛ q̄ est vere res a ratitudine dicta: aliqd anologū est ad oēm rem ꝛ ad omne esse in creaturis reptū: etiaꝫ pōt dupl'r distingui: q: vel ex parte ipsius rei cui essendi modi attribuunt̄: vel ex pte ipsius esse in re ipsa reperti. Et ex parte si quideꝫ rei: res distinguit̄ tripliciter ꝑm triplicē rem absolutā: videlicet substātie: quātitatis: qualitatis: q̄ sūt res ita diuerse ꝙ vna nullo modo potest esse alia quod quidem ostenditur: ex modis essendi eis conuenientibus qui sic repugnātes sunt: ꝙ se circa ideꝫ nō compatiunt̄ (vt iam ostēsuꝫ est) Simil'r etiā ex parte ipsius esse in reb⁹ reperti: res potest tripliciter distingui: aut enim conuenit esse in se: aut in alio: vt in subiecto: aut in ordine ad aliud. Et si quidē in se conuenit ipsi substātie: esse vero in subiecto absoluto cōuenit accidētib⁹ absolutis: sicut quantitati ꝛ qualitati. Esse autē in ordine ad aliud cōuenit entib⁹ relatiuis. Et primi quidē duo modi (sicut iam ostēdim⁹) sunt oīno repugnātes. Tertius vero ēēndi modus diuersus est ab vtroq3 illoꝝ duoꝝ. Modus eni essendi ad aliud: non est modus essendi in se: nec est modus ēēndi in alio absolute. Quāuis aūt tertius modus sit ita diuersus ab vtroq3 illoꝝ: nulli tamē eorū repugnat. Naꝫ ꝛ id cui cōuenit esse in se: ꝛ id cui cōuenit esse in alio potest habere modū essendi in ordine ad aliud. Unde videmus ꝙ per eandē essentiā ꝑ quā aliqua substātia habet ꝙ in se existat ꝛ non in subiecto: habet etiā ꝙ sit distincta ꝛ diuersa ab alia substantia: ꝛ sic circa ipsas attendit̄ relatiuū diuersitatis: Item per eandem essentiā per quā habet materia: ꝙ non sit in subiecto: hēt etiā ꝙ ad aliud: vtpote ad formā substantificaꝫ ordinet̄: sicut aūt de substātia dictū est. sic etiā dici pōt de q̄ntitate: ꝛ q̄litate: sic ergo iam manifestū est ꝙ esse in se: ꝛ esse in alio: circa idē real'r: secū compatiunt̄ esse ad aliud: verꝫ est tamē: ꝙ hoc esse ad aliud ꝑꝫ diuersos modos in septē predicamenta distinguit̄. Que quideꝫ distinctio sic accipi pōt: aut eni respectus ille: quo vnum intelligit̄ ad aliud inclinatū: rei cōuenit in se: ꝛ absolute siue simpl'r: aut in cōnexione aliquoꝝ ad inuiceꝫ. Et quidē si in se: ꝛ simpl'r cōueniat rei ille respectus: quē admodū respectus ad scibile: in se ꝛ simpl'r cōuenit ipsi scientie: ꝛ hoc qō dico duplū: cōuenit q̄rto: spectabit tunc respectus ad predicamentū relationis. Si autem respectus ille rei conueniat: nō quidē in se ꝛ simpl'r: sꝫ in connexione aliquoꝝ ad inuicē: tūc res illa: circa quā talis respectus cōsiderat̄ aut est motus: aut est aliqd ꝑ motū in mobili acquisitū. Et si quidē est motus tūc est actio ꝛ passio. Que diuersimode in motu accipiuntur: sub cōnexione eadē: sꝫ sub diuerso respectu: ponit̄ ibi cōnexio agentis ꝛ patiētis. Et motus quidē in tali connexione acceptus sub respectu agentis ad patiens dicit̄ actio: sub respectu vero patientis ad agens: dicit̄ passio. Si vero id circa quod attendit̄ talis respect⁹ sit aliquid acquisitū per motū: tunc aut ibi attendit̄ connexio mobilis cū tempe: aut cōnexio locati cū loco. Et si quidem ibi attenditur cōnexio mobilis cū tpe quod ꝑ se est mensura motus: sic est q̄n: q̄n etenī nō attēdit̄ in re mobili nisi ꝑm: ꝙ ipsa res mobilis tpi connexa sub certo ꝛ finito tpe cadit (sicut patet in quarto physicorum.)

Co. 4. ꝛ 15.

Unde quemadmodū

Motus acceptus in ꝯnexione agēns ꝛ patiēns sub respectu agētis ad patiētis dr̄ actio: sic etiā (vt videtur) terminus motus acceptus in cōnexione rei tpalis ꝛ tpis: sub respectu tpalis rei ad tempus in quo motus terminatus est: vel inchoatus: dr̄ q̄n. Si aūt ibi attēdat̄ cōnexio locati cū loco: tūc adhuc dupliciter esse poterit: aut enim id circa qō cōsiderat̄ talis respectus: est aliquid acquisitū ex constitutione locati in loco: in eo qō habet rōnem locati in loco in eo qō habet rōnem loci. Et secūdo quidē modo est habitus: primo vero est vbi ꝛ situs: sed differunt: quia vbi dicit respectū locati ad locū simpl'r: situs vero dicit respectū locati ad locū: nō quidē simpl'r: sed ratione partiū locati ad partes loci:

Co. 25.

Considerandum est

Ergo breuiter quātū ad hec tria vltimo dicta: ꝙ quēadmodū locus continet: ꝛ cōseruat locatū. sic etiam ꝛ vestis ꝛ calceus continent rem vestitā: ꝛ calceatā: cū ipsam ornent ꝛ tegant. Unde ꝛ in quinto metha. Ari. dicit: ꝙ cū inter rem habentē: ꝛ rem habitaꝫ: cadat velut quedam actio media ꝑm quā hoc dicitur ornare: illud vero ornari: vel aliqd hmōi: tūc hoc est habitus. Quēadmodū ergo: vbi ꝛ situs: qui est ꝑdicamentū: in re nō vident̄ ponere nisi cōtētionem: ꝛ cōtinentiā locati in loco: sic etiaꝫ ꝛ habitus: vt est ꝑdicamentū in re: nō vr̄ ponere nisi continētiā: sꝫ actiuā talis rei ornātis vel tegentis in re ornata: vel tecta. Et sicut cōtinētia locati in loco: accepta in ꝯnexione reali loci ꝛ locati sub respectu tot⁹ locati ad totū locū dr̄ vbi: ꝛ sub respectu: vel ordine ptiū locati ad ptes loci dicit̄ positio: sic etiā ꝛ ꝯtinētia vestis actiua: vel aliuius taliū in re vestita: accepta in tali cōnexione vtriusq3 sub respectu vnius ad alterū dicit̄ habit⁹. Ex his ergo iam manifestū est ꝙ actio ꝛ passio: sunt diuersa ꝑdicamenta: ꝛ in re nō diffe ꝑm ꝙ res stat pro ipso reali modo essendi. Nā ꝛ in diuisione rei cadūt (vt ostēsuꝫ ē) solum ꝑm ꝙ ipsa res est quid anologum ad omnē rem: ꝛ ad omne reale esse inuentū in creaturis.

Nois ipi potest fieri tripliciter.

His itaq3 visis

Ad pleniorē q̄ōis intelligētiā: cū ex diuersis modis ēēndi: diuerse denoiationes ꝑm diuersa ꝑdicamenta sumant̄: ad sciendū que sint noia reꝝ ꝛ que non ꝛ quō: ꝛ ad qd significandū imponant̄: hec ꝛ illa.

Primo

Considerandum est

Ulterius ꝙ triplex fieri pōt nois impō: vna quidē ad significādū reꝫ ipaꝫ precise: alia vero ad significādū rē ipsaꝫ nō q̄dē simpl'r sed ꝑut habet talē modū ēēndi. Itē alia impō pōt fieri ad significandū ꝑcise ipsum ēēndi modū. Et si q̄dem primo mō esset nomē rei impositū: que pōt esse diuersorū predicamētoꝝ: ꝑm diuersos essendi modos: tunc nō spectaret res illa tali noie significata potius ad vnū ꝑdicamētum q̄ꝫ ad aliud: sed eēt illud nomē absolutum nomē rei. Scđo aūt modo diuersū est nomē ipositū rei vt est res vnius predicamenti: ꝛ vt est res alterius predicamenti: quem admodum eidem rei impositū est hoc nomen albedo: ꝛ hoc nomen similitudo. Sed hoc nomen albedo est ipositū illi rei vt cui cōuenit esse in alio ipm afficiendo: hoc vero nomē silitudo est eidē ipositū vt cui ꝯuenit esse in alio ipm ad aliud ordinādo. Cōsilr etiā si fundata esset silitudo: sup aliquā subam: vtpote sup humāitate: eādē reꝫ significaret humanitas: ꝛ silitudo: ꝫ diuersimode: qꝛ h nomē humāitas illi rei cōueniret: vt hēret eē in se: ꝛ nō in subo: h ꝓo nomē silitudo cōueniret eidē: vt hēret eē in ordine ad alteꝝ. Et tūc res significata: noie silitudis fūdate sup sbaꝫ: ꝛ sup q̄litatē eēt alia ꝛ alia: ꝑm ꝙ alia res est suba: ꝛ alia res ē q̄litas. Esset autē res tali nomine significata alia ꝛ alia sub vna tamē ratione essendi: que est respectus ad alteruꝫ. Est. n. silitudo nomen rei: non quidem simpl'r: sed pro vt circa

Secundo

ut circa ipsaz est natus ꝯsiderari talis modus essendi.

Tertio. **Tertio autem** modo diuersa sunt im posita noia reb⁹: sm di uersos essendi modos: precise cōsideratos. Et sunt hec no mina scdarum intētionū: circa res illas ꝯsideratarum: quē admodū hoc nomē accñs est ipositū precise ad significā dū modū essendi in altero: et est nomē scde intētionis cōe inuētis pdicamētis. Sic etiā si modis singulis singulo rū pdicamētoꝝ essent precise noia imposita: essent silr ipsa noia scdarū intētionū: et precise significarēt rōnes ꝓpri as cuiuslibet pdicamēti: penes quas attēdit pdicamē toꝝ distinctio: predicamēta.n. distinguūtur penes mo dos essendi: et nō penes res existētes: et hoc solū est essen tiale predicamētis: qz accidit pdicamēto: vt pdicamē tū est: q vnū significet rē aliā q aliud. Quia.n. diuersi modi essendi aliquoꝝ predicamētoꝝ se circa idem nō cō patiūtur: cuius sunt modi substātie: quātitatis et qua litatis: ideo h significāt res tā diuersas q vna nul lo modo pōt eē alia: et distinguūtur ista per ꝯñs: nō so lū penes diuersos essendi modos: sed etiā penes diuersas res et entitates: h aūt nō opz nisi sint diuersi modi essendi nō repugnātes: sed se circa idē cōpatientes: cuiusmodi sunt modus essendi in se: et modus essendi ad aliud: et mo dus essendi in alio: et modus essendi ad aliud: vnde nō est necessariū q talia pdicamēta significēt diuersas res et entitas: sed significare pñt vnā et eādē sm tñ diuersos modos: et diuersas rōnes pdicamētoꝝ: penes quas ip sa pdicamēta distinguūtur: sicut iam patuit in actiōe et passione: que dñt solū diuersos respectus circa eādez rē.s.circa motū: lz aūt aliquod nomē relatiuū: vt simili tudo fundata super diuersa pdicamēta: vt super subaz et qualitatem: si super ipsa fundaret eādē rez significet quam nomen sube: et quā nomē significat qualitatis: nō tñ hoc eis ꝯuenit eqliter: qz forma: et rō nois relatiui i ponitur a modo essendi ad aliud: q qtū de se est vnicus et vniformis est: et res ipsa quasi materialiter cadit in suo si gnificato. Et sm hoc relatio: vt est nomē gñalissimū et nomē relationis realis: vniuocū est ad diuersas relatio nes fundatas sup diuersas res predicamentorū diuer soꝝ. Et hec quidē albedo: et silitudo dicit idē in re signi ficent: nō tñ vnū predicat de alio pp diuersos modos essendi a qbus formaliter imponunt. Sicut aūt de his dictū est: sic etiā est intelligendū de actione: et passione et motu. Nā qūuis actio et passio idem in re significēt qd motus: nō tñ hoc eis cōuenit equaliter: qz nomē ac tionis et passionis imponitur a modo essendi ad aliud: et motus ipse quasi essentialiter cadit in eoꝝ significato. Non predicat etiā vnū de alio quāuis q idē in re si gnificent: qz diuersi sunt modi essendi: a quibus forma liter imponunt. Ex his ergo cōsiderans apparet qua mifeste q argumenta facta in contrarium sunt soluta.

Rñsio. ad obiecta. Nam ad primum et scdm dicendū: q actio et passio re nō dñe accipiēdo rem sm q stat pro eo cui conuenit modus essendi: differunt aūt sm q res stat pro ipso mō reali essendi: penes modos aūt essendi: pdicamenta di stinguunt: et imponit pdicamēta fuerunt. Ad.iii. dicendū q ea que in genere conueniunt: et in spē differunt: magis cō ueniunt in rōne predicamentali: q ea que generalissimo genere differunt: nō tñ magis conueniunt in fundamē to rōnis ultimate: qz (sicut pdictū ē) distinctio specierum rela tiuus relatiuis: attendit sm distinctionē fundamētoꝝ sed distinctio primoꝝ generum: attendit penes diuersas rōnes pdicamentales: et nō penes diuersa fundamen ta: et sic frigefacere et calefacere cōueniunt in vna pdic camentali rōne: q est rō actionis: sed differunt fundamē tis: qz super cōtrarios mot⁹ fundant: frigefacere pro et frigefieri fundamēto cōueniunt: qz super eodē motu fundant: dñt tñ rōne pdicamētali: sicut agere et pati et actio et passio. Ad qrtū dicendū: q eo mō quo sunt diuerse diffinitiōes: sunt etiā diuerse essentie: diffinitio aūt actionis et passionis idē absolutū accipiūt: sz diuer suz respectiū: est aūt actio: act⁹ agentis i passuz: passio ve ro est actus passi ab agēte (vt dz in tertio phisicoꝝ) Cō

Co.xxi. silr etiā in vna essentia absoluta conueniunt: sed dñe in essentia relata. Ad.v. dicendū: q diuersis denoia tionibus: et cōceptib⁹: sufficit q in re correspōdeant di uersi modi ipsi⁹ rei: qz de vna et eadē re pōt formare rō cōceptus diuersos penes diuersas acceptiones ipsius rei. Ad.vi. dicendum: q si motus respcū agentis dr actio: et respcū patientis passio: qūuis agens et pa tiens in re differāt: actio tñ et passio: vna res esse pñt: cū nec agens sit actio: nec patiens passio: sed motus sit vtrūq. Ad.vii. dicēdū: q diuersoꝝ nō pōt esse vna pfectio sm modū eundē sed diuersimode: sic et actus q dem: qui dr actio et passio: est pfectio agentis: tanq̄ in fluentis: et sic est actio: est etiā pfectio patiētis: tanq̄ re cipientis: et sic est passio. Ad.viii. dicendum: q licet actio et passio sit idem motus i re: dicūt tñ vltra motum diuersas rōnes pdicamentales: et qz motus de se rōnes illas nō dicit: id nō est pdicamētū: sicut sūt actio et pas sio. Ad.ix. dicendū: q pz rñsio: nō eni actio et passio de se inuicē predicant: pp diuersas rōnes a quib⁹ formalit imponant. Ad.x. dicēdū: q actio et passio aliqd rei vltra motū dicūt: qd nō est aliud: q qdaz rea lis respcūs. Ad.xi. pz rñsio: p supra dicta. Ad.xii. dicendū: q res vt stat pro eo cui cōuenit esse: circuit di recte tria pdicamēta solū.s.sube: qntitatis: et qualitatis sm vero: q est quid cōe ad oēm rōnē: et ad oē esse in crea turis repertum: circuit oē genus: et in re sic sumpta: ac tio et passio differunt (vt ostensum est.)

Questio octaua.

Questio Octaua est. Utrū de⁹ possit facere actu infinitum et vr q nō: qz deus nō pōt facere aliqd qd sibi equet: deu aūt si ens finitū equari nō posit: pp illud q est infinitus: videtur tamen q sibi equetur ens infinitum: ergo (vt videtur) non potest deus facere ens actu infinitum. Prima rō.

Preterea Deus nō pōt facere illa que ꝯdi ctionem iplicant: sed infinitū eē actu iplicat ꝯdictionē: qz esse actu: dicit pōnem actus. infinitū pro dicit negationē termini: et p ꝯñs actus ne gationem: ergo ifinitum actu a deo fieri non potest. Scda rō.

Preterea Nullius creature pōt esse ꝓtus ifinita: sz in finiti est ifinita ꝓtus igit nihil ifinitū pōt eē qd creatū. Preterea cū in finite ꝓtutis pōt in ifinitū effectū: si nihil creatū ꝓdu cere pōt effectū ifinitū: q ens ifinitū nō pōt eē ens crea tū. Preterea: oē factū hz eē pticipatū ab alio: sed oē qd hz eē pticipatū: hz eēntiā finitā et limitatā: ifinitū aūt hz eēntiā ifinitā: q ifinitū nō pōt eē a deo factum. Tertia rō. Qrta rō.

Preterea oē illō pqd ponit diuina potētia limitari, ē ipossibile a deo fieri: sz si de⁹ ꝓduceret corpus ifinite magnitudinis: limitaret ita dei potentia q aliud cor pus ꝓducere non posset: nam si adhuc aliud corpus ꝓ duceret: vnū corpoꝝ illoꝝ ad alterū: cum duo corpora non possint esse simul: necessario finiret: et eōr etiā per cō sequens finitū vtrūq: ambo etiā ifinita accepta maio rē quātitatē haberent quodlibet ipsoꝝ per se sumpto et sic esset aliquid maius infinito: quod est impossibile: ergo impossibile est infinitum corpus actu a deo fieri. v.ratio.

Preterea: deus nō potest facere ens corpore: qd soluta Septa rō.

tiones corporis. Est autē de rōne corporis: q̄ superficie terminet̄: sicut de rōne superficiei est: q̄ termi<u>n</u>etur linea: et de rōne lineę q̄ termineẗ puncto: sed hoc totū tolliẗ per corporis infinitatē: ergo iposē est deo: facere corpus
vij. ratio. actu īfinitū. ¶ Preterea ponam⁹: q̄ deus faciat vnū corpus infinite magnitudinis: aut ergo extra quālibȝ illius corporis partem poterit dari alia pars: aut non.
viij. ratio. ¶ Si dicaẗ q̄ nō. ¶ Cōtra: oē corpus extra cuius aliquā ptē nō contingit aliam ptē3 dare est finitū: sed corpus infinitum non est finitum: ergo extra quamlibet
ix. ratio. partē corporis īfiniti: est dare aliaȝ partē. ¶ Nō sic cōcedatur. ¶ Cōtra si extra quālibet ptē corpis infiniti est dare aliā ptē: tunc extra oēs ptes corpis: et p̄ ꝯñs extra totū corpus poterit dari alia pars corporis: qd̄ est
x. ratio. impossibile: ergo impossibile est corpus actu infinituȝ a deo fieri. ¶ Preterea aut totū esset: aut nō totū esset: non pōt dici q̄ nō totū esset: q2 tūc nō esset actu ipsum corpus infinitū: oȝ ergo dicere q̄ totū esset: sed hoc ē impossibile: q2 cū nomē totius: sicut et nomen pfecti in sua ratione finem includat: oē qd̄ diciẗ totū: oȝ esse finituȝ ergo ipossibile est esse corpus actu infinitū. ¶ Preterea
xi. ratio. omne qd̄ est facibile est scibile: et de omni scibili pōt eē scia: de infinito aūt nō pōt esse scia: ergo infinitū nō est scibile neq̄ facibile. ¶ Preterea qd̄ repugnat supe
xij. ratio. riori repugnat inferiori: corpus aūt est superius ad corpus nāle: et corpi repugnat moueri in instanti: ergo et corpori nāli: sed si esset corpus graue aut leue infinituȝ
Co. 66. illud in instāti moueri posset (vt pbaẗ in libro d̄ celo) ergo impossibile est esse corpus graue aut leue infinitū. ¶ Preterea nullus intellectus creatus: cū sit finitus:
xiij. ratio. pōt intelligere infinituȝ: sed si essent īfinita indiuidua eiusdem spēi: cū angelus oia eiusdem spēi indiuidua p eādē speciem intelligat: et que itelligit per vnā spēm possit simul intelligere: angelus posset simul īfinita indiuidua cognoscere: qd̄ est impossibile: ergo impossibi
xiiij. ratio le est simul esse infinita indiuidua eiusdē speciei. ¶ Preterea si deus pōt sub vna spē pducere infinita indiuidua: pōt eadē rōne hoc facere: et sub qualibȝ spē cuiuslibet generis: ponamus ergo q̄ hoc faciat: tūc aut poterit plura pducere: aut nō: si poterit: ergo poterit aliqd plus infinito: qd̄ est impossibile: si non poterit: ergo dei potentia erit totalr̄ limitata: qd̄ similiter est impossibile: ergo oino ipossibile est deū facere simul infinita indi
xv. ratio. uidua eiusdē spēi. ¶ Preterea in corpe infinito est necessario virtus infinita: sed vbi est infinita virtus: ibi est infinita essentia: cum enim virtus ꝯsequaẗ essentiā necesse est q̄ virt⁹ infinita ꝯsequaẗ essentiā infinitaȝ. In infinito ergo corpore erit necessario infinita essentia: sed deus non potest facere infinitā essentiam: ergo nec corpus infinitum.

In oppositum. **In contrarium** Est: q̄ de⁹ est agēs infinite virtutis: sed agens infinite virtutis: vr̄ posse in effectum infinituȝ. ¶ Preterea deus pōt simul infinita intelligere operatur aūt per intellectuȝ: ergo potest sil̄ infinita pducere.

Respōsio **Respondeo ad huius** qōnis intelligentiam tria precipue cōsiderāda sunt: videlȝ que sint a deo facibilia: et que nō: quot modis dicaẗ infinitū: et vtrum quolibet illorū modorū īfinitū cadat sub numero eoȝ q̄ sunt a deo facibilia: vel sub numero eorum que contrario modo se habent.

Nota q̄ q̄ sint a deo facibilia et que non. **Quantum autem** Ad primū cōsiderandū ē q̄ deus est prima et vlis cā essendi: sub prima vero et vlī cā essendi: cadūt oia q̄ pñt participare esse: que aūt esse participare nō pñt sub tali cā non cadūt: pñt aūt esse participare oia: q̄ cōtradictionē nō iplicant: que ꝟo cōtradictionem iplicant esse habere non pñt: ea enim que implicant cōtradictionem: sunt oino impossibilia oino vero ipossibilia dicunẗ: q̄ nullo mō poni pñt in actu essendi: sicut etiā q̄ ꝯdictionē nō implicāt: sunt simplr̄ possibilia. Simplr̄ aūt possibilia dicunẗ: que pñt aliq mō: ꝑticipare esse: si igiẗ sub prima et vli cā essendi: cadant oia: et solū illa: que pñt actuȝ essendi participare: cōcludiẗ de necessitate: q̄ sub diuina potentia: cadāt oia q̄ cōtradictionē nō iplicant: et q̄ ab ipsa oia q̄ cōtradictionē implicant: secludanẗ: nō aūt p istoȝ exclusionē: tolliẗ dei oipotētia: sic eni deus dr̄ oipotens: siue oia potens: sicut etiā dr̄: et oia sciens: et tñ non obstante q̄ sit sciens oia: dr̄ tñ recte: q̄ ipse nō scit hoiem esse asinuȝ: q2 tunc falsā haberet sciam: qd̄ est absurdū: ergo et silr̄ nō obstāte ei⁹ oipotētia: pōt dici q̄ facere nō pōt: q̄ hō sit asinus: vel aliqd aliud: qd̄ iplicet cōtradictionē: non valet eni facere illa: quoȝ sciam habere non pōt: sicut ergo de⁹ dr̄ oia sciens: q2 scit oia: que sunt scibilia quo
quo mō: sic etiā dr̄: et oia potēs: q2 pōt quecūq̄ sunt ali
quo modo possibilia. Manifestū est igiẗ iaȝ: q̄ oia illa sunt a deo facibilia: que nō implicant ꝯdictionē: que
vero cōtradictionē implicant: ab eo fieri non possunt. Quot modis sumiẗ infinituȝ.

His ergo visis Ulterius q̄tū ad secūdū ꝯsiderandū est: q̄ licet multiplex esse possit acceptio infiniti: q̄tuȝ tñ ad pñs sufficere pōt: infinitū aliqd dr̄ tribus modis: videlicet infinitū infinitate essentie: infinitū quo ad esse: et infinitum infinitate quantitatis.

Primo. **Infinitum autem** Primo dicitur: cuius essentia nō est ad vnū genus determinata: sed i se claudit et cōtinet perfectiones oium generū: sm quē modū deū esse dicimus per essentiam infinitum: q2 videlȝ ei⁹ essentia non est limitata ad vnū pfectionis genus: sed extra et supra oē genus est: tanq̄ omniū generū pfectio
nes claudens in se et continens. Secundo.

Infinitum vero Quantū ad esse id dr̄: qd̄ et si habeat essentiā limitatā ad vnū pfectionis genus: hēt tñ specificā illius generis pfectionē: oibus modis quib⁹ haberi pōt: quemadmodū dicim⁹: q̄ gratia in christo infinita est: nō quidē infinitate essentie: cum essentia gratie nō sit essentia sapiētie: sed dr̄ infinita: q̄tū ad eā qācū ipsa modis innumeris possit haberi: omnibus tñ modis: quibus haberi pōt: habeẗ in hoie christo: q2
nō dat ei de⁹ spm̄ ad mensurā: sicut scriptum est. Tertio.

Infinitum autē Infinitate quantitatis duplr̄ pōt accipi sm qd̄ est duplex quātitas. Quantitas duplex. ¶ Est eniȝ quātitas magnitudinis: et quātitas multitudinis: Et quidē infinitū infinitate magnitudinis: diciẗ cuius tanta est magnitudo: q̄ accipiētib⁹ partē eius post partē: nūq̄ cōtingat ad partē aliquā deuenire: post quā alia ps sumi non possit: differt aūt hoc infinituȝ ab infinito: sm diuisionē: quod poniẗ ab aristotile in cōtinuis: naȝ in diuisione continui finiti acceptio partis: post partem vadit in infinitū: ita tñ q̄ illa sit acceptio partiū inequalium quantitate: vt videlicet ps secūdo accepta: sit minor parte priori sumpta: per diuisionem: alias diuisio in infinitū nō procederet: sed in vere actu infinito: de quo loquimur modo datur i infinitū acceptio ptis: post partem sumendo: quā ptes equales in quātitate. ¶ Consistit etiam infinitū sm multitudinē dr̄: cuius tanta est multitudo: q̄ accipientibus vnū post aliud: nunq̄ cōtingat
ad aliquid

ad aliquid oīno vltimū deueniret: quēadmodum si acciperio angelū post angelū nūq̄ posset finiri: esset infinita angelorū multitudo. ¶ Uiso ergo que sint a deo factibilia: et que non: et quot etiā modis dicat̄ ꝓpne aliqd̄ infinitū. ¶ Ulteri⁹ cōsiderādū est: vtrū quolibet illorū modorū infinitū cadat sub numero illorū que sunt deo possibilia: vel sub numero illorū que contrario mō se hn̄t apparet abs ꝑria facie ꝙ ifinitū scd̄o mō acceptū: non sit possibile a deo fieri: nā in ꝓpositione qua dr̄ ꝙ aliq̄ res vel nā specifica oib⁹ modis: quib⁹ hēri pōt habet nulla ꝯdictio iplicat̄. cuius qdē declaratio est: qr tūc dicit̄ in aliq̄ ꝓpōne ꝯtradictio iplicari: qn̄ ꝑdicatū et subiectū ꝓpōnis sibi inuicē repugnāt vel ꝯtradicūt: sicut ꝙ hō ꝯtradicit seu repugnat asino: dicim⁹ ꝙ illa ꝓpositio: hō est asinus: iplicat ꝯtradictionē. Nūc aūt videmus ꝙ subm̄ et ꝑdicatū ꝓpōnis ꝑdicte: sibi nō ꝯtradicūt: est. n. in ea ꝑdicatū: h qd̄ dico habet̄: subm̄ vero est h totū: res aliq̄ vel nā specifica oib⁹ modis: qb⁹ hēri pōt hēri aūt pōt: dicit potētiā ordinatā ad actū habēdi: sed habet̄: dicit ipm̄ hn̄di actū. Cōstat aūt ꝙ actus hn̄di nō repugnat sue potētie. Euidēs est igit̄ ꝙ ꝑdicatū et subiectū ꝓpōnis: qua dr̄ res aliqua vel nā specifica oibus modis qb⁹ hēri pōt: habet̄. s. nō ꝯtradicunt: nec per ꝯsequens in illa ꝓpōne ꝯtradictio iplicat̄. Significatū igit̄ ipsi⁹ nō est de nūero eorū que sūt deo impossibilia: pꝫ etiā hoc per exēplū de gratia superius adductū. Cū. n. gratia multis modis possit a deo cōferri hoib⁹: oib⁹ tn̄ modis qbus dari pōt: data est fm̄ verā fidē hoi xpo: et sic ifinitū sumptū scd̄o modo: nō solū est a deo factibile: sed etiā est actu factū: apparet aūt h idē et aliter. ¶ Cū. n. res ordinet̄ per eēntiā suā ad eē ea rōne q̄ in actu eēndi ponit̄ sub infimo gradu sue nāe: pōt etiā in ipso poni: et sub gradu sue nāe medio et supmo. Manifestū est igit̄ ex dictis ꝙ infinitū ꝗtū ad esse: nō est ipossibile fieri a deo actu. ¶ Ulterius itaq̄ cōsiderādū est: quō se habeat de infinito accepto primo modo: ꝙ aūt ipsum non cadat sub numero factibiliū: euidenter ondi pōt: quēadmodū enim supra dictū est: id dr̄ eē infinitū infinitate essentie: cuius eēntia nō est limitata ad vnū ꝑfectionis genus: sed in se claudit et continet ꝑfectiones oium rerū: vna autem de perfectionibus rerum est ipsum esse: id ergo quod est in essentia infinitū in ipsa sua eēntia: claudit ipsuꝫ esse: qd̄ aūt in sua essentia claudit actuale esse: est actu per eēntiā suā: et nō per participationē ab alio: qr participatiuū inquantū huiusmodi cadit extra rōnē vel eēntiā participātis. Omne autē factū fm̄ ipsam rōnē facti: hꝫ esse participatuꝫ et non est actu per essentiā suā: esse igit̄ factū cōtradicit et repugnat oīno ei: qd̄ est esse infinitū in finitate essentie: tale itaq̄ ifinitū: nullo mō est a deo factibile. ¶ Et preterea: oē: qd̄ habet eēntiā limitatā ad aliquod gen⁹ per aliquā drīam sibi ꝓpriā: distinguit̄ ab oibus sibi ex opposito diuidentibus genus illud. Constat autē ꝙ genus primū: et drīa ꝓpria rei cōtente in genere: sūt termini infra se claudētes totā eēntiā talis rei: oē ergo quod ad genus aliqd̄ limitat̄: hꝫ eēntiā totā infra certos terminos essentie inclusaꝫ: et ꝑ ꝯñs finitā et limitatā: est aūt de rōne cuiuslibet facti: ꝙ sit qd̄ infinituꝫ et limitatū in eēntia: est itaq̄ simplr̄ dicendū ꝙ si deus nō pōt aliū deū facere: sicut in rei veritate nō pōt: etiā nō pōt aliqd̄ facere qd̄ sit infinituꝫ et illimitatū in eēntia idē enī videt̄ iudiciū de vtroq̄. ¶ His ergo visis: vlterius ꝯsiderādū est circa ifinitū fm̄ quātitatē: et primo vtrū infinitū ꝗtitatiue dimensiua sit de numero factibiliū a deo. Et qdē si dicat̄: h esse de numero eorū: que sūt deo ipossibilia aut h cōtingit: ꝙ ifinitas repugnet vltr̄ ei qd̄ est: aut qr ꝯdicit enti creato: aut qr repugnet ei qd̄ est ꝗti: aut qr repugnet enti nāli: nō est aūt impossibile a deo fieri actu infinitū dimensione: qr infinitas repugnat ei vltr̄ qd̄ est. Contingit eni dare aliqd̄: qd̄ est qdē actu: et est simplr̄ infinitū: sicut pmū ꝑncipiū qd̄ actu ē et simpliciter ifinitū est: h aūt esset ipossibile: si ifinitas repugnaret vltr̄ ei qd̄ est actu: que eni vltr̄ sibi repugnāt: in nulla nā pñt cōiuncta inueniri: si aūt dicat̄: ꝙ primo entiū principio repugnet esse infinitū dimēsione: apparet ꝙ per h nr̄a ꝓbatio nō tollitur: nō eni idcirco repugnat primo ꝑncipio: esse infinitū dimensione: qr sibi repugnat infinitas: sꝫ qr ei repugnat dimensio. Ex h aūt ꝙ primo essendi principio repugnat esse dimensionatū nō hētur ꝙ repugnet esse infinitū dimēsione magis ꝗ esse finitū. Quin pot⁹ si subtilr̄ ꝯsideret̄: appebit manifeste: ꝙ magis repugnat esse finitū dimēsione: ꝗ esse taliē ifinitū: nā esse fꝫ dimensionē finitū: sibi ex duob⁹ repugnat: qr ex rōne finitatis: et ex rōne dimēsionatiōis. Repugnat eni pmo ꝑncipio: et esse qd̄ finitū: et esse qd̄ dimensionatū: infinitū aūt dimensione repugnat eidē ex vno tn̄: qr ex rōne dimēsionationis: et nō ex rōne ifinitatis: vn̄ et si nō repugnaret tali principio esse quid dimensionatū repugnaret si qdē tūc ei eē finitū dimensione: nō tn̄ sibi repugnaret eē talr̄ ifinitū. Manifestū est igit̄ ex dictis: ꝙ nō idcirco ē ipossibile ifinitū dimēsione a deo fieri: qr ifinitas repugnet vltr̄ ei qd̄ est actu. Itē nō rō est hoc eidē ipossibile: qr ifinitas videtur enti creato repugnare: pmo eni de rōne entis creati: sive ꝓducti est: ꝙ nō sit actu ꝑ suā eēntiā: sed ꝑ participationē eēndi ab alio: qd̄ cuilibet conuenit ex eo ꝙ hēt essentiā limitatā. Quicqd̄ ꝗ tollit ab aliquo limitationem essentie: tollit ab eo rōnē essendi per participationē: qd̄ aūt iam limitationeꝫ non tollit: sed ponit: non aufert etiā: sed ponit rōneꝫ ꝑdictā: nūc aūt ita est ꝙ limitationē in eēntia tollit infinitas essentie: cum eniꝫ opposita hēant fieri circa idē: et finitati opponit̄ ifinitas: oꝫ necessario ꝙ finitati essentie opponat̄ infinitas eiusdē: et qr vnūqdq̄ oppositorū tollit̄ ꝑ suū oppositū: oꝫ de necessitate ꝙ ꝑ infinitatē eēntie tollat̄ finitas siue limitatio in eēntia. Enti ergo creato: qd̄ hꝫ ex limitatione eēntie rōnē essendi ab alio: repugnat infinitas i eēntia: qr tollit ꝑdictā limitationē. Constat aūt: ꝙ infinitas ꝗtitate extensionis: nō tollit finitateꝫ essentie: qr (vt dictū est) vnūqdq̄ oppositorū hꝫ auferri ꝑ suū oppositū infinitas aūt extēsionis nō opponit̄ finitati essentie: sed finitati extēsionis: cū (sicut dictū est) opposita hēant fieri circa idē: per extēsionis ergo infinitatem: tollit̄ terminatio extensionis: nō aūt tollit̄: sed ponit̄ limitatio essentie ꝑ talē infinitatem: qr per hoc qd̄ aliqd̄ ponit̄ siue sub finita siue sub infinita extensione ponit̄ necessario esse limitatū ad gen⁹ rerū mātiū: ergo manifestū ē ꝙ ꝑ extēsionis infinitatē: nō tollit̄: sed ponit̄ rō ꝗ creato cōuenit: ꝙ hēat esse acqsitū ab alio: nō igit̄ ifinitas extēsionis repugnat enti creato ex rōne qua sibi conuenit eē actu: nō per suam essentiā: sed per participationem.

Item ad rationem

hodiernal pertinet ꝙ non subterfugiat cognoscibilitatē: sed nec etiam illa rō tollit̄ a ꝓducto: ꝑ infinitatem dimensionis: multo eni minus vr̄: ꝙ infinitum simplr̄ cadat in cognitione alicuius: ꝗ infinitū fm̄ qd̄. Cōstat aūt: ꝙ deus cognoscit simplr̄ infinitū: multo igit̄ magis etiam ifinitū fꝫ qd̄ pōt a deo cognosci. Infinitū aūt dimēsiōe: nō est simplr̄ ifinitū: sed fꝫ quid. qr infinitū simplr̄ est solū id qd̄ est ꝑfectionū ifinitū igit̄ ifinitū magnitudine a deo cognosci poterit. ¶ Preterea ifinitū cognitiōi repugnat:

Confirmat

Contra.

Confirmat

inq̄tū repugnat numerationi: nā partes īfiniti numerare: fm̄ se ipossibile est: velut Ꝯdicationē iplicās: cognoscere aūt aliqd p numerationē suaꝝ partiū: est ꝓpriū intellect⁹ cognoscētis successiue ptē post ptē: nō aūt est h ipsius intellect⁹: sꝫ diuersa ut ptes apphēdentis: cū ꝙ diuin⁹ intellectus: absqꝫ vlla successione sꝫ diuersa: imo oīa apphēdit: nō magis ipedit īfinitū cogscere ꝓrinuū ꝙ̄ finitū.

Tertio. ¶ Preterea cūstat ꝙ diuin⁹ intellect⁹ sꝫ intelligat actu semꝑ oīa: q pōt vnꝗ intelligere: aut ergo ē dare ꝙ̄titatē aliquā dimēsiuā: ita magnā: sed finitā: q de⁹ maiorē cōciperet: intelligere nō possit: aut talē magnitudinē dare nō cōtingat: primū autē cōcedi nō pōt: multo enī vigorosior est diuinus intellectus ī intelligēdo quolibet itellectu creato: cū quēlibet ī īfinitū trāscēdat. Nō pōt aūt dari aliq̄ dimēsio tā magna: sed finita: q nos nō possum⁹ maiorē cōcipere: vel intelligere. Multo ergo fortius h dicendū est de intellectu diuino. Et cū ipse (sicut ꝓsuppositū est) qcqd pōt vnꝗ intelligere: semꝑ simꝉ actu intelligat: relinquit de necessitate ꝙ sua actualis cognitio: ad nullā dimēsionē finite extēsa z terminet: sub actuali ergo cognitione diuina dimensio infinita cōcludit.

Quarto. ¶ Et Preterea absurditas maxima est credere ꝙ deus extensiuā ꝙ̄titatē nō semꝑ actu cognoscat sub oibus modis extēsionis: qbus de sua nā extēdi pōt: nō ē aūt dare tot modis sed finitis ipsaꝫ dimensiuā ꝙ̄titatē extēdi: ꝙ pluribus: ꝙ̄tū de se est extēdi nō possit: vel extēsionē de sua natura nō patiat. Nec ergo dari pōt ꝙ deus extēsiuā ꝙ̄titatē: solū sub finitis modis extēsionis acceptā actu semꝑ itelligat. Relinquit ergo de necessitate dicēdū: ꝙ ipse deus bñdictus: dimensionē infinite extēsionis actu intelligere possit: et actu cognoscat: apparet igit ꝙ̄ta sit absurditas et insipiētia illius hominis: q asserit: ꝙ de⁹ dimēsionē infinite extensionis: nullomō possit intelligere. Judicat eniꝫ hō ille de intellectu diuino: fm̄ conditionē et ex cōditione intellectus sui. Et q2 suus itellectus īfinitū cōprehēdere nō potest concludit hoc idē esse et de itellectu diuino: ꝓcedit aūt ex hoc viterius ad asserēdū: ꝙ tale infinitū in deo non habet ideā: hoc aūt huic hōi ideo ꝯtingit (vt vi) q2 credit: ꝙ idea extensiue ꝙ̄titatis: sit qdā forma extensioni subiecta: posita in mēte diuina: quod totū est absurdū et alienū a fidei veritate: nec eniꝫ aliud est idea in re: ꝙ ipsa diuina essentia: imitabilis ab essentiis creature: q sicut est exemplar et silitudo cuiusꝫ nāe sub quoꝫ gradu suo accepte: sic etiā silitudo et exēplar est nāe ipsius extensiue ꝙ̄titatis sub quocūqꝫ extensionis gradu cōsiderate. Et q2 nunꝗ ꝙ̄titas extensiua: potest considerari sub tot finitis gradibus extensionis: fm̄ quot oio infiniti extensionis gradus ei debent: nō ideo m̄ q2 dicimus: ꝙ diuina eētia est exēplar tal' nāe: sicut et cuiusꝫ alterius: oꝫ nos dicere: ꝙ extensionē aliquā patiat: q2 manens in suprema simplicitatis arce idea ē: vel exēplar oiuꝫ nāꝝ. Manifestū igit est ex dictis: ꝙ infinitum dimensionis extēsione: nō ideo repugnare potest ei ꝙ esse a deo ꝓductū subterfugiat diuinā cognitionē. Cognoscit enim deus suā essentiā: que est idea (vt diximus) et exemplar supremū omnium naturarū.

Ad idem. **Item ad rationem** Produci: pertinet ꝙ sua excellentia nō trāscendat virtutē ꝓducētis. Duplici aūt ex causa effectus infinite extensionis ꝙ̄titatiue: pōt dici transcendere virtutē agentis: aut videlicet: q2 agēs est virtutis finite: aut quia in suū effectū: ꝑ suaꝫ actionē successiue ꝓgredit: virtus enim augmentatiua natur alis: quia finita est: ab infinito augmēto transcendit: et q2 etiā successiue ipm̄ ꝙ̄tū augmentat: cuꝫ nō in instāti ꝓducat totā ꝙ̄titatē naturalē excedit sine superatur ab infinita ꝙ̄titate: cū est enī de ratiōe infinite ꝙ̄titatis (vt supra diximus) ꝙ accipientib⁹ parteꝫ eius post partē equalē semꝑ nunꝗ cōtingat deuenire ad partem oino vltimā. Iste autē cause penitus secludunt a virtute diuina: deus enim et īfinite virtutis est: et totam rem potest ꝓducere in instāti. Quātitas ergo infinita ad diuinam virtute relata nō tollit illā rationem ꝓducti: qua productio cōuenit: ꝙ sua excellentia nō transcendat virtutem agētis: non tollit etiā rōnem qua creato debet: ꝙ nō equet creanti. Nā z deus qui solus est creator ipsarū rerū: est oino infinitus: et illimitatus in essentia: illud ꝯo qd est infinitū solūꝫ fm̄ dimensionis extensionē (vt supra ostēdimus) in eētia sua oino finitū et limitatūꝫ est. Quod aūt est illimitatum in essentia in infinitum superat et transcendit ꝙ quod est in essentia limitatū: de necessitate ergo concludit: ꝙ in īfinitū superetur a deo illud: quod est infinitum dimensionis extensione: nō tollit etiā tale infinitū illā rōnem: qua dicitur conuenire ꝓducto: ꝙ finiat a virtute ꝓducentis: effectū eniꝫ ꝓpriū finiri ab agente nihil est aliud: ꝙ ipsuꝫ ab eo totaliter conduci ad esse: sed infinitū fm̄ extensionē: totalr produci pōt a deo in instanti: per hoc aūt non ponit nisi terminatio productionis: et terminatio essentie in ꝓducto. Tales aut terminationes nō tollunt ꝑ īfinitatē extēsionis (sicut apparet ex dictis.) Euidens igit iam est et manifestū ꝙ nō ideo ipossibile est ꝓduci a deo infinitū extensione: quia infinitas sit cōtra rōnem entis ꝓducti. Apparet etiā ex his: que dicta sunt: ꝙ habere essentiā limitataꝫ et finitā: et habere infinitā dimensionis extensionē: nullam oino implicat Ꝯdictionē. De rōne.n. ꝑriis eētiā limitatā: est ꝙ habeat vnā ꝑfectionē tm̄: siue ꝙ hēat tm̄ ꝑfectionē vnius generis: sed oiuꝫ sibi inuicē cōtradicūt Nō aūt sibi cōtradicūt hēre solā perfectionē vnius generis, et habere perfectionem vnius generis infinitā sic igitur habere essentiam limitatam ad vnum perfectionis genus: et hēre dimēsionē īfinite extēsionis sibi oino nō cōtradicūt. Cadit igitur h sub numero coꝝ: q a deo sunt factibilia. ¶ Vlterius aūt mãifestū est etiaꝫ ex dictis: et ex dicēdis ꝙ nō ideo īfinitū extēsione ē deo ipossibile: q2 talis īfinitas ei repugnat qd est qũātū: primo qdē: q2 ei qd de sua rōne vel nā ad nullū gradū extēsionis determinat: nō repugnat ꝙ sub extēsione īfinita ꝓducat ab oimode īfinita virtute. Quātitas aūt extēsiua de natura et rōne sua: nō limitat precise ad aliquē gradū extēsionis sibi igit nō repugnat ꝙ actu sub infinita extēsione ꝓducat ab agēte omnimode infinite virtutis: cuius est ipse deus. ¶ Preterea esse actu sine termino extēsionis sꝫ repugnat quātitati dimēsiue nō potest hoc contingere: nisi vel q2 terminus talis cōsequit ipsam essentiam ꝙ̄titatis: vel q2 talis quãtitas habꝫ esse per talem terminum ad minus: sicut habet esse materia per formam. Primū aūt stare non potest. Cū.n. essentia dimēsiue ꝙ̄titatis idifferēter se hēat ꝙ̄tū est de se ad stādū sub quocūqꝫ termino extensionis: ipossibile est oino ꝙ tales termini ipsam ꝯsequant. Ea.n. que determinatā essentiā cōsequūtur finita et determinata sunt. Secūdū etiaꝫ nō pōt stare. Esse.n. est actus immediate ipsius eētie habēns in se vel actū qdditatiuū vel rōnē actus qdditatiui realis: vnde et sꝫ mā de sua essentia nō eēt potētia: sed realis actus qdditatiu⁹: omnem etiā substantialem formam subtracta posset in seipsa imediate recipere actū existēdi a deo. Cōstat autem ꝙ ꝙ̄titas dimēsiua de sua et in sua essentia est quidā actus quidditatiu⁹ realis... omni etiam termino extensionis subtracto

Primo.

Secundo.

poterit immediate in seipsa participare actu esse a deo: et sic per cõsequẽs poterit esse actu dimensio interminate seu infinite extensa.

Tertio. **Item esse est** Terminus correspõdẽs termirabilitati ipsius extensionis: terminus vero quo finit ipsa extẽsio: est terminus correspondens terminabilitati extensionis: constat aũt: q ipse terminus extẽsionis: nõ est ipsum esse dimẽsiue quantitatis: q2 vna et eadẽ dimensiua quantitas manens sub eodẽ numero actu existendi: põt terminari diuerso extensionis termino: et sic ipse terminus extẽsionis presupponit in dimẽsiua quantitate: existentiã actualẽ et nõ ecõuerso. Et quia id qd est prius hoc modo: nõ depẽdet in essendo a posteriori: sed magis posterius a priori: concluditur de necessitate: q dimẽsiuã quantitatẽ esse actu: nõ oz dependere ab ipso termino extẽsionis: ac per consequens sibi nõ repugnat: q virtute diuina actu existat infinita: seu non terminata termino supradicto.

Quarto. **Et preterea** Sic ponere quãtitatẽ infinitã extẽsã videtz oib9 modis: quibus extẽdi põt idẽ est: q ponere infinitũ bz esse: qd iã ostẽdimus cadere sub his q factibilia sunt a deo. Euidens igit iã est: q infinitũ extẽsione magnitudinis: actu fieri a deo nõ io est impossibile: q2 infinitas extẽsionis repugnet ei: qd est quãtũ. ¶ Ulterius etiã nõ põt dici q ideo tale infinitũ nõ põt fieri a deo: q2 dimensio nõ põt actu esse sine ente nãli: et infinitas tali enti repugnat.

Primo. Primo quidẽ: q2 et si nãliter loquẽdo ipsa quantitas dimẽsiua: sine virtutib9 et qualitatib9 nãlib9 nõ possit actu existere: põt tñ sic esse: virtute diuina. Multo eni min9 videt: q possit manere actu sine priori vel pura: sine proprio subiecto: a quo depẽdet quodãmodo sicut a causa nãli: q sine posteriori: a quo causalr nõ depẽdet: sit aũt illud virtute diuina: q et hoc põt fieri: vt viz quãtitas dimensiua actu existat: sine virtutibus: et qualitatib9 naturalibus. Nõ obstãte igit: q dimẽsio nõ possit virtute nature actu existere: sine qualitatibus nãlibus: poterit tñ actu fieri dimẽsio infinita a deo.

Secundo. **Et preterea** Si infinitas extẽsionis repugnet enti nãli: aut hoc est rõne mãe: aut rõne forme: aut rõne mot9: aut rõne nãlium virtutũ: nõ põt aũt dici: q nõ possit fieri a deo ens nãle: sub infinita extẽsione: rõne mãe: q2 viz nulla mã est in nã: q sit in potẽtia ad infinitã extẽsionẽ: quis eni in nã nõ inueniat actu talis mã: q2 tñ de9 nõ agit ex supposito mãe sz ipsaz mãz sil cũ tota re mãli pducit: nõ pp hoc tollit qn deus pducere possit mãz: q sit in potentia ad infinitã extẽsionẽ: sil tñ toto mãto taliter infinito.

Tertio. **Et preterea** Cũ mã hẽat eẽ p formã: et nõ ecõuerso: p formã ẽ in dicẽdũ de materia potius: q per mãz de forma. Si igit forme materiali non repugnat infinitas extensionis: manifestum est q nec etiam materie repugnabit.

Uidendum est Ergo: vtrũ forme repugnet: nõ vr aũtz q sibi debeat repugnare rõne forme nisi pp alteram duarũ causarũ: vel pp limitationẽ quã cõtrahit ipsa forma per tẽ acquisitã ab alio: vel pp limitationẽ: quã cõtrahit ex vnione ad mãm. Cũ aũt forma et quetz res nõ cõtrahat nisi limitationẽ entitatis ex receptione entitatis ab alio: mãifestũ est: q pp talẽ limitationẽ sibi nõ repugnat nisi infinitas essentialis: nõ aũt infinitas (vt supra ostẽdimus) nõ ponit: imo tollit: p infinitatẽ extẽsionis. Ex vnione etiã ad mãz: nõ vr forma percipere: nisi limitatiõez ad act9: et operationes mãles: et ad hoc etiã sz nec illa limitatio tollit p infinitatẽ extẽsionis: sed ponit.

locum ipso q forma ponit stare sub extensione: siue finita: siue infinita sm actũ: ponit etiã de necessitate: q sit mãlis et limitata ad act9: et operationes mãles: et etiã ad hoc. Mãifestũ igit iaz est ex dictis: q infinitas extensionis nõ repugnat enti nãli rõne forme: nec etiã rõne mãe: nõ potest etiã poni: q sibi repugnet ratione motus: quia neq cuilibet corpi nãli debet aliqs mot9: q2 nõ põt cõpetere corpi infinito. Quãuis eni de rõne corpis nãlis sit: q hẽat in se pncipiũ determinati motus: nõ tñ est de rõne eius: q vbicũq et quõcũq positũ moueat. Quẽadmodũ de rõne corporis grauis est: q i se hẽat grauitatẽ q est pncipiũ motus deorsũ: et ab hac bz illd corp9: q sit determinatũ corp9 nãle. Nõ est aũt de eius rõne: q vbicũq positũ moueat: p illd pncipiũ sz solũ: q positũ in loco sursũ tẽdat deorsũ: locus aũt sursũ: et locus deorsum: nõ accipiunt in vniuerso nisi p respectũ centri ad circũferentiã: et ideo necessariũ est: q subtracta circũferentia: subtrahat: vnde si terra: ante circũferentiã: fuisset a deo creata: q2 nõ fuisset tũc dare locũ in quo cõpetit sibi mot9: moueri p sua pncipia nequiuisset: et si potuisset moueri a deo: hoc tñ nõ obstante fuisset determinatũ corp9 nãle et pp grauitatẽ q sibi ponit in loco deorsum esse bz determinati mot9 pncipiũ: sicut etiã si deus terrã infinitaz et easset: haberet qdẽ in se grauitatẽ a qua diceret determinatũ corpus nãle: nõ obstãte q p ipsaz: ideo moueri nõ posset: q2 infinita terra infra circũferẽtiã in loco sursũ cõcludi non valz: et tñ posset in suo spacio a deo moueri. ¶ Appet igit: q nec ideo infinitas repugnat corpori nãli, q2 de rõne eius sit motus. ¶ Nõ põt etiaz poni: q sibi repugnet rõne nãliũ virtutũ: q de ipsa sua rõne hẽt: q limitate sint: nõ est eni d rõne corp: q sine limitate nisi limitatione: que est ad certũ virtutũ genus: virtus etenim nãlis alicuius entis nãliũ: nõ est quelibz virtus et quecũq indrãter: sed est vna et determinata sm nãz entis cui9 est virtus: hec aũt limitatio nõ tollit: sed ponit p infinitatẽ extẽsionis: sicut corpus graue ponat sub infinita extensione: virtutẽ sub illa extensione nõ poterit habere quãcũq: sed nãlem solũ: et hanc nõ quãlibz: q2 nõ virtutẽ leuitatis: sed grauitatis tñ: hãc tñ habere poterit infinitã. Nã habere virtutẽ vnius generis tñ et habere virtutẽ infinitã in suo genere: cõtradictionẽ nõ implicãt. Mãifestũ est igit q infinitas extensionis a virtutib9 nãlibus nõ tollit illã limitationẽ: que eis de rõn. debet. ¶ Est aũt attendendũ: q si de9 faceret duo corpa cõtrarioz virtutũ: vnũ infinitũ: et reliquũ finitũ posset vtrũq pariter cõseruare a mutua actiõe et passione etiã in eodẽ spacio: et sic posset duo corpa infinita patereq finitũ si haberet in se virtutẽ infinitã intensiue et nõ extẽsiue solum haberet etiã ex sua natura q posset in instãti in se cõuertere finitũ (vt videt) nõ aũtẽ infinitũ. Item vtrũq infinitum esset in eodem spacio infinito: cum tñ finitum nõ possit infinitum spacium occupare. ¶ Cõcludendum est igitur ex oibus supradictis: q nõ ideo infinitum extẽsione: nõ est factibile a deo: quia talis infinitas repugnat enti natur aliter vel quãto: sm q quãtum vel enti create etiam quia infinitas repugnet vniuersaliter ei: quod est: nullo ergo modo dicẽdũ est q impossibile sit deo facere ens infinite dimẽsionis. Ex hoc autem statim habetur: q etiam est ei possibile facere infinitũ multitudine idem adhuc vnius speciei multo etiam magis videt possibile esse vnum ens infinitum: q enim a sic infinita multitudine: quod tñ in se sit vnum qdq finitũ: et precipue cum videamus species q sub eadem specie possunt per successionem accipi idem infinita. Utrum autẽ possit facere spẽs infinitas

multitudine:non determino ad p̄ns:Sm tñ ponentes q̄ facere potuit mundū ab eterno: videt̃ dicendū q̄ sic: si enim infiniti dies p̄cessissent diē hodiernū: potuisset deus die qualibet spēm vnam producere: ꝛ eam seruare: cum inconueniens sit suā potentiā in ꝓductione specie᷒ terminari totaliter in aliqua die: ꝛ sic ꝑ p̄ns essent hodie species infinite multitudine. ¶ Hec igit̃ oia dicta sint sine preiudicio sententie melioris: nō enim audeo cū loquor de potētia dei: auferre aliqd oino ab ipsa. Est tn̄ ipse (vt ait btūs ambrosius) venerabilis nature: inextimabilis potētie: imensus in numero: icomprehensibilis in operibus. Imperat ipse nature: nō possibilitati obtēperat: nō mēsuras colligit: nō pondus extimat: voluntas eius mensura rex est: sermo eius finis est operis: cum talis ac tantus sit: quis timeat ei dicere impossibile nihil nihil est.

Responsio ad obiecta

Ad primum

Ergo argumentum in cōtrariū adductū mcēdū est q̄ ifinitū ifinitate eēntie si deo equat̃: nō tñ sibi equat̃ ifinitū in finitate quātitatis cōtinue: vel discontinue.

Ad secundum

Dicendū: q̄ infinitū ꝛ si dicat priuationez termini: nō idcirco dic vniuersaliter tñ p̄uationē act⁹ q̄ꝛ actus in plus se habet q̄ terminus: cum sit aliquis actus omnino infinitus seu illimitatus.

Ad tertium

Dicendum: q̄ nihil creatū pōt esse virtutis ifinite simpliciter: q̄ꝛ nec etiā ipm esse pōt simplr ifinitū: pōt autē esse ifinitū in genere: ꝛ habere ꝑ p̄ns virtutē nō simplr sed in genere infinitā. ¶ Ad quartū dicendū: q̄ infinitū simpliciter: sua virtute excellit infinitū in genere: ꝛ in genere infinitum superat id: qđ in genere eodez finitū est: superat aūt ifinitū simpliciter illud quod est infinitū in genere: nō quidē q̄ꝛ possit producere infinitum simpliciter: sed q̄ꝛ potest ꝓducere ifinitū in genere: ꝛ q̄ꝛ sua virtus extendit̃ ad res cuiuslibet generis. Infinitū enim in genere non se extēdit ad res cuiuslibet generis: sed ad res generis sui tm̄: ꝛ sicut infinitū simpliciter nō pōt aliud simplr ifinitū producere: nec tñ sequit̃ q̄ sibi equet̃ finitū in eodē genere q̄ꝛ id: quod finitū nō poterit producere nisi in tempore: infinitū poterit producere in instāti. ¶ Est enim diligenter notādū: q̄ cū quātitas de rōne sua abstrahat a virtutibus actiuis: quātuncūq̄ aliquid ponat̃ in finitū infinitate quantitatis: nō est tñ ideo necessariū q̄ ponatur ifinitum ifinitate: actiue virtutis precipue cum nec sit necessariū ipsum habere aliquā virtutē actiuam. Quādo ergo dr̄ q̄ infinitū in genere habet virtutē ifinitā: nō est intelligendū simplr de infinito in gn̄e quātitatis: sed de infinito in aliquo genere actiuo: ꝑ cuius sunt infinitū calidum: ꝛ ifinitū frigidū: ꝛ alia huiusmodi. Calidū autē tunc proprie dr̄ ifinitū quādo caliditatez habet oibus modis quibus haberi pōt: quod ꝓprie loquēdo est habere caliditatē in finitā intensiue: ꝛ tale ifinitū calidū finitū superat: modo predicto. ¶ Est etiā notādū: q̄ si vlterius sic arguat̃: nihil creatū potest creare effectū infinitū: (vt cōcessum est) forma autē naturalis que ē quid creatū causa quantitatis extensiue est in corpore nāli: ergo nullum corpus nāle: habere potest quātitatē infinite extēsionis: dici debet q̄ forma naturalis non potest esse aliquo modo causa effectiua infinite extensionis. Uerū eñ est q̄ sicut forma nō est causa effectiua sui ipsius: sic etiam non potest proprie dici causa effectiua dimensionis ꝛ alioꝝ accidentiū: que ad eius positionez in mā necessario ponunt̃: quin etiam potius illa: qui effectiue formā ponit sub actu essendi: ponit etiam in eē ꝛ omnia que ipsaz necessario cōsequunt̃: si ergo deus sit a quo forma ponit̃ effectiue in esse: a deo etiaz effectiue ponent̃ in esse: ꝛ accñtia p̄ria formā. Et q̄ꝛ deus est simplr ifinitus: reducet̃ tunc effectus ifinitus in genere tanq̄ in causā in id qđ est simplr ifinitū: verū q̄ꝛ aliquam causalitatē habet forma super accidentia ipsaz cōsequentia: sufficit ad hanc causalitatē saluandaz vt in quacūq̄ parte māe ponitur accidens cōsequens formam: ibi etiam ponat̃ ꝛ forma ꝛ per consequens si in finita mā hoc accñs ponit̃: necesse est etiam ꝛ formā substantialez: quā illud accidens cōsequitur poni in mā infinite extensa: ita tñ q̄ ibi ponatur ab agente virtutis simpliciter ifinite: cuiusmodi est deus: ꝛ sic nullū incōueniens sequit̃. ¶ Ad. v. dicendū: q̄ infinitū simplr habet hz illimitatā essentiā: nō aūt infinitum in genere: ꝛ ideo scđm pōt esse quid ꝓductū ab alio: nō aūt primū. ¶ Ad. vj. dicendū: q̄ si duo corpa simul in eodem loco poni nō p̄nt virtute creata tñ p̄nt poni virtute diuina. Infinitū etiaz pōt duplr cōsiderari: vno quidē modo simplr ꝛ absolute: Sm quod infinitum: ꝛ sic non pōt ab aliquo sui generis transcendi: omne enim quod aliquo sui generis transcendit̃ est de necessitate finituz in illo genere. Alio vero modo pōt accipi: Sm q̄ cadit sub aliquo modo finitatis: ꝛ sic nihil prohibet: q̄ aliquo modo transcendatur. ¶ Ulterius cōsiderādum est: q̄ maioritas proprie dicit excessum quo vna quantitas excedit aliquā aliam. Quantitas enim maior illa proprie dicitur: que vna cum sit tātuz continet quantuz alia ꝛ adhuc amplius: ex quo euidēter apparet: q̄ ois quantitas que excedi pōt excessu maioritatis: necessario est finita: si ergo ponant̃ duo cōtinua ifinita in eodē spacio virtute diuina: manifestū est q̄ vnū nō pōt dici maius altero cū vtrūq̄ sit ifinitum. Ambo etiā nō possunt dici minoris quātitatis cōtinue q̄ vnū ipsorū tm̄: q̄ꝛ (vt dictū est) q̄ntitas cui datur excessus maioritatis: opꝫ q̄ vna manens excedat aliā. Illa aūt duo cōtinua ifinita nō sunt vna q̄ntitas cōtinua: nec etiā sic potest addi vnum ad aliud q̄ faciant vnā q̄ntitatē cōtinuā maiorē quia cuicūq̄ sit talis additio: oꝫ necessario q̄ sit terminatū ad illā extremitatē in qua contingitur a quātitate sibi addita. Nullatenus igitur duo cōtinua ifinita sunt maior q̄ntitas cōtinua q̄ vnū cōtinuū ifinitū cuz nec vna q̄ntitas cōtinua sint: nec vna fieri possunt modo p̄dicto. due tn̄ꝫ cubitales q̄ntitates: ꝛ si nō sint vna q̄ntitas: q̄ꝛ tñ possunt fieri q̄ntitas vna excellens cubitalem q̄ntitatē: p̄nt cōueniēter dici esse maioris q̄ntitatis: q̄ vna cubitalis q̄ntitas: sic igitur iam manifestum est: q̄ cōtinuū ifinitum sic simpliciter sumptū: a nulla q̄ntitate transcenditur: si aūt a. capiat̃: vt cadēs sub aliquo modo finitatis: sic nihil ꝓhibet ipsum trāscendi: hoc aūt modo sumit̃ cuz accipit̃ vt cadens sub certo ꝛ finito nūero binario: duo eni cōtinua nūero binario mēsurantur: ꝛ q̄ꝛ duo sunt plus q̄ vnū tm̄: ideirco dici pōt q̄ duo cōtinua ifinita sunt plus q̄ vnū tātuz cōtinuū ifinitū. Tria enim cōtinua ifinita faciunt maiorē numez q̄ tātum duo. ¶ His ergo diligenter consideratis apparet solo septi argumentū qđ ex suppōne falsa procedit. ¶ Ad. vij. dōz: q̄ illa nō est rō cogens vlr sumpti sed corporis finiti. ¶ Ad. viij. dōm q̄ si extra quālibet p̄tē magnitudinis ifinite dari possit alia pars: non tñ ideo cōcludēdū est: q̄ extra oēs ꝑtes eius: ꝛ ꝑ p̄ns q̄ extra ipsam totam illr dari possit: aliq̄d nō est: q̄ꝛ hoc q̄ dico quelibet ꝑs: nō dicit acceptionē multaꝝ ꝑtiū simul: sed vnius tm̄: ꝛ q̄ꝛ in infinita magnitudine nō pōt dari aliqua vna ꝑs: extra quā intz alia anq̄ alia dari nō possit: idcirco verū ē dicere: q̄ extra quamlibet partem magnitudinis

magnitudinis infinite, alia pars dari pot. Sed si qd dico oēs ptes infinite magnitudinis: dicit cōprehēsionē infinitatis ptiū. Extra vero ptes infinitas in qūm huius nō pñt alie ptes magnitudinis dari: ꝛ idcirco lz extra quālibet ptē dari possit alia ps: nō tn̄ in pōtentia dari extra oēs: vt ergo deficere argumentū per fallaciā figure dictiōis: cū in ipso fiat trāsitus ab accipiēte qd finitum ad accipiēs aliqd infinitū. ℂ Ad. ix. dicendū ꝙ totum pōt dici tā de cōtinuo finito ꝙ de infinito: cuius declaratio ē: qꝛ sicut oē se hꝫ ad discretā: ita ꝛ totū ad cōtinua: dicimus aūt ꝙ oēs spēs nūeroꝝ sūt ꝗtitas discreta: ꝛ tn̄ spēs nūeroꝝ sūt infinite. Cōsilr ergo: si ponat cōtinuū infinitū sub actu eēndi: nō obstante infinitate: dici poterit: ꝙ ipsūz totū est actu eēns: totū. n. nō dicit nisi cōprehēsionē oīum ptiū aliciu⁹: que qdē ptes in re finita sunt finite ꝛ infinite in infinita: ꝙ aūt de pfecto dē: ꝙ finē icludit: itelligēdū sic est: vt per finē accipiat: vel finis fruitis: vel opis: vel eēntie: vel eṗ̄ssionis. Et in infinito cōtinuo dari pōt iclusio finis finiēntis eēntiā: que est ipm eē. Itē dari pōt: nō qdē terminus eṗ̄ssionis a quo eṗ̄sio hꝫ ꝙ nō sit in infinitū ꝓtēsa: sed pot⁹ ille a quo hꝫ ꝙ sit ꝓtēsa oīb⁹ modis: qbus ꝓtēdi pōt: nō obstante igr̄ infinitate de q̄ loquimur: adhuc ꝯtinuū infinitū pōt dici pfectū. ℂ Ad. x. dōm: ꝙ ꝛ si infinitū nō sit scibile scia: qua totū aliqd cognoscit per numerationē suaꝝ ptiū: est tn̄ scibile scia: qua simul diuersa ꝛ multa cognosci pñt. ℂ Ad. xi. dōz: ꝙ si poneret corpus infinitū: aliud sibi derelictū eēt imobile: nō obstāte ꝙ ab alio corpore a deo posset in suo spacio in tpe moueri (vt in determinatiōe dictū est) falsū ē supponit: cū dr̄ ꝙ posset sursum: aut deorsum moueri: ꝛ in instāti. ℂ Ad. xii. dicēdū sine preiudicio: ꝙ si intellectus angelicus pōt oīa simul cognoscere: que ꝑ vnā spēm cognoscunt: non solū nō est incōueniens: ꝛ ipossibile: sed etiā necessarium ꝙ infinita sil' cognoscere possit: si infinita per eandē speciem cognoscibilia simul actu ponant: nam ꝛ si rerum generatio ꝛ corruptio fuisset ab eterno: infinita indiuidua sub vna ꝛ eadē specie precessissent: que nunc intellectus angelicus oia simul cognosceret: lz eni talis intellectus nō sit simplr̄ infinitus: est tn̄ infinit⁹ ꝛ illimitat⁹ fm qd: ꝛ iō etiā: ꝛ si nō possit ꝯprehendere infinitū simplr̄: nō eñ tollit qn possit cognoscere: ꝛ comprehendere infinitū fm quid: qle est illud: qd sub finita spē intelligibili cōprehendit. ℂ Ad. xiii. dicendū: ꝙ ꝗtacūqꝫ deus infinita indiuidua: ꝛ infinitas reꝝ spēs actu ꝓducere ponat: sua tn̄ potentia tota limitari nō potest. Rō aūt huius est: qꝛ nunꝗ ꝑ infinitoꝝ etiā ꝓductionē ponit aliqd producı: qd nō hēat eēntiā limitatā: per esse receptum ab alio: oē aūtē tale infinitū distat ab eo: qd essentiā illimitatā hꝫ: inter infinite aūt distātia semp alia ꝛ alia intelligi pñt: qꝛ igr̄ ꝗncūqꝫ infinite spēs ꝛ infinita indiuidua actu a deo ꝓduci ponant: semp tn̄ ponant in infinitū distare a deo: euidenter cōcludit: ꝙ semper deus alia multa producere possit: Quō aūt infinita quātitate plus produci possit: iam declaratū est. ℂ Ad. xiiii. dōz ꝙ in infinito corpe est infinita virtus ꝛ infinita essentia: nō quidē simplr̄ ꝛ oimode: sz solū infinitate eṗ̄ssionis. ℂ Uel dicēdū: ꝙ virtus infinita simplr̄ nō inuenit: nisi in eo cuius eēntia est simplr̄ infinita: in quo virtus ꝛ essentia idē oio sunt: virtus aūt infinita gñe inuenit in eo: cu⁹ essentia est i certo genere infinita: infinitā aūt eēntiā in gñe eā dicim⁹: que hētur oībus modis qbus hēri pōt: ꝗuis eīn eēntia sub̄e nō suscipiat simplr̄ magis ꝛ minus: sicut nec etiā forma sba lis: cōparata tn̄ ad actus ꝛ operationes ipsam cōsequētes gradus diuersos habere potest. ℂ Sic igitur mihi videtur dicendum ꝛ ad qōnem ꝛ ad argumenta. Si autē apparet in hac qōne aliquid cōtra phm Ari. nō tn̄ statim ob hoc falsum est iudicandum: nisi prius appareat etiam esse contra theologicam veritatem.

ℂ Questio nona.

Questio Nona est. Utrū quilibet loc⁹ a quolibet loco differat specie. Et videt ꝙ sic: quecunqꝫ eni differunt forma: differunt spē: sed quilibet locus a quolibet loco differt forma: cū vnusquisqꝫ locus distinguatur ab alio distinctione ordinis ad vniuersum: que est quid formale in loco: ergo omnis locus ab omni loco differt specie. Prīa rō.

Preterea Forma nō pōt seipsa ab alia forma distingui nisi ponat diuersificationem in specie. Constat aūt ꝙ ordo ad pmū cōtinēs qui est quid formale seipso distinguit (vt vi) ab alio ordine: ergo distinctio ordinis predicti: ponit de necessitate specificam distinctionem in loco: variatur autē ꝓdictus ordo fm quodlibet indiuisibile: ergo ꝛ locus fcdm punctum in specie diuersificatur. Scdā rō.

Preterea Illud quod est oīno imobile tam vz per se ꝗ etiaꝫ ꝑ accñs: nō pōt distingui nisi distinctione specifica: locus aūt (fm Ari. in quarto physicoꝝ) videt esse quid oīno imobile: ois igr̄ distinctio localis est distinctio specifica. ℂ Preterea ois motus est de cōtrario in cōtrariū fm Ari. in v. physicoꝝ) Contingit autē de quolibꝫ loco trāsire ad locū aliū: ergo oēs loci sunt ꝯtrarij: ꝛ ꝑ ꝯñs sunt specie differentes: qꝛ oia ꝯtraria specie drūt. ℂ Preterea locatū in motu locali: semꝑ actu est in aliquo loco sibi eqli: ꝛ nūꝗ in duob⁹ instātibus: durante motu: est i vno ꝛ eodeꝫ loco: sed semper in alio ꝛ alio: hoc autē esset impossibile: si locus non cōsisteret in idiuisibili: omne aūt tale specie solum fm seipsum distinguit: igitur distinctio oium locoꝝ est distinctio formalis ꝛ specifica. Tertia rō. Co. 4i. quarta rō. Co. 10. quinta rō.

In contrarium Autē est ꝙ mot⁹ specificatur a termino ad quē: oēs aūt motus deorsum: sunt eiusdē spēi: ergo ꝛ oia loca deorsum: nō ergo oēs loci differunt specie. In opposi tum.

Respōdeo ad hanc Qōnem simplr̄ dōz est: ꝙ nō qlibet locus differt spē a quolibet loco: quod potest ad presens duplici via declarari. Responsio

Et prima Quidez via sumitur ex cōparatione loci ad vbi: qd cōsequit motū localē. ℂ Ad cuius intelligentiā sciendū est ꝙ motus localis directe tendit ad ipsūz vbi: qd significat esse in loco. Quilibet enim motus ad id proprie tēdere dicit qd ꝑ ipsūz acquirit: quēadmodū dealbatio tēdit ad albedinē: que acquirit per ipsam dealbationeꝫ: ꝛ denigratio ad nigredinē similiter: ꝛ sic est vīr in singulis motibus: ꝙ quilibet scilicet motus in id tēdit directe quod acquiritur per ipsūz: non acquiritur aūt ꝑ motū aliqd manens extra mobile: etiā post ipsā acquisitionē: sz aliquid manens in ipso mobili tanꝗ in subiecto. Huius autēz sufficiens declaratio est: qꝛ ea que sunt idem re differunt aūt sola rōne: sunt etiā necessario in vno ꝛ eodem subiecto. Motus autē ꝛ actus: q acquirit per motum in re sunt idem: ꝛ in ratione differunt: actus enim dicit rem suam simplr̄: ꝛ absolute dicit. Motus vero dicit eandem rem stantē tamē sub quadam acquisitione cōtinua. Est eni motus actus entis in potētia (vt dr̄ i. iii. physicoꝝ.) Cōtinua autē acquisitio actus: nō ponit rē aliquā in nā preter actum qui acquirit: qꝛ igr̄ motus non est nisi ipsa continua actus acquisitio: manifestum Prīa via. Co. 6.

est q ipse in re nō ponit nisi actū qui acquirit p ipsum. Et qz (vt dictū est) ea que ponūt vnā τ eādē rem: sūt in eodē subiecto: cōcludit necessario q in eodez subo sunt motus τ actus qui acquirit p motū: motus aūt nō est extra ipm mobile: quin potius necessario ē in ipso mobili tanq̄ in subiecto ꝓprio. In ipso igit mobili oz q sit vt in subiecto: τ actus qui p motū inducitur. Et iz qdā locus nō sit in ipso locato sive i mobili localiter: sed in corpe locante: ipsum tñ vbi ad minus est ꝓpter in ipso corpe locato: cui soli ꝓpter cōuenit τ esse in loco: τ localiter moueri: ad ipz igit vbi qd est in locato: τ nō extra locatū ꝓpter ac directe tendit motus localis: τ hoc ꝓpter p motū localē acquiritur: vñ τ qñ aliquid vadit ad suū naturalē locū: dr ēt ire ad suū nālē vbi. τ qz motus: τ id qd acquirit p motū ordinant in eodē genere: ideirco phs in. v. physicoꝝ dicit: q motus localis est motus in vbi. ¶ His visis videtur est sciēdū: q actus q acquirit per motū tm aliquid sui oz q sit in toto motu: sz vero totā perfectionē suā debet esse solū in termino motus. Si eni aliqua forma sit q̄ tm nihil sui cū motu teneat in ipso mobili: sz tm vero se totā inueniat in termino motus: cuiusmodi est forma subalis: τ quecūq̄ cōsistit in indiuisibili: hoc nullo modo dici potest acquiri per motū: sed p mutationē solū: est eni oīno cōtra rōnez motus: q secum nihil ponat de actu qui p ipsuz acquirit. Manifestū est eni: q quicūq̄ est in cōtinua acquisitione vel acceptione alicuius actus: necessario hz de actu in cuius est acceptione cōtinua: explicat eni cōtra cōtra dictio: cū dr q aliqd cōtinue accipit aliquē actuz: τ tñ cum ipsum continue acquirit: nihil de ipso habet. Motus aūt (vt dictū est) nihil aliud est q̄ ipsa continua acquisitio vel acceptio actus. Si igit saluare velimus: q sit motus in vbi: oz necessario nos dicere q in toto vel cum toto motu locali maneat aliquid de ipso vbi qd p dictū motū acquirit ita dūtaxat q cōtinue durāte motu pfectius ac pfectius habeat: donec deueniat ad ipsum totaliter completū: τ sic insimul motus terminetur: hoc aūt esset oīno impossibile si ipm vbi in indiuisibili cōsisteret: qd eni indiuisibile est: nō pōt primo acquiri tm aliqd: τ postea sz aliqd: qz sic necessario haberet partem τ partē: τ per ɔ̄ns esset diuisibile. Quod igitur indiuisibile est: statī cū incipit acquiri acquisitū est totū. Si igit ipsuz vbi per motū acquirit: necessarium est q quandā diuisibilitatē τ latitudinē habeat: vt sic dici possit q nō statim cum incipit acquiri sit totū acquisitū: sed potius q cōtinue per motuz: magis ac magis acquirit donec ipsa acquisitio cōtinua cōpleatur: cū aūt ipsuz vbi significet eē in loco: qd necessario diuersificatur ad diuersificationē locoꝝ: si locus in indiuisibili cōsistit: necessarium est q in indiuisibili consistat τ ipsuz vbi: cum ergo hoc sit impossibile (vt ostendimus) euidēter cōcludit: q impossibile est etiā ipm locū in indiuisibili consistere: qz rgo tota ratio ꝓpter quā ab aliquibus ponit: q nō possunt inueniri duo loca eiusdē spēi sit: qz reputāt locū in indiuisibili cōsistere: ex quo ondimus hanc radicem stare nō posse: apparet euidenter q ipsa etiā positio que supra talez radicem fundatur: est oīno impossibilis. ¶ Verū aūt: qz in toto motu locali ipsum mobile dr fieri in alio τ alio loco: sciendū est q forma q̄ per motū acquirit: nunq̄ dum ante motu inueniri pōt in duobus instātibus sub vno gradu sue nālis pfectionis: tunc eni ipsa eius acquisitio esset necessario interrupta: vt pote si albedo maneat in vno gradu sue pfectionis ab vno instanti vsq̄ ad aliud instans in tpe cadente inter illa duo instātia nihil oīno erit de albedine acquisitum: quia si aliquid acquisitum foret facta esset de necessitate ipsa albedo perfectior: τ per ɔ̄ns nō mansisset in eodē sue pfectionis gradu. Si igit ipsa dealbatio seu acquisitio albedinis cōtinua debeat: τ nō interrumpi: oz necessario q ipsa albedo sic cōtinue fiat magis ac magis pfecta: q nunq̄ dealbatione durāte inueniri posset in duobus instantibus sub vno gradu sue perfectionis: sed in alio τ alio: quantūcunq̄ aūt illi gradus perfectionis videant esse alij τ alij nō sunt tñ ita diuersi q pertineāt ad diuersas species: sed necessario pertinent ad spēm vnā τ eandē: vt puta ad spēm albedinis que sola per dealbationē acquirit. Est enim vīr de ratione cuiuslibet forme que iducitur per motū: q in sua nā habeat latitudinē quandā cōprehensiuā graduū diuersorum ad vnā τ eandē spēm pertinētiū. Sicut autē de albedine dictū est: licet az si saluare volumus motū esse in vbi: oportz nos cōfiteri q in toto motu locali ipsum vbi est aliud τ aliud: qz sub alio τ alio: sue pfectionis gradu: τ locus sit alius τ alius propter alios τ alios: sue nature perfectionis gradus ad vnā tñ τ eandez loci spēm ptinētes. Ex his autē magis habet q possunt esse plura loca eiusdē spēi q̄ cōtrariū. Ex quo eni latitudinē magnā habēt accipient due illius latitudinis ptes: in quibus ponent duo pticulari loca: que erunt per ɔ̄ns in duobus locis eiusdē nature seu eiusdē speciei: sic igitur cōpleta est prima via declarandi propositum assumpta ex habitudine loci ad ipsum vbi: quod p motum localem acquiritur.

Secunda autē via

Accipit ex ordine ad vniuersum: qui dicit esse quid formale in loco. Scda via ¶ Ad cuius intelligentiā sciendū est q relationes nullo modo diuersificantur nisi ad diuersificationē τ distinctionē reꝝ supra quas fundant (vt in pcedētibus questionibus dictū est) ideo eni similitudo paternitas: τ filiatio sunt diuerse: τ differentes relationes: quia fundant sup res differentes seu distinctas. Et sm quidē q res ipsa: supra quā relatio fundat i se diuersificationē patit: relatio etiā super eā fundata diuersificari itelligit. Ponamus eni q sint duo homines albi: vnus quidē albus pfecte τ alius impfecte: ille qdē qui impfecte est albus inquātū cū alio cōicat in albedine dici potest esse quodāmō ei similis: inquātū pō participat aliquid nigredinis: ei perfecte albo dissimilis. Si aūt ille qui est minus perfecte albus moueatur continue motu dealbationis donec pertingat ad gradū albedinis in quo est alius: erit continue durante dealbatione magis ac magis albus: τ per ɔ̄ns perfecte albo magis ac magis similis: nec vnq̄ durante cōtinuitate dealbationis poterit inueniri in duobus instātibus in vno gradu perfectionis albedinis: aut in vno gradu similitudinis. Et quēadmodū quidez illi gradus perfectionis albedinis: q̄tūcūq̄ alij τ alij videant nō sunt tñ ita diuersi q ptineant ad spēs diuersas: sed spectant necessario ad vnaz tñ: vt pote ad spēm albedinis q̄ nō est nisi vna: sic etiā τ illi gradus relationis: q̄tūcūq̄ diuersi appareant: nihilominus tñ ptinent ad vnā τ eandē relationis spēm: vt puta ad spēm similitudinis fundate sup albedinē. que est vna species specialissima ipsius similitudinis. Est eni hoc vīr verū: q si res ipsa super quā relatio fundat: hēt in sua nā latitudinē cōprehensiuā multoꝝ graduum eiusdez speciei: oportet etiā necessario τ relationē fundatam super eā habere in sua nā latitudinē quandā cōprehensiuā diuersoꝝ graduū ad vnā τ eandē spēm ptinentiū. Manifestū est igit q distinctio τ diuersificatio relationum: sequitur semp distinctionē τ diuersificationē ipsarū rerū sup quas fundat. Cuz igit ordo ad vniuersum nihil aliud

nihil aliud sit q̃ relatio quedã ad vniuersum totū: vel ad primū continens: cõcludit̃ euidentissime: q̃ ipse nullo modo distinguit: aut diuersificat: nisi ad diuersificationē & distinctionē eius sup quod fundat̃: vel im quia hic nõ loqmur de quocũq; loco: sed solũ de loco naturali vel physico cui formalis est nõ qualiscumq; ordo: sed ordo physicus: cũ quelibet nãlis & physica relatio sup aliqd nãle fundet̃: oportet necessario q̃ ordo pdictus pro suo fundamēto habeat aliqd nãle. ¶ Si at velim⁹ videre q̃d illō nãle sit: ↄsideradũ est q̃ cũ s̃m ordinē nãe sumat̃ etiã ordo situs in ptib⁹ vniuersi: videm⁹. n. q̃ ea q̃ sunt altioris nãe: sunt et in situ altius ordinata: & q̃ primũ cõtinēs supremũ est ordine nãe: & situs inter oĩa physica: oportet necessario q̃ ex alia & alia distãtia ab ipo: alia & alia nãlitas attendat̃: vnde etiã videm⁹: q̃ quãto aliq̃ sunt nobilioris nãe: tanto sunt sibi ppinquiora: tanto aũt remotiora q̃nto naturã ignobiliorē habēt: nã & hoc necessariũ est euenire: q̃ tãto. s. aliqua s̃m magis nobilia: q̃nto propinquiora sũt p̃mo mobili. Ad determinatã igit̃ distãtiã a primo cõtinēte: cõsequit̃ imediate determinata cõnãlitas supra quã fundat̃ vnus ordo debitus vni nature determinate in vniuerso. Et q̃ ignis s̃m nobilitatē nature propinqui⁹ est p̃mo cõtinēti super oĩa que sũt in spera actiuoꝝ & passiuoꝝ: necu cõsibi debet̃ in vniuerso ordo fundat⁹ supra cõnaturalitatē cõsequētē maximã ppinquitatē ad corpus celeste: hãc pnatur alitas ad ignē p̃mo inuenit̃ in superficie cõcaua orbis lune: & ppterea ignis imediate ordinat̃ in superficie illa: tanq̃ in loco pprio. Et queadmodũ qdem totus ignis dr̃ imediate locari i ista sup̱ficie: ppter id q̃ in ea p̃mo inenit̃ cõnãlitas ad ignē: sic etiam si post ptē supiorē ignis imediate ps iferior accipiat̃: ps scd̃o accepta erit locata tanq̃ in loco pprio in sup̱ficie vltima ptis supioris que qdē sup̱ficies: si accepta fuerit: vt actu diuidēs vel distinguēs partē inferiorē a parte superiori: erit actu locus inferioris partis. Si vero sumpta fuerit: vt potētia tm̃ diuidēs: erit etiã & loc⁹ in potentia solum. Quãuis aũt sup̱ficies lune: & superficies ignis sint diuersaꝝ naturaꝝ: q̃ tñ in vna cõnãlitate cõueniunt vtpote in cõnaturalitate ad ignē cõueniunt etiam in vna ratione locãtis: hec autē rõ pfectior inuenitur in sup̱ficie cõcaua orbis lune q̃ in sup̱ficie ignis & ratio est: q̃ cõnaturalitas que requirit̃ ad rationem locatoriã: attendit̃ precipue s̃m virtutē cõtinēdi & saluandi naturã igneã: que quidē virtus: q̃ ab orbe superiori prouenit: ex distantia ab ipso magis ac magis debilitat̃: protendit̃ autē cõnaturalitas predicta vsq; ad certam distantiã ab orbe: post q̃ statim accipit̃ cõnaturalitas ad aerem: que etiã primo inuenit̃ in cõcaua superficie ignis: vnde & aer dr̃ i illa sup̱ficie imediate locari tanq̃ in loco proprio: nõ tñ sola superficies est locus naturalis: sed superficies sumpta sub virtute contentiua & saluatiua alicuius nature: sub virtute (dico) proueniente ab orbe: sic etiã & cõnaturalitas ad aerem: vsq; ad certã distantiã a primo cõtinēte attendit̃: post quã statim sumit̃ cõnaturalitas ad aquaꝫ: & post ipsaꝫ accipit̃ cõnaturalitas ad terrã. ¶ Quia ergo ordo qui dicit̃ esse quid formale in loco (vt ostensuꝫ est) supra talem cõnaturalitatē fundat̃: oportet necessario dicere: q̃ nõ diuersificet̃ nec distinguat̃: nisi s̃m diuersificationē & distinctionē ipsius: talis autem cõnaturalitas s̃m quodlibet punctũ acceptum in directa distãtia a p̃mo continente diuersificatur s̃m tamen diuersos gradus: pertinentes ad cõnaturalitatē nõ quidem diuerse spēi: sed vnius & eiusdem. Tota enim cõnaturalitas ad ignem est vnius speciei: oportet igit̃ de necessitate: q̃ & ordo supra talem cõnaturalitatem fundatus s̃m quodlibet indiuisibile acceptum similiter varietur. Et quia nõ solũ qualibet variationē distantie sequit̃ specifica variatio naturalis: sed certam & determinatã: relinquit̃ etiaꝫ q̃ & specifica variatio ordinis nõ sequat̃ nisi certam & determinatã a primo orbe distantiã. Cum igit̃ locus naturalis a tali ordine spēm trahat: cõcludit̃ de necessitate: q̃ nõ s̃m quodlibet indiuisibile sequit̃ specifica variatio loci: quin potius sumi possunt in alia & alia distantia ab orbe duo loca differentia quidē numero: sed conuenientia specie: vtputa si in illa alia & alia distantia: sit cõnaturalitas ad vnam & eandem naturã: & ordo per consequens vnius & eiusdem nature. Sic igitur & per hanc secundam viam euidenter apparet q̃ nõ oĩa loca sunt differentia specie: & si necessariũ sit q̃ quattuor ad minus s̃m diuersaꝝ speciei sint: s̃m q̃ quattuor nature sunt quibus principaliter assignat̃ locus in vniuerso: videlicet ignis aer aqua: & terra.

Ad primum

Ergo dicendũ q̃ & si differentia formalis i formis cõsistētibus in indiuisibili faciat diuersitatē in spē non tñ omnis differentia formalis hoc facit in formis habentibus latitudinem comprehensiuã diuersoꝝ graduum: ad vnã spēm pertinētiũ: de quaꝝ numero est forma localis: gradus enim inferior albedinis: & gradus superior ad eandem speciem pertinent.

Responsio ad obiecta

Ad secundum

Dicendũ q̃ cũ forma sic solũ distinguit̃ a forma: sicut distinguit̃ forma aliqua sumpta in vno gradu a seipsa sumpta in alio gradu eiusdem nature habētis latitudinē: nõ autē ponit diuersitatem specierum. ¶ Ad tertium dicendũ q̃ id quod est ita imobile q̃ nec potest subiici motui: nec circa ipsum potest esse motus: nullo modo pati potest in sua natura indiuidualē distinctionem: locus autē nõ sic se habet: quamuis enim ipse non possit moueri: bene tamen circa ipsum potest esse motus. Dicitur autem locus: quantũ ad id quod in ipso formale est immobilis esse: q̃ cũ celum semper maneat in eodem ordine ad centrum in vna & eadē distantia necesse est prouenire semper ab ipso vnã & eandem cõnaturalitatē: & per cõsequens vnũ & eundē localē ordinē. ¶ Ad quartũ dicēdũ q̃ & si a quolibet loco possit esse motus ad alium locum non ideo tamen necessarium est q̃ simpliciter & absolute sibi cõtrarient̃: sed solũ s̃m q̃ accipiunt̃ sub terminis motus oppositorũ: inquantũ videlicet vnus accipitur vt terminus a quo: & alius vt terminus ad quem. ¶ Ad quintum iam responsum est in prima parte determinationis.

¶ Questio decima.

Questio

Decima est ¶ Utrum celum sit in loco p partes: & maxime vltima spera. Et videtur q̃ non Cui enim p se cõpetit motus localis per se videtur competere locus: sed celo per se vr̃ cõpetere talis motus: & non per partes: cũ pars cõtinui moueatur ad motũ totius potius q̃ e conuerso: ergo celo cõperit esse in loco per se & non per partes.

Prima rõ.

Preterea

Locus non necessario mouet̃ cum locato: ad motum aũt vnius partis vltime spere: necessario mouētur oẽs partes eiusdē ergo vna nõ cõtinet̃ in alia sicut in loco: & nec tota spera dici põt hoc mõ in loco esse per partes suas.

Scd̃a rõ.

Preterea

Corpus qđ est in loco p aliud: oꝫ q̃ sit i loco p aliqd p se i loco existēs sed ptes vltime spere nõ possunt esse per se in loco: q̃ eadem est rõ totius spere & partiũ ipsius: & tota spera nõ

Tertia rõ.

est per se in loco: igitur nec partes ipsius: et per 9ns nec tota erit in loco per ptes. ¶ Praeterea qd' est per se in loco per se etiam est ꝑ locum a parte in mõ: sed ptes ipsi⁹ spere
quarta rõ. nõ sunt ꝑ se: ergo nec ꝑ se sunt in loco: et sic idẽ qd' prius.

In oppositum. Co.47. **In contrarium** Est qd' Aris. dicit in .iiij. physicorũ. q celum non est alicubi totũ: sm aũt q mouetur sic et locus est partibus altera enim ab altera habitu partiuz est: igitur celum est in loco per partes.

Responsio. Co.17. **Ad huius** Qõnis intelligentiã: sciendũ est q motus localis (sicut habet in v. physicoꝝ) est motus in vbi et ad vbi: quẽadmodum et motus alterationis est motus in qualitate et ad qualitatem: et motus augmenti in quãtitate et ad q̃titatẽ nũc aũt ita est: q in quocũq subiecto natus est eẽ aliqs motus: in eodem etiã necessario aptũ natũ est esse et id qd' per illũ motũ acquirit: vñ in quocũq natus est esse mot⁹ alterationis: in eodẽ est etiã apta nata eẽ et ipsa q̃litas: q̃ necessario acquirit ꝑ alterationẽ: oꝫ igit de necessitate q in quocũq ente inuenit mot⁹ localis: in eodẽ inueniat et vbi: qd' semꝑ ꝑ localẽ motũ acquirit: cũ ergo in vltima spera inueniat localis motus: oꝫ oĩno q in ea inueniat et ipm vbi: vbi aũt significat esse in loco. Infallibilr ergo cõcludit q vltia spera aliquo mõ sit in loco. ¶ Hoc aũt viso vlterius sciendũ est: q locus formaliter vr nihil aliud esse q ordo determinatus in vniuerso corpe: cuius dclaratio est: qꝛ quãdiu mobile manet in eodẽ ordine talis vniuersi: dr manere simplr in vno et eodẽ loco: stati aũt eẽ mutat ordinẽ: dr ẽt mutare et locũ: vñ si nauis in flumine ligata stat fixa in eodẽ ordine ad vniuersũ: q̃tũcũq supficies aq̃ ptinẽtis nauim mutet ꝑpter vnitatẽ tñ ordinis dr manere simplr in vno et eodẽ loco. Si aũt ipsa nauis ĩfima cũ superficie vna cõtinẽtis aq̃ trãseat de vno ordie ad aliũ: q̃tũcũq tunc nauis maneat in vna et eadẽ superficie continentis aq: nihilomin⁹ tñ ꝑpter mutationẽ ordinis dr simplr mutasse locũ: hoc aũt signũ satis sufficiẽs vr ad ostẽdẽdũ: q talis ordo sit formalr locus: qꝛ eni forma dat eẽ et nõ mã: ꝑpter aliã et aliã formã specificã: oꝫ q sit aliud et aliud esse specificũ: et ꝑp aliã et aliã formã numeralẽ aliud et aliud esse nũerale: et nõ ꝑpter mãꝫ. Ex his aũt euidẽter cõcludit q cuicũq sm se totũ ꝑ se debet ordo determinat⁹ i vniuerso corpe: ei etiã ꝑ se debet et loc⁹ formalr sumptus: et ꝑ se ei debet vbi: ꝑ qd significat eẽ in loco taliter accepto: et qꝛ vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporalis oꝫ necessario q ei per se debeat id qd' est formalr locus: et silr etiã ipsum vbi modo pdicto acceptũ: vñ et dicim⁹ q vltima spera sm se totã semꝑ manet in vno et eodeꝫ vbi realr: partes vero eius non remanent realr in eodem vbi: sed durante motu fiunt continue in alio et alio.

Opinio Aristotelis de loco. Co.39. quarti physicorũ. **His visis** Vlterius cõsiderandũ est q locus mãliter sumpt⁹: nihil aliud est sꝫ opinioꝫ pypateticoꝝ q superficies vltima corpis ambientis aliud corp⁹: sic aũt sumendo locũ: ei solum sm se totũ per se debet locus cui ꝑ se cõpetit sm se totũ contineri in superficie alicuius alterius corporis: et qꝛ vltia spera sm se totã in superficie nullius corporis cõtinet ꝑpter id qd' nãle continens dꝫ esse nobilius et superi⁹ cõtento: et nullũ corp⁹ est supra vltimã sperã: ideo sꝫ se totã nõ põt eẽ in loco sic sumpto ꝑ se. Si ergo aliquo modo in tali loco ponatur esse: erit in eo solum ꝑ accñs siue per aliud. Quid aũt sit illud aliud ꝑ qd' vltima spera ponit i h loco diuersimode dr a diuersis. ¶ Quidã
Auerois enĩ dicũt q est in loco rõne cẽtri et nõ rõne suaꝝ ptiũ. ¶ Alij vero econtrario asserũt: q est in loco rõne ptiũ et non rõne centri. Qui aũt volunt q sit in loco rõne centri: sex rõnes pro se adducunt: pbãtes primo tribus rõ
Opinio Alberti Magni. nibus: q ipsa in loco poni nõ possit rõne partiũ: et postea tribus alijs q sit in loco ratione centri.

Opinio thomistarum et Thome. Prima rõ. **Arguunt enim** Primo sic: ordo partiũ i toto est ordia q̃titatis: ordo aũt ptiũ in loco est pdicamẽtũ qd' est situs assignare igitur locum alicui ex ordine partiuꝫ in toto est ignorare quomodo differt põ que est pdicamentũ a positione que est differentia q̃titatis.

Scda rõ. **Secundo sic** Queliꝫ spere pars est semꝑ eisdeꝫ spere partibus copulata manẽtib⁹ in eodẽ ordine ad oẽs ptes: si ergo vltie spere locus assignẽtur ex ordine partiũ: cũ q̃tũ ad illũ ordinẽ nec tota spera moueat nec aliq ptiũ ipsi⁹ sequet oĩo q ipsa nec rõne sui: nec ratione suarũ partiũ: moueat localiter: quod est aperte cõtra sensibilia.

Tertia rõ. **Tertio sic** Ea que sũt in aliquo loco: aut sũt in eo actu aut potentia: ptes aũt vltie spere nõ sunt actu in loco: qꝛ nõ hñt esse distinctũ cũ sint oẽs cõtinue: sunt igitur in loco solum potentia: ergo et vltima spera non est in loco nisi i potentia: quod est oĩno falsum: qꝛ qd' actu mouet localr: ẽ actu in loco.

Cõfirmat **Item cum talis** Potentia nõ sit reducibil ad actum nisi ꝑ imaginationẽ: vltima spera nõ erit sꝫ hoc nisi in loco imaginato: quod est omnino impossibile.

Albert⁹. s. et ei⁹ sequaces Primo **His ergo** Rõnibus isti ꝑbãt q vltima spera nõ sit in loco rõne ptiũ suaruꝫ. Qd' aũt sit in loco ꝑ cẽtrũ ꝑbãt: ꝑmo sic. Eo mõ mobili assignãdus ẽ locus: quo ei cõpetit mot⁹ localis: q̃ sꝫ mouent in aliquo debẽt esse in loco: qꝛ sunt in aliquo qd' ẽ locus ipsoꝝ: et q̃ mouent circa aliqd: debẽt hẽre locũ: nõ qꝛ sint in aliquo: sed qꝛ sunt circa aliqd: vltia aũt spera
Secundo. mouet circa centrũ: ꝫ est in loco rõne centri. ¶ Scdo sic: ipossibile ẽ intelligere motũ localẽ nisi intelligat aliqd imobile: qꝛ loc⁹ vult qd imobile eẽ (vt dr i. iiij. physicoꝝ) Sꝫ vltia spera hꝫ imobilitatẽ ex fixione centri:
Tertio. ergo est i loco ꝑ centrũ. ¶ Tertio sic: cuilibꝫ mobili taliter locus attribuendus ẽ: q ꝑ totũ motũ localeꝫ ipsum mobile aliq̃liter manet locũ: sed h saluat in motu locali ipsi⁹ spere ꝑ centrũ: nã in tali motu ptes ipsi⁹ spere vadunt 9tinue respiciendo alias et alias ptes centri: tota ẽt spera totũ vadit respiciẽdo 9tinue durãte motu sub alia et alia dispõne: est igit in loco rõne centri. ¶ Ista sunt argumẽta q̃ isti ꝑ sua põne adducũt: quã dicunt esse põnẽ oĩaꝫ pypateticoꝝ recte scientium: Sed q ista positio ꝑcedat ex ignorãtia scie pncipis et institutoris scie pypatetice facile est videre cõsiderãti ea q̃ dicit i. iiij. physicoꝝ Ari. qui suit ꝑdicte scie pnceps et institutor:
Co.45. Cõtra hãc opinionem. nã ibi sic ait: Celũ (sicut dictũ est) nõ ẽ alicubi totũ neq in aliquo est: cuius cãm 9niter assignãs adiungit: siquidem nullum corpus continet ipm: et postea statim ostẽdere volens rõne cuius: et ꝑ qd' sit ponẽdum esse in loco dicit: sm aũt qd' mouet: sic et locus est ptib⁹: altera eniꝫ ab altera habita ptiuꝫ est: ne qs diceret: hoc intelligendũ esse de ipsis ordinib⁹: et speris sub alias 9tentis: et nõ de ptib⁹ ipsaꝝ speraꝝ: adiũgit vlterius ptes eni i loco quodã oẽs sũt. si ergo ꝑ ptes ali eãs intelligunt: oꝫ tunc 9siderare quõ saluatis verbis Ari. vltima spera sit in loco: nõ eni dici põt: q spere inferiores ex eo assignẽtur in loco q habite sunt a spera superiori: que si nõ est in loco: qꝛ sit habita ab alia spera supra ipsam ꝑsiciẽt est eni in loco per centrũ. s. n. per ipsa verba Ari. ostenditur esse ꝑtra ipsius intentionẽ: cũ. n. dixisset: partes ẽtia in loco quodãꝫ sunt oẽs: statim seipsum declarando adiecit.

do adiecit. In eorum q circulariter sunt sine accipiātur continet alia aliaz: hoc autez nullo mō saluari pōt si per partes celi: sole spere intelligūtur: est. n. z vltima spera de talib⁹ partib⁹ celi: nec tñ cōtinet ab alia spera: cū tñ Arist. dicat partes nō q̄sdā: sed oēs celi: ideo eē in loco: qz in eo q circulariter sunt: pmet alia aliā: opz ergo q h intelligat nō solū de partib⁹ celi que spere dicūtur: sed de partib⁹ ipsaz sperax que circulariter accepte oēs i loco sic sūt: q vna pinet ab alia: sic ergo positio pncipis perypatheticoꝝ nō est: q vltima spera sit in loco per cētrū: sed pot⁹ q per partes.

Opio Aristotelis. Primo. **Quod autem** cōtra veritatē etiam sit dicta positio: multipliciter ostēdi potest: primo qdē: qz q̄ncūq aliqua duo inter se ita se habēt q vnū ipsoꝝ est in loco per se: z reliquum vero est in loco per aliud seu rōne alteri⁹ eis ambobus correspōdet vn⁹ z idē locus: nō. n. alius locus debet ei quod est in loco rōne alterius: nisi ille tm̄ qui debet ei rōne cui⁹: z per quod ipsum in loco ponit: si ergo vltima spera z cētrū ita se habēt q vnū ipsoꝝ est in loco p aliud: vz puta ipsa spera per cētrū: opz nūc de necessitate dicere q spera z cētrū sunt in eode loco: ita videlicet q ille qui est pprius locus cētri: sit etiam locus vltime spere. Cōstat aūt q pprius locus cētri est superficies cōcaua aque: vltima igit spera si nō est in loco nisi per cētrū (vt illi ponūt in suis scriptis) de necessitate oportet dicere q ipsa sit in concaua superficie aque. sicut in loco: z q h solū loquēdo pprie sit locus ei⁹ realis: qd est omnino derisoriū z impossibile. Cōstat enim q aq z superficies aque in eodem sunt: sicut in loco: vz puta in cōcaua superficie aeris: aer in cōcaua supficie ignis z ignis in cōcaua superficie orbis lune: z hic in superficie cōcaua orbis superioris: z sic de aliis donec deueniatur ad superficiē cōcauā vltime spere: vnde a prīo advltimū deducēdo superficies aque pariter cū ipsa aqua est tanq̄ in loco in ipsa vltima spera. Quicqd cui est locātis: est etiā z locus locati: vñ etiā pari rōne: vltima spera est locus centri: si igit ipsa est in loco p cētrū oportet de necessitate dicere: q sit etiā nō qdē p se sed p accñs sive p aliud in se ipsa sicut in loco: qd stare nō pōt sicut pz per phm in quarto physicoꝝ vbi demōstrat q
Co. 25. z. 26. z. 27. nō est possibile nec p se nec per accñs aliqd esse in se ipso sic tunc impossibile est q celū sit in loco per centrum.

Secundo aute hoc idē sic ostēdit q̄ncūq aliqd est in loco p alterū qd est vere locatū est actu in illo alio rōne cui⁹ ponit esse in loco: sicut cuz est in loco p corpus: z est actu in corpe: z pars alicuius totius p se locati: est in loco p suū totū: z est actu i toto: z accñs ē in loco p subiectū: z actu est in suo subiecto: z vl̄r verū est: q id qd est in loco p aliud: oz actu esse in eo rōne cuius: z per qd ponitur eē in loco. Si igit vltima spera est in loco per centrū: opz oīno dicere q ipsa sit actu in centro: z q sit actu centro cōtinuata: qd est oīno impossibile: igit oīno impossibile est q vltima spera sit in loco p centrū. Est aūt ipsa actu in suis ptibus vnā vnius modo essendi in est: quo totū esse dicit in partibus suis. Si igit illis partibus per se valeat dari locus: multo rationabilius vltima spera ē ponēda in loco rōne suaꝝ partiū in quib⁹ est actu q̄ rōne centri a quo est oīno sepata. dicere aūt q vltima spera est in loco p centrū: ppter id qd centrū est aliqd vltime spere z ipsum est in loco: est oīno ridiculosū: sicut dictū est, ipsum sit oīno extraneū z separatū ab ipsa spere natura: qd tñ de ptib⁹ eius dici nō pōt: quinīo aūt z tota spera dicat esse in partibus suis: z ipse etiā ei⁹ partes esse dicant in ipsa: nō tñ sō pciude pōt q vltima spera sit in seipsa: ppter id q nō idē modus essēdi in re seruat hic z ibi: vñ z vltima spera. p accñs: z si nō p se in locis suaꝝ partiū sicut in loco: hec autez loca si sint in ipsa spera: nō sunt tamē in ea: sicut in loco nec per se nec per accidens. Patet igitur q celū est in loco per
Cōfirmat Primo. partes suas z non per centrum.

Et preterea Ubi (sicut supra dictū est) significat esse in loco: si aūt querit vbi sit vltima spera: nullo mō respōdi pōt: q sit in centro: vel vbi est centrū: cū tñ cōuenientissime respōderi possit q est vbi sūt oēs partes ipsius: ergo ipsa nō
Secundo. est in loco per centrum sed per partes.

Et preterea Incōuenientissimū est dicere q locans siue remotū siue ppinquū sit ratione eius: z per id quod locatur in ipso. Cū igit centrū sit tanq̄ in locante ad minus remoto in vltima spera: oīno icōueniens est: z irrōnabile est di-
Tertio. cere: q ipsa vltima spera sit in loco per centrū. Uerius etiā idem sic declarari pōt. Nā mā z forma q vni z eidē rei corrñspondent. nō debet vlla rō ne spacio esse ab inuicē separa: ordo aūt determinat⁹ in vniuerso (vt pluries iā dixim⁹) est id sm qd attēdit formal rō loci. Unde superficies pcinēs est in loco sicut mālē: oz igitur q accipiant cū vni rei correspōdere debēt: nō ut spacio ad se inuicē distāna: sz piuncta: vt sic vbicūq attēdit ordo: ibi et accipiat z superficies ordini subiecta: ordo aūt determinatus in vniuerso q correspōdet vltie spere nō potest aliquo modo attendi in centro: qz ibi attenditur solus ordo correspōdens infimo: z ignobilissimo corpoꝝ z non ille qui coriñder corpori nobilissimo z supremo: cuiusmōi est vltia spera: sibi enim debet i vniuerso corpore ordo vltie supioritatis q nō in centro: sed cū circūferētia solū attendit: ergo de necessitate oz q si ipsi vltime spere corñder locus mālr sumpt⁹ siue aliq̄ superficies cōtinēs: q superficies talis accipiat sub illo ordine supremo: q est i circūferētia: z nō alibi: z qz nobilissimo corpori sm se totū puenire per se nō pōt: q pineat in superficie alicui⁹ alterius corporis: cū vltima spera sit corporū nobilissimū: oz necessario dicere q ipsa sm seipsā totā nō habeat locū sic sumptū: verū qz de corpus cōtinuū z ptes hz sibi inuicē p superficiem cōtinuatas: quarū vna dr eē z cōtineri i superficie illa sumpta vt principium est partis alterius: z dr in ea contineri tanq̄ in proprio loco: cū etiā vltima spera ptes habeat hoc mō sibi inuicem cōtinuatas p superficiē: oz phīr dicere q vna illarū partiū: tanq̄ in loco sibi proprio cōtinetur in ipsa superficie ad quam terminat: sumpta quidē nō sm quod est principiū ptis alterius: sola eni talis superficies accipit in ordine totius spere z ptiū ipsius: z nulla alia q̄ hēre possit vllo mō rōnez locātis: vl vltimā sperā: vl aliquā ptē eius. Et si qdē superficies accipiat: vt actu distinguēs vnā ptē ab alia: hēbit rōnē locātis in actu: si āt sumat z vt nō distinguēs actu: habebit solū rōnem locantis in potentia: que quidez potentia in corporibus generabilibus: z corruptibilibus: bene reduci valet ad actū: verū qz a corpore nobilissimo: qualis est vltima spera: debēt ēē oīno elongate peregrine impfectiones: oz necessario ipsa nobilitate z pminētie vltime spere cogente: q partibus ipsius nō corrñdeat superficies hñs rōnez locantis in actu: sed solū in potentia nō reducibilis sm rē ad actū. Ex omnibus quidē partibus vltime spere sm circulū sumptis: talis locus correspondet. Ex quo etiā dementer loquēs q valde congrue posuit Arī. ptermōs: q quedam sunt in loco actu: quedaz potentia: z exemplificans scdm meram aduunxit: vna causa continua sit quod est simul partis sz potētiā in loco ptes sunt z actu

corpus adiecto: q̄ cetiā est in loco per accñs: q2 per partes: statum adiecit: partes in loco quodā oēs sunt: qđ decla rans vlterius signāter dixit. In eo eni qđ circulariter sunt cōtinet alia aliā. Et q2 totū nō est pter ptes: sequit̄ q̄ tota vltima spera sit in loco rōne suaꝝ partiū: non ꝓpter aliud nisi q2 omnes eius partes in loco sunt fm̄ modum predictum.

Responsio ad obiecta

Euidentissimum Igit̄ iam est q̄ vltima spera est in loco ꝑ partes suas: ꝛ non ꝑ centrū. Et obiectiones q̄ dē aduersarioꝝ q̄ friuole sint de facili ostēdit̄. Qđ eni dicit̄ q̄ ordo partiū in toto: est dīa quātitatis: verū q̄ dē est: sed cū dr̄: q̄ ex hoc ordine: vltime spere assignat̄ locus: falsum est: ꝛ vel ex malicia: vel ex ignorātia ꝓla tū: assignatur. n. ei pot⁹ locus: si dicere liceat ex ordine ptiū in toto sumpto respectu ordinis determinati i vni uerso: q̄ ordo est formalr̄ locus. Silr̄ ēt ex ordine ptium adinuicē sibi nō assignat̄ locus: nec formalr̄ sumptus: q2 sic nō dr̄ loc⁹ ille ordo: sed ordo ad vniuersū: nec sum ptus nāliter: q2 sic dr̄ ibi locus: illa sup̄ficies ꝑ quā par tes ꝯtinuātur adinuicē. Et q̄uis ptes a talib⁹ sup̄ficie bus nō remouecātur: nihilomin⁹ tñ dn̄t mutare locum q2 nō remanēt semꝑ in eodē ordine ad vniuersū. ¶ Et id q̄dē q̄d est formalr̄ locus: actu vltime spere debet̄: nō rōne cētri: sed rōne sup̄ficiei (sicut declaratū est) sicut etiā debet̄ necessario cuilibet moto localr̄ ꝑ seipm̄ ad ꝓo qđ est māliter locus: ꝓmo corpi nullo mō debet̄ actu: nec etiā potētia fm̄ se totū: ptibus ēt eius talis locus nullo mō debet̄ actu: nisi forte imaginato: s2 potētia nō redu cibilis: s2 rē ad actū: ꝛ tñ illa sup̄ficies q̄ est mālr̄ locus nō est sup̄ficies imaginata solū: s2 realis ꝛ nālis. Sup̄ ficies. n. q̄ sūt i corpe imaginato: sūt sup̄ficies imagina te: s2 q̄ sūt i corpe reali ꝛ nāli: sunt sup̄ficies reales ꝛ nā les. ¶ Alia ꝓorta argumēta ex ignorātia artis filo/ sozādi ꝓcedūt. Nō. n. cōcludūt q̄ vltima spera in loco sit per cētrū. Sed pot⁹ cētrū sit locus ipsius: sicut de fa cili patere pōt pōt: virtute ipsoꝝ ꝯsideratū: vꝫ q2 hoc ēt falsum est: expedit vt declaret̄ ipsoꝝ defectus.

Ad primum ergo dōm: q̄ circa aliō mo do ꝛ ꝓcipue cū est prima z in genere corpoꝝ: secūdū se totū nō debetur locus māli ter sumptus: locus tñ formalr̄ accepꝰ est ille ordo qui attēdit̄ supra ꝛ circa cīa corpa sub ipso locata: rōne eu ius ipsuz dr̄ positum supra ꝛ circa oīa illa corpora.

Ad secundum Dicendū q̄ locus for malr̄ sumpꝰ vult esse immobilis: ꝛ non locus sumptus māliter vnde ꝛ ordo correspondens vltime spere in vniuerso: īmobilis per seuerat. Sic ergo arguendū est: vltima spera semꝑ i eq̄ li distantia respicit cētrū: quia ordo ei debitus in vni uerso mutari nō pōt: ergo talis ordo ꝛ non centrū vel ordo centro debitus est locus ipsius. ¶ Tertiuz aūt ar gumentū procedit ex potis affirmatiuis in scđa figu ra. ¶ Dicit̄ eni q̄ mobile ꝑ totū suū localē motū dꝫ di uersuz vel diuersimode respicere locū: vltima vero spe ra ꝑ totū suū motū diuersimode respicit centrū: ꝛ eius partes diuersas partes centri: hec autē est dispositio se cūde figure: vnde euidenter liquet: q̄ ipsum ꝓcedit ex ignorātia logice. ¶ Ad primū ergo dicēdū q̄ cui per se cōpetit localis motus: ei ꝑ se etiā cōpetit necessario i ꝛ illud qđ est nō māliter: sed formalr̄ locus: cui vero ꝑ se cōpetit trāsire formalr̄ de loco sumpto ad locū cōpetit et etiā per se locus sumptus māliter: vltima vero spera fm̄ se totā nō trāsit de loco ad locū: manet eni semꝑ i eo dē ordine ad vniuersum. Mouetur igit̄ in suo loco vel ordine: partes autē ipsi⁹ per modū totius trāsient de vno ordine ad aliū: qui tñ in totius ordine includunt̄: per se igit̄ eis debet̄ locus māliter sumptus ꝛ non toti spere. ¶ Ad scđm dicendū q̄ locus sumpꝰ formalr̄ nō mouet̄ ad motū locati: locus etiā sumpꝰ materialiter si habeat rōnez locātis in actu nō mouet̄ necessario cū locato: sed si habeat solū rōnem locantis in potētia: ne cessario mouet̄ ad motū ipsius. ¶ Ad tertiū dicēduz q̄ sicut eadē est natura specifica totius ꝛ partis: sic ex ra tione illius nature: idem locus debet̄ toto ꝛ partibus: ex ratione tamē nō illius nature: sed parti aliratis com petit parti per se q̄ cōtineat̄ ab alia parte. ¶ Ad q̄rtū dicendū: q̄ cui per se conuenit esse in loco locāte in actu conuenit etiaz per se esse: quod tamen ei nō cōuenit: cui per se debet̄ esse in loco habente ratonē locātis in potē tia: hec igit̄ fm̄ his duabus qōnibus de loco nos dixi mus: supposita de loco sententia ab Ari.

¶ Questio vndecima.

Questio Undecima: questiuz est. Utrū supposito vacuo in ipso possit esse motus: ꝛ supposito q̄ in va cuo aliquod graue descēderet: vtrū descen deret in instāti. ¶ Et videt̄ q̄ nō. ¶ Pri mo quidē quis grauius pro tāto citius descendit q̄ ci tius scindit mediū: citius autē scindit̄ mediuz minus resistens: cum ergo resistentie vacui nulla sit proportio ad resistentiā pleni: videt̄ q̄ velocitas scissionis ꝛ ptrā sitionis vacui nullā ꝓportionē habeat: ad pertrāsitio nē pleni. Cū igit̄ hec fiat in tēpore: illa erit in instāti. Prima rō.

Secundo sic Motus localis minus ha bet de transmutatione mo bilis: q̄ motus ad formā: transmutat̄ aūt materia ad formā in instanti subtracta resistētia ad generās: sicut patet in illuminatione aeris: ergo ꝛ mobile graue vel leue: cum de se nō habeat vnde resistat: subtracta resi stentia medij mouebitur in instanti. Scđa rō.

Tertio sic In motu locali aut est resistentia ad motoreꝫ ex mobili: aut ex me dio: aut ex vtroq̄. Sed in motu grauiū nō pōt esse resi stentia ex mobili: quia ꝑ māz resistere nō pñt: cū mā de se nō habeat vñ resistat. Non pñt etiā resistere ꝑ formā quia ꝑ ipsaz in suū nāle vbi in qđ mouent̄ a generāte pot⁹ iclinant̄: nō ergo in motu tali est resistētia ex mo bili sed solū ex medio. Cū ergo hec resistētia nō sit in va cuo: oꝫ necessario ponere: q̄ in ipso: si moueant̄: moueā tur in instanti. ¶ Quarto sic graue in actu nō est essen tialr̄ in potētia ad vbi deorsum: q2 de se id semꝑ habet: sed in potētia ꝑ accidens: quia ratione medij prohibē tis: hoc igit̄ amoto: in instāti erit deorsum. Tertia rō.

In contrarium Est: q2 tunc eque li virtute motiua manente: mobile ptrāsiret maius ꝛ minus spaciū: qđ videt̄ impossibile. Qđ aūt in vacuo nō possit esse mot⁹ sic fuit ostensum. Motus ad formam est motus ad vbi ꝛ ad locum: ꝛ si omnes forme essent eiusdem rationis nō esset aliqs motus ad formā: igit̄ silr̄ nec motus ad locū si oīa loca sint eiusdē rationis: sed sic est in vacuo: ergo ꝛc. ¶ Item Ari. in quarto physicorum dicit: q̄ in vacuo nullo modo potest esse motus: ergo ꝛc. In oppositum. Co. 64. 65 66 67. 68 69. 7. 70.

Respōdeo ad huius Questio nis intel ligentiā: cōsiderandū est q̄ mobiliū quedaz qdem sunt que habent in seipsis sui motus ꝓncipiuz effectiuum: ꝛ talia sunt: que dicuntur mouere seipsa: alia vero sūt que in seipsis principium sui motus non habent nisi passiuum: cuiusmodi sunt illa: que ex seipsis moue ri non possunt: de quorum numero sunt grauia ꝛ leuia: Responsio. Mobiliu duplex differentia.

lenis: de quibus pħs dicit in octauo physicoꝝ: q̄ bñt in se principiū nō mouendi neq̄ faciendi: sed patiendi solū. Et quidē si loquamur de primis mobilibus: cū talia (sicut dictū est) babeāt intra se principiū sui motus effectiuū: statī cū ponunt̄ in esse: vbicūq̄ ponant̄: siue in vacuo siue in pleno: ponitur vna cum eis: τ id a quo progredit̄ motus ipsoꝝ: tā effectiue q̄ etiā passiue: τ iccirco talia moueri possunt si actu existant: nō solū per plenū: sed etiam per vacuū. Si aūt loquamur de secūdis mobilib⁹: tunc aliter est dicēdum. Cū eni talia (vt predictū est) in se nō babeāt sui motus effectiuū principium: non oportet: q̄ statim cū ipsa in esse ponunt̄: ponat̄ etiā cū eis: τ id a quo effectiue mouent̄: Et qꝛ sine tali principio: moueri nō valent: iccirco oportet q̄ talia moueri nō possint in vacuo: si per ipsam mediꝫ vacuitatē tale principiū auferat̄. ¶ Uerū qꝛ hoc qualiter se habeat in sequētib⁹ questiōibus cōcedente domino declarabit̄: iccirco hoc pretermisso: ad presens considerādum nūc est de primo quesito: videlꝫ si graue descenderet in vacuo: vtputa si lapis in concaua superficie orbis lūe existēs descēderet ad cōuexū terre: supposita vacuitate in spacio intermedio: vtrūq̄ descenderet in nō tpe.

Ad huc autem

Quidam volentes cōmentatoreꝫ sequi in suis erroib⁹ dicunt q̄ talis descensus esset in vnico instanti temporis mensurantis motū celi: nec fm tale instans esset ibi vlla successio. Nihilominus tamē (vt inquiūt) propter diuersas partes spacij in illo descensu: essent diuersa mutata esse: inter que non interciperetur mediū aliquod mutari. Hec autē mutata esse mensurarent̄ fꝫ eos diuersis instantibus eis appropriatis inter que similiter nō incideret mediuꝫ aliquod tēpus τ quia ex nullis indiuisibilibus potest aliquod cōtinuum consurgere: iccirco cū illa mutata esse: τ illa instātia sint indiuisibilia: nō pōt ex eis fieri aliqđ continuū: nec. s. motus nec etiā tps: nihilomin⁹ tñ volūt: q̄ inter illa mutata esse: posset quedā successio prioris τ posterioris attendi: cui fm ipsos cōsider successio: fm illa instantia eis appropriata: τ nō fm instans tpis mēsurātis motū celi. Dicunt eni τ si sit fꝫ instātia illa successio nō iccirco tamē cōcludi pōt: q̄ sit successio etiā fꝫ instans tpis: q̄ illis oibus cōsider: quemadmodū etiā si nunc eternitatis: toti tpi cōsideat: τ in tpe successio sit: nō tñ ideo pōt cōcludi: q̄ sit etiaꝫ vlla successio τ in ipso nunc eternitatis: Nō aūt in illo descensu sint multa mutata esse: vnico nūc temporis mēsurata declarāt per simile de illuminatione aeris: in qua τ si sint multa generata esse: omnia tamen vnico instanti tēporis mēsurantur. ¶ Hec igitur est positio istorum.

Rationes autem

Opio istoꝝ improbat̄

Quas p se adducūt: sūt i obiectionibus adducte. Sed q̄ isti in oibus his valde puriliter deficiant: multipliciter ostendi pōt. Et vt ex his valde: que pro se adducunt: precipue ipsoꝝ declaret̄ defectus: cōsiderandū est: q̄ sicut in transmutatione materie ad formā corpō inuenitur resistētia ad agens: quo ipsi materie aliqua dispositio inexistit opposita τ repugnans dispōni inducēde per virtutē agētis: sic etiā necessario: oportet q̄ in trāsmutatione mobilis ad locū eo ipso inueniat̄ resistentia ad motorē: quo ipsi mobili inexistit aliqua dispositio opposita τ repugnans dispositioni inducende per ipsaꝫ transmutationē localē: nā cū aūt ita est q̄ dispō que per motū localē deberet acquiri tur in ipso mobili: est esse ipsum vbi: illo etiā que alio caruisset sit vbi illi oppositū: τ repugnans. Et hoc quidem declaratio est: q̄ illa necessario dicunt̄ sibi inuicem opposita τ repugnantia esse que simul in eodem esse nō possunt. Illa vero vbi que proueniunt ex diuersis partib⁹ spacij nullatenus possūt simul esse in eodē mobili Nō est. n. possibile: vnū τ idē mobile simul hēre duo vbi: sicut nō est possibile vnum τ idē locatū simul esse in duab⁹ partibus spacij: vel in duob⁹ locis: oꝫ igit̄ q̄ talia vbi ex diuersis partib⁹ spacij puenientia: sibi inuiceꝫ sint omnino opposita τ repugnantia: τ per pñs necessariū est q̄ in transmutatione mobilis ad locū eo ipso inueniat̄ resistentia ad motorē: quo ipsum mobile intelligatur in alia pte spacij: q̄ in illa ad quā dꝫ pcedere p virtutem mouentis: nūc aūt ita est q̄ in transmutatione nāe ad formā (vt etiā ipsi dicūt) de necessitate tēpus requirit̄ propter resistentiam ad agens prouenientē ex dispositione inexistente materie: precipue cū a supremo gradu dispositionis nō potest procedi ad infimum: nisi procedatur per medium: oportet igitur cōsimiliter dicere: q̄ in transmutatione mobilis ad locuꝫ: de necessitate tēpus requirit̄: ppter resistentiaꝫ ad mouentis: puenientē ex vbi inexistente ipsi mobili opposito vbi inducendo p localē trāsmutationē: precipue cū ipsuꝫ mobile nō pōt trāsire de vna extrema parte spacij in aliam extremā: nisi trāseundo per mediam. Cū igit̄ graue: sicut nec vllū corpus: transire possit de loco ad locū: nō transeundo per medium: opꝫ de necessitate dicere: q̄ oi plenitudine medij subtracta: ipsum graue si descenderet a supma pte spacij ad infimā: descēdat nō i instāti: sꝫ in prīmo tpe.

Preterea

Constat q̄ omne corpus replet τ occupat sibi totū illō spaciū i quo est in vno τ eodē tpis instāti: vel etiā in quo: in aliquo toto tpe imobiliter pseuerat: nō pōt aūt vllo mō sibi sistate tpis occupare nisi spaciū sibi equale: q̄ opꝫ semp q̄ quātitas spacij equet̄ quātitati corpis spaciū occupātis. Si ergo graue descēdens a pte supma spacij ad ptē infimā p ptes medias: quaꝝ quelꝫ pōt intelligi sibi esse eq̄lis: in vnico τ eodē instanti tpis est in ptib⁹ oib⁹ medijs: τ in pte ifima: necessario in illi sistate tpis occupabit multa spacia sibi eq̄lia τ sic rpe replebit spaciū sibi ineq̄le: τ multo maioris corpis receptiuū: q̄ sit ipm: qđ ē oio ipossibile: igit̄ oio necessariū ē si graue i vacuo descēderet: ipm descēderet nō in instāti: sꝫ in tpe: τ dicere oppositū apparet q̄ est negare illa: que sunt p se nota intellectui: quod nō nisi ex ignorātia proprie vocis procedit. — *Cōfirmat̄ primo.*

Preterea

Si in descēsu illo sunt multa mutata esse (vt cōcedere coguntur τ cōfitent̄) aut sunt ibi actu: aut potētia. ¶ Si dr. q̄ ibi sint solū in potētia: tūc oportet necessario dicere q̄ descēsus ille sit actu indiuisus: potētia vero diuisibilis: omne autē tale est cōtinuū: ergo ille descensus successiue cōtinuatur cōtinu⁹ est: τ est per cōsequens motus: τ quia omnino impossibile est motū mensurari nisi tēpore: oꝫ necessario q̄ ille descensus tpe mensuret̄. ¶ Si autem dicat̄ q̄ ibi sunt actu: tunc cum cuilibꝫ mutato esse in actu ipsius mobilis cōsideat signū actu significatū in spacio: oportebit necessario dicere q̄ graue descendens p spaciū tot signa actu signet in ipso: quot in suo descēsu sunt actu mutata esse: imo quot in ipso spacio possūt: quia nō est dare quare magis signet pūctū in vna parte spacij: q̄ in alia: cum quamlibet eodē attingat: possunt autem in spacio infinita pūcta significari: igitur graue descendens in ipso: actu illa significat: numerat: τ distinguit: τ distincta significat: sed hoc est impossibile: ergo impossibile est q̄ graue descēdēs per spaciuꝫ vacuum signet in potētia pūncta: que sunt in ipso. sed pūcto significato in potētia cōsider solū mutatū esse i potentia ipsius [illegible] in descēsu grauis in vacuo: — *Secundo.*

nō sunt illa mutata esse actu sed potentia: ꝛ per ɔ̄ns ille descensus est indiuisibilis ſꝫ actu: sed diuisus in potētia: ꝛ sic cōtinu⁹: ꝛ tpe necessario mēsuratus. ¶ Et preterea: hec est valde euidens declaratio: aut enī grave (Tertio) descēdens in spacio vacuo: numerabit actu oīa signa: que sunt potentialr̄ in ipso: aut quedā actu numerabit ꝛ quedā potētialr̄: aut potentialr̄ numerabit oīa: excepto illo a quo dsignat in parte ad quā pertingat vltimo. Et quidē si oīa signet potētialr̄ excepto vnico tn̄: erunt etiā necessario in ipso eius descensu oīa mutata esse: solū potentialr̄: vno tn̄ excepto: ꝛ per ɔ̄ns tot⁹ ille descensus erit p̄tinuus: ꝛ tpe mensuratus. Si autē numeret oīa actualr̄: cū illa sint infinita: sequit̄ aqꝫ: q̄ infinita in instāti vnico numerabit: qd̄ est oīno impossibile. Si vero alia signet actu: ꝛ alia solū potētia: cū sicut signo spacii significato in actu corn̄dēt mutatū esse mobilis i actu: sic ēt mutatū eē mobil̄ potētialr̄: corn̄dere debeat significato pūcto i spacio: nō actu ſꝫ potētia: oporteb̄it necessario dicere: q̄ nullo descēsu aī mutatū eē i actu: sint mutata esse in potentia: ꝛ per ɔ̄ns q̄ ex illa parte ipse descensus fit indiuisus in actu ꝛ potentia diuisus ꝛ sic cōtinu⁹: ꝛ tēpore mensuratus. Manifestū igitur est q̄ suppositis ꝓpōnibus necessariis ꝛ notissimis in scia naturali: oꝫ necessariū dicere q̄ si graue descenderet in vacuo: suus descēsus esset nō in instāti sed in tpe. ¶ Preterea Ari. in. iiij. phisicoꝝ: ex continuitate lōgitudinis probat cōtinuitatē ꝛ diuisibilitatē localis trāsmutationis: nec ab ipsa vnq̄ talis cōtinuitas ꝛ diui- (Quarto. Co. 99. ꝛ. 114.) sibilitas tollitur saluata ꝓbatione Ari. nisi possit fieri transmutatio de extremo ad extremū lōgitudinis: nō trāseundo per ipsā longitudinē. Cum igit̄ graue (vt ēt ipsi cōcedunt) nullo modo transire valeat ab extremo lōgitudinis ipsius spacij in extremū: nisi transeundo p lōgitudinē totā: sublata etiā ipsius spacii plenitudine oportet necessario q̄ transitio grauis in vacuo: sit continua ꝛ diuisibilis in infinitū: sicut ꝛ lōgitudo spacij super quā transit: ꝛ sic oportet de necessitate: q̄ fiat nō in instanti: sed in tempore. ¶ Et preterea similitudo que adducit̄ de illuminatione aeris oīno nulla est: in ipsa (Quinto.) enim pars aeris prius illuminata: generat lumen in secūda parte: ita q̄ ibi sunt plura generantia ꝛ generata quod totū in vno instanti pro tāto simul fit: quia luminosuꝫ in illo instanti in quo id cōtingit: quod est luminis susceptiuū: lumē haber in ipso efficere: ꝛ quia partes aeris oēs sunt actu se contingentes in termino ad quem copulant̄: idcirco in eodē instanti in quo lumē recipit: habet ipsum reddere alteri parti: cui tunc actu contingitur. Nō autē sunt ibi generata esse infinita: quia cū partes aeris fm̄ quas generatū esse attēditur: nō sint indiuisibiles: ſꝫ diuisibiles nō possunt vllo modo infinite esse aere finito existente. Quantuꝫ autē ad hec oīa: dissimilitudo est de descensu grauis in spacio non pleno. Non enim mutatū esse in tali mutatione: sicut vniuersaliter est in nulla transmutatione locali attenditur: fm̄ aliquid diuisibile ipsius spacij: sed fm̄ qd oīno indiuisibile: indiuisibilia autē in quātocunq̄ spacio infinita sunt. Similr̄ etiā vna pars spacii graue accipiens: nō reddit graue alteri parti: quia locus nō generat nec mouet locatum. Et dato etiā q̄ vna pars ipsiuꝫ idem numero redderet alteri parti: non posset vllo modo ipsum reddere sibi in vno et eodem instanti tēporis in quo ipsum accipit: sed oīno in alio: quemadmodum etiā si pars aeris primo illuminata: eandē formā lucis in numero quā in se recipit transmitteret in partē secūdam: nullo mō in eodē instanti in quo eam recipit: ipaꝫ efficeret in parte secunda: sed de necessitate in alio: vnū autē ꝛ idē numero graue: ꝛ p eandē virtutē motiuā p quā cōtingit ad primā partē spacij: pertingit etiā successiue (vt etiā ipsi fateri coguntur) ad oēs alias: nō distinguens vnā partē ab alia actu: sed potētia solū. Ex quo necessario sequitur: q̄ suus descensus fit potentia diuisus ꝛ indiuisus in actu: ꝛ sic continu⁹ ꝛ tēpore necessario mensurat⁹: quēadmodū etiā ꝛ si eadeꝫ lux numero perueniens ad partē primā inde transiret successiue ꝛ sine interruptione ad alias partes aeris: fieret hoc necessario in tempore ꝛ nō in istanti. ¶ Preterea aut inter illa mutata eē solū esset successio naturalis: aut alia q̄ naturalis. (Sexto.) Si naturalis tm̄: tunc cum illa inter que non est successio prioris ꝛ posterioris: nisi solū fm̄ ordinem: sint simul simultate temporis: oporteb̄it dicere necessario q̄ oīa illa mutata esse sint simul tempore in oībus illis partibus spacii ſꝫ quas illa mutata esse accipiuntur: quod iam ostensuꝫ est esse impossibile: oportet ergo oīo dicere q̄ inter ipsa sit alia successio: q̄ naturalis. Non est autem dare aliam ab alia: nisi temporaleꝫ erit ergo in illo descensu successio temporalis: ꝛ descensus per cōsequens tempore mēsuratus. ¶ Preterea dicere q̄ tempore nō mensuratur quia nō reducit̄ in motū celi: ridiculū est: si eniꝫ motus celi subtraheret̄ ꝛ aliquid moueret̄ per plenū: quantūcunq̄ tūc eius mot⁹ non reduceret̄ in motū celestē: nihilomin⁹ tamen mensuraret̄ tempore. (Septimo.) ¶ Preterea quāuis nūc eternitatis correspōdeat toti tempori: hoc tamē nō est ratione sue (Octauo.) indiuisibilitatis: sed rōne sue permanentie. Quia enim tale nunc stat fixum semper vnū ꝛ idē: coexistere potest toti tempori: sic ipsi nūc fluenti: quod est nunc temporis in tota sua fluxione accepta: sed nūc ita est q̄ p nūc temporis nullaten⁹ stat: sed continue fluit: impossibile est autēꝫ q̄ ipsum nunc fluens sub ratione vna sumptum: videlicet sub ratione principiantis fluxioneꝫ: vel sub ratione terminātis tm̄: coexistat duobus nunc sibi inuicem succedentibus: quin potius necessario oportꝫ q̄ si vni illoruꝫ coexistit sub ratione stans principij fluxionis alicui⁹ alteri coexistat sub ratiōe stans termini terminātis fluxionē eandē. Cum igit̄ instantia correspondentia mutatis esse: que in descensu grauis in vacuo (vt ipsi concedunt) sibi inuicem succedant: oportet necessario dicere: q̄ si vni illorū correspondet nunc temporis: vt principians fluxioneꝫ: que in rei veritate tūc inciatur quando illud instans in actu ponitur: alteri instanti correspondeat: vt termin⁹ fluxionis eiusdem Inter nūc aūt temporis sumptū vt est alicuius fluxionis principiuꝫ: ꝛ sumptū vt est terminus finis fluxionis eiusdem: cadit necessario fluxus: ꝛ sic tempus medium. igitur inter nūc corrn̄tis mutatis esse: que sunt in descensu grauis in vacuo: cadit oīno tempus medium ꝛ per ɔ̄ns ille descensus necessario tēpore mensuratur. Vltimo autem idem declarari potest ex cōparatione (Nono.) spiritualis substantie ad substam corporalem.

Ad cuius itelligentiā

Considerandū est: q̄ substa corporalis in duob⁹ precipue: q̄rum ad p̄ns spectat: inuenit̄ differre a substa spūali. Naꝫ substa corporalis non cedit sibe spūali: quia pōt secū in eodeꝫ vbi i simul esse: cedit autē necessario vna substantia corporalis alteri substantie corporali propter id q̄ omnino est impossibile ſꝫ naturaꝫ duo corpora simul esse in eodem loco. ¶ Secunda vero differentia est quia substantia spiritualis potest transire de loco ad locuꝫ: nō transeundo per medium: substantia autem corporalis nullo modo transire potest de extremo in extremū non pertransito medio. ¶ His autēꝫ suppositis euidenter

ostenditur

ostendit propositum. Si enim tota causa propter quā in transmutatione locali grauiū ⁊ leuiū est resistentia proueniens ex plenitudine medij: cū talis resistentia nō possit esse in pertrāsitione spūalis sub͂e de loco ad locū q̄ pōt simul esse cū substātia corporea (vt ostēsuz est) ipsa (vt vr̄) in non tpe de extremo in extremū poterit pertrāsire maxime si ibi alia resistentia nō inuenit. Nūc aūt in spūali sub͂a sic videmus q̄ quātūcūq; (vt dicit ab aliquib⁹) trāsire valeat de extremo in extremum in nō tēpore: nihilominus tū si dz sic esse in duob⁹ locis: q̄ cū est in vno nō sit i aliorū q̄ ibi sit talis successio q̄ in illo instāti tēporis mēsurātis motū celi in quo ē in loco secūdo accepto: nullo mō sit in loco derelicto: hec autē trāsitio diceret tūc pro tāto eē in nō tēpore: q̄ in toto tēpore p̄cedēte: sic fuisset in primo loco: qō tū in termino solo illi⁹ tpis definēdo ibi eē efficeret in loco secundo: ⁊ q̄ tēporis est instās: ⁊ nō tēpus: diceret tūc necessario illa trāsitio eē facta in instāti: ⁊ nō in tēpore. Sed si deberet mō ei p̄dicto eē in trib⁹ locis: vz q̄ cū esset actu in vno nō eēt actu in alio: de necessitate in talib⁹ trāsitionib⁹ oporteret requi tēpus. Nā ⁊ si in loco secūdo esset in termino tēporis vni⁹ loco primo derelicto: ex quo tū ponit sic eē in trib⁹ locis q̄ cū est in vno nō ē i alio: nullo mō eē posset i tertio loco: in eodē termino tpis in quo efficit i loco scōo: s; fieret ibi de necessitate in alio: si vz successiue deberet fieri vtrobiq;: ⁊ q̄ inter duos terminos tpis cadit de necessitate tps mediū: opz tūc oīno dicere q̄ trāsitio de primo loco ad locū tertiū requirat tēpus mēsurās motū celi: ⁊ nō solū vnicū instās: nūc aūt ita est (sicut pz ex scōa suppōne) q̄ nullū corporū trāsire pōt de extremo in extremū nō pertrāsito medio: ⁊ sic nullo mō de p̄ia pte spatij pōt esse in vltima: nisi fiat in media: ⁊ cū est in prima s; se totū: nō est in media: ⁊ cū est in media totū: nō est in vltima. Ad transitionē ergo ei⁹ de prima in vltimā: duo instantia que sunt duo termini tpis mensurantis motū celi necessario requirunt: ⁊ p̄ p̄ñs tps: ⁊ cū talis trāsitio nō interrumpit ex deuētione ad partē mediā: q̄ ibi nō sistitur: opz q̄ cōtinuet: ⁊ per p̄ñs q̄ tempore cōtinuo mensuret. ¶ Sic igit euidentissimū est q̄ graue nullo modo in aliquo spacio siue vacuo siue pleno pōt descendere in nō tpe: quod etiā de quolibet corpore est dicendū: cū vr̄ nullū corpus trāsire possit de loco ad locū nisi per mediū: vnde ⁊ sua trāsitio de necessitate: aliquā cōtinuitatē hz: sicut eni totū aliqō corpus nō pōt trāsire de extremo in extremū nisi p̄ mediū: sic etiā nec aliqua pars quātitatiua ipsius: q̄ oīs talis est corpus: vñ si aliquod locatū trāsire dz de loco vno sibi equali ad locū aliū imediate illi cōtinuatū opz etiā q̄ pars transeat de parte p̄mi loci ad aliam loci alterius partē sibi equalē: ⁊ p̄ p̄ñs q̄ trāseat p̄ oēs p̄tes medias inter partē loci derelicti ⁊ p̄tē in scōo acceptā: vñ p̄mo acquirit partē parti primi loci cōtinuā: ⁊ deinde eodē ordine alias: hec aūt trāsitio si vllo mō interrūpat: interrumpit tū nō poterit in illo instāti i quo ponitur inchoata sed in alio: ⁊ q̄ inter duo tempus instantia cadit tempus mediū: opz necessario dicere q̄ talis trāsitio per aliquod tempus continuetur.

Responsio ad p̄ma [Responsio alio bicta]

Ad primum

Ergo argumentū dicēdū ē q̄ mediū magis resistēs aut hz resistētiā transcēdentē resistētiā mobilis ad p̄tātē mouētis: aut talē nō habet. Si quidē si talē hēat: sic hz retardare talē mobile sūi⁹ velocitatē p̄ p̄ñs tar dius hz fēdi ab illo mobile q̄ mediū mi⁹ resistens. Si aūt talē resistētiā nō habeat: tūc oīno nihil addit supra resistentiā mobilis adueniēs: ⁊ sic motū nō hz i aliquo retardare: ac per p̄ñs illud mobile equali velocitate mouebitur per ipsum: ⁊ p̄ mediū subtilius: ⁊ p̄ vacuū: q̄ cū supra resistentiā ipsius mobilis nihil addat: manet semp̄ victoria mouētis supra mobile equalis: propter hoc aūt non negantur p̄pōes p̄ se note q̄n potius cōcedunt. Nā ⁊ si notū sit qō magis resistēs: q̄tū est de natura sua tardius scindit: est tamen cū hoc etiā notum q̄ si nec in magis nec in minus resistēte ex sua natura adijciatur aliquid ad resistentiā mobilis ad mouens: q̄ resistentia est vtrobiq; equalis: ⁊ per p̄ñs vtriusq; scissio eque velox: nō dicit etiā propter hoc aliquid cōtra mentē phi: quia ⁊ si ex illa ratione cōcludat q̄ ponētes vacuū debebāt negare motū qui nō potest eē in instāti nō p̄pter hoc tamē intendit dicere q̄ si graue in vacuo descenderet: descenderet in instanti: nisi supposita positione illorū qui vacuū ponebāt: dicebāt. n. vacuū debere poni ne motus impediat: vnde totū impedimētū ponebant ex medio prouenire: subtracta igit plenitudine medij subtrahitur per p̄ñs necessario (s̄m istā pōnem) ⁊ tota resistentia que in motu taliū inuenit: hoc aūt posito: graui si in vacuo descenderet: descenderet in instāti: in instān aūt motus esse nō potest. ¶ Rñsio aūt phi est elenchica ⁊ non demonstratiua simpliciter. Opio phi contra ponentes vacuum [Opīo ph̄e listi ō vacuo s. quare eēt ponēdum.]

Ad secundum

Dicendū q̄ in aere si esset positiue aliqd lucj contrariū: nō posset in instanti illuminari. Et quia eo ipso q̄ graue intelligitur habere aliud vbi q̄ p̄priū habet aliquid positiue oppositū ei quod est inducendū per localē transmutationē: ideo q̄ntūcūq; descenderet in vacuo: in ipso tamē in instanti descendere nō posset. ¶ Ad tertiū dicendū: q̄ in motu grauis resistētia inuenitur: nō ex materia simpliciter: nec ex forma: nec solū ex medio: sed etiā ex eo qō q̄tū: cū sit in vbi opposito vbi acquirēdo esse intelligit. ¶ Ad q̄rtū dicēdū sili: q̄ graue in actu prohibet actu esse in proprio vbi: nō solum ex plenitudie medij: sed etiā ex actuali exñtia in vbi alii opposito: nō est eni possibile idē locatū simul in oppositis vbi esse. ¶ Ad aliud dicendū q̄ ⁊ si in vacuo non sint dīe nāles: sunt tamē dīe imaginarie: hoc aūt sufficit ad motū alem: ⁊ si nō sufficiat ad motū elem. ¶ Ad aliud dicendum q̄ philosophus intelligit de motu elementali naturali ⁊ de violento sibi opposito.

¶ Questio duodecima.

Questio

Duodecima est. ¶ Utrū tempus habeat aliquod esse in rerū natura. Et videtur q̄ non quia quod componit ex non entibus: ens eē nō pōt: tempus aūt cōponitur ex nō entibus quia ex p̄terito ⁊ futuro. Quod enim iam preteriit: amplius non est: quod etiam futurum est nondum est ens igitur tempus ens in natura non est. Prima rō. [Pria rō.]

Preterea

Omne cōpositum: aut s̄m se totū est si aliquo modo actu est: aut s; aliquā sui partē: tempus aūt neutro istorū modorū esse potest: quia sicut accipitur ex quarto physicorū: de tempore nihil est actu nisi nunc: qō nec tempus est nec etiā est tpis pars: igitur tēpus actu in natura nō est. ¶ Si dr. q̄ tempus quantū ad id quod est in ipso materiale: est in re extra aīam: quantū vero ad id quod est sibi formale est in anima. [Scda rō.] [Co. 88.] [Respōsio]

Contra forma

Est rō ostendit nō nūc si igitur qō est formale temporis non est nisi in anima: oportet dicere q̄ etiā tempus in re extra animam esse non habeat. [Contra.] [Tertia rō.]

Preterea

Id quod habet esse et conceptione nē per cōceptionem anime: est ens rationis: si igitur tempus accipit suū esse ab aīa [quarta rō.]

non erit ens nature:sed ens rationis.

In opposi tum. **In contrarium** Uero est q propria mēsura entis naturalis non debet esse quid rationis:sed quid nature tempus aūt est ꝓpria mēsura motus qui est nālis res igit̄ oꝫ q aliquo modo esse habeat in natura rerū.

Responsio **Respondeo** Ad huius questionis intelligentiaꝫ quattuor ad pñs precipue cōsideranda cōcurrunt.Pmo quidē quid sit tēpus:scdo qle esse quidditati tpis correspōdeat:tertio verū aliud esse quod sibi debet̄ hēat extra aiaꝫ:quarto vero ꝫ vltimo in quo sit tāq̄ in proprio subiecto. Quid autē sit tempus pōt aliqualiter apparere ex distinctione ipsius ab eternitate ꝫ euo. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandū est q hec tria vꝫ eternitas:euū:ꝫ tēpus:sunt mensure ipsarū rerū sm earū esse. Et quia mēsura esse debet vnigenea mēsurato(vt habet̄ in.x. metha)dicendū est q sm diuersitatē in modo essendi ipsaꝝ rerū:differant iste mēsure. ¶ Modus aūt essendi rerū triplex in tota vniuersitate rerū entiū inuenit̄. ¶ Unus quidē qui est oīno imutabilis:ꝫ actu ꝫ potētia:qualis est modus essendi solius prime cause:cuius esse est totū simul separatū ab omni mutatiōe ꝫ mutabilitate. Huiꝰ aūt mensura sine mora dicitur eternitas que sic̄ sic est tota simul q sibi nihil restat acquirendū:si enim in tali mora essendi:aliqd acquirendū restaret:oporteret q etiā res que dicit̄ eterna expectaret aliquid de ipso esse acquirere:ꝫ sic per ꝯñs nō haberet totū suū esse simul:que oīa sunt falsa. Quia ergo tale esse est totū simul carēs oīmoda successione:cū mensura proportionari debeat mensurato:oportet necessario q etiā ipa eternitas sit tota simul ab omni successione penitus elongata. Quia etiaꝫ tale esse est oīno simplex:opꝫ cōsimiliter q eternitas:que intelligitur eius mēsura nullas partes habeat:nec sibi stantes:nec sibi succedentes. Unde cū eternitas sit mēsura oīno simplicis ꝫ indiuisibilis esse solū habet rōnē continui ex cōsideratione intellectus nostri comparantis ipsam ad temporis successionē cōtinuā:ꝫ nō ex natura sua ex qua habet q sit mensura quātitatis essendi esse omnino simplici ꝫ vniformi, vt dictū est. Unde ꝫ proprie aliquid eternaliter esse idem est:qd habere esse vniformiter imutabiliter:ꝫ sic per ꝯsequens sine termino.

Scds modꝰ **Alius autem** Modus essendi inuenit̄ qui est imutabilis quidē actu mutabilis tamen potentia:qualis est modus essendi oīum incorruptibiliū. Et huius quidē mensura dicitur euū:que propter actualē imutabilitatē essendi necessario est tota simul:qꝛ videlꝫ in esse euiterni nihil restat accipiendū:verū quia hāc immutabilitatē essendi tale ens ac quirit ab alio potest cadere in nō ens:si ipsius prime cause influentia subtrahat̄. Quia tñ idem esse ꝫ totū quod ei vnq̄ influet̄ nūc sibi influit̄:ꝫ semper a sue productiōis principio sibi influxū extitit:ideirco ipsum nihil expectat de suo esse accipere quod nō hēat propter quod etiā in suo esse nullo mō successionē hēt:ꝫ quia (vt dictū est) mensura debet esse vnigenea mensurato:ideirco necessariū est q euū etiā quod est eius mensura sit absq vlla successiōe ꝓpter quod totū euū nihil aliud est q̄ nunc stans īmutabiliter ab alio ꝫ indiuisibiliter nō habens partē sicut nec eternitas:nisi sm intellectus nostri cōsiderationē cōparantis euū ad tempus ꝫ ad partes eius:quibus omnibus ipsuꝫ euū cū sit simplex ꝫ indiuisibile coexistit. Est igit̄ euū mensura quātitatis essendi sine mora in eēndo esse simplici ꝫ vniformi:participato tamen ab alio. ¶ Tertius aūt modus

Tertius modus. essendi est mutabilis actu ꝫ potētia:cuius mensura dicitur esse tempus quod propter actualē mutationeꝫ rei temporalis cuius est mensura:nō potest esse tota simul:sed est necessario succedēs quēadmodū ipsa res:quia in esse rei tēporalis:cuiusmodi est motus:semꝑ aliqd restat ad accipiendū:ꝫ propter potētiā admixtā actui qa motꝰ est actꝰ potētie pmixtꝰ:semper est fluens:habēs partes cōtinue succedentes:ꝫ in hoc differt ab eternitate ꝫ euo:qꝛ (sicut dictū est) ista sunt mensure quātitatis essendi esse simplici ꝫ imutabili.tempus vero est mensura quātitatis essendi esse continue mutabili ꝫ fluenti:quale est esse ipsius motus:vñ ꝫ in qrto physicoꝝ pōnit dicit̄ q tempus est mensura motus:sm prius ꝫ posterius. Ex hac igit̄ dtia ꝫ distinctione tempis ab eternitate ꝫ euo apparet aliqualiter quid sit tempus. Co.101. ¶ Ulterius etiam ex hac statim apparere potest quale esse ipsi tempori correspondeat qa cū (sicut dictū est) tēpus est mēsura quātitatis essendi vel mora in essendo esse successiuo:cū mēsura (vt dictū est) vnigenea esse debeat mensurato:opꝫ necessario q ipm tempus sit quoddā continuū successiuū:ꝫ per ꝯñs q taliter esse habeat qualiter habent esse ipsa continua successiua. Continua autē successiua alr habent esse q̄ ipsa continua ꝑmanentia. Continua etenīꝫ ꝑmanentia esse habent:ꝓpter suarū partiū simultatē:Quia enim partes taliū simul sunt:sunt etiā ipsa tota. Continuū vero successiuū nō habꝫ esse propter simultatē suarū partiū qn potius nullo modo habere potest partes insimul stātes. Si enī partes eius insimul essent:iam nō esset cōtinuū successiuū sed ꝑmanens. habet aūt eē ꝓpter actualē suarū partiū ordinē:fundat̄ aūt hic ordo in aliquo continuo fluente:vnde q̄diu manet actu hoc continue fluens:manet etiā actu continua successio vel fluxio ꝓpter ordinē vꝫ cōtinuū fluxionis iam facte ad eaꝫ:que succedit. ¶ Hoc aūt cōtinue fluēs:dupliciter sumi potest. ¶ Uno quidē modo sm q sua fluxione cōtinua inchoat ꝫ cōtinuat motū:ꝫ sic dr̄ mobile. ¶ Alio ꝓo modo sumi pōt sm q terminat prius ꝫ posterius in ipsa successiua duratione:ꝫ sic dicit̄ nunc fluens:quia fluxu suo continuo facit tempus. Uñ sicut tempus se habet ad motū:sic etiam ꝫ nunc temporis inuenitur se habere ad mobile:tempus aūt se habet ad motuꝫ q mālīter quidē est idē secū formaliter tamē ab ipso differt:quia motus dr̄ prout est actus mobilis:sm vero q in eo attendit̄ prius ꝫ posterius sumit̄ ab ipso rō tpis. Oporteret itaqꝫ ꝯsilr q ipsum nūc tēporis sit idē realr:cuꝫ ipso mobili:dr̄ñs tamē ab eo sm rōnem prout enim ipsum fluens accipit̄:vt subm motui dicit̄ mobile:sꝫ aūt q sua fluxione terminat inchoat vel cōtinuat prius ꝫ posterius in illa successiua duratiōe dr̄ nūc:vñ ꝫ quēadmodū ipꝫ fluens sumptū sꝫ q dr̄ mobile est cōtinuatiuū motus:sic etiā acceptū sꝫ q appellat̄ nūc est ꝯtinuatiuū tpis:ꝫ preterea sicut quia ordo partiū fundatur in ipso mobili fluente:ꝫ eo ipso motꝰ dr̄ esse quo est ipm mobile ꝓrimue fluens:sic etiā qꝛ ordo ꝑtiū tēporis fundat̄ in ipso nūc cōtinue fluente:eo ipso tēpus aliquo mō ē quo est ipsum nūc cōtinue fluēs. Sicut ꝫ qꝛ mobile cōtinue fluens est:motꝰ est:sic ēt qꝛ est fluēs nūc ꝓrimue est etiā ꝫ tēpus:qd est mēsura ꝫ passio qdā ipsiꝰ motꝰ. ¶ Hoc ergo viso vlterius ad itelligētiā eiꝰ qd fuit tertio loco ꝓpositū ꝯsiderādū est:q motꝰ cuꝰ mēsura ē tēpus:nihil aliud est q̄ qdā mutatio mobilis a priori in posterius.

In hac autem Mutatione q̄ est motus tria est ꝯsiderare. In motu rōne tria ē cōsiderare que ēt sūt i motu. Nā pmo est ibi ꝯsiderare ipsiꝰ mutatiōis ꝑmanationē q nō cessat fluxꝰ eiꝰ nec sistit nec deficit. Scdo ꝓo ibi possumꝰ ꝯsiderare discretiōeꝫ partiū motꝰ a termino medio continuato. ¶ Tertio aūt est in motione illa ꝯsiderare vt̄ tamen [illegible] [illegible]

verumtamen illorum simul scilicet q partes eius continuate sint fm rem ad id quod instat de ea: et q discrete sint fm rõnem prioris et posterioris. ¶ Et primo quidē modo motus consideratur vt quid continuū: et est solum in re cõtinue mota. ¶ Secūdo vero mō accipitur vt discretū: et est in conceptione aie tantum propter id q discretio partiū motus a medio termino cõtinuante: nec est in re extra: sed solum format eam aia. ¶ Tertio autē modo motus accipitur vt discretus in continuo et est partim in aia et partim in re extra. Cum ergo tēpus (sicut dictum est) cõsequatur motū vt quedā passio ipsius poterit etiā ipsum consimili modo: tripliciter considerari.

Temp⁹ tripliciter cõsideratur sic et motus. Primo

Primo enim

cõsiderari potest vt consequēs motū fm primā eius cõsiderationem: et sic tēpus est quid continuū sicut et motus: et ē realiter solum in re extra. In aia vero nō est nisi sicut in cognoscente per suā similitudinē: pōt tē-

Secundo. pus etiā accipi vt cõsequens motum scdo modo cõsideratū: et sic est qd discretū: nec est nisi solū in aia cui⁹ rō est: quia preteritū precisum ab instanti pñti et nō copulatum ei nō est plus in rerū natura: est tamē in cõsideratione ipsius anime. Similiter etiā est et de futuro: quia futurū precisum a presenti nūc: et non copulatum illis

Co.88. nondum est: et sic probatur a pho in quarto physicorū q tempus nō est: quia vt partes eius nō sunt entes: et ex partib⁹ nō entib⁹ nullū cõstituitur cõtinuū. Si aūt tēp⁹ accipiatur vt pñs motū tertio mō sumptū fm. s. q ipse mo-

Tertio. tus cõtinuationē habet suarū partiū preterite vz et future: et cum hoc partium discretam fm rationē prioris et posterioris respectu instantis medij cõtinuātis: accipitur nunc tempus fm perfectā rationē tēporis. Ratio enim successiui eius cū sit formaliter in ipsa ratione prioris et posterioris: et non in sola ratione cõtinuationis propter id q cõtinuatio conuenit non solū successiuis: sed etiam permanentibus. Et tempus quidē isto modo acceptum est partim in aia et partim in re extra. Nam ex ea parte qua est imperfectū et vt mãle est in re extra aiam. Ex ea vero parte qua pficitur formalis ratio eius est in mentis conceptu et sine aīa esse nō potest. ¶ His ergo visis ad pleniorē intelligentiā questionis videndū est aliqd de eo quod fuit quarto loco propositum: in quo videlicet tempus esse habeat tanq in subiecto.

Opīo communis

Ad cuius intelligētiā

considerandū est fm q aliqui dicunt q et si tēpus sit mensura cuiuslibet motus: nō tamen est passio motus cuiuscunque sed solius motus primi mobilis qui est prim⁹ inter oēs motus: et quia oē accidens inest tanq in subiecto proprio cuius est passio propria: cõcludunt fz eos q tempus sit tanq in subiecto proprio solū in motu primi mobilis: vnde cum motus primus non sit nisi vnus numero tantū: sequitur euidēter q tempus nō sit nisi vnū numero. Nā ex vnitate vel multiplicitate numerali ipsius subiecti sumēda est (vt dicunt) numeralis vnitas vel multiplicitas accidentis. Si autē tēpus esset in motu cõiter sumpto sicut in subiecto et cõsequeretur omnē motū: tūc sicut est multiplex motus: sic etiā esset multiplex tempus (vt dicunt) quod est omnino falsum. Sed forte propter debilitatem mei intellectus hoc nō videtur mihi sufficienter dictū. Licet enim (vt ipsi dicūt et etiā pse asserunt) multiplicato materialiter subiecto multiplicetur etiā materialiter et accidens subiecti: si tēpus tanq in subiecto proprio est in motu primo: oportet necessario dicere q et si motus primus multiplicaretur: multiplicaretur etiā et tēpus: quod est omnino falsum. Nā quocunq modo essent: et quotcunque aie et quotcunq prima mobilia et prima motus: ipsius tñ tēpus semper est vnū solū nūero et nō pluraretur omnino falsum videtur q tēpus tanq in proprio subiecto sit in motu primi mobilis: et ideo absq dubio dicto sententie melioris: dicendū videtur ad pñs donec deus aliter ordinet q tempus consequitur omnē motū et est in motu cõiter sumpto sicut in subiecto nec iō tamen multiplicatur ad motus multiplicationē. ¶ Ad cuius intelligentiā considerādū est q si tēpus esset in motu simpliciter sumpto vt in proprio subiecto necessario tunc videretur debere multiplicari multiplicato motu. Si autē esse tanq in subiecto ponatur fm suū esse cõpletū: nō q dē in motu simpliciter sumpto sed in motu accepto per animā sub ratione simplr vna fm oēs motus: tūc quātumcunq motus multiplicetur: nihilominus tñ propter vnitatē illius rationis in qua motus singuli vniuntur: et fm quē motus accipitur ab aia vt subiectus tpi ipsum tēpus manebit omnino idē et vnū nūero nō multiplicatū multiplicatione motus. Nūc aūt ita est q oīs motus simplr sumpt⁹ est qd mãle respectu tpis sumpti subesse sue cõpleto: et iccirco multiplicato motu: etiā multiplicari videtur mã tpis. Quis tñ motus simplr sumptus nō est imediatū subiectū tpis: sed mediante rōne prioris et posterioris in ipsis successiue: et iccirco dici potest q quātumcunq motus sit simplex: propter illā tñ rationē vnicam mãlr fz oēs motus qua mediāte motus ab aia accipitur tpi subiectus et ex qua tēpus ab aīa suū accipit complementū: manet ipsum tēpus vnū nūero et non multiplex: semper enī ita est q quēcunq aliquid ab aia suū recipit cõplementū propter aliquā rōnē in re extra fundat si illa rō multiplr fuerit: multiplex etiā cõplementū ab aia dabitur ipsi rei. Si aūt ratio extiterit vnica: tunc quātumcunq res multiplicentur in quib⁹ illa rō fundatur: propter vnitatē tñ rōnis: nō dabitur rei ab aia nisi vnicū nūero cõplementū: et erit p pñs res cõpleta vna nūero tantum. Nūc aūt ita est q tēpus accipit ab aia suū cõplementum propter ipsam rōnē supradictā in motu fundatā: que ē vnica tñ. Accipit igitur tēp⁹ vnū nūero cõplementū: et ē p pñs tēpus proprie sumptū vnū nūero tñ: et nō multa formaliter: quātūcunq mot⁹ qui est mã tpis: sit multiplex: Sicut aūt est de tpe: sic etiā est de ipso nunc quod est principium tpis: sicut enī tēpus cõsequitur motū: sic etiā et nūc videtur cõsequi mobile: qz tñ nō cõsequitur mobile nisi sub rōne vnica fm oia mobilia: iccirco quātūcunq multiplicentur ipsa mobilia siue prima siue scḋa: nihilominus tñ propter vnitatē rationis illius in qua cūcta mobilia vniuntur: ipsum nūc manet vnū numero tpe tñ. Nō enī mobile aliquod dē nunc nisi sumptū vt terminat et cõtinuat prius et posterius in successiua duratiōe: que rō oino vnica est: vnde si essent plures mundi: et plura prima mobilia: et plres p pñs motus primi et duo motus particulares sil fierēt et simul finirentur quātūcunq nūc prīa mobilia essent multa: nihilomin⁹ illi mot⁹ simplr dicerentur esse in vno et eodē nūero nūc terminati. Hoc aūt aliter sustineri nō pōt nisi dicendo ipsum nunc cõsequi mobile cõiter sumptū sub rōne vnica fz oīa mobilia: propter quā nō oz ipsum multiplicari multiplicatis mobilibus. ¶ Sciendū est autem q quis tēpus mensura sit oīs motus: et oēm motū sequatur modo predicto: quia tamen minimo sui generis oia mensurantur: iccirco cū motus primi mobilis sit minimus fz tēpus inter oēs alios eo q est velocior inter oēs ex tēpore sibi applicato certitudinē accipimus de quātitate ipsius tēporis fz q omnibus alijs motibus correspondet.

Ad prima

autē duo argumenta iam in determinatione risum est. ¶ Ad tertiū dicendū q si mãle nō sit rō essendi simplr: est cā

Responsio ad obiecta

rō essendi aliquid: aliquo modo. Quod enī nec est rōne mãe nec rōne actus: simplr nō ē. Quod aūt suā formalitatē haber cōpletū est. Nō ꝓ̄o est rōne eius qḋ sibi mãle est: nō aūt haber formalitatē suā: haber quidē entitatē sed iperfectā: ꝛ sic se hz tēpus sine aīa. ¶ Ad quartū dicendū est ꝙ nō totū id qḋ est tēpus: ab aīa ꝛ in aīa ē: sed partī in aīa ꝛ partī in re extra (vt expositū est) iccirco eius rationis non est: ꝛ sic patet ad questionē.

¶ Questio terciadecima.

Questio

Terciadecima ē. ¶ Utrū grauis ꝛ leuis moueāt se ipsa. Et videtur ꝙ sic. Que enī nāliter mouenť: ex se mouenť: qꝛ nā est ṗncipiū motus eius in quo est: sed grauia ꝛ leuia naturaliter mouentur: ergo ex se mouentur.

Naľis rō. Secundo. physicorū.

Scḋa rō. **Preterea** Que habēt in se ṗncipiū sui motus: mouēt seipsa: sed grauia hñt in se grauitatē que est eis principiū sui motus deorsuz: ꝛ leuia habent in se leuitatē: que est principium motus sursum: igitur grauia ꝛ leuia mouent seipsa.

Tertia rō. **Preterea** Quod ab extrinseco motore mouetur: ꝙ̄to est minus: tāto potest citius moueri: sed citius mouet maius graue deorsuz ꝙ̄ minus: ꝛ maius leue citius ꝙ̄ minus tendit sursuz: igiť ipsa non mouētur ab extrinseco motore sed intrinseco: ꝛ sic mouent seipsa.

quarta rō. **Preterea** Unū cōtrarioꝝ natū est trāsmutare alterū: sed graue ꝛ leue sunt cōtraria: ergo graue super leue positū mouebit ipsuz localiter: sed hoc esse non potest: nisi etiā ipm moueať: igitur mouet seipsum ad minus ꝑ accidens. ¶ Preterea

quinta rō. propris passio cōsequiť ṗncipia intrinseca subiecti: sed moueri aut esse deorsuz est propria passio grauis: ꝛ moueri aut esse sursuz est ꝓpris passio leuis: igiť etiā motus sursuz cōsequiť intrinseca ṗncipia leuiū: ꝛ motus deorsum consequitur principia intrinseca grauium.

Sexta rō. ¶ Preterea mobile indiget motore extrinseco ad motuz qñ caret forma: que est principiū mot⁹: ꝛ nō qñ hz eaz: ergo grauis ꝛ leuis qñ actu grauitatē ꝛ leuitatē nō hñt ad suū motū idigēt necessario motore extrīseco: non aūt ħ idigere debēt qñ illa hñt ṡm actum.

In opposi tum. Lo. 3z. **In contrarium** Est ꝙ pħs in .viij. physicoꝝ. dic ꝙ grauis ꝛ leuis in seipis nō hñt ṗncipiū mouēdi nec faciēdi sz patiēdi solum.

Responsio **Respondeo** ad hui⁹ qōis intelligētiā ꝯsiderandū ē ꝙ hui⁹ ꝓpōnis q̄ dr̄ grauia ꝛ leuia mouere seipa triplr̄ pōt eē itellect⁹. Nā vno mō pōt itelligi ꝙ grauia ꝛ leuis moueāt seipa per se ꝛ primo ita. s. vt dicať ꝙ graue sic mouet seipz ꝙ totū ṡm ꝙ totū ē mouēs: ꝛ totū sz ꝙ totū ē motū. Scḋo aūt mō itelligi pōt ꝙ grauia ꝛ leuia moueant seipa nō qdē ꝑ se ꝛ ꝑmo sz secūdario: eo qꝛ ꝑ ptes suas vt ꝑ rāto dicanť se mouere: eo qꝛ non mouentem: neq; mouenť ꝑ aliqd extraneū a seipz mouent rōne vni⁹ ptis sue: ꝛ mouenť rōne alteri⁹. Scḋz ēt ꝙ dicim⁹ aīal mouere seipz: qꝛ mouet rōne vni⁹ ptis sue: vt puta rōne aīe: ꝛ moueť rōe alteri⁹. s. rōne corporis. Tertio ꝓ̄o mō itelligi pōt ꝙ mouēāt seipa: nō qdē ꝑ se ꝛ ꝑmo: nec ꝑ se ꝛ secūdario sz oio ꝑ accñs: vt si ideo dicanť se mouere qꝛ moueant aliqd extra se ad cui⁹ motū sequať mot⁹ ipoꝝ: sz ēt ꝙ nauta mouēs nauim dr̄ seipz mouere ꝑ accñs. qꝛ. s. non mouet se nisi inq̄tū mouet nauim: ad cui⁹ motū sequiť motus ei⁹: ꝛ qꝛ pluribus modis ꝙ̄ ꝑdictis nō pōt aliqd esse certe dici seipz mouere: necessariū ē si nullo ꝑdcōꝝ modorū grauia ꝛ leuia seipa mouere pōt. ꝙ nullo mōrz seip sis moueanť. Nō aūt ꝑmo mō nō possint se mouere de facili appet si cōsideranť ea que ponit Arī. in. viij. physicoꝝ. Adducit enī ibi duas rōnes ad ostēduz ꝙ nihil totum possit se mouere. Lo. 4

Prīa. 5 **Prima autem** Ratio eius est qꝛ mouens inq̄tū hmōi: hz rōnē influentis motū mobile vero hz rōnē suscipiētis motū influxū a mouēte. Influere autē ꝛ recipere: ꝛ agere ꝛ pati: sunt opposita: opposita vero nō pñt eidē simul ṡm idē cōuenire: que enī simul insunt eidē ꝛ ṡm idē: nec sunt diuersa gñe: nec diuersa spē: nec diuersa numero: nā ea que sunt diuersa gñe: sunt opposita disparata: disparata vero nō determināt sibi idē susceptiū propriuz: sed diuersa: vnde que in eodē ꝛ ṡm idē se cōpariunť nō sunt disparata: nec per ꝯñs diuersa genere nō sunt etiam eadē genere proximo: ꝛ diuersa spē: qꝛ talia nūꝙ̄ in eodem: ꝛ ṡm idē se cōpatiunť: sicut manifeste apparet in singulis inducēdo. Nō enī idē ꝛ ṡm idē pōt eē simul homo ꝛ asinus: nec albū ꝛ nigrū: nec dulce ꝛ amarū: ꝛ sic de singulis: nō possunt etiā eē diuersa nūero: qꝛ accñtia numeranť ad numerationē subiectoꝝ: vñ si sint eadez spē ꝛ fiant circa idē ꝛ ṡm idem necessarium tunc est ꝙ sint eadem numero. Si igiť oino impossibile est opposita esse eadē specie genere ꝛ numero: oportet ꝙ impossibile etiam sit opposita simul inesse eidē ꝛ ṡm idē. Nihil igitur idez ꝛ ṡm idē potest simul mouere ꝛ moueri. Si ergo graue ꝛ leue totū ꝛ ṡm totū mouet: impossibile est oino: ꝙ totū ꝛ ṡm ꝙ totū illo motu moueatur.

Scḋa. rō. **Secunda autem** Rō pħi est: quia impossibile est sil idē esse ꝛ non esse. Nō aūt est actu: hoc inq̄tum hmōi habet esse: quod vero est in potentia: hoc ꝙ̄tum est ne se non est: qꝛ potentia non est essendi ratio sed actus: tunc impossibile est idem ꝛ ṡm idē simul esse actu ꝛ potētia. Nō aūt mouet est actu inq̄tū hmōi: ꝛ qḋ mouetur sz ꝙ hmōi est in potentia: quoꝝ rō est: qꝛ mouere ē qōdaz agere: ꝛ moueri ē pati a mouēte: agere aūt est actus secūdus qui necessario ꝓ̄supponit actū primū qui ē forma que est rō essendi: vnde nihil agit nisi ṡm ꝙ est actu ratio aūt patiendi nō est act⁹ sz potētia receptiua alicui⁹ actus ab agente. Si ergo manifestū est ꝙ nihil mouet nisi qḋ est actu inq̄tū hmōi: ꝛ oē qḋ moueť ṡm ꝙ huiusmodi: ē in potētia vñ ēt motus ē act⁹ entis in potētia ipossibile est igiť idē ꝛ ṡm idē simul eodē motu mouere ꝛ moueri: Si igiť totū graue moueat ita. s. ꝙ totū sit rō mouēdi: ipossibile est oio ꝙ totū sit rō q̄re moueať qꝛ tūc idē ꝛ respectu eiusdē eēt rō essendi in actu ꝛ essendi i potentia: qḋ stare non pōt. Sic igitur ē manifestū ꝙ grauis ꝛ leuis seipa mouere primo mō nō pñt. ¶ Tertia ēt ꝯclaratio eiusdē sumiť ex libro ꝑciū. Ad cui⁹ intelligētiā ꝯsiderandū est ꝙ sicut itellect⁹ nō intelligat seipz nisi supra seipz reflectať vel ꝯuertať: sic ēt nihil agit in seipsū nisi per sui supra seipz ꝯuersionē: vnde qḋ seipsum mouet oz ꝙ supra se ꝯuertať: ꝛ si totū mouet se totū necessariū ē ꝙ totū ad se totū sibi ꝯuertať. Totū aūt ē idē quod oēs ptes: vnde totū ꝯuerti ad totū idē ē ꝙ oēs partes cōuerti supra oēs: ꝛ hoc ē idē qḋ quālibet partē ꝯuerti supra se ꝛ oēs alias. Nō aūt supra aliquid ꝯuertiť: ab eo ad qḋ ꝯuertiť non distat cū supra ipz poniť cē ꝯuersuz: ponere igitur oēs partes cōuerti ad oēs: est subtrahere ab eis oēm distantiā: partium autē subtracta distantia subtrahitur quantitatis extensio: hac vero subtracta tollitur diuisibilitas continui ꝛ remanet qd simplex ꝛ indiuisibile. Si ergo ipossibile est ꝙ grauia ꝛ leuia sint simplicia ꝛ indiuisibilia relinquitur dicendū ꝙ impossibile sit in grauibus ꝛ leuibus ponere ꝙ totū redeat supra totū

pria forma:: τ per ɔñs impossibile est ꝙ graue τ leue totū τ fm ꝙ totū se moueat: posset aūt a dĩctis dedu-
Co.ñ. ci ĉ rō phi in .vij. physicoꝝ: sed propter breuitatē dimit-
titur. Manifestū est igiẗ ꝙ primus intellectus pōnis qua dicitur grauia τ leuia mouere seipsa stare nō pōt.
Co.29. ℭ Qd̄ ēt non possit stare intellect⁹ scd̄s pbat Ar.i. viij.
Prima. physicoꝝ triplici rōne. Et pma qdē rō eius est qz qd̄ est ꝓpriū viuentiū: non pōt non viuentibus ɔuenire. Ex se aūt sic moueri ꝙ vna ps sit mouēs τ alia mota est ꝓpriū viuentiū: τ grauia τ leuia non viuunt: non potest igitur hoc ɔuenire eis. Qd̄ aūt hoc sit propriū viuētiū sic declaraẗ. Illud .n. per qd̄ pmo τ vltimo iudicamus alia viuere ꝓpriū est viuentiū aialiū: iudicamus aūt pmo τ vltimo viuere ipsa aialia per h qd̄ est ex se moueri. Quãcito .n. percipimus aial se mouere: dicim⁹ ꝙ viuit: τ si pdat sensum discretionē victoriā τ oia talia: dūm̄ retineat hoc qd̄ est moueri ex se: ipsum viuere indicamus: statim aūt qñ desinit habere motū ex se: dicimus ipsum esse vita priuatū: ergo manifestū est ꝙ ex se moueri est ꝓpriū aialiū: τ per ɔñs grauibus τ leuib⁹ ɔuenire non pōt: τ maxime sic ex se moueri ꝙ vnū locū totaliter dimittendo transeat ad aliū. Quãto .n. aliquid formā inferiorē τ imperfectiorē habet: tanto inferiorē oꝑationē participat: videm⁹ aūt ꝙ ex se moueri supradicto modo: non quibuscūqz viuentiū ɔuenit: sed perfectioribus solū: viuētia .n. que vitra vitā vegetatiuā: participāt vitā sensitiuā perfectiorē: motu supradicto se mouent: τ non solū dilatationis τ ɔstrictionis motuqz augmenti τ decremēti: viuentia vero que participāt vitā sensitiuā minus pfectā: vtpote habentia solū tactū qualia sunt animalia terre affixa seipsa sic fz locū mouere non possunt: vt videlicet locū vnū totaliter dimittēdo transferant se ad aliū. Sed mouēt seipsa localiter solū fm dilationem τ cōstrictionē: viuentia vero adhuc minus perfecta etiā qualia sunt participantia vita vegetatiua solū inueniunẗ se non mouere: nec motu processionis nec motu dilatationis τ ɔstrictionis: fz solū motu augmenti τ decrimenti: τ aliis sibi annexis. Secundū hoc igitur ea que sunt infra gradū viuentiū vita vegetatiua: oportet ꝙ nec motu locali se moueant: de vno loco se totaliter transferendo ad aliū: nec fm dilatationē τ constrictionē: nec motu augmenti: nec motu alteratōis: talia vero sunt ipsa grauia τ leuia. Est etiā cōsiderandum ꝙ qz forma est principiū mouendi τ operãdi: necessariū est ꝙ sic diuersimode res se habeant ad mouendū: sicut se habent diuersimode ad habere formā. Est autem quoddā ens quod non pōt in seipso habere nisi formam suam tm̄: quoddā vero est quod habet etiā formā alterius: hanc vero non potest ita habere: ꝙ ad eius aliqualē perfectionem pertineat: nisi tm̄ sub esse intentionali quo mō ponitur esse in virtute apprehensiua: per quam vlterius pficitur appetitiua: vnde que habent in se formā suā τ formā ēt alterius: existentē sibi operandi principium: necessariū est ꝙ aiata sint aia apprehendente. Contingit aūt aliqua in se habere: τ per se accipere formā alterius absentis quidē siue fm locū distantis: sicut sunt animalia perfectiores sensus habentia: τ ex hoc cōtingit ꝙ talia moueri possunt ad aliquid distans: totaliter se de vno loco ad locū alium transferēdo. Aliqua vero sunt que in se habere nō possunt formam alterius τ distantis sed solū presentis fz locū: sicut animalia que habent solum sensum tactus: vnde τ talia de loco ad locum se totaliter transferre nō pñt: sed solū ad conueniens presens localiter: fm quandā dilatationē mouentur. Alia vero omnia τ viuentia τ grauia τ leuia que formā alterius vt principiū ope-

randi non habent: nec absentis neqz presentis: nō possunt nec primo nec etiam scd̄o mō se mouere scd̄m locū sed posita in eo loco qui eis scd̄m formā suā naturaliter debetur: ibi imobiliter quiescunt: extra ipsum vero posita in ipsum tēdunt naturaliter: per virtutē illi⁹ agentis quod eis prius contulit locū τ formam eis propriā: hoc aūtē omnia ɔuenientia sunt valde: ex quo enim se mouere consequitur formā: magis a materia eleuatā: irrationale est ponere ꝙ grauia τ leuia que formā habent omnino imersā materie: se localiter mouere non pñt. ℭ Scd̄a autem ratio phylosophi est ad idē probandū: quia que mouent seipsa: possunt etiam facere stare seipsa: fz grauia τ leuia non possunt facere stare seipsa: quin potius posita extra sua loca de necessitate mouentur nisi impediantur: igiẗ grauia τ leuia non mouentur ex se: sed ab alio. ℭ Ad huius autē rationis intelligentiā considerandum est: ꝙ oē liberū in qũtum hmōi in agendo habet dominiū sui actus: liberū autem dicimus: quod est sui met gratia: τ non alterius: (vt habeẗ in primo metha physice.) Seru⁹ autem non est sui: sed domini: domin⁹ autem inquantū hmōi: non est iam alterius: vnde τ liberū in operando est qd̄ ex seipso operatur. Quod enim ex seipso mouetur scd̄m hoc ad moueri libere se habet: τ per ɔñs necessarium est ꝙ habeat dominiū sui mot⁹ quēadmodū etiam id qd̄ moueri τ operari non habet ex se: sed ab alio: non est liberū inquantū hmōi: nec habet etiā dominiū sui actus. Si ergo grauia τ leuia ex se mouentur: necessariū est ꝙ ipsa in se habeant dominium sui motus. Quod aūt in se habet dominium sui motus: in seipso habet ꝙ moueatur: aliter enim ad moueri non libere se haberet. Quod aūt tale est: non necessario mouetur: ergo si corpora grauia τ leuia extra sua loca posita non nisi ex se mouentur: sequitur necessario ꝙ tunc libere se habeāt ad hoc ꝙ moueantur τ nō moueanẗ. Sicut igitur si moueñẗ ex se sunt sibi causa motus: sic etiā sequitur ꝙ possint tunc sibi esse causa quietis: quod est ipossibile: ergo ipossibile est ꝙ grauia τ leuia moueanẗ ex se. ℭ Tertia aūt ratio phylosophi ad idem ꝓbandū est: quia in omni eo quod ex se mouetur: oportet esse partes diuersas: quarū vna sit mouens: τ reliqua mota. In grauibus aūtē τ leuibus hoc accipere non ɔtingit. Omnes enim partes ipsoꝝ sunt adinuicem continue τ ɔtinue ergo grauia τ leuia non mouent seipsa. ℭ Ad huius ēt rationis euidentiā considerandū est ꝙ alia est ratio mouentis: τ alia moti (fz quod ex superioribus pz) vñ τ partes ita se hñtes: ꝙ vna mouens est: τ altera mota: oportet fm rōnem esse diuersas: tales autem partes in moto ex se poni nō possunt nisi vl quãtitatiue sint vel essentiales: partes aūt quãtitatiue grauium τ leuiū sunt omnes eiusdē rationis. Unde etiam (sicut per se apparet) nō pōt dari ꝗ̃re magis in eis vna pars sit mouēs ꝗ̃ alia. Partes aūt essentiales in eisdē dari non possunt: nisi materia τ forma vel etiā (vt omnis cauillatio tollatur) materia stans sub perfectione corporeitatis: τ forma naturalis fm ꝗ̃ constituit tale corpus naturale: vtpura graue vel leue: τ sic de aliis: si igitur iste partes nō sic se possunt habere: ꝙ vna sit mouens τ altera mota: necessariū relinquitur ꝙ nullo mō quãtum ad secundū ꝓpositionis intellectū: grauia τ leuia moueant seipsa. Ad intelligendū autē quare dicte partes sic se habere non possunt: ɔsiderandū est ꝙ mathematica dicunẗ esse immobilia τ abstrahere rationē suam a motu: non propter aliud nisi quia scd̄m rationē abstrahunt a naturalibus qualitatibus que sunt principia singuloꝝ motuū. Naturalia vero ex opposito ideo dicunẗ esse mobilia concretione motuum: quia di-

Co.ñ.
Co.29.
Prima.
Secūda.
In probe-
mio.
Tertia.

ctas qualitates ꝯcernit. Nūc aūt ita eſt ꝙ mā prima quantū de ſe eſt abſtrahit ab oīb⁹ qlitatibus nālibus: ſumpta ēt vt ſtans ſub ꝑfectōe corporeitatis: nullā ſm ꝙ hmōi nālē qualitatē cōcernit: qꝛ corpus ſꝫ ꝙ hmōi: non magis eſt quid nāle ꝙ quid mathematicū: Cōcernit autē nālē qualitatē ſumpta vt ſtans ſub forma aliqua nāli: vtpote ſub forma grauis vel leuis: ad quā cōſequitur qualitas naturalis que eſt grauitas vel qualitas naturalis que eſt leuitas. Solum igiṫ ſumpta: vt ſtans ſub grauitate ꝛ leuitate mobilis eſt ꝛ hoc ipſuꝫ ē ſibi principiū ꝛ rō mobilitatis: ꝛ qꝛ vltra hoc in grauibus ꝛ leuibus aliud non inuenīṫ: ꝯcludiṫ euidenter ꝙ nihil in eis ſit quod rōnē mouentis hēat. qđ autem ꝑbus dicat oēs ꝑtes taliū eſſe ꝯtinuas ꝛ continuas: ad ꝑtes qualitatiuas refertur: quas opꝫ adinuicē eſſe aliq̄ modo diſtinctas ſi vna dꝫ eſſe mouens: ꝛ altera mota. Sic igiṫ manifeſtū eſt ꝙ nō pōt ſtare grauia ꝛ leuia ſic mouere ſeipſa: ꝙ vna pars ipſorum ſit mouens ꝛ altera mota.

Tertio autē

mō vult ꝯmētator ꝙ poſſint ſeipſa mouere. Ait. n. ꝙ grauia ꝛ leuia pñt eſſe in duplici potentia: qꝛ ēētiali ꝛ accidētali: in potētia quidē eſſentiali ſunt qñ formā cōſtitutiuā eſſe grauis vel leuis actu non hñt: ſed potētia: ꝛ qꝛ nihil pōt tranſmutare ſeipꝫ de nō eſſe ad eſſe: idigēt tunc extrinſeco motore qui reducat ipſa ad actū: qñ autem actu ſpēm ſuā ꝛ nām hñt: nāle eſt ꝙ quārū de ſe eſt actu habeāt ꝛ locū: ꝛ alia que talē cōſequunṫ nām: ſed ſi extra locū tunc ſint: hoc non pōt eſſe: qꝛ nāꝫ ñ hñt per quā eis ille loc⁹ debeṫ: ſed per aliud impediens ꝓhibentur ibi exiſtere: ꝛ ſic ſunt nō eēntialr ſed per accñs tunc in potētia ad ꝓpriū locū: vñ ꝛ indigēt motore per accidens vtpote eo qđ remoueat ꝓhibēs hoc. n. remoto ſtatim ſunt deorſum: h aūt ipſamet mouēt ꝛ remouēt: ad cuius motū ſeqṫ vlteri⁹ mot⁹ ipſoꝝ: ꝛ ſic per cōſequens mouent ſeipſa per accidens.

Quod autem

iſta poſitio nulla ſit: de facili dmōſtraṫ. Eſt. n. duplex mouēs: qꝛ mouēs motū: ꝛ mouēs non motum. Mouens aūt nō motū illud dico qđ dū mouet: ipſum non moueṫ: nec per ſe: nec per accidēs: cuius mouentia ſunt ipſe ſubſtantie ſeparate. Mouens vero motū ē duplex. Unū qdē qđ ex ſe ſimplr nō hꝫ ꝙ moueaṫ dū mouet imo pōt mouere imobile manēs: ſed ꝙ moueaṫ cuꝫ mouet accidit ei ex hoc ꝙ ipſi mobili cui influit motuꝫ eſt in eſſendo cōiunctū: icirco neceſſariū eſt ꝙ moueaṫ ad motū eius: ꝛ tale mouens eſt aīa. Aliud eſt mouens qđ eſt non per accidens ſed per ſe mobile: ſicut eſt omne corpus: ꝛ tale ō neceſſitate moueṫ cū mouet. qꝛ vero motus prioris mouentis ſibi non cōuenit niſi ꝑꝑ mobile cui in eſſendo cōiungiṫ: neceſſariū eſt ꝙ prius non tpe ſed nāe ordine talis motus īteligaṫ in mobili ꝙ̄ in mouente: de motu aūt ſecūdi mouentis hoc dici nō poteſt. Si. n. per prius nāe ordine inteligaṫ in mobili ꝙ̄ in ipſo: ꝛ per cōſequēs ſibi non cōuenire niſi per mobile: neceſſariū erit cōcedere ſicut ꝛ de alio: ꝙ ipſum quārū ō ſe ē poſſit mouere nō motū ꝛ ꝙ moueaṫ dū mouet: ſibi nō cōueniat niſi ꝑ accidēs: qđ totū eſt ipoſſibile ꝛ cōtra rōnē mouētis corporei: Neceſſariū eſt igiṫ ꝙ ꝑus ad min⁹ prioritate nāe ſꝑ ipſſat motus in ipſo: ꝙ̄ in eo quod mouetur per ipſum: cōſimiliter neceſſariū eſt ꝙ talis motus per ſe ꝛ nō per accidēs ſibi cōueniat. De hoc igitur motu per prius: ꝛ per ſe ſibi debito ꝛ non per accidens ſꝫ ꝑꝑ mobile eſt qđ ꝑ qđ effectiue ſibi cōueniat. Si. n. dicatur ꝙ ipſum hꝫ a ſeipſo: neceſſariū erit cōcedere ꝙ ſeipſum moueat per ſe: ꝛ nō per accidens: ſicut eſt ſui: eſt talis motus per prius ꝛ per ſe ſibi cōuenit: ꝛ nō per mobil: cū prſu ꝑōaṫ a motu talis mobilis.

Hac positione

igiṫ repudiata cū alijs dicendū eſt ꝙ grauia ꝛ leuia effectiue nullo mō moueṫ ex ſeipſis. Ut autem videaṫ qđ ſit illud a quo effectiue moueṫ: conſiderandū eſt ꝙ vnūquodq; ab eo ē accipit operationeꝫ ꝛ neceſſitateꝫ operandi: ſiue idē eſt per qđ alicui competit ꝙ ſit ſub aliqua operatione: ꝛ per quod ei adhuc īpōiṫ neceſſitas. Neceſſitatē aūt taleꝫ vnūquodq; accipit ab eo a quo ſumit formā que eſt principiū determiāte operationis: formā aūt accipit vnūquodq; a generāte. Eſt vero duplex generans: qꝛ particulare: ꝛ vniuerſale. Et particulare qdē in ſtatu eius generat: ſicut ēt vniuerſaliter agens ſecūdū agit in virtute prioris: ꝑncipaliter ergo ꝛ maxime accipit formā ꝛ neceſſitatē ad operatiōeꝫ ipſiuꝫ genitū ab vniuerſali generāte: ab ipſo ergo ſumit ēt ꝙ ſit ſub tali operatione: Hoc igiṫ ſubtracto ꝙ genitum non remanebit ſub virtute eius: oportebit ꝙ nullam neceſſitatē teneat ab ipſo: nec habeat per cōſequēs actū quē habebat prius. Et hoc quidē ē vniuerſaliṫ verum: tam in volūtarijs: ꝙ̄ in nālibus agētibus. Si. n. agens tolleret increatū a quo eſt oīs inclinatio in bonū volūtas in bonū non tenderet amplius: nec ēt ratio voluntatis remaneret: qꝛ ad ipſaꝫ pertinet vt in illud qđ eſt bonū inclineṫ: ſic ēt ſi generans vniuerſale: vt puta ſi ſpera celeſtis tolleret: neceſſario tolleretur quārū ē ſ ordine naturali a corporib⁹ īferioribus īclinatio ad locū ſurſum ꝛ deorſum: ꝛ per cōſeqñs: nec ea que mō grauia ſunt tenderent deorſum: nec ea que ſunt leuia tēderent ſurſum: qꝛ nec grauia grauitatē: nec leuia tūc leuitatem retinerent: vñ ꝛ ſi qđ eſt pōderis mō mille librarū tunc acciperet: nō magis pōderaret ꝙ̄ vna pluma. Sic igitur neceſſariū eſt dicere ꝙ per virtutē vniuerſalis generātis tendāt deorſum grauia: ꝛ leuia ſurſum: verumtamē conſiderandū eſt ꝙ virtus vniuerſalis generantis non eſt de ſe terminata ad hunc effectū vel ad illum: ꝛ ideo ſi debet determinatū ꝓducere effectū: neceſſariū eſt ꝙ per aliqđ determineṫ ad ꝓductōꝫ ei⁹ ad ꝓducendū autem determinatā formā determinatur ꝑ agēs particulare: ſed ad efficiendū determinatū motū determinatur per formā nālem mobilis ad qđ conſequiṫ certa inclinatio vnde per grauitatem que eſt in grauibus: determinatur ad mouendum grauia deorſum: ꝛ per leuitatem que eſt in leuibus: determinatur ad mouendum ipſa ſurſum.

Ad argu

mentū ergo dicendū eſt ꝙ que naturaliter mouentur locali motu mouētur ex ſe non qꝛ habeant ſui motus principiū effectiuū. ſed formale qđ eſt ipſa forma per quā determinatur ad hoc ꝙ ſine particulari motore tali motu moueantur: ꝛ non alio: Et per hoc pꝫ reſponſio ad ſcdm. ¶ Ad tertiū dicendū eſt ꝙ mobile quāto minus habet de eo ꝑ quod inclinatur in terminū ad quē a naturali motore mouetur: ꝛ plus de contrario tanto tardius mouetur: ꝛ ecōuerſo: quanto de contrario habet: ꝛ de conueniente magis: tanto mouetur velocius: per grauitatem autēꝫ grauia inclinantur ad motum deorſum ad quem ab vniuerſali generante naturaliter mouentur: ꝛ icirco quāto grauiora ſunt: tanto citius deſcendunt. ¶ Ad quartū dicendū eſt ꝙ vnū contrariorū natū eſt tranſmutare aliud ꝑ ſuppoſita virtute vniuerſalis generātis. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ mouere naturaliter ꝛ non mouere ē propria paſſio ſupradictoꝝ. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ mobile quādo caret forma: indiget extrinſeco motore: ꝛ ad acquirendū vbi: ꝛ ad acquirendū formā per quam

ad illud vbi determinetur: quando vero formam habet: indiget quidem extrinseco motore non ad acquisitionem forme per quam ad vbi determinetur quia istam iam habet: sed ad acquisitionem loci ad quem per talem formam inclinatur.

¶ Questio quartadecima.

Questio quartadecima est. Utrum in substantia sit motus.

Primo rō. Et videtur quod sic: quia contrariorum effectuum contrarie sunt cause: sed proprietates ignis: et aque sunt contrarie: ergo etiam forme substantiales eorum que sunt cause talium proprietatum: erunt ad in-
Scdā rō. uicem contrarie: sed inter contraria est motus ergo inter formas substantiales: et per consequens in substantia erit motus.

Co. iij. Preterea in tertio physicorum dicitur quod motus est in quattuor predicamentis
Tertia rō. scilicet in substantia: quantitate: qualitate: et vbi. ¶ Preterea forma que in sua essentia habet gradum et gradum inducitur non subito: et sic per motum: sed forma substantialis in sua essentia habet gradum et gradum: quia superior continet totam inferioris perfectionem et adhuc amplius
Quarta rō. ergo etc. ¶ Preterea dispositio que est necessitas ad formam quanto est altior: tanto perfectiorem formam ponit: sed talis dispositio ad formas eiusdem speciei potest esse altior et inferior: ergo etiam in forma specifica substantie est dare gradum perfectionis in essentia
Quinta rō. superiorem et inferiorem. ¶ Preterea forma eque perfecte in essentia potest equaliter perficere materiam: sed equaliter omnes forme substantiales eiusdem speciei: et per consequens omnes tales aie sunt eque perfecte in essentia: sequitur quod aia gnani non magis se habebit ad perficiendum gnanum quam gigantium corpus quod est omnino falsum: quia tunc quilibet aia separata indifferenter se haberet ad cuiuscumque hominis defuncti cor-
Septa rō. pus in resurrectione corporum informandum. ¶ Preterea gradus dispositionis qui est in inductione vltimus est in abiectione primus: est autem vltimus in inductione ille qui maxime necessitat ad formam: ergo et iste vt est quod primo in abiectione a materia abiicitur. Constat autem quod non statim cum aliquid tollitur de dispositione: substantialis forma tollitur: talis autem gradus non erat necessitas ad totam formam: sed solum ad supremum gradum eius qui ipso inducto inducitur et abiecto abiicitur: ergo substantialis for-
Septia rō. ma inducitur et abiicitur per successionem et non subito. ¶ Preterea altior virtus altiorem consequitur essentiam: sed virtus generatiua que consequitur aiam viuentis est altior quam virtus conceptiua que consequitur aiam mixtis: ergo et essentia illius aie est altior quam essentia istius. ¶ Preterea in omni mutatione est prius et posterius que non sunt sine tempore: quod est mensura motus: sed generatio est mutatio: ergo mensuratur tempore et est motus.

In oppositum. Co. v. In contrarium autem est quod philosophus determinat in quinto physicorum quod in substantia non est motus.
Respō. ¶ Respondeo si de hac questione credatur commentatori et philosopho cum nos de ipsa poterimus expedire probat enim in quinto physicorum duplici ratione quod in substantia
Eodem Co. motus esse non potest. ¶ Quarum quidem vna sumitur ex habitudine terminorum vel extremorum motus. Secunda vero accipitur ex conditionibus subiecti. Et ratio quidem sumpta ex parte terminorum est: quia omnis motus est inter contraria: substantie autem nihil est contrarium: ergo in substantia non est motus. Expositio autem huius rationis que datur a quibusdam omnes contraria intentioni Ar. Dicunt enim quidam quod de transmutatione substantifica loqui possumus dupliciter: quia vel quantum ad introductionem vltimi gradus et sic ipsa non est motus: vel quantum ad introductionem totius nature precedentis
Opinio quorūdā. gradum vltimum: et sic talis transmutatio est motus. Et primo quidem modo (sicut dicunt) intendit Ar. excludere motum a substantia: non autem secundo.

Ista opinio ipprobatur. Sed quod ista solutio sit omnino contra philosophi intentionem tripliciter apparere potest. ¶ Primo: quia motus proprio reponitur in aliquo predicamento: quia aliquid illius predicamenti inducitur per motum: quia enim aliqua quantitas materialis et aliqua qualitas et aliquod vbi per motum acquiritur: idcirco motus in predicamento vbi quantitatis et qualitatis ponitur: et vniuersaliter in omni eo predicamento necessarium est fieri motum cuius aliquid per motum acquiritur: nunc autem ita est quod forma substantialis non solum quantum ad gradum vltimum inductum: sed etiam quantum ad totam naturam precedentem gradum illum pertinet ad predicamentum substantie: et per consequens necessarium est quod in substantia sit motus et predicamento substantie si natura illa inducitur per motum: vanum est ergo quod Aristo. simpliciter asserit in predicamento substantie non esse motum.

Co. x. v. physicorum. Secundo autem hoc apparet ex ipsa ratione Ar. Assumit enim quod omnis motus est inter contraria: et per consequens si inter formas substantiales cadit motus: necessarium est quod ipse habeant ad inuicem contrarietatem: sed vlterius assumit huius oppositum: videlicet quod substantie nihil est contrarium: et ex hoc concludit quod in ea non sit motus. Quicumque igitur ponant aliquo modo motum in substantia: necessarium habent negare aut maiorem aut minorem propositionem Aristo.

Tertio autem ex hoc apparet. quia secundum modum supradictum non solum a predicamento substantie: sed etiam a quolibet alio motus excludendus est. Cuius declaratio est quia ratione eius quod subito vel in instanti acquiritur: in nullo genere motus ponendus est. Ultimus vero cuiuscumque nature gradus subito acquiritur. Si enim acquiritur in tempore necessarium est quod aliquid eius acquiratur prius et posterius: et sic per consequens habebit partem et partem: et erit ille gradus non vnus: sed multiplex: vltimus autem gradus cuiuscumque nature est vnus tantum: et non plures: ergo necessarium est: quod non in tempore sed subito acquiratur. Ratione igitur eius in nullo genere motus ponendus est. Si ergo propter vltimum gradum solum excludendus est motus a predicamento substantie: pari ratione excludi debet a quolibet alio predicamento: et tamen Ar. dicit quod motus est in quantitate qualitate et vbi: et non in substantia: manifeste igitur apparet quod supradicta responsio est omnino contraria intentioni Aristo. ¶ Ratio autem sumpta ex parte subiecti est: quod sicut subiectum albedinis est album cum stat actu sub albedine: sic etiam subiectum motus necessarium est quod moueatur: cum actu motui subiicitur: nihil autem moueri potest: nisi sit mobile. Sed subiectum transmutationis substantifice que vocatur generatio et corruptio: est ens simpliciter in potentia: et nullo modo actu: et quod tale est: non est mobile: ergo generatio et corruptio non sunt motus. Quod autem ens quod nullo modo est actu: moueri non possit: ex hoc probat Arist. quia quod sic se habet: non est in loco: et omne quod mouetur est aliquid.

Opinio quorundam; sed reprobatur? Consimiliter autem expositio huius rationis que datur a quibusdam reprobata est et procedit ex propria vocis ignorantia. Dicunt enim quod transmutatio substantifica non est motus ratione subiecti generationis quia hoc est ens pure in potentia: sed est motus ratione forme que inducitur per ipsam: vnde et ratione huius non autem ratione subiecti est motus in substantia: sub autem est eis mobilem ... quia omnis motus

reponatur in predicamento ratione forme que inducitur per ipsū ꝛ non rōne subiecti: eo ꝙ nūꝗ subiectū producitur per transmutationē illā cui subicit: nūꝗ tamen motus esse pōt sine ꝓprio subiecto qd̄ est ens mobile: vñ si subiectū inductionis alicui⁹ forme nullo modo sit mobile: talis inductio nullo mō poterit esse mot⁹ quēadmodū si illō qd̄ subicit inductioni q̄litatis vt ꝓpote dealbationi: nullo mō esset mobile: ipossibile foret ipsam alterationē esse motū. Et ꝯsimiliter necessariū ē dicere de qualibet alia transmutatione: nūꝗ .n. inductio alicui⁹ forme pōt esse mot⁹ si subiectū inductionis illi⁹ non sit mobile. Quēadmodū ꝯtradictio implicat̄ cum dicit̄ ꝙ aliqua forma est albedo cuius ꝓpriū subiectum non potest esse albū: sic etiam manifeste iplicat̄ contradictio cū ponit̄ inductio forme motus esse: cuius inductiōis propriū susceptiuū moueri non potest: cōcedere igit̄ ꝙ transmutatio substantifica sit motus: ꝛ ꝙ subiectū transmutationis substātifice non sit mobile: nō est a'i'ū ꝗ̄ cōcedere cōtradictoria simul esse vera.

Opinio Aristotelis.

Manifestum est Igitur ꝙ secundū Ar. necessarium est ponere: ꝙ in substantia nō possit esse mot⁹: si autem non tm̄ curamus scire qd̄ ph's dicat ꝗ̄tū intelligere veritatē; oportet nos subtilius ꝛ diffusius procedere ad hui⁹ questionis declarationē. Nam scd̄a ratio Ari. supponit ꝙ omne mobile sit in loco qd̄ nō ponētes motum in substantia negarent de eo ꝙ mobile est ad substantialē formā. Scd̄a vero rā supponit: ꝙ in substātia non sit contrarietas: quod ēt isti non ꝯcederent. Et si arguatur: ꝙ cōtraria debent habere quandā latitudinē quā forme substantiales non hn̄t: supponit̄ ēt tunc ꝙ forma substantialis sit indiuisibilis: qd̄ isti non concedunt. ¶ Alias ergo rōnes oꝫ adducere ad declarandū perfecte rōnes Ar. ꝛ ꝙ in substantia non potest esse motus. Primo aūt h̄ possumus declarare ex ipsis rationibus forme cōsistentis in motu ꝛ forme substantialis.

Quod in substātia non sit motus acute ostendit.

Ad cuius Intelligentiā considerandū est. ¶ Primo qd̄ sit motus. ¶ Scd̄o quid sit propriū mot⁹ susceptiuū. ¶ Tertio vtꝝ in primo susceptiuo substantifico trāsmutationis substantifice possit intelligi aliqd̄ actu esse. ¶ Et quarto vtꝝ forma i motu ꝯsistens ꝓsupponat esse i suo susceptiuo ꝓpo.

Primum considerandum

Quantum autem ad primū ꝯsiderandū ē: ꝙ mot⁹ sm̄ cōmentatorē est acceptio partis forme post partem non. n. dicit̄ aliqd̄ mot⁹ ad formā nisi successiuam ꝛ continuā forme acq̄sitionem: vnde qd̄ incipit moueri: ad formā per motū acquirendam incipit ipsam formā acquirere: sicut qd̄ incipit dealbari: incipit acquirere albedinem. Et qꝛ in omni successiōe est dare prius ꝛ posteri⁹ idcirco continuata successiua forme acq̄sitione: necessariū est ꝙ dicat̄ aliqd forme pri⁹ acceptū: ꝛ aliqd ei⁹ acceptū posterius. Aliās .n. in acceptione forme nō posset intelligi successio: nec per cōseq̄ns talis acceptio posset dici mot⁹. Manifestū igit̄ ꝙ mot⁹ ad formā est ꝑs forme post partē siue acceptio partis forme post aliā ei⁹ partem prius acceptā. ¶ Ulteri⁹ quantū ad scd̄m considerandū est: ꝙ ꝓpriū ꝛ imediatū mot⁹ susceptiuū: est illud qd̄ est ꝓpriū ꝛ imediatū receptiuū cuiuslibet terminoꝝ mot⁹: quēadmodū ꝓpriū ꝛ imediatū subiectum cuiuslibꝫ colorationis est illud qd̄ est ꝓpriū ꝛ immediatū susceptiuū omniū coloꝝ. Cuius declaratio est: quia vnius ꝛ eiusdē nature: vnū ꝛ idē est subiectū propriū ꝛ imediatū quantū ad omnes gradus suos: vnde illud idem est receptiuū gradus vnius albedinis: quod ē susceptiuū omniū graduū ꝑcedentiū pertinent .n. omnes ad vnā naturā: ꝛ vnius nature vnū tm̄ est ꝓpriū receptiuū. Et quia motus non est aliud (vt declarauimus) ꝗ̄ successiua ꝛ continua acceptio forme vel graduū formaliū: subiectū aūt huius acceptionis est illud quod cōtinue accipit formā ipsam concludit̄ euidenter ꝙ idem sit ꝓpriū subiectū mot⁹: ꝛ imediatū receptiuū forme: que inducit̄ per motū: ꝛ ēt forme que abicit̄: qꝛ idē est subiectū oīuꝫ illoꝝ inter que cadit transmutatio per se vt alias declarauimus.

Tertium considerandum

Hoc viso consequenter cōsiderandū est q̄tū ad tertiū: quod nihil est actu nisi per formaꝫ: ꝛ qꝛ forma accidentalis ordine nature presupponit ante se formā substantialē: necessariū est: vt qd̄ caret oī forma substantiali careat simplr̄ omni forma: ꝛ per ꝯñs necessariū est ꝙ hoc quantū est de se nullū actu esse habeat. Primū aūt ꝛ imediatū susceptiuū transmutatōis substantifice est primū ꝛ imediatū receptiuū oīuꝫ substantialiū formaꝝ: ꝛ per cōseq̄ns necessariū est ꝙ de se ꝛ natura sua nullā formā ꝛ nullū actu esse habeat: quemadmodū ēt qꝛ propriū colorationis receptiuū est primum ꝛ imediatū susceptiuū oīuꝫ coloꝝ: nullū colorem habꝫ de se ꝛ natura sua.

Quartum.

Ulterius autem ad pleniorē q̄ōis intelligentiaꝫ: ꝛ cius qd̄ fuit quarto loco ꝓpositū cōsiderandū est: ꝙ licet ens dicat̄ de suba ꝛ accñte: aliꝰ eñ dr̄ de vno ꝛ alr̄ de alio dr̄ .n. ꝑ prius ō substātia ꝛ ꝑ posteri⁹ ō accñte. Est .n. substātia ens simplr̄: accñs aūt ē ens sꝫ qd: ꝛ ꝑ p⁹ rō entis reseruat̄ in substātia: ꝑ posteri⁹ vero reseruat̄ i accñte: ꝛ qꝛ posteri⁹ semꝑ ordīe nature ꝓsupponit p⁹: idcirco necessariū ē ꝙ accñs vel ens sꝫ qd: ꝓsupponat an̄ se substātiā vl' ens simplr̄: sicut aūt necessariū ē vt ē sm̄ qd: qd̄ est act⁹ sm̄ q̄ dentis ꝓsupponat ante se eē simplr̄: ꝛ ꝑ conseq̄ns oꝫ ꝙ forma q̄ est rō eēndi sꝫ qd: ꝓsupponat in suo receptiuo formā q̄ sit ei rō eēndi simplr̄: nūc aūt ita ē ꝙ oīs forma in motu cōsistēs ē rō eēndi sm̄ qd: ꝓsupponit igit̄ oīs talis in suo receptiuo simplr̄ esse: ꝛ formā que ē rō eēndi simplr̄. Ostēsuꝫ ē aūt ꝙ trāsmutatio substātifica in suo primo receptiuo: nullā formā ꝛ nullū eē ꝓsupponit: necessario igit̄ cōcludit̄ ꝙ ipsa non sit mot⁹ ꝙ autem oīs forma in motu cōsistens sit rō eēndi sm̄ qd: ꝛ non rō simplr̄ eēndi: de facili apparet: sicut .n. rō eēndi albū: est illud quo ablato totaliter auferī eē albū: sic etiam rō eēndi simplr̄ est illud quo ablato ab aliquo subiecto totalr̄ ēt ab ipso tollit̄ eē actu: nulla aūt forma i motu cōsistēs est talis. Qd̄ .n. mouet̄ hꝫ aliqd̄ de forma ad quā mouet̄: ꝛ si tollat̄ ab eo illō aliqd qd̄ hꝫ ō forma ad quā mouetur: adhuc in ipso remanebit illud qd̄ hꝫ de forma ad quā mouetur: ꝛ ecōuerso: ꝛ qꝛ qualibet earū ē rō eēndi necessariū ē ꝙ nulla ipsaꝝ sublata tollatur totalr̄ eē a suo susceptiuo: igitur manifestū ē ꝙ nulla forma i motu ꝯsistēs ē rō eēndi simplr̄: sꝫ sꝫ qd solū vñ nulla talis pōt eē substātialis forma: ex q̄ ēt appꝫ ꝙ substātialis forma latitudinē nō hꝫ: ꝑꝑ quā suba dici possit cū magis ꝛ min⁹. ¶ Scd̄o aūt h̄ ōclarari pōt ex ipsa cōsideratiōe maioritat̄ ꝛ minoritat̄: ꝛ magis ꝛ min⁹. ¶ Ad cui⁹ itelligētiā ꝯsiderādū est ꝙ maioritas ꝛ minoritas dicūt̄ q̄sdā respcūs i quātitate fūdatos: nā maioritas dicit quātitatis excessū: ꝛ minoritas dic̄ quātitatis ꝯtectū vñ ꝓpe mai⁹ dr̄ qd̄ plēs ptes quātitatis cōtinet qd̄ pl⁹ ō quātitate hꝫ: min⁹ vero dr̄ qd̄ ab illa quātitate ꝯficit vna aūt spēs rei iuētur ab alia ꝯficere ꝛ aliā trāscēdere i gradib⁹ ꝑfectionū: ꝛ iō nomē maioritatis ꝛ minoritatis ꝯcedit̄ ad eas trāsūptiue .n. ꝯuenient dici vna spēs maior alia: vt pote ꝙ ꝯtinet plēs grad⁹ ꝑfectiōnꝫ ꝗ̄ alia: ꝛ alia

etiã minor dici põt: qr vz pauciores gradus cõtinet vt sic maior vna dicat̃ ꝙ alia: pro eo quod est maioris perfectionis ⁊ cõplementi: fm quẽ modũ deũ dicim⁹ esse maximũ: qr est maxime imo ĩfinite pfectionis. quãuis aũt maioritas ⁊ minoritas sic in speciebus rerũ referatur: non tñ ipse proprie dici possunt cũ magis ⁊ minus: vnde licet albedo dici possit maior ⁊ minor non tñ ipsa dici põt cũ magis ⁊ minus: huius aũt declaratio est: qr magis ⁊ minus dñt quosdã respectus fundatos in ꝑticipatione alicuius ab aliquo: ita ꝙ ibi itelligunt̃ duo diuersa in essentiis. s. ꝑticipatũ ⁊ participans. Et participatũ quidẽ dr̃ cũ maioritate ⁊ minoritate participans vero dr̃ cũ magis ⁊ minus: nã magis dr̃ quod ꝑticipat plus de participato: minus vero dr̃ quod participat h; sub minori cõplemẽto: queadmodũ magis albũ dr̃ qd plures gradus albedinis participat: ⁊ minus qd ꝑticipat pauciores: fm hoc igit̃ appet ꝙ illud dr̃ cũ magis ⁊ minus qd nõ est spẽs: sed spẽm ꝑticipat ⁊ sic qd ponit qd diuersũ in eẽntia a spẽ ꝑticipata. Album eni qd participat albedinẽ dr̃ magis ⁊ minus sed albedo q̃ nõ est ꝑticipans imo ꝑticipatũ non dicat̃ magis ⁊ minus: sed dici põt maior ⁊ minor: ⁊ sic h albedo nõ põt dici magis vel minus ꝙ illa: qr tunc albedo posset dici cũ magis ⁊ minus: quod falsũ est. In accñtibus ergo qr cõpositũ nõ est spẽs: sed spẽm participãs põt cõpositũ dici cũ magis ⁊ minus: sed in substãtiis õm cõpositũ est spẽs: sicut hõ vel asinus: non ergo tale cõpositũ cũ magis ⁊ minus dici põt: vnde hõ non dr̃ magis ⁊ minus: nec etiã hic hõ: qr idẽ iudicium est de vtroq;: nõ eni hic hõ dicit aliquid diuersum in essentia ab hoie: sed eadẽ est eẽntia huius hois ⁊ hois. ¶ Alterius aũt cõsiderãdũ est: ꝙ sicut qr albũ dr̃ magis ⁊ minus: necessariũ est id a quo dr̃ albũ: vtpote ipsa albedo aliquã latitudinẽ hẽat propter quã dici possit maior ⁊ minor: nã sũt magis ⁊ minus: sic etiã si hõ cõ magis ⁊ minus dr̃: necessariũ est ꝙ hũanitas a qua dr̃ hõ hẽat latitudinẽ fm quã maior ⁊ minor dici possit: vltra oportz ꝙ per hominẽ aliqd ponat̃ diuersum in eẽntia ab hũanitate: qd ꝑticipãdo ipsã dicat̃ magis ⁊ min⁹ hõ sicut etiã albũ aliquid ponit in eẽntia diuersũ ab albedine: quod ꝑticipãdo eã: dr̃ magis ⁊ minus albũ: hoc aũt est falsum: qr hõ nullã aliã eẽntiã ⁊ nullã preter humanitatẽ ponit: vnde non differunt in eẽntia hõ ⁊ hũanitas: propter hãc igit̃ eẽntialẽ idẽtitatẽ sicut hũanitas cũ magis ⁊ minus: ⁊ albedo cũ magis ⁊ minus nõ dicatur: sicut etiã neq; hõ: neq; h vel illa albedo: ⁊ p ɔñs oportz ꝙ nõ hẽat hũanitas latitudinẽ propter quã dici possit hoc hoie: magis ⁊ minus ꝑticipari ab alio sũt non ꝑticipat̃ sicut albedo participat̃ ab aliquo ab ipsa differente in essentia. Ex hoc aũt de necessitate ɔcluditur ꝙ forma substãtialis que est ꝑincipiũ hũanitatis: ⁊ cõsimili mõ quelibet forma substantialis: indiuisibilis ⁊ latitudinẽ nõ habẽs: ⁊ p ɔñs subito: ⁊ in instanti accipit̃ nõ ergo per motũ: ergo in substãtia non est motus. ¶ Tertio aũt idẽ declarari põt ducẽdo ad impossibile supposita fm fidẽ ⁊ fm sane phie veritatẽ: incorruptibilitate aie intellectiue. ¶ Ad cuius declarationis euidẽtiã cõsiderãdũ est: ꝙ oẽs forme inter qs cadit transmutatio p se ⁊ nõ p accñs: ita se habent ꝙ si fz vnã earũ attendit̃ magis ⁊ minus necessariũ est etiã ꝙ attendat̃ ⁊ fm oẽs. Sic eni extrema taliũ formaz format̃: ⁊ ab ipsa pariter recedat̃ per actũ remissionis: necessariũ est ꝙ non tota forma sibi opposita sed aliqd eius inducat̃: quemadmodũ eni ipsa tota nõ abiicit̃: nisi qr sibi opposita tota inducit̃: sic eni nõ aufert̃ aliquid ei⁹ ⁊ nisi qr aliqd inducat̃ de forma opposita: quemadmodũ non abiicitur aliquid de albedine nisi qr inducatur aliquid de nigredine: vnde euidenter apparet ꝙ si fm vnã magis ⁊ minus attenditur necessariũ est ꝙ attendatur ⁊ fm aliã: quemadmodũ qr inter oẽs colores cadit p se transmutatio: fm vero vnũ attendit̃ magis ⁊ minus: attendit̃ etiã necessario ⁊ fcdm oẽs: ⁊ similiter se habet de saporibus ⁊ in oibus cõsilibus. Ex hoc aute ɔsequitur statim aliud: quia eni vna taliũ formaz non abiicit̃ nisi vt alia inducit̃: necessariũ est ꝙ sicut ista potest successiue induci: sic etiã successiue possit abiici ⁊ alia: ⁊ quis successiua ⁊ cõtinua acquisitio vel abiectio forme motus est: necessario cõtingit ꝙ oẽs tales forme induci possint ⁊ abiici per motũ. Quis aũt talis forma est generabilis ⁊ corruptibilis: nunc aũt ita est ꝙ inter oẽs formas substantiales ad minus specificas rerũ generabiliũ ⁊ corruptibiliũ (vt alibi sufficiẽti demõstratione declaratũ est) cadit per se transmutatio: igitur necessariũ est: ꝙ si fm vnã earũ attẽditur magis ⁊ minus: attenditur etiã fm oẽs: ⁊ per ɔñs: ꝙ sicut vna earũ põt induci ⁊ abiici per motũ: ⁊ sic generari ⁊ corrũpi: sic etiã se habent ⁊ oẽs alie: aĩa ergo intellectiua que vna est de numero taliũ formarũ erit de necessitate generabilis ⁊ corruptibilis. Et hoc quidẽ sic euidẽtius apparet ponamus eni ꝙ nõ tota sed aliquid forme repugnãtis aie inducatur in materiã. Tunc eni (fm ꝙ ex predeterminatis apparet esse necessariũ) nõ tota aĩa sed aliquid eius tollit̃ a materia: hoc igit̃ qd de aĩa: a materia sublatũ est: aut actu manet post talẽ ablationẽ: aut nõ manet: sed corrumpit̃: primũ aũt stare nõ põt: maneret eni tũc vna ⁊ eadẽ forma fm vnã partẽ sui essentie in materia: ⁊ fm aliã a materia actu separata: quod est oĩo impossibile: sicut de facili ostendi põt: necessariũ est ergo ponere ꝙ totũ illud sit corruptũ: quod de aĩa ponit̃ sublatũ a materia: ⁊ sic fm successiuã iductionẽ forme repugnantis aie: fiet successiua aie corruptio: ⁊ erit de necessitate anima humana corruptibilis. Et qr hoc stare non potest: necessariũ est concedere: ꝙ fm formas substãtiales non possit attendi magis ⁊ minus: ⁊ ꝙ ipse subito ⁊ non p motum inducantur. In substantiis ergo nullo modo potest esse motus.

Ad primum

Ergo dicenduz est: ꝙ cõtrariorũ effectuũ cause proprie ⁊ si debeant esse opposite: nõ tñ oz ꝙ sint cõtrarie nisi qñ effectus vniuocus est cause: ꝓprietas autẽ non est vniuoca subiecto suo: vnde ex eo ꝙ ꝓprietates ignis ⁊ aque sunt cõtrarie: cõcludendũ est non ꝙ ignis ⁊ aqua opponant̃ fz contrarietatez: sed ꝙ habeant ad inuicez aliquaz oppositionez. — Responsio ad obiecta

Ad secundum

dñm: ꝙ cuz dr̃ motus esse in q̃tuor predicamentis: sumit̃ mot⁹ large ꝓut icludit etiã mutationẽ. ¶ Ad 3ᵐ dñz: ꝙ forma s superior simplicit̃: ⁊ idiuisibilis eẽntie: ꝯtinet totũ qd ꝯtinet iferior: ⁊ adhuc amplius: nec p talẽ cõtinentiã dat̃ aliq graduũ pluralitas: nisi qua ponit̃ gradus generis speciei: non aũt ista: sed in ultimo gradu specifice perfectionis: ponit illã latitudinẽ in forma que exigitur ad motũ. ¶ Ad quartũ dicendũ: ꝙ dispositio que est necessitas ad formaz non est puncualis: sed habet magnã latitudinẽ: ⁊ sub quolibet gradu eius nata est stare non superior ⁊ inferior: sed tota essentia forme: alias enĩ oporteret ꝙ etiã postꝙ homo generatus est cresceret ⁊ decresceret dispositione eius: cresceret ⁊ decresceret in essentialibus anima intellectiua quod sustineri non potest sine incorruptibilitate eius. ¶ Ad quintũ dicẽdũ ꝙ licet essentia aie sit incorruptibilis: nihilominus tñ est actu sensitiua: ⁊ vegetatiua vel

ex cōiunctione ad materiam: et iccirco quecūq3 sint oēs aie rōnales equales in essentia: qr rō actu vegetatiue et sensitiue sunt ex perfecta cōiunctiōe: necessariū est q in eo q tales sunt: et nō in essentia sua inequales sunt ppter materie inequalitatem: quā quidē inequalitatē de nā sua retinēt semp sumpte solū in eo q tales (vt dictū ē) ¶ Ad .vi. dō q gradus necessitatis multiplex est et nō vnus sub quoz quolz manet tota essentia forme (vt dictū est.) ¶ Ad .vii. dōz. q virtus generatiua nō cōsequitur simplr eēntiā aie: sed potius ex cōiunctiōe ad māz. ¶ Ad .viii. dōz. q in generatione talis est susceptio eē ad non esse: qlis est termini tpis ad tempus qualis successio nō est motus: qđ enim generatur hz non esse in toto tempore precedente patet q in eius termino.

¶ Questio decimaquinta.

Questio Quintadecima ē. ¶ Utrū i aliqua re creata eēntia et potentia differant fm rē. Et videt q sic
Prīa rō. sicut eñi se hz essentia ad esse: ita se hz potētia ad operari: ergo per locum a proportione commutata: sicut se hz operatio ad esse sic potentia ad essentiam: sed operatio et esse in omni re creata differunt realiter: ergo similiter potentia et essentia.

Preterea Que sunt in re vnū ita se videnl habere: q vno ipsoz sublato ex
Scđa rō. natura rerū tollit etiam et reliquū: sed potentia visus sublata ab oculo p cecitatē nō tollit ab ipso anime eēntia: ergo essentia aie et sua potētia nō sunt realr idem.

Preterea Accidēs et subā nō sunt idē realr sed eēntia aie est suba: et eius po
Tertia rō. tentia est accñs: qr actus et potētia sunt in eodē gñe: et operatio que est actus potentie est in genere accidētis: igitur essentia anime nō est idē realiter cū sua potētia.

Preterea Que sunt diuersarū specierū non possunt esse idē realiter rō eo qđ
quarta rō. est vnius spēi tm: essentia autē vnius aie vnius spēi est: et potentie eius sunt diuerse spē ergo non sunt realiter idē rō ipsi eēntia. ¶ Preterea si potētia nō ē aliđ realr ab essentia: sed solū fm cōsiderationē aie: tunc potentia
quinta rō. qr potentia est nō erit nisi ens aie et apud aiaz: sed talia sunt figmenta: qđ de potentia dici nō pōt: ergo potētia non solum fm rōnē: sed etiā fm rem differt ab essentia. ¶ Preterea vna et eadē res nō pōt sil māe sil esse coextensa et non extensa: eēntia aūt aie humane nō est coex
Sexta rō. tensa materie cui coextendit potentia sensitiua: igit ad minus sensitiue potentie nō sunt vna res cum ipsa aie essentia. ¶ Preterea nūlla potētia est in pdicamēto qlitatis et eēntia aie est in predicamēto sube: sed suba et q
Septia rō. litas differūt realr: ergo silr potētia et eēntia. ¶ Preterea si potentia supra essentiā nō addit nisi relationē ad actū: cū rōne eēntie q est sba sit in pdicamēto sube et nō qlitatis: et rōne respect9 sit in pdicamēto relonis: nihil rōe dari pōt: pp qđ ipsa sit in genere qlitatis: ergo et c.

In contrarium Est: qr p idē res est: et operatur: est autē
In opposi tum. per essentiam forme: et operatur per potentiam: ergo idem sunt essentia forme et potentia.

Respondeo Ad huius qōnis intelligentiā cōsiderandū est q aliud
Responsio est querere: vtrū potētia et essentia differant: et vtrū differant fm rē: nā primo mō qđ sit simplr de ipsaz diuersitate: querit enī simplr: vtrū hēant ad inuicē aliquam drīam. ¶ Scđo aūt mō nō querit simplr de ipsaz varietate: sed presupposita aliq drīa inter ipsa: querit vlterius de spēali diuersitatis mō. Querit enim vtrū nō quocūq3 sed realr differāt: qđ si qđ primo mō femper: tur: apparet de facili quid esset dicendū: cuilibet eñi sane intelligenti apparet: q essentia et potentia in rebus creatis aliquo modo differūt. ¶ Cuius declaratio est: quia qñcūq3 aliqua duo ita se habent ad inuicē: q vnū ipsorū sub rōne ppria sumptuz accidit alteri sub ppria rōne cōsiderato: necessariū est q inter ipsa sit aliq drīa: vel diuersitas: nunc aūt ita est q potētia sumpta sub rōne q potentia est: accidit essentie vt eēntia ē: igitur necessariū est q potentia et essentia aliquo mō differāt: q aūt potētia accidat essentie de facili apparet: q eñi sic conuenit alicui: q coincidit extra propriū et absolutū intellectū eius: hoc sibi dicim9 accidere: potentia aūt sic se hz ad essentiā: pōt eñi intelligi essentia intellectu simplici et absoluto: nō intellecta ppria rōne potētie: nā talis rō cōsistit in relatione ad actū: pōt aūt intelligi eēntia rei nō intellecta relatione ad actū: excepto actu qui est forma subalis ad quā dicit et ordinat essentia pme materie: possum. n. intelligere hoīem vt homo est nō intellecta relatione ad actū sentiendi vel vegetandi. Ma nifestū est igit q potentia sub propria rōne sumpta: accidit essentie rei simplr cōsiderate: vnde potentia et eēntia differunt: et sic differunt q possunt ad diuersa genera pertinere: sed hoc non habet ex facta deductione: nō enim si aliquid pro tanto accidit alicui: quia sic conuenit ei quod tamē coincidit extra simplicem eius intellectum statim necessarium est q possit esse in diuerso genere ab eo: nam species et differentia diuisiua generis coincidunt extra eius simplicem et absolutū intellectū nec tamen in alio genere collocari possunt q in eo cui9 sunt species et differentia. ¶ Considerandū est igit: q genus et differētia et species pro tanto pertinēt ad vnū genus: qr in vna spēi natura vniunt: vna vero species est vnius generis tantū: quantum ergo species et differentia coincidant extra intellectum generis: non tamē possunt ad aliud genus q ad ipsuz pertinere pro tanto quia intellectus generis est indeterminatus fcđm species: in specie autē determinatur per differentiā. Quādocūq3 vero aliqua duo ita se habent: q vnuz determinat reliquum ad certum specieī gradum: ad quem nullo aliud de se determinatū est illa duo pertinent necessario ad idem genus. Essentia aūt et potentia ita se habentia: q̄uis aliquo modo eēntia determinetur per potentiam non tamen per ipsam intelligit vt indeterminata determinari ad spēm: nam essentia aut est generalis aut specialis: si autem sit generalis: tunc per suam potentiā determinabitur ad aliquem generalez actum: nō autē ad spēm: quēadmodum absolutus intellectus animalitatis: per potentiam sensitiuam non intelligitur determinari nisi ad actum sentiendi. Si aūt essentia fuerit specialis seu specifica erit de se in specifico gradu determinata: sed per suam potentiā intelligeretur determinari ad actum non intrinsecuz sed extrinsecum essentie specifice: vnde manifestum est q essentia et potentia non pertineant omnimode ad eūdez gradū nec necessarium est q pertineant ad idem genus: differunt ergo adinuicem essentia et potentia: et taliter q ad diuersa genera pertinere possunt: forte autem q aliquis ex hoc concludere vellet q essentia et potentia differunt fm rem credens differre realiter quecunq3 differunt fcđm genus: sed hoc non videtur esse sufficiens signum: nam cū scientia sit vna res: fcđm eā diuersum cōsiderandi modū3 pertinet ad diuersa genera scilicet qualitatis: et relationes: et sic circa ipsam ratio diuersarū speciez inuenitur. Vt ergo videamus: an essentia et potentia realr differant: cōsiderādū est q aliud est aliquo modo fm rem differre: et vere differentes propter res: nam

res: nam fm rem dici possunt illa oia due quo℞ vtrum
non facit sola ratio: nec per ↄ̃ns differũt in sola conside
ratiõe rõnis itellect⁹: sed etiã in re extra itellectũ diuer
sitatẽ habẽt: quo ẽt mõ differũt res ꝛ habitudo rei vni⁹
ad aliã: nã in re etiã extra itellectũ: habitudo rei nõ est
ipsa res: cuius dr̃ esse habitudo: vnde fm hũc modum
dici põt ꝙ essentia ꝛ potẽtia fm re℞ differũt loquẽdo de
potentia ordinata ad accidentalẽ actũ. Essentia enĩ in
re extra itellectũ: nõ est ipsa habitudo sua ad actũ: quã
tñ habitudinẽ ipsa potẽtia realiter iportat: essentia er
go ꝛ potẽtia isto mõ secũdũ re℞ differũt: nõ tñ idcirco di
ci põt ꝙ dicãt ꝓprie res differẽtes: qꝛ habitudo rei nõ
ponit ꝓprie rem aliã q̃ illa℞: cui⁹ est habitudo: quẽad
modũ habitudo vni⁹ ad alte℞ penes albedinẽ: nõ po-
nit aliã rem ꝓprie q̃ albedinẽ: ꝛ albedinis subiectũ: ꝛ
tñ albedo: ꝛ habitudo illa nõ sunt ide℞: nã albedo est id
per qd̓ in re aliqd est albũ: habitudo vero illa nõ est in
re ƀ per qd̓ aliqd est albũ: sed ƀ per qd̓ vnũ in re est alte
ri penes albedine℞ dissimile: vel sile: vñ manifestũ est:
ꝙ aliqua dici possũt in re differre: nec necessariũ est sta
tim ꝙ dicãt differẽtes res: quãuis igr̃ eẽntia ꝛ potẽtia
differãt. ꝛ sic etiã reponant̃ in differẽtibus generibus:
ꝛ diuersitatẽ insuper quã habẽt: nõ habeãt in sola: ꝛ a
sola rõne: sed ẽt extra rõnẽ vel intellectũ in re℞: nã sua
nõ tñ statim ex hoc haberi põt: ꝙ ponant diuersas res
differẽtes: vt igr̃ appareat: qd̓ de hoc dicẽdũ sit: ↄside
rãdũ est ꝙ res dupliciter põt accapi: qꝛ cõiter ꝛ ꝓprie.

Rei dupl'r põt accipi

℃ Cõiter qdẽ vt res dicat̃ quicqd in re℞ nã inuenitur
qũo res sumpta diuidit̃ per .x. ꝓdicamẽta: ꝛ sic res dici
põt etiã modus eẽndi rei: ꝛ habitudo vnius rei ad alte-
rã: ꝛ ipsa res vel nã: cui tales modi essendi ꝛ habitudi-
nes attribuuntur. Proprie aũt res sumit̃ vt dicat̃ res
nõ qcquid in re℞ nã inuenit̃: sed id solũ: cui modi essen
di: ꝛ habitudines re℞ attribuũtur: quo qde℞ modo res
sumpta: res absoluta dr̃: qꝛ ꝙ sit respectiua: hoc nõ h℞
nisi vt aliquã habitudinem includit: ꝛ diuidit̃ inter ꝓ-
dicamenta rñ vt in precedentibus qõnibus: tam de-
claratũ est. Et quidẽ si p̃mo mõ res sumit̃: dici põt cõ-
uenienter ꝙ essentia ꝛ potẽtia nãlis res differentes di
cunt: nõ enĩ solum eẽntia: sed etiã ꝛ potentia in rerũ nã
inuenit̃: propter qd̓ vtrũq℞ dici põt: ꝛ inuenit̃ in re ali
ud essentia ꝛ potentia ꝛ aliud eẽntia vt dictũ est) ꝛ su
mendo rem cõiter nõ solũ illud qd̓ est essentia: sed etia℞
illud qd̓ est potẽtia (vt apparet ex dictis) res dici põt:
vñ manifestũ est ꝙ sic sumendo rẽ cõuenienter dici põt
ꝙ essentia ꝛ potẽtia res diuersas ponũt: cũ essentia po
nat rem ipsam: cui modi essendi ꝛ habitudines attri
buunt̃: potẽtia vero ponat vltra hoc rem que est habi-
tudo ad actũ eliciendũ: vel recipiendũ: ꝛ in re ipsa vt
dictũ est habitudo rei nã sit res ipsa cuius habitudo
est. Si aũt nomẽ rei magis restringam⁹: ꝛ accipiam⁹
rem ꝓprie fm qd̓ dr̃ mõ ipse modus ꝛ habitudo rei: s℞
cui tales modi ꝛ habitudines attribuuntur: cogemur
tunc necessario cõfiteri ꝙ essentia ꝛ potẽtia nõ ponũt
differẽtes res: qd̓ qdẽ iã appet ex dictis: nã rem ꝓprie
sumẽdo (vt dictũ ẽ ipsa habitudo nõ est res sed aliqd
rei: ꝛ vt̃ omne illud cui⁹ ꝓpria rõ in quada℞ rei habi-
tudine consistit: aliquid rei est: sed nõ res ipsa: nec rem
aliã proprie dicta℞ ponit: nisi rem cuius habitudo est:
ꝛ vt̃ omne illud cui⁹ propria ratio in quadã rei habi-
tudine consistit rem aliã dictã ꝓprie nõ ponit nisi illa℞
tantũ cuius habitudinẽ importat: nunc aũt ita est: ꝙ
propria ratio potentie: vñ potẽtia est: consistit in habi-
tudine ad actũ recipiendum vel eliciendum hoc enim
ipsum quod est potẽtia ad actũ dicitur: igitur potentia
nullã aliã rem proprie dictã põt ponere preter illã que ad

actum habitudinẽ importat: hoc aũt est res illa quam
essentia ponit: debet enim semper habitudo ad rem illã
comparari: cui⁹ est immediate habitudo: ꝛ potentia ad
illam essentiã cuius est immediate habitudo ad actu℞
quem importat. Manifestũ est igr̃: ꝙ sumendo rem ꝓ
prie: essentia ꝛ potentia nõ ponunt differentes res. sed
vnam ꝛ eandẽ. ℃ Hoc idem autẽ secũdo demonstrari Secundo.
potest ex ipsa distinctione potentia℞: vt̃ est aũt ꝙ po Penes qd potẽtie di
tentie põt dupl'r distinguĩ: qꝛ penes actus ꝛ obiecta ꝛ stinguant̃
penes diuersos gradus nãrum ꝓprie nõ est reũ aliqua
natura que virtute destituatur: vnde necessarium est
ꝙ fm naturarũ diuersitatẽ: sit etiã diuersitas virtutũ:
vt videl℞ q̃to nã est altior tanto sit virtutis altioris: vñ
ꝛ cõuenienter dr̃: ꝙ nã superior põt: quicquid põt nã
inferior ꝛ adhuc amplius. Et quot grad⁹ nãrum inue Libro d̓ causis.
niuntur in re ipsa: tot etiã in ede℞ inueniunt̃ gradus
virtutũ vel potentia℞. Quẽadmodũ apparet in hoĩe i
cuius nã inuenit̃ gradus nature vegetatiue: ꝛ ideo ꝑ-
ticipat cũ vegetabilibus vegetatiuas vires: inuenitur
etiã in eo gradus vite sensitiue: ꝑp quod cũ aĩalibus im
perfectis ꝑticipat potentiã tactiuã. inuenit̃ etiã in ipsa
gradus vite sensitiue perfecte: ꝛ ideo cũ aĩalibus perfe-
ctis participat potentiã motiuã: ꝛ oẽs vires sensitiuas
inuenit̃ etiã in ea gradus altioris vite q̃ inueniat̃ in
ceteris aĩalibus: ꝛ ideo participat virtutẽ altiorẽ: scili
cet potentiã intellectiuã: ad quã reliqua aĩalia pertin-
gere nõ possunt. Manifestũ est igr̃: ꝙ sic potentie fm
gradus nãru℞ distinguunt̃: quod ad quãlibet nãm que
est de numero absolutarũ rerũ ↄsequitur aliqua potẽ-
tia tanto altior vel inferior q̃to inferior vel altior fue-
rit natura: quã cõsequit̃: si ergo potentia aliquid vltra
rem proprie dictã ponit: tunc aut vtraq℞ erit in eodem
gradu: aut vna in altiori: ꝛ reliqua in inferiori si aute℞
cõcedat̃ primũ. necessariũ erit ponere: ꝙ sint vna res ꝛ
natura ꝛ nõ diuerse. Que enĩ sunt in eodẽ gradu: vnã
tñ naturã ponunt: ꝛ nõ multas: nisi forte numero. Si
aũt det̃ secundũ: tũc ita ꝓcedemus manifestũ est enĩ
ꝙ quelibet nã que est res proprie dicta: h℞ suã propriã
virtutem tanto altiorem vel inferiorẽ quanto ipsa fue-
rit inferior vel altior. Quemadmodum enim naturas
sub eodem gradu differentes solo numero consequũtur
vires eiusde℞ gradus seu speciei solo numero distincte:
sic etiam naturas diuersorũ graduũ necessariũ est ꝙ cõ
sequantur virtutes fm specie℞ distincte. Ex quo igitur
res posita per essentiã: ꝛ res etiã ꝓprie dicta posita per
potẽtiã: sint nature diuerso℞ graduũ: necessariũ est ꝙ
habeant virtutes fz graduũ differentes: quemadmodũ
ꝙ calor qui ponitur per potentiam calefactiuã est infe
rioris nature q̃ res que ponit̃ per essentiam ignis: vi
demus ꝙ potentia calefactiua est iferior q̃ virtus igni-
tiua. De illis igitur virtutibus cõparatis ad essentias
quas immediate ponũt etiã iterũ queret̃: vtrũ ponant
res proprie dictas differentes ab illis essentiis vel nõ.
Et si detur ꝙ sic: apparet manifeste i infinitũ procede
re. Si autem dicatur ꝙ res proprie dictas non ponũt
ab eis differentes: concludetur cõmuni proposito vide
licet ꝙ vniuersaliter virtus ꝛ potentia supra essentias
in qua mediate fundat̃ habitudo per ipsam iportata:
nullam rem proprie dictam superaddit.

Tertio hoc idem

Declarari potest ex alia distinctio Tertio.
ne potentia℞: que attendit̃ ꝑ relationem ad actus ꝛ ad
obiecta. ℃ Ubi considerãdũ est ꝙ qꝛ potentie specifica
tur ꝑ actus ꝛ obiecta: necessariũ est ꝙ etia℞ per hoc sua℞
propria℞ distinctionẽ distinguant̃: cuius rõ est: qꝛ per
idẽ vnũquodq℞ in sua spẽ reponitur: ꝛ distinctionẽ spe-

cifica distinguitur ab omni alio quod secū in eadē specie non cadit: quēadmodum apparet in singulis inducendo: quia enim homo per rationalitatē reponit̄ i specie humana inuenit̄ etiā per eandē a brutis animalibus distingui: que essentia in hac specie nō pōt z eodē mō in aliis se habere. Manifestuz est igitur q̄ potentie ex quo specificant̄ p obiecta: distinguunt̄ aūt distinctione specifica per ipsa: vlterius autez ita est q̄ subtracto principio distinctionis aliquoꝝ: tollitur de necessitate distinctio ab eis: sicut subtracta per intellectū rōnalitate: in qua consistit ratio distinctionis hois a brutis: remanet homo ab eis indistinctus: naz z impossibile est aliqua a se distincta esse: z distinctionis rōnem nō habere. Si igit̄ potentie p habitudinem ad diuersa obiecta distinguunt̄: necessariū est q̄ per intellectū tali habitudine precisa ab essentia que vna manens est principiū virtutū z potentiaꝝ diuersarū: remaneant potentie oīno indistincte z vnite: non remanent autem vnite nisi in essentia cuius sunt potentie. Ex quo igit̄ sola predicta habitudine subtracta per actionē intellectus: remanet de ipsis potentijs res vna, z eadē: sicut res essentie super quā fundat̄: concludit̄ de necessitate q̄ a potētia nulla res absoluta alia ponat̄ supra rem essentie q̄ est illius habitudinis imediatū fundamētū: si eni alia rem poneret oīno: etiā diuerse per consequens potentie diuersas tales res ponerent: cū nō sit necessarium rem subtractam habitudini auferri sublata per intellectū illa habitudine. ¶ Oporteret igit̄ necessario cōcedere: q̄ etiā post subtractionē talis habitudinis potentie distincte remanerent: z ita verū nō esset potentias distingui z specificari per obiecta: Si aūt dicat̄ q̄ res quidē differentes remanent: non tū merent̄ dici potentie precisa habitudine predicta: cōcludet̄ tūc satis euidenter: q̄ ille res absolute que tunc potētie dici non merentur non adiuncta eis alia re absoluta: sed sola habitudine adiuncta ad obiecta hoc accipiunt ut potentie proprie dicantur: z quia (vt predictum fuit) potentia ad illud cōparanda est: quod est imediatum fundamentū habitudinis potentiam specificantis: satis euidenter concluditur q̄ potentia vltra rem talis fundamenti nihil aliud ponit nisi solam habitudinem ad actū z obiectū: nulli ergo dubium esse debet q̄ potentia z essentia sic realiter non differunt: vt potentia ponat rem absolutā aliam a re sui fundamenti.

Quarto, **Quarto autem** Declarari potest ex prepositis rōnib' potentie actiue z passiue. ¶ Ad cuius intelligentiam cōsiderandum est q̄ z si cōmunis ratio potentie consistat in relatione ad actū: passiua tū potentia z actiua diuersimode ad actum referuntur: nā potētia actiua dicitur ad actum eliciendum. Receptiua vero vel passiua dicitur ad actū recipiendū: primo autem manifestū est: q̄ potentia receptiua vel passiua: nullā rem absolutaz ponit preter rem sui fundamenti quod de potentia quidē receptiua actus substātialis: iam in alia q̄ōne declaratum fuit: de potentia vero receptiua actus accidentalis: hoc de facili apparet. Si enim talis potētia rē aliā poneret preter rē sui fundamenti: tunc necessariū est q̄ ponat rem substantie vel accidentis: fateatur aūt quilibet q̄ rem accidentis ponit: q̄ potentia z actus debent eē in eodem genere: nunc autem ita est: q̄ omne accidens
Nono metaphisice. Co.13. est in alio receptum: z omne q̄d est in alio receptum: ordine nature presupponit ante se potētiā receptiuā: tūc similiter queremus: z cū non sit maior rō de vna q̄ de alia: oporte bit q̄ etiā ipsa rem aliquam absolutam ponat aliaz a re sui fundamenti: z erit per cōsequens procedere in infinitum: quod cum stare non possit: oportet necessario concedere: q̄ talis potētia non ponat rē aliā a re sui fundamenti: verum enim est q̄ substantia composita ex materia z forma nulla re alia mediante est ꝓprium dimensionis susceptiuum z ipsum dimensionatū nō mediante re alia est ꝓpriū receptiuū qualitatuz que imediate in quātitate dimensiua inducuntur: z nec etiā de alijs. ¶ Ulterius autē quātum ad potentiā actiuam considerandū est: q̄ aliqua ordinatur ad actū qui est operatio: sicut potentia intellectiua ad actum intelligendi: z potentia sensitiua ad actum sentiendi: aliqua vero vltra hunc actum ordinat̄ in alium qui est forma producta per talē operationē: quemadmodū potentia calēfactiua per calefactionē tendit in caliditatē ipsam. ¶ Et primo quidē de hac potentia apparet: quod intēdimus. Etenim res illa huius potentia: que principiū est productionis forme que nō est nisi forma ipsa sicut ratio z principium calefaciendi est ipsa caliditas manens in calefaciente: z rō z principium igniēdi est ipsa forma ignis manens in igne igniente: vt sicut potētia calefactiua non ponat rem aliam a re caliditatis: nec potentia ignitiua ponat rem aliā absolutā a realitate ignis: z eodem modo oz dicere de oībus alijs talib' potentijs: q̄ eadem ratio est de vna z de oībus. ¶ Quantum autē ad alias potentias cōsiderandū est: q̄ ipse aliquo modo sunt actiue: z aliquo mō etiam passiue. q̄ intelligere z sentire sunt etiaz quoddam pati. Et s̄m quidem q̄ passiue sunt: rō superius adducta de eis sicut z de alijs concludit: s̄m vero q̄ actiue sunt non possunt aliud q̄ illud quod est rō agendi quod ponitur esse forma intelligibilis in intellectu: z forma sensibilis in sensu. Ex quo apparet satis euidēter q̄ illa z eadē res que ponit̄ per tales potentias vt passiue sunt: ponit̄ etiā p easdem s̄m q̄ actiue dicunt̄: nullo alio superaddito nisi sola informatione scd'o facta a formis p̄dictis. ¶ Est igitur cōsiderandū q̄ vna z eadez aīe essentia pōt poni per potentiā sensitiuā: z intellectiuā: differenter tū modo: q̄ potētia sensitiua dr̄ vt manēs sub certa dispōne organi. Sic eni hz recipe spēs sensibiliū sine mā: potētia ꝟo intellectiua dr̄ sumpta s̄m q̄ trāscendit mãe capacitatē. Scd'm hoc eni actu quādā imaterialitate habet z sic in ea attendit̄ intellectus agens: s̄z vero quod est in potentia ad spēs intelligibiles recipiendas attendit̄ in ea intellectus possibilis.

Ad primū Ergo argumētū dicēdū est: q̄ essentia z potētia bene differūt realiter z s̄m aliquem modum realitatis. ¶ Ad scd'm dicēdū est: q̄ que sunt oio realiter z s̄m rōnem idē: necessariū ē q̄ simul ponant̄ z destruant̄: sic aūt nō se habent essentia z potētia (vt supra dictū fuit.) ¶ Ad tertiū dōz. q̄ accn̄s z sub a nō sunt idē s̄m rōne nec etiā s̄z rem: si res cōiter sumat̄: z sic se habēt eēntia z potētia: q̄ eēntia dīc rē absolutā: z potētia: dicit rē respectiuā. ¶ Ad. 4m. dōz est eodē mō quo ad tertiū z p̄mū. ¶ Ad v. dōz: q̄ potētia nō existens aīe tm̄ sed nā: q̄ diuersitatē quā hēt ad eēntiā nō hz ex sola actione aīe intellectiue: sed etiā nāli quadā necessitate eaz hz in re extra aīam. ¶ Ad. vj. dōm: q̄ potētia sensitiua ex ea pte qua ponit essentiā aīe intellectiue nō est coextensa mãe: sed solū ex ea pte qua ponit certā organi dispōnē. ¶ Ad. vij. dōz. q̄ tam p3 rn̄sio: s̄m eni q̄ potētia pōit eēntiā supra quā fundat̄: nō est necessario q̄litas: sed pōt esse sub a. Scdz autem q̄ ponit quendā modū siue quandā determinationem eēntie: sic est qualitas: z q̄ illa determinatio attenditur ex respectu ad aliud: idcirco hoc modo est relatiuum. ¶ Et per hoc patet responsio ad octauum. Responsio ad obiecta

¶ Questio decimasexta.

Questio Sextadecima ē. ¶ Utrum in aliquo individuo substantie sint plures forme substantiales. Et videt̄ q̄ sic: q2 in quolz corpore est aliq̄ forma per quā convenit cuz alio. s. forma corporeitatis: z aliqua p̄ quā substātialiter differt ab alio quolibet. s. illa per quaz recipitur in determinata specie: sed per eandem formā non pōt aliquis cū alijs substantialiter convenire z differre: ergo zc. — Prima ratio.

Preterea Omnis forma est in determinata mā, sicut patet scdo physicorū z in. q. de aīa: q2 actus activoꝝ sunt in patiēte z disposito: sed dispōnes sunt accñtia: accñtia aūt fundant̄ in aliquo ente actu vel exñte actu per formā talē (vt habetur a pho primo de generatione caplo de rarefactione) ergo saltem due forme subāles sunt in quolibet individuo: vna ex qua mā fit actu. s. subm cui isunt passiones seu pme dispōnes: z alia q̄ advenit ipsi subo disposito. — Secūda ratio. Secūdo physicorum. Co. 24. z anima. Co. 27.

Preterea Probat̄ spāliter de quolibet corpore mixto: q2 oē illud in quo sūt plura ctā in actu hēt in se plēs formas subales: q2 qd̄libet elm̄ hz in se formā subālē differentē numero a forma subali alterius elemēti: sed in quolibet mixto sunt plura elementa actu: (vt vult cōmentator z Avicē. in iiq. celi z mundi: z tertiū Ari. primo de generatione) vult enim q̄ mixtio sit miscibilium alteratorum vnio. — Tertia ratio.

Preterea De quolibz aiato phs dicit. ij. de aia q̄ anima est actus corporis organici physici potētia vitā hñtis: z est actus subalis (vt in eodē pbat̄) sed oē corpus organicū hz aliquaz formam subalem ergo zc. ¶ Preterea pbatur de quolibet aiali: si enim corpus quodlibet mortuū est idē numero qd̄ fuit aialis vivi: in quolibet aīali sunt plures forme subales: q2 illa que est in ipso mortuo z aīa separata: vel que corrupta est: sed corpus cuiuslibet mortui est idem numero corpus quod fuit aīalis vivi q2 videmus in ipso eadem accñtia numero: videm9 enī q̄ eadē est albedo in cadavere cū illa que fuit in vivo: q̄ si est idez corpus numero: tal̄a accñā esset translatū de subiecto in subiectum. ergo zc. ¶ Preterea in omni eo quod movetur motu pgressivo z a seipso sunt plures forme substātiales: quia oē tale dividit̄ in duo: quoꝝ vnū est movens: z aliud est motū (vt vult phs in. viij. physicoꝝ) sed movēs z motum debent esse in actu (vt vult cōmentator in eodez. viij.) quare relinquit̄ q̄ in omni eo quod movetur a seipso: forme plures subales sunt: sed oē aial quod movet̄ motu progressivo: a seipso movetur z a se (vt evidens est) ergo zc. ¶ Preterea sicut se hz de lacerta: ita z de alijs aialibus sed in lacerta sunt plures forme: pbō. q2 pars lacerte divisa ab ipsa lacerta hz aiaz que sentit: si enim pungat̄ retrahit̄: z p ɔñs est aial: z planū est q̄ non est eadē numero aia cū alia que prius fuit: sed alia anima que est in parte lacerte prius fuit in lacerta antequā esset decisa. Quod probat̄: q2 illa aīa non est de novo genita: cū nec aīal cui9 est pars sit de novo genitū: quod pbat̄: quia omne aīal: aut generat̄ per aīalificationē: aut per vivificationē: aut per putrefactionē: aut per vermificationem (vt vult phs in libro de historijs aīliū:) sed illud aial nullo illoꝝ modoꝝ est generatū (vt pz) ergo zc. ¶ Preterea si homo est corruptibilis: in eo sunt plures forme subales: sed homo est corruptibilis: ergo zc. Maior probat̄: q2 aut est corruptibilis quantū ad mām: aut quantū ad formā: aut quantum ad vtrūq3: sed non quantū ad mām: quia illa est incorruptibilis (fm phm primo physicoꝝ) z per ɔñs nec quantū ad vtrūq3: relinquit̄ ergo q̄ q̄ntū ad formā: q3 forma eius corrupi pōt: sed aīa intellectiva est incorruptibilis (vt dicit̄ secundo de aia) ergo in hoie est quedā alia forma preter aīam intellectivā per quā est corruptibilis. ¶ Alique aūt alie rōnes sūt dyalectice z vane. — Quarta ratio. Co. 6. Co. 30. Co. 30. lib. pmo Co. 15. Co. 82.

In contrarium Est q̄ sicut vnūqd̄q3 se hz ad esse subale: ita se habet ad formā subalez quia omne esse subale est a forma substantiali. Sed vnūquodq3 individuū in genere habet vnuz esse subāle: z ratio etenī substantie cōsistit in individuitate: vt patet. vij. methaphysice. — In oppositum.

Respondeo Ad hanc qōnis evidentiā intelligēdū est q̄ de ista qōne sunt quattuor opiōnes. ¶ Una est opio. d. q̄ in quolibet individuo sunt plures forme subales ordinate secūdū fm ordinē predicabiliū. ¶ Secūda opio dicit totaliter cōtrariū: dicit eni q̄ vnūqdq3 individuū cōtentū est vna forma subali per quā est quicqd est in predicamento substātie. ¶ Est aūt tertia opio tenēs mediū. d. q̄ in quibusdā individuis subāli est tm̄ vna forma subalis z in quibusdā plures: sic ergo z ista opio bipertita ē. ¶ Quidā eni dicunt q̄ in quolibet corpore simplici est tm̄ vna forma subalis in oibus aūt corporibus mixtis sunt plures. ¶ Alij aūt dicunt q̄ in quolibet hoie sunt plures forme subales: in oibus aūt alijs ab hoie est tm̄ vna. Et ista opio de novo surrexit propter corpus christi z sanctoꝝ viroꝝ corpa. ¶ Que aūt istaꝝ opionuz sit verior nō est facile determinare: q2 vnaqueq3 ipaꝝ magnos habuit z hz defensores: q2 tm̄ apud latinos maiores tenēt vnitatē formaꝝ: Thomas viz z Albertus: z illa opio magis est cōsona dictis phi z professoruz ei9: credo intrepide tenendū esse in quolz individuo substātie esse tm̄ vnā formā subalē. Si aūt fm fidē catholicaz forte vt celebrē invenimus oporteat dici cōtrariū: loquenti tm̄ physice nō est cura. ¶ Dicamus igit̄ q̄ in quolibet individuo substantie: est tm̄ vna forma subalis. Et hoc pōt declarari ad pñs multis rōnibus. ¶ Quarū prima sit illa. Si in aliquo individuo subñe eēnt plures forme subales omnes forme post primam erunt accidēs: sed hoc est impossibile: cuius causa est quia qd̄ vere est nulli accidit. s. substantia (vt dicit phs primo physicoꝝ) Maior probat̄: quia omnis forma substantialis dat esse in actu: z sic prima forma adveniens materie dat esse in actu: sed omne quod advenit alicui exñti in actu est accidēs (vt patet. vij. methaphysice) ergo omnes forme advenientes post primā sunt accidentia. ¶ Sed ponentes opinionē contrariā rōnem istaz conant̄ dissolvere. Dicunt enim declarādo eoꝝ pōnem q̄ in quolibet individuo sunt plures forme substantiales oēs tamen forme preter vltimā: sunt quasi potentiales z disponentes mām ad vltimā formaz que sola dat esse completū z specificū: sola enim vltima forma est completa z specifica dī. Tunc solvunt ad rationē z dicunt q̄ oē qd̄ advenit alicui in actu existenti cōpleto est accidens: sed si advenit alicui exñti in actu icompleto nō est accidens. Cū igitur omnes forme preter vltimā sint incomplete: relinquit̄ q̄ nulla illarū erit accñs. ¶ Sz illa responsio (salvatis dictis perypateticoꝝ) stare non potest: z hoc pbat̄ quattuor rationibus. ¶ Primo q2 cōmentator primo physicorū volens probare q̄ mā prima nullam formam habet a se: pbat hec tali rōne. Nā si mā prima de sui rōne haberet aliquā formā: tunc oēs alia forme advenientes essent accidens: z tamen manifestū est q̄ illa forma esset incōpletissima: videtur enīz q̄ quāto aliqua forma est propinquior vltime scilicet aie intellective tanto est cōpletior. Et sic patet per commē. — Respō. Opinio scotistarum. Opio. s. Tho. Opinio Platonicoꝝ. Opinio Platonicoruz. bipartita. est quaz secunt̄ quidaz. Aueroiste z Scotiste. Opinio nova. Opio. s. Tho. z dñi Alberti de vnitate formaꝝ magis consona dictis phi. Prima rō q̄ probat̄ vnitas formaꝝ ī individuo Co. 26. Co. 4. z. Solutio istius rationis. Cōtra q̄ dr̄ apl̄r. Primo Co. 69.

q omne adueniens exñti in actu ꝛ incompletissimo est accidens perit ergo coꝛ positio. ¶ Preterea. Ari. in pᵒ
Scdo. Co.54. mo de generatione: arguens contra illos qui ponebant principiū mãle aliquod eẽm dicit: q si aliqḋ eẽm pnci pium mãle esset: tunc generatio que est ad formã subalez esset alteratio. Cū ergo alteratio sit ad formam accidentalẽ sequeretur q forma substãtialis esset accidens: hoc aũt nõ est nisi quia adueniret exñti in actu: ꝛ tamẽ cui-dens est q forma elementi est incompletissima: qꝛ mãe propinquissima. ¶ Preterea aut forma dicit incõpleta qa est imperfecta: aut qꝛ potentialis: sed pmo modo nõ potest dici incõpleta: nam aĩa asini est incõpleta quia imperfecta respectu aĩe intellectiue: ꝛ tñ omne adueniens asino est accidens (vt ipsi cõcedunt) post formam siue aĩam asini. Nec potest dici q sit incompleta quia sit potentialis: qꝛ sicut mã se habet ad actuz: ita forma se habet ad potentiã sed mã prima de se nullũ habet actũ
Co.69. (vt pbat cõmentator primo physicoꝝ) ergo nulla forma habet aliquã potentiã: ꝛ per ɔñs nõ est potẽtialis. ¶ Preterea eẽ qḋ dat esse simplr dat eẽ cõpletũ: cõpletũ eni ad incõpletũ videt se habere: vt simplr ad s̄z qḋ
Co.5. sed oĩs forma subalis dat esse simplr (sicut pz p Ari. pᵒ mo de generatione qre nulla videt distantia de actu
Contra has rationes. cõpleto ꝛ incompleto. ¶ Sed forte instabunt ad istas rõnes: q aliqua forma vel actus dicit incompletus ex eo q habet ordinẽ essentialẽ ad aliã formã non qꝛ imperfecta: nec qꝛ habeat aliquã potentiã passiuã. Et per hoc patet solo ad oẽs adductas rõnes: prima enim ꝛ secunda non cõueniunt: qꝛ si mã de se haberet aliquã formã illa forma non haberet essentialẽ ordinẽ ad aliquã formã: sed indifferenter se haberet ad oẽs alias formas: itz etiã nõ eodẽ mõ sit de forma elementi. ¶ Ad tertiã rõnem iam patet q nõ dicit aliqua forma incõpleta: qa sit potẽtialis vel imperfecta: sed quia ordinẽ naturalez habet ad aliã formã: cũ nec ad ipsam sistat generatio: nec intentio nature. ¶ Ad quartã rõnẽ dicendũ: q illud qḋ dat esse simplr nõ dat esse cõpletũ illo mõ quo accipit cõpletũ scilicet q nõ hz ordinẽ essentialẽ ad aliquid ad qḋ sistat generatio: sed quia dat esse cõpletũ respectu esse qḋ dat forma accñtalis: qḋ est esse sm quid.

Contra has responsiones. **Ista autem** Solo nullius videt esse valoris: nam videmus q forma adueniens enti in actu est accñs: qꝛ nõ videtur esse alia causa nisi quia oĩs forma requirit subiectũ in potentia in quo existat. sicut igitur se habet forma ad formatã sic se habet potentia ad potentiã: sed forma se habet ad formaz sicut esse ad esse cum a forma sit esse: cum igitur esse quod dat forma subalis sit esse simplr: ꝛ esse quod dat forma accñtalis sit esse sm quid (vt patet per
Co.42. Ari. vij. metaphisice.) Relinquit q forma subalis sit forma simplr: ꝛ forma accñtalis sit forma sm qḋ: ꝛ vlterius relinquitur: q omnis forma substantialis siue habeat ordinẽ ad aliã siue non requirit subiectũ in potentia simpr: subiectũ autẽ cuiuscunqz sit in actu incõpleto: ꝛ habet ordinẽ ad aliud: non est in potentia sim-
Co.24. plr: nulla ergo est solo. ¶ Preterea Ari. dicit primo de generatione: q mã prima est immediatũ subiectũ generationis aliaꝝ aũt transmutationũ quodãmodo: cũz igit generatio simplr: de qua loquitur sit introductio forme
Co.9. subalis in mã (vt vult cõmentator. v. physicoꝝ) relinquitur q mã prima sit immediatũ subiectũ oĩs forme substantialis: cuiuscunqz igit mã sit in actu substãtiali incõpleto: ꝛ habẽt ordinẽ ad aliud non posset recipere aliã formã subalẽ quin esset accñs. ¶ Preterea dato q esset verũ q forma adueniens enti in actu incõpleto nõ esset accidens: ex eo q ille actus ordinez essentialẽ habet ad aliud: tunc illud in quo essent iste plures forme nõ esset vnũ substantialiter: sed solũ ordine colligationis: sicut domus ꝛ fundamentũ que qui hñt ordinẽ essentialẽ ad inuicem vt fundamentũ ad parietẽ: ꝛ paries ad tectum. ¶ Preterea semp generatio vnius corruptio est alteriᵘ ꝛ econuerso: sed si in aliquo indiuiduo substantie generaliter de quo loquimur essent plures forme substãtiales semper gñatio vnius nõ esset corruptio alteriᵘ: qre ꝛc.
Maior pbatur: qꝛ sumpta est a pħo pmo de generatione Minor probat: nã introductio oĩs forme subalis est generatio simplr: ꝛ tñ si in aliquo indiuiduo substantie sunt plures forme subales: alie nõ corrumpant sm eos ꝛ per cõsequens manet totũ cõpositũ. ¶ Ista autẽ rõ nõ potest dissolui nisi vno triũ modoꝝ vel dicendo q cũ Ari. dicit q generatio vnius est corruptio alterius dicit hoc sm opionẽ alioꝝ vel dicendo q hoc dicit i generatiõe eleoꝝ: vel dicendo q dicit q accipiat generatio vno mõ particulariter p generatione spãliter cuiuslibet forme exñtis in cõposito: ꝛ sic non intelligit pħs: q semp generatio vnius sit corruptio alteriᵘ. ¶ Alio mõ accipit generatio vlr: totius. s. cõpositi a principio prime forme vsqz ad vltimã ꝛ completã formaz: ꝛ de hac generatione intelligit pħs: q generatio vnius est corruptio alterius: quia cũ introducitur prima forma corrũpitur alia vt cum introducitur forma sanguinis corrũpitur forma seminis. ¶ Sed prima solo nulla est: si qs respiciat ibi pħm querit enim ibi pħs: cũ omne quod corrumpit cedat in nihil: q est causa qre nunqꝫ deficiat generatio: cũ semp quodlibet generet ex aliis. ¶ Deinde ponit solones alioꝝ: ꝛ eas improbat: ꝛ postea ponit solutionẽ istã: q causa quare generatio semp cõpleat ꝛ nunqꝫ desinat est: quia semp generatio vnius est corruptio alterius: ꝛ econuerso: ꝛ istã solonem nõ improbat ꝛ sic patet q sua solo nulla: sed argumẽtũ ipsuz reprobat. ¶ Nec etiã scdã solo valet: primo qꝛ esset contra illos qui ponunt plures formas subales in quolibet indiuiduo: ꝛ cõtra istos spãliter disputamus. ¶ Scdo qꝛ videmus exẽplũ qḋ ponit Ari. postea magis inferius: sicut qñ ex semine generat sanguis: ꝛ planũ est q nec semen nec sanguis est eẽm. ¶ Preterea Ari. in pmo de gñatione ꝛ corruptione dicit: q ipse vult determinare quõ generet caro: ꝛ alia mixta (vt pz ibi) ergo ꝛc. ¶ Tertia aũt solo que videt habere aliquã apparẽtie stare nõ põt: primo quia aliquid nõ dr simplr de aliquo: nisi totũ vel plures principaliores partes eius sint tales (vt dicitur in. iiij. physicoꝝ) vnde aliquid non dr calidũ nisi totum vel plures partes eius sint calide. Cũ igitur simplr dicat q generatio vnius est corruptio alterius: oportet q hoc habeant vel oẽs eius partes generationis vel plures pncipaliores que sunt vltime: qre ꝛc. ¶ Preterea sicut se habuerunt in generatione: ita se habebunt in corruptione: ita q corruptio illius forme in cõposito nõ erit generatio alterius: cuius generatio nõ fuit corruptio alterius: Cũ ergo separabit aĩa intellectiua ab hoĩe: nõ generabit aliqḋ sed remanebit anima sensitiua: etiã per ɔñs aĩal: ꝛ hoc cõsiderat p pħm. iiij. ethicoꝝ caplo de cõsilio: vbi vult: q omne quod prius aduenit vltimo recedit: ꝛ sic relinquit q postqꝫ homo erit mortuus: remanebit aĩal ꝛ ambulabit: ꝛ postqꝫ corrupta fuit aĩa sensitiua: remanebit aĩa vegetatiua: ꝛ per consequens viuũ ꝛ nutriet: quoꝝ quodlibet appet esse absurdũ. ¶ Et si dicat ad istam rõnem: q iste tres aĩe sunt vna numero. ¶ Inquirendum ꝛ petẽdũ est ab eis quare magis aĩa intellectiua posset dare esse sensitiuum ꝛ vegetatiuũ qꝫ esse corporeũ ꝛ mixtum ꝛ sic de aliis. ¶ Est etiam contra eoꝝ positionẽ qui ponunt in quolibet

Co.17. z.20.
Respõ.
Contra
Co.p.24.
Co.25.
Respõ.
Cõtra

quolibet individuo plures formas substantiales esse or
dinate se habentes sm eadem essentialiu pdicabiliu in
Respon. genere substantie. Et si diceretur (sicut dicut qdā) q re
cedēte aia intellectiua ab hoie: adhuc remanet sensiti
ua: tñ mēbra eius sunt debilitata et alterata ex separatione
aie intellectiue: vel ex aliqua cā q redduntur inepta ad
sensum et motū: sicut videmus in galyticis manifeste.
Contra ¶ Solutio ista non valet: qz opz q primū sensitiuū. s.
cor adhuc sentiret et moueretur: q aūt non moueatur ali
quod mēbrū in quo sit aia sensitiua: nō videtur esse nisi
ex priuatione caloris naturalis. Cū ergo in corpore sit
calor naturalis quādiu durat aial sequeretur: si statī
separata aia intellectiua foret pforano vsq ad cor: q aial
remaneret sine aia: h aūt est falsum: quare rc. ¶ Prete
rea si separata aia intellectiua remaneret sensitiua: homo
nō esset mortuus: sed hoc est absurdū: igitur rc. minor
pbatur: qz adhuc remanente aia sensitiua: remaneret
vegetatiua: qz nulla alia potētia anime: potest esse sine
Com. 31. vegetatiua (vt vult Aristo. in secūdo de aia) sed vbi est
adhuc anima vegetatiua illud est viuū: quod aūt est vi
uum nō est mortuum: igitur rc.

Respon. **Sed forte adhuc** Respondebitur q in homine est
duplex vita: vna ab aia intellectiua: et ista cōpetit ho
mini inquantū est homo: et quantū ad talē vitā: homo
est mortuus ex separatione anime intellectiue: et per cō
sequēs homo est mortuus inquātū est homo. ¶ Secun
da est vita que cōpetit sibi inquantū est aial: et alia que
cōpetit sibi inquātū est vegetatiuū: et quantū ad istam
duplicē vitam homo non est mortuus.

Contra Com. 37. **Sed ista solutio** Non valet: quia (si
cut vult phs scdo de
aia) viuere viuentibus inest per vegetatiuā potentiā
et non per aliā potentiā: alias due aie vegetatiue essent
Com. 37. in aia quod absurdū est: quare rc. ¶ Preterea (sicut di
cit phs scdo de aia) viuere viuētibus est esse. Si igitur
in hoie est triplex viuere: in hoie est triplex esse: hoc autē
Com. 17. videtur absurdū: qz vnius rei vnicū est esse (vt pz per
Respon. phm tertio methaphysice) quare rc. ¶ Sed aliquis re
spondebit ad primā rationē: et dicet q qñ Aristo. dicit
q in omnibus viuentibus inest viuere per potentiam
vegetatiuā potest intelligi duobus modis: vnu modo q
omne viuere quodcūq sit illud inest viuentibus per po
tentiā vegetatiuā: et sic nō intelligit Arist. ¶ Alio mo
do q in omni viuo corruptibili et generabili de quali
loquitur hic phs est potentia vegetatiua.

Contra **Sed ista solutio** Nulla est: quia q̄uis
forte in hoie sit tri
plex viuere quod opponitur morti: ē.n. viuere per aiaz
In princi pio vegetatiuā: et hoc pbatur per Aristo. in libro de morte
et vita: vult enī ibi q duplex sit mors scz nālis de qua
loquimur: et vocatur extinctio: et talis mors est corru
ptio forme. Alia vocatur mors ex consumptione humi
di nālis: ad quam seqtur destructio caloris naturalis:
quocūq aūt istoꝝ modoꝝ mors non est aliud q̄ destru
ctio caloris nālis: et sic q̄diu aia vegetatiua est in corpo
re et sensitiua: non est destructio caloris nālis: qz q̄diu
aia vegetatiua est in corpore tādiu fit nutritio in corpe
Com. 25. (vt Ari. vult primo de generatione capitulo de augmē
to) sed omne nutrimentū opz esse decoctū (vt dicit pri
Cap. pmo Respon. mo de partibus aialiū) decoctio aūt fit a calore natura
li (vt dicitur eodē loco) quare rc. ¶ Sed forte aliquis
respōdebit ad rōnē principalē: et dicet q simul et semel
recedēte aia intellectiua recedit aia sensitiua et vegetati
ua. Et ad auctoritatē phi cū dicit: omne q primo adue
nit vltimo recedit: respondebit q hoc est verū in aliis q

sunt essentialiter ordinata: qualia sunt ille tres anime.
In aliis aūt que nō sunt essentialiter ordinata non ha
bet veritatē. ¶ Sed illa solutio non pōt stare primo re Contra
spiciendo intētionē phi ibi: vbi ponit predictam aucto
ritatē: dicit q hoc est verū in inquisitione cōsilii: qd ē
qd prius aduenit: vltimo recedit et ibidē dicit q inqsitio q
ē cōsilii: ē sicut diadramas: i demrōne mathematica: sz
manifestū ē q i demrōne mathematica: maior et minor
ordinātur ad pclōnē: sic i iqsitione cōsilii oia ordinā
tur ad aliquid vnuz: et sic patet q cū dicit Aristo. quod
prius aduenit vltimo recedit intelligit in essentialiter
ordinatis: nulla ē ergo fuga. ¶ Preterea petam: q̄re
accidit hoc. s. q in essentialiter ordinatis: omne qd pri
us aduenit: vltimo recedit: in illis aūt que non habent
ordinem essentialem non habet veritatem.

Ad quod forte Ipsi dicent: nec aliter Respon.
possūt dicere: q hoc ac
accidit essentialiter ordinatis: qz in talibus oia preceden
tia sunt pp̄ter vnū. s. vltimū: et ideo recedente vltimu
cū amplius redire non possit: si remanēt precedētia eēt
frustra: qz frustra est illud quod est ad aliquē finē ordi
natū: quē nō includit (sicut dicitur scdo physicoꝝ) sed Com. 62.
deus et natura nihil faciūt frustra (vt dicitur primo ce Contra
li et mūdi) sed illa positio repugnat positioni eoꝝ: quia Com. 32.
qua rōne recedēte aia intellectiua recedit anima sensiti
ua et vegetatiua eadē rōne recedēt oēs alie forme existē
tes in hoie: qz oēs ordinantur ad ipsam intellectiuam.
Et mī ipsi ponūt q corpus hoīs mortui est idē numero
quod fuit viuū: et per cōsequēs forma substātialis per
quā erat corpus nō recessit nec passiōes: et super hoc fir
māt potissimā demrōnem eoꝝ. ¶ Preterea si aia sen
sitiua nō recederet recedēte intellectiua: nō corrumpē
tur dispōnes: quibus mediantibus saluatur et perseue
rat in materia: cum igitur nō sint eedem dispositiones
anime sensitiue et intellectiue nō corrūpuntur ab eadez
corrūpente. ¶ Preterea si in aliquo indiuiduo essent
plures forme substātiales: omnes preter vltimam eēnt
frustra: sed deus et natura nihil faciūt frustra (vt dcm
est) quare rc. maior probatur: quia (sicut vult Aristo. Com. 30.
secundo de anima) sic est in formis: q semper prior re
seruatur in posteriori: vnde ipse dicit q vegetatiuū est
in sensitiuo: et semper prius in eo quod consequenter se
habet. Et sic relinquitur q omnes forme precedentes
sunt virtualr in vltima: essent ergo frustra omnes pre
cedētes: qz illud est frustra quod potest fieri per paucio
ra et fit per plura: vt dicitur primo physicorum.

Ad istam rationem Respōde- Respon.
bit aliqs Com. 55.
q aliquid dicitur eē in alio quo sunt in alio multipliciter Com. 23.
vt dicitur quarto physicorum: vno modo: sicut aliquid
in suo fine et in suo vltimo. Et alio modo in virtute sua.
Primo modo habet veritatem q vegetatiuum est in Contra
sensitiuo: et semper prius in eo quod consequenter est:
sicut in suo optimo: omnes enim forme priores in com
posito sunt propter vltimam formam: tanquā propter
finem earum: sed illa solutio stare non potest ¶ Pri- Com. 20.
mo quia ipse dicit q vegetatiuum est in sensitiuo: sicut
trigonū in tetragono: non est autem trigonum in tetra
gono: sicut in suo optimo: quia figura triangularis po
tior est q̄ quadrangularis: omnis enim perfectio consi
stit in ternario: et vt probat phylosophus in primo ce
li et mundi: propter hoc a natura: tanquā leges illius
ad sanctificationem eorum: vtimur numero: hoc. s. ter
nario. ¶ Preterea Aristoteles in principio de morte et
vita: dicit q vnū et idē numero est per qd viuit aial: et
est aial: sed viuit per aiam vegetatiuam: et est animal

per animam sensitiuam: quare vnũ ⁊ idem numero est aia vegetatiua ⁊ sensitiua in aiali. ¶ Preterea Boetius in lib. de cõsolatione dicit q quicqd põt virtus inferior potest virtus superior: ⁊ adhuc amplius: quare ⁊c. ¶ Preterea ad principalem qõnem: sicut se hz in aiali ita se hz in quolibet indiuiduo substãtie: qḋ etiaz ipsi cõcedũt: sed in aliquo aiali: nõ sũt plures forme substãtiales: quare ⁊c. minor probatur: quia (sm phm secũdo de aia) recedẽte aia: nõ remanet corpus nisi equiuoce: vult. n. q si virtus visiua esset anima oculi q recedente virtute visiua non remaneret oculus nisi equiuoce. Sed si in aiali essent plures forme substantiales: recedente aia non esset idem corpus nisi equiuoce: qz nõ est idẽ corpus numero: nisi etiaz remanet eadem forma: per quaz erat corpus: ⁊ etiam ipsi aduersarij hoc concedũt immo super hoc fundant potissimam demonstrationem eorum: quare ⁊c.

Respõ. **Ad istam rationem** Ipsi respondẽt ⁊ dicũt q recedẽte aia nõ remanet animal: nisi equiuoce sed bene remanet idẽ corpus: vnde Aristo. scḋo de aia

Com. 9. nõ dicit q nõ eet corpus oculi nisi equiuoce: sed oculus ¶ Sed ista solutio nõ videt posse stare si bene respicia-

Contra mus verba phi ibidẽ: dicit. n. ibidẽ ita phs q si forma dolabre esset forma substantialis recedẽte forma dola-

Com. 9. bre nõ remaneret dolabra nisi equiuoce: sz qz forma dolabre nõ est forma substãtialis: ⁊ aia dolabre: adhuc remanet dolabra separata ⁊ corrupta forma dolabre: aut ergo phs per dolabrã intelligit totũ cõpositũ ex corpore dolabre ⁊ forma dolabre: aut intelligit corpus dolabre nõ potest dici q intelligit totũ cõpositũ ex forma dolabre ⁊ corpore ipsius: qz i rei veritate corrupta forma dolabre: prout accipit dolabra pro toto cõposito nõ remaneret nisi equiuoce: ⁊ tñ Arist. dicit q nõ remanet equiuoce: intelligit ergo de corpore dolabre solũ: ergo nõ intelligit de oculo prout dicit de toto cõposito: sed de corpore oculi. ¶ Preterea Aristo. dicit expresse: primo de partibus aialium: q aiali mortuo non remanet corpus animalis nisi equiuoce.

Respõ. **Sed forte** Ipsi respondent ad istas rõnes: ⁊ dicent q corpus animalis potest cõsiderari dupliciter: vno modo sm q est corpus: ⁊ sic remanet idez numero mortuo animali. Alio modo sm quod est corpus animalis: ⁊ sic nõ remanet idem numero: nisi equiuoce: dicit enim corpus animalis tanquã tũ est subiectũ ⁊ perfectũ ab anima sensitiua: ⁊ sic intel-

Com. 9. ligit Aristo. scḋo de anima.

Contra
Com. 9. **Sed ista solutio** Stare nõ pñt primo: qz dicit Arist. secundo de anima: ⁊ primo de partibus animalium: q non remanet oculus nisi equiuoce: sicut lapideus aut depictus: sed corpus lapideũ: aut depictum nunq̃ fuit perfectũ anima ratiõali vel sensitiua: ergo corpus mortui siue animalis fuit perfectũ aia sensitiua. ¶ Preterea Ari. dicit q remanet corpus dolabre: ⁊ planũ est q nõ remanet nisi vt corpus: nõ. n. remanet: vt corpus do-

scḋo de aia cõ. 9 labre: corrupta forma dolabre: sicut dic Ari. q si forma dolabre ẽ forma substãtialis: ⁊ aia dolabre separata forma dolabre nõ esset dolabra nisi equiuoce: relinquitur ergo q mortuo animali nõ remanet idem corpus numero: prout consideratur: vt corpus absolute. ¶ Preterea planum est q corpus animalis mortui est in aliqua specie: vt in specie cadaueris: quia omne quod est in genere est in aliq̃ ci⁹ spẽs: sed non conuenit idẽ numero amplius permanere: donec in specie permutatur (sicut dicitur i topicis) quare ⁊c. ¶ Preterea (si bene recolo non certitudinaliter assero) Aristo. dicit primo de partibus animalium

quare. Libro cap. 3. ⁊. 4. ⁊ 5 ... Com. 35. q in corpore animalis mortui nõ remanet eadem figura numero: manifestum est ergo q nullo modo est idem corpus numero. ¶ Preterea ad principalẽ qõnem quãdo aliqua predicantur de aliquo secundũ diuersas formas illa dicuntur de se inuicem per accidens: sicut videmus q musicum predicatur de homine secundũ istã formam que est musica: ⁊ grammaticum per istam formã que est grammatica: ⁊ ideo musicum predicatur de grãmatico per accidens: ⁊ ecõuerso. Si ergo anima vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua: sũt diuerse forme: tũc viuũ animal ⁊ homo: que accipiuntur ab anima vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua de se inuicem predicabũtur per accidens: ita q homo est animal: animal est viuum: est predicatio per accidens: sed hoc est absurdum

Respõ. quare ⁊c. ¶ Sed aliquis dicet ad istam rationem: q illud quod dictum est: habet veritatem de illis formis: que non habent ordinem adinuicem: de illis autez que habent ordinem adinuicem non habet veritatem: sed quia dictũ est: q omnes forme preexistẽtes in composito habent ordinem: ⁊ sunt quasi potentiales ⁊ disponẽtes ad vltimam formaz: ⁊ ideo ratio non concludit.

Contra **Sed ista ratio** Non videtur valere: qa grãmatica quasi ordinẽ essentialem habet ad logycam: ⁊ tamen hĕ est predicatio per accidẽs: grãmaticũ est logycũ: ⁊ econuerso: siue grãmatica est logyca: ⁊ ecõuerso: ⁊ forma fundamẽti habz quasi ordinem essentialem ad formã parietis: ⁊ tamen hĕ est predicatio per accidens: fundamentuz est p arietuz: vel ecõuerso: nulla ergo videtur solutio.

Respõ.
Contra **Et si tu dicas** Quod gramatatica non habet ordinem essentialem ad logycã: nec forma fundamẽti ad parietem. Eodez modo dicam ego tibi: q si essent plures forme in composito q ille non haberent ordinẽ essentialem adinuicem ⁊ peius poteris probare q̃ ego: quia illud quod dico ẽ

Respõ. aliqualiter verũ per se ⁊ manifestũ: qḋ vero tu dicis videtur esse somnium. ¶ Sed forte ad rationez principalẽ tu dices: sicut dicũt aliqui qui ponũt istam positionẽ q hoc hz veritatez. s. q qñ aliqua p̃dicantur de aliquo sm diuersas formas artificiales: illa predicant de inuicem per accidẽs: sicut tu mihi ponis exẽplum. In illis

Contra aũt que predicantur de inuicem sm diuersas formas substãtiales nõ hz veritatẽ. ¶ Quod si dicetes peteres principiũ: ⁊ ideo ista fuga nulli⁹ est valoris. Preterea illa solo videt eẽ solũmodo fuga: qz in omni p̃dicatione

Com. 9. per se: primo mõ dicẽdi per se: p̃dicatũ includit in essentia subiecti: ⁊ h̃ probat: qa vult phs p̃mo posterioꝝ q p̃dicatio in p̃mo mõ dicendi per se: est qñ diffinitio vel pars diffinitionis p̃dicat de diffinito: sz diffinitio idẽ est essentialiter cũ diffinito: nõ. n. differt in alio: nisi qa illud q est diffinitũ dicit iplicite: diffinitio aũt dicit ex-

Com. 43. plicite: sed diffinitio est vna ⁊ indiuisibilis sm rẽ: ⁊ idẽ est cum diffinito. ¶ Dicit aũt Aristo. in septimo methaphysice: q differentia vltima conuertitur cum diffinito sicut rationale cũ hoĩe: omne ergo p̃dicatũ per se primo modo: idez est essentialiter cũ subiecto: quare ⁊c. ¶ Preterea ad principale: si in hoĩe nõ sunt plures forme substãtiales: nec in aliquo indiuiduo substãtie: qa magis videt de eo q̃ de alio: sed in homine nõ sunt plures forme substantiales: quare ⁊c. maior ⁊ minor probantur: qa (sicut etiã ipsi ponunt) primo embrio in matrice est viuũ: postea illud idẽ fit animal: postea illud idem fiet homo. Sed hoc videtur absurdũ: quia tunc planta fieret aial vel brutũ: ⁊ sic plãta fieret brutũ aial: vt capra sic capra fieret homo: quare ⁊c.

Sed

Respō. Primo **Sed tu respondebis** z dices q aia vegetatiua que h3 ordinē ad sensitiuā nō cōstituit plantā: sz
Scdo solū illa que nō h3 ordinē ad sensitiuā: z similiter dices q aial incōpletū h3 ordinē ad aiā rōnalē: z ideo nō est icōueniēs si fiat hō: tu aūt male ponis exēplū de capra que talē ordinē nō h3: z est aial perfectū z completum.
Contra Triplex est gen⁹ viuētiū ¶ Sed in veritate ista solo nō vr valere. ¶ Et primo de planta: sicut. n. in libro de plātis p3: triplex est gen⁹ viuentiū: sicut triplex est aia a qua vita pcedit: vnū est genus plāte: qd̄ cōstituit aiam vegetatiuā: aliud est gen⁹ aialis: qd̄ cōstituit aiam sensitiuā: z aliud est genus hominis qd̄ cōstituit aiam intellectiuā: igit videt q oportz illud qd̄ h3 aiaz vegetatiuā esse plantā: z etiā q dicat q nō est incōueniēs q illud aial qd̄ h3 ordinē ad aiam intellectiuā fiat hō: ideo videt q aial quātūcūq habeat ordinē ad aiam intellectiuā est aial brutū z irrōnale q autē irrōnale fiat rōnale: hoc est ipossibile: qz hec est pdicatio oppositi de opposito z esse3 dicere q albedo fieret nigredo saluata albedine: qd̄ est absurdū ¶ Preterea homo esset duo aialia: scz. s. aial rōnale z irrōnale: q̄re vulgaris z fatua videt opinio. ¶ Preterea ad pncipale si in aliquo indiuiduo substātie sūt plures forme substātiales fm̄ dēscēsum pdicabiliū in genere sube (vt ip si ponūt) esset aliqua forma sempiterna in mā: sed nulla forma est sempiterna in materia: quare zc. maior pbatur: qz nulla alia ratio videt cē: q̄re adueniēte vna corrūpit alia que erat in mā nisi qz se nō cōpatiūtur: cū igitur forma corporeitatis secū compatiat quācunq aliā formā: qz omne habēs quācūq formā est corpus relinquitur q forma corporeitatis eēt sempiterna in materia3 h3 cōtrariū (vt habet in libro de causis longitudinis z breuitatis vite) z omne habēs cōtrariū est corruptibile: vt dicit primo celi z mūdi. ¶ Preterea Arist.
Cō. z3. dicit in primo de generatione z corruptione ponens inter generationē z alterationē differentiam z alios motus q vr̄ generatio z corruptio est qñ nihil remanet: cuius subiectū est accidens z passio: vel cuius alter3 fit acciō z passio: sed acciō z passio sic est cōpositū ex mate
Cō 69. ria z forma (vt p3 p cōmētatorē pmo physicoꝝ) qūia subiecta mā cū forma est cā oīum accidentiū: h etiā dicit in libro de substātia orbis: ergo vr̄ in omni generatione z corruptione subiectū est totū cōpositū3 ex materia z forma. Cū igit introductio cuiuslibet forme substātialis sit generatio simplr (vt p3 pmo de generatiōe)
Cō. z4 relinquitur q qñcūq introducit aliqua forma: corrumpitur totū cōpositū: z sic in quolibet indiuiduo substantie erit nisi vna forma substantialis. ¶ Preterea ad pncipale si in quolibet indiuiduo erūt plures forme substātiales (sicut ipsi ponūt) tūc eēnt aliqua corpora simpliciora priora q̄ elemēta hoc aūt est absurdū maior pbatur qz ignis per aliam formam esset ignis z corpus z planū est q illud corpus esset prius q̄ ignis: z sic arguit de aliis elemētis. ¶ Preterea ad pncipale per eandem formā aliqd est substātia corpus z mixtū in genere mixtoꝝ: aut simplr in gñe simpliciū aut per aliā z aliā. Sz nō pōt dicere q per aliā z aliā formā: qz tunc cū prius aduenirēt vna forma q̄ alia: prius aliqd indiuiduū eēt substantia q̄ corporea: z prius esset corpus q̄ mixtū: vel simplex: simplex autē3 non existens non potest fieri aut [illegible]: sed hoc est impossibile: ergo per eandem formam substantialē erit substantia z corpus z mixtum z simplex z eadē ratione quicquid est in genere substātie. Et
Respō. si tu volens pcurrere z positionē defendere: dicito q in eodem indiuisibili ipse introducit forme per quam
Cō vi. est substantia z corpus z mixtum vel simplex sua defen

sio nulla est: qz cū generatio sit indiuisibilis: z vna generatio solū simul: z similiter posse esse in mā: z eis generatio speciem recipiat a termino ad quē: vt dicit pbus Cō. 9. quinto physicoꝝ relinquitur q solū vna z indiuisibilis forma in vno z indiuisibili tēpore possit introduci in materiā. ¶ Rationes autē in contrarium factas volenti respicere non est difficile soluere.

Respō. ad obiecta **Ad euidentiam** autē solutionis pdicte rationis z plurium aliarum est intelligendū q natura cuius sagacitatis non est finis z diligēs cōpendiū z paucitatis cōplemēto amicabile decreuit anteriores formas substantiales cōstituit q semper forma posterior haberet in se virtualiter oēs pcedentes. vnde Ari. dicit. z. de aia: q vegetatiuū est in sensitiuo: z semper prius inest q consequē- Cō. 30. ter est: z sic in vnaquaq forma pcedit formā primam est quasi quidā gradus formaꝝ que in ipsa virtualiter existant z multa cōpetūt alicui forme: fm qd̄ in ipsa reseruatur vna forma: que sibi non cōpetūt fm q in ipsa reseruatur alia. vt multa coperūt aie intellectiue fm q in ipsa reseruatur aia vegetatiua: que sibi nō cōpetunt fm q i ipa reseruat aia sensitiua. Et h viso p3 solo ō facili.

Ad primam rōnem: dicendū q l3 aliqd corpus substātialiter differat ab aliis z conueniat cū aliis: hoc tm̄ totū est ab vna forma vel per vnā formā diuersimode cōsideratā: nam prout in ipsa reseruat forma corporeitatis cōuenit cum aliis corporibus: prout aūt est determinate speciei: differt substantialiter ab eis ¶ Vel possum⁹ dicere: q vnū corpus inquatū corpus nullo alio addito cōuenit substātialiter cū aliis: nisi forte logice loquēdo: nā equiuocationes latēt in generib⁹ vt dicit. vii. physicorum. Cō. 31.

Ad aliam rōnem cū arguit: q determinata forma est indeterminata z indisposita mā: dico q vez est: q cū mā fuerit vltima dispositione disposita: tūc corrūpunt dispōnes: z etiā totū cōpositū: z sic fit resolutio vsq ad primā mā3 z introducitur forma substātialis: z introducūtur dispōnes similes dispositionibus precedentibus.

Sed tu arguis contra istā solutionem: quia corruptis dispositionibus que disponebant materiā ad introductionez alicuius forme determinate: materia remanebit indisposita: z per consequens non introducet aliqua alia forma: sed remanebit separata ab omni forma quod est impossibile ergo zc. ¶ Preterea ille dispositiones fuissent frustra: postq̄ corrūpuntur adueniente forma: sed natura nihil facit frustra vt dr̄ tertio de aia. ¶ Intelligendū q iste rōnes procedunt ex falsa z valde puerili imaginatione: imaginant. n. sic dicentes q ille dispositiones prius tēpore corrūpūtur q̄ introducitur forma illa ad cuius susceptionez disposuerūt māz: sic. n. rationes eoz continerent veritatē: sz talis imaginatio puerilis valde z falsa est: simul. n. corrūpūtur dispōnes: z sic resolutio vsq ad māz primā: z introducit forma substātialis ad quā disposuerūt sic māz: z sic rōnes adducte de facili cessant. ¶ Sed forte tu dices: illa tua solutio solū est fuga nihil habens realitatis factā cum tibi tale argumētū: accipiat enim materia disposita ad formā ignis: tūc ergo forma ignis introducit anteq̄ corrūpūtur dispositiones que erant in materia: z per consequens anteq̄ forme substantiales que erat in illa materia: aut prius corrūpūtur ille dispositiones: z postea introducit forma substantialis ignis. Si primum dicatur q ante introducitur forma substantialis q̄ corrūpuntur dispositiones: z per consequens forma substan

Respō. Co. 45. Contra iterum

v :

tiatis: supra quam fundantur ille dispositiones: sequit̃ q̃ simul ⁊ semel forma ignis erit in materia cum aliis dispositionibus: ⁊ cum illa forma supra quam fundantur ille dispositiones: quia ergo rõne in aliquo nũc erũt simul: poterunt esse in tanto tempore sequenti. Et sic habetur q̃ adueniente forma substantiali ignis: nec in aduentu: nec in processu temporis: propter existentiam illius forme ignis corrumpetur: nec dispositiões: nec forma supra quam fundantur ⁊ q̃ simul erunt plures forme substantiales cum forma ignis in igne: ⁊ per consequens habetur quod prius arguebatur: ⁊ non remanebit illesa solutio: quia in eodẽ individuo essent plures forme substantiales. Si autem tu dicas q̃ prius corrũpuntur dispositiones: ⁊ forma substantialis supra quã fundantur q̃ introducatur forma substantialis ignis:

Cõ. 101. ⁊ prius ⁊ posterius sunt differentie tẽporis (vt probat̃ quarto physicoꝝ) relinquit̃ q̃ in toto tempore intermedio inter nunc in quo corrupte erãt ille dispositiones: ⁊ forma supra quam fundantur: ⁊ nunc in quo introducatur forma substantialis: materia erit separata ab omni forma: qđ est ipossibile: q̃re nullius valoris fuit solo.

Respõ. **Ad istam rõnem** Dicendum est: q̃ ista solutio ab insufficienti venit ratio est: cũ. n. arguit̃ q̃ cũ materia disposita fuerit vltimate ad formam substantialem ignis quia aut forma substantialis ignis prius introducet̃ ⁊c. dico q̃ nec ante introducitur q̃ corrumpatur forma substantialis ignis: sed dico q̃ in eodẽ nunc temporis corrumpõtur ille dispositiones etiaz cõplete ⁊ introducitur forma substantialis ignis nam corruptio forme substantialis ignis super quam fundant̃ ille dispõnes est generatio illius forme substantialis ignis que introducitur: sicut simul ⁊ semel est corruptio tenebre: ⁊ introductio luminis in diafano. ¶ Quod aũt sic de necessitate oporteat corrũpi dispositiones materie forme substantialis supra quam fundantur ille dispositiones adueniente forma substantiali ad quã disposuerũt: probari potest per rationem apertissimam: ⁊ ratio est ista: nã si manerent dispositiones: que disposuerũt materiã ad susceptioné alicuius forme. Et forma substantialis supra quam fundant̃ aduenièrt forma alia: cũ illa forma supra quam fundant̃ ille dispositiones eẽnt in materia disposita eadem ratione remanerent dispositiones illius: ⁊ aliq̃ alia forma substantialis. s. illa supra quaz fundantur: ⁊ eodem modo erit de alia: ⁊ sic in infinitũ. Et sequit̃ q̃ in quolibet individuo substantie erunt forme infinite substantiales: ⁊ cũ ille forme substantiales introducantur successiue: ⁊ generatio illius individui compleatur aliquo tempore determinato ⁊ finito: relinquitur q̃ infinite forme successiue essent introducte tempore finito: ⁊ per consequens infinitez transitũ esset in tempore finito: quoꝝ quodlibet est impossibile: ⁊ q̃ iste infinite forme substantiales sint in aliquo individuo actu: ⁊ q̃ en infinitum sit per transitũ in tempore finito.

Q̃ nõ habet rõni possit respõderi **Ad istam rõnem** Nõ potest respõderi: nisi vno modo dicendo q̃ materia de sui natura habet aliquam formam sempiternaz que de novo non est introducta: que per corruptionem aliquarum dispositionum non corrumpetur: ⁊ illud non est alienum a mente eorum: qui tenent pluralitatez formarum: immo tenent ⁊ habent hoc tanq̃ necessarium: q̃ materia de sui natura habeat aliquam formam sempiternam que non corrũpetur.

contra **Sed in veritate** Illud dicere q̃ materia habeat aliquam formam sempiternam est dictum in opinione [illegible]

nis. Nam primo hoc est contra cõment. primo physicorũ: qui vult q̃ nullaz formam habeat mã ex sui natura. Et h̃ probat per duas rationes: quarũ vna tacta fuit superius. com. 69
¶ Preterea Arist. dicit primo physicoruz q̃ materia non est intelligibilis: nec tãgibilis per se et in intellectu abstracta: sed si ipsa mã haberet aliquam formaz esset de se cognoscibilis ⁊ de se tangibilis: quia ad hoc q̃ aliquid possit intelligi nõ requiritur plus: nisi q̃ possit mouere intellectuz. Ad hoc autem q̃ aliquid possit mouere intellectuz: non requiritur plus nisi q̃ sit in actu: omne aũt existens in actu potest mouere ⁊ agere. com. 69
¶ Preterea si mã haberet aliquam formaz: esset in actu: ⁊ per consequẽs posset existere per se (vt pz per cõment. scđo physicoꝝ) sed (vt dicit Arist. primo de generatione capitulo de augmẽto) materia non potest separari a corporeitate: si igitur materia haberet aliquam formam: posset sibi sufficere ad esse. com. 29
¶ Et preterea si Aristo. dicit q̃ materia nõ possit separari a corporeitate: sequeretur q̃ materia esset corpus: ⁊ cũ materia sit in corpore: sequeret̃ q̃ corpus esset in corpore: ⁊ sic duo corpora eẽnt in eodem quod est impossibile. ¶ Preterea incorruptibile est nobilius corruptibili vt dicit Ari. viij. physicorũ. Cũ igitur aĩa sensitiua sit corruptibilis: relinquitur q̃ forma media nobilior eẽt q̃ anima sensitiua: hoc autem est falsum: qa videmus q̃ inquanto aliqua forma est propinquior materie prime: tãto est vilior. com. 75. com. 89. ⁊ 90.

Ad tertium Dicendum q̃ elementa nõ sũt actu in mixto. Et ad probationẽ cũ dr̃: q̃ Arist. primo de generatione dicit. Mixtio est miscibiliũ alteratoꝝ vnio. Dico q̃ intelligẽdũ est alteratoꝝ a natura sua: ⁊ talia sũt corrupta: vel alteratoꝝ. s. prius ⁊ postea corruptoꝝ: ois. n. corruptio est terminus alterationis.

Sed ista solutio Nihil videt̃ valere ¶ Nã Aristo. dicit q̃ mixtio est alteratoꝝ vnio: ⁊ illa aũt q̃ sũt sic alterata ⁊ sunt corrupta: nõ possũt esse vnita: qa q̃ vnita sunt: illa sunt corrupta aut non sunt. contra solutionem
¶ Preterea arguo tibi ad pncipale. s. q̃ elemẽta sũt actu in mixto. com 84 ⁊ 90.
¶ Primo qdẽ qa Arist. dicit primo de generatione caplo de mixtione: q̃ miscibilia sunt nõ in mixto penitus corrupta: sed si elementa nõ eẽnt in mixto i actu: sed eẽnt corrupta: substãtialiter eẽnt penitus corrupta: qa eẽnt corrupta quãtũ ad subm coꝝ: ⁊ quãtũ ad oĩa accñtia: qa accñs quodlibet corrũpit̃ p corruptionẽ subiecti: alã accñs trãsferret̃ de subo in subm. ¶ Preterea sicut mixtũ est: ita elemẽta sũt in mixto: sz mixtũ est actu mixtuz: ergo elemẽta sũt actu i mixto. ¶ Preterea nihil mouet̃ motu alicuius existẽtis in potẽtia. nisi sit actu in ipso: qa omne qđ mouet: vt mouet̃ est i actu (vt vult Ari. ⁊ cõmẽt. v. physicoꝝ.) Sed vnũquodq̃ mixtuz mouet̃ motu elementi dominãtis in ipso vt dicit Arist. primo celi ⁊ mundi.) com. 7. com. 5.
¶ Preterea omne cõpositũ ex nõ entib' est nõ ens: cuz igit̃ mixtũ dicat̃ cõpositũ ex elemẽtis: si elemẽta totaliter corrupta sunt: ⁊ qđ corruptũ est: est non ens: sequit̃ q̃ mixtũ est cõpositũ ex nõ entib': ⁊ per cñs quodlibet mixtũ erit non ens: quare ⁊c.

Respõ. p̃ de gñe ⁊ cor. cõ. 84. ⁊ 89. Varie sũt opĩones doctoꝝ q̃ño elemẽta sint **Ad euidentiam** Solutionis addu ctaꝝ rationũ est intelligendũ q̃ tu pluribus locis inuenimus dictũ ab Ari. q̃ elementa sunt in mixto. Quo autem modo elementa sunt in mixto videre est valde difficile. Et ideo de hoc sunt q̃ plures ⁊ varie opiniones Auerroys: Auicen. ⁊ aliorum pluriuz. Relictis aũt opinionibus multis: qa de hoc ad presens non est specialis tractatus: dico q̃ elementa non sunt actu in mixto saluatis suis formis substantialibus

Opīo ꝑmētato ris Auicēne: ⁊ Alberti ⁊ alioꝝ.

substantialibus (sicut vult cōmēt. auicē. ⁊ albertus: ⁊ ꝙ plures alii) Et hoc ꝓbaꝫ: quia sicut vult ari. ꝑmo de generatione: quelibet pars mixti est mixta: sicut quelꝫ pars aque est aqua. Si ergo in quolibet mixto sunt elementa in actu: ⁊ cū elm ex̄ñs in actu sit corp⁹ relinquitur vlterius ꝙ in qualꝫ parte mixti erunt quattuor corpora: quod est impossibile: quare ⁊c.

Co. 86. Respō. Co. 86.

Sed tu dices

Ad hanc qōnē ꝙ quādo Ari. dicit ꝙ quelibet pars mixti est mixtū: loquiꝫ de aliqua magna parte: vt de illa que pōt seniri in qua erunt quattuor elā adinuicē secū posita: nō aūt loquiꝫ de qualꝫ ei⁹ parte indifferēter. ℂ Si aūt sic dicas ignoras ari. nāꝫ cuꝫ Ari. dicat ibidē: ꝙ miscibilia nō sunt in mixto: sicut aliqua iuxta se posita: sicut est mixtū frumentū ⁊ milicū sive hordeuꝫ etiā dicit ꝙ non est cōpositio: ⁊ dicit ꝙ non pōt esse ꝙ aliqd̄ appareat mixtū hōi quod tñ nō appareat linceo Si autē elementa essent in mixto: nō appareret mixtū linceo: ⁊ (vt sit breuiē dictū) hāc opinionē reprobat expresse phs in primo de generatione. ℂ Preterea ad principale argumentū: Ari. ponēs differentiā inter gñationē ⁊ mixtionē: dicit ꝙ h̄ est differentia: quādo eni aliqd corrumpiꝫ ⁊ aliquid generaꝫ simile illi quod corruptū est: tunc est gñatio: sed quādo aliq̄ corrūpunt se ⁊ nō generaꝫ alterū eoꝝ sed generaꝫ quoddā tertiū: tunc est mixtio: omne ergo mixtū est genitū (vt patet p predicta) Sed omne genitū: est genitū ex aliquib⁹ corruptis: (vt dicitur primo de generatione) sed mixtū est genituꝫ ex elementis: ergo elemēta in gñatione sunt corrupta: ⁊ ꝑ ꝯñs nō remanēt actu in mixto. Cum ergo Aristoteles dicat in pluribus locis ꝙ elementa sunt in mixto se ꝗtur ꝙ actu non remaneant in mixto

Co. 86. 188. Co. 86. Co. 83. li. d̄ causis.

Ad huius

Intelligētiā est sciendū ꝙ (sicut ꝓbat ꝑaulus) ōis causa virtualiter est in suo effectu. Cum igitur elementa fuerint causa efficiens mixti per suas qualitates actiuas ⁊ passiuas: in mixto erunt virtualiter omnes forme elementorū: ⁊ illam formā substantialē mixti cōsequetur quedā qualitas in qua erunt virtualiter omnes predicte qualitates elementorū. Et illud elementū quod est in mixtione antequā fieret eorum⁹ corruptio: fiet magis dominans: ⁊ magis erit virtualiter in forma mixti: ⁊ qualitas eius magis erit in qualitate consequente formam mixti. Et ideo dicit Aristoteles primo de generatione: ꝙ elementa in mixto non penitus sunt corrupta: nec penitus saluata: sicut albedo ⁊ corpus saluatur eniꝫ virtus eorū. Et si illa que dicta sunt: sunt vera argumenta facta in contrarium quiescunt.

Co. 84. Respō. ad alia obiecta.

Ad primum

Dicenduꝫ ꝙ illa que nullo modo sunt nō possunt eē in mixto: sed dictū est ꝙ elemēta aliquo mō sunt in mixto scilicet virtualiter. ℂ Ad aliud pꝫ nā ⁊ si illa sint subaliter corrupta: saluaꝫ tñ virtus eoꝝ (sicut dictū est de elementis) non eni sunt oīo corrupta q̄uis sint corrupta ad esse illud: quod pertinebat ad esse actuale eoꝝ.

Ad tertium

Quando dicitur ꝙ sicut mixtū est mixtū: ita elementa sunt in mixto: dico per interemptiōem: vel possem cōcedere licet nō esset cōcedendū ꝙ elementa sint actu in mixto nisi quantū ad virtutes eoꝝ. ℂ Ad quartū dicēdū ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueaꝫ motu alterius ex̄ñs in potētia sufficit ꝙ in ipso sit virtute: sine in aliquo ex̄ñte in actu cui imediate attribuaꝫ actio: sic tamē ꝙ in ipso existat in virtute illud quod mouetur. ℂ Ad quintū dicendū ꝙ propter hoc mixtū: mixtum erit magis mixtū ꝙ simplex: quia in ipso sunt elementa virtute: hec autē non accidit in elemento. ℂ Ad septiꝫ sicut ad primū. ℂ Sꝫ fortetu argues contra has solutiones. Primo: quia vbicūꝙ est passio alicuius subiecti: ibi de necessitate est subiectū: quia passio nō separaꝫ a subiecto: si ergo in mixto sunt passiones ⁊ qualitates elementoꝝ etiā ipsa elementa formaliter erunt in mixto: ⁊ ideo videtur etiā ꝙ actualiter sint in mixto. ℂ Preterea: Ari. dicit. v. methaphysice capl'o de elemento: ꝙ elementū est ex quo primo fit res ⁊ manet in re indiuisibilis specie in aliā spēm. Si igiꝫ elementū manet in re ⁊ hꝫ spēm: ⁊ hñs spēm est actu: q̄a spēs est forma (vt dicit Auicē.) relinquitur ꝙ elementū erit in elementato actu.

Contra has solutiones. Co. 4.

Ad primum

Dicēdū ꝙ passiones elementoꝝ non sunt in mixto: ibi eni non est caliditas simplex: ⁊ sic de aliis qualitatib⁹ nec etiā in eodē gradu: ⁊ ideo ratio nō valet. ℂ Ad aliō dicendū ꝙ qdam dicunt ꝙ illa diffinitio data est de elemento scꝫ mā: ⁊ non de igne: ⁊ aqua: ⁊ aliis elementis. ℂ Uel dicendū aliter ⁊ melius ꝙ elementū est illud ex quo primo fit res ⁊ manet in re: qd̄ elemētū sumptū extra elemētū ex̄ñs: nō pōt diuidi in partē alterius speciei: quelibet eni pars cuiuslibet elementi est eiusdē speciei cum toto elemento. ⁊ ideo ratio nō valet. ℂ Ad aliō principale dicendū ꝙ (sicut dictū fuit superius) in aīa reseruanꝫ oēs forme ꝑcedentes: sicut forma corporeitatis: vegetatiuū: ⁊ sic de aliis. Dico igitur ꝙ anima est actus corporis: corpus autē est totū compositum ex materia ⁊ forma ⁊ ex ipsa anima: quia in ipsa reseruatur forma corporeitatis: ita ꝙ anima est actus totius compositi ex materia ⁊ forma ⁊ re ipsa sꝫ ꝙ in ipsa reseruatur forma corporeitatis. Et sic dato ꝙ anima sit actus primus corporis physici: tamē ꝓpter hoc nō oportebit ꝙ in composito vel in ipso animato sint plures forme substātiales. ℂ Sed in veritate q̄uis ista solutio sit subtilis: non tamē placet mihi: quia tunc sequereꝫ ꝙ anima sm ꝙ anima erit actus corporis ⁊ forma totius cōpositi sive corporis: ⁊ per cōsequēs existentis in actu: ⁊ cum ōis actus qui est actus alicuius existentis in actu sit accñs: sequeretur ꝙ anima erit accñs ⁊ forma accñtalis: qd̄ est falsuꝫ. ℂ Et ideo aliter dicendū est ꝙ nō est intētio Ari. dicere ꝙ anima sit actus corporis quod est altera pars compositi: sicut aer est subiectū lucis: sed est actus corporis: sicut lux est actus lucidi. Dicimus eni ꝙ lux est actus lucidi: non ꝙ lucidū sit lucidum preter ipsam lucēꝫ: ⁊ hoc probatur per Ari. secūdo de anima qui dicit ꝙ anima est pars corpis: ⁊ ideo ratio nō vꝫ. ℂ Ad quintum dicendū ꝙ si in animali mortuo essent eadem accidentia numero que fuerunt in viuo: ꝙ in ipso animali essent plures forme substantiales: veruꝫ est sed cū assumiꝫ ꝙ in animali mortuo sunt eadem accidentia que fuerunt in viuo: dico ꝙ est falsum. Et tu dicis h̄ apparet sensui: dico ꝙ sensus decipitur ⁊ deluditur. ℂ Sed ista solutio non videꝫ vera. Et probatur primo quia sensus non decipitur circa ꝓpriū obiectū secūdo de aīa. Cum ergo sensus iudicet eādē albedinē esse in mortuo que fuit in viuo ita est in veritate. ℂ Preterea fama quā multi populi famant eīno non perdiꝫ. (.vii. ethicoꝝ) sed inter populos est hoc cōe ꝙ eadem sunt numero accñtia viui ⁊ mortui. ℂ Preterea nisi sint eadē numero accñtia viui ⁊ mortui aliquod istoꝝ triū impossibiliū sequeꝫ. s. vel ꝙ terminus motus sit sine motu: vel ꝙ motus erit in instanti ⁊ simul cum termino: vel ꝙ accidens migrabit de subiecto in subiectum: quoꝝ quodlibet impossibile reputaꝫ in phīa: ꝙ aūt sequaꝫ probatur sic. Si eni albedo que est in mortuo nō est eadeꝫ ei que fuit in viuo: ergo de nouo erit genita. Aut ergo hanc al

Respō. Co. 3. Respō. Contra. Co 61. ⁊ 63. Lectiōe 13. sm. s. Tho. c. 14.

bedinē precessit dealbatio: aut non: si nō: cū dealbatio
Co.4. sit motus ad albedinem (quinto physicorū) relinquit
q terminus motus causatus sit sine motu. Si autē istā
albedinē precessit dealbatio: aut in corpore viuo: aut
mortuo. Si dicas q in mortuo: cū illud sm se de nouo
Co.44 genitū sit ꝛ in instanti vt patet sexto physicorū. ꝛ sta
ꝛ.45. tiz cū fuit genitū in illo fuit illa dealbatio: relinquitur
q illa dealbatio sine motus ille in instanti fuerit: ꝛ q
in eodē instanti simul sit motus scilicet dealbatio: ꝛ ter
minus motus scilicet albedo. Si autez tu dicas q fuit
Co.21. in viuo illa dealbatio (vt patet per cōmentatorē tertio
ꝛ.22. physicorū videtur enim ibi q motus est idē realiter cum
termino ad quem est. Relinquitur ergo sm viam istaz
q accidens translatū erit de subiecto in subiectū: scili
cet de viuo in mortuo. ¶ Preterea: omnis corruptio
Co.51. terminatur ad contrariū (primo physicorū. si ergo albe
do que erat in animali viuo corrupta est illa que est in
mortuo generata est: ꝛ sequit q ille due albedines erūt
cōtrarie: qd est absurdū. ¶ Preterea: querit a te: qua
re semper accidit hoc q in animali mortuo semper sūt
fiita accñria ad minus sm spēm que fuerunt in viuo: h
eni nō est a casu postq̄ semper accidit: sed oportet q ha
beat aliquā causam determinatā. Aut ergo ista causa
istius similis accñtis erit materia cadaueris: aut eius
forma substantialis: aut materia animalis: aut cuius
cadauer fuit. Aut forma eius: aut albedo eius: aut locus
in quo fuit motus: aut aspectus celestis ad locū decapi
tationis: sicut ponitur modo vel imaginatio ad albe
dinem in cadauere quā haberet decapitatus: vel tuaz
decapitans tunc temporis: vel aliqua alia persona: nec
potest alia via inueniri. Sed non potes dicere q fuerit
materia cadaueris: quia cū vna sit materia oium gene
Co.29. rabiliū ad inuicem (vt dicitur primo de generatione)
ꝛ.31. sequeret q oīa ad inuicem transmutabilia essent alia:
quod falsuz est. Nec potes dicere q fuerit forma substā
tialis cadaueris: quia accidentia que sunt in cōposito
ratione forme consequuntur totam speciē (sm Auicen
nā) Et sic oēs hoies: vel corpora hominū mortuorūz es
sent alba: quod falsum est. Nec potes dicere q huius
albedinis causa fuerit materia animalis ratione iam
dicta: nec etiā esset forma ratione iam dicta: quia oēs
homines mortui habent formā eiusdem rationis: nec
etiam huiusmodi causa fuit albedo animalis mortui:
quia illa corrumpit anteq̄ ista sit genita: nec etiā locus
vel aspectus: nec imaginatio decapitantis: vel decapi
tati: quia si eodem loco vel aspectu vel decapitante: de
capitetur aliquis niger non efficitur albus sed niger re
manet: vt apparet ad sensuz: quare relinquitur q acci
dentia in mortuo ꝛ viuo necessario sint eadez numero.
¶ Preterea nō ē verisimile q illud qd natura fecit in
tanto tempore: violentia destruat in instanti: cū potetior
sit natura: q̄ violentia: quare ꝛc.

Respō. Scdo d̄ sia. Co. 61.ꝛ.63. **Ad primum** dicendū q (sicut dicit Ari.) visus nō decipit cir
ca propriū obiectū dūmodo obiectū sit in proportiona
ta distantia: ꝛ sensus sit bene dispositus vna cū medio
deferente. Circa tamen obiectū per accidens bene de
cipitur: quia hoc pertinet ad superiorē potentiā. Nunc
aūt sic est in proposito quia visus non decipit q albe
do sit albedo: sed decipit iudicando q illa est eadez nu
mero que prius. Hanc aūt iudicare non spectat ad vi
sum: sed ad sensum cōmunē: ꝛ adeo tanto nō conuenit.

li.3.ca. **Ad secundum** dicendū q illa ppo
sitio est pbabilis: nō
tamen necessaria: cū ipse in topicis dicat: q loquendū
est vt plures: sentiendū vt pauciores: quia cū fama est
apud vulgū q tota terra est maior saturno: cuius cōtra
riū veritas habet: tamē est dicendūz q illa propositio
tenet in agibilibus in quibus loquitur ibi: nō autē in
pure speculatiuis: sicut est qd de gradibus in formis.

Accidē tia quo genere **Ad tertium** Intelligendū est q acciden
tia possunt generari duob⁹
modis. Uno modo per se: quādo scilicet non generant
ad generationē alicuius subiecti: ꝛ tunc sine dubio eē
accidens precedit motus. Alio modo generantur per
accidens quādo scilicet generant per generationē ali
cuius subiecti ad quod consequuntur: ꝛ accidens ta
le non precedit motus: nec est via ad ipsum: sed disposi
tione in precedenti subiecto quod corrumpit: ꝛ sic est in
pposito: quia albedo que est in cadauere nō habuit de
albationem precedentē: que esset ad ipam saltē īmedia
te: sed solū per accidens: quia ad generationez cadaue
ris cōsecuta est. ¶ Et eodem modo dicatur ad quartuz
q illa propositio habet veritatē in his que generantur
ꝛ corrumpunt per se: quia sunt a contrario: nō aūt in
his que generant ꝛ corrūpunt per accñs. Et q ista so
lutio sit vera de facili probat: qz si ista solutio non esset
vera: ratio in oppositū etiam cōcluderet q scilicet nul
lum corpus in mundo esset generabile vel corruptibi
le: quia non generat aliquod corpus in mundo nec sim
plex nec mixtū: in quo in eodē instanti in quo generat
nō sit aliqua qualitas alterius speciei cuius simile ge
nerat ad corruptionē dicti animalis: ꝛ tunc faciaz idē
argumentum scilicet vel q terminus motus fuerit sine
motu: vel q motus fuerit in instanti: ꝛ simul cū termi
no motus: vel q accidens trāslatū sit de subiecto in su
biectum. Cum igit hoc falsum sit dicere q nullū corp⁹
in mundo sit generabile vel corruptibile: relinquit q
ratio in oppositū nulla est: ꝛ solutio dicta cōtinet veri
tatē. ¶ Ad quintū dicendū q causa quare in cadauere
animalis albi est albedo: causa est solū albedo que fuit
in animali viuo: nō autē sicut efficiens: vel sicut prin
cipium motus sicut tu arguis: vel sicut formalis: tales
eni cause sunt ad quarūcūq̄ sequit aliquid aliud sm
Auicē.) solū sicut disponens maz. Sic eni est in omni
corruptione q quādocūq̄ aliquod accidens subiecti qd
corrūpit corrūpit: nō corrūpit per se sed solū p accidēs
ad corruptioem subiecti sm spēm: ꝛ idē est in generato
ꝛ inde est q quādo ex aere fit ignis: tunc corruptio cali
ditatis in aere terminatur ad caliditatē in igne: quia
per accidens corrumpit in aere quando ex eo genera
tur ignis. ¶ Ad septum dicendū q ars imitat naturā
(vt dicitur secundo physicoz) ꝛ tamē videmus in arti Co.22.
ficialibus q illud quod ars nō potuit facere in multis
mensibus violentia destrueret vna die. Eodem modo
nō est incōueniens q illud quod natura fecit in multis
mensibus violentia destruat in modico tempore: nec p
pter hoc erit violētia potentior: nā quia facilius est de
struere q̄ construere (vt dicit in topicis) ¶ Sed forte Respō.
tu dicis: si corpus illud non est idem numero: sed simi li.7.c.8.
le illi: illud quod natura fecit multis temporibus: vio Contra.
lentia fecit in instanti ad minus simile illi.

Ad hoc est dicendū q illud argumentuz
peccat in duobus. ¶ Primo: Respō.
quia cadauer mortuū non est idē cū viuo nec simile illi
in natura: licet sit simile illi in figura: ꝛ in quibusdam
accidentibus: quia sm naz longe est perfectius corpus
aialis viui q̄ sit cadauer. ¶ Secundo peccat: quia ad
corpus quod fecit natura: laborauit solum natura: sed
ad cadauer: non solum laborauit violentia sed etiā na
tura: natura enī3 sicut disposuit maz per multas trans
mutationes in ducendo in ipsaz formā ꝛ dispositiones
animalis

animalis: sic disposuit mām ꝙ corrupta forma aīalis introduceret forma cadaueris: violētia aūt non posset hoc facere ex semine cadaueris.

Respon. Contra. **Sed statim** Dices: ergo ex hoc sequitur ꝙ forma cadaueris sit nobilior: qꝛ tunc ū forma aīalis. ⁊ altioris gradus: qꝛ semper forma ad quā disponit mā per aliquā formā: est nobilior ꝙ forma disponēs: videt enī se habere: sicut terminus ⁊ sicut finis. finis aūt est nobilior semꝑ eo quod est ad finē (vt dicit̄ quīto metb.) Sed dicis ꝙ nā introducēdo in materiā formā aīalis disposuit ipsaꝫ: vt corrupta forma animalis: itroduceret in ipsam formā cadaueris: ergo babemus intentum.

Respon. **Ad hoc est dicendū** Quod illa forma per quā materia disponit̄ per se: ⁊ ex intētione ad aliaꝫ formā inducendā nāe est nobilior: sed si hoc nō fiat per se: ⁊ ex intētione: sed per accidens nō sequit̄: nec etiā per se forma disponit materiā: sed accidentia in virtute forme ꝙ aūt forma introducēda cadaueris sit nobilior parte: qꝛ substātia est nobilior ꝙ accidētia: sic āt cū forma aīalis cōueniat: nullū incōueniēs est: cū semꝑ substantia nobilior sit accidente. ¶ Ad. vj. rōnē principalem dōm ꝙ cū omne quod mouet̄ a seipso: diuidat̄ in duo: quoꝝ vnū est mouēs: ⁊ aliud motū: non tū propter hoc opꝫ ꝙ babeat duas formas subalēs: qꝛ vt dictū est superius in forma superiori reseruant̄ virtualiter omnes forme inferiores: ⁊ ideo possunt causari diuersi motꝰ sm̄ ꝙ in se aīa sensitiua vel itellectiua cōtinet diuersas formas.

Contra Com. 30. ¶ Sed cōtra istam solutionē pbs viii. 8. physicoꝝ ꝙ mouēs ⁊ motū debēt eē distincta loco ⁊ subiecto: cuius cōtrariū est in proposito.

Com. 30. Respon. ¶ Preterea si eēt sicut tu dicis aliquod mouens seipsum: posset esse continuū: qđ est cōtra physiosopbuꝫ ibidem.

Ad euidentiam Istarum rōnuꝫ est intelligendū ꝙ forma substātialis est illud. qđ dat eē in actu: qꝛ vnūqđqꝫ operat̄ inquantū est actu. Ulterius relinquit̄ ꝙ sicut

Com. 24. forma dat esse in actu: ita sit principiū operatiōis: ⁊ cū aīa sit forma subalis corporis (vt pꝫ scđo de aīa) relinquit̄ ꝙ aīa det esse corpori: ⁊ sit principiuꝫ operationis corporis. Sed quāto aliqua forma est perfectior: tanto perfectiori modo dat esse. ⁊ quāto perfectiori modo dat esse: tanto est perfectionis virtutis in operādo: ⁊ plures hꝫ operationes: ⁊ aīa est perfectissima forma: inde est ꝙ aīa perfectiori modo dat esse ⁊ plures hꝫ operatiōes ⁊ perfectiori modo operat̄ ꝙ aliqua alia forma. Cuꝫ ergo diuerse operationes fiant per diuersa instrumenta: quāto maior erit diuersitas in operationibus: tanto requirent ille operationes diuersitatē maioreꝫ instrumētoꝝ per que exercēātur. Etiam videmꝰ ꝙ in formis minus perfectis ad diuersitatē operationū eaꝝ: requirit̄ parua diuersitas accidentiū: sicut videmus ꝙ ignis diuersas operationes facit per diuersa accidentia: sicut ꝑ caliditatē calefacit: per leuitatē mouet̄ sursum: ⁊ qꝛ solū requirit accñā in istis duabus operationibus ignis que sūt accidentia contrarietatē non babent: inde est ꝙ iste operationes cōpetūt igni sm̄ quālibet parteꝫ eius: sed in formis magis perfectis requiritur nō solū diuersitas accidētiū: sed etiā diuersitas partiū: ⁊ qualitatuꝫ cōtrariaꝝ: ⁊ tāto plus quāto ille res fuerint magis perfecte: ⁊ ideo corpus ⁊ aīa requirūt ad coꝝ diuersas operationes: diuersas partes deseruientes instrumētaliter ⁊ magis in animali ꝙ in planta: quia anima aīalis est perfectior ꝙ plante. Cū igit̄ instrumētuꝫ alicuius operationis in animali sit propter ipsam: tanꝙ propter finē sm̄ ordinē operationū aīe: opꝫ esse ordinē instrumentoꝝ. Cū igit̄ vna operatio anime nāliter precedat aliā necesse est ꝙ vna pars corporis moueat̄ per aliā ad suā operationē: ⁊ quāto aliqua operatio fuerit perfectior: tāto requiret plures operationes pcedētes: ⁊ maiorē diuersitatē babentes in suis organis. Cū igit̄ motus processiuus inter oēs operationes animalis: inquantū animal sit perfectior operatio: ⁊ ideo solū cōpetit animalibus perfectis: relinquitur ꝙ requirat plures operationes: ⁊ maiorē diuersitatē babētē in suis organis ꝙ aliqua alia operatio animalis: pꝫ. n. ꝙ diuersitas sui i organis: ⁊ quantū ad formā: ⁊ quantū ad duritiē ⁊ mollitiē: ⁊ quātum ad multa alia. ¶ Per dicta autē patet responsio ad rōnes in cōtrariū. Nā cum dicitur ꝙ mouens ⁊ motū debēt esse distincta loco ⁊ subiecto: dico ꝙ veꝝ est (vt visum est) tamen erit vna ⁊ eadē pars substaliter sm̄ formas: ⁊ alia accidentia diuersificata (vt visum est.) ¶ Ad aliud aūt pꝫ per pdicta etiā: nō enim eēt continuū in virtute ⁊ figura ⁊ alqs qualitatibus: de quali intelligit ibi pħs illud quod moueret seipsum: sꝫ hꝫ diuersa instrumēta: lꝫ sit vnū substāualiter ⁊ multiplex virtualiter. ¶ Ad septimū pncipale dicendū ꝙ in lacerta nō sunt plures aīe in actu: sed sūt plures in potentia ⁊ in oibus anulosis aīalibus (sicut pꝫ per Arist. Com. 20. in libro scđo de aīa) Et ad pbationem: cū dicitur ꝙ in parte decisa est anima concedo: ⁊ cū dicit̄ ꝙ oino est de nouo genita dico ꝙ falsuꝫ est. Et cū probat̄ ꝙ illa pars est aīal: ⁊ tamen non est genitū de nouo: dico ꝙ immo ē. Et cū probatur: ꝙ omne aīal: aut est genitū per viuificationem ⁊c. dico ꝙ pħs intelligit de aīalibus perfectis que possunt solui invita: ⁊ nutriri ⁊ augeri: cuiusmodi nō sūt partes lacerte (vt de se euidēs est.) ¶ Ad octauum dicendū ꝙ quecūqꝫ ita se habēt ꝙ vnū est prius tēpore ꝙ aliud: nō sunt vnū numero: sed si vnū est prius natura ꝙ aliud: bene possunt eē idē numero: ⁊ sic est in proposito.

Contra ¶ Sed ista solutio solū fuga videt̄. Queat̄ enim a sic soluētibus: quid intelligant per prius natura. Aut. n. per prius natura intelligunt prius perfectione: aut quod prius cōuenit sibi sm̄ suam naturā: nec possum dare plures modos.

Respon. ¶ Sed possum dicere primo modo: qꝛ perfectione est anima sensitiua prior vegetatiua ⁊ intellectiua prior ꝙ sensitiua. Nec ēt possū dicere scđo mō ꝙ embrioni magis ꝯueniat sꝫ suaꝫ nām.

FINIS.

¶ Ad operis lectores.

¶ Hic lector suauissime diuina ope pclarissime questiones de physico auditu fratris Gratiadei Esculani sacri ordinis fratrum pdicatorum: finem acceperunt nuperꝙ repte: ac ex archetypo impresse: a Reuerēdoqꝫ in christo patre fratre Nicolao mezbonensi eiusdem ordinis maxima cum diligentia emendate: studio vero ⁊ impēsa nobilis viri domini Alexādri Calcedonij ciuis Pisaurensis: arte vero ⁊ industria magistri Petri de quarengijs ciuis Bergomensis: Impresse: ãno a natiuitate dñi Millesimo quingētesimo tertio Idibus Decembris: Uenetijs Leonardo Laureтano principe.

¶ Laus deo: qui ad huius sce operis calcem nos peruenire concessit. Amen.

Colligere has cartas si fors tibi lector amice
Complaceat: primas respice litterulas

A
Incipiunt
per se
lectis

B
igitur
sed ista
autem est

C
dicit q
tur ad
dicitur igitur

D
talis forme
natio regis
etiam ptes

E
Sed ista
Ad istam
debemus

F
esse secundo
quod ambe
us autem

G
id q
divisionem
C Incipit

H
to in
loco pre
varii nisi

I
actu q
extra non
rationem

K
est cōtinuus
quito posset
ipsam facit

L
cum omnis
la est etiam
continuētur

M
Ad argumē
etiam cum
ad presens

N
C Incipit
Si ergo
corpus cum

O
nem ad
Ad istam
res producit

P
z levibus
tur certa
inveniatur

Q
sio que
sit perfectio
test accipere

R
possibilitatem.
stantia enim
ideo non

S
propria natura
sum suam
tur q

T
potest dici
stere quo
actus cum

V
ad aliquid
poterit
magnitudinis

X
ostenditur
utrūq illorum
pra totum

Y
Questio
quolibet
Sed tu

Petri cal. Veneti carmē fratre gratiadeo lectorem aloquente.

Qui fueram nubilus: venio nunc fronte serena
Pande fores lector: iam tibi charus ero
Sed tu quo properas: prohibent nam iura senatus
Ne me aliis signis bibliopola premas.

